

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

36

2941 e 38

BIBLIOTHECA

CLASSICA LATINA

SIVE

COLLECTIO

AUCTORUM CLASSICORUM LATINORUM

CUM NOTIS ET INDICIBUS

On souscrit, à Paris,

Chez **N. E. LEMAIRE**, Éditeur, rue des Quatre Fils, n° 16, au Marais.

BARROIS l'aîné, libraire, rue de Seine, n° 10, Faub. St-Germ.

DEBURE frères, libraires du Roi, rue Serpente, n° 7.

TREUTTEL et WURTZ, libraires, rue de Bourbon, n° 17.

F. DIDOT, imprimeur du Roi et de l'Institut, rue Jacob, n° 24.

ANT. AUG. RENOUARD, libraire, rue de Tournon, n° 6.

BOSSANGE père, libraire, rue de Richelieu, n° 60.

BRUNOT-LABRE, libraire de l'Université, quai des Augustins, n° 33.

MONGIE aîné, libraire, boulevard Italien, n° 10.

H. VERDIÈRE, libraire, quai des Augustins, n° 25.

ARTHUS-BERTRAND, libraire, rue Hautefeuille, n° 23.

Et chez tous les Libraires de France et des pays étrangers.

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SEXDECIM SATIRÆ

EXCUEBAT RIGNOUX
TYPOGRAPHUS

D. JUNII JUVENALIS

SEXDECIM SATIRÆ

AD CODICES PARISINOS RECENSITÆ

CUM INTERPRETATIONE LATINA

LECTIONUM VARIETATE NOTIS RUPERTIANIS

EXCURSIBUS ET INDICE ABSOLUTO

QUIBUS PLURIMA SUBJUNXIT ADDITAMENTA

N. E. LEMAIRE

VOLUMEN SECUNDUM

PARISIIS

COLLIGEBAT NICOLAUS ELIGIUS LEMAIRE

POETROS LATINÆ PROFESSOR

*****

MDCCCXV

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER TERTIUS CONTINUATUR,

CUM INTERPRETATIONE LATINA,

VARIIS LECTIONIBUS,

ET SELECTISSIMIS OMNIUM COMMENTARIIS.

SATIRÆ NONÆ

ARGUMENTUM.

Turpia qui tolerant, nona carpuntur iniqui.
Concubitus diri et Sodomitica probra notantur.

CINEDI. — QUERELA NÆVOLI DE RE IMPUDICA. — IN PATHICOS.

— AD NÆVOLUM. — AD NÆVOLOS.

— LOQUITUR AD PARASITUM QUERENDAM, QUI SERVIT REGIBUS.

Nævolum pædiconem tristi vultu obvium poeta percontatur, quæ sit moestitiæ ipsius, rugarum ac maciei causa, et utrum vitæ genus mutaverit, v. 1—26. Ille respondet, hoc vitæ institutum aliis quidem fuisse perutile, se vero, præter tenuia quædam munera, nihil inde fructus percepisse, quod et necessitati durissimæ fati tribuendum sit, et avaritiæ Virronis aliorumque divitum cinædorum, qui levissima quæque dona ac beneficia, in draucos collata, iis exprobrent, et gratis operam sibi ab illis cupiant præstari, quamvis deformes sint, et hisce clientibus suis omnem conjugii felicitatem et

2 D. JUNII JUVENALIS SATIRA NONA.

jura parentum legatorumque capiendorum debeant, v. 27—90. Poeta miseratur sortem Nævoli;isque rogat, ut occulta ipsi credita reticeat, quoniam pathici odio prosequantur eum, a quo timeant libidines suas evulgari, et vel necem illi machinentur, v. 90—101. Juvenalis contra monet, ab eo, qui plures servos habeat, nihil, ne noctu quidem, clam posse perpetrari, et recte vivendum esse, cum alias ob causas, tum præcipue, ut contemnere liceat linguam mancipiorum, quæ quidem pessima eorum pars sit, v. 102—122. Hoc consilium salutare quidem esse fatetur Nævulus, sed nunc rationibus suis parum conducere post consumptum jam ætatis robur et spes deceptas, v. 123—129. Poeta eum meliora sperare jubet, quum stante Roma numquam defuturi sint homines molles ac cinædi, v. 130—134. At Nævulus spem, inde concipiendam, felicibus tantum propositam esse dicit, non sibi, quem Fatum velit tenui victu contentum esse, et in cujus vota Fortuna sit surda, v. 135—150.

SATIRÆ NONÆ

ANALYSIS.

Satira hæc lepidissimis plena salibus, sed et obscœnissimis, totaque dramatica est; quæ quidem carminis forma argumento quam maxime congruit pluribusque facetiis immiscendis occasionem præbet. Nævulus vero draucus non solum poetæ turpissimum vitæ suæ genus aperte exponit, sed etiam Virronem pathicum (v. 40—90) ingratisimi insinuat animi, quippe qui pro summis beneficiis laboribusque nulla rependat præmia. Ita utrumque hominum genus, et pædicones et cinædi, acerrime exagitantur.

N. B. Hanc inprimis sextamque Satiram, quales ingenio conceptas Juvenalis emisit, interpretari horreham: de quo crimine neque dissimulando, neque defendendo, nonnulla timidus proposui in mea præfatione primo volumini præfixa; quæ perpendas, quæso, lector optime, ut si non ignoscendam, saltem deplorandam conditionis meæ necessitatem judicare possis. En,

---

SATIRA NONA.

JUVENALIS, NÆVOLUS.

JUVENALIS.

SCIRE velim, quare toties mihi, Nævole, tristis
Occurras fronte obducta, ceu Marsya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprensus habebat
Ravola, dum Rhodopes uda terit inguina barba?
Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo. 5
Non erat hac facie miserabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem usuram præstare paratus
Circuit, et fatuos non invenit : unde repente
Tot rugæ? certe modico contentus agebas
Vernam equitem, conviva joco mordente facetus, 10

SATIRÆ NONÆ INTERPRETATIO.

JUVENALIS, NÆVOLUS.

1. JUV. O Nævole, scire cupiam, quamobrem toties obvis mihi
sis mæstus et dejecta contractaque fronte, velut Satyrus Marsyas ab
Apolline superatus; cur habes tristem vultum, qualem ille Ravola,
qui deprehensus fuit, quum inguina meretricis Rhodopes lamberet
et madida barba tereret? nec immerito timuit; namque nos servo,
qui lambit tantum crustula, colaphos impingimus. Non hac tua facie
miserabilior fuit Crepereius Pollio, quum anxie quæritans, a quo
pecuniam mutuaretur, pollicitusque usuram triplo majorem solita,
neminem tamen reperit adeo stultum, ut ipsi non soluturo nummos
dare mutuos velit. Unde tibi tot rugæ repente venerunt? hactenus
quidem parvo contentus vernum equitem exhibebas, et convivia
jocis mordentibus facetisque salibus intra Romæ mœnia natis, id est,

I.

Et salibus vehemens intra pomœria natis.
 Omnia nunc contra : vultus gravis; horrida siccæ
 Silva comæ; nullus tota nitor in cute, qualem
 Bruttia præstabat calidi tibi fâscia visci;
 Sed fruticante pilo neglecta et squalida crura. 15
 Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
 Torret quarta dies, olimque domestica febris?
 Deprendas animi tormenta latentis in ægro
 Corpore, deprendas et gaudia : sumit utrumque
 Inde habitum facies : igitur flexisse videris 20
 Propositum, et vitæ contrarius ire priori.
 Nuper enim, ut repeto, fanum Isidis, et Ganymeden,
 Pacis, et advectæ secreta palatia Matris,
 Et Cererem, (nam quo non prosta; femina templo?)
 Notior Aufidio mœchus celebrare solebas, 25
 Quodque taces, ipsos etiam inclinare maritos.

NÆVOLUS.

Utile et hoc multis vitæ genus; at mihi nullum

honesta urbanitate plenis, quamvis acribus, condiebas. At hodie
 omnia in contrariam partem versa : facies tetrica; aridæ comæ silva
 horret, neque pexæ, neque unguentis delibutæ; nullus nitor in tota
 cute, qualem tibi conferebat fascia fervente picis Bruttia visco illita;
 sed crura neglecta, pilisque silvescentibus hirsuta et aspera. Unde
 tua ista macies, qualis ægroto, quem jamdudum consumit febris
 arida, ipsius venis inhærens, et quarta quaque die resurgens acriter?
 in corpore languido occulti cruciatus animi se produnt, ut gaudia
 in vegeto apparent : ex animi habitu diverso, diversus est in vultu
 mœroris aut lætitiæ color; itaque vivendi institutum mutasse, et
 aliud iter priori oppositum inisse mihi videris : namque haud ita
 pridem, ut memini, tu famosior adulter Aufidio ipso consueveras
 frequentare templum Isidis; et Jovis, in quo Ganymedis statua;
 fanum Pacis; secretas ædes Matris Deorum Cybeles ex Pergamo
 Romam advectæ; et ipsius Cereris delubrum; nam quo in templo
 mulieres se non prostituunt? et quod fateri refugis, solebas etiam
 ipsos maritos ad stuprum incurvare.

27. NÆV. Illud quidem vivendi institutum multis fructuosum est;

Inde operæ pretium : pingues aliquando lacernas,
 Munimenta togæ, duri crassique coloris,
 Et male percussas textoris pectine Galli 30
 Accipimus, tenue argentum venæque secundæ.
 Fata regunt homines; fatum est et partibus illis,
 Quas sinus abscondit : nam si tibi sidera cessant,
 Nil faciet longi mensura incognita nervi,
 Quamvis te nudum spumanti Virro labello 35
 Viderit, et blandæ assidue densæque tabellæ
 Sollicitent : Αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναϊδος.
 Quod tamen ulterius monstrum, quam mollis avarus?
 — Hæc tribui; deinde illa dedi; mox plura tulisti;
 (Computat, ac cevet!) ponatur calculus; adsint 40
 Cum tabula pueri; numera sestertia quinque
 Omnibus in rebus. : numerentur deinde labores.
 — An facile et pronum est agere intra viscera penem
 Legitimum, atque illic hesternæ occurrere cœnæ?

mihi vero nulla hinc laboris merces rependitur, nisi quod interdum duram pinguioris lanæ, et crassi fili, deterrimique coloris lacernam, imperite a Gallico textore confectam, in togæ munimentum accipio, aut etiam tenue vas argenti nec venæ purioris. Fatis reguntur homines; fata regunt etiam pudendas illas partes quas anterioris togæ sinus abscondit. Nam si tibi aversa non favent sidera, nil proderit membri virilis mensura, licet longa et insolita, neque ulli ante visa; quamvis te nudum Virro impudicus spumantibus labris viderit; et te assidue blandis crebrisque litteris ad libidinem sollicitaverit : nam ipse cinædus sua vi, tanquam magnes ferrum, virum ad se trahit. Quid tamen pejus, quid turpius similisue monstro, quam hominis impuri et pathici avaritia? — Hæc, inquit, tibi largitus sum, deinde illa dedi; mox alia complura accepisti; sic, quæ tribuit, computat, et interea libidini indulget : calculos, exclamat, adhibeamus, prodeant servi cum tabula calculatoria; ecce supputa : in universum tibi jam dedi quinque sestertia; nunc vero recenseantur tui labores. — Ecquid? an facile et pronum est intra viscera tua agere penem justæ magnitudinis, et illic sordidis hesternæ cœnæ facibus occurrere? Sane minus infelix erit ille servus, qui agrum araverit, quam

Servus erit minus ille miser, qui foderit agrum, 45
 Quam dominum! Sed tu sane tenerum et puerum te,
 Et pulchrum, et dignum cyatho cæloque putabas.
 Vos humili adseclæ, vos indulgebitis umquam
 Cultori, jam nec morbo donare parati?
 En cui tu viridem umbellam, cui succina mittas 50
 Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
 Incoipit, et strata positus longaue cathedra
 Munera femineis tractat secreta Calendis!

Dic, passer, cui tot montes, tot prædia servas
 Appula, tot milvos intra tua pascua lassos? 55
 Te Trifolinus ager fecundis vitibus implet,
 Suspectumque jugum Cumis, et Gaurus inanis.
 Nam quis plura linit victuro doliâ musto?
 Quantum erat exhausti lumbos donare clientis
 Jugeribus paucis? meliusne hic rusticus infans, 60
 Cum matre, et casulis, et collusore catello,

qui dominum foderit! Tu, scilicet, te delicatum, te juvenculum,
 et pulchrum, et alterum Ganymedem cælo et mensæ deorum minis-
 terio dignum putabas. Quid nunc mirum, vos, divites avari, nullam
 opem ferre clienti et asseclæ egeno, quum ne ille quidem qui vestrae
 libidinis morbo inservit, quidquam obtinere queat? En formo-
 sulum illum, cui a te munera mittantur, viridis scilicet umbella,
 et grandes armillæ ex succino factæ, quoties ejus natalis redit, aut
 primo veris humidi die, quum in longa cathedra, tapetibus et cer-
 vicalibus molliter constrata collocatus, recognoscit manibusque
 tractat dona sibi secreto missa Martiis calendis, quæ a mulieribus
 celebrantur.

49. Dic, lascive passer, cuinam reservas tot montes, tot in Apulia
 campos, et latifundia tam late longeque patentia, ut in illis trans-
 volandis ipsi milvi defatigentur? te ager Trifolinus feracissimis vi-
 neis locupletem facit, itemque vertex ille Cumis desuper imminens,
 et Gaurus inanis. Quis enim plures, quam tu, vini longum dura-
 turi cados recondit et pice obturat? Quanti autem tibi constitisset,
 si exhaustum obscæno labore clientem paucis agri jugeribus donas-
 ses? Num putas justius te facturum, quod et hunc rusticum infantem

Cymbala pulsantis legatum fiet amici?
 Improbus es, quum poscis, ais : sed pensio clamat,
 Posce; sed appellat puer unicus, ut Polyphemi
 Lata acies, per quam sollers evasit Ulixes. 65
 Alter emendus erit; namque hic non sufficit : ambo
 Pascendi : quid agam bruma spirante? quid, oro,
 Quid dicam scapulis puerorum Aquilone Decembri,
 Et pedibus? durate, atque exspectate cicadas?
 Verum, ut dissimules, ut mittas cetera, quanto 70
 Metiris pretio, quod, ni tibi deditus essem
 Devotusque cliens, uxor tua virgo maneret?
 Scis certe, quibus ista modis, quam sæpe rogaris,
 Et quæ pollicitus : fugientem sæpe puellam
 Amplexu rapui : tabulas quoque ruperat, et jam 75
 Signabat : tota vix hoc ego nocte redemi,
 Te plorante foris. Testis mihi lectulus, et tu,
 Ad quem pervenit lecti sonus, et dominæ vox.

cum matre, et casulis, et catulo colludente, uno verbo totam villam
 testamento legaveris amico tuo pathico, Cybeles cymbala pulsanti?
 Nimis moleste et impudenter postulas, inquis. Sed necessitas sol-
 vendi pro rebus conductis pretii mihi clamat; posce : et ad id quoque
 me cogit servus quem unicum habeo, sicut Polyphemus oculum,
 etsi lata acie, unicum tamen, propter quem terebratum solers
 Ulysses evadere potuit. Alterum etiam emere oportebit, quippe unus
 hic mihi non sufficit : uterque nutriendus erit. Quid igitur faciam,
 hyeme sæviente? quid respondebo, quæso, mancipiis meis nudos
 humeros ac pedes decembri mense ostendentibus? dicamne? frigus
 perferte, donec æstatem rediisse testentur cicadæ. Verum etiamsi
 dissimules et cætera omittas, quanti æstimas, quod nisi tibi fuisset
 addictas, et obsequiosus cliens, uxor tua adhuc tibi invalido intacta
 foret, nedum pepererit. Nosti profecto quibus modis, et quam fre-
 quenter illud tuum a me officium postulaveris, et quæ rursus pol-
 licitus es. Ego sæpe eam domo abeuntem meis amplexibus e fuga
 retraxi : tabulas etiam nuptiales jam ruperat, et alias signabat : vix
 ego totius noctis labore vestra hæc dissidia composui, te foris ante
 cubicali januam lacrymante. Testes appello et lectum, et te, qui

Instabile, ac dirimi cœptum, et jam pæne solutum
 Conjugium, in multis domibus servavit adulter! 80
 Quo te circumagas? quæ prima aut ultima ponas?
 Nullum ergo meritum est, ingrate ac perfide, nullum,
 Quod tibi filiulus, quod filia nascitur ex me?
 Tollis enim, et libris actorum spargere gaudes
 Argumenta viri. Foribus suspende coronas, 85
 Jam pater es; dedimus, quod famæ opponere possis:
 Jura parentis habes; propter me scriberis hæres,
 Legatum omne capis, nec non et dulce caducum.
 Commoda præterea jungentur multa caducis,
 Si numerum, si tres implevero.

JUVENALIS.

Justa doloris, 90
 Nævole, causa tui: contra tamen ille quid affert?

NÆVOLUS.

Negligit; atque alium bipedem sibi quærit asellum.

lecti crepitum et uxoris tuæ gannitum auribus percepisti. Multis
 in domibus conjugium instabile, immo quod jam in eo erat, ut diri-
 meretur, omninoque dissolveretur, adulteri beneficio servatum et
 confirmatum est. Quonam te vertas? quæ nunc vel prima ponas,
 vel ultima? numquid ergo, ingrate ac perfide, nihil de te merui,
 quod meo beneficio filium et filiam ex uxore tua susceperis? tollis
 enim liberos quæ sunt indicia virilitatis; et hæc argumenta libris
 actorum publicorum inter alios non semel gaudes inscribere. Eia
 age, portas domus tuæ suspensis coronis exorna; jam pater es; dedi
 tibi, unde famam, vel potius infamiam tuam confutare possis: per
 me jura patris habes; per me scribi potes in testamentis hæres; per
 me capere vales, quodcumque tibi legatum fuerit; atque etiam dulcia
 et insperata, quæ sine me perdidisses; præterea his caducis junges
 multa alia commoda, si tibi trium liberorum numerum legalem
 implevero.

90. JUV. O Nævole, jure doles et quereris de tam avaro patrone:
 verum quid ille tuis querelis respondet?

92. NÆV. Nihil eas curat, et alium asellum bipedem sibi quærit,

Hæc soli commissa tibi celare memento,
 Et tacitus nostras intra te fige querelas :
 Nam res mortifera est inimicus pumice levis. 95
 Qui modo secretum commiserat, ardet et odit,
 Tamquam prodiderim quidquid scio : sumere ferrum,
 Fuste aperire caput, candelam apponere valvis
 Non dubitat : nec contemnas, aut despicias, quod
 His opibus numquam cara est annona veneni. 100
 Ergo occulta teges, ut curia Martis Athenis.

JUVENALIS.

O Corydon, Corydon! secretum divitis ullum
 Esse putas? servi ut taceant, jumenta loquuntur,
 Et canis, et postes, et marmora : claude fenestras,
 Vela tegant rimas, junge ostia, tollito lumen 105
 E medio; clamant omnes : prope nemo recumbat;
 Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi,

qui meas vices gerat. At tu, o Juvenalis, vide, quæso, ne meas ejusmodi, quas tibi soli aperio, querelas cuiquam prodas : illas imo in pectore infixas tacitus serva. Capitales enim et pestiferas gerunt inimicitias isti molles et effeminati patroni, qui cutem pumice levigant. Qui mihi paulo ante arcana sua credere non dubitaverat, idem oborta levi suspitione æstuabit; odio in me inflammabitur; quasi secretum mihi ab ipso commissum evulgaverim, stringet in me ferrum improbus, caput baculo comminuet, ignem foribus meæ domus subijcere non dubitabit. Neque vero nihil credas periculi ab avaro imminere : quum opibus affluat, suppetet illi facile, unde venenum paret, necemque mihi moliatur. Memineris igitur hæc nostra non minori celare fide, quam Areopagitæ sua senatusconsulta.

102. JUV. Næ, tu homo rustice, simplex ac bonus es! Nævole, qui credas arcani aliquid in divitum domibus esse posse. Quamvis mancipia sileant, jumenta vocem mittent, et canes, et januæ, et parietes muti loquentur. Fenestras occlude, rimas omnes oppositis velis obtura, valvas obsera, lumen remove : omnes statim clamant et invehuntur; immo arbitris locus vacet; nihilominus quidquid improbus intempesta nocte, antequam gallus iterum occinat, facit, hoc vicinus, priusquam illuxerit, caupo resciet : idem audiet nar-

Proximus ante diem caupo sciet; audiet et quæ
 Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
 Carptores: quod enim dubitant componere crimen 110
 In dominos, quoties rumoribus ulciscuntur
 Baltea? nec deerit, qui te per compita quærat
 Nolentem, et miseram vinosus inebriet aurem.
 Illos ergo roges, quidquid paulo ante petebas
 A nobis: taceant illi; sed prodere malunt 115
 Arcanum, quam subrepti potare Falerni,
 Pro populo faciens quantum Laufella bibebat.
 Vivendum recte est, cum propter plurima, tum his
 Præcipue causis, ut linguas mancipiorum
 Contemnas; nam lingua mali pars pessima servi. 120
 Deterior tamen hic, qui liber non erit illis,
 Quorum animas et farre suo custodit et ære.

NÆVOLUS.

Idcirco ut possim linguam contemnere servi,

rari apud se quidquid finxerint librarius, primarii coqui, et præfecti struendæ mensæ. Quam enim de suis heris fabulam, quam cantilenam comminisci atque consuere non audent servi, quos de illis rumores disseminare dubitant, quum loris balteorum cæsi dolorem suum et verbera ulcisci meditantur? Erit etiam qui te per compita urbis quærat, et audire ista invitum cogat, multoque vino prolutus, improba loquacitate aures tibi obtundat. Ab his igitur postula quod modo me rogabas, nempe silentium; impetra ut de sordibus et avaritia dominorum suorum taceant; numquam id exorabis: proferre arcanum malunt, quam furtivi vini vel generosissimi tantum potare, quantum sorbere Laufella consueverat, quum sacra pro populi salute faceret. Sane quum plurimis de causis providendum nobis est, ut sancte, ac pie vitam instituamus, tum præsertim, ut ne sermones mancipiorum nostrorum linguasque timeamus. In malo quippe servo nihil est lingua pejus. Gravius tamen, quam servi qui dominorum detegunt flagitia, peccant ipsi domini, quum turpiter et flagitiose vivunt, et se reddunt illis obnoxios, ac pæne servos illorum, quos et suo nutriunt pæne, et pecunia munerantur.

123. ΚΑΥ. Recte me admones, ac tradis, quo pacto possim ser-

SATIRA NONA.

11

Utile consilium modo, sed commune, dedisti :
 Nunc mihi quid suades post damnum temporis, et spes
 Deceptas? festinat enim decurrere velox 126
 Flosculus, angustæ miseræque brevissima vitæ
 Portio : dum bibimus, dum certa, unguenta, puellas
 Poscimus, obrepat non intellecta senectus.

JUVENALIS.

Ne trepida : numquam pathicus tibi deerit amicus, 130
 Stantibus et salvis his collibus; undique ad illos
 Convenient et carpentis et navibus omnes,
 Qui digito scalpunt uno caput. Altera major
 Spes superest : tu tantum erucis imprime dentem.

NÆVOLUS.

Hæc exempla para felicibus : at mea Clotho 135
 Et Lachesis gaudent, si pascitur inguine venter.
 O parvi nostrique Lares, quos thure minuto,

eorum linguas spernere : verum id omnibus commune ac utile est.
 Quid mihi quæso, proprie faciendum nunc censes? Magnam optimi temporis jacturam serviendo Virroni feci : inanes irritasque spes meas excidisse video; effluit enim sensim vita, et floris instar multis ærumnis attrita marcescit; dum potamus, dum sertis coronati, delibuti unguentis, puellis operam damus, lento gradu senectus nec opinatos invadit.

130. JUV. Ne animum desponde : quamdiu Roma his collibus stabit, et florens supererit, numquam deerunt pathici, quos tu et similes tui corrumpatis. Huc enim semper ex omnibus regionibus convenient, aut terrestri, aut maritimo itinere, effeminati illi omnes, qui uno tantum digito caput scalpunt, ne capilli arte calamistrati turbentur. Age, spes futuri temporis longe major et melior quam præteriti tibi superest : tu tantum herbas salaces comede; teque ad libidinem exstimula.

135. NÆV. Præcepta hæc fer illis qui me feliciores sunt; at sufficit meo fato; et Parcæ, meæ vitæ præsides, jubent me contentum esse, si tenuem victum inguinis industria mihi comparare possim. O mei Lares, o tenuis familiæ custodes Dei, quos parco thure ac

12 D. JUNII JUVENALIS SATIRA NONA.

Aut farre, et tenui soleo exorare corona,
 Quando ego figam aliquid, quo sit mihi tuta senectus
 A tegete et baculo! viginti millia fenus 140
 Pigneribus positis, argenti vascula puri,
 Sed quæ Fabricius censor notet, et duo fortes
 De grege Mœsorum, qui me cervice locata
 Securum jubeant clamoso insistere circo!
 Sit mihi præterea curvus cælator, et alter, 145
 Qui multas facies pingat cito! sufficiunt hæc,
 Quando ego pauper ero. Votum miserabile, nec spes
 His saltem: nam, quum pro me Fortuna rogatur,
 Affigit ceras illa de nave petitas,
 Quæ Siculos cantus effugit remige surdo. 150

mola salsa veneror, quibus exiguas imponere coronas soleo, fervidis exorans precibus, quandonam ego assequar tandem certam pecuniæ summam, qua fretus effugiam mendicitatem in senectute, ut ne obsitus centonibus, nixus baculo, stipem corrogare cogar? Quando e nummis mutuo datis recipiam usuræ nomine viginti sestertiorum millia, acceptis ante pignoribus, ut fenus mihi elabi, aut perire nequeat. Quandonam penes me domi erit nonnihil suppellectilis argentæ, ob quam a Fabricio censore notari et reprehendi jure possim! Duo item valentes et robusti, quales e Mœsia huc veniunt servi, qui me certa mercede pacta, subjecto collo gestent sedentem in lectica, et per medium Circum populo vociferante differtum, tuto deportent! ad hæc opifex, qui cælare et signare argentea vasa; nec non alter, qui statuas et imagines ex argilla vel cera fingere naviter ac strenue norit? Hæc mihi satis sunt ad vitam beate transigendam, quoniam in hac paupertate cogor manere. Votum sane exiguum et miserabile! sed ne illa quidem tam tenuia sperare ausim: quum enim rogatur fortuna, ut mihi faveat, videtur sibi aures implere cera, ut olim Ulysses opplevit remigibus suis, quos ea ratione surdos reddidit, ne Sirenum cantibus in perniciem allicerentur.

VARIÆ LECTIONES

ET NOTÆ

IN SATIRAM NONAM.

VAR. 1. *Navolus*, 2. *Occurris*, 11. — *seu* 60.

NOTÆ. 1. *Nævolus*, draucus, forte idem, cujus meminit Mart. I, 98; III, 71, 95; IV, 84, nisi hic est dives ille *Nævolus*, qui II, 46, memoratur. — *Fronte obducta* tenebris, nube quasi tristitiæ, hoc est, tristi, in rugas (conf. vs. 9), sed magis ad mœstitiam, quam severitatem, ¹ contracta. *Marsya*, seu *Marasyas*, victus in certamine musico ab Apolline, qui pellem ei detraxisse dicitur. ² Faceta autem comparatio est, cui conferatur locus non minus lepidus Horat. Sat. I, 6, 120, 121.

VAR. 3. *Fultus est*, 19. — *Deprehensus*, 15, 19, 45, 47.

NOT. 3. *Fultus* mœsto. — Idem quoque exordium sibi sumpsit nostras Boileau, Sat. III, vs. 1 et seq.

• Quel sujet inconnu vous trouble et vous altère ?

• D'où vous vient aujourd'hui cet air sombre et sévère,

• Et ce visage enfin plus pâle qu'un rentier

• A l'aspect d'un arrêt qui retranche un quartier. »

Ed.

VAR. 4. *Navola*, 20. *Rabula*, 1.

NOT. 4. *Ravola*, a factio nominis etymologiam sumpsit poeta; vet. Schol. putans forte, *Ravolæ* nomine designari *rabulam*, vel *ravulum*, seu *rarum*, hoc est, raucum. — *Rhodopes* fictum nomen, ut *Ravola*, et ductam, ut putant, a famosa illa meretrice, quæ, quum Amasidis temporibus Sami apud Iadmonem cum Æsopo serviisset, a Xantho in Ægyptum abducta, et redempta a Charaxo, Sapphus fratre, tantum ibi

¹ Ut apud Quintil. X, 3; Horat. Epod. XIII, 5, et Senec. ad Marc. I. Conf. Heins. ad Ovid. Ep. Her. XXI, 165, et Wernsdorf. Poet. Lat. minor. tom. IV, pag. 260.

² Vid. Muncker. ad Hygin. fab. 165; Barm. ad Ovid. Met. VI, 400;

Salmas. ad Solin. pag. 84 et 784; Weasel. ad Diod. III, 58; Heyn. ad Apollod. I, 4, 2, et Schweigh. ad Athen. XIV, 7, inpr. Boettiger. in Wielandi Museo Attico, tom. I, P. II, p. 285—358, et *Creuzer's Symbolik*, tom. II, pag. 38 seq.

quæstum fecit, ut et pyramidem curaverit exstruendam, et donarium Delphos miserit; vid. Herodot. II, 134, 135; Strabon. XVII; Plin. XXXVI, 12 (ubi *Rhodope*, non, ut Græcis, Ῥοδόπις vocatur; Ῥοδόπας τινὰς, apud Lucian. de Saltat. cap. 2); et Ælian. V. H. XIII, 33, ubi cf. Perizon. *Rhodopes inguina terere*, ut *lambere, lingere, fellare, λείχαιν, uda barba* obscœnum libidinis genus. Vid. II, 49; Catull. LXXX, 6, 8; Martial. I, 9, 1; I, 78, 6; II, 50; III, 81; VII, 66.

NOT. 5. Quomodo hic versus cum antecedd. cohæret? Nonnulli sic expediunt nexum: Non mirum est, Ravolam, vel te ipsum, si tale facinus commiseris, tristem esse ob pœnam, quam dederis, vel pœnam metuere, quum etiam servi non nisi dulciaria lambentes puniantur. Alii præeunte Schol. ita: servo, placentas lambenti, colaphum impingimus; at ingenuo, feminarum lambenti inguina, hoc est, fellanti, ignoscimus: adeoque non est, quod turpitudine aliqua pudoris tibi caussa sit aut timoris. Conf. XI, 174 seq. Hanc rationem illi prætulerm, etsi utraque dura est, et versum fere excidisse suspicari possis.¹ Nodum vero non solvit Ach. cujus nota est: «Prior explicatio, etsi non sine difficultate superest (nam, ut ad hunc sensum perveniamus, multa sunt supplenda), potior nobis visa est, et altera sensu communi carere. Illam duobus præced. versibus sic aptamus: *Quid tibi. . . . barba*, dum eam fellat? et certe ei timendum erat; nam *nos colaphum incutimus lambenti crustula servo* (satis jocosa comparatio); quid igitur ei deprehenso a marito, vel ab alio zelotypo mœcho eveniet mitius, nisi ut fuste aut fenestra plectatur? Omnis hujus loci sal et facetia in ellipsi constat (nam, ut opinor, alludit ad sui ævi jocosam hujus generis historiam), et in comparatione crustulorum cum inguinibus femine. Hic autem versus fortasse interpolatus est, et salvo sensu totus ejiciendus videtur. » *Colaphum incutere* (ἑντρίχειν χονδύλους, *die Knüchel einreiben*), alapam pugno dare non nisi domini solebant *servis*, qui nonnunquam et *os præbere*, buccas inflatas porrigere, jubebantur, ut ictus mollior certiorque esset; quod summæ ignominie genus forsân respexit etiam poeta, VI, 43. Conf. Hemsterh. ad Luciani Prometh. c. 10, p. 195. Tollius ad Longin. seu 43, pag. 232; Burm. ad Petron. c. 44, pag. 205; Bottigeri Sabina, pag. 278, 279. — *Crustula* placentas, dulciaria, ut apud Horat. Satir. I, 1, 25. Servius dicit, *crustum* esse eorum, quæ comedantur, *crustam* eorum, quæ non comedantur, verb. caus. marmoris; Brit.

NOT. 6. *Hac facie*, qua tu es. — *Crepereius* qui fuerit, vel qui significetur, ignoramus, etsi luxuriosum nepotem innui verborum nexus docet. Laudatur *M. Crepereius*, ex acerrima familia equestri et disciplina, in Cicer. Verr. I, 10, et *Crepereius Calpurnianus*, Lucian. tom. I,

¹ Schurzfleisch. laudat Rigalt. ad Phrynich. pag. 34, qui libri non sunt Artemidor. pag. 51, et Nunnes. ad mihi in manibus.

pag. 671. Quidam, nescio qua auctoritate ac fide, nostrum Crepereio dicunt cognomen fuisse *Pollium*, cujus luxuria infra XI, 43, notatur.

NOT. 7. *Præstare*, pendere, *triplicem usuram*, triplo majorem, quam quæ legibus permessa et usu recepta est. Eo.

NOT. 8. *Fatuos*, stultos, qui pecuniam ei crederent non reddituro.

VAR. 9. *Unde repente Tot rugas elegantius* et haud dubie recte, iudice Heins. ad Ovid. Her. Ep. XII, 84, ubi hunc loquendi modum pluribus exemplis firmavit.

NOT. 9. *Rugæ* tam ad tristitiam referri possunt, quam ad senectutem, propter impurum vitæ genus ocius obrepentem. Vide ad vs. 2, 16 seq. et 129. — *Modico*, exigua re, modicis opibus.

NOT. 10. *Agebas equitem*, hoc est, agebas partes divitis hominis, ejus personam ferebas, *vernam*, quum tamen verna esses. Ita vulgo interpretantur: sed tum *verna* scribendum. *Verna* etiam adjective dicitur, ut *vernula*, et hoc loco non ad servilem tantum Nævoli conditionem, sed ad scurrilem quoque dicacitatem referri potest: nam vernæ, hoc est, servi ex ancillis domi nati, a dominis mitius ceteris tractabantur, et tum facetiores, tum procaciores esse solebant; unde *vernile dictum*, *verniles blanditiæ*, *vernilitas*, *verniliter*, *vernula urbanitas*. Confer verba sequentia, et de Nævolo equite, si idem est, Martial. III, 95, 10. Sed quia Nævulus noster pauper fuit (vid. vs. 135 seq.), alius videtur fuisse (nisi olim eum divitem fuisse censeas), et forsitan *verna eques*, hoc loco, est potius filius equitis, e serva genitus, ut apud Martial. I, 85:

Uxorem habendam non putat Quirinalis,
Quum vult habere filios; et invenit,
Quo possit istud more: fuit ancillas,
Domumque et agros implet equitibus vernis.

VAR. 11. *Inter*, 24.

NOT. 11. *Vehemens*, acer, *salibus intra pomæria natis*, qui Cic. ad Div. IX, 15, *urbani sales* et nobis *Städterwitz* dicuntur, facetiæ, quales esse solent hominum in urbe liberaliter educatorum. ¹ — *Pomærium* h. loc. pro ipsa Urbe, vel muro positum: propria verbi vis nota ex Liv. I, 44; Gell. XIII, 14, et Varr. L. L. IV, 32.

NOT. 13. *Silva comæ*, comarum, ut Gall. *une forêt de cheveux*, et Germ. *ein Wald von Haaren*, *buschige Haare*, hoc est, crines incompti, crispi et perplexi; ἀδαῖτοι κίτρινοι, apud Theocr. XIV, 4. — *Horrida silva comæ*, crines erecti: nam *horrere* et ἐπίσταν proprie dicuntur, quæ

¹ Conf. Quintil. VI, 3, § 17, et 102—105. Ernesti clav. Cic. vid. *urbanitas* et *urbanus*.

16 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

erecta, sun⁹ vel eminent, ut segetes, arma, pili, setæ; vide ad Sil. I, 423, et Heyne ad Virg. Æneid. X, 237. — *Coma sicca*, ut apud Martial. X, 72, 11, cui opponitur *maaida*, hoc est, unguentis delibuta.

VAR. 14. *Brustia præstabat calidi circum fascia visci*, 8. *Bruccia præstabat calidi tibi fascia visci*, 9, a m. sec. *Bruccida*, etc. 9, a m. pr. *Bruttia præstabat calida tibi fascea visci*, post vs. 11, et *præstabat calidi circumlita fascia visci*, post vs. 14, legitur in Cod. Putean. — Hinc *Bruttia præstabat calidi tibi fascia visci*, 70, 76, 82, ex probabili emend. Salmasii. — *Præstabat calidi tibi Bruscia fascia visci*, 75. Pithœus, *Bruscia*, sive *fascia*, sive *ascia* ex brusco (de quo vid. Plin. XVI, 16), scribendum arbitrabatur, sed nihil pro comperto affirmare audebat. *Præstabat calidi circumlita fascia visci*, 10—12, 14—27, 45, 55, 57, 59, 60, 65, 77 et omnes Codd. Paris. præter Put. e quibus has lectiones revocavit male Ach. *Præstabit calidi circumlita fascia visci*, 46—50, 54, 58, 61—69, 71—73.

NOT. 13—14. *Nitor in cute, qualem præstabat tibi viscus*, pix. ¹ — *Bruttia fascia calidi visci*, pro fascia Bruttii visci, hoc est, repleta Bruttia pice (epith. orn.). Hæc pix laudatur Plin. XVI, 11; XXIV, 7, et passim medicis Græcis, qui eam *Βρυτία* appellant. ² — Lucian. in Alex. 5, Pseudom. c. 21: Τοῦτο τὸ κολλύριον σκαυαστόν ἐστιν ἐκ πίττης Βρυτίας καὶ ἀσφάλτου καὶ κηροῦ καὶ μαστίχης. Ed.

NOT. 15. *Fruticante*, horrido, *buschig*, *struppig*, ut fere vs. 13, *silva comæ*.

NOT. 16. *Macies*, tamquam *veteris ægri*, valetudinarii, qui diuturno morbo implicatus est et urgetur.

VAR. 17. *Torget*, 15, 23, et MS. Cantabrig. vide Vakef. ad Lucret. III, 930.

NOT. 17. *Quarta dies*, quartana febris. — *Olim*, jam diu (ut VI, 346), *domestica*, familiaris, solita, *eingenistet*.

VAR. 18. *Deprehendas*, 14, 15, 17, 19, 24, 45, 50. Ita et γ. 19.

NOT. 18—20. Comparant Plin. XI, 37 « Frons homini lætitiæ et hilaritatis, severitatis et tristitiæ index. » Cic. de Orat. III, « Imago animi vultus est, indices oculi; » et al.

NOT. 19. *Utrumque*, et lætum, et tristem.

VAR. 22. *Ganymedis*, scil. fanum, 13, et ita corrig. Valla et Flavius Conject. c. 72. At Ganymedi templum fuisse Romæ, haud legere memini. *Ganymeden* pro *Canymedem* recepi ex 17. Plerique interpretes et Heins. ad Ovid. Met.

¹ Vid. ad II, 12, et Salmas. ad Tertull. de Pallio, p. 243.

² Conf. Bochart. Geograph. Sacr. pag. 660.

IV, 46, jungunt *Ganymedem Pacis*, putantque ita dici Pacis templum, quod in eo *Ganymedes*, sive ejus simulacrum fuerit, quod colligunt ex prava lectione Martialis. VII, 73, 4. *Siye cupis pace, seu Ganymede coli*. In melioribus ibi libris legitur: *Sive cupis Paphien, seu Ganymede cales*.

NOT. 22. *Ut repeto* memoria, quantum memini, quod recorder, (vid. Heinsius ad Ovid. Epist. Her. V, 113.) In templis quoque et ad illa, inpr. *Isidis* ac *Cybeles*, sæpe stupra aliaque flagitia commissa esse, jam vidimus VI, 308 seq. 489. « Apud Isiacæ sacraria lenæ, » et alibi. Confer vs. 24, Tertull. Apolog. cap. 15; Ovid. Am. II, 2, et al. — *Ganymeden*, ejus statuam vel effigiem in templo Jovis; hoc loc. pro templo hoc Jovis, ut mox *Cererem* pro templo Cereris. Lactant. de Falsa Relig., I, « Imago, inquit, catamiti et effigies aquilæ cur ante pedes Jovis ponuntur in templis et cum ipso pariter adorantur, nisi ut nefandi sceleris ac stupri memoria maneat in æternum. » Vetus Schol. « Statuæ, ad quas conveniebant cinædi. » *Ganymedes* quoque catamitus, ut Nævolut¹, et Jupiter, in cujus templo statua Ganymedis fuit, notissimus mœchorum (v. VI, 59).

VAR. 23. *Advectæ*; 21. *Adductæ*, 19, a m. pr. — *sacrata* malebat Lubinus. *Secreta salacia* (obscœna vel ad libidinem stimulantia) legendum censebat H. Vales. Recte, opinor.

NOT. 23. *Pacis*, scilicet fanum seu templum, nobilissimum, a Vespasiano exstructum juxta forum in quarta Urbis regione, quo non aliud Romæ ditius fuit statuarum opumque copia. — *Advectæ palatia Matris*, templum Cybeles, *Matris Deum*, seu Magnæ Matris, e Phrygia Romam advectæ, (vide Liv. XXIX, 10—14, tom. V, pag. 465 edit. nost. Ed.) quod in *Palatio* fuit (Liv. XXIX, 37). — *Secreta*, in quibus sacra arcana curantur vel mysteria. Sed *palatia* aut *Palatia* dici pro æde in Palatio, vix crediderim. Confer Var. Lect.

NOT. 24. *Cererem*, Cereris templum, in octava regione Urbis, ad circum maximum. Plinius, XXXV, 12. Verba *nam quo non prostat femina templo* non sine indignatione adjecta propter summam rei turpitudinem: nam *Ceres* dea castissima. Confer VI, 50; XIV, 219; XV, 141, et supra ad vs. 22. — *Prostat*, vide ad VI, 123.

VAR. 25. *Ausidio*, 73. *Ursidio* conj. H. Vales. coll. VI, 42. — *Celebrare* (hoc est, frequentare, frequenter invisere) revocavi ex 11, 17—27, 29, 45—50, 56—63, 65—69, 71—74, 77, 81, omnibusque MSS. Paris. prob. Heins. ad Ovid. Metam. IV, 46, ubi monet, ita in scriptis compluribus legi, quos inpererit. — *Scelerare*, 8, 54, 64, 70—75, 76, 82. Sed illud tam satirico poetæ, quam amico congruentius est.

NOT. 25. *Ausidio*, mœcho notissimo, de quo vide Martialis, V, 62;

¹ De illo vid. Plaut. Men. I, 2, 34; Lactant. I, 11, et Festus, vid. *catamitus*.

10, al. *Notior Ausidio mæchus*, ut *mæchorum notissimus*, VI, 42. *Colebrare*, vide Var. Lect.

VAR. 26. *Quod taceo atque etiam*, 25. *Quod taceo atque ipsos*, 10, 11, 12, 14—24, 27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, 81, et plerique optimique Codd. Paris. quod revocarunt Lubinus et Ach. tamquam magis satiricum, quia contineat *παράλειπν*, seu reticentiam majoris argumenti, et poeta sic dicat, vel maxime, quod profiteatur se tacere velle. Sic Ruperti : ego autem prætuli, *quodque taces*. Ed.

NOT. 26. *Inclinare* ad stuprum, ut X, 224. Sic et *incurvare* ap. Martial., XI, 44, 45. *Ingeniculare*, apud Lamprid. Heliog. cap. 5, *παῖδα κινῶν*, ap. Aristoph. in Ranis, *παιδοτρέτης*, *λῆϊον προδιδάσκων*, *εἰς τὸ γόνυ κάμψας*, *μέσσον ἱπαιδοτρέβει* ap. Strat. Epigr. LXIV; ubi vide Jacobs ad Antholog. Gr. vol. II, par. III, pag. 105. — De hoc flagitio consule quæ dixit clar. Montesquieu, *Esprit des Lois*, lib. XII, cap. 6. Ed.

NOT. 27—90. Verba Nævoli, ut vulgo putant, sed quædam rectius poetæ tribuentur. — Vulgarem tamen opinionem secuti sumus. Ed.

VAR 28. *Quandoque*, 16.

NOT. 28—30.¹ *Pingues lacernas*, crassas, ut mox *duri crassique coloris*, (*παχὺ καὶ σπῆρδν ἱμάτιον*, Farn.) et *pinguis toga*, *Sequanicæ textricis alumna* et *Gallia* apud Suet. Aug. 82; Martial. IV, 19, 1; VI, 11, 7. Inter munera tenuioribus interdum missa a locupletioribus referuntur etiam vestimenta, et quidem *tritæ lacernæ*, a Persio, I, 54, et *toga brevis*, a Mart. X, 14, 7.

VAR 29. *Duri crassique solocis ingeniose* conj. H. Valesius. *Solox* est crassa soil. lana (vid. Fest.), et substantive dicitur apud Tertull. de Pall. 4.

NOT. 29. *Munimenta togæ*, quæ togam a pluvia quasi muniunt; nam lacerna pænulave, vestimentum proprie militare, togæ injiciebatur pluvie vel frigoris arcendi causa.² *Duri crassique coloris*, villi, fili ac lanæ. Sed quis *colorem* eo sensu dixit? Confer Var. Lect.

NOT. 30. *Male percussas pectine*, male textas. *Percutere*, *ferire*, *χρούειν*, *σπαθᾶν*, *καρπίζειν*, verba textoria.³ — *Pecten* male a quibusdam hoc loco cum *radio* confunditur: illo calcatur, percutitur et densatur stamen, hoc stamini inseritur subtemen. *Textoris Galli*; nam in Gallia vestes crassioris filii et lanæ confici solebant. Confer Martial. locis laudatis.

¹ De hoc loco et de lacernis docte egerunt Ferrar. R. V. IV, 4, P. II, lib. I, c. 1, et 6 seq. Ruben. R. V. I, 6, et Salmas. ad Script. Hist. August. passim.

² Vid. Mart. VIII, 28, et XIV, 137,

2; Ferrar. de Re Vest. II, 1, 4; Ern. ad Suet. Claud. c. 6; Burm. ad Prop. IV, 3, 18.

³ Vid. Salmas. ad Trebell. Poll. Vit. D. Claudii, cap. 17, extr. et Heins. ad Ovid. Metam. VI, 58.

NOT. 31. *Argentum*, argenteum vas, *tenue* ac leve, vel potius numum veterem atque usu tritum, ut *λυπρὸν ἀργύριον*, apud Theophr. Char. IV, ubi confer Casaub.—*Argentum venæ secundæ*, non purum seu pustulatum, sed cui multum seris admixtum est.

VAR. 32. *In* pro et 11, 13, 15, 16, 23, 24, 49, 50, 55, 61, 62, 63, 68, 69, 71—74, 77.

NOT. 32—37. Etiam *στωϊκῆς* cinædus iste scarabæus; Farnab. More potius illorum hominum vulgarem opinionem de vi *fatorum* ac *siderum* (de qua vide ad VI, 553 seq. et VII, 194—201) ad obscœnas res transfert et facete transferre sibi videtur. Verba autem vs. 32—37, non tantum Nævoli esse possunt, sed etiam poetæ, illum lepide consolantis. Confer ad vs. 40 in Var. Lect. Priorem tamen interpretandi rationem huic præferendam esse, recte, opinor, notavit *Achaintre*: « Hæc verba melius ex ore cinædi fluunt, qui etiam *στωϊκῆς*. Nam illa vulgi opinio, quæ erat quoque stoïcorum, de vi et potentia fatorum ac siderum, etsi per se ridicula, tamen in ore Nævoli de sua sorte querentis optima est, et venit ad rem. Nemo enim magis philosophus, quam qui miser et ærumnosus. At in ore Juvenalis, intempestive sermonem amici abrumpentis atque intempestive magis philosophiæ locum communem fuscæ agitantis, idque antequam de causa mœroris Nævoli certior factus sit, non lepida, verum insulsa mihi videtur. Adde, quod, vs. 35, *Firro* nominatim designetur, quam contra sui amici conditionem poetam ex questionibus suis ignorare appareat. » — *Fatum est et partibus illis, quas sinus abscondit*, cæci fati vis est etiam in virilia eorumque usum vel libidinem. *Sinus* anterior pars togæ, quæ non modo pectus, sed etiam pudenda tegit.

VAR. 33. *Cessant*, 10, 12—15, 17, 20, 22, 45.

NOT. 33. *Sidera tibi cessant*, non favent, non benigna sunt; vide ad VI, 553 seq.

NOT. 34. *Nil faciet*, tibi non proderit, *mensura incognita*, insolita et antea non visa, *longi nervi*, membri virilis. Confer I, 41. *Nervus*, ut *νεῦρον*, mentula, pars nervosa, in quam venæ et nervi corporis vergunt. Sic *nervus* apud Petron. 131, et sæpius in Priapeis, *νεῦρον* et *νευρωσθαι* in Aristoph. Avibus et Lysistr. 1080 (ubi vide Schol.). Confer Athen. I, 5, pag. 5 (*νεῦρον ἐπιήρανος εἶναι*) ubi Casaub. notat, sic et Athen. II, 23, pag. 64, dici *Οὐδέν σ' ὀνήσει βολέος, ἀν μὴ νεῦρ' ἔχης*, et apud Hippocratem *μακρὰ νεῦρα*, quæ non possunt ἐπαίρωσθαι.

VAR. 35. *Firro*, 27, 46, 47, 64. *Firrho*, 19.

NOT. 35. *Nudum*, vide ad VI, 375. — *Firro* homo non modo nobilis ac dives (vide V, 39 seq. 98 seq. 128, 149, 156) sed etiam cinædus, de quo confer Catull. Epigr. 80. — *Quamvis te nudum videris* ac bene mentulatum, quo tamen libido ejus maxime incenditur. — *Spumanti labello* præ impa-

tientia ac furore libidinis : nam in summo desiderio labra spumant saliva ; unde proverbio dicuntur *salivam* , hoc est, appetitum, *movere*, et Gall. *l'eau lui vient à la bouche*, vel German. *den Mund wässerig machen*. Confer Sen. Epist. 79; Pers. V, 112; Petron. 48; Martial. I, 97, 11 seq.

VAR. 36. Abest a 24. *Blande assidue*, 14, 15. *Blande assidueque* malebat Ascens. qui etiam male *tabellas* putabat esse mensas, sive convivia. — *Pictæque tabellæ*, 20.

NOT. 36. *Blandæ tabellæ*, literæ amatoris, quibus te blande multisque pollicitationibus *sollicitet* ad stuprum. — *Tabellæ*, epistolæ et diptycha, vet. Schol.¹ — *Densæ*, vel multæ ac crebræ, vel potius, quia hæc vox cum *assidue* jungitur, longæ ac copiosæ.

VAR. 37. Ita leguntur Græca in 1, 70, 75, 76, 81, 82. In reliquis vero Codicibus ab indoctis librariis, vel prorsus omiſsa sunt, verb. caus. in 25, 27, 45, 58, 61, vel admodum corrupta, et in multis quoque non Græcis expressa literis, sed Latinis. Nec mirum : *Græca sunt; non leguntur*: ἥθους γὰρ γλυκίος ἄνδρα κίναιδον, 10, 18, 23, 48, 50, 56, 57, 59, 60, 62—69, 71—74, et XI Codd. Paris. quæ verba vulgo referuntur ad *blandas tabellas*, et ita explicantur : *Hominem enim cinædum blandi dulcisque moris*, scil. εἶναι πρέπει, vel simpl. πρέπει, esse decet seu convenit. Sed dura est hæc ellipsis, neque intelligitur, cur poeta hæc Græce dixerit. Nam quod putant, summam Virronis mollitiem indicari, quum Græcus sermo plus suavitatis blanditiarum. que habeat et effeminati sit, eo uti, id quidem parum probabile videtur. — ἥθους γὰρ γλύκεια ἄνδρα κίναιδον, 47. ἥθους γλυκίος ἄνδρα κίναιδον, 46. ἥθους γλυκίος μὴν ἄνδρα κίναιδον, 20. ἥθους καίπερ γλυκυν ἄνδρα κίναιδον, 49, 54, 55. Αἶθος γλυκου ἄνδρα κίναιδος, 14, 17. Αἶθος γλυκου κίναιδον ἄνδρος, 19. Εὐρος γλυκου καὶ ἀνερα κίναιδος, 24. Ἡδosis γλυκου ἄνδρα κίναιδου, 11. Alias aliorum nugas prætermittimus. Schurzfleischii nota est hæc : « qui ex Homero rem repetunt, acute ii quidem, sed Juvenalis non fuit acutus, qui tam simplicem sensum Græcis verbis dixerit. Vox ἄνδρα in codice nostro literam secundam puncto subnotatam habet. Id notat, literam ejiciendam esse. Quid si nos punctum illud unicum elegantissimam doceat scripturam, et monstret, in Juvenale emendandum esse : αὐτὸν γὰρ ἐφίλκεται ἄστρα κίναιδον, vel propius ad veterem scripturam αὐτὸν δ' ὄλκει γλυκὺν ἄστρα κίναιδον. Sed prior lectio, quum parodia sit pressior, plane placet, et spondere ausim, ita Juvenalem scripsisse, ut Nævolo persuadeat, fortunam in turpibus etiam rebus a genesi dependere, et simul idem credentes Romanos derideat. In Schol. pro *ipse ad se trahit* possis legere *ipsum astrum trahit*, vel *te trahit*, ut legerit, σὶ γὰρ αὐτὸν ἐφίλκεται ἄστρα κίναιδον. » Mihi aptior facietiorque videtur nostra lectio, neque adsequor,

¹ De diptychis conf. Heinsium, ad Lect. VI, 18; Salmas. ad Hist. Aug. Ovid. Am. I, 12, 27; Rutgers. Var. pag. 16, et Dufresn.

cur Juvénalis illa Græcis expresserit verbis, vel, si Homerica in rem suam convertere voluit, de quo vix dubitare possis, tam multa immutaverit, nec potius acutam Homeri sententiam variatione unius vocis lepide transtulisse censendus sit. Vid. Comm.

NOT. 37. Αὐτὸς γὰρ ἐφάλαται ἄνδρα κίναϊδος, sua enim sponte ac vi cinædus (tamquam magnus) virum ad se trahit; *blandis* scilicet promissis, literis moribusque alliciens: faceta παρῳδία verborum Homeri Odyss. π, 294 (ubi vide Clark.) et τ, 13, αὐτὸς γὰρ ἐφάλαται ἄνδρα σίδηρος, quæ Latine expressit Valer. Flac. V, 541. Rigaltius comparavit vetus epigramma (vide Brunckii Anal. Epigr. 30): Μάγνης Ἡράκλειτος ἰμοὶ πόθος ἔστι σίδηρον Πίτρη, πνύμα δ' ἰμὸν κάλλει ἐφελκόμενος. Grangæus: «Nonnulli, ait, aliter legunt, sed glossema est cujusdam Græculi, tractum ex Græcorum proverbio: Πάντας γ' ἐφάλαον, οἷα μαγνήτης λίθος. Scias autem τὸ ἐφάλα amplum illud peculium signare, quod cinædus labris vidit spumantibus. Sic Latinis *vir* est illa pars, qua viri sumus, et hinc uno verbo Græci exsectos vocant ἀνδροτομημένους.» Sed poetam in hunc sensum transtulisse verbum Homeri, vix crediderim. Confer Var. Lect.

NOT. 38. *Uterius*, pejus, majus, quemadmodum *ultima* dicantur maxima, extrema, pessima, ultra quæ non licet progredi, ut *ultima vitia*, *parsa*, *crudelitas*, etc. — *Mollis*, cinædus, pathicus.

NOT. 39. Verba Virronis vel cinædi avari. — *Hæc dona*.

VAR. 40. Sententia hujus loci est: *Computat* accurate cinædus avarus, quæcumque mihi dono dedit, *ac cevet*, et tamen libidini indulget, cui imperare non potest; vel, calculum et rationes mecum subducit, dum explet libidinem. — *Cever*, proprie significat clunes movere more canum (vid. Comm. ad Sat. II, 21), et aptius hoc loco verbum est, quam *canet* vel *cavet*, quæ plerique interpretes pro eo substituerunt. *Ac cevet*, 1, 60, 65, 69, 70, 75, 76, 82. *Et cevet*, 31, 49, 54, 55, 61—63, 66—68, 71, 72, 77, 81, et Cod. Put. *Atque cevet* adversus metrum, 25, 56, 57. *Atque cenet*, 59, vitiose. — *Et cavet*, 24, 73. Rectius *atque cavet*, 10—12, 14—23, 27, 45—48, 50, 58, 64, 74, et XXXIV Codd. Paris. «Id sensum satiricum minus offert, sed honestiorem: *cavet*, scil. ne in computatione decipiatur, et ne plus æquo in suum dracem conferat,» Brit. et Ach. *Cavet*, ne plus accipiat servulus, PRAT. Eandem lectionem defendit Schurzfleisch. his verbis: «Poeta Nævolum, quod nihil a divitibus donorum acciperet, consolatus est a vs. 32, rejiciendo culpam in astra, homines etiam cinædos regentia. Finito sarcasmo vs. 38 sqq. infert Nævulus, illa patienter quidem se ferrè, sed hoc intolerabile esse, quod quidam pathici sint avari, qui etiam, quæ dederint, obijciendo exprobreant, et omnia accurate computent pactamque mercedem inde decurtant. Quis inde non videret, τὸ *cevet* h. loc. ἀτρον esse, ubi non nisi de rationibus agitur? Sed ille mos est quorundam Criticorum, ut non nisi vocabula casca aut etiam pretextata in bonos auctores inculcent, ad nescio quos codices provocantes.» Enimvero *cevet* in plerisque legitur libris, nec video, cur alienum sit ab hoc loco ubi

poeta ostendit, ridiculum esse hominem, qui, dum libidinem explere cupiat, tam avarus sit, et libidinem ejus majorem esse avaritia.

NOT. 40. De verbis *computat ac cevet*; vide Var. Lect. *Ponatur calculus... labores* vel Virronis, cinædi avari, verba sunt, quibus Nævulus, vs. 43 seq. respondet, vel Nævoli, indignantis, munera quævis pon modo sibi exprobrari et nimis exiliter revocari ad calculos, sed illa etiam pluri, et officia sua, avaro præstita, minoris aestimari, quam par sit. Priorem explicandi rationem non male defendit Ach. cujus nota est: *Hæc tribui... tulisti* inquit *mollis avarus* misero clienti. Sermonem abrumpit Nævulus hac notatione *computat ac cevet*. Virro pergit: *ponatur calculus*, summam summæ subscribamus, addamus, *adsint: pueri cum tabula*, summa tota *quinque sestertia*. Videamus, num tui id valeant labores. Cui iratus respondet Nævulus: *An facile est*, etc. Sic vividius et satirice magis fluit dialogus. — *Ponatur calculus*, subducantur rationes accepti et expensi. *Calculi* erant lapilli, qui in rationibus vel computatione adhibebantur.

NOT. 41. *Tabula* ratiocinatoria, seu calculatoria. Potest etiam esse codex accepti et expensi.

NOT. 42. *Numeras... sestertia quinque omnibus in rebus*, in universum jam tibi dono dedi. *Labores*, ut *opera* supra vs. 28, de officio, in re turpi præstito. *Numerentur* et aestimentur.

VAR. 43. *Promptum*, 4. — *In tua pro iatra*, 16. Versus 43 et 44, non Juvenalis esse, sed impuri ejusdam nebulonis, suspicabantur Valla et alii. Sed quamvis obscœnitas nimis ad vivum quasi reseccetur, aptissima tamen talis pictura h. loc. et ingenio Nævoli est, nimisque severus Scaliger. qui Poetic. III, 9, ob talem impuritatem pudicis lectione Juvenalis omnino abstinendum censebat.

VAR. 44. *Atque illinc externæ occurrere cœnæ*, id est, et eo se quæstu tueri, nec aliena quadra opus habere, conj. H. Valesina.

NOT. 43. 44. Verba obscœna, sed apta hoc loco et ingenio Nævoli. Confer Var. Lect. — *Legitimum*, justæ magnitudinis.

NOT. 45. Nævulus, cliens Virronis, qui omnia, etiam turpissima officia, ab eo exigebat. — *Fodere sensu quoque obscœno dicitur*, ut *arare*. Confer ad II, 10, et Martial. VII, 101—104.

VAR. 46. *Non dominum*, 17, 20, 45. — *Tener*, 11, 14, 16—19, 23, 24, 27, 45, 47, 50, 58, 61—69, 71—74, et plerique Codd. Paris. unde illud restituit Ach. *Et tenerum puerum*, 46, 48. *Et tenerum et puerum*, 49, 55. *Puerum et tenerum*, 77.

NOT. 46. *Sed tu sane*, qui deformis, senex et hirsutus es, putabas, te tenerum ac pulchrum esse, tibi propterea gratis operam præstitum iri sperabas a me, qui tantam ceperim voluptatem ex labore. Vim sarcasmi facile senties.

VAR. 47. *Et dignum et pulchrum*, 21. *Te pulchrum*, 11. Non male!

NOT. 47. *Dignum cyatho cœloque*, alterum Ganymedem et æque formosum, non minus dignum, qui in cælum raptus Jovi pocula ministraret; vide ad V, 56 et 59.

VAR. 48. *Asseclæ*, vel *adseclæ*, 15, 16, 17 a m. pr. 18, 19, 21. 24, 25, 45—50, 55, 57—60, 64—67. Nil interest. — *Non indulgebitis*, 16. *Nil indulgebitis*, 20.

VAR. 49. *Nec jam*, 21, 22, 27.

NOT. 48, 49. Verba, opinor, non Nævoli, ut vult *Achaintre*, sed poetæ, Virronem eique similes alloquentis: Quid vos aliis *humilibus*, pauperibus minusque dilectis *adseclis* et *cultoribus*, hoc est, clientibus, donabitis, si ne *morbo* quidem, libidini et vitio vestro aliquantulum *indulgetis*, vel nobis, clientibus vestris, qui vestræ libidini satisfacimus, aliquid datis? *Heinecke* hæc adnotavit: «Hoc et mihi verisimillimum videtur. Est exclamatio poetæ jam non mirantis, ejusmodi homines clientibus nihil dare, quum ne amatores quidem quidquam accipiant. — *Morbus* est inveteratus affectus et cupiditas, tum impura libido. Egregie de hac voce disputant Gron. ad Senec. de Ben. I, 14, et Mitscherl. ad Horat. Od. I, 37, 39. Sic *morbus* dicitur supra, II, 17 et 50.

NOT. 50—53. Hæc quoque verba poetæ tribui possunt eo sensu, ut iis contineatur lepidum consilium, Nævolo datum, et amara irrisio, tum formæ, tum avaritiæ et mollietiei Virronis cinædi: En formosulum illum et delicatum Ganymedem, cui tu potius quum tam avarus sit, munera mittas, et quidem *umbellam*, ne sole offuscetur, vel alium ornatum muliebrem, quum mulieris et amicæ loco sit tibi! Sed præferenda forte aliorum sententia, qui inde a vs. 50 Nævolum loqui putant hoc sensu: Hic Virro postulat potius, ut sibi mittantur munera. Hæc verba spectant ad ea, quæ Nævulus, vs. 46, 47, et verba vs. 48 et 49, ad ea, quæ ille vs. 45 dixerat. Vulgo innui putant, nihil cinædo tam ingrato donandum esse. Henninius: «Tales, inquit, *semiviri* vocantur Petronio aliisque hinc *σπαταλοξίναδοι*, qui umbellis, armillis et similibus crepundiis ad instar puellarum superbiebant; unde et ad majorem indignationem addit dona isthæc mitti *femineis calendis*, id est, Martii. » Nam calendis Martiis, quæ et matronalia dicebantur, mariti uxoribus, amatores puellis munera mittere et tam matronæ, quam mariti sacra Junoni facere solebant pro matrimonii felicitate: unde *femineis*; non quia omnes calendæ Junoni sacræ erant. ¹ Nota Ach. est: «Calendæ Martiæ feminis erant, qualia Saturnalia viris; easque celebrabant in memoriam belli cum Sabinis earum interventu compositi. Domi igitur manebant,

¹ Conf. Heyne ad Tibull. III, 1, 1; Fast. III, 167 seq. Martial. V, 85, 11; IV, 2, 1; Intpp. Hor. Od. III, 8; Ovid. IX, 91, 15, et X, 24; Suet. Vesp. 19.

comtæ, pulchrioribus ornamentis ornatæ, in *cathedris positæ*, atque sic amicos eorumque munera recipiebant; et, ut Macrobi. I, 12, ait, « Servis cenas apponebant matronæ, ut domini Saturnalibus. Satirica igitur est illa Nævoli exclamatio, qui Virroni obijcit munera tamquam feminæ et eodem tempore allata. » *Umbella* seu *umbraculum*, *οὐράδιον* (Dionys. Hal. VII) velum vel linteum tegmen, quod *umbram* facit et supra caput suspensum arcet æstum (*parasol*); quæ umbracula sæpe egregia erant et pretiosa; vide Paciaudi *Σκιαδρόφωνα*, seu de Umbellæ Gestatione commentarius, Romæ 1753, 1754, et *Böttigers Vasengemälde*, t. I, p. 150. — *Succina* (rectius *sucina*) armillæ e sucino, vel sucino gemmisque distinctæ; non vasa. Vide ad V, 24 in Var. Lect. et ad VI, 573. — *Succina*, gemmata dextrocheria, explicat vet. Schol. ad quem *Crammer*, p. 362, notavit post alios *dextrocheria* hic nominari, quæ alias *dextralia* sunt. De iis videndis Casaub. et Salmas. ad Capitol. Maximin. cap. 6; quorum hic quoque ad Trebell. in XXX Tyrann. cap. 14. Ed.

NOT. 51. *Natalis* dies Virronis, quo cognati et amici dona mittere solebant. — *Quoties ver incipit*, calendis Martiis, quo mense veris initium est. ¹ Vernalis autem tempus proprie incipit VII Id. Feb. vide Varr. Re Rust. I, 28, et Plin. XVIII, 25. — *Madidum ver*, vide ad IV, 87.

NOT. 52. *Cathedra* etiam viro effeminato apte tribuitur; vide ad I, 65, et VI, 91. — *Positus*, repositus, jacens vel sedens in *cathedra*, tamquam femina. Confer Prop. IV, 5, 37, et Mart. III, 63, 7. — *Strata*, constrata tapetibus mollibusque cervicalibus.

VAR. 53. *Tractat* egregius Cod. Putean. quod bene conj. Britan. Grang. et C. Vales. quodque nunc pro vulg. *tractas* recepi cum Ach. vid. Comm. Heinek. scribendum censet *tradas*, hoc sensu: postulat, ut calendis femineis venias juxtaque eum in cathedra sedens tradas munera secreta. Sed neque emendatio hæc, neque interpretatio multis arridebit. Præstitisset saltem: *et cui strata posito..... tradas*, etc. Mireris tamen, non plures intpp. hæsisse in vulg. lectione, quæ, si quid video, plane inepta est.

NOT. 53. *Munera secreta*, secreto missa, et quæ non audet palam ostendere, utpote pudenda et muliebria, quæ ipsi tanquam feminæ a Drauco missa sunt. Arcte autem jungenda sunt verba, quibus idem tempus designatur: « Aut *quoties* madidum ver incipit, et *Virro*, strata positus longaue cathedra femineis calendis (vere ineunte), secreta munera tractat, » manibus pertractat mulierculæ instar, dulcedine eorum taliumque deliciarum captus.

VAR. 54. *Cui prædia*, 10, 11, 12, 14, 21, 22, et quidam Codd. Paris. quos secutus est Ach. et *prædia*, 15.

---

¹ Male vet. Schol. « Matronalibus, quæ sunt calendis Aprilibus, quibus est *natalis* Veneris. »

NOT. 54 seq. Jam aperte Nævulus in Virronem vel cinædos ei similes, eorumque et avaritiam et mollitiem debacchatur. — *Passer* dicitur homo mollis et lascivus, ut *oscula passerina* et *prandium passerinum*. Pompon. ap. Nonn. 2, n° 335, nam passerres in Venerem proni ac salaces, unde et esus eorum ad libidinem excitare currusque Veneris ab illis trahi credebatur. — *Cui*, in cujus gratiam tam avarus es et tot opes colligis? — *Montes*, vineis consitos. — *Apula*, epith. orn. quoniam Apulia fertilissima Italiæ regio fuit. Conf. intpp. Horat. Od. III, 16, 16 seq. Martial. X, 74, 78, et supra ad IV, 27, in Var. Lect. — *Tot milvos intra tua pascua lassos*, hoc est, latifundia tam ampla, ut etiam milvi ea transvolantes delassentur. Confer Pers. IV, 16, et Petron. 37, ut de talibus latifundiis Sen. Ep. 83.

VAR. 55. *Appula* pro *Apula* recepi ex 18, 19, 23, 24, 46, 47, 49, 50, 60, 62, 64, 65, 68, 69, 71, 72, 73, ut metro consulatur. Vide ad Sat. IV, 24—27, EXIR. — *Inter*, 25, 48, 56, 57, 59, 60, 65.

VAR. 56. *Tripholinus*, 27, 48, 59, 60, 65.

NOT. 56. *Trifolinus ager* dici putatur ager Trifolii, oppidi vel montis Campaniæ (quem Prateus nunc vocari credebat *Monte di S. Martino*, haud procul Neapoli), vel, quia Trifolium oppidum aut mons a nullo scriptore memoratur, ager Campanus, qui vina tulerit *trifolina*, hoc est, tertio foliorum exortu adeoque tertio anno ad bibendum tempestivo. Vinum Trifolinum laudant Athen. I, 21; Martial. XIII, 114, et Plin. XIV, 6, ubi vide Hard. — De Trifolini agri nomine aliam affert interpretationem Juvencius; qui eum sic dictum putat ab herba trifolio, *le trèfle*, quæ plurima in eo nascitur. *Crammer* ait prope accedere ad nomen hoc ignoti agri, fundi *Trivinioli* nomen, quod exstat in Cod. Traditionum Eccles. Ravennat. quem eleganter edidit Bernhartius. Ed. — *Implet cellam et dolia tua vino*, ideoque te locupletem reddit. Ed.

NOT. 57. *Suspectum jugum Cumis*, ut vulgo putant, Misenum prom., Cumis imminens et ruituro simile (vide Burm. ad Valer. Fl. VI, 149). Hoc tamen a Cumis tribus circiter millibus passuum distat, nec, quod sciam, vitiferum fuit. Grangæus suspicabatur, arduum montem, qui a balneis Triperquulinis absit MD passus, et ubi adhuc insignes Hamarum ruinæ conspiciantur, designari eumque *suspectum* dici *Cumis* propter historiam, e Liv. XXIII, 35 seq. notam. Fuit etiam mons ad Cumas et huic urbi imminens, de quo vide Heyne ad Virg. Æn. VI, 9 seq. et in Exc. III. Sed forte significatur hoc loco Vesuvius, qui longius quidem etiam Miseno distat a Cumis, sed cineres tam late spargit, ut huic quoque

¹ Vid. Athen. IX, 10 (IX, 46 ed. Schweig.) et Sappho in hymno in Venerem ap. Dionys. Halic. de Com-

positione verborum, cap. 23; Opp. tom. 5, ed. Reisk. p. 176 seq. Plin. X, 36, et Cic. Fin. II, 75.

urbi *suspectus* vocari possit.¹ Idem pulcherrimus omnium Campaniæ montium, vitibus amictorum, dicitur Flor. I, 16, 5. Conf. Virg. Georg. II, 224; Martial. IV, 44, et al. — *Gaurus*, Campaniæ mons (hodie *il Monte Barbaro*), inter Puteolos et Lucrinum Avernumque lacum, vini feracissimus.² — *Inanis*; Grang. tibi non sufficiens et tam inutilis ac si nihil haberes. Schol. vet.: « Superexhaustus, ut transacto vindemiarum tempore; aut quia vaporiferos specus habet; (adeoque concavus, cavernosus) aut melius est sic intelligere, quia omni arbore exspoliatus est et solis vinetis vacat. » Tertiam rationem probat Oberlin. ad Vib. Seq. pag. 324; secundam Ach. cujus nota est: « Mons vitibus consitus non est *inanis*; sed forte olim ignifluus mons fuerat, *un volcan*, tunc temporis extinctus. » — Hoc vocab. *inanis* hic nihil certi habet, nec unquam habiturum videtur; itaque omnibus conjecturis favere potest. Aliquando cogitaveram ita dici quia *rare* ibi fuerint vites, non consitæ et abundantes, ut aliis in locis, sed nihil apud auctores invenio, quod meæ faveat opinioni. Ed.

NOT. 58. *Nam quis plura*, quam tu, *dolia* vini recondit in cella? Quis plura possidet vineta, et tamen tam avarus est, ut ne clientibus, quales nos sumus, vini quid det? *Dolia*, cados, *lini*, eorum corticem pice vel cera et gypso oblini, *musto victuro* (dat. pro genit.), ut multos annos duret. De vetustate vini ejusque condendi, linendi et conservandi ratione vide ad V, 30.

NOT. 59. *Quantum erat*, quantula res fuisset? « Quanti constitisset, tibi, si meis *lumbis* (in quibus vis major Venerea), hoc est, si mihi, clienti tuo, *exhausto* in tua libidine explenda, dedisses *pauca jugera*, prædiolum? » Ach. *Exhausti* Venere, ut fere *exsorbere viros*, X, 223. — *Lumbos*, vide ad VI, 314.

VAR. 60—62. *Melius ne*, 59, 60, a quibus etiam *hic* abest, ut ab 25, 57. *Melior*, 27, 47. *Melior nec hic*, 48, 58. *Melius nã.... legatus fiet amici*, 24. Idque malebat Britann. hoc sensu: *nã*, profecto, *hic*, Romæ, *melius*, cum majori emolumento, *legatus*, internuncius et veluti leno *fiet amici pulsantis cymbala*, sacerdotis Cybele: majus lucrum ita faciet puerulus *rusticus*, qui pauperrimus est, et aliud nihil habet, quam matrem et castulam et catellum. Grangæus: certe melioris conditionis est comes idemque draucus Galli *cymbala pulsantis*, quem per provincias errans stipem mendicandi gratia ducit

¹ Vid. Heins. et Burm. ad Valer. Flacc. II, 620; IV, 509 et intpp. Sil. XVII, 592 seq.

² De quo vid. Plin. XIV, 3 et 6; Stat. Silv. III, 1, 147; 5, 99; IV, 3, 65. Si Capaccio in Ant. Puteol. c. 22,

fides habenda, tres fuere montes in Campaniæ finibus, Gauri nomine appellati, primus prope Massicum et Minturnas, alter circa Nuceriam et Surrentum, tertius prope Avernum et Lucrinum.

una cum matre, etc. quam ego, qui tecum soleo. Non magis probanda Achaintii explicatio: *An hic rusticus infans*, verna, *legatus*, ex testamento datus; relictus, *melius fiet* scil. portio hereditaria, vel proprietas (alterutrum subaudiatur), *amici tui cymbala pulsantis*, quam mei, qui, etc.? Omitto etiam aliorum nugam. — Vs. 61. *Caculis*, 8, 9, 75, 76, hoc est, servis rusticis, vernis, propr. servis militaribus. Vid. Plaut. Trin. III, 2, 95, et Pseud. Argument. Varr. Ling. Lat. IX, 3, et Fest. Vulgatam lectionem ex Sat. XI, 153; XIV, 167, 179, ortam putabat Pithoeus. — *Cum lusore*, 10, 12, 15, 16, 18—25, 45, 46, 48—50, 54—69, 71—73. *Cum jussore*, 11. — Vs. 62. *Legatum*, ex 1, 48, 75, Cod. Putean. et altero Pithoei post Farnab. Lubin. Prat. et Malitarr. substitui pro vulg. *legatus*, quæ lectio inepta videtur, certe ineptas peperit interpretationes. Nescio, utrum legerit Ferrarius, qui Elect. II, 16, h. loc. ita exposuit: *meliusne* ergo, id est, lautius legatum villici filius capiet a pathico, quam draucus ipse, qui non agrum colit, sed dominum? At sic poeta dixisset *legatarius fiet*, vel *legatum capiet*: neque ita satis congruunt reliqua verba *cum matre et caculis*, etc.

NOT. 60—62. Num *hic*, in iugeribus tuis, *rusticus infans cum matre*, etc. hoc est, num iugerum tuum *melius legatum fiet amici*, testamento potius a te legabitur amico tuo, *cymbala pulsanti*, hoc est, Gallo vel pathico, Gallis simili, quam mihi drauco pauperique clienti tuo, qui libidini tuæ satisfacio, nec patior muliebria, sed mariti vice fungor? Conf. Var. Lect. et Lips. Epist. Quæst. IV, 25. *Rusticus infans*, verna, *cum matre*, ancilla, et *caculis*, mapalibus et atteggiis. Quis sit *amicus cymbala pulsans*, non satis constat. Vulgo explicant Gallum coll. VI, 515, VIII, 176, et vetus Schol. Archigallum.

VAR. 63. *Ais* semper legendum putavi, et nunc recepi ex 14, 15, 17, 18, 21, et VIII Codd. Paris. (Alex. Mazarin. Pithoei, Franchetii, Senatorio et tribus aliis). In reliquis *ait* scil. Virro, seu cinædus. Sed hæc ellipsis dura est, et inde a vs. 54, Nævulus inducitur colloquens cum Virrone vel cinædo. *Pensio* pro *pensio* legisse videtur Heins. ad Ovid. Met. III, 454. Non male! Cf. supra VI, 34, 35.

NOT. 63. *Improbis*, impudens, *es*, *quum poscis*, impudenter postulas vel postulare soles. — *Sed pensio clamat*, etc. responsio Nævoli, importune et pervicaciter rogantis poscentisque. — *Pensio*, tempus solvendæ pecuniæ, vel *pensio* pecuniæ certis diebus solvendæ pro conducto agro vel domicilio et cœnaculo, vel pro argento, quod sumptum est sœnore. — *Clamat*, acclamat quasi mihi, *posce*, hoc est, me monet, cogit, urget, ut a te poscam.

NOT. 64, 65. *Sed appelleat*, poscit, ut id petam, vel rogat, ut poscam (vide ad VII, 158). *Puer unicus*, servus, qui mihi unicus est, ut Polyphemo unus fuit oculus, *per quem*, propter quem effossum, quia unus fuit, *Ulysses evasit*, quique solus mihi satis non est, ne in discrimine rerum mearum versar, vel tot molestiis premar, quemadmodum unus

oculus non satis fuit Polyphemo; nam si duos habuisset, non evasisset Ulysses, vel ipse, uno certe ictu, excæcatus esset. Ita vulgo mentem poetæ capiunt; sed rectius forte *F. Didot* in edit. Ach. — Juvenalis innuit, Nævoli servo, quem habet unicum, esse vestem foraminibus adeo latis distinctam, ut per eam homo possit evadere, veluti per oculum Cyclopi, quem habebat quoque unicum, potuisset Ulysses evadere; Gall. *Mon unique esclave, qui est si mal vêtu qu'un homme pourrait passer à travers les trous de son habit, comme Ulysse*, etc. Cæterum hæc comparatio, quæ nobis adeo ridicula videtur, fuit forte locutio proverbialis his temporibus usitata. — Crediderim tamen, *puerum*, hoc loco, esse catamitum, qui *pusio* dicitur, VI, 34 seq. Sic quoque drauco melius conveniunt verba sequentia. *Alter emendus erit puer, namque hic unicus non sufficit*, non satisfacit libidini meæ. Lubinus monet, de industria, hoc loco, et infra aliquoties Nævolo, ut bipedi asello et stolido nebuloni, ineptissimum tribui sermonem, ut stoliditas ac stupor cum insigni turpitudine conjunctus in eo exprimatur. Rigaltius vero in Diss. de Sat. Juvenalis, suspicabatur, poetam, hyperboles Virgilianæ (*Æn.* III, 636, 637) carpens mendacique poetici rhetorico mendacio repercutiendi causa, dixisse, adeo *latam* et amplam fuisse oculi Polyphemi *acies*, ut per eam Ulysses evaserit. — Mihi quidem probabilior videtur prima omnium interpretandi ratio; nam ea, quam edidit cl. *F. Didot*, etsi peracuta, quomodo tamen ex Juvenalis verbis exprimi possit, non equidem video. Ed. Ceterum notissima est fabula de Polyphemo Cyclope et Ulysse, qui illo excæcato, incolumis cum sociis evasit, ex Hom. *Odyss.* ι, 182—542; Eurip. *Cycl.*; Virg. *Æn.* III, 613—791 (ubi vide Heyne) et al. De Cyclopihus *μονοφθαλμοις* vide Heyne ad *Apollod.* I, 11, 1, et de ingenti oculo Polyphemi idem ad Virg. *Æn.* III, 636, 637. — *Unicus*, hoc est, qui domino suo unicus est et solus.

VAR. 65. *Postquam* emendat male Grang. ut sensus sit: Tam alte me appellat, quam alte vociferabatur *Polyphemi lata acies*, hoc est, Polyphemus, postquam ei inebriato Ulysses evasit: de cujus Cyclopi clamore vid. Virg. *Æn.* III, 672. seq. — *Ulixes* recepi ex 17, 18, 19, 21—24, vid. Heins. et Heyne ad Virg. *Ecl.* VIII, 70. *Ulyxes*, 20, 27, 46, 47, 49, 58. Vulgo *Ulysses*.

NOT. 65. *Acies*, Oculus. Ulysses hoc loco, et Ovid. ex P. IV, 14, 35, *sollers* dicitur, ut aliis poetis *versutus*, *fallax*, *pellax*, *duplex*, et Homero *πολύμητις*, *ποικιλομήτης*, *πολύτροπος*, *πολυμήχανος*, *Διὶ μῆτιν ἀτάλαντος*. Conf. intpp. Horat. *Od.* I, 6, 7.

NOT. 67—69. Facete pro, ambo vestiendi sunt, inpr. in *bruma*, hoc est, hiemis tempore, quo frigidi spirant venti.

VAR. 68. *Puerorum aquilone Decembri*, 1, Cod. Put. et edd. recentt. *Servorum mense Decembri*, 10, 11, 12, 14—17 a m. sec. 18—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et ed. Ach. forte e glossa. Vulgo ita interpungitur: *Quid*

egre bruma spirante? quid, oro, Quid dicam scapulis puerorum aquilone flante, seu spirante in Decembri Et pedibus? Quæ duræ sunt ellipses. Nos distinctionem nunc ita mutavimus *bruma? spirante quid*, etc. quo omnis difficultas sublata videtur. — Sic Ruperti: nos autem vulgatam sequimur, quia nullas ellipses putamus: utitur poeta *Aquilone Decembri*, ut Horatius *libertate Decembri*, et *Septembribus horis*. Ed.

Nor. 68. *Quid dicam scapulis et pedibus puerorum, servorum, lepide pro, servis, quum vestes petunt et calceamenta, quibus humeri ac pedes tegantur, spirante Aquilone in Decembri, vel potius Aquilone Decembri, hiberno: nam etiam æstivus est, qui etesias dicitur. Vide Plin. II, 47, et 49; XVIII, 34. Conf. Var. Lect.*

Var. 69. *Aspectate, 47, 48, 64.*

Nor. 69. Dicamne, *durate vos, fortiter tolerate frigus, et exspectate cicadas, adventum cicadarum, hoc est, æstivi temporis?* (conf. Plin. II, 26 et 27). Interea illi frigore enecarentur. Lepida verba, haud dubie efficta ex Virg. *Æneid. I, 207*, ubi vid. Cerda et Heyne. Confer Sueton. Calig. c. 45.

Var. 70. *Dissimiles pro dissimiles, 16, 18—24. Vide ad II, 3. — Ut omittas, 15, et mitas, 23.*

Nor. 70 seq. Facete draucus beneficia sua exprobrat; *ut, quamvis dissimiles et mitas, prætermittas, nihili facias, cetera officia mea ac beneficia, tibi præstita. — Quanto metiris pretio, quanti facis.*

Nor. 71. *Tibi deditus devotusque cliens, addictus et ad officia quævis tibi præstanda paratus.*

Nor. 72. *Uxor tua virgo maneret, non gravida facta esset, propter tuam impotentiam.*

Nor. 73. *Ista officia, hoc, scilicet ut efficerem, quod tu ipse non posses. — Quibus modis, quam vehementer, suppliciter et sæpe.*

Nor. 74. *Puellam, uxorem tuam, fugientem, e domo tua aufugere volentem, amplexu meo rapui, ex fuga retraxi. — Puella, hoc loco uxor, ut virgo, nympha, παρθένος, νύμφη; vide ad II, 59.*

Nor. 75. *Tabulas dotis vel nuptiales jam ruperat, quod fiebat in divortiis, et signabat alias (conf. II, 118), alteri jam nubere volebat. In his tabulis solennia erant verba: « Procreandorum causa liberorum uxorem duci; » et in divortiis rumpebantur tabulæ. Conf. Tac. Ann. XI, 30, ibique Lips.*

Var. 76. *Hæc, 25, 27, 45—50, 55—63, 65—69, 71—74. Ergo, 46, 47, 48, pro ego.*

Nor. 76. *Tota nocte, totius noctis laboribus redemi, placavi iram tibi-que reconciliavi.*

Nor. 77. *Te plorante, metu infamiæ ac repudii, foris, ante januam*

30 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

cubiculi. *Testis mihi lectulus*, etc. Conf. Catull. VI, 6—11, et Ovid. Am. III, 14, 26. Εἰπὲ δὲ σπυσιον, Βαρχῶν δὲ πέντε ἰφίλῃσα ἔξῃς. ὃν κλῖνα μάρτυς ἐπεγράφετο, Asclepiad. Epig. XXVII, 11, 12; in Brunck. Anal. tom. I, pag. 217, ubi conf. Jacobs ad Antholog. Græc. Vol. I, P. II, pag. 47.

NOT. 78. *Ad quem pervenit*, a quo auditus est. — *Lecti sonus*, crepitus. Conf. Catull. loc. laud. et Ovid. Am. III, 14, 26. — *Vox dominæ*, uxoris, præ libidinis impatientia gannientis in concubitu et subantis. Confer ad VI, 64, 65; Horat. Epod. XII, 11, et Ovid. Am. III, 14, 25.¹ — *Dominæ*; vide ad VI, 30.

VAR. 79. *Et dirimi*, 22. — *Jam fere solutum*, 24.

NOT. 79. Confirmatio prioris sententiæ: *instabile* autem apud homines mulierosos et pathicos est conjugium: quippe ii mulieribus a se ductis non possunt satisfacere. Ach.

VAR. 80. *Servabit*, 10, 13, 17 a m. sec. 19.

NOT. 81. Distinctionem non mutavi, quamvis suadente Ach. ita capiente mentem poetæ: *Quo te circumagas*, quocumque te vertas, ut subterfugas vim argumentorum meorum et ingrati animi excusationem invenias, quæ, quæcumque ex meritis beneficiisque meis, *prima aut ultima*, primo aut ultimo loco, *ponas*; *nullum ergo*, etc. Vulgo hæc jungunt præced. verbis et interpungunt: *Quo te circumagas? quæ prima aut ultima ponas?* quo fere sensu Virgilium dixisse putant, *quæ quibus anteferam?* Æneid. IV, 371. Bahrdr̃t exponit: *quæ prima aut ultima ponas*, scilic. in rationibus, ut sententia sit; quocumque demum modo rationes subduxeris, debitor mihi eris, nostræ rationes sibi non respondebunt, hoc est, beneficia non paria erunt. — *Vulgatam sequimur*. Ed.

VAR. 82. *Et pro ac*, 23. *Aut*, 24.

NOT. 82—90. Confer ad I, 55 seq. Verba sarcasmi et indignationis plena.

VAR. 83. *Aut filia*, 17—20, 45. *Quod filia*, ex 11, et duobus MSS. Paris. nunc pro vulg. *vel filia* substitui tamquam venustus aptiusque ad augendum beneficium. Favent etiam huic lectioni verba sqq. *spargere argumenta viri*, de quibus vid. Comm.

VAR. 84. *Libris auctorum*, 7, 11, 20—24, 29. *Titulis actorum adspargere*, vel *tabulis actorum spargere* legebat Serv. ad Virg. Georg. II, 502.

NOT. 84. *Tollis liberos*, etsi spurios. Vid. ad VI, 38.

NOT. 85. *Argumenta viri*, indicia virilitatis, liberos, procreatam so-

¹ Vetus Schol. « In coitu non tacentis, quod virgo erat; ut sit mariti major infamia. »

bolem, gaudes libris actorum spargere, eorum nomina inserere, vel potius passim adnotare, ut ad plures spectet liberos. Vide ad II, 136. — *Foribus suspende coronas*; nam coronis ornabantur fores domus puerperæ.¹

VAR. 86. *Posses*, II, 16.

Nor. 86. *Famæ*, infamiae, *opponere*, quum vel ne dicaris orbus esse et inhabilis soboli procreandæ, aut mulier et cinædus. Confer Lucillii Epigr. VII, in Brunck. Anal. tom. II, pag. 318. — *Fama* apud poetam est, secundum cl. Crammer, nota orbitati ex legum censura inusta, nam ex lege Papia, haud paullo mitior orbi conditio quam cælibis erat. Ed.

Nor. 87. *Jura parentis*, quæ vulgo *jus liberorum*, et Tac. Ann. III, 28, *privilegia parentum* dicuntur, hoc est, præmia maritorum patrumque, honores et commoda, ut scil. præferrentur aliis in petitione honorum (vid. Tacit. Annal. II, 51), in sorte et longiore administratione provinciarum (vid. Tac. Ann. XV, 19, et Dio LIII, 13), et in omni magistratu (conf. Gell. II, 15), ut honestiorem in spectaculis locum obtinerent (vid. Suet. Aug. 44), ut, qui plures haberent liberos, in Urbe tres (unde illud *jus trium liberorum*), in Italia quatuor, in provinciis quinque, a tutela aliisque muneribus personalibus immunes essent, etc. — Multa, inquit Crammer, ad hunc locum Satirici, e penitissimis jurisprudentiæ Romanæ penetralibus haustum, et ab interpretibus ad unum omnibus pessime adhuc tractatum, dici poterant, inprimis post detecta Gaii Jcti opima spolia Veronæ suspensa, nisi diligentiam nostram nuper prævertisset industria et eruditio viri ampl. Hugonis in Histor. Jurispr. Rom. pag. 557, edit. octavæ. Ed.

VAR. 88. *Legati omne*, 44, prob. Heins. ad Ovid. Her. Epist. VIII, 104, quem vid. Sed verendum est, ne poetæ sic elegantia obtrudatur, quæ forte nulla est, et quam aut respuit, aut non recordatus est. Confer infra ad X, 155. — *Rapis*, 18.

Nor. 87—90. Lege Papia Poppæa cautum erat, ut cælibes ex aliorum testamentis nihil caperent, nisi e proxime junctorum, et nisi post testatoris mortem intra centesimum diem matrimonium contraherent; orbi non nisi dimidium; solitarii vero, hoc est, unius filii vel filiae parentes, *legatum omne* sive solidum;² utque decima pars legati *caduca* esset, sive in fiscum *caderet*, si legatarius careret liberis.³ — *Caducum*, quod sine

¹ Vide ad VI, 51, Meurs. Att. Lect. IV, 10; Sagittar. de Jann. Vett. c. 30, § 20, et Bartholin. de Puerpp. Vett. p. 125.

² Non majorem tantum partem,

quod Lipsius suspicabatur in Exc. ad Tacit. Annal. III, 25—28.

³ Ulpianus, tit. 17: « Quod quis, inquit, sibi testamento relictum, ita ut jure civili capere possit, aliqua ex

32 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

mea opera caducum fuisset : *dulce*, quod ex insperato et mea opera tibi obtigit, et in te tuosque liberos, quos mihi debes, *cecidit*. Legatis enim hæc conditio adjungi solebat : *quandoque liberos habuerit*. Legis autem Papiæ Poppææ duæ erant partes, *nuptialis* una, altera *caducaria*, quæ de *caducis* legatis agebat.

VAR. 89. *Junguntur*, 10, 11, 12, 14—27, 45—50, 54—69, 71—74, et omnes fere Codd. Paris. unde recepit Ach. cujus nota est : præsens tempus aliquando pro futuro usurpatur ac sæpe sæpius vividius est. — *Caduco*, 60, 64, 65.

NOT. 89, 90. *Commoda præterea jungentur*, adjungentur, accedent per me, *multa caducis*, his legatis, quæ in te tuosque liberos cadent, *si numerum*, *si tres*, hoc est, numerum trium liberorum, *implevero*. Multa enim præmia proposita erant iis, qui liberos, plurima vero iis, qui tres pluresve habentur.¹

NOT. 90. Verba poetæ, simulantis miserationem : *Justa doloris..... affert*.

NOT. 91. *Ille dives avarus*, Virro. *quid affert*, quid dicit, quo se excuset?

NOT. 92—102. Respondet Nævulus. — *Negligit*, contemnit me, non curat, nihil dat. — *Bipedem asellum*, stultum hominem, qui eandem operam gratis præstet, servum draucumque simplicem et robustum, vel bene mentulatum, quem eodem modo decipiat. Nota C. Valesii est : « *asellum*, hoc est, pædiconem bene mentulatum asini more, quales fuisse Commodo et Elagabalo, *δνους* et *δνοβελεις* hinc dictos, tradit Lampridius. A Phædro in ultim. fabul. lib. III, et in Copa Virgilii *asinus* vocatur *delicium Gallorum*, scilic. quod illis nimium lascivis fœdæ libidinis ministerium præstabat, ut docet Apuleius in Milesia. » Conf. supra ad I, 59, in nota 23.

NOT. 93. *Hæc vero*, quæ de Virronis turpitudine et avaritia dixi, sunt secreta, *tibi soli commissa*, credita. — *Celare momento*; vid. ad V, 71.

NOT. 94. *Intra te fige*; vid. ad V, 12.

VAR. 95. *Levis*, non *lævis*, 17, 19, 23, 24, 60, 65. Recte.

caussa deinde non ceperit, caducum appellatur, veluti ceciderit ab eo (et in alium, vel fisco) v. g. si cælibi vel Latino Juniano legatum fuerit, nec intra dies centum vel cælebs legi paruerit, vel Latinus jus Quiritium consecutus fuerit; aut si ex parte hæres scriptus vel legatarius ante apertas ta-

bulas decesserit, vel peregrinus factus fuerit. » Conf. ad VI, 38, quosque ibi laudavi, Bach. et Lips.

¹ De quibus commodis et de celebri illo *jure trium liberorum*, vide Lips. Exc. ad Taciti Annal. III, 25; intpp. Gell. II, 16, et Rader. ad Martial. II, 91.

NOT. 95. *Pumice levis*, mollis et cinædus; vid. ad II, 12, et VIII, 15.

NOT. 96. *Qui modo omne secretum mihi commiserat*, tanquam familiari suo. Conf. III, 113. — *Ardet nunc ira et indignatione*.

NOT. 97. *Quidquid scio*, omnia arcana, quodque secreto opera mea usus sit.

NOT. 98. *Aperire caput vulneribus*, hoc est, vulnera ei infligere. — *Candelam*, ignem, *apponere valvis*, foribus (ut *cereum ardentem ante meretricis fores abjicere* in Curii Fortun. lib. I), *ædes meas incendere*. Conf. XIII, 145, 146.

VAR. 99. *Non contemnas*, 14. *Ne contemnas*. . . . *nunquam careas annona veneni*, 11, 15, non improb. Schurzfl. ut sit quasi apostrophe ad cellam venenariam. — *Nec despicias*, 23, 60, 65, 77.

NOT. 99. *Nec contemnas aut despicias*, cave etiam nihili pendas hoc, *quod his opibus*, etc. vel potius; cave contemnas hominem tam mollem atque effeminatum, quoniam *his opibus*, hoc est, divitibus, vel in tantis opibus, *nunquam cara est annona*, pretium, *veneni*, hoc est, tam divites homines emere et possunt, et solent venenum, quo necent eum, a quo ne evulgetur turpitudine sua verentur.

VAR. 100. *Nunquam careas*, 11, 14—17, 20—24, 45, et XV Codd. Paris. *Careas nunquam*, 18.

VAR. 101. *Tegas*, 15.

NOT. 101. *Ergo occulta*, secreta tibi a me commissa, *teges*, ut curia *Martis Athenis*, Ἄρειος πάγος (*Areum iudicium*, apud Tacit. Ann. II, 55), celeberrimum illud Atheniensium δικαστήριον, seu ἡ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλὴ in Acropoli, cujus iudices, Ἀρειοπάγίται, quidquid in eo agebatur, alto premebant silentio (unde etiam proverbio quis dicebatur Ἀρειοπαγίτου σωπικώτερος et σιγανώτερος), et κρύβδην ψηφίζειν solebant.¹ Eosdem propterea noctu et in tenebris iudicasse putant, nisi potius ἐν νυκτὶ καὶ αἴτιῳ διαζύουσιν, ὥς μὴ ἐς τοὺς λέγοντας, ἀλλ' ἐς τὰ λεγόμενα ἀποβλέπειν, Lucian. Hermot. c. 64. — Hinc Persius, Sat. IV, «Nigrum scis ponere Theta.» Areopagus dicitur ab Ἄρης, Mars, et πάγος, saxum, collis: hic enim a Neptuno Mars homicidii accusatus coram duodecim Diis, sex sententiis absolutus est. Ed.

NOT. 102—122. Verba poetæ, quibus confer Petron. Fragm. IX, in Wernsdorf. Poet. Latin. min. tom. III, pag. 75, et Sarisber. Policr. III, 12. — *O Corydon*, o stulte, demens, rustice, rerum imperite; ex Virg. Eclog. lib. II, 56 et 69. Ed.

¹ Vide Macr. Sat. VII, 1; Meurs. 19; Scalig. ad Pausan. I, 28; Peri-de Areopago; Potteri Archæol. Gr. I, zon. ad Ælian. V. H. V, 15.

34 VARIE LECTIONES ET NOTÆ

VAR. 103. *Loquuntur*, 13, 22, 24, et X MSS. Paris. quod nunc pro vulg. *loquentur* revocavi cum Ach. quia sequitur *clamant*.

NOT. 103. *Ut, quamvis*. — *Jumenta loquuntur et canis et postes et marmora*, quemadmodum proverbio dicitur *etiam saxa loquuntur*. Confer Propert. I, 18, 4; Habacuc. II, 11; Catull. VI, 7, ibique Doering.

VAR. 105. *Tolle*, 15. *Tollito* pro vulg. *tollite* nunc recepi cum Ach. ex 10, 13, 16, 17, a m. sec. 18, 19, 25, 27, 46—50, 54—69, 71—74, 77, et quibusdam Codd. Paris. nam verba *claude et junge* præcedunt.

NOT. 105. *Vela tegant rimas*, conf. Martial. I, 35, 5 seq. XI, 46, 3 seq. et supra ad VI, 228. — *Ostia et janua* propr. dicuntur fores in liminibus ædium, introitum dantes, quasi *os* et *Janum*. Confer Cic. N. D. 2, 27, *junge ostia*, *claude*, ut *junctas fenestras* dixit Horat. Od. I, 25, 1.

VAR. 106. *Clamant et clament omnes* Codd. nostri et Paris. nec non 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73, 77. *Taceant* substituit Pithæus, quem secuti sunt editores recentt., putantes illud contra mentem poetæ dici. Sed recte eam cepisse videtur Ach. quo præeunte veram et ant. lect. omnium librorum nunc restitui et mutavi distinctionem. *Tollite lumen E medio, claves omnes*, *prope nemo recumbat* emend. Schurzfl. quia non apte dicatur *omnes*, si soli aut bini sint intra conclavia. Ipse olim suspicabar *jaceant*, scil. in lecto, seu somno et media nocte (*ad cantum galli*, vs. 107, quo potissimum tempore aliquid clam fieri potest et solet) *omnes servi ac reliqui*, qui in ædibus sunt, et remoti a cubiculo domini, *prope* hoc cubiculum *nemo recumbat*, etc. Sed non est, quod emendemus, quæ satis conveniunt, et reponamus *taceant*, quod male repeteretur.

NOT. 106. *Clamant omnes*, tantæ infamiæ palam adversantur, contra assurgunt; Ach. Conf. Var. Lect. — *Prope* cubiculum.

VAR. 107. *Galli cantum*, 11, 14. — *Ipse*, 20. — *Secundum*, 17, 72.

NOT. 107. *Quod tamen ille dives dominus ac cinædus facit*, libidini indulgens, *ad cantum galli secundi*, hoc est, secundum, adeoque tempore antelucano, ut mox *ante diem*: nam gallus primum a media nocte canit, et deinde medio inter *μεσσηνίαν* et auroram spatio. Quare galli noctu canant, disquirunt Cic. Div. II, 26; Plin. X, 21, seu 24 (ubi vid. intpp.), et Cæl. Rhodig. XIV, 13. — Macrobian. Saturn. I, 3, noctem dividit hoc modo: « primum tempus est mediæ noctis inclinatio, deinde gallicinium, post conticinium, quum et galli conticescunt, et quiescunt homines. » Ed.

VAR. 108. *Sciat*, 45.

NOT. 108. *Proximus*, vicinus, finitimus, *caupo ante diem*, jam eodem fere tempore, quo factum est, paulo post *sciet*, a servis comperiet, et

audiet simul, quæ pariter finxerunt, affinxerunt, commenti sunt, librarius, archimagiri et carptores, hoc est, servi: nam

Fama malum, quo non aliud velocius ullum:

Mobilitate viget viresque acquirit eundo.

Virg. *Æneid.* IV, 174 seq. Cum delectu positus est *caupo*; nam in cauponam multi, iique rumigeruli, quotidie et jam summo mane conveniunt: præterea *proximus* est. — *Librarius* servus, scriba, qui libros, epistolas al. describit. Aliis est servus *libræ* præpositus culinariæ, aut ferculorum diribitor et index e *libro*. — *Archimagiri*, ἀρχιμάγειροι, magistri coquorum. — *Carptores*; vid. ad V, 120, et Lips. Saturn. Serm. II, 2.

VAR. 109. *Libarius*, hoc est, dulciarius, conj. non nemo, teste Plathnero.

VAR. 110. *Raptores*, 4. *Fartores*, 6, 21. *Captors*, 14. Nec defuere, quibus hæc arriderent: eos tamen non bonos veterum conviviorum arbitros fuisse, dicit Lips. Saturn. Serm. II, 2. — *Quid*, 17 a m. pr. 19, 46, 48, 59, 60, 64, 65. *Qui*, 47. Sed gravius est *quod crimen*. Nullum est crimen, quod non componant, etc. — *Carmen*, 49, 60, 65.

VAR. 111. *Dominum*, 24.

NOT. 110, 111. Senec. Epist. 47: «Infelicibus servis movere labra ne in hoc quidem, ut loquantur, licet; virga murmur omne compescitur et ne fortuita quidem verberibus excepta sunt;.... sic fit, ut isti de dominis loquantur, quibus coram domino loqui non licet.» — *Crimen componere*, fingere, comminisci, ut apud Cicer. Verr. III, 61. *Rumoribus* malis, quos de dominis suis spargunt, *ulciscuntur baltea*, hoc est, eorum verbera. — *Baltea* autem propr. accipio de cingulis e corio, non de loris vel flagellis, quo sensu nusquam vox legitur; etsi sententia fere eadem est.

NOT. 112. *Per compita*, ubi plurimi homines conveniunt.

NOT. 113. *Notentem* quæri a garrulis istis eorumque nugas audire. Conf. verba garruli apud Horat. Satir. I, 9, 14 seq. *Vinosus*, ebrius, qui omnia, etiam arcana, effutire solet. *Inebriet*, facete h. loc. de *vinoso* pro obtundat vel impleat, *aurem*, ut *spiritus aeris flatibus venenatis inebriatur*, apud Sidon. Epist. I, 5. *Aures sermonibus refecire* vel *imbueri*, apud Cic. pro Rab. Post 14, et Tacit. Hist. IV, 7. Sic et Galli dicunt: *enivrer quel-qu'un de son babil*, seu *caquet*. Similiter fere Romani *bibere*, *haurire*, *trahere auribus* vel *oculis*, pro cupidissime audire et intentissime videre, metaph. ab aviditate bibendi petita. *Aurem miseram*, tuam, qui sic misere torqueris: miserrimum enim est, garruli ineptiis patientes præbere aures.

VAR. 114. *Roga*, 16.

NOT. 114. *Illos servos. Paulo ante*, supr. vs. 93—101. *Petebas*, scilic. taciturnitatem.

NOT. 116. *Quam potare tantum Falerni*, vini præstantissimi, et quidem *subrepti*, furtim ablati, quod dulcius esse dicitur, *quantum bibebat Lau-*

36   VARIAE LECTIONES ET NOTÆ

fella, matrona, *faciens sacra*¹ *pro populo*, pro ejus salute, Bonæ Dææ, in cujus sacris largiter potabant mulieres; de quo vid. VI, 314 seq. ubi etiam ipsius *Laufellæ* vinolentæ mentio facta, vs. 320 seq.

VAR. 117. *Saufeia*, 61, 70, 75, 76, 77, 82. *Laufeia*, 27, 50, 54, 58, 64. *Laufela*, 14—17, 20, 21, 22, 24. *Laufella*, 10, 11, 18, 19, 23, 25, 45, 46, 48, 49, 56, 57, 59—63, 65—69, 71—74, et omnes Codd. Paris. unde illud revocavi cum Ach. vid. supra ad VI, 320.

VAR. 118. *Est recte*, 18, 25, 46—49, 54, 57—60, 64, 65. *Recte pro recte est*, 10, 13—17, 19—24, 45, 50, 56, 61—63, 66—69, 71—74. — *Tum propter*, 10, 13, 15, 16, 19, 20, 27, 45. — *Pluria*, 11. — *Tum his* revocavi ex 11, 19, 20, 24, 31 a, 50, 56, 59, 61, 62, 63, 68, 74. *Tum de his*, 60, 65, et Codd. Ascens. ac Pontani. *Tum istis*, 64. *Tunc istis* reliqui, etiam Hennin. Omnia hæc substituta, ut fulciretur versus, qui tamen non ruit: nam litera *m* et vocales in fine vocis sæpe non eliduntur, et tum propter cæsuram atque hiatum, qui Juvenali frequentissimus est, producuntur. Conf. ad I, 151, et XV, 7; Oudend. ad Lucan. V, 526; Broekhus. ad Tibull. I, 5, 33, et ad Prop. II, 12 (al. 15), 1, 23, 101; Drakenb. et nos ad Sil. I, 109; X, 23, 29; XIV, 515. Hæc loca eorumque interpretes consulantur ab Ach. cujus hæc nota reprehendenda est: quum litera *m* non eliditur, brevis fieri debet ante vocalem, quod intelligere est in *circumeat*, *circumagat*, etc.

NOT. 118. Gravis sententia, ut notissima illa Ovid. Fast. IV, 311:

Conscia mens recti famæ mendacia ridet.

NOT. 119 seq. *Ut contemnas linguas mancipiorum*, servos loquaces et domino maledicentes; nam *lingua est pars pessima mali servi*, tales servi sunt pessimi: *deterior tamen*, pejor, vilior et magis contemnendus est *hic*, dominus, *qui liber non erit* ab illis, quorum vitam sustentat, a servis, hoc est, qui illis obnoxius est eorumque linguas propter vitia, quorum illi sunt conscii, timere debet; vel *hic tamen dominus, qui liber non erit* a cupiditatibus et vitiis, *deterior est illis, quorum*, etc. hoc est, servis suis: nam servorum quasi servus est. Hoc præclare dictum e sententia Stoicorum: πάντες κακοὶ δούλοι, cui confer egregia loca Horat. Sat. II, 7, 81—94, et Epist. I, 16, 63—68. Ille videtur poetæ sententia, etsi paullo durius expressa.

VAR. 120. *Pars maxima*, 25, 45—48, 55—60, 65.

NOT. 122. Descriptio servorum, quorum menstruum stipendium ac demensum erant quatuor, si Donato ad Terent. Phorm. I, 1, 9, vel quinque, si Senecæ Epist. 80 fides habenda, modii frumenti et denarii

¹ Ut apud Cic. Mur. 41, et ad Brut. epist. 14 al. unde et *sacrificium pro populo fieri*, in Sen. Epist. 97, et Cic.

Leg. II, 9; nec non simpl. *pro populo fieri* ap. Cic. ad Att. I, 12, vel *facere vitula* Virg. Ecl. III. 77.

totidem; unde h. loc. *farre et ære*, frumento et pecunia, *custodit*, sustentat, *animas*, vitam, ut VI, 501, et XV, 94. — *Farre*, quodlibet frumenti genus significatur. Triplex notat Plin. XVIII, 8. Triticum, siligo et far: hoc et ador, et adorem vocatum est, et durissimum, et contra hiemes firmissimum, ibidem perhibetur, ac primus antiquis fuisse in Latio cibus. Capite vero præcedenti populum romanum ait farre tantum e frumento trecentis annis usum. Farris etiam usus in sacris commendatur, unde et piam far vocitatum. Hinc et farreatio dicta, sacrificium in quo farreum libum offerebatur, ad sancendas solemnibus nuptias sacerdotum. Meminit Plin. lib. cit. c. 3. — De servorum demenso vide ad VI, 120. ED.

VAR. 123. *Possis*, 17, 18, 24, 46—49. *Possit*, 19. — Hic versus, qui silentio prætermittitur ab interpretibus, quoties eum legi, semper me offendit (nam et languet meraque repetitio est vs. 119, et *idcirco* plane ineptum videtur hoc loco); semperque putavi, hanc esse glossam in margine adscriptam, ad vs. 119, *his præcipue causis, ut linguas mancipiorum contemnas*. Quorum verborum haud dubie interpretamentum fuit: *Idcirco ut possis linguam contemnere servi*; quod quum in textum irreperet, perperam a librariis in eum, quem nunc occupat, locum est translatum, et *possim* repositum pro *possis*, quod tamen et ipsum in 17, 18, 24, 46—49, et quibusdam MSS. Paris. legitur. Eo minus autem illi dubitarunt, quin hæc verba ab ipso poeta essent profecta, quum glossa ista versus caset hexameter; quod vero, vel casu fieri potuit coeco, vel parva verborum transpositione. Confer Excurs. ad Sat. V, 90, 91. — Has conjecturas vidi postea firmari auctoritate non tam Cod. 13, e quo hic versus una cum seq. ejectus est (ut trecenti alii; unde haud quidquam fere momenti habet in re critica), quam duorum MSS. Paris. a quibus abest, et codicis vetustissimi 8, in quo versus 118—124, hoc ordine ac modo leguntur:

Vivendum recte, cum propter plurima, tunc est
Idcirco, ut possis linguam contemnere servi,
Præcipue causis, ut linguas mancipiorum
Contemnas. Nec lingua mali pars pessima servi.
Deterior tamen hic, qui liber moverit illos,
Quarum animas et farre suo custodit et ære.
Utile consilium; etc.

Hinc Pithoeum quoque jam olim versum hunc tollendum de medio, ut suppositum, aut potius duplicem quasi censuisse animadverto. Sic in eodem MS. mox post vs. 134 legitur hic: *Gratus eris; tu tantum fucus imprime dentem*.

NOT 123—129. Verba Nævoli.

VAR. 124. *Consilium nunc, sed commune*, 16, 19. *Consilium, sed nunc commune*, 18. *Consilium mihi, sed commune*, 25, 27, 45—50, 54, 55, 57—60, 64, 65.

NOT 124. *Utile consilium dedisti* scilic. supra vs. 118 seq. *sed commune*,

quod non ad me tantum, sed ad Virronem quoque, vel ei similes, quin ad omnes pertinet homines.

NOT. 125. *Post damnum temporis*, majori vitæ parte transacta et consumpto ætatis robore. *Deceptas spes* emolumenti, e laboribus officiisque, Virroni præstitis, ad me redundaturi.

NOT. 126—129. Juvenes comparent inpr. Horat. Od. I, 4, 21 seq. 11, 6 seq. II, 11, 5 seq. 14, 1 seq. et IV, 7, 14 seq. Alia loca laudavit Koenig. ad Pers. V, 153. Ad rem augendam spectant epitheta *velox*, *angustæ* (brevis) et *brevissima*; sed nimia quoque ex orationis ubertas, et suspicari fere possis, verba *velox Flosculus angustæ miseræque brevissima* esse lacinias a versificatore aliquo adsutas. *Festinat enim decurrere, velox Flosculus, angustæ miseræque brevissima vitæ* Portio distingui jubet Wakef. ad Lucret. III, 972. — *Decurrere*, ut al. *ævum currit, labiūtur, volat*, Τρέχος ἀρματος γὰρ οἷα βίος τρέχει κυλισθεῖς, Anacr. IV, 7, 8. Confer Bentl. et Mitscherl. ad Horat. Od. II, 5, 13. — *Flosculus vitæ*, ut ἀκμή et ἀκμάζουσα ἡλικία, vel ἄνθος ἥβας ἀρτι κυμαίνει, apud Pind. Pyth. IV, 281; ἀκμαῖον ἄνθος ὥρας, apud Anacr. XXXIV, 4, et similia passim obvia. *Portio vitæ*, jam initio a Parcis designata, ut *præmensæ tempora lucis*, apud Tibull. III, 3, 9, et *vitæ summæ brevis* apud Horat. Od. I, 4, 22. In verbis *decurrere flosculus* diversi generis imagines et metaphoras junxit poeta, ut in eadem re Rufinus Epigr. VIII, 5, in Brunn. Anal. tom. II, pag. 392. Ἄ πόσσους κατέφλεξε τὸ πρὶν θεοείκελον ἄνθος, ad quæ verba Jacobs ad Antholog. Græc. vol. II, part. III, pag. 159, notat, in ejusmodi vocabulis, quorum metaphorica significatio frequenti usu fere oblitterata fuerit, non accuratam adeo diligentiam fuisse sequioris ævi poetis.

NOT. 128, 129. Quin adeo *dum loquimur, fugerit invida ætas*, Horat. Od. I, 11, 7. *Serta*, *unguenta* et *puellæ* spectant potissimum ad epulas et comessationes. *Serta*, proprie στέμματα (*stemma* VIII, 1, *Laub*..... und *Blumenguirlanden* und *Festons*). *Pancarpi* (*Fruchtschnuren*), quibus ornabantur pocula, januæ, altaria, atria; a quibus differebant *coronæ* et *corollæ*, στέφανοι, στεφανίσκοι; vid. Böttig. Sabina, p. 191, 192. *Unguenta*; vide ad VI, 303, et XI, 122. Unguentis etiam pretiosissimis capilli mollium virorum feminarumque semper delibuti erant; vide Spanh. ad Callim. in Apoll. vide 38 seq. et Burm. ad Ovid. Her. XV, 76. — *Puellas*; vide ad XI, 162. — *Obrepi*, præclare de *senectute*, quæ præter opinionem et *non intellecta*, ita, ut *vix ac ne vix* quidem sentiamus, adventat: ut apud Lucret. I, 415. «Tarda per membra senectus serpit;» apud Ovid. Met. X, 519.

Labitur occulte fallitque volatilis ætas,

et Fast. VI, 771,

Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis.

Sic «obrepi adolescentiæ senectus,» dixit Cic. de Sen. cap. 2; «Au-

ctummo obrepit hyems, » Lucil. in *Ætna*, vs. 237.¹ « Γῆρας ἐπερχόμενον, » Solon, Epig. XIII, 10, et « Τὸ δ' ἀργαλέον καὶ ἀμορφον γῆρας ὑπὲρ κεφαλῆς ἐστίχ' ὑπεκρίματα, » Mimnerm. IV, 4, in Anal. Brunck. tom. I, pag. 61 et 70. Confer Anson. Epig. XIII, ubi etiam verba Juvenalis transcripsit.

VAR. 130. *Paticus nunquam*, 20. *Paticus* scribendum putabat H. Vales. ut sit quasi *patens*, *patulus*, cinædus ὑρὺπρωκτος, λακκόπρωκτος, unde in *Priapeis* nec tibi tener puer patebit ullus et qui (cunnus) tanto patet indecens hiata et al. Sed *pathicus* videtur potius esse παθικός (etsi hæc vox non in usu fuit), qui muliebra patitur, πάσχει, παθεῖ, παθικεύεται.

Nor. 130—134. Respondet poeta et quidem facete, apte consolans draucum et exhortans ad persequendum eundem vitæ cursum. *Ne trepida*, non est quod anxius sis animumque despondeas. *Amicus pathicus*, cinædus, a te drauco corrumpi cupiens.

Nox. 131. *Stantibus et salvis his collibus*, quamdiu Roma superstes erit; vide ad VI, 296. — Romæ colles sunt Palatinus, Aventinus, Esquilinus, Quirinalis, Cœlius, Viminalis, Tarpeius, qui et Capitulinus. Sunt vero præterea Janiculus et Vaticanus. Martial. Epigr. IV, 64:

Hinc septem dominos videre montes,
Et totam licet æstimare Romam.

Ed.

VAR. 132. *Conveniunt*, 10, 11, 12, 14—25, 27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et multi Codd. Paris.

Nor. 132. *Et carpentis et navibus*, et terra et mari, undique, ab omnibus orbis terrarum partibus et locis, molles turpesque homines Romam confluunt, tanquam ad emporium libidinum. Δεινῶς et vere!

Nox. 133. *Qui digito scalpunt uno caput*, molles, effeminati ac bene comiti, qui, si caput prurit, uno tantum digito illud scabere solent, ne capilli apte compositi atque calamistrati turbentur. Sic Lucianus dixit, « Τὸ δακτύλῳ ἅρκω τὴν κεφαλὴν χνᾶσθαι, » et « Relatum ad caput digitum, » Senec. Epist. 52. Id in Pompeio potissimum notarunt Calvus poeta ap. Senec. Controv. III, 19; Plut. in Pomp. cap. 48; Opp. tom. I, p. 645; tom. II, pag. 89; E. ed. Francof. et Ammian. Marcell. lib. XVII, 11, 4. Conf. Spanhem. ad Julian. Cæss. pag. 171.

Nor. 134. *Spes altera*, futuri temporis, longe major superest tibi. Vet. Schol. « Multos imberbes habes tibi crescentes. » *Tu tantum erucis imprime dentem*; » lepidum consilium: comede herbas, ad Venerem extimulantes, ut fortis sis et paratus ad libidinem exercendam. Talis herba est *salax eruca* (*weisser Senf*).²

¹ Non, quia senectus et hominis et anni (hyems) nigra ac tarda est, quod ad Lucil. lib. I, monuit Wernsdorf.

Poet. Latin. min. tom. IV, pag. 138.

² De qua vide Colum. X, 108, 109, 372; Ovid. Rem. Am. vs. 799; Burm.

VAR. 135. *Cloto* quidam edidere. Sed est Κλωθώ. — VAR. 136. *Gaudet* 15.

NOT. 135—150. Verba Nævoli. *Hæc exempla para felicibus*, hunc agendi modum præcipe iis, qui me feliciores sunt, aliis draucis, qui eodem vitæ genere opes collegerunt. *Mea Clotho et Lachesis*, Parcæ meæ (conf. ad VIII, 105), *gaudent si pascitur*, alitur (vide ad III, 141) *inguine venter*, triste fatum jubet, me contentum esse tenui victu, quem mihi re venerea paro. « Meo fato sufficit (Parcæ enim regunt fata), si me eo quæstu tuear et meo inguine pascam, ut apud Martial.

Mentula quem pascit, non, puto, purus homo est.

Confer Vales. Usque adeo infelix sum, ut vix industria inguinis ad victum sufficiat; vet. Schol.

VAR. 137. *Ture* scriptum in 17, 19, 20, 22, 60, 65, ut in plerisque libris vet. *Thus* vero a θύειν, non a *tundendo* dictum videtur.

NOT. 137. *Lares parvi*, parva eorum simulacra (vide XII, 87, 88), ad inopiam Nævoli spectant, ut *thus minutum* et *tenuis corona*.¹ *Nostræ Lares*, mihi faventes,² vel potius domestici et privati (a quibus differunt Penates Laresque publici), ut XII, 89, poeta dixit: « Nostrum Jovem Laresque paternos. » De *Laribus*, vide *Creuzer's Symbolik*, tom. II, p. 83, 442 seq. *Thure, farre et corona*, oblati, tanquam muneribus, *Lares exorare*, hoc est, orare vel valde orare, ut « *thure* multo vocare Venerem, » dixit Horat. Od. I, 30, 2. *Thus*, frutex Sabæ, quam putant esse Juniperum Phœniceam Linn. — *Tenui corona exorare parvos Lares*, ut

Parvos coronantem marino

Rore deos fragilique myrto,

ap. Hor. Od. III, 23, 15, 16, ubi vide Mitscherl. Conf. similem locum infra, XII, 87, 88.

VAR. 138. *Exornare*, 11, 15, 16, 23, 24, 25, 27, 45—50, 55—69, 71—74, et XIII Codd. Paris. Quod non plane respuendum: nam sæpius verbum pluribus jungitur nominibus, quamvis uni tantum et postremo prorsus conveniat.

VAR. 139. *Fingam*, 11, 14, 20, 29. Utraque lectio notatur vet. Scholio: « Constitnam, componam, habeam: aut certe, quia in ceris vota *figuntur* apud templa. » In Cod. Schurzfl. hoc scholion forte rectius legitur: « Quando ego comminiscar quid, constitnam: aut quia certa in picturis vota *figuntur*. »

ad Anthol. lib. VI, epigr. 76; Ramir. ad Martial. III, 75, 3; X, 48, 10, Scalig. ad Virg. Moret. vs. 85; Hard. ad Plin. XIX, 8; XLIII, 10 al.

¹ Vide Mitscherl. ad Hor. Od. III, 23, 3, 4, 15, 16, 20; Heins. ad Ovid. Met. VIII, 637; Bendl. ad Horat. Ep.

I, 7, 58; Heyne ad Virgil. *Æneid*. VIII, 543. Male vetus Schol. « *Thus minutum* manna vocant, aut in invdiam Deorum Penatum *minuto* dicit. »

² Confer XII, 89; Gron. Obs. I, 2, et ad Liv. 35, 12 Drak. et nos. ad Sil. I, 118; XII, 193.

NOT. 139. *Quando ego aliquid figam*, forte captabo, consequar (ut fere nos *erzielen* dicimus) ut metaphora a venatoribus petita sit, qui feras telis confixas capiunt. Hæc explicatio et simplicior est ceteris, et lepida et ambigua: nam obsceno quoque sensu capi potest. Tale autem genus dicendi et satirico, et Nævolo drauco convenit. Conf. Var. Lect. — Tamen alia referre libet. Veteres ubi vota concepissent, concepta tabellis inscribebant: ita conscripta signabant; obsignata affigebant deorum statuis, seu genibus; ea enim misericordiæ sedes consecrata est. Affigebant autem cera, atque Sat. X:

Propter quæ fas est genua incerare deorum.

ED.

— *Quo sit mihi tuta senectus a tegete et baculo*, quo in senectute tutus sim a mendicitate. *Tegete*, tugurio, vide ad V, 8. *Baculo* mendicorum; nostrum *Beutelstab*. Simili metaphora Terentius dixit: « Mihi vere res ad rastros redit, » Heaut. V, 1, 58.

NOT. 140 seq. Multo nunc plura, quam quæ a mendicitate ipsum possint tutum præstare, sibi optat Nævulus: quæ sunt vota vel stolidi hominis (vide ad vs. 64, 65); vel mollis ac delicati, qui, in tali ævo ac vitæ genere, multarum opum rerumque indiget; vel denique faceti, qui ridicula ineptaque hominum vota imitatur. Posterior ratio ceteris præstare videtur. Hinc et mox, vs. 146 seq. lepide dicit Nævulus: *sufficiant hæc, quando*, quandoquidem, quoniam, quæ dura fati necessitas est, *ego pauper ero: votum miserabile, nec spes his saltem*, ne horum quidem spes mihi est, *Viginti millia sestertiorum, fenus*, feneris loco mihi solvenda pro sorte feneri data, scil. quando figam?

VAR. 141. *Pigneribus* pro *Pignoribus*, 14, 23, et Priscian. lib. VI, quos sequutus sum. Sic plerumque *pignerare* (ut supra VII, 73), et ubivis *oppignere* scriptum reperies in libris antt. Conf. ad XI, 40.

NOT. 141. *Pigneribus positis*, datis mihi a debitoribus, ut caverent mihi de pecunia mutua a me accepta. En lepidum hominem, cui non modo magna, sed et certa pecunia in optatis est! — *Argenti puri* (ut X, 19), non cælati, seu asperi, sine sigillis, ut apud Cic. Verr. IV, 22, 23, nisi malis, sine scoria, ut *aurum purum* apud Plin. XXXIII, 4 et 6. Illud etiam *grave* dicitur infra XI, 41: « Argentum grave sine ullo opere et nomine artificis, » Sen. Tranq. an. cap. 1, ubi vel Lips. *Vascula, quæ*

* Ita Præteus jam hoc verbum explicuit. Vetus Schol. « Constituam, componam, habeam: aut certe, quia in ceris vota *figuntur* apud templa: aut habeam, ubi maneam, aut supra quod incumbam *senex*. » Lubinus: « Constituam, componam, habeam *meæ* senectutis præsidium; fixum ali-

quid ac certum mihi statuam, vel certas divitias vobis adjutoribus acquiram. » C. Valesius: habeo, ut V, 12; *fige* pro *pone*, *habe*. Rutgersius Var. Lect. V, 5, *figam* vota seu voveam, vide ad X, 55. Sed quænam ex his rationibus non dura est?

Fabritius Censor notet, hoc est, quæ sint decem pondo et amplius. C. Fabritius Luscinus censor anno 478. P. Cornelium Rufinum, bis consulatu et dictatura functum, senatu movit ob luxuriæ notam, quod cœnæ gratia decem pondo argenti facti haberet.¹ *Notare et nota*, vocabula propria de censoria ignominia ac pœna.

VAR. 142. *Et*, 15. — *Fabritius*, 24, 60, 65; vid. ad II, 154. — *Notat*, 15.

NOT. 142. *Duo fortes*, robusti servi lecticarii, de grege *Mæsurum*, *servorum*, ex Mœsia (hodie Bulgaria et Servia) Romam advectorum; nam ex Mœsia, Cappadocia, Bithynia et Syria gregatim afferebantur venales; vid. Böttigeri Sabina, pag. 429 et 444 seq. *Mæsi*, hoc loco, ut *Syri*, *Cappadoces*, etc. apud Martial. IX, 23, 9; Pers. VI, 77, al. Cur vero duo tantum servi? Modeste optat. Sed vide ad I, 64.

VAR. 143. *Messorum*, 11, 15, 19, 22, 23, 24. *Mæsolorum*, 27, 47. *Myssorum* Calder. nescio qua auctoritate. *Medorum*, 11, in marg. 16, 18, 45, 46, 49, 55, 58; vid. supra ad VII, 132, et Pontani Analecta, II, 11. — Mox legendum crediderim: *qui me* (in) *cervice locantes*, hoc est, ponentes.

NOT. 143. *Cervice locata*, non conducta, sed sub me locata, supposita lecticæ sellæve ferendæ, vel accommodata mihi, in usum meum. Sed hæc quoque rationes duræ sunt. Conf. Var. Lect. — In his poetæ verbis hæerere potuisse clar. Rupertum miratur doct. *Crammer*, nedum admittat, quod ille coniecit (in) *cervice locantes*. Nam Nævulus modeste vota exprimit; optat non auri vasa, sed *argenti vascula*, et duo tantum cathedrarios eosque conductos, et qui *locent* ipsi cervices suas. Nescio an hæc omnibus satisfaciant: mihi quidem nodus sic melius solvi videtur. ED.

NOT. 144. In sellis Romani non modo deferebantur in *circum* vel in theatrum, sed in iis quoque ibi persedebant.² — *Securum* a turba urgente, vel quovis periculo, quod *duo fortes* propulsant. — *Circo clamoso*, propter clamorem et plausus populi, ut *raucus circus*, VIII, 59, ubi vide notam.

VAR. 145. *Sit tibi*, 21. — *Cælator curvus*, 22. *Torvus cælator*, 16. *Servus cælator* vel *cælator*, 11, forte et 1. Nam vetus Schol. est: « opifices, servi argentarii, laboriosi, anaglypharii. »

NOT. 145, 146. Operam mihi præstent artifices domumque meam exornent vasis affabre cælatis vel plasticis artificiiis. — *Cælator* sigillorum vasis arte illigandorum. *Curvus*, incurvatus, assiduus in multo labore,

¹ Ita Gell. IV, 8 (ubi vide intpp.) XVII, 21; Valer. Max. II, 9; Tertull. Apolog. cap. 6; Senec. Vit. Beat. 21; Plutarch. in Sylla. Confer Plinium,

XXXIII, 9, sen 54 et Pigh. Ann. tom. I, pag. 440.

² Vide Lips. Elect. I, 19, et de Amphit. cap. 13.

a me ipsi imposito. — *Et alter, qui multas facies cito fingat*; nota Ach. est: — Hic pictor designatur, qui imagines ex argilla vel cera fictas, vel etiam tabulas pingebat. Hæ imagines, præsertim lares, colore vili, rubro, flavo aut nigro leviter ideoque *cito* pingi solebant. Ad hoc opus habebant servos pictores rudes, quales nostri vocant *barbouilleurs d'enseignes*. — *Facies* virorum illustrium vel majorum meorum.

VAR. 146. *Multa*, 8, unde *maltha facies pingit* conj. Pith. et rectius *maltha facies fingit* Salmas. Exerc. Plin. p. 109. Conf. de *maltha* Harduin. ad Plin. II, 104 sen 108. *Pingat*, 10, 11, 12, 14—27, 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73, 76, 77, et omnes Codd. Paris. e quibus illud nunc revocavi cum Ach. *Pingat*, 8, 75. *Fingit*, 56, 70, 82, quod aptius videri potest, ut plastes designetur, qui ex uno modulo, vel archetypo *multas facies*, seu typos *cito* (quod pictori minus congruit) exprimere et potest et solet. Conf. Salmas. loc. hæd. Hinc olim reposueram *fingat*, quod usui linguæ convenientius est. Sed vid. Comm. — *Sufficient*, 25, 27, 46—50, 54, 55, 67—63, 65—69, 71, 72. *Sufficiant*, 73, 77. Parum interest. Nonnulli interpungunt: *Sufficiunt hæc. Quando ego pauper ero?* hoc est (ut exponit H. Valesius), quando ad hanc paupertatem, seu ad hæc parva et pauca perveniam, ne semper, ut nunc, inops et egens sim?

Nor. 146 seq. *Sufficiunt hæc*, etc. Conf. supra ad vs. 140 seq.

Nor. 147. *Quando*, quandoquidem, quoniam, *ego pauper ero*, quæ dura fati necessitas est. Quum pauper ero et potiar supra dictis; H. Vales. Quam diu pauper ero; Ach.

Nor. 148 seq. Lepide dicit, Fortunam sibi aures cera obturare (quo sensu Ovid. ex P. II, 8, 28; Prop. II, 16, 48, et alii de diis, preces ac vota non exaudientibus, eos *in vota surdos esse vel surda aure negligere preces*), simulque ridet fabulam de Ulysse, qui, ne *cantu Siculo*, hoc est, Sirenum (quarum sedes erat prope Surrentinum vel Pelorum promont. Siciliæ) alliceretur, Circes consilio *remiges* seu socios *surdos* fecit, auribus cera occlusis, et se ipsum ad malum navis alligari jussit; vide Hom. Odyss. µ, 39 seq. 166—200, et Hygin. fab. 125. De vero sensu mythi de *Sirenibus*, tribus petris, vide Hermann. Mythol. tom. I, p. 376; Heyne ad Virg. Æn. V, 864 seq. et ad Apollod. I, 3, 4 et I, 9, 25; nosque ad Sil. XII, 33 seq. — Ad hæc ultima verba conf. Lucian. Ἐπιστολ. cap. 21. ED.

VAR. 149. *Affigit*, 10, 11, 12, 14—27, 45—50, 54—63, 65—69, 71—74, 77, et plurimi Codd. Paris. e quibus nunc illud restitui cum Ach. *Affixit*, 1, 64, 70, 75, 76, 81, 82, *Illas*, 45.

Nor. 150. *Siculos* cantus. Sirenas Acheloi fluvii, et Calliopes nymphæ filias tres, quas fabulantur superiore corporis parte virgineam formam habuisse, inferiore in piscem desinentes ac monstrosas; cæterum dulcedine cantus solitas allicere transeuntes, quos perderent aut devorarent.

44 VAR. LECTIO. ET NOT. IN SATIR. NON.

Has in monstra marina conversas canit Ovid. *Metam.* V, fab. 9. Sepultæ dicuntur ad promontorium sinumque Pæstanum in Lucania; unde nomen tribus parvis insulis, quæ sunt veluti scopuli in illo sinu. Mela sirenum petras: Solinus sirenum saxa nuncupat. Re autem vera meretrices fuisse illic famosas, quæ navigantes blanditiis pellexerint ac perdidierint bene multos, asserunt quum alii, tum Cælius Rhodig. *XIV*, 14: «Nec sirenes impetraverint fidem, affirmet licet Dinon, Clitarchi celebrati auctoris pater, in India esse; mulcerique earum cantu, quos gravatos somno tacerent. Hæc Plin. *X*, 49. Vide Cic. de *Finibus*, liv. *V*, n. 49, et Athen. *I*, 12. Fabula sirenum voluptates carnis fugiendas ostendit, nec aliter quam fuga naufragium evitare probat Ulyssis exemplum. His S. Hieronymus utitur, ut vitandum asserat suspectum contubernium. Porro marinos homines utriusque sexus exstare, haud dubitandum: quod summorum auctoritas virorum, quod et evicit non simplex experientia, nec haud ita pridem. De quibus amplius dicemus, ad *Sat.* *XIV*, 233. Ed.

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER QUARTUS.

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER QUARTUS,

CUM INTERPRETATIONE LATINA,

VARIIS LECTIONIBUS,

ET SELECTISSIMIS OMNIUM COMMENTARIIS.

SATIRÆ DECIMÆ

ARGUMENTUM.

Arguit hæc Saturas hominum curas et inania vota.

(Se contra metrum in Codd. nonnullis legitur, unde Schursfleischius emendabat, *Arguit hæc saturas curas*, etc. Lipsius autem in Epist. Quæst. IV, 15, *Arguit hæc hominum curas*, etc. eandem voce *saturas*, et hæc lectio reperitur in Codd. 19, et 27.)

Arguit hæc Satira, et curas, et inania vota.

(Ex hac lectione illa videtur orta glossatorum opera, et stupore librariorum).

DE VOTIS CONTRARIIS. — DE INUTILITATE VOTORUM.

— IN INDISCRETA HOMINUM VOTA.

Homines ubivis fere terrarum vera ignorant bona et opinata omnibus plerumque votis expetunt, in primis divitias, honores, eloquentiam, militarem gloriam, senectutem, pulchritudinem et robur corporis, quæ tamen vel supervacua, vel etiam pernicioosa sunt optantibus, vs. 1—11. Divitias qui possident, iis verendum est, ne jussu tyrannorum, ut Cassius Longinus et Seneca, vel manu

48 SATIRÆ DECIMÆ ARGUMENTUM.

latronum, vel veneno necentur, vs. 12—27. Non mirum itaque stultitiam hominum semper Heraclito fletum movisse et risum contra Democrito, qui multo magis risisset, si nostris vixisset temporibus, quibus longe major est luxus ac fastus, vs. 28—55. Maxima potentia summique *honores*, ad quos nonnulli adspirant, magnam iis invidiam, perniciem ruinamque parant, nec nisi a mobili plebis animo et Fortunæ favore pendent, quo mutato is, qui paulo ante adorabatur a vulgo, ab eodem male tractatur et ad scalas Gemonias indeque in Tiberim unco trahitur; quod suo damno experti sunt Sejanus (vs. 56—107), et jam ante eum Crassi, Pompeius, Cæsar et alii: nam pauci fuere reges vel principes civitatis et tyranni, qui non violentam passi sint mortem, vs. 108—113. *Eloquentia* summis nonnunquam oratoribus, ut Ciceroni ac Demostheni, mortis causa fuit, vs. 114—132. *Gloria bellica* quum vana brevisque est, tum maximis sæpe imperatoribus exitiosa, ut olim Hannibali, Alexandro et Xerxi, vs. 133—187. *Longa vita* multis obnoxia est incommodis ac malis; quippe senes plerumque deformes, rugosi, infirmi, tremuli, calvi, mucidi, edentuli, uxori, liberis, sibi ipsisque captatoribus graves, expertes gustus, ad rem Veneriam inhabiles, surdi, cæci, manci, obliviosi, vs. 188—239. Quodsi vero corpore etiam ac mente valent in senectute homines, sentiunt tamen ac lugent alia eaque majora mala, vel publica vel privata ac propria, qualia passi sunt Nestor, Peleus, Priamus, Hecuba, Mithridates, Cræsus, Marius, Pompeius, quibus feliciores fuere Lentulus, Cethegus et Catilina, vs. 240—288. *Pulchritudo* denique raro pudicitiam tuetur, multisque insidiis, injuriis ac periculis subiecta est; quod docent exempla Lucretiæ, Virginix, Hippolyti, Bellerophontis et C. Silii, vs. 289—345. Quæ quum ita sint, Diis potius iudicium de eo, quod vere nobis conducatur, permittendum, aut, si optandum aliquid, orandum est ut mens sana sit in corpore sano, ut ea sit fortis, carens terrore mortis, laborum patiens et expers acrium affectuum cupiditatumque: ita enim tranquillam atque beatam agemus vitam, quæ a sola virtute ac sapientia, non a Fortuna, pendet, 346—366.

SATIRÆ DECIMÆ

ANALYSIS.

Satira hæc præclara est, et in perfectissimis Juvenalis carminibus adnumeranda, quæ tamen tractationis magis philosophicæ vel declamationis, quam satiræ speciem præ se ferre videtur. Poeta noster docet, homines tantum non omnes parum intelligere, quæ vera et quæ opinata sint bona, eamque ob causam omnibus vulgo votis expetere, quæ sibi nocitura sint. Hinc rhetorum more, quem etiam in Sat. XIII sequutus est, primum in exordio quasi breviter memorat, deinde copiose persequitur ea bona, quorum cupiditate desiderioque maxime ardemus, et quam noxia optantibus ea plerumque sint ac fuerint, aptissimis ostendit exemplis, ex historia desumptis; quæ quidem optima probandi ratio est. Exempla enim ad rem, quæ explicatur, perspicuam nobis reddendam longe plus valent argumentis, efficiuntque, ut lector rei veritatem, quam antea perspexerat universe, nunc quasi ante oculos videat. In hac quidem dispositione partium et conjunctione, qualis etiam est in Sat. VI et XIII, nulla cernitur ars poetica (nam singulæ eo ordine eaque transitione, qua in declamatione aliqua, sibi succedunt); at tanto major in earum exornatione, quæ admirabilis est et excellentissima. — Idem argumentum, præter Lucianum (Icarom. pag. 205, et Navig. seu Vota, pag. 491, tom. II, edit. Græv.) et Aristotelem aliosque Græcos, quorum libri *Περὶ Εὐχῆς* a Laertio et Proclo laudantur, copiose tractavit Plato in Alcib. II, qui dialogus, passim in Comment. laudatus, Socratis continet doctrinam de precibus, quam in Epitomen quasi rede gere Xenoph. Memorab. Socrat. I, 3, 1, et Valer. Max. VII, 2, ext. 1, quorum verba infra ad vs. 347 seq. adscripsi. Platonis dialogum Juvenalis ante oculos habuisse videtur, etsi totam ex eo Satiram expressam esse nobis non persuasit Heinsius de Sat. Hor. pag. 107. In secunda etiam Persii Satira reperiuntur quædam velut

50 SATIRÆ DECIMÆ ANALYSIS.

lineamenta, seu primæ lineæ, quibus colores induxit Juvenalis et pigmenta adpersit. Quo autem tempore scripta sit Satira nostra, non satis constat, et vana sunt argumenta, quæ ex versibus 81 et 236 petuntur; ad quæ loca vide Commentar. et Var. Lect.

N. B. Totam hanc satiram feliciter gallico carmine transtulit nostras celeb. *Thomas*, cujus integrum opus hic transcribere quum longum nimis fuisset, aliquot tamen loca excerpere et commentario subungere pretium operæ existimavi : quæ lectori satisfaciant, vehementer opto. Ed.

SATIRA DECIMA.

OMNIBUS in terris, quæ sunt a Gadibus usque
Auroram et Gangem, pauci dignoscere possunt
Vera bona, atque illis multum diversa, remota
Erroris nebula : quid enim ratione timemus,
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, ut te 5
Conatus non poeniteat, votique peracti?
Evertere domos totas optantibus ipsis
Dî faciles! nocitura toga, nocitura petuntur
Militia : torrens dicendi copia multis
Et sua mortifera est facundia : viribus ille 10
Confusus periit admirandisque lacertis.

Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat, et cuncta exsuperans patrimonium census,
Quanto delphinis balæna Britannica major.

SATIRÆ DECIMÆ INTERPRETATIO.

1. In omnibus terrarum regionibus, quæ patent ab occidente et Gadibus, usque ad orientem et Gangem, paucos reperire est, qui recte atque omni nebula erroris semota dijudicare valeant, quæ sint bona, quæ mala valde bonis opposita. Quibus enim in rebus optandis, aut metuendis, rationem sequimur ducem? Quis tam considerate, tam auspiciato molitur quidpiam et suscipit, ut eum consilii et rei ad exitum perductæ non pigeat? Ipsi Superi, nimium hominibus petentibus indulgentes, dedere causas, cur integræ familiæ exciderentur. Optamus tum in pace, tum in bello, quæ nobis exitum perniciemque consciant. Plurimi ob eloquentiam perire, et ob torrentem dicendi copiam; nonnulli, quod robori suo brachisque mirum in modum validis nimium confiderent.

12. Sed multo plures perdit, et in causa est cur jugulentur, opum congerendarum insana sitis, et divitiæ tanto ceteris patrimoniis ampliores, quanto balæna maris Britannici delphinis major

Temporibus diris igitur, jussuque Neronis, 15
 Longinum, et magnos Senecæ prædivitis hortos
 Clausit, et egregias Lateranorum obsidet ædes
 Tota cohors : rarus venit in cœnacula miles.
 Pauca licet portes argenti vascula puri,
 Nocte iter ingressus gladium contumque timebis, 20
 Et motæ ad lunam trepidabis arundinis umbram :
 Cantabit vacuus coram latrone viator.

Prima ferè vota, et cunctis notissima templis,
 Divitiæ; crescant ut opes, ut maxima toto
 Nostra sit arca foro : sed nulla aconita bibuntur 25
 Fictilibus : tunc illa time, quum pocula sumes
 Gemmata, et lato Setinum ardebit in auro.

Jamne igitur laudas, quod de sapientibus alter
 Ridebat, quoties de limine moverat unum
 Protuleratque pedem, flebat contrarius auctor? 30

est. Ea causa nimirum fuit, cur temporibus ob imperatorum
 sævitiam funestis, milites, jubente Nerone, in Laterani et Lon-
 gini splendida ædes, in villam ingentem Senecæ regali sumptu
 exstructam, immissi fuerint qui eas obsiderent, ac dominos ad
 mortem adigerent. *Raro in angusta cœnacula cohortes armatæ
 mittuntur.* Quamvis feras pauca ex argento non celato vasa, si
 per noctem viæ te committas, latronem nihilominus gladio con-
 toque armatum formidabis, et ad umbram arundinis vento sub
 lunam agitatæ expallesces. Viator argento vacuus in latronis con-
 spectu canet.

23. Id homines fere omnes misere cupiunt; id a Superis palam,
 quum adeunt templa, postulant, ut augeantur divitiis, opibus; ut
 eorum arca maxima sit inter illas, quæ servantur in foro. Sed in
 poculis ex argilla fictis nihil est a veneno periculi; tunc illud merito
 reformida, quando aureus scyphus, gemmis ornatus, et generoso
 plenus vino, ut Setino, tibi porrigetur.

28. Quum hæc ita se habeant, nonne jam merito laudandos esse
 intelligis ambos illos philosophos, quorum alter, quoties e domo
 prodiret in publicum, risu, alter contra fletu dementiam et inep-
 tias hominum prosequatur? Videtur tamen esse facilius mores

Sed facilis cuivis rigidi censura cachinni :
 Mirandum est, unde ille oculis suffecerit humor.
 Perpetuo risu pulmonem agitare solebat
 Democritus, quamquam non essent urbibus illis
 Prætexta, et trabæ, fasces, lectica, tribunal. 35
 Quid, si vidisset prætorem curribus altis
 Exstantem, et medio sublimem in pulvere Circi,
 In tunica Jovis, et pictæ Sarrana ferentem
 Ex humeris aulæa togæ, magnæque coronæ
 Tantum orbem, quanto cervix non sufficit ulla? 40
 Quippe tenet sudans hanc publicus, et, sibi consul
 Ne placeat, curru servus portatur eodem.
 Da nunc et volucrem, sceptro quæ surgit eburno,
 Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
 Agminis officia, et niveos ad frena Quirites, 45
 Defossa in oculis quos sportula fecit amicos.
 Tunc quoque materiam risus invenit ad omnes.

hominum ridendo coarguere, quam flendo; mirumque apparet, quo pacto tam uberes lacrymas in promptu Heracliti semper habuerint oculi. Democritus effundebatur in risum perpetuum, licet in iis, quibus degebat, oppidis non spectarentur prætextæ, trabæ, fasces, tribunalia, lecticæ. Quid si ludis et spectaculis nostris interfuisset, in quibus prætor sublimi curru, pulverulentum per Circum invehitur, tunica e Capitolio sumpta indutus, picturatam acu Phrygia purpuream togam, instar aulæi amplam, humeris gestans, et imminentem vertici habens coronam tantæ molis, ut illi ferendæ vix ullum caput esse par queat? Et vero publicus minister ægre illam sustinens sadat, ac, ne insolescat consul, editor ludorum, illis triumphantium insignibus ornatus, in eodem curru servus gestatur. His adde scipionem eburneum, cujus apici aquila insidet; adde ex una parte tubicines, ex altera longum agmen clientium et amicorum, qui honoris et officii causa triumphantem antecedunt, itemque civium, qui albis induti vestibus equos triumphalem currum trahentes circumstant, quosque spes obtinendæ sportulæ ac nummorum in triumphantis crumena latentium, accivit: ea, inquam, omnia quamvis Democritus in patria sua non videret, tamen quidquid ipsi

Occursus hominum, cujus prudentia monstrat,
 Summos posse viros et magna exempla datorios
 Vervicum in patria crassoque sub aere nasci.

50

Ridebat curas, nec non et gaudia vulgi,
 Interdum et lacrymas, quum Fortunæ ipse minaci
 Mandaret laqueum, mediumque ostenderet unguem.
 Ergo supervacua hæc, aut perniciosa petuntur,
 Propter quæ fas est genua incerare deorum.

55

Quosdam præcipitat subjecta potentia magnæ
 Invidiæ; mergit longa atque insignis honorum
 Pagina, descendunt statuæ, restemque sequuntur:
 Ipsas deinde rotas bigarum impacta securis
 Cædit, et immeritis franguntur crura caballis:
 Jam stridunt ignes; jam foliis atque caminis
 Ardet adoratum populo caput, et crepat ingens
 Sejanus; deinde ex facie toto orbe secunda
 Fiunt urceoli, pelves, sartago, patellæ.

60

occurrerebat, ridendi ansam inde captabat, homo prudentissimus, qui documento est præstantissimos viros, et magnarum virtutum exempla prodituros, posse in barbara et inculta regione, vervicum patria, ubi aer pinguis hebesque sit, nasci. Excipiebat risu mortali curas et lætitiā; aliquando etiam fletum ac mœrorem; quum ipse interim minas fortunæ despiciens, ipsam ire malam in crucem juberet, mediumque digitum contumeliæ causa protenderet. Igitur inania sunt, vel exitialia, quæ concipiuntur a mortalibus vota; quorum ut compotes fiant, licere sibi arbitrantur cereas candelas ante simulacra Superum in templis accendere.

56. Sunt quibus est exitio nimia potentia, magnæ videlicet invidiæ obnoxia. Perdit ipsos longa honorum series ac titulorum: deturbantur e sua basi statuæ, funibus deiciuntur, ac per humum raptantur; curruum triumphalium rotæ comminuuntur impactis securibus, et immerentibus equis crura suffringuntur. Audin' ut ignis crepitet? ut in fornacem conjectum aureum illud Sejani caput, quod supplex modo plebecula venerabatur, foliis flammam acuentibus liquefiat? ut ingens ipsa Sejani statua deflagret? ut e vultu, quem ab imperatorio secundum orbis adorabat, urceoli conflentur, pel-

Pone domi lauros; duc in capitolia magnum
 Cretatumque bovem : Sejanus ducitur unco 65
 Spectandus : gaudent omnes. — Quæ labra? quis illi
 Vultus erat? Nunquam, si quid mihi credis, amavi
 Hunc hominem : sed quo cecidit sub crimine? quisnam
 Delator? quibus indiciis? quo teste probavit? 70
 — Nil horum : verbosa et grandis epistola venit
 A Capreis. — Bene habet; nil plus interrogo : sed quid
 Turba Remi? — Sequitur Fortunam, ut semper, et odit
 Damnatos : idem populus, si Nursia Tusco
 Favisset, si oppressa foret secunda senectus 75
 Principis, hac ipsa Sejanum diceret hora
 Augustum : jam pridem, ex quo suffragia nulli
 Vendimus, effudit curas : nam qui dabat olim
 Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
 Continet, atque duas tantum res anxius optat, 80

ves, sartagine, patellæ? Laureis domum tuam sertis orna, bovem
 magnum candidumque in Capitolinam ædem duci jube; Sejanus
 unco impacto raptatur, et per urbem ad ludibrium spectaculumque
 traducitur : exsultant omnes gaudio. — Quam fœda hominis facies!
 quam distorta labra! Equidem id affirmare tibi vere possum, nun-
 quam Sejanum a me amatum fuisse : sed age : quodnam illi crimen
 objectum fuit? quis accusavit? quis index? quis testis? — Nihil isto-
 rum dicitur; tantum ingens et multis perscripta verbis epistola missa
 est a Capreis. — Satis est; nihil præterea quæro. Quid interim Remi
 populus? — Fortunæ, ut semper, servit, ac miseros damnatosque
 a principe condemnat. Idem ille tamen, si dea præses Etruriæ, con-
 silia Sejani sui Nursia adjuvisset, si senex imperator, nihil sibi ti-
 mens, repentina conjuratione sublatu fuisset e medio, hoc ipso tem-
 poris puncto Sejanum imperatorem appellare nequitiam dubitasset.
 Jam pridem populus omni reipublicæ administrandæ cura liberatus
 est, ex quo tempore scilicet magistratuum eligendorum facultas illi
 crepta fuit, ac sua suffragia candidatis non vendit : qui antea sum-
 mos in republica magistratus, consulatum, belli præfecturam, omne
 potestatis genus, cuicumque libuisset, mandabat, is nunc feriatur et
 vacat, deque rebus duntaxat duabus sollicitus est, pane ac Circen-

Panem et Circenses. — Perituros audio multos.

— Nil dubium, magna est fornacula : pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obviu aram.

Quam timeo, victus ne pœnas exigit Ajax,

Ut male defensu! curramu præcipite, et,

85

Dum jacet in ripa, calcemu Cæsaris hostem.

Sed videant servi, ne quis neget, et pavidum in ju

Cervice obstricta dominum trahat. — Hi sermones

Tunc de Sejano, secreta hæc murmura vulgi.

Visne salutari, sicut Sejanu? habere

90

Tantumdem, atque illi summas donare curules,

Illum exercitibus præponere? tutor haberi

Principis angusta Caprearum in rupe sedentis

Cum grege Chaldæo? Vis certe pila, cohortes,

Egregios equites et castra domestica. Quidni

95

Hæc cupias? et, qui nolunt occidere quemquam,

sibus ludis.—Fama est plurimos interfectum iri; quid censes?—Nul-
lum est dubium : exardet ingens fornacula, qua multi absumentur.
Mihi modo Brutidius amicus meus occurrit prope Martis fanum pel-
lidus ac metu percussus. Quam vereor, ne Tiberius, instar Ajacis,
promiscue in omnes desæviat, segniter se a Romanis defensum con-
tra Sejani conatus nefarios dictitans! Properemus hinc statim, et
hostem Tiberii, dum adhuc in ripa Tiberis insepultus jacet, pro-
teramus : sed ita tamen, ut nostri nos servi adspiciant, ne quis
ipsorum Sejanum a nobis calcatum esse neget, ac dominum accuset
apud imperatorem; aut pavitantem, injecto cervici laqueo, ad ju-
dices ire compellat.—Ea tunc de Sejano clam, palam, dicebantur.

90. Jam te consulo, rogoque, num tu honorificis illis nominibus
appellari velis, quibus Sejanus salutabatur? tantas opes possidere,
quantas ille habebat? aliis dare jus ferendæ curulis sellæ? aliis exer-
cituum præfecturas largiri? gerere quasi tutelam imperatoris, in
Capreis, obscura et scopulosa insula, delitescantis, atque astrolo-
gorum turba stipati? Equidem non dubito, quia ganderes admodum
præfectura cohortis prætorianæ, et delectorum equitum, quales in
urbanis castris ad nutum semper expeditos habebat Sejanus : et vero
quid causæ esset, cur non hunc honorem ambires? Quis non libera-

Posse volunt : sed quæ præclara et prospera tanti,

Ut rebus lætis par sit mensura malorum?

Hujus qui trahitur, prætextam sumere mavis?

An Fidenarum Gabiorumque esse potestas,

100

Et de mensura jus dicere, vasa minora

Frangere pannosus vacuis Ædilis Ulubris?

Ergo quid optandum foret, ignorasse fateris

Sejanum : nam qui nimios optabat honores,

105

Et nimias poscebat opes, numerosa parabat

Excelsæ turris tabulata, unde altior esset

Casus, et impulsæ præceps immane ruinæ.

Quid Crassos, quid Pompeios evertit? et illum,

Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?

Summus nempe locus nulla non arte petitus,

110

Magnaque numinibus vota exaudita malignis.

ter potestatem cujuslibet interficiendi habeat, quamvis eadem uti nolit? Sed quænam tandem vitæ conditio quamlibet felix, optari et acquiri meretur, ea lege, ut bonis mala exæquentur, et quantum ex ea capias commodi et voluptatis, tantum incommodi ac doloris laurias? Age, num Sejanus, qui unco trahitur ad Gemonias, induere prætextam malles, quam magistratum gerere in oppidulo quopiam deserto, puta Fidenis, Gabiis, quam ædilis esse Ulubris, ibique detrita veste indutus lites de mensuris mercatorum et ponderibus coortas dijudicare, ac pocula minoris, quam lex jubet, capacitatis committere? Concedis igitur Sejanum nescivisse quid desiderari a mortalibus, ad veram felicitatem consequendam, oporteret: qui enim immensas opes in altum exstruebat, qui cupiditate honoris insana principem in civitate locum ambiebat, is turrim ædificare altissimam videbatur, unde caderet gravius, impulsusque in subjectum ac profundum præcipitium clade majori et fragore rueret.

108. Quid exitio Crassis, quid Pompeiis fuit? quid perniciem illi attulit, a quo populus Romanus redactus in servitutem, ac veluti loris cæsus, et instar mancipii habitus est? Nimirum dominatus omni contentione quæsitus, et exaudita a Superis faventibus, vel iratis potius, atque cupiditatem hominum ulciscantibus, ambitiosæ preces. Quotusquisque regum ac tyrannorum est, qui morte incruenta de,

Ad generum Cereris sine cæde et vulnere pauci
Descendunt reges, et sicca morte tyranni.

Eloquium ac famam Demosthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, et totis Quinquatribus optat, 115
Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam,
Quem sequitur custos angustæ vernula capsæ.
Eloquio sed uterque perit orator; utrumque
Largus et exundans leto dedit ingenii fons.
Ingenio manus est et cervix cæsa; nec unquam 120
Sanguine caussidici maduerunt rostra pusilli.
« O fortunatam natam me consule Romam! »
Antonî gladios potuit contemnere, si sic
Omnia dixisset! ridenda poemata malo,
Quam te conspicuæ, divina Philippica, famæ, 125
Volveris a prima quæ proxima. Sævus et illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ

fungatur, et placidus, sine cæde et pugionum ictibus, ad Plutonis regna descendat? pauci admodum.

114. Puerulus, qui exigua mercede magistro persoluta, primis bonarum artium rudimentis imbuatur, qui ludum litterarium petit, uno servulo angustam cistellam, in qua ejus libri sunt, ferente comitatus, jam tum expetit eloquentiam famamque Demosthenis, aut Tullii, nec alia totis quinquatribus vota concipit. Sed Demostheni pariter ac Tullio et funesta et exitialis eloquentia fuit; utrumque ingenii felix ubertas et copia dicendi letho tradidit. Ingenium præstans exstitit in caussa, cur Ciceroni mortuo caput abscissum et dextra manus fuerit; nec rostra unquam patroni mediocris cruore sunt imbuta. *O fortunatam natam me consule Romam!* Si nihil dixisset Cicero, vel scripsisset elegantius hoc suo versu, nihil habuisset profecto, quod Antonii crudelitatem et arma formidaret. Mihi vero magis pro salute placent inepta ejusmodi carmina, quam Philippica ejusdem Tullii divina, quæ post primam proxime pronuntiata, tantum ipsi gloriæ comparavit. Nec minus crudeli extinctus est letho ille, quem instar torrentis perorantem, et populi magno numero ad eum audiendum concurrentis animos velut injectis frenis, quo vellet, ducentem, unde vellet, abducentem, Athenæ

Torrentem, et pleni moderantem frena theatri.

Dis ille adversis genitus, fatoque sinistro,

Quem pater ardentis massæ fuligine lippus,

130

A carbone et forcipibus, gladiosque parante

Incude, et luteo Vulcano ad rhetora misit.

Bellorum exuviæ, truncis affixa tropæis

Lorica, et fracta de casside buccula pendens,

Et curtum temone jugum, victæque triremis

135

Aplustre, et summo tristis captivus in arcu,

Humanis majora bonis creduntur : ad hæc se

Romanus Graiusque ac barbarus endoperator

Erexit : caussas discriminis atque laboris

Inde habuit : tanto major famæ sitis est, quam

140

Virtutis. Quis enim virtutem amplectitur ipsam,

Præmia si tollas? Patriam tamen obruit olim

Gloria paucorum, et laudis titulique cupido

suspiciebant. Demosthenem profecto iratis natum esse Superis, infensisque fatis oportuit, quem parens lippus ob fumi fuliginem et candentis ferri massas, quas tractare consueverat, jussit, relicta officina, camini et carbonis squalida crassitie, forcipibus et incude, in qua gladii fabricabantur, ad rhetoricæ professorem in ludum litterarium ire.

133. Ita vulgo persuasum habemus, spolia hostibus erepta, ex-citatum e mutilata quercu trophæum, ex eoque suspensum thoracem ferreum, et bucculam de fracta galea pendentem, jugum a temone suo avulsum, dereptum e victæ navis prora ornamentum; erectos in triumphantium honorem fornices, in eorumque suprema parte positas e saxo effigies captivorum; hæc, inquam, omnia summum in humanis bonis obtinere locum, iisque mortales ad ipsos Deos evehi arbitramur. Hæc illa sunt, quæ ut consequerentur Græci pariter ac Romani duces barbarique imperatores, nihil inausum inextertumque reliquerunt; eam ob rem tot se periculis, tot laboribus objecerunt, quos nemo virtutis assequendæ causa suscipiat; adeo constat homines famæ quam virtutis avidiores esse! Quem enim reperiās, qui virtutem solam, sublata spe mercedis ac præmii, consectetur? Hanc tamen bellicam laudem dum pauci quidam ambiunt præpostere, florentissima imperia suamque patriam everterunt,

Hæsuri saxis cinerum custodibus, ad quæ
Discutienda valent sterilis mala robora ficus; 145

Quandoquidem data sunt ipsis quoque fata sepulcris.

Expende Hannibalem : quot libras in duce summo

Invenies? hic est, quem non capit Africa Mauro

Percussa Oceano, Niloque admota tepenti,

Rursus ad Æthiopum populos altosque elephantos.

Additur imperiis Hispania : Pyrenæum 150

Transilit : opposuit natura Alpemque nivemque;

Diducit scopulos, et montem rumpit aceto.

Jam tenet Italiam; tamen ultra pergere tendit.

Actum, inquit, nihil est, nisi Pœno milite portas 155

Frangimus, et media vexillum pono Subura.

O qualis facies, et quali digna tabella,

Quum Gætula ducem portaret belua luscum!

Exitus ergo quis est? o gloria! vincitur idem

Nempe, et in exilium præceps fugit; atque ibi magnus

Mirandusque cliens sedet ad prætoria regis, 160

nempe ut celebraretur ipsorum nomen, ut titulos adipiscerentur sepulchris suis inscribendos, in quibus cineres urnis conditi servantur; et quibus disjiciendis malum robur sterilis ficus sufficit : nam in ipsa quoque sepulchra mors et fata jus habent.

147. Age, cineres Hannibalis pondera : quot libras reliquæ tanti ducis pendunt? Hic ille est, cui nimium angusta fuit tota, quam late patet Africa, ab Mauritanix littoribus ad Nilum usque tepentem, et hinc ad Æthiopix porrecta populos, Indiamque ubi sunt maximi elephanti. Pœnorum imperio addit Hispaniam : Pyrenæos montes superat : objicit illi natura Alpes nivibus coopertas et invias : rupes aceto dividit, montibusque disruptis Italiam occupat. Non hic tamen sistit : Parum, inquit, promovimus, nihil egimus, nisi Romæ frangimus portas, et Punica vexilla in medio urbis foro victores defigimus. O faciem spectandam! o dignum qui pingeretur Annibalis coclitis, Gætulo elephanto insidentis, vultum? Quo demum evadet vir tantus? quo recident tot consilia, tot prælia, tot victoriæ? O humanæ gloriæ vanitatem! Idem ille qui Romæ jam imminebat, vincitur, fugit, pellitur in exilium; et ad regias fores magnus mi-

Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.

Finem animæ, quæ res humanas miscuit olim,
Non gladii, non saxa dabunt, nec tela, sed ille

Cannarum vindex ac tanti sanguinis ultor, 165

Annulus. I, demens! et sævas curre per Alpes,
Ut pueris placeas, et declamatio fias!

Unus Pellæo juveni non sufficit orbis :

Æstuat infelix angusto limite mundi,

Ut Gyaræ clausus scopulis parvaque Seripho. 170

Quum tamen a figulis munitam intraverit urbem,
Sarcophago contentus erit! Mors sola fatetur,
Quantula sint hominum corpuscula. Creditur olim

Velificatus Athos, et quidquid Græcia mendax

Audet in historia : constratum classibus îsdem 175

Suppositumque rotis solidum mare : credimus altos

Defecisse amnes epotaque flumina Medo

randusque cliens assidet, exspectans dum Bithyniæ regulus exper-
gisci et admittere salutantem velit. Inquietam ac ferocem Annibalis
animam, quæ terrarum orbem antea perturbavit, non exstinguent
enses, non scopuli, non tela; sed ipsius annulus, qui pœnas Romani
sanguinis ad Cannas profusi ab eo repetet. I nunc, mortalium de-
mentissime; Alpes sævas transili; caput sexcentis periculis objice,
ut laudem scilicet apud pueros in ludo litterario merearis, ac de-
clamationibus argumentum illustre suppedites.

168. Alexander, juvenis e Pella oriundus, orbe uno contentus
non est; illi mundus hic videtur angustior, in eoque, velut arctis
constrictus spatiis, aut Gyaræ vel Seriphi rupibus angustis inclusus,
angitur et misere sudat. Ubi tamen Babylonem muris coctilibus cir-
cumdatam fuerit ingressus, feretrum illi sufficiet. Sola mors, quam
exile quidpiam et minutum sit homo, docet. Credimus montem
Athon olim a Xerxe perfossum et circumnavigatum fuisse: credimus
aliud genus multa, quæ Græci, mendaciorum artifices egregii, an-
nalibus historicis prodere non dubitant; quum perhibent opertum
æquor îisdem Xerxis classibus, quibus Athon circumnavigaverat,
et curribus pervium, tanquam stabile solum, exstitisse; fluvios in-
tegrus exhaustos et exsiccatos uno Persici exercitus prandio, aliaque

Prandente, et madidis cantat quæ Sostratus alis.
 Ille tamen qualis rediit Salamine relictâ,
 In Corum atque Eurum solitus sævire flagellis 180
 Barbarus, Æolio nunquam hoc in carcere passos,
 Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigæum?
 Mitius id sane, quod non et stigmatè dignum
 Credidit. Huic quisquam vellet servire deorum?
 Sed qualis rediit? nempe una nave, cruentis 185
 Fluctibus, ac tarda per densa cadavera prora.
 Has toties optata exegit gloria pœnas.
 «Da spatium vitæ, multos da, Jupiter, annos!»
 Hoc recto vultu solum, hoc et pallidus optas.
 Sed quam continuus et quantis longa senectus 190
 Plena malis! deformem, et tetrum ante omnia vultum,
 Dissimilemque sui; deformem pro cute pellem;
 Pendentesque genas, et tales adspice rugas,
 Quales, umbriferos ubi pandit Tabraca saltus,

plurima ejusdem modi, quæ Sostratus, quum se largiter vino pro-
 luit, cantare amat. Idem ille nihilominus Xerxes, qualis tandem
 in suam Persidem, post relictam Salamina, est reversus! Quantum
 ab illo mutatus, qui ventos verberibus cædi jusserat, nunquam
 profecto in Æoliis carceribus ea mulctatos pœna; qui vincula
 ipsi Neptuno injecerat! Clementer sane factum, quod eundem
 etiam candente ferro ad ignominiam inuri non imperaverit.
 Ecquis Deorum homini tam barbaro, tam impio navare operam
 ac favere vellet? Sed qualis tandem in Persidem remeavit! Ni-
 mirum unica navi per fluctus suorum militum sanguine cruen-
 tatos, et per cadaverum temere fluitantium acervos ægre viam
 fugamque expediens. Ita suos illos amatores gloria tot expetita
 votis ulciscitur.

188. O Jupiter! annue mihi longioris vitæ moras, annosque
 complures imperti: hoc erecto vultu, hoc unice ac sollicito pallore
 desideras. Verum quam gravibus, quam sibi sine ulla intermissione
 succedentibus incommodis senectus longior laborat! intuere faciem
 sua forma et venustate spoliata, ab ea facie quæ olim erat, heu!
 longe diversam; pellem, vel corium potius aridum, pro molli et

In vetula scalpit jam mater simia bucca. 195
 Plurima sunt juvenum discrimina : pulchrior ille
 Hoc, atque ille alio; multum hic robustior illo.
 Una senum facies; cum voce trementia membra,
 Et jam leve caput, madidique infantia nasi :
 Frangendus misero gingiva panis inermi : 200
 Usque adeo gravis uxori, natisque, sibi que,
 Ut captatori moveat fastidia Cosso!
 Non eadem vini atque cibi, torpente palato,
 Gaudia : nam coitus jam longa oblivio; vel si
 Coneris, jacet exiguus cum ramice nervus, 205
 Et, quamvis tota palpetur nocte, jacebit.
 Anne aliquid sperare potest hæc inguinis ægri
 Canities! quid, quod merito suspecta libido est,
 Quæ Venerem affectat sine viribus? Adspice partis
 Nunc damnum alterius : nam quæ cantante voluptas, 210
 Sit licet eximius citharædus, sitve Seleucus,

candida cute; genas pendulas, et sulcatas rugis, quales in vetusta
 bucca scalpit senior simia, jampridem mater, sub latis umbrosisque
 Tabracæ saltibus. Juvenes alii alia dote inter se sunt dissimiles; hic
 illo formosior; ille alio fortior et valentior est : senum omnium idem
 est vultus, eadem difformitas, eadem totius corporis incommoda :
 vox cum labris tremit; caput pilis exutum; nasus, more infantium,
 ab humore perpetuo defluente madens; comminuendus in parvula
 frustra panis, quem ipse nequit frangere ob gingivas dentibus desti-
 tutas : molestus conjugî, liberis, sibi, adeo ut ipsi Cosso, qui ejus
 hereditatem captat, nauseam tædiumque pariat. Non eandem e vino
 dapibusque voluptatem, senio videlicet palatum hebetante, percipit :
 nam coitus voluptatem jamdudum oblitus est : etiamsi coneris ad
 illam revocare exiguum ipsius debilemque nervum, jacet cum ra-
 mice et semper jacebit, quamvis per totam noctem palpando solli-
 citetur. An sperare aliquid potest canus ille senex cum inguine
 mortuo? præterea qui sine viribus venerem libidinosam sectatur,
 merito suspectus est. Nunc jacturam alterius sensus, scilicet auditus,
 aspice : nam quæ voluptas surdo percipi potest ex cantibus eximiis,
 licet egregius citharædus, vel ipse canat Seleucus, vel illi tibicines,

Et quibus aurata mos est fulgere lacerna?
 Quid refert, magni sedeat qua parte theatri,
 Qui vix cornicines exaudiet, atque tubarum
 Concentus? clamore opus est, ut sentiat auris 215
 Quem dicat venisse puer, quot nuntiet horas.
 Præterea minimus gelido jam corpore sanguis
 Febre calet sola; circumscilicet agmine facto
 Morborum omne genus: quorum si nomina quæras,
 Promptius expediam, quot amaverit Hippiæ mœchos, 220
 Quot Themison ægros auctumno occiderit uno,
 Quot Basilus socios, quot circumscripserit Hirrus
 Pupillos, quot longa viros exsorbeat uno
 Maura die, quot discipulos inclinet Hamillus;
 Percurram citius, quot villas possideat nunc, 225
 Quo tondente gravis juveni mihi barba sonabat.
 Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
 Perdidit ille oculos et luscis invidet: hujus
 Pallida labra cibum accipiunt digitis alienis.
 Ipse ad conspectum cœnæ diducere rictum 230

qui auratis lacernis magnifice vestiti prodire solent? quid interest,
 qua in parte magni theatri sedeat ille, qui vix percipere queat acres
 cornuum sonos et buccinarum clangorem? Clamorem attollere ser-
 vus debet, eum admonens, quis ipsum conveniat domi, quæ hora
 sit, ut aures illius sentiant. Præterea jam minimus stagnat sanguis
 in gelido corpusculo, isque frigidus, nisi febre accendatur: tur-
 matim et undique insilit, eique incumbit morborum omnis generis
 cohors numerosa, quos nominare si velim, citius dixerim quot adul-
 teros amaverit Hippiæ; quot ægroti a medico Themisone fuerint
 uno autumno interfecti; quot socios Basilus, quot pupillos Hirrus
 per malas artes spoliaverit; quot viros in uno die Maura procero
 corpore exsorbeat; quot discipulos Hamillus, multo corruptior, ad
 stuprum incurvet: promptius enarravero, quot villas nunc proprias
 possideat ille tonsor, quo resecante barba mihi juveni molesta olim
 resonabat. Alius senex humeris laborat, alius lumbis, alius femore:
 hic oculo utroque captus est, et fortunatos luscis putat: ille aliena
 ope indiget, ut pallentibus labiis cibum sumat; quumque appo-

Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
 Ore volat pleno mater jejuna. Sed omni
 Membrorum damno major dementia, quæ nec
 Nomina servorum, nec vultum agnoscit amici,
 Cum quo præterita cœnavit nocte; nec illos, 235
 Quos genuit, quos eduxit : nam codice sævo
 Heredes vetat esse suos; bona tota feruntur
 Ad Phialen : tantum artificis valet halitus horis,
 Quod steterat multis in carcere fornicis annis!

Ut vigeant sensus animi, ducenda tamen sunt 240
 Funera natorum, rogos adspiciendus amatae
 Conjugis, et fratris, plenæque sororibus urnæ.
 Hæc data poena diu viventibus, ut renovata
 Semper clade domus, multis in luctibus, inque
 Perpetuo mœrore, et nigra veste senescant. 245
 Rex Pylius, magno si quidquam credis Homero,
 Exemplum vitæ fuit a cornice secundæ.

suntur fercula, ipse ad eorum conspectum assuetus aperire labra,
 hiatum rictus tantum diducit, velut hirundinis pullus, ad quem
 pascendum mater jejuna ore pleno advolans, escam in rostrum te-
 sellum ingerit. Sed istis, qui corpus vexant, morbis longe gravior
 morbus infirmæ ac parum sanæ mentis est, quo fit, ut neque ser-
 vorum nomina meminerit; neque amici vultum agnoscat, cum quo
 hesternæ nocte cœnavit; neque liberos, quos procreavit et educatos
 aluit: nam illis hereditatem suam crudeli testamento eripit, dum
 omnes fortunas donat Phialæ, quam heredem ex asse scribit; usque
 adeo potuit impura et vafra mulier hominem inescare oris halitu,
 quod inclusa per plures annos in angusta lupanaris cella prostitit!

240. Sed fac senem adhuc bonæ mentis esse compotem, tamen
 legat filiorum mortem oportebit, eosque ad rogam efferat; dilectæ
 uxoris bustum ac fratris intuebitur, et urnas sororum cineribus re-
 fertas. Nempe id supplicii longævus manet, ut iteratis et continua-
 tis in familia funeribus, assiduo in mœrore ac nigro amictu miseram
 senectutem exigant. Nestor, rex Pyli, si quam summo Homero ha-
 beamus fidem, unus post homines natos ad cornicum longævam æta-
 tem proxime accessit: et actum scilicet præclare cum illo putas, qui

Felix nimirum, qui tot per sæcula mortem
 Distulit, atque suos jam dextra computat annos,
 Quique novum toties mustum bibit! Oro, parumper 250
 Attendas, quantum de legibus ipse queratur
 Fatorum, et nimio de stamine, quum videt acris
 Antilochi barbam ardentem; quum quærit ab omni,
 Quisquis adest socius, cur hæc in tempora duret;
 Quod facinus dignum tam longo admiserit ævo? 255
 Hæc eadem Peleus, raptum quum luget Achillem;
 Atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
 Incolumi troja Priamus venisset ad umbras
 Assaraci magnis solennibus, Hectore funus
 Portante, ac reliquis fratrum cervicibus, inter 260
 Iliadum lacrymas, ut primos edere planctus
 Cassandra inciperet, scissaque Polyxena palla,
 Si foret extinctus diverso tempore, quo non
 Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
 Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit 265

tamdiu vitam prorogaverit, jamque dextra utatur manu ad nume-
 randam ætatem, ac toties vinum recens hornumque potet. Verum,
 amabo, expende quam graviter ipse de fatorum decretis expostulet,
 ut vitæ longioris filum accuset, quum sui Antilochi, jam grandioris
 et barbati cadaver impositum rogo cremari cernit. Nam singulos
 sodales, quicumque adstant, interrogat, cur ad illud ævum usque
 permanserit, et quod facinus admiserit, cui pœna tam diuturnæ
 vitæ merito sit irrogata? Eadem Peleus queritur, quum Achillem
 filium acerba morte sibi ereptum deplorat; necnon Laertes, cui
 senectus longa idcirco videtur contigisse, ut Ulyssem variis pelagi
 erroribus jactatum diutius lugeret. Si Priamus obiisset florente adhuc
 Troja, alio tempore, quo Paris in Græciam profecturus, et Hele-
 nam audaci rapturus scelere, jam classem adornabat, profecto elatus
 fuisset magno apparatu, et ad Assaraci manes placide descendisset,
 Hectore cum fratribus impositum humeris cadaver gestantibus; Tro-
 janis matronis luctu fletuque funus prosequentibus; Cassandra pri-
 mos planctus inchoante; Polyxena discissis vestibis eosdem incen-
 dente. Quid igitur Priamum vita longior juvit? nisi ut patriam

Eversa, et flammis Asiam ferroque cadentem.

Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara,

Et ruit ante aram summi Jovis, ut vetulus bos,

Qui domini cultris tenue et miserabile collum

Præbet, ab ingrato jam fastiditus aratro.

270

Exitus ille utcumque hominis : sed torva canino

Latravit rictu, quæ post hunc vixerat, uxor.

Festino ad nostros; et regem transeo Ponti,

Et Cræsum, quem vox justi facunda Solonis

Respicere ad longæ jussit spatia ultima vitæ.

275

Exsilium, et carcer, Minturnarumque paludes,

Et mendicatus victa Carthagine panis,

Hinc caussas habuere : quid illo cive tulisset

Natura in terris, quid Roma beatius unquam,

Si circumducto captivorum agmine, et omni

280

Bellorum pompa, animam exhalasset opimam,

Quum de Teutonico vellet descendere curru?

cerneret eversam, Asiamque omnem Græcorum ferro flammisque vastatam? Tunc ipse jam senio tremens miles, deposito diademate, arma induit; atque ante maximi Jovis aram confossus cecidit, instar annosi bovis, qui ab aratro propter senectutem remotus, immolatur ingrato agricolæ, et jam contemptus tenue ac miserabile collum domini cultro subjicit. At illa mors, licet miserabilis, tamen ejusmodi est quem hominis natura non respuat; verum ejus uxor, quæ post illum est mortua, indignam homine mortem obiit, in belluam torvam conversa, et canum more latrans.

273. Omitto, ut citius ad Romanorum exempla veniam, regem Ponti Mithridatem; omitto Cræsum, quem Solon facunde ac sapienter admonuit expectandum esse ultimum vitæ diem, ut aliquis beate vixisse tuto pronuntiaretur. Certe senectus in causa fuit, cur Marius exilio multatus, conjectus in carcerem, coactus delitescere in Minturnensi palude, ad extremum in ipsa quam vicerat, Carthagine, corrogare stipem ostiatium ac panem coactus sit: quid illo fortunatius cive produxisset unquam in terris et natura et Roma, si post captivorum turbam per vicos urbis traductam, post triumphum insigni pompa peractum, ex illo curru descendens, in quo de Teu-

Provida Pompeio dederat Campania febres
 Optandas; sed multæ urbes et publica vota
 Vicerunt: igitur Fortuna ipsius, et Urbis, 285
 Servatum victo caput abstulit. Hoc cruciatu
 Lentulus; hac pœna caruit, ceciditque Cethegus
 Integer; et jacuit Catilina cadavere toto.

Formam optat modico pueris, majore puellis
 Murmure, quum Veneris fanum videt anxia mater, 290
 Usque ad delicias votorum. — Cur tamen, inquit,
 Corripias? pulchra gaudet Latona Diana.
 — Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
 Ipsa habuit: cuperet Rutilæ Virginia gibbum
 Accipere, atque suam Rutilæ dare. Filius autem 295
 Corporis egregii miseros trepidosque pãrentes
 Semper habet: rara est adeo concordia formæ
 Atque pudicitia! sanctos licet horrida mores

tonibus triumphaverat, animam velut ovantem exspirasset? Expendenda fuerat illa Pompeio febris, quæ, tanquam calamitatum ipsi impendentium præscia, eundem in Campania morantem invaserat. Sed vota infelicia plurimarum urbium, et populi benevolentia, Superos pro ejus incolumitate comprecantis, atque adeo fatum Pompeio, et Romæ infensum, a Diis impetrarunt, ut eo morbo levaretur, nempe ut a Cæsare debellatus, capite truncaretur: quo cruciatu, quo supplicio affectus non est Lentulus; non Cethegus, non Catilina, qui nulla corporis parte avulsa, integri perierunt.

289. Mater anxia, quoties templum Veneris intuetur, filios optat formosos, filias magis formosas: pro illis parva voce, sed majori pro his precatur; nec modum in votis ullum tenet. — Quid vitii votum istuc habet? cur me reprehendas? inquit illa: nonne Latona magnam e Dianæ pulchritudine voluptatem et gloriam capit? — Fateor; at Lucretia documento est, quam periculosa sit insignis ejusmodi pulchritudo, qualem ipsa habuit: nec Virginia libenter oris sui dignitatem cum Rutilæ gibbo non mutaret. Filius liberali et honesta facie præditus continuam parentibus sollicitudinem et metum affert: *quippe raro venustatem cum pudicitia junctam reperias*. Quamvis puer optimis imbutus moribus; quamvis domes-

Tradiderit domus, ac veteres imitata Sabinos,
 Præterea castum ingenium, vultumque modesto 300
 Sanguine ferventem tribuat natura benigna
 Larga manu, (quid enim puero conferre potest plus
 Custode et cura natura potentior omni?)
 Non licet esse viris : nam prodiga corruptoris
 Improbitas ipsos audet tentare parentes. 305
 Tanta in muneribus fiducia! nullus ephebum
 Deformem sæva castravit in arce tyrannus ;
 Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, vel
 Strumosum, atque utero pariter gibboque tumentem.
 I nunc, et juvenis specie lætare tui, quem 310
 Majora expectant discrimina! fiet adulter
 Publicus, et pœnas metuet, quascumque mariti
 Exigere irati; nec erit felicior astro
 Martis, ut in laqueos nunquam incidat : exigit autem
 Interdum ille dolor plus, quam lex ulla dolori 315
 Concessit : necat hic ferro ; secat ille cruentis

tica disciplina, priscorum Sabinorum ritu, sobrie ac severe fuerit edacatus; quamvis indolem castimonie amantem, modestam faciem ac pudico rubore suffusam acceperit a liberalis naturæ larga manu: (quod enim ipsi beneficium præstantius largiri natura potest? quæ una profecto plus custodibus omnibus et cautionibus ad servandam probitatem valet). Tamen non permittitur eos viros exstare: nam prodiga corruptoris nefarii malitia audet ipsos parentes muneribus sollicitare; adeo certa spes in largitionibus adest! nullus tyrannus puerum jam puberem, si deformis fuerit, in arce dira castravit: et Nero ingenuum ac nobilem nunquam rapuit, si distortis pedibus aut scrophula laborantem, si ventre pariter ac gibbo turgentem invenerit. Vade nunc, et gaude juvenis tui pulchritudine, quem expectant majora pericula! fiet publicus omnium matronarum adulter; et omnem timebit ultionem, quam irati earum mariti repetere volent: neque felicius erit, quam ipse deus Mars, ita ut nunquam in adulterio deprehensum nexiles involvant laquei: porro ille mariti lasi dolor pœnas exigit majores, quam lex ulla possit dolori concedere. Hic gladio perimit; ille sanguinolentis ictibus mœchos con-

Verberibus; quosdam mœchos et mugilis intrat.

Sed tuus Endymion dilectæ fiet adulter

Matronæ; mox quum dederit Servilia nummos,

Fiet et illius, quam non amat : exuet omnem

320

Corporis ornatum : quid enim ulla negaverit udis

Inguinibus, sive est hæc Oppia, sive Catulla?

Deterior totos habet illic femina mores.

— Sed casto quid forma nocet? — quid profuit immo

Hippolyto grave propositum? quid Bellerophonti? 325

Erubuit nempe hæc, ceu fastidita, repulsa;

Nec Sthenobœa minus, quam Cressa, excanduit; et se

Concussere ambæ : mulier sævissima tunc est,

Quum stimulos odio pudor admovet. Elige, quidnam

Suadendum esse putes, cui nubere Cæsaris uxor 330

Destinat : optimus hic, et formosissimus idem

Gentis patriciæ, rapitur miser exstinguendus

cidit; nonnulli sæpe mugilem adulteris per vim immiserunt mariti. Sed tuus filius, æque pulcher ac Endymion, matronas tantum formosas et amatas stuprabit; immo vero etiam illas quas non diligit, et deformem ipsam Serviliam, modo pecuniam dederit : hæc nihil filio tuo denegabit, omniaque offeret corporis ornamenta, ut eum sibi devinciatur : nulla enim mulier, sive Oppia, sive Catulla, quum ardent libidine madida illius inguina, pretium recusat suis adulteris, ut desideria expleat. Femina in aliis rebus pessima, omnem industriam, omnes corporis et animi nervos ad hunc finem intendit. — Verum, inquires, quid obest forma, si quis pudicitiam retinere omnino decreverit. — Decreverat istud quidem Hippolytus; decreverat Bellerophon; quam gravibus uterque nihilominus periculis et exitiis objectus est! Phædra se repulsam ab Hippolyto videns, et contemptam, pudore simul et odio ad ultionem exarsit. Nec leviores quam Phædra concepit iras Sthenobæa, Bellerophontis fastidium et probitatem non ferens : itaque ambæ ad castissimorum adolescentum perniciem totis animis incubuerunt. Nihil est muliere crudelius, quum ad odium pudor et infamiæ metus accessit. Age, quid consilii capiendum esse putas Silio, cui nubere Cæsaris uxor constituit? Adolescens egregie probus, formosus, nobilis et patricio loco

Messalinæ oculis : dudum sedet illa parato
 Flammeolo, Tyriusque palam genialis in hortis
 Sternitur, et ritu decies centena dabuntur 335
 Antiquo; veniet cum signatoribus auspex.
 Hæc tu secreta, et paucis commissa putabas?
 Non, nisi legitime, vult nubere : quid placeat, dic;
 Ni parere velis, pereundum erit ante lucernas :
 Si scelus admittas, dabitur mora parvula, dum res 340
 Nota Urbi et populo contingat principis aures.
 Dedecus ille domus sciet ultimus : interea tu
 Obsequere imperio; sit tanti vita dierum
 Paucorum : quidquid melius leviusque putaris,
 Præbenda est gladio pulchra hæc et candida cervix. 345
 — Nil ergo optabunt homines? — Si consilium vis,
 Permittes ipsis expendere numinibus, quid
 Conveniat nobis, rebusque sit utile nostris.

natus, abripitur, ut in conspectu Messalinæ juguletur, si ejus nup-
 tias respuat. Expectat illum procax mulier, nuptiali veste induta,
 paratur in hortis publice purpureus lectus, præsidi nuptiarum ge-
 nio sacer; pro dote centena sestertiorum, antiquo more, millia
 numerabuntur : non deerunt auspices, atque signatores tabularum
 et contractus. Credebas matrimonium istud clam agitari, et paucis
 consciis testibusque adhibitis : atqui servatis omnibus legibus et
 ritibus matrimonii, nubere Messalina decrevit : tecum expende,
 Sili, quid eligas. Si morem gerere abnuis, mortem tibi, antequam
 sol occidat, paratam scito : si tanto scelere te obstringis, non diu
 eodem lætabere, donec nimirum facinoris jam tota civitate pervul-
 gati fama Cæsaris aures allabatur : ille omnium postremus inustam
 domi suæ ignominiam resciet. Interea morem gere, Sili, si tanti
 æstimas brevem usuram lucis ac vitæ : quidquid demum statuas
 levius et tibi utilius, obeunda mors erit, ac tuum illud caput ve-
 nustum et elegans gladio demetendum.

346. — Hæc si se ita habent, inquiet aliquis, nihil ergo erit op-
 tandum hominibus. — Si consilium petas, Deos ipsos dijudicare
 sines, quid nobis expediat nostrisque negotiis conducat. Pro iis
 enim rebus, quas voluptate ducti concupiscimus, utiles largiuntur;

72 D. JUNII JUVENALIS SATIRA DECIMA.

Nam pro jucundis aptissima quæque dabunt di :
 Carior est illis homo, quam sibi. Nos animorum 350
 Impulsu, et cæca magnaue cupidine ducti
 Conjugium petimus, partumque uxoris : at illis
 Notum, qui pueri, qualisque futura sit uxor.
 Ut tamen et poscas aliquid, voveasque sacellis
 Exta et candiduli divina tomacula porci, 355
 Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.
 Fortem posce animum, mortis terrore carentem,
 Qui spatium vitæ extremum inter munera ponat
 Naturæ, qui ferre queat quoscumque labores,
 Nesciat irasci, cupiat nihil, et potiores 360
 Herculis ærumnas credat sævosque labores,
 Et Venere, et cœnis, et pluma Sardanapali.
 Monstro, quod ipse tibi possis dare : semita certe
 Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ.
 Nullum numen habes, si sit prudentia; nos te 365
 Nos facimus, Fortuna, deam, cæloque locamus.

quippe quibus cariores, quam nobis ipsi, simus. Nos cæco et præcipiti quodam animorum impetu et cupiditate impulsim matrimonium expetimus, et conjugis partum : at norunt Superi, qualis uxor, qualis filius futurus sit. Attamen ut poscas aliquid, et ut templis viscera tomaculaque divina candiduli porcelli voveas, petendum ab illis hoc unum, ut mente sana simul et sano corpore sis : postula fortitudinem et robur animi, qui nullo mortis metu perturbetur; qui vitæ tempus ultimum inter naturæ beneficia numeret; qui ferendis quibuscumque laboribus par; qui potens iracundiæ cupiditatisque sit; qui Herculis ærumnas laboresque, voluptatibus, epulis, et mollibus Sardanapali stratis anteponat. Doceo te felicitatem cujus tu artifex tibi esse possis : unica ratio traducendæ per summam tranquillitatem vitæ est virtus. O Fortuna, nullam vim divinam habes, si regamur prudentia; nos te Deam facimus; nos te inter superos collocamus.

VARIÆ LECTIONES

ET NOTÆ

IN SATIRAM DECIMAM.

NOTÆ. 1—6. Fons primum et caussa votorum vulgarium, quæ plerumque est falsa opinio de veris bonis mente concepta, declaratur. Alcibiades apud Plat. Alcib. II, pag. 156, ed. Nürnbergeri : ἔκαινο οὖν ἰννοῶ, ἔσων κακῶν αἰτία ἢ ἀγνοία τοῖς ἀνθρώποις· ὁπότῃ, ὥς εἴποις, λελήθαμεν ἡμᾶς αὐτοὺς διὰ ταύτην καὶ πράττοντες, καὶ, τότε ἔσχατον, εὐχόμενοι ἡμῖν αὐτοῖς τὰ κάκιστα, etc. Et Socrates, ibid. p. 180. Δοκεῖ μοι, ὥσπερ τῷ Διομήδει φησὶ τὴν Ἀθηναίων Ὀμηρος (Iliad. ε, 127) ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀφαιεῖν τὴν ἀχλὺν, ὅφρ' εὖ γινώσκῃσι ἡμῖν θεὸν ἡδὲ καὶ ἄνδρα, οὕτως καὶ σοῦ δεῖν ἀπὸ τῆς ψυχῆς πρῶτον ἐφαλεῖν τὴν ἀχλὺν, ἣ νῦν παροῦσα τυγχάνει, τοτηνικαῦτ' ἡδὴ προσφέρειν δι' ἣν μέλλεις γινώσκεισθαι ἡμῖν κακὸν ἡδὲ καὶ ἐσθλόν. — *A Gadibus*, extremo occidente, usque ad *Auroram*, orientem (ut Græc. ἠώς), et *Gangem*, ab una orbis terrarum tunc cogniti parte ad alteram; ut apud Anacr. XXXII, 25, ἔστις Γαδείρων, τῶν Βακτρῶν τε καὶ Ἰνδῶν. *Gades* (hodie *Cadix*) extrema Europæ insula versus occidentem; unde *hominum finis*, apud Sil. I, 141, cujus vide nostram Editionem, vol. I, pag. 23. Ed. — *Ganges*, maximus Indiæ fluvius, etiam major Indo, unde *India intra et extra Gangem*. — *Aurora et Ganges* designant orientem. Conf. Ovid. Metam. I, 61.

VARIÆ LECTIONES. 2. *Gangem* pro *Gangem* recepi e 17. — *Dinoscere*, 17, 24, 49, 55, 82, 65—99, 71—73. Ita scribi jubet Serv. ad Virg. Georg. II. *Cognoscere*, 21. *Discernere*, 7, 11, 14, 20, 22, 29, 45, ex interpretat.

NOT. 2. *Pauci dignoscere possunt vera bona atque ab illis multum diversa*, bona opinata, vel quæ bona nobis videntur, sed mala sunt. « Res fallunt, illas discerne : pro bonis mala amplectimur; optamus contra id quod optavimus; pugnant nostra vota cum votis, consilia cum consiliis. » Senec. Epist. 54.

NOT. 3. *Remota erroris nebula*, sine errore ac mentis cæcitate vel ignorantia. Similiter ἀχλὺς, apud Plaut. loc. laud. et *nubes*, *nubila*, *tenebrae*, *caligo mentis*, *invidia*, etc. dicuntur.

NOT. 4. *Quid enim ratione recta ac bona timemus*, aut timere possumus ac debemus, ut malum, aut cupimus, ut bonum?

VAR. 5. *Concētis*, 24 a m. pr. *concupis*, 10—12, 14—19, 21—23, 31,

74. VARIAE LECTIONES ET NOTÆ

33, 45, et XVI Codd. Paris. Sed modo præcessit *cupimus*, et nostra lectio exquisitior est. In verbis tamen *quid tam dextro pede concipis* mendum latere videtur. Vulgo ea sic interpretantur: *quid concipis voti* (nam *concipere* est vocab. propr. de votis, quæ vel mente, vel formula quadam concipiuntur), *quid optas tam felici auspicio atque conatu?* neque ignoro tali sensu dici: *dextro et sinistro pede ire, proficisci, venire*. Sed quis unquam dixit: *dextro pede concipere votum?*

NOT. 5. Socrates, apud Platon. loc. laud. pag. 140: Οὐκ οὖν δοκεῖ σοι πολλῆς προμηθείας γε προσδεῖσθαι, ὅπως μὴ λήσεται τις αὐτὸν εὐχόμενος μεγάλα κακά, δοκῶν δ' ἀγαθὰ· εἰ δὲ θεοὶ τύχῳσιν ἐν ταύτῃ ὄντας τῇ ἐξεί, ἐν ᾗ διδόασιν αὐτοὶ ἃ τις εὐχόμενος τυγχάνει; pag. 148. Εὐρύσειος δὲ καὶ τῶν νῦν ἐπὶ πολλοὺς, οὐκ ὀργῇ καχρημένους, ὥσπερ ἐκείνον (τὸν Οἰδίπουν) οὐδ' οἰομένους κακά σφίσιν εὐχεσθαι, ἀλλ' ἀγαθὰ. Ἐκείνος μὲν, ὥσπερ οὐδ' ἤνυχετο, οὐδ' ὥστο· ἑτέροι δὲ τινες εἰσὶν, οἱ τάναντία τούτων πεπόνθασιν; et pag. 154: Οἱ πολλοὶ οὔτε ἂν τυραννίδος διδομένης ἀπόσχονται ἂν, οὔτε στρατηγίας, οὐδ' ἑτέρων πολλῶν, ἃ παρόντα βλάπτει μᾶλλον ἢ ὠφελεῖ· ἀλλὰ καὶ εὐξαιντο ἂν γενέσθαι, εἴ τῳ μὴ παρόντα τυγχάνει· ὀλίγον δὲ ἐπιωχόντες, ἐνίοτε παλινωδοῦσιν, ἀνευχόμενοι ἅπ' ἂν τὸ πρῶτον εὐξωνται. Conf. Hom. Odys. I, 32 seq. — *Quid tam dextro pede concipis*. Vide Var. Lect. — Hunc locum etsi viri docti exagitent, equidem Juvenali non abjudicarem; nam quod nemo id dixerit, num ideo primus dicere Noster non potuit? Metaphorice *dextro pede* adhibetur, ut *dextro omine*, et illud poeta junxit cum simplice loquendi forma, *concipere* votum: sæpe, credo, audaciora protulit. ED.

VAR. 7. *Operantibus* (scilicet sacris, hoc est, sacrificantibus) *ipsis*, *vetus* Cod. Rittershus. Male! — *Illis*, 22.

NOT. 7—8. Conf. vs. 111; Senec. Ep. 60, 101 et 109; Valer. Maxim. VII, 2, extr. 1. — *Ipsis optantibus faciles*, votis ipsorum, qui ea conceperant, annuentes. *Facilis* proprie dicitur argilla et cera, quæ facile fingi et tractari potest; hinc deus vel homo ejusque animus, qui facile flecti ac moveri potest, et facile, quod optamus et precamur, facit, commodus, comis, benignus, εὐκίνητος, ut contra *difficilis* est inexorabilis, durus, pertinax, morosus, ἀργαλῆος, δύσκολος, χαλεπός, δυσχερής.¹

VAR. 8. *Et nocitura petuntur*, 22, 45.

NOT. 8. *Toga et militiæ*, in pace et bello, pacis et belli temporibus. — *Toga* insigne pacis, ut ait Cic. Pis. 30, qua Romani utebantur tempore pacis, unde pro ipsa pace hoc loco, et VIII, 240.

VAR. 9. *Et torrens*, 10—12, 15—27, 45—50, 54, 55, 57—63, 65—69, 71—73.

¹ Vetus Schol. «*Dí faciles* satirice, ad mala perager da faciles; vel idem *faciles*, quia preces stultas audiunt.»

NOT. 9. *Torrens dicendi copia*; vide ad III, 74. — *Facundia*, votis expetita a diis, *mortifera*, exitiosa est multis, ut Demostheni, Ciceroni et aliis. Conf. vs. 114 seq.

NOT. 10. *Viribus ille confusus perit*, ut Milo Crotoniates cujus, quum (jam grandis natu) arborem manibus scinderet, brachia occupata sunt, et a lupis consumptus est; vet. Schol. *De admirandis lacertis ac viribus hujus athletæ miserandaque ejus morte* vid. Pausan. VI, 14; Strab. VI, pag. 403; Ælian. V. H. II, 24; XII, 22; Athen. X, 2 (4), pag. 412, 413; Gell. XV, 16; Ovid. Ibis, vs. 609, 610; Plin. VII, 20; XXXVII, 10; Philostr. Vit. Apoll. IV, 9; Valer. Max. IX, 12, ext. 9, et Suidas.

VAR. 11. Ultima syll. verbi *perit* producitur, ut vs. 118, et in Ovid. El. de Morte Drusi, vs. 235, ob contractionem vel hiatum. Conf. ad I, 151. — *Admirandusque*, 16, 18.

NOT. 12 seq. Conf. Prop. III, 7, 1 seq. Senec. Ep. 88, et 115, de Ira, III, 32, et de Tranquill. Vit. I, 8. — Eandem sententiam ex Hispano quodam carmine, affert doct. *Achaintre*:

« Riquetas no se deseen,
« Que son malas de alcançar,
« Y peores de guardar
« Las vezes, que se poseen. »

ED.

NOT. 13. *Strangulat*, macerat, *nimia cura*, qua congesta est et custoditur, vel potius facit, ut jugulentur a furibus aut tyrannis, qui opibus eorum inhiant. ¹

VAR. 14. *Quantum*, 16, 21, 22.

NOT. 14. Metaphora in Tiberium et divites; vet. Schol. *Balæna Britannica*, propter multitudinem et magnitudinem balænarum in oceano Britannico. Maximas tamen in Indico mari reperiri monet Plinius; quem vide de *balænis*, lib. IX, 3—7, et de *delphinis*, ibid. c. 8. *Exsuperans*, sc. *tanto*, quod sæpius ante *quanto* omitti, vel tironibus notum est.

VAR. 15. *Duris*, 19 a m. pr.

NOT. 15. *Temporibus diris*, quibus Nero imperabat inhiabatque divitum opibus.

VAR. 16. *Longinum*. . . . *clausit*, dura dictio. Legendum, opinor, *Longini a. . . . Senecæ hortos clausit*. Conf. tamen Comm.

NOT. 16. Vulgatam lectionem judice Hein. bepe defendit et explica-

¹ Labinus et alii respici putant fabulam de Mida; qui cibo in aurum converso strangulatus sit; unde Dio-

genes cynicus in Ep. ad Chrys. Μίδου τὴν κακίαν ζηλώσας, λιμώττων πλουτῆς, βρόχους ὥσπερ χρυσεὶς ἀπαγχόμενος.

vit Burm. ad Prop. I, 1, 24, his verbis : « Amant veteres unum tantum verbum ponere, licet duas res diversas memorent, alterumque ex sensu supplendum omittere; quem loquendi modum multis Græcorum et Latinorum exemplis illustravit d'Orville ad Char. p. 395 seq. et patrum meus ad Claud. de Cons. Stil. II, 16. Vide, quæ notavi ad Lotich. I, 2, 9, et adde insigne ejusmodi βραχυλογία exemplum in loc. Juven. X, 16, ubi supplendum est : « *Longinum mori coegit et Senecæ hortos clausit.* » Enimvero non ignoro (quod et a me ipso passim ad Sil. VI, 179; XI, 65; Tac. Annal. II, 20, 2; Liv. I, 33, 7; XII, 12, 8; XXIV, 5, 7, et a viris doctis, quos ad hæc loca laudavi, notatum est), a scriptoribus tam Græcis quam Latinis sæpe duobus pluribusve membris unum jungi verbum, cujus plena significatio ad unum modo membrum referri possit : sed tum ex hoc verbo generalis vel cognata, non plane diversa et dissimilis notio petenda est et transferenda. Cf. Var. Lect. — C. Cassius *Longinus*, celeberrimus Jctus et rector Syriæ, pulsus est a Nerone, et a Vespasiano revocatus. Vid. ad Tac. VI, 15. Alium Cassium *Longinum* mori jussit Nero, teste Sueton. c. 37. — *Magnos Senecæ prædivitis hortos*; vid. Tacit. Annal. XIII, 42; XIV, 52—56, 65; XV, 56, 60—65, et Xiphil. in Nerone. *Senecæ hortos clausit tota cohors*, ut apud Tacit. Annal. XIV, 60, « *Villam Senecæ globus militum sepsit*, etc. »¹

NOT. 17. *Rregias Lateranorum ædes*; vide ad Commentar. VIII, 147.

NOT. 18. *Rarus*, raro, jussu tyranni, miles venit ad cœnacula pauperum, qui a tyrannorum insidiis tuti sunt. De cœnaculis; vid. ad III, 199, et VII, 118.

VAR. 19. *Puri* conj. Voss.

NOT. 19 seq. Pulchra sententia et egregie expressa : si in itinere vel pauca portaveris *vascula argenti puri*, *tinebis gladium contumque*, hoc est, insidias impetumque latronum; *viator* autem *vacuus*, qui nihil argenti aut pretiosi secum portat, *cantabit coram latrone*, liber omni metu et cura. Conf. Boethius, Consol. philosoph. lib. II; Ovid. de Nuce, vs. 43, 44; Senec. Epist. XIV, Palladæ Epigram. CX, in Brunck. Anal. tom. II, pag. 429, ibique Jacobs. ad Anthol. Græc. vol. II, part. III, pag. 253. *Argentum purum*, ad extenuationem dici putabat Lubinus, quoniam illud non tanti sit, quanti cælatum. Confer ad IX, 141. — *Contus* proprie hasta dicitur prælonga, ponderosa et amentata. Vid. ad Sil. XV, 687.

VAR. 21. *Umbras*, 11, 17, 18. 20, 22, 45.

NOT. 21. Præclare de summa formidine, quæ facit, ut vel *umbram*

¹ Henninius monet, subtiliter tangi divitias Senecæ invidendas, quas inter facillime de Vita beata, de animi

Tranquill. etc. scribere potuerit; eum tamen excusari a Lipsio in Proleg. ad Senec. et a se ipso Vit. beat. c. 17.

avidius expavescamus, tanquam latronis umbra sit. Sic τὴν αὐτοῦ σκιάν φοβέσθαι dixit Plato in Phædone.¹ — *Ad lunam, ad lunæ splendorem.*

VAR. 22. *Cantabis*, 10, 11, recte forsan. *Cantabat*, 13, 16.

NOT. 22. *Facius*, inops omnium rerum, ut *inanis* apud Cic. Att. XIV, 3, et Plaut. Bacch. III, 4, 10. — *Cantabit*, vide ad VII, 55.

NOT. 23 seq. Cf. Pers. II, 44 seq. *Templis*, in quibus vota concipiuntur.

VAR. 24. *Ut crescant opes*, 10, 15; *crescant et opes*, 22. *Divitiæ*, *crescant opes*, 17—19, a pr. m. *Divitiæ ut crescant, ut opes*, 61—69, 71—73, 77. *Divitiæ ut crescant et opes*, 16 forte rectius et receptum ab Ach. nisi doctior est lectio nostra: *Prima fere vota*, hoc est, votorum argumenta sunt *divitiæ*, etc. Minus mihi aridet sententia Jacobii, qui putat, legendum esse *Divitiæ, et crescant ut opes*, hincque indicari vota, pauperum, divitias sibi exoptantium, et divitum, qui precentur, ut divitiæ crescant.

NOT. 24. *Divitias et opes* bene separavit poeta: nam *divitiæ* possunt esse sine *opibus*, quoniam cum *opibus* semper aliqua jungitur potestas; Ach. «Expetuntur *DIVITIÆ*, ut utare; *OPES*, ut colaris; honores, ut lauderis, » Cic. de Amic. c. 6.

NOT. 25. *Maxima arca in foro feneris et argentariæ faciendæ causa*, vel apud argentarios, seu numularios, mensarios, trapezitas. Conf. ad XI, 26, 27, et XIV, 260, 261. Vetus Schol. «Usque ad Cerealem præfectum in foro Trajani *arcas* habuerunt Senatores, in quibus argentum aut pecunias tutius deponebant. Propterea et locus ipse, in quo erant *arcæ* positæ, *Opes* dictæ sunt.» Idem ad XIV, 261. «Antea solebant *arcas* æratas facere, et ibi mittere pecuniam suam Senatores, et sic in foro *Martis* ponere. Verum per noctem a furibus expoliatæ sunt *arcæ*, et cœperunt ex eo ad templum *Castoris* ponere. Ideo dicit, *Mars ultor galeam perdidit.* » Plathnerus: «Loculis, inquit, tantum minora æra, majora *arcis* tenebantur. Rara tamen potentioribus circa illa cura, dispensatoribus domesticas ordinantibus expensas, majores summas argentariis. Plerasque enim pecunias in foro habebant apud Trapezitas duplicem ob causam, feneris puta et custodiæ. De fenere noster intelligendus hoc loco, et I, 105; IX, 140, de custodia Ulpian. lib. 30, ad Edict. et L. 7, § 10, ff. Depos. » — Vide notam Crammeri, ea fuse explicantis, p. 380 seq. ED.

NOT. 25 seq. At non pauperibus, sed divitibus beneficia aliaque pericula sunt timenda. Conf. Sen. Herc. OEt. II, vs. 65a seq. et Thyest. III, 1, 448—454. — *Aconita*, venena; vide ad I, 158.

NOT. 26. *Fictilibus poculis pauperum*, ut mox *gemmata* divitum. Conf. ad V, 39, et 41.

¹ Confer Virgil. Æneid. II, 755, ad Stat. Theb. VI, 158 seq. et ad inapp. Horat. Od. I, 23, 5 seq. Barth. Claud. in Eutrop. II, 451.

78 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 27. *Setinum* vinum; vide ad V, 34. — *Ardebit*, quoniam splendet in auro, hoc est, aureo poculo (ut V, 39), vel veneno mixtum est, vel potius austerum et calidum est, ut Falernum, de quo vide ad IV, 138, 139, et Mitscherl. ad Horat. Od. II, 7, 21, ubi comparat verba Epigr. in Brunck. Anal. tom. III, pag. 166. Ἀποστύλωσον τὸ κύπελλον (forsan terge poculum, ut splendeat), quæ exponit: fac ut ardeat, resplendeat, impleatur poculum scil. vino, quales κρητῆρες εἶναι ἐπισταφεῖς, Hom. II, 6, 232, dicuntur.

VAR. 28. *Nonne*, 16. — *Laudes*, 16, 17, 19, 20, 23, 45.

VAR. 29. *A limine*, 10—12, 15—27, 45—50, 54, 55, 57—63, 65—69, 71—73.

VAR. 30. *Contrarius alter*, 10, 12, 15—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et XXXII MSS. Paris. prob. Ach. auctor 1, cod. Put. et duo alii Paris.

NOT. 28—30. Cur itaque magni æstimas opum affluentiam et ostentationem, quæ alteri de *Sapientibus*, antiquis philosophis, risum, alteri contra fletum movere solebat? Sed præstat forte hoc loco ita exponere: Nonne itaque probas, quod philosophorum alter (Democritus Abderites) perpetuo ineptias riserit hominum, alter (Heraclitus, non Diogenes cynicus, vel Anacharsis Scythæ) stultitiam eorum et miserias semper defleverit.¹ — *Auctor contrarius*, hoc est, contrariæ sententiæ, scilic. deflendas esse ineptias hominum et miserias.

VAR. 31. *Cui vis*, 15, 16. *Rigidi cuivis*, al.

NOT. 31, 32. Facete dicit: facile est ridere, sed mirum, unde Heraclito tanta lacrymarum copia suppetierit. Quidam eo respici putant, quod ex hydropo mortuus dicatur Heraclitus. — *Censura*, vituperatio ineptiarum, expressa *cachinno*. — *Rigidi*, duri, acerbis; sed proprie *censura* est *rigida*. Conf. ad XI, 91, in Var. Lect.

NOT. 33 seq. Democritus perpetuo ridebat illis temporibus ac locis (*urbibus* Thraciæ, Abdera et aliis), quibus nondum tam ridicula erat vanitas ornamentorum et magnificentiæ; quanto magis risisset, si vixisset nostra ætate et Romæ? Conf. Horat. Epist. II, 1, 194 seq. — *Pulmonem agitare*, vexare, concutere, *risu* solutiore. Vetus Schol. «quia ex splene risum dicunt gigni.»²

VAR. 34. *Esset in*, 19 a m. pr. *Essent* pro *eset* revocavi ex 11, 15—17, 19—22, 61—63, 76.

VAR. 35. *Prætextæ trabecæ*, 11, 15, prob. Schuraff. qui putabat, librariorum male geminasse literam primam vocis *trabecæ*.

¹ De qua fabula vid. Sen. de Ira, II, ad Claud. XVII, 90; Suid. Laert. et al. 10, et de Tranq. animi, 15; Lucian. ² Conf. Hard. ad Plin. XI, 37, seu βίωσις πρᾶσις, et de Sacrif. extr. Koenig. 80, et Casaub. ad Pers. I, 12.

NOT. 35. *Prætexta* palmata; vet. Schol. Conf. vs. 99. — *Trabeæ*; vide ad VIII, 259. De *tribunali* vide Ernesti clav. Cic.

VAR. 36. *Si prætorem vidisset*, 22. — *Victorem* pro *prætorem* conj. Schrader. — *In curribus*, 16, 25, 27, 45—50, 55—69, 71—74, 77, et quidam Codd. Paris. Sed omisio præpositionis Juvenali solennis; aut librariis sæpe tribuenda.

NOT. 36 sqq. Describitur pompa Circensis ornatusque prætoris, vel consulis (nam idem magistratus, vs. 36 *prætor*, et vs. 41 *consul* vocatur, et *prætor* olim consulis propriumque *ducis* nomen fuit),¹ ludis habitu triumphali (de quo hic locus classicus est) præsentis:² unde infra XI, 192, *similis triumpho*, triumphanti, *prætor sedet* in circo et curru. De habitu triumphali vide Liv. XXX, 15. Sed conf. Var. Lect. — *Quid* scil. sensisset dixissetque, et quantopere risisset.

VAR. 37. *Medii*, 10, 11, 15—17, 20, 21, 24, 56, 59, 60, 65. — *Sublimem pulvere*, 10, 11, 15, 17—24, 45. *Sublimem e pulvere*, 16. *Sublime pulvere*, 12. — *Sublimem pulvere Circi*, Cod. Thuan. teste ac probante clar. Boussouade, ad Herodiani Partitt. pag. 297. Ed. Equidem totum fere versum ab ingenio interpolatoris, pompam Circensem cum triumphali confundentis, profectum crediderim: quo deleta omnia ad pompam habitumque triumphalem referri possunt. Prætorum certe hoc habitu ludis præsedisse, nusquam alibi, nisi hoc loco, et infra XI, 192 (qui locus forte ad similitudinem tantum utriusque pompæ spectat), memoratur; etsi non ignoro, multis triumphalia ornamenta, seu insignia esse concessa.

NOT. 37. *Exstantem*, eminentem. — *Sublimem*, in *curribus altis*, in *curru alto*, formam rotundæ turris habente. — *Medio*, medii, in *pulvere Circi*; nam pompa Circensis a Capitolio ad medium ducebatur Circum. Vide loc. class. Dionys. Hal. VII, 72.

NOT. 38. *Tunica Jovis*, palmata, e Capitolio accepta, æque ac *toga picta*, quæ propria triumphantium insignia fuere et *Jovis optimi maximi ornatus* dicuntur Liv. XX, 7.³ — *Crammer* huc citat statuam togatam prætoris mappam mittentis apud Ruben. Elect. c. 30, et ex eo apud Ferrar. in Anal. c. 34. Ed. — *Pictæ* acu. — *Sarrana*, Tyria (nam *Sarra*, τῆς, priscum Tyri nomen), hoc est, purpurea. — Sic apud Virgilium *Sarrano ostro*, Georg. II, 506, ubi vide notam. Ed.

NOT. 39. *Aulææ togæ* lepidæ pro toga laxa et ampla, quemadmodum molles dicuntur *velis amicti*, non *togis*, Cic. Catil. II, 10.

¹ De quo vide Perizon. Dissert. de Prætorio, pag. 8.

² Confer Lipsium ad Taciti An-

nales, I, 15, et Salmasium ad Solinum, pag. 465.

³ Vide Ruben. de Re vest. I, 21.

80 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

VAR. 40. *Quantum*, 15, 16, 18—20, 23, 24, 45. — *Una*, 20.

NOT. 40. *Quanto*, cui ferendo.

NOT. 41. Coronam auream *tenet* supra triumphantis caput et ab ejus tergo *servus publicus*, *sudans* præ labore, sub pondere; isque, *ne Consul sibi placeat*, nimis se efferrat superbiatque tali honore, *eodem curru portatur*.¹ De *Servis publicis*, vide Lips. Elect. I, 22.

NOT. 43. *Da*, adde præterea. Triumphator manu tenebat *eburneum sceptrum* seu scipionem (*αἰήτρον*), imperii insigne, cujus summo seu capitulo insculpta erat *volucris*, aquila, præcipuum signum militare.² — *Surgit*, est, exstat. Conf. ad VI, 529.

NOT. 44 seq. De hac pompa triumphali conf. Appian. Pun. 66; Jos. Bell. Jud. II, 17, et Plutarch. Vit. Æmil. Paul. — *Cornicines*, χοροὶ καβαριῶν τῆ καὶ ττροπιαστῶν, etc. apud Appian. loc. laud. *Præcedentia* currum triumphalem, *longi agminis officia*, longus ordo ministrorum et clientium, *officii causa* (vide ad II, 132) præcedentium; ut τὰ καβαριῶντα apud Lucian. in Somn.

NOT. 45. *Quirites*, cives (vide ad VIII, 47), inprimis clientes et ministros, *ad frena*, ad equos vel currum euntes, *niveos*, alba vel potius candida (ab arte, creta a fullonibus adhibita) toga indutos.³

NOT. 46. Facete de clientibus, *quos sportula* (vide ad I, 95 seq.), emolumentum, non verus amor, *fecit amicos*. — *Defossa in loculis*, velut in terra, quasi nunquam exinde egressura sit: facete et satirice in avaros; Grang. Itaque, quæ olim *defossa* erat in loculis patronorum et parce ab iis data est clientibus.⁴

¹ Vide Plin. XXII, 4; XXVIII, 4; XXXIII, 1; Tertull. de Corona milit. c. 13; Joseph. Ant. VII, 24, et al. Henninius: « Quæ, inquit, Tertull. Apoll. c. 33, ex eoque Zonaras et Panvinus de mortalitatis admonitione a servo suggesta referunt (eum scilicet triumphanti idemtidem acclamasse: *Respecta post te; hominem esse te memento*), illa gratis dicta et ex Philippi historia traducta videntur. — Stulta mortalium vota circa triumphos ea ratione damnat Juvenalis, quod vel ipsæ triumphi pompa quemvis doceat Fortunæ vicissitudinem; hinc obiter mentionem servi illius facit, quem respiciens triumphator Fortunæ instantiam considerare poterat, quum

cuius contingere possit, quod cuiquam. »

² Vide Dionys. Hal. III, 61; Appian. Pun. 66; Liv. XXX, 15; Isidor. II, 18; Wernsdorf. ad Himer. p. 219; Vales. ad Ammian. Marc. XXIX, 2, 15; Salmas. ad Script. Hist. Aug. t. II, pag. 358 450; Fabric. Ind. in Prudent. in Symm. I, et intpp. Claudian. I, 205; XXII, 363.

³ Vide Plat. l. l. Lips. Elect. I, 13, et Mannt. Quæsit. per Epist. III, 1.

⁴ An *defossa* a clientibus, qui amicitiam divitum sectantur, ut colligant sportulas, iisque marsupia sua impleant? Sic Bahrdrf reddidit: *beigesteckte Sporteln*. Sed vox *defossa* huic rationi minus convenit.

VAR. 47. *Tunc pro tum recepi ex 1, 15, 16—19, 24, 25, 45—47, 49, 50, 55, 57, 58, 60, 64—67. — In omnes, 18, 19, 25, 46—49, 54—60, 65.*

NOT. 47. *Tunc temporis, illa ætate, qua summa erat morum simplicitas, non tanta vanitas magnificentiæ.¹ Invenit, scil. Democritus. Conf. sup. vs. 28 seq.*

NOT. 48 seq. Democritus, Abderitanus, exemplo est, *summos viros et magna exempla duros*, qui aliis exemplo esse possunt, *eximia ingenia* (Germ. *Originalgenies*), *nasci posse in Thracia, patria vervecum*, *stupidorum hominum* (ut nostrum *Schöps*), *et sub crasso aere Thraciæ*, ut apud Horat. Epist. II, 1, 244:

Bœotum in crasso jurares aere natum.

Nam Bœoti, æque ac Thraces et in primis Abderitæ, stupidi habebantur, quod notum est ex Wielandi Abderitis, multisque proverbiis locum² dedit.

NOT. 52, 53. Fortunam, quam tot homines colunt, et cujus vim timent, contemnebat, et, si vel mala ipsi minari videretur, irridebat, ut quæ nocere non posset sapienti recteque viventi. Summus, hoc loco, contemptus duplici dictione proverbiali exprimitur. Nam *laqueum mandare et suspendium* (ut apud Apul. Met. IX, p. 234, 12, edit. Elmenh. «Potens juvenis ad extremam insaniam vecors suspendium sese legibus et ipsia pauperis amicis ac propugnatoribus mandare proclamans,» hoc est, eos contemnere et irridere) alicui dicitur, qui eum usque adeo despicit, ut, si vel laqueo suspendat se, id nihil curet, vel eum abire jubeat, et se

¹ Quam hæc, quæ in Urbe fiunt, modum essent reperta; id est, major severitas et minor vanitas esset; Schol.

² Sic *Abdera* Cicer. ad Att. IV, 16, dicitur Roma propter stuporem senatorum, *Abderites*, Cic. Nat. Deor. I, 23. Ἀβδερῖται, Cic. ad Att. VII, 7. *Abderitanæ pectora plebis*, Martial. X, 25: «Abderitana mens, Abdera pulchra, Diomedis equi, Teiorum colonia, Bœotica auris, Molchus resonat quid Bœoticum, etc.» Britannicus notat, hæc dicta esse ex stomacho in superbiam eorum, qui orti sanguine romano ceteros contempserint, et ex Heraciti (etiam Hippocratis aliorumque) sententia, qui affirmet, animam ibi esse prudentiorem, ubi aer sit siccior, ut Athenis, et hebetiorem,

ubi crassior sit aer, ut Thebis. Henningius: «Recte, inquit, Curtius observat, VIII, 9 (ubi vide Freinshem.), *ingenia hominum ubique formari situ locorum*. Ratio in promptu; aer, qui omnia perspirat, varie se habet pro ratione climatatum. Certum vero est, subtiliorem aerem multum conferre ad spiritus subtiliores, hos vero multum ad agilitatem et ad subtilitatem conceptum. Hinc videas, plerosque Italos, Seras, Gallos, etc. præpollere ingenio Sarmatis, Hunnis, et Moschiis. Potentissima tamen hæc causa multum variatur ab institutione, educatione, diæta, itineribus, cultura pertinaci ingenii, conversatione, commerciis. Maximum quoque hac in rem momentum confert *bene esse natum*, quod paucissimi expendant.»

suspendere. (Hic dicere solet *restim cape et suspende te*, ut Plant. Pers. V, 2, 34, et nos *Geh zum Henker!* unde *res ad restim rediit* apud Terent. Phorm. V, 4, 4.) Ἐρανον αἰτίαντι μοι ὀρέξας τὸν βρόχον, Lucian. in Tim. cap. 45, et cap. 20: Ἀγγέων τὸ πρᾶγμα γένοιτο αὐτοῖς..... οὐδὲ ἔδωλόν, ὥστε πρὶν εἶναι βρόχον, ἰσχυρότας, pauperes. Aliud vero indicium contemptus, derisionis et contumeliæ erat, *medium alicui ostendere ungalem*, vel, ut Martial. II, 28, 2, dicit, *medium porrigere digitum*, qui *infamis* dicitur Pers. II, 33 (ubi vide Casaub.); *impudicus* Martial. VI, 70, 5; κατὰ πύργος Arrian. Epict. III, 2; quia extensus ille digitus, reliquis contractis, pudendam speciem exhibet, eoque cinædi vel molles designabantur. Hinc probrosa ejus porrectio facta.¹

VAR. 54. *Supervacua aut pernicio*sæ omnes Codd. etiam Paris. et edd. antt. nisi quod *et* pro *aut* exstat in 11, et 21, unde lectionem hanc restitui cum Ach. *supervacua hæc aut pernicio*sæ, edd. recentt. ut metro consuleretur. Sed vide ad I, 151, *supervacua aut et pernicio*sæ non male emend. Schurzfl.

NOT. 54. *Ergo*, quæ quum ita sint, vel quia pauci vera bona et mala dignoscunt (sup. vs. 2 seq.) *petuntur* aut *supervacua* aut adeo *pernicio*sæ bona, quæ nobis bona videntur, imprimis opes et divitiæ, de quibus inde a vs. 12 agitur.

VAR. 55. *Templa pro genua*, 16. — *Mos* legendum crediderim pro *fas*, quod alienum ab hoc loco videtur.

NOT. 55. *Fas est*, vide Var. Lect. — *Genua incerare deorum*, hoc est, vota ad deos concipere eorumque se reum facere, ut ἐπισπράγισθαι Philostr. Her. I, 17; *votum in statuæ femore assignare vel alligare*, Apul. Apol. I, et forte *incerat lapides fumosos idololatris religio*, et

..... Saxa illita ceris
Viderat unguentoque Lares humescere nigros.

Prudent. Hamart. vs. 405, et c. Symm. I. Namque vota olim concipiebantur in *cerea* tabula et hæc imaginibus deorum, inpr. genibus earum, *cera* affigi solebat. Hinc et natam esse loquendi formulam Θεῶν ἐν γούνασι κείραι de re desperata, pro qua suscipiantur vota solumque deorum auxilium exspectetur, monet C. Valesius.² Cf. Gonzal. ad Petr. p. m. 47, 48.

ANAL. 56—113. Alii summos honores, tanquam verum bonum, votis expetunt, qui tamen hominibus quandoque perniciosi sunt; quod vs.

¹ Confer ad I, 161; Petron. 131; Burm. Anth. Lat. t. II, p. 528; Schott. Obs. V, 3, et Alex. ab Alex. IV, 24.

² *Incerare genua deorum*, precando prehendere deorum genua, qui habitus est misericordiam implorantium, et quidem toties prehendere ge-

nua, ut sudore incrassentur et cera quasi inducta videantur; RAMIREZ. ad Martial. I, 93. Cereis candelis oblati illinere, vel cereos offerre diis et eorum genibus affigere; TURNER. Adv. XXX, 19. Deorum simulacra illinere cera; PRAT. Vota insculpebantur, aut

61—107 exemplo Sejani, et vs. 108 seq. Crassi, Pompeii ac Cæsaris ostenditur. Socrates apud Plat. Alcib. II, pag. 150 edit. Nürnbergeri: «Παλλοὺς ἂν ἔχοιαν εἰπεῖν, ὅσοι τυραννίδος ἐπιθυμήσαντες ἤδη καὶ σπουδάζοντες τοῦτ' αὐτοῖς παραγενέσθαι, ὥς ἀγαθόν τι πράξοντες, διὰ τὴν τυραννίδα ἐπιβουλευθέντες τὸν βίον ἀφγρήθησαν, etc. Conf. Plin. VII, 40—45, ubi plura fortunæ variantis exempla memorantur. Ceterum totus ille de Sejano locus eximia cum arte elaboratus est, et potissimum repentina summæ venerationis in acerrimum odium conversio, a servili metu tyranni mobilique vulgi ingenio profecta, præclare declaratur.

NOT. 56. *Præcipiat* in exitium. *Potentia subjecta*, obnoxia, exposita, magnæ invidiæ, quam ob causam minus quoque optabilis est. Cf. Horat. Sat. I, 6, 26 et 6, 47.—*Mergit*, hoc loco idem quod *præcipiat*, ut contra *emergere se ex malis*.¹

VAR. 57. *Mersit*, 16. *Mergat*, 11, unde *mersat* conj. Schurzfl. — *Longa*, ant, 12, 17, 19, 45.

NOT. 57. *Longa honorum pagina*, tot honorum tituli, ut vix una eos capere possit pagina. — Vetus Schol. «*Ænea pagina*, quæ ante imaginem eorum stans omnes eorum gradus honorum inscriptos continet; quam nunc dicunt *tabulam patronatus*.» Non male, iudice Ach. — Huiusmodi plures exhibent hodieque veteres lapides, quorum aliquos retulit Onufr. Panvin. in Comm. Fast.; ejusmodi quoque lapidem *Crammer* memorat apud Gruterum MXI, 1, et alterum singulari Dissertatione illustratum a P. Pollidoro, in *Calogera Raccolta d'Opusc. scientifici e filolog.* tom. VII, pag. 412 seqq. Ed.

NOT. 58. *Descendant*, ex basi vel bigis (vs. 89) deturbantur, statuae nonnunquam potentissimorum, *restemque sequuntur*, injecta reste detrahuntur, vel raptantur per urbem. Vide ad VIII, 18. — *Restis sequi* et contra *duci* dicitur, ut *ensis* et *cera*.² — Illud et nos oculis ipsi vidimus, quam viri, qui omnem Europam terrore concusserat, ænea effigies ex alto columnæ triumphalis vertice deturbata est. Ed.

VAR. 59. *Intacta securis* alios olim legisse, intelligitur ex vet. Schol. «*Si intacta*, nova: *si impacta*, percussa.»

NOT. 59, 60. Conf. ad VIII, 18. *Rotas bigarum* vel quadrigarum, in quibus triumphales erant statuae. — *Caballis*, equis æneis, statuis equestribus. Conf. ad III, 118. — *Immeritis*, salse; nam innuit epitheton,

inscribentur in cera genibus statuarum; *incerebant* igitur deorum genua, qui votum susceptum signabant, seque voti reos constituebant; Ach.

¹ Conf. XIII, 8; Lucret. V, 1006;

Sil. VIII, 285, et Virg. Æneid. VI, 512, ubi vid. Heyne in Var. Lect.

² Vide Heins. ad Valer. Flacc. I, 122. Conf. Lucian. Cataplus, seu Tyrannus, cap. II.

84 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

potentes potius hac pœna dignos fuisse. Furor simul vulgi designatur, qui ne his quidem rebus parcat. — Gallic. *qui n'en peut mais*. Ed.

ANAL. 61 seq. Versus præstantissimi aptissimique ad pingendam vulgi mobilitatem, simul et fortunæ inconstantiam, atque pericula aulicis imminentia; Ach.

VAR. 61. *Stridunt pro strident* recepi ex 10, 12, 16, 17, 19—21 a m. pr. 22—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et XXVIII Codd. Paris. Conf. Heins. et Heyne ad Virg. Georg. IV, 262, 556, et Æneid. II, 418; IV, 689; VIII, 420; XII, 691.

NOT. 61. *Jam strident ignes*, quibus æneæ Sejani statuæ funduntur.¹ — *Caminis*, fornacibus.

NOT. 62. *Ardet*, igni consumitur. — *Adoratus a populo et ingens Sejanus et toto orbe secundus*, præfectus prætorio, et secundus a Tiberio Imper. «cujus statuæ sacra faciebant, quemque Tiberii collegam appellabant non in consulatu, sed in orbis terræ imperio,» ut utar verbis Xiphilini in Tiberio, quibus conf. Tac. Ann. IV, 2 extr. et Suet. Tib. 48, 65. — *Ex facie toto orbe secunda*, ex statua hominis toto orbe secundi. Sic Rutilius Gallicus præfectus urbi, Germanico *proxima cervix ponderis immensi* dicitur, Stat. Silv. I, 4, 6. — Veteris interpretis nota est: «Sejanus fuit Tiberio usque adeo carus amicus, ut nihil esset quod ei a Tiberio petenti negaretur; usque adeo de eo cogitaverit necem, ut dispositis conjurationis sociis occiso Tiberio ipse regnaret. Quum hoc cognovisset Tiberius, super ejus nomine epistolam ad senatum misit, et sic per consules damnatus est cum omni progenie sua, usque adeo ut filiam ejus virginem juberet senatus a carnifice stuprari, et sic occidi, ut jure videretur fuisse occisa.» De supplicio hujus virginis longa est dissertatio Crammeri. pag. 388 seq. Ed.

VAR. 64. Cl. Boissonade ad Herodiani Partitt. p. 295: «*Metellæ* Cod. Thuan. pro *patellæ* scribo *matellæ*, et ipsa Satirici manum restituisse mihi videor.»

NOT. 64. *Urceoli, pelves*, etc. hoc est, vasa vilia cujusque generis. Plin. Paneg. 52, imagines Domitiani dicit «*excoctas flammis*, ut ex illo terrore et minis in usum hominum ac voluptates ignibus mutarentur.» De iisdem Xiph. in Nerva pr. *συνεχωνεύθησαν καὶ ἐξ αὐτῶν μεγάλα χρήματα συνέλγη*.

ANAL. 65—88. Præclare finguntur *sermones et secreta murmura vulgi* (infra vs. 89), ad Sejanum eo tempore, quo unco ad scalas Gemonias trahebatur, conspiciendum insultandumque undique accurrentis, cujus et lætitia et curiositas et levitas potissimum metusque tyranni egregie adumbratur. Conf. verba Livii XXIV, 25: «*Hæc natura multitudinis est; aut servit humiliter, aut superbe dominatur: libertatem, quæ media*

¹ Vetus Schol. «*Conflatur status, ut pecunia inde fiat.*» At vide vs. 64.

est, nec spernere (nisi leg. sperare) modice, nec habere sciunt; et non ferre desunt irarum indulgentes ministri, qui avidos atque intemperantes plebeiorum animos ad sanguinem et cædes irritent. »

Nor. 65—67. Hæc sunt verba vel populi, Tiberio gratulantis de oppresso illo hominis monstro, vel quæ plures secum colloquuntur et quæ quisque sibi dixit, exsultans lætitia ad primum nuntium de cæde ac pœna Sejani ad se perlatum. Conf. simil. loc. VI, 47—52. — *Pone domi lauros*, vide ad VI, 51. — *Duc in Capitolia.... bovem*, nam maxima hostia summoque deo mactanda est in tanta lætitia, tam publica quam privata; ut in triumpho. Vetus Schol. monet, Juvenalis menti obversatum esse versum Lucretii :

Cretatumque bovem duci ad Capitolia magna.

— Hic versus *Lucretio* pro *Lucilio* perperam, ob nominis vicinitatem, transcriptus videtur. Conf. *Douza* in *Lucil. Reliq.* pag. 139. Doct. *Achaintre*, in notis ad *Juvenalem*, *Lucretio* hunc adscribit; sed in fine *Satirarum Persii*, eum inter *Lucilii* fragmenta refert, pag. 314. Ed.—*Duci* verbum proprium, tam de victimis, quam, ut mox vs. 66, de noxiis. ¹ Ἐμπατικῶς his hoc loco ponitur. — *Capitolia*, vide ad XIV, 91. *Cretatum*, non creta immolationi designatum (quod putabat *Saubert.* de *Sacrificiis*, cap. 18, pag. 427 seq.) sed niveum, candore similem cretæ, qualis hostia diis superis, inpr. beneficis ac Jovi, et in magna lætitia, mactari solebat. Conf. *Virg. Æn.* IX, 627, 628; *Ovid.* ex *Ponto*, IV, 9, 50 al. Nota *Ach. est* : « *Cretatus* dicitur potius bos ille, quia, quum sæpe satis albos boves non invenirent, maculas eorum creta dissimulabant; unde *Persius* V, 177, *cretatam ambitionem* metaphorice dixit. » — *Unco*, in collum vel mentum fixo, perduelles damnati ad scalas *Gemonias* trahebantur : quod supplicium satis notum est. Sic quoque *Sejanum* e scalis illis præcipitatum et triduo post in *Tiberim* projectum esse, tradit *Dio*, LVIII, 11. Quæ *Tacitus* de ejus morte ac pœna memoriæ prodiderat, intercidere. — *Speciandus*, spectaculo futurus ac ludibrio.

Var. 67. *Herba pro labra*, 16.

Nor. 67—70. Verba populi redeuntis ab hoc spectaculo, et *Sejanum* insectantis, non tam ex vero odio, quam ut suspicionem familiaritatis cum eo contractæ a se dimoveat, et *Tiberii* vitet insidias. — *Quæ labra*, quam distorta ac deformata? — *Quis vultus*, quam sævus ac dilaceratus? — Hunc locum ita intelligit inter alios complures *Achaintre*, cujus notam transcribere pretium operæ videtur : « Conf. hæc verba cum variis populi • *Parisini* colloquiis, cumque maledictis et subsannationibus quibus • cessabat damnatum istum atque ad supplicium tractum *Maximilianum* • *Robespierre*, quem idem populus, paucos ante dies, ad cælum prope

¹ Vide *Heins.* ad *Ovid. Met.* XV, 114.

« tulerat honoribus et præconiis. Eundem audio dicentem populum de
« nostro ὀμάρχη : quæ labra ! quis illi vultus ! et reipsa illi vulnus erat
« ingens in maxilla inferiore, quod, ne vivus caperetur, sibimet breviori
« sclopeto intulerat. » Recentissimus autem Juvenalis interpres cl. Baillet
locum metaphoricè interpretatus est, ut labra sint, non secus ac supercilium,
indicatio superbis, et ita vertit : « La fierté, l'insolence étaient pointes sur
son visage. Forsan et hic sensus cum sequentibus nunquam amari hunc
hominem, melius connectitur. Quæ suppliciorum spectacula Gallice vo-
camus, les Tragédies du peuple. Ed.

NOT. 69—89. Hæc omnia sub specie dialogi inter duos cives legi
debent; Ach. Quo cecidit sub crimine, vide ad IV, 12.

VAR. 70. *Judicibus*, 10. *Indiciis* restitui ex 11, 17, 23—27, 45—50, 54—
63, 65—69, 71—74, 77, et multis Codd. Paris. *Indicia* hoc loco sunt argu-
menta, quæ indicant et ostendunt, crimen non fictum esse, sed verum. Ita
nihil deest eorum, quæ in judicio capitali requiruntur. *Indicibus*, 14, 16,
19—22, 64, 70, 75, 76, 82, et Codd. Paris. optimi et antiquissimi. Sed hi
vix differunt a *delatoribus* : nisi forte conscii sunt sceleris et socii, qui secre-
tam rem et conjurationem prodiderunt. — *Probat*, 22.

NOT. 70. *Quibus indicis ?* vide Var. Lect. — *Quo teste probavit* Tiberius
crimen? — Non Tiberius, sed *delator*, quicumque sit. Is enim qui hic
alterum interrogat, nescit Sejanum a Tiberio accusatum fuisse. Ed.
— Abrupta oratio et tam brevis quam multitudo interrogationum cu-
riositati et affectui sciscitantis plebis consentanea est.

VAR. 71. *Nihil*, 73. — *Horum est*, 15.

NOT. 71. *Nil horum*. ... *Capreis*, videntur esse verba vel occultorum
Sejani amicorum, vel civium prudentiorum, eorumque qui rem omnem
probe cognitam habebant. Responsio cujusdam e plebe, forsani amici
Sejani; Ach. — *Nil horum* factum est et cognitum, quæ in judicio capi-
tali fieri ac cognosci et solent et debent. *Verbosa* tantum et *grandis epis-
tola* Tiberii venit, in qua is multa de aliis rebus, et pauca de Sejano, nihil
vero aperte de damnatione ejus scripserat, veritus ne ita tumultus conci-
taretur. Nervus Sertorius Macro, qui a Tiberio in locum Sejani, præfecti
prætorio, substitutus, et cum his literis ad senatum missus erat, veram Im-
peratoris mentem ac voluntatem clam declaraverat. Vid. Suet. Tib. c. 65,
et Dio, LVIII, 4—8. — *Caprea* (hod. *Capri*) insula ad sinum Neapolit.
et Sirenum scopulos, ex adverso Surrenti, ubi villa fuit Jovis et arx Ti-
berii, qui, relicto Romæ Sejano, secesserat eo, ut libidinibus¹ indulgeret.

¹ Conf. vs. 93; Plin. III, 6; Strab.
I, p. 15; V, p. 171; VI, p. 178; Tac.
Ann. IV, 67; Suet. Tib. c. 40, 43, et

65; Cluver. Ital. ant. IV, pag. 1168;
Heyne ad Apollod. pag. 312, et Exc.
VIII, ad Virg. Æneid. VII, 733 seq.

— Hunc Juvenalis locum laudat nostras Boileau, *Art poétique*, chant II :

» Soit que sur un écrit arrivé de Caprée,

» Il brise de Séjan la statue adorée, etc. »

Ed,

VAR. 72. Henninius comma post *bene* posuit, ut hæc vox simpl. posita sit, quemadmodum apud Apuleium, in Apoll. (*Bene, quod integras epistolas matris Pontianus asservavit : bene, quod vos festinatio judicii antevertit*, et *habet* absolute pro *perit*). Est quidem hoc *habet* nota formula, inpr. gladiatorum, de vulnere inficto. Vid. Cerda ad Virg. *Æneid.* XII, 296, et Macrobi. Sat. II, 21. Sed *habere* non simpl. pro *perire* ponitur, neque hoc loco satis convenit. Vide Comm.

NOT. 72 seq. *Bene habet.... Remi*, verba ejus, qui causam condemnationis cognoscere cupiebat. *Bene se habet* res, καλῶς ἔχει, jam omnem rem temeo ac probō, germ. *wohl! gut!* Formula gratulantis sibi aut aliis de bono rei eventu, vel rem probantis et contenti, ut apud Cicer. Mur. 6; Liv. VIII, 6 al. Conf. Gruteri Inscript. pag. 339; Barth. ad Stat. Theb. XI, 557; XII, 338; Passerat. ad Propert. IV, 11, 97. Egregie de homine, curioso quidem, sed veram sententiam metu tyranni occultante; ut et illa *nil plus interrogo*, quorum sensus est: hæc damnationis causa satis mihi idonea videtur ac proba; vel, nolo curiosius scrutari consilia factaque Imperatoris, quod nefas est. Sic *nil ultra quero plebeius* ap. Hor. Sat. II, 3, 188, ubi vid. Bentl. — Sed quid facit, vel fecit, vel sentit *turba Remi*, plebs Romana, a Romulo et Remo oriunda. ¹ *Remus* vel Romuli frater, vel potius alius quisquam, a quo urbem fuisse dictam fama tradiderat. Conf. Plutarch. in Romulo pr. Vulp. ad Prop. II, 1, 23; IV, 1, 9, et Koenig. ad Pers. I, 73. *Turba Remi* contemptim dicitur, sæx populi, eaque in factiones divisa, ut *mobiliū turba Quiritium* apud Horat. Od. I, 1, 7. Conf. Var. Lect.

ANAL. 73—81. Præclare adumbratur ingenium et indoles plebis, vel facis potius Romanæ, qualis sub Imperatoribus, et jam inde a bellis civilibus fuit, et primum quidem vs. 73—76, animi levitas et inconstantia, deinde vs. 77—81, ignavia et servilis animus plebis, quæ libertatem ac jura pristina sibi omnia eripi patienter fert, et duas tantum res anxie optat, *panem et Circenses* ludos. Conf. ad vs. 65.

VAR. 73. *Turba Remi*, 17, 31 a. Cod. Put. et Pith. 70, 75, 76, 81, 82. *Turba tremens* (amici Sejani, vel populus pavens et ignavus), 10—12, 14—17 ad marg. 18—21, 23 a m. pr. 24—27, 45—50, 54—69, 71—74. XXXIII Codd. Paria. forte et vet. Schol. cujus glossa ad vs. 81 est: Iterum sibi loquitur populus pavens. *Remi* est vividius ac magis satiricum; Ach. *Turba fremens* (in

¹ Sic *Remi plebs*, terra, regna, Stat. Sylv. II, 7, 60; Prop. IV, 6 80. domus, nepotes, culmina, signa, apud Ἄστὺ Πέμοιο in Diodori Epigram. Anthol. lib. I. Martial. X, 76, 4; Catull. LVIII, 5;

88   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

gratiam Tiberii, ne Sejano favisse videatur), 22, 24 a m. sec. 32. *Turba Remens*, 83, prob. Heins. ad Ovid. Fast. III, 131, qui Romanos putabat dici *Remenses* a *Remo*, ut *Rhamnes* vel *Rhamnenses* (Horat. Art. Poet. 342; Liv. I, 13) a *Romulo*, *Titos*, vel *Titienses* (Liv. loc. laud. et Pers. I, 20) a *Tito Tatio*.

NOT. 73. *Sequitur Fortunam secundam* (conf. Bentl. ad Horat. Od. I, 35, 22), favor ejus eodem, quo *Fortuna*, se inclinat, atque cum fortuna mutatur, et stat, vel cadit; unde *turba mobilum Quiritium*, et *ventosæ plebis suffragia* apud Horat. Od. I, 1, 7, et Epist. I, 19, 37. Conf. Horat. Od. I, 35, 25 sequent. Cicer. ad Herenn. IV, 17, 48 similique loca Ovidii aliorumque.

VAR. 74. *Nursia* revocata a nobis ex 2, 4, 9, 10, 14—22, 24—27, 45—48, 50, 58, 64, et plerisque MSS. Paris. Ita quoque in aliquot Codd. Liv. VII, 3, et Tertull. Apol. c. 23 et 24, legitur. *Nurscia* edd. Farnab. Prat. et meliores libri (nescio qui), teste ac prob. Lips. ad Tac. Ann. IV, 1. *Norcia*, 66, 67. *Nortia*, 56, 59—63, 65, 68, 69, 71—74, et optimæ edd. Livii loc. laud. quibus favet vetus inscriptio apud Steph. Forcatulum in Gallorum Philos. pag. 514. Sed *Nortia* Sutrinorum potius Dea apud Tertull. loc. laud. non Volsiniensium, popularium Sejani. *Nyrtia*, 1, 77. Vetus Scholion est: «*Fortunam vult intelligi poeta, quæ apud Nyrtiam colitur, unde fuit Sejanus.*» *Nurtia*, 23, 70, 75, 76, 81, 82. *Murcia*, 31 b. 55. *Murtia*, 49, 54, 57. *Mursia*, 5, 11. *Nersia*, apud Tertull. loc. laud. in quibusdam libris.

NOT. 74 seq. Eadem plebs, si *Fortuna* adspirasset Sejani cœptis, et *secura senectus Principis*, hoc est, *Tiberius*, senio jam confectus, (vid. ad IV, 39 et 81) et nihil tale ab amico imperiique consorte metuens, *oppressus foret* a Sejano regnandi cupido (non morte), *hac ipsa hora*, qua *Tiberius* occisus esset, *Sejanum diceret Augustum*, creasset, vel salutasset Imperatorem. Præclare sic levitas vulgi notatur. (Conf. Salmas. Exerc. Plin. pag. 328.) — Malim intelligere *hac ipsa hora*, qua nunc loquor, qua *Sejanum* probbris incessit, et corpus ejus omni contumeliarum genere dilacerat: sic res pulchrius opponuntur. En. — *Nursia*, Etruscorum et Volsiniensium dea. Vide Liv. VII, 3, et Tertull. Apolog. c. 24. (*Asculanorum dea Ancaria*, *Volsiniensium Nursia*, *Orculanorum Valentia*, *Sutrinorum Nortia*.) Conf. Var. Lect. — *Tusco*, Sejano, alumno suo, genito Volsiniis seu Vulsiniis (vide Tac. Ann. IV, 1), quod Etruriæ oppidum est, et hodie *Bolsena* dicitur.

VAR. 76. *Ac pro hac*, 14, 16, 17, 19, 24, 25, 47, 49, 50, 54, 57, 58. — *Ipsum*, 22.

VAR. 78. *Effugit curas*, 6, 7, 10—12, 17—27, 29, 45—50, 54—63, 65—69, 71—74.

NOT. 77—78. *Populus Romanus*, jam dudum et otio, et jugo imperioque Cæsarum adsuetus, ac pristinæ libertatis immemor, hujus recupe-

randa occasionem, interfecto Tiberio, non arripuisset. — *Ex quo suffragia auli candidato vendimus, σαφραστικῶς* pro, ex quo suffragia comitiaque nobis adempta sunt: nam suffragia olim venalia plerumque erant; unde tot leges de ambitu latæ.¹ — *Jam pridem*, jam inde a Julii Cæsaris temporibus, qui comitia cum populo partitus est. Ejus institutum reduxit Augustus, et ambitum multiplici pœna coercuit. Tiberius autem, animis Romanorum fractis jam, et servitio adsuetis, comitia prorsus e Campo in curiam transtulit, neque ea exinde populo reddita sunt.² — *Curas*, omnem curam reipublicæ administrandæ, creandorum inprimis magistratuum legumque sciscendarum, *effudit*, dimisit; quod *εἰσένοικῶς* dictum est, quasi otii amore ac sponte, vel adeo libenter, sua jura Cæsari et Imperatoribus concesserit.³ — Hæc verba in mentem reducunt viri facundia et acumine præstantis responsum ad quemdam, qui Gallici populi vim et *ἐνέργειαν* nuper elatius jactabat: *Il y a long-temps que le peuple souverain a donné sa démission*. ED.

NOT. 79. Imperium summum, et quidem tam civile, *fascēs* (dictaturas, consulatus, præturas), quam militare, *legiones*. Vox omnia separatim capienda.⁴

NOT. 80. *Continet se*, modeste coercet cupiditates suas, nihil amplius capit, quam *panem et Circenses ludos*, quos tamen *anxius*, anxie, cupide, optat: contentus est, dummodo et facilem habeat victum, et voluptatem. Confer Tacit. Annal. I, 2. — *Panem*, sportulas et congiaria vel tesseras largitionesque frumentarias; vide ad VII, 174.⁵ — *Circenses*, vide ad III, 223.

VAR. 81. *Pan*, 11, 14—25, 45, 46, 49, 55. Valla τὸ πᾶν irrisorie, vel *Pan* pro *Pana* dictum putabat. *Pana*, 2, 3, 5, 18 a m. sec. 50, 61—64, 66—68, 71—74, et multi Codd. Paris. probb. Britann. et Pulm. ut intelligantur Lupercales ludi in honorem Panos acti. *Panem*, 4, 31 b. Cod. Put. et Thuan. 1. *Panum*, 27. *Pannum*, 30, 32, 47, 48, 54, 56—60, 65, 69, et quidam

¹ Conf. Lucan. I, 178; Petron. de Metat. reipubl. Rom. vs. 39 seq. ibique Wernsdorf. in Poet. Lat. min. tom. III, pag. 31, 32.

² Vide Casaub. ad Sueton. in Cæs. 19, 41, et in Aug. 40; Tacit. Ann. I, 15, ibique Excurs. Lips.

³ Similiter *effundere curam sui, reverentiam et odium* dixere Sen. de Ira, II, 35, in Epist. II, et Cic. ad Divin. I, 9, § 54. Confer Wernsdorf. Poet. Lat. min. tom. IV, pag. 340.

⁴ Vide Burm. ad Sulpic. Satir.

vs. 38, lib. et ad Phædr. IV, 23, 5.

⁵ *Panis* etiam civibus pro frumento datus, sed forte non ante imperium Trajani (vide Lips. Elect. I, 8): nisi hujus rei auctor potius Hadrianus fuit, quod probabile fit ex ejus edicto apud Cujac. Obs. XXI, 6. Inde Plathnerus colligebat, hanc satiram sub Hadriano scriptam esse. Sed *panis* etiam hoc loco de frumento accipi potest et forsitan debet, quia effinguntur sermones plebis eo tempore viventis, quo Sejanus periit.

Codd. Paris. probb. Mancin. Ascens. et Calder. Ita designaretur insana ludorum Circensium spectandorum cupiditas, qua Romani ardebant. Conf. quæ de *panno* dicemus infra ad XI, 496, in Comm. Sed male sic synonyma, *pannus* et *Circenses*, jungerentur hoc loco, ubi sermo est de populo, *duas res* præ reliquis optante. Nostra lectio aptior et venustior est ceteris, et hæc ex compendio scripturæ ortæ.

Nor. 81 sqq. Responsio aliorum civium, quorum animus servilis, et metus tyranni egregie declarantur. *Multos* Sejani amicos, vel suspectos certe de amicitia ejus.¹

Nor. 82. Verba *Nil dubium, magna est fornacula*, tribui etiam possunt aliis civibus respondentibus. — *Magna est fornacula*, in qua Sejanus ardet, et quæ magnam hominum multitudinem capit. Conf. vs. 61 seq.² Poeta autem ludit antithetis *magna est fornacula*; Lub. et Ach. — *Pallidulus*, metu mortis. Lepide ponitur diminutiv.

VAR. 83. *Brutidius*, 20. *Butridius*, 45. *Buttidius*, 17 & m. pr. — *Ad Martis fugit ocyus aram*, in ea præsidium inventurus, conj. Dorléans.

Nor. 83. *Brutidius* Niger, Ædilis, rhetor et historicus, de quo vide Tac. Ann. III, 66, et Senec. Suasor. VII. *Meus* amicus. Schol. in Cod. Alex. est: « *Brutidius* amicus Sejani, cum illo interfici jussus; et est vox populi: *obvius fuit mihi Brutidius*, quum duceretur ad mortem. » *Ad aram Martis* forte Ultoris, cujus ædes fuit in foro Augusti, vid. Suet. Aug. 29. In vicis atque foris aræ erant exstructæ sine templis, ut *ara maxima* Herculi dicata; Ach.

Nor. 84, 85. *Quam, quantopere, metuo*,³ ne Tiberius, *male se* et majestatem suam a senatu et civibus *defensam* ratus et arguens, ira furens *pœnas* de iis *exigat*, æque ac *Ajax*, Telamonis filius, qui, quum in judicio super armis Achillis habito, *victus* esset eloquentia Ulyssis ac *male defensus* a Græcis, testibus virtutis suæ (vide ad VII, 115), ex dolore et ira in rabiem versus, gladio et flagello in pecudes irruit, ratus se in plebem ac principes Græcorum sævire: de quo vid. Sophoclis Αἴας παρτιγόρεος, et infra ad XIV, 286. Præclara comparatio Tiberii, qui post interitum Sejani, immanis bellæ hominisque furibundi instar, in omne civium genus crudelissime sæviit (vide Suet. Tib. cap. 61 et 62), cum Ajace furente. Forte etiam satiricus poeta respexit tum stultam ignaviam, tum innocentiam Romanorum, quos insectatus est tyrannus, tanquam pecora essent, non homines.⁴ — Vetus Schol. sic explicat τὸ *victus*: « Si

¹ Vid. Dio Cass. LVIII, 7, 8, et Suet. Tib. c. 61.

² Alii exponunt: ira imperatoris incensa est et æstuat. Britannicus: magnum est incendium, hoc est, res

maximi excidii et furoris moventur.

³ Vide Heins. ad Ovidii Metamor. VIII, 64.

⁴ Minime certe mihi probanda videtur vulgaris interpretatio: Quam ti-

scierit se a nobis fuisse contemptum. » *Male defensus* sibi videri poterat Tiberius, quum nefaria meditantem Sejanum, ipse accusasset, non vero Senatus, qui tamen principis saluti invigilare debebat. ED.

VAR. 85. *Ut pro et 24.*

ANAL. 85—88. Præclara imago plebis servilis, quæ sequitur Fortunam, et temporum illorum, quibus servi etiam delatores dominorum erant.

NOT. 86. *Dum jacet in ripa Tiberis*, antequam in fluvium projiciatur. Cf. ad vs. 66. — *Cæsaris hostem*, Sejanum occisum, *calcemus* pedibus; quod contemptus, odii et insultationis signum est, ut λέξ ἐν στῆθεσι βαίνων ap. Homer. II. v, 618; ἐθροίσιν ἐπεμῆναι ποδὶ, vel θανόντι προσμῆναι ap. Sophocl. in Electra et Ajace; unde πατεῖν pro καταφρονεῖν.

NOT. 87. *Sed videant servi nostri, ne quis eorum neget*, nos id fecisse, et nos accuset, vel deferat tanquam Sejani amicos. Ἄρχει γὰρ μόνον πρὸς καταγραφὴν τινὸς τὸ τοῦ Σειανοῦ φῶλον ἢ γενέσθαι ἢ δόξαι, Xiphil. in Tiber. • Decreta accusatoribus præcipua præmia, nonnunquam et testibus: nemini delatorum fides abrogata: omne crimen pro capitali receptum, etiam paucorum simpliciumque verborum; • Suet. Tib. 61. Servorum adversus dominos testimonium etsi non alias, tamen in crimine majestatis valebat. Vide Tac. Ann. II, 28, pr. leg. *famosi* D. ad L. Jul. majest. et lib. 6, 7. *Fix certis* D. de judiciis. Olim servis, qui dominum, res novas molientem, detulissent, libertas præmii loco dabatur. Ad hanc vero consequendam criminis quoque confictio sufficiebat regnante Tiberio aliove tyranno, v. c. Domitiano, unde Nerva edicto servos crimen in dominos deferre vetuit, de quo vid. Dio, LXVIII, pag. 769, et Bach. Trajanus, pag. 73 seq.

VAR. 88. *Astricta*, 10, 14—24, 27, 46—50, 54—56, 59—65, 68, 69, 71—74.

NOT. 88. Notum est, iis, qui in jus vocati non irent, manus laqueosque injici, eosque vi, *obstricta*, constricta laqueis, *cervice* seu collo obtorto in *jus trahi*, vel rapi potuisse.

meo, ne Brutidius aliique cives, *victi* a delatoribus in judicio vel damnati ac *male defensi*, propter iniquitatem judicium, *pænas*, ab imperatore mectendas, de se ipsi *exigant*, vel (ut Plutarchus, male coll. vs. 187 et 313, aliisque locis) sustineant, perferant, ad exitum et effectum agant, hoc est, mortem sibi consciscant (quod multos fecisse tradit Suet. Tib. c. 61), exemplo Ajacis, qui *victus* ab Ulysse

postremo pectus sibi gladio transfixit. Sic non bene hæc verba cum iis, quæ sequuntur, coherent; et quam duræ, ne quid gravius dicam, sunt explanationes formularum *exigere pænas* (qua nemo usus est illo sensu), et *ut male defensus*!

¹ Verb. canas. apud Anacr. XLVI, 6: Σοφὴν, τρόπος παταῖται, et apud Aristoph. Equit. vs. 596: Βουλὴν παταίσαι καὶ στρατηγούς κλαστίσαι.

92 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

VAR. 90. *Haberi tantundem* (hoc est, tanti æstimari, in tanto honore esse) non male 21 a m. sec. aliqui Codd. teste ac prob. Heins. ad Ovid. Trist. I, 9, 44. Notiones tamen honoris vel potentis et divitiarum bene hoc loco junguntur, et illa, non hæc, reliquis continetur verbis.

NOT. 90. Quæ quum ita sint, quis optabit eosdem honores habere, quos habuit Sejanus, et eadem pati, quæ ille passus est? — *Salutari*, coli: nam clientes patronis officia præstare vel honorem habere solebant salutando, occurrendo, sectando, deducendo, etc. — *Habere tantundem*, scilicet divitiarum et potentis. Conf. Var. Lect.

VAR. 91. *Ulli*, 14, 17, 22. — *Summas*, 1, 70, 75, 76, et quidam Codd. Paris. *Sellas donare curules*, 10—12, 14—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et omnes fere Codd. Paris. haud dubie e glossa. Hanc tamen lect. revocavit Ach.

NOT. 91. *Ulli*, huic, alteri. *Curulis* sella primum fuit regum, deinde magistratuum majorum, puta consulum, censorum, prætorum et ædilium curulium. Hinc *summæ curules*, scilicet sellæ, vel summi curules honores et magistratus sunt consulatus, ut *major curulis*, apud Stat. Silv. I, 4, 82.

NOT. 92. *Tutor*, defensor et vicarius *Principis* et imperii: nam Tiberius, quum *Capreas* secessisset, imperium Sejano tradiderat. Conf. ad vs. 71. Sed *tutor Principis* hoc loco dici videtur per ludibrium Tiberii, qui ad Sejani arbitrium nutumque se totum fingeat, et pupilli iustar in ejus tutelam venerat, vel sponte se tradiderat. — *Rupe Caprearum*, nam Tiberius « Capreas se contulit, præcipue delectatus insula, quod uno parvoque litore adiretur, septa undique præruptis immensæ altitudinis rupibus et profundo maris; » Suet. Tib. c. 40. De *Capreis* vid. ad vs. 72. — *Sedentis*, præclare; non tam regni sedem quasi habentis, quam consumentis otium et quidem tam segue (nam *sedere*, ἵσθαί et καθῆσθαι de ignavo otio et obscura vita sæpe adhibentur, de quo vide Klotz. ad Tyrt. pag. 143), quam diuturnum (per septem vero annos usque ad vitæ finem Tiberius Capreis commoratus est), forte et turpissimum, quum in ganeis, popinis et lupanaribus ventri libidinique indulgeret sedens: nam poeta simul innuisse videtur, quod memorat Suet. Tib. cæp. 43: « Secessu Capreensi etiam sellariam excogitavit sedem arcanarum libidinum, etc. » Confer intpp. Mart. V, 71, 3. — *Angusta in rupe*, vide Var. Lect.

VAR. 93. *Augusta*, 1, 10, 21—27, 54, 56, 62, 64, 69—76, 82, et quidam Codd. Paris. hoc est, quæ sedes quasi regni fuit, a Roma illuc translata; vel imperatoria ac sancta (vide Ovid. Fast. I, 609 seq.) et venerabili, quoniam principis fuit secessus. Sed hæc notio jam exprimitur verbis *principis sedentis*, et venustius mordaciusque est epitheton *angusta*, quod restitui ex 11, 14—20, 45—50, 55, 57—61, 63, 65—68, 77, et optimis MSS. Paris. probb. Scalig. ad Manil. p. m. 42; Voss. Etymolog. pag. 30; Lindenbr. et Ach. Finge tibi imperatorem Romanum et Augustum, in parva ac petrosa insula *sedentem*. Conf. Comm.

VAR. 94. *Vis ducere pila* emend. Scioppius Verisim. IV, 10. *Vis certæ pila cohortis* (hoc est, primipilatum), 60, 65. prob. Mancin. Neutra lectio vulgatæ præferenda videtur. Hæc vero verba cum affirmantis, tum interrogantis esse possunt.

NOT. 94. *Cum grege Chaldaeo*, cum mathematicis : nam ὁ Τηέτιος ἐμ-
επώτατος τῆς διὰ τῶν ἀστρον. μαθητικῆς ἦν, Dio LVIII. Conf. Sueton. Tiber.
cap. 14 et 69. — *Vis certe*, optasne saltem? cuperes certe imperium mili-
tare. — *Pila*, pilos et quidem primos centurionum pilos, hoc est, primi-
pilatus : qui militiæ gradus et altus erat, et valde quæstuosus; vide ad
XIV, 197. Vulgo *pila* dicuntur tela Romanorum propria, tam majora
(quorum et lignum et ferrum tricubitale erat) quam minora.¹ — *Cohortes*
pilo hoc loco dici tribunatus militum. Vide ad I, 58.

NOT. 95. *Egregios Equites*, munus et dignitatem *Equitum illustrium et*
laticlavorum. Ita sub imperatoribus, quorum temporibus tribunatus erat
militia equestris, dicebantur tribuni militum, qui, clara equestri familia
geniti, censum habebant senatorium, et hinc lato clavo utebantur. Vid.
ad VII, 89.² — *Castra domestica*, prætoria, a Sejano constituta, qui di-
spersas per urbem cohortes prætorianas una in castra (ad ipsam urbem,
juxta portam Viminalem, posita, de quo vide ad VIII, 43) conducendo
vim præfecturæ intendit.³ *Castra* autem hoc loco pro munere eorum,
qui illis præsunt, hoc est, pro præfectura prætorii.

NOT. 96, 97. Summam potestatem etiam ii, qui nolunt ea abuti,
habere cupiunt optantque, ut magis colantur, aut certe timeantur.

VAR. 97. *Tantum*, 10, 11, 14—17, 19, 20, 22—24, 27, 45, 59, 60, 64.
65, 69, et plerique Codd. Paris. non improb. Schurzff. ut dicat poeta : quænam
neque adeo bona sunt, ut non mala habeant admixta? Eodem sensu interpp.
tantum non omnes vulgatam quoque lectionem ceperunt. Ita vero mox *ut non*
dicendum erat, non *ut*. Hanc difficultatem sensisse videtur Lubinus, qui emen-
dabat *Ut* (hoc est, quum) *rebus lætis par est mensura laborum*. Præstiterit :
Quum rebus lætis par sit mensura malorum, vel *quæ præclara et prospera*
tanta (sunt), *Ut rebus lætis par sit mensura malorum*, ut iis tantum mali, nec
potius plus junctum sit?

NOT. 97, 98. *Sed quæ*, quænam, *præclara et prospera tanti æstimanda*
sunt, ut ea exoptes, *ut*, hoc est, quamvis, *rebus lætis par sit mensura*
malorum, non minus mali atque infortunii admistum sit. Confer Varias
Lectiones.

¹ Vid. Lips. Mil. Rom. III, 4, et
nos, ad Sil. IV, 550, vol. I, p. 266. Ed.

² Interpretes hoc loco vel tacent,
vel *egregios equites* existimant vocari
prætorianos, ad custodiam imperato-

ris selectos : quo potius *castra do-*
mestica spectant.

³ Confer. Taciti Annales, lib. IV,
cap. 2; Sueton. Tiber. cap. 37; Dio
et Xiphil.

NOT. 99. *Hujus Sejani, qui trahitur unco*; vid. ad vs. 66. — *Prætextam*, summos honores et magistratus, qui cum maximo periculo solent esse conjuncti. Vide ad I, 78, et Ferrar. R. V. II, 3, qui monet, præfectos prætorio in prætexta fuisse, licet jus clavi non habuerint.

NOT. 100. *Fidenarum Gabiorumque*, minorum oppidorum municipiorumque Latii. Vide ad VI, 56, 57, et conf. Horat. Epist. I, 11, 7 seq. *Potestas*, magistratus (ut apud Cic. Tusc. I, 30; Suet. Cæs. cap. 17, et Claud. 23). — *Esse*, hoc est, honoribus fungi, qui minores quidem sunt, sed securi et a magno periculo tuti.

VAR. 101. *Mensuris*, 11. — *Uis pro ius (jus)*, 10, 15, 18, 19, 27, 45—49, 54—60, 65, facili errore.

VAR. 102. *Vacuisque*, 11, 17, 18, 20, non improb. Schurzfleisch. modo pannosis reponatur.

NOT. 101, 102. *Ædiles municipiorum et coloniarum*, quod vel ex hoc loco probabile fit, similes *Ædilibus plebis Romanorum* et infimi erant magistratus (conf. III, 162), qui et præerant *mensuris* ac ponderibus, quæ, si *minora*, iniqua essent, ab iis *frangebantur*.¹ Ad dignitatem per se parvam quam maxime minuendam valet delectus oppiduli, quod *vacuum* incolis, seu male habitatum (non plane desertum, nam *Ædilem* habuit), et cujus *Ædilis* hinc *pannosus* est, hoc est, pannis vestitus. — *Ulubra*, tenue oppidum Latii vel Campaniæ in agro Pontino, juxta paludes. Cf. Horat. Epist. I, 11, 30. — *Vacuis*, vide ad III, 2.

NOT. 103. Ex his intelligitur, Sejanum, æque ac maximam hominum partem (vs. 2 seq.), ignorasse, quæ vera sint bona et hinc exoptanda.

NOT. 105—107. Sejanus ad altissimos adscendebat honoris gradus, et ita graviolem sibi casum ruinamque parabat, similis ei, qui, modicis ædibus non contentus, turrim multorum tabulatorum exstruit, unde *altior est casus et immane præceps*, præcipitium, *ruinæ* (dat.) ad casum et violenter *impulsæ*, hoc est, unde superiores turris partes magna cum vi ruere vel decidere possint. Conf. Horat. Od. II, 10, 9 seq. Claudian. in Rufin. I, 21 seq. ubi Kœnig comparavit verba Luciani (Contempl. 14, pag. 510, tom. I, edit. Reitz.) ἐν τοσούτῳ δὲ ἰταίρισθην, ὡς ἂν ἀπ' ὑψηλότητος ἀλγαινότερον καταπυρρῶμενοι.

NOT. 108 seq. Conf. ad vs. 56 seq. et Senec. Epist. 94. *Crassos*, M. Licinium Crassum cum P. Crasso filio interemptum in bello Parthico, quod gloriæ auriq. Parthici cupiditate incensus moverat.² — *Pompeios*,

¹ Vide Casaub. ad Pers. I, 130, et Wernsdorf. Poet. Latin. min. tom. V, pag. 609.

² Vide Appiani Historiam Parthorum, cap. 22—65, nec non Plutarchum in Crassi Vita.

Ca. Pompeium Magnum, duosque filios, Cnæum et Sextum.¹ Crassi vero et Pompeii quales et quanti fuerint viri, vel tironibus notum est.²

Nor. 109. Non Sylla designatur, neque Augustus³ (nam neutrum *veritū* nimis potentis cupiditas) nedum Cinna, sed Jul. Cæs. qui viginti tribus in senatu confossus vulneribus periit, postquam *Quirites domitos deduxerat ad sua flagra*, hoc est, in servitutem quasi redegerat, oppresseratque dominatu. Hæc notio graviter ita et præclare expressa est: nam liberæ reipublicæ temporibus servos tantum, non cives Romanos virgis, ædum flagellis, cedere fas erat. Conf. VI, 479 seq.

Nor. 110. *Summus nempe locus petitus*, immoderata honorum regnandique cupiditas, scil. eos evertit. — *Nulla non arte*, omni arte ac modo, per fas ac nefas.

Nor. 111. Conf. vs. 7 et 8. *Magna vota*, quibus magna fortuna, res magnæ expetuntur. — *Numinibus malignis*, quæ specie indulgendi nocent et faciant compotes malorum, quæ dant imprudenter roganti, quo pereat; quæ sunt verba Gron. Obs. III, 15; Senec. Epist. 60: «Eo, inquit, vota inimiciora, quo cessere felicius: inde maligni dii, qui nos exaudierant, ut, quum ad summa erecti, in profundum detruderent.» — Eandem sententiam expressit magnus *Racine*, *Phèdre*, act. V, sc. 3:

« Craignez, Seigneur, craignez que le ciel rigoureux

« Ne vous hâisse assez pour exaucer vos vœux.

« Souvent dans sa colère il reçoit nos victimes:

« Ses présens sont souvent la peine de nos crimes. »

Ed.

Var. 112. *Ac vulnere*, 16, 24. *Sine cæde et sanguine* (ἀναιμαῖα, apud Homer. et Oppian.) 77; Serv. ad Virg. et Joh. Salisbur. in Policratico, II, 15, probb. Schuraff. et Heins. ad Claudian. in Cos. I; Stilic. II, 19, qui *vulnus* pro glossemate habebant. Sed *sanguis* potius interpretamentum *vulneris* aut certe *cædis* esse videtur (nam *cædes* et φόνος sæpe pro sanguine et αἵματι ponuntur), et Servius permulta veterum scriptorum loca memoriter laudavit.

Nor. 112. *Ad generum Cereris*, ad Plutonem, qui Proserpinam, Cereris filiam, rapuit, hoc est, ad inferos, *descendunt*, moriuntur. — *Reges*, vide ad I, 136. — *Morte sicca*, vet. Schol. recte: «incruenta, ac per hoc naturali, morte sua.» (αὐτομάτῃ θανάτῳ.) *Ferrum Marte cruentum*, *siccam pace*, dixit Claudian. XXII, 16, ubi vid. Kœnig.

Var. 114. *Ac famam pro aut famam*, quod minus aptum auribusque

¹ De quorum morte vide Appian. Bell. civ. II, 81—86, 104 sq. V, 142 sq.

² Perierunt etiam alii et Crassi et Pompeii in bello civili; vide Appian. loc. cit. lib. I, c. 56, 63, 72; lib. V,

70. Ad hos tamen poeta non respexit.

³ Fuere enim qui putarent, mentis poetæ observatum esse somnium Ciceronis de Jove flagellum tradente Augusto puero. Vide Suet. Aug. c. 94.

hoc loco ingratum est, restitui ex 10, 14—27, 45—50, 54—63, 65—69, 71—73, et plerisque MSS. Paris. — *Ac Ciceronis*, 19.

ANAL. 114—132. Alii votis summam expetunt eloquentiam, quæ pernicioſa fuit multis; quod probatur exemplis *Demosthenis* et *Ciceronis*, summorum oratorum.

NOT. 115. *Quinquatrus* majores (nam et minores vel minusculæ erant, quæ idibus Jun. celebrabantur) dies festi, ab omnis generis artificibus artiumque studiosis in honorem *Minervæ*, præsidis artium, acti et sic dicti, quod vel quinque diebus continuis, vel a die quinto post Idus Martias (XIV cal. Apr.) agitabantur. Vid. Ovid. Fast. III, 809 seq. VI, 651 seq. intpp. Gell. II, 21, et Suet. Dom. 4; Charisius, 1. *Quinquatrus* a *quinquando*, id est, lustrando, quod eo die arma Ancilia lustrari sint solita. His Quinquatribus discipuli feriabantur (Horat. Epist. II, 2, 197), novique discipuli stipem (*minerval*) solvebant magistris, qui exiguum hoc munus *Minervæ* dedicare solebant. (Vid. Heinsius ad Ovid. Fast. III, 829.) Hinc discipulum, qui adhuc uno *asse partam*, emptam, colit *Minervam*, dici puto tirunculum, qui præceptoribus non nisi semel illam dedit mercedem, adeoque elementa adhuc artium discit. Plathueri nota est: Discipuli ab *asse* denominati, ut, qui prima juris elementa discebant, *dupondii* olim vocabantur, quod scilicet nullius pretii essent, de quo vide Justin. Orat. de method. Jur. doc. § 2, et Cujac. Observ. XII extr. Conf. Var. Lect.

VAR. 116. *Parcam*. . . *Minervam* (qua puer parce adhuc imbutus est) ingenioſe conj. Heins. ad Ovid. Fast. III, 829; coll. Virg. Æneid. VIII, 409, ibique Servio, qui simili sensu *Minervam tenuem, rudem, pinguem, crassamque* dixere. Sed poeta etiam bene dixit junxitque *adhuc uno asse partam* *Minervam*, primam artium cognitionem institutione unius anni partam.

NOT. 117. *Quem* puerulum, ad scholam euntem, sequitur *vernula*, custos *capsæ*, servus, *capsarius*, qui libros fert in capsâ seu cistula; vid. intpp. Suet. Ner. 36; Pignori de Servis, pag. 119; Ulpian. l. si collectaneus, D. de Manumiss. vindicta, et Böttigeri Sabin. pag. 71 et 88. Ab eo differunt *pædagogi* (*Paggio, pagen*) de quibus vide Böttiger. loc. laud. pag. 302. Epitheton *angustæ* et diminut. *vernula* ad infantiam discipuli designandam spectant.

VAR. 118. *PerIt*; vide supra ad vs. 11.

NOT. 118. *Eloquio*, eloquentia, qua Demosthenes adversus Antipatrum et Macedonas, Cicero adversus *M. Antonium* triumvirum (vs. 123) usus est, *uterque periit*, ille hausto veneno, hic manu C. Popilii tribun. mil. Vide Plut. vit. utriusque et Quintil. Declam. CCLXIX.

NOT. 119. Conf. vs. 9, 10, et ad III, 74.

NOT. 120. *Ingenio* facete pro, Ciceroni, viro tanti ingenii, vel propter ingenium.

NOT. 120, 121. Ciceronis *manus*, quæ Philippicas scripserat (vel dextra vel utraque, de quo vide Senec. Suasor. VII et Wernsd. Poet. Lat. min. tom. IV, pag. 222), et *cervix*, caput, jussu Antonii, a Popilio, quem ipse olim in causa capitis defenderat, abscisa et affixa *Rostris*, e quibus orationes illæ erant dictæ. Hæc facta non essent, si Cicero *pusillus*, *vilis*, *causidicus*, nec tantus fuisset orator.

ANAL. 122—126. Facete exprimitur hæc sententia, quæ et vera et acuta est: Cicero non ita periisset, si tam malus orator fuisset, quam males poeta fuit.

NOT. 122. Lepide et apte inseritur notissimus hic Ciceronis versus, quo de oppressa a se Catilinæ conjuratione ipse gloriabatur. Hunc versum merito propter *ζαλοφῶνιαν*, ut et omnem Ciceronis poesin Virgillique prosam, irriserunt etiam Senec. Declam. III; Quintil. IX, 4, 4; XI, 1; Senec. de Ira, III, 37; Diomed. II, et alii.¹ *Natam*, simpl. expono factam.² — Alludebat ad nomen *patris patriæ*, quod ipsi senatus decreverat. ED.

VAR. 123. *Pocuit gladios*, 49.

NOT. 123. Poeta transtulit et sic perstrinxit verba Ciceronis, Phil. II, 46: «Contempsisti Catilinæ gladios, non pertimescam tuos.» Conf. ad Tac. Ann. II, 34, 6, et intpp. Horat. Epod. IV, 16. — *Potuit*, potuisset. Sc. tam male, incondite, inepte.

VAR. 124. *O jam dixisset*, 11. Hinc *Trojam* pro *Omnia* conj. Schürzfl. ut innuit poeta, ideo Antonium Ciceroni fuisse infensum, quod ejus eloquio Roma sit tuta reddita ac fortunata. Sed idem recte monet, verbis suis non inconsultius fidem esse habendam, quum Ciceronis *poemata ridenda* mox dicantur.

NOT. 124—126. *Ridenda poemata* scripsisse malo, quam *divinam* illam orationem *Philippicam*, quæ proxima a prima, post primam, *volvitur*, sequitur, legitur, hoc est, quæ secunda est. Hac oratione Cicero omnia Antonii flagitia commemorat, et acerrime eum insectatur, unde hæc ei præcipua mortis causa fuit. Notum autem est (vel ex ipso Cic. ad Att. II, 1) eum orationes XIV in Antonium non *Antonianas*, sed *Philippicas* inscripserat, tanquam argumento et libertate dicendi similes Philippiciæ, a Demosthene in Philippum, regem Macedonum, habitis.

¹ Male eum defendere conabatur Turab. Adv. VII, 19, putans, veteres in deliciis habuisse iterationem earumdem syllabarum, et posteritatem, multis in rebus ineptias lascivientem indutemque, perperam fastidire, quæ de industria, ut venusta, affectaverint antiqui.

² Henninius: «maximo periculo elapsam, meis auspiciis conjurationi Catilinarie exemptam; quemadmodum *carlo mitti, ex orco redire, nasci*, etc. dicebantur res, quæ desperatæ pæne, nihilominus ceu quadam ἀποκαταστάσι felicem sortiebantur eventum.»

98   **VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ**

NOT. 126. *Illum*, Demosthenem, qui, ne Antipatro traderetur, venenum hausit.

NOT. 127. *Exiens*, finis scilicet vitæ, ut apud Lucret. III, 1099.

NOT. 128. Præclara et justa laus Demosthenis. *Torrentem*, vide ad III, 74.—*Moderantem frena theatri*, Athenienses in concionibus, quo volebat, flectentem: metaphora frequens, petita ab equis, qui frenis vel habenis flectuntur. — *Theatrum* autem passim concio pópuli dicitur, quoniam ibi consultare Græcis mos erat.¹

NOT. 129 seq. Fortuna adversa ita tulit, ut clarissimus orator evaderet Demosthenes, qui multo felicior fuisset, si patris frequentasset officinam, non scholas rhetorum; si faber ærarius fuisset, non orator. *Diis adversis* (ut alibi iratis) *genitus fatoque sinistro*, ut apud Pers. IV, 27, et Horat. Sat. II, 3, 8, 123; II, 7, 14.

NOT. 130 seq. Conf. XIII, 44, 45, ibique not. *Pater* Demosthenis fuit faber ærarius, vel, ut Plutarchus (in Vita Demosth. Opp. tom. I. p. 847. Cf. edit. Francof.) tradit, ὃν μὲν τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὡς ἰστορεῖ Θεόπομπος ἐπικαλεῖτο δὲ Μαχαιροποιὸς, ἐργαστήριον ἔχων μέγα καὶ δούλους τεχνίτας τοῦτο πράττοντας. Eidem tamen si fides habenda, mortuo demum patre filius ad rhetorem a matre missus est. Idem tradunt Valer. Max. III, 4, ext. 2, et Sidon. II, 23 et 188. — *Lippus fuligine ardentis massæ*; nam « opifices, per quorum manus sterile terræ genus et informe perpurgatur, multa fuligine oblinuntur, » ut utar verbis Sen. Epist. 94.

VAR. 131. *Forcipibus* (quasi *foricipibus*, Heransnehmer, Zangen, Pelicane) recte omnes, quos vidi, libri, non *forficibus*, quod passim substituitur. Vid. Heins. ad Ovid. Metam. VI, 556, ad Virgil. Æneid. VIII, 453; XII, 404; Oudend. ad Suet. Aug. 75, et Böttiger. in Sabina, pag. 267, 268, ed. pr.

NOT. 131. Ab officina ferraria ad scholas rhetorum pater filium misit, ut hic animum non ad artem quam ipse tractabat, sed ad studium eloquentiæ appelleret.

VAR. 132. *In luteo*, 68. *Luto*, 64, 73, ex emend. Britann. et al. ut sit idem quod *luteo*, prima syll. longa, et sic metro consulatur. At vide Comment. *Tuto Vulcano* conj. Jacobs coll. Claudian. in Entrop. II, 456 seq. quia *tutam* artem, quæque nihil minaretur periculi, exercuerit Demosthenis pater, et contra filias, *tuto Vulcano* relicto, ad rhetorem missus, arte illa, unde sibi petierit gloriam, misere perierit. Quidam male colori *luteo* attribuunt hanc vocem, quam auroræ

¹ Vide Ernesti clav. Cic. Lipsium ad Tacit. Hist. II, 80, et Harles. ad Corn. Nep. Timol. c. 4. Hinc et Sidon. lib. XXIII, 136 seq. « Qui Pandioniam movebat arte Orator caveam ta-

multuosus, Seu luscum raperetur in Philippum, Causam seu Ctesiphontis actitaret, Vir semper popularitate crescens, Et juste residens in aroe fandi. »

Virgīlīus : hic agitur de fumosa et squalida crassitie, quæ velut *lutum*, *la boue*, vultus inquinat. Ed.

NOT. 132. *Fulcano*, fabro ærario (nam poeta ad officinam Vulcani in Lemno vel Lipara ins. respexisse videtur), *luteo*, fuligine obsito, atro, squalido, deformi : fabrorum enim vultus manusque fumo ac fuligine squalere et nigrari solent. Conf. vs. 130 et XIII, 45.¹ — *Ad rhetora lissum*, non Isocratem, *misit*, ob paupertatem, ad quam et fraude et negligentia tutorum redactus erat. Vide Plut. loc. cit. pag. 847, 848.

ANAL. 133—187. Alii adspirant ad rei militaris gloriam, quæ cupiditas tum summis imperatoribus, v. c. Alexandro et Hannibali, tum patriæ exitiosa fuit. Singula vero δαινῶς expressa.

VAR. 133. *Trophæis*, 17—19, 21—27, 45—50, 54—67, ut et nostri poetæ vulgo *Trophæen* dicunt. Sed τρόπαιον, vel τροπαίων dicitur monumentum τῆς τῶν ἐχθρῶν τροπῆς, conversionis, hoc est, fugæ hostium, quod victorie significandæ causa in ipso pugnæ loco erigebatur, a τροπή et τροπαίω.

NOT. 133, 134. Tropæum designatur, vel *bellorum exuviae*, seu spolia e tropæis suspensa; et vs. 135 seq. triumphus, vel spolia hostium in triumpho ducta, et quidem prælio tam terrestri, quam navali capta. Ad tropæa non referri possunt hoc loco omnia, certe non *arcus*. *Tropæa* (vide Var. Lect.) dicuntur *trunca*, a prisca eorum forma : nam detruncatis arboribus, vel earum truncis spolia victorum hostium affigebantur.²

VAR. 134. *Bucula*, 11, 21, 22.

NOT. 134. *Buccula*, περὶ γνάθῃς, lamina flexilis, *de casside pendens* eique affixa ad malas utrasque, quæ *buccas* auresque tegebat, et vinculis constringebatur sub mento vel loris, quæ Suidæ ὀχρεῖς vocantur : unde Sidonius, III, Epist. 3, pag. 64, « Alii, dicit, de concavo tibi cassidis exituro flexilium laminarum vincula diffibulant. »³

¹ Alii exponunt : igne coloris lutei. Sed *lutum*, si prima syllaba, ut hoc loco, corripitur, est ideo quod cœcum, seu limus; si producitur, est herba flavi coloris, qua tingitur. De eo vid. Bronkhuis. et Heyne ad Tibull. I, 2, 52; Heyne et Voss. ad Virg. Eclog. IV, c. 44; Harduin. ad Plin. XXXIII, 5, seu 26, et interpp. Gell. II, 26.

² Vid. Heyn. ad Virg. Æneid. XI, 6 seq. Ernesti clav. Cic. et ad Sueton. Cæs. 11; Potteri Archæol. Gr. III, 12.

³ Vide ad Sil. lib. XIV, 158, 163, et Schlichtegroll. in *Abbildungen Ægypt. griech. und rom. Gottheiten*, P. III, p. 135, ubi et ab his bucculis non diversa fuisse existimat φάλαρα; quæ tamen laminæ potius, vel scutula erant levigata (unde φάλαρα a φαλός, splendidus), sæpe tria vel quatuor (unde τρυφάλεια, vel τριφάλεια et τετραφάληρον), quæ varilis galææ partibus, desuper et utrinque, nec nisi ornatus causa affigebantur. Confer ad XI, 103. *Jen Allg. Lit. Zeit.* ann. 1796,

NOT. 135. *Jugum*, currus bellicus. *Curtum*, decartatum, mutilatum, avulsum, carens *temone*. Conf. ad III, 270.

VAR. 136. *Applustre*, 10. *Amplustree*, 64. *Amplustre*, 16, 24, 25, 27, 45—48, 58, 60, 65, ut in quibusdam Codd. Sil. X, 324, et al. Festus: «*Aplustria*, inquit, navium ornamenta, quæ, quia erant amplius, quam erant necessaria usui, etiam amplustria dicebantur.» — *Aplustra* forte 1. Vetus Scholion est: «*Aplustra*, tabulatum ad decorandam superficiem navis appositum: alii dicunt rostra navis, ornamentum puppis, ἀπλαστα.» — *Summa tristis captivus in arce*, 6.

NOT. 136. *Aplustre*, seu aplustrum, ἀπλαστον, seu ἀπλαστον, ornamentum puppis, tabulatum, in quo post diætam erigebatur baculus (σπῆλις), e quo pendeat velum (hoc est, linteum seu fascia, ταῦν, *Flagge*), quo motus venti indicabatur. — *In arcu triumphali*, qui primum lateritius, mox lapide quadrato et demum marmoreus fuit, et quidem in superiori ejus parte erant spatia quædam, in quibus cum victoribus curtus erant ære expressi, et sub pedibus ducum *captivi* habitu *tristi*; Grang. coll. Prudent. adv. Symm. II:

Frustra igitur currus summo miramur in arcu
Quadrijuges, stantesque duces in curribus altis,
Fabricios, Curios, hinc Drusos, inde Camillos,
Sub pedibusque ducum captivos poplite flexo
Ad juga depressos manibusque in terga retortis.

Poeta autem respexit forte obiterque perstrinxit ridiculam ambitionem Domitiani, qui, ut verbis Suet. c. 13, utar, «*Janos arcusque, cum quadrigis et insignibus triumphorum, per regiones Urbis tantos ac tot extruxit, ut cuidam græce inscriptum sit, ΑΡΚΕΙ.*»

VAR. 137. *Ad hæc* (scil. bona) revocavi ex 22, 24 a m. sec. 25, 27, 46—50, 54—69, 71—74, et tribus MSS. Paris. *Ad hos*, 11, 12, 16, 21 a m. sec. 23, 24 a m. pr. 45. *Et huc*, 77. *Ad hoc*, 1, 10, 14, 17—21 a m. pr. 70, 74, 75, 82, et XXXII Codd. Paris. quos secutus est Ach. Vet. scholion est: «*Ad hoc*, id est, non propter virtutem posse volunt, sed propter famam et gloriam: cujus causa etiam imperium adsumptum est.»

NOT. 137. *Hæc creduntur esse bona humanis majora*, summa ac veluti divina. *Ad hæc* bona eorum spem *se erexit*, animum intendit, adspiravit, *endoperator*, imperator (vide ad IV, 29), *Romanus*, ut Marius, Sylla, Crassus, Pompeius, Cæsar et alii. — *Gratus*, verb. caus. Pausanias,

N. 105, p. 6; Lennep. Etym. p. 1044;
Intpp. Hesych. tom. II, c. 1492, 29,
et Sil. Ital. XIV, 158, 163; Kœppen.
et Heyn. ad Hom. Iliad. 1, 743; Lips.
Mil. Rom. III, 5.

² Vide ad Sil. lib. X, cap. 324,
et Böttigeri Archæol. Mus. Fasc.
lib. I, pag. 23. — Confer quoque
Crammeri notam ad hunc locum,
pag. 397. Ed.

Lysander, Alexander, Perseus, et al. — *Barbarus*, Hannibal, Antiochus, Xerxes, Jugurtha, Mithridates, et al.

VAR. 138. *Et pro ac*, 10, 14—18, 20—22, 24, 45. *Seu pro ac*, 12, 23. *Endoperator* scripsi *pro induperator*. Vide supra ad IV, 29.

Nor. 139. Cupiditas gloriæ causa fuit, cur tot pericula adirent et labores.

Nor. 140. *Sitis et fames* pro cupiditate, ut *auri fames*, apud Virgil. *Æneid.* III, vs. 57. Ed.

Nor. 141, 142. Nemo facile virtuti studet, quoniam per se pulchra est, et propter rei bene actæ conscientiam, sed ob spem gloriæ et emolumentum. Conf. Ovid. ex Ponto, II, 3, 7—18, al. *Obruit* multis magnisque malis, afflixit, oppressit, in perniciem traxit. Vide ad Liv. VI, 14, 6.

Nor. 143. *Gloria paucorum*, verbi causa Marii, Syllæ, Pompeii, Cesaris, Crassi, Antonii, Octaviani. — *Cupido tituli*, inscriptionis, in aris tumulorum vel sepulcrorum, in quibus mortuorum cineres et ossa, uris inclusa, condebantur. Vide Kirchm. de Fun. Rom. III, 8, et de titulo supra ad VI, 230.

Nor. 144. *Hæsuri saxis*, inhæsuri sepulcro, quo memoriam suam rerumque a se gestarum diu conservatum iri sperant: unde sepulcra etiam *memoriæ* et *monimenta* vocantur. Quæ spes quam vana sit, et quam sæpe eos fallat, ostenditur vs. 145, 146, quibus docet poeta, stultam esse ambitionem hominum, qui gloriam affectent sempiternam eamque se adepturos putent ex titulis sepulcrorum, qui tamen cum ipsis sepulcris aut vetustate, aut alia quamvis levissima re deleri possint. *Ad quæ saxa discutienda*, dissolvenda, *valent*, jam sufficiunt, *robora sterilis ficus*, hoc est, caprificus, cujus ea natura est, ut in commissuris saxorum in nata erumpat, eaque scindere ac disjicere possit; unde *mala*, improba, noxia. — *Robora*, vires, *ficus*; vel simpl. *ficus*.

VAR. 145. *Fici*, 10, 21, 64. Nil interest.

Nor. 146. Conf. Prop. III, 2, 19 seq. *Fata*, interitus, ut *mors*, apud Prop. loc. laud. et Auson.

..... Monimenta fatiscunt,

Mors etiam saxis nominibusque venit.

— *Sepulcris*, etiam marmoreis, et mausoleis. — Sic apud Lucan. lib. IX, vs. 969: *etiam periere ruinae*. Ed.

Nor. 147 seq. *Expende Hannibalem*, ejus ambitionem et fata, vel potius pende libra seu lance ejus cineres: *quot libras in duce summo*, quam

¹ Conf. Prop. IV, 5, 74; Plin. X, 2, 9; Horat. Epod. V, 17; Pers. XVI, 19; Isidor. XVII, 6; Martial. I, 24, ubi vide Casanb.

parvi ponderis cineres et reliquias tanti ducis invenies? (ὁ πᾶσι μαχαρὸς, φεῦ, τόσῃς γαίης ὅσον ἔχει μόριον; Leonid. Epigr. LXIX, 6, in Brunch. Anal. tom. I, pag. 338. Confer Prop. II, 7, 51; IV, 11, 14; Ovid. Met. XII, 615, 616; Plin. II, 68) et tamen *hic est* ille, cujus animus tantus erat, ut imperio Africæ non contentus esset; angusta urna nunc eum capit, quem, quum viveret, non capiebat Africa; et quidem tanta orbis terrarum pars, quæ a *Mauro*, Africano, *Oceano*, ab Atlantico mari (ut apud Horat. Od. II, 6, 3), hoc est, ab Occidente, ad *Nilum*, fluvium *Ægypti*, patet. (Nam *Ægyptus* a Geographis veteribus, vel tota, vel magna ex parte, Asiæ, a Strabone autem I, pag. 60 seq. Arabico sinu inter Asiam Africamque termino constituto, Africæ adjungitur, et ad orientem, ut Mauritania ad occidentem extremum Africæ sita est).

NOT. 148. *Quem non capit Africa*, etc. ut apud Claudian. in Rufin. II, 155: «Non orbita solis, Non illum natura capit.» Conf. infra vs. 168 seq. — *Percussa*; vide mox Var. Lection. *admota*, propinqua. — *Nilo tepenti*; vide ad VI, 527.

VAR. 149. *Perfusa* (irrigata, ut apud Plin. IV, 12; V, 29 al.), 24, 25, 27, 44—49, 54—69, 71—74, 77, et Cod. Putean. Nostra lectio præferenda videtur, magis tamen in epico poeta, quam in satirico. — *Percussa Oceano* est ejus fluctibus pulsata, seu verberata. — Distinctionem majorem posui post *elephantos*, non post *tepenti*, ut hic quoque versus ad superiora et ambitum finisque Africæ referatur. Henninius et alii hunc versum connectunt cum seqq. ut sensus sit: *Æthiopiæ et elephantis*, hoc est, *Mauretaniæ*, seu *Africæ rursus*, adhuc, *additur*, adjungitur Hispania. Sed non bene sic Africa designatur, et vox imperiis additur. *Versus* pro *rursus* conj. H. Vales. hoc sensu: ad *Æthiopiam* versus, aut adversus *Æthiopiam* et terram elephantorum. Ego olim suspicabar legendum esse *prorsus*, plane. Sed vide Comment. — *Aliosque elephantos* exhibent, 10, 14—27, 45—50, 54—74, ut epitheton ad diversitatem vel terrarum Libyæ, in quibus elephantis sint, vel elephantorum in Mauretania et *Æthiopia*, seu *Æthiopia* occidentali et orientali, vel ipsorum *Æthiopum* spectet. De hac vide Comm. eamque significari putabant Grangæus, Rigalt. et alii, ut alii propr. non *elephantis* sint, sed *Æthiopes*. Confer Stat. Theb. X, 85. Multo probabilior videtur emendatio Plathneri, qui *albosque* conjiciebat coll. verbis Ptolemæi: *Juxta Libyam magna Æthiopum regio, in qua elephantis, albi omnes, et rhinoceroses, et tigres sunt.* Elephantis vulgares sunt fere cinerei (*grau*), rariores rubri, seu rufi, et rarissimi candidi; unde in regnis *Pegu* et *Siam* de solo titulo *regis candidi elephantis* cruenta olim bella orta esse memorat M. le Blanc in Itinerar. Hac emendatione recepta totus hic versus ad *Æthiopiam* denotandum pertinet. Sed in *Æthiopia omnes* elephantos fuisse candidos, quis sibi persuaderi patiatur? Et *albi* apud Ptolem. sunt forsitan *cani*, seu cinerei. Aptiores quoque hoc loco sunt *alii elephantis*. Vide Comm. quæ Ill. Jacobs hæc adnotavit: «Legendum *Furvos Æthiopum ad populos* (vide ad XII, 104) *albosque elephantos* *Additur imperiis Hispania.* Elephantum genus *Æthiopiæ* sinibus pro-

primum requiri, jam intellexit Plathnerus, et Ptolemæus in Æthiopia elephantos albos omnes tradidit, an ex rei veritate, necne, nihil ad rem.»

VAR. 150. *Elephantes*, 22.

NOT. 149, 150. *Africa*, ab oriente, *admota* est *Nilo*, *rursus*, deinde, *ad Æthiopum populos* supra Ægyptum, usque ad sinum arabicum (a quibus diversi sunt Æthiopes hesperii seu occidentales et Atlantici, in interiore Africa, ad occidentem et mare Atlanticum), et ad *altos elephantos*, hoc est, ad Indiam, in qua maximi sunt elephanti,¹ et ad quam Indiam veteres poetæ et geographi Æthiopiam quoque, Arabiam partemque Ægypti referunt.² Nota Ach. est: *Africa Mauro percussa Oceano* est occidentis ejus pars, *Nilo admota* orientalis, *ad Æthiopum populos* interior. Interpretatio autem Heineckii ceteris forte præferenda: «Ne Africa quidem sufficiebat Hannibali, quamvis maxima sit: nam adluitur oceano Mauro, extenditur usque ad Nilum, *rursus*, prætereaque, ad Æthiopiam, ubi magni elephanti sunt, ut apud Manil. IV, 667:

Et vastos elephantes habet sævosque leones,

quamquam Bentleius hunc versum spurium esse judicat: nescio, quam vere. Similis locus est Manil. IV, 596—602, quem Juvenali ante oculos fuisse puto:

Ipsa natat tellus pelagi lustrata corona,
Cingentis medium liquidis amplexibus orbem,
Inque sinus pontum recipit, qui vespere ab atro
Admissus dextra Numidas Libyamque calentem
Alloit et magnæ quondam Carthaginis arces;
Litora que in Syrtes revocans sinuata vadosas
Rursum usque ad Nilum directis fluctibus exit.

Apud Manilium quidem voci *rursum* adjectum est verbum *exit*, et apud Nostrum desideratur verbum. Sed ex verbo *admota* assumendum est *extensa*. Talia non inusitata. Conf. Periz. ad Sanct. IV, 8. Tum desideratur copula, ut sæpe. Conf. ad XII, 76.

VAR. 151. *Hesperia*, 21.

NOT. 151. *Additur imperiis*, regno Pœnorum, *Hispania*, cujus pars Hannibalis expugnata est armis. *Imperiis*, vasto Africæ imperio; Ach. Sed neque Hannibal, neque Pœni magnam Africæ partem expugnarunt. — *Pyrenæum* montem, quo Hispania a Gallia dirimitur, *transiit*, Hannibal celeriter ex Hispania in Gallias victor transiit: nam verbum *trans-*

¹ Vide Polyb. V, 84; Appian. Syr. 31; Plin. VIII, 11: «Elephantos fert Africa ultra Syrticas solitudines et in Mauritania: ferunt Æthiopes et Troglodytæ; sed maximos India.»

² Interpretes *altos elephantos*, vel ad Mauritaniam, vel ad Æthiopiam, vel ad totam Libyam referunt, et sive lectionem, sive distinctionem mutant.

104   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

silire velocitatem transitus significat. Ceterum hæc ex Liv. XXI, 5—23, notissima.

VAR. 152. *Apposuit*, 16.

NOT. 152 seq. E Galliis Hannibal victricia arma in Italiam transtulit. Præclare difficultas transitus Alpium adumbratur. Similem notionem, sed minus sublimi gravitate, expressit Horat. Od. I, 3, 21 seq.

Nequidquam Deus abscedit
Prædens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impie
Non tangenda rates transiliunt vada.

Locum vero nostrum imitatus est Rutil. Itin. II, 33 seq.

Excubiis Latii prætexuit (*Deus*) Apenninum
Claustraque montanis vix adeunda viis.
Invidiam timuit natura parumque putavit
Arctoïs Alpes opposuisse minis, etc.

Tempora etiam præ. *Transsilit, diducit, rumpit, tenet, tendit*, ad sublimitatem augendam valent. *Natura* quidem ipsa itineri Hannibalis *opposuisse* videbatur insuperabiles difficultates, *Alpem*, montem altissimum inviumque exercitiis, unde Plinius in Procem. lib. XXXVI, in portento, dicit, *prope majores habuisse Alpes ab Hannibale* (primum tamen a Galliis, de quibus vide Liv. V, 34, et XXI, 30, unde fabulam de Herculis, a Galliis culti, transitu natam suspicabatur Lefeb. ad Sil. XI, 217), *exsuperatas et postea a Cimbris*; præterea *nivem* mollem et præaltam, qua omnia erant oppleta, de qua vide Liv. XXI, 35—37; Sil. III, 518 seq. *Alpem* poet. sing. pro plur. ut passim (vide ad Sil. XIII, 741). Quanam vero parte Hannibal Alpes transierit, ne inter antiquos quidem scriptores constituit. Vid. Liv. XXI, 38; Lips. Epist. ad Belgas Cent. I, Epist. 93; Opp. tom. II, pag. 826 seq. et *Folard* ad Polyb. — Cf. quoque excursus quem subjunximus editioni nostræ Livii, tom. IV, pag. 473 et seq. Ed.

VAR. 153. *Diducit*, 14, 15, 17—24, 70, 75, 76, et duo MSS. viri docti in Miscell. Obs. Crit. Vol. V. tom. II, pag. 298. In iisdem legitur *rupit*, ut in 18—21, 25, 27, 45—50, 54—69, 71—74. *Diduxit*, 10, 16, 24—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77. *Deducit* quidam, solenni permutatione; vide infra ad XIII, 132, et Misc. Obs. loc. laud.

NOT. 153. *Diducit*, dissolvit, et *rumpit montem*, pervium facit, viam aperit, *aceto*: nam Hannibal struem lignorum ingentem succendit, atque saxa ardentia putrefecit infuso aceto, quod notum ex Liv. XXI, 37, et Appian. Bell. Hannib. cap. 4.¹ — *Rumpere*, perrumpere, *montem*, ut

¹ Conf. Plin. XXIII, 1, et ad Sil. III, 640, in Add. Hæc historia propter silentium Polybii, difficultatem agge-

rendarum arborum, quæ in superioribus Alpium jugis frustra quærantur, aliasque rationes in dubium vocata est

semper iter, cursum, aditus, quo difficilis simul rei molitio¹ exprimitur.

NOT. 154 seq. Hannibal non contentus, descendisse in Italiam magnamque ejus partem per XVI annos expugnasse, voluit et ipsam Romam, caput orbis terrarum, capere. De irritō consilio Romæ oppugnandæ, vide Liv. XXVI, 7—11. Magna vero in verbis inest vis et sententia tanto duce digna. — *Portas Romæ*.

VAR. 155. *Acti, inquit, nihil est*, 12, 20, 24, aliique Codd. MSS. teste ac prob. Heins. ad Ovid. Ep. Her. VIII, 104. Sed *actum* hoc loco conjungendum cum *est*. Confer ad IX, 88. — *Nil*, 14, 16, 17, 20. — *Ni*, 16, 17, 20, 23, 24, 61—63, 68, 71—73.

VAR. 156. *Suburra*, 18, 24, 27, 45—50, 58, 61—64, 66—59, 71—73. Vide supra ad III, 5.

NOT. 156. *Fexillum* victor ingressus Romam pono in *media Subura*, hoc est, Urbe, ut III, 5, ubi vide not.

ANAL. 157—167. Locus præclarus, magna sententiarum gravitate et affectibus salibusque, rei aptissimis, insignis.

NOT. 157, 158. Deridentur deformitas temeritasque Hannibalis, qui Apenninum transgressus, et propiore, quæ in Etruriam ducit, via per paludem et profundas Arni fluminis voragines *Gætula* (Afra, Libyca) *belua*, hoc est, elephanto vectus, vigiliis et nocturno humore palustrique celo gravante caput, et quia medendi nec locus nec tempus erat, altero oculo captus, vel *luscus*, seu unoculus factus est. Vide Liv. XXII, 2; Polyb. III, 79, et Nep. Hannib. c. 4. — *O qualis*, quam ridicula, *facies* Hannibalis luscii, et *quali tabella*, pictura (*caricature*), *digna*, quam digna, quæ pingeretur. — Hunc sensum fere omnes exhibent interpretes, sed cl. Guyardin et Raoul, hanc Juvenale indignam derisionem judicant, locumque ita intelligunt: «O quam tremenda facies! quam nobili digna tabella!» Equidem huic opinioni adsentior, neque cum doct. Achaintre, locum video «salibus rei aptissimis refertum.» Non enim ii erant Romani qui clades suas salibus ulciscerentur, et ille qui ad Cannas vicerat, nullo tempore ridendus ipsis visus est. Præterea sensum, quem prætulimus ipsa verba sqq. indicare existimo. Poeta enim, postquam Hannibalis vim et præclare gesta vivide adumbravit, exclamat: «O victorem tremendum! o dignum, qui omnium oculos in se convertat! et tamen quis fuit exitus?» Statimque Hannibali victori opponit Hannibalem victum, et fugientem. Ea sic melius connecti arbitror. ED.

VAR. 158. *Belua pro bellua*, 17, 23, 24, 45—48, 59, 60, 64, 65. Vide ad IV, 121.

~~~~~

¹ Mathiz in Obs. ad Liv. XXI, pag. 40 seq. sed defensa a Böttigero in Ephem. Brunswic.

² Conf. ad Sil. I, 54; N. Heins. et Drakenb. ad Sil. XI, 135, et Burm. ad Val. Fl. VI, 139, 140.

106 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

VAR. 159. *Ausculat*, pro, o *gloria*, 16.

NOR. 159. *Exitus*, finis tot victoriarum et vitæ Hannibalis. — O *gloria*, quam vana, brevis et fallax! ejusque cupiditas quam stulta ac pernicio est!

VAR. 160. *Et abest* ab 16, 47, 64. — *Præceps abii*, 4, 7, 14, 15, 17, 18, 20, 22, 25, 27, 46—49, 55—60, 65, et recentt. Codd. Paris. — *Ita pro ibi*, 22.

VAR. 161. *Sedit*, 16.

VAR. 162. *Bythino*, 49, 56, 60, 65. *Bithynio*, 50, 64. *Bithinio*, 10, 18—21 a m. pr. 46—48, 58. *Bitineo*, 45. *Bithynico*, 21 a m. sec. *Bythinico*, 25. Vide supra ad VII, 15. — *Jugulare*, 21 a m. sec. 27, 45, 47, 58, 65. Verbum autem *vigilare* non modo satirici poetæ ingenio (vide Comm.), sed historice etiam (nam Prusias non jugulavit Hannibalem) multo convenientius est.

NOR. 160 seq. *Fincitur idem*, ipse ille Hannibal, imperator tantus et toties victor, a Scipione (Liv. XXX, 29—37), et, accusatus Carthagine a Romanis, in exilium *præceps fugit* (Liv. XXXIII, 47), et primum ad Antiochum Syriæ (Liv. XXXIII, 48, 49; XXXIV, 60, 61; XXXV, 14, 19; XXXVI, 7, 15), deinde ad Prusiam, *Bithyniæ regem*, profugit (Liv. XXXIX, 51): *atque ibi*, in exilio, *magnus mirandusque cliens ad regis Prusiæ prætoriam*, prætorium, hoc est, regiam vel palatium (vide ad I, 75), et in ejus atrio, *sedet*, quovis mane, ut regi, patrono suo, ad ministeria mandataque præsto sit, vel certe officium salutando præstet, præstolans, *donec tyranno*, regi, *libeat*, placeat, *ovigilare*, et clienti aditum concedere. Sarcasmi vim facile senties. — Ea expressit feliciter vir clar. F. Didot, in nobili fabula, quam inscripsit: *Annibal*, act. III, sc. 8:

« . . . . . Dois-je encore une fois,
« Par mes vœux contre Rome épouvantant les rois,
« D'un nom long-temps fameux prostituer la gloire?
« Et, de mes longs travaux leur rappelant l'histoire,
« Aller, vil courtisan, au retour du soleil,
« D'un indolent monarque attendre le réveil? »

En.

NOR. 163. *Finem*, mortem. *Animæ*, homini. *Miscuit cæde*, armis perturbavit.

VAR. 164. *Non tela*, 10, 14—18, 20—27, 45—47, 49, 50, 54—58, 60—69, 71—74.

VAR. 165. *Ac tanti pro et tanti revocavimus ex* 25, 27, 45—47, 49, 50, 54, 55, 57, 58, 60—63, 65—69, 71—72, ne copula et toties occurrens fastidium creet auribus.

NOR. 165, 166. *Annulus fuit vindex et ultor Cannarum ac tanti sanguinis*, tantæ cædis seu cladis apud Cannas Romanis illatæ, totque annulorum, Romanis ibi equitibus detractorum: nam Hannibal periit hausto veneno, quod sub annuli gemma multo ante præparatum habebat. Conf.

Liv. XXXIX, 51; Plut. Hannib. Opp. tom. I, pag. 380; Victor, Vir. ill. cap. 42. Quidam vero «sub gemmis venena cludunt, sicut Demosthenes, summus Græciæ orator, annulosque mortis gratia habent,» Plin. XXXIII, 1, seu 6.

VAR. 166. *A demens* (saltem *ah demens*) 14, 16. *O demens, i, sævas*. etc. 11, prob. Schursfl. I, *demens! i, sævas*, conj. Burm. ad Anthol. t. I, p. 510, quod impense placet Hein. quodque edidit Ach. cujus nota est: «Ita habent omnes fere Codd. nostri; quidam *O demens et sævas*, et duo *ah demens*.» Mirum et vix credibile, MSS. Paris. hoc tantum loco a meis discrepare. — *Sævas*, 49.

NOT. 166, 167. Amara irrisio Hannibalis aliorumque gloriæ militaris nimis cupidorum. — *I, demens*; vide ad VI, 306. — *Sævas*, asperas et nive oppletas.

VAR. 167. *Placeas pueris*, 24.

NOT. 167. Ut pueris materiam declamationis præbeas in rhetoricum scholis. Conf. VII, 161 seq. *Ut declamatio*, hoc est, argumentum declamationis, *fias*, ut aiunt *fabulam fieri, sermonem, rumorem et jocum esse*.²

NOT. 168 seq. Quam perniciosa sit nimis gloriæ cupiditas, etiam Alexandri Magni, et vs. 173—187, Xerxis probatur exemplis. — *Pellæo juveni*, Alexandro Magno ita dicto a *Pella*, Macedoniæ urbe et regia.

VAR. 169. *In limine*, 24.

VAR. 170. *Chiraræ*, 16. *Giari et Gyari*, 10, 53, 80, quod recepit Ach. Recte, opinor. *Gyara* certe non nisi hoc loco dicitur insula, et *Gyari* sup. I, 73, alibi semper Γύαρως, *Gyarus*. Sic Tac. Ann. III, 68, 69; Plin. IV, 12, seu 23; VIII, 29, seu 43, 57, seu 82; Strab. X, pag. 485; Mel. II, 7; Cicer. ad Att. V, 12; Steph. et Suid. Sed nomina oppidorum variant et ita quoque mutanda esset lectio I, 73. — *Parvæ* emend. H. Vales. Recte, opinor.

NOT. 168—170. Insatiabilis simul et *infelix* gloriæ cupiditas, qua Alexander flagrabat, præclare adumbratur.³ Non uno orbe contentus

¹ Vetus Schol. «Ut de re pueri studentes dicant in scholis, deliberativa: *Hannibal utrum de Alpibus recedat?* Immo, *Utrum Alpes ei transiende fuerint?* — Si Hannibale ad Alpes constituto, in deliberativa est, utrum recedat ab iis et in patriam revertatur, per se patet deliberandum quoque esse, an potius ulterius pergat et Alpes transcendat. Igitur nihil

deest, nec male argumentum expressum videtur.» Hæc Crammerus notat pag. 401. Ed.

² Conf. Heins. et Burm. ad Ovidii Am. I, 13, 36; III, 1, 21, et Art. Am. II, 561; Passer. et Vulp. ad Prop. I, 5, 26; Corte ad Plin. Ep. VIII, 18, 11, et supra ad I, in Variis Lectionibus.

³ Conf. ignoti poetæ carmen in

erat, et *infelix* ille *æstuabat*, angebatur (similes mari in angusto æstuantī, vel homini incluso in arcto loco, qui nulla fere spiramenta habet), in toto terrarum orbe non minus se coarctatum putans, quam si parva clausus esset insula. Conf. vs. 148 seq. Sen. Philos. Ep. 91 et 119; Val. Max. VIII, 14, ext. 2; Plutarc. et Curt. De *Gyara*, vel *Gyaro* (conf. Var. Lect.) et *Serpho*, vide ad I, 73, et VI, 563 seq. — Multi scriptores in Alexandrum invecti sunt, satirici inprimis. Ipse quoque Lucanus Persarum victorem vehementer insectatur, Pharsal. lib. X, vs. 20 sqq. Nostras Boileau, Sat. XII, vs. 100 :

« . . . Cet écervelé, qui mit l'Asie en cendre;
« Ce fongueux l'Angely, qui, de sang altéré,
« Maître du monde entier s'y trouvait trop serré.
« L'enragé qu'il était, né roi d'une province,
« Qu'il pouvait gouverner en bon et sage prince,
« S'en alla follement, et pensant être dieu,
« Courir comme un bandit qui n'a ni feu ni lieu,
« Et, traînant après soi les horreurs de la guerre,
« De sa vaste folie remplir toute la terre. »

Eo.

NOT. 171. *Urbem a figulis munitam*, Babylonem, quam Semiramis condidisse muroque e cocto latere cinxisse dicitur.¹ In hac urbe Alexander eadem die, qua Diogenes Corinthi, mortuus est.²

NOT. 172. Vetus Schol. « Quem vivum mundus non ceperat, mortuus exiguo loco contentus est. » *Contentus erit et esse debet. Sarcophagus* hoc loco sepulcrum vel urna, proprie lapis vocatur, qui circa Assum Troadis urbem fissili vena scinditur, et corpora defunctorum condita in eo, exceptis dentibus, intra XL diem consumit, unde *σαρκοφάγος*. Ita Plin. II, 96; XXXVI, 17 s. 17, et Diosc. V, 142.³

VAR. 173. *Sunt*, 10, 27, 23, 24, 46—48, 58. — *Homini*, 14, 17, 19.

NOT. 172, 173. *Mors fatetur*, ostendit, indicat, docet (vide ad II, 17), quam pusilla hominum corpora, et quam parvi sint ipsi, qui vivi cupiditates animorum expleri nequeant. Conf. vs. 147 seq.

VAR. 175. *Cum stratum*, 27, 46—56, 55, 57, 58, 61—63, 65—69, 71—73.

VAR. 177. Pro *amnes* malim *lacus*, ne eadem res his exprimatur, et quoniam Herodotus memorat, non fluvios modo quatuor ab exercitu Xerxis siccatos exhaustosque esse, sed *lacum* quoque XXX stadiorum.

eum, in Wernsdorf. Poet. Lat. min. tom. III, pag. 421, 422.

¹ Vide Diod. II, 7; III, 4; Herod. I, 178, 179; Justin. I, 2; Curt. V, 1; Ovid. Met. IV, 57 seq. Misc. Obs. vol. III, pag. 435.

² Vide Diog. Laert. VI, 2, 11;

Plut. Alex. Opp. tom. I, pag. 705—707, ed. Francofurt. Arrian. Exp. Alex. lib. VII; Justin. XII, 13 seq. Senec. Suasor. IV.

³ Cf. Salmas. Exerc. Plin. p. 1203; Scalig. Exerc. 291, sect. II, et Böttgeri Sabina, pag. 83, 84, ed. pr.

NOT. 174—178. Merito poeta perstringit ridiculas Græcorum fabulas (*portentosa Græcorum mendacia*, dixit Plin. V, 1) de Xerxe, quas, gloriæ suæ amplificandæ causa, commenti sunt. (Conf. XIV, 240). Fabulantur enim Xerxem decies septies centena millia peditum armasse, naviumque habuisse decem μυριάδας; *Athos*, altissimum Macedoniæ montem, a continentis abscissum, perfossum marique immisso *velificatum*, hoc est, *classibus transnavigatum* (*remige Medo sollicitatus Athos*, apud Claudian. III, 336); *iisdem classibus constratum*, opertum, *mare*, vel viam per mare *stratam*, et *solidum* totum Hellespontum, constructo navibus ponte *junctam* vel *contabulatum* esse, et *subpositum rotis*, curribus, quibus ex Asia in Europam exercitus sit transmissus (conf. Lucret. III, 1042 seq.); *alta flumina* (Scamandrum, Onochonum, Apidanum et Echedorum apud Herodot. VII, 42, 196) *epota defecisse*, cessasse, *prandente* ac *bibente Medo* Persicoque exercitu; et quæ alia *cantat*, fingit, comminiscitur (vide ad IV, 35), *Sostratus*. Conf. Herodot. VII, 20 seq. VIII, 1 seq. (qui epotum quoque tradit lacum xxx stadiorum) Diodor. XI, 2—5; Isocr. Panathen.; Æschyl. Pers.; Strab. XIII; Plutarch. Themist. et Aristid. aliosque scriptores.¹

VAR. 178. Quæ cantat, 45.

NOT. 178. *Sostrati* olim fuere varii, v. c. Gnidius architectus (Plin. XXXVI, 12 s. 18; Strab. XVII, 791), chirurgus (Cels. VII, 4, 14), sacerdos Veneris (Tac. Hist. II, 4), Macedo, conjurationis auctor (Curt. VIII, 6), et alii. Quem vero *Sostratum* hoc loco poeta perstringat, parum constat. Vet. Schol. «*Sostratus*, inquit, poeta fuit, qui Xerxis regis facta descripsit. *Madidis* autem *alis* ideo, quia omnis, qui cum sollicitudine recitat, viri necesse est, ut alæ sudent. Sic Horatius: *Sudor ad imos Manabat talos*. — *Madidas alas* nonnulli, vet. Schol. prætereunte, ad sudorem recitantium, alii ad furorem poetarum vel vatum, quo concitus et quasi ebrius *Sostratus* nimis alte volans, veritatem fidemque historiæ excesserit, alii vero ad veram ebrietatem, quæ eundem produxerit effectum, referunt: nam *madidus* seu *madens* et βεβρηγμένος passim dicitur ebrius. Vide ad XV, 47. Sensus horum verborum planior foret et certior, si constaret, qualis homo fuerit *Sostratus*, utrum malus declamator, an poeta, an vates, an aretalogus. *Alæ* tamen seu axillæ *madidæ* cur tribuantur vatibus furore divino correptis? et cur ebris? Probabilior est interpretatio Hein. «*Madidæ alæ* sunt, quibus tendere non licet in altos nubium tractus (Horat. Od. IV, 2, 27), quia nimis aqua premuntur, quæ volatum impedit; igiturque *Sostratum* malum fuisse poetam, certissime colligi posse puto.»

¹ Quos laudant Barth. et Kœnig. lib. II, 10, et Virgil. Calic. 29 seq. ad Claudian. in Rufin. lib. I, 336 Conf. et Wernsdorf. ad Himer. Or. seq. lib. II, 120 seq. interpp. Justin. lib. II, pag. 408.

VAR. 179. *Rediit qualis*, 18.

NOT. 179. *Ille tamen barbarus rex*, Xerxes, *qualis*, quam turpi fuga, *rediit* in regnum suum; *Salamine relicta*, victus ad Salamina a Themistocle (vid. Herodot. VII; Nepos; et Plut. in Themist.): ille stolidus ac superbus rex (*cujus in nomine superbia et impotentia habitat*, Valer. Max. IX, 5 ext. 2), qui antea, quum audivisset, pontem, quo junxisset Hellespontum, tempestate solutum esse, jusserat, *Coro* atque *Euro*, hoc est, ventis, trecenta infligi verbera, et binas in mare injici compedes, glorians, sibi non modo in ventos ac maria, sed in ipsum quoque *Ennosigæum*, Neptunum, *compedibus a se vinctum*, imperium esse; vide Herodot. VII, 34, 35; qui tamen in mare Xerxem, non in ventos sævisse flagellis narrat. Conf. Senec. de Const. Sap. c. 4, et Valer. Max. III, 2, ext. 3.

NOT. 180. *Corum* et *Eurum*, ventos contrarios, bene posuit poeta, tanquam tempestatem excitantes: *Corus* etiam, seu Caurus (ἀργάτης, *Nord-west*), ventus vehementior, unde in tempestatum descriptionibus mentio ejus fieri solet.

VAR. 181. *Hæc*, 25, 27, 46—49, 54, 55, 57—60, 64, 65.

NOT. 181. Facete poeta dicit, ventos a rege suo Æolo non tam male ac crudeliter tractari, quam a fatuo Xerxe: unde etiam *barbarus* hoc loco non tam peregrinus, exterus rex (vulgare epitheton Xerxis apud Herodot. Thucyd. et Nepot.), quam rudis, inhumanus, sævus. — *Æoli carcer*, sedes et imperium vel tironibus nota ex Virg. Æn. I, 51 seq. ubi confer Heynii Exc. Hic mythus simul hoc loco rideri videtur, magis tamen stoliditas Xerxis.

NOT. 182. *Ennosigæus*, ἔννοσιγαιος, vel propr. ἔννοσιγαιος (nam metri causa litera v geminatur), hoc est, ὁ ἐνὸθων, quatiens, movens (ἐνός, κίνησις Hesych.), τὴν γαῖαν, epitheton Neptuni (apud Hom. Iliad. θ, 201), ut ἐννοσίχθων, ὁ ἐνὸθων τὴν χθόνα (Hom. Iliad. θ, 208; λ, 750; υ, 13. 405; Odys. γ, 6). Σεισίχθων, ὁ σείων τὴν χθόνα, et ἑλελίχθων, ὁ ἐλελίχων τὴν χθόνα (Pind. Pyth. VI, 49), vel ὁ κινητὴρ γᾶς (Pind. Isthm. IV, 32), quæ epitheta Neptuno propterea videntur tributa esse, quod mare in magnis terræ et præcipue regionum maritimarum, quas Græci potissimum incolebant, tremoribus vehementi motu agitur. †

VAR. 183. *Est pro et*, 15, 16. Præsterit: *Mitius id sane, quam quod vel*

† Aliam rationem affert Gellius, II, 28: « Quænam esse causa videatur, quamobrem terræ tremores fiant,..... compertum non est; ventorumne vi accidunt specus hiatusque terræ subeuntium, an aquarum subter in terram cavis undantium fluctibus pulsi-

busque, ita uti videntur existimasse antiquissimi Græcorum, qui Neptunum ἐννοσίγαιον καὶ σεισίχθονα appellaverunt.» Conf. Senec. Nat. Quæst. VI, 6—8; Koeppen. ad Homer. II. VIII, 201, et Hermanni Mythol. t. I, pag. 123; tom. II, pag. 164.

stigmatē, aut potius, quod Hein. conjicit, *Mitius id sane, quandoque et stigmatē dignum Credidit*. His certe conjecturis favet historia; quæ quum librarius ignota esset, hæc verba corrupisse videntur. Conf. Comm.

NOT. 183. Immo audi Herodotum, VII, 35 : ἤδη δὲ ἤκουσα, ὡς καὶ στίγματος ἀπέπειφε στίξοντας τὸν Ἑλλήσποντον. *Stigmata*, στίγματα, literæ (non una, sed plures, quod probabile fit ex Petron. VI, 8, et Valer. Max. II, 29) (*epigrammata* apud Petron. 103), quæ fronti servorum fugitivorum aliorumque ignominiae causa inurebantur; vide ad XIV, 24. Lepide autem irridetur vesana Xerxis superbia, saltem ineptiæ Græcorum, qui talia procuderunt mendacia. Cf. ad vs. 174. Eodem spectant verba seqq.

VAR. 184. *Crederet*, 12, 14, 17, 19—21, 23, 24. — *Hinc*, 57, 59. — *Folnit*, 18.

NOT. 184. *Huic*, tam vecordi crudelique domino, *quisquam deorum servire vellet?* Confer verba Xerxis apud Herodot. VII, 35 : ὃ πικρὸν ὕδωρ, διακρίτης τοῖς δίκην ἐπιτιθεῖ τήνδε, ὅτι μιν ἡδίκησας, etc. Vetus Schol. « Quia pontem mari superposuit, sinxerunt illi *servisse Neptunum*, quemadmodum Laomedonti regi Phrygiæ; vel propter Apollinem, quia servivit Admeto. » Præstiterit forte *servire* dictum accipere pro *inservire*, favere, opem ferre. Marshall acrem monet ironiam in hoc loco inesse, si legatur sine interrogatione, ut sensus sit: merito deorum aliquis (non vero *quisquam*) illi *serviret* tanquam domino clementi, quoniam Neptuno Stigma non inussit. — Versus 183 et 184 parenthesi possunt includi; nec tamen necesse est. Poeta ob nimiam Xerxis vesaniam vel ineptias Græcorum ab his salibus immiscendis non poterat sibi temperare, et nunc demum vs. 185 questionem supra vs. 179 propositam repetit.

VAR. 185. *Namque pro nempo*, 16.

VAR. 186. *Et*, 11, 16, 22. *At*, 17.

NOT. 185. *Una nave*, piscatoria scapha, *cruentis fluctibus sanguine suorum* a Græcis cæsorum, *ac prora*, nave, *tarda*, tarde, lente progrediente, *per*, propter et super, *densa cadavera*. Conf. Herodot. VIII, 115—119; Justin. II, 13; Nep. Themist. cap. 5, et alii, qui tamen non ea memorant, quæ vs. 186 ad augendam rei fœditatem poeta adjecisse videtur; nisi credideris designari hoc loco *cadavera Persarum*, quos, quum navis Phœnissa, qua Xerxes veheretur, ob nimiam vectorum multitudinem vehementius tempestate jactaretur, rogatu regis in mare desiluisse, fuerunt qui traderent; vide Herodot. VIII, 118, 119.

NOT. 187. *Has* et hujusmodi *pœnas toties*, nimis, *optata gloria*, nimia gloriæ cupiditas, *exigit* a Xerxe, vel potius ἀπορίως, ab ambitiosis exigere solet: sic nimia ambitio punire et affligere solet homines, hoc est, ita homines ambitiosi puniri solent propter stultitiam suam et calamitate affligi, ut Hannibal, Alexander et Xerxes.

VAR. 188. *Da multos*, 16.

ANAL. 188—288. Non minus stulta sunt vota eorum, qui longam sibi exoptant vitam. Senectutis incommoda more suo vivis poeta adumbrat coloribus, forsân tædio confectus, quum ipse ea sentiret. Juvenes comparent Luc. Dial. Mort. VI, 2 (τὸν ὑπὲρ γηρῶν, δδόντας τραις ἐστὶ λοιποὺς ἔχοντα, μόγῃς δρώντα, οὐκέτι αἰτέρασιν ἐπικεκυφότα; κορύζης μὲν τὴν ῥίνα, λήψας δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μαστὸν ὄντα, οὐδὲν ἐστὶ ἡδὺ εἶδός τα, ἐμψυχόν τινα τάφον, ὑπὸ τῶν νείων καταγελωμένον): Maximiani Eleg. I, in Wernsdorf. Poet. Lat. min. tom. VI, pag. 269 seq. Plin. VII. 50, et Horat. Art. Poet. vs. 169 seq. sed et ea, quæ contra disputavit Cicero in Catone majore.

VAR. 189. *Hoc altus cælumque tuens, hoc pallidus optas*, 4, 29, haud dubie ex interpretam. — *Hæc et pallidus optas*, 12. Tu pro et 20. — *Optat*, 27, 47.

NOT. 189. *Hoc solum*, tanquam summum bonum, *optas* orasque, et *recto*, erecto, *vultu*, et *pallidus*, hoc est, et lætus et tristis, vel et sanus et ægrotus: nam læti ac sani vultum adtollere, tristes et ægroti demittere solent. Possis et exponere: sine et cum pudore ac metu (vide ad VI, 401) quod tamen minus verbo *optare* convenit. Quidam interpretantur: *recto vultu*, aperte, non clam, quia hoc orare non pudet (conf. Pers. II, 8 seq.), et *pallidus* præ nimio tum desiderio, tum metu non obtinendi quod anxius precaris.

NOT. 191 seq. Tristis, sed apta senectutis imago.

NOT. 192. *Dissimilem sui*, non qualis olim fuerat in juventute. Conf. Horat. Od. IV, 10, 2—8. *Pellem deformem*, rugosam, macilentam, exsanguem et asperam, *pro cute*, loco cutis teneræ, vivæ ac nitidæ. *Cutis* juvenibus ac vivis, *pellis* senibus ac mortuis tribuitur; ut illis χρῶς; et his δέρμα vel ῥινός; ab Hom. Od. XIII, 480 seq. et Apollon. II, 100. Conf. Wakef. ad Lucret. VI, 1268 et Mitscherl. ad Horat. Epod. XVII, 22. Plerumque tamen inter illas voces nihil interest. *Pendentes genas*, pendulas, macilentas et flaccientes, quas alii *fluentes buccas* et *malas labentes* dicunt.²

VAR. 193. *Et aniles aspice rugas* conj. Heins. prob. Burm. ad Anthol. Lat. tom. I, pag. 516. Non opus, iudice Hein.

VAR. 194. *Qualis*, 60. — *Tabraca*, 1, 10—12, 14, 17—21. 25, 26, 27, 45, 47, 49, 50, 54, 55, 58, 61, 62, 63, 65—77, 81, 82. *Trabaca*, 16. *Thabraca*, 56, 59, 60, 65. *Tabraca*, 64. *Tabacra*, 23. *Trabacha*, 15. *Tabrata*, 46, 48, 57. *Tabracha*. Farnab. et al. Conf. Plin. V, 3, ubi eadem fere lectionis varietas est, et in quibusdam libris etiam *Trabracha* et *Tacabracha* legitur. *Tabathra* dicitur Steph. et Θάβρανα Ptolem. IV, 3. Conf. Bocharti Geogr. Sacr. pag. 519.

² Vide interpp. Sueton. August. polytum, vs. 364, et Ernesti clav. cap. 99; Gronoviam, ad Senecæ Hip- Cic. vid. *fluere*.

Not. 193—195. Festive de rugis senum. Nota quoque sunt Ennii verba apud Cic. Nat. Deor. I, 35:

Simia quam similis, turpissima bestia, nobis?

de quo conf. Plin. VIII, 54 s. 80, et XI, 44 s. 100. — *Tabraca*, urbs maritima Numidiae, quæ etiam nunc vetus retinuit nomen. Conf. Var. Lect. ubi pandit *Tabraca saltus Umbriferos*, ubi densa se pandit, late patet, silva prope Tabracam, in ora maritima Libyæ; in qua silva Posidonius multas vidit simias, teste Strab. lib. XVII, et Herodot. lib. IV. — *In vetula loca*: nam genus etiam simiarum senectute corrugantur.

Var. 197. *Atque iste alio; multo hic robustior illo*, emend. H. Vales. *Multo*, 25, 56, 59, 60, 65.

Not. 196, 197. Juvenes plurimum inter se differunt forma ac robore.

Var. 198. *Labra pro membra*, 15, 18, 61, 62, 63, 68, 71—74. *Verba al. Membra ac verba sæpe permixta docent Scalig. ad Prop. I, 13, 17, et Schrader. Emendatt. pag. 126.*

Not. 198. *For*, loquela senum *tremens* et vacillans, ut et membra. Vide Lucian. Dial. Mort. VI, 2.

Var. 199. *Leve*, 17—20. Recte. *Leve* ceteri. Vide ad II, 22.

Not. 199. Sic Lucian. Dial. Mort. IX, 2, dixit γέροντα καὶ φαλακρὸν καὶ λεπτὸν προσέειπε καὶ κορυζῶντα, et Dial. Mort. VI, 2, κορυζῆς μὲν τὴν ἡμετέραν ὄντα. — *Caput leve*, calvum ac glabrum. — *Madidi infantia nasi* festive dicitur destillatio narium in senectute, ut in infantia, vel nasus, ex quo senibus, æque ac infantibus, abundans defluit humor, et dependet: nam senectus est secundâ infantia. Conf. ad vs. 233.

Var. 200. *Miseris*, 12, 14, 15, 16, 45, 47, 54, 64.

Not. 200. *Gingiva inermi*, carente dentibus; quæ sunt arma, a natura homini data. Sic *ora exarmata* dixit Sidon. carmen 13, et epistol. VII, 14.

Var. 201. *Atque*, 60, 65, 77.

Not. 201, 202. Facete poeta dicit, senem decrepitem omnibus, etiam cognatis, et sibi ipsi, molestum esse, et quidem tam molestum et intolerabilem hominem, ut ne Cossus quidem hereditaria eum ferre possit, quum tamen hoc hominum genus senes omni officiorum genere delensere student, et vel indignissima ab iis æquo patitur animo, ut, si non omnem hereditatem, certe partem ejus adipiscatur. De *captatore* vide ad V, 98.

Not. 203. Non eadem voluptas a senibus, quæ a juvenibus, capitur ex potu et cibo, quia *palatum* illis *torpet*, sine sensu et sapore est, non sentit suavitatem cibi ac potus. Sic *non sapit palatum*, apud Ciceronem, Fin. II, 8.

114 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 204. *Nam de Venerea voluptate vix est quod aliquid dicam; jam diu non amplius eam sensit senex, vel, si denuo quoque ea captus conetur coire, ad rem Venerēam inhabilis est.* — *Si coneris*, senex, coire; nisi malis *si coneris*, quisquis es, cum sene concumbere. Sed vide Var. Lect. — *Jacet*, dependet, non arrigitur. Conf. ad VI, 196; Martial. III, 75, 1 seq. et Jacobs ad Anthol. Gr. tom. II, part. I, pag. 276. — *De ramice* vid. ad VI, 326, et de *nervo* ad IX, 34.

VAR. 205. *Conetur* (scil. senex coitum, seu coire), 13, quod et mihi in mentem venit.

NOT. 206. Conf. Petron. 20, et Martial. III, 75, 1 seq. XI, 23, 3 seq. 30, 1 seq. 47, 1 seq. XII, 99, 6 seq.

NOT. 207. *Inguinis ægri canities*, senectus, debilitas; vel inguen *ægrium* est debile et canum, hoc est, senile aut senis.

NOT. 208. *Suspecta libido*, quia fellatorem prodit vel irrumatorem. Conf. vs. 237 seq. Martial. IV, 40, 2, et Suet. Tib. cap. 44.

NOT. 209. *Adspice nunc*, expende, respice porro, *damnum*, jacturam, *partis*, sensus, *alterius*, scilicet auditus, cujus voluptate senes carent.

NOT. 210. *Nam quæ voluptas a sene surdo percipitur? cantante, sit licet eximius citharædus*, vid. Var. Lect. *Seleucus*, musicus haud dubie eximius, etsi non constat, qualis fuerit; forte nec citharædus, nec tibicen, a quibus discerni hoc loco videtur.

VAR. 211. *Citharædus sive Seleucus* restitui ex 10, 11, 12, 14—27, 45—50, 54—69, 71—74, et omnibus fere Codd. Paris. *Citharædo, sive Seleuco*, 70, 75, 76, 82. Hæc lectio hand dubie substituta ab iis, qui structura verborum offendeantur. Sed *cantante, sit licet eximius citharædus* docte dicitur pro: *cantante citharædo, licet sit eximius*. Ita fere mox vs. 253. *Quærit ab omni, Quisquis adest socius.* — *Sive*, 45.

VAR. 212. *At*, 45. *Mos est decurrere palla*, 64.

NOT. 212. Designantur tibicines, qui æque ac citharædi histrionum actionem moderabantur et magnifice vestiti prodire solebant. Conf. Cic. ad Herenn. IV, 47; Horat. Art. Poet. vs. 215, et Ferrar. de Re Vest. III, 13.

NOT. 213. Si vel proxime canentibus sederit, nihil audiet.

VAR. 214. *Exaudiat*, 10, 11, 12, 14, 17—20, 22, 25, 27, 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73, et longe plurimi Codd. Paris. unde illud pro vulg. *exaudiat*, quod tamen et ipsum bene habet, restitui cum Ach.

NOT. 214. Vix cornicinum tubicinumque acerrimum audit sonitum. Conf. ad VI, 250.

NOT. 215. *Ut auris senis sentiat*, audiat, percipiat.

NOT. 216. *Pueri vel servi in forum mitti solebant ad solarium*, ut vi-

derent *nutriarentque* hero, quota diei *hora* esset : nam nemo facile solarium habebat domi suæ.¹

VAR. 217. *In corpore alii*. Sed delevi nunc illud *in*, quod abest a 13, 16, 18, 19, 25, 27, 45—50, 55—61, 63—67, 74, 77.

NOT. 217, 218. Conf. Virg. *Æn.* V, 395, 396; Martial. III, 93, 17; Sen. *Epist.* 68. Senes sunt exsanguis, nec nisi in morbo vel æstu febrili calcat.

NOT. 218, 219. Conf. ad VI, 293. *velut agmine facto* (ut *febrim cohors* apud Horat. *Od.* I, 3, 31) verba Virg. *Georg.* IV, 167, et *Æn.* I, 82 (de ventis ruentibus), 434; VIII, 595. Conf. supra III, 162.

VAR. 220. *Hippia*. Vide ad VI, 82.

NOT. 220—226. Festivæ comparationes et ingeniosæ, quibus poeta, velut aliud agens, multos perstringit; sed tam ambitiosæ etiā exaggeratæ, ut vanæ eruditionis ostentatione et declamatione luxuriante vis satirica infringatur. Poetam tamen defendere conatus est Rigalt. Conf. *Sil.* VII, 362 seq. Ovid. *Trist.* V, 2, 23, 28, et similia loca, ut appareat, quomodo poeta satiricus ab aliis differat in exprimenda rerum multitudine. *Promptius expediam*, etc. forma loquendi, ut *citius Scyllam occiderim*, etc. XV, 19 seq. et *citius falsum producere testem possis*, etc. XVI, 32 seq. De *Hippia* vide VI, 82 seq.

VAR. 221. Abest a 22 et 222, 223 ab 25. — *Hyrrus*, 17, 19, 23, 45. *Irus*, 27, 47, 48, 54, 55, 56, 58—60, 64, 65, 77. *Hyrrus*, 57. *Yrrus*, 22. *Hirrusus*, 12. *Yrcus*, 24. *Hircus*, 46. Conf. *Comm.*

NOT. 221. *Themison* Laodiceus Syrus, medicus clarissimus, qui et novam medicinæ condidit sectam; vide *Athen.* VII, 10; *Plin.* XXIX, 1 seu 5, ibique Harduin. in *Indice Auctorum*. Hoc loco, pro quovis medico, a quo *ægros occidi* salse dixit poeta. Sic in *Molieri comœdia, le Malade imaginaire*, novo medicinæ doctori a collegio medico datur potestas *impune occidendi per totam terram*. — *Auctumno*, in quo frequentiores sunt morbi; vide ad IV, 56, et VI, 517. — Hunc locum sic transtulit *Nostras Boileau, Sat.* IV, vs. 31.

- « Il compterait plutôt combien, dans un printemps,
- « Guénand et l'antimoine ont fait mourir de gens,
- « Et combien la Neveu, devant son mariage,
- « A de fois au public vendu son pucelage. »

Ed.

¹ Vid. Ernesti ad *Suet.* Dom. 16, pag. 93; Beckmann. *Beitr. zur Gesch. d. Erfind.* tom. IV, pag. 125, et Boettigeri *Sabina*, pag. 440, 441, edit. princ.

116   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 222. *Basilus*, advocatus eo tempore, prævaricator; vet. Sch. prob. *Dorléans*, ut poeta *socios* dixerit clientes, quod causidicum comitati sint, vel quod *Basilus* non modo extraneos, sed et sibi conjunctissimos prævaricatione prodiderit. Utraque tamen ratio dura est. Conf. VII, 145 sq. ubi tamen *Basilus* laudatur. Alii forte rectius præfectum et spoliatorem provincialium significari putant, coll. *Lucan.* IV, 415 seq. qui tamen locus parum ad rem facit. Possit etiam designari magister societatis, qui *socios*, publicanos, dolis circumvenerit. — *Hirrus*, tutoris fraudulentum nomen nobis ignotum. Conf. Var. Lect. — *Circumscribere*, ut *circumvenire*, *circumducere* et *circumire* pro decipere, defraudare. Conf. inf. XIV, 237, et XV, 136.

VAR. 223. *Absorbeat*, 1, ut supra VI, 126, unde forsitan hæc lectio desumpta.

NOT. 223. *Exsorbeat viros*, vide ad VI, 126, et IX, 59. — *Longa*, proceræ. Nota Ach. est: *Longa*, potius pro macilenta, Gall. *efflanquée*, ut expressit *Dusaulx*; nam in feminis viâ Venerea eas macilentas eoque longas efficit.

VAR. 224. *Hamillus*, 1, 11, 14, 15, 16, 50, 54, 70, 75, 76, 77, 82. *Amillus*, 47. *Amillus*, 10, 17—27, 45, 46, 48, 49, 55—69, 71—74, 81, ut vulgo legitur apud *Martial.* VII, 61.

NOT. 224. De *Maura*, vide VI, 307 seq. — *Hamillus* seu *Amillus* (vide Var. Lect.) corruptor et pædico; vide *Martial.* VII, 61. — *Inclinat*, ut IX, 26.

NOT. 225, 226. Conf. ad I, 24, 25, ubi idem legitur versus. — *Percurram citius*, ut vs. 220 *promptius expediam*, et XIV, 27, *contexere cursu*.

VAR. 227. *Cossa*, 25, 27, 46, 48, 49, 56—59. *Ossa*, 47.

NOT. 227 seq. Alia recensentur senectutis incommoda. Conf. *Senec.* Epist. 101. — *Luscis*, unoculis, *invidet*, qui plane cæcus est, tanquam multo felicioribus. Verbum *invidere* apposite hoc loco dici, quoniam proprium id senum sit, monet *Lubin*.

VAR. 229. *Capiunt*, 16, 25, 27, 46, 47, 49, 50, 54—58, 61—69, 71—74, 77. *Digitis accipiunt alienis*, 11, metro adversante. *Digitis capiunt alienis*, recte, opinor, emend. *Schurzfl*.

NOT. 229. Quidam senes alienis digitis uti coguntur, propter chiram vel paralyisin. Conf. Var. Lect.

VAR. 230. *Ille*, 22. — *Deducere*, 10—14, 16, 17, 19—24, 45. — *Rictus*, 18, 24.

NOT. 230. *Ipse*, quia gulosus est, *suetus rictum diducere*, instar bestiarum voracis, nunc cibum ne sua quidem manu capere potest, oh chiram, et hinc hiattantum, ceu pullus hirundinis, quem cibatur mater, cujus os plenum

est cibus et venter *jejunus*. Venustæ comparationes hominis gulosi vel senis, cui non major quam edendi voluptas est, cum bestia voraci et pullis hirundinum. Poetæ animo obversata videntur præclara verba Pluti apud Lucian. in Timone, tom. I, 158, edit. Schmid. Ἐμὲ οἱ ἐπιελπίσαντες ἐν τῇ ἀγρᾷ περιμένουσι κειμήνους, ὥσπερ τὴν χελιδόνα προσπατομένην τετριγύτας· ἡ νεκροί, pag. 596, et Homer. Iliad. IX, 323, 324, ubi Eustath. p. 655, 2, laudat versum Achæi tragici:

Χάσκοντα λιμῷ μόσχον ὡς χελιδόνας.

Conf. Huschke Anal. Crit. pag. 100.

VAR. 231. *Sen*, 60.

Nor. 233 seq. *Omni membrorum sensuumque damno maior est dementia senum*; omnium miserrimum est, quod, præter corporis vires, memoria, ratio et reliquæ animi vires labant atque hebescunt, quod senes iterum desipiunt et repuerascunt. Δις παῖδες οἱ γέροντες. Conf. ad vs. 199.

VAR. 234. *Cultum*, 45, 47. — *Agnoscat*, 16.

VAR. 236. *Educit*, 25, 46—49, 55, 57—60, 64, 65. — *Codice scævo*, 41. Recte, opinor. *Scævum* est idem quod *lævum*, vel sinistrum, adeoque vel triste et infelix, vel ineptum, pravum, perversum, ut hoc loco Plathnerus: «Scripta, inquit, hæc satira sub Hadriano (vide supra ad vs. 80, 81, in Comm.). Jam vero inde a Domitiani sæculo testamentis nihil poterat relinqui probrosia feminis (vide supra ad I, 55 seq. in Comment.). *Codex* igitur (testamentum) deliri senis hoc loco, *scævus*, id est, contra normam legis et perversus dicitur, quemadmodum *scævum dogma* in L. hi qui scævi C. Theodos. tit. de his qui sup. Refl. cont. dicitur, quod contra regulam et canones ecclesiæ introductum est. Porro et illud notes ex verbis *nec illos Quos genuit, quos eduxit*, apud patros plerumque educatos Romanos: acriores enim morum hi censores.» Confer Ernesti clav. Cic. voc. *patruus*. Non male quidem *sævo* hoc loco legitur, sed minus apte: quod quum non intelligerent librarii, vocem sibi notiores substituerunt exquisitori.

Nor. 236. *Eduxit*, educavit. — *Nam sævo*, iniquissimo, *codice*, codicillo, testamento, *suos*, proximos cognatos, *vetat esse heredes*, exheredat, per oblivionem, et *bona tota feruntur ad Phialen*, testamento relinquuntur fellatrici, quæ *halitū artificis oris* senem ita delinivit, ut suorum plane oblivisceretur cognatorum, eamque ex asse heredem institueret, immemor simul legis, quæ id vetabat. Conf. Var. Lect. et ad I, 55 seq.

Nor. 238. *Halitus artificis oris*, halitus artifex, hoc est, artificiosus, scitus, oris mulieris fellantis. Conf. ad VI, 51, 301 et 306. «*Halitus impurus oris artificis*, quod tum fellatione, tum blandiloquio hereditatem senis captaverat; quod steterat, ex eo, quod tamdiu prostiterit.» Schol. In carcere fornicis, in angustis cellis, et veteri centone fumoque lucernæ fœdū (conf. VI, 121 seq. et 131), quales solent esse in carceribus, et in lupanaribus.

118 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

ANAL. 240—288. *Ut*, hoc est, quamvis senes etiam multi corpore et animo vigeant, in longa tamen illa vita multa vident et patiuntur acerbissima, quæ non sensissent, nisi ad summam vixissent senectutem, præmaturam propinquorum mortem, miseramque ipsorum ac patriæ fortunam. — *Ducenda sunt funera natorum* proprie dicitur: nam in funebris pompæ ordine præibant ac *ducebant*, qui sanguine proximi mortuum contingebant; Hennin.

NOT. 242. *Sororibus*, cineribus earum.

VAR. 244. *Sæpe*, 21.

VAR. 245. *Pulla veste*, 77.

NOT. 245. *Veste nigra*, pulla, ob luctum.

ANAL. 246—255. Quæ modo dixerat poeta, nunc illustrat exemplo Nestoris. Conf. simil. loc. Prop. II, 13, 43—50. *Rex Pylius*, Nestor, rex Pyli in Elide; quem ultra duas hominum ætates, γειῶς, vixisse tradit *Homerus*, II. α, 250 seq. non vero CCC annos, quos ei tribuunt recentiores poetæ, quorum errorem ridiculum peperit vox γειῶς male intellecta. ¹ Itaque hoc loco non Homérica, sed vulgaris tantum opinio erat ridenda.

NOT. 247. *Vitæ a cornice*, a cornicis vita, *secundæ*; non ei paris; sed proximæ et longissimæ post eam. *Cornici* fabulose ab Hesiodo novem hominum ætates tribui, referunt Plin. VII, 48, et Macrobi. VII, 5. ²

VAR. 248. *Quod tot*, 17, 24. *Per tot*, 10, 16, 23, 25, 45—50, 54, 55, 57—60, 64, 65

NOT. 248. *Tot*, tria.

VAR. 249. *Dextra jam*, 19. *In dextram*, 6, prob. Jun.

NOT. 249. *Computat*, numerat (vide ad VI, 199; *jam annos suos dextra*: nam veteres numerabant, computabant, per digitos, et numerum quidem centenario minorem sinistrae, majorem dextrae manus digitis, usque ad ducentessimum, qui a dextra rursus ad sinistram referebatur, ut trecentesimo major, inde iterum ad dextram. Conf. Schneider. ad Eclog. Phys. vol. II, pag. 317—319; Jacobs ad Anthol. Gr. vol. II, part. III, pag. 242, et al. ³

¹ Vide Eustath. et Koeppen. ad Hom. loc. laud. et intpp. Horat. Od. II, 9, 13.

² Conf. Harduin. ad Plin. loc. cit. et Mitscherl. ad Hor. Od. IV, 13, 25.

³ Vide Rhodig. XXIII, 11 seq.

Barth. ad Claudian. in Rufin. I, 116; Anthol. Græc. II, 9 (Γραῖα, ἡ φάος ἀθρήσασα ἑλαφου πλείον, ἢ χειρὶ λαίᾳ Γῆρας ἀριθμῆσθαι δεύτερον ἀρξαμένη); Gronov. ad Plant. Mil. glor. II, 2, 48 seq. Reimarius ad Dion. Cass.

Nor. 250. *Novum toties mustum bibit, tot auctumnos, hoc est, tot annos vixit.*

Nor. 251. *Quantum quæeratur de legibus fatorum, quibus tam longa ipsi vita sit constituta. — De nimio stamine Parcarum, hoc est, de vita nimis diuturna. Conf. ad III, 27.*

Var. 252. *Quum videt* revocavi ex 14, 15, 17—22, 25, 27, 57, 58, 61, 62, 63, 66, 67, 68, 71, 72, 73, 75, 76. *Quum vidit* al. Sed mox sequitur *quam quærit*.

Nor. 252. *Quum videt acris Antilochi barbam*, hoc est, Antilochum, filium suum fortissimum et jam barbatus (quæ gravissimi luctus causæ sunt), *ardentem* in rogo, occisum a Memnone, quum patrem in pugna servasset. Conf. simil. loc. Prop. II, 13, 49 seq. Dictys IV, 6; Q. Calab. II, 243—266; Pind. Pyth. VI, 22 seq. (quibus locis, ut et nostro, egregie declaratur patris luctus); Mitsch. ad Horat. Od. II, 9, 14; Heins. ad Ovid. Her. Epist. I, 15. Virtus Antilochi nota ex Homero (Iliad. δ, 177 seq. 457; ε, 396, 545; ο, 415, 576), ut et pietas insignis in patrem, unde *Ἀντιλόχῳ* dictus est (vide Xenoph. de Venat. pag. 974 edit. Francof.).

Var. 253. *Nam quærit*, 10, 13—20, 23—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et plerique Codd. Paris.

Nor. 253. *Quærit ab omni, quisquis adest socius; vid. Varias Lectiones ad vs. 211.*

Var. 254. *Ab omni Quisquis adest socio*, 7, 10, 13—27, 45—50, 54, 55, 57—63, 65—69, 71, 72, 73, et maxima pars MSS. Paris.

Nor. 254. *Cur hæc in tempora, tamdiu, ut filium immatura morte defunctum videat, duret, vivat.*

Nor. 255. *Dignum tam longo ævo, tanquam summa calamitate pœnaque gravissima. Servius ad Virg. Æn. IX, 497 notat, Juvenalem ex eo loco traxisse colorem.*

Nor. 256. *Hæc eadem scilicet queritur (vs. 251), vel lugens quærit (vs. 253). Peleus, pater Achillis. Raptum morte immatura, et interfectum a Paride. Quo nuntio accepto Peleus mœrore confectus obiit. Confer. Pind. Pyth. 3, 178 seq. ibique Schmid.*

Nor. 257. *Alius, Laertes, cui fas est lugere Ithacum, Ithacum Ulyssem (vide ad XIV, 287), filium suum, natantem, decem annos per maria jactatum et tristi errore vagantem, vel sæpe naufragum. Conf. Propert. III, 12, 32.*

Nor. 258 seq. *Felix fuisset Priamus, si ante excidium Trojæ tris-*

pag. 1195, et Beda de computo qui " dextra, 1000—2000 iterum sinistra numeros 1—100 sinistra, 100—1000 manu designatos fuisse dicit.

temque suorum fortunam mortuus esset. Conf. Cic. Tusc. Quæst. I, 35, quem locum poeta imitatione expressit. Tiberius contra identidem felicem Priamum vocabat, quod superstes omnium suorum exstisset. Vide Suet. Tib. 62. — *Venisset ad umbras Assaraci*, hoc est, majorum suorum, bonum ac facilem sortitus exitum. *Assaracus* Trois filius et frater Gany-medis atque Ili, qui Ilus Laomedontem genuit, patrem Priami; vid. Heyne ad Virg. Georg. III, 35. — *Magnis solennibus*, splendida pompa, magnifico apparatu funebri. — *Funus*, corpus mortui patris; vide Burm. ad Valer. Fl. VII, 643, et ad Quintil. Declam. XII, 26. — *Portante Hectore*, filio maximo natu, et *fratribus* ejus. Funera humeris, et patrum corpora a filiis portari solebant; Grang. Coll. Plin. VII, 44; XVIII, 3; Suet. Aug. 100; Valer. Max. VII, 1 al. De Priami filiis et filiabus vid. Apollod. III, 12, 5, ibique Heyne.

NOT. 261. *Inter lacrymas Iliadum*, matronarum Trojanarum, funus prosequentium lamentis, ululatu, ploratibus, nœniis et *planctu*, qui perpetuus est mos et veterum et barbarorum populorum. Conf. Virg. *Æn.* XI, 35. — *Ut*, ita ut; *primos edere planctus*, more præficarum, quæ luctum modumque plangendi ac lamentandi ceteris feminis præbant.

NOT. 262. *Cassandra* et *Polyxena*, filiæ Priami. — *Palla*, Gr. πέπλος, Mantel, propr. Angl. *Shawl*, et quidem geminatum vel triplicatum (vid. Ferrar. de Re Vest. I, 3, 18, et in Anal. p. 81; Boettig. Sabina, p. 397, 416 seq. et XX edit. pr.). — *Scissa palla*: nam in luctu et pompa funebri vestes scindi solebant; vid. Ferrar. loc. laud.

VAR. 263. *Quo jam*, 7, 10, 14—27, 29, 45—50, 54—69, 71—74, et plerique Codd. Paris. quos secutus est Ach.

NOT. 263. *Tempore diverso*, alio, et quidem priori, *quo non*, nondum, *Paris carinas cæperat ædificare audaces*, hoc est, audax, navigaturus scil. et rapturus Helenam; antequam patriam vidisset eversam.

NOT. 265. *Longa dies*, vita, *quid commodi contulit*, præstitit Priamo, quid profuit ei?

NOT. 265 seq. Conf. versus Ennii apud Cic. Tusc. Quæst. I, 35, et Virg. *Æn.* II, 554 seq. — *Asiam* propriam sen minorem, et quidem hoc loco ejus partem florentissimam, Troadem, quæ Priami imperio subjecta erat. Conf. Virg. *Æn.* II, 557 ibique Heyne. Hæc pristinæ et præsentis fortunæ comparatio multum valet ad commiserationem faciendam.

NOT. 267—270. Conf. omnino Virg. *Æn.* II, 506—558, ibique Heyne in Exc. XI de Priami nece. — *Tunc miles tremulus senio*, Priamus, *armatulus*, cepit et induit, ut impetum Græcorum propulsaret, *posita tiara*, fascia, diademate, regio insigni (vide supra ad VI, 516), *et ruit*, jugulatus a Neoptolemo, *ante aram Jovis Hercei*, Ἐρκίου. Conf. Virg. loc. laud. vs. 509 sqq. et Heyne loc. cit.

ANAL. 268—270. Comparatio aptissima et ad miserationem egregie com-

parata; simplex tamen et obvia, ad quam mentio *aræ* facile ducere poterat. Ruit ante aram *ut vetulus bos*: gravius sonant illa Virg. *Æn.* V, 481;

Sternitur, exanimisque tremens procumbit humi bos. Ach.

Not. 270. *Jam fastiditus*, contemptus, *ab ingrato aratro*, hoc est, agricola, qui bovem jam ob senium arando inutilem mactat, immemor tot laborum officiorumque, quæ illi præstitit.

Not. 271, 272. *Exitus tamen ille*, mors et extrema fata Priami fuere *etiamque*, quodam modo, *hominis mors*, non belluæ, ut mors *uxoris* ejus, Hecubæ, quæ propter luctum animique acerbitem quamdam et rabiem, *conversa* dicitur in canem. Vet. Schol. «Hecuba, dicit, excæcato Polymnestore, quum saxis impelleretur a populo Thracum, versa in *canem* fertur. An quia Græcis convitia congerebat, *canem* nominaverunt?» Cf. Cic. *Tusc. Quæst.* III, 26; Dictys, V, 13 et 16; Plaut. *Men.* V, 1, 14 seq. Ovid. *Met.* XIII, 452—575; Muncker. ad Hygin. *fab.* 111; Potter. ad Lycophr. *vs.* 331; Eurip. *Hecub.* et Heyne loc. laud. — *Latravit rictu casino*, ut apud Ovid. loc. laud. *vs.* 568.

Not. 273. *Festino ad nostros*, Romanos, ad exempla Romanorum, quibus longa vita fuit perniciosa. — *Regem Ponti*, Mithridatem, qui annos LXXIX vixit, et bellis infelicitèr adversus Romanos gestis, Bituiti manu periit. Vide Appian. *Bell. Mithrid.* c. 111, 112, et Plin. XXV, a s. 3. — *Transego*, ut supra VI, 602.

Var. 274. *Justi quem vox*, 14, 15, 17, 18, 20, 21. *Justificanda*, 8; unde *vox modo justificanda*, conj. Pith. qui tamen recte prætulit vulgatam lect.

Not. 274. *Cræsum*, opulentissimum regem Lydiæ, qui, antequam a Cyro captus esset, felicissimus sibi hominum esse videbatur, cuique *Solon* dixisse fertur, neminem ante obitum beatum esse dicendum; vide Herodot. I, 30—32 et 86; Ovid. *Met.* III, 135 seq. Hanc Solonis sententiam expressere multi; v. c. Eurip. in *Troad.* *vs.* 510; in *Iphig.* *Aul.* *vs.* 161, et Ovid. *Met.* 111, 135 seq. Illam vero Solonis apud Cræsum commotionem disputationemque de fortuna humana dubiam facit chronologia. Vid. tamen Gatter. *Handb. d. Gesch.* tom. 1, pag. 838 seq. *Historia Cræsi* nota ex Herodot. I, 26—94.

Not. 276—282. Exemplo C. Marii, et, *vs.* 283—288, Pompeii, probatur, quam perniciosa sæpe hominibus sit longa vita, et, si hæc brevior fuisset, quot mala evitassent multi.

Var. 277. *Karthagine*, 11, 18; vide ad VI, 171.

Not. 276—278. Nisi tam longa fuisset Marii vita, non perpressus esset tot calamitates, *exsilium*, *carcerem*, *paludes*, etc. Nam ex Urbe pulsus a Sylla profugit *Minturnas* (oppidum in Aruncis ad Liris ostia, in confinio Latii et Campaniæ), ubi, equitibus Syllæ eum persequentibus, in *paludibus* latuit, et deinde proditus quidem atque a Minturnensibus in custodiam (*carcerem*) mulieris privatæ traditus; sed, quum nemo eum

occidere auderet, in navem publicam impositus est : ea trajecit in Africam, et *Carthaginem* appulit, ubi exsul et pauper *panem mendicasse* dicitur. Vide Appian. Bell. Civil. I, 61, 62; Plutarch. in Mario et Sylla; Vellei. II, 19; Flor. III, 21. Quo modo Marius obierit, discrepat inter scriptores : constat tamen, eum senectute confectum et primo septimi consulatus mense mortuum esse. Vid. Appian. loc. laud. cap. 75, et Plut. loco citato.

Nor. 278. *Hinc*, e longiori vita. — *Illo cive*, C. Mario.

VAR. 280. *Circumdato*, 21, 22.

VAR. 281. De hiatu, vide ad I, 151.

Nor. 280—282. Si statim mortuus esset post triumphum de Cimbris et Teutonis seu Teutonibus actum. Vid. Vellei. I, 12, et Plutarch. locis citatis. — *Animam opinam*, lætitia exultantem propter spolia opima (hoc est, tot tantasque victorias), vel ad satietatem.

Nor. 282. *De curru Teutonico*, quo vehebatur triumphans de Teutonibus.

VAR. 284. Epitheton *multæ* languere hoc loco neque festivitati poetæ consentaneum esse, putabant Ruhken. et Herel : quapropter ille ad Vellei. Pat. pag. 239, conj. *mæstæ*, hic vero in literis a me datis *pullæ*, quæ vox insolentior quidem, sed et jocosior videri potest vulgari *pullatæ*, qua Juvenalis sup. III, 213, utitur. Ingeniosæ quidem emendationes : sed non video, cur vulgata lectio langueat, quæ potius ad magnitudinem Pompeii declarandam multum valet. Conf. Comm.

Nor. 283—286. Cn. Pompeius Magnus Neapoli in Campania gravi laborabat febris, sed *optanda* ac salutari, quum ei *dedisse* vel immisisse videri poterat *Campania provida*, quasi prævidens mala ipsi imminencia, hoc est, prospera sors ita tulit, ut graviter ægrotaret Neapoli; sed *vota publica*, a multis urbibus pro ejus sanitate concepta, *vicerunt*, a diis exaudita perfecerunt, ut ex morbo convalesceret : igitur *Fortuna* adversa multas et *ipsi* et *Urbi* importavit calamitates, fecitque, ut ei *victo* a Cæsare in pugna Pharsalica, et ad Ptolemæum, Ægypti regem, confugienti, ab Achilla, præfecto regio, et L. Septimio, tribun. milit. gladiis *auferretur caput servatum*, ad hanc ignominiam calamitatemque reservatum vel servitum in adventum Cæsaris. « Πομπηίου τὴν μὲν κεφαλὴν ἀποτρεμόντες οἱ περὶ Περσινὸν, ἐφόλασσον Καίσαρι, ὡς ἐπὶ μεγίσταις ἀμοιβαῖς, » Appian. Bell. Civ. II, 86 pr. Vide Plut. Vit. Pomp. Appian. b. civ. II, 76—86, 90; Plin. V, 12; VII, 26; Flor. IV, 11; Dio XLI pr. Conf. simil. loc. Sen. Consol. ad Marc. cap. 20; Vellei. II, 48, et inpr. Cic. Tusc. Quæst. I, 35, unde locus noster desumptus est. Pompeius autem, tantus vir, qui tres gessit consulatus, totidemque triumphis, ex tribus orbis terrarum partibus, relatis *Magni* cognomen sibi peperit, obtruncatus est pridie natalis sui duodesexagesimi. Vide Vellei. II, 53, et Plutarch.

NOT. 186. Conf. Barth. Advers. IX, 14, qui poetam ad Corn. Severi versus allusisse suspicabatur.

NOT. 187. P. Corn. *Lentulus* Sura, P. principis Senatus nepos, qui a Urb. 68¹ Consul fuerat, et C. *Cethegus*, socii *Catilinæ*. Vide ad VIII, 131. — *Integer et cadavere toto*, non absciso capite vel corpore truncato, ut Pompeius. *Lentulus* et *Cethegus* jussu Ciceronis in carcere necati sunt; *Catilina* in acie fortiter pugnans cum suis perit. Vid. Appian. Bell. Civ. II, 6, 7; Flor. IV, 1; Sallust. et alii. Horum itaque conditio et mors minus acerba fuit et ignominiosa, quam Pompeii, etsi is tantus vir fuit, et illi contra rem publicam conjurarunt.

NOT. 189—345. *Forma* pulchra etiam multis injuriis, corruptioni, aliisque periculis obnoxia, adeoque non exoptanda est. — *Murmure*, susurro, ἡσυχία, obscura voce intra dentes edita; quo vota parum honesta designantur. Vide ad VI, 539. Ardentius autem magisque *puellis*, quam *pueris* *formam* pulchram optat *mater*, quoniam ea utilior est illis, quam his; unde hoc loco egregie majori *murmuri* opponitur *modicum*. — *Quam*, quoties, videt, adit, *fanum Veneris*, quæ et pulcherrima dearum est, et symbolum amoris ac venustatis. Colebatur etiam olim Ἀφροδίτη ἱερόν in templo, in quo mulieres preces ac vota huic deæ insusurrabant. (Vid. Sen. Epist. 10). Vid. Eusthat. ad Homer. Odyss. XX, p. 1881, A. — *Mater anxia*, sollicita de forma liberorum, et anxie precans.

VAR. 290. *Ubi pro quum*, 18, 46, 48. — *Fanum Veneris*, 24.

NOT. 291. *Usque ad delicias votorum*, ita ut pro ipsis vota deliciarum dulcedinisque plena faciat, quibus favorem animumque deæ, qualis Venus est, conciliari posse sperat. Ita mentem poetæ recte mihi cepisse videor.¹

NOT. 291. *Cur tamen corripias*, reprehendas hæc vota, tanquam inhonestas, quandoquidem et *Latona Dianæ*, filiæ suæ, pulchritudine delectatur? Conf. præclarus locus Virg. Æn. I, 498 seq. qui animo poetæ observabatur. — *Inquit*, scilicet illa mater, vel potius pro *inquis*, aut *inquitis*; nam *inquit*, ut Gr. ἔφη et φησὶ, sæpissime dicitur pro *inquis*, *inquitis* et *inquiunt*, ubi aliquid nobis ab uno seu pluribus, a præsentem seu absente, objici fingimus innuimusque; aliquem nobis contradicturum esse: quod jam notatum est multisque exemplis comprobatum a Bentl.

¹ Minus apte alii, v. c. ex votis ipsis captans delicias et gaudia, Prat. — optans, ut tam formosa sit, ut cum juvenes in suos amplexus optent, usque ad delicata nimis vota, Brit. — usque adeo demens, ut etiam delicias

in votis voveat filiabus, et ut in amplexus ob pulchritudinem rapiantur, Schurzfl. — usque ad hoc delicias hominum veniunt, ut pulchritudinem optent filiis suis, Schol. — languenti ardentique desiderio, Bahrdt.

ad Horat. Sat. I, 4, 78; Gronov. et Drak. ad Liv. XXXIV, 3 et 5; Schellero in Lex. et a me ipso ad Liv. VI, 40, 3.

VAR. 292. *Puella pro Diana*, 18.

ANAL. 293 seq. Respondet poeta, ostenditque exemplis Lucretiæ, Virginis aliarumque mulierum pulcherrimarum, in quantis illæ periculis versentur. — *Faciem pulchram*. — *Lucretia*, quæ, propter formam a Sext. Tarquinio per vim stuprata, necem sibi conscivit.

NOT. 294. *Virginia* a patre, L. Virginio, occisa, ut pudicitia ejus ab insidiis Appii Decemviri libidinosi vindicaretur. — *Rutila* mulier deformis et gibbosa, quæ illis temporibus vixisse videtur. Vulgo designari putant Liviam, Rutillii uxorem, quam excessisse quidem xcvi annos, nec tamen gibbosam fuisse, Plinius, VII, 48, memorat. Lepidè autem hoc loco utriusque feminæ forma comparatur.

NOT. 295. *Suam* scilicet faciem et formam.

NOT. 296. *Trepidos*, sollicitos de castitate filii; verentes, ne corrumpatur.

NOT. 297. Vera sententia, quam etiam expressere Petron. 94; Mart. VIII, 53; Ovid. Her. XVI, 282, et Am. III, 4, 41 seq. al.

NOT. 298. *Horrida domus*, disciplina et institutio severa, tetrica ac tristis, sine cultu et elegantia, qualis *veterum Sabinorum* fuit. Vide Var. Lection.

VAR. 299. *Sabinas*, 10—20, 23—27, 45—48, 50, 54—69, 71—74, et plerique codd. Paris. probb. Schurzfl. Schrader. Observ. pag. 80 et Heins. ad Ovid. Am. II, 4, 51, et in Advers. pag. 357, qui hanc lectionem firmant tum aliorum codd. auctoritate, tum locis simil. Martial. I, 62 (al. 63) 1; Prop. II, 23, 103 (al. 32, 47); Horat. Epod. II, 40, 41; Ovid. l. l. et med. fac. vs. 11 aliisque, quibus summa Sabinarum mulierum castitas prædicatur. Sed aptior forte nostra lectio, quoniam de *filio* et de *sanctis moribus horridæ domus* hoc loco agitur, nec tantum Sabinæ propterea bene audierunt, sed et Sabini; nam vel tironibus ex Livio I, 18, nota est *disciplina tetrica ac tristis veterum Sabinorum, quo genere nullum quondam incorruptius fuit*. Vide sup. ad VI, 164 in Comm. Parum tamen interest.

VAR. 300. *Modestum*, 10—19, a m. sec. 20, 21, 22, 27, 45, 46, 47, 49, 54, 55, 56, 60—69, 71—74, et omnes fere codd. Paris.

NOT. 300. *Vultum modesto sanguine ferventem*, suffusum rubore vel pudore, quod est τὸ χρώμα τῆς ἀραιῆς. — *Natura larga*, liberalis, benigna. Quoad sensum melius jungi possunt *natura benigna* et *larga manu*.

NOT. 303. Confer Sen. Epist. XI, et de Ira, II, 2; Horat. Epist. I, 10, 24, alibi.

VAR. 304. *Viris* pro *viros* restitui ex 13, 17, 19 a m. sec. 22, 48, et XII

MSS. Paris. quoniam dictio hæc doctior est et multo frequentior optimæ latinæ scriptoribus. Vide Heins. ad Ovid. Ep. Her. XIV, 64, ubi eam similique, *licet esse, contigit esse, vel satis est esse fideli, priori, etc.* multis exemplis illustravit.

NOT. 304. *Non licet esse viris* (conf. Var. Lect.), desinunt mox esse viri; nam (quæ ratio adjicitur) formosi solent effeminari, et vel corrumpi seu stuprari, et pati muliebria, vel castrari; vel pathici sunt et cinædi, vel spadones. — *Corruptoris improbitas*, cinædus improbus.

NOT. 305. *Tentare*, sollicitare muneribus, ut filios suos corrumpi patiantur; vel ipsos parentes donis sollicitare ad stuprum.

VAR. 307. *Scæva*, 18. — *Castrabit*, 16.

NOT. 306—309. Formosi pueri ac juvenes vel castrantur vel rapiuntur scilicet ad stuprum (ut *rapere virginem*, et *rapta*, vel nostrum *entführen*, apud Liv. XXVI, 13; Sallust. Catil. 51; Ovid. Epist. Her. XVI, 327, 339; XVII. 22) a potentioribus, quod non verendum est deformibus. — *Castravit*; vide ad VI, 368 seq.

VAR. 308. *Non*, 21. — *Vel Strumosum* recepi ex 10—19 a m. pr. 20—27, 46—50, 54—69, 71—74, et quibusdam MSS. Paris. *nec Strumosum* al.

NOT. 308. *Neronis pæderastia* nota e Suet. cap. 28 al. — *Prætextatum*, vide supra ad I, 78; Kœnig, ad Pers. V, 30, hæc adnotavit: frequentem fuisse amorem in prætextatos, inprimis sub Imperatoribus, eamque ætatem omnis generis libidini maxime fuisse expositam, constat ex Cic. in Phil. II, 18; in Catil. II, 2 et 10, multisque locis Martial. — *Loripedem*, vide ad II, 23. — *Strumosus* dictus a *struma*, tumore glanduloso qui in lateribus, inguinibus, sed maxime in cervice nascitur (vid. Cels. V, 28 s. 7), et *scrofula* quoque, Gr. *χολᾶς*, vocatur, quoniam suæ hoc morbo potissimum laborant.

VAR. 309. *Itero pro utero* conj. C. Vales. quia *iterum* et *ἰτερον* in glossariis sūt ἰτερον seu ἰτερον, abdomen, imus venter, pars inter umbilicam ac virilia; et *uterus* de puero non dicatur et de viro.

VAR. 310. *Et specie juvenis*, 77. *Hac ergo juvenis specie*, 22. *Nunc ergo juvenis specie*, 10, 15, 16, 23, 24, 25, 46—50, 54—69, 71—74. *Nunc ergo specie juvenis*, 11, 13, 14, 17, 18, 20, 21, 45, et omnes codd. Paris. teste et prob. Ach. *Nunc ergo speciem juvenis*, 7, 29. *I nunc et i. s.* 1, 75—82. Nota Schursfl. est hæc: «Scriptum in primo libro NUNC ET SPECIE not. Sec. II et seqq. abbreviatura, quam non attendens librarius exscripsit *nunc et specie*: alii ergo addiderunt, ut versus compleretur.»

NOT. 310. *I nunc*, ut VI, 306, ubi vide not. — *Specie*, forma, et quidem pulchra.

VAR. 311. *Expectant*, 12.

VAR. 312, 313. Magna est hoc loco lectionis varietas, quæ librariorum stupori debetur. *Quas cumque mariti Exigere* (hoc est, exigunt, vel exigere solent, scil. ab adulteris) *irati* restitui ex 5, 12, 18, 24, 25, 27. 46—49, 54—69, 71—74, et XII MSS. Paris. probb. Pulm. et Gronov. Obs. II, 14, ubi magna exemplorum copia ostendit, multa passim per infinitivum modum pronunciata esse, sive in oratione obliqua, sive per ellipsin verbi finiti, quæ librarii et improvidi correctores vexarint. *Quas cumque mariti Exigere ira*, 15, adversante metro: unde *quas cumque mariti Exigere ira potest*, 2, 36, et MS. Canteri (vid. ejus Lectt. nov. III, 6), prob. C. Vales. *Quas cumque mariti Exigere irati debent*, nec erit felicior astro, 4, 16, 23, et duo alii Codices, quos memoravit Gronov. loc. laud. in qua lectione, ex duabus conflata, verbum *debent* abundat. Hinc metri fulciendi causa *quas cumque mariti Exigere irati debent; felicior astro*, etc. 11, sed contra mentem poetæ. *Quas cumque mariti Exigere irati debuit*, 45. *Quas cumque mariti Exiguo irati*, nec erit felicior astro, 50, et duo MSS. Paris. *Quas cumque mariti Irati faciunt*, 35. *Quas cumque mariti Irati debent*, 3, 13, 17, 19—22, 38, 43, 75, 76, et XIV Codd. Paris. prob. Lips. Epist. Quæst. IV, 25. Enimvero non mariti *debent* pœnas, sed adulter; nisi supplendum censeas *exigere*, vel *capere*, *petere*, *repetere*, *sumere*, scilic. ab adultero, quæ tamen ellipsis dura est. *Quas cumque mariti Irati debet*, 10. *Quas cumque maritis Iratis debent*, 77. *Quas cumque mariti Irati debent*, 14, 28, et ita conj. Lips. loc. laud. Commodam tamen sententiam vix inde elicias. *Quas cumque maritus Exigit iratus* edd. recentt. Farn. Prat. et al. quæ haud dubie est emendatio nostræ lectionis, et *pœnas debet quas cumque mariti Exigere irati*, corrig. Schurzfl. ut mens poetæ sit hæc: *debet filius tuus exigere*, sustinere, luere, omnes *pœnas irati mariti*, hoc est, quas hic ab adultero repetere solet. Sed quis nunquam *exigere pœnas* hoc sensu dixit? *Quas cumque maritis Iratis debet*, 70, 82. Non male: nam *pœnas*, vel supplicium *debere* dicitur is, cui vel metuendæ, vel potius luendæ ac solvendæ sunt, ut fere *ludibrium debere ventis*, apud Horat. Od. I, 14, 16, ubi jam monuit Jan., has loquendi formas ductas esse e Græco ὀφλεῖν, vel ὀφλισκάνειν γέλωτα, apud Aristoph. Nub. 1031, et Eurip. Med. 1049. Præstiterit tamen *quas cumque mariti Exigere ira*, hoc est, sæpe exegerunt vel, ἀορίστως, exigere solent. Conf. Jani Art. Poet. p. 291. Enimvero vix dubito, quin recepta a me lectio sit a Juvenalis manu profecta, et deinde a libraribus, vel scholasticis, qui illum infinitivi modi usum, de quo supra dixi, ignorabant, immutata, substituto verbo *debent*, vel *debet*, quod docta manus, tanquam ellipsin supplendam, margini adscripserat. — Manso hæc adnotavit: « Veram structuræ vim assecutus est Gron. Obs. II, 14. Miror tamen, nemini interpretum in mentem venisse, latere posse sub *irati mariti* gignendi casum huncque pendere a vocula *est*, sive librariorum incuria in fine vs. 312 e contextu amissa, sive a poeta ipso consulto omissa et supplenda. » Miretur sane: si vero pessimam omnium rationem a me propositam dicit, non probat; licebit et mihi, de illa ratione eandem sententiam ferre.

NOT. 312. De hoc versu et de seq. vide quæ modo notata sunt in Var. Lect. — *Publicus adulter*, qui omnes amat appetitque matronas, et

ab iis amatur; ut fere *juvenum publica cura* dicitur Horat. Od. II, 8, 8.

NOT. 312—317. Pœnæ adulterorum deprehensorum magis permissæ maritorum vel magistratuum Cæsarumque arbitrio quam legibus definitæ fuisse videntur et in feminis mitiores erant.¹ Nota Henninii est: Videtur Romanis privatim, quamvis sine lege, permissum fuisse, ut adulteros deprehensos pro lubitu punirent, παραλύειν, παραινέσαι, *mugle*; ut loris cociderent, pecunias extorquerent, viro mulctarent, interficerent, quod ex Horat. Serm. I, 2; Varr. de Pace; Catull. Carm. 15; Plauti Pœnulo et Nostro constat.

NOT. 313. *Nec eris felicior Marte*, in adulterio deprehendetur, ut Mars, quem cum Venere concumbentem Vulcanus, Veneris maritus, *lepus* vel potius retibus impeditum omnibus diis videndum præbuit; quæ lepida fabula, facete hoc loco memorata, notissima est ex Homer. Odys. 8, 266 seq. Ovid. Met. IV, 171 seq. et Art. Am. II, 561 seq. Conf. infra ad XVI, 5; et de origine hujus commenti Heyn. Antiq. Auss. Fasc. I, pag. 161; Hermann. Mythol. tom. I, pag. 258 seq. et Wernsdorff. Poet. Min. tom. IV, pag. 52, 53. — *Astrum* autem *Martis* poeta forsitan pro ipso Marte dixit respectu sideris natalitii, cui hoc Martis infortunium tribuit et hujus astri, quod infaustum erat. Vide ad VI, 533 seqq. Nec tamen dissimulo, hanc interpretandi rationem duram esse.

VAR. 314. *Nusquam*, 47, 54, 64. — *Exigat*, 15, 25, 57, 59.

NOT. 314. *Exigit plus*, pœnam graviorem.

VAR. 315. *Iste*, 25, 27, 46—50, 54, 55, 57—60, 64, 65.

VAR. 316. *Necat ille cruentis Verberibus*, 11, 20, ut apud Horat. Sat. I, 2, 41, *ille flagellis ad mortem cæsus*. Sed tum epitheton *cruentis* languet.

NOT. 316 seq. Conf. Horat. Sat. I, 2, 37—46. — *Secat*, concidit, lacerat. Conf. Horat. Epod. IV, 11, ibique Mitscherl.

VAR. 317. *Vulneribus*, 19.

NOT. 317. Vetus Schol. = *Mugilis* (seu *mugil*) piscis grandis capitis (unde et *capito* dicitur, Gall. *mulet*), postremis exilis, qui (æque ac scorpio et raphanus) in podicem mœchorum deprehensorum (Athenis olim) solebant immitti.² De ipso pisce vide Athen. VII, 16 (77, 78), pag. 306, 307.

¹ Conf. Voess. ad Catull. p. 41 seq. Cæsar. Obs. VI, 11; Lips. Exc. ad Tac. Ann. IV, 42; Gothofr. Brisson. et Hofmann. ad Leg. Jul. de adult. Pall. Sent. II, 26, 14, ibique intpp.

² Vid. Kusterus ad Said. voc. Παγιν; vid. Doering. ad Catull. carm.

15, 19; Schol. et intpp. ad Aristoph. Plut. 1068, et Nub. 1079; Casanb. ad Athen. I, 5, p. 5; Schweigh. ad Athen. VII, 77 (qui a figura piscis, illum morem puniendorum mœchorum putat ductum); Voss. de Idolol. IV, 49.

NOT. 318. *Tuus Endymion*, filius tuus formosus. *Endymion*, pastor a Luna adamatus: qui mythus inde ortus, quod primus lunæ cursum observavit (vide Plin. II, 9), et pulcher fuit; summam enim hominis pulchritudinem adumbraturi poetæ linguunt, deos ejus amore captos esse, eumque rapuisse.¹ — *Dilectæ*, formosæ, et quam amat propter pulchritudinem.

NOT. 319. *Servilia*, matrona deformis ac dives.² — Vix crediderim, poetam respexisse duas Servilias, turpissimas Catonis sorores, e quibus altera, Bruti mater, cum Cæsare libidinis commercium habuit, altera autem a Lucullo, marito suo, ob prostratam pudicitiam fuit repudiata. Vide Suet. Cæs. 50; Plut. in Lucullo, pag. 517; in Cat. Min. pag. 759, 769, 770, 785, et in Brut. pag. 984. Illa certe non *numos dedit* Cæsari, sed amplissima potius ab eo accepit dona ac prædia. Vide Suet. et Plut. locis citatis.

VAR. 320. *Fiat*, 16. — *Quem*, 27, 46—50, 58, 61, 62, 63, 65, 68. — *Exui*, 24. *Exuat*, 12, 14, 16. *Eruct*, 25, 46, 48, 49, 55, 56, 57, 59—63, 65—69, 71, 74.

NOT. 320. *Illius*, hujus Serviliæ. — *Exuet* filius tuus turpi matronæ, qualis Servilia est, *omnem corporis ornatum*, hoc est, amores ejus sectabitur, donec omnibus eam nudaverit unionibus vel gemmis reliquoque corporis ornatu.³

VAR. 321. *Ille*, 21.

NOT. 321. *Quid enim pretii ac muneris ulla mulier impudica negaverit udis inguinibus*, in Venerem libidinemque conferre dubitabit?

VAR. 322. *Hæc est*, 11, 45. — *Oppia*, 1, 47, 54, 57, 70, 75, 76, 82, et omnes fere codd. Paris. teste Achaint. *Optia*, 12, 14, 17, 22, 23. *Ophia*, 21. *Oppicia*, 20. *Scipia*, 16. *Yppia*, 19. *Hyppia*, 15, 45. *Hippida*, 18. *Ippia*, 24, 46, 48, 58. *Hippia*, 10, 11, 25, 49, 50, 55. 56, 59—69, 71—74, 77, non improb. Schurzff. ut sensus sit: sive est impudicissima, qualis *Hippia* fuit (vid. sup. 82—115), sive castissima, qualis fuit *Catulla*, utque poeta *μᾶλ' ἄνευ* contendat, nullam omnino feminam esse bonam, nihilque interesse inter lasciviorum et inter eam, quæ maximam castitatis laudem sit promerita. Sed casta mulier ab hoc loco aliena.

NOT. 322. *Oppia*, judice Brit. forte patricia ac nobilis; *Catulla* vero

¹ Vid. Heyn. Antiquar. Auss. St. I, et de Endymione idem ad Apollod. I, 7, 5, et Harles. ad Ovid. Trist. II, 299.

² Vetus Schol. « Nomen cujusdam mulieris turpissimæ. »

³ Interpretes, quotquot vidi, hæc verba ita exponunt: *exuet* Servilia *omnem corporis ornatum*, ut adultero donet. Sed verbum *exuet* ad idem subjectum, ad quod *fiet*, referendum est.

plebeia, vel illa liberalis ac prodiga, et hæc avara; vel denique illa dives et hæc pauper. Nota Ach. est: «Sic omnes interpretes; ego vero sensum multo magis satiricum hujus loci aperio: scilicet *Catulla*, mulier infamis et impudica (*libertine, effrontee*), quæ publice notabatur (vide *Martial. VIII, 53*; et supra ad *II, 49*); *Oppia*, mulier formosa et pudica (*prude acroë*). Porro, quum illas poeta opposuerit, in animo ei fuisse suspicor, omnes feminas impudicitiae insimulare.» *Casta* tamen mulier parum apte hoc loco memorari videtur. *Oppia* forsan hoc loco nomen deformissimæ, et *Catulla* formosissimæ mulieris. *Catulla* certe, cujus mentionem facit *Martialis VIII, 53*, et formosissima fuit et impudicissima.

VAR. 323. *Comes* olim pro *totos* legendum putabam hoc sensu: *deterior, male, impudica, femina illic*, in re Venerea, *habet comes mores*, come ingenium; summa comitate ac liberalitate allicere solet viros ac delenire. Sed præferenda nunc mihi videtur emendatio H. Valesii: *Deterior totos habet illic* (in *adis* et juvenilibus inguinibus vel mentalis) *femina amores*. Confer tamen *Comment.*

NOR. 323. Id Ach. ita interpretatur: «*Femina* omnis, quæcumque sit *deterior*, aut melior, habet *totos*, eosdem, *mores illic*, quum de inguinibus *adis* agitur, Gall. *Toute femme bonne ou mauvaise est la même, quand il s'agit de... et ne refusera jamais, quoi qu'il en coûte, d'assouvir sa passion.*» Sed quam dura sit hæc explicatio, vix est quod moneam; vulgaris est hæc. — *Femina deterior*, in ceteris male morata, et in reliquos omnes avara et nequam, *illic habet totos mores*, hic induit comitatem, liberalitatem, etc. ut mœchis largiatur, et placeat. Sed bene hæc adnotavit *Manso*: «Ipse olim tentaveram *tortos* pro *totos*, respiciens ad *Plauti (Menæchm. IV, 2, 25)* conditiones *tortas* et *confragosas*, hoc est, ambiguas et difficiles, et ad *Persii morés curvos* et *intortos (III, 52; V, 38)*, hoc est, abnormes et ad regulam non exactos. Nunc accuratius, re perpensa, mentem muto, et *totos mores* de universa vivendi agendique ratione intelligo. Dixerat poeta de libidinibus feminarum generosiorum et summo loco natarum. His missis pergit: Quid dicam de *feminis deterioribus*, id est, inferioris conditionis? hæ totæ ab inguinibus pendent; harum *mores* et consuetudines plane *illic* (in inguinibus) sunt, et inguini imperio temperantur. Habemus epiphonema satis aptum et claudenda sententia dignum, cui, si verba spectemus, non absimile fuerit *Lacretianum* illud, *VI, 1203*.

Hæc hominis totæ vires corpusque fluebat.

Ceterum frustra quaeritur quæ sint *Oppia*, *Hippia* et *Catulla*, quæve sub earum nomine lateant. Si admittimus lectionem *Hippia*, quæque hoc loco occurrat, eandem esse dicimus cum *Hippia*, cujus poeta *VI, 81*, meminit, habemus senatoris Romani uxorem. De *Catulla* nihil certi quidem diserta testimonia definiunt, nec tamen repugnant generosæ familiæ, quæ de ea, si modo nostra fuerit, *Juven. II, 49*, et *Martial. VIII, 53*, præ-

dicant. Non vero opponere sibi invicem voluit Juvenalis *Oppiam* et *Catullam*, sed potius utriusque exemplo docere feminas vel nobilissimas, si libidine corripiantur, temperare sibi non posse, quin generis et loci immemores famam ac numos abjiciant. Huic tamen consilio non repugnat oppositio, quæ probabilis quoque fit, ex voc. *sive*, *sive*. Fortasse etiam non deerunt qui *amores* legere malint. Conf. Var. Lect.

VAR. 324. *Profuit uni*, 16. *Profuit ergo*, 49, 55. *Profuit olim*, 61, 62, 63, 66—69, 71—74, 77. *Uni et olim* legitur etiam in quibusdam MSS. Paris.

VAR. 325. *Bellerophonti*, 17, 19, 21, 22, 23, 45, 49, 60, 65.

VAR. 326. *Certe pro nempe*, 18, 21, 24. — *Seu*, 22. — *Repulsa* restitui ex 10—16, 21—27, 45—50, 54—69, 71—74. *Repulso*, 17—20, 70, 75, 76, 82, quod quomodo explicari commode possit, vix assequor. Sed neque vox *hæc* hoc loco convenit. Refertur vulgo ad Phædræ, Hippolyti novercæ, quæ mox *Cressa* dicitur. Durissima vero est hæc ratio, quum nulla ejus antea mentio sit facta; et nihil me movet contradictio Heins. « Ad hæc facile (!) ex sequentibus assumi potest *Cressa*. Talis constructio non inusitata est et sæpius multo duriores inveniuntur. Vide Gron. Obs. IV, 4, ad Stat. Theb. I, 112, et ad Liv. XXX, 7. » Olim suspicabar, poetam scripsisse: *Erubuit nam Phædra, ut fastidita, repulsa*. Librarii omnino permulta sic loca et nomina in primis propria corrumpere: Juvenalis etiam *Phædra*, opinor, pro *Cressa* dixisset, nisi illud nomen jam memorasset. Vellem tamen lenior daretur medicina.

NOT. 324. *Sed casto quid forma pulchra nocet?* Objectio, quam refellit poeta exemplis *Hippolyti* et *Bellerophontis*, quorum castitas vel in proverbium venit, quosque *grave propositum* castæ vitæ, vel castitatis servandæ, non a periculis tutos præstitit, sed in ea potius conjecit. — *Quid profuit immo potius* (Gall. *au contraire*) his libidini incestoque amoris mulierum restitisse, et castitatem servasse? — *Hippolytus*, Thesei filius pulcherri- mus, qui a Phædra noverca, cujus incesto amoris non obsequabatur, falso apud patrem stupri insimulatus, et, quum hujus iram fugeret, ab equis, quos Neptunus, Thesei precibus ad vindictam provocatus, consternerat, curru dejectus raptatusque misere periit; vide Ovid. Her. IV, et Ovid. Met. XV, 491 seq. Eurip. et Senec. in Hippol. Athen. XIII, 8 (74), p. 600. Mythos de Hippolyto exponit ill. *Creuser's Symbolik*, tom. II, pag. 357, 489; tom. IV, pag. 153 seq. — *Bellerophon*, seu *Bellerophontes*, filius Glauci et Sisyphi, Corinthiorum regis, nepos, qui quum a Præto, Argivorum rege, hospitio exceptus et ab ejus uxore *Shenebæa* ad adulterium pellectus esset, propter repulsam ab ea stupri apud maritum accusatus, et ad Iobaten socerum missus est, ut ab eo interficeretur. De his et reliquis ejus fati vide Hom. II, 7, 152 seq. Heyn. ad Apollod. II, 3, 1, et Mitscherl. ad Horat. Od. III, 17, 13 seq. Conf. *Creuser's Symbolik*, tom. IV, pag. 62.

VAR. 327. *Shenebæa* revocavi ex 46, 47, 48, 50, 62, 64, quoniam Græcis

constanter *Θρῆβόα* dicitur. Vid. Muncker. ad Hygin. fab. LVII, et Heyne ad Apollod. II, 2, 1, pag. 277. *Sthenobæa*, 1, 10—15, 24—27, 49, 54—57, 59, 60, 61, 63, 65, 67—77, 81, 82. *Stenebea*, 20. *Siheneboa*, 58, 66. *Stenebæa*, 11, 22, 23.

NOT. 327. *Sthenobæa*, quæ *Ἀντιὰ* dicitur Hom. II, ζ, 160, et vel *Iobatæ*, vel *Amphianactis* filia fuit. Conf. Var. Lect. et Heyn. ad Apollod. II, 2, 1, et III, 9, 1. — *Cressa Phædra*, Minois regis Cretensis filia. Cur vero *Cressa* hoc loco dicitur, nec potius proprio nomine *Phædra*? Nonne ex hac quoque, ut ex aliis caussis, probabile fit, *Phædræ* jam antea mentionem factam, et a librariis lectionem vs. 326 corruptam esse. Vide ibi *Varias Lectiones*.

NOT. 328. *Concussere se*, propter repulsam commotæ sunt, excitarunt se iratæ ad vindictam, ut apud Flor. III, 1, pr. *Non leviter se Numidia concussit*, ad pugnandum, ad bellum fortiter gerendum. Genus loquendi a leone, qui iratus se caudamque concutit, petitem videtur, non a luctatoribus, qui certaturi manus concutiunt. Nisi malis, *concussere se*, animum agitant, vindictam secum animo volutarunt. Conf. Virg. *Æneid.* VII, 338, ibique Heyn. Sed illud aptius graviusque.

NOT. 329. *Quum pudor* ob rem turpem, qualem meditabantur *Phædra* et *Sthenebæa*, *stimulos admovet odio*, accendit odium et iram addit. Genus loquendi notum ductumque a *stimulo*, *κέντρον*, seu *σάουρατρον*, quo equi aut boves aratores pungi et incitari solebant, unde proverb. *πρὸς κέντρα λατρεῖται*, et *κέντρονενεὶς ἴπποι*.

ANAL. 329—345. Pulchritudinem esse noxiam, probatur etiam exemplo C. Sili, juvenis formosissimi, et consulis designati, cui Messalina, Claudii Imperatoris uxor, insano amore capta, palam nupsit, absente marito Ostiantque sacrificii causa profecto; quæ forma et ipsi et Silio exitium peperit; vid. Tac. Ann. XI, 5, 12—38. — Nota Ach. est: «Juvenalis h. loc. ipsa historia mitior, in Silio multo majoris pretii virum nobis offert, quam re vera fuit: nam Silius quidem a Messalina sollicitatus Juniam Silanam uxorem suam repudiavit; at ille paullo post et ambitione pessima ductus, et honorum atque dignitatum spe mentem occæcatus, ipsam vicissim Messalinam impulit, ut insanas nuptias celebraret. Vide Tacit. Annal. XI, 26, 11. Silius tamen id fecit necessitate coactus, quamvis non ita castus et propositi tenax, ut Hippolytus et Bellerophon, tamen non minus fere dignus fuit, cujus misereremur.»

NOT. 329. *Elige*, dic, *quidnam suadendum esse putes* Silio, precibusne Messalinæ obsequatur, eamque uxorem ducat, necne? Si duxerit, periculum mortis metuendum a Claudio; si abnuerit, a Messalina. Conditio itaque ejus miserrima fuit, certumque et inevitabile exitium.

VAR. 330. *Putas*, 12, 16, 22, 67, 68, 72.

VAR. 331. *Destinet*, 27, 47, 48. *Festinat*, 16, 66.

NOT. 332. *Rapitur Silius Messalinæ oculis*, amore ardentibus, hoc est,

amore ejus detinetur ac devincitur, *exstinguendus, periturus*, ut pereat: nam oculi, vel facies, aliæque partes corporis pulchræ adspicientem *capere, rapere, sibi subripere* et *venari* dicuntur. ¹ Male jungunt: *rapitur exstinguendus oculis Messalinæ*, occidendus ante oculos ejus.

NOT. 333—336. Describuntur solennia nuptiarum Messalinæ et Sillii, de quibus conf. Tac. Ann. XI, 27.

VAR. 334. *Flammeolo*, 18, 20, 23, 24, 62, 68, 71, 72, 73. Vide supra Comm. ad II, 124.

NOT. 334. *Flammeolo*, velo, quo tecta sponsa vel nova nupta traditur sponso; vide ad II, 124. — *Tyrius*, purpureus, *Genialis*, scil. lectus nuptialis, purpura stratus; vide ad VI, 22. — *In hortis Lucullianis*, de de quibus vide Tacit. ejusque intpp. Ann. XI, 1, 32 et 37, quibus tamen locis memorat, Messalinam nuptiis demum celebratis in hortos illos digressam, et in iis interfectam esse. Henninius monet, salem habere voc. *palam*, poetamque, ut indomitam Messalinæ libidinem ureret, notare, eam contra morem romanum non in *lecto adverso*, qui fere in atrio domus, ante ipsam januam (*adversus* januam, de quo vide Lips. Elect. I, 17), statuebatur, sed publice in hortis pudorem prostituuisse, obiterque ita tangi mirificum Imperatoris mariti stuporem. Confer Taciti Annales, lib. XI, 27.

VAR. 335. *Cernitur*, a m. pr.

NOT. 335. Poeta non ait, antiquas, sive ritus antiqui, dotes fuisse *decies centena*; sed notat invidiosam illo ævo Romanorum opulentiam, quæ tantum ab antiqua tenuitate recesserat, ut quasi legitima et solennis dotium summa esset decies centena millia, unde et Seneca: *Pantomimæ decies sestertio nubunt*; Rigalt. Vide ad VI, 137.

NOT. 336. *Auspex* adhibebatur in nuptiis, ut auctoritatem iis ² daret, et per eum auspicia haberent sponsus ac sponsa; nam auspicato, ut alia, sic quoque matrimonia contrahebantur. *Dos* etiam *inter auspices consignabatur*, Sueton. Claud. 26 (conf. Ern. Clav. Cic. voc. *Auspex*; Tac. Annal. XI, 27; XIII, 37). Ciceronis autem ævo res non amplius in usu fuit, sed nomen tantum. Vide Cic. de Div. I, 16. — *Cum signatoribus* tabularum dotis, seu nuptialium, inter quos ipsum quoque Claudium fuisse quidam putarunt. — *Inductum*, quasi de industria simularentur nuptiæ ad aver-tendum transferendumque periculum quod imminere ipsi per quædam ostenta portenderetur. Ita Suet. Claud. 29. Enimvero ille non ultimus.

¹ Conf. Ovid. Am. III, 11, 48; Burm. ad Phædr. IV, 4, 4; Mitscherl. ad Herat. Od. IV, 13, 20.

² Vid. Ernesti Clav. Cic. voc. *Auspex*, et conf. Taciti Annales, lib. XI, cap. 27.

domus suæ dedecus scire potuisset, vs. 342, si ipse inter signatores, hoc prætextu allato adfuisse; Ach.

VAR. 337. *Putabis*, 47, 54, 58.

NOT. 337 sqq. Poeta ipsum alloquitur Silium. — *Tu putabas* forte, hæc Claudio Imper. futura esse: sed Messalina, non contenta furtivis adulteriis, et secura ob stuporem mariti, palam ac *legitime*, adhibitis scilicet signatoribus tabularum dotis, auspice, etc. iusta et cuncta nuptiarum solennia celebrare voluit, ac celebravit. Itaque nunc *dic*, *quid placeat* tibi, dicturusne sis Messalinam uxorem, necne? — *Nisi parere velis*, et obsequi insano amoris ac voluntati Messalinæ, quæ palam et legitime vult nubere, *pereundum* tibi est *ante lucernas*, *luxναφίαν*, antequam accendi solent lucernæ, hoc est, ante vesperam, confestim, jussu iratæ femine: si autem *scelus admittas*, palam ac legitime eam duxeris uxorem, *dabitur mora parvula* supplicio tuo, *dum res*, etc. hoc est, ipsi Claudio penam temeritatis scelerisque dabis, quam primum rem compererit.

VAR. 339. *Est pro erit*, 11, 14—17, 19, 20, 23—27, 45—50, 55, 57—63, 65—69, 71, 72, 73, et plerique Codd. Paris.

VAR. 341. *Aurem*, 14, 16, 20, 21, 22, 24.

VAR. 343. *Si tanti*, 11, 14—20, 23, 24, 25, 45, 49, 56—63, 65, 68. *Si tanti est*, 27, 46, 47, 48, 50, 54, 55, 66, 67, 71—74, 77. Non male!

NOT. 341—345. Bene poeta notat stuporem Claudii, ac facete Silium hortatur, ut Messalinæ desiderio satisfaciat. *Res nota fuit urbi et populo*, priusquam *contigit principis aures*. — Ille *princeps*, *dedecus domus Augustæ ultimas*, postremo omnium, *sciet* (vide Tac. Annal. XI, 28—32), et *sciet* tantum, non ulciscetur: nam Messalina effugisset penam sceleris, nisi Narcissus cædem ejus properavisset (vide Tac. Annal. XI, 37, et infra XIV, 330). — *Interea*, dum res temeraria ad principis aures pervenerit, tu, Sili, *obsequere imperio* et cupidini Messalinæ; *sit tibi tanti pretii vita dierum paucorum*, hoc est, fac illud, ut certe aliquot dies vitam protrahas: nam si parere abnueris, extemplo Messalinæ jussu tibi *pereundum* erit; si ejus amoris ac desiderio satisfeceris, vives saltem aliquot dies, donec res contigerit principis aures, qui ultimus eam resciscet.

VAR. 344. *Levius meliusque*, 10, 14, 15, 16, 18, 25, 27, 46—50, 54—63, 65—69, 71—74. *Levius meliusve*, 19.

NOT. 344, 345. Quodcumque ceperis consilium, vel quæcumque ratio tibi levior meliorque visa fuerit, mors tibi parata est, sive a Messalina, sive a Claudio.

NOT. 345. Conf. Tac. Annal. XI, 35, et Dio, LX, 31. — *Pulchra et candida cervix*, quæ pulchritudo exitialis fuit Silio, et immaturæ mortis causa.

ANAL. 346—366. Locus plane divinus, omniumque, quos memini,

134   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

gravitate ac præstantia sententiarum nobilissimus. Conf. supra ad Argum. Satir.

NOT. 346. *Nil ergo optabunt homines? Vetabimus ergo homini vota? nihil minus: hæc objectio suo stat talo et magni ponderis est, siquidem omnis hominum vita (et maxima ejus voluptas), si rem accurate ad rationem voces, nihil aliud est, quam concatenata spei et votorum successio, quæ demta homo quid erit, nisi iners stupor, nisi viva morte sepultus; sed vota exsuperantissimæ Dei providentiæ sunt accommodanda. quæ mens est Nostri, qui hac Satir. idem docet, quod in Enchiridio Epictetus, et in morali philosophia Stoici; Hennin.*

VAR. 347. *Permittas*, 13. 16.

NOT. 347 seq. Σωκράτης εὐχετο πρὸς τοὺς θεοὺς ἀπλῶς τὰγαθὰ δίδόναι, ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδότες, ὅποια ἀγαθὰ ἔστι· τοὺς δὲ εὐχομένους χρυσίον, ἢ ἀργύριον, ἢ τυραννίδα, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, οὐδὲν διάφορον ἐνόμιζεν εὐχεσθαι, ἢ εἰ κυβείαν, ἢ μάχην, ἢ ἄλλο τι εὐχοίντο τῶν φανερώς ἀδύλων, ὅπως ἀποδῆσοιτο, Xenoph. Mem. Socr. I, 3, 2. Ἄνθρωποι δὲ μάταια νομίζομεν, εἰδότες οὐδὲν θεοὶ δὲ κατὰ σφίτερον πάντα τελοῦσι νόον, Theogn. Sent. vs. 141, 142. Θεοὶς εὐχου, οἷς ἔστι μέγα κράτος, οὐτ' ἄτιρ θεῶν γίγνεται ἀνθρώποις, οὐτ' ἀγαθ' οὐτε κακά, ibid. vs. 171, 172. Ipse Socrates apud Platon. Alcib. II, pag. 154, ed. Nürnbergeri: Δοκεῖ μοι φρόνιμος τις εἶναι ἐκείνος ὁ ποιητής, ὅς φίλοις ἀνθρώποις τοῖς χρυσάμενοις, ὁρῶν αὐτοὺς καὶ πράττοντας καὶ εὐχομένους ἅπαν οὐ βέλτιον ἦν, ἐκείνους δὲ ἰδοῦναι, κοινῇ ὑπὲρ ἀπάντων αὐτῶν εὐχὴν ποιήσασθαι. Λέγει δὲ πῶς ὧδ'· Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἰσθλὰ καὶ εὐχομένοις καὶ ἀνεύκτοις ἡμῖν δίδου, τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπαλλέξιν καλεῖς, et pag. 172. Τοῦτον μὲν τοίνυν καὶ Ἀσχαμαιμόνιοι τὸν ποιητὴν ἐκλωκότες, εἴτε καὶ αὐτοὶ οὕτως ἐπισκευμμένοι, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἐκάστοτε παραπλησίαν εὐχὴν εὐχονται, τὰ καλὰ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοὺς θεοὺς δίδόναι καλεῖοντες αὐτοὺς σφίσι αὐτοῖς· πλείον δ' οὐδαίς ἂν ἐκείνων εὐξαμίων ἀκούσι. Conf. Valer. Max. lib. VII, cap. 2, ext. 1, et Pind. Pith. III, 106 seq.

VAR. 348. *Quid pro sit*, 21.

NOT. 349. *Pro jucundis*, pro iis, quæ nobis jucundissima videntur, vel quæ ad voluptatem spectant et maxime a nobis expeti solent.

NOT. 350. Dii enim nobis dant utilia, etiam non petita; nos sæpe noxia votis expetimus.

VAR. 351. *Impulsi*, 63. — *Cupidine capti*, 14, 17, alique Codd. teste Heins. ad Ovid. Met. XIV, 229, qui nostram lectionem, ibid. lib. VIII, 123, multis illustravit exemplis. — *Cæca vanave cupidine legisse vet.* Schol. (cujus glossa est: *cæco sive vano desiderio*) non mihi persuasit Schuraff. cui epitheton *magnaue* semper displicuit.

NOT. 352, 353. Socrates, apud Platon. loc. laud. pag. 152. Εὐρτίσις δὲ καὶ περὶ τέκνων τὸν αὐτὸν τρόπον εὐξαμένους τινὰς ἤδη γενέσθαι, καὶ γεγε-

μένων εἰς ἐκφορὰς τε καὶ λύπας τὰς μεγίστας πατασάντας. Οἱ μὲν γὰρ, μοχθηρῶν διὰ τῶν ἐντων τῶν τέκνων, ὅλον τὸν βίον λυπούμενοι διήγαγον· τοὺς δὲ, χρηστῶν μὲν γενομένων, συμφοραῖς δὲ χρησαμένων, ὥστε στερηθῆναι, καὶ τοῦτοι οὐδὲν εἰς ἐλάττωνας δυστυχίας καθεστηκότας ἥπιρ ἐκαίνο· καὶ βουλομένως ἂν ἀγίνετα μᾶλλον εἶναι ἢ γενέσθαι.

VAR. 354. *At tamen ut*, 13, 14, 17, 19—22, 24, 27, 47, et XXV Codd. *Patria. At tamen et*, 10. *Ac tamen ut*, 11. *Et tamen ut*, 16. *Ut tamen ex-precas*, 18, 45.

VAR. 355. *Thomacula*, 22, 48, 64. *Thomatula*, 17, 20, 23, 46. *Tomacula*, 24. *Stomachula*, 15, 16. *Thymatula* (a θυσις dicta) emend. Valla.

NOT. 354, 355. *Preces veterum plerumque simul vota erant.* — *Tomacula* (*tomacinae pernae*, Varr. R. R. II, 4, § 10), Gr. τόμοι, seu τόμια, et τράχα, seu τιμάχεια, pinguia quædam viscera, inpr. porcina, vel minutatim concisa, vel simpl. abscisa, qualia diis offerri solebant (unde hoc loco *divina*): sic dicta a τράχω, vel τομαῶ. Cf. Mart. I, 42, 9; Petron. 31 et 49. — *Divina* dicuntur, quæcumque ad deos eorumque sacra spectant, vel diis offeruntur; unde *res divinae* dicuntur sacrificia. — *Porcus* olim nuptiarum potissimum initio, et a Græcis Veneri immolabatur. Vid. Varr. R. R. II, 4, § 9, et Athen. III, 49, pag. 96, a.

NOT. 356. Conf. Horat. Od. I, 31, 17 seq. et Senec. Epist. 10; Pers. II, 8, et Mart. X, 47.

VAR. 357. *Et mortis recte forsam*, 24, 61, 62, 63, 65—69, 71—74.

VAR. 358. Quidam post *ponat*, non post *Naturæ* distinguunt, præeunte vet. Schol.

NOT. 357, 358. Conf. Virg. Georg. II, 490 sqq. ibique Heyn. Plat. Phædr. Plin. XXVIII, 1, seu 2, extr. Senec. Cons. ad Marc. cap. 20, ad Sil. II, 223 seq. 576; III, 134 seq. XIII, 883 seq. Stoici potissimum sapientis erat, non timere mortem, omniaque, quæ vitari nequeant. — *Spacium extremum*, finem, *vita*, mortem imminentem. Sic θανάτῳ τέλος, βιότῳ τέλος, τέμαρ, μετὰ σέ, Sil. X, 209, et similia: nam vitæ spatium comparari solet stadio decurrendo in Circo et finis vitæ, mors, μετὰ, τέλος. Conf. Pind. Nem. VI, 13 (δραμὴν ποτὶ στάθμαν); Virg. Æneid. X, 471, et XII, 546 (ubi vide Heyn.), et Koenig. ad Pers. III, 68.

NOT. 359. Epicuri præceptum erat: Ἀνέχου καὶ ἀπέχου, et eris ἀναπαρ-τετός καὶ ἀμεταμέλητος.

VAR. 360, 361. Absunt ab 11, et 22, prob. Schurzff. si etiam vs. 362, ejicitur, ne poeta ταυτολόγως dicat, *qui ferre queat quoscumque labores* et deinde, *qui potiores Herculis ærumnas credat sævosque labores*, etc. Leguntur in scholiis antt. librisque tantum non omnibus, et ab interpolatoris ingenio illos esse profectos, vix crediderim. Pro *labores* tamen vs. 359, substituere nolum *dolores*, quæ lectio in quibusdam reperitur editi. ut recentt. Farnabii.

136   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

Lubini et al. Nota Hein. est : « Talia ἐπιτορῶντα improbare etiam videtur Pers. Sat. I, 92, et Benth. ad Horat. Od. I, 34, 5. Sed multa similia habet Schraderus ad Museum, pag. 140. Tautologia vero ejusmodi est, ut facile ferri possit. Præterea hemistichion ex vs. 360, jam laudatur Macrobió Somn. Scip. I, 8. *Passiones ignorare, non vincere, ut nesciat irasci, cupiat nihil.* » — Nil, 24.

Nox. 360. Etiam hæc stoicam spirant sapientiam. Confer Senec. de Ira, II, 6—8, et Horat. Epist. I. 6. Ex affectibus autem et perturbationibus animi, quæ vitam non patiuntur quietam esse et beatam, potiores tantum memorantur, ira et cupiditas.

VAR. 361. *Scevosque*, 20.

VAR. 362. *Plumis*, 13, 14, 16, 17, 20, 21, 22, 24—27, 46—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73. *Et plumis, et cænis*, 77. — *Sardanapalli*, 17—24, 45, 49, 64.

Nox. 361, 362. Animum, qui variis, immo Herculeis, laboribus, quibus eluceat virtus et incrementa capiat, exerceri malit, quam ignavam in otio ac voluptatibus vitam agere. — *Sardanapalus*, ultimus Assyriæ rex, idemque mollissimus, unde hoc loco *plumis*, plumeis calcitis, hoc est, lectis mollibus.¹

Nox. 363, 364. Bonam mentem ac felicitatem ipse tibi parare poteris, studio virtutis ac sapientiæ, unde eas optare stultum est. Conf. Senec. Epist. 27, 41 et 80; Cicer. Nat. Deor. III, 36; Horat. Epist. I, 18, 111, 112, ibique Benth. — *Semita vitæ tranquillæ*, via ad vitam tranquillam ac beatam. Μαρτὸς δὲ καὶ ἑρμῖος οἴμος, etc. Hesiod. Op. et D. lib. I, 288 seq. Nam poeta videtur fuisse memor fabulæ, quam de Hercule commentus est Prodicus; de qua vide ad Silium, XV, 18 seq. et Kœnig. ad Pers. III, 56, 57.

VAR. 365. *Nomen*, 16. Quidam Codd. Paris. et alii ap. Lact. Inst. III, 29 ubi poetæ nostri vs. 365 et 366 laudantur, non improb. Plathnero, qui comparavit verba Ciceronis : « Ignoratio rerum et causarum Fortunæ nomen induxit. » — *Nullum numen abest* (hoc est, omnes dii favent et adsunt iis, qui non temere, sed consilio et prudentia res gerunt), 13, 15, 16, 18—22, 24—27, 45—49, 54—59, 61, 62, 63, 65—69, 71, 72, 73, 77, et quatuor MSS. Paris. Sed nostra lectio hoc loco aptior est. *Nos te*, 1, 8, 11, 12, 70, 75, 76. *Sed te*, 10, 14—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77. *Tecum*, 13, ejecto vs. 366. In repetitione pronom. *nos* major vis inest. Ceterum, eadem lectionis varietas reperitur infra vs. 316, ubi hæc verba repetuntur, et apud Lactant. loc. laud.

Nox. 365, 366. *Nullum numen*, nullam potestatem, *Fortuna* habet in

¹ Conf. Diod. lib. II, cap. 23 seq. cap. 3; Vellei. lib. I, cap. 6; Boher. Athen. lib. XII, cap. 7; Justin. lib. I, ad Cic. Tusc. Quæst. lib. V, cap. 35.

homines, minime in studiosos sapientiæ ac virtutis, qui animi cupiditatibus imperant, neque externa sectantur bona, quæ subjecta sunt fortunæ, sed animi, quæ vera sunt bona, neque a fortuna nobis auferri possunt : qui vero causas rerum non satis solerter explorant, pravisque cupiditatibus ducuntur, per imprudentiam res humanas non divina Providentia, sed Fortunæ arbitrio regi existimant, vel tacite quasi consensunt, et huic, tanquam auctori, tribuunt, quæ ipsis culpa sua contingunt. Conf. Plin. II, 7, et Senec. Epist. 98. — *Numen* poetis primum Dei voluntas, et quodcumque ejus indicium, monitum oraculumque, deinde ejus potentia ac majestas (ut forte hoc loco), vel auxilium, hinc vero Deus ipse, et denique illius vel natura, vel nomen quoque ac titulus dicitur. ¹ Si tamen quis propter ea, quæ mox sequuntur, verba, *nos te facimus Deam*, vulgarem vocis notionem retinere malit (ut *nullum numen habes sit idem quod nullum numen es*, seu, non es Dea), equidem non magnopere repugnem. Ceterum hi versus Lact. Inst. III, 29, et infra XIV, 315, 316, repetuntur. Conf. Var. Lect. — *Locamus te in cælo*, locum tibi in cælo damus, hoc est, te in deos ² referimus.

¹ Vid. Heyn. ad Virg. *Æneid.* I, 8, XI, 232; Barm. ad Ovid. *Trist.* II, 13, 666; II, 123; III, 372; IV, 611; 551, et IV, 2, 9.
² Cf. Heins. ad Ovid. *Met.* XV, 818.

N. B. Veniamus nunc ad loca quædam versionis carminibus gallicis expressæ, quæ supra nuntiavimus, pag. 50.

Fr. 56. Quosdam præcipitat subjecta potentia magnæ etc.

- « Vois Séjan, vois la haine attachée aux grandeurs,
- « D'un abyme, à ses pieds, ouvrir les profondeurs.
- « Ses titres éclatans renflaient de longues pages:
- « C'est un arrêt de mort; il tombe, et ses images,
- « Ces monumens si fiers, avec lui condamnés,
- « Roulent, par les bourreaux honteusement traînés.
- « Vois les Romains en foule expier leur bassesse.
- « Entends-tu retentir la hache vengeresse,
- « Et les chevaux d'airain mutilés par le fer?
- « Sous les soufflets bruyans, entends-tu siffler l'air?
- « La forge, en frémissant, s'allume; le feu brille:
- « Ce Séjan colossal dans les fourneaux pétille.
- « Déjà coule à torrens le bronze révééré;
- « Déjà ce front superbe et d'un peuple adoré,
- « Ce front qui fut jadis le second de la terre,
- « Et disputait l'enceins aux maîtres du tonnerre,

« Devient vase, trépied, plat, cuvette, bassin.
 « Va, cours, que des lauriers suspendus par ta main,
 « De tes toits couronnés embellissent le faite;
 « Immole une victime et prépare une fête;
 « Ce jour, pour les Romains, est un jour fortuné;
 « Séjan, le fier Séjan, au supplice est traîné.
 « Quel spectacle! on s'étonne, on célèbre sa chute:
 « — Enfin, à ses fureurs je ne suis plus en butte;
 « Je ne l'aimai jamais. Quels dédains! quel orgueil!
 « Comme il laissait tomber un insolent coup d'œil:
 « De quoi l'accuse-t-on? qu'a-t-il osé commettre?
 « Où sont les délateurs, les témoins? — Une lettre
 « Des roches de Caprée est venue au sénat.
 « Sa prolix longueur est un secret d'état —
 « J'entends, et ne veux pas en savoir davantage.
 « Mais le peuple? — le peuple! Il suit l'antique usage.
 « Quand on est condamné, peut-on être innocent?
 « Il hait le malheureux, adore le puissant.
 « Si le sort à Séjan n'eût pas été contraire;
 « Du lion endormi dans son triste repaire,
 « Si l'imprudent sommeil avait été surpris,
 « Dans ce même moment, tout ce peuple à grands cris
 « Saluerait empereur, ce Séjan qu'il outrage.
 . . . . .
 « Hâtons-nous. Le cadavre est encor sur la rive,
 « Courons, foulons aux pieds l'ennemi des Césars:
 « Surtout que l'on nous voie; épions les regards,
 « De peur qu'on ne le nie, et qu'un esclave traître
 « N'ose devant le juge, et dès ce jour peut-être,
 « Traîner, la hant au cou, son maître épouvanté.
 « Tels étaient les discours de ce peuple agité. »

Vs. 141. . . . . *Quis enim virtutem amplectitur ipsam? etc.*

« Ce n'est pas la vertu, c'est la gloire qu'on aime;
 « Otez la récompense, et la vertu n'est rien:
 « Que de crimes commis pour ce fragile bien!
 « Cette gloire, un vain nom, attachés à la pierre
 « Qui couvre de la cendre, et garde une poussière!
 « Encor ces titres vains seront-ils effacés,
 « Et pour faire éclater les marbres dispersés,
 « Que faut-il? d'un figuier les rampantes racines.
 « Les tombeaux sont mortels; tout meurt jusqu'aux ruines.
 « Approche, et descendons dans ces vieux monuments.
 « Mon œil cherche Annibal. Eh quoi! ces ossements,
 « Cette poudre, c'est lui! que sa cendre est légère!
 « Jadis il fut trop grand, pour que l'Afrique entière
 « Le contint: il s'élance hors de ses régions.
 « A des peuples noircis par de brûlans rayons,
 « Sa soif de conquérir ajoute encor l'Ibère.

- « Des monts Pyrénéens il franchit la barrière :
- « Les Alpes ont paru ; leurs sommets hérissés
- « N'offrent que précipice , et des remparts glacés.
- « Les frimats sont foulés sous sa marche rapide ,
- « Les rochers sont dissous par un mordant acide.
- « Aux champs Ausoniens le voilà descendu ;
- « Il y règne ; c'est peu. Vers le Tibre éperdu
- « Il court : — Je n'ai rien fait, dit-il, si mes cohortes
- « Rome, la hache en main, ne vont briser tes portes ;
- « Je veux au Capitole arborer mes drapeaux.
- « Artiste, prends la toile, et saisis tes pinceaux ;
- « A travers des débris ensevelis sous l'herbe ,
- « Peins-nous, privé d'un œil, cet Africain superbe,
- « Pressant les flancs tardifs d'un énorme éléphant.
- « Mais ô gloire ! ô faiblesse ! il était triomphant ;
- « Il est vaincu, chassé de royaume en royaume ;
- « Il fuit, et d'un grand nom promenant le fantôme,
- « D'un roi de Bithynie il va grossir la cour ;
- « Et, veillant à sa porte, attendre qu'il soit jour :
- « L'effroi de l'univers implore une audience.
- « D'un beau trépas, du moins, s'il avait l'espérance !
- « Celui qui fit pâlir cent peuples alarmés,
- « Tombe-t-il sous l'effort des bataillons armés ?
- « Est-ce le fer, le feu qui termine sa vie ?
- « Il ébranla l'Europe, et l'Afrique, et l'Asie ;
- « Un anneau met un terme à de si grands destins !
- « Anneau vengeur de Canne, et vengeur des Latins ;
- « Il expie en un jour le sang de vingt années.
- « Va donc, cours, et franchis les Alpes étonnées,
- « Pour charmer des enfans et d'apprentis rhéteurs,
- « Sur tes exploits usés bruyans déclamateurs. »

Vs. 168. Unus Pellæo juveni non sufficit orbis : etc.

- « Et ce jeune insensé, conquérant de la terre,
- « Sur les rochers aigus d'une île solitaire,
- « Comme si par le sort il était confiné,
- « Dans les bornes du monde il est emprisonné ;
- « Pleurant d'être arrêté dans sa course infinie,
- « Cet étroit univers fatigue son génie.
- « Babylone l'attend. Là, malgré son orgueil,
- « Il tiendra tout entier sous les ais d'un cercueil.
- « Homme ! tu veux en vain agrandir ta nature !
- « Mets un pied dans la tombe, et connais ta mesure. »

Vs. 240. Ut vigeant sensus animi, ducenda tamen sunt etc.

- « Mais je veux que le temps respecte sa raison ,
- « Qu'il n'ait point le malheur de survivre à lui-même ;
- « Il faut voir le bûcher d'une épouse qu'on aime ;

« Il faut, environné des lugubres flambeaux ,
 « Escorter ses enfans au séjour des tombeaux ,
 « Voir périr ses amis , voir expirer ses frères ,
 « Voir ses sœurs remplissant les urnes funéraires.
 « Sans cesse à ses côtés frappant de nouveaux coups ,
 « La mort par un trépas les renouvelle tous.
 « Ah ! l'homme est trop puni de sa longue carrière !
 « Errant sur les débris de sa famille entière ,
 « Il promène ses pleurs de cercueil en cercueil ,
 « Sèche dans l'amertume , et vieillit sous le deuil . »

Ps. 346. Nil ergo optabunt homines ? — Si consilium vis, etc.

« L'homme ne pourra donc jamais former de vœux !
 « Laisse tes intérêts entre les mains des dieux ,
 « Crois-moi , reposons-nous sur leur bonté suprême ;
 « L'homme est plus cher aux dieux , qu'il ne l'est à lui-même.
 « Nous cherchons ce qui plaît ; eux pèsent nos besoins ;
 « Dévoré de désirs , et tourmenté de soins ,
 « Tu voudrais une femme , un fécond hyménée ;
 « Mais le regard des dieux lit dans ta destinée ;
 « Il voit ce que seront ton épouse et tes fils.
 « Si pourtant , si tu veux dans leur sacré parvis ,
 « Ardent solliciteur d'une grâce nouvelle ,
 « Une offrande à la main aborder leur chapelle ,
 « Demande un esprit sain dans un corps vigoureux ,
 « Une âme à qui la mort soit un bienfait des dieux ,
 « Sachant dompter la crainte , et vaincre la colère ,
 « Qui ne désire rien , supporte tout , préfère
 « Les longs travaux d'Hercule et ses âpres combats ,
 « Aux jeux , aux voluptés , aux festins délicats ,
 « Au duvet , où les rois endorment leur mollesse.
 « La route du bonheur , crois-moi , c'est la sagesse.
 « De ton propre destin , c'est à toi d'ordonner ;
 « Je te montre des biens que tu peux te donner.
 « Qu'as-tu besoin des dieux si ta raison t'éclaire !
 « Fortune ! des humains fantôme tutélaire !
 « Nos vices t'ont placée au rang des immortels ;
 « Que l'homme ait des vertus , tu seras sans autels . »

Ed.

SATIRÆ UNDECIMÆ

ARGUMENTUM.

Lauta reprobamus convivia, parca probamus.

Lauta reprimuntur (al. *reprehenduntur*) convivia, parca probantur.

LUXUS. — DE COMPARATIONE VICTUS. — IN LUXURIOSOS IN CIBO. —

AD PERSICUM AMICUM SUUM.

— DE SUPERFLUO APPARATU CIBORUM.

Juvenalis ad frugalem cœnam Persicum, amicum suum, invitaturus primum perstringit stultitiam eorum, qui lautiores parent epulas, quam facultatum suarum modus ferat, donec, absumpto omni patrimonio, redigantur ad mendicitatem, quæ vel vitam ac potissimum senectutem ipsa morte graviolem efficiat, vel eos cogat patria cedere, ne a creditoribus sæpe elusis comprehendantur, vs. 1—55. Quibus præmissis, fercula a se parata, una cum supellectile ac ministris, recenset. Cibos dicit esse inemptos, et in villa Tibertina natos, hædulum, gallinam, ova, asparagos, uvas, pira et mala, quæ olim luxuriosa fuerit cœna senatorum, clarissimorumque Romanæ gentis nominum, Curii, Fabiorum, Catonis, Scaurorum, Fabriciorum aliorumque (56—92); supellectilem non magnificam, testudineam, argenteam, auream, citream, vel eburneam, sed simplicem, æream, ligneam, fictilem, osseam, mensas nuceas et domi natas (94—135); servos, non perite opsonia scindentes, nec peregrinos et care emptos, vel bene comptos, ornatos et doctos, sed rudes et itales, pastoris et bubulci filios, indutos crasso eodemque vestitu, nec nisi nunc propter convivia pexos, at ingenui vultus ac pudoris, castos et libidinis ignaros, qui viles calices et vina patria porrecturi sint, 136—161. Præterea non lascivas saltationes et cantilenas Gaditanarum puellarum, sed honestiora Persico promittit acroamata, recitationes carminum Homeri et altisoni Maronis, 162—180. Denique ab amico petit, ut omnibus dimissis curis hilari animo et, dum omnis Roma ad ludos Megalesiacos spectandos in circum effusa sit, jam sexta hora veniat: quod sine pudore fieri posse monet, quum nonnunquam fas sit genio indulgere, et rariori usu voluptates commendentur, 181—208.

SATIRÆ UNDECIMÆ .

ANALYSIS.

Satira pulcherrima, qua frugalitas prædicatur et damnatur luxus, maxime eorum, qui, immemores aurei præcepti γνῶθι σεαυτόν, facultatum suarum modum transeunt. Sabinus suspicabatur, Juvenalem in Epicuri sectam invehī; Calderinus contra, ab eo otium et frugalitatem laudari ex sententia hujus philosophi, qui veram vitam in mentis tranquillitate virtutisque posuerit exercitio, eique frugalitatem quam maxime convenire existimaverit.

SATIRA UNDECIMA.

ATTICUS eximie si cœnat, lautus habetur;
Si Rutilus, demens : quid enim majore cachinno
Excipitur vulgi, quam pauper Apicius? omnis
Convictus, thermæ, stationes, omne theatrum
De Rutilo : nam dum valida ac juvenilia membra 5
Sufficiunt galeæ, dumque ardent sanguine, fertur,
Non cogente quidem, sed nec prohibente tribuno,
Scripturus leges et regia verba lanistæ.
Multos porro vides, quos sæpe elusus ad ipsum
Creditor introitum solet expectare macelli, 10
Et quibus in solo vivendi causa palato est.
Egregius cœnat meliusque miserrimus horum,
Et cito casurus jam perlucēte ruina.

SATIRÆ UNDECIMÆ INTERPRETATIO.

Si Atticus epulatur opipare, homo splendidus et magnificus existimatur : si Rutilus hoc idem facit, dementem illum prædicamus. Quid enim est quod vulgus majori cachinno excipiat carpatque, quam pauperem Apicium? In ore omnium Rutilus est; frequens de illo sermo in conviviis, in balneis, in theatro, in plateis et conventibus : quippe qui, post fortunas in ganeis dilapidatas, dum validi ac juvenales artus cassidi ferendæ pares sunt, et dum sanguine adhuc integro fervent, vadit ad ludum gladiatorium, ut ibi a magistro artis rationem tractandorum armorum, et imperiosa ediscat scribendo præcepta, quibus ad ludicram pugnam tirones instituuntur, fame quidem impulsus; non coactus a tribuno, non tamen ab eodem prohibitus. Multos videre est, quos sui creditores sæpe antea decepti, opperiantur in ipso macelli aditu; qui videntur ob unius galeæ causam vivere, scilicet ut edant ac bibant. Quo quis inter illos est perditior, et jam propior imminenti ruinæ, eo melius et lautius

Interea gustus elementa per omnia quærant,
 Numquam animo pretiis obstantibus : interius si 15
 Attendas, magis illa juvant, quæ pluris emuntur.
 Ergo haud difficile est, perituram arcessere summam
 Lancibus oppositis, vel matris imagine fracta,
 Et quadringentis numis condire gulosum
 Fictile : sic veniunt ad miscellanea ludî. 20

Refert ergo, quis hæc eadem paret : in Rutilo nam
 Luxuria est, in Ventidio laudabile nomen
 Sumit, et a censu famam trahit. Illum ego jure
 Despiciam, qui scit, quanto sublimior Atlas
 Omnibus in Libya sit montibus; hic tamen idem 25
 Ignorat, quantum ferrata distet ab arca
 Sacculus. E cælo descendit, Γνώθι σεαυτὸν,

vescitur. Interim donec suppetunt nummi, gulæ irritamenta et ciborum delicias in aere, mari, terra, consecrantur, et ex omnibus elementis corrogant; neque ullius pretii magnitudine, et caritate ullius obsonii quod illis arriserit, deterrentur ab emendo : quin, si rem diligentius expendas, ea fercula magis eos delectant, quæ majori pretio coemuntur. Neque vero admodum laborant, quemadmodum pecuniam male perdendam comparent, quippe qui non dubitent eam a creditoribus mutuari, datis pignori patinis aureis argenteisve, ac reliqua domestica suppellectili; concisis etiam frustatim et comminutis parentum suorum statuis : neque cunctantur in unum aliquod obsonium fictili patinæ, quandoquidem aliæ pignori sunt datæ, impositum, quadringenta sestertia impendere. Ita, dissipatis brevi fortune, eo deveniunt isti gulosi, ut histriones evadant, ac personam in miscellaneis ludis agant.

21. Interest igitur, quis laute ac splendide vescatur : id enim si Rutilus faciat, luxui et intemperantiæ deditus esse dicetur; si Ventidius, honeste ac laudabiliter agere prædicabitur; idemque vitium, quia fit a divite, nomen virtutis induet. Mihi vero ille parum sapere merito videbitur, qui norit quanto altior ceteris Africæ montibus sit Atlas, neque tamen sciat quantum sit discriminis inter ingentem arcam ferro munitam, et exiguum crumenam. Præclara illa vox et sententia, *Nosce te ipsum*, e cælo ad nos demissa est; oportet illam altis mentibus reponere, illiusque semper meminisse, seu ducere uxorem co-

Figendum et memori tractandum pectore, sive
 Conjugium quæras, vel sacri in parte Senatus
 Esse velis : nec enim loricam poscit Achillis 30
 Thersites, in qua se transducebat Ulixes.

Ancipitem seu tu magno discrimine causam
 Protegere affectas, te consule ; dic tibi, qui sis,
 Orator vehemens, an Curtius et Matho buccæ.
 Noscenda est mensura tui spectandaque rebus 35
 In summis minimisque, etiam quum piscis emetur,
 Ne mullum cupias, quum sit tibi gobio tantum
 In oculis : quis enim te, deficiente crumena
 Et crescente gula, manet exitus, ære paterno
 Ac rebus mersis in ventrem, feneris atque 40
 Argenti gravis et pecorum agrorumque capacem?
 Talibus a dominis post cuncta novissimus exit
 Annulus, et digito mendicat Pollio nudo.
 Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
 Luxuriæ ; sed morte magis metuenda senectus. 45

gites, sive in senatus sancti partem cooptari velis. Quippe Ther-
 sites Achillis demortui arma non ausus est poscere, suæ sibi videlicet
 ignavia conscius, quibus ferendis ne ipse quidem Ulysses par, quum
 ea induit, ludibrio est habitus.

32. Ad hunc modum tu, quum periculosam et dubiam defendere
 causam meditaberis in foro, tuas vires expende ; ternet ipse inspice ;
 an eloquens peritusque sis patronus, an Curtio et Mathoni, buccis
 loquacibus, similis. Mensuram tui ingenii, facultatis attende, si
 quid majoris minorisve negotii suscipias, etiam quum piscem emes,
 ne mullum appetas, quando gobionis pretium duntaxat habebis in
 crumena. Quorsum enim, quæso, evades, quum, exhaustis opibus,
 augebitur lautiorum dapum appetentia? Quum patrimonium et
 fortunas omnes conjeceris in tuum abdomen, quod instar voraginis
 mearas, vasa argentea, greges, fundos, absorbet ac devorat? Ejus-
 modi helluones, post omnia bona consumpta, coguntur denique
 vendere suum annulum ; eoque exutam Pollio manum protendit ad
 stipem corrogandam. Illis ganeonibus non tam præcox et intem-
 pestiva mors, quam senectus ipsa est pertimescenda. Porro ad ex-

Hi plerumque gradus : conducta pecunia Romæ
 Et coram dominis consumitur; inde ubi paulum,
 Nescio quid, superest, et pallet feneris auctor,
 Qui vertere solum, Baias et ad ostrea currunt.
 Cedere namque foro jam non est deterius, quam

50

Esquilias a ferventi migrare Subura.
 Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
 Mœstitia est, caruisse anno Circensibus uno.
 Sanguinis in facie non hæret gutta : morantur
 Pauci ridiculum effugientem ex Urbe pudorem.

55

Experiere hodie, numquid pulcherrima dictu,
 Persice, non præstem vita, vel moribus, et re;
 Sed laudem siliquas occultus ganeo; pultes
 Coram aliis dictem puero, sed in aure placentas.
 Nam quum sis conviva mihi promissus, habebis

60

tremam egestatem et miseriam istis fere gradibus deveniunt : primum nummos accipiunt mutuos, quos Romæ dilapidant, inspectantibus ipsis creditoribus : postquam illa pecunia tota ferme consumpta est, incipitque fenerator metuere, ne sortem perdat, tum isti nebulones Romam exsilio voluntario deserunt, demum ad Baianum Ostiensive portum fugiunt. Nam decoquere, ac forum argentarium relinquere, nemini videtur nunc turpius, quam ab una urbis regione ad alteram, a Suburra, ubi ætas et calor est gravior, in Esquilias frigidiores demigrare : unum id exsules isti dolent, quod Circenses ludos unius anni, quo abfuturi sunt Roma, spatio non spectabunt : ceterum, quod decoxerint, quod patriam deseruerint, nulla pars faciei erubescit. Quotus enim quisque tandem est, qui pudorem Roma jam exulare compulsus, et ab omnibus irrisum, retinere curet?

56. Intelliges hodierna die, o Persice, an præclaras istas frugalitatis leges observem reipsa; utrum in moribus meis, ac vivendi ratione veluti repræsentem ea, quæ verbis et magnifica oratione prædicavi; an olera, et viles cibos palam collaudem, interim dum clam vescor lautioribus; an quum invisunt me amici, clara voce jubeam a servo parari mihi in coenam pultes; voce dein submissa, eidem ut placentas apponat, imperem. Quum enim promiseris te

Evandrum; venies Tiryntius, aut minor illo
 Hospes, et ipse tamen contingens sanguine cælum;
 Alter aquis, alter flammis ad sidera missus.

Fercula nunc audi nullis ornata macellis.

De Tiburtino veniet pinguissimus agro 65

Hædulus, et toto grege mollior, inscius herbæ,
 Necdum ausus virgas humilis mordere salicti,
 Qui plus lactis habet, quam sanguinis; et montani
 Asparagi. posito quos legit villica fuso.

Grandia præterea tortoque calentia fœno 70

Ova adsunt ipsis cum matribus, et servatæ
 Parte anni, quales fuerant in vitibus, uvæ;
 Signinum Syriumque pyrum; de corbibus isdem
 Æmula Picenis et odoris mala recentis,
 Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam 75
 Auctumnum, et crudi posuere pericula succi.

domi meæ cœnaturum, eadem frugalitate a me accipieris, qua
 Evander accepit Herculem, aut Æneam minorem Hercule ho-
 spitem, divos tamen cognatione attingentem; utrumque diversa
 morte adscriptum Superis, hunc aquis demersum, illum flammis
 assumptum.

64. Accipe nunc quas tibi sim appositurus dapes, non illas qui-
 dem exquisitas, et arte multa in macello præparatas. Hædus parvus
 et præpinguis mensæ inferetur, et natus in agro Tiburtino; reliquis
 ejusdem gregis hædulis tenerior, qui nondum herbam degustavit;
 nec momordit ramulos humilium salicum; in quo major lactis copia
 quam sanguinis est: apponentur deinde asparagi quos in montibus,
 deposita ad tempus colo, decerpit mea villica: non aberunt ova
 grandiora, et adhuc a nido torti fœni calida, simulque gallinæ quæ
 illa ediderunt: addam uvas, quæ licet ab aliquo tempore jam lectæ
 fuerint, ita diligenter tamen asservatæ sunt, ut videantur adhuc e
 suis palmitibus pendere: educam ex eodem promiscue canistro pyra
 nata in Signiæ arvis, et alia ex eorum genere quæ primum e Syria
 in Italiam advecta sunt: itemque poma cum Picenis certantia, quibus
 inest idem odor ac si essent recentia, et quæ nihil habent noxium,
 quia crudum et periculosum succum, quem autumnus contraxerant,

Hæc olim nostri jam luxuriosa Senatus
 Cœna fuit. Curius, parvo quæ legerat horto,
 Ipse focus brevibus ponebat oluscula, quæ nunc
 Squalidus in magna fastidit compede fossor,
 Qui meminit, calidæ sapiat quid vulva popinæ.
 Sicci terga suis, rara pendentia crate,
 Moris erat quondam festis servare diebus,
 Et natalitium cognatis ponere lardum,
 Accedente nova, si quam dabat hostia, carne.
 Cognatorum aliquis, titulo ter Consulis atque
 Castrorum imperiis et Dictatoris honore
 Functus, ad has epulas solito maturius ibat,
 Erectum domito referens a monte ligonem.

80

85

Quum tremerent autem Fabios, durumque Catonem, 90
 Et Scauros, et Fabricios, rigidique severos
 Censoris mores etiam collega timeret,

hiemis frigore coxerunt ac mitigarunt. Ita cœnabant nostri pridem senatores, iis etiam temporibus quibus a priscorum Romanorum frugalitate deficere cœperant. Curius aliud nihil cœnabat, quam legumina, quæ in horto suo ipse collegerat, et exili coxerat foco: quæ nunc aspernantur etiam sordidi servi, qui catenis longioribus vincti humum ruri fodiunt, et qui non sunt obliti, quam bonum saporem habeat vulva suis in popina ferventi præparata. Olim solebant majores nostri servare ad dies festos solemnibus epulis celebrandos dorsum porcinum sublime suspensum in crate lignea, ut exsiccaretur; et quum affines die suo natali ad convivium invitabant, apponebant ipsis nihil præter lardum, et aliquid recentis carnis, si quid ex immolata forte hostia restaret. Ad ejusmodi cœnam, tanquam ad opimum convivium, unus aliquis e propinquis, licet consulatu ter functus, licet maximis præfuisset exercitibus, et dictataram honorandam gessisset, properabat horam cœnæ solitam antevertens, et ligonem, quo montanum arvum prosciderat, humeris impositum gestans.

90. Sane istis temporibus, quibus quisque sibi metuebat, ne reprehenderetur et multaretur a Fabiis, Catonibus, Scauris et Fabriciis; quum ipse censor a sui collegæ severitate ac censura tutus non

Nemo inter curas et seria duxit habendum,
 Qualis in Oceani fluctu testudo nataret,
 Clarum Trojugenis factura ac nobile fulcrum : 95
 Sed nudo latere, et parvis frons ærea lectis
 Vile coronati caput ostendebat aselli,
 Ad quod lascivi ludebant ruris alumni.
 Tales ergo cibi, qualis domus atque supellex.
 Tunc rudis et Graias mirari nescius artes, 100
 Urbibus eversis, prædarum in parte reperta
 Magnorum artificum frangebat pocula miles,
 Ut phaleris gauderet equus, cælataque cassis
 Romuleæ simulacra feræ mansuescere jussæ
 Imperii fato, geminos sub rupe Quirinos, 105
 Ac nudam effigiem clypeo venientis et hasta
 Pendentisque Dei perituro ostenderet hosti.
 Argenti quod erat, solis fulgebat in armis.

esset; tunc, inquam, nemo, quasi rem seriam, et alicujus momenti, curavit exquirere, quales et quantæ in Oceano caperentur testudines, e quarum conchis in laminas desectis ornarent lectorum fulcra Romani procures : erant inornatæ cubilium spondæ et nuda latera, ipsi lectuli angusti, et in eorum anteriori parte asini vile caput ex ære visebatur, floribus redimitum, circa quod infantes rustici proterve colludebant. Huic igitur supellectili ac domui consentanea erant mensarum fercula. Tunc milites nostri parum in æstimandis Græcorum artificum eximiis operibus periti, et ejusmodi rerum contemptores, si quam diripuissent urbem, cujus in spoliis elaborata reperissent ab egregiis opificibus vasa, eadem perfringere non dubitabant, ut ex iis bullas et alia id genus equorum ornamenta conficerent, ut suas galeas insignirent cælata effigie aliqua, scilicet lupæ, quæ deponens nativam feritatem, ita jubentibus imperii Romani fati, Romulum aluit : item geminorum fratrum Remi et Romuli, sub Quirinalis montis rupe jacentium : aut Martis, bellorum præsidis dei, qui nudus cum hasta et clypeo quasi exstare cerneretur e galea, hostique velut imminens, illi exitium intentare. Si quid illis argenti erat, hoc armis duntaxat ornandis adhibebant. Tales igitur ac tanti viri, quorum fortitudini, famæ ac felicitati jure

Ponebant igitur Tusco farrata catino

Omnia tunc, quibus invidetas, si lividulus sis.

110

Templorum quoque majestas præsentior, et vox

Nocte fere media mediamque audita per Urbem,

Litore ab Oceani Gallis venientibus, et Dīs

Officium vatis peragentibus, his monuit nos.

Hanc rebus Latiis curam præstare solebat

115

Fictilis et nullo violatus Jupiter auro.

Illa domi natas nostraque ex arbore mensas

Tempora viderunt; hos lignum stabat in usus,

Annosam si forte nucem dejecerat Eurus.

At nunc divitibus cœnandi nulla voluptas,

120

Nil rhombus, nil dama sapit; putere videntur

Unguenta atque rosæ, latos nisi sustinet orbes

Grande ebur, et magno sublimis pardus hiatu,

Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,

Et Mauri celeres, et Mauro obscurior Indus,

125

invidet quicumque aliqua tangi potest invidia, mensæ apponebant confecta e simplici farre cibaria omnia in vasis Tusciæ fictilibus.

III. In eorum etiam templis majestatem suam et præsentiam Superi evidentius declarabant; quod maxime intellectum est, quum Galli ab occiduo littore oceani irruperunt in Italiam; tunc enim auditæ voces fuerunt nocte intempesta, media in urbe Roma, quibus adventare Galli nuntiabantur, Superis ipsis vatum erga Romanos munere fungentibus. Sic nos de imminente exitio admonebat, sic Romanam rem curabat Jupiter, quum ejus statuæ duntaxat ex argilla confectæ essent, necdum auro conflatæ, vel potius inquinatæ. Illis temporibus mensæ fiebant ex arboribus in Italia natis, et quasi domesticis. Si forte vetulam nucem ventus prostravisset, ejus truncum ad mensam fabricandam reservabant. At nunc Romani locupletes cibum capere cum voluptate non possunt, nullius saporis esse rhombos ac damas, odoris nullius unguenta suavissima, ipsasque rosas putant, nisi mensas ingentes fulciant pedes eburnei, pardorum hiantium figuram in summa parte referentes, et ex ebore candidissimo fabricati, quale deportatur ex Elephantide insula, prope Syenen sita; e Mauritanis celeribus incolis; ex ipsa India

Et quos deposuit Nabatæo bellua saltu,
 Jam nimios capitique graves. Hinc surgit orexis,
 Hinc stomacho bilis : nam pes argenteus illis,
 Annulus in digito quod ferreus. Ergo superbum
 Convivam caveo, qui me sibi comparat, et res 130
 Despicit exiguas : adeo nulla uncia nobis
 Est eboris, nec tessellæ, nec calculus ex hac
 Materia; quin ipsa manubria cultellorum
 Ossea : non tamen his ulla umquam opsonia fiunt
 Rancidula, aut ideo pejor gallina secatur. 135
 Sed nec structor erit, cui cedere debeat omnis
 Pergula, discipulus Trypheri doctoris, apud quem
 Sumine cum magno lepus, atque aper, et pygargus,
 Et Scythicæ volucres, et phœnicopterus ingens,
 Et Gætulus oryx, hebeti lautissima ferro 140
 Cæditur, et tota sonat ulmea cœna Subura.
 Nec frustum capreæ subducere, nec latus Afræ

cujus populi Mauris nigriores; aut ex silvis Nabatæorum, in quibus elephanti dentes jam nimios et capiti graviore deponunt. Ex eo nimirum quod ejusmodi pedibus nitatur mensa, nascitur appetentia ciborum, hinc vires adduntur stomacho ad cibos facilius digerendos. Itaque non minus turpe jam ducitur mensam habere domi pede sustentatam argenteo, quam annulum in manu ferreum gestare. Ego vero lautos ejusmodi et arrogantes convivas fugio, qui, meam tenuitatem scilicet cum suis opibus ac deliciis comparantes, eam contemnunt : nam apud me ne uncia quidem eboris est, non tesserae, non calculi eburnei sunt, immo ipsi cultrorum capuli sunt ex osse : neque tamen idcirco meæ dapes rancidæ ac deteriores sunt, non pejorem habent saporem gallinæ, quia istis cultellis scinduntur. Sed neque aderit apud me servus, qui mensam instruat, cibos scite apponat ac secet, illis omnibus peritior, qui artem ferculorum secandorum docentur in schola Trypheri, in qua magna sumina, lepores, apri, pygargi, phasiani Scythici, ingentes phœnicopteri, Gætuli oryces, et alia lautæ cœnæ fercula, ex ulmeis virgibus confecta, ligneis quoque et obtusis cultris secantur, non sine fragore, quo Suburra tota perstrepat. Structor meus, in hac arte valde

Novit avis noster tirunculus ac rudis omni
 Tempore, et exiguae frustis imbutus ofellæ.
 Plebeios calices et paucis assibus emtos 145
 Porriget incultus puer, atque a frigore tutus : •
 Non Phryx aut Lycius, non a mangone petitus
 Quisquam erit et magno : quum posces, posce Latine.
 Idem habitus cunctis, tonsi rectique capilli,
 Atque hodie tantum propter convivia pexi. 150
 Pastoris duri hic est filius, ille bubulci.
 Suspirat longo non visam tempore matrem,
 Et casulam, et notos tristis desiderat hædos
 Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris,
 Quales esse decet, quos ardens purpura vestit; 155
 Nec pugillares defert in balnea raucus
 Testiculos, nec vellendas jam præbuit alas,
 Crassa nec opposito pavidus tegit inguina gutto.

tyro et rudis, non callet quemadmodum apte et decenter oporteat
 eximere partem aliquam capreæ tostæ, aut alam gallinæ Numi-
 dicæ, quippe qui nunquam ista didicerit, neque artis istius co-
 quinariæ tyrocinium aliud fecerit, quam in frustulis quibusdam
 carnis sectæ torrendis ac parce dividendis. Ministrabit nobis rusti-
 canus puer et incomptus, dabitque cyathos vilis pretii, quibus
 uti plebs solet, ipse crassa tectus veste, quantum ad arcendum fri-
 gus sufficiat : nullum e Phrygia videbis petitum, aut Lycia, vel
 magno pretio emptum a mancipiorum venditore : si quid ab ipso,
 quum ministrabit, postulabis, fac loquaris latine, neque enim scit,
 ut nobilium servi, græce dicere. Neque aliis meis mancipiis elegan-
 tius erit vestitus, omnibus eadem quippe vestis est : omnium comæ
 attonsæ sunt et rectæ, sine cincinnis et ornatu ; easque tantum ho-
 die, propterea quod habeo te convivam, pectent. Hic pastore meo
 genitus est, ille bubulco ; liberali puer vultu et pudorem spirante,
 quali convenit eos esse qui togam prætextam, et limbo purpureo in-
 signitam gestant, mœret quod a suo tugurio, a matre jamdiu re-
 licta, ab hædis notis, divulsus sit, eosque revisere cupit ! nec in
 balnea cum voce rauca prægrandes defert testiculos, nec alarum
 pilos jam vellendos præbuit, nec pavidus amplum inguen opposito

Hic tibi vina dabit, diffusa in montibus illis,
 A quibus ipse venit, quorum sub vertice ludit; 160
 Namque una atque eadem est vini patria atque ministri.

Forsitan exspectes, ut Gaditana canoro
 Incipiat prurire choro, plausuque probatæ
 Ad terram tremulo descendant clune puellæ,
 Irritamentum Veneris languentis, et acres 165
 Divitis urticæ : major tamen ista voluptas
 Alterius sexus; magis ille extenditur, et mox
 Auribus atque oculis concepta urina movetur.
 Non capit has nugas humilis domus. Audiat ille
 Testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans 170
 Fornice mancipium quibus abstinet; ille fruatur
 Vocibus obscœnis omnique libidinis arte,
 Qui Lacedæmonium pytismate lubricat orbem :
 Namque ibi Fortunæ veniam damus. Alea turpis,

olei vasculo contegit. Hic vinum tibi miscebit, lectum in iis, ubi
 est educatus ipse, collibus, in quibus antea ipse puerulus ludebat;
 neque alia vini ac ministrantis illud, patria est.

161. Noli porro exspectare dum aliqua puella petulans, e Gadi-
 bus advecta, in medio saltantium canentiumque cœtu incipiat pru-
 ritum libidinis imitari, et plausibus approbatæ crebris cæteræ
 puellæ lumbos natesque lascive motas ad terram demittant: hæc
 omnia languidos divitum animos ad venerem irritant, et acribus
 stimulis, tanquam urticis interioribus, pungunt atque incendunt.
 Tamen voluptas ex isto spectaculo concepta longe major est in al-
 tero sexu, qui magis erigitur, inflammatur, et statim ac aures can-
 tilenis, oculos saltationibus intentos dederit, ardentem urinam
 erumpentemque non retinet. Hæ deliciarum inanes illecebræ hu-
 mili, qualis nostra est, domui non conveniunt: ille audiat testarum
 inter se collisarum crepitus (*les castagnettes*); audiat spurcas voces
 quibus uti non ausa fuerit serva scortorum in fœtido lupanaris for-
 nice nuda prostans; ille fruatur obscœnis sermonibus, et suam libi-
 dinem modis artibusque omnibus irriter, qui superbum pavimen-
 tum Lacedæmonii marmoris orbibus stratum pytismate repetito
 aspergit et lubricat: nam illi ignoscimus, quasi cuncta per divitias

Turpe et adulterium mediocribus : hæc eadem illi 175
Omnia quum faciant, hilares nitidique vocantur.

Nostra dabunt alios hodie convivia ludos :

Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis

Altisoni dubiam facientia carmina palmam.

Quid refert, tales versus qua voce legantur? 180

Sed nunc dilatis averte negotia curis,

Et gratam requiem dona tibi, quando licebit

Per totam cessare diem : non feneris ulla

Mentio, nec, prima si luce egressa, reverti

Nocte solet, tacito bilem tibi contrahat uxor, 185

Humida suspectis referens multicia rugis,

Vexasque comas, et vultum auremque calentem.

Protenus ante meum, quidquid dolet, exue limen;

Pone domum, et servos, et quidquid frangitur illis,

Aut perit : ingratos ante omnia pone sodales. 190

liceant. Turpis est alea; turpe adulterium homini mediocris fortunæ et conditionis : si dives eadem admittat flagitia, homo lautus elegansque censebitur. Longe alios tibi ludos convivium nostrum hodie exhibebit; alias præbebit oblectationes. Homeri versus recinentur, et præclara Virgilio carmina, quæ merito dubitationem afferunt, utri palma poeseos tribuenda sit. Quid interest, quænam vox adhibeatur istis versibus recitandis, qui per se videlicet adeo canori præstantesque sunt?

181. Age igitur, negotia et curas in aliud tempus differ, et non-nihil grata quietis indulge tibi, si quidem a negotiis vacare et feriari per totam istam diem fas erit : omnem de usurarum lucro cogitationem ac sermonem valere jube, nec stomachum tibi silenti moveat uxor tua, si primo egressa mane domum serius redire solet; si referat vestem bombycinam quæ rugis pluribus vexata et humida suspicionem adulterii prodat; si capillos turbatos cum vultu calido, cum auribus rubentibus ad te reportet. Quid multa? quidquid afferre tibi mœrorem potest, in limine mearum ædium depone; omnem de rebus domesticis; de famulis, quæcumque frangere vel disperdere soleant; præsertim vero de amicorum ingrato animo, sollicitudinem ac dolorem abjice.

Interea Megalesiacæ spectacula mappæ
 Idæum solenne colunt, similisque triumpho
 Præda caballorum Prætor sedet, ac, mihi pace
 Immensæ nimiaque licet si dicere plebis,
 Totam hodie Romam circus capit; et fragor aurem 195
 Percutit, eventum viridis quo colligo panni.
 Nam si deficeret, mœstam attonitamque videres
 Hanc urbem, veluti Cannarum in pulvere victis
 Consulibus. Spectent juvenes, quos clamor et audax
 Sponsio, quos cultæ decet adsedis puellæ; 200
 Spectent hoc nuptæ juxta recubante marito,
 Quod pudeat narrasse aliquem præsentibus ipsis.
 Nostra bibat vernum contracta cuticula solem
 Effugiatque togam. Jam nunc in balnea, salva
 Fronte, licet vadas, quamquam solida hora supersit 205

191. Dum nos epulis frugalibus operam ita dabimus, alii spectant ludos solenni pompa in honorem Idææ Matris celebrari, et per suspensam in Circo mappam denuntiari solitos. Prætor habitu cultæque triumphantium insignis curru insidebit, equis undecumque per vim ablatis, quibus ad hæc spectacula edenda plurimis est opus. Tota hodie Roma, quod pace tam numerosi populi dixerim, in circum confluit: jam exaudire videor clamores inconditos, e quibus conjicio victorem discessisse aliquem e viridis panni factione, quæ si ab æmulis factionibus vinceretur, Romam cerneret mœrore ac stupore confectam, haud aliter atque olim, quum in Cannensi prælio duo consules profligati fuerunt. Istis, per me licet, spectaculis intersint adolescentes, quos delectat strepitus, quos juvat sponsonem cum obvio quolibet facere de variis ludorum eventibus; qui captant locum, ubi mulierculis politioribus assideant: nuptæ etiam intersint cum marito juxta recubante, et spectent illa quæ nemo coram ipsis narrare gesta sine pudore possit. Nos, utpote seniores, rugosam cutem soli verno et clementi exponamus, et urbis ac togatæ vitæ molestias devitemus. Potes jam balneum petere, quamvis hora sit post ortum solis duntaxat quinta, idque impune, ac nullius reprehensionem metuens. Sane horam balnei solitam antevertere, ac genio, ut a nobis hodie paulisper fiet, indulgere

156 D. JUNII JUVENALIS SATIRA UNDECIMA.

Ad sextam : facere hoc non possis quinque diebus
Continuis, quia sunt talis quoque tædia vitæ
Magna. Voluptates commendat rarior usus.

vix posses diebus quinque continuatis : magnam quippe hæc vi-
vendi ratio satietatem afferre solet. Voluptates ut sint gratæ,
rariores esse debent.

VARIÆ LECTIONES

ET NOTÆ

IN SATIRAM UNDECIMAM.

NOTÆ. 1, 2. Conf. IV, 13, 14, et VIII, 182. — *Atticus* hoc loco, pro quovis nobili ac divite; qualis fuit ille T. Pomponius, qui vel tironibus ex Nepote et Cicerone notissimus est. — *Lautus*, splendidus et magnificus, qui ita vivit, ut solent nobiles ac divites, utque eos decet.

VARIÆ LECTIONES. 2. *Rutilus*, 11, 23, 27, 58, 64, 66, 67, non improb. Schurzleisch.

NOT. 2. *Rutilus* pro quovis paupere divites æmulante. ¹

VAR. 3. *Accipitur*, 24. — *Apitius*, 18, 21, 22, 23, 48, 58.

NOT. 2, 3. Vide ad III, 152. — *Apicius* pro homine luxurioso, seu galoso; vide ad IV, 23.

VAR. 4. *Convinctus*, 11, ut alibi *thensaurus*, *formonsus*, et infra vs. 28, *fugendum*. *Conventus*, 15, 16, et alii Codd. quos laudant Pontan. Analect. II, 11, et Barth. Advers. XLII, 16. *Conventus*, *turmæ*, *stationes*, *omne tribunal* in MS. aliquo se legisse dicit Lips. Epist. Quæst. II, 9.

NOT. 4. *Convinctus*, convivia, hoc est, omnes, qui in conviviis sunt, ut mox *thermæ*, *stationes*, et *theatrum*. ² — *Thermæ* hoc loco, vel proprie dicuntur, et quidem homines, ibi convenientes, vel potius thermopolia, aut popinæ; vide ad VIII, 168. — *Stationes* sunt *συστάσεις*, circuli, seu omnia loca, ubi frequenter, vel audiendi, vel confabulandi causa, convenire aut consistere solent homines, verb. caus. cives post negotia, legati civitatum vel municipiorum, de jure respondentes, senatores, qualia fuere senaculum, forum, porticus, etc.

NOT. 5. *De Rutilo*, scil. loquuntur, fabulantur, rident.

VAR. 5, 6. Ita hunc locum recte, opinor, emendarunt Rutgers. Var. Lect.

---

¹ Confer ad XIV, 18. Cognomen *Augustinus* Marcie (vid. Liv. VII, 16—39; IX, 33, 38; X, 9, 47), Virgi-

næ (Liv. III, 7), Nantizæ (Fast. Capitol. apud Gruter. pag. 291), et al.

² Conf. Voss. ad Vellei, II, 33.

II, 17; Barth. Advers. XLII, 16. Rigaltius et Farnab. Vulgo legitur: «*nam dum valida* (Rutili) *ac juvenilia membra Sufficiunt galeæ, dumque ardens sanguine fertur, Non cogente*, etc. vel *dumque ardens* (scil. Rutilus est) *sanguine, fertur, Non*, etc. Sed illa et lectio, et distinctio inepta mihi videtur, hæc vero scabra; et fruatur judicio suo Hein. qui contendit, in hac nihil esse, quod jure culpari possit, et vel optimum inde effici sensum. *Valida*, etc. vel *mox* vs. 8. *Scripturus is*, conj. Lindenbr. — *Et*, 18. — *Juvenalia*, 17 a m. pr. 64. Vox rarior; quæ etiam utitur Vlrq. Æneid. II, 518; V, 475; VIII, 163, ad quæ loca vide Interpp.

VAR. 6. *Dum fertur sanguine et ardens*, 15.

NOT. 5—8. Nam *mox*, dum juvenis est, dicunt eum, consumptis bonis et inopia cogente, sponte operam daturum esse gladiaturæ. Conf. ad II, 143 seq. et VIII, 192—210. — *Sufficiunt galeæ* portandæ armisque tractandis.

VAR. 7. *Nec cogente*, 16. — *Non prohibente*, 16, 23. — Pro tribuno suspicari possis *tyranno*, quo sensu poeta supra VIII, 193, dixit *nullo cogente Nerone*. Sed *tribunus* hoc loco est forsitan ipse Imperator (ut et II, 165); nam tribunitia potestas, Augusto ceterisque Imperatoribus delata, summi imperii vim significationemque habebat, unde et anni ejus, tanquam anni imperii, in nummis aliisque monumentis publicis numerantur; vid. Lips. et Ernesti ad Tacit. Ann. I, 2; III, 56; Schwarzii Dissert. de Augustorum tribu. potest. et Dodwelli Præl. Cambd. XIX, 7. Alios quidem tribunos, sed sine vi, creati patiebantur Cæsares.

NOT. 7. *Nec prohibente tribuno*, Imperatore, ejusmodi dedecus Urbis. Conf. Var. Lect. ¹

NOT. 8. Dicunt eum gladiatorem futurum; non, quod alii putant, lanistam, aut ejus scribam. — *Scripturus*, descripturus, excepturus, scil. ut ediscat, *leges*, præcepta artis gladiatoriæ, dictata, *lanistæ*, qui *commentari* dicebatur, et *dare dictata*.² — *Verba regia*, superba, imperantia, *lanistæ*, qui tironibus in palum, vel adversarium, cum rudibus primum, deinde cum justis armis, irruentibus subinde acclamabat: *Attolle! cæde! declina! urge! percute!* vel etiam *seca* et *ure*: unde *regia* quoque *verba* possunt crudelia hoc loco esse. *Regia* enim contemptim dicebantur Romanis, quippe qui inde a regibus exactis summum in eos odium gerebant. Vix autem crediderim, poetam hoc loco respexisse P. Rutilium

¹ In MS. Barthii (v. ej. Advers. XLII, 16) vetera hæc legebantur Schoßia: «Poeta ostendit, omnem publicæ militiæ disciplinam esse extinctam et meditationem armorum resedisse tantum in gladiatoribus. *Lanistæ*

autem magistri gladiatorum erant, et mos erat, ut, si quis coactus gladiaturam assumeret, statim, ut vellet, eam relinqueret; qui vero sponte, nunquam.» Cf. Salm. de Mod. Usur. 10.

² Vid. Lips. Elect. I, 15.

consulem, et quæ de eo tradit Valer. Maxim. II, 3, 2. — De his *regiis verbis* adi Lipsium *Saturn.* pag. 60. Ed.

Nor. 9 seq. Sunt præterea multi gulæ indulgentes, qui pecunia mutuo sumpta lautas emunt dapes, quosque *creditor sæpe elusus*, hoc est, deceptus vana pollicitatione solutionis, in *macello*, ubi delicata venduntur opsonia, et gulosi homines frequenter conveniunt, *expectat*, ut exigat ab iis fenus. Conf. Horat. Satir. I, 2, 7, seq. et Epist. I, 15, 26 seq. *Macellum* frequentabant Romani, ipsique ibi emebant opsonia, quæ servis domum ferenda tradebant.

Nor. 11. Qui tantum vivunt, et vivere volunt, ut edant et serviant gulæ; ὅν δ' οὐδὲς ἡ κοιλία, D. Paulus ad Phil. III, 19. Cf. inf. XII, 50, 51; Gell. VII, 16, et Athen. IV, 15 (48), pag. 159, ubi etiam laudantur verba Socratis: Ὁ Σωκράτης δ' ἄετα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διαφέρειν, καθόσον εἰ μὴν ζῶσιν, ἐν ἰσθίῳσιν· αὐτὸς δ' ἰσθίου, ἢ αὐτῶν, quæ et leguntur apud Macrobian. Sat. II, 8.

Nor. 12. Quo quis horum miserior est et pauperior, eo vivit *egregius*, hoc est, magis egregie, lautius: comparativ. adverb. ut apud Lucret. IV, 469: raro usitatum.

Nor. 13. Qui mox ad incitas, vel extremam redigetur paupertatem. Metaphoræ ab hianti et rimoso pariete, seu muro ductæ, vel ab ædificio, cujus ruina jam impendit et manifesta est. — *Perlucente*, apparente per rimas.

Nor. 14. *Interea*, priusquam ad incitas sunt redacti, *gustus*, epulas, quas gustu explorant, *quærun*t per omnia elementa, per aerem, aquam et terram: volucres, pisces, feras et fructus terræ exquisitiores; ut apud Senec. Controv. V, præf. «Quidquid avium volitat, quidquid piscium natat, quidquid ferarum discurrit, nostris sepelitur ventribus. Quære nunc cur subito moriamur: mortibus vivimus.»

Nor. 15—16. Magnitudo pretii non obstat, quo minus desiderio ciborum capiantur, non minuit desiderium, quin potius illud augeat: *si interius attendas*, accuratius rem consideres, *magis illa juvant*, delectant, suaviora iis videntur magisque appetuntur, *quæ pluris*, majori pretio, *emuntur*. Conf. Petron. 93, et Senec. Consol. ad Helv. c. 9.

VAB. 17. *Accersere*, 22, 24, 60, 64. De qua scriptura vid. Schelleri Præc. styli bene latin. tom. I, pag. 38.

¹ Male Grangæus coll. Sen. Ep. 89, et Consol. ad Helv. c. 9, exponit, per omnes orbis terræ easque longinquiores partes; nec melius alii: quærun

aper, *anas*, *anser*, *bos*, etc. vel simul apponi jubent edulia, quorum nomina ab eadem litera incipiunt, qualia sunt *pullus*, *perdix*, *pavus*, *perna*, *porcellus*, *piscis*, etc. cujus luxuriæ inventor Antoninus Geta, teste Spartiano.

NOT. 17. Non dubitant, mutuo accipere, quæ perdant magis, quam erogent; Schol. Quamdiu supellectilis aliquid superest, facile iis est parare sibi pecuniam *perituram*, quæ mox gulæ luxu intreat; Ach.

VAR. 18. *Lancibus optatis*, 7. — *Ut pro vel*, 12. — *Martis*, 24. — *Imagine picta* forte, 1. Vetus Scholion est: «Si in auro picta est, aut in argento.» *Imagine cara* malebat Schrader.

NOT. 18. Conf. VII, 73. — *Oppositis* pigneri, hypothecæ loco, ad securitatem creditoris, ut apud Plaut. Curc. II. 3, 77; Senec. Ben. VII, 14, et Catull. XXVI, 2, ubi vid. Vulp. et Doer. — *Lancibus* pretiosis, argenteis, aureis, etc. — *Matris imagine fracta*, non casu, puto, vel vetustate, vel ut partem statuæ vendat, sed fracta ex industria, ut non cognosci possit, et sine pudore vendi.

NOT. 19. *Quadringentis numis*, magno pretio; non vero integro censu equestri, quo sensu *quadringenta*, sc. sestertia, dicuntur I, 106; II, 117; V, 132; nam *numi* sunt sestertii, non sestertia, et de homine sermo est, qui devorata re familiari supellectilem oppignerat, unde non facile efficiet censum equestrem. — *Condire*, cibis bene conditis, vel delicatis implere. — *Fictile vas*, ut *testa alta*, IV, 131 (ubi vid. not.). *Fictile*, quia lances argenteas opposuerat, aut quia maxima aliqua patina ei opus erat, Grang.¹ — *Gulosum vas*, quale est hominum gulosorum, vel capax.

VAR. 20. *Si veniunt*, conj. Schrader.

NOT. 20. *Sic*, hoc luxu, *veniunt ad miscellanea*, cibum e variis ferculis mixtum, vel immundam saginam (ut utar verbis Prop. IV, 8, 25), *ludii*, ludii, gladiatoris (vid. ad VI, 82), hoc est, gladiatores fiunt (conf. vs. 8), ut largiorem certe victum, cui assueverant, retineant: nam gladiatores et athletæ epulis largioribus ali solebant, ut vires eorum augeantur (*coliphia*, II, 53), unde *gladiatoriam saginam* dixit Tac. Hist. II, 88, et Prop. loc. laud. (ubi vid. Broekhus.), *vulsi carpenta nepotis*, *Qui dabit immunda venalia fata saginæ*, hoc est, qui patrimonio dilapidato vitam animamque suam lanistæ vendet. — *Miscellanea* genus miserabile ferculi, cibis gladiatorum, qui omnia, quæ apponuntur sibi, *miscent*, et sic manducant, Schol. Alii *miscellanea ludi* putant esse *ludos miscellos*, hoc est, e variis generibus mixtos (vid. intpp. Suet. Cal. c. 20, ut sensus sit: fiunt histriones seu ludii. Rigaltius exponit: Sic isti luxu conturbatores pereunt, ut in miscella consummatione gladiatores. Grangæus: Sic lurcones illi ludii, seu gladiatores futuri *veniunt ad miscellanea*, condiunt patinas omni ciborum genere refertas et intermixtas; de quo vid. Senec. Epist. XCV; Turnebus, Adv. XXII, 23, innui credebat et ludos *miscellos*,

¹ Conf. Salmas. Exerc. Plin. pag. 586.

et homines omnia *miscentes* et conturbantes, hoc est, ad paupertatem reductos. Conf. ad VII, 129. — *Crammer* laudat Schol. qui hanc cœnam gladiatorum vocat *ultimam*. Tertull. in Apolog. dixit *supremam*. Ed.

VAR. 22. *Venditio*, 48, 58. Conf. ad VII, 199.

NOT. 21—23. Multum interest, divesne sit an pauper, qui lautas *parat* epulas et magnos sumptus facit. Conf. vs. 1 seq. — *Ventidius* hoc loco, ut vs. 1, *Atticus*, pro homine divite ac nobili. — *Laudabile*, honestum.

VAR. 23. *Nomen pro famam*, 15, 24. — *Recte* pro jure, 15.

NOT. 23. *Luxuria a censu famam trahit*, ducit, sumit; si magnus est census (res familiaris, opes), liberalitatis, magnificentiæ et honestatis; si exiguus, luxuriæ famam nomenque obtinet.

VAR. 24. *Quantum*, 11, 25, 27, 46, 47, 49, 50, 54—58, prob. Schurzfl. quum mox idem voc. sequatur.

NOT. 24—27. Stulti sunt et contemptu digni, qui rerum externarum scientiam, quæ vel prorsus inutilis est, vel ad beate vivendum nihil confert, sectantur ac probe tenent, at intus et domi suæ hospites, vel in mediendis facultatibus, et se ipsis cognoscendis cæci, ignorant, multum inter magnas atque exiguas opes interesse, et pro illorum modo ac mensura faciendos esse sumptus.

Tecum habita : noris, quam sit tibi curta supellex,

Pers. IV, 52. — *Atlantis*, montis Mauritanis, mira altitudo notissima. *

VAR. 26. *Ignorat*, 15, 16. Si excidisse ante *Ignoret*, seu *Ignorat*, suspicatur *Manso*. — *Distat*, 14, 15, 16, 24.

NOT. 26. *Ferrata arca* et claustris munita, in qua pecunia et opes servabantur. — *Arca* divitum est, pauperum vero *sacculus*, seu *loculus* et *crumena* (infra vs. 58), unde *arca* magnas, *sacculus* vero modicas designat rerum copias et facultates; vide ad X, 25, et XIV, 260, 261.

VAR. 27. Græca absunt ab 25, 27, 45. — Σαυρόν, 11.

NOT. 27. *E cælo descendit*, deum habet auctorem, vel divina, aurea, præstantissima est sententia illa γυνῆ: σαυρόν, quæ in vestibulo templi Delphici aureis literis inscripta erat, et a quibusdam Thaleti, vel Chi-

* Nonnulli putant designari P. Ventidium, de quo vid. VII, 199; alii Ventidium Cumanum, de quo vid. Tac. Ann. XII, 54; alii denique eum, de cujus divitiis Pers. IV, 25, 26. *Nostin' Ventidii prædia? cujus? Dives erat Caribus, quantum non milvus oberrat.* Hæc bene h. loc. conveniunt:

II.

sed Casanbonus jam ad Persii loc. laud. notavit, in membranis Persii *Vectidi* ac *Vetidi* legi, et Ventidium Persii præterea sordibus, non luxuria insignem esse.

* Vid. Heyn. ad Virg. Æneid. IV, 246 seq. et 480 seq. — Conf. Virgillii nostri volumen II, p. 505 et 530. Ed.

II

162   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

loni, Cleobulo, Bianti, Pythagoræ, Socrati aliisque sapientibus, ab aliis ipsi Apollini, vel ejus oraculo, tanquam auctori, propter divinam ejus præstantiam, tribuitur. ¹ Γνωθὶ σεαυτὸν, nosce te ipsum, si discere cupis, quid tibi, quid aliis debeas; et in tota vita age secundum animi, corporis et fortunæ vires ac modum. Conf. qui hæc illustrent, Socrates, apud Plat. in Alcib. I, tom. V, pag. 56, 65, ed. Bip. et Senec. Epist. 82.

VAR. 28. *Figendum est*, 46. *Figendum*, 13, 19, 20, 25, 56, 57, 59. Conf. supra ad vs. 4. — *Et abest ab* 47, 54, 58.

NOT. 28. *Figendum illud*, altius animo infigendum est, ut in eo inhæreat. Conf. ad V, 12. — Vet. Schol. in memoria semper habendum. Ed.

VAR. 29. *Sacra*, 25, 46, 48, 49, 55—57, 59, 60.

NOT. 29 seq. In omnibus vitæ partibus hanc sententiam oraculi instar consule, verb. caus. in matrimoniis contrahendis, ut tibi parem ducas, vel in petendis honoribus, ut explores ante, num iis idoneus illisque bene administrandis par sis. — *Sive conjugium quæras*; id dixit ex altero Sapientis dicto (Ovid. Her. IX, 32): *nube pari*, Grang. — *Senatus sacri*, venerandi, ut ἱερὰ σύγκλητος.² — *In parte senatus*, senator, esse.

VAR. 30. *Non enim*, 25, 56, 57, 59. *Neque enim*, 27. Verba *nec enim lorica*..... *Ancipitem* parenthesi inclusit Ach. Eadem deleri jubet Hein. Neutra ratione quidquam proficitur, et legendum videtur *poscat*. Vid. Comm.

NOT. 30, 31. Verba difficillima, quæ olim ita interpretabar: Non petendos esse honores, viribus nostris majores, ipse *Thersites* (de quo vid. ad VIII, 269) intellexit, qui, quamvis intolerantius se jactaret, non tamen ita immemor fuit suæ tenuitatis et ignaviæ, ut *loricam* et reliqua *Achillis arma posceret, in quibus*, quibus indutus, ipse *Ulysses se transducebat, se videndum*, vel potius se ridendum præbebat (vid. ad VIII, 17); nam poeta haud dubie respexit contentionem heroum de armis Achillis de qua vid. supra ad VII, 115, et X, 84, 85) innuitque, hæc arma ne Ulyssem quidem decuisse, ne hunc quidem iis gestandis parem fuisse, vel hoc honore dignum. Neque obstat, quod Ach. obvertit: « nullibi legimus, Ulyssem a Græcis propter hoc derisum fuisse, vel etiam derideri debuisse, quum ipsimet illum Græci sponte sua, et in commendationem suarum (ejus) virtutum etiam Ajaci prætulerint. » Sola eloquentiæ vis in judicio illo vicit, et superior discessisset Ajax, si tam promptus lingua, quam manu fuisset: quod poeta significasse videtur. Sufficit etiam, hunc ita et recte quidem judicasse. Sed locus noster aliis premittitur difficultatibus. Ut enim taceam, ita non satis convenire verba *nec*

¹ Conf. Diogen. Laert. I; Cic. ad Quæst. Fr. III, 6, et Tusc. Quæst. I, 22, § 52; Harduin. ad Plin. VII, 32.

² Videatur Spanhem. de Usu et præstant. num. Dissertatio, V, pag. 411 seq.

enim et poscit, pro *poscebat*, vel *poposcit*, poeta saltem alios auctores, nobis ignotos, secutus est: nam Flavius jam Conjectan. cap. 31, ex Qu. Calabro et Lycophr. vs. 999, notavit, Thersiten alapsē ictu ab Achille interemptum esse, adeoque non potuisse illi de armis certamini adesse; Juvenalem igitur vel memoria lapsum esse, vel variasse historiam.¹ Hanc ob causam et quia non modo eadem vox inepte repetatur, *anceps causa* et *causa magno discrimine*, sed verba quoque molesta et absurdissima nec enim. .... *Ancipitem*, ne litera quidem mutata, e medio versuum tolli possint, ea omnino e contextu ejicienda censet Heinecke. Gravissima est prior ratio; sed sola non sufficit et satisfacit: nam sæpissime variat priscarum rerum narratio, et ex diversis fontibus iisque scriptis, quæ interciderunt, hausta est; Gordii quoque nodus ita conciditur potius, quam solvitur. Reliqua argumenta sunt levissima. Quot enim versus sine literarum sententiarumque mutatione deleri possunt? et quis sibi persuadeat, hæc verba, in quibus et doctrina et summa vis venustasque inest, absurdissimum esse glossema notulamque ludimagistri exempli loco margini adscriptam? Neque etiam omnis *causa anceps*, hoc est, ambigua, cujus eventus est dubius, cum *magno discrimine* agitur; et mireris, hunc censorem veris tantologiis non offendi in aliis locis. Præterea nihil proficitur illa versuum ejectione, et hac verborum junctura:

..... Sive
 Conjugium quæras, vel sacri in parte senatus
 Esse velis, seu tu magno discrimine causam
 Protegere affectas; te consule, dic tibi, etc.

Nam verba *te consule*, etc. non nisi ad causæ defensionem spectant. Omnia vero jungi voluit; nam illud *seu* ita aptissimum est, et ipse docet, modorum mutationem *quæras*, *velis* et *affectas* usitatissimam esse et exemplis comprobata a Cort. ad Cic. Ep. ad Div. XII, 2, 7, et Munk. ad Hygin. f. 148 Quid igitur respondendum erit Hein. quærenti: «scrupulos si exemero, ecquid erit pretii?» Meo qualicumque judicio nihil erit, quod in hoc loco displicere possit, dummodo *poscat* legatur pro *poscit*, et verba hæc ita exponantur: *Figendum.... velis, nec enim*, neque etiam (vid. Heyn. ad Virg. Ge. II, 104, et al.), *loricam* et arma *Achillis poscat Thersites*, homo qualis Th. fuit, in qua se transducebat *Ulixes*. *Ancipitem tu causam seu cum magno discrimine* *protegere affectas* (conaris),... *te consule*, etc. Non deerunt forte, qui suspicentur, pro *seu* reponendum esse *si*; sed venustior est abrupta hæc dictio et affectui magis consentanea quam vulgaris: *si tu affectas, te consule*, etc. Eadem utitur Juvenalis passim, verb. caus. VI, 329, 330, ubi tamen et suppleri potest *si*, ut h. loc. — Vet. Schol. *se transducebat*, idoneum existimabat, transferebat. Ed.

VAB. 31. *Traducebat*, 13, 17—27, 45—50, 55—63, 65—69, 71—74, ut

¹ Conf. Tzetz. et Potter. ad Lycophr. v. 999.

164 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

al. *trajicere*, *travehere*, *transmittere*, *tradere*, de quo Donat. ad Terent. Phorm. pr. = *Transdere* veteres sonantius (et accuratius), quod nos lenius dicimus *tradere*. — Conf. Drakenb. et nos ad Sil. IV, 487. — *Ulixes* recepi ex 17—20, 23, 24, 58. *Ulyxes*, 14, 27, 46—48. *Uliesses*, 25. Vulgo *Ulysses*. Conf. supra ad IX, 65.

VAR. 32. *Ceu*, 46, 47, 49, 58, 66, 67. — Vulgo post *Ancipitem* colon, vel punctum ponunt, ut sensus sit: *in qua*, in cuius petitione, *Ulixes se traducebat*, se præbebat *ancipitem*, incertum, metuentem, ne non obtineret (ita Ach.); vel *in qua*, qua indutus, fecit dubium intuentibus, num Achilles esset sive revixisset; vel denique se præbuit modeste ambigentem, an arma Achillis etiam peteret, iisque dignus ac par esset. Sed quis eo sensu dixit *se traducere*? aut *in qua*, pro, in cuius petitione?

VAR. 33. *Tunc consule*, 21. — *Qui sis* revocavi ex 11, 14, 15, 17, 19, 20, 27, 50, 58, 64. Vulgo legitur *quis sis*; vide ad XV, 119. *Quid sis* vetustus Codex Heinsii, qui id probavit illustravitque exemplis in Comm. ad Ovid. Ep. Her. XII, 31. Sed *esse aliquid* alio sensu dicitur, qui ab hoc loco alienus est. Vide supra ad I, 74.

NOT. 33. *Te consule*, te ipsum interroga, vel te et vires tuas excute, explora, et dic tibi, qui, qualis, sis (quo sensu *in sese descendere*, et *secum habuere* dixit Pers. IV, 23 et 52); utrum sis *orator vehemens*, gravis et acri verborum actionisque genere ad permovendos animos idoneus, hoc est præclarus, an mediocris, vel infimæ notæ rabula, ut Curtius Montanus (vid. ad IV, 107), et Matho (vid. ad I, 32), *buccæ*, rabulæ, fastuosi caudidici ac ventosi, vel, ut verbis vet. Schol. utar; jactantculi, qui tantum buccas inflant, et nihil (graviter et apte vel accommodate ad persuadendum) dicunt. Sic fere *buccam loquacem vetuli ciſſædi* dixit Martial. I, 42, 13, et *hominem duræ buccæ* Petron. 43. Conf. supra ad III, 35, et Var. Lection. et Crammer, pag. 427. Ed.

VAR. 34. *Publius pro Curtius*, 16. — *An Matho*, 11, 14—27, 45—50, 55—63, 65—69, 71—74. *Meta*, 19. — Vulgo post *Matho* punctum ponunt junguntque *Buccæ Noscenda est mensuræ tuæ*, ut sit sensus: explores et noris facundiae modum vimque eloquentiæ; vel ut proverbii loco dictum sit: *scias*, quousque possis et liceat buccam inflare, vel diducere fauces. *Bahrſt* vertit: *Man muss, wie weit das Maul sich sperren lässt, verstehn*. Spd nostra distinctio hand dubie anteferenda; vid. Comm.

VAR. 35. *Mensura tui*, 13. *Buccæ Noscenda est mensura tuæ*, 10, 11, 20, 24, 25, 45, 56, 60—62, 63, 64—69, 71—74. *Buccæ Noscenda est mensuræ suæ*, 14—19, 21, 23, 27, 46, 48, 49, 57. *Tuæ* et *suæ* etiam plerique Codd. Paria. sed *sua* Put. et *sui* XIV alii, et quidem optimi, Alex. Mazarin. I, Thnan. I; Colbert. II; Fauchet., Senat. et Pith. *Noscenda est mensura rei* forte vet. Schol. cuius glossa est: «Consideranda in omnibus rebus est mensura uniuscujusque rei, et si ad hanc sufficit, sic eam debes assumere. — Vid. Crammer, p. 427. Ed.

NOT. 35 seq. Præclarum præceptum! Conf. VI, 358 seq. et Ca-

saub. ad Pers. VI, 25 seq. — *Mensura sui*, modus virium suarum et facultatum.

VAR. 37. *Non*, 16. *Nec*, 10, 14, 15, 17—20, 22, 23, 27, 45—49, 54—65, 68, 69, 71, 73, 74. — *Multum*, 73. — *Cupias nullum*, 10, 11, 13, 15, 47, 54, 58. *Cupias nullum*, 64. *Cupias*, 24.

NOT. 37. *Mullum*, piscem pretiosum et grandem; vid. ad IV, 15 seq. et V, 92 seq. *gobio*, hoc est, pretium gobionis, vel quo ematur *gobio*, seu *gobius*, γοβίος, *cobio*, vilis pisciculus,¹ ut *asini*, *ovis* et *boves* in *crumena* apud Plautum, *Asin.* III, 2, 44; *Truc.* III, 1, 10, et Pers. II, 5, 16. — *In loculis et crumena*; vid. ad vs. 26.

NOT. 38, 39. Conf. ad VI, 129. — *Ære paterno*, patrimonio, *ac rebus*, re familiari. — *Mersis in ventrem*; unde homo gulosus ac prodigus vocatur *gurgēs*, et vorago patrimonii, vel *barathrum macelli*. Hinc et lepide *venter* dicitur h. loc. *capax* omnium bonorum, *fenensis*, *argenti*, etc. quæ quasi vorat ac deglutit. *Fenensis*, pecuniæ, fenere et datæ et acceptæ.

VAR. 40. *Versis*, 45, 65. — *Fæneris*, 18. Ego *feneris* scripsi pro vulg. *fæneris*, ab ant. verb. *feo*, hoc est, gigno, creo, procreo, facio, unde *fenus*, *fetus*, *fecundus*, *femina*. Conf. Cellar. Orthogr. lat. tom. I, pag. 234, ed. Harkles. In media vero voce *e* pro *o* substituendum esse, intelligitur ex verbis deriv. *fenebris*, *feneratio*, *fenerator*, *fenerare*, *feneratrix*, *feneratorius*. Similiter *pigneribus* pro *pignoribus* posui supra IX, 141, ubi vid. Var. Lect.

NOT. 41. *Argenti gravis*; vid. ad IX, 141.

NOT. 42. *Talibus a dominis*, helluonibus, *novissimus*, postremo (conf. ad VI, 356), *exit*, oppigneratur aut venditur, *annulus aureus*, insigne equitum (conf. Mart. II, 57, 7, 8; VIII, 5, 2, et Apul. Apol. p. 322, 21, ed. Elm.); unde *digito nudo*, imminuto censu equestri: « nam constitutum erat, ne cui jus annulorum (seu annuli gestandi) esset, nisi cui ingenuo ipsi, patri avoque paterno sestertia CCCC census fuisset, » Plin. XXXIII, 2, seu 7. — *Pollio*, decoctor forte is, de quo Plin. IX, 10, seu 13. « Testudinum putamina secare in laminas lectosque et repositoria his vestire Carvilius Pollio instituit, prodigi et sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenii. » Conf. ibi Hard. et supra ad IX, 6.

VAR. 44. *Non funus*, 19, 21, 45.

NOT. 44, 45. *Mors prematura et acerba minus metuenda est luxuriæ*, hoc est, luxuriosis hominibus, quam *senectus*, et morbis et fame laborans, quæ gravissima est helluonum et helluationis pœna; nisi sensus est: mors in infantia vel in juventute luxuriosis minus metuenda est,

¹ Gall. *goujon*, aut *boulerot*; vid. Hard. ad Plin. IX, 57; Athen. VI, 44, et VII, 85, ed. Schweigh.

quam senectus. Nam mors infantium dicebatur *acerba*, juvenum *immatura* et senum *naturalis*. Conf. Virg. *Æneid.* VII, 429; Senec. *Epist.* 123, et Kirchman. de *Fun. Rom.* I, 4 extr. — *Cineres et funus* pro morte.

VAR. 49. *Cum vertere*, 28. — *Ad ostia*, vel *Ostia currunt* (scil. inde navigaturi; vel quia oppidum olim amœnissimum fuit), 14, 15, 16, 60, 65, 67, 74, 77. *Ad Hostia currunt*, 19, 23, 24, 25, 27, 45—50, 55, 56, 58, 59, 61—64, 66, 68, 71, 72, 73, et multi Codd. Paris. Conf. Comm. ad VIII, 171.

NOT. 46—49. *Hi plerumque gradus* sunt, quibus isti perditæ gulæ homines ad inopiam perveniunt et fidei violationem: primum *conducunt*, hoc est, fenere accipiunt, *Romæ pecuniam*; deinde eam *coram dominis* ejus, hoc est, creditoribus vel feneratoribus ipsis, non sine gaudio primum, et deinde dolore id videntibus, *consumunt*; tandem, *ubi paulum et nescio quid*, forsitan vel ferme nihil, *superest*, et jam auctor feneris, fenerator, *pallet*, timet, ne fenus cum sorte perdat, *vertunt solum patriæ* et sponte in exilium abeunt: nam *qui volunt poenam aliquam subterfugere, aut calamitatem, solum vertunt, hoc est, sedem ac locum mutant*, Cic. pro Cæc. c. 34. Lepide autem poeta dicit, eosdem *currere*, festinanter patria cedere, ne a creditoribus comprehendantur, et se conferre *Baias*, propter loci amœnitatem et delicias, quo h. loc. referuntur *ostrea*, quæ ibi capiuntur. Conf. ad III, 4; IV, 141, et VIII, 86. Vetus Schol. « *Baias*, ubi major est luxuria, ubi et reliquam, si est, pecuniam devorent. »

VAR. 50. *Est* non legitur in 25, 27, 46—49, 54—60, 66, 68, 69, 71, 72, 73. *Tibi pro est*, 62, 63, 67, 74. *Ibi* (hoc est, Romæ) conj. Lubin.

NOT. 50. *Cedere foro*, creditores fraudare, jam, nostris temporibus, non est deterius, non magis ignominiosum habetur, quam ex media et æstuosa Urbis regione migrare in suburbanam et frigidiorē. — *Cedere foro*, ut apud Sen. Ben. IV, 39, idem quod Galli dicunt *faire banqueroute*: nam in foro argentariorum erant tabernæ, et res pecuniaria perscriptione, transcriptione, etc. tractabatur; unde negotiatores in foro (Germ. *Börse*, Gall. *la bourse*) *versari*; et contra *foro cedere* dicuntur¹.

VAR. 51. *Exquiliæ*, 19, 23, 24, 60, 65, 72. *Æsquiliæ*, 17, 27, 48, 61—64, 68, 71, 73. Conf. supra ad III, 71. — *Suburra*, 18, 19, 27, 46—49, 58, 61—69, 71—72, 72; vid. supra ad III, 5.

NOT. 51. *Esquiliæ*, quæ *gelidæ* dicuntur V, 78, regionem Urbis infrequentem et fere desertam. — *Subura ferventi*, ob situm, vel potius maximam populi frequentiam; vid. ad III, 5.

¹ Conf. Ernesti clav. Cic. voc. *forum*. Nonnulli *forum* h. loc. pro tota urbe, cujus frequentior est locus, po-

situm putant: quod minus linguæ, quam h. loc. congruit; nam mox sequitur *migrare et patriam fugere*.

VAR. 52. *Patria*, 17, 20. — VAR. 53. *Circensibus* : una..... gutta, 47, 48, 64.

NOR. 52, 53. Hoc tantum dolent, quod aliquamdiu Circensibus ludis carent. Facete de insana ludorum spectandorum cupiditate, qua Romani ardebant; vid. ad III, 223.

NOR. 54. *Non gutta sanguinis*, nihil ruboris, hoc est, pudoris, nullum ejus vestigium. Conf. ad X, 300.

VAR. 55. *Fugientem*, 14, 16, 18, 22, 24. *Et fugientem*, 10, 15, 19, 21, 25, 27, 48, 50, 54—67, 74.

NOR. 55. Qui pauci hodie sunt, quos puderet malefactorum et infamiz; *pudorque* jam tantum non omnibus ridicula res videtur, et prorsus ex Urbe effugeret, nisi pauci essent, qui eum quasi retinerent. Confer ad VI, 19.

VAR. 56. *Pulcherrima visu*, 46, 47, 48.

NOR. 56 seq. Poeta jam ad *Persicum*, amicum suum, nobis ignotum, quem ad cenam vocaverat, se convertit : Cognosces hodie, utrum iis, quæ de frugalitate pulcherrime dixisse ac præcepisse videri possim, etiam vita et mores mei congruant. Conf. ad Satir. II, princ. et not. Crammeri in vet. Schol. pag. 429. Ed.

VAR. 57. *Perfice*, 25, 46, 47, 48, 57, 58. Ita sexcenties librarii corruerunt nomina propria. — *In vita*, 11. — *Nec moribus*, 10, 11, 14—18, 20, 22, 28. 24, 27, 45—50, 54, 55, 61—64, 68, 71—74. — *Aut re*, 22. *Ut re*, 16.

Experiere hodie, numquid pulcherrima dicta,

Persies, non præstem, invitate, et moribus et re,

conj. Schurzfl. putans, versum duriores librariis displicuisse, ideoque ab iis varie esse mutatum. Sed talem versum placuisse poetæ, quis sibi persuadeat?

NOR. 58. *Sed potius laudem siliquas*, victum tenuem ac pauperum (conf. Hor. Epist. II, 1, 123, quem etiam imitatus est Pers. III, 55), quum tamen *occultus* sim *ganeo*, clam popinas frequentem et domi gulosis sim. *Siliqua* vel legumina et propr. eorum folliculi, quales pisa, fabæ, lupini, etc. habent (Gr. λοβοί, Gall. *des goussetes*), vel fructus arboris silvestris, seu ficus *Ægyptiæ* (καράτωρία, unde fructus καράτιον, Gall. *carottes* seu *carottes*), quo non tantum sues, ut apud nos glandibus, sed etiam servi et infimæ conditionis homines alebantur¹. — *Pultes*, vid. ad VII, 185, et imprimis XIV, 171.

¹ Vid. Harduin. ad Plin. XIII, 8, Hieroz. P. I, pag. 708; Casaub. ad sen 16; XV, 24, seu 26; Salmas. Pers. III, 55, et Schleusneri Lexic. Exerc. Plin. pag. 459, 460; Bochart. N. T. voc. καράτιον.

VAR. 59. *Pueris in aure*, 24. — *In aure*, 2—5, 10—27, 45, 50, 56, 57, 59, 60, 64, 65, 70, 74—77. *In aurem*, 1, 81. Vetus scholion ita legendum videtur: «*Coram aliis*, id est, ante alios, ut frugi videar, *pultes* aut legumina jubeo parentur tibi; *in aurem puero alia dico* tibi parari. *Siliquas*, id est, parcatatem: nam proprie *siliqua* est, qua legumina continentur.» *In ore*, 46—49, 54, 55, 58, 61, 62, 63, 66—69, 71, 72, 73. *In arce*, ed. Farnab. et al.

NOT. 59. *Coram aliis*, palam, vel clara voce, ut alii id audiant, meque frugalem existiment. — *Dicem puero*, parari afferrique mihi jubeam; — *in aure*, clam et insusurrans. Conf. Hor. Sat. I, 9, 9, 10; — *placentas*, dulciaria, cibum deliciariorum; quem quomodo paraverint Romani, docet Cato, R. R. 76, ubi vid. intpp.

NOT. 60. *Conviva mihi promissus*, qui te mihi convivam futurum promissisti: Schol. Qui invitatur ad cœnam et se venturum promittit, dicitur *promittere* (se venturum) *ad aliquem*, seu *ad cœnam*; *condicere* vero *cœnam alicui* et simpl. *alicui* vel *aliquo ad cœnam* (Germ. *sich zu Gaste bitten*), qui denunciat, se ad cœnam venturum.¹ — Vid. Crammer, pag. 430. Ed.

NOT. 61. *Habebis Evandrum*, me pauperem et frugalem hospitem, et *venies Tŭynthius*, aut *minor illo hospes*, a me hospitio ita excipieris, ut olim ab Evandro Hercules aut Æneas. Poeta memor fuit loci Virg. Æneid. VIII, 100 seq. et 359—369; ubi agitur de paupere Evandro, qui Herculem et Æneam hospitio exceperit. De *Evandro* vid. *Creuzer's Symbolik*, tom. II, pag. 426, 489. Æneas *hospes illo*, Hercule, *minor* quidem virtute et rebus gestis, et *ipse tamen contingens cælum*, Deos, sanguine, propinquitate; originem, et paternam et maternam, a Diis repetens: ut apud Sil. VI, 627, et VIII, 293 seq. Sensus est: Si Evander rex hospitibus, a Diis oriundis, frugalem dedit cœnam, non lautiorum a me expectabis.

VAR. 62. *Contingit*, 10, 11, 14, 16, 21. *Continges*, 45.

NOT. 63. *Alter, Æneas, aquis; alter, Hercules, flammis ad sidera missus*: nam Æneam *veneranda Numici Unda*, in qua, vel juxta quam in prælio periisse dicitur, *Deum cælo misit Indigetem*, abluto omni, quod in eo fuerat, mortali, ut utar verbis Tibull. II, 5, 43, ubi vid. Heyn. Herculis autem, *fulgente sacratis ignibus Oŭta*, *Ingentem animam rapuere ad sidera flammæ*, Sil. III, 43, 44, ubi vid. not. Conf. Luciani Hermotimus, c. 7. (φασὶ τὸν Ἡρακλέα ἐν τῇ Οὐτῇ κατακαυθέντα θεὸν γενέσθαι· καὶ γὰρ ἑαῖνος, ἀποβαλὼν ὅποσον ἀνθρώπειον εἶχε παρὰ τῆς μητρὸς καὶ καθαρὸν τε καὶ ἀκήρατον φέρων τὸ θεῖον διευκρινηθέν ὑπὸ τοῦ πυρὸς, ἀνέπτατο εἰς τοὺς θεοὺς.)

VAR. 64. Pro *ornata* Schrader conj. *portata*, Jacobs *corrassa*, hoc est, stu-

¹ Vid. intpp. Phædr. IV, 24, 15, et Hotom. ad Cic. Rosc. Com. 9.

diuise conquisita : Manso coll. Virg. *Æneid.* I, 195, et VIII, 180, *onerata*, id est, dapes, non operose conquisitæ, et in macellis *accumulata*, sed inemptæ et domi natæ.

Not. 64. *Fercula*, quæ tibi apponentur; vid. ad I, 94: *ornata* vid. Var. Lect. — *Macellis*, ut VI, 40, ubi vid. not. — *Dapibus mensas onerabat inemptis*, Virg. Georg. IV, 133.

..... Bene erat, non piscibus urbe petitis,
Sed pullo atque hædo,

Horat. Sat. II, 2, 120, ubi similis descriptio frugalis cœnæ legitur.

Not. 65. *De Tiburtino agro*, ubi forte Iuvenali villa fuit. — *Veniet*, afferetur infereturque in triclinium.

Var. 66. *Hædulus*, non *hædulus*, 27, ut in optimis Codd. Virgilii, Ovidii, Prop. et al. Conf. Var. Lect. L. IV, 19. — *Ex*, aut potius *e toto grege mollior* melius videbatur H. Valesio. *Et toto grege mollior* conj. Heins. ad Ovid. Fast. IV, 758, quia per frequentem lavationem lana reddatur mollis. Sed mollities ac teneritas carnis, non lanæ, h. loc. designatur.

Not. 66. *Toto grege mollior*, cui caro mollior est et tenerior, quam ulli hædulo totius gregis. — *Inscius herbæ*, lactens, qui adhuc herbam non contigit, Schol. et Cramer, pag. 431. Ed.

Var. 67. *Humilis virgas ausus*, 15.

Not. 67. Qui nondum tentavit *mordere*, carpere, *virgas salicti*, salicis, vel salices. — *Salicti humilis*, conf. Virg. Georg. II, 434 seq.

Var. 68. *At pro et*, 16.

Var. 69. *Leget*, 14.

Not. 69. *Asparagi montani*, silvestres, minus delicati, quam hortenses; vid. Plin. XVI, 36, seu 67, et XIX, 8, seu 42. — *Villica*; vid. ad IV, 77. — *Quos legit villica*, ut apud Martial. I, 56, 11; IX, 61, 3, et X, 48, 7 seq.

Var. 71. *Servata*, 73.

Not. 71. *Ova calentia torto fœno*, hoc est, recentia, modo sumta e nido calenti, qui ex torto fœno conflatus fuit; — *matribus*, gallinis.

Not. 72. *Uvæ variis servabantur modis*, et inde *ollares*, *pensiles*, etc. dicebantur; vid. Colum. XII, 43; Varr. R. R. I, 54; Plin. XIV, 1; XV, 17; XXII, 1; Apic. Art. coq. I, 17; Didymus, Geop. IV, 15.

Not. 73. *Signinum pyrum*, sic dictum a Signia (hodie *Segni*), Latii opp. et Rom. colonia, ut al. *testaceum* a colore; vid. Plin. XV, 15, seu 16; Cels. II, 24; IV, 19; Colum. V, 10, 18. Idem oppidum celebre fuit opere Signino et vino austero, quod ventri sistendo adstringendoque adhibebatur; vid. Plin. XIV, 6, et XXXV, 12. — *Pyrum Syrium*, seu Tarentinum, species Falernorum, e Syria primum allata et nigri co-

loris¹. — *De corribus* *isdem*, omnia promiscue, quod simplicitatem denotat; Prat.

NOT. 74. *Mala æmula*, certantia cum *Picenis*, quæ etiam prædicat Horat. Sat. II, 3, 272, et 4, 70.²

VAR. 75. *Non*, 14, 17, 24. — *Pulvere* pro *frigore*, 20.

NOT. 75. *Postquam autumnū*, auctumnalem succum, et pericula *crudi succi*, crudum noxiumque succum vel humorem, quem, quum recentia essent, per autumnū habuerant, *frigore* hiemis *siccatum*, exhaustum et excoctum, *posuere*, deposuere, amisere. Vocem *autumnū* poeta ipse adjectis verbis *crudi pericula succi* explicavit.

VAR. 76. *Suci* pro *succi* substitui ex 17, 18, 23, 24, 45; vid. supra ad V, 24. *Sicci*, 22.

ANAL. 77—119. Præclara priscae Romanorum simplicitatis frugalitatisque descriptio, quam vs. 120—129, excipit non minus venusta magnificentiae elegantiaeque serioris ævi imago: quæ comparatio deinde vs. 129—180, continuatur, et lectorem mirum quantum delectat. Conferant harum deliciarum studiosi VI, 286 seq. XIV, 160 seq. Horat. Od. I, 12, 33 seq.; II, 5, 10—20; III, 6, 17—48; Ovid. Fast. I, 197 seq. et Prop. IV, 1; et not. Crammeri, pag. 432. Ed. — *Senatus*, senatorum.

NOT. 78 seq. Hæc notissima ex Valer. Max. IV, 3, 5; Plin. XIX, 5, seu 26, extr. Sen. Cons. ad Helv. c. 10, al. Conf. supra ad II, 3. Eadem de C. Fabricio Luscino tradit Sen. de prov. c. 3. — *Oluscula* pro vilissimo cibi genere, ut ap. Horat. Sat. II, 2, 117. Conf. Ammiani Epigr. XX, in Brunck. Anal. tom. II, p. 388. Notanda etiam h. l. epitheta *parvo* et *breuib.*

NOT. 80. Bene vilitas ciborum exprimitur, etiam comparatione temporum. Conf. Pers. VI, 40. — Servi autem ergastularii pedibus vincti, etiam quum opus in agro facerent. Conf. Ovid. ex Ponto I, 6, 31, 32 (ex quo loco verba quædam petita videntur); Plin. XVIII, 3, et Lips. Elect. II, 15.

NOT. 81. *Meminī*, quia ante servitutem non parce consueverat vivere. — *Quid sapiat*, quem, h. e. quam bonum saporem habeat, ut infra vs. 121: *Nil rhombus sapit*, et Germ. *es schmeckt nach nichts*, vel *mella herbam*

¹ Vid. Plin. XV, 15, seu 16; Colum. V, 10, 18; Macrob. III, 19; Martial. V, 79, 13; Intpp. Virg. Georg. II, 88, et Bodæus a Stapel ad Theophr. IV, 4, pag. 329.

² Pira Picentina laudat Plin. XV,

15, seu 16, ubi Harduin. notat, *æmula Picenis* pira h. loc. designari. Hæc itaque verba ad præced. retulit; quæ ratio paullo deterior est. Olivas quoque et panes Picenos laudat Mart. XIII, 36 et 47.

sapient (Plin. XI, 8), et similia, ubi verbum *sapere* vel propr. de sapore, vel de odore adhibetur. (Conf. intpp. Phædr. III, 4, 3.) — *Fulva* suilla in deliciis erat Romanis, et magis quidem ejectitia, extracta utero matris prægnantis, ἰκθόλυμος, ἰκθόλας, μήτρα ἰκθολάδος, ejecto per abortum partu, quam porcaria, partu edito legitimo tempore ac nascendi modo. Conf. Apicius, de Re culin. VII, 1; Plin. VIII, 51, et XI, 37, seu 84 (ubi vid. Hard.); Martial. VII, 19, 11; XIII, 56; Horat. Epist. I, 15, 41, et inpr. Athen. III, 17, 21, 22 (51, 57—59), pag. 96, et 100 seq. — *Fulva popinæ*, delicate præparata in popina, diversorio gulosorum hominum, *calidæ*, ubi perpetuo ignis est in foco et cibi parantur. Conf. ad VIII, 168.

Not. 82 seq. Annotatio Casaub. ad Athen. I, 10, p. 13, est: « Satis constat tam ex sacris quam aliis literis, primis temporibus, ignota hominibus carniū manducatione, tantum in honorem numinis mactari solitas hostias. Piguit postea mortales olerum et τῆς ἀπίρου τροφῆς: itaque cæpere et ipsi carnibus vesci, sed parce initio et fere non nisi salitis. » — *Sicci*, fumo exsiccati (vid. ad VII, 119) *terga suis*, ut mox *lardum*. — *Pendentia* in carnario non procul a foco e *crate* lignea et *rara*, non densa, ut vento aerique magis pervia essent; nt *rara*, vel *parva tibi curva craticula sudet ofella* in Martial. XIV, 221. Veteribus non, quales nobis sunt, carmini erant et cellæ fumaris, sed fumus per fores et fenestras emittebatur, quapropter res fumo condiendæ aut tigillis suspendi solebant, ut a rusticis nostris, aut in summa ædium parte locari, quæ vinorum præcipue servandorum ratio erat. ¹ — *Terga suis* et capita, sale fumoque durata, ut diu reservari possent, cibi vulgares erant et rustici. Conf. Horat. Sat. II, 2, 117 seq. et Crammer, pag. 433. Ed.

Not. 83. *Festis diebus pro in festos dies*, locutio parum Latina, nisi forte *apponenda* subaudias; H. Vales. Sed conf. Æn. I, 207, et similia passim obvia.

Var. 84. *Ac*, 60. *At*, 25, 56, 57, 59. *Tunc majorum aliquis audacter emend.* Schrader.

Not. 84. *Cognatis ponere*, apponere in mensa, *lardum natalitium*, die natali, vel quod eo die apponi solet in epulis, quæ in illo parantur.

Var. 85. *Novam*, 24. — *Daret*, 11, 14, 16, 17, 20, 24. — *Carnem*, 19 a m. pr. 20, 21, 22, 45, 49.

Not. 85. *Accedente*, addita tantum, *nova*, recenti vel alia, *carne*, si *quam dabit hostia*, si forte mactaretur vel ab ipsis, vel a magistratibus;

¹ Conf. VI, 321; VII, 119; Colum. XII, 53, inpr. Macrob. Sat. VII, et Fast. II, 645; Geaner. ad Script. Rei. Rust. in Ind. voc. *carnarium*, 12; Heins. ad Ovid. Met. VIII, 647, Barm. ad Petron. c. 96, 135, 136.

• immolatarum enim ab his hostiarum exta ad quæstores ærarii delata venibant; sacrificiisque populi Romani tum deorum immortalium cultus, tum etiam hominum continentia inerat, » Valer. Max. II, 2, 8.

Nor. 86 seq. Clarissimi quoque homines *ad has epulas*, tamquam lautissimas, *maturius solito ibant*, ut largius diutiusque genio indulgerent, et quia ingenti cupiditate tam delicati cibi ardebant. — *Imperii castrorum*, militaribus. Alii ad titulum Imperatoris referunt. — *Solito maturius*, ante horam nonam, Schol. (vid. ad I, 49). Τρεχέδαινοι, Lindenbr. (vid. ad III, 67.)

VAR. 89. *Ereptum*, 21 a m. pr. 56, 60.

Nor. 89. Priscis temporibus procures civitatis agrum colebant, et opere rustico delectabantur, unde et prima cognomina orta, Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum, Seranorum, Pisonum, Pilonum; quod notum ex Plin. XVIII, 3—5; Colum. in Præf. et aliis. — *Erectum*, humeris sublatum, a monte domio, a colle vel agro montano, quem subegit ligone et aratro (conf. Martial. IV, 64, 33, et Virg. Æn. IX, 608), *ligonem referens domum*. Ea venerandam priscorum civitatis procerum imaginem!

VAR. 90. *Alii pro autem*, 15. *Ante pro autem*, 25, 46, 47, 48, 58.

Nor. 90 seq. Quamdiu Roma timuit Censores, horumque censura severa fuit, simplices quoque fuere eorum victus et supellex. — *Tremere* aliquid, seu aliquem, docte dicitur passim.¹ — *Fabii*, Cato, Scauri et *Fabicii* h. l. clarissimorum Censuræ nomina. Septem, quod sciam, *Fabii* fuere Censores: M. Fabius Ambustus, ann. Urb. CCCXC (vid. Pigh. Ann. tom. I, pag. 274); Q. Fabius Maximus Rullianus, ann. CDXLIX (Liv. IX, 46; Valer. Max. II, 2, 9; Aurel. Vict. de Vir. Ill. c. 32); Q. Fabius Gurgæ, Maximi Rulliani filius, ann. CDLXXIII (vid. ad VI, 266, et Pigh. Ann. tom. I, pag. 431, 432); Q. Fabius Maximus Verrucosus Cunctator, ann. DXXIII (Pigh. Ann. tom. II, pag. 107); M. Fabius Buteo, ann. DXII (Pigh. Ann. tom. II, pag. 66); Q. Fabius Max. Servilianus, ann. DCXXVII (Valer. Max. VI, 1; Pigh. Ann. tom. III, p. 33); Q. Fabius Max. Æmilianus Allobrogicus, ann. DCXLV (Pigh. Ann. tom. III, pag. 130). Non male vetus Schol. « *Fabium* (nam ita legendum pro *Fabricium*, ut sit Q. Fabius Maximus Rullianus, collega P. Decii in censura, qui cum eodem consul fuit et certamen de provinciis habuit teste Liv. X, 24) Censorem dicit, cui in Censura *Maximi* nomen obvenit, qui luxuriam reipubl. damnans a collega P. Decio postulavit, ut aut ipse, quemadmodum ei videretur, mores hominum emendaret, priorum Censuræ negligentia perditos, aut pateretur se revocare pris-

¹ Vid. Burm. ad Valer. Flacc. V, 520, et Heins. ad Claudian. in Rufin. II, 125.

tunum civitatis statum : quorum si neutrum faceret, minitatus abdicatorum se cum magistratu. Decius ergo exterritus permisit, ut, quemadmodum vellet, remp. administraret, se consentiente. — *Cato* h. l. est *M. Porcius Cato*, *Tusculanus*, *Censorius* ac *Sapiens*, et vulgo *Cato major* vel *Priscus Cato* dictus, acerrimus nobilitatis adversarius, cujus frugalitas notissima et celeberrima ob severitatem censura, quam ann. DLXIX, gessit. vid. *Liv.* XXXIX, 40—44; *Plut. Vit. Cat. et Pigh. Ann. tom. II*, pag. 251, 310 seq. et 425. Hinc et *durus*, hoc est, *severus*, h. l. et *Marzial.* XI, 2, 1, *Triste supercilium durique severa Catonis Frons*, dicitur. — *E Scauris* clarissimus *M. Æmilius Scaurus*, qui princeps Senatus, *Censor*, ann. DCXLV, bis Consul, ann. DCXXXVIII et DCXLVI, et auctor legis cibariæ fuit, et *Æmiliam* stravit viam pontemque *Mulvium* fecit. Vid. *Ernesti clav. Cic. et Pigh. Ann. tom. III*, pag. 126. — De *Fabicio* Censore vid. ad IX, 142; et *Crammer*, pag. 435. Ed.

VAR. 91. *Rigidique* pro *postremo*, 7, 10, 14—27, 45—50, 54—69, 71, 72, 73, et omnes Codd. *Paris.* *Rigidus* passim dicitur *severus*, et ipse *Censor* *Ovid.* Art. II, 664. Sed hoc loco langueret, quia cum synon. *severos* jungeretur, cujus voc. interpretamentum redolet : tamen invito *Ruperti* utrumque retineo. Ed.

Nor. 92. Hæc referri possunt ad censuram *Fabii* ac *Decii*, de qua vid. verba vet. Schol. supra ad vs. 90, adscripta, et *C. Claudii Neronis* ac *M. Livii Salinatoris*, ann. DXLIX, de qua vid. *Liv.* XXIX, 37; *Valer. Max.* II, 4, et *Pigh. Ann. tom. II*, pag. 217.

Nor. 93 seq. Illis temporibus nemo sollicitus fuit de lecto testudine exornando, aliaque supellectilis magnificentia comparanda. Poeta memor h. loc. fuisse videtur nobilissimi de laudibus vitæ rusticæ loci apud *Virg. Georg.* II, 462 seq.

VAR. 94. *Oceani* omnes Codd. *Paris.* tribus exceptis recentt. qui *Oceano* habent; quod mireris : nam *in Oceano fluctu*, 9, 16, 23, 25, 27, 41, 43, 46—49, 55—60, 65, ut infra vs. 113. *Lilore ab Oceano*, in 7, 14, 16, 17, 19, 20, 22, 25, 41, 43, 45, 49, 55—57, 59, 60, 83. probb. *Grangæo*, *Plathnero*, *Lips.* *Epist. Quæst. IV*, 25, et *Heins.* ad *Claud. de Nupt. Hon. et Mar.* vs. 8. Non ignoro quidem, substantiva sæpe pro adjectivis poni, sed non nisi ea, quæ proprie sunt adjectiva, si perpauca exceperis exempla, quæ vitiosam sapiunt lectionem; vid. *Heins.* loc. laud. et ad *Ovid. Her.* II, 74; III, 100; IV, 12; IX, 86; XIV, 19; inpr. XV, 83; ad *Ovid. Met.* III, 729; ad *Claud. B. Gild.* vs. 407; ej. laud. *Silic.* I, 121; ad *Petron. c.* 35; *Drakenb.* et nos ad *Sil.* I, 173; II, 45; III, 387. *Oceanus* autem nusquam adjective dicitur. Dubia certe sunt exempla, quæ laudantur, *Tac. Hist.* IV, 12; *Cæs. B. G.* III, 7, et *Ampel.* I, quibus locis *mare Oceanus*, et in quarto casu *mare Oceanum* dici videtur, ut *Rhenus amnis*, etc. Conf. *Ernesti* ad *Tac. loc. laud.* Alia exempla, ex *Avieno*, *Pithœi Catal.* et *Venant. Fortunat. Ep.* III, 23, et *Carm.* VII, 2, ab

Heinsio excitata ad Claudian. loc. laud. tum ex recentt. petita sunt scriptoribus, tum librariorum forsitan socordie, aut stupori debentur.

Nor. 94, 95. « Testudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, ut singularum superficie habitabiles casas integant; atque insulas Rubri præcipue maris his navigant cymbis..... In Phœnicio mari hand ulla difficultate capiuntur, etc. » Plin. IX, 10, seu 12. « Testudinum putamina secare in laminas lectosque et repositoria his vestire Carvilius Pollio instituit, » id. ibid. c. 11, qui lib. XXXIII, 9, seu 51, tradit, Carviliam, Equitem Romanum, paulo ante Sullana tempora vixisse. Conf. de testudinibus ac supellectile, inpr. lectis testudineis, quos Clemens Alex. *χαλῶνας πεποικιλμένας κοίτας* et Lucianus *κλίνας ἀπὸ χαλῶνης Ἰνδοῦ* appellat, VI, 80, et Plin. ll. cc. et XXXII, 4.¹

VAR. 95. *Et nobile*, 10, 14, 16—24, 45.

Nor. 95. *Trojugensis*, ut sup. I, 100, ubi vid. not. — *Fulcrum*, spondam. vid. supra ad VI, 22. Lecti tricliniæ præcipua supellectilis pars.

Nor. 96. *Nudo latere*, vulgo exponunt: sine fulcro, ad quod discumbentes se inclinent; sed rectius Schol. non ornata (testudine vel argento aurore) sponda. — *Frons*, anterior pars lecti et altior ad caput, *ærea*, lamina æris obducta: quod unicum fuit *lecti*, et quidem parvi (conf. III, 203), ornamentum.

VAR. 97. *Vite* conj. Hennin. ob verba Hygini, in Comm. laudata. Sic poeta *vite coronati* facete dixit pro *vite alligati*. Sed epitheton vile etiam aptissimum est h. loc. vid. Comm. Malim tamen reponere *coronatis ostendebat*, scil. convivis, ut supra V, 36, ubi vid. Comm. *Coronata..... asellæ*, emend. Scoppa Collect. I, 27; coll. Pallad. II, 35, 16. « Omnia semina horti, vel agri feruntur ab omnibus malis ac monstribus tuta servari, si agrestis cucumeris tritis radicibus ante macerentur: item equæ calvaria, sed non virginis, intra hortum ponenda est, vel etiam asinæ: creduntur enim sua præsentia fecundare quæ spectant », et Colum. X, 344. *Hinc caput Arcadiæ nudum cute fertur asellæ* (nam ita legendum putabat pro *Arcadici..... aselli*) *Tyrrhenus fixisse Tages in limite ruris*. Hæc vero superstitio, ab Etruscis profecta, ab hoc loco aliena est: nam amuletum illud in agris ponebatur, non in lectis conviviisque, et poeta noster id agit, ut doceat, quo diverso ornatu lecti priscis et suis temporibus fuerint instructi. Nugantur itaque interpretes tantum non omnes, qui suspicantur, priscos homines in ipais coenasse agris, et, qui in lectis ibi discubuerint, spectasse sibi quæ invicem ostendisse caput asellæ vel aselli, in agrorum limitibus suspensum.

Nor. 97. Hujus ritus causam Ferrarius Elect. II, 26, jam recte petiit

¹ Ad quæ loca vid. Harduin. Conf. ad Poet. Lat. min. tom. III, pag. 406, etiam Sen. Ben. VII, 9, et Wernsdorf. et tom. IV, pag. 657.

ab Hygino fab. CCLXXIV, pr. cujus loci lacunam ita supplevit : « An-
ticipi nostri in lectis tricliniariis in fulcris capita asellorum vite alligata
habuerunt, significantes quod pampinos prærodendo putare vites docue-
rit, atque ita vini suavitatem invenerit. » Conf. Muncker. ad h. l. Huic
conjecturae favet Pausan. II, 38. Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἐν Ναυπλίας λεγόμενα ἐς τὸν
ἔκν, ὡς ἐκτραγῶν ἀμπέλου κλῆμα ἀφθονώτερον ἐς τὸ μᾶλλον ἀπέφηνε τὸν καρπὸν,
καὶ ὅς τις σφίσιν ἐν πέτρᾳ πεποιημένος διὰ τοῦτο ἐστίν, ὅτι ἀμπέλων διδάξας
τοῖσιν, παρίημι ὡς ἀξιόλογα ἡγούμενος. *Frons* itaque *lecti ostendebat*, viden-
dum præbebat *caput aselli*, effigiem capitis asinini, in ea expressam vel
potius caput vite alligatum; quod *vile* ornamentum erat, si *claro illi ac
arbitrii fulcrum* comparetur. — *Frons* autem h. l. designare videtur fulcra
lecti in anteriore ejus parte; quod ex Hygin. l. l. probabile fit. — *Coro-
nati* sertis, puto, non panibus, ut in sacris Vestæ, de quo vid. Ovid.
Past. VI, 311, et 319 seq. Sed vid. Var. Lect.

VAR. 98. Abest a 14.

NOT. 98. *Ruris alumni*, rustici infantes; vivi, opinor, non efficti.

VAR. 99. Præstiterit: *Quales ergo cibi, talis*, etc.

NOT. 99. *Tales ergo*, tam simplices erant, *cibi*, de quibus vid. supra
vs. 77 seq. Conf. Var. Lect.

VAR. 100. *Tum*, 17, 20, 21, 22, 24.

VAR. 101. *In*, abest a 16.

ANAL. 100—108. Priscis temporibus miles capta urbe eximia vasa,
quorum ignorabat pretium, frangebatur, ut inde equorum armorumque
ornamenta, quæ sola curabat, conficeret vel eorum fragminibus ac cæ-
laturis equos et arma ornaret. De eo vid. verba Polybii apud Strabon.
pag. 381. Quam rudes artium Romani adhuc fuerint ante excidium Co-
rinthi, vel ex eo intelligitur, quod de Mummio referunt Vellei. I, 13,
et alii. — *Græcas artes*, sculpturam, picturam aliasque artes, a Græcis
potissimum exultas. — Vid. *Crammer*, pag. 436. Ed.

NOT. 101. *Prædarum in parte*, quam sorte acceperat.

NOT. 102. *Magnorum artificum*, quales VIII, 102 seq. laudantur.

NOT. 103. *Phaleræ* propr. equi, deinde et equitum aliorumque (etiam
cursorum ap. Petron. c. 28, pag. 100), ornamenta, quæ tamen qualia
fuerint, parum constat, nisi forte non minus vera, quam perspicua est
eorum descriptio in Panciroli notitia dignitatum imperii Orientis (in
Grævii Thes. Ant. Rom. tom. VII, pag. 1396): « Aliæ purpureæ tæniæ
dorsa ac pectora collaque equorum complectuntur: pro fasciis aureæ
phaleræ cernuntur, quæ sunt ovales orbiculi et auro distincta lora ». »

¹ Vid. ad X, 134, not. 48; Cerda Ernesti Clav. Cic. Lips. Mil. Rom. V,
et Heyn. ad Virg. *Æneid.* IX, 359; 17; Duker. ad Flor. pag. 52; Heins.

176   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 103. *Gauderet*, lætaretur quasi ac superbiret. Præclare sensus tribuitur equo, et sic præstantia ornatus designatur, quam et equus intelligit. Male plerique commentatorum ista interpretantur : ut equus phaleras haberet.

NOT. 103 seq. Cælatura vel galearum vel clipeorum patria et origo aut historia majorum rerumque ab his præclare gestarum exprimi solebat. ¹

NOT. 104, 105. Res fabulosa et vel tironibus nota. Eadem adumbrata in clipeo *Æneæ*. ap. Virg. *Æn.* VIII, 630 seq. cujus loci venusti Juvenalis memor fuit. — *Romulæ feræ*, lupæ, *geminos Quirinos*, hoc est, Romulum Remumque, lactantis.

VAR. 105. *Et geminos*, 22, 61—69, 77—74. — *Sub rume* (hoc est, mamma lupæ) ingeniose conj. Barth. Ableg. crit. II, 2. *Rumis*, seu *ruma* et *rumen* antiquo voc. dicebatur mamma, et hinc ficus *Ruminalis*, ad quam infantes expositos fuisse vulgo tradunt (vid. Varr. R. R. II, 1, 20, 11, 5; Festus voc. *Ruminalis*, Plin. XV, 18, seu 20, et ibi Harduin. et Juvenalis ante oculos habuit Virg. *Æneid.* VIII, 631 sqq. — *Sub rupe Quirini* (ut in colle *Quirini*, hoc est, Quirinali, apud Horat. Epist. II, 2, 68) suspicari possis. *Quirinos* certe *geminos* paulo durius et improprie dixit poeta, si verum est, *Quirinum* esse nomen propr. Romuli, idque post ἀποθίσιν demum ei datum. Sed *collis Quirinalis* longe abest a Tiberi, ad cujus alveum expositi Romulus Remusque, et vera notio atque origo nominis Quirini, quod etiam Romulo puero, Jano, Augusto et Antonio ab Ovid. Fast. III, 41; Macrob. I, 9; Virg. Georg. III, 27, et Prop. IV, 6, 21, tribuitur, ipsis Romanis parum cognita videtur fuisse ac perspecta.

NOT. 105. Cf. Var. Lect. — *Imperii Rom. fato* ac fortuna ita ferente, ut lupa mammas præberet pueris, conditoribus tantæ urbis. — *Sub rupe*, juxta petram aquas vomentem, teste Dionys. Hal. lib. I. Conf. Cerdà ad Virg. *Æneid.* VIII, 630. Pro rupe vulgo memorant ficum Ruminalem; de qua vid. Hard. ad Plin. XV, 18, seu 20.

VAR. 106. *Hac*, 22. *Et*, 16, 21. — *Venientis*, I, 11, 16, 70, 75, 76, 77, 81, 82, et tres Codd. Paris. (in his Pat.), scil. vel ad Iliam, ut cum ea concumberet, vel ad suos liberos, quos lupa alebat. Illam interpretandi rationem proposuit vet. Schol. hanc Grangæus. Utraque dura est, atque contorta, at durior ellipsis præp. cum : *venientis* cum *clypeo et hasta*. H. Valesius legendum putabat *effigiem in clypeo venientis*. Nonnulli jungunt : *effigiem Dei in clypeo et hasta ostenderet*. Sed quomodo *cassis cælata* (nam hoc subjectum est, non

et Burm. ad Ovid. Met. VIII, 33;   tig. Sab. p. 350, 363, 438, 457, ed. pr.
Intpp. Petron. 55, et Suet. Ner. 33;   ² Vid. Drak. et nos ad Sil. I, 407,
Drakenb. et nos ad Sil. XV, 255; Böt-   415; VIII, 385 seq. et XV, 682.

uile) *effigiem Dei in clypeo et hasta ostendere potest?* Pro *venientis* legitur *fulgens* in 10, 12, 14, 15, 17—27, 45—50, 54—69, 71—74, et XXXII MSS. Paris. unde illud restituit Ach. Sed haud dubie hæc est emendatio, quæ e margine in contextum irrepit. Displicet etiam hoc verbum, quoniam mox sequitur. Poeta forsitan scripsit *minitantis*.

VAR. 107. *Prudentisque*, 72. *Pendentesque* (de lupa) *deos*, Romulum Remumque *ostenderet hosti* (scil. admoto scuto) emend. Lips. in Anal. ad Mil. Rom. lib. III, Dial. 2. Fuere etiam, qui legendum putarent *Perdentisque Dei*, *aperdens Deus* h. l. *perituro hosti* opponeretur.

NOT. 107. *Dei*, Martis, parentis Romuli et sic populi Rom. — *Pendens* vox obscura, quam Britan. interpretabatur: in summa casside expressi: nam quæ alta sunt, *pendere* dicunt poetæ. Conf. ad VII, 46, et h. l. Var. Lect.¹ — *Perituro hosti*, venuste et apte ad virtutem militis adumbrandam.

VAR. 108. Post vs. 109 posuit Ach. quia eo loco legitur in 7, 14, 17, 20, et vetustias. Codd. Paris. at plane abest ab 11, 13, et III MSS. Paris. et languet post illa vs. 100 seq.

NOT. 108. Conf. Casaub. ad Suet. Cæs. c. 67.

VAR. 109. Abest ab 21. *Farraca*, 10, 12, 17—20, 23, 27, 46, 47, 49, 54, 64. *Serraca*, 60. *Sarraca*, 48. — Post *catino*, non post *tunc*, distinctionem posuit *Ruperti*, præeunte vet. Schol. Sed nos simplicius. Ed.

NOT. 109. *Ponebant*, apponebant olim, *farrata* cibaria, cibos e farre, pultem (vid. ad VII, 185, et XIV, 171), in *catino*, vase fictili, *Tusco*: nam fictilia Tusca, et præcipue Arretina, erant nobilissima; vid. Martial. XIV, 98; Intpp. Pers. II, 60, et Hard. ad Plin. XXXV, 12, seu 46. Quædam exstant hodie sub hoc nomine, *vases Etrusques*: quæ antiquari nuperi, forsitan ex levibus argumentis, contendunt esse indistincte et omnia Græca; Ach. — Vid. Crammer, pag. 436. Ed.

VAR. 110. *Tum*, 22. *Nunc*, 16.

¹ Vetus interpres MSS. a Rigaltio laudatus: « quasi ad ictum se inclinantia. » Sic fere *proni aurigæ in verbera pendunt* apud Virgilium Æneid. V, 147, et al. Sed *pendere* non simpliciter ponitur. Labinius exponit: sculpti in clypeo, qui e sinistro militis humero dependet. Addison (*Reisen, deutsche Uebers.*, pag. 249), et Spenc. (Polymetis Dial. VII, p. 77) ex nummis: ad Rheam Sylviam se demittentis,

ut cum ea concumbat, et in aere pendentis. Lessingius (Laocoon VII, pag. 81 seq. ed. sec. ubi illos refellit): incerti, dubii, vel communis, coll. Servio ad Virg. Æneid. XIII, 118 (« Dii communes sunt Mars, Bellona, Victoria, quia hi in bello utrique parti favere possunt »), ut innuatur, victorias propriæ potius virtuti tribuendas esse, quam dubio auxilio dei, modo his, modo illis partibus faventis.

178   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 110. *Omnia, quæ tunc temporis possidebant homines, parvo contenti et beati, ita comparata erant, ut iis invidere possis, si lividulus sis, si vel paululum ad invidiam proclivis sit animus.*

NOT. 111—116. Dii quoque ipsi, quum minus luxuriosi essent homines, magis erant propitii, et vel vatum loco imminetia prænuntiabant mala. Sensus est: homines paucis contenti longe religiosius vivebant, multoque cariores erant diis; felicius vivebant et securius: quidquid enim boni contingit nobis, prisca loquendi ac cogitandi ratione Diis tribuitur. Conf. loca præclara Sen. Consol. ad Helv. c. 10, et Epist. 31, extr. «Deos finges non auro, non argento: non potest ex hac materia imago Deo exprimi similis. Cogita illos, quum propitii essent, fictiles fuisse.» Martial. XIV, 178; Tibull. I, 10, 19 seq. et Lucian. Contempl. tom. I, pag. 505, ed. Reitz. — *Templorum*, Deorumque majestas erat *præsentior*, magis propitia: nam dii favent et auxilium præstant, quum adsunt. Conf. ad III, 18, in Var. Lect. Cerda et Heyne ad Virg. Ecl. I, 42, et Georg. I, 10.

NOT. 111—114. «M. Cædicius de plebe nunciavit tribunis, se in nova via, ubi nunc sacellum est, supra ædem Vestæ, vocem noctis silentio audisse clariorem humana, quæ magistratibus dici juberet, Gallos adventare;» Liv. V, 32. Conf. ibid. c. 50; et Crammer, pag. 437. Ed.

VAR. 113. *Litore et oceani*, 46, 48. *Litore ab occiduo* rectius forsitan 6, iudicio etiam Pulm. et Schurzfl. *Litore ab oceano*, 65, et alii; vid. sup. ad vs. 94.

NOT. 113. «Invisitato atque inaudito hoste ab Oceano terrarumque ultimis oris bellum cliente,» etc. Liv. V, 37.

VAR. 114. *Vox his* parum commoda est. *Hos* reposuit Marshall, adjecta hac nota: «*Hos*, id est, Gallos adventantes et in Italiam irruentes: *moneo* enim duplicem regit accusativum.» Præstiterit *hic*, Romæ, ut *sensus* ait: vox deorum Romæ præsentium, non oraculi peregrini, monuit nos.

NOT. 114. *His*, ex his templis. Alii: *his* rebus, hoc modo; et Ach. de *his*, de adventu Gallorum. Conf. Var. Lect. — *Monuit nos*, ut periculum, quod instaret, caveremus; quod erat officium sacerdotis. Ed.

NOT. 115. *Rebus Latius*, reipublicæ Romanæ, imperio Romano, ut *res Romanæ*, *Asiæ*, *Agamemnoniæ*, *Iliæ*, etc. ap. Virg. et al.

VAR. 116. *Velatus* conjectura in marg. Cod. Almelov.

NOT. 116. Confer ad vs. 111, ad III, 18 seq. VI, 342 seq. Plin. XXXIV, 7, seu 16; XXXV, 12, seu 45, 46; Valer. Max. IV, 4; Ovid. Fast. I, 201, 202. — *Nullo violatus Jupiter auro*, vid. supra ad III, 20. De Jove Hamnone Lucan. IX, 516 seq.

Pauper adhuc deus est, nullis violata per ævum
Divitiis delubra tenens; morumque priorum
Numen Romano templum defendit ab auro.

Hæc feliciter imitatus est Nostras *Lafontaine*, in principio carminis elegantissimi, quod inscripsit; *Philémon* et *Baucis*. Sic fingitur Philemon ipse Jovem et Mercurium sub viatorum vestibus latentes alloqui :

« . . . . . Saluez ces pénates d'argile :

« Jamais le ciel ne fut aux humains si facile,

« Que quand Jupiter même était de simple bois;

« Depuis qu'on l'a fait d'or, il est sourd à nos voix. »

Ed.

NOT. 117 seq. Priscis temporibus mensæ conficiebantur e nucibus aliisque arboribus vernaculis vulgaribusque, non e citro, quæ arbor longe, ex Mauritania, petebatur; vid. ad I, 75, et 137.

VAR. 118. *Hos*, 10—24, 27, 45—50, 54—69, 71—73. *In usus*, 10, 11, 12, 16—24, 27, 48, 54—69, 71—74. Utrumque etiam exstat in omnibus fere MSS. Paris. et restitutum est a nobis pro: *hic lignum stabat ad usus*, quos in aliis libris legitur; vid. Comm. *Hoc lignum stabat in usus*, Cod. Put. *Hos lignum stabat ad usus*, Cod. Alex.

NOT. 118. *Hos in usus*, ut mensæ inde conficerentur. — *Lignum*, nux, *stabat*, erat, ut passim *stare* et *ἐστῆναι* pro *esse*.¹

VAR. 119. *Decerpserat*, 11.

NOT. 119. *Annosam*, quæ hinc facile *dejici*, seu subverti poterat. — *Eurus* pro quovis vento vehementiori.

VAR. 120. *Et*, 21, a m. pr. 46, 47, 48, 58. *Sed*, 21, a m. sec. — *Tunc*, 64.

NOT. 121. Exquisitissimi etiam cibi nullum saporem habere videntur, eos fastidiunt luxuriosi homines, *nisi*, etc. Sic *ventrem* invitant pretio (appetitum excitant rebus pretiosissimis) ap. Claudian. XX, 329, et *renovant per damna famem* ap. Petron. 119. Conf. Horat. Sat. II, 2, 21; Petron. 55, ibique intpp. — *Nil sapit*, vid. supra ad vs. 81. — *Rhombus*, vid. ad IV, 39. — *Damæ*, Ἀνθρώπων δόξαδες, diversissimæ ab iis, quæ Gallis *daims*, nobis *Damhirsche* dicuntur; vid. Ælian. H. A. XIV, 14.

VAR. 122. Pro *latos* poeta forte scripsit *cūreos*, et illud epitheton margini adscriptum ex alio ejus loco sup. I, 137, in textum irrepsit. Conf. loca Lucani et Martialis, in Comm. adscripta.

NOT. 122. *Unguentorum* et *rosarum* vel coronarum usus in conviviis notissimus.² — *Latos orbes*, mensas grandes et rotundas; vid. ad I, 137, et h. l. Var. Lect. — *Orbes sustinet grande ebur et pardus sublimis*, hoc est, pes altus seu fulcrum eburneum, cælatum in pardi hiantis figuram,

¹ Vid. Heyn. ad Virg. *Æneid.* I, 546; VII, 553, et Burm. de Jove Fulgerat. c. 14, pag. 322 seq.

² Vid. ad IX, 128, et intpp. Horat. Od. I, 5, 1; 38, 3; II, 3, 13 seq. 7, 22; III, 14, 17.

180 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

dentibus ex illis, elephantinis, quos mittit, etc. Conf. ad III, 205; Plin. XII, 5, et loca simil. Lucan. X, 144; Martial. II, 43, 9, 10; IX, 23, 5; XIV, 89, et 91. Τραπεζας διαφαντίποδας dixit Lucian. in Somn. Rotundæ mensæ, ferme μονόποδας fuere, quadratæ vero tripedes nec ita in pretio et tenuioribus relictæ, Hennin. Conf. Lips. Antiq. Lect. III, 1.

VAR. 124. *Nutrit*, 29. — Quos mittunt castra Syenes suspicari possis; vid. Comment.

NOT. 124. *Dentibus*, quos Pausanias et alii rectius *cornua* ¹ appellant. — *Syene* opp. et penins. in Nilo et confinio Ægypti atque Æthiopis, sub cancri tropico (Ptol. IV, 5), hod. *Essuen* seu *Asvan* et *Assevan*, quo Juvenalis ablegatus dicitur sub honorificæ militis prætextu: nam tres ibi cohortes Romanæ præsidii causa excubabant (Strab. XVII, pag. 797), quæ *Castra* vocantur Plin. V, 9, seu 10, ubi conf. Harduin. Hinc *portam Syenes* h. l. dici putabat Calder. Alii existimant, Elephantidem seu Elephantinam ins. et urbem vicinam (vid. Plin. et Harduin, l. l.) designari, quoniam ex ea et Æthiopia per Syenen, tamquam *portam*, in Ægyptum transitus, et illa ab elephantorum multitudine sic dicta sit; vid. ad VIII, 160.

NOT. 125, 126. « Elephantos fert Africa ultra Syrticas solitudines et in Mauritania: ferunt Æthiopes et Troglodytæ: sed maximos India, » Plin. VIII, 11. Hinc tiam præcipue laudantur *Indi dentes* et *Indum ebur*, verb. caus. Ovid. Met. VIII, 288; Catull. LXIV, 48, et Petron. c. 135. — *Mauri celeres*, ut fere omnes Africæ populi, verb. caus. Pœni (Sil. III, 232), Gætuli (Sil. III, 192 seq.), Autololes (ibid. 306 seq.), Æthiopes Troglodytæ (Herodot. IV, 183; Plin. VI, 29 seu 34), et alii. Conf. Lucan. IV, 677 seq. — *Mauro obscurior*, nigrior, *Indus* orientalis. Μαῦρον Græcis obscurum dicitur. — *Concolor Indo Maurus*, apud Lucan. IV, 678.

VAR. 126. *Nabataeo* pro *Nabathæo* substitui ex 22. Ναβαταῖοι dicuntur Strab. XVI, pag. 779, Plinio et aliis. — *Belua*, non *bellua*, 17, 21, 22, 45, 49; vid. ad IV, 121.

NOT. 126. *Nabataei*, quorum πρόπολις fuit Petra, unde Arabia Petrea nomen accepit. Strab. XVI, pag. 779, et Plin. VI, 28 seu 33. Ex his quidam commigrarunt in Africam.² Elephantum autem dentes quovis fere biennio, ut cervi certo tempore cornua, *deponunt*, et, quoties id faciunt, plerumque recipiunt graviores crassioresque. Si fides habenda Plin. VIII, 3, seu 4, dentes deciduos casu aliquo vel senecta defodiunt, . . . circumventique a venantibus impactos arbori frangunt, prædaque se redimunt. »

¹ Vid. Drakenb. ad Sil. XVI, 206; Intpp. Plin. VIII, 3 et 10; Broekhus. ad Prop. II, 23 (al. 31), 12.

² Plin. XII, 20, seu 44. Conf. Diod. II, 48; Joseph. Ant. Jnd. I, 12, 4; Relandi Palest. pag. 90.

NOT. 127. Facete poeta deridet luxum. — *Hinc*, quum mensæ sunt citræ, et pes earum eburneus, *surgit*, crescit, *orexis*, ὀρεΐς (ab ὀρίγμαι, appeto), appetitus ciborum; ut apud Lamprid. in Heliogab. 29, extr. «Amabat sibi pretia majora dici earum rerum, quæ mensæ parabantur, orexin convivio hanc esse asserens.» Conf. va. 16, et ad VI, 428.

VAR. 128. *Bilis* revocavi ex 10—22, 25, 27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et XXXIV MSS. *Paria vires*, 23, 24, 70, 75, 76, 82, et Cod. Put. Sed illa lectio difficilior est et doctior, hæc emendationem sapit. *Virus* conj. Lindenbr.

NOT. 128. *Bilis*, ut *improba ventris rabies*, vel *rabies edendi* de lupo, qui *asper et improbus ira sævit in absentes oves*, apud Virg. *Æneid.* II, 356, et IX, 63. Præteus: «*Stomacho bilis*, velut ira ad cibos devorandos. Porro famem irritari constat bili stomachum vellicante.» Schurzfleischius: «In Cod. meo additur scholium *amaror*, qui videlicet escas faciat delicatas.» Conf. Var. Lect. — *Pes argenteus* non majoris nunc æstimatur, quam *annulus ferreus*, cujus usus priscis temporibus honorificus fuit; vid. Plin. XXXIII, 1. Nunc eburnei tantum mensarum pedes in pretio sunt, ut aurei annuli.

NOT. 129. *Ergo*, quum tam delicate nunc et luxuriose vivatur.

NOT. 130. *Caveo*, non invito ad cœnam. — *Qui me sibi comparat*, qui postulat, ut in supellectilem et cœnam non minores, quam ille, sumptus faciam, et *superbus* me frugalem despicit.

VAR. 132. *Neque tessellæ*, 16.

NOT. 132. *Tesseræ et calculi*, vel latrunculi ex ebore, quorum etiam mentionem faciunt Prop. II, 24, 13, et Martial. XIV, 12, al. 14.¹

VAR. 134. *Quum tamen his nulla*, 13. — *Nec tamen*, 16. *Nulla obsonia unquam*, 16. *Unquam ulla*, 10, 19, 23, 45. *Ulla* abest ab 27, 46, 47, 58. — *Fient*, 19. *Fiant*, 13. — Ceterum *opsonia* (ὀψώνια) scripsi, non *obsonia*.

NOT. 134. *Ossea*, non eburnea. — *His*, vilioribus cultellis, cibi non sunt *ranciduli*, ingratis saporis; vid. ad VI, 185. — *Opsonia*, vid. ad IV, 64. *Non secatur pejor*, pejus; vel: gallina non pejor est et fit, si his cultellis *secatur*.

VAR. 135. *Et ideo*, 13. *Haud ideo*, 15, 25, 27, 48, 54, 55, 57—68, 71—73. — *Pejus*, 24. — *Secetur*, 14, 16.

NOT. 136—144. Cf. V, 120—124, et ibi not. — *Structor*, vid. ad V, 120.

NOT. 137. *Pergula*, magistri in pergulis docentes, et quidem h. loc. artem scindendi cibos. *Pergulæ* magisteriales erant cellulæ, seu diætæ

¹ Conf. Casaub. ad Theoph. Char. V, 4, et Wernsdorf ad Poet. Latin. min. tom. IV, pag. 408.

propendentes in ædium parte inferiore vel editiore (unde *ἐκέρχον*), in quibus artifices opera sua, ut populo innotescerent, exponebant venalia, aut omnium artium professores, pictores, ludimagistri et artifices, eas publice docebant.¹ — *Trypheri doctoris*, clarissimi structoris, seu carptoris et scissoris, qui pergulam in Subura (vs. 141) habebat, ibique artem fercula scindendi tradebat discipulis. Nota C. Valesii est: «*Trypherus*, nomen videtur fictum a luxu (*τρυφερός*, delicatus, mollis, a *τρυφή*), aut certe alicujus ævo suo celebris coqui: *pergula* autem fuit tantum appendix ædificii, in publicum spectans, Gall. *échoppe*; ob id artifices et magistri minus noti in pergulis opera sua proponebant, aut docebant, ut innotescerent.»

Not. 138. *Sumen*, cibus delicatior, mammæ suillæ, post recentem partum exsectæ et lactis plenæ. Conf. Martial. XIII, 44, et Plin. XI, 37, seu 84, extr. ibique Hard. — *Pygargus*, vel lagopus, vel caprea Libyca (gazella), a clunibus albis, *πυγαῖς ἀργαῖς*, sic dicta.² Aquilæ etiam genus (*vultur albicilla*, Linn. *Jean le blanc*, Gall.) a cauda albicante *πύραργος* appellatum.³ — Januensis notavit numerari inter animalia comestibilia, Deuteron. XIV, pigargon vel pigargum. Ed.

Not. 139. *Scythicæ volucres*, quæ a Phaside, Colchidis fluvio, *Phasianæ seu Phasiani* dicuntur, quod ibi abundant, vel inde ab Argonautis primum sunt advectæ.⁴ Colchidis (hodie Mingreliæ) fines a geographis antt. late extenduntur; sed multo latius fines Scythiæ, cui vicinam faciunt alii Colchidem. — *Phanicopterus*, genus avis, quæ habet *pinna*s (*πτερά*) colore *phanicio*; semper in aqua est, abundans in Africa: hujus rostrum tam prolixum est et curvum, ut, nisi merso capite, aqua in os ipsius non possit intrare; Schol. — *Nomen debet quæ rubentibus pennis*, Mart. III, 58, 14. Ejus lingua et cerebellum præcipui saporis.⁵

Not. 140. *Oryx*, caprea unicornis et bisulca, in *Gætulia*, Africæ regione.⁶ — *Lautissima cæna*, facete, quoniam non nisi simulacra cibo-

¹ Vid. Harduin. ad Plin. XXXV, 10 seu 36, 12; Intpp. Suet. Aug. c. 94; Salmas. ad Script. Hist. Aug. tom. II, pag. 733.

² Vetus Scholion h. loc. est: «*Pygargus* fera est specie cervi, quæ remotiores partes *albas* habet: ideo et *pygargus* dictus est, quia Græce *nates* *πυγαῖ* dicuntur (et *album* ἀργόν). *Pygargus* (etiam) avis genus, quæ *lagopus* (ita leg. pro *clagalopes*, et de lagopode vid. Plin. X, 48, et intpp. Martial. VII, 86, 1) appellatur.» Vid. Plin. VIII, 53, seu 79, et X, 8; Æ-

lian. H. A. VII, 19; Bochart. Hieroz. III, 20, tom. I, p. 902, et Spanhem. de Usu et Pr. Num. Diss. III, p. 156 seq. ed. sec. et Crammer, p. 440. Ed.

³ Vid. Aristot. H. A. IX, 41; Plin. X, 3, ibique Harduin.

⁴ Conf. Mart. XIII, 72, et Wernsdorf. ad Petron. c. 93, in Poet. Lat. minor. tom. III, pag. 70.

⁵ Conf. Martial. XIII, 71; Sueton. Vitell. 13; Plin. X, 48, seu 67 et 68, ibique Hard.

⁶ Conf. Martial. XIII, 95; Ælian. XIV, 14; Plin. II, 40 et 46; VIII,

rum sunt, etsi lautissimorum. Eadem cœna dicitur *ulmea*: nam scissores seu carptores, artem struendæ mensæ dapiumque rite scindendarum docentes, utebantur simulacris ciborum, ex ulmo aliove ligno confectis, quorum singulæ partes connexæ erant filo, aut leviter congelatæ, ita ut vel obtuso cultello (*hebeti ferro*, nisi *hebeti* dictum pro hebetato scissione) possent dividi, et sic tirones membrorum reperire juncturas, ac scite partes distribuere aut carpere discerent: quod non sine sonitu fiebat (unde *sonat*) in *Subura*, quoniam multæ ibi erant structorum pergulæ. De *Suburra*; vid. ad III, 5.

VAR. 141. *Suburra*, 11, 18, 27, 47, 49, 61—69, 71, 72, 73. *Subura* in reliquis; vid. ad III, 5.

VAR. 142. *Frustrum*, 10, 11, 12, 19, 21—25, 27, 45, 49, 54, 57, 58, 61, 62, 63, 65—69, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 82, et plurimi Codd. Paris.

VAR. 143. *Et rudis*, 11, 20, 77.

VAR. 144. *Furtis*, 11, 17, 20, 22, 59, 70, 75, 76, 77, 82, et optimi Codd. Paris. *Frustris*, 21, 24, 45. *Frustis*, 10, 11, 14, 15, 16, 18, 19, 23, 25, 27, 46—50, 54—58, 60—69, 71—74, et VII MSS. Paris. quod plerique interpp. probant, ut sensus hujus loci sit: *tirunculus noster non novit frustum capream subducere*, scite demere aut abscindere, *imbutus frustis ofellæ*, solitus ofellas tantum carnis in frusta concidere. Sed hæc sententia languet; nam plura jam, quam opus fuerat, de arte scindendi dixerat poeta vs. 136—141. Præterea voc. *frustum modo* præcessit, neque necesse est *ofellas*, et quidem *exiguas*, in *frusta* concidi. Præstitit certe verba, *exiguæ frustis imbutus ofellæ*, ita interpretari: solitus in domo et mensa mea non aves videre, aut feras, scite scindendas, sed ofellas tantum carnis, quæ, ut verba Mart. X, 48, 15, mea faciam, non egeant

53 seu 79; X, 73, seu 94; XI, 46, seu 106, et ad hæc loca Hard. *Oryx* animal minus, quam bubalus (vel buculus, ut emendat Crammer), quem Mauri *Uncem* vocant; cujus pellis ad cetras proficit, scuta Maurorum minor; Schol. — Vid. Crammer. Ed.

Conf. ad V, 121, et Valesiana, p. 196. Vetus Schol. *ulmeam cœnam* ad codices lanionum, ex ulmis plerumque confectos, referebat. Non male autem Grangæus putabat, a doctoribus illis discipulos ulmis cætos esse, si quando cibos non apposite sciderint, hosque *ulmorum* ictus, per totam *Suburam* resonantes, facete *cœnam* *ulmeam* vocari, quod, quum edidice-

rint apparatus cœnarum, *cœnam* primi, sed *ulmeam* prægustaverint. Structores certe, vel scissores in domo et conviviis nobilium divitumque Romanorum servi erant, et servi tum *ulmeis* plerumque virgis (vid. Plaut. in Asin. II, 2, 74, 96; in Rud. III, 2, 22; in Epid. V, 1, 20; in Amph. IV, 2, 9, et al.), tum in *Subura* sæpe flagris cædebantur (conf. Mart. II, 17). Sed h. loc. de institutione, non de supplicio agitur, et *lautissima* atque *ulmea cœna* omnino ad aves ferasque, ante memoratas, referenda est, nec *sonat* tantum, sed *cæditur* etiam *ferro*. — Crammerus hic est consulendus; pag. 444. Ed.

ferro structoris. Manas fartis scribendum esse dicit, et ex ipsis verbis patere, quid sit *fartum ofellæ exiguæ*, scilicet genus farciminis e reliquiis carnis variæ et minutim concisæ, quo *imbutus*, hoc est, a teneris assuefactus, delicatioribus dapibus *incultus puer* (vs. 146) tam facile careret, ut frustum capræ et latus Afræ avis *subducere* ne in mentem quidem ipsi veniret. Enimvero, ut alia taceam, non facile cuiquam, nisi rusticum vitæ genus naturamque humanam ignorantem persuadebitur, bubulci pastorisque filios talibus fartis a teneris fuisse assuefactos, et iis ne Romæ quidem, ubi demenso vix fames servorum explebatur, in mentem venisse, delicatiores cibos, a se ministratos, gustare. Ex occasione furta nasci, vel proverbialia docent, et quæ ruri puero defuerat, quoties eam Romæ oblatam fuisse dicemus? Conf. Comm. ex quo patebit, non sollicitandam esse vulgatam lectionem, in qua gravissimum vir doctus mendum sibi reperisse visus est. — Tamen retinui *frustis*, et sensum vulgarem in interpretatione recepi: quod mihi condonatum a doctissimo duce Ruperti precor. Ed.

NOT. 143—144. Neque etiam *tirunculus noster*, servulus, novit scite *subducere* furto partes delicatiorum ciborum, ut servi nobilium ditiorumque hominum, *rudis omni tempore et adhuc imbutus* tantum, initiatus quasi huic arti furandi *furtis*, furto *ofellæ exiguæ*; nam *imbutus* h. loc. non est a teneris assuefactus, sed qui alicujus rei initium fecit; vid. Ernesti Clav. Cic. et Heyn. ad Virg. *Æneid.* VII, 542. Ita lucet hic locus, in quo alius et vulgaris hujus vocis significatus interpretibus, et mihi quoque fraudi fuit. Sic aptissima sunt omnia, irrisio servorum furantium, primum *tirunculi* furtum (rudes enim pastoris bubulcique filii Romæ mox corrumpuntur vitiorum illecebris). diminut. *ofella* (offula, frustulum carnis, panis, etc.), et epitheton *exigua*, quo adjecto vis augetur (ut V, 85, et al.); nam parva plerumque sunt vitiorum initia. Quorum si meminisset Manso, non dixisset: «quis est, quem non offendant tirunculus omnis fraudis et furti expers, idemque *furtis imbutus*?» neque depravasset, quæ corrigere voluit; vid. Var. Lect. — *Capræ*, capræ silvestris, damæ, etc. — *Afræ*, seu *Africanæ aves et volucres* (Hor. Epod. II, 53, et Petron. 93). Vocantur etiam *Libycæ volucres*, Martial. XIII, 45; *gallinæ Numidicæ et Africanæ*, Petron. 55; Colum. VIII, 2, p. et Varr. R. R. III, 9, 18, qui docet, eas grandes, varias gibberas esse, Græcisque dici *μελειagridας*, quibus tamen illas tantum similes esse tradit Colum. loc. laud. et a quibus eas discernit Suet. Cal. 22. Varroni adstipulatur Plin. X, 26, seu 38, ubi vid. Hard. qui præter alia docet, Meleagridas non esse nostras gallinas Indicas (*indianische, türkische, calecutische Hühner, Truthühner, Auerhühner, Puter*), quum his non conveniat descriptio illarum apud Athen. X, 24, et XIV, pag. 655 (attamen illa Varronis, Plinii et Colum.), et gallinæ Indicæ ab occidentali primum India seu America ad nos allatæ adeoque prorsus incognitæ fuerint veteribus. Cf. Bochart. Hieroz. II, 1, 19.

NOT. 145. *Plebeios*, vulgares vilesque, *calices*, non pretiosos et multa arte conspicuos. De utroque genere poculorum vid. V, 29—48, et Martial. XIV, 93—96.

VAR. 146. *Porrigit*, 16, 21 a m. pr. 60, 65.

NOT. 146. *Puer incultus*, non ornatus, atque a frigore tantum, vel bene tatus, crassa, scil. veste tectus. — *Non Phryx aut Lycius*, sed Italus et rudis, pastoris aut bubulci filius. Conf. vs. 148, 151, et ad V, 56, *non petitus a mangone*, qui servos peregrinos et magno, scil. pretio vendit, quique, ut verbis Quintil. II, 15, utar, *colorem fuco et verum robur inani sagina mentitur*. Conf. Plin. X, 50; XXI, 26; XXIV, 6; XXX, 5, et supra ad V, 56 seq. — *Quum posces aliquid vini aut cibi, posce latine*; nam servi mei sunt Itali, nec aliam callent linguam, quam latinam; non græcam, cujus studium usumque delicatuli nunc homines affectant.

VAR. 147. *Non Lycius*, 21, 22. — *Aut a mangone petitus*, 18.

VAR. 148. *Quisquam erit et magno restitui* ex 10, 11, 12, 14—20, 23, 25, 27, 45—50, 54—69, 71, 72, 73, et X Codd. Paris. (Alex. Put. Mazarin. I, Thaan. I, Fauchet. et al.). *Quisquam erit in magno*, 70, 75, 76, 77, 82. *Non a mangone petitus* *Quisquis erit magno*, 2, 21, 22, 24, 74, et XXV MSS. Paris. et ita conj. Britan. nt sensus sit: quicumque puer erit, non erit acceptus et emptus a mangone divite, et magnum servorum numerum habente. Malim reponere: *Quisquam erit et magnus*, scil. statura, non pretio: nam proceri servi majoris quam parvi aestimabantur; vid. ad III, 240, in Comm. — *Poscis*, 10, 12, 14—17, 19—27, 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73.

VAR. 149. *Erectique*, 12, 61, 62, 63, 67—99, 71—74. *Tectique*, 47, 48, 64. *Rectique* in ceteris et 1.

NOT. 149. *Non idem habitus* familiæ servorum in magnifica domo. Cf. Lucan. X, 127 seq. Senec. Ep. 95, et de Brev. Vit. c. 12. — *Tonsi*, quales sunt rustici aliique, qui parum curant cultum corporis; intonsa vero coma, hoc est, promissa, seu proluxa, decor juventutis. — *Capilli recti* vel horridi (*fruticantes* IX, 15), vel simplices, sine ornatu et arte, non crispati aut calamistrati et cirrati. Sic Sen. Ep. 95, dixit: *ne quis, cui rectior est coma, crispulis misceatur*.

NOT. 150. Contra apud Horat. Sat. II, 8, 70, *omnes Præcincti recte pueri comptique ministrant*. — *Pexi*, deducti pectine, Schol. Conf. Heins. ad Ovid. Met. IV, 311.

VAR. 151. *Hic est pro est hic recepi* ex 10, 11, 14, 16, 17, 20, 22. Versus 152—161, vulgo ad *bubulci filium* referuntur: unde editores tantum non omnes colon posuere post *bubulci* et *hædos* vs. 153. Henninius autem distinctionem post *bubulci* plane sustulit, et post *hædos* punctum substituit pro colo. Sed *bubulci filius* boves potius, non *hædos* notos *tristis desiderabit*; et oratio fiet terrior molliorque, si junxeris: *Suspirat longo.... ingenui vultus puer*, etc.

Conf. Horat. Satir. I, 5, 31, et Ep. I, 18, 7; Heyn. Obs. in Tibull. I, 4, 38, et 7, 16.

186   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

(alius ac tertius, qui *vina dabit* vs. 159). Ita quoque tres certe describentur pueri poetæ, cui plures fuisse ex voc. *cunctis* vs. 149, intelligitur.

NOT. 151. *Pastoris duri*, asperi moribus et ingenio. Conf. Var. Lect.

NOT. 152. *Suspirare aliquid* docte pro suspirando aliquid desiderare, Gall. *soupirer* : nam propr. dicimur *suspirare aliqua re* vel *in aliqua re* vel *propter aliquam rem*.¹ Dulcedinem autem vs. 152—155 quis est qui non sentiat?

VAR. 153. *Tristis notos*, 21.

NOT. 153. *Casulam*, in qua natus est et educatus. — *Hædos notos*, quos scil. sæpe olim pavit.

NOT. 154, 155. Qui, quamvis servus, vultum, pudorem animumque non servilem habet, sed *ingenuum*, liberalem et generosum, qualis decet pueros *ingenuos*, hoc est, liberis parentibus natos, quos *ardens purpura*, prætexta, *vestit*, hoc est, prætextatos, vid. ad I, 78. — *Purpura* dicitur *ardens*, ut *igneæ* Valer. Fl. I, 427; *flammata*, Martial. V, 20, 2, et Stat. Achill. I, 297; *candens*, Horat. Sat. II, 6, 102; *mixto incensa auro*, Stat. Theb. X, 60. Quæ verba, ut Gr. αἶθεῖν, αἰθεσθαι et φλέγειν, de fulgore coloris ac splendore purpuræ, auri, armorum, etc. sæpissime adhibentur.

VAR. 156. *Pupillares*..... *testiculos* vet. Schol. qui interpretatur : quales habent hi, qui patres non habent, scilicet tumentes in licentia pueritiæ. Ita indubie legendum putabat C. Valesius, quia *pugil* primam syllabam corripit, et exponebat pueriles, juveniles. Sed hoc sensu vocem legere haud memini, et prima syll. voc. *pugil* anceps fuisse videtur. Produxit eam et Catull. XLII, 5. *Crammer* adsentitur Valesio, quia si *pugillares* admiseris, his eadem imago occurret : parum enim inter se distant *pugillares testiculi*, et *crassa inguina* : remota autem ab his *pupillaria*, vix pubescentia, adeoque nondum inflata. Ed. — *Raucos*, 16. *Draucus* non male, 58, 77, probb. Calder. Lubin. et Farnab. Sic apud Martial. I, 97, 11 seq.

Una lavamur; adspicit nihil sursum;

Sed spectat oculis devorantibus draucos,

Nec otiosis mentulas videt labris.

NOT. 156—158. Puer est simplex, purus et castus, neque turpia aliorum servorum officia præstat, vel obscæna novit. — *Pugillares*, pugilli, seu pugni instar crassos, prægrandes, *bilibres* VI, 37a. Conf. Var. Lect. in *balnea*, vid. ad VI, 374, 375. — *Raucus* ex nimis frequenti Veneris usu, quo vox enervatur et rauescit (vid. ad VI, 73, 74), vel potius quia eunuchus est, et jussu heri castratus; vid. ad VI, 368 seq. et 515.

VAR. 157. *Velandas*, 45. *Fellandas* conj. nonnulli.

~~~~~

¹ Vid. Broekhus. et Heyn. Obs. in Tibull. I, 6, 35, al. 7, 41; Mitscherl. ad Horat. Od. III, 7, 10.

NOT. 157. *Nec jam*, nondum, *alas*, earum pilos dropace vel volsellis vellendos jam præbuit alipilo, ne fœteant oleantque hircum; nam per ætatem illi pili nondum excreverunt. — *Alas grandes*, virilitatis indicium XIV, 195. Non ei ante ætatem orti sunt pili sub alis, qui solent fruticari his, qui ante legitimam ætatem per libidinem viri fiunt; Calder. coll. Martial. XI, 23, 7. Non male!

VAR. 158. *Cassa*, 22. — *Apposito*, 10. *Crassa nec apposito pavidus tenet inguina gutto* emend. Heins. ad Ovid. Ep. Her. VII, 100.

NOT. 158. *Gutto*, olei vasculo. vid. ad III, 263. — *Pavidus*, balnea intraturus, et voraces drauci oculos (Mart. I, 97, 12), veritus; Farn. *non pavidus tegit inguina gutto*, forte quia simplex est, neque novit, illorum adpectu libidinem excitari posse.

NOT. 159. *Fina* Tiburtina, non longe petita, aut transmarina. — *Disfusa* in cados. — *Lusit* in infantia.

VAR. 161. *Una est atque eadem*, 25, 27, 46—50, 54, 55, 56, 58, 61, 62, 66. *Est* non exstat in 15, 57, 59, 60, 63, 64, 67, 68, 69, 71—74, 77. — *Magistri*, 22.

VAR. 162. *Expectas*, 17 et al. Sed *forsitan* cum subjunctivo jungi solet a Juvénale (conf. I, 150; V, 156; VIII, 113; XIV, 34) et aliis; vid. Heins. ad Ovid. Ep. Her. IV, 53.

NOT. 162—164. Forte et speras, Persice, illecebras libidinum, « ut (quæ sunt verba Macrobi. II, 1), nos puella ex industria supra naturam mollior canora dulcedine et saltationis lubrico exerceat illecebris. » Nam in comensationibus fidicinæ, tibicinæ, sambucistriæ et cantrices esse solebant, meretrices, quæ lascivis cantilenis et saltationibus (quarum tres modos Scaliger Poet. I, 18, refert, scil. χαρμονίαν, ᾄδην et λάρπιαν) convivas delectarent excitarentque in Venerem (vid. ad vs. 177). Quales tum temperis potissimum erant *Gaditanæ* puellæ. Conf. Stat. Silv. I, 6, 71; Athen. IV, 1, (3), pag. 129; Martial. I, 42, 12; I, 62, 9; III, 63, 5; VI, 71, 1 seq. inpr. V, 79, 26 seq. (in simili frugalis cœnæ descriptione:

Nec de Gadibus improbis puellæ

Vibrabunt sine fine prurientes

Lascivos docili tremore lumbos),

et XIV, 203, de puella Gaditana :

Tam tremulum crissat, tam blandum prurit, ut ipsum

Masturbatorem fecerit Hippolytum.

Notus autem est locus Liv. XXXIX, 6. « Luxuriæ peregrinæ origo ab exercitu Asiatico invecta in Urbem est. Ii primum lectos æratos, vestem stragulam pretiosam,.... Roman advexerunt : tunc psaltrias, sambucistricque, et convivalia ludionum oblectamenta addita epulis; epulæ quoque ipse et cura et sumptu majore apparari coeptæ. Vix tamen illa, quæ tum conspiciebantur, semina erant futuræ luxuriæ. » Hanc Juvenalis in

Sat. nostra passimque describit et perstringit. Quam solennis vero ille mos fuerit, jam ex eo intelligitur, quod Macrobr. loc. laud. tradit, ne philosophos quidem defuisse, qui psaltrias in convivia intromitti jussuerint. Conf. et Gell. XIX, 9. — *Ut Gaditana puella incipiat prurire*, mollem lascivumque corporis motum edere, in *canoro choro*, in choro saltantium canentiumque puellarum; nisi *canorus chorus* est potius saltatio cum cantu juncta, ut *lascivus chorus* apud Tibull. II, 1, 88. ¹ — *Probate*, laudatæ et incitatæ *plausu* accumbentium, convivarum.

NOT. 164. *Ad terram descendant*, terram pedibus, alte jactis, vel saltibus tripudiisque indecoris, pulsant; *tremulo ctune*, lumbis natibusque lascive motis et vibratis. ²

NOT. 165. Quæ omnia sunt *irritamenta Veneris*, etc. Conf. mox ad vs. 168. — *Urtica*; vid. ad II, 128.

VAR. 166. *Et major*, 22. — *Ipsa*, 18, 27, 46—50, 54, 58, 64.

NOT. 166. Hæc Gaditanarum crissatio saltatioque majori afficit voluptate ac libidine *alterum*, *femineum*, *sexum*; (vid. ad VI, 254.) — *Magis ille sexus extenditur* ad Venerem (ita vet. Schol.), erigitur, excitatur ad libidinem, vel potius intenditur (*kommt in Spannung*; *Bahrdt.*) et mox *urina* movetur, *auribus atque oculis concepta*, hoc est, irritatur semen genitale, libidine excitata auditu cantilenæ et visu saltationis lascivæ: ut VI, 63 seq. et Martial. XIV, 203. ³ — Alio sensu versus 166—8 cepit Henninius, cujus nota est: «Videtur poeta tangere morem heatiorum, qui scitissimas utriusque sexus alebant delicias in Venerem fractas, easque imbuebant omni libidinis arte, ut nimirum scientissime saltarent, ut suavissime canerent, aliaque libidinis incentiva nosset, ut constat ex Gell. XIX, 9. Sed *tamen*, ait Noster et indignatur, majorem isti Joves voluptatem capiunt ex Ganymedibus suis et Bathyllis eorumque *τοῦτοι καλλιφωνία*.» Henninio adstipulantur *Dusaulx* et *Achaintre*, qui h. l. ita exponit: «Lascivis saltationibus et cantilenis Gaditanarum puellarum aptis ad Venerem irritandam poeta opponit saltationes et cantilenas adolescentium, veluti ad excitandam libidinem divitum plerumque draucorum et pathicorum aptiores et efficaciores. — *Major tamen ista voluptas sexus alterius*, masculini, quia in formosis adolescentibus Ganymedibus reperiuntur conjuncti saltationes lubricæ et motus lascivi, ejusque sexus

¹ Plerique h. loc. *prurire* dictum putant pro: pruritum libidinis excitare, scilicet in conviviis; quæ ratio durior est. Confer tamen mox ad vs. 168.

² Lubinus et alii: ad terram procumbant, quasi ad sese stupratores

admissuræ, idque, ut magis intuentes convivas irritent, ctune tremulo et crissante.

³ Conf. ad VI, 63 seq. et 314; Casaub. ad Pers. I, 20, 21, et Lucian. Nigrin. c. 15, 16 (Opp. tom. I, p. 79, ed. Schmid.)

clunes et lumbi scite *magis extenduntur*, moventur; quod verissimum est: nam in maribus firmiores et significantiores sunt gestus, motus corporis, quam in feminis. *

VAR. 167. *Incenditur* quidam, nescio qui, legunt, teste Prat.

VAR. 168. *Urina paratur*, 27, 46, 47, 48, 54.

NOT. 169—176. *Hæ nugæ*, vanæ deliciæ et illecebræ libidinum, non humilis conditionis hominibus, quales nos sumus, sed nobilibus divitiibusque aptæ vel sunt, vel esse putantur. — *Non capit*, non admittit, tamquam ipsi consentaneas. — *Audiat ille*, scil. dives, qui *pytismate lubricat orbem* vs. 173.

NOR. 170. *Testas* crepitacula seu crotala (κρίμβαλα, Gall. *castagnettes*) ex piscium testaceorum testis et conchyliis, quibus Hispani potissimum Indiciæque mulieres in saltationibus utuntur. ¹ Brodæus in Misc. IX, 17, et alii ita dici putant vasa testacea, parietibus et theatris infarta, ut exceptum spectatorum plausum cum harmonica quadam redderent; alii cymbala seu tympana; alii vero genus plausus, manibus planis et expansis editi sonumque collisarum testarum referentis. ² — *Cum verbis obscænis*, quibus *abstinet* adeo *mancipium nudum* (vid. ad VI, 122), meretrix vel prostibulum, in *olido stans* (vid. ad VI, 123) *fornice*, ut apud Horat. Sat. I, 2, 30. Conf. sup. VI, 131, 132.

NOR. 171. *Ille fruatur*, delectetur.

NOR. 172. *Omni libidinis arte*, qua ad libidinem pelliciuntur homines.

VAR 173. Versus expeditu difficillimus et hinc forte eiectionis e 13, quæ profecto facillima nodi solvendi ratio est. Maximam nobis molestiam creat vox obscura *pythisma*, de qua vid. Comm. *pythismate* exhibent 1, et plerique Codd. tam scripti quam editi, tam nostri quam Parisienses. *Pitismate*, 10, 17, 19, 27, 46—48, 58, 64, 67. *Petismate*, 22. *Pitysmate*, 11, 18, 28, prob. Valla, ut *orbis Lacedæmonius* sit trochus e pinu, ex πίτυος, quem assidua rotatione oleo uncta mulier lubricaverit, seu levigaverit: de quo Græcorum, inpr. Spartano-ram, ludo vid. Comm. *Pedeumate* exhibet vetus membr. Mureti, quem vid. in

* Conf. intpp. Martial. VI, 71, 1 (*Edere lascivos ad Bætica crumata seu crumata*, κρούματα seu κρούσματα, *gestus*); Scalig. Poet. I. 17; Salmon. ad Script. Hist. Aug. pag. 503; Seidas, v. ἐξύδαρον et Διοκλῆς; Schol. Aristoph. Ran. 1340 seq. (1305, ed. Brunck.); Casaub. et Schweigh. ad Athen. V, 4 (21), pag. 193, et XIV, 9 (19), pag. 626. (Δίδυμος φησιν, σιω-

θέναι τινὰς ἀντὶ τῆς λύρας κογχύλια καὶ δοτράκα συγκρούοντας, ἐνρυθμον, seu εὐρυθμον ἤχον τινα ἀποτελεῖν τοῖς ὄρχου-μένοις).

² Vid. Casaub. et Ernesti ad Suet. Ner. c. 20, extr. Vetus Schol. « *Testis* antea percutiebant saltantibus pantomimis; quoniam tunc non erat, ut mesochori percuterent manibus. » — Vid. Crammer, p. 448. Ed.

Var. Lect. X, 6. *Pitteumate* alia Taubmanni, ab eo laudata ad Plant. Pers. V, 2, 67. *Pede nudo* liber Jac. Schegkii, qui in Præmissa. et Obs. Epist. c. 5, hanc lectionem defendit, ut mos Græcorum innuatur, quos in conviviis nudos saltasse (*pede libero pulsasse terram*, Hor. Od. I, 37, 1), docent Athenæus, et Cic. Pis. 10. — Quæ lectiones, quum non arriderent aliis, dici vix potest, quantopere in iis emendandis operam luserint. Potiores eorum conjecturas paucis recensuisse sufficit. — *Pædæmate* suspicabatur Cæcil. Minutian. de Orthogr. et *pedemate* (ut legitur in 63, 68, 69, ad marg. 71, 73, 74) Bapt. Egnat. Racem. c. 17; Brodæus Misc. V, 26, et Brit. ut vel designetur βίβασις λαχωνική, genus saltationis, *lubrico pedemate*, πηδήματι, saltu, vel celeri pedum mobilitate, in *orbem*, gyros et ambages, circa tibicinem in medio sedentem atque canentem, exercitæ (vid. Pollux, et Lucian. de Saltat. c. 10, Opp. tom. IV, pag. 347 seq. ed. Schmid.), vel, quæ Brodæi sententia est, *orbis* sit ligneum tympanum, in quod desiluerint, quodque modo saltantes circumduxerint pedibus, modo per longum spatium super stantes uno impetu lubricando agitarint. — *Pitylismate*, vel *pytilismate* conj. Politianus in Misc. II, 37, 38, et Jul. Scalig. Poet. I, 22, ut sit exercitatio in *Laconico* (vid. Comm.) facta, qua quis summis pedibus ingrediens manus protenderit occissimeque moverit, alteram retrorsum, alteram prorsum, de quo vid. Galen. II. — *Petteumate* recepit Farnab. ex emend. Mureti in Var. Lect. X, 6, ubi hæc vox deducitur a Gr. πεττεύειν, talis seu calculis, πεττοῖς, ut h. loc. significetur dives alææ studio deditus, qui mensam ex marmore Laconico assidue ludendo *lubricet*, hoc est, poliat. Conf. vs. seq. — *Pyreismate*, vel *pyreymate* corrig. Alcianus Parerg. Jur. VI, 3, ut sit exercitatio quædam Laconum, vel nudorum oleoque unctorum, in sudatorio, Laconico, πυρύματι seu πυρπαρτίῳ. — *Proptysmate* Mercurialis Art. Gymn. I, 10, putans intelligi petulantiam ditiorum, qui multo sputo (προπτύοντες, insputantes) irrigaverint Laconicum, ejusque pavimentum lubricaverint, ut facile quis cadere potuerit. — *Pittere-mate* Eberh. Mollerus, qui hanc lectionem Lubino probavit excitatis aliquot veterum scriptorum locis, inpr. Luciani. — *Pygismate* Lips. Epist. Quæst. IV, 25, ubi monet, πύγισμα poetæ Siculo dici prædicationem, et verbum *lubricare* obscæni quid præferre, *orbem* vero *Lacedæm*. partera vocari aversam, et diviti pueros Lacedæm. tribui, quoniam ea gens Juvenalis tempore maxime mollis et pueri inde oriandi in nobilium deliciis fuerint. Conf. Philostr. Vit. Apollon. IV, et Mart. IV, 55, 6, 7. — *Poppysmate* Flavius Conjectan. c. 51, ubi docet, verba *poppysma*, seu sibilum (vid. supra ad VI, 584, in Comm.), et *lubricare* de re obscæna adhiberi, et *orbem Lacedæm*. esse uates, aut præposteram Venerem, quoniam Spartanum primum ad athleticam nudasse corpora, et inde libidinem in pueros exarsisse, tradant Thucyd. et Cicero. — Lipsius loc. laud. dicit, Jac. Susium suasisse, ut pro *orbem* substitueretur *orbum*, hoc est, senem orbum, divitem ac fœdum, qui nescio quid obscæni fecerit, vel potius passus sit. — *Urbem* legitur in 23; inepte. — Vid. notam Crammeri, pag. 449. Ed.

Nor. 173. Divitis, opinor, hominis descriptio et magnificæ domus, sed valde obscura; unde vix quemquam ullius scriptoris locum reperies,

qui magis virorum doctorum ingenia exercuerit. Simplicissima est, et ceteris, opinor, præferenda interpretatio vet. Schol., quam probarunt etiam Ferrar. Elect. II, 6, et Ach., qui *expuit supra marmor Lacedæmonium, quo stratum est pavementum*; inepta autem, quam subiungit, ratio: *et leve sit, ut saltantibus puellis nihil impediat. Marmor Lacedæm. seu Tænarium, pretiosissimum et viride.*¹ *Pytisma*, Gr. πύτισμα, sputum, a πύττειν, synon. verbi πύττειν, expuere, inpr. vinum, gustandi causa haustum. Donatus: *pytissare*, id est, expuere, dum sapor vini probatur. Sic apud Terent. Heautont. III, 1, 48, et *pytisma*, apud Vitruv. VII, 4, «in conviviiis, quod poculis et pytismatis effunditur, simul atque cadit, siccescit. — *Lubricare* est udum facere et lubricum; *orbis* vero pavementum tessellatum, seu vermiculatum: nam duplex erat musivarii operis species, altera, quæ crustis marmorum diversicolorum, in quadratas, sexangulas, triquetras, forte et rotundas figuras (vid. Vitruv. VII, 3), sectis, vermiculatas animalium effigies referret; altera, quæ marmoris maculas, quas Plinius XXXV, 1, *ovatas figuras*; Seneca, Ep. 87, *orbis*, et Mathematici διασφαῖς vocant, marmoris insereret.² Quidam orbem de triclinio accipiant, quod nonnumquam rotundum erat (vel ob cottabi lusum), et marmore constratum: alii de mensa (vid. ad I, 137). Sic Salmasius in Obs. ad Jus Att. c. 23, pag. 487. et ad Spartian. Pescenn. Nigr. c. 6, ubi ita hunc locum exponit: Delphica ex Lacedæm. marmore, poculis onusta, ad quam *pytissabant*, hoc est, vinum experiebantur ac degustabant, quod more degustantium, quum ore rejicerent (vid. supra Vitruv. loc. laud.), mensam ipsam *lubricabant*. Aptiore sensu orbem *Laced. h. l.* nates dici, contendit Böttiger. in, *London und Paris V; Jahrg.* Nr. VI, 1802, pag. 179. At Jacobs in Vol. I, Miscell. Philol. ab Aug. Matthia edit. Altenb. 1803. «Longissime, dicit, a vero sensu aberrant, qui rem obscenam significari existimant. Cave etiam ne cum Ferrario divitum luxuriam carpi existimes, qui pretiosa triclinia oris excrementis fœdarent; sed, quod Schol. jam perspexit, est simpliciter magnifici triclinii descriptio, more Juvenalis adumbrata, qui in talibus spurcas voces honestioribus præferre solet. Si quis tamen *pytisma* cum Scaligero de cottabismo accipere velit, nec hic ineptam interpretationem probaverit. Cogitandum est autem de simplicissimo cottabismi genere, quo vini partem residuam e poculo in pavementum jaculabantur. Pro orbem legendum esse suspicabar *æcum*, quod verbum de conclavibus, maioribus hominum conventibus destinatis usurpari solet. Conf. Vitruv. VI, 5, 4.

¹ Vid. Hard. ad Plin. Hist. Natur. XXXVI, 7, seu 11, in tpp. Lamprid. in Heliog. 24 («Stravit et saxis Lacedæmonii ac porphyreticis plateas in palatio, quas Antonianas vocavit»);

Broekh. ad Tibull. III, 3, 14, et ad Prop. III, 1, 49, al. 2, 9.

² Id jam notavit Hard. ad Plin. loc. cit. et ante eum iisdem verbis Scaliger, ad Manil. p. m. 454.

Nunc perpensa Scaligeri explicatione et Juvenalis dicendi more, qui generalioribus circumscriptiora præferre solet, *orbem* verum esse puto. *Lacedæmonius orbis* est *macula* in marmore Laconico, *circuli speciem gerens*, cujusmodi maculæ marmori pretium addidisse videntur. In hunc sensum accipio locum Sen. Ep. 87. « Pauper sibi videtur ac sordidus, nisi parietes magnis pretiosis *orbibus* refulserint, nisi Alexandrina marmora Numidicis crustis distincta sint. » Equidem adsentior Ferrario, et *pytisma* hoc loco non modo salivam seu sputum, sed etiam merum largius haustum orisque excrementa dici crediderim, adeoque designari et hominem opulentum eundemque luxuriosum ac potatorem, qui ejusmodi pytismate *orbem Laced.*, mensam, seu pavementum marmoreum, *lubricet*, madefaciat atque inquinet, et splendidam ejus domum (cui *humilis* vs. 169, opposita est), parte (*orbe Laced.*) pro toto posita. Sic multum et ponderis et sarcasmi inest his verbis atque sententia admodum consentanea tum ingenio poetæ satyrici, tum moribus illius ævi, præcipue vero spurcissimis comessationibus obscœnitatibusque modo (vs. 162 seq. et 170 seq.) memoratis. Eadem firmatur locis simil. VI, 429 seq. et, quæ ibi laudata sunt, Horat. Od. II, 14, 27; Cic. Phil. II, 41, et Salv. IV, ad Eccl. Cath. Cur vero minor spurcicies ab hoc loco aliena est, si majores eidem rei conveniant, et vs. 162—172, tribuuntur? :

² Jos. Scalig. ad Manil. p. m. 454, *pityisma* (immo *pytisma*) referebat ad *κότταβον* seu *κοτταβισμόν*, genus ludendi, quo vinum a potu in poculo reliquum, ita in altum jaciebatur, ut in æreas caderet phialas seu pelves, et, si ab his tacta esset ærea statua (*μάνης*), sub illis posita, sonitus (*λάταξ*) ederetur (vid. Potteri Archæol. Gr. IV, 20, pag. 711 seq. vers. Rambach.). Hinc putabat, sensum hujus loci esse: Ne expectes a paupere, quod ei competit, qui non plebeium, ut nos, pavementum, sed pretiosum crustisque marmoreis vermiculatum *pytismate* tingit. Sed in illo ludo maxime cavendum erat, ne quid vini in terram, seu pavementum caderet, et quomodo vinum, e poculo effusum, non vero exsputum, *πύτισμα*, sputum, dici potest? — *Grangæus* suspicabatur, *orbem* significare quid propudiosi, scilicet *μολύνειν* *Κλαζομένους*, ut apud

Suet. Aug. 68, extr. (ubi tamen vid. Barm. et Ernesti), et magis *orbem Lacedæmonium*, sumptum ex Aristoph. cui Clinias dictus *Κυρολόων*, unde Hesych. *λακωνίζειν*, *παίδιαις χρῆσθαι*, et Eupolis *μισὼ λακωνίζειν*; *pytisma* vero pro re obscœna sumi, ut *sputam*, *salivam*, *rorem*, *serum*, *spuere*, *despuere*, *perdespuere* (apud Catull. LXXIV, 3, ubi tamen vid. Scalig. et Doering.), *vomere* apud Arnob. adeoque sensum hujus loci esse: qui nova Elephantidos figura nudum supinatumque in ventrem exsecrandis urdinibus flagitat. — Plerique intpp. innni credebant annulum equitis frequenti saliva lubricatum, et ostentationis causa indutum aspins ac detractum; Nic. vero Heinaius, ab Henimnio consultus, notas amoris liquore vini in mensa ductas. Alia non magis probabilia conjecere Voss. ad Catull. pag. 59, 60. Politianus Epist. XI, 6;

VAR. 175. *Tamen pro eadem*, 16. — VAR. 176. *Faciunt*, 16, 17; id certe. melius esse, monet C. Valesius.

NOT. 174—176. Hæc aliaque hujus generis turpia videntur et inhonesta in pauperibus, in divitibus ferri solent, et, ex opinione vulgi, sunt ferenda. vel adeo laudabilia, et pro virtutibus, non vitiis, habentur. Conf. ad IV, 13, 14. — *Alea turpis*, vid. ad I, 88. — *Mediocribus*, ut VI, 582. — *Nitidi*, lauti, ut vers. 1.

NOT. 177 seq. In lautioribus Romanorum conviviis, ut in theatris, acroamata esse solebant, hoc est, homines, qui vel cantu vel saltatione vel facete dictis vel etiam recitatione aliqua auditores oblectarent. ¹ Honestiora oblectamenta erant recitationes, inpr. carminum Homeri (*conditoris*, auctoris, *Iliados*) et Virgilii. Illa ab Homeristis et plurimum Latine decantabantur (vid. Wernsdorf. ad Poet. Latin. min. tom. IV, pag. 567 seq.)

NOT. 178. *Maronis altisoni*, præclare, ob majestatem dignitatemque epicam *Æneidis*. — *Carmina Maronis, dubiam facientia palmam*, victoriam, principatum, scil. carminibus Homeri. Comparisonem Homeri Virgiliique certatim instituere viri docti et veteris et nostri ævi, verb. caus. Prop. II, 34, 61 seq. Macrobi. Sat. I, 24, et inpr. lib. V, et VI; Plat. de Homero et al. passim, Quintil. X, 1; Gell. III, 11; IX, 9; XVII, 10; Scalig. Poet. V, 2; Ursinus et alii: sed acutissime Heyne in duabus Disquisitt., *Æneidi præmissis*. Conf. supra ad VI, 437.

VAR. 179. *Laudem pro palmam*, 25, 46, 47, 48, 54, 56—60, 64, ex interpretamento.

VAR. 180. *Versus tales*, 45.

NOT. 180. *Versus tales*, tam egregios, quorum præstantiam quisque intelligit sentitque, si vel a rudi puero male recitentur.

NOT. 181. Ad epulas affer hilarem animum omniumque curarum expertem.

VAR. 183. *Totum*, 11, 15, 16, 17, 19—24, 45.

NOT. 183. *Non feneris*, quod ipse debes, aut quod tibi debetur, *ulla mentio* et recordatio ingrata scil. sit tibi hodie, vel *contrahat tibi bilem*, iram tibi moveat et indignationem.

NOT. 184 seq. Jocus paulo liberior acerbiorque, sed aptus illis temporibus morumque corruptelæ. — Vid. notam Crammeri, pag. 451. Ed.

Turnebus Advers. XXIV, 28; C. Valesius in edit. Juv. Paria, 1811; Lindenbroch. ad Terent. Adelph. IV, 7; Cusanb. ad Suet. pag. 243; Salmas. ad Hist. Ang. pag. 150, et 443, et Faber,

Semestr. III, 25. Plura recensui in Nota ad hunc locum.

¹ Conf. ad IV, 434 seq. Ernesti Clav. Cic. voc. *acroama*, et Excurs. VIII, ad Suet. Aug. c. 74.

194 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 185. *Tibi tacito*, dissimulanti suspicionem adulterii, etsi satis probabilem et ex multis signis (vs. 186, 187), manifestam, neque eam prodere audenti; quo tum patientia viri, tum uxoris imperium libertasque dissoluta et effrenata seminarum libido acerbè notantur. Conf. I, 56, 57; VI, 206 seq. 224 seq. 433, al.

VAR. 186. *Multitia*, 19, 59.

NOT. 186. *Multicia*, vid. ad II, 66. — *Humida*, effusa genitura super veste, Grang. coll. Suet. Ner. c. 28, extr. Alia eaque recentia libidinis indicia sunt *rugæ vestis*, *vexatæ*, disjectæ, *comæ*, et *vultus auresque calentes*, seu rubentes. Conf. Suet. Aug. 69, et Calig. 36.

VAR. 188. *Excute limen* conj. Schrader.

NOT. 188. *Protenus*, confestim, simul ac *limen* domus meæ intraveris. — *Quiquid dolet* tibi, te mentemque tuam vexat et angit. — *Exuere* aliquid mente vel mentem aliqua re, pro oblivisci, ut *ἐξύσασθαι τι* et *τινὰ*, et contra *induere patrem*, apud Claud. Cons. Hon. III, 157. (Conf. ad Sil. I, 38, et VII, 496.)

VAR. 189. *Domum, servos*, 56, 59, 60.

NOT. 189. *Pone*, deponere, abjice (animo) *domum*, domesticas curas, vel curam domus, *servorum*, etc. ne quid hodie hilaritatem tuam turbet vel imminuat.

NOT. 190. *Sodales*, amicos, *ante omnia*, tamquam acriorem curam.

VAR. 191. *Palmae pro mappæ*, 27, 46, 47, 48, 58, 61, 62, 63, 65—69, 71, 72, 73, prob. Curione.

NOT. 191 seq. *Interea*, dum nos convivium instruimus, vel cœnabimus, omnes, quotquot sunt, cives Circensibus detinebuntur ludis, unde ne quidem negotiū quidquam cum aliquo perficere eoque liberius genio hodie indulgere poteris. ¹ — *Megalesia*, ludi Circenses instituti in honorem Cybeles, quæ magna Mater Deum et a montibus Phrygiæ dea *Idæa*, Berecynthia et Dindymene dicebatur; vid. ad VI, 69; Heyne ad Virg. Æn. IX, 80 seq. et 617 seq. *Spectacula* pro spectatoribus posita putabat Grang. Sed poeta potius ipsos ludos dixit *spectacula mappæ*, et per *ἱκετήριον* *Idæum solenne*. — *Mappa* e loco super carceres escenso editor ludorum iis committendis mittendisque quadrigis signum dabat. ² De verhis

¹ Vetus Schol. « *Interea* ideo, quia Megalesiaci Circenses ante solem prope edebantur. » Vid. Crammer. p. 452. Ed.

² Conf. intpp. Sueton. Ner. 22, et Martial. XII, 29, 9; Tert. de Spectac.

c. 16; Scalig. ad Manil. II, 189, et Spalding. ad Quintil. Inst. Or. I, 5, 57. Statuam prætoris mappam mittentis exhibet Ruben. in Elect. et ex eo Ferrar. Anallect. de R. V, c. 34.

similisque triumpho Præda caballorum Prætor sedet, vid. ad. X, 36 seq. et infra, Var. 193. — *Pace*, cum bona venia, *immensæ*, etc.; facete.

VAR. 193. *Præda caballorum prætor* legitur in 1, 11, 14, 16, 48, 50, 56, 70, 74—77, et nonnullis MSS. Paris. et tam copiose quam erudite defenditur a Gromov. Obs. IV, 24, ubi monet, acerbo sale perstringi munerarium, qui, dum, *similis triumpho*, triumphanti, triumphantis ritu habituque præsideat Circensibus, magnum se virum putet, quum re vera sit *caballorum præda*, hoc est, prodiga illa impensa in equis aurigisque alendis, exercendis, producendis, comedatur miser, patrimonium exhanriat sub vana specie honoris, et intereat. Conf. sup. I, 59, 60; Lips. ad Tac. Ann. I, 15, et Heins. ad Claudian. Fescenn. vs. 11. Ingeniosa profecto interpretatio, quæ tamen paullo longius petita videri posuit. — *Prædo caballorum prætor* exhibent 10, 12, 15, 17—27, 45—47, 49, 54, 55, 57—69, 71—73, et plerique Codd. Paris. prob. Grot. ad Capellam, pag. 174. Nonnulli, verb. caus. Schol. in Cod. Junii, prætorem ita dici putant propter equos ab hostibus raptos; alii vero per jocum aut paronomasiam, quod vel optimos equos invitis dominis villi auferat pretio, vel iniquus certaminis iudex, seu brabenta sit, et palma præmioque, seu brabeo fraudans meritos et victores equos efficiat, ut exiguo vendantur pretio, et vel a se emi possint. — *Perda* emend. Salmas. (ad Solin. pag. 465, et ad Trebell. Poll. de XXX tyrannis, c. 17, in Hist. Aug. pag. 305, 312), hoc est, perditior, *φθέρους*, ut *scriba*, *advena*, *transfuga*, *heredipeta*, *homicida*, *parricida*, et inpr. *officiperda*, apud Caton. Distich. IV, n. 43, et Isidor. in Gloss. — Præstitit *Præco*, prædicator, laudator, *caballorum*, equorum vel aurigarum victorum, ut *præco virtutis* apud Cic. pro Arch. c. 10. — Vid. not. Crammeri, pag. 453. Ed.

VAR. 194. *Nimicæ*, 23.

NOT. 194 seq. De insana Circensium spectandorum cupiditate, qua plebs Rom. flagrabat, vid. ad III, 223.

VAR. 195. *Auram*, 59, 60, 66.

NOT. 195. *Fragor*, acclamatio, et inpr. plausus spectatorum vel auditorum, ut apud Quintil. VIII, 3, pr. et Sen. de Tranq. An. c. 2, ubi vid. Lips. — *Percuti*, *quati*, *verberari*, *feriri*, *pulsari*, *ici* dicuntur *aures* vel loca *fragore*, voce, clamore, rumoribus, etc. ¹

NOT. 196. Ex quo *fragore colligo eventum* felicem, victoriam, *viridis panni*, factionis prasinæ, cui maxima plebis pars et olim Imperatores favebant. vid. Suet. Cal. 55; Ner. 22, supra ad VI, 590, et VII, 114, ubi etiam de factionibus aurigarum in Circo agitur. De iisdem e spectatorum studiis vid. inpr. Sidon. 23. — *Pannum* autem non sine acerbo sale dixit poeta; quod intelligitur ex loco præclare Plin. Ep. IX, 6.

¹ Vid. ad I, 13, et ad Sil. III, 694; II, 91; V, 273, ad Ovid. Fast. III, IV, 7; Burm. ad Valer. Flacc. I, 743; 741, et ad Quint. Decl. 301, p. 584.

196   VARIE LECTIONES ET NOTÆ

« Si aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla : at nunc favent *panno*, *pannum* amant, etc. »

NOT. 197 seq. Etiam sarcastice dicta; vid. Cassiodor. Epist. III, 51, *si deficeret* animo viribusque, et hinc cederet ac vinceretur. Conf. vs. 53, et Priscian. lib. VIII. ¹

VAR. 198. *In* abest ab 56, 57, 59, 60.

NOT. 198. *Cannensis* clades cum delectu memoratur. — *Cannarum in pulvere*, prælio Cannensi, quo ventus, quem Vulturum Apuli vocant, adversus Romanis coortus, multum pulverem in ipsa ora volvendo prospectum ademit; quod vel ex Liv. XXII, 43, extr. et 46, extr. notum. Conf. ad Sil. IX, 491 seq.

NOT. 199 seq. Hæc cum summa indignatione dicta. *Spectent* Circenses ludos *juvenes*, quos magis certe id decet, quam nos viros. — *Sponsio* facta pro victoria hujus vel illius factionis. Conf. Ovid. Art. Am. I, 168, et Tertull. de Spectac. c. 16. *Decet clamor et adsedisse*, ut me *juvat nec spes nec certare*, apud Horat. Od. IV, 1, 29 seq. et Crammer, pag. 455. Ed.

VAR. 201, 202. Hi versus leguntur h. loc. in 1, 14, 17, 18, 19, 46, 49, 50, 70, 74, 75, 76, 81, 82, et XX Codd. Paris. sed post vs. 159 in quibusdam libris, post vs. 161 in 45, in III MSS. Paris. et Cod. Jan. Hæcmyndano (sed ibi hoc modo : *Quod pudeat, narras aliquid præsentibus ipsis : Spectant hoc*, etc.), post vs. 172, in 16, et post vs. 164, in 8, 35, 36 (vid. Canteri Nov. Lect. III, 6), et in edd. recentt. Farnab. et al. prob. Grang. Post vs. 173, eos inserendos putabat Bahrdt. Prorsus autem absunt ab 10, 11, 12, 15, 16, 20—27, 47, 48, 54—69, 71, 72, 73, 77, et XII Codd. Paris. recte forsan, iudice etiam Schurf. Ab interpolatore procui videntur, et a librariis deinde ex margine variis locis inserti. Si tamen ab ipsius poetæ ingenio profecti sunt, huic loco magis conveniunt, quam aliis; vid. Comm. — *Spectant*, 18, 16. *Spectant hic* conj. Withof.

VAR. 202. *Narrare*, 17.

NOT. 201, 202. Non male Henninius : « Sensus obvius : vs. 199, 200. Sed concedamus Circensia ludicra puellis et adolescentulis; vs. 201, cum stomacho subdit : immo spectent et in Circensibus cum maritis suis nuptæ illa, quæ ne quidem dicere præsentibus ipsis, nedum facere pudor prostitutus audeat; relinquamus his hominibus sua crepundia, nos interim curabimus cuticulam, et apricabimur. (Conf. Plin. Ep. IX, 6.) At quærit Grangæus : Quid ludis Circensibus obscœni? Respondebit pro me Ovidius, Art. Am. I, 135—170, et Trist. II, 280 seq. Hanc Circ

¹ Vetus Schol. « *Si deficeret*, si vinceretur Prasinus (Prasina factio); aut si hoc spectaculum deficeret, ut non

essent Circenses, sic tristem urbem videres, ut si esset bello victa. » Sed prior ratio præferenda.

licentiam et ipsi Patres priscæ ecclesiæ gravissime notarunt. Fugiendum ergo bonis moribus Circum innuit. » Conf. Var. Lect.

Nor. 203. Nobis jam senibus aptior, gratior utiliorque est apricatio seu insolatio, ἡλιωσις s. ἡλιοκατα. Ea olim in usu erat et varia, ut tum corpori siccitas, tum cuti color fuscus et post unctionem nitor conciliaretur; vid. Plin. Hist. Nat. XXI, 14; Plin. Ep. III, 1; Kœnig ad Pers. IV, 18, 33; V, 179. — *Nostra cuticula*, jam vetula et in rugas contracta oleoque inuncta, *bibat vernum solem*, imbibat ejus ardorem, eoque calefiat; ut apud Martial. X, 12, *totos avida cute combibe soles*, et apud Pers. IV, 18, *adsiduo curata cuticula sole*. — *Vernum solem*: nam Megalenses Iudi prid. Non. Apr. agebantur; vid. ad VI, 69.

Nor. 204. Verba *effugiat togam* quidam exponunt: exuat togam ad insolationem et balnea; alii: fugiat curas et negotia togatorum, hoc est, hominum tenuiorum; vid. ad I, 96. An de toga meretricum cogitavit poeta? vid. ad II, 70.

Nor. 204 seq. *Jam nunc*, quamvis nondum octava, sed quinta tantum diei hora sit, *salva fronte*, non læso pudore, *in balneum* ire poteris, hoc est, non turpe erit lavari et deinde sexta hora ad cœnam venire: nam festo lætoque die convivia tempestiva non sunt turpia et inhonesta. Cf. ad I, 49, et VI, 418 seq., et Lips. Exc. ad Tac. Ann. XIV, 2.

Nor. 205. *Frons* pro pudore, cujus sedes est in ea; ut apud Pers. V, 104, al. Male alii *frontem salvam* putant esse exporrectam curis omnibus depositis.

VAR. 206. *Hæc*, 45.

Nor. 206. *Facere hoc*, genio otioque indulgere.

Nor. 207. *Talis*, voluptariæ et otiosæ.

Nor. 208. *Nulla est voluptas, quæ non adsiduitate sui fastidium pariat*, Plin. XII, 17. Τὸ γὰρ ἡδὺ, ἵαν πολὺ, οὐ τί γι ἡδὺ. Conf. etiam Sen. de Vit. Beata, c. 7; Macrobian. Sat. VII, 7, et inpr. Cic. de Oratore, III, 25.

SATIRÆ DUODECIMÆ

ARGUMENTUM.

Arguit hæc avidos nimium nimiumque rapaces.

HEREDIPETÆ. — CONTRA HEREDIPETAS. — DE REDITU CATULLI. —
DE REDITU CATULLI AD CORVINUM. — IN AVIDOS ET RAPACES.

Juvenalis scribit Corvino, se ob redditum Catulli, amici sui, ex periculosa navigatione vota Diis persoluturum esse, vs. 1—16. Tum describit sævissimam tempestatem, qua coorta arserint vela, et amicus, ut præsentissimum effugeret periculum, pretiosam suppellectilem in mare abjicere malumque amputare coactus sit, donec tandem, tranquilla cæli serenitate ac sole cum spe vitæ redeunte, lacera navis portum Ostiensem tenuerit, 17—82. Itaque poeta præ gaudio vix sui compos, servos seque ipsum ad festam hujus diei lætitiā et sacra Diis, tum majoribus, tum domesticis, faciendā excitat, 83—92. Ne vero quis suspicetur, hæc ad hereditatem Catulli captandam spectare, monet, ei tres esse liberos, et Novii, aut Pacuvii, aliorumque hereditarum, his similibus, mores ingeniumque ita ferre, ut patribus ne ægram quidem gallinam aut coturnicem impendant, at pro salute orbis divitumque, Gallitæ et Paccii, si vel primum levemque febris sentiant æstum, non modo hecatomben Diis voveant, sed etiam elephantos, si hæc animalia in Italiæ cælo gignerentur, et servos vel adeo liberos suos, si liceret per leges, immolarent, quum jucundam, etsi incertam, alant spem, fore, ut, si ægri ex morbo convalescant, ipsi, testamentis mutatis, heredes ex asse scribantur, 93—127. Hinc indignatione accensus Juvenalis ejusmodi captatoribus vitam Nestoris et auri montes precatur, sed ea lege, ut nec ament quemquam, nec amentur ab ullo, 128—130.

SATIRÆ DUODECIMÆ

ANALYSIS.

In prima eaque maxima Satiræ parte (vs. 1—92) Juvenalis hanc exornat ideam: « Natali die mihi dulcior hæc lux, qua vota Diis solvenda sunt,

Ob reditum trepidantis adhuc horrendaque passi
Nuper, et incolumem sese mirantis amici. »

Inde arripit occasionem heredipetas lepide perstringendi, 93—130;

Nec suspecta tibi sint hæc, Corvine : Catullus,
Pro cujus reditu tot pono altaria, parvos
Tres habet heredes.

Satira plena est festivitatis et facetiarum : quo potissimum refero vs. 11, 23, 33 seq. 39, 44, 45, 57 seq. 95—104, 111—127. Prior ejus pars mollissimos dulcissimosque amicitiae intimæ sensus affectusque spirat (inpr. vs. 1, 10 seq. et 83 seq.), et graves passim (vs. 48 seq. 57 seq. et al.) immiscet sententias. Festi quoque diei descriptio, vs. 83 seq. animatur vita et actione, tamquam in scenâ peragantur omnia. Ipse denique transitus ad alteram carminis partem, vs. 93 seq. lepidissimus simul et inopinatissimus est. — Poetices studiosos, ut intelligant, quam varie idem argumentum tractari possit, non pœnitebit, primam hujus Satiræ partem comparasse cum Horat. Od. 36; II, 7, III, 14, et Catull. carm. IX; alteram autem cum Luciani Dial. Mort. V—X, et inpr. cum Horat. Sat. 5, lib. II, in qua heredipetarum artes a Tiresia Ulyssi exponuntur, et Horatius longe superat Juvenalem urbanitate et facetiis in delectu tum dispositionis ac formæ (quæ in nostra quoque Satira admodum quidem venusta est et ingeniosa, sed minus tamen, quam¹ dramatica et *διδασκαλικά*, qua Flaccus est usus), tum personarum earumque gravissimarum, quibus præter omnem expectationem lepida et

200 SATIRÆ DUODECIMÆ ANALYSIS.

jocularis tribuitur disputatio de re, quæ ingenio earum aptissima quidem, sed a tempore, quo vixerunt, aliena est. — Ceterum et *Corvini* et *Catulli*, amicorum Juvenalis, non alibi, quod sciam, mentio fit. De aliis *Catullis* vid. supra ad IV, 113, et VIII, 186; Martial. XII, 74; M. Antonin. lib. I, sect. 13, et Capitolini Vita Marci, cap. 3.

SATIRA DUODECIMA.

NATALI, Corvine, die mihi dulcior hæc lux,
Qua festus promissa deis animalia cespes
Exspectat : niveam reginæ ducimus agnam :
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura.
Sed procul extensum petulans quatit hostia funem, 5
Tarpeio servata Jovi, frontemque coruscat;
Quippe ferox vitulus, templis maturus et aræ,
Spargendusque mero, quem jam pudet ubera matris
Ducere, qui vexat nascenti robora cornu.
Si res ampla domi similisque affectibus esset, 10
Pinguior Hispulla traheretur taurus, et ipsa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba,
Læta sed ostendens Clitumni pascua sanguis

SATIRÆ DUODECIMÆ INTERPRETATIO.

1. Hic dies, o Corvine, natali meo die mihi jucundior est : hæc mihi vere festa lux, quam, victimas immolando votivas ad aram e vivo cespite structam, celebrare decrevi. Agna candida Junoni sacrificaturus sum; agna ejusdem velleris ac coloris dabitur Palladi, quæ pugnat armata clypeo effigiem Mauræ Gorgonis gerente : sed vitulus Capitolino Jovi destinatus, funem, quo alligatus est, procul extensum succutit, et caput petulans quassat : nempe jam ferox, jam ubere matris depulsus, satisque validus ut emergentibus primum cornibus arbores lacessat, ac per ætatem idoneus, ut templo et aris admoveatur, ejusque caput vino aspergatur. Si divitiis affluerem, ac voluntati opes responderent, adducerem ad aras taurum Hispulla magis obesum, quem tardiorrem adeps ac vasta corporis moles faceret; neque ille in vicinis educatus foret pascuis, sed saginatus in opimis Clitumni ripis,

Iret, et a grandi cervix ferienda ministro,
 Ob reditum trepidantis adhuc horrendaque passi 15
 Nuper, et incolumem sese mirantis amici.

Nam præter pelagi casus et fulguris ictum
 Evasi, densæ cælum abscondere tenebræ
 Nube una, subitusque antennas impulit ignis,
 Quum se quisque illo percussum crederet, et mox 20
 Attonitus nullum conferri posse putaret
 Naufragium velis ardentibus. Omnia fiunt
 Talia, tam graviter, si quando poetica surgit
 Tempestas : genus ecce aliud discriminis : audi
 Et miserere iterum, quamquam sint cetera sortis 25
 Ejusdem, pars dira quidem, sed cognita multis,
 Et quam votiva testantur fana tabella
 Plurima. Pictores quis nescit ab Iside pasci?
 Accidit et nostro similis fortuna Catullo.

generosi sanguinis magnam effunderet copiam, et robustiorem sacrificulum, a quo cæderetur, postulare. Talis, inquam, a me victima immolaretur ad gratias Superis agendas de reverso feliciter amico, qui gravissimo periculo defunctus, ipsa ejus recordatione adhuc perhorrescit, seque liberatum illo, et sospitem esse obstupescit.

17. Nam præter varios maris casus, quibus in ipsa navigatione conflictatus est, et evitatum fulmen, aer totus tetra caligine, quasi perpetua nube, tectus fuit; mox repentina flamma corripuit antennas; adeo ut jam putarent omnes perculsi metu se deflagrare, neque ullum naufragii periculum cum incensa navi comparandum existimarent. In hac vera tempestate omnia tam graviter acciderunt, quam quæ in fictis poetarum tempestatibus describuntur. En aliud periculi genus, nec minori dignum commiseratione, licet omnia fere sint ejusdem generis et gravitatis; sed commune tamen plerisque, et pingi solitum in votivis tabellis, quæ in sacris ædibus prostant. Quis enim ignorat quantum pictores lucri faciant pingendis tabulis, quas naufragi suspendunt in Isidis templo? Eadem igitur Catulli nostri ac ceterorum naufragorum sors calamitasque fuit.

Quum plenus fluctu medius foret alveus, et jam 30
 Alternum puppis latus evertentibus undis
 Arboris incertæ. nullam prudentia cani
 Rectoris conferret opem, decidere jactu
 Cœpit cum ventis, imitatus castora, qui se
 Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno 35
 Testiculi : adeo medicatum intelligit inguen!
 Fundite, quæ mea sunt, dicebat, cuncta, Catullus,
 Præcipitare volens etiam pulcherrima, vestem
 Purpuream, teneris quoque Mæcenatibus aptam,
 Atque alias, quarum generosi graminis ipsum 40
 Infecit natura pecus, sed et egregius fons
 Viribus occultis, et Bæticus adjuvat aer.
 Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
 Parthenio factas, urnæ cratera capacem,
 Et dignum sitiante Pholo, vel conjuge Fusci : 45

30. Quum totam interioris navis quasi alvum implevissent aquæ, quum arborem qua constabat ratis huc illuc temere jactatam, fluctus modo in hanc, modo in illam partem inclinarent, ac prope subverterent; quum nihil prodesset jam rectoris senis industria, Catullus, ut se præsentissimo exitio liberaret, bona in mare projiciens, cum ventis quasi pacisci de vita cœpit, imitatus sic castora, qui voluntario morsu se ipsum castrat, et eunuchum reddit, cupiens evadere, vel damno testiculorum suorum; adeo intelligit vim medicinæ inesse inguini suo, ob quod solum se lacessitum sentit. Nec mora, inclamans nautas; « Quid cessatis, inquit, mea omnia in æquor præcipitare? » Jamque se ad supellectilem lautissimam in æquas proturbandam accingebat, puta purpureas vestes, quas Mæcenæs et alii deliciarum amantes non respuissent : itemque alias textas e lana Bætica, cui etiam ovibus inhærenti rutilum colorem indidit natura, et indoles herbarum quibus oves Bæticiæ pascuntur, necnon ipse flavius et aer illius regionis, vim uterque arcanam habens ad inficiendas isto colore lanas. Insuper Catullus argentea vasa in mare dejicere non dubitabat; patinas a Parthenio fabricatas; cyathos urnæ vini capiendæ non impares, dignos in quibus Pholus vel uxor Fusci potaret; vasa Anglica, quas vocant bascaudas; lances plu-

Adde et bascaudas, et mille escaria, multum
 Cælati, biberat quo callidus emptor Olynthi.
 Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audet
 Argento præferre caput rebusque salutem?

* Non propter vitam faciunt patrimonia quidam; 50

* Sed vitio cæci propter patrimonia vivunt.

Jactatur rerum utilium pars maxima; sed nec
 Damna levant : tunc, adversis urgentibus, illuc
 Recidit, ut malum ferro submitteret, ac se
 Explicat angustum, discriminis ultima, quando 55
 Præsidia afferimus, navem factura minorem.

I nunc, et ventis animam committe, dolato

Confisus ligno, digitis a morte remotus

Quatuor, aut septem, si sit latissima tæda!

Mox cum reticulis, et pane, et ventre lagenæ, 60

Adspice sumendas in tempestate secures.

rimas inferendis dapibus idoneas; pocula cæлата ex argento pervertusto, quibus Philippus Macedo, is qui tam callide Olynthum urbem emit, fuerat olim usus. At nunc quotusquisque tandem est, qui vitam servare quam opes, malit? Quem mihi præter Catallum dabis, qui rerum suarum jactura salutem suam et caput redimere non dubitet? Quidam non ad vivendum augent patrimonia sua, sed ad augenda patrimonia sua vivunt, adeo vitio avaritiæ suæ obcæcantur! Interim post abjectam in mare sarcinarum et opum partem optimam, sævire nihilominus tempestas pergit, nec isto damno periculum levius fit: igitur eo demum urgente necessitate recidit, ut ferro malum reseraret, ac ita se in angustias redactum expedire posset; quod quidem maximum discrimen est, si quis cogitur adhibere præsidia, quæ navis magnitudinem minnere debeant. I nunc, qui vitam pelago ventisque permittas, teque includas navi, in qua distes a morte digitis quatuor, aut septem ad summum, si fuerint latissimi asseres, quibus illa compingitur! Perge sane, quisquis es tam inconsultus, tam vitæ tuæ prodigus; sed memineris, quando panem et vinum inferes in ratem, pariter sumere secures, quibus ingruente tempestate utaris ad malum diffringendum.

Sed postquam jacuit planum mare; tempora postquam
 Prospera vectoris, fatumque valentius Euro
 Et pelago; postquam Parcæ meliora benigna
 Pensa manu ducunt hilares, et staminis albi 65
 Lanificæ, modica nec multum fortior aura
 Ventus adest; inopi miserabilis arte cucurrit
 Vestibus extentis, et, quod superaverat unum,
 Velo prora suo : jam deficientibus Austris,
 Spes vitæ cum sole redit : tum gratus Iulo, 70
 Atque novercali sedes prælata Lavino,
 Conspicitur sublimis apex, cui candida nomen
 Scrofa dedit, lætis Phrygibus mirabile sumen,
 Et nunquam visis triginta clara mamillis.
 Tandem intrat positas inclusa per æquora moles, 75
 Tyrrhenamque Pharon, porrectaque brachia rursum,
 Quæ pelago occurrunt medio, longeque relinquunt
 Italiam. Non sic igitur mirabere portus,

60. Postquam æquor, stratis placide fluctibus, conquievit; postquam serena cæli facies illis qui vehebantur navi arrisit, et maris ac ventorum inclementiam vis amica fati superavit, Parcæ candidam et meliorem lanam e colu trahentibus, tunc ventus in levem zephyrum decrescens aspirare cœpit, ac pristinum cursum navigii miserabilis prora tenuit, manca arte adhibita, nimirum extensis nautarum vestibus, loco velorum tempestate amissorum, præter unum quod in hac eadem prora supererat. Demum Austro quiescente, discus-
 sisque nubibus, sol videri cœptus est, ac spes, simul eo viso, salutis revocata. Nec ita multo post apparuit Albanus mons, quem Iulus dilexit, et quem Lavinio, novercæ suæ oppido, prætulit, ut ibi Albam conderet, ita dictam ab alba porca, quam Trojani maxima cum voluptate invenerunt triginta porcellos inaudito hactenus portento enixam. Demum Catulli navis portum Ostiensem subit, munitum molibus ante paucos annos instauratis ac reffectis, quæ in æquor longe procurrentes, tanquam brachia, illud amplectuntur et includunt, et longe post se ripas Italiæ relinquunt. Hæc maris Tyrrheni Pharus est, ac portus eis quos natura fecit, præstantior et mirabilior. Navarchus ratem mutilam provehit in interiorem portus

Quos natura dedit : sed trunca puppe magister
 Interiora petit Baianæ pervia cymbæ, 80
 Tuti stagna sinus : gaudent ibi vertice raso
 Garrula securi narrare pericula nautæ.

Ite igitur, pueri, linguis animisque faventes;
 Sertaque delubris et farra imponite cultris,
 Ac molles ornate focos glebamque virentem : 85
 Jam sequar, et sacro, quod præstat, rite peracto,
 Inde domum repetam, graciles ubi parva coronas
 Accipiunt fragili simulacra nitentia cera.
 Hic nostrum placabo Jovem, Laribusque paternis
 Thura dabo, atque omnes violæ jactabo colores. 90
 Cuncta nitent; longos erexit janua ramos,
 Et matutinis operatur festa lucernis.

Nec suspecta tibi sint hæc, Corvine : Catullus,
 Pro cujus reditu tot pono altaria, parvos
 Tres habet heredes : libet expectare, quis ægram 95

partem, ubi mare inoffensum est, ac stagno simile, et ubi tutæ sunt etiam naviculæ, quales in lacu Lucrino visuntur prope Baias. Expositi nautæ caput detonsum ostentant; et quæ fugerunt pericula renarrant læti.

83. Agite ergo, famuli, et facite ut silentio attentisque mentibus sacrificio intersitis; templum floribus ornate; cultros mola salsa conspergite; aram e cespite construite; ignem adornate. Jam vos consequar, et facto legitime sacrificio, quæ pars est præcipua officii et pietatis, referam me domum, ubi coronas e floribus impono deorum domesticorum statuis fragilibus et cera nitentibus. Hic meum Jovem, et alios quos domi colo, quos majores mei coluere, superos, oblato thure conciliabo, et violas omnis coloris affatim spargam. Factum bene; omnia nitida et ornata sunt; frondentibus arborum ramis postes januæ vestiuntur; et lucernæ frequentes, ibidem summo mane accensæ, diei festæ lætitiæ redolent.

93. Neque vero sinistram de me suspicionem aliquam tibi, Corvine, moveant isthæc officia pietatis. Catullo, pro cujus reditu tot aras exstruo, sunt filii tres domi, et heredes. Cedo, quem reperias,

Et claudentem oculos gallinam impendat amico
 Tam sterili : verum hæc nimia est impensa ; coturnix
 Nulla unquam pro patre cadet. Sentire calorem
 Si cœpit locuples Gallita et Paccius orbi,
 Legitime fixis vestitur tota tabellis 100
 Porticus : existunt, qui promittant hecatomben,
 Quatenus hic non sunt nec venales elephanti,
 Nec Latio, aut usquam nostro sub sidere talis
 Belua concipitur ; sed furva gente petita :
 Arboribus Rutulis et Turni pascitur agro, 105
 Cæsaris armentum, nulli servîre paratum
 Privato ; siquidem Tyrîo parere solebant
 Hannibali, et nostris ducibus, regique Molosso
 Horum majores, ac dorso ferre cohortes,
 Partem aliquam belli, et euntem in prælia turrim. 110
 Nulla igitur mora per Novium, mora nulla per Histrum
 Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras,

qui, ut gratificetur ejusmodi amico, a quo nihil sperandum, utpote qui sit pater, quique liberos habeat, immolare gallinam velit morbidam et moribundam, immo (namque hæc ipsa scilicet gallinæ impensa nimia est) coturnicem ? At vero, si Gallita, si Paccius, qui opibus abundant, qui liberis carent, febriculæ æstu tentantur, confestim videas templi porticum totam refertam tabellis, in quibus captatores descripserint vota sua pro illorum incolumitate rite suspecta : non desunt, qui sacrificium centum boum se facturos polliceantur, siquidem Romæ non venduntur elephanti, nec in Italia et nostris regionibus istæ belluæ nascuntur, sed ab Africæ aut Asiæ longinquis oris abducuntur. Armentum autem elephantorum quod Cæsaris proprium est, et quod in Rutulorum, quibus olim imperavit Turnus, campis pascitur, nobilius est quam quod privatis hominibus mancipetur. Quia scilicet istorum elephantorum majores, non ad alios quam bellorum usus a ducibus nostris, itemque Annibale, et Pyrrho, Molossorum regi, solebant adhiberi, quum eorum tergo turres militibus bellum gesturis imponerentur, ac medias in acies immitterentur. Sed elephanti Romæ si qui nunc essent, profecto non dubitarent Novius et Hister Pacuvius eosdem adducere ad altaria, et illos pro

Et cadat ante lares Gallitæ, victima sola
 Tantis digna deis, et captatoribus horum.
 Alter enim, si concedas mactare, vovebit 115
 De grege servorum magna aut pulcherrima quæque
 Corpora; vel pueris et frontibus ancillarum
 Imponet vittas; et, si qua est nubilis illi
 Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, etsi
 Non sperat tragicæ furtiva piacula cervæ. 120
 Laudo meum civem, nec comparo testamento
 Mille rates : nam si Libitinam evaserit æger,
 Delebit tabulas, inclusus carcere nassæ,
 Post meritum sane mirandum, atque omnia soli
 Forsan Pacuvio breviter dabit : ille superbus 125
 Incedet victis rivalibus : ergo vides, quam,
 Grande operæ pretium faciat jugulata Mycenis.

salute unius mulierculæ Gallitæ offerre diis ipsius penatibus, dignas solum numinibus victimas, dignas eorum astutis cultoribus. Quin etiam erit ex iis captatoribus, qui, si detur hæc ipsi facultas et venia, superis vovebit lectissimos e suis famulis, qui mancipia et ancillas vittis ac tæniolis, instar victimarum, adornatas aris admovebit : immo etiam suam ipsius filiam, si quam domi jam viro maturam habeat, velut alteram Iphigeniam, etsi non speret cervam aliquam pro filia sua furtim et tragico nodo suppositum iri. Ego vero Pacuvium esse virum egregium et sapientem judico : neque comparandam puto Græcorum classem totam, quam immolanda filia servandam Agamemnon voluit, testamento et hereditati, quam Pacuvius sua pariter filia sacrificanda captat. Nam si ægrotus ille dives mortem evaserit, testamentum vetus a se factum delebit, ut novum conficiat, quo Pacuvium, tanquam optime de se meritum, forte uno verbo solum heredem scribet, inescatus illo videlicet sacrificio, et veluti piscis in nassam inductus. Pacuvius hereditate lauta donatus plaudet sibi, et incedet superbus, ac suos æmulos, mœrentes victosque deridebit. Jamne intelligis, quantum lucri fecerit ille captator, quum suam Iphigeniam pro divite orbo mactare non dubitavit, ut rex Mycenarum Agamemnon?

Vivat Pacuvius, quæso, vel Nestora totum :
Possideat, quantum rapuit Nero : montibus aurum
Exæquet; nec amet quemquam, nec ametur ab ullo! 130

123. At ego patior illum sane opibus et vita frui per tot annos,
quot Nestor vixit : tantas habere divitias, quantas Nero prædatus
est, ac montium altitudinem nummorum acervis exæquare; sed
ea lege ut neminem habeat amicum, nemini sit amicus.

VARIAE LECTIONES

ET NOTÆ

IN SATIRAM DUODECIMAM.

VARIAE LECTIONES. 1. *Carior hæc lux*, 17, 19, 20, 24, et XX MSS. Paris. *Clarius* (hoc est, præstantior, vel memorabilior), 11, 21, 22, et quidam Codd. Paris. prob. Schurzfleisch. Alterutra profecto lectio genuina videtur, et vulgata emendationem sapit. Ea tamen exstat in 1, in Cod. Put. et aliis.

NOTÆ. 1. *Corvinus* amicus poetæ, ad quem hæc Satira missa est, et quem Juvenalis una cum Catullo ad festam lætitiæ invitasse videtur. Suavissimum est initium: *Hæc lux*, dies, *dulcius mihi natali die*, qui ceteris et lætior et sanctior est, atque, ut omnis fere dies festus, religione epulisque quotannis celebrari solebat. Hic dies *Jure solennis mihi sanctiorque Pæne natali*, Horat. Od. IV, 11, 17. Conf. Var. Lect. *hæc lux*, dies, quo rediit Catullus, mihi amicissimus. Conf. vs. 15 seq. et 29 seq.

VAR. 2. *Festus* restitui ex 10, 11, 12, 15—22, 25, 26, 27, 45—50, 55—63, 65—69, 71—74, et plerisque Codd. Paris. *Festas*, 14, 23, 24, 54, 64, 70, 75, 76, 77, 82, nescio quo sensu.

NOTÆ. 2. Color orationis ductus ex Hor. Od. IV, 11, 6 seq. — *Cespes*, ara e vivo cespitæ, cespititia, βωμός αὐτοσχίδιος, qualis tempore urgente et in privatis etiam sacrificiis extrui solebat. Conf. vs. 85. — *Festus*, festo diei et lætitiæ conveniens, ut *festæ frons* et similia apud Virgil. *Æneid.* II, 249, et al. — *Animalia*, victimas. — *Deis promissa* et vota olim, quum Catullus discederet, pro reditu ejus et incolumitate. Conf. vs. 15 seq.

VAR. 3. *Ducimus* revocavi ex 1, 7, 9, 11, 12, 15, 19, 20, 22, 24, 45, 49, 55, et XXXI MSS. Paris. probb. Pith. Schurzfl. et Heins. ad Ovid. Met. XV, 114. *Dicemus*, 23. *Cædimus* in reliquis libris. Sed *ducimus* est doctius, *cædimus* vulgare, quod haud dubie ex marg. in textum irrepsit; vid. Comm.

NOTÆ. 3. *Ducimus* (vs. 11, *traheretur* funibus) sc. ad aram, ut v. 122, X, 65, et passim de victimis (vid. Heins. ad Ovid. Met. XV, 114). Sic et Gr. ἀγεῖν. — *Reginæ*, in honorem ejus. *Regina* et βασίλισσα quævis Dea major vocatur, sed imprimis Juno, regina deorum. — Quidam hic For-

VAR. LECTION. ET NOT. IN SAT. DUODEC. 211

tunam intelligunt, sed male, ut opinor. ED. — *Junoni Reginae* templa Romæ condidere Camillus et M. Æmilias. (Liv. V, 22; XXXIX, 3.) *Niveam aquam* : nam diis superis albæ, inferis nigræ mactabantur victimæ.

VAR. 4. *Mauræ*, 16.

NOT. 4. *Par vellus*, nivei velleris agna, ejusdem generis victima. — *Pugnanti* cum *Gorgone Maura*, hoc est, Palladi, pugnanti cum ægide, vel ope ægidis, hoc est, clipei vel thoracis, in cujus medio erat caput Medusæ Gorgonis, a Perseo in *Mauretaniæ* finibus vel in extrema Africa interfectæ. — *Gorgones*, seu Grææ fuere tres filiæ Phorci, Φορξίδες; sed Medusa κατ' ἑξῆς dicta Γοργώ.¹ — Gorgonis caput omnes, qui ipsum intuebantur, in saxa convertebat. Fabulam sic interpretantur docti viri, sapientiam scilicet sui spectaculo reddere homines stabiles, immobiles et constantes. ED. — *Maura* alii ita dictam potius putant a paria, quia Cyrenaica erat. « Medusa quippe Phorcynis Cyrenæi filia; at Cyrenæi inter Æthiopes numerati; vel qui habitavere in mari Atlantico; est autem Atlas mons Mauritanis. » ED.

NOT. 5 seq. Adumbratur h. l. et quidem præclare natura ferocis vituli, non, ut quidam putant, valde reluctantis, quod mali erat ominis. Nam « observatum est a sacrificantibus, ut, si hostia, quæ ad aras duceretur, fuisset vehementius reluctata, ostendissetque, se invitam altaribus admo- veri, amoveretur, quia invito deo offerri eam putabant. » Macrobi. Sat. III, 5. ² Conf. similes victimarum immolandarum descriptiones apud Horat. Od. III, 13, 3 seq. et IV, 2, 54 seq. ubi Jani jam recte notavit, eas convenire homini, meditatione sacrificii, quod parat, pleno, easque imprimis valere ad victimæ, per se exiguæ, pulchritudinem commen- dandam, declarandamque super ea re lætitiæ ac spem, gratam diis hostiam fore. *Procul*, longe, *extantum funem*, quo ad aram ducitur. As- cendens et alii victimas dicunt ad aram fune longiore et laxo, non arcte ligato, ductas fuisse, ne visæ essent invitæ ire et trahi, quod mali fuerit ominis.

VAR. 6. *Quæ fronte coruscat*, 20.

NOT. 6. *Jovi Tarpeio*, seu Capitolino. Tria, quæ h. l. memorantur, numina, Juno, Minerva et Jupiter, simul in Capitolio colebantur. ³ — *Frontem coruscat*, crispat, vibrat, quatit, ut *coruscare tela*, *linguam*, etc.

¹ Conf. Heyn. ad Apoll. II, 4, 2, et 3; ad Virg. Æn. II, 616; VIII, 435, et Comm. de Theog. Hesiodi, p. 142 seq. De sensu mythi vid. *Cruizer's Symbolik*, tom. IV, pag. 57, 270, 460.

² Conf. Saubert. de Sacrif. cap. 19, pag. 456—459.

³ Vid. Drakenb. vel nos ad Sil. X, 432 seq. et intpp. Horat. Od. I, 12, 19, 20.

212 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

(vid. Heins. ad Ovid. Met. IV, 493), nisi malis, vibrat frontem, micantem propter cornua primum protuberantia; vel denique *coruscat κατά frontem*, hoc est, micat in fronte, cornibus jam enascentibus. — *Coruscare*, ut κορύσσειν seu κορύπτειν, proprie est arietare seu cornu petere, καρτίζειν (verb. caus. apud Theocr. III, 5), deinde splendere, quoniam lucidæ res vibrant et quatiunt ex se fulgoris radios. Conf. Lucret. II, 320, ibique Wakef. Vetus Schol. «mouet sicut telum, quod coruscat.»

VAR. 7. *Maturus templis*, 19. — *Aris*, 15, 21, 22.

NOT. 7. *Maturus templis et aræ*, aris templorum; jam satis grandis, ut sacrificetur. Conf. VIII, 169.

NOT. 8. *Spargendus mero*: nam consecrabatur victima vino in caput, inter cornua (ut apud Virg. Æn. IV, 61), libato seu infuso; *merum*, ut apud Ovid. Met. VII, 584, *Fundit purum inter cornua vinum*.

NOT. 9. *Ducere ubera matris quem pudet*, ut *matre relicta* apud Horat. Od. IV, 2, 54; sed quanto venustius illud! — *Fexat nascenti robora*, arbores, cornu, ut apud Virg. Georg. III, 232, 233.

NOT. 10 seq. Hoc suauiter adjectum et sensui amicitiae convenienter. Vota autem et sacrificia facultatibus cujusque respondebant: at dii non nisi purum ejus, qui dona offert, animum respiciunt. Conf. Horat. Od. II, 17, 30 seq. III, 23, 9—20; IV, 2, 53 seq. — *Res familiaris*. — *Similis*, par, affectibus, voluntati, cupiditati vel affectui amoris.

VAR. 11. *Hispulla*, 27. *Hisbulla*, 17 a m. sec. 18. *Gispulla*, 66. *His pulla*, 11, 15, 16, 17. *Hispello* legendum docuisse Thaddæum Donnolam de patria Propertii et Bern. Montfaucon., monet Schurzfleisch. — *Ipse*, 15, 46, 48, 49, 55.

NOT. 11. *Pinguior Hispulla*, facete. Conf. Var. Lect. et ad VI, 74. — *Traheretur*, sc. funibus, ut *ducere* vs. 3.

NOT. 12. *Mole*, pinguedine. — *Finitima in herba*, in pascuis Romæ vicinis, forte ut apud Horat. Od. III, 23, 11, *Albanis in herbis*, in pascuis lætis circa Albam Longam.

NOT. 13. *Clitumnus*, Umbriæ Cisapenninæ fluvius (nunc *Timia*), qui juxta Mevaniam (hod. *Bevagnam*) *Tiniæ* fl. (*Topino*) miscetur, et cujus aquæ ea vis inesse putabatur, ut candida redderet armenta, quorum magna ibi in *lætis pascuis* copia erat, unde multa Romam adducebantur, ut in solennibus mactarentur sacrificiis. ¹ — *Sed cujus sanguis, ostendens læta Clitumni pascua, iret*, manaret, profunderetur, et quidem ingenti

¹ Vid. intpp. Plin. Epist. VIII, 8; seq. Oberlin. ad Vib. Seq. pag. 101
Virg. Georg. II, 146 seq. Prop. II, 19, seq. 221 seq. Keyssleri Itinerar. pag.
25, 26; Claud. Cons. Hon. VI, 506 387 ed. pr.

impetu ac vi, qua ostendit, taurum pinguem esse, et in *latis*, opimis, *pascuis* nutritum. Conf. Var. Lect.

VAR. 14. *Magno pro grandi* Serv. ad Virg. *Æneid.* VIII, lapsu memorizæ. — *Magistro*, 21. — Oratio autem h. loc. scabra est, atque impedita, et vix dubito, quin totus hic versus obelo sit transfigendus, et vs. 13, pro *sanguis* respondendum *sacri*, quæ verba per compendium scripta non admodum differunt. Sic *flumen sacrum* et *sacras undas Clitumni* dixere Virg. et Claud. in Comm. laudati. Ita quoque aptissimum est verbum *ostendens*, scil. niveo pellis colore, quo non satis commode referri potest, si de *sanguine* agitur.

Nor. 14. *A grandi* ac robusto *ministro* sacerdotum, popa, qui plerumque robustus est et obesus, victimis saginatus. Conf. Pers. VI, 74.

Nor. 15. Pro ituris suscipiuntur vota, quæ solvuntur in *reditu*.

Nor. 16. *Amici*, Catulli (conf. vs. 29 seq.), qui nunc ipse *miratur*, *incolumem sese* esse et tot tantaque pericula maris evasisse.

VAR. 17. *Ictus*, 9, 21. *Et fulminis ictus Evasit*, 9, prob. Pith. Recte, opinor, si et pro *etiam* dictum acceperis, et majorem distinctionem posueris post *Evasit*. Tum *ignis* vs. 19 ad fulmen referri potest. Vulgata tamen lectione servata augentur pericula.

Nor. 17. *Pelagi casus*, pericula maris, inpr. tempestatem. *Evasi*, quod evasit. Conf. Var. Lect.

VAR. 18. *Cælum densæ*, 24.

Nor. 19. *Nube una*, atra nube, per totum expansa cælum. — *Subitus antennas impulit*, subito in eas incidit, illas percussit, *ignis*, non fulguris (nam Catullus *fulguris ictum evasit* et *præter fulmen subitus ignis*, adeoque ab eo diversus, *antennas impulit*), sed Helenæ (*Helenenfeuer, le feu Saint-Elme*), electrica materia vel igneus ardensque vapor, qui, præcipue post tempestatem, in mari circumvolat et malo navis adhæret; de quo vid. Plin. II, 37.¹ Conf. Var. Lect. ad vs. 17. — *Crammer*, p. 460, interpretationem hanc doctiorem quam veriolem judicat, quippe si evasit ignem Catullus, adesse debuit ignis: quid, quod correptam jam fuisse navem igne, satis manifesto ostendunt quæ sequuntur *vela ardentia*. Præterea putat hac ratione vix explicari posse qua causa antennæ, igne Helenæ impulsæ, possint dici a poeta, quum contra, qui curiose inspexerit incendia, illud quoque observatum habeat necesse sit, cœpto semel igne venti quoque turbinem plerumque exoriri, idque vel sereno alioquin cælo. Ed.

VAR. 20. *Pertusum*, 29.

¹ Conf. ibi Hard. Barth. ad Stat. Theb. VII, 792 seq. et Heyn. Opusc. Acad. tom. III, pag. 257.

214 VARIAE LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 20 seq. Præclare adumbratur pavor eorum, qui navi vehuntur. — *Attoniti vocantur, qui vivi stupent et in totum sibi excedunt*, Sen. Nat. Quæst. II, 27.

NOT. 21. *Conferri*, comparari, *posse*, hoc est, incendium multo terribilius esse naufragio.

VAR. 23. *Graviter, quando*, 11. Schurzfleisch. nota hæc est : — Puto legendum *quam quando*. In primigenio exemplari fuerit QUANDO. Majores literæ notabant, syllabam his legendam; sed exscriptores, ut sæpe in bonis auctoribus factum, rei non attendebant: ut tamen versui consulerent, *si quando* posuerunt. Non aliter Schol. legisse, clara ejus verba docent: *id est, tales tempestates contingunt navigantibus, quales fingere solent poetæ.* Nihil horum mihi certe persuasit vir doctus. — *Pontica surgit Tempestas* (hoc est, sæva, qualis in Ponto Enxino esse solet), 45, et Cod. MS. Ignat. Hannielis, teste ac prob. Labino. Sed quanto venustior vulgata lectio! vid. Comm.

NOT. 23. *Si quando*, hoc est, aliquando, *poetica surgit*, exoritur, *tempestas*, hoc est, atrox et sæva tempestas fingitur aut describitur a poetis rem exaggerantibus. Facete, ut apud Lucian. quomodo historia conscribenda sit, Opp. t. III, p. 405, ed. Schmid. διήσιν γὰρ τότε (ὁ συγγραφεὺς) ποιητικῶν τινὲς ἀνέμου ἐκφυριάζοντες τὰ ἀνάγια, etc. et in Timon. pr. καὶ εἰ τί σε ἄλλο οἱ ἐμβρόντητοι ποιεῖται καλοῦσι, καὶ μάλιστα θύαν ἀπορῶσι πρὸς τὰ πῆτρα. — ἅπαντα γὰρ ταῦτα λῆρος ᾗδῃ ἀναπέφηνε καὶ καπνὸς ποιητικὸς ἀτιγνῶς, ἔξω τοῦ πατάγου τῶν ὀνομάτων.

NOT. 24. Ita exclamabundi loqui solent scriptores, superveniente novo aliquo infortunio (vid. Barth. ad Stat. Theb. III, 349), etiam de re vel improvisa ac subita vel gravi, attentionem moturi. — *Aliud genus discriminis*, quod, sententiis quibusdam facete præmissis et interjectis, memoratur, vs. 29, seq.

VAR. 25. *Sunt*, 11.

NOT. 25. *Cætera*, quæ mox dicturus sum. — *Sortis ejusdem*, non minus tristia.

VAR. 27. *Templa pro fana*, 7, c glossa.

NOT. 27, 28. Vid. ad XIV, 302 : *quis enim nescit* tot quotidie fere naufragia esse, ut *pictores* jam eorum pictura sibi parare possint, quæ ad victum suppeditent? *Ab Iside pasci*, ali, *pictores*, quoniam in ejus potissimum templis *tabellæ*, in quibus pictum erat naufragium, suspendebantur. Navigantes ejus tutelæ commissos fuisse monet Lucianus, et præcipuum illius festum Romæ erat *Isidis navigium*, de quo vid. Lactant. Inst. I, 11, et Apul. Met. l. XI, pag. 367, ed. Elm.

VAR. 31. *Emergentibus*, 16. — Semper miratus sum, neminem interpretum hæsisse in hoc loco, in quo duo genitivi, *puppis* et *arboris*, vel sine copula, cum voc. *latus* junguntur, neque commoda exoritur sententia, sive navem h. l.

et *puppim* et *arborem*, ut quidam putant, sive, ut alii, malum dici *arborem*; censeas. Tandem legi hanc Schurzfl. notam: «Locus mihi non videtur sanus. *Puppis* exponunt de nave, *arboris* etiam: quis inde sensus? Meo iudicio in voce *incertæ* latet mendum, et legerim: *Quum plenus fluctu medius foret alveus et jam Alternum puppis latus, evertentibus undis Arboris incurvum, nullam prudentia cani Rectoris quum ferret* (vid. mox ad vs. 33) *opem: decidere*, etc. Sic consentiunt Scholia: *Latus dabat navis et arbore coacta. Arboris incurvum dixit malum jam curvatum, quem scil. undæ evertunt, quum jam alveus aquis plenus est, et latus puppis non minus.* Conf. Pontani *Analecta*, II, 11, de *alternum puppis latere*, et de toto hoc loco Heins. de Sat. Horat. pag. 107; Rigalt. ad Phæd. fab. 50, et Schotti *Enodatt.* I, 25. » Sed bonæ latinitatis scriptor malum curvatum non dicit *arboris incurvum*, et oratio præterea scabra est, nisi ante voc. *nullam* copula et vel ac inseratur. Non magis probanda explicatio Ach. qui, commate post *undis* posito, verba seqq. ita exponit: *Prudentia cani rectoris conferret nullam opem*, scil. periculo *arboris*, navis. Probabilior videtur conjectura illustr. Jacobsii, qui legit *Undis Æquoris incerti*, monetque, tales undas esse fluctus a diversis et inter se præliantibus ventis commotos (vid. Claud. in Ruf. I, 90, et Sen. Med. 939), et hinc etiam ventum, qui crebro mutetur, *incertum* dici, verb. caus. Prop. II, 7, 71, eodemque sensu *dubios fluctus, pontum, æquor, æstum*, Liv. XXXVII, 16; Lucan. V, 569, 602; Claud. in Rufin. I, 72.

NOT. 31. *Alternum latus arboris* (navis, ut apud Ovid. Her. XII, 8, non mali, ut apud Virg. *Æneid.* V, 504) *incertæ*, fluctuantis (*instabilis*, apud Virg. Georg. IV, 195), quæ fluctibus et ventis modo in dextrum, modo in lævum latus jactabatur; unde etiam *alternum latus*. Confer Varias Lectiones.

VAR. 32. *Incerti*, 45. *Incerto*, 17—23, 25, 46, 47, 48, 55, 58, 59, 60, 65, et X Codd. Paris. quod Ascensius exponit: mali, arboris incertitudine, incerto hiatu. — Ad hunc locum Crammer, pag. 462, sententiam quoque suam affert, legens ex MSS. *incerto*, id est, ob vacillationem et incertitudinem arboris, seu mali. *Incerto* substantive ait capiendum, ut jam Mancinellus vidit; neque id alienum esse ab optimis scriptoribus viri docti dudum ostenderunt. Vid. Drak. ad Liv. XXIX, 64, et al. Ed.

VAR. 33. *Cum feret*, 24. *Cum ferret*, 11, 17—20, 22, 45, et plurimi Codd. Paris. — Hanc lectionem *cum ferret* probat Crammer ex MSS. huc citatis, quibus adde Cod. Hafniensem et Voss. optimum. Ed.

NOT. 33. *Rectoris cani*, senis adeoque usu periti; quo periculum augetur. — *Decidere*, de vita quasi pacisci *cum ventis jactu*, projectis bonis suis et pro vita oblati, ut ita lis dirimatur, hoc est, navi exonerata, vita saltem servetur jactura bonorum. Lepida dictio petita a litigantibus, qui de re vel rem controversam secum decidunt, litem dirimunt pactione. Conf. Gron. Obs. II, 6.

VAR. 34. *Castora* legit Koenig. de Satir. Rom. pag. 81, putans designari

216 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

hominem impudicum et morbo infami graviter laborantem. Sed vid. Comm.

VAR. 35. *Damna*, 46, 47, 48. *Damnum*, 17.

NOT. 34, 35. Festiva et apta comparatio, etsi continetur errore vulgi, quo *castor* seu *fiber*, ab hominibus exagitatus, *testiculos* suos morsu avulsos abjicere putatur, ut ipse salvus *evadat*, quasi *intelligat*, sciat, propter castoreum se maxime expeti insidiasque sibi parari. Conf. simil. loc Sil. XV, 484 seq.¹ Idem de dentibus elephantorum memorat Plin. VIII, 3, seu 4.

VAR. 36. *Testiculi* restitui ex 7, 9, 11, 12, 15, 17—21, 24—27, 45—49, 55, 57, 59, 60, 65, 81, omnibus MSS. Paris. Serv. ad Virg. Georg. I, 58, aliisque exemplis veterrimis, inspectis ab Nic. Heins. quem vid. ad Cland. Cons. Stil. II, 167, ubi permulta hiatus exempla ex Juvenale aliisque poetis congressit. Conf. supra ad I, 151. *Testiculo*, 23. Vulgata lectio *Testiculorum* emendationem sapit eorum, qui talem hiatum Juvenali familiarem esse non reputabant. Hinc etiam alii, teste Ascensio, legunt, *cupient evadere damna Testiculis*, et Mancinellus, *damno Testiculi, atque ideo*, etc. in 59, 60, *Meditatum*.

NOT. 36. Poeta ridet opinionem vulgi; *inguen*, testes et castoreum. «Nostris temporibus notum est, castoreum, medicamentum, in testiculis castoris non contineri, sed in sacculo infra ventrem posito;» Ach. *medicatum*, active, ut passim, pro : ad medicandum et medicinas utile.

NOT. 37. *Fundite*, projicite in mare. Quare? vid. intpp. Act. Apost. XXVII, 38.

VAR. 39. *Mæcenatibus*, 45, 46, 49, 50. *Mæcenatibus*, 47; vid. sup. ad I, 66.

NOT. 39. *Vestem teneris quoque Mæcenatibus aptam*, vid. ad I, 66.

VAR. 40. *Malim ipsa Infecit natura*.

NOT. 40 seq. *Atque alias vestes, quarum pecus ipsum natura*, indoles, *generosi graminis infecit*, hoc est, e lana aut vellere pecudum, seu ovium Hispanarum, cujus color natus, seu naturalis, est rutilus aut purpureus, quem ei non ars operaque hominum, purpura et lutum, tribuit, sed naturæ beneficium, *gramen generosum* ac præterea *vis occulta egregii fontis, Bætis fl.*, et *acris*, seu cæli temperies juxta illud, in Hispania, cujus maximus fluvius est *Bætis*, Arabibus inde dictus *Fadi al Kibir*, fluvius magnus, corrupte *Guadalquivir*. Conf. Virgil. Eclog. IV, 42 seq. Plin. VIII, 48; Martial. V, 38, 7; VIII, 28, 5, 6; IX, 62; XII, 100; XIV, 133.

¹ Vid. Arist. H. A. VII, 5; Ælian. Schott. Nod. Cicer. I, 25; Hard. ad H. A. VI, 33 et 34; Dioscor. II, 23, Plin. VII, 30, s. 47; XXXII, 3, s. 13; et 26; Horus Hierogl. II, 65 et 214; XXXVII, 6.

VAR. 41. *Et abest a* 15, 23, 71, 73.

NOT. 43. *Argentum*, argentea vasa, ut I, 76, *mittere in mare lances factas a Parthenio*. *Parthenius* cælatoris nomen, Schol. Sculptor, de quo Plin. Grang. Sed, quod jam monuit Lessingius (Laocoon, pag. 293, 294, ed. sec.), neque a Plinio, neque ab alio memoratur; et dura est ellipsis præpositionis. Conf. Var. Lect. et Notam ad III, 90. *Crater* vas vinarium et quidem capacius, pateræ seu poculi formam referens (vid. intpp. Horat. Od. III, 8, 13; 18, 7). De *urna* vid. ad VI, 426.

VAR. 44. *Partemio*, 21, 22. Forte legendum *Partheniæ*. Samos insula et urbs primum appellata Παρθενία (vid. Strabon. V, pag. 457; Plin. V, 37, ibique Harduin.): nota autem sunt *vasa Samia*. Conf. ad XVI, 6, in Commentar.

NOT. 45. Facete amplitudo crateris designatur. *Cratera dignum Pholo*, Centauro, *sitiente*, vini avidissimo. Locus desumptus ex Stesichoro, Lyrico poeta, qui Centaurorum et Lapitharum convivium describens, ait Pholum implevisse Herculi, hospiti suo, craterem trium lagenarum capacem, quem prior ipse exhausisset; Grang. Verba Stesichori servavit nobis Athen. XI, 14, pag. 499 (XI, 99, ed. Schweigh). Σκύφειον (propr. Σκύφειον) δὲ λαδίων δέπας ἑμμετρον ὥς τριτάγωνον, Πίεν ἐπισχόμενος, τό βὰ εἰ παρέθηκε (Φόλος) κεράσας.¹ — *Conjuge Fusci*, quæ ebriosa fuit, Schol. Quidam suspicantur, hanc esse Laufellam, de qua vid. VI, 320 seq. et IX, 117. *Fuscus* forte idem, cujus mentio fit XVI, 46 (ubi vid. not.), vel alius, de quo vid. ad IV, 112.

VAR. 46. *Bascandas*, 18, 19, 30, 49, 55, 57, 58. *Bascaldas*, 15. *Bastaudas*, 25. *Bascaulas*, 11, 21. *Pascaudrias*, 16. *Mascauda*, 8, prob. Salmas. — *Escalia*, 4, 11, 12, 15—24. Nil interest. Sed *escaria* vulgaris scriptura. — *Et multum*, 22.

NOT. 46. *Bascaudas*, vasa, ubi calices lavabantur, et cacabus; Schol. *Conchæ æræ*, genera vasorum; Papias. Canistra Britannica (*Baskets*); Marshall. Conf. Martial. XIV, 99. — *Escaria* vasa, lances, *multum cælati*, multa vasa, h. loc. pocula aurea argenteaque eaque cæлата.

VAR. 47. *Biberet*, 20. — *Calidus*, 45. *Pallidus*, 1, 75; al. *Callidus* ingeniosius forte quam verius; H. Vales. Præstat autem et auctoritatis et sensus causa.

NOT. 47. Poculorum pretium augetur antiquitate et dignitate priorum possessorum. *Biberat ex quo*, quibus poculis usus fuerat. — *Emptor Olynthi*, Philippus, Alexandri Magni pater, qui multis artibus frustra usus est,

¹ Cf. Diod. V, 2; Heyn. ad Apollod. Intpp. Val. Fl. I, 337, 338; Junii Obs. II, 5, 4, et ad Virg. Ge. II, 455 seq. IV, 5, et Barth. ad Stat. Theb. II, 564.

ut *Olynthum*, maximam olim Thraciæ urbem,¹ Atheniensium imperio eriperet, eamque tandem cepit, Lasthene et Euthycrate pecunia corruptis; vid. Demosth. *Olynth.* Thucyd. I, 58 seq. et Diodor. XVI, 53, 54. — *Callidus*, vid. Justin. IX, 8. Idem Philippus plures civitates emit (Sen. Ep. 94), et castellum olim oppugnaturus, quod exploratores munitissimum esse nuntiaverant, quæsisvisse ex iis dicetur, *εὐχαρίστητον οὕτως ἵσθαι, ὥστε μηδ' ὄνεν προσελθεῖν χρυσίον κομίζοντα*;² *Poculo aureo pulvinis subdito Philippum regem dormire solitum* tradit Plin. XXXIII, 3, seu 14.

VAR. 48. *Ecquis nunc alius* emend. Jacobs. quia in his verbis et præc. nulla plane sit oppositio.

ANAL. 48 seq. Poeta narrationem interrumpit quatuor versibus insertis, quibus vituperatio avaritiæ, illis temporibus vigentis, et laus Catulli continentur. *Alius*, præter Catullum.

NOT. 49. *Caput, vitam*. — *Rebus*, rei familiari, opibus.

VAR. 50. *Faciant*, 21. — *Quædam*, 13. Pro *quidam* forte substituendum esse *quique* vel *quisque*, ne hæc repugnent iis, quæ poeta proxime vs. 48 et 49 dixerit, aut totum potius versum una cum seq. propter scabram orationem monacho deberi, qui has lacinias margini adsuerit, dudum suspicatus sum. Postea vidi, idem Bentleio in mentem venisse, qui ad Hor. Art. Poet. vs. 337, hæc notavit: «Vides hic in mediam narrationem sententioles has intrudi, putide prorsus et perquam inscite. Quorsum enim hic *Quidam*? quum jam dixerat, ne unum quidem ulla mundi parte vitam patrimonio præferre? Quale autem illud, *facere patrimonia*? quæ scabies locationis? Quam alienum et pannosum illud, *vitio cæci*? quod eo tantum adsuitur, ut versiculi cento sarciantur. Ergo obelo configendos hos versus 50 et 51 censeo; etiamsi vetus Schol. pro genuinis agnoverit. Solebant olim sententiosa huiusmodi in margine allini, quæ postea in contextum irrepserunt. Sic disticha Epimythia, quæ singulis Avieni fabulis subjunguntur, omnia supposititia sunt, et in Galeano, quo usus sum, codice nulla comparent.» Refragatur Ach. cujus nota est: «Nihil in his versibus inconveniens est nec alienum, nihil quod glossam redolet, quin immo sententiam omni parte veram illi versus mihi offerre videntur. Adde quod in omnibus Codd. legantur, et id certe aliter evenisset, si, ut Bentleius temere affert in medium, ex glossa a monacho assuta nati fuissent.»

VAR. 51. *Cæci vitio*, 16, 20.

NOT. 50, 51. *Non propter vitam, vitæ sustentandæ causa, faciunt pa-*

¹ Vid. Xenoph. Hist. Græc. lib. V, pag. 433—442; Interpp. Curt. VIII, 8, 9, 19; Nep. Pelop. I, et Steph.

² Vid. Plut. Apophth. Opp. t. II, pag. 178, ed. Francofurt. et Cicer. ad Att. I, 16.

trimonia, opes colligunt, *quidam*, sed *vitio cæci*, avaritia excæcati, *propter patrimonium vivunt*, putant se eam ob causam vivere, ut opes cumulent. Conf. VIII, 83, 84, et ad XI, 11. Sed vid. Var. Lect. ¹ — Duo isti versus in mentem revocant lepidam illam Harpagonis sententiam, quam literis aureis exaratam velit, apud nostratem *Molière*, *l'Avare*, act. III, sc. 5: *Il faut manger pour vivre, et non pas vivre pour manger*. Ed.

NOT. 52 seq. Retexitur tela abrupta. *Jactatur* in mare a Catullo et sociis ejus. *Sed nec damna*, jactura bonorum, *levant* in sublime atque tollunt scil. navem (scopulo vadisve hærentem, ut apud Virg. *Æneid.* I, 145, quem locum contulit Hein.), vel *levant*, imminuunt, sc. discrimen. Sed neutra vox antea est memorata. ² Conf. Var. Lect.

VAR. 53. *Præstiterit sed nec Damna juvant*, ne jactura quidem bonorum prodest, quidquam proficit. Dura certe est ellipsis (vid. Comm.), sine qua vulgaris lectio expediri haud potest. Mira tamen hæc, et vix digna, quæ refutentur, Heineccio videntur et videbuntur omnibus, qui silices concoquere didicerunt. — *Ingentibus*, 45. *Perigentibus*, 57.

NOT. 53. *Adversis fati urgentibus*, prementibus, periculo crescente. *Adversis ventis*, alii. *Illuc recidit*, eo redactus est. Conf. Var. Lect.

VAR. 54. *Recidit*, 1, 14, 70, 75—77, et XII MSS. Paris. *Accidit*, 21 a m. pr. et duo Codd. Paris. *Decidit*, 10, 11, 12, 15—21 a m. sec. 22—27, 45—50, 54—69, 71—74, 81, et XXI MSS. Paris. solenni permutatione, prob. Grang. ut respondeat Gall. *il en vint là*. Sed *decidere*, vel proprie, vel metaphorice, motum e loco superiori indicat: at *res illuc* vel *huc recidit* dicitur pro, *res eo jam rediit*, seu *huc redacta est* (Gall. *il fut réduit à*); et hæc sententia convenit h. loc., non illa. Conf. Gronov. et Drakenb. ad Liv. XLIII, 6; Ernesti ad Tac. Ann. III, 59, et ad Suet. Claud. c. 9; Heins. ad Ovid. Ep. Her. XIV, 46, et ad Claudian. Bell. Gild. vs. 44. Refragatur Hein. cujus nota est: "*Decidit* præsens est, quamquam sequitur imperfect. *submitteret* (conf. Corte ad Sall. bell. Cat. 44), et hic congruit; nam *decidere* significat cadere ex altiore loco et pejorem sortem accipere, ut bene monuit Oudend. ad Sueton. Claud. 9, ubi etiam apte laudavit Plin. Epist. IV, 11, *nunc eo decedit, ut exsul de senatore fieret*." Sed hic locus non plane respondet nostro. Ceterum syllaba *re* anceps est in verbis compositis, quæ a consona incipiunt, et brevis in *redeo*, *redoleo* aliisque, quæ hiatus vitandi causa literam inserunt; vid. Heins. ad Ovid. loc. laud. idem et Broekhus. ad Prop. IV, 8, 44; Drakenb. ad Sil. I, 309, Scaliger. ad Manil. I, pag. 48, et ad Prop. II, 24. *Illuc Res cadit* conj. H. Vales.

¹ Multi sunt, qui ob hanc causam colligunt patrimonium, tanquam ut habeant, non tamen ut utantur, sed avaritiæ satisfaciunt. Schol.

² Alii: *sed nec res in mare projectæ levant damna*, discrimen. At *damna* eo sensu non capi posse, vel tironibus notum.

— *Succideret* pro *submitteret*, 7, e glossa. — *Hac re* pro *ac se*, 21. *At se*, 27, 46—49.

NOT. 54. *Malum ferro, securi, submitteret, succideret.*

VAR. 55. *Explicat angustum*, 21, 25, 57. *Explicit* emend. Lubinus hoc sensu: ut se arctum, impeditum et in angustias redactum propter malum faciat expeditiorem, impedimentum mali removens. Ac sic certe dicendum erat *explicaret*, ut modo *submitteret*. Plathnerus legit: *submitteret*. Hoc se *Explicat angustum*, etc. quod probant Jacobs. et Heineck. Ille tamen verba seq. sic interpungit: *Hoc se Explicat angustum discriminis, ultima quando*, etc. ut hæc omnia per gnomen et hoc sensu sint dicta: In eo apparet summum discriminis, quando quis sponte pericula auget, malum succidens et præcipitans, navemque adeo ea parte privans, sine qua alias ne navigari quidem posse videtur. Huic *angustum discriminis* non latinum videtur, et præferenda distinctio Marshalli, quam et nos nunc substituiamus in locum vulgatæ: *ac se Explicat angustum, discriminis ultima quando* (quoniam, quandoquidem) *Præsidia*, etc. — Crammer, pag. 466, proficitur omnium adhuc proxime rem tetigisse videri, qui legit et distinxit, *hoc se explicat angustum discriminis: ultima*, etc. nec videt, cur non sit bene latinum, *angustum discriminis*, « quum *angustis viarum* in Virgilio nemo litem moverit, nec similibus, quorum haud parvus acervus est. » En.

NOT. 55. *Se angustum*, in angustias adductum, impeditum, implicatum magnis difficultatibus ac periculis, *explicat*, expedit ex iis, propr. se arctum expandit, angustum, quo inclusus erat, spatium dilatavit. — *Discriminis ultima*, maxima tunc pericula adsunt, *quando præsidia afferimus*, quum ea præsidia afferimus, quæ navem faciunt *minorem*, leviolem; Marshall. * Conf. Var. Lect. Succisionem vero mali ultimum esse naufragii remedium, nota res est.

VAR. 56. *Auferimus*, 22.

VAR. 57. Nota Jacobsii est: « Lubenter amplexeretur *doloso* pro *dolato*, si codex offerret. Τόλμα.... νεῶν ἀρχηγὶ.... οἷον ἱτακτῆνός δόλιον ξύλον, apud Antiphil. Epigr. XXIV, in Brunck. Anal. tom. II, pag. 175, ubi quædam notavimus tom. II, part. II, pag. 55. Vulgatam qui tueri velit, is *dolato* pro *tenui* accipiat. *Gracile lignum* dixit Stat. Sylv. III, 2, 78. Conf. Mitscherl. ad Horat. Od. I, 3, 10. » Minus forte arridebit hæc interpretatio, quam emendatio illa.

ANAL. 57—61. Poeta cogitatione ac sensu periculorum, quæ in ami-

~~~~~

* Alii, qui distinguunt: *ac se Explicat angustum, discriminis ultima quando*, etc. exponunt: quod facere solemus, quando, etc. quæ durissima est ellipsis. Non magis probanda in-

terpretatio Achaint. *tunc angustum se explicat*, scilicet periculum, hoc est, extremum est, *quando*, quum *ultima præsidia*, remedia, *afferimus*, etc.

cam ingrueant, intime affectus, omnem acerrime execratur navigationem, tamquam rem non minus temerariam ac periculosam, quam miseriam. Similiter multi poetæ navigantium audaciam increpant. — *I nunc*, ut in simili loco Sen. Med. 650, et supra VI, 306, ubi vid. not. — *Nunc*, postquam audisti, navigantibus tot tantaque imminere pericula. — *Veni animam*, vitam, *committe*, ut apud Horat. Od. I, 3, 10 :

. . . . . Qui fragilem truci
Commisit pelago ratem,

et Senec. Med. 304. *Animam levibus credidit auris*. — *Dolato ligno*, vid. Var. Lection. — *Dolatum lignum* dici conjicit Lubinus ex eo quod navis facta sit ex ligneis asseribus dolabra levigatis et elaboratis. En.

VAR. 58. *Et digitis*, 12.

NOT. 58, 59. Laertius lib. I, tradit Anacharsidem, quum audisset, τίμας δακτύλους εἶναι τὸ πάχος τῆς νεῶς, dixisse, τοσοῦτον θανάτου τῆς ἐλπίδας ἀπέχουσιν. Hinc et Dio Chrysost. Orat. LXIV, de Fortuna navem appellat τριδάκτυλον ξύλον πύκνινον. Aratus Phæn. 300. ἐλίγον δὲ διὰ ξύλου ἂν εἰρήνηται. Seneca Controv. III; *parva* (navigiorum) *materia sejungenda fata*, et Med. vs. 306 seq. *Potuit tenui fidere ligno, Inter vitæ mortisque vias Nimium gracili limite ducto*, Conf. et inf. XIV, 188. Ovid. Am. II, 11, 25 seq. et Jacobs. ad Anthol. Gr. vol. II, part. II, pag. 55.

VAR. 59. *Aut septem*, 8, 9—24, 27, 45—50, 54—61, 63, 64, 65, 70, 77, 81, 82. *Ac septem*, 25, 62, 66—69, 71—76. — *Lautissima*, 8, 9, 22.

NOT. 59. *Tæda*, ut alibi *pinus*, cognata arbor, pro navi, e pinu texta, h. loc. pro tabula vel assere navis. (Conf. Gron. Obs. III, 13, extr.) *Latissima*, crassissima.

VAR. 61. *Accipe*, 21, 64, probb. Brit. Lubino et Farnab. At vid. Comm.

NOT. 60, 61. *Mox*, ubi in navi eris et lustrabis res, quas tecum tulisti et quæ tibi maxime necessariæ sunt ad vitam et salutem, præter panem et vinum, *adspice*, respice (ut apud Ovid. Fast. VI, 29, et Virg. Eneid. II, 690), etiam *securæ*, quæ *sumendæ* sunt (alii: ne obliviscaris tecum *sumere* securæ), quibus opus est *in tempestate*, ad malum succidendum. — *Reticulum* pera, ad modum retis texta, ut apud Horat. Sat. I, 1, 47. *Ventre lagenæ*, lagena ventrosa, hoc est, ampla, itineri apta. Conf. IV, 107, al.

VAR. 62. *Mare planum*, 22. *Latum mare*, 15.

NOT. 62—67. *Sedata tempestate*, 67 seq. *Vestes pro velis*, quæ igne

¹ Conf. Prop. lib. III, cap. 7, 29 seq. (al. 5, 41 seq.); Horat. Od. I, 3, 9—14, ubi vid. interpp. et Bar-

man. ad Ovid. Amor. lib. III, cap. 2, et ad Phædr. lib. IV, cap. 6, 8; Barth. ad Grat. pag. 45.

conflagrant (vs. 19 seq.), extendebantur et in prora alterum velum minus, quod unum superfuera; atque ita (75 seq.) lacera navis portum subiit Ostiensem. 62. *Jacuit planum mare*, hoc est, tranquillum factum est et *planum*, quo sensu passim *unda* vel *mare jacere, stare, cubare, sedere*, et contra *surgere* dicitur.¹

VAR. 63. *Vectores*, 16, 21, 22, et multi Codd. Paris. *Victoris*, 23, 24. *Victori*, 45. *Vectori* (Catullo) quidam Codd. Paris. et ita forte leg. cum H. Valesio.

NOT. 63. *Fatum*, quo salus nautarum et Catulli continebatur, *valentius Euro*, ventis, et *pelago*, efficacius fuit tempestate. Fatis dii quoque ipsi impares, eorumque leges fixæ. (vid. ad Sil. V, 76, 406.)

VAR. 64. *Meliore*, 15. *Benigno*, 16, 19, 24.

NOT. 64 seq. Conf. ad III, 27. *Pensa ducere*, ut *pensa trahere, torquere, versare, volvere*.

NOT. 65. *Parcæ hilares*, adspirante fortuna et cœptis blandiente; ut contra *Sorores tristes et duræ*.² — *Stamen album* *Parcarum longiorum* felicioremque vitam significat et portendit, ut contra *ærum* vel *pullum* mortem et infortunium.³ — *Lanificæ staminis albi*, docte pro, ducentes stamen album vel lanam staminis albi, hoc est, lanam albam facientes.

VAR. 66. *Non multa*, 74. *Non multum*, 45. *Non multo*, 25, 27, 46—50, 54—69, 71, 72, 73. At sic turbatur oratio: nam hæc quoque verba ad *πρίταον* pertinent, et *ἀπόδοσις* est vs. 67, *inopi miserabilis*, etc.

NOT. 67. Bene *miserabilis visu prora*, navis, malo, velis aliisque armis destituta; et *arte inopi*, non multum fructuosa, quam necessitas docuerat, *extentis vestibus*, velorum loco expansis, ut apud Tac. Ann. II, 24, ubi etiam *vestes* sunt proprie sic dictæ, non, ut Schol. putabat, funes aut vela aut artemon.

VAR. 68. *Extensis*, 10, 11, 12, 15—27, 45—50, 54—69, 71—74, et *extensum* supra vs. 5.

VAR. 69. *Velut prona*, 22.

NOT. 69. *Velo*, minori, in *prora*, quod *dolon* vocatur, ut majus *ἐπρίμων*, *artemon*, et, quod ad puppim est, forte *epidromus*. *Suo*, quia in prora est, vel vestibus opponitur, quæ proprie non sunt vela navis. *Deficientibus* vi, vel cessantibus. — *Austri* cum delectu positi, tamquam venti vehementiores ac tempestatem cientes.

¹ Vid. Heyn. ad Virg. Ecl. II, 26; III, 3, 35, et nos ad Sil. I, 281. Nic. Heins. et nos ad Sil. V, 583.   ³ Conf. Intpp. Hor. Od. II, 3, 16;

² Vid. Broukh. et Heyn. ad Tibull. Martial. IV, 73, 3, 4; VII, 58, 7, 8.

VAR. 70. *Tunc gratus*, 18, 22.

NOT. 70. Sic Neptunus *Collectasque fugat nubes solemque reducit* apud Virg. *Æneid.* I, 143.

NOT. 70—72. *Tum conspicitur sublimis apex*, mons Albanus, *gratus*, dilectus, *Iulo*, seu Ascanio, *Æneæ* filio, quippe qui, condita in eo Alba Longa, *sedem* ibi imperii collocavit et Laviniae, *novercæ* suæ, concessit *Lavinium*. Res notissima vel ex Liv. I, 1, et 3; Virg. *Æneid.* I, 267 seq. ubi vid. Heyne.

NOT. 71. *Lavino* : nam veteres etiam *Lavinum* pro *Lavinium* dixisse videntur.¹

VAR. 73. *Miserabile*, 1, 9, 81. Male! Vetus Scholion est: «aut *mirabile*, quia triginta fetus habuit: aut *miserabile*, quod miseratum sit Phrygibus.» — *Numen*, 29, quod arridere potest, si memineris, *numen* poetis proprie Dei voluntatem ejusque indicium, monitum et oraculum dici; vid. Heyn ad Virgil. *Æneid.* I, 8, 133, 666; II, 123; III, 372; IV, 611; V, 56; VII, 11; VIII, 78; IX, 661; XI, 232. Ceterum verba *lætis Phrygibus mirabile sumen* parenthesi forte includenda, quoniam mox sequitur vox *clara*, quæ ad *scrofam* referenda est.

NOT. 72—74. Etiam hæc nota ex Virg. *Æneid.* III, 388 seq. VIII, 42 seq. 81 seq. ad quæ loca vid. Heyne. Conf. Varr. R. R. II, 4, *cui*, Albano monti, ut et Albæ Longæ, *nomen dedit candida scrofa*, sus alba. *Phrygibus*, Iulo et Trojanis, *lætis* ob repertam ex oraculi responso suem. *samen*, sus. Conf. Var. Lect. et ad XI, 138.

VAR. 74. *Nusquam*, 16.

NOT. 74. *Mamillas* facete forsân substituit poeta pro porcis, ut rei miraculum augeretur.

NOT. 75 seq. Describitur portus Ostiensis, de quo Suet. Claud. cap. 20: «Portum Ostiæ exstruxit, circumducto dextra sinistraque brachio et ad introitum, profundo jam salo, mole objecta, quam quo stabilius fundaret, navem ante demersit, qua magnus obeliscus ex Ægypto fuerat advectus, congestisque pilis superposuit altissimam turrim in exemplum Alexandrini Phari, ut ad nocturnos ignes cursum navigia² dirigerent.» — *Moles*, ingentia saxa, in mare jacta alteque exstructa instar aggeris, quibus pars maris *inclusa* et *exclusa*. Itaque jungo: *moles positas per æquora*, in æquore; non, ut suadet H. Valesius, *intrat æquora inclusa per moles positas*, molibus jactis. — *Tyrrhenamque Pharon*, turrim excelsam,

¹ Vid. Heyn. Obs. in Tibull. II, 5, 49, et ad Virg. *Æneid.* I, 2, in Var. Lection.

² Conf. Cluv. Ital. Ant. III, 3, et Burman. ad Valerium Flaccum, VII, 84 seq.

224 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

in mari Tyrrheno ædificatam. ¹ — *Brachia*, portus partes vel moles prominentes et dextra sinistraque *porrectas*, protentas in mare, *rursum*, retro (*rursum* enim propr. quasi *revorsum*), hoc est, ultra Pharon, ad introitum portus exstructam. ²

VAR. 76. *Inclusaque brachia*, 15. — *Rursus*, 10—12, 17—26, 45—50, 54—69, 71—74. *Sursum* emend. Schrader.

VAR. 77. *Occurrunt* restitui ex 17—19 a m. sec. 20, 21, 23, 24, 27, 48, 54—68, 71—74. et quibusdam Codd. Paris. ut sensus sit: quæ alto mari in cornua quasi coeunt, ut apud Hom. Od. N, 97: ὄδο προβλήτας ἀκταὶ ἀπορρόγης, λιμένος ποτιπεπτηγυῖαι, hoc est, προσπεταγνύουσιν ἑαυτὰς κατὰ τοῦ λιμένος, quomodo hæc verba interpretatur Heyn. ad Virg. *Æneid.* I, 160, 161. *Pelago currunt*, 1, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 19, a m. pr. 22, 25, 26, 45—47, 49, 50, 69, 70, 75, 76, 77, 82, et multi Codd. Paris. quæ verba vulgo exponunt: in altum procurrunt mare (Schol. vet. *intrans mare et admittunt terram solidam*). Sed ita *in* vel *per pelagus* dicendum erat.

NOT. 77. Magnitudo portus Ostiensis designatur. — *Pelago occurrunt*, vid. Var. Lect. — *Relinquunt Italiam*, ab ejus ora recedunt.

VAR. 78. *Nec sic*, 11.

NOT. 78, 79. Hæc verba languere videntur; nisi forte hæc eorum sententia est: Hic portus Ostiensis multo mirabilior, quam naturales, qui passim a poetis describuntur, admirationem magis, quam veritatem sectantibus.

NOT. 79. *Magister*, gubernator, *petit interiora tuti stagna* (aquas) *sinus*, hoc est, subit portum interiorem, ubi naves tutæ sunt a tempestate et naufragio, unde vel *cymbæ Baianæ*, quali utuntur in lacu Lucrino, *pervius*, navigabilis est.

VAR. 80. Post *cymbæ* et *sinus* punctum positum in 82, et aliis.

VAR. 81. *Tunc stagnante sinu gaudent ubi*, vel *ibi*, 10, 11, 12, 15—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et XXXIII MSS. Paris. prob. Ach. Quæ verba

¹ Cf. Burm. loc. laud. Wernsdorf. Poet. min. t. V, p. 120 et 149; Heins. ad Ovid. Met. XI, 393, et XIII, 903.

² Ita voc. *rursum* interpretari malim cum Grangæo, quam cum vet. Schol. *iterum*: «quis Trajanus portum Augusti restauravit in melius, et interiorius tutiorem sui nominis fecit.» Ab Augusto quoque portum hunc inchoatum esse nemo, quod sciam, prodidit. Exstruxit enim Claudius, et perfecit

Nero, si numis ejus fides habenda. Trajanum vero addidisse interiorem, Cellarius in Geogr. antiq. II, 9, inde colligit, quod, quem geminum injecta mole fecerit Claudius, postea tergeminus seu triplex fuerit, λιμῖσι τριπλῶς περιγυρομένοις, Philostorg. de Alarico, XII, 3. Conf. Tab. Peutling. Possis et jungere *rursum intrat* atque *rursum* exponere ut *rursus* X, 150, quod tamen minus arridebit.

vulgo sic explicant : portu tranquillos habente fluctus, tempestate jam sedata, *tunc*, ubi in portum venere. *Tuti stagna sinus*, 1, duo Codd. Paris. et edd. rec. 84. Pro *delubris* C. Vales. conj. *polubris*, seu *pollubris*, hoc est, pelvibus, lebetibus; vid. Fest. et Non. c. 5, n. 11.

NOT. 81. *Vertice raso* : nam in luctu summoque vitæ periculo caput radi et crines ab iis, qui ex naufragio vel diuturno morbo alioque discrimine salvi evaserant, diis sospitatoribus offerri solebant.¹ — Falso ergo, ut opinor, quidam caput nautæ radebant more servorum, liberationem ac salutem a diis expectare se velut profitentes. Nemo etenim nescit consuetudinem hanc resecandæ comæ diisque votendæ a veteribus sæpius usurpatam; quod e Berenices capillorum in sidus transformatorum fabula constat. ED.

NOT. 82. Comparentur verba Euripidis (ὅς ἦδὲ τὸν σωθέντα μινῆσθαι πόντον); Sen. Ep. 78; Macrob. VII, 2, et Cic. Ep. ad Div. V, 12. — *Garrula*, quæ garrulos faciunt homines; vel pro garrulis nautis, vel denique adject. pro adverbio, ingenti garrulitate, qualis plerumque est hominum, magno periculo liberatorum — *Nautæ*, Catullus ejusque socii, quorum affectus animi egregie adumbrantur.

ANAL. 83—92. Præclara conversio! nam descripto periculo et reditu Catulli, repente sensus in actionem transeunt, qua dramatica ac vivida rerum adumbratione summa poeseos virtus continetur. Poeta ob reditum amici, qui in extremo vitæ discrimine versatus erat, lætitia exsultans, advocat servos; jubet properare necessaria ad vota pro reditu Catulli solvenda remque divinam rite faciendam; omnis moræ impatiens est. Festinantes oculis quasi cernimus servos et dominum jam sequentem, jam diis majoribus vota solventem in templis et mox Laribus domi, ubi omnia ad festam lætitiā parata sunt. *Linguis animisque favete*, εὐφημῆτε, solennis in sacris formula, qua populus vel tacere jubebatur, vel fari verba bona, εὐφημα, boni ominis, ne, qui adessent, seu consulto seu temere, quid mali seu sinistri ominis dicerent, quo vel profanaretur res sacra, vel ejus vis infringeretur.² — Cicero de Divinat. lib. I, n. 102 : « Rebus divinis quæ publice fierent, ut faverent linguis, imperabatur. » ED.

NOT. 84. *Serta* vel coronæ, etiam frondes et infusæ, in magna, vel

¹ Conf. Anthol. Gr. VI, 21; Epigr. I; Artemid. Oneirocr. I, 23; Lucian. Hermot. c. 86 (δοκῶ δὲ μοι οὐκ ἀλόγως ἂν καὶ ξυρίσασθαι τὴν κεφαλὴν, ὥσπερ εἰ ἐκ τῶν ναυαγίων ἀποσωθέντες ἰατροί); Petron. c. 63; Potteri Archæol. Gr. III, 20; IV, 5; Kirchman.

de Fun. Rom. II, 14, et Jacobs. ad Antholog. Græc. vol. II, part. II, pag. 422.

² Conf. ad VI, 539; Casaub. ad Theoph. Char. XIX, 3; Mitscherl. ad Hor. III, 1, 2, 14, 11; Heyn. ad Tibull. II, 1, 84, 2, 1.

publica vel privata, lætitia, super postibus foribusque et templorum ædium suspendebantur. ¹ — *Farre*, hoc est, mola salsa, ex farre tosta et sale, *cultri*, frons victimæ et ignis seu focus adspergebantur.

NOT. 85. *Ornate*, parate, vel potius coronate. — *Molles focos glebamque virentem*, hoc est, aram confectam e cespite molli ac virenti seu recenti (Conf. ad vs. 2, et Mitscherl. ad Horat. Od. I, 19, 13, ubi *vivus cespes* eodem sensu dicitur), non aram molli cinctam vitta, ut apud Virg. Ecl. VIII, 64.

VAR. 86. *Quod restat*, 9 a m. sec. prob. H. Vales.

NOT. 86. *Sacro*, quod præstat, quod præstantius et majus est, in Capitolio et majoribus Diis peracto. Conf. supra vs. 2—9. *Peracto rite*, bene et recte, ex legibus præscriptis, animo, loco ac tempore idoneo. — *Rite* vox sacrorum seu religiosa. ²

NOT. 87, 88. Poeta etiam domesticos placat deos: tanta ejus est lætitia, tantus amoris gratique animi affectus! Præclare autem *parva Jovis Lariumque simulacra*, *graciles coronas* et *fragili cera* de diis parvarum ædium. Conf. simil. loc. IX, 137, 138, ibique not. Eorum vero simulacra cur *nitent cera*? quia cerea erant? quod nusquam me legere memini. Nota Ach. est: videtur Lares magna parte cera confectos fuisse, unde eos Horat. Epod. II, 66, *renidentes* vocat. Nonnulli eam designari putant *ceram*, de qua vid. ad IX, 139, et X, 55. *Fragili cera*, flexibili, molli, ut apud Ovid. Met. XV, 169, vel potius de simulacris cereis, quæ facile franguntur.

VAR. 89. *Hac*, 23.

NOT. 89. *Hic*, domi, postquam Jovi Tarpeio vitulum mactavi (conf. supra vs. 6), *Jovem nostrum*, meum, domesticum (vid. ad IX, 137), *cujus parvum simulacrum* domi habeo, *placabo*, venerabor et ei satisfaciam, agens gratias et vota persolvens, ne irascatur, ³ vel potius *thura dans*. *Laribus paternis*, vid. ad VIII, 14.

NOT. 90. *Jactabo*, spargam flores, inpr. *violas* (vid. Casaub. ad Pers. V, 182), et quidem *omnium*, quotquot sunt, *colorum*, nigram seu pullam (τὸ μαλάνιον, seu κατ' ἐξοχὴν τὸ Ἴον, *wilde*, *dunkle Märzviole*), albam (λευκοῖον, *helle Viole*, *Levkoje*) luteam (τὸ φλόγινον), pallentem, etc. ⁴

¹ Conf. vs. 91, et ad VI, 51; IX, 85; Intpp. Virg. Æneid. II, 249; IV, 459; Homer. Iliad. α, 39; Toup. Opusc. tom. II, pag. 102, ed. Lips.

² Conf. Interpp. Horat. Od. I, 32, 16; IV, 4, 25, 6, 37; 15, 28.

³ Conf. Interpp. Horat. Od. I, 36, 2, et III, 23, 3.

⁴ Vid. Curtii Sprengelii Antiq. Botan. Spec. I, c. 1; Lips. 1798, et Voss. ad Virg. Eclog. II, 47; V, 38; X, 39.

VAR. 91. *Cuncta micent*, 10. *Uncta, nitens longos... operitur festa lucernis* conj. H. Vales.

ANAL. 91, 92. Jam omnia domi parata sunt ad festi diei lætitiā. — *Erexit janua ramos*, hoc est, rami, inpr. laurorum, erecti, suspensi sunt in janua; vid. ad vs. 84, et VI, 51, *longos ramos*, ut *grandi lauro ornetur janua*, VI, 79, ubi vid. not.

VAR. 92. *Operatur* restitui ex 10, 11, 12, 15—27, 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73, 75, 76, 81, et omnibus MSS. Paris. Id vulgo ita interpretantur: *festa janua operatur* sacris, hoc est, rem sacram facit, vel janua mea *operatur festa*, celebrat festivitatem, *matutinis lucernis*, matutino die seu tempore. Bahrdt. vertit: *die Thüre feiert schon bei früher Lampen Licht*. Ego malim: *festa janua operatur*, operam dat, *lucernis matutinis*, hoc est, servi occupati sunt in lucernis ad januam suspendendis et matutino jam tempore accendendis. *Operari* est idem quod operam dare, verb. caus. sacris, textis, Musis, etc. vid. Heyn. ad Tibull. II, 1, 65; 3, 36, et ad Virg. Georg. I, 339; Benth. et Jani ad Horat. Od. III, 14, 16. *Operantur*, 1 et 8, prob. Pithæo, qui vellem adjecisset rationem et h. loc. sententiam. Schol. vet. exponit, sacrificant. Equidem eodem sensu accipio: *operantur festa* (plur. pro sing.) *lucernis*, hoc est, festo hoc die jam mane parantur lucernæ. Præstiterit tamen *operitur*, hoc est, tegitur, vestitur (venuste de copia lucernarum, ut mox vs. 100. *Legitime fixis vestitur tota tabellis Porticus*), quod ex emendat. Lips. Elect. I, 3, repositum in 70, 77, 82, probb. Prat. Lubin. Grang. et Schurzfleisch. Ita et legitur in MSS. Sriver.

Nor. 92. Sacris festisque diebus, in omni publica privataque lætitiā, ad januas ac fenestras, etiam medio die, catenulis suspendebantur *lucernæ*, lampades, cerei, fuualia accensa; unde *festa janua*, et forte non sine sale acerbo *matutinis*, tanquam claro die opus esset alia luce. — *Operatur*; vid. supra Var. Lect.

Nor. 93 seq. Subita aptaque transitione ad alterum idque primum Satiræ argumentum progreditur poeta arripitque occasionem sibi oblata hereditatis perstringendi. — *Suspecta*, quasi non profecta ex animo in amicum benevolo et vera lætitiā, sed ex studio captandæ hereditatis.

VAR. 95. *Neu* conj. Schrader.

Nor. 95 seq. *Καὶνὴν γὰρ τινα ταύτην τέχνην ἐπιανοήκατε, γραῶν καὶ γερόντων ἱρῶντες, καὶ μάλιστα εἰ ἀτακτοὶ εἴεν· οἱ δὲ ἑνταυτοὶ ὑμῖν ἀνέραστοι*, Lucian. Dialog. Mort. VI, 3. — *Libet expectare*, expectet aliquis, vel

Conf. Lips. Elect. I, 3, et ad Tac. Ann. III. 9 (ubi de redeuntis Pisonis domo agitur); Casaub. ad Pera. V,

180, 181; Grot. ad Capellam, pag. 31, Ferrar. de Lucern. sepulchr. pag. 5; Sagittar. de Jan. vett. c. 32.

frustra expectatio donec reperiatur, qui, etc. (Germ. *darnach warts einer, vel, den mögt' ich sehen.*)

NOT. 96. Bene non modo *gallinam* dixit poeta, sed et *ægram* atque *oculos claudentem*, moribundam. *Impendat*, mactet, ut dono eam mittat vel pro salute amici sacrificet diis; de quo vid. ad XIII, 233. — *Amico tam sterili*, a quo tam parum emolumenti speres, qui tam exiguum fructus spem præbeat, quum tres habeat filios; vid. ad VII, 49. Alii *sterilem amicum* εἰσωνυῶς dici putant.

VAR. 98. *Cadat*, 22. — *Dolorem*, 22. *Colorem*, 73, 77.

NOT. 98. Ne vilis quidem *avicula pro patre*, pro eo cui liberi sunt, *cadet*, mactabitur. ¹ — *Coturnix* autem h. loc. pro vilissima ave: de quo vid. Bochart. Hieroz. part. II, lib. I, cap. 15, et Varr. R. R. III, 5, 17; Plin. X, 23, seu 33: «Coturnicibus, inquit, veneni semen gratissimus cibus: quam ob causam eas damnavere mensæ; simulque comitiales propter morbum desui sœtutem, quem solæ animalium sentiunt, præter hominem.» (ad quæ verba vid. Harduin.) Idem Plinius paullo ante dixerat, coturnices sæpe volando fessas tanta in naves incidere copia, ut eas pondere suo demergant. Sed vilitas coturnicum non tam ab ingenti, quæ Romæ fuerit, harum avium multitudine, quam ab illis causis, a Plinio memoratis, repetenda. — *Calorem*, æstus febris, ut apud Tibull. IV, 11, 2, ubi vid. Heyn.

VAR. 99. *Gallita*, 17. *Gallica*, 46, 48, 49. — *Pactius*, 25, 57, 58, 60, 64. *Patius*, 21. *Poeticus*, 22. *Pictius* 17. — *Orbus* 16.

NOT. 99—120. Si *Gallita* et *Paccius*, hoc est, divites iidemque *orbi*, vel levi tentantur morbo; captatores reverentiam iis amoremque votis pro salute eorum susceptis probare certant, ut ab illis, talibus officiis delenitis, si ex morbo convalescant, heredes scribantur. *Paccius*, vid. supra ad VII, 12, in Var. Lect.

VAR. 100. *Fraxis*, 22. — *Libellis*, 2, 3, 4, 7, 10, 11, 15, 17, 19—22, 29, 45, omnesque Codd. Paris. quod magis satiricum videbatur Schurzff. ut poeta dicat, non tabellas amplius, sed totos libros in porticibus templorum fixos delubraque quasi iis vestita esse. Hinc et vet. Schol. in Cod. Schurzff. *Ironia: tabulis longis*. Eandem lectionem revocavit Ach. adjecta hac nota: *libellis* scil. supplicibus, preces et vota continentibus, templorum parietibus et statuis deorum affixis, appensis.

NOT. 100. *Legitime*, rite et ordine. — *Fixis*, suspensis, in parietibus. — *Festitur*, bene de copia et ornatu. — *Tabellis* votivis, quæ vota continebant suscipienda, et in *porticibus* atrisque ædium ac templorum, vel aliis

¹ Ut apud Tibull. I, 1, 23; IV, 1, 15; Hora. Od. III, 18, 5.

locis publicis figebantur, ut omnes voti essent conscii. « Non defuerunt, qui depugnatos se armis pro salute ægri Caii, quique capita sua titulo præposito voverent, » Suet. Calig. c. 14, ubi vid. Ernesti. Conf. Var. Lection.

VAR. 101. *Promittunt*, 10, 11, 17—20, 25, 27, 45—50, 54—60, 64, 66, et plerique Codd. Paris. Sed nostra lectio auribus gratior est, et vera latinitas postulat ut formulam loquendi *sunt*, vel *exsistunt* et *inveniuntur*, qui conjunctivus excipiat. Conf. Ernesti ad Cic. Off. I, 2, n. 17, et c. 20, extr. c. 24, pr. Fin. I, 20. al.

NOT. 101. Ἐπαρόμην, sacrificium, propr. centum boum,¹ sed et ovium, caprarum, etc. — *Promittant*, diis voveant pro salute ægrorum.

VAR. 102. *Quatinus* multæ edd. etiam Hennin. Sed arguantur vett. Grammatici, qui contendunt, *quatenus* esse adverbium, quod *quo fine*, et *quatinus* conjunctionem, quæ *quoniam* significet. Nullum esse discrimen, nisi in scriptura, ut in *protenus* et *protinus*, scripturamque per *e* antiquiorem esse, docent Jani ad Horat. Od. III, 24, 30; Cellar. Orthogr. Latīn. tom. II, pag. 48, ed. Harles. et Casaub. ad Suet. Claud. 26. Ceterum legendum crediderim: *Quatenus hic non sunt res venales elephantī, Nec Latio. Haud usquam... concipiunt; sed furva a gente petita* (nisi malis *petitum... armentum*) *Arboribus*, etc. — *Hi pro hic*, 15. — *Elephantes*, 27, 46, 47, 48, 50, 54, 58, 61, 63, 65—68, 71, 73. *Elephantis*, 45, 49, 55.

ARAL. 102—114. Elephantos voverent hereditetæ, si *hic*, Romæ, vel in *Latio* nascerentur. Apta sententia, cujus tamen vis infringitur intempestiva doctrina. Conf. Var. Lect.

VAR. 103. *Haut usquam*, 11. *Haud usquam*, 47, 48, 49, 54, 59, 60, 64, 65, prob. Schurzii. *Aut numquam*, 15, 16. — *Nostro sub sidere* pro *sub nostro sidere* revocavi ex 10, 61, 62, 63, 65—69, 71, 72, 73.

NOT. 103. *Nostro sub sidere*, cælo ejusque vertice, climate (ut contra *terras alio calentes sole* dixit Hor. Od. II, 16, 18), non *concupiunt*, nascitur; vid. tamen Colum. III, 8, 3, et Pigh. ad Valer. pag. 801.

VAR. 104. *Belua*, non *Bellua*, 17, 18, 20, 45—50, 59, 60, 64; vid. ad IV, 122. — *Fulva*, 11. — Punctum post *petita* ponendum monet Ach. Sed in nostra quoque distinct. voc. *petita* referendam ad præc. *belua*, et hæc per apposit. ut vulgo dicant, vocatur *Cæsaris armentum*.

NOT. 104. *Furva*, nigra, a *gente*, ab Indis, Mauris, Æthiopibus; vid. ad XI, 125, 126. De voce *furvus* copiose disputavit Heins. ad Ovid. Metam. III, 273.

¹ Vid. Sophocl. Trachin. vs. 762, ibique Hœpfner, et Larcher ad Herodot. I, not. 107.

NOT. 105. *Arboribus Rutulis et Turni agro*, in saltibus agrisque Rutulorum, quorum rex olim Turnus fuit, et metropolis Ardea, *pascitur*, ut et in agro Tiburtino (vid. Martial IV, 62, et VII, 12), in quem vetulos elephantos de armento Imperatorum actos putabat H. Vales., ut eorum dentes ibi pristino candori restituerentur cæli solique beneficio.

NOT. 106. Elephanti sunt *armentum Cæsaris*, non a *privatis* hominibus ali possunt, sed a solis Imperatoribus, qui hæc animalia, quorum usus olim in bellis erat (vid. 107 seq.), nunc ad voluptatem et spectacula, ludorumve Circensium pompam adhibent.¹ — *Privato*, vid. ad VI, 114.

VAR. 107. *Tyrio siquidem*, 22. — *Servire pro parere*, 11, 16, 21 a m. sec. 61, 62, 63, 66—69, 71—74, probante Schurzfleisch. qui tamen mihi non persuasit, veteris elegantie esse, idem verbum bis ponere. — *Solebat*, 16, 21, 21, 23.

NOT. 108 seq. *Siquidem majores horum elephantorum*, qui nunc a Cæsariis voluptatis et spectaculorum caussa aluntur, *parere solebant Hannibali Tyrio*, cujus patria fuit Carthago, colonia Tyriorum, et nostris *ducibus*, Romanis, qui eos non modo in triumpho duxerunt (vid. Plin. VIII, 6, ibique interpp.), sed illis etiam in bello usi sunt, verb. caus. L. Scipio apud Appian. Bell. civ. II, 96. — *Regi Molosso*, Pyrrho, Epirotarum regi, in cujus bello elephantos Italia primum vidit, et boves *Lucas appellavit*, in *Lucanis visos ann. Urb. CCCCLXXII*, Plin. VIII, 6. *Molossi*, gens Epiri.

VAR. 109. *Et dorso*, 10, 16, 18, 19, 20, 22—27, 45—50, 54—69, 71—74. *Et dorso ferre cohortis Partem aliquam bellis* (hoc est, in præliis vel in prælia) legendum arbitrabatur H. Vales.

VAR. 110. *Bellique*, 9 a m. sec. et 23, haud debite hiatus vitandi caussa. At vid. ad I, 151. — *Turram pro turrim*, 10, 11, 15, 18, 19 a m. sec. 20, a m. sec. 22, 23, 25, 45—50, 54—69, 71—74, 77. *Turbam*, 2, 4, 7, 16, 17, 19 a m. pr. 21, 24, 27. Utrumque etiam exhibent omnes Codd. Paris. præter Putean.

VAR. 111. *Phonium*, 16. — *Histrum* restitui ex 10, 11, 12, 17, 18, 21, 45—50, 54, 55, 57, 58, 64, 66, 67, 71—74, quoniam et supra II, 58, in omnibus fere libris legitur *Hister*, quod ejusdem viri nomen esse videtur. *Istrum*, 19, 20, 23, 24, 25, 56, 59, 60, 65, 68. *Istram*, 14, 15, 16, 22, 27, 61, 62, 63, 65 (Paris. 1512), 69, 70, 75, 76, 77, 81, 82.

¹ Vid. Plin. VIII, 2, et 7; Sueton. pr. num. tom. I, pag. 170, 720, et Cæs. 37; Fabric. ad Dion. XLIX, Jacobs. ad Anthol. Gr. vol. II, part. II, pag. 574, 23; Spanhem. de usu et pag. 169.

NOT. 111. *Nulla mora per Novium* (vid. ad VI, 333) scil. foret, si Romæ et in Italia elephantorum copia esset. *Novius* et *Pacuvius* hereditetæ tunc temporis famosi. De hoc conf. II, 58 seq.

NOT. 112. *Ebur*, elephas; *ducatur ad aras*; vid. ad vs. 3.

VAR. 113. *Galitæ*, 17, 18. *Gallites*, 22. *Gallillæ*, 66. *Gallicæ*, 45, 48. *Gallinæ*, 61, 62, 63, 67. — *Victima sacra*, 10, 15—27, 45—50, 54—69, 71—74, et XXX MSS. Paris. Non male: nam *sacra* poetis etiam dicuntur, quæ vel magna, vel admirabilia, vel præclara sunt: ut et *ἱσπὰ* ac *δῖα*, apud Homer. *Iliad.* α, 141, 366; β, 535; δ, 416; λ, 194; ρ, 464, et al. Conf. ad Sil. VII, 9. Hinc etiam *sacra* revocavit Ach. Sed major vis inest τῇ *sola*, modo post *Gallitæ* comma ponatur, non post *sola*, et sensus h. loc. sit: quæ *victima sola tantis deis digna* est. Hinc vulgarem distinctionem mutavi. *Sola* exstat in 1, 8, 11—14, 70, 75—82, et V MSS. Paris. in quibus est Putean. et Thuan. I.

NOT. 113. *Gallitæ*, ut vs. 99. Quæ *victima sola est digna tantis deis*, Laribus *Gallitæ*, ditissimæ matronæ; vel potius hominibus, tam divitibus et orbis, qui a *captatoribus* non solum divino coluntur honore, sed etiam *tanti* illis videntur *dii*, ut elephanti iis sacrificandi sint, non vulgares victimæ. Ita egregie ingenium et mores *captatorum*, seu hereditætarum adumbrantur: cui picturæ mox etiam vividiores fortioresque inducuntur colores vs. 115—120. — *Alter enim*, *Pacuvius* (quod ex vs. 128 intelligitur), ne illud mireris, pro salute ægri hominis, qui orbus et ditissimus est, *corpora servorum*, etc. hoc est, *servos* atque *ancillas*, quin et liberos *voveret*, si *concederes*, si per leges liceret, *mactare* horum *corpora*, sacrificia humana. Quæ sacrificia non tam ad opinionem antiquitatis, mortem morte redimi posse, quam ad divinum honorem hominibus præstandum et mitigationem iræ deorum, spectant.

VAR. 116. *Et pro aut*, 10, 11, 12, 15—20, 22, 25, 27, 45—50, 54—63, 65—69, 71—74.

VAR. 117. *Vel frontibus*, 15. Vox *pueris* languet et importuna est, quia modo *servorum* mentio facta eademque sententia bis expressa est. Legendum puto: *nec pueris et frontibus ancillarum Imponet vittas; sed si qua est*, etc. hoc est, non modo servis, sed etiam filiæ.

VAR. 118. *Imponat*, 16.

NOT. 118. *Frontibus ancillarum Imponet vittas*, tanquam victimarum, quæ vittis circum tempora ornatæ immolantur. Sic de Sinone aræ destinato Virg. *Æneid.* II, 129, 133.

. . . . . Mihi sacra parari,
Et salsæ fruges, et circum tempora vittæ.

Ed.

NOT. 118, 119. Filiam adeo, si qua ei est, eamque jam *nubilem* (quo scelus augetur), sacrificabit pro salute ægri, quemadmodum olim Agamemnon, quum cervam Dianæ sacram fixisset, et tempestas, ira Deæ im-

missa, classem Græcam in Aulide retineret, Calchantis consilio, ut iratam deam placaret, ei immolandam statuit *Iphigeniam*, filiam suam, natu maximam; quam tamen Diana, *cerva* pro ea substituta et caligine sacrificantibus objecta, in terram Tauricam per nubes detulit ibique templi sui sacerdotem fecit. Fabula notissima ex Euripid. Iphigen. in Aulid. et in Taurid. Hygin. fab. 98, al. et varie olim tractata: nam alii Iphigeniam vere immolatam tradunt; alii loco cervæ substituunt ursam, vel anum, vel juvencam, vel bovem, etc.¹ — *Iphigeniu*, vid. ad vs. 127.

NOT. 120. Etsi non sperandum sit heredipetæ, filiam suam ope divina servatum iri, quod contigisse Iphigeniæ, *cerva* ei supposita, *tragici* poetæ fabulantur. *Cerva* fuit *piaculum*, sacrificium expiandi sceleris iræque mitigandæ caussa Dianæ factum, et quidem *furtivum*, quia furtim vel insciis Græcis cervæ pro ipsa Iphigenia fuit substituta: eadem *tragici* dicitur, quoniam ex ingenio tragicorum poetarum profecta est. Facetissimo itaque sale et artes heredipetarum et poetarum figmenta notantur.

VAR. 121 *Testamenti*, 77.

ANAL. 121—127. Etiam hi versus pleni facetiarum. — *Laudo civem meum*, Pacuvius mihi multo sapientior Agamemnone ejusque consilium magis, quam hujus, laudandum videtur, et salutem divitis orbi, ob *testamentum*, vel amplæ hereditatis spem, pro qua vel filiam immolare haud dubitat, multum puto præferendam esse saluti mille navium, hoc est, classis Græcorum, pro qua Iphigenia est mactata: nam si dives convaluerit ex morbo, testamentum forte mutabit et Pacuvium ex asse scribet heredem, summo ejus amore devinctus, vel existimans adeo salutem suam ac valetudinem illius votis et sacrificiis tribuendam esse.

NOT. 122. *Mille rates*, seu naves Græcorum Trojam profectas esse poetæ memorant, certo numero pro incerto posito (vid. ad Sil. III, 229, et Heyn. ad Virg. Æneid. II, 198). — *Libitinam evadere*, ut *Libitinam vitare* apud Horat. Od. III, 30, 7, pro, mortem effugere. Nam Venus Libitina funerum dea apud Romanos, in cujus templo apparatus funebrem servabant ejus redemptores, vel curatores funerum, qui *Libitinarii* inde dicti sunt.

VAR. 123. *Nassæ*, 2, et *Nattæ*, 4, 11, in quibus omnium scholion vetas legitur: *Nassa*, seu *Natta physicus*, qui infirmos domunculis suis inclusos curabat. Sed vulgata lectio multo venustior est, et illud medici nomen Scholiastarum ingenio effictum. *Nattæ* etiam exstat in IV MSS. Paris.

¹ Conf. Tzet. ad Lycophr. vs. 183, Heyn. ad Virg. Æneid. II, 116; Heins. et Burm. ad Ovid. Met. XII, 34.

NOT. 123. *Delebūt tabulas testamenti*, in quibus alios scripserat heredes.

— *Inclusus carcere nassæ* venuste dicitur dives et orbis, qui *mirandis meritis*, officiis, votis ac sacrificiis, ab heredipeta irretitus et devinctus capitur, velut piscis in nassa. — *Nassa*, κύρτος (Oppian. Ἀλιευτ. III; 85, et 341 seq.), ἐκ σχοίων λαβύρινθοι (Theocr. XXI, 11), calathus vimineus angusti colli, quo quum intravit piscis, exire non potest. Ea γραφικῶς describitur in loc. sim. et class. Sil. V, 47 seq. ubi vid. not. Conf. Cic. ad Att. XV, 20; Plaut. Mil. II, 6, 98, et loca scriptorum, in quibus similis est metaphora, a captura piscium desumpta, Plaut. Truc. I, 1, 21, 22, et Curc. III, 61; Martial. VI, 63, 5, 6; Horat. Satir. II, 5, 44; Epist. I, 1, 79, et, qui de eadem re agit, Lucian. in Tim. § 22 : Οἷος αὐτοὺς ὁ θύναος ἐκ μυχοῦ τῆς σαγίνης διέφυγεν, οὐκ ὀλίγον τὸ δόλιαρ καταπιῶν, in Dial. Mort. VI, 4. Ὁ δὲ, τοσοῦτόν μοι δόλιαρ καταπιῶν, ἐφεισθήκει θαπτομένῳ πρῶν ἐπιγυλῶν, in Dial. Mort. X. Νῦν Ἑρμῶλαος ἔχει τὰ ἐμά, ὥσπερ τις λάβραξ καὶ τὸ ἄγνωστον τῷ δολίῳ συγκατασπᾶσας, in Hermotimo, cap. 59. Ὡς ὀλισθηρὸς εἰ καὶ διαδιδράσκει ἐκ τῶν χειρῶν, ἀλλ' οἴομενος ἐκπεφυγῆναι ἐς τὸν αὐτὸν κύρτον ἐμπέπτωκας.

NOT. 125. *Forsan non sine vi dictum* : innuit enim, incertam hominis spem esse, adeoque improbiora ejus vota, sacrificia et cupiditatem. *Breviter* : nam paucis tantum verbis opus est in testamentis, quibus heredes ex asse scribuntur, nec plura in iis memorantur heredum nomina vel legata. Conf. ad I, 68.

VAR. 126. *Incedit*, 15, 21, 22. — *Vide*, 27, 47, 48, 58, 66.

NOT. 126. Præclare de simili re Lucian. in Timone § 22. Ἐκείνος μὲν, ὅστις ἂν ᾖ ποτὶ ἀρπασάμενός με (sc. Plutum, hoc est, divitias) αὐτῇ δαλτῶ, θέει φέρων ἀντὶ τοῦ τίως Πυρρίου, ἢ Δρόμωνος, ἢ Τιβίου, Μεγακλῆς, ἢ Μεγαβύζος, ἢ Πρώταρχος μετονομασθεῖς, τοὺς μάτην κεχρησθέντας δικαίους εἰς ἀλλήλους ἀποβλέποντας καταλιπὼν, ἀληθῆς ἄγοντας τὸ πένθος, etc. — *Rivalibus*, aliis heredipetis, eandem hereditatem captantibus. — *Incedere* aptum h. loc. verbum, quod superbix seu ostentationis et gravitatis vim passim habet; vid. ad Tac. Ann. IV, 23, 5, ad Liv. I, 26, 9. Cort. ad Sall. Jug. 31, et intpp. Virg. Æneid. I, 46.

NOT. 127. *Jugulata Mycenis*, Iphigenia (a patria sic dicta, ut apud Ovid. Met. XII, 34), hoc est, immolatio filix. Nam *Mycenis* h. loc. filia Pacuvii (altera quasi Iphigenia vel ei similis), ut supra vs. 119. *Iphigenia*, quoniam pro salute ægri divitisque hominis, ut vera Iphigenia pro salute Græcorum, immolatur.

ANAL. 128—130. Poeta, qui ridendo dixerat verum, nunc cum summa indignatione Pacuvio eique similibus heredipetis dira imprecatur, vitam longissimam, et, qualis avarorum esse solet, miserrimam : quid enim tristius esse potest, quam ex divitiis, iisque inhoneste partis, nullam percipere voluptatem et per longam vitam omnibus æque ac sibi ipsi gravem esse atque odiosum? Imprecatio tamen hæc non tam ab indignatione,

234 VAR. LECT. ET NOT. IN SAT. DUODÉCIM.

quam ab ironia et sarcasmo petita videtur Ach. — *Vivat vel Nestora totum*, hoc est, totam Nestoris ætatem.¹

Nor. 129. *Quantum rapuerit Nero* docent Xiphilinus, Suet. Ner. c. 26, 32, et alii. — *Montibus aurum*, auri cumulum, *exæquet*, ut apud Valer. Max. II, 9: « Partarum rerum æquatus cælo cumulus sedem stabilem non habebit. »

Nor. 130. Conf. Ovid. in Ibin vs. 115 seq.

¹ Conf. Martial. X, 24, 11 (*post hunc Nestora*); X, 48, 4 (*immodico Nerone calet*, hoc est, thermis Neronianis); XI, 12, 5 (*Mentora fran-* *gis*, id est, toreuma Mentoreum); Heinsium ad Ovidii Metamorphoseon lib. XII, vs. 188, et de Neronis ætate supra ad X, 246.

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER QUINTUS.

D. JUNII JUVENALIS

AQUINATIS

SATIRARUM

LIBER QUINTUS,

CUM INTERPRETATIONE LATINA,

VARIIS LECTIONIBUS,

ET SELECTISSIMIS OMNIUM COMMENTARIIS.

SATIRÆ DECIMÆ TERTIÆ

ARGUMENTUM.

Mens cruciat pravos, sapiens fert damna modeste.

(Ita pro vulg. *Mors cruciat pravos* legitur in 19, 27, al. et sic jam correxerat Lips. Epist. Quest. IV, 15).

SCELERA TANDEM PUNITA. — DE FRAUDIBUS AD GABINIUM, CUJUS
AMICUS ABNEGAVERAT DEPOSITUM.

— IN FRAUDULENTOS. — AD CALVINUM CONTRA ILLOS, QUI DE
AMMISSIONE TEMPORALIUM NIMIS DOCENT.

Calvinum, cum gemitu et luctu querentem de perfidia amici, qui depositum (decem sestertia) abnegaverat, consolaturus poeta, ipso statim principio, vs. 1—12, breviter recenset inculcatque solatia, quæ deinde (vs. 13—249) uberius planiusque persequitur, docens, (a) non tenuem Calvino censum, ideoque damnum, quod passus sit, mediocrem esse et æquo ferendum animo (vs. 7, 8, 13—

238 SATIRÆ DECIMÆ TERTIÆ ARGUMENTUM.

16); (8) tale flagitium non rarum esse inde ab Saturni ævo, neque viro jam sexagenario longoque rerum usu imbuto, miraculo debere esse, his præsertim temporibus, quibus multo graviora quotidie committantur, et egregius sanctusve homo monstro portentoque similis sit (vs. 16—74 et 120—173); hanc vero improbitatem summamque, qua nunc pejeretur, audaciam minime miram videri propter perversas de diis opiniones ineptamque theologiam, quæ contemptum gignat divini numinis efficiatque, ut alii omnino negent deos esse, qui res humanas curent, alii pœnas iis solvere malint, quam perjuriarum flagitiorumque fructu carere, alii denique spem impunitatis inde concipiant, quod lenta *deorum* ira ipsique exorabiles sint, et quod ille *crucem* pretium sceleris tulerit, hic diadema (vs. 75—119); (7) damna et injurias supplicii improborum, vel ira ac vindicta non sarciri, et ultionem minuti atque infirmi animi, ideoque maxime feminarum, non virorum, minimeque philosophorum, voluptatem esse (vs. 174—192); (8) improbos mala conscientia, quæ pœna sit omnium gravissima, cruciari, et *nocte dieque suum gestare in pectore testem*; hinc iis cibum inter dentes crescere, vina displicere vetera, somnos breves ac turbidos esse, minima tonitrua fulguraque pavorem incutere, et quemcumque morbum ab infesto Numine immissum videri (vs. 192—235); (9) malos homines, libidini indulgentes, sensim adsiscere consuetudinem peccandi, et sic plerumque serius aut citius pœnas dare (vs. 236—249).

SATIRÆ DECIMÆ TERTIÆ ANALYSIS.

Satira egregia et plena salis sententiarumque gravissimarum. Consolationis etiam monumenta proponit exquisitissima, et ad vulnus Calvinianum sanandum efficacissima. Eadem aptissima quoque est ingenio satirico. Neque enim poeta eidem indulget dolori, nec molli affectu insinuat se in tristem amici animum, sed acriter objurgat eum, quod, quum vir idemque dives ac jam senex sit, et perditis vivat temporibus, non viriliter levem ferat jacturam, sed muliebriter ingemiscat, vel vindictæ ardeat cupiditate, qua res amissæ non reparentur, neque reputet videatque, aliis multo acerbiora, quam ipsi, accidisse. Inde occasionem petit, corruptos seculi sui mores, a priscis valde diversos, ineptamque theologiam, tanquam præcipuam improbitatis causam, notandi. — Neque tamen dissimulo, quæ severo judici in hac satira displicere possint, et nævi sint corpori egregio inspersi. Primum enim gravissimarum vis sententiarum passim (vs. 23 seq. 40 seq. 62 seq. 162 seq.) ostentatione artis, et intempestiva doctrina ac frigida declamatione infringitur. Deinde ingrata est earundem fere rerum sententiarumque repetitio vs. 19 seq. et 120 seq. vs. 23 seq. et 126 seq. Præterea ordo rerum dicendarum nonnunquam perturbatur, e. g. vs. 199 seq. ubi historia Glauci parum commode imagini malæ conscientiæ (vs. 192—235) inseritur; vs. 75—119, ubi descriptioni corruptelæ morum scelerumque Romæ vigentium (vs. 16—173) eorum origo et causæ inculcantur, quæ ei potius subjungendæ erant; vs. 120—173, quibus poeta non nova quæ promittit solatia affert, sed telam potius vs. 23—74 textam, et vs. 75—119 abruptam retextit. Denique dispositio carminis et œconomia parum probanda videtur: nam initio (vs. 1—12) totum ejus argumentum omniaque solatia in epitomen quasi re-

240 SATIRÆ DECIMÆ TERTIÆ ANALYSIS.

dacta exhibentur, et deinde copiosa exornantur oratione; quæ ratio rhetorem magis decet, quam poetam satiricum. Eadem tamen Juvenalis etiam sequutus est in Satira decima. — De tempore, quo hæc Satira videatur scripta esse, vid. Commentarium ad vs. 16, 17, et 157.

SATIRA DECIMA TERTIA.

EXEMPLO quodcumque malo committitur, ipsi
Displicet auctori : prima est hæc ultio, quod se
Judice nemo nocens absolvitur, improba quamvis
Gratia fallaci prætoris vicerit urna.
Quid sentire putas omnes, Calvine, recenti 5
De scelere et fidei violatæ crimine? sed nec
Tam tenuis census tibi contigit, ut mediocris
Jacturæ te mergat onus; nec rara videmus,
Quæ pateris : casus multis hic cognitus, ac jam
Tritus, et e medio Fortunæ ductus acervo. 10
Ponamus nimios gemitus : flagrantior æquo
Non debet dolor esse viri, nec vulnere major.
Tu quamvis levium minimam exiguamque malorum

SATIRÆ DECIMÆ TERTIÆ INTERPRETATIO.

1. Quidquid contra leges et in malum exemplum committitur, illi, a quo admissum est, dolorem ac pudorem incutit. Primum hoc supplicium ob sua flagitia rependunt scelerati, ut nulli suo ipsorum judicio et conscientia non condemnentur, licet iniqua judicis sententia et corrupti suffragii urna sint absoluti. Illum autem, qui depositam apud se pecuniam, et suæ fidei a te, Calvine, concretam per immanem perfidiam nuper abjuravit, nonne vides ab omnibus etiam condemnari, tanquam perjurum et impium? Neque vero est adeo tibi angusta res familiaris, ut levi ejus generis jactura damnoque parvo sis ad egestatem redigendus: neque infrequens illud infortunium tuum est, sed multis evenire solitum, ac sumptum e medio veluti acervo calamitatum, quibus vexare mortales quotidie Fortuna solet. Itaque noli plus æquo indulgere mœrori; homo gravis et constans dejici dolore non debet, nec vehementius, quam res ipsa poscat, affligari. Pudeat te, quod

Particulam vix ferre potes, spumantibus ardens
 Visceribus, sacrum tibi quod non reddat amicus 15
 Depositum : stupet hæc, qui jam post terga reliquit
 Sexaginta annos, Fonteio consule natus?
 An nihil in melius tot rerum proficis usu?
 Magna quidem, sacris quæ dat præcepta libellis
 Victrix Fortunæ Sapientia : ducimus autem 20
 Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
 Nec jactare jugum, vita didicere magistra.

Quæ tam festa dies, ut cesset prodere furem,
 Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
 Quæsitum, et partos gladio vel pyxide numos? 25
 Rari quippe boni : numerus vix est totidem, quot
 Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.
 Nona ætas agitur, pejoraque sæcula ferri
 Temporibus, quorum scelerei non invenit ipsa
 Nomen, et a nullo posuit Natura metallo. 30

exigui ac levis mali particulam tolerare nequeas, et furentis in morem animo excandescas, ob fraudem amici depositum tibi restituere negantis, quod sancte custodiendum ab eo et reddendum erat. Miraris hoc scilicet, tu homo sexagenarius, et editus in lucem quo tempore Fonteius consulatum gerebat! Nihilne tandem didicisti ac profecisti ad casus adversos levius ferendos tam longa experientia? Magnam quidem vim habent philosophiæ præcepta, quæ in sapientum libris exstant, ac docent, quo pacto vincere Fortunam possimus; nec minorem tamen ad beate vivendum facultatem dat ipsa vitæ quotidianæ consuetudo et rerum usus, quum perferendo ærumnarum iugo nos assuefacit, et ad hanc patientiæ disciplinam magister erudit.

23. Age, quem dabis mihi diem tam sacrum, tam festum, quin aliquis in eo deprehendatur perfidus, fraudulentus, fur, omne criminum genus lucri causa susceptum, et opes ferro aut veneno partæ! Exiguus nempe numerus proborum est. Vix tot sunt, quot urbis Thebæ portæ, vel ostia Nili, qui ditat Ægyptum. Sæculum nostrum ferreo illo sæculo deterius est, neque ullum habet metallum natura, quo nonæ hujus ætatis improbitatem designet. Et nos

Nos hominum divumque fidem clamore ciemus,
 Quanto Fæsidium laudat vocalis agentem
 Sportula. Dic senior bulla dignissime, nescis,
 Quas habeat Veneres aliena pecunia? nescis,
 Quem tua simplicitas risum vulgo moveat, quum 35
 Exigis a quoquam, ne pejeret, et putet ullis
 Esse aliquod numen templis aræque rubenti?
 Quondam hoc indigenæ vivebant more, priusquam
 Sumeret agrestem posito diademate falcem
 Saturnus fugiens; tunc, quum virguncula Juno, 40
 Et privatus adhuc Idæis Jupiter antris.
 Nulla super nubes convivia Cælicolarum,
 Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
 Ad cyathos, et jam siccato nectare tergens
 Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna. 45
 Prandebat sibi quisque Deus; nec turba Deorum
 Talis, ut est hodie, contentaque sidera paucis

tamen Superum hominumque fidem imploramus clamore tanto,
 quantum edere solent venales Fæsidii clientes, quum illi verba in
 foro facienti applaudunt. Ignoras scilicet, o bone senex, et digne
 cui appendatur, ut pueris, e collo bulla, ignoras, inquam, quas
 aliena pecunia illecebras habeat, et quo risu simplicitatem tuam
 homines prosequantur, quum a quopiam postulas, ne falsum jus-
 jurandum dicat, et inesse credat aliquam vim divinam templis et
 altaribus victimarum sanguine infectis. Hæc sane probitas, hi mores
 erant usitati apud primos Italiæ incolas, antequam Saturnus regno
 pulsus, et Jovem fugiens, pro sceptro falcem messoriam acci-
 peret; quum puella Juno; quum Jupiter, nondum rerum potitus,
 privatam in aliqua montis Idæ spelunca vitam degeret; quum
 nullas in cælo communes solemniter epulas Superi celebrarent;
 necdum Ganymedes, filius Trois, aut Hebe, formosa Herculis
 uxor, miscerent illis pocula; nec e furvis Liparæarum insularum
 antris progressus Vulcanus ad cælestes illas epulas, multo nectare
 hausto, labra humentia brachiis nigris abstergeret: unusquis-
 que deorum domi suæ privatim cœnabat: non tam numerosum
 erat cælicolarum uti modo est, agmen; et orbis sidereus paucis

Numinibus miserum urgebant Atlanta minori
 Pondere : nondum aliquis sortitus triste profundī
 Imperium, aut Sricula torvus cum conjuge Pluton; 50
 Nec rota, nec Furiæ, nec saxum, aut vulturis atri
 Pœna; sed infernis hilares sine regibus umbræ.

Improbilas illo fuit admirabilis ævo.

Credebant hoc grande nefas et morte piandum,
 Si juvenis vetulo non adsurrexerat, et si 55
 Barbato cuicumque puer, licet ipse videret
 Plura domi fraga, et majores glandis acervos.
 Tam venerabile erat, præcedere quatuor annis,
 Primaque par adeo sacræ lanugo senectæ!
 Nunc, si depositum non inficietur amicus, 60
 Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
 Prodigiosa fides et Tuscis digna libellis,
 Quæque coronata lustrari debeat agna.

diis habitantibus contentus, leviori pondere Atlantem, nunc miserum, premebat : nondum ex illis unus regna profundī maris et propter procellas tristic gubernanda ductis sortibus acceperat; non trux Pluto cum Proserpina uxore umbras terrebant, neque ulla rotæ Ixionæ, Furiarum, Sisyphiæ rupis, et diri vulturis mentio; sed læti, nullo rege, Manes suo arbitratu ætatem agebant.

53. Aurea illa ætate, portenti simile quidpiam erat, si quis nequam et flagitiosus foret : immane tunc scelus et capitali pœna plectendum censebatur, si adolescens venienti seni, aut puer adolescenti barbato, honorem assurgendo non testaretur, quamvis esset ditior, et majorem domi suæ copiam fragorum, glandisque conspiceret. Tantam apud eos venerationem obtinebat ætas quatuor dumtaxat annis provecior! ita succrescens primum barba eodem colebatur tunc honore, quo senectus sancta apud nos afficitur! Nunc si depositam pecuniam amicus non denegat, crumenamque cum nummis ob vetustatem rubigine ac situ detritis restituat, portentosa illa prædicatur esse fidelitas, et digna quæ cum ceteris prodigiis in libros Etruscorum haruspicum referatur, immo quæ instar inauditi monstri certis sacrificiis, ut agna floribus coronata,

SATIRA DECIMA TERTIA.

245

Egregium sanctumque virum si cerno, bimembri

Hoc monstrum puero, aut miranti sub aratro

65

Piscibus inventis, et fetæ comparo mulæ,

Sollicitus, tamquam lapides effuderit imber,

Examenve apium longa consederit uva

Culmine delubri, tamquam in mare fluxerit amnis

Gurgitibus miris et lactis vortice torrens.

70

Intercepta decem quereris sestertia fraude

Sacrilega? Quid, si bis centum perdidit alter

Hoc arcana modo? majorem tertius illa

Summam; quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?

Tam facile et pronum est superos contemnere testes, 75

Si mortalis idem nemo sciat! Adspice quanta

Voce neget? quæ sit ficti constantia vultus?

Per Solis radios, Tarpeiaque fulmina jurat,

Et Martis frameam, et Cirrhæi spicula vatis,

Per calamos venatricis pharetramque Puellæ,

80

expietur. Ego quidem, quum virum hac virtute et fide præditum intueor, videre mihi videor infantem membris partim ferinis constantem, aut pisces ab attonito agricola in agro quem arat inventos, aut mulam gravidam: nec minus rei novitate perturbor, quam si pluisset lapidibus, aut apum examen, instar oblongi racemi conflatum, in templi cujuspiam fastigio consedisset, aut torrens flumen magno impetu in mare portentosas sanguinis et lactis undas devolveret.

71. Ingemiscis, quod per impiam fraudem ablata fuerint tibi decem sestertia: quid igitur dicas, si cernas alterum quempiam ducenta sestertia itidem amisisse, quæ similiter alterius fidei et custodiæ clam et sine testibus commiserat? Si videas tertium plures pariter nummos perdidisse, qui vix in ingentis arcæ angulo poterant contineri? Adeo facile et prompte scelerati pro nihilo pendunt, quod testes perfidiæ suæ et conscios habeant deos, si nullus homo conscius testisque sit! En ille perjurus ac perfidus, quam firmo et erecto vultu, quam intenta voce depositum abnegat? aspice mendacem! Jurat per solis radios, per Jovem fulminantem, per Martem ense, Apollinem jaculis instructum, per Dianam pharetra et sagittis

Perque tuum, pater Ægæi Neptune, tridentem;
 Addit et Herculeos arcus, hastamque Minervæ,
 Quidquid habent telorum armamentaria cæli.
 Si vero et pater est; comedam, inquit, flebile nati
 Sinciput elixi, Pharioque madentis aceto.

85

Sunt, in Fortunæ qui casibus omnia ponant
 Et nullo credant mundum rectore moveri,
 Natura volvente vices et lucis et anni;
 Atque ideo intrepidi quæcumque altaria tangunt.
 Est alius, metuens ne crimen pœna sequatur;
 Hic putat esse Deos, et pejerat, atque ita secum :
 « Decernat, quodcumque volet, de corpore nostro
 Isis, et irato feriat mea lumina sistro,
 Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, numos.
 Et phthisis, et vomicæ putres, et dimidium crus
 Sunt tanti? pauper locupletem optare podagram
 Ne dubitet Ladas, si non eget Anticyra, nec

90

95

armatam, Neptunum tridente, Herculem arcu, Minervam hasta;
 demum per tela omnia quæ in cæli armamentariis servantur, jurare
 non dubitat. Quod si liberos habet; Si fallo, inquit, ita mihi Superos
 iratos imprecor, ut filii carissimi caput aceto Ægyptio elixum
 atque incoctum cogar comedere.

86. Neque vero mirum est, illos impios tam fidenter pejerare, et
 aras sine ullo metu tangere; quippe quum ex illis sint qui omnia
 Fortunæ et casui tribuant; qui nullum, a quo regatur hic orbis,
 numen agnoscant; qui diei, noctis, et quatuor anni tempestatum
 varias vices oriri a natura existiment. Alii existere deos quidem
 arbitrantur, ac proinde timent, ne perjurii pœnas luant; peje-
 rant nihilominus, et sic taciti cogitant : « De meo corpore sta-
 tuat Isis quodcumque volet; oculos meos irata sistro suo percu-
 tiat, dummodo pecunia, quam abjuro, fruam, vel ipsis oculis
 captus. Morbis omnibus, phthisi, apostematibus, crure diffracto
 et mutilo, emuntur bene nummi; tanti valent. Si sapit Ladas ille,
 velocitate pedum inclytus, si elleboro Anticyræ et Archigene
 medico non indiget, profecto podagram, quæ ipsi opes allatura
 sit, anteponet pernicipitati suæ, cum qua est inops et fame con-

Archigene : quid enim velocis gloria plantæ
Præstat, et esuriens Pisææ ramus olivæ?
Ut sit magna, tamen certe lenta ira Deorum est. 100

Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me venient? sed et exorabile numen
Fortasse experiar; solet his ignoscere : multi
Committunt eadem diverso crimina fato;
Ille crucem sceleris pretium tulit, hic diadema. » 105

Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmant : tunc te sacra ad delubra vocantem
Præcedit, trahere immo ultro ac vexare paratus.
Nam quum magna malæ superest audacia causæ,
Creditor a multis fiducia : mimum agit ille, 110
Urbani qualem fugitivus scurra Catulli :
Tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis,
Vel potius, quantum Gradivus Homericus : « audis,
Jupiter, hæc; nec labra moves, quum mittere vocem

ficitur : quam enim utilitatem habet pedum illa velocitas, et corona
in certaminibus Olympicis data, si est cum fame ac paupertate
conjuncta? Deinde, tametsi gravis deorum ira sit, est eadem certe
ad puniendum tarda. Quod si omnes improbos merito afficere sup-
plicio decreverint, quandonam ad me in tanto numero pervenient?
Quidquod fieri poterit, ut eos placabiles et propitios habeam; per-
juris non raro ignoscunt; denique eadem admittunt scelera ple-
rique, eventa ac pretio perquam diverso; unus in crucem tollitur,
alter in solium evehitur.»

106. His rationibus mentem conscientia sceleris anxiam perjurus
erigit, ac discutit metum : ita confirmatus, tibi ad templum, ubi
jurare illum cogas, eunti præbit sponte; immo te huc pertrahere
non cunctabitur et urgere : quum enim aliquis, male sibi conscius,
præ se fert audaciam insignem, putatur a multis esse propter inno-
centiam confidens ac securus. Ille perfidus ac sacrilegus instar his-
trionis personam fictam sustinet, qualem servus agit scurriliter in
quadam Catulli poetæ urbani comœdia : tu interim infelix validius,
quam Stentor vel ipse Mars apud Homerum, vociferaris, et in has
erumpis querelas : « O sancte Jupiter, audis hunc sacrilegum peje-

Debueras, vel marmoreus, vel aheneus? aut cur 115
 In carbone tuo charta pia thura soluta
 Ponimus, et sectum vituli jecur, albaque porci
 Omenta? ut video, nullum discrimen habendum est
 Effigies inter vestras, statuamque Vagellî. »

Accipe, quæ contra valeat solatia ferre, 120
 Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
 A Cynicis tunica distantia, non Epicurum
 Suspicit exigui lætum plantaribus horti.
 Curentur dubii medicis majoribus ægri;
 Tu venam vel discipulo committe Philippi. 125
 Si nullum in terris tam detestabile factum
 Ostendis, taceo; nec pugnis cædere pectus
 Te veto, nec plana faciem contundere palma,
 Quandoquidem accepto claudenda est janua damno,
 Et majore domus gemitu, majore tumultu 130
 Planguntur numi, quam funera. Nemo dolorem
 Fingit in hoc casu, vestem deducere summam

rantem, nec labra moves! at loqui et exclamare certe, licet ex ære conflatus aut marmore, debueras: cur ergo ad aras tibi consecratas piis effusa chartis adolemus thura, cur vituli exta, intestina porci obesa immolamus, si hæc inulta pateris? Sic est, nihil vestræ deorum statuae a Vagellii statuis differunt. »

120. Ita tu quidem Superos incusas: audi vicissim rationes quibus tuum solari dolorem, et querelas compescere conabor ego, qui neque Cynicorum scholas frequentavi, neque perlegi placita Stoicorum, quos tunica tantum forma dispar et dissimilis distinguit a Cynicis; neque Epicurum admiror oleribus hortuli sui victitare solitum. Ægroti gravioribus implicati morbis adhibeant sane medicos præstantiores: tu curari vel a Philippi discipulo recte possis. Si nullum facinus in terris vides cum illa tui amici perfidia comparandum, nihil causæ dico, quin dedas te penitus dolori, et pectus ac vultum utraque manu percutias ac dilanies; quin domum tuam occludas, ut fit in summo luctu et funeribus parentum ac propinquorum, quæ minus moleste graviterque toleras, quam pecuniæ jacturam; hæc enim non simulato mœrore defletur, non veste

Contentus, vexare oculos humore coacto :

Ploratur lacrymis amissa pecunia veris.

Sed si cuncta vides simili fora plena querela, 135

Si, decies lectis diversa parte tabellis,

Vana supervacui dicunt chirographa ligni,

Arguit ipsorum quos litera gemmaque princeps

Sardonychus, oculis quæ custoditur eburnis :

Ten', o delicias! extra communia censes 140

Ponendum? qui tu gallinæ filius albæ,

Nos viles pulli nati infelicibus ovis?

Rem pateris modicam et mediocri bile ferendam,

Si flectas oculos majora ad crimina : confer

Conductum latronem, incendia sulphure cœpta 145

Atque dolo, primos quum janua colligit ignes;

Confer et hos, veteris qui tollunt grandia templi

Pocula adorandæ robiginis, et populorum

leviter scissa, non lacrymis per vim extortis; at ex animo deploratur; et oculi sponte veras effundunt lacrymas.

135, Sed si reperire est in foro quoslibet homines de ejusmodi sceleribus et damnis conquerentes, si debitores quos sua ipsorum manus et scriptura, quos signum annulo et nobili gemma impressum convincit aliquam syngropham ab ipsis scriptam et obsignatam fuisse, nihilominus hoc pernegant, et adulterinum esse chirographum falsumque clamitant, licet illa syngropha decies recitata fuerit palam, variis in locis, et coram diversis testibus; valde profecto delicatus es; si putas te ex hominum grege communi; et usitatis casibus eximendum, quasi gallinæ albæ, ut parœmia fert, esses filius; quasi ceteri præ te uno viles et contemnendi forent pulli, tanquam ovis sinistræ volucris nati.

143. Si graviore, quibus alii quotidie afficiuntur, calamitates expendas, leve illud tuum profecto damnum esse intelliges, nec ad tantam bilem excitandam aptum. Compara, sodes, cum infortunio tuo, latrocinia quæ fiunt ab conductis pecunia prædonibus: incendia domorum, quando clam sulphur et alia id genus ignis irritamenta per dolum foribus admoventur: confer sacrilegia, quum impio furto subripiuntur vasa ob vetustatem sacro quodam honore digna, da-

Dona, vel antiquo positas a rege coronas.

Hæc ibi si non sunt, minor exstat sacrilegus, qui 150

Radat inaurati femur Herculis, et faciem ipsam

Neptuni; qui bracteolam de Castore ducat.

An dubitet, solitus totum conflare Tonantem?

Confer et artifices mercatoremque veneni,

Et deducendum corio bovis in mare, cum quo 155

Clauditur adversis innoxia simia fatis.

Hæc quota pars scelerum, quæ custos Gallicus Urbis

Usque a lucifero, donec lux occidat, audit?

Humani generis mores tibi nosse volenti

Sufficit una domus : paucos consume dies, et 160

Dicere te miserum, postquam illinc veneris, aude.

Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis

In Meroe crasso majorem infante mamillam?

Cærulea quis stupuit Germani lumina, flavam

naria populorum, coronæ ab aliquo rege prisco Superis oblatæ, et in templis repositæ. Quod si præda tam dives in iis nulla exsistit, aureæ laminæ de femore Herculis, de vultu ipso Neptuni, aut de Castore abraduntur a sacrilegis levioribus : nec mirum, quippe qui graviora, nullo percussi metu, flagitia suscipere soleant, ac totam Jovis tonantis ex auro statuam igni liquefacere. Compara cum eodem amico depositum tibi subducente, illos qui parant, vel emunt venena; compara parricidas, quibus hæc irrogata legibus poena est, ut inclusi sacco e bovis pelle facto, simul cum infelici et innocenti simia, in æquor abjiciantur.

157. Hæc tamen scelera, quæ hactenus memoravi, minima pars eorum sunt, quæ quotidie ad Rutilium Gallicum, urbis præfectum, unius tantum diei spatio a mane ad vesperam deferuntur. Si velis nosse quam profligata hominum vita sit, unam hujus Gallici inspicere domum; quid in ea geratur, per dies aliquot expende; tum, per me licebit, deplores calamitatem tuam. Nemo Alpium incolæ tumidis strumosisque esse faucibus; nemo mulierum Ægyptiarum mammas obesis pueris crassiores miratur: nemo Germanorum oculos cæruleo colore tinctos, flavos eorundem crines, unguento delibutos et instar cornuum recurvatos; quia nimirum hæc

SATIRA DECIMA TERTIA.

151

Cæsariem, et madido torquentem cornua cirro? 165

Nempe quod hæc illis natura est omnibus una.

Ad subitas Thracum volucres nubemque sonoram

Pygmæus parvis currit bellator in armis :

Mox impar hosti, raptusque per aera curvis

Unguibus a sæva fertur grue : si videas hoc 170

Gentibus in nostris, risu quatiare; sed illic,

Quamquam eadem assidue spectentur prælia, ridet

Nemo, ubi tota cohors pede non est altior uno.

— Nullane perjuri capitis fraudisque nefandæ

Pœna erit? — Abreptum crede hunc graviore catena 175

Protenus, et nostro (quid plus velit ira?) necari

Arbitrio : manet illa tamen jactura, nec umquam

Depositum tibi sospes erit : sed corpore trunco

Invidiosa dabit minimus solatia sanguis.

— At vindicta bonum vita jucundius ipsa... 180

— Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis

Interdum, aut levibus videas flagrantia causis :

Quantulacumque adeo est occasio, sufficit iræ.

in iis regionibus usitata et communia sunt omnibus. Quando grues infestis unguibus in Pygmæos e Thracia repente, velut sonora nubes, incurrunt, illi pumiliones aciem scilicet instruunt, et pusillis armis accinguntur; nec resistendo pares, a gruibus sævis per auras sublime rapiuntur. Hoc si cerneres in Italia, risum profecto non teneres : apud Pygmæos vero, quamvis hoc idem vulgo spectetur prælium, nemini ea res tamen risum movet, ubi nullus in toto exercitu miles pedis unius mensuram excedit. — Ergone, inquis, inultum crimen perfidiæ et fraudis nefandæ amicus feret? — Finge illum statim in tetrum carcerem conjici, ac tuo arbitratu interfici; nihil enim, credo, amplius expetet ira tua : non idcirco tamen depositum tibi tuum restituetur, neque illato damno medicina sic fiet; leve duntaxat solatium et invidiæ plenum, ex ejus cruento et mutilato cadavere accipies. — At enim dulce est ulcisci, et vita ipsa dulcius? — Nimirum ita sentiunt homines imperiti ac barbari, qui nulla aut levi de causa interdum animis exardescunt, quorum bilis vel minima occasione in iracundiam et furorem exardescit.

Chrysippus non dicet idem, nec mite Thaletis
 Ingenium, dulcique senex vicinus Hymetto, 185
 Qui partem acceptæ sæva inter vincla cicutæ
 Accusatori nollet dare. Plurima felix
 Paulatim vitia, atque errores exuit omnes,
 Prima docens rectum Sapiencia: quippe minuti
 Semper et infirmi est animi exiguique voluptas 190
 Ultio: continuo sic collige, quod vindicta
 Nemo magis gaudet, quam femina. Cur tamen hos tu
 Evasisse putes, quos diri conscia facti
 Mens habet attonitos, et surdo verbere cædit,
 Occultum quatiente animo tortore flagellum? 195
 Pœna autem vehemens, ac multo sævior illis,
 Quas et Cædicius gravis invenit, et Rhadamanthus,
 Nocte dieque suum gestare in pectore testem.
 Spartano cuidam respondit Pythia vates,
 Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret 200

Non ea mens Chrysippi et oratio, non Thaletis hominis mitissimi;
 neque senis illius prope melliferum montem Hymettum nati, nempe
 Socratis, qui accusatori suo particulam veneni, quo in diro carcere
 extinctus est, largiri nolisset. Est hoc philosophiæ scilicet benefi-
 cium, quæ una vel maxime confert ad beate vivendum, ut quæ sunt
 recta doceat homines, et ex illorum animis vitiorum sensim et er-
 rorum omnium fibras extirpet. Ac sane quam imbecillum animum
 et pusillum semper arguat voluptas ultionis, vel ex eo facile intelliges,
 quod hujusmodi voluptate mulieres potissimum ducantur. Cave ta-
 men putes flagitiosis impune esse: domesticum illi tortorem habent,
 a quo intus plectantur, nempe mentem ream et sceleris conscientia
 trepidam, quæ semper et indefessa surdis flagelli verberibus lania-
 tos quatit et cædit. Nulla, mihi crede, pœna gravior ab atroci Cæ-
 ditio, vel severo Rhadamantho excogitata unquam fuit, quam ge-
 rere in sinu suo testem sui sceleris, qui diu noctuque illud nobis
 objiciat intentetque.

199. Lacedæmonius quidam cogitabat depositum apud se reti-
 nere, ac interposito etiam jurejurando abnegare: oraculum Apol-
 linis consuluit; quæsit quid censeret Phœbus, an id facere appro-

Depositum retinere, et fraudem jure tueri
 Jurando; quærebat enim, quæ numinis esset
 Mens, et an hoc illi facinus suaderet Apollo?
 Reddidit ergo metu, non moribus; et tamen omnem
 Vocem adyti dignam templo veramque probavit 205
 Exstinctus tota pariter cum prole, domoque,
 Et, quamvis longa deductis gente, propinquis.
 Has patitur pœnas peccandi sola voluntas.
 Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
 Facti crimen habet: cedo, si cœnata peregit? 210
 Perpetua anxietas nec mensæ tempore cessat,
 Faucibus ut morbo siccis interque molares
 Difficili crescente cibo: sed vina misellus
 Exspuit; Albani veteris pretiosa senectus
 Displicet: ostendas melius, densissima ruga 215
 Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
 Nocte brevem si forte indulsit cura soporem,
 Et toto versata toro jam membra quiescunt,

bante deo posset. Responsum est a Pythia, pœnas ipsum graves
 daturum, qui hoc ab Apolline quæsivisset, in dubiumque rem
 ejusmodi revocasset. Quo ille terrore ac pœnarum metu attonitus
 magis, quam studio virtutis et amore inductus, depositam pecuniam
 restituit: idem tamen verum ac dignum Apolline responsum fuisse
 comprobavit suo, ac suorum liberorum, propinquorum, et uni-
 versæ familiæ ab ultima stirpe penitus extinctæ exitio. Ita solam
 peccandi voluntatem Superi plectunt: et vero qui scelus pectore
 deliberatum concepit, perinde nocens est, ac si illud admisisset.
 Quid vero si meditatum facinus etiam complevit? Nonne meritas
 expendet pœnas? Hinc illa mentis anxietas ac male metuentis sollici-
 tudo, quæ hominem non deserit in ipsa mensa, ubi fauces aridæ,
 tanquam febri laboraret, cibum deglutire vix possunt, hærentibus
 inter ipsos dentes dapibus, et eos, quia ægre trajiciuntur, magis
 magisque implentibus. Respuit vina, vel optima; Albanum vetus et
 generosum fastidit; si generosius aliquod afferas, ita densas rugas
 fronte contracta ducit, quasi Falernum acre austerumque biberet. Si
 per noctem a curis ac metu respirare paulisper, et indulgere somno.

Continuo templum et violati numinis aras,
 Et, quod præcipuis mentem sudoribus urguet, 220
 Te videt in somnis : tua sacra et major imago
 Humana, turbat pavidum, cogitque fateri.
 Hi sunt, qui trepidant et ad omnia fulgura pallent,
 Quum tonat, exanimes primo quoque murmure cæli;
 Non quasi fortuitus, nec ventorum rabie, sed 225
 Iratus cadat in terras et judicet ignis.
 Illa nihil nocuit; cura graviore timetur
 Proxima tempestas, velut hoc dilata sereno.
 Præterea, lateris vigili cum febre dolorem
 Si cœpere pati, missum ad sua corpora morbum 230
 Infesto credunt a numine; saxa Deorum
 Hæc et tela putant : pecudem spondere sacello
 Balantem, et Laribus cristam promittere galli
 Non audent : quid enim sperare nocentibus ægris
 Concessum? vel quæ non dignior hostia vita? 235

cœpit, post artus toto cubili diu multumque jactatos, confestim
 tetra somnia illi objiciunt templum in quo pejeravit, aras quarum
 nuntien violavit; quodque illum majori afficit terrore, te videt, te
 ipsum quem spoliavit. Effigies tua, instar alicujus numinis, aut
 Furie, humanæ staturæ modum excedens, attonitum percellit, et
 ad crimen confitendum adigit. Ejusmodi sceleratos, simul ac tonitru
 quodpiam increpuit, aut fulgur emicuit, cohorrescere videas primo
 cæli murmure, expallescere, metu exanimari, perinde quasi non
 casu aliquo, et ventorum vi nativa, fulguraret tonaretve, sed certo
 numinis irati consilio, et ultrice judicis dextra missum fulmen ipsorum
 capiti ingrueret. Quod si præsentem procellam effugiant incolumes,
 proximam gravius reformidant; et quamvis cælum videant serenum,
 dilatam ad breve tempus duntaxat tempestatem ac perniciem suam
 arbitrantur. Ad hæc, si laborare febri occipiunt, si latus illis con-
 doluit, his morbis ab irato deo se plecti putant, his tanquam
 saxis et telis peti : neque valetudinem a Superis deprecari audent
 votiva, quam aris admoveant, ove, aut diis penatibus gallum im-
 molandum promittere : quid enim sperent scelerati ægrotantes?
 Quæ victima, quam illi, dignior vita non est?

Mobilis et varia est ferme natura malorum.

Quum scelus admittunt, superest constantia : quid fas

Atque nefas, tandem incipiunt sentire peractis

Criminibus; tamen ad mores natura recurrit

Damnatos, fixa et mutari nescia : nam quis

240

Peccandi finem posuit sibi? quando recepit

Ejectum semel adtrita de fronte ruborem?

Quisnam hominum est, quem tu contentum videris uno

Flagitio? dabit in laqueum vestigia noster

Perfidus, et nigri patietur carceris uncum,

245

Aut maris Ægæi rupem scopulosque frequentes

Exsilibus magnis : poena gaudebis amara

Nominis invisī, tandemque fatebere lætus;

Nec surdum, nec Tiresiam quemquam esse Deorum.

236. Naturam improborum vide, quorum mentes variæ semper et mutabiles : illis nihil est audacius ac deliberatius, quum peccant; postquam peccarunt, tunc metu, pudore, pœnitentia perturbantur, et quid sit virtutem inter ac vitium discriminis, agnoscunt. Nihilominus ad eadem flagitia quæ condemnaverant, revolvuntur, naturæ quodam impetu inveteratam servantis consuetudinem; et pravos mores dediscere nescientis. Quotus enim quisque certos in peccando limites prescripsit sibi, quos ultra non progrediretur? Quis exutam semel verecundiam induit rursus, ac in frontem attritam revocavit? Quis uno tantum scelere contentus fuit? Perjurus ille amicus tuus, alio aliquo scelere implicatus, laqueo deprehenditur, ac merito supplicio mactabitur : vel abripietur in carcerem nigrum, ibi unco vincendus; vel in exilium amandabitur, per scopulum Ægei maris aliquem exiis ad quos famosi exules deportantur. Illius invisī hominis crudelem cruciatum lætus adspicies, ac tandem gaudens nullum inter deos surdum, et cæcum, ut Tiresiam, esse fateberis.

VARIÆ LECTIONES

ET NOTÆ

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM.

VARIÆ LECTIONES. I. *Malum* Cod. MS. Hammondi et inde ed. Lond. 1612, teste ac prob. Henninio, quo iudice hæc lectio longe elegantior est et magis refert acumen Juvenalis. Præstiterit ita certe *quodcumque mali*. Sed mea qualicumque sententia vulgaris lectio aptissima est, et unice vera; illa autem ab hoc loco aliena. *Malum committit exemplo*, qui illud non primus, sed post alios facit. *Exemplo* autem *malo* aliquid *committit* is, qui turpe perpetrat facinus, quod alios male docet, et ad idem facinus incitat.

NOTÆ. I. Sen. Ep. 42. « Nulla major pœna nequitiae, quam quod sibi ac suis displicet : » et præclare Ausonius :

Turpe quid ausurus te sine teste time.

Conf. Var. Lect. — Eadem sententia expressa est a nostrate *Massillon* : *Partout nous rendons hommage par nos troubles et par nos remords secrets à la sainteté de la vertu que nous violons*. Ed.

VAR. 2. *Actori*, 13, 16. — *Hæc est*, 15, 17.

NOT. 2. *Ultio*, pœna. *Se iudice*, iudicio animi sui et conscientiae.

NOT. 3. *Nemo nocens*; hæc pœne ad verbum transtulit *L. Racine*, *la Religion*, chant I, vs. 411 :

« De ses remords secrets triste et lente victime,
« Jamais un criminel ne s'absout de son crime. »

Ed.

Confer Pauli Epist. ad Roman. II, 14, 15. *Quamvis improba gratia prætoris*, a reo corrupti, *vicerit fallaci urna*, hoc est, fecerit, ut reus iudicio vincat fallacibus sententiis iudicum sortito datorum : nam prætor seu quæstor, cui quæstio seu causa capitalis obtigerat, sortiebatur vel sorte legebat et dabat iudices selectos e decuriis, tabellis in urnam coniectis; unde reo favere poterat, discernens in iudiciis legendis ejus vel suos amicos. Idem quoque iudicibus tabellas dabat, absolutionis, condemnationis et ampliationis, quas hi, in consilium missi, in *urnam* coniciebant, iisque eductis sententiam ferebat : unde *urna* etiam h. loc. ad suffragia iudicum selectorum, a reo corruptorum, referri potest. Sed h.

VAR. LECT. ET NOT. IN SAT. DECIM. TERT. 257

loc. *prætoris* potissimum *gratia* iniqua notatur.¹ Hinc probabile fit, amicum Calvini, qui depositum abnegaverat, accusatum ab eo, sed prætoris judiciumque corruptorum sententiis absolutum fuisse.

VAR. 4. *Fallaci*, 1, 8, 21, 70, 75, 76, 81, 82. *Fallacis prætoris*, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 23—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et omnes Codd. Paris. probb. Lub. et Ach. *Prætoris fallacis*, 13. — *Urnæ*, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 19—24, 27, 45—50, 54—57, 59—69, 71—74, 77. *Fallacem*. . . . *urnam* malebant quidam.

VAR. 5. *Quid censere putas*, 15. *Putas homines*, 11, prob. Schurzfleisch. — *Retenti* (hoc est, depositi abnegati ac non redditi) conj. Rutgers. Var. Lection. II, 17.

NOT. 5. *Calvinus*; alius forte Calvinus UMBER, malus poeta, apud Mart. VII, 89.

VAR. 8. *Videbis*. 11, prob. Schurzfl.

NOT. 8. *Te Mergat*, funditus te evertat bonis et ad paupertatem redigat. Conf. ad X, 57.

VAR. 9. *Hic multis*, 16, 25, 27, 45—47, 49, 54, 55, 57, 58, 60, 64, 65.

NOT. 10. *Casus tritus*, vulgaris (metaph. petita a via), et *e medio*, non e summo, *Fortunæ* adversæ, hoc est, malorum, *ductus acervo*, multum abest a summo infortunio.

VAR. 11. *Nimios questus*, 7.

NOT. 11. *Flagrantior*, acrior, vehementior.

NOT. 12. Conf. Horat. Epod. X, 17, et Senec. Epist. 99. *Vulnere*, damno.

VAR. 13. *Laborum pro malorum*, 17, 20, 21, 29, quod doctius videri potest, vel exquisitius. *Laboris*, 13.

NOT. 13, 14. Junge : *particulam malorum, quamvis minimam levium exiguamque, vix ferre potes, Ardens visceribus ipumantibus, æstuantibus bile et ira, in qua sanguis ab imis præcordiis exæstuat.* Conf. ad I, 45.

VAR. 15. *Quod non tibi*, 16.

VAR. 16. *Hic*, 11, 16, 64. *Hoc*, 10.

NOT. 16. *Depositum*, quidquid custodiendum alicui datum est, παραθήκη, *sacrum*, sancte servandum et reddendum, vel ob jusjurandum

¹ Conf. Heyn. in Not. et Excurs. tom. III, pag. 147. Eo.), et Sigon. ad Virg. *Æneid.* VI, 432 (nostr. edit. de Judic. II, 22.

258   VARIAE LECTIONES ET NOTÆ

interpositum, vel ne tollatur amicitia, fides violetur et amicus afficiatur injuria ac damno, quo nihil scelestius est.

ANAL. 16—22. Talis fraus non mira videri debet homini, long rerum usu edocto, cui ejusmodi mala tum nota sint ac familiaria necesse est, tum æquo ferenda animo. In interrogatione major vis inest. — *Stupet hæc*, ut supra IV, 119, ubi vid. not. — *Post terga relinquere*, conficere ut nos dicimus; *im Rücken haben*.

NOT. 16, 17. Ex hoc loco probabile fit, hanc satiram Hadriani temporibus scriptam esse, LXI annis (nam LX annos jam *post terga reliqui* Calvinus) post Fonteii consulatum. Sed quatuor, non duo, ut vulgo putant, Fonteii Cniphones consules in fastis memorantur. Prior consul fuit ann. Urb. cond. DCCXX, at suffectus tantum, *ad unguem Factus homo, Anton I, non ut magis alter, amicus*; Horat. Sat. I, 5, 32 (vid. Pigh. Ann. tom. III, pag. 497). Alter ann. DCCLXIV, vel DCCLXV cum Germanico Cæs. biennio ante mortem Augusti (vid. Pigh. loc. laud. pag. 540). Tertius ann. DCCCXI, vel DCCCXII cum C. Vipsanio, seu Vipetano, sub Neronis imperio (vid. Pigh. pag. 593; Tac. Animal. XIV, 1; Plin. II, 70, seu 72, et VII, 20; Suet. Calig. cap. 8). Quartus ann. DCCCXIX, vel DCCCXX cum C. Julio Rufo (vid. Pigh. pag. 601, 602). Si alterum h. l. designari credideris, ann. DCCCXXV, vel DCCCXXVI, tertio vel quarto anno imperii Vespasiani; si tertium, ann. DCCCLXXII, vel DCCCLXXIII, secundo vel tertio anno imperii Hadriani; si quartum, ann. DCCCLXXX, vel DCCCLXXXI, regnante eodem Imperatore, hæc satira scripta est. Tertium innui, probabilis, nec tamen certa est intpp. conjectura, quam iis persuasit Lips. Quæst. Epist. IV, 20. Conf. ad vs. 157, et ad XV, 27.

VAR. 18. *An*, 1, 10, 12, 13, 14, 23, 24, 54, 64, 70, 75, 76, 77, 82, et IX Codd. Paris. *Ac*, 11, 19. *Ad*, 22. *At*, 15—18, 20, 21, 25, 27, 45—50, 55—63, 65—69, 71—74. Eadem varietas est in Codd. Paris. — *Proficiat* restitui ex 10—13, 16—27, 45—47, 49, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73, 77, et plerisque MSS. Paris. *Proficit*, 14, 15, 48, 50, 56, 70, 74, 75, 76, 81, 82. *Stupet hæc..... natus, Ac nihil.... proficit usu* malebat C. Vales. — *Usui*, 18 a m. pr.

VAR. 19. *Equidem*, 17, 18, 20, 22.

NOT. 19—22. *Sapientia*, σοφία, quam Pythagoras primus φιλοσοφία dixit, est quidem magna, potens ac valida, *victrix Fortunæ*, quæ minus ejus ac vim contemnere nos docet; sed idem discimus quoque *magistræ vitæ*, longo usu et experientia. Inde discere poteras, *incommoda vitæ* patienter ferenda esse, quamquam non sis philosophus. Conf. vs. 120 seq.

NOT. 19. *Libellis sacris*, præclaris, divinis (ut ἱερὰς et θεῖας); vel quoniam philosophia, ut verba Cicer. Tusc. Quæst. I, 26, mea faciam, est « donum inventumque deorum..... ejus prorsus divina vis..... et animus divinus, aut deus, etc. »

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM. 259

VAR. 20. *Dicimus*, 13, 16, 17 a m. pr. 18, 19, 20, a m. sec. 24—27, 45—50, 54—63, 65, 66—69, 71—74, et dimidia pars Codd. Paris. Parum interest.

NOT. 20. « Philosophia est inexpugnabilis murus, quem Fortuna multis machinis lacessitum non transit, » Senec. Epist. 82. Similiter *Cato Fortunæ victor* dicitur Manilio. Conf. X, 52, 53, 365, 366.

NOT. 21. *Jactare jugum*, impatienter ferre incommoda vitæ. Metaphora ducta a bobus ferocibus, vel succumbentibus oneri, qui *jugum detrahunt, quatunt, excutunt, eique subtrahunt colla*. Contra *jugum accipere, mœda cervicæ ferre, ei submittere colla*, et propr. et metaph. ² dicitur. — *Magistra*, vid. Heins. ad Ovid. Epist. Her. XV, 83.

VAR. 23. *Fures*, 45.

NOT. 23—37. Descriptio illorum temporum scelerumque, quæ tum grassabantur: brevis pictura, cui principales tantum colores induxit poeta.

NOT. 23. Nunc quotidie committuntur flagitia, iisque profanatur *quævis festa dies*, quæ religiose olim et sancte agebatur. — *Ut cesset prodere furem*, quo non cernere possis furem et deprehendere.

VAR. 24. *Ex* abest a 16.

NOT. 25. *Gladio*, vi, vel *pyxide*, veneno (quod in ea condebatur, de quo vid. Cic. Cœl. 25, et Sueton. Neron. 47), non fritillo vel aëa.

VAR. 26. *Numerus vix est totidem* (scilicet hominum bonorum), quot (sum) *Thebarum portæ*, 1, 13, 14, 18, 48, 70, 75, 76, et V MSS. Paris. ut *exercitui, cujus numerus duodecim millium fuit* apud Corn. Nepot. Iphicr. 2. *Número vix sunt totidem*, 10, 15—17, 19, 21—27, 45, 46, 47, 49, 50, 55—69, 71—74, 77, et XXIX Codd. Paris. e quibus hanc lectionem restituit Ach. quæ emendationem redolet. *Número sunt vix*, 20. — *Número vix totidem*, 11. *Numerus vix sunt totidem* malebat Schurzfl. tanquam convenientius style poetæ.

NOT. 26. Conf. Senec. Epist. 42, pr. Ad numerum sapientum allusisse poetam, judicio parum probabili suspicantur interpp. — *Numerus vix est totidem*, etc. vid. Var. Lect.

VAR. 27. *Hostia*, 19, 20, 25, 45, 46, 47, 49, 57, 58, 64—67.

NOT. 27. *Thebarum* Bœotiarum scil. *portæ* septem, unde ἑπταπύλος; ὅσας Homer. Iliad. 8, 406; Hesiod. Ἔργ. 162, al. Nam ὅσας Αἰγυπτίαις ἑπταπύλους, Homer. Iliad. IX, 383. Conf. Mel. I, 9, et infra XV, 6. ² —

¹ Conf. ad VI, 208, intpp. Horat. Od. I, 33, 12, 35, 28; II, 5, 1.

² Fuere et alia, sed minora et minus clara, hujus nominis oppida in

Ostia Nili celeberrima septem, Canopicum, Bolbitinum, Sebennyticum, Phatniticum, Mendesicum, Taniticum, Pelusiacum: ¹ quæ adhuc superesse tradit Pocock. ² unde Nilus dicitur *septemfluus*, Ovid. *Metam.* XV, 753; *septemplex* ibid. V, 187; *septemgeminus*, Virg. *Æneid.* VI, 801. — *Nili divitiis*, quia multis auctus fluviis et per plura ostia in mare mediterraneum effunditur; vel quia inundatione limoque suo *Ægyptum* ditat, seu fecundat. ³

VAR. 28. *Nova*, 16, 22. *Igitur*, 22. Fuere qui conjicerent: *Nunc ætas agitur*. Præstiterit: *Nonne* vel, quod Hein. ingeniose conjecit, *Non ætas agitur*. . . . . metallo? Nam non sæpe dici pro *nonne*, monet ille coll. I, 51, 52, Terent. *Andr.* IV, 4, 13; V, 2, 11; Heusing. ad Cic. de *Off.* III, 19; Cort. ad Sall. *Bell. Jug.* 31, et Heinsio ad Virg. *Æneid.* IX, 143. Alia loca a Schellero in *Lex. latin.* laudata sunt, et a me ad Liv. IV, 4, 2. Sic tamen languet dictio illa *ætas agitur et sæcula*, majorque affirmationi vis inest, ut vs. 26 et 27, quam interrogationi. — Vir clariss. *Boissonade* ad Nicet. VI, 441, de χρυσῶν γῆρας, pag. 320 seq. « Juvénalis sæcula sua plusquam ferrea graviter incusat, nec se extricant interpretes a verbis illis *nona ætas*. Cod. Thuan. nunc Reg. 8071, alias mihi exhibuit lectiones (ab Achaintrio non memoratas) vs. 26, *numerus* pro *numero* et *numerus*, vs. 28, *non alias agitur*, quod perspicuum esse videtur, nempe non agitur alio modo: hi sunt Romæ mores; sic Romæ vivitur. — Ibi autem doct. *Ruperti* observat *alias* eo sensu non dici scriptoribus antiquis; neque hoc loco de Roma, nedum de ea sola, agi. Ed.

NOT. 28—30. Hæc varie exponunt interpretes. ⁴ Notissimum vero

Phthiotide Thessal. (Plin. IV, 8), in Cilicia seu Mysia (Hom. *Iliad.* β, 691; ζ, 397; Steph. Strab. XIII, pag. 710 al.), in Arabia felici (Ptolem.), Attica (Steph.), Corsica, etc.

¹ Vid. Strab. XVII, pag. 801, 802; Plin. V, 10, seu 11 (ubi conf. Hard.); Herodot. II, 17; Diod. I, 33; Athen. II, 90, ibique Schweigh.

² Itiner. tom. I, pag. 29 seq. et 433 seq. vers. germ.

³ Grangæus: « quia fuit arena aurea, unde Cedreno dictus χρυσόρροας. »

⁴ Nonnulli ita: Vivimus eo tempore, quod quatuor, sic dictas, mundi ætates, auream, argenteam, æream et ferream, tantopere excedit, ut pro noua ætate haberi possit, si cum fer-

rea comparetur et morum respiciatur corruptela. Alii: tempora nostra jam duplo pejora sunt, quam fuere ferrea. Plerique arbitrantur, non probant, a Latinis quidem poetis quatuor effingi ætates, a Græcis autem octo, quot sint metalla, auream, argenteam, electram, æream, cupream, stanneam, plumbeam, ferream. Ascensius putabat, *primam* ætatem fuisse deorum regnantium sine crimine; *alteram* deorum adulterio aliisque vitiiis fœdatorum; *tertiam* semideorum magis ad divinitatem accedentium; *quartam* semideorum ad hominum magis vitam inclinantium; *quintam* heroum, mortalium quidem, sed virtutem totam anplexantium; *sextam* heroum, non omnino perfectorum; *septimam*

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM. 261

est, priscos poetas, ut indicarent, homines a naturali optimaque vitæ ratione ad pessimam gradatim esse delapsos, omne illud tempus, quod effluxerit inde ab origine mundi, in ætates, a *metallis* pro cuiusque ratione denominatas, descripsisse, et quidem vel in duas (vid. Virg. Georg. I, 125 seq.), vel in tres (Arat. Phæn. 100 seq.), vel in quatuor (Ovid. Metam. I, 89 seq. et al.), vel in quinque (Hesiod. Ἔργ. 109—108), non vero ut plerique intpp. h. loc. putant, in octo, quot sint metalla, in auream, argenteam, electram, æream, cupream, stanneam, plumbeam, ferream; etsi gradus plures non male ita exprimi potuisse videntur. Itaque suspicabar olim cum Vossio (vid. not.), Juvenalem respexisse vaticinia illa Sybillina de ἀποκαταστάσι, seu παλιγγενεσίᾳ (de quatuor sæculis denuo revolvendis et renovandis), vel famam illam, ab Etruscis vatibus profectam, de octo sæculis mundo datis, et vita moribusque hominum diversis, de sæculo nono, a Syllæ temporibus (quibus maxima fuit rerum mutatio, et pravitas morum) incipiente, et de decimo, meliorum temporum auresque ætati similium principio et rerum ἀποκα-

hominum, plus virtuti, quam vitiiis deditorum; *octavam* hominum, vitiiis magis quam virtuti studentium; *nonam* hominum, ex meris vitiiis sceleribusque constitorum. — Grangæus suspicabatur, Juvenalem mundo tot ætates, sive earum potius mutationes, in septennia descriptas, tribuisse, quot Solon assignaverit homini, cujus nona ætas langueat, et infirma sit (vid. de ταῖς τῶν ἡλικιῶν μεταβολαῖς κατὰ ἑβδομάδα Solonis Fragm. apud Clement. Alexand. Strom. VI, 16, pag. 814, ed. Potteri, et Philon. de Mundi opificio, lib. I, vel in Gnomi-
corum Poett. Opp. a Glandorf. et Fortlage Lips. 1776, editis tom. II, pag. 77 seq.). — Plathneri animadversio est hæc: « Procul dubio poeta respexit ad septem metalli species. Ut igitur ostenderet improbitatem sæculi, nonam esse ait ætatem, id est, nonam speciem metalli esse inveniendam, ut nomen capiat. Sed cur non *octavam*? Ex commistione hoc specierum fieri poterat. Magis vero est, poetam ad Sibyllam respexisse, quæ mundi æta-

tes quatuor metallorum generibus notasse dicitur, ut esset aurea, argentea, ænea, ferrea, et quarta finita παλιγγενεσίᾳ statuisset. *Nona* igitur *ætās*, quæ ferrea renata, adeoque octava deterior. » Vossius de Sybill. Orac. c. 4, p. m. 42, hæc notavit: « Nullum dubium est, quin Juvenalis Cummæam sequutus sit vatem, quæ nonam ætatem, nullo signatam metallo, descripserat velut omnium ætatum teterrimam; ut contra decimam ætatem veluti omnium optimam, utpote quæ futura esset ἀποκατάστασις per Christum. Sed poeta quum istam ἀποκατάστασιν non admitteret, scribit nonam etiamnum fluere ætatem: in libris enim Cummæ Sybillæ ἀνεπίγραφος, et sine titulo fuit octava et nona ætas. Si id non sit, verisimile est, ab octo cæli regionibus, seu sphaëreis octo ætatibus, a tellure vero cognomen additum fuisse nonæ, quum constet, aliquot Pythagoreos eosque sequutum Philonem Judæum istoc ordine cæli digessisse regiones. » Omitto aliorum conjecturas minus probabiles.

ταράσσει; vid. Heyn. in Argum. et notis ad Virg. Eclog. IV, 4 seq. Serv. ad Virg. Eclog. IX, 47; Censor. c. 17; Plut. in Vit. Syll. Opp. tom. I, pag. 456; A. ed. Francofurt. et Fabr. Bibl. Gr. tom. I, pag. 246, edit. Harles. Ita duplici modo designaretur sæculum, ut simile nono illi, quod Etrusci vates, et ut pejus ferreo, quod poetæ commenti sunt. Neque hæc conjectura aliena est ab ingenio Juvenalis, qui doctrinam ostentare amat. Iis vero, quæ contra eum disputavit *Heinecke*, non tanta inest vis quanta ipsi videtur: nam simile quidem idemve tempus, at diversa ratione ab Etruscis vaticinis priscisque poetis adumbratum fuisse contendit, et verba *quorum* (scil. sæculorum, id est, ejus sæculi) *sceleri.... metallo* non ad *nonam* retuli ætatem, sed ad *sæcula ferri temporibus pejora*: neque Censorinus tantum, sed alii quoque auctores consulendi; ex nota autem Servii ad Virg. Eclog. IX, 47, et ex hoc Maronis loco sæculum illud decimum non multo pejus, sed longe melius fuisse, quam nonum, colligo; nam sermo ibi est de sæculo felici, quod læto portendatur prodigio et infaustam Syllæ ætatem excipiat. Neque tamen diffiteor, illam interpretationem argutam magis, quam veram, vulgatamque lectionem emendandam potius quam explicandam, et videri posse, et mihi semper visam esse. Conf. Var. Lect.

NOT. 31. Summa δεινότης inest his verbis, et brevis affectui convenit. — *Nos* sceleratissimo vivimus sæculo, quo ubivis et quotidie tot tantaque grassari videmus scelera, et tamen tam stupidi sumus, ut, si quid mali aut injuriæ nobis aliisve accidat, continuo præ stupore et tanquam novitate miraculoque attoniti *hominum Divumque fidem*, opem, *cicamus*, imploremus, quasi hæc inusitata sint, nec semper et ubique obvia.—*Pro Deum atque hominum fidem!* vel *dii, obsecro vestram fidem*, etc. admirationis quiritationisque formulæ, ut nostræ: *uns Himmels willen!* *am Gottes willen!* Ita exclamasse videtur Calvinus: unde *nos* *ciemus* *mollius* dictum *pro tu cies*.

VAR. 32. Quando legit, certe in vers. german. expressit Bahrdr. Sed vulgata lectio longe aptior, et in ea major vis est. — *Fesidium*, 1, 10, 11, 12, 14, 15, 18, 22, 51, 55, 70, 75, 76, 82. — *Fesidium*, 20, 24, 25, 27, 47, 48, 50, 56—69, 71—74, 77. *Fesidium*, 19. *Phesidium*, 21, 23, 45, 46. *Phesidium*, 49. *Phesidium*, 17. *Sesilium*, 16. — *Laudet*, 25, 56, 57, 59, 60.

NOT. 32. Hæc et δεινῶς et σαρπαστικῶς dicta. — Quanto clamore *Fesidium* male agentem caussas, vel perorantem in foro laudat vocalis, clamorosa, *sportula*, hoc est, clientium aliorumque hominum turba, præmio sportulæ conductæ, ut dicendi acclamaret *Pulchre, Bene, σαρῶς*, etc. vid. ad I, 1 seq. et de *sportula* ad I, 95 seq. Non minus facete locuti sunt de hac re Martial. VI, 48; Plin. Epist. II, 14, in loco class. et auctor Epigr. in Anal. Brunck, tom. II, pag. 331 (Ποιητὴς πανάριστος ἀληθῶς ἔστιν ἱμαῖνος, ὅστις δειπνίζει τοὺς ἀπροασπμένους. Ἦν δ' ἀναγνώσκη καὶ νήστιας οὐκ ἀδὲ πέμπη, εἰς αὐτὸν τραπεζῶ τὴν ἰδίην μανίην).

NOT. 33. Salse Calvinus sexagenarius (vs. 16, 17) dicitur *senior dignissimus bulla*, hoc est, qui inter pueros referatur propter simplicitatem rerumque imperitiam; *νήπιος γίρων* nam *bullā* puerorum insigne; vid. supra ad V, 164. *Senior ἐπαρκῶς*, ut *Tun' vetule* apud Pers. I, 22.

VAR. 34. Abest hic versus a 16, et post vs. 35, legitur in 19.

NOT. 34. *Quas habeat Veneres*, voluptates, gratiam, venustatem, illecebras, hoc est, quam grata sit et jucunda avaris.

ANAL. 34—119. Præclare docet poeta, corruptos sæculi sui mores vitiorumque licentiam, quæ rempublicam Romanam invaserit, ex contemptu religionis, tanquam ex primario fonte, fluxisse, hanc vero irreligiositatem ex superstitione et inepta natam esse theologia, quæ phantasie quidem præbeat alimenta, sed mentem corrumpat, et jam *vulgo*, plebi, sit contemptui ac ludibrio; homines itaque, quamdiu simplex adhuc fuerit religio, pie et sancte vixisse, at postquam ingenium poetarum eam multis argutiis, fabulis pravisque opinionibus de natura, vita, moribus et ingenti numero deorum deformaverit, a probis majorum moribus ad impietatem et scelera defecisse. Hæc igitur *θεολογούμενα*, et commenta poetarum multis deridentur salibus facetiisque (ut in Luciani Dialog. Deorum), sed et nimia forsā ingenii orationisque luxurie, et iudicio paullo iniquiori de mythologia vet.¹

VAR. 36. *Illis*, 22.

NOT. 37. Stulti et simplices sunt, qui deos verentur perjuriorum vindices. — *Aræ rubenti* scil. igne, vel potius sanguine victimarum.

NOT. 38—52. Festiva, sed declamatorio potius, quam poetico dicendi genere adumbrata descriptio aurei sæculi, quo Ausonum adeoque Aboriginum Latinorumque religio admodum simplex fuit, et præter Saturnum, Janum, Picum et Faunum alios ignoravit deos; qui postea ex Græcorum mythologia adsciti sunt. Conf. Var. Lect. ad vs. 41. — *Indigenæ*, prisci incolæ Latii, Aborigines, non tantum *ἐγχώριοι*, sed etiam *αὐτόχθονες*, *αὐθιγενεῖς*, *hæc more*, hac simplicitate ac fide, pietate et sanctitate vitæ, *vivebant*, aurea ætate, qua regnavit Saturnus, prius quam hic, a Jove filio suo exutus regno, *fugiens diademate deposito sumeret agrestem falcem*, symbolum messis: nam ipse Saturnus fuit symbolum melioris vitæ, cujus origo a statione, messe frugibusque inventis repetenda est, et hinc Aborigines agri vitæque cultum docuisse fingitur.²

VAR. 40. *Saturnus fugiens, et erat virguncula Juno*, 11, plane eleganter

¹ Conf. Rigalt. de Satir. Javen. et ad Virg. Æneid. VII, et in Exc. II; supra ad III, 312 seq. ad Æneid. VIII, 314—329. Conf. supra VI, 1—13.

² Vid. Heyn. in Excurs. IV, et V,

264   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

et recte, iudice Schurzfl. qui monet, lacunas olim in primigenio exemplari poetæ fuisse, quas librarii, pro captu quisque suo, expleverint. Pro maioribus distinctionibus, vs. 41, 45, 49 et 50, positæ, substituendæ forsân minores, et verba *Prandebat*..... *Pondere* vs. 46—49, parenthesi includendæ, ut sic omnia a voce *tunc quum* vs. 40, pendeant. Hic certe est ordo sententiarum (conf. vs. 53), neque tot et tam longæ propositiones, quas poesis respuit, a luxuriante ingenio abhorrent.

VAR. 41. *Et primævus*..... *Jupiter* conj. Britan. coll. verbis Claudiani: *Talis ab Idæis primævus Jupiter antris Possessi stetit arce poli*. Annotatio Hein. est hæc: «Vocem *privatus* corruptam esse statuunt Barmannus primus et secundus ad Prop. III, 1, 27, quorum ille coniecit *Et vagiret adhuc*, hic autem *nutritus* vel *lactatus*, fortasse quia Jovem puerulum adhuc in Idæis antris vix *privatum* dici potuisse putabant. Sed hanc vocem non nimis premedam esse puto; nil dicere voluit poeta, nisi Jovem nondum regnasse.»

Nor. 40, 41. *Tunc, quum adhuc Jupiter*, quo regnante argentea fuit ætas, *privatus*, regno nondum paterno potitus, aleretur in *Idæis antris*, neque jam uxorem duxisset *Junonem*. Conf. VI, 14—16. — *Antris Idæis*, Idæ, montis Cretensis. Fuere tamen, qui Jovem in Ida, Phrygiæ monte, natum educatumque traderent, postquam confusæ fabulæ Cretenses et Phrygiæ.¹

Nor. 42—45. Tum vita deorum a poetis nondum ad heroum vitam accommodata erat, nec tam luxuriosa etiam efficta, vel jucunda et otiosa, ut Saliarem in modum quotidie epularentur. Poetæ fabulantur, quod vel tironibus notum est, convivia a diis heroum more agi, iisque *ad cyathos*, a poculis, οἰνοχόους esse (ut apud Prop. IV, 8, 37, et Hor. Od. I, 29, 8, ubi vid. Mitscherl.), *puerum Iliacum*, Ganymeden, pulcherrimum, juvenem filiamque Trois, vel Erichthonii, vel Assaraci, vel Ili, regum Trojanorum, et *formosam Herculis uxorem*, Heben.

VAR. 44. *Et jam pro etiam revocavi* ex 23, 25, 45—50, 55—60, 62, 65—69, 71—77. Vetus scholion est: *etiam exsiccatō fæculento, aut liquifacō*. Inde Schurzfl. hæc notavit: «Schol. forte *sacpato* legit. Glossæ: *sacco, exprimo, decolo*. In utribus habebant olim vina. Decolatis igitur exinde fæcibus brachia, tanquam oleo aliquo, unxisse Vulcanum ait poeta.» Præstiterit *nec jam*, vel potius *aut jam* ad *cyathos* erat, *libato nectare tendens*, etc. vid. Comm.

Nor. 44, 45. Verba explicatu difficillima, nec a quoquam interpretum intellecta:² quæ hæc sensu capio: *Nec puer Iliacus ad cyathos* (erat,

¹ Vid. Passerat. ad Prop. III, 1, 27, et Heyn. ad Apollod. I, 1, extr. pag. 15, 16, ed. rec. pag. 7.

² Hæc verba varie interpretantur,

vel: nondum Vulcanus, post haustum in cælo nectar deteraisque brachiis, revertebatur ad officinam Liparæam; vel, nondum Vulcanus brachia de-

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM. 265

vel quum nec... esset), nec *Herculis uxor et Vulcanus*, pocillator deorum, ex officina *Liparæa* arcessitus, fumo niger, et hinc *brachia* e fornace et camino *nigra tergens*, sibi detergens, quum in eo esset, ut porrigeret diis pocula, *nectare*, vino deorum, more olim solito, *jam siccato*, exhausto, ex crateribus, maioribus vasis in abaco positis, et in *cyathos*, minora pocula, infuso. Conf. ad V, 47. Nam Juvenalis respexit locum Homer. Iliad. I, 597 seq. ubi Vulcanus

Αὐτὰρ ὁ τοῖς ἄλλοισι θεοῖς ἐνδείξια πᾶσιν
ὄινεχός τε, γλυκὺ νέκταρ ἀπὸ κρητῆρος ἀφύσσων.

(Ut h. loc. *siccato nectare*, et apud Homer. Od. IX, 9, 10.

..... Μῖθυ δ' ἐκ κρητῆρος ἀφύσσων
ὄινεχός πορεύεται καὶ ἐγγαίῃ διαπείσσειν).
ἄσβεστος δ' ἄρ' ἐνὼρτο γέλωι μακάρεσσι θεοῖσιν,
ὃς ἶδον Ἥφαιστον διὰ δώματα πομπύοντα.

Notavit simul discrimen insigne illorum pincernarum, e quibus duo fuere *formosissimi*, Ganymedes et Hebe, tertius vero deformis, Vulcanus claudus et fumo *niger*, nec sine irrisione deorum et pocillatoris. Conf. X, 130 seq. et V, 52—62, ibique not. Verba tamen *siccato nectare* paullo durius sic dicta, et lectio vulgaris emendanda videtur. Olim suspicabar legendum esse: *nec jam*, vel potius, *aut jam* (ut mox vs. 50) scil. ad *cyathos* erat, seu quum esset *siccato nectare tendens* (extendens, protendens) *Brachia Vulcanus*, scilic. quum pocula diis porrigeret. Has conjecturas, quarum me nondum poenitet, reprobavit *Heinecke*, cujus nota est: «Post *neque* disjunctivas particulas *aut*, *vel*, etc. negandi vim habere, nullo modo autem *et*, *ac*, *que*, docere studet Bentl. ad Horat. Epod. 16, 6, et Serm. I, 6, 68, cum quo facit *Ruhnken*. ad Vellei. II, 45. Sed vid. (præter *Burm.* ad Ovid. Met. III, 492; *Ern.* ad Tac. Ann. I, 32; *Johnson.* et al.) summum *Wolfium* acute pro more suo de his disputantem ad Tac. Ann. I, 32. Mox in iis, quæ sequuntur, mendum esse puto; ea certe, quæ interpretes attulere, nauci non sunt. Ipse nihil, quod satisfaciat, extundere potui. Quid dicamus vero de conjectura *tendens*? Quomodo Vulcanus pocula porrigere potuit *siccato nectare*? Potuit omnino, si verba *siccato nectare* eo quo supra dixi, et ad V, 47, sensu acceperis;

tergens, deorum accumbebat mensæ, et nectar potabat; vel, nondum erat Vulcanus faber deorum, qui jam post remotas epulas et mensam, ubi nectar exhausit, surgit, manus *tergens*, aqua lavans, aut potius madesfaciens et irrigans nectare epoto; vel denique, nondum Vulcanus in officina *Liparæa*

epotum nectar nigro brachio ab ore detersit. Ceterum omnia plana esse, et facilia dicit Ach. in hoc sensu: et quum nondum *Vulcanus*, *tergens brachia nigra* foligine tabernæ; et *jam siccato nectare*, exhausto prius poculo nectaris pleno, ad *cyathos* adhuc esset.

quem, etsi præfracte eam defendere nolim, probabilem certe faciunt ea, quæ notavi. Nihil vero difficultatis et plus salis h. loc. inerit, si repositus: *libato nectare tendens*, etc. Ita Vulcano non tantum pincernæ, et quidem nigri, partes tribuuntur, sed etiam prægustatoris, qui vina convivis porrigenda *libat*, vel *delibat*, hoc est, antea et primus vel leviter, et primoribus labris gustat, prægustat, προγούεται; vid. ad VI, 633. Pro *libato* a librariis facile substitui poterat *siccato*. Utrum itaque, vel nulla opus sit medicina, vel lethior meliorque adhiberi possit, judicent me acutiores. Comparandus autem est locus similis, et facetiarum plenus Luciani in Dial. Deorum, V, c. 4, et 3. ΖΕΥΣ. Τὸν Ἡφαιστον εἶδει τὸν σὸν υἱὸν οἶνοχῆιν ἡμῖν χωλεύοντα, ἐκ τῆς καμίνου ἤκοντα, ἐπὶ τῶν σπινθέρων ἀνάπλεον, ἄρτι τὴν πυράγγραν ἀποτιθέμενον, καὶ ἀπ' ἐκείνων αὐτῶν τῶν δακτύλων λαμβάνειν ἡμᾶς τὴν κύλικα καὶ ἐπισπασμένους φιλεῖν μεταξὺ, ὃν οὐδ' ἂν ἡ μήτηρ σὺ ἴδῃς φιλησίας, ὑπὸ τῆς ἀσδόλου κατηθαλωμένον τὸ πρόσωπον. Ἠδέως ταῦτα· οὐ γὰρ καὶ παρὰ πολλὸν ὁ οἶνοχόος ἐκείνος ἐμπρέπει τῷ συμποσίῳ τῶν θεῶν· ὁ Γανυμήδης δὲ καταπεμπτός· αὐθὺς ἐς τὴν Ἰδην· καθαρὸς γὰρ καὶ βοδодάκτυλος, καὶ ἐπισταμίνως ὀρέγῃ τὸ ἐκπῶμα καὶ, ὃ σε λυπεῖ μάλιστα, καὶ φιλεῖ ἥδιον τοῦ νίκταρος. ΗΡΑ. Νῦν καὶ χωλὸς, ὦ Ζεῦ, ὁ Ἡφαιστος, καὶ οἱ δάκτυλοι αὐτοῦ ἀνάξιοι τῆς σῆς κύλικος, καὶ ἀσδόλου μεστός ἐστι, καὶ ναυτιᾶς ὀρῶν αὐτὸν, ἐξότου τὸν καλὸν κομήτην τούτου ἢ Ἰδὴ ἀνέθρεψε· πάλαι δὲ οὐχ ἑώρας ταῦτα, οὐδ' οἱ σπινθήρες, οὐδ' ἡ καμίνος ἀπέτρεπόν σε μὴ οὐχὶ πίνειν παρ' αὐτοῦ. ΖΕΥΣ. Εἰ ἄχθῃ παρὰ παιδὸς ἑωραίου δεχομένη τὸ ἐκπῶμα, σοὶ μὲν ὁ υἱὸς οἶνοχοεῖται· σὺ δὲ, ὦ Γανυμήδης, ἐμὲ μόνον ἀναδίδου τὴν κύλικα, etc.

NOT. 45. *Fulcani* et *Cyclopium taberna*, seu officina a poetis collocatur in iis locis, quæ ignibus subterraneis ardent, præcipue in *Ætna*, *Lemno*, insulis *Æoliis* seu *Vulcaniis* circa *Siciliam*, earumque potissimum maxima, *Lipara*.¹ — Alii in alias sententias abeunt interpretes; plurimas jam retulit *Ruperti*, quibus ego quasdam subijciam. Ipse, quem sequimur, editor *Goettingensis* ad finem operis sui hanc notam addidit: « *Brachia tergens*, detergens fuliginem sudoremque. Conf. *Luciani Dial. Deorum*, XV, 1, ubi *Vulcanum* dicit ἰδρῶτι βρόμενον, εἰς τὴν κάμινον ἐπικουφόςτα, πολλὴν αἰθάλην ἐπὶ τοῦ προσώπου ἔχοντα. » Recens apud nos *Juvenalis* interpres, clar. *Baillot*, vult *siccato nectare* intelligi *Vulcanum*, quia claudus erat, et ideo non pedibus celer, aliquando ad convivia deorum tardius advenire. quum jam calices epoti sunt, nectarque exhaustum. *Crammer* autem dubitat an interpp. ceperint mentem satirici, qui post multas multorum interpretationes et conject. etiamnum. majorem opem expectare videtur. Itaque et ipse locum tentat, legendo: et non, *siccato nectare*, torquens *brachia*, vel *tollens*, hac sententia: « quum necdum *Vulcanus*

¹ Vid. Heyn. ad Virg. *Æneid.* VIII, 416 seq. (nost. edit. t. III, p. 437, H. in *Dian.* vs. 47, et Koeppen. ad Homer. *Iliad.* α, 594. Conf. supra ad 438. Ed.); Spanhem. ad *Callim.* I, 8, et X, 132.

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM. 267

epoto in deorum conviviiis nectare, mox nigra brachia movet in taberna Liparea. - Ed.

NOT. 46. *Prandebat quisque deus sibi*, privatim, solus; nondam enim luxuriosierant. ¹

NOT. 47 seq. Πολυθεία, a poetis efficta, lepide irridetur. Conf. Plin. II, 7, et Cic. de Nat. Deor. passim.

NOT. 48. Conf. Wernsdorf. Poet. min. tom. III, pag. 56; nostr. edit. tom. II, pag. 113. Ed. — *Miserum*, bene, ob gravitatem ponderis.

VAR. 49. *Necdum*, 21.

VAR. 50. *Pluto*, 16, 17, 18, 22, 23, 24, 64. *Pluton*, Πλούτων, dicitur Virg. *Eneid.* VII, 327; Claud. R. P. I, 276 al.

NOT. 49, 50. Nondum aliquis poeta commentus erat, Saturni filios, Jovem, Neptunum et Plutonem de mundi imperio *sortitos* esse. — *Imperium profundum*, maris (non inferorum), *triste*, ob tempestates, in mari sævientes, quæ tot calamitatum causæ sunt. — *Pluton*, Πλούτων, *torvus*, sævus, durus, inexorabilis,

. . . . . Αἰδης ἀμελιχος ἢ ἀδάμαστος.

Τούνεκα καὶ τὰ βροτοῖσι θεῶν ἐχθιστος ἀπάντων,

Hom. *Iliad.* IX, 158, 159. — *Cum conjuge Sicula*, Proserpina, in Sicilia nata et rapta a Plutone juxta Hennam, unde et *Hennæa* dicitur. De Proserpina, vid. *Creuzer's Symbolik*, tom. IV, pag. 344 seq.

VAR. 52. *Legibus*, 24.

NOT. 51, 52. Conf. ad II, 149 seq. Nondum aliquis poeta fabulose multa tradiderat de inferis et pœnis ibi luendis, verb. caus. de *rota Ixionis*, de *Puriis*, de *saxo* Sisyphei et de *vulture atro*, jecur Tityi et Promethei depascente; neque etiam de *regibus* iudicibusque *infernis*, de Plutone, Minoe, Æaco, Rhadamantho, Triptolemo: nam his non opus erat, quum scelera ne nota quidem essent, nedum admitterentur, neque talia in mentem veniebant hominibus, quorum et vita et religio simplicissima erat.

NOT. 53. *Improbilas*, exemplum improbitatis, *illo ævo*, quod poetæ aureum dixerunt sæculum, *admirabilis*, inusitata et inaudita, *fuit*, ut nunc probitas, de quo vid. mox vs. 61 seq.

VAR. 54. *Quod pro hoc*, 13, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 27, 45, 49, 54, 55, et XXXIII Codd. Paris. Id recepit Ach. *quoque pro hoc*, 22.

¹ Henninius putabat, deorum delicias scopitice exagitari, quasi qui bis de die saturarentur, quod Plato in *Epist.* ad Diogen. et Cic. *Tusc. Quæst.* V, in *Ital*is *Siculisque* mensis impro-

baverint. Sed poeta potius communia deorum convivia ridet, et *prandere* hoc loco est idem quod *cœnare*; hæc autem verba opponuntur vers. 42 seq.

268 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

VAR. 55. *Adsurrexerit*, 21, 22, 24.

NOT. 55 seq. De antiquissima hac honoris testificatione et veneratione majorum natu vid. Heyn. ad Virg. Eclog. VI, 66; Koenig. ad Claudian. XXI, 48 (*cedentes spoliis assurgentesque videbas*); Intpp. Gell. II, 15, et inpr. Klotz. ad Tyrt. pag. 139.

VAR. 56. *Quicumque*, 21 a m. pr. — *Ille*, 22.

NOT. 56. *Barbato*, non viro tantum, sed etiam juveni, cui *prima lanugo* erat. Conf. vs. 59. — *Licet ipse puer videret plura domi fraga*, etc. hoc est, quamvis ditior esset. — *Fraga* autem et *glandes* primi hominum cibi erant solæque divitiæ. Conf. VI, 10; Plin. XVI, 3, et 5; XVIII, 7, et 8; XXI, 15.

VAR. 57. *Fraga*, 1, 14, 18, 21 a m. pr. 23, 24, 48, 59, 70, 75, 76, 77, et quidam Codd. Paris. in his Alex. *Arva*, 44 b. 83, 84. *Farra*, 10—13, 15, 16, 17, 19, 29, 21 a m. sec. 22, 25, 26, 27, 45, 46, 47, 49, 50, 54—58, 60—69, 71—74, et plerique Codd. Paris. prob. Autumno, quia *fragorum acervus* custodiri non possit (!); nec improb. Farnab. quod Juvenalis respexisse videtur Ovid. Met. V, 131. Sed aurea ætate homines solis arborum fructibus atque herbis victitasse, jam alii monuere. — *Majoris*, 15, 17.

NOR. 58, 59. Dodwell. in Anal. Quintil. pag. 79 et 136. « *Prima*, inquit, adolescentiæ barbatae *lanugo* ab anno censebatur ætatis XVIII, eoque, ut videtur, expleto. Hoc nos docet h. loc. Juvenalis, quum *barbatum* suum, quem *puero* opponit, *quatuor duntaxat annis* puero majorem agnoscit, et *prima* tantummodo lanugine vestitum. Ita *prima lanugo* in annum XVIII expletum convenerit, quum etiam *pueritia* in anno XIV similiter expleto terminata fuerit. Inde *barbatuli juvenes* (Cic. ad Att. I, 14) appellabantur ad illum usque annum, ut videtur, quo *barbam primam* *radabant*, ætatis scilicet XXI. Hanc *pubertati plenæ* ætatem constituunt JCti (Dig. L. I, tit. 7, lib. 40, 1; L. XXXIV, tit. 1), usque a temporibus Hadriani. Nec id immerito, etiam pro sententia veterum, etc. — *Venerabile* fuit *præcedere quatuor annis*: ita nimirum, ut *parem* aliquatenus reverentiam illam agnoscat poeta, quæ a pueris primæ juvenum lanugini dari solebat et ætati barbatae; utrobique enim pariter *adsurgebant*, proinde aliam illam, nec suæ æqualem, ætatem agnoscentes. » Conf. ad VI, 105.

VAR. 59. *Pars* quidam, probb. Ascensio et Lubino, ut sensus sit: tam venerabilis erat lanugo, quæ prima est pars vel initium senectæ.

NOR. 59. *Primæ lanugini*, adolescentis, etsi adhuc imberhibus, idem adeo honor habebatur a pueris, qui *sacræ*, venerandæ, *senectæ*, senibus, veneratione dignis, a juvenibus. — *Prima lanugo*, ut *ἰουλος*, et in Luciani Amor. c. 10, μέχρι τοῦ πρώτου ὑπογραφίντος αὐτοῦ χροῦ. Conf. clar. Boissonade ad Herodiani Partitt. pag. 43, et ad Nicet. pag. 101, ubi et hæc

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM. 269

adnotavit : « ex vs. 55, 56 patet, *par* qui sit intelligendum. Cod. Thuan. habet *pars*, quod neutiquam malim, posset tamen defendi, debuisset saltem ab Ach. non prætermitti. »

NOT. 60, 70. Nostris temporibus fides et probitas portento miraculose similes sunt. — *Depositum* dicitur, quodcumque deponitur apud aliquem eique adservandum traditur.

VAR. 61. *Veteres... folles*, 21.

NOT. 61. *Follem*, saccum, crumenam (ut XIV, 281; Veget. II, 20; Plaut. Aul. II, 4, 23, *veterem*, dudum sibi commissum, cum tota *ærugine*, cum omni pecunia, quæ fuit in eo et præ vetustate ac situ jam æruginem contraxit. *Æris* vitium *æruugo* dicitur, ferri *robigo*, seu *robigo*, Schol.

VAR. 62. *Tabellis*, 10, 16, 20, 23—27, 45—48, 50, 56—59, 64—67, et XII MSS. Paris.

VAR. 63. *Coronanda*, 19.

NOT. 62, 63. Ejusmodi *fides* nunc *digna* videtur, quæ, prodigii instar, in *libellis Tuscis*, hoc est, haruspicum, notetur, et ex horum prescripto expietur lustreturve *agna* aliave victima iratis diis cæsa. Haruspicina, quæ jam Pelasgis in usu fuit, ab Etruscis maxime exulta est, et ab iis ad Romanos pervenit : unde *Tusci libelli*, ut *libri Etruscorum* apud. Cicer. de Div. II, 23, et *Etrusæ disciplinæ volumina*, apud Plin. II, 83, seu 85. — *Coronata agna* : nam victimæ et vittis, et sertis floribusque ornabantur.

NOT. 64—70. *Egregii sanctique viri* exemplum nunc tam rarum est, ut simile sit *monstro*, quale est *bimembris puer*, etc. Cicero de Div. II, 28 : « Si, inquit, quod raro fit, id portentum putandum est, sapientem esse, portentum est : sæpius enim mulam peperisse arbitror, quam sapientem fuisse. » — *Monstrum*, insolita species; vid. ad II, 122, 124. Poeta autem paullo prolixior h. loc. videri potest in recensendis variis *monstris*, ostentis, prodigiis portentisque vs. 65—20. De horum aliorumque generibus ac causis vid. Heyn. Opusc. Acad. tom. III, pag. 198—215, et 255—274. — *Bimembri puero*, duplicia vel hominis animalisque membra habenti, partui monstroso. Conf. Liv. XXVII, 11, et XLI, 26; Heyn. loc. laud. pag. 271, 272. *Piscibus inventis sub miranti* (vid. Var. Lect.) *aratro* terram scindente. Conf. Liv. XLII, 2; Strab. XII; Plin. IX, 57, seu 83, ibique Hard.

VAR. 65. *Ut*, 17, 21, 49, 55, et Cod. quidam Pith. — *Aut restitui ex* 11, 25, 23, et 10, 12, 16, 17, 19—22, 24—27, 45—50, 54—69, 71—74. *Vel*, 14, 18, 70, 75, 76, 77, 82. Hand dubie id substitutum ab iis, qui hiatum, Juvenali familiarem, non concoquebant; vid. supra ad I, 151. — *Miranti* revocavi ex 10—13, 16, 17, 19—27, 45—50, 54—69, 71—74, Cod. quodam

Pith. et omnibus fere MSS. Paris. Nam præclare sic summum adumbratur monstrum, cujus novitatem ipsum aratrum mirari fingitur, et more poetarum sensus tribuitur rei inanimatæ. *Aut miranti sub aratro*, 11, 23. *Et miranti sub aratro*, 16, 17, 19—22, 24, 45, 46. *Et miranti jam sub aratro*, 10, 12, 25, 27, 47—50, 54—69, 71—74. Sed jam insertam ob metum laborantis metri, qui vanus est. *Aut mirantis jam*, 15. *Pueroque miranti*, 13. *Puero admiranti* Cod. quidam Pith. *Mirandis*, 1, 14, 18, 70, 75, 76, 77, 81, 82, et nonnulli Codd. Paris. probante Schurzfleisch. qui monet, *pisces mirandos* dici, ut infra vs. 70. *gurgites miros*, quod inter θαυμάσια ἀνοήματα referantur. Sed nostra lectio longe venustior est, hæc emendationem sapit et quidem ineptam: non enim *pisces* sunt *mirandi*, sed mirandum est, quod *sub aratro inventi* sint. *Vel liranti sub aratro* ingeniose emend. Gatak. ad Antonin. pag. 253, et *Dussault* coll. Varr. R. R. I, 29, *tertio quum arant jacto semine, boves lirare dicuntur*.

VAR. 66. *Fetæ* scripsi pro *fatæ*; vid. ad XI, 40.

NOT. 66. *Mulæ fetæ* exemplum rarissimum quidem (unde et proverbii loco dicebatur *quum mula pepererit*, verb. caus. Suet. Galb. cap. 4), sed non omnino negandum.¹

NOT. 67. *Lapidei imbris* crebra fit mentio apud Livium, verb. caus. I, 31; VII, 28; XXI, 62; XXII, 36; XXIII, 31; XXV, 7 al. Conf. Plin. II, 58; XXXI, 1, et de caussa hujus prodigii, a violentis ventis repetenda, qui lapides in altum sublatis iterum in terram (vel de montibus quoque) dejecerint, Heyn. loc. laud. pag. 212, 213.

VAR. 68. *Examenve* pro *examenque* legendum semper putavi, et nunc recepi ex 11.

NOT. 68. *Examen apum* in pendentis *uvæ* speciem (βερρυδὼν Homer. Iliad. II, 89) *considens in culmine delubri* domusque, vel in arbore, foro, castris signisque militaribus, sæpius in dira refertur omina. Conf. intpp. Sil. VII, 64 seq. Virg. Georg. IV, 554 seq. et *Æneid.* VII, 64 seq. Harduin. ad Plin. XI, 17, et Drak. ad Liv. IV, 33. — *Apium* pro *apum*.²

VAR. 69. *Delubrum*, 11, quod pro *delubrorum* positum suspicabatur Schurzfleisch.

VAR. 70. *Gurgitibus niveis*, vel *nigris* conj. Schrader. et *rubris* cel. Jacobs. qui hæc adnotavit: «Vulgatam forte defendas ex Virg. Georg. I, 477. Juvenalis tamen antitheses captandi consuetudo efficit, ut existimem, pro *miris* signifi-

¹ Conf. Liv. XXXVII, 3, Aristot. Anim. VI, 24; Plut. Plac. philosoph. V, 14; Harduin. ad Plin. VIII, 44, seu 69; Spallanzani Memorie sopra i

nulli. Modenæ, 1768, 8, et Bochart. Hieroz. I, 2, 20.

² Vid. ad Sil. loc. cit. et Ernesti ad Tac. Ann. XII, 61.

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM. 271

cantius olim vocabulum fuisse positum. Inter prodigia, quæ Cæsaris mortem portendebant, puteos fluviosque cruorem manantes laudant Virg. Georg. I, 485; Cic. de Div. II, 27, et Dio LXII, 1, pag. 1002. His vero non opus esse conjecturis, quum *gurgites miri* sint inusitati, qui hominibus admirationem timoremque injiciant, monet Hein. — *Aut lactis præstiterit*. Ita quoque legendum censet Jacobs. — *Fertice*, 12, 21, 22; vid. ad VI, 524.

NOT. 69, 70. *Amnes* passim memorantur *fluxisse gurgitibus miris*, portentosis, hoc est, sanguineis (conf. Var. Lect.), aut *vortice lactis*, aquis scil. a soli cretacei aut argillacei, aut ferruginei contagione albescentibus, aut rubescentibus, aut nigrescentibus. Conf. Heyn. Opusc. Acad. tom. III, pag. 265, 266; Liv. XXII, 1; XXIV, 19, 44; XXVI, 23; XXXIV, 45; Plin. II, 56. — *Gurgitibus* et *vortice* poet. pro aquis. *Grægas gurgites miros* referebat ad nimiam vim aquarum, quæ religionem fecerit.

NOT. 71 seq. Infortunium tuum neque insolens est impio hoc sæculo, neque magnum, si comparetur cum iis, quæ passi sunt alii.

Ἄπαντα γὰρ τὰ μείζον' ἢ πέπονθέ τις
Ἀτυχήματ' ἄλλοις γεγονότ' ἐννοούμενος,
Τὰς αὐτὸς αὐτοῦ συμφορὰς ῥᾶν φέροι·

Timocles apud Athen. VI, 1, (2), pag. 223. — *Fraude sacrilega*, scelerata, improba, quæ scil. perfidia et perjurio amici fiebat.

VAR. 73. *Ile*, 12, 15, 16, 17, 19—24, 27 a m. sec. 45, et omnes Codd. Paris. e quibus illud restituit Achain. *Illo*, 25, 27 a m. pr. 47, 48, 56—60, 64, 65.

NOT. 73. *Arcana*, hoc est, sestertia arcano seu secreto apud aliquem deposita, ejusque fidei clam, sine testibus, commissa.

VAR. 74. *Partem*, 77. — *Ceperit*, 23.

NOT. 74. *Patulæ*, amplæ.

VAR. 75. *Est non exstat* in 24.

NOT. 75 seq. Apta improbitatis imago et simul irrissio theologiæ veterum vel doctrinæ de diis, quos vel minus hominibus metuendos esse poeta docet. Lucianus Timon. c. 2 seq. Θᾶπτον, inquit, τῶν ἐπιτοκεῖν τις ἐπιχειρούντων ἔωλον θρυαλλίδα φοβηθεῖν ἂν, ἢ τὴν τοῦ πανδαμάτορος καραυνῷ ἐλόγη, etc.

VAR. 76. *Sciet*, 16.

NOT. 77. *Neget* depositum amicus tuus.

NOT. 78. *Fulgmina Tarpeia*, hoc est, Tarpeii seu Capitolini Jovis.

NOT. 79. *Frameam* gladium fuisse docent Isidorus et August. Ep. 120, cap. 16, sed hastam Tac. Germ. cap. 6, ubi vid. Lips. *Cirrhæus vates*, μέντις, ut *Dolius vates* apud Virg. Æneid. VI, 12. Apollo Delphicus, sic

dictus a *Cirra*, Phocidis oppido et navali Delphorum, quod inde pro ipsis Delphis ponitur. Ei *spicula* et arcum dari, notissima res est.

NOT. 80. Conf. Tibull. I, 4, 25. — *Calamos*, sagittas. — *Puella venatrix* est Ἀρτεμις ἀγροτέρα.

VAR. 81. *Ægei* al. etiam Hennin. Sed *Ægeus*, Αἰγύς, Thesei pater, a quibusdam Pandionis II., ab aliis Scyrii, ab aliis Phemii (vid. Heyn. ad Apollod. pag. 871 sqq.), a nemine vero, quod sciam, Neptuni filius editur. Eum quidem in mare *Ægeum* se præcipitasse eique dedisse nomen, fabulantur Diodor. IV, 62, 63; Pausan. I, 22, 5, et Hygin. f. 43, non vero, eum propterea filium Neptuni creditum esse, quod nonnulli suspicantur. Illud quoque mare non Αἰγῆον, sed Αἰγαῖον dicitur. Fac tamen, *Neptunum* etiam *Ægei patrem* esse editum, hæc appellatio Dei, cui a poetis multi tribuuntur filii, admodum h. l. jejuna est, ne quid gravius dicam. Multo exquisitior vulgata lectio *Ægei*, a nobis restituta, quæ etiam in plerisque certe Codd. MSS. reperiretur, nisi hi diphthongos respuerent; vid. Comm.

NOT. 81. *Tridens* insigne Neptuni, quod tamen et Nereo tribuitur a Virg. *Æneid.* II, 418. — *Neptunus* docte dicitur *pater Ægei* seu maris (ut apud Horat. Od. II, 16, 2, et Virg. *Æneid.* XII, 366), quoniam in eo præcipua illius sedes est, unde et ipse *Ægeus* vocatur. vid. intpp. Virg. *Æneid.* III, 74. Cur vero *pater* maris appelletur, vid. ad VI, 394.

VAR. 82. *Addidit*, 16, 23.

NOT. 82. *Herculis arcus* et sagittæ fatales ac Philocteti dono datæ; quod vel ex Hygini fab. 102, notum.

NOT. 83. *Armamentaria cæli* facete dicuntur.

VAR. 84. *Si verum pater*, 24. — *Et abest* a 15, 24, 25, 27, 46, 47, 49, 54—58, 60, 64, 65.

NOT. 84—85. Non tantum *jurabit per caput filii*, ut solebant patres, sed, quod horribilius, se, Thyestæ exemplo, manducaturum filii *sinciput* adseverat; Grang. *Comedam*, scil. si mentior. — *Sinciput flebile nati*, hoc est, flebilis, miserandi nati, ut *sinciput miserabile* apud Sidon. V, 418. *Sinciput* totum caput, ut apud Plaut. Men. III, 2, 41; IV, 2, 69, al. etsi proprie vel dimidiam ejus partem (quasi *semicaput*), vel priorem ita dicunt. — *Aceto*, condimento capitis. — *Phario*, *Ægyptio*: nam *Pharos*, parva *Ægypti* insula de qua vid. supra ad VI, 83, totam passim *Ægyptum* designat. *Ægyptum* autem *acetum* laudant Martial. XIII, 122, et Athenæus II, 26, seu 66 (καλλιστον δ' ὄξος εἶναι, φησὶ Χρύσιππος ὁ φιλόσοφος, τό τε Αἰγύπτιον καὶ τὸ Κνίδιον.)

VAR. 86. *Sunt, qui in Fortunæ jam casibus*, 10, 12, 17, 19—22, 24—27, 45—47, 49, 50, 54—69, 71—74, 77, et XXX MSS. Paris. prob. Ach. cujus nota est: « Hanc lectionem nostram fecimus, etsi aliter euphonia postulat,

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM. 273

propterea quod non inutile prorsus nobis visum est *τὸ jam*, hoc est, ea etiam
 etate. Nam a Lucretio Epicureorum doctrina, qua omnis providentia deorum
 tollitur, tantopere invaluerat, ut pars altera Romanorum ei sectæ fuerit addicta,
 altera sectæ Stoicorum, pauci Academicorum, quos notat vs. 90 seq. » *Sunt qui*
Fortunæ jam casibus, 16, 23, et quidam Codd. Paris. *Sunt, qui Fortunæ sub*
casibus, 13. *Sunt qui Fortunæ jam lapsibus*, 30. — *Ponunt*, 10—13, 15, 16,
 45, 50, 60—63, 65, 68, 69, 71—74, 77. Sic et mox vs. 87. *Cedunt*, 10, 11,
 12, 15, 16, 22, 25, 27, 45, 46, 47, 49, 50, 54—58, 60—64, 65, 68, 69, 71—
 74, 77. At vid. supra ad XII, 101.

ANAL. 86—119. Causæ memorantur, cur multi homines pejerare
 non dubitent.

NOT. 86—88. Notæ sunt sententiæ veterum philosophorum, qui
 deos vel esse, vel, ut Epicurei, res humanas curare negabant, quique
 Naturam credebant vel nihil aliud quam Deum, vel ab eo diversam
 esse. Conf. quos jam alii laudarunt, Plin. II, 7; Senec. de Provid.; Cic.
 de Nat. Deor.; Plut. de Plac. Philos. I, et inpr. Barth. ad Claudian. in
 Rufin. I, 1 seq. pag. 1077—1094. De antiquorum vero philosophorum
 theologia accuratius disputarunt Tiedemann, Meiners, Buhle et Tenne-
 mann. — *Omnia ponant*, omnes res humanas contineri existiment.

NOT. 87. *Moveri*, gubernari.

NOT. 88. *Natura volvente vices*, moderante vicissitudines, ut apud
 Virg. Æneid. III, 376, et Claudian. in Rufin. I, 6, ubi vid. Barth.

VAR. 89. *Atque ergo*, 11.

NOT. 89. *Altaria tangunt*, qui vel precantur, vel jurant. Confer. ad
 XIV, 219.

ANAL. 90—105. Præclare perjurorum animus adumbratur.

VAR. 91. *At pejerat*, 16.

NOT. 93. Perjuri ab ipsis Diis pœna et plerumque quidem præsentī,
 inpr. cæcitate, multari credebantur et ab Iside. Conf. Ovid. Amor. III,
 3, 1, 2, et ex Ponto I, 1, 51 seq. Apul. Met. VIII, pag. 213, 9, ed. Elm.
 Jacobs. ad Anthol. Gr. vol. II; part. II, pag. 466, et Jablonski Panth.
 Egypt. tom. I, pag. 111, 112, ubi monet, magnam semper fuisse et esse
 hodie in Ægypto cæcorum multitudinem, hanc vero cæcitatem a super-
 stitiosis hominibus Isidis iræ, non naturalibus causis, tribui. Idem de hac
 dea copiose egit ibid. tom. II, pag. 3 seq. — *Isidis* autem sacra e peregrin-
 nis maxime vigeant Romæ et superstitionissime agebantur. Conf. ad VI,
 525—541, XII, 28, et Heyn. ad Tibull. I, 3, 23 seq. Ad hanc vanam su-
 perstitionem perstringendam spectat mentio Isidis et *sistri*, quo *irata* dea
lumina, oculos, excutere fingitur. *Sistrum* (*Isisklapper*) quo olim sacer-
 dotes Isidis accinebant iis, qui mortem Osiridis lamentatione complora-
 bant, erat æneum rotundumque crepitaculum, a *οσίσομαι*, concutere, sic
 dictum, in cujus parte superiore felis cum facie humana, in inferiore

Isis sculpta erat. Ejus « per angustam laminam, in modum baltei recurvatam, trajectæ mediæ paucæ virgulæ, crispante brachio tergeminos jactus, reddebant argutum sonorem, » ut utar verbis Apul. Metam. XI, pag. 258, 33. *

Not. 95. Aliæ pœnæ, quæ perjuris infliguntur ab iratis diis. — *Phthisis*, φθίσις, tabes lenta. — *Vomicæ putres*, ulcera putrida, apostemata, abscessus maligni puris pleni. *Sunt tanti æstimanda*, ut non eligantur cum opibus et patienter ferantur? « Melius est ægrotare cum divitiis, quam esse sanum pauperem, » Schol.

Var. 96. *Semper pro pauper, 16.*

Not. 96. *Podagram locupletem*, hoc est, quæ, vel si cum divitiis conjuncta est: non, quæ divitibus (immo luxuriosis) plerumque infesta et familiaris est. De podagra divitum pedibus insidiantem conf. Martial. XII, 17; Luciani Epigr. XXVII, in Brunck. Anal. tom. II, pag. 313, et Jacoba. ad Anthol. Gr. Vol. II, part. II; pag. 427 seq. — *Ladas*, velox cursor, qualis fuit Ladas, cursor Alexandri Magni, qui in Olympicis palmam tulit; vid. intpp. Catull. LV, 25; Martial. II, 86; X, 100; Pausan. II, 19, 6; III, 21, 1; VIII, 12, 3; X, 23, 9. — *Si non eget Anticyra, nec Archigene*, facete pro, si sanus est, si sapit. *Anticyra* pro helleboro seu veratro, cujus præstantissimum genus nascebatur parabaturque Anticyræ, cuique vis stomachi ventrisque insanorum, delirorum, etc. purgandi inerat, inpr. ubi in illa urbe, vel insula bibebatur. Conf. Pers. IV, 16 (ubi vid. Fülleborn. pag. 88, 89) Horat. Sat. II, 3, 83, 166, et Art. Poet. 300, loc. class. Gell. XVII, 15, et Plin. XXV, 5, seu 21, ubi conf. Hard. *Anticyra*, Ἀντίκυρα (propr. Ἀντίκυρρα, Cirrhæ adversa), nomen duarum urbium maritimarum in Phocide ad sinum Crissæum et in Phthiotide ad Maliacum sinum. Utrique hellebori proventus tribuitur, illi a Pausan. in loco classico, X, 36, huic a Stephano et Strabone, IX, pag. 288—299.

Var. 97. *Ne restitui ex 2, 21, 25, 56—60, 62, 64, 66, 68, 69, 71—76, et nonnullis MSS. Paris. Nec, 1, 3, 5, 10, 11, 12, 14—20, 22, 23, 24, 27, 45—50, 54, 55, 61, 63, 65, 67, 70, 77, 82. Non, 11. Malim Num dubitet*

* Vid. Plut. de Is. et Osir. cap. 63, Broekhus. et Heyn. ad Tibull. I, 3, 24; Isidor. Orig. II, 21; III, 13; Serv. ad Virg. Æneid. VIII, 696; Fabricii Antiquit. pag. 202; Schotti Obs. II, 6; intpp. Petron. 114, et Prop. III, 9, 43; Groter. Inscript. pag. 82, n° 3 et 4 (ubi imago sistri

expressa est); Oiscl. Thes. num. tab. 47 et 117, et in Comm. pag. 566; Maffei. Gem. an. T. II, tom. I, 2, 3; Spon. ant. mon. Jablonski, loc. laud. Bachlerii et Tollii Diss. in vol. VII; Thes. Græv. Fabretti Inscriptt. p. 467, 488; Böttigeri Sabina, pag. 204, 205; Creuzer's Symbolik, tom. I, pag. 335.

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM. 275

Ladas? — *Dubitat*, 3, 5, 10, 22, 23, 27, a m. p. *Dubitat*, vel *dubitet*: *laudas* si, etc. 2, 3, 5, 10, 11, 12, 15, 17, 19—22, 24—27, 45—49, 55—60, 65, 66, 67. *Laudas*, 16, 23. Sexcenties nomina propria sic corrupta.

NOT. 98. *Archigene*, hoc est, medico, qui mediam pertundat venam, vid. ad VI, 46, et 236. — *Plantæ*, pedis.

VAR. 99. *Præstet*, 16.

NOT. 99. Quid *Ladæ* profuit, in stadio Olympico vincere et tamen esurire? *Pisææ*, Olympicæ: nam Pisa urbs Elidis in Peloponneso, ad Alpheum fluvium, ubi Olympici agebantur ludi eo loco, cui postea Olympicæ nomen fuit. Victores autem in Olympiis ludis, Ὀλυμπιονίκαι, non modo coronis *oleagineis* (vid. Pausan. V, 15, 3, et 16, 2 al.), sed etiam aliis muneribus honoribusque fere divinis afficiebantur. Conf. *Le Voyage du jeune Anacharsis en Grèce*, cap. 38. At tot honores et præmia non ab inopia tutos præstabant victores.

ANAL. 100—105. Alia pejerantium effugia et perjurii causæ lepide memorantur.

NOT. 100. Sententia notissima. Χρόνια μὲν τὰ τῶν θεῶν πῶς, εἰς τέλος δ' οὐκ ἔσθ' ἐνὶ Eurip. in Ione, 1615. Conf. Plut. de Sera num. vind., Plat. de Legg. X; Plin. II, 7; Valer. Max. I, 1 ext. 3; Heyn. ad Tibull. I, 9, 4; Kœnig ad Pers. II, 24 seq. et Mitscherl. ad Horat. Od. III, 2, 32. — *Ut*, quamvis.

VAR. 101. *Curent*, 10. — VAR. 102. *Veniet*, 45, 46, 47, 57, 58. — *Sed exorabile*, 19. *Sed explorabile*, 15. *Si et exorabile*, 11, unde Schurzfl. conj. *Siet*! (sit ita, fiat, ἵππιφθες κύβοις). *Exorabile numen*, etc. — VAR. 103. *Is*, 45, 46, 47, 49.

NOT. 103. *Fortasse experiar*. Omnia, inquit vetus Scholiastes, adverso sunt fato; usque adeo ut in eodem crimine deprehensi, alter crucem mereatur, alter imperium. ED. — *His*, ejusmodi delictis, solet ignoscere, quia plerumque non puniuntur, vel quia non ad Numinis contemptum, sed ad commodum pejerantis spectant.

VAR. 105. *Pretium* vel *precium sceleris*, 10, 17, 19—22, 24, 27, 45—50, 54—69, 72—74.

NOT. 105. Exempla suppeditabit historia omnium temporum. — *Crucem*, servile supplicium. — *Diadema*, regiam dignitatem, regnum. Conf. ad VIII, 259.

VAR. 106. *Intrepidum*, 23.

VAR. 107. *Confirmat*, 15, 27, 54, 58, 64. — *Avocantem*, 24.

NOT. 107 seq. Egregie adumbratur perditorum hominum audacia. *Te ad delubra vocantem* eum, ut juret, *præcedit* talis homo, non sequitur, 18.

inmo paratus est trahere in jus te cunctantem et vexare, objurgare te velut sycophantam et calumniatorem. Sic φθάνει δὲ τε καὶ τὸν ἀγόντα dixit Strato Epigr. XXVI in Brunck. Anal. tom. II, pag. 365. Mutatio numeri, *confirmant, præcedit*, etc., passim obvia est et affectui apta.

VAR. 108. *Et vexare*, 10.

NOT. 110. *Fiducia innocentis*.

NOT. 110, 111. Conf. ad VIII, 186. *Urbani* non cognomen, sed epitheton scurræ, seu faceti hominis. Cf. Ernesti clav. Cic. ubi hæc notavit « *Urbanitas* est virtus ingenii animique, qua eleganter possumus, ut homines in urbe liberaliter educati, de omnibus rebus judicare, neque aliquid inepti et absurdi dicimus et facimus, sed potius venuste et cum specie quadam liberali; estque hoc genus urbanitatis per totam vitam, orationem moresque fusum. Hinc *urbanus* elegans in omni judicio, dicto, facto, qui opponitur imperito seu absono, ut ἀσυντός a Stoicis ἀμαθῆ: deinde perpetuo Romæ vivens, aut otiose, aut causas in foro gerens, etc. denique facetus, dicax, quales fieri solent otiose Romæ viventes nihilque agentes, nisi ut in foro stent, etc. unde tandem pro scurra dici coepit. » Conf. ad XVI, 25; Gron. ad Plaut. Trinum. I, 2, 165, et de Sestert. IV, 9; Scal. et Doer. ad Catull. XXII, 2, 9, 12, et Salmas. ad Poll. XXX tyr. pag. 316. — *Fugitivus scurra Catulli*, vid. ad VIII, 187.

NOT. 112—113. Ridet poeta Homeri commenta. *Tu miser exclamas*, ut vs. 31, 32. *Fingere* clamore *Stentora* χαλκιδόφωνον, ὅς τὸσον αὐδίσασθ', ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα, Hom. Il. V, 785. — *Gradivus*, Mars, *Homericus*, qualem Homerus effingit, Iliad. V, 859 seq.

..... ὁ δ' ἔβραχε χάλκιος ἄρης
ὅσον τ' ἐννεάχυλοι ἐπίπχον ἢ δακῆχυλοι
Ἀνέρες ἐν πολέμῳ, ἐρίδα ξυνάγοντας ἄρης,

VAR. 114. *Committere*, 11, 13, 18, 21, 22, 60. *Emittere*, 28, 68.

ANAL. 114—119. Facete increpatur ipse Jupiter ὄρκιος seu ἔρκων ταμίς et perjurii vindex, tamquam impotens et ignavum numen (ut Mars, II, 130, 131), simulque stultitia hominum, a quibus colantur dii, qui nec audire, nec videre et loqui possint, adeoque vita careant, quique instar hominum muneribus capiantur. Similis est lepos et sarcasmus Luciani in Timone, cap. 1—6. Conf. et Virg. Æneid. IV, 206 seq.

NOT. 114 seq. Si audis, Jupiter, cur non *vocem mittis*, respondes? *video*, in statuis tuis *marmoreis æneisque* non plus vitæ inesse, quam in statua *Vagellii* seu *Bathylli*.

VAR. 115. *Debueris*, 17, 20, 21, 22. *Deberes*, 11. — *Aenus*, 46, 48. — *Atheneus*, 13, 25, 49, 50, 57, 59—63, 66, 67, 68, 71, 72, 73, 77; vid. supra ad III, 285.

NOT. 116, 117. Gravis objurgatio et apta religioni veterum, qui Deos

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM. 277

non tam benignos, quam sui commodi donorumque non minus, quam homines, cupidos fingeant, adeoque non precibus eos implorabant, sed votis, horumque exauditionem non ab illorum benignitate, sed grato beneficiorumque memori animo expectabant. Hinc etiam in precum formulis dii sæpe munerum acceptorum admonebantur, verb. caus. apud Homer. Iliad. I, 39 seq. VIII, 240; Odyss. IV, 763 seq. XVII, 240 seq. Virg. Æneid. IX, 406 seq. — *Carbone*, ara in qua carbonem incensi; non aceris: nam *jecur* etiam et *omenta* dicuntur imposita. — *Charta*, in qua thus involutum, *thuris piperisque cucullus* apud Martial. III, 2, 5, *soluta*, aperta, ut thus effunderetur. Conf. Ovid. Ep. Her. XI, 4. — *Pia thura*, quæ pietatem in deos testantur, ut apud Sil. IV, 794; Virg. Æneid. IV, 637; V, 745, et al.

NOT. 117. *Jecur*, præcipuam extorum partem. — *Sectum*, resectum a ceteris extis. Alii interpretantur minutatim sectum, forte ut facilius comburatur. — *Omentum*, panniculus seu membrana tenuis, ventriculo pulviscularis instar intrata et intestina involvens (Gr. *ἐπιπλεον*, Germ. *Netz*); deinde intestina molliora; denique adeps, ut forte h. l. et *χρίστος* vel *χρῆς*; apud Homer. Iliad. I, 460, et VIII, 240. — *Alba* e natura adipis; vel albi porci.

VAR. 118. *Est* non exstat in 18.

VAR. 119. *Fagelli*, 1, 14, 70, 75, 76, 82, et IV MSS. Paris. Vetus scholion est: *qui, ut vos, stultissimus accepit statuam*. Designatur forte idem *Fagellius* Mutinensis et declamator, cui mulinum cor tribuitur infra XVI, 23. *Bacilli*, 10, 11, 16, 17, 19, 20, 21, 29, 45. *Batila*, 23. *Bathulli*, 15. *Batilli*, 18, 22, 24—27, 46—49, 54, 55, 57, 58, 61—64, 65 (Paris. 1512), 66—69, 71, 72, 73, 77. *Butylli*, 50, 60, 65. *Bathylli*, 56, 59, 60, 74, 81, probb. Britann. Grang. Prat. et aliis, ut non sit *Bathyllus* ille pantomimus, de quo vid. supra ad VI, 63; sed adolescens Samius, cujus insigni pulchritudine Anacreon non magis, quam Polycrates, tyrannus Samius, captus dicitur, et de quo Apul. Florid. II, sub finem: « In Samo, quæ modica est insula in mari Icario, templum Junonis antiquitatis famigeratum conspici, cujus ante aram *statua* erat Bathylli, a Polycrate tyranno dicata, qua nihil unquam affectatius fuit. » Conf. Winckelm. *A. z. G. d. K.*, pag. 55. Alterutrum Bathyllum ejusque *statuam*, privatam certe, nec in publico loco positam, non sine risu notari, monet Ach. Sed utriusque Bathylli mentio parum apta h. loc. cui maxima potius vis inest, si *Fagellii*, vel alius cujuscumque hominis stulti ac fatui nomen memoratur. Conf. supra I, 129, 132.

NOT. 119. Vid. Var. Lect.

VAR. 120. *Qui*, 16. — *Faleant*, 46, 47, 49, 64.

ANAL. 120—125. Audi nunc, Calvine, quæ *solatia* ego tibi *ferre*, afferre, possim, et quidem e sensu communi desumpta, quoniam non sum philosophus: neque enim philosophicis opus est argumentis ad te con-

278   VARIAE LECTIONES ET NOTÆ

solandum ob levem, quam fecisti, jacturam, scil. decem sestertiorum. Hæc præclare expressit poeta, inpr. vs. 124, et 125, ubi metaphora posita est ab ægrotantibus, quibus pro vario morborum genere vel peritiores, vel rudiores adhibendi sunt medici. Conf. vs. 19 seq. Infra tamen vs. 184 seq. philosophiæ præcepta traduntur.

VAR. 121. *Et ab hoc loco alienum videtur. Forte leg. Hic, vel Is.*

NOT. 122. *Cynicorum et Stoicorum idem auctor erat, Antisthenes, eademque pæne dogmata; solo fere habitu distabant. Utrique etiam pallio utebantur, sed sub eo Stoici tunicam gerebant, Cynici vero leviores interulas sive tuniculas lineas; unde passim ἑγῖται; dicuntur. * — Tunica tantum distantia, quod nudius et inverecundius Cynici, quæ velant et tegunt leviter Stoici; Lips. ad Tac. Ann. XVI, 34. E sectis philosophorum h. loc. memorantur, quæ potissimum Romæ vigeant.*

VAR. 123. *Suscipit, 17, 20, 21, 22, 24, 55, 60, 65.*

NOT. 123. Vid. ad XIV, 319. — *Suscipit, veneratur, magni æstimat, admiratur. — Plantaribus, plantis vel arboribus.*

VAR. 124. *Medicis melioribus, 4, e glossa.*

NOT. 124. *Ægri dubii, quorum salus dubia, seu anceps est.*

NOT. 125. *Committe venam secandam, hoc est, curationem morbi — Philippi, medici et forte imperiti. Modeste poeta se talis medici discipulo comparat.*

ANAL. 126—135. Vid. vs. 1—12. *Tam detestabile factum, quam quod amicus tuus commisit in te. — Similis autem orationis color apud Horat. Sat. II, 3, 41:*

..... Hoc si erit in te
Solo, nil verbi, pereas quin fortiter, addam.

NOT. 127, 128. *Maximi doloris indicia. Confer Heins. ad Claudian. XV, 135.*

VAR. 129. *Cludenda, 48.*

NOT. 129. *Nimirum necesse est, ut accepto damno janua claudatur: ἀποκλεισθῆς hæc, quibus, quæ sequuntur, optime respondent; Hein. clas-*

* Vid. Ferrar. de Re vest. I, 4, 15; III, 2, et P. II, lib. 4, cap. 19, et 20; Ménag. ad Diogen. Laert. VI, 104; Athen. XIII, 2 (19), pag. 565 ubi legitur præsagium Zenonis de Stoicis ad Cynismum deflexuris; Lips. ad

Stoicorum philosophiam Dissertat. I, 13, inpr. Jacobs ad Anthol. Græcam, vol. II, part. II, pag. 472. Böttiger über den Raub der Cassandra p. 58, not. 56, und Sabina, p. 311, ed. pr.

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM. 279

denda est janua, in signum mœroris, ut in *funere* (vs. 131) propinquorum fieri solet (Taciti Annal. II, 82, al.), hoc est, justus est dolor et luctus.

VAR. 131. *Plunguntur* malebat Jacobs. acerbe increpatus ab Hein. — *Et nemo*, 15. — *Dolores*, 13, 16, 17, 20, 25, 27, 45—49, 54—60, 64, 74.

NOT. 131. *Nummi* amissi, jactura pecuniæ.

VAR. 132. *In occasu*, 10, 15—23, 47, 49, 54, 55, 57, 58, 62, 66—69, 71—74, et omnes fere Codd. Paris. non improb. Ach. si ita interpungantur hæc verba, et explicentur: «*major tumultu planguntur nummi, quam funera; nemo dolorem fingit: in occasu autem amici vestem deducere*, etc. hoc est, amissa pecunia majori dolore luctetur quam funus parentis; tunc scilicet quum pecunia amittitur, nemo, contentus vulgo in occasu amici fictas lacrymas effundere, nemo, inquam, fingit dolorem. — *Deducere* restitui ex 10, 13, 18—20, a m. sec. 22—24, 45, 74, plerisque Codd. Paris. et aliis, quos laudant Heins. ad Ovid. Amor. I, 7, 48, et vir doctus in Misc. Obs. crit. vol. V, tom. II, pag. 298. *Diducere* in reliquis libris, quod etiam non ineptum foret, si exposueris: distrahere tantum, pectoris nudandi plangendique causa. Sed illud dolori, etiam ficto, convenientius videtur. Sic apud Ovid. Metamorph. VI, 405. «*Dicitur unus Flesse Pelops, humeroque suas ad pectora postquam Deduxit vestes;*» et apud Senec. Troad. vs. 86 seq. de Choro Iliadum, Hectoris Priamique mortem lugente: «*veste remissa Substringe sinus, uteroque tenns Pateant artus;*» et vs. 102 seq. «*cadat ex humeris Vestis apertis; utrumque tegat Suffulta latus: jam nuda vocant Pectora dextras*, etc.» Conf. supra ad X, 155.

ANAL. 132—134. Jactura pecuniæ vero, non ficto, dolore, *veris lacrimis* ploratur, non fictis vel simulatis, *coacto humore*, ut plurimum funera propinquorum (Martial. I, 34; Senec. Ep. 93, al.), quod lepide h. loc. notatur. *Nemo dolorem fingit in hoc casu*, ita ut *contentus* sit, *vestem summam*, ejus superiorem partem, *deducere* tantum ab humeris, neque etiam scindere seu dilacerare, ut fit in summo luctu. Conf. Var. Lect.

NOT. 133. *Vexare oculos humore coacto*, ut apud Terent. Eunuch. I, 1, *Una falsa lacrimula, quam oculos terendo vix vi expresserat*. Sic *coactas, inanes et jussas lacrimas* dixere Virg. Æneid. II, 196; IV, 449; X, 465; Martial. I, 34. Conf. supra ad VI, 273 seq.

VAR. 136. *Diversa in parte*, 10, 11, 12, 16—27, 45—50, 54—69, 71—74.

ANAL. 136—139. Si sæpe fit, ut *tabellis*, cautionibus seu obligationibus, non semel, sed *decies* et *diversa* in parte, variis locis coramque testibus, qui singuli eas subsignarunt, *lectis* a creditore et ipsa debitorum manu scriptis, tamen hæc *chirographa*, hæc tabulas a se ipsis scriptas, *vana*, conficta et adulterina, adeoque *superracua*, quibus nulla insit vis pro-

bandi, esse dicant ii, debitores, quos arguit, convincit, ipsorum litera, scriptura, manus, chirographum, et sardonix, sigillum gemmæ insculptum.

VAR. 137. *Ducunt*, 16. — Pro *ligni* h. loc. et infra XVI, 41, ubi idem legitur versus, vel *lini*, vel *signi* reponendum putabat Heins. ad Ovid. ex Ponto II, 9, 69, ut vel linea intelligerentur viacula, tabellis testamentisque obsignandis adhiberi solita, vel *chirographum* et *signum* conjungerentur, ut apud Cic. ad Att. II, 20. Sed vulgata quoque lectio non inepta videtur; vid. Comment.

NOT. 137. *Chirographa ligni*, tabulas ligneas, cera illitas, et cautiones ipsa debitoris manu scriptas, quales sunt obligationes nostræ et literæ cambiales (vid. Salmas. de modo usur. pag. 391). Eodem forte sensu *ligna* dixit Ovid. ex Ponto II, 9, 69, 70, quos versus Cujacius Obs. XI, 14, ita e libris MSS. non male restituit:

Nec mea fallaci convicta est gemma sigillo
Mendaces lignis imposuisse notas.

Conf. tamen Var. Lect.¹

VAR. 139. *Sardonychus*, 68, 74, 77, 81. *Sardonichus*, 49, 55, 72. *Sardonycus*, 10, 50, 54, 64, 67. *Sardonicus*, 12, 15—20, 23—27, 45—48, 56—63, 65, 66, 69, 71, 73. Eadem forte lectionis varietas in MSS. Paris. nam *Sardonychus* in XXX Codd. exstare, quod Achaint. notavit, vix crediderim. Hoc tamen eo præeunte revocavi, etsi illa vocis forma non nisi Juvenalis usus est. *Sardonychum* quidam Codd. et edd. recentit. Sed genit. plur. voc. *sardonyx*, σαρδόνυξ, νυχς, ab hoc loco alienus est, et dicendum potius fuisset *gemmarum princeps sardonix*. *Sardonicum*, 21. *Sardonyches* ed. Prat. et al.

NOT. 139. *Sardonix* vel *Sardonichus* (vid. Var. Lect.) *princeps gemma*, sigillum, quod præcipue in sardoniche insculptur, *quoniam sola prope gemmarum sculpta ceram non aufert*, Plin. XXXVII, 6, seu 23, ubi vid. Hard. Conf. supra ad I, 68; VI, 382; VII, 144; XIV, 132. — *Loculis*, in thecis.

VAR. 140. *Ten' o delicias*, 14, 21—24, 48, 70, 82. Recte, opinor, et venuste, modo eo, quo curavi, modo exclamandi interrogandique signa ponantur; vid. Comment. *Te nunc delicias*, 10, 11, 12, 15—20, 25, 27, 45, 46, 47, 49, 50, 51—69, 71—77, et omnes Codd. Paris. prob. Ach. *Cur te delicias*, 13. *Te nunc deliciarum inter communia* male conj. Schurzfl. Manso autem hæc adnotavit: «Legendum videtur: *Ten' et delicias extra*, etc. Sunt *deliciae* numi (decem sestertia), quos in deliciis habitos, sed amissos Calvinus luget, sensusque verborum: Num te et tua a communi mortalium sorte exemptum iri spe-

¹ Scholion vetus apud Barth. Advers. XIV, 16. «*Lignum* sicut et mem-

branam partibus supra denuo sibi jungebant, et hoc pro chirographo erat.»

rare potes? De adjectivo, remotiori pronomini accommodato, vid. interp. ad Sallust. Jug. 49, 5, et Sanctii Min. IV, 8. Eidem verba Sat. VI, 47, non accurate et vere a me explicata videntur. Sed vellem meliora nos docuisset. Mihi quidem neque hæc meis præferenda videntur.

NOT. 140. Num te, ... o delicias! o rem ridiculam! vel o ridiculum hominem! — *Extra communia ponendum*, a communi hominum fortuna eximendum censes? Faceta irrisio! — Conf. Var. Lection. et ad VI, 47.

VAR. 141. *Qua tu*, 15. *Quod tu*, 13. *Quia tu*, 10, 11, 12, 17, 19, 25, 27, 45, 46, 47, 49, 50, 54, 55, 57, 58, 60—69, 71, 72, 73, 75, 76, 77. Forte legendum: *qui tu gallinæ filius Afræ*. Gallinæ Africanæ, seu Numidicæ, si Varro et Plinio fides habenda, « novissimæ sunt peregrinarum avium in mensas Romanorum receptæ propter ingratum virus, » et tamen in delicatis veterum cibis maxime prædicantur. Sola itaque raritas iis videtur auxisse pretium, quod et Petron. cap. 93, innuit his verbis: « *Afræ volucres placent palato, Quod non sunt faciles* scil. paratu. Conf. Bochart. Hieroz. part. II, lib. I, c. 19, et Wernsdorf. Poet. Lat. min. tom. III, pag. 70 (nost. edit. tom. II, p. 124. Ed.). Hinc *gallinæ filius Afræ* proverbii loco quis dici potest eo sensu, quo *phœnix* quis dicitur, aut sup. VI, 165. « *Rara avis in terris, nigroque similissima cyncno.* » Conf. Erasmi Proverb. II, 1, 21.

NOT. 141. *Qui*, hoc est, qua ratione, cur tu es (qui fit, ut tu sis), *gallinæ filius albæ*, hoc est, singulari felicitate natus, cui contigerit uni, quod nescio an ulli (ut *Fortunæ filius* apud. Horat. Sat. II, 6, 49. Gall. *le fils de la poule blanche* et nostrum *Glückskind*), *nos* vero reliqui homines *viles pulli nati infelicibus ovis*, hoc est, communi hominum fortunæ obnoxii? Horum proverbiorum, quibus perperam comparant illud, *mali corvi malum ovum*, origo incerta est, ¹ et forsân deducenda vel a præcipua gallinarum in pullis custodiendis defendendisque sedulitate et singulari erga eos affectu (φιλστοργία, de qua vid. Bochart. Hieroz. II, 1, 18); vel potius a raro partu et sterilitate *albarum gallinarum*, quæ, ut verba Columellæ R. R. VIII, 2, 7, mea faciam, « quum sint fere molles ac minus vivaces, tum ne fecundæ quidem facile reperiuntur. » Conf. Var. Lect. — *Infelicibus ovis*, avis inauspicatæ (mali ominis), aut cornicis, aut bubonis, aut potius corvi, ovum per os reddentis. Brit.

VAR. 142. *Nos viles, populus*, 11. *Nos viles populi*, 16. *Nos vilis populis*,

¹ Alii eam inde repetunt, quod candida boni, nigra mali ominis sint; alii a gallina alba, ab aquila prætervolante in Livie Drusillæ gremium demissa (vide Suetonium in Vita

Galb. lib. I; Dionem XLVIII, pag. 389; Plinium lib. XV, 30 seu 40); alii vero a Leda, duo ova pariente; e quibus immortales et mortales nati.

282   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

21, 22. *Nos vilis populus*, 7, 12, 13, 17, 20, 29. Eadem varietas est in MSS. Paris. Posterius arridebat Schurzfl. ut eo sensu hæc dicta sint, quo Horatiana: *Nos numerus sumus, et fruges consumere nati*. Sed venustior est lectio vet. Schol. et edit. recentt. quæ *viles pulli* opponuntur *gallinæ albæ*.

Not. 143. *Bile*, ut V, 159.

Var. 144. *Si confers oculos*, 11, quod arrisisse Schurzfl. mireris. Cui enim placebit idem verbum, vario sensu bis in eodem versu positum?

Not. 144. *Confer*, compara tuo damno quæ alii patiuntur, *latronem*, *sicarium*, *conductum* mercede ad necem alicui inferendam, et *incendia* excitata *sulfure*, face aliaque materia sulfurata, quæ *dolore* apposita est *januæ*, ut hæc *primos colligat ignes*, et exitus præcludatur iis, qui in domo sunt. Conf. IX, 98.

Var. 147. *His*, 46, 48, 49. — *Veteres*, 27, 54, 58. *Veteris ævi*, 72. — *Tollunt qui*, 17.

Not. 147 seq. Varia sacrilegii genera venuste adumbrantur, et magna vis inest in epithetis.

Var. 148. *Rubiginis*, 17—22, 60, 64, et optimi Codd. Paris. Sed *robiginis* in antiquiss. MSS. aliis locis legitur. Vid. Heins. ad Ovid. Fast. IV, 907, et Virg. Georg. I, 151.

Not. 148. *Adorandæ robiginis*, venerandæ antiquitatis, qua pretium eorum augetur et quasi sanctitas. — *Robigo* autem h. loc. idem quod ærugo, æris, non ferri vitium.

Not. 149. *Dona*, ἀνὰθηκὰ (unde et mox *positas*), et quidem non singulorum hominum, sed *populorum et antiqui regis*. «Non de Romæ regibus hic loquitur, sed de regibus rei publicæ sociis, de Attalo aliisque, vel ducibus Carthaginiensium, Græcorum, Syrorum, Ægyptiorum, etc., qui sæpe coronas aliaque dona Jovi Capitolino Romam mittebant.» Ach. et *Dusaulx*. Vulgo autem non male suspicantur, tecte h. loc. notari Neronem (quem et incendiarium, et sacrilegum fuisse, simulacraque ex auro vel argento fabricata et templis detracta conflavisse, Suet. cap. 32—38, et alii memorant), aut alium satis notum illa ætate.

Var. 150. *Tibi*, 16, 47, 48, 54, 58. — *Minor est an sacrilegus, qui.... ducat?* conj. H. Vales.

Not. 152. *Bracteolas*, tennes auri laminas, æri inductas, πτεράλα, de *Castoris*, Castoris statua seu imagine, *ducat*, detrahat.

Var. 153. *Dubitat*, 18, 22. — *Solus*, 23, 24. *Solitus dubitet*, 25. — *An dubitet stolidus totum conflare Tonantem?* emend. H. Vales. quia *solitus* sit sine sensu.

Not. 153. *An dubitet*, tam tennes bractæas vel auri quid argente de-

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM. 283

trahere, is, qui solitus est (Conf. Var. Lect.), *conflare totum Tonantem*, totam Jovis effigiem?

VAR. 154. *Artificem*, 13, 16, 17. — *Mercatoresque*, 19.

NOT. 154. *Artifices veneni*, qui illud parant. *Mercatorem veneni*, non qui vendit, sed emit venenum, ut eo aliquem necet. Sic *emtores provinciarum* dixit Cic. p. red. in Sen. cap. 4.

NOT. 155. Parricida designatur. Conf. ad simil. loc. VIII, 213, 214. — *Deducendum in mare corio bovis*, culeo, cui insuitur.

NOT. 156. *Simia innoxia*, lepide, quæ nihil peccavit et tamen simul pœnam luit.

NOT. 157 seq. Hæc est minima pars scelerum, quæ usque a *Lucifero*, donec lux occidat, a mane ad vesperam, audit ad se delata *custos Urbis*, præfectus Urbi, cui tutela Urbis commissa est. ¹ — *Gallicus*, *Rutilius Gallicus Valens*, quem Domitiani temporibus præfectum Urbi fuisse, patet ex Stat. Silv. I, 4, cujus carminis vs. 16, est hic:

Quem penes intrepidæ mitis custodia Romæ.²

Conf. ad IV, 77. Henninius putabat, ex h. loc. constare ætatem, quo *Satura nostra sit scripta*. Sed vid. ad vs. 16, 17.

VAR. 158. *Vix*, 13. — *Ab*, 21.

NOT. 160. *Una domus* scil. *Rutilii Gallici*, ubi audies, quot Romæ scelera et quam gravia quotidie committantur: nam præfectus Urbi sub Imperatoribus omnem fere jurisdictionem exercebat, quod notissimum ex Tac. Ann. VI, 10 seq. et aliis. — *Paucos consume dies* in domo ista, et te miserum dicere aude, si potes, hoc est, non audebis, si te aliis, qui graviora passi sunt, comparaveris.

VAR. 161. *Illuc*, 11, 15, 21. *Illic*, 22. *Istinc*, 77.

VAR. 162. *Miretur*, 13.

ANAL. 162—173. Non magis mirum est, Romæ tot videre sceleratos homines, quam in Alpibus tot strumosos, etc. Quis vero mirabitur, quæ sunt vulgaria et naturæ quasi cujusvis loci congruunt? Conf. ad III,

¹ Ut apud Senec. Epist. 86, et in Elegia, quæ legitur in Wernsdorf. Poet. min. tom. III. pag. 159, vs. 27.

² Male vet. Schol. «*Gallicus* nomen præfecti vigilum, qui institutus est, postquam Galli Capitolium ceperunt.» Quod mireris attribuisse Cuiacio in Paratitulis ad Digest. I, 12, et aliis. Præfectus vigilum ab hoc loco alienus est.

— Hanc notam a vet. Schol. adscriptam negat Crammer, innuitque a sciolo quodam togæ purpuræ adsutum fuisse pannum. Mox Cuiacii locum citatum avertit, quo eum a cl. *Ruperti* inculpatum defendat. «De Gallico et errore Henninii, si plura cupis, adi *Hagenbuch*. in Epp. Epigr. p. 229, et Corsinium in Serie Pr. Pr. p. 48.» Ed.

167—196. — Exquisita variarum rerum similitudine ostenditur, quanta sit Romæ morum corruptela.

Nor. 162. «Æquicolis in Italia et Alpibus, in natione Medullorum, est genus aquæ, quam qui bibunt, efficiuntur turgidis gutturibus,» Vitruv. VIII, 3, extr. Conf. Plin. XI, 37, seu 68, ibique Hard.

Nor. 163. Hoc non alibi legere memini. Pomp. Melam consuli jubent intpp. sed vellem ejus locum laudassent, quem nondum reperi. — Nulla apud auctores, quos consului, hujus fabulæ mentio; illud tantum apud Melam vidi, lib. III, cap. 9: «Feminas esse narrant toto corpore hirsutas..... adeo asperis efferrisque moribus, ut quædam contineri, ne reluctentur, vix vinculis possunt.» Ed. — De *Meros* vid. ad VI, 528. — *Mamiliam* feminarum.

VAR. 165. Et abest ab 15, 24. — *Madidum*, 22. — *Cyro*, 17, 20. *Madidos torquentem in cornua cirros* emend. Salmas. in Epist. de Coma. Non male! Durior certe dictio: *torquentem cornua e madido cirro*.

Nor. 164, 165. *Cerula Germani lumina*, cæruleos oculos Germanorum, quales et his et Britannis omnibusque pæne populis septemtr. seu Scythis tribuuntur; quod Aristoteles Probl. XIV, 14, naturæ vitium esse putabat et frigoris effectum, alii vero arti potissimum tribuunt et glasto, quo se colorasse Britannos tradunt Cæsar B. G. V; Plin. XXII, 11, et Solin. cap. 35, unde etiam *Brith* et *pictos* Mart. XIV, 99, eos dici putant. Conf. intpp. Tac. Germ. 4, et Mart XI, 54, 1; Mitscherl. ad Horat. Epod. XVI, 7, et Conring. de habitus corporum Germanic. caussis, Frft. 1727, p. 81 seq. *Stupui lumina*, vid. ad IV, 119. — *Cæsariem flavam*, ξανθὴν (*hochblond, goldgelb*), Germanis Gallisque tribuunt Diodor. V, 28; Herod. IV, 12, et alii (unde *auricomus Batavus* Sil. III, 608, et Vandalī χρυσοειδής dicuntur Procopio), sed rutilam, rufam, πυρρὴν (*feuerfarben*). Tac. in Hist. IV, 61, in Germ. 4, in Agr. 11; Galenus in Comm. ad Polybium de victu c. 6, ad Hippocr. de Diæta, p. 31, ed. Bas. 1538; Sen. de Ira, III, 26; Liv. XXXVIII, 17; Mart. XIV, 176, et utramque Sil. IV, 300 seq. Rutilum iis crinem non natura tantum, sed ars quoque dabat: nam capillos crebro lavabant rutilabantque lixivio, seu sapone Gallico, qui ex sevo seu sebo et cinere factus erat, ut et pulchram ita et terrificam sibi induerent faciem; unde h. loc. — *Madido cirro*. vid. Martial. VIII. 33, 20; XIV, 26 et 27. (*Spuma Batava et caustica*) Plin. XXVIII, 12, seu 51 (ubi vid. Hard.) Suet. Cal. 47. — Eosdem *vertere capillum croco* dicit Tertull. de cultu, II, 6, et aqua calcaria, τινάου ἀποπλύματι σμῶντας τὰς τρίχας συνχῶς, Diodor. V, 28. — Quæ tantum non omnia jam notavit Lips. ad Tac. Germ. 4, ut et hæc: «Romanæ etiam matronæ veteres amabant colorem flavum rutilumque, et summa diligentia capillos cinere rutilabant; posteriores magis avide, quæ capillitium ipsum emebant a Germanis et pro comis suis supponebant. vid. Valer. Max. II, 1, 5; Ovid. Am. I, 14, 45, et Tertull. de Cultu, II, 6.» Conf. ad VI, 120 (*Nigrum flavo crinem*

abscondente galero, quæ verba hinc explicanda videntur), ad V, 115. Conring. loc. laud. pag. 97 seq. Grupen. de uxore Theotisca, cap. 4, pag. 140—221; *Anton's Gesch. d. deutschen Nation*, pag. 79 seq. Böttigeri Sabina, pag. 139—140. Ab iisdem Germanis matronæ Rom. adsciverunt *cornua*, *κίρα*, hoc est, capillorum nodos, implicationes, struem et tutulum: (vid. ad VI, 502. Salmas. ad Solin. pag. 762 al. 535. Böttiger l. c.) nam «insigne Germanorum obliquare crinem nodoque substringere;... horrentem quoque capillum retro sequuntur ac sæpe in ipso vertice religant: in altitudinem quamdam et terrorem adituri bella ornantur,» Tac. Germ. 38; Mart. V, 38, et de Spect. III, 9; Sen. Ep. 24, et de Ira, III, 26. Germani longam nutriebant comam eatque non crispabant, aut inurebant calamistris, ut Phryges, sed in nodum cogeant, vel, ut poeta noster dicit, *torquebant cornua cirro madido*, madidato, madefacto. *Cirri Germanorum* memorantur etiam Tertull. de virginibus velandis cap. 10, et ita dicuntur cinciinni, annuli (*Locken*), capilli deflui, dependuli, diffusi, tam in vertice, quam retrosecus collecti, renodati, religati. Conf. Tac. loc. laud. ibique Gron. — *Torquentem cæsariem*, cui docte tribuitur, quod proprie ad ipsum spectat Germanum.

VAR. 166. *Hic*, 22. *Illis*, 50. — VAR. 167. *Volucres Thracum*, 15. — VAR. 169. *Torvis*, 16. — VAR. 170. *Hæc*, 23. — VAR. 171. *Quatiare*, 1, 14, 17, 64, 70, 75, 76, 82. *Quaterere* Marshall. *Quatiere*, 10—13, 15, 16, 18, 19, 21, 23—27, 45—50, 54—63, 65—69, 71—74, 77, minus venuste. *Quatiaris et illic*, 20, 22.

VAR. 172. *Vox quamquam* ab hoc loco plane aliena videtur, et vix dubito, quin totus hic versus ab ingenio interpolatoris profectus sit. *Quando eadem assidue spectantur prælia* conj. Jacobs monetque, *quando esse pro quandoquidem*, et sic narrationem terminari, ut vs. 166. — *Assidue quamquam*, 16, 17. — *Spectantur*, 10, 15, 16, 18, 19, 22—24, 45.

NOT. 167—173. Fabula de parva *Pygmæorum* statura eorumque pugna cum *gruibus*, quæ ingruente hieme in calidiores plagas abeunt (v. Plin. X, 23), notissima est et ex etymologia forte efficta (nam *πυγμή* seu *πυγών cubitus* dicitur et *πυγὴς brevis*), vel, iudice Strab. XXII, inde, quod corpora summo solis et calore et frigore exigua fiunt et contorta: *Pygmæos* enim Plinius VII, 2, in India (at. IV, 11, in Thracia), Homerus, Mela et Strabo in Æthiopia, alii in Scythia ponunt. Vid. Koeppen ad Hom. Iliad. III, 3—7; Hard. ad Plin. ll. ll. et Koenig ad Claudian. XV, 474 seq. Nota Ach. est: «Forsan hæ fabulæ debentur peregrinatorum quorundam hyperbolicis, ut sæpe sunt, narrationibus, qui in Scythia, Laponiæ contermina, visis uno vel aliquot ex Laponibus, eos multo breviores, quam re ipsa essent, effinxerunt; inde crescente similibus testimoniis mendacio, ex quatuor pedibus (mensura Laponum) ad duos tantum et minus fuerunt adacti *Pygmæi*. Similem fabulam narrat Prateus et *le*

Mercur Galant, mens. apr. 1683. • Poeta autem de industria ridicule magis quam vere rem memoravit et satirice auxit, unde etiam vs. 169, grui-
bus *curvos ungues*, hominem rapientes, et vs. 173, *Pygmæis* minorem tri-
buit staturam, quam Gellius IX, 4; Plinius et alii. — *Ad*, adversus, *subi-*
tas, subito advolantes, *Thracum volucres*, gruës, quæ hieme ingruente e
Thraciæ finibus in Græciam plagasque calidiores migrant, unde *Threi-*
cæ dicuntur Ovid. Art. III, 182, et *Strymonæ* Virg. Georg. I, 120, et
Æneid. X, 265; XI, 580. — *Nubem*, ingentem gruum multitudinem, ut
Gr. *νῆφος*. Conf. ad Sil. I, 311—172. — *Quamquam*, immo quoniam. Vid.
Var. Lection.

NOT. 174. Schol. « Anthypophora, quasi objectio: Ergo nulla pœna
manet eos, qui pejerant? » Sen. de Ira III, 26. « Quid ergo, inquis, im-
pune illi erit? Puta te velle, tamen non erit. Maxima est enim factæ
injuriae pœna, fecisse: nec quisquam gravius afficitur, quam qui ad
supplicium pœnitentiæ traditur; » quæ respondent verbis poetæ infra
vs. 192 seq.

VAR. 175. *Affectum*, 16, 29. — *Arreptum*, 21, 22. — *Majore*, 7.

ANAL. 175—179. Responsio poetæ: Supplicio scelerati hominis nihil
proficis, nec damnum, quod passus es, sarcitur.

VAR. 177. *Movet tamen illa*, 16.

VAR. 179. Miratur *Crammer* etiamnum antiquam quidem, sed omni succo
carentem, verborum distinctionem in universo hoc loco poetæ propagari.
« Unus, inquit, bene Achæintrius, communi sensu ductus, mutavit; bene
etiam *Ac vindicta* legit, quemadmodum nos quoque ante multos annos corri-
gebamus. Nec tamen debebat id olanculum facere, quare et fugit Rupertum,
cujus defensio rōi *At* parum hoc loco placet. » Ed.

NOT. 178—179. *Sed vel minimus sanguis e trunco*, truncato, mutilato,
corpore effluens *dabit tibi solatia invidiosa*, quæ tibi invidiam conflent et
odium. Præstiterit tamen, verba, *sed corpore trunco*.... *vita jucundius*
ipsa, jungere et Calvino tribuere, ut sensus sit: *Sed vel minimum san-*
guinem si e truncato scelerati hominis corpore effluere videro, id mihi
dabit solatia invidiosa, invidenda, amplissima, quæ mihi quis invidere
possit; *at vindicta est bonum jucundius ipsa vita*. Ita pro *At* suspicari
possis *Et*: illud vero convenientius affectui, in quo certe *sed* sæpe
repetitur. *

VAR. 180. *Bonum est*, 15, 16.

NOT. 180. Conf. Hom. Iliad. Σ, 108 seq. Aristot. Rhetor. I, 11; II,

* Verb. caus. apud Ovid. Met. V, 17 seq. 507 seq. VI, 612; VII, 718.

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM. 287

2. Sen. de ira II, 32. Ratio est, quia vindicta agrestis et naturalis quædam justitia est, ut Baco Verulam. Serm. Fidel. IV, subtiliter judicat. Hennin. — Hanc sententiam sic expressit Magnus ille nostras *Corneille*, *Rodogune*, act. V, sc. 1 :

« Tombe sur moi le ciel, pourvu que je me venge. »

Et lepide simul ac sapienter bonus *Lafontaine*, lib. X, fab. 12 :

« . . . . . Je sais que la vengeance

« Est un morceau de roi, car vous vivez en dieux. »

Ed.

VAR. 182. *Nullis, Interdum levibus*, 11.

NOT. 181—192. Præclare respondet poeta. *Hoc indocti* dicunt sentiantque. — *Præcordia flagrantia*, animum æstuantem ira. Sen. de ira II, 19 : « Volunt quidam ex nostris (*Stoici*) iram in pectore moveri, effervescente circa cor sanguine. Causa, cur hic potissimum adsignetur iræ locus, non alia est, quam quod in toto corpore calidissimum pectus est. Quibus humidi plus inest, eorum paulatim crescit ira, quia non est paratus illis calor, sed motu acquiritur. Itaque puerorum feminarumque iræ (conf. inf. vs. 191, 192), acres magis, quam graves sunt levioresque, dum incipiunt, etc. »

VAR. 184. *Dicit*, 16, 23, 24, 60, 65.

NOT. 184 seq. Hoc non præcipit philosophia. — *Chrysippus* Stoicus. — *Mic Thaletis ingenium*, Thales mitis ingenii vir; vid. ad IV, 39.

NOT. 185. *Senex vicinus Hymetto*, monti Atticæ (*dulci*, ob mellis optimi copiam), est Socrates Atheniensis; de cujus patientia ac moderatione iræ vid. Sen. de Cons. sap. c. 18, et de Ira, I, 15; III, 11; Plat. Apol. Socr. passim. Eadem præclare adumbratur loc. laud. vs. 186, 187. — Multi poetæ hanc Socratis divinam mansuetudinem cecinerunt. Duo sunt recentiores in gente nostra, clar. *de Norvins*, *l'Immortalité de l'âme*, chæst III, pag. 207, sqq. et clar. *de Lamartine*, *la Mort de Socrate*. Ed. — *Cicero*, vid. ad VII, 206. *Acceptæ inter vincula*, in ipso carcere, in quo venenum hausit Socrates. — *Sæva*, ob ejus innocentiam.

VAR. 186. *Sæve*, 26, 27, 46, 48, 50, 57—60, 64. *Sæve*, 47.

VAR. 187. Quum sibi non satisfaciant interpp., locum corrigit *Crammer*, et sic legendum proponit :

. . . . . Plurima fellis

Paulatim vitia, atque errores exnit, omnis

Prima docens recti, Sapientia : etc.

Fellis intelligit de iracundiæ æstu, ejus proxime mentio facta est. *Prima recti*, sunt principia recti et virtutis, ut apud Ciceronem *prima illia naturæ*. Ed.

NOT. 187. Tres proprie Socratis fuere accusatores, Anytus, Melitus, Lycon. — *Nollet*, noluisse, scil. si is ad poenitentiam versus simul cum

288   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

vel pro ipso voluisset mori. ² — *Felix Sapientia*, philosophia, quæ felices reddit homines. ³ Egregia hoc loco ac vera philosophiæ laus. Conf. ad vs. 120 seq.

VAR. 188. *At errores exsunt omnes Prima docens rectum Sapientia legisse* vet. Schol. suspicabatur Schurzff. At sensum forte loci hujus, ut toties, non percepit; vid. Comm.

NOT. 188. *Exsunt vitia*, nos vitiis, vel facit ut ea exuamus. Conf. Var. Lection.

VAR. 189. *Docens*, 10—13, 15—22, 25, 27, 45—50, 54—58, 60—63, 65—69, 71—74, et omnes pæne Codd. Paris. prob. Achaint. quod retinui, quamvis habeat *Ruperti, docet*. Ed.

NOT. 190. Confer Senec. de Ira, II, 34, qui contra de Clem. I, 5: « Magni dicit animi esse proprium, placidum esse tranquillumque et injurias atque offensiones superne despicere. »

NOT. 191. Lepida argumentatio. — *Continuo*, sine ulla dubitatione, sic collige, judica, scil. infirmi animi esse ultionem, quod, quoniam, vindicta nemo magis gaudet, quam femina, quam scil. natura finxit imbecillio-riorem et iræ affectuumque impotentio-rem. Conf. ad vs. 181. ³

ANAL. 192—249. Pulcherrima malæ conscientiæ, tamquam gravissimæ scelerum pœnæ maximique cruciatus animi, imago. Conf. I, 166, 7, et supra ad vs. 174; Pers. III, 35 seq. Cic. Mil. 23; Sen. Ep. 43, 97, 105; Plut. de his qui sero a Num. Pun. Opp. tom. II, pag. 554—556 et al. — *Evasisse* meritas pœnas.

VAR. 193. *Putas*, 16, 17, 20—22. — VAR. 194. *Cæco verberare pulsant*, 77. — VAR. 195. *Quatiens*, 13, 20, 21, 22, 24. *Quatiens animum terrore*, 4.

NOT. 194, 195. Conscientiæ malæ, animum torquenti et urgenti, ut symbolis ejus, Furiis, quæ Græciis Ερινύες et Εὐμνίδες dicuntur, veteres præclare flagellum tribuebant et stimulum quoque, verb. caus. Æschyl. Eumen. 150 seq.

Ἐμοὶ δ' ὄνειδος, ἐξ ὀνειράτων μολὼν,
ἔτυψεν, δίκαν διπρηλάττω,

¹ Ex hoc loco lepidam effinxit historiam vet. Schol. « Socrates quum argueretur proditiōis, receptus est in carcere cum accusatore, qui, quum sibi daretur venenum, accusatori petenti noluit dare. »

² Male vetus Schol. « Quicumque felix, id est, doctus et sapiens. Potior ergo est sapientia, quam felici-

tas. Siquidem illa paulatim amittit, hæc statim purgat. » — Vide quæ notantur apud Crammerum, pag. 498. Ed.

³ Vulgo hæc ita interpretantur: inde collige, neminem magis vindicta gaudere, quam feminam. Sed illa sententia, ni fallor, et melior est, et linguæ convenientior.

Μεσελαβεί κέντρον,
Ἰπὸ φρένας, ὑπὸ λοβόν.
Πάρεστι μαστίχορος Δαίτυ δαμίου¹
Βαρύ τι, περιβαρὺ κρύος ἔχειν.

Hinc conscientia *flagellare* et *verberare* dicitur Sen. Ep. 97, et al. Prov. Græc. ἡ συνείδησις τὴν ψυχὴν κλύπτει. — *Surdo verberare*, ut mox *occultum flagellum*; vid. ad VII, 71. — Conscientia mala etiam *tortor* est et *carnifex*, qui cædit, torquet, urit, lancinat. — *Carnificina est ægriudo*, Cic. Tusc. Quæst. III, 13.

Nor. 196 seq. Cruciatus animi multo graviores, quam corporis. Cf. Pers. III, 39 seq. et Horat. Epist. I, 2, 58.

VAL. 197. *Cædicius* recepi ex I, 17, 21. *Cecidius*, 20, 22, 45. *Seditius*, 18, 23, 60. *Cædūtius* in reliquis libris. — *Aut Rhadamanthus*, 23, 61, 62, 63, 66—69, 71—74, 77. *Radamanthus*, 18, 20, 45. *Rhadamantus*, 50. *Radamantus*, 17, 19. Sed Gr. Ῥαδάμανθος dicitur.

Nor. 197. *Cædicius* aulicum Neronis crudelissimum fuisse, notat veterum Schol. Alius, opinor, *Cædicius* et quidem patronus caussarum, non iudex, memoratur XVI, 46. — *Gravis*, severus. — De *Rhadamantho*, severissimo iudice, vid. Diodor. V, 80; Heyn. ad Apollod. II, 4, 11, et in Exc. XI ad Virg. *Æneid.* VI.

Nor. 198. Præclare Ausonius :

Turpe quid ausurus te sine teste time;

et Sen. Ep. XLIII. « Bona conscientia turbam advocat, mala etiam in solitudine anxia atque sollicita est. Si honesta sunt, quæ facis, omnes sciant: si turpia, quid refert neminem scire, quum tu scias? O te miserum, si contemnis hunc testem! » — Quædam loca e Gallicis scriptoribus seligere operæ pretium duxi, quæ cum pulcherrima hac Juvenalis descriptione conferrem. *Massillon* : « Nous avons beau faire montre d'une vaine intrépidité, la conscience criminelle se trahit toujours elle-même. Les terreurs cruelles marchent partout devant nous; la solitude nous trouble, les ténèbres nous alarment; nous croyons voir sortir de tous côtés des fantômes qui viennent toujours nous reprocher les horreurs secrètes de notre âme; des songes funestes nous remplissent d'images noires et sombres, et le crime après lequel nous courons avec tant de goût, court ensuite après nous comme un vautour cruel, et s'attache à nous pour nous déchirer le cœur, etc. » Vir literarum pariter et politicæ rei gloria præfulgens, de *Châteaubriant*, *Génie du Christianisme* : « Le tigre déchire sa proie et dort; l'homme devient homicide et veille. Il cherche les lieux déserts, et cependant la solitude l'effraie; il se traîne autour des tom-

¹ Vel θυμικοῦ ex emend. Schütz.

« beaux, et cependant il a peur des tombeaux, etc. » Vates non minus eminens quam vir optimus, *J. F. Ducis, Macbeth*, act. V, sc. I :

- « Duncan m'a dit tout bas : Tu ne dormiras plus....
 « Une secrète horreur de tout mon cœur s'empare.
 « Non, l'homme impunément ne fut jamais barbare.
 « Il est des dieux vengeurs dont l'œil partout le suit.
 .....
 « Quel tourment de traîner des jours tissés d'alarmes,
 « De ne plus voir d'objets qui nous offrent des charmes,
 « De se lever la nuit dans d'horribles transports,
 « Sans pouvoir de son sein arracher les remords ! »

Videndi sunt inprimis tragici poetæ, qui nobis Octavium, Orestem, Phædrum, Œdipodam, Atreum et Thyestem, tam fideli et pæne divino carmine expresserunt. ED.

ANAL. 199—207. Historia nota ex Herodot. VI, 86, sed parum apte intexta huic loco ubi de mala conscientia agitur. — *Spartano cuidam*, Glaucō Epicydidis filio, qui *dubitaverat* tantum, redderetne Milesio cuidam pecuniam apud se depositam nec ne, et hinc Delphicum consuluerat oraculum.

VAR. 200. *Fore quondam*, 16. — *Forte*, 45.

VAR. 201. *Detinere*, 24.

NOT. 204. *Moribus*, bona animi indole et principiis honestatis vel probitate ductus.

VAR. 205. *Phæbo pro templo conj.* Jacobs. adjuncta hac causa : « Quæcumque ratione verba vulg. lect. jungas, sensus existit aut ineptus, aut languidus : nam aut *vox adyti* (ex adyto edita), quæ *templo digna* apparet; aut *vox digna templo adyti*. Neutrum tolerabile. » Hac vero conjectura non opus esse monet Hein. quum sensus sit : pœnas dans *probavit vocem adyti*, id est, oraculum ita fuisse, ut expectari par est, ut e templo mitti debet.

NOT. 205. *Vocem adyti.... probavit*, vid. Var. Lect. *adyti*, sacri penetralis, vel specus, cui tripus Pythiæ impositus.

VAR. 206. *Pariter tota*, 10, 16, 18, 19. — *Domuque*, 20.

NOT. 207. *Longa deductis gente*, ab antiqua gente originem genusque ducentibus. Ad multitudinem potius propinquorum hæc spectare, putat *Achaintre*.

VAR. 208. *Sæva voluptas*, 17, 20, 21, 22, 24, 27, 45—49, et dimidia pars MSS. Paris. — « *Achaintre* notavit Codd. multos habere *sæva*, et certe *sola* præstare. Equidem in Codd. Thuan. non *sæva* inveni, sed *sæva*, quod est optimum. *Scævus* est Græcorum σκαῖος, cujus hæc sunt inter alias apud Hesych. significationes : πονηρός, κακός, ἀδίκος. » Hæc clar. *Boissonade* ad Nicet. III, 332, pag. 179. ED.

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM. 291

NOT. 208 seq. Sola voluntas *habet crimen facti*, habetur pro facto, et non minus reum ac poena dignum facit. *

VAR. 210. *Credo*, 47, 48, et duo Codd. Paris. *Dic* pro *cedo*, 22, ex interpret.

NOT. 210. *Cedo*, quid autem dices, quantaque eum poena dignum cen-
sebis, *si conata peregit?* vid. ad VI, 504.

NOT. 211 seq. Vennusta imago hominis, malæ conscientie cruciatus
sentientis. * Verbum *anxietas*, ut Gall. *anxiété*, ad pingendos conscientie
morsus aptissimum est et fere unicum: differt autem ab *angore*; * Ach.

VAR. 212. *Et morbo*, 15, 17, 20, 23, 27. *E morbo*, 11. *Ex morbo*, 21, 22.

NOT. 212. Præ continuo animi æstu *fauces* semper *siccæ* sunt et siti
uruntur, ut in *morbo* et æstu febrili, et tamen *displicent* ei et insipida sunt
vina, etiam pretiosissima. — *Cibus difficilis*, quem difficulter tantum man-
dit deglutitque, *inter molares*, maxillares dentes, præ fastidio ipsi fauci-
bus hæret et *crescere* videtur. — Sic *in ore crevit cibus* apud Sen. Epist. 82.
Crescit et invito lentus in ore cibus ap. Ovid. Ep. Her. XVI, 226.

VAR. 213. *Setina misellus Exspuit*, *Albani veteris pretiosa senectus Displi-*
cet in Klotz. Actis literariis ingeniose conj. cl. *Herel*, qui bene monet, hæc
vini genera etiam supra V, 33, 34, conjungi, et *sed* h. loc. ineptum esse, *vina*
antem simpl. dicta non satis respondere consilio poetæ, qui id agat, ut fastidium
exprimat deliciarum cujuscumque generis, quod anxius habeat homo sceleris-
que sibi conscia. De hac conjectura Ruhnkenius olim gratulatus est docto
eius auctori, qui per literas id mihi significavit. Eadem firmatur alio, qui mihi
succurrit, poetæ nostri loco supra X, 27. (*Lato Setinum ardebit in auro*) ubi
Setinum sc. vinum dicitur, ut hoc. loc. *Setina*. Forte etiam epitheton *veteris*,
cui parum apte hoc. loc. *senectus* jungitur, e glossa irrepsit. Similia passim in
poetis obvia.

NOT. 213, 214. Conf. Var. Lect. et de *Albano* vino ad V, 33, cujus
pretium *senectute* augetur. — *Albani senectus*, vid. ad IV, 39.

NOT. 215. Si vel *melius* vinum ostendas, ei dederis. — *Densissima ruga*
Cogitur in frontem frons caperatur ob mororem et animi æstus, quos
patitur; Ach.

NOT. 216. Vid. ad IV, 138.

VAR. 218. *Vexata*, 24. — *Foro*, 77. — *Quiescant*, 18, 23, 27, 46, 47, 48,
50, 58, 64.

---

* Conf. Wetsten. ad Matth. V, 8, V, 14, et Gall. VII, 3. *Pari sorte sce-*
et 28; Cujac. Obs. VIII, 22; Gothofr. *lus et sceleris voluntas*, lib. I, Cod.
ad I, 18; D. de Pœnis, Sen. de Ben. Theodos. ad leg. Jul. de ambitu.

292 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 218. Sen. de Tranq. animi, cap. 2. « Adjice illos, qui non aliter, quam quibus difficilis somnus est, versant se et hoc atque illo modo componunt, donec quietem lassitudine invenient. » Conf. Homer. Iliad. XXIV, 5, 10 seq. Catull. L, 10 seq. et Prop. I, 14, 21. — Quam hic nobis imaginem adumbrat Juvenalis, in scenam Gallicam feliciter et ingeniose transtulit cl. *de Jouy*, in fabula *Syllæ* nomine inscripta, act. IV, sc. 8:

« Que vois-je ? et quel pouvoir, dans ces demeures sombres,

« De ceux que j'ai proscrits à ranimé les ombres ?

« Que voulez-vous de moi, transfuges des tombeaux ?

« Je les vois tous, les bras vers mon lit étendus,

« Agiter leurs poignards sur mon sein suspendus.

« O dieux ! à me frapper leurs mains sont toutes prêtes.

« A moi, lecteurs ! à moi ! . . . . . »

Quis non, quoties tragicam hanc somniantis tyranni personam agit summus ille nostræ ætatis tragædus *Talma*, Roscius alter, grato quodam horrore perfunditur, et pestiferam mentis sibi scelerum consciæ anxietatem penitus oculis patefactam existimat ?

O qualis facies, et quali digna tabella !

Ed.

VAR. 219. *Et templum*, 24. — *Aram*, 24.

NOT. 219. *Templum et aras*, ubi pejeravit. Conf. ad. vs. 223 seq.

NOT. 220. *Sudoribus* gelidis æstu ac perturbatione animi expressis. Cf. I, 166, 167.

NOT. 221. *Tua imago sacra*, veneranda (al. execrabilis), religionem horroremque incutiens, *et major humana*, divina, qualis deorum esse solet.¹ Egrege declarantur effectus turbatæ phantasie, omnia arguentis, maxime in solitudine, nocte et somno.

VAR. 223. *Fulmina*, 3, 4, 16, 22, 27, 46, 47, 48, 64. solenni varietate.

ANAL. 223—228. Præclare et graphice de homine scelerum sibi conscio, in quo reviviscit sensus religionis, quem frustra opprimere conatur. Conf. vs. 219. Sen. Nat. Quæst. II, 59, et Suet. Calig. cap. 51. Contra Horat. Od. III, 3, 1 seq.

Justum ac tenacem propositi virum, etc.

VAR. 224. *Quoque primo*, 25, 46—50, 57—60, 64, 65.

VAR. 225. *Fortuitu*, 18, 19, 20, 27, 45—50, 54, 55, 56, 59—65, 68, 71—74. Et quidam Codd. Paris. Nostra lectio doctior est.

NOT. 225. *Fortuitus*, casu, ex Epicureorum sententia. Conf. Plin. II,

¹ Vid. Lips. ad Tac. Ann. XI, 21; Heyn. Excurs. XIII, ad Virgilii Cædæ ad Virgil. Æneid. II, 773, et Æneid. I.

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM. 293

43, et Sen. Nat. Quæst. VI, 3. — *Ventorum rabie*, ex conflictu ventorum nubiumque. Conf. Sen. Nat. Quæst. I, 1 seq.

VAR. 226. *Ut*, pro *et*, 16, 19, non male, et prob. H. Vales. — *Vindicet*, 7, 10, 13, 16, 19, 20, 22—27, 29, 45—50, 54—69, 71—74; dimidia fere pars Codd. Paris., nec tamen melior, et Serv. ad Virg. *Æneid.* VI, 179. Sed exquisitius videtur *judicet*, iudicis quasi personam agat, sententiam quasi de reis ferat, eos condemnet ac puniat. Varietatem lect. ex comp. script. *judicet* ortam esse suspicatur Ach.

NOT. 226. *Iratius*, ab irato missus Jove, scelera vindicante. Sic *iracunda fulmina* dixit Hor. Od. I, 3, 40, et *ζάροντες ἔρχοις* Pind. Nem. V, 90. — *Judicet*, vide Var. Lect.

VAR. 227. *Noceat*, 24.

NOT. 227. Si *illa*, prima tempestas, *nihil nocuit*, etc.

VAR. 228. *Hæc*, 24.

NOT. 228. *Hoc sereno*, hoc die, quo mox serenitas rediit.

NOT. 229. *Lateris dolorem*, pleuritida, hoc loco pro quovis morbo acuto et *vigili*, hoc est, qui nos vigiles facit, vel non dormire patitur.

NOT. 230. Morbos corporis mortemque præmaturam pœnas esse gravioris sceleris, inpr. perjurii, a diis vindicibus inflictas, vulgaris olim opinio erat. vid. Mitscherl. ad Hor. Od. II, 8, 1 seq.

NOT. 231. Metu perculsi grandinem et fulmina *putant Deorum iratorum saxa et tela esse*. Sed hoc loco de morbis potius sermo est, et iterum forte Epicureorum dogmata respiciuntur. Sen. de Ben. IV, 19. «Tu, inquit, Epicure, deum inermem facis: omnia illi tela, omnem detraxisti potentiam, et, ne cuiquam metuendus esset, projecisti illum extra motum. » Morbi quoque acutiores sagittis Apollinis et Dianæ immiti credebantur.

NOT. 232 seq. Ovem non audent pro salute sua vovere diis, quibus se invisos esse sciunt.

VAR. 233. *Permittere*, 46, 47, 48, 59.

NOT. 233. *Cristam galli promittere Lariibus* pro avertendo morbo. Sic *Æsculapio* gallus immolabatur ab iis, qui convalescerant, unde se huic deo gallum debere dicit Socrates apud Plat. in Phæd. Wernsd. in Poet. Lat. min. editionis hujus, t. I, p. 91. «Ab gallis, inquit, multa remedia morborum petiit vetus superstitio. Extæ eorum et fibras, ut opimas victimas, diis acceptissimas esse tradit Plin. X, 21, ...et cristam galli contritam efficaciter imponi cani, morso ab alio rabioso, id. XXIX, 5, seu 32.» Conf. supra XII, 96; Plin. X, 56, seu 77, et Jacobs. ad Antholog. Græc. tom. II, part. I, pag. 122. De *Æsculapio* ejusque historia mythica vid. *Creuzer's Symbolick*, tom. II, pag. 248 seq. 286, 336 seq. III, 248 seq.

NOT. 235. Magna cum vi poeta dicit, *hostiam*, et quidem quamcumque ac vel minimam, *vita digniorem* esse scelerato homine, pro cuius salute voveatur.

ANAL. 236—249. Ultimum consolationis momentum. «Hoc potissimum est ad consolationem Calvini: sit enim, malorum variam et mobilem esse naturam, ut ad peccandum constantes sint, moxque peracto scelere sua cognoscant malefacta, sed tamen Natura impellente ad pristina vitia se redire; unde colligit, improbum hominem toties peccaturum, ut aliquando deprehendatur solvatque pœnas;» *Britan.* Natura autem malorum hominum egregie hoc loco ac vere adumbratur.

NOT. 236. «Hoc habent inter cetera boni mores, placent sibi et permanent: levis est malitia, sæpe mutatur, non in melius, sed in aliud.» Sen. Epist. 47. — *Natura*, indoles animi, mores, Germ. *Character.* — *Malorum* hominum.

VAR. 237. *Dum*, 23. *Tum*, 60. — *Superest audacia*, 77. — *Quid fas pro quod fas restitui* ex 10, 21, 24, 25, 47, 48, 55—60, 62, 66—69, 71—74, et plerisque MSS. Paris.

VAR. 238. *Tamen*, 25, 46, 49, 56, 57, 60, 65.

NOT. 239, 240. Conf. Horat. Epist. I, 10, 24, 25. — *Natura* jam facta *fixa*, constans in vitio, *et mutari nescia*, obfirmata consuetudine peccandi, quam sibi contraxit mens ad vitia proclivis eorumque dulcedine jam irretita et in illis, abjecto omni pudore, confirmata. Conf. ad VII, 50 seq. et Horat. Epist. loco supra citato. «Ex voluntate perversa facta est libido, et dum servitur libidini, facta est consuetudo, et dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas,» Augustin. Confess. VII, 5. — Eandem sententiam, sed alio sensu, expressit nostras Boileau, Sat. X :

« Dans le crime il suffit qu'une fois on débute,
« Une chute toujours attire une autre chute :
« L'honneur est comme une île escarpée et sans bords,
« On n'y peut plus rentrer, dès qu'on en est dehors. »

En.

VAR. 241. *Imposuit*, 19.

VAR. 242. *Attritum*, 13. — *Pudorem*, 21, 22, 24, 28.

NOT. 242. *Attrita de fronte*, hoc est, dura et inverecunda vel pudoris experte. Sic et *perfricare frontem* et *os* dicitur pro, pudorem deponere et expellere vel *ejicere* quasi de fronte attritione ejus. ¹ Sic gallice dicitur *se faire un front qui ne rougit jamais* (vid. Racine, *Phèdre*, act. III, sc. 3). Ed.

NOT. 244. *Dabit vestigia*, pedes, in *laqueos*, quos ei vitia quasi ponunt;

¹ Vid. ad II, 8; Cic. Tusc. Quæst. apud Quintil. IX, 2, 25, et Ernesti III, 18; Martial. XI 28, 7. Calvus clav. Cic. voc. *perfricare*.

IN SATIRAM DECIMAM TERTIAM. 295

metaphora petita a feris avibusque, quæ pedicis et laqueis capiuntur. Alii *laqueum* putant vincula dici et catenas.

NOT. 245. *Uncum* ferreum seu vectem *nigri*, obscuri, tenebrosi, *carceris*, ad quem ibi adstringetur; nisi *uncus* est catena: nam *unci* certe et *hami* dicebantur orbes, quibus catenæ alligantur; vid. Heins. ad Ov. Am. I, 6, 25. Alienus ab hoc loco *uncus*, cujus, X, 66, mentio fit, ubi cum *carcere* jungitur. — Cramerus tamen existimat exempla ab Heinsio allata id minime suadere, Latinis scilicet unquam *uncum* idem esse, quod Germanis *eine krampe*, nobis *un crampon*. Ad mortem damnati ex ipso carcere unco trahebantur; unde dici recte posse *uncus carceris* arbitratur. Ed.

VAR. 246. *Et*, 16. — *Ægei*, 19, et al.; vid. ad vs. 81.

NOT. 246, 247. Conf. ad I, 73.

NOT. 248. *Nomen* hoc. loc. pro homine, ut *ὄνομα*.¹

NOT. 249. *Surdum*, qui nec preces et vota, nec perjuria audiat. — *Tiresiam*, hoc est, cæcum, instar Tiresiæ, ut non videat hominum facinora. Vel tironibus notus est Tiresias, vates Thebanus; ejusque cæcitas, cujus variæ tamen causæ traduntur.²

---

¹ Vid. Heyn. ad Tibull. III, 4, 61, Lau. Pall. vs. 82; Barm. ad Ovid. Bend. ad Horat. Od. III, 27, 34. Metam. III, 322 seq. et Heyn. ad

² Vid. Spanheim. ad Callim. H. in Apollod. III, 6, 7.

SATIRÆ DECIMÆ QUARTÆ

ARGUMENTUM.

His docet exemplis natos mala vita parentum.

Imbuit exemplis natos mala vita parentum.

AD PUSCINUM. — ΠΕΡΙ ΑΝΑΓΩΓΩΝ ΠΡΟΣ ΦΟΥΣΚΙΝΟΝ (ΦΟΥΣΚΙΝΟΝ in
Lat. Exc. Pith.). — DE INSTITUTIONIBUS. — PARENTUM
EXEMPLA. — CONTRA ILLOS, QUI FILIOS PRAVIS INSTITUUNT DOCUMENTIS.

Plurima sunt turpia, quæ parentes tam exemplis, quam institutione ac præceptis liberos docent, vs. 1—3. Si illi oblectantur alea, vel delicate et molliter vivunt, vel servos inhumane tractant, etiam hi mature discunt ludere, epulari ac sævire, 4—25. Filia adulteræ iisdem, quibus mater, amoribus indulget, 25—30. Nec mirum : natura enim ita comparatum est, ut in exemplis, præcipue parentum, maxima sit vis, et animus hominum magis ad vitia, quam ad virtutem inclinet, 31—43. Quæ quum ita sint, cave ne quidquam inhonesti et obscæni, vel dicas vel facias coram liberis, 44—49. Qui si non oris tantum et corporis, sed animi quoque habitu moribusque tibi fuerint similes et exemplo tuo peccaverint, tuorum tibi conscius vitiorum, eos castigare et punire non audebis, 50—58. Amicis ad cœnam invitatis, omni opera eniteris, ut supellex lauta sit atque magnifica; illud vero non curas, ut filii domum a culpa quasi flagitiisque vacuum et probos mores, tanquam speculum, intueantur, 59—69. Bene de patria meretur, qui liberos ei gignit, modo curet, ut eidem utiles sint, 70—72. Plurimum vero interest, quibus illi moribus artibusque instituantur, et quales sint parentes, quoniam ab iis exempla sumunt, et, quæ a teneris unguiculis discuntur, mentibus infixæ hærent, quod vel animalium exempla probant : nam ciconiæ, vulturis et aquilæ pulli eandem, quam parentes, victus consuetudinem per totam vitam servant, 73—85. Similiter ædificatorem filius imitatur (86—95), et parvuli Judæorum nihil de superstitione, institutis moribusque paternis mutant,

SATIRÆ DECIMÆ QUARTÆ ARGUMENTUM. 297

96—106. Ita in reliquis quoque rebus sponte sua liberi vestigia parentum persequuntur : sola pecuniæ cupiditate inviti insciique inflammantur, quoniam pater, ut virtutis eos specie fallat, quæ avaritia est, parcimoniam appellat, tenerasque illorum mentes paulatim hujus vitii elementis imbuit, 107—124. Quæ si rite animis imbibuerunt, extremas eos sordes docet, defraudans servos demensis suis, famemque sibi explens mucidis panis frustis, et opsoniis æstu corruptis, quæ vel mendici respuerint, 125—134. Nullum vero vitium stultius est turpiusque avaritia : potestne enim quidquam esse absurdius, quam misere duriterque vivere, ut dives moriaris? 135—137. Præterea avarus, quo plura possidet, eo plura cupit, et, quamvis agros agris adjiciat, vicinum, si non jure et pretio, certe injuria et fraudibus pellit, parum sollicitus, utrum bene, an male audiat, 138—155. Nec tamen divitiis suis vel corpus, vel animum ægritudine levare potest, 156—160. Veteres Romani, ætate bellique laboribus confecti, post tam egregie navatam rei publicæ operam, binis jugeribus, præmii loco acceptis, contenti erant, et pulte vivebant, 161—171. Nunc horti ampliores sunt, quam olim agri, et insatiabilis habendi cupiditas plurima veneficia, cædes et scelera cujuscumque generis gignit, 172—178. Prisci Marsi, Hernici ac Vestini frugalitatem agrique culturam filiis suis commendabant, tenuique victu vitam sustentare solebant, 178—188. Nostris contra temporibus et patres et nutrices parvulos omnibus iis artibus, etiam vilissimis, instruunt, e quibus lucrum possint facere, et diligenter iis inculcant illam poetæ sententiam : « Unde habeas quærit nemo, sed oportet habere », 189—209. Cur vero tantopere urges filium tuum, stultissime parens, ut mature parvus sit et pecuniæ avidus? Quam primum enim adoleverit, non est, quod dubites, quin te ipsum avaritia superet, et falsis testimoniis, perjuriis uxorisque cæde divitias quærat, 210—224. Horum scelerum ipse auctor es censendus : quicumque enim malis artibus rem familiarem alicui augere permittit et stultum dicit esse, qui amicorum propinquorumque inopiæ subveniat, is quoque spoliare, decipere et quovis modo opes sibi acquirere docet ac suadet, 225—243. Filium itaque tuum adulta ætate inextplebilis, qua eum incendiisti, pecuniæ cupi-

298 SATIRÆ DECIMÆ QUARTÆ ANALYSIS.

ditas in omne scelus rapiet, nec tibi ipsi parcet, si vita nimis longa votis ejus obstiterit, 244—255. Minus profecto jucundum nobis spectaculum præbent ludi scenici ludicræque artes, quam labores et pericula, quæ lucri causa avarus suscepit, 256—264. Periculosa quidem est ars petauristarum et funambulorum, sed ad vitam sustentandam spectat, avarus contra majori vitæ discrimine omnia percurrit maria, ut divitiis affluat, 265—283. Alii aliis modis insaniunt, sed nemo magis eo, qui lucri spe captus ne sæva quidem tempestate deterretur, quo minus se suæque omnia uni tabulæ committat, 284—295. Quo fit persæpe, ut stultus ille homo, qui modo omni, quod usquam est, auro inhiabat, mox stipem colligat eique vix suppetant panni, quibus corpus velare possit, 295—302. Quam misera denique est avari conditio, qui divitias, quas tantis sibi paravit curis periculisque, majore metu et sollicitudine custodit? Quanto felicior pauper, qui pauca quidem possidet, sed nihil cupit, et prudentiæ confidit, non fortunæ? 303—316. Quæ quum ita sint, auctor tibi sum, ut plura non concupiscas, quam quæ ad victum vitæque usum pertineant: ita enim tibi persuadeas velim, nulla divitiarum magnitudine expleri posse, qui rebus ad vivendum necessariis non sit contentus, 316—331.

SATIRÆ DECIMÆ QUARTÆ

ANALYSIS.

Satira hæc rerum affectuumque gravitate præ ceteris excellit et præclaris sententiis tamquam gemmis distincta est clarissimis. In prima ejus parte (vs. 1—134), redarguuntur acerbæ parentes, exemplis et præceptis liberos suos ad vitia vel in suos eosque pravos mores formantes, in altera (vs. 135—331), potissimum notatur avaritia. Cum hac conferenda Horatii Sat. I, libri I, et lib. II, 3, 108 seq. ut ita diversissimum dicendi genus perspicue cognoscatur; (Horatius enim, ut solet, ridendo vitium hoc corripit, Juvenalis

autem altius insurgens declamatorio more et magistri severitate illud in invidiam adducit atque indignationem excitat) cum illa, præter loca, in Comment. laudata, Sen. de Ira, II, 22, et Epist. 97. Plut. de Institut. Liber. et Quintil. Inst. Orat. I, 1, 6, cujus verba omnino digna sunt, quæ h. loc. adscribantur : « Utinam liberorum nostrorum mores non ipsi perderemus! Infantiam statim deliciis solvimus : mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes et mentis et corporis frangit. Quid non adultus concupiscet qui in purpuris repit? ..... Jam coccum intelligit, jam conchylium poscit. .... Gaudemus, si quid licentius dixerint; verba, ne Alexandrinis quidem permittenda deliciis, risu et osculo excipimus. Nec mirum; nos docuimus, ex nobis audierunt. Nostras amicas, nostros concubinos vident, omne convivium obscœnis canticis strepit, pudenda dictu spectantur. Fit ex his consuetudo, deinde natura. Discunt hæc miseri, ante quam sciant vitia esse : inde soluti ac fluentes non accipiunt e scholis mala ista, sed in scholas afferunt, etc. » Notæ Achaintrii sunt hæc : « Poeta ostendit supra II, 166, et VI, 617, quam pessima (!) fuerint commercia, et quantum nocerent reipublicæ Imperatorum, regum ac populi primorum corrupti mores. Nunc demonstrat, quanti sint ponderis exempla domestica, quæ re ipsa morum publicorum sunt certissima fundamenta. *Dusaulx* poetæ nostro objicit, quod abrupta nimis transitione ad aliud argumentum, scilicet ad avaritiam transierit : male, nostro iudicio; nam et id suo (!) themati conveniebat. Ex omnibus enim vitiis, ad eversionem imperiorum aptissimis, nullum optimus ille vir judicabat pejus, et vitandum magis quam avaritiam, scilicet cupiditatem habendi per fas et nefas. Quam qui in animos puerorum insinuat, is merito patriæ hostis debet haberi. Ea enim plebem turbulentam efficit, cives inquietos et novarum rerum avidos, mercatores rapaces, iudices corruptos, milites infidos, duces perjuros et ei, qui plus pollicetur, vitam suam addicentes, Imperatores ambiciosos, spoliatores, deprædatores, tribunos denique ad populi tutelam institutos venales, perturbatores, patriæ defectores, et rempublicam tyranno vendentes. Conf. Virg. *Æneid.* VI, 621, 622. Recte igitur a vs. 106 Juvenalis acriter invehitur in avaritiam, quippe

300 SATIRÆ DECIMÆ QUARTÆ ANALYSIS.

quod vitium, quum sint alia quodammodo condonanda, nullam habet excusationem, et virtutibus supra memoratis proximum est, etsi tamen ab iis distinctum. Non enim permisceas *avaritiam* cum *frugalitate*, et ista prudenti rerum familiarium aut publicarum administratione, quæ est privatarum domuum et imperiorum felicitatis firmissimum fundamentum. »

SATIRA DECIMA QUARTA.

PLURIMA sunt, Fuscine, et fama digna sinistra,
Et nitidis maculam hæsuram figentia rebus,
Quæ monstrant ipsi pueris traduntque parentes.
Si damnosa senem juvat alea, ludit et heres
Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo. 5
Nec melius de se cuiquam sperare propinquo
Concedet juvenis, qui radere tubera terræ,
Boletum condire, et eodem jure natantes
Mergere ficedulas didicit, nebulone parente,
Et cana monstrante gula. Quum septimus annus 10
Transierit puero, nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoveas mille inde magistros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper, et a magna non degenerare culina.

SATIRÆ DECIMÆ QUARTÆ INTERPRETATIO.

1. Plurima sunt flagitia, Fuscine, lævam existimationem merentia et dotibus maxime splendidis maculam tenacem figentia, quæ parentes ipsi monstrant et ingerunt suis pueris. Si alea damnosa juvat patrem jam seniore, ludit et ipse ejus hæres puer bullam adhuc gerens, et ludi instrumenta eadem minori fritillo versat. Neque meliorem quam dedit pater de se spem dabit propinquis suis juvenis ille, qui terræ tubera scalpere ac radere, fungos condire, et eodem jusculo immersas perfundere ficedulas, luxurioso patre docente et cana gula exemplum præbente, didicit. Vix annum septimum attigerit, antequam omnes dentes, qui exciderant, ut fit, infantulo fuerint reparati, licet illum erudientium sexcentis magistris barbato mento severis tradas, nihilo minus epulari paterna magnificentia, et a magna lautaque culina non degenerare volet.

Mitem animum, et mores modicis erroribus æquos 15
 Præcipit, atque animas servorum et corpora nostra
 Materia constare putat paribusque elementis?
 An sævire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
 Plagarum strepitu, et nullam Sirena flagellis
 Comparat, Anthiphates trepidi laris ac Polyphemus, 20
 Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
 Uritur ardenti duo propter lintea ferro?
 Quid suadet juveni lætus stridore catenæ,
 Quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer
 Rusticus? *exspectas, ut non sit adultera* Largæ 25
Filia, quæ numquam maternos dicere mœchos
 Tam cito nec tanto poterit contexere cursu,
 Ut non ter decies respiret? conscia matri
 Virgo fuit; ceras nunc hac dictante pusillas
 Implet, et ad mœchos dat eisdem ferre cinædis. 30
 Sic natura jubet : velocius et citius nos
 Corruptum vitiorum exempla domestica, magnis

15. Præcipitne Rutilus mitem animum habere, et erga leviter errata lenitatem? Putatne servorum mentes et corpora ea qua nos materia, iis, quibus nos, principiis constare? An docet crudelitatem, quum delectetur acerbo sonitu plagarum ac nullos, et Sirenum cantus flagellis resonantibus dulciores credat, novus in trepida domo Antiphates et Polyphemus? Tum felix est iste, quum aliquis servus, vocato carnifice, inuritur ferrea lamina ardenti, ob duo lintea amissa. Quos sensus juveni cuilibet suggerit is qui stridore catenarum lætatur, quem valde juvat servos habere in fronte notatos, et rure carceres? An speras fore ut Largæ filia non sit adulterio dedita, quæ nunquam nomina mœchorum matris adeo velociter recitare poterit et tanta festinatione, ut non tricies anhelitum recipiat? Flagitiorum matris conscia fuit, dum virgo erat: nunc, matre stylum docente, literas amatorias scribit, quas per eosdem, per quos mater, lenones ad adulteros ferendas curat. Sic a natura comparati sumus, ut exemplis domesticis vitiorum facilius multo et celerius, quam externis et peregrinis depravamur, præsertim quum proficiscuntur ab hominibus, quorum auctoritas magni

Quum subeunt animos auctoribus. Unus et alter
Forsitan hæc spernant juvenes, quibus arte benigna,
Et meliore luto finxit præcordia Titan : 35
Sed reliquos fugienda patrum vestigia ducunt,
Et monstrata diu veteris trahit orbita culpæ.

Abstineas igitur damnandis : hujus enim vel
Una potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
Ex nobis geniti ; quoniam dociles imitandis 40
Turpibus ac pravis omnes sumus ; et Catilinam
Quocumque in populo videas, quocumque sub axe;
Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus usquam.
Nil dictu fœdum visuque hæc limina tangat,
Intra quæ puer est. Procul hinc, procul inde puellæ 45
Lenonum, et cantus pernoctantis parasiti.
Maxima debetur puero reverentia : si quid
Turpe paras, ne tu pueri contemseris annos :
Sed peccaturo obstet tibi filius infans.
Nam si quid dignum Censoris fecerit ira 50
Quandoque, et similem tibi se non corpore tantum

apud nos momenti est. Reperientur fortasse nonnulli qui exempla ejusmodi aversentur, quibus, benigne solers, Prometheus corda nobiliori luto finxerit; ceteros vestigia scelerum a parentibus impressa abducunt, et viam diuturni criminis orbita pridem monstratam abrepti terunt.

38. Fugias igitur quæ sunt damnanda; ad hoc enim faciendum una causa valere debet, ne nostra flagitia imitentur ex nobis geniti : si quidem ita nati sumus omnes, ut sponte turpe ac prævum quidlibet imitemur, et Catilinas ubique gentium et terrarum reperire sit, Brutos et Catones, nusquam. In ea domo, in qua puer aliquis versatur, nihil audiatur, nihil adspiciatur obscœnum. Procul illinc et istinc removeantur meretrices et cantus parasitorum totam noctem comessando traducentium. Habenda est permagna puerilis ætatis ratio, et quasi reverentia; tuque, si quid improbe facere cogitas, noli teneram pueri ætatem spernere; immo peccaturum te retineat pueritia filii. Si enim aliquando ille admiserit quidpiam a censore

Nec vultu dederit, morum quoque filius, et qui
 Omnia deterius tua per vestigia peccet,
 Corripies nimirum, et castigabis acerbo
 Clamore, ac post hæc tabulas mutare parabis. 55
 Unde tibi frontem libertatemque parentis,
 Quum facias pejora senex, vacuumque cerebro
 Jam pridem caput hoc ventosa cucurbita quærat?

Hospite venturo, cessabit nemo tuorum.
 Verre pavementum; nitidas ostende columnas; 60
 Arida cum tota descendat aranea tela;
 Hic leve argentum; vasa aspera tergeat alter;
 Vox domini furit instantis virgamque tenentis.
 Ergo miser trepidas, ne stercore fœda canino
 Atria displiceant oculis venientis amici, 65
 Ne perfusa luto sit porticus; et tamen uno
 Semodio scobis hæc emundat servulus unus.
 Illud non agitas, ut sanctam filius omni
 Adspiciat sine labe domum, vitioque carentem?

merito castigandum, nec tui duntaxat oris lineamenta expresse-
 rit, sed morum etiam, et improbitatis paternæ quasi filius fuerit;
 quum scelera tua fideliter imitatus, ea flagitiis suis adhuc pejoribus
 cumulaverit, illum scilicet reprehendes, et verbis atrocibus incre-
 pabis, quin etiam hereditate spoliare constitues. Unde tibi arrogabis
 frontem patris et illam paternæ objurgationis libertatem, quum
 graviora pecces ipse jam ætate proventus, et caput tuum, sanæ
 mentis expers, iis quibus curantur phrenetici, cucurbitulis vento
 plenis indigeat?

59. Quum hospes aliquis te domi tuæ conventurus est, nemo
 non tuorum famulorum agit strenue: pavementum purga, inquires,
 sordibus, columnas terge; tu araneas mihi istas dejice: tu argentea
 vasa, et quæ sunt sine sculpturis, et quæ sunt cælata, terge. Sic
 illos furens dictis ac verberibus etiam urges. Ergo trepidas, mi-
 ser, ac vereris, ne quid fœdum domi tuæ amicis adspiciat; ne
 atrium canino stercore, porticus cœno inquinata sit; quum ta-
 men injecto uno pulvisculi semimodio huic malo mederi famu-
 lus unus possit: illud vero non curas, ut puram ab omni labe et

SATIRA DECIMA QUARTA.

305

Gratum est, quod patriæ civem populoque dedisti, 70

Si facis, ut patriæ sit idoneus, utilis agris,

Utilis et bellorum et pacis rebus agendis.

Plurimum enim intererit, quibus artibus, et quibus hunc tu

Moribus instituas : serpente ciconia pullos

Nutrit, et inventa per devia rura lacerta : 75

Illi eadem sumtis quærent animalia pinnis.

Vultur, jumento et canibus crucibusque relictis,

Ad fetus properat, partemque cadaveris affert.

Hic est ergo cibus magni quoque vulturis et se

Pascentis, propria quum jam facit arbore nidos. 80

Sed leporem aut capream famulæ Jovis et generosæ

In saltu venantur aves : hinc præda cubili

Ponitur; inde autem, quum se matura levarit

Progenies, stimulante fame, festinat ad illam,

Quam primum prædam rupto gustaverat ovo. 85

Ædificator erat Cetronius, et modo curvo

Litore Caietæ, summa nunc Tiburis arce,

vitiis carentem domum tuam filius adspiciat! Patriæ et reipublicæ placet, bene est, quod ei civem donaveris; modo tamen efficias educatione proba, ut reipublicæ sit utilis, ac vel colendis agris, vel tractandis pacis bellive artibus idoneus existat. Ad hanc rem porro valde referet quibus illum tu disciplinis quibusque institutis formes. Pullos anguibus alunt ac stellionibus per devios agros repertis ciconiæ : illi, quum alis instructi fuerint, eundem cibum quærant. Vultures abjecta in agris equorum et canum, aut hominum suspensa e patibulis cadavera laniant, ac frustra pullis deportant in nidos : illinc igitur quoque vultures victum comparant, quum grandes evasere, et jam per se pasti nidos in arbore peculiari exstruunt. At Jovis ministri alites aquilæ, et aves aliæ nobiliores, venationem per nemora exercent, leporesque aut capreas excipiunt, quas inferunt nidis; e quibus quum evolavit ad prædam adulta soboles, famem stimulantem illa ipsa dape sedat, quam initio gustavit, quum ex ovo primum exclusa est.

86. Ædificare Cetronius amabat, et nunc in Caietano litore, nunc in collibus Tiburtinis, aut in Prænestinis montibus villas exstruebat

Nunc Prænestinis in montibus, alta parabat
 Culmina villarum, Græcis longeque petitis
 Marmoribus, vincens Fortunæ atque Herculis ædem, 90
 Ut spado vincebat Capitolia nostra Posides.
 Dum sic ergo habitat Cetronius, imminuit rem,
 Fregit opes; nec parva tamen mensura relictæ
 Partis erat: totam hanc turbavit filius amens,
 Dum meliore novas attollit marmore villas. 95

Quidam sortiti metuentem sabbata patrem,
 Nil præter nubes et cæli numen adorant,
 Nec distare putant humana carne suillam,
 Qua pater abstinuit; mox et præputia ponunt:
 Romanas autem soliti contemnere leges, 100
 Judaicum ediscunt, et servant, ac metuunt jus,
 Tradidit arcano quodcumque volumine Moses;
 Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti;
 Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.
 Sed pater in caussa, cui septima quæque fuit lux 105
 Ignava, et partem vitæ non attigit ullam.

excelsas, quas accersito e Græcia et longinquis oris marmore sic ornabat, ut magnificentiam templorum Herculis Fortunæque superaret, sicut Posides eunuchus Capitolii nostri splendorem vincebat. Hoc luxu Cetronius opes dilapidavit, quarum tamen pars adhuc non adspernanda supererat; hanc ejus filius totam perdidit, dum alias præstantiori marmore villas erigit.

96. Nonnulli sortiti patrem sabbati Judaici ritus religiose et cum metu observantem, nubes et cælum tanquam numen unice venerantur, neque discrimen ullum inter humanam carnem et porcinam statuunt, quum hac pater abstinerit; mox præputia etiam circumcidunt: iidem Romanorum leges contemnere assueti, instituta quæque Judæis a Mose in voluminibus nequaquam vulgatis tradita, memoriæ diligenter mandant, ac summa religione custodiunt. Solent monstrare viam nemini, nisi eadem sacra colenti, et circumcisos solos ad fontem quæsitum deducunt. Caussa autem cur id faciant, e patre proficiscitur, qui septimam diem cujuslibet hebdomadæ feriatu transigebat in otio, et ab omnibus communis vitæ officiis abstinebat.

Sponte tamen juvenes imitantur cetera : solam
 Inviti quoque avaritiam exercere jubentur.
 Fallit enim vitium specie virtutis et umbra,
 Quum sit triste habitu vultuque et veste severum. 110
 Nec dubie tamquam frugi laudatur avarus,
 Tamquam parcus homo, et rerum tutela suarum
 Certa magis, quam si fortunas servet easdem
 Hesperidum serpens, aut Ponticus : adde quod hunc, de
 Quo loquor, egregium populus putat acquirendi 115
 Artificem : quippe his crescunt patrimonia fabris.
 Sed crescunt quocumque modo, majoraque fiunt
 Incude adsidua, semperque ardente camino.

Et pater ergo animi felices credit avaros,
 Qui miratur opes, qui nulla exempla beati 120
 Pauperis esse putat : juvenes hortatur, ut illam
 Ire viam pergant, et eidem incumbere sectæ.
 Sunt quædam vitiorum elementa : his protenus illos
 Imbuit, et cogit minimas ediscere sordes.

107. Ceterum etsi vitia omnia adolescentes libenter a parentibus hauriant imitando, avaritiam solam inviti et ægre discunt, quod speciem ac umbram virtutis illa præ se ferat, et habitus tristitia, vultusque ac vestium severitate horreat; et ideo quod parentes laudent avarum, ut virum probum, frugalem, parcum, qui fortunas suas tutetur ac servet melius, quam si eas custodiret ille pervigil draco, qui poma Hesperidum, aut alter, qui aureum vellus prope Pontum custodiebat. Adde quod eundem hunc, de quo loquor, honorandum populus putat in arte acquirendi artificem, quia talium fabrorum patrimonia crescunt; et crescunt quidem, sed majora fiunt adhibita arte qualibet, assiduo et indefesso labore, instar opificum, qui ferrum camino semper ardente mollientes, non desunt incudi impositum fingere, ut longius efficiatur.

119. Ergo pater avaros existimat animorum felicitate præstantes, qui nihil æque ac divitias miratur, qui nullum exstitisse exemplum putat pauperis læti et beati; ideo filios adhortatur sedulo, ut eandem insistant viam, et eam feneratorum sectam complectantur. Quemadmodum autem in omnibus vitiis, perinde atque in artibus,

Mox acquirendi docet insatiabile votum. 125
 Servorum ventres modio castigat iniquo,
 Ipse quoque esuriens : neque enim omnia sustinet umquam
 Mucida cærulei panis consumere frusta,
 Hesternum solitus medio servare minutal
 Septembri : nec non differre in tempora cœnæ 130
 Alterius conchem æstivam cum parte lacerti
 Signatam, vel dimidio putrique siluro,
 Filaque sectivi numerata includere porri.
 Invitatus ad hæc aliquis de ponte negabit.
 Sed quo divitias hæc per tormenta coactas, 135
 Quum furor haud dubius, quum sit manifesta phrenesis,
 Ut locuples moriaris, egentis vivere fato?
 Interea pleno quum turget sacculus ore,
 Crescit amor numi, quantum ipsa pecunia crevit;
 Et minus hanc optat, qui non habet : ergo paratur 140

rudimenta sunt nonnulla, quibus tirones auspicari debent, dat
 protinus operam avarus pater, ut filii mature omnibus lucri ar-
 tibus documentisque imbuti, vel minimos conficiendi quæstus
 modos ediscere cogantur; mox excitat in eorum animis insatiabi-
 lem acquirendi et habendi cupiditatem. Servorum ventres quasi
 comprimit, triticum ipsis, minore quam æquum est, modio ad-
 metiens, et ipse quoque fame pariter laborat; neque enim satis sibi
 imperare potest umquam, ut omnia frustula cærulei ob mucidi-
 tatem panis comedat; pulmentum e cibis minutatim concisis pridie
 paratum ac delibatum, medii inter fervores septembris, servare solet
 in sequentem diem : fabarum cum suo coctarum putamine, item
 siluri lacertive jam putentis, partes, una cœna relictas reponit in
 alteram cœnam, eaque omnia diligenter sigillo suo munita condit,
 cum filis porri sectilis, quorum numerum accurate recensuit. Ro-
 gator in pontibus mendicare solitus, ad ejusmodi vocatus obsonia,
 venire recusaret. Sed quid prosunt, o avare, divitiæ per tot la-
 bores et sudores congestæ, quum sis vero furore, ac manifesta
 phrenesi correptus, qui vivas more mendici, ut moriaris locu-
 ples? Interim etsi crumena numis distenta turgeat, nihilominus
 divitiarum insana cupiditas tantum crescit, quantum ipsa pecunia,

Altera villa tibi, quum rus non sufficit unum,
 Et proferre libet fines; majorque videtur
 Et melior vicina seges : mercaris et hanc, et
 Arbusta, et densa montem qui canet oliva.
 Quorum si pretio dominus non vincitur ullo, 145
 Nocte boves macri, lassoque famelica collo
 Jumenta, ad virides hujus mittentur aristas;
 Nec prius inde domum, quam tota novalia sævos
 In ventres abeant, ut credas falcibus actum.
 Dicere vix possis, quam multi talia plorent, 150
 Et quot venales injuria fecerit agros.
 Sed qui sermones? quam foedæ buccina famæ?
 Quid nocet hoc? inquit : tunicam mihi malo lupini,
 Quam si me toto laudet vicinia pago
 Exigui ruris paucissima farra secantem. 155
 Scilicet et morbis et debilitate carebis,
 Et luctum et curam effugies, et tempora vitæ

adeo ut qui penitus illa caret, levius eamdem desideret. Itaque
 quum tibi villa una satis non sit, alteram mercaris; placet agri tui
 limites extendere : vicini arvi seges, et major, et felicior videtur :
 illud emendum suscipis cum amœna silvula et monte ipso, qui oleis
 densis albicat. Quod si compelli nequit dominus oblata pro illis
 quantacumque pecunia, ut vendat, grex boum macilentus, et
 enecta fame ac lassitudine jumenta, in segetes illius, virentes adhuc,
 imittentur a te noctu; nec prius redibunt inde domum, quam herba
 omnis ac spes messis futuræ a famelicis armentis depasta in ventres
 abierit, perinde quasi falcibus fuisset succisa. Vix dici potest, quam
 multi suas segetes ita deperditas lamententur, quam multi per istam
 injuriam et improbitatem suos agros divendere sint coacti.

152. Age vero quis hominum est sermo? quam foeda buccina per-
 sonat apud omnes fama tua, avare? — Quid hoc mihi tandem obest?
 inquit. Malo leguminis vilissimi siliquam habere, quam laudari ab
 omnibus incolis pagi in vicinia, si parum interim frumenti ex agello
 angusto colligam. — Nempe id assequeris, opinor, tuis illis opi-
 bus, ut morbis, infirmitate careas, mœrorem et curas propulses?
 ut vita longiore et beatiore perfruaris, si agri optimi limites tan-

Longa tibi post hæc fato meliore dabuntur,
 Si tantum culti solus possederis agri,
 Quantum sub Tatio populus Romanus arabat. 161

Mox etiam fractis ætate, ac Punica passis
 Prælia, vel Pyrrhum immanem gladiosque Molossos,
 Tandem pro multis vix jugera bina dabantur
 Vulneribus : merces ea sanguinis atque laboris
 Nullis visa umquam meritis minor, aut ingrata 165
 Curta fides patriæ : saturabat glebula talis
 Patrem ipsum turbamque casæ, qua feta jacebat
 Uxor, et infantes ludebant quatuor, unus
 Vernula, tres domini : sed magnis fratribus horum
 A scrobe vel sulco redeuntibus, altera cœna 170
 Amplior, et grandes fumabant pultibus ollæ.
 Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
 Inde fere scelerum caussæ, nec plura venena
 Miscuit, aut ferro grassatur sæpius ullum
 Humanæ mentis vitium, quam sæva cupido 175

tos habueris solus, quantos integer populus Romanus arabat, quum Tatus Sabinis imperitaret.

161. Non multo post illud tempus, militibus Romanis fractis ætate, postquam sustinuerant bella punica, impetusve terribiles Pyrrhi et Epiroticorum enses, pro multis vulneribus acceptis, vix duo jugera tandem donabantur. Hanc sudoris multi cruorisque in bello fusi mercedem nemo umquam eorum meritis suis inferiorem putavit, aut ingratham idcirco patriam, ac parcam nimis est arbitratus. Agellus ejusmodi patrem abunde alebat, cum tota familia casam habitante, in qua erat uxor prægnans, ludebant infantes quatuor; tres nempe filii familias, et unus servulus domi natus. Sed illorum fratribus adultis, quum redirent ab agro, ubi vel scrobes effoderant, vel humum araverant, major quædam cœna instruebatur, in qua scilicet pultes largiter apponebantur. Nunc jugera hæc duo, quibus veterum agri definiebantur, nostris hortis non sufficiunt. Ex hac nimirum habendi cupiditate omnia ferme flagitia proficiuntur: neque ullo vitio sæpius aut ad venena miscenda, aut ad stringendum ferrum excitantur mortales, quam immodicarum opum impla-

Indomiti census : nam dives qui fieri vult,
 Et cito vult fieri : sed quæ reverentia legum,
 Quis metus, aut pudor est umquam properantis avari?

Vivite contenti casulis et collibus istis,
 O pueri, Marsus dicebat et Hernicus olim, 180
 Vestinusque senex; panem quæramus aratro,
 Qui satis est mensis : laudant hoc numina ruris,
 Quorum ope et auxilio, gratæ post munus aristæ,
 Contingunt homini veteris fastidia quercus.
 Nil vetitum fecisse volet, quem non pudet alto 185
 Per glaciem perone tegi; qui submovet Euros
 Pellibus inversis : peregrina ignotaque nobis
 Ad scelus atque nefas, quæcumque est, purpura ducit.

Hæc illi veteres præcepta minoribus; at nunc
 Post finem auctumni media de nocte supinum 190
 Clamosus juvenem pater excitat : « Accipe ceras;
 Scribe, puer; vigila; caussas age; perlege rubras

cabili cupidine. Qui enim ditescere cupit, voti compos fieri cito cupit; qui vero ita comparatus est, qui semper in augenda re festinat, an ille tandem leges reverebitur? An pudor eum, vel metus in officio continebit?

179. O filii, contenti estote istis casulis atque collibus, dicebant olim suis natis Marsi, Hernici et Vestini senes; paremus arando panem qui sufficit ad victum : laudant istam frugalitatem rustici dei quorum ope et auxilio contigit homini ut, concesso grati frumenti beneficio, veterem quercus cibum fastidiret. Nihil sceleris ille admittere volet, quem non pudet crassos induere perones per brumam; qui frigus arcebit ovium pellibus, earum villosa parte corpori admota. Peregrinæ purpuræ usus quæcumque sit, nam nobis ignota est, ad flagitia et scelera ducere solet.

189. Sic majores nostri suos liberos instituebant, his illos præceptis formabant; at nunc, autumno jam exeunte, nocte de media, dormientem placide filium pater his verbis clamando jubet surgere : Sume, inquit, libros, somnum excute; ad scribendum incumbere, ad caussas defendendas te compara, legum a majoribus traditarum co-

Majorum leges; aut vitem posce libello.
 Sed caput intactum buxo naresque pilosas
 Adnotet, et grandes miretur Lælius alas. 195
 Dirue Maurorum attegias, castella Brigantum,
 Ut locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
 Afferat; aut, longos castrorum ferre labores
 Si piget, et trepidum solvunt tibi cornua ventrem
 Cum lituis audita, pares, quod vendere possis 200
 Pluris dimidio, nec te fastidia mercis
 Ullius subeant ablegandæ Tiberim ultra :
 Neu credas ponendum aliquid discriminis inter
 Unguenta et corium : lucri bonus est odor ex re
 Qualibet. Illa tuo sententia semper in ore 205
 Versetur, Dīs atque ipso Jove digna, poetæ :
 UNDE HABEAS, QUÆRIT NEMO ; SED OPORTET HABERE.
 Hoc monstrant vetulæ pueris repentibus assæ :
 Hoc discunt omnes ante alpha et beta puellæ. »

dices evolve; aut centurionis munus et insignia supplici libello ab imperatore postula. Sed fac ut Lælius, dux exercitus, pectine intactos tibi et hispidos esse crines, nares pilis hirsutas, et lacertos ingentes mirabundus animadvertat. Everte Maurorum cassas, arces Anglorum exscinde, ut quum ætatis annum sexagesimum attigeris, signiferi munus in aliqua legione obtineas, unde magnas opes denique consequaris. Quod si ferendo militiæ labori diuturno par non es, si mixtus cornuum et lituorum clangor tibi metum, quo resolvatur alvus, afferat, mercaturam exerce, compara quod vendas pluris dimidio quam emeris, neque fastidias olidas quasdam merces, quæ trans Tiberim deportandæ sint; aut putes differentiam aliquam inter unguenta suavissima et fetidum corium esse statuendam: bene olet quidquid est lucri, undecumque id afferatur. Hunc Ennii versiculum, dignum certe Superis auctoribus et ipso Jove, semper usurpa: « Unde habeas, quærit nemo; sed oportet habere. » Hanc præclaram sententiam docent vetulæ parvulos pueros, qui ab ipsis aliquid pecuniolæ rogitant: eadem puellæ omnes perdiscunt, antequam prima literarum appellare norint elementa.

Talibus instantem monitis quemcunque parentem 210
 Sic possem affari : Dic, o vanissime, quis te
 Festinare jubet? meliorem præsto magistro
 Discipulum; securus abi : vinceris, ut Ajax
 Præteriit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles.
 Parcendum teneris : nondum implevere medullas 215
 Maturæ mala nequitiae : quum pectere barbam
 Cœperit, et longi mucronem admittere cultri,
 Falsus erit testis, vendet perjuria summa
 Exigua, et Cereris tangens aramque pedemque.
 Elatam jam crede nurum, si limina vestra 220
 Mortifera cum dote subit : quibus illa premetur
 Per somnum digitis! nam quæ terraque marique
 Acquirenda putas, brevior via conferet illi.
 Nullus enim magni sceleris labor : hæc ego numquam
 Mandavi, dices olim, nec talia suasi. 225
 Mentis caussa malæ tamen est et origo penes te.
 Nam quisquis magni census præcepit amorem,

210. Ego vero patrem quemlibet talia hæc præcepta filio suo
 inculcantem sic libenter alloquerer : Agedum, homo inconsultis-
 sime, cur ita properas filium ad avaritiam instituere? Spondeo fore
 ut brevi discipulus magistrum superet; confide, nequior patre
 filius erit, ut fuit Ajax Telamone patre suo fortior, Achilles Peleo.
 Nunc ignoscere debes ætati illius teneriori quam ut intimos animi
 recessus impleverint jam semina vitiorum maturiora : exspecta pau-
 lisper, dum barbam pectere, et longi cultri acie resecare cœperit,
 falsum dicet testimonium, venalem ad perjuriam quælibet linguam
 minimo pretio addicet, nec Cereris aram ac statuam inter pejeran-
 dum tangere dubitabit. Jam exploratum habe funus tuæ nurus, si
 domum illa vestram ingreditur cum grandi dote, ob quam mors
 ipsam manet. Ut ille non cunctantibus ac timidis digitis fauces
 uxori dormienti elidet! Quas enim opes terra et mari conquirendas
 arbitraris, eas ipse breviori ac perfacili via comparabit. Maxima
 quippe scelera nullo negotio perpetrantur. Olim tu quidem dices te
 numquam hæc illi præcepisse, numquam ad hæc flagitia hortatum
 esse. Vere quidem; attamen ex te nascitur origo et caussa vitiosæ

Et lævo monitu pueros producit avaros,

* Et qui per fraudes patrimonia conduplicare

Dat libertatem, et totas effundit habenas

230

Curriculo : quem si revoces, subsistere nescit,

Et te contempto rapitur, metisque relictis.

Nemo satis credit tantum delinquere, quantum

Permittas : adeo indulgent sibi latius ipsi !

Quum dicis juveni, stultum, qui donet amico,

235

Qui paupertatem levet attollatque propinqui ;

Et spoliare doces, et circumscribere, et omni

Crimine divitias acquirere, quarum amor in te,

Quantus erat patriæ Deciorum in pectore, quantum

Dilexit Thebas, si Græcia vera, Menœceus :

240

In quorum sulcis legiones dentibus anguis

Cum clypeis nascuntur, et horrida bella capessunt

Continuo, tamquam et tubicen surrexerit una.

Ergo ignem, cujus scintillas ipse dedisti,

Flagrantem late et rapientem cuncta videbis.

245

illius indolis. Nam quicumque magnarum opum cupiditatem teneris adolescentium animis instillat, qui sinistris monitis sensim illos ad avaritiam perducit, qui licentiam illis facit amplificandæ malis artibus rei familiaris, ille similiter facit, ac si habenas currui liberas laxaret; is enim, etsi revocaveris, cohiberi nequit, atque, auriga spreto, metas equis abreptus longissime transilit. Nemo satis fecisse credit, si tantum peccat, quantum ipsi permittitur: adeo amat quisque præscripti curriculi fines extendere longius!

235. Quum ex te audit puer, illum insanire, qui amico egenti aliquid largiatur; qui affinem inopia laborantem sublevet; quum, inquam, hoc dicis filio adolescenti, tunc inspiras illi mentem alios spoliandi, decipiendi, eas per fas nefasque comparandi opes, quarum amore tanto flagras, quanto prosequuti sunt patriam Decii, quanto, si vera scriptores Græci narrant, Menœceus Thebanam urbem, cujus in agro e seminatis a Cadmo draconis dentibus dicuntur legiones olim, instructæ armis, subito emicuisse, atque pugnam horridam inter sese commisisse, quasi signum dededit tubicen natus et ipse cum iis. Ergo, ut ad te redeam, ignem il-

Nec tibi parceretur misero, trepidumque magistrum
In cavea magno fremitu leo tollet alumnus.

Nota mathematicis genesis tua : sed grave tardas
Exspectare colus : morieris stamine nondum
Abrupto : jam nunc obstas et vota moraris : 250
Jam torquet juvenem longa et cervina senectus.
Ocius Archigenen quære ; atque eme, quod Mithridates
Composuit, si vis aliam decerpere ficum,
Atque alias tractare rosas : medicamen habendum est,
Sorbere ante cibum quod debeat et pater et rex. 255

Monstro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,
Nulla æquare queas Prætoris pulpita lauti,
Si spectes, quanto capitis discrimine constant
Incrementa domus, ærata multus in arca
Fiscus, et ad vigilem ponendi Castora numi, 260
Ex quo Mars Ultor galeam quoque perdidit, et res

lum, cujus primam sciutillam ipse præbui, flammæ late spargen-
tem cernes, et cuncta incendio lugubri devastantem : adeo non tibi
parcet leo ille quem aluisti, ut contra te miserum trepidumque
dominum in receptaculo suo magno cum fremitu absumet.

248. Norant sane astrologi, quot ad vivendum annos hora tua
natalis tibi adpromittat; sed filio tuo permolestum est exspectare,
dum Parcæ tam diuturnum vitæ tuæ stamen absolvant : quod
antequam reseceatur, mortem oppetes. Negotium jam nunc ju-
veni facessis, et hereditatem paternam votis devoranti moram
longiorem affers. Discruciat illum hæc tua tam longa, tam si-
milis cervinæ senectus : itaque auctor tibi sum, ut medicum con-
sulas, et emas antidotum a Mithridate compositum, si alterius
autumni ficus degustare, aut veris alterius rosas intueri velis :
medicamentum illud in promptu habendum est, quod sorbere
debeat, antequam capiat cibum et pater a filiis, et rex a subditis
metuens.

256. Quod si quis spectet quantis laboribus et ærumnis rem fa-
miliarem augeant avari, numosque ærata arca inclusos coacervent,
in templo vigilantis Castoris custodiendos, ex eo scilicet tempore,
quo a furibus ablatae sunt pecuniæ depositæ in templo Martis ultoris,

Non potuit servare suas : ergo omnia Floræ,
 Et Cereris licet, et Cybeles aulæa relinquo :
 Tanto majores humana negotia ludi!

An magis oblectant animum jactata petauro 265
 Corpora, quippe solet rectum descendere funem,
 Quam tu, Corycia semper qui puppe moraris
 Atque habitas, Coro semper tollendus et Austro,
 Perditus ac vilis sacci mercator olentis;
 Qui gaudes pingue antiquæ de litore Cretæ 270
 Passum, et municipes Jovis advexisse lagenas?
 Hic tamen ancipiti figens vestigia planta,
 Victum illa mercede parat, brumamque famemque
 Illa reste cavet; tu propter mille talenta
 Et centum villas temerarius : adspice portus, 275
 Et plenum magnis trabibus mare; plus hominum est jam

qui ab iisdem latronibus galea quoque sua spoliatus est, ac suas ipse res amisit : si quis, inquam, ærumnas avarorum spectet, nã ille voluptatem ex eo spectaculo percipiet majorem illa, quæ colligitur e spectaculis, sive scenicis, sive circensibus, a prætore vel ditissimo editis. Omnes ergo ludos relinquere poteris Floræ, Cereris, Cybeles; tanto humanæ occupationes, ludus et spectaculum sunt reliquis spectaculis jucundius!

265. Et vero an voluptate liquidiori perfundit animum meum funambulus, agile corpus per petaurum transmittens, aut qui per funem rectum devolat, quam tu, infelix avare, qui perpetuo in navi Cretensi, tanquam in addicta tibi domo, versaris, ventis et naufragiis semper obnoxius miserrimusque, ut quasdam odoris gravioris merces e Sicilia, aut e Creta liquorem ex uvis ad solem arefactis expressum, et vinum in eodem quasi municipio quo Jupiter natum, Romam devehas? Ille tamen funambulus, qui per extensum funem ancipiti ac lubrico incedit gressu, hac arte vitam tolerat; hac frigus et famem depellit : tu tantis periculis ac laboribus temere caput objicis, ut mille compares talenta, ut centum villas numeres. Contemplare portus, et refertum majoribus navigiis æquor, plures jam videbis homines in mari, quam in ipsa terra. Conveniunt numerosæ classes, ubicumque lucri faciendi spes affulsit; neque tantum

In pelago : veniet classis, quocumque vocarit
 Spes lucri, nec Carpathium Gætulaque tantum
 Æquora transiliet; sed, longe Calpe relictæ,
 Audiet Herculeo stridentem gurgite solem. 280
 Grande operæ pretium est, ut tenso folle reverti
 Inde domum possis, tumidaque superbus aluta,
 Oceani monstra, et juvenes vidisse marinos.

Non unus mentes agitat furor : ille sororis
 In manibus vultu Eumenidum terretur et igni : 285
 Hic bove percusso mugire Agamemnona credit,
 Aut Ithacum : parcat tunicis licet atque lacernis,
 Curatoris eget, qui navem mercibus implet
 Ad summum latus, et tabula distinguitur unda;
 Quum sit caussa mali tanti et discriminis hujus 290
 Concisum argentum in titulos faciesque minutas.

Occurrunt nubes et fulgura : « Solvite funem,
 Frumenti dominus clamat piperisque coemti ;

Carpathium aut Africanum pervolant mare, sed trans etiam mon-
 tem Calpes penetrant, audituræ stridorem solis currum Gaditano
 mari mergentis. Scilicet omnibus operæ pretium est Oceani belluas
 et Tritones vidisse, unde domum redeant marsupio numis distento,
 ac divite præda superbi.

284. Homines alii alia laborant insania. Est qui tædis armatas
 et minaces Furias videre sibi videatur in sororis amantissimæ com-
 plexu; est qui, dum boves et pecudes flagellis cædit, putet se in
 Agamemnonem sævire, aut Ulyssem. Quamvis avarus vestes furiosi
 more non discindat, non minus tamen curatore aliquo indiget,
 quam qui palam insaniunt, dum mercibus ratem implet usque ad
 extremas ejus oras, et unius asseris, quo compacta navis est, in-
 tervallo, a mari et morte separatur; quum ad tam exitiale pe-
 riculum adeundum non alia impellatur caussa, quam ut signatum
 titulis vultibusque minutis argentum in loculos demittat.

292. Cogitur in nubem aer turbidus, emicant fulgura : inclamat
 nihilominus mercator nautas, ut onustam tritico et pipere suo
 navim e portu, soluto fune, provehant in altum : Ne vos, inquit,
 atra cæli facies, aut nubes lividæ, quæ cælum instar fasciæ ambiunt,

- Nil color hic cæli, nil fascia nigra minatur;
 Æstivum tonat. » Infelix hac forsitan ipsa 295
 Nocte cadet fractis trabibus, fluctuque premetur
 Obrutus, et zonam læva morsuque tenebit.
 Sed cujus votis modo non suffecerat aurum,
 Quod Tagus et rutila volvitur Pactolus arena,
 Frigida sufficient velantes inguina panni, 300
 Exiguusque cibus, mersa rate naufragus assem
 Dum rogat, et picta se tempestate tuetur.
 Tantis parta malis, cura majore metuque
 Servantur : misera est magni custodia census.
 Dispositis prædives hamis vigilare cohortem 305
 Servorum noctu Licinus jubet, attonitus pro
 Electro, signisque suis, Phrygiaque columna,
 Atque ebore, et lata testudine : dolia nudi
 Non ardent Cynici : si fregeris, altera fiet
 Cras domus, aut eadem plumbo commissa manebit. 310

territent : hæc fulgura, hæc tonitrua ex eorum genere sunt, quæ calor æstivus gignere solet, minime ceteroquin periculosa et noxia. Forsan tamen illa ipsa nocte miser trabibus navigii fractis naufragio facto, undis jactabitur, opprimetur, crumenam manibus dentibusque comprehensam tenens. At cujus avaritiæ et cupiditati satis non fuerat aurum omne quod Tagus, quod Pactolus versat in flavis arenis, hic vili centone ad tegenda inguina uda et frigida contentus erit, ac modico cibo, dum vix emersus mari corrogabit stipem, et, ostentata naufragii sui depicta imagine se adversus paupertatem tuebitur.

303. Porro divitiæ tot ærumnis ac laboribus quæsitiæ, majori sollicitudine ac metu retinentur. Misera est conditio cujuslibet magnas opes servare satagentis. Licinus in certis ædium suarum locis paratas habet in vasis aquas : præterea complures servos pernoctare vigiles in excubiis jubet, metuens ne vasa pretiosa ex electro, statuæ elegantes, columnæ e marmore Phrygio, eburnea ornamenta, mensæ testudinum putaminibus contextæ, furto rapiantur, aut absumantur incendio. Diogenis dolium igne consumi nequit; si quo casu frangatur, cras ipse alterum dolium, alteras ædes inveniet, aut

Sensit Alexander, testa quum vidit in illa
 Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
 Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem,
 Passurus gestis æquanda pericula rebus.

Nullum numen habes, si sit prudentia : nos te, 315
 Nos facimus, Fortuna, Deam : mensura tamen quæ
 Sufficiat census, si quis me consulat, edam :
 In quantum sitis atque fames et frigora poscunt,
 Quantum, Epicure, tibi parvis suffecit in hortis,
 Quantum Socratici ceperunt ante penates. 320
 Numquam aliud Natura, aliud Sapientia dicit.
 Acribus exemplis videor te claudere : misce
 Ergo aliquid nostris de moribus ; effice summam,
 Bis septem ordinibus quam lex dignatur Othonis.
 Hæc quoque si rugam trahit extenditque labellum ; 325
 Sume duos Equites, fac tertia quadringenta.

easdem resarciat, partibus plumbo rursum conjunctis et compositis. Ubi Alexander hunc philosophum angustæ testæ ingentem incolam adspexit, tunc profecto intellexit, quanto insignior esset hominis nihil desiderantis felicitas, quam ejus, qui totius orbis dominatum ambiret, ac simul cum rerum gestarum gloria periculorum acerbitem adæquaret.

315. Nullam vim habes, Fortuna, si adsit prudentia ; nos etiam soli sumus, qui te in deorum numero collocemus. Quod si quis tamen exquirat a me, quæ sufficiat mensura opibus, dicam : ea quæ ad propulsandam famem, sitim, frigus necessaria est ; quæ satis Epicuro, cui victum hortus præbebat, fuit ; quam antea Socrates possidebat. Eadem semper sapientiæ vox et naturæ est, eadem lex. Videbor tibi fortasse paullo severior, qui philosophorum istorum inter exempla acria te includere velim : tempera igitur hanc severitatem, et illi de Romanorum opulentia elegantique nonnihil admisce : compara, per me licet, summam illam pecuniæ quam Otho lege lata illis esse voluit, qui sederent quatuordecim ordinibus theatro proximis. Si hæc tibi de summa non sufficit, si eam ut nimis angustam vultu male contento respuis, habeto sane censum duorum equitum, immo trium. Quod si nondum

Si nondum implevi gremium, si panditur ultra;
Nec Cræsi fortuna umquam, nec Persica regna
Sufficient animo, nec divitiæ Narcissi,
Indulsit Cæsar cui Claudius omnia, cujus
Paruit imperiis, uxorem occidere jussus.

es contentus, si tua cupiditas istis limitibus coerceri nequit, neque Cræsi, neque Persidis regum divitiæ eam aliquando explebunt, ac ne ipsius quidem Narcissi, cui summam potestatem Claudius imperator concesserat, et qui ad nutum Principis ita fuit obsequens, ut eo jubente uxorem interfecerit.

VARIÆ LECTIONES

ET NOTÆ

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM.

NOTÆ 1. *Fuscini*, ad quem Satira scripta est, non alibi fit mentio. — *Fama digna sinistra*, in turpissimis rebus habenda, digna quæ vituperentur.

VARIÆ LECTIONES 2. *Maculam hæsuram*, 1, 8, et edd. recentt. *maculam et rugam*, 22 (Gr. σπιλον καὶ ρυτίδα) *maculam ac rugam*, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 25, 26, 27, 45—50, 54—69, 71—74, et omnes Codd. Paris. Hoc probavit Rigalt. et restituit Ach. Ante hunc versum alius legitur in multis codicibus, et quidem *Et quid majorum vitio sequiturque minores* in 12. *Et quod majorum vitio* (al. *vitium*) *sequiturque minores* in 2, 4, 8, a m. sec. 11, 23, 24, 27, 35, 36, 45, 74, et in omnibus fere MSS. Paris. *Et quod majorem vitia sequiturque minores* in 17, 19, 20. Pithœus non repugnat, quo minus eam retineamus, dummodo post vs. 3 reponatur. Sed argumentum potius Satiræ hoc versu et forte altero, qui exciderit, comprehensum fuisse, non male suspicabantur Lipsius Epist. Quæst. IV, 15. Grangæus, Calder. et alii, qui recte monent, in membranis plerisque, memoriæ juvandæ causa, versum, quo argumentum contineatur, vel Satiris præfixum, vel, ut in cod. Divæi, ad marginem libri scriptum legi, indeque spurium illum et ineptum, quo tota loci hujus sententia turbetur, facile potuisse in textum irrepere.

NOR. 2. *Rebus nitidis*, pulchris præclarisque, *hæsuram*, non facile eluendam, *maculam figentia*, infigentia, inurentia, æternam turpitudinis labem adspergentia.

NOR. 3. *Monstrant exemplis*, et *tradunt præceptis*.

VAR. 4. *Juvet*, 22.

NOR. 4, 5. Similiter Dryden, qui hoc loc. expressisse videtur et egregie dixit :

If gaming does and aged Sire entice,
Then my young master swiftly learns the vice
And shakes in hanging sleeves the little box and dice.

— *Alea damnosa*, vid. ad I, 89, 90. — *Heres bullatus*, infans parvulus, qui bullam prætextamque nondum deposuit, vel decimum certe quartum ætatis annum nondum egressus est. Conf. ad V, 164.

322 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 5. *Parvo*, ætati infantis apto. — *Fritillus* (al. *pyrgus*, *turricula*, *orca*, *pyxis*), *pyxis* cornea, vel vasculum poculo simile, in quo tali et tesserae (h. loc. *arma*, ludi instrumenta, unde forsā *armiger* dictus supra I, 92), concutuntur et inde per *pyrgum* seu *turriculam*, quæ etiam *phimus*, *φῖμος*, et *orca* vocatur, in alveolum seu forum, tabulam *luseriam* seu *talariam*, conjiciuntur. — *Movet*: nam tali, fraudis vitandæ caussa, mota prius agitataque manu in alveum *luseriorum* jaciebantur; unde Græcis dicuntur *διάσιστοι ἀσπράγαλοι*.¹ — *Fritilli* vocem, ut verbis Crameri utar, derivat glossographus a verbo *fritinnire*, quod sonitum quasi hirundinum edat. Eum tesserarum sonitum, dum jactantur in *fritillo* etiam alii commemorant. Sidonius, Epist. II, 9: «hunc inter aleatoriarum vocum computationes, frequens crepitantium *fritillorum* tesserarumque strepitus audiebatur;» ubi vid. Savaronem. Quod autem Schol. in fine addit, *aut fritillum pyrgum dixit*, hinc putandum est aliquam fortasse differentiam *fritillum* inter et *pyrgum* ab ipso constitutam, quam alii non agnoscunt. Vid. Turneb. Advers. XXVII, 3. Ed.

VAR. 6. *Melius cuiquam de se*, 11, 16, 17, 45. *De se cuiquam melius*, 20. *De se melius cuiquam*, 25, 27, 46—50, 54—69, 71—74.

NOT. 6—14. Spes nulla erit, mores filii alios melioresque futuros esse, quam parentis, si hic delicate ac molliter vivet. — *Non melius*, quam filius patris ejus, quem alea juvat; vel *non melius de se*, quam de parente suo.

VAR. 7. *Concedit*, 10, 15, 16, 17, 19—24, 7, 48, 54, 69—65, et XXXIII MSS. Paris. prob. Ach. — *Rodere* quosdam legere monet Lubinus, qui id exponit, avide vorare.

NOT. 7. *Tubera terræ*, Gall. *des truffes*, *des champignons*, Linn. *Lycoperdon tuber*, Germ. *Trüffeln*, *Staubschwämme*. *Tubera terræ* (ὄβρα in Glossario Philox.) dicuntur ad differentiam *tuberum* in arboribus crescentium, qui *tuberes Libyci* vocantur apud Martial. XIII, 42, et 43, forsā Gall. *mousserons* vel *morilles*; H. Vales. — *Radere*, corticem eorum cultello abradere et tum ea cibo parare.³

NOT. 8. *Boletus* optimum fungi genus, Gall. *champignon poreux*, Germ. *Bilz*, *Löcherschwamm*. Conf. V, 147, et VI, 621. — *Eodem jure*, quo parens mergebat.

NOT. 9. *Ficedula*, motacilla Linn., Gall. *figuier*, *bec-figue*, Germ. *Grass-*

¹ Vid. ad Theophr. Char. V, 4, et intpp. Ovid. Nuc. 87.— Ad quæ nos, Ovidii vol. I, pag. 460. Ed.

² «An computationes? inquit Cramer; solent enim aleatores quantum

creverit, aut diminuta sit pecunia, computare.» Ed.

³ Vid. Heins. ad Ovid. Am. III, 15, 2, et Medicam. fac. vs. 85; Salmas. Exerc. Plin. pag. 708.

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 323

micha, *Feigenesser*, *Feigenschnepf*. Vid. Hard. ad Plin. X, 29, seu 44; Romanis in deliciis erant *tubera* (vid. V, 116; Mart. XIII, 50; Dioscorid. II, 175; Plut. Symp. Quæst. IV, 11), *boletus* (vid. V, 147, et Suet. Claud. 44), et *ficedula* (vid. Gell. XV, 8, ibique intpp.). *Mergere*, devorare: nam *ficedulæ* totæ a gulosis comedi solebant. vid. Gell. l. c. — *Cane gula*, senex gulosus, pater gulæ delicatæ. Conf. ad IV, 39.

VAR. 11. *Puero pro puerum restituit ex 10, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73, et XXX MSS. Paris. Possis etiam distinguere: Transiit, puero,..... admoveas.*

NOT. 11. Designatur septimus ætatis annus, quo dentes excidunt.

NOT. 12. *Barbatos magistros*, philosophos, qui barbam alebant; de qua Stoicorum in primis Cynicorumque barba vid. Böttigeri Sabina, pag. 310, 311, 314. — *Admoveas*, adhibeas ad erudiendam emendandamque mentem, pravo patris luxuriosi exemplo depravatam.

NOT. 13. *Paratu*, apparatu.

NOT. 14. Venuste pro, a paterno luxu haud deflectere et quasi degenerare.

NOT. 15—20. Num clementiam *Rutilus*, pater, mitemque justitiam, quæ placide fert parva delicta, an crudelitatem docet filios, dum in servos propter levia peccata flagris sævit?

VAR. 16. *Præcipitat qui, 29. Præcipitaret, 12. — Animos, 10, 12, 15, 17, 19, 25, 27, 45—50, 54, 55, 57—63, 65—69, 71, 72, 73, et multi Codd. Paris.*

NOT. 16. *Nostra materia*, ex eadem, ex qua formata sunt nostra.

VAR. 17. *Materia constare pari paribusque elementis* conj. Wakef. ad Lucr. III, 375. Sed jungere malim *nostra materia*; vid. Commentar. — *Paribusque*, 17.

NOT. 16—17. Conf. ad VI, 222; Sen. Ep. 47, et similia loca Macrobi. Sat. I, 11, et Arriani in Epict. Diss. XIII.

VAR. 18. *Insævire* quidam. — *Rutilus*, 11, 17, 19, 21—24.

NOT. 18. *Rutilus* homo forte illius ætatis, nobis ignotus. Britann. putabat, ad Rutilum quemdam respici, qui temporibus poetæ, absumptis per luxum divitiis, ad gladiaturam se contulerit. Alii eundem XI, 2, memorari suspicantur.

VAR. 19. *Plagaram crepitu* emend. Bronkhus. ad Tibull. IV, 1, 59, quum crepare sit verbum proprium in verberibus. Sed paucis id locis haud confici posse monet Hein. et in loco Cic. Verr. V, 62. *Streptus* legi in duobus Codd. teste Gron. ad Gell. X, 3.

324   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 19. Qui Sirenum vocem cantumque non æque suavem et auditu jucundum putat, ac sonum flagellorum.

VAR. 20. *Et pro ac*, 22.

NOT. 20. Qui sævissimus in suos tyrannus est. — *Lar* domus et qui in ea sunt, h. loc. inpr. *servi*. — *Antiphates* Læstrygonum rex, notissimus ex Hom. Odyss. X, 114 seq. et Ovid. Met. XIV, 233 seq. ut *Polyphemus* Cyclops ex Odyss. I, 68; IX, 182—542; Virg. Æneid. III, 618 seq. et Eurip. Cycl.

VAR. 21. *Tunc*, 10, 11, 17, 19—24, 45. — *Aliquis quoties*, 7, et mox vs. 22. *Propter duo*, 7, 11. Utrumque probavit d'Orville, ad Chariton. I, 5, pag. 234, ed. Lips.

NOT. 21. *Tum felix* sibi videtur, gaudet.

NOT. 22. *Ardens ferrum* laminæ ardentes seu candentes, quæstionum cruciatusque instrumenta. Vid. intpp. Prop. III, 7, 35, et Charit. Aphrodis. I, 5, pr.¹ — *Propter lintea*, res viles amissas et desideratas vel dolo subreptas.

NOT. 23. Quid filium docet pater crudelis, qui delectatur strepitu compedum, quibus servi in ergastulis vinciuntur?

NOT. 24. *Mire*, mira voluptate. — *Ergastula* propr. *carcer rusticus*: nam in villis plerumque et agris erant, et quidem subterranea, angustis illustrata fenestris, in quæ detrudebantur servi, sive fugitivi ac mali, sive captivi, barbari ac viles.² Sed h. loc. *ergastula* sunt ipsa mancipia, ut alibi *servitia*, *stabula*, *naufragia*, *aucupia*, etc. abstr. pro concr. vel *ergastula inscripta* vocantur, in quibus sunt mancipia *inscripta*, hoc est, stigmatibus vel signo fronti inusto notata. Sic *servi inscripti* dicuntur Martial. VIII, 75, 9, et Plin. XVIII, 4, ubi vid. intpp.; *literati* Plaut. Casin. II, 6, 49; *inusti* Plin. XXII, 3; et *barbarus* (servus fugitivus) *compunctus notis* (στίγματα) *Threiciis* Cic. Off. II, 7.³ — Docti tamen viri, inter quos recentissimus Juvenalis interpres, clar. Baillet, dubitant an hoc loco voce *ergastula* servi sint intelligendi; verum arbitrantur ipsum esse carcerem, cujus januæ inerat ea inscriptio: *carcer Rusticus*; quod quidem mire hominis feri oculos delectabat. Ed.

¹ Lipsius, Electr. II, 15, existimabat, h. loc. candens ferrum designari, quo literæ seu notæ fronti servorum inurebantur, quo etiam referebat verba Nævii apud Priscian. VII, *signare oportet frontem calida forcipe* Sed eo poeta potius mox vs. 24 respexit.

² Conf. sup. Noster, Sat. VIII, 180;

Colum. I, 5 et 8; Lips. Electr. II, 15.

³ Vid. ad X, 183, intpp. Claud. XX, 344; Burm. ad Petron. c. 103, pag. 480; Lips. Electr. II, 15; Salmas. Exerc. Plin. pag. 258; Gesner. ad Colum. X, 225; Schwartz. ad Plin. Pan. 35, 3; Dioscor. Parabil. I, 116; IV, 76.

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 325

VAR. 25. *Exspectes*, 15, 25, 46—50, 54—60, 64, 65. — *Lagæ*, 21 a m. sec. 22. *Large* invita Minerva conj. Fidentinus et Sabinus.

NOT. 25 seq. Conf. VI, 232 seq. 239 seq. ibique not. *exspectas*, *spes-rasne?* vid. ad VI, 75. — *Largæ* adulteræ eo tempore forsan famosæ.

VAR. 26. *Discere*, 24.

VAR. 27. *Non*, 22. — *Potuit*, 24. *Poterit tanto*, 21.

NOT. 27. *Contexere*, ordine recensere, *tanto cursu*, tam cito.

NOT. 28. Ut non ter decies respiret, lepida hyperbole. — *Conscia matri*, adulteriorum amorumque matris. — *Ceras*, tabulas ceratas, et quidem h. loc. literas amatorias. Vid. ad VI, 233.

NOT. 29. *Dictante hac*, matre, ut eas conficere, scribere discat. Conf. VI, 239 seq.

VAR. 30. *Mæchos* pro *mæchum* revocavi ex 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 25, 27, 45—50, 54—60, 64, multis MSS. Paris. et Prisciani lib. VII et XIII. — *Eisdem*, 16.

NOT. 30. *Dat ferre*, ferendas, ut apud Hom. δῶκε φορῆναι, φέρειν, ἄγειν, vel ὅπως κομίζουσιν. — *Eisdem*, quibus eas mater ferendas dederat, *cinædis*, turpissimis ministris et internuntiis. Conf. ad IV, 106.

VAR. 31. *Natura docet*, 24.

NOT. 31 seq. Conf. Senec. de Ira, II, 22. Quintil. Inst. I, 2, et Plut. de Puer. Inst.

NOT. 31. Sic natura comparatum est.

VAR. 33. *Subeant*, 10, 13, 15, 16, 17, 19—22, 24—27, 45—50, 54—69, 71—74, et omnes fere Codd. Paris. — *Actoribus*, 16. *Doctoribus*, 7.

NOT. 33. *Auctoribus magnis*, nam exempla dant parentes, quorum magna est apud liberos auctoritas. — *Subeunt animos*, sensim furtimque iis se insinuant. — *Unus et alter juvenes* jungit. Perperam Schol. pater et avus.

VAR. 34. *Spernunt*, 45. *Spernent*, 15.

NOT. 34. *Hæc spernant*, parentum vitia satis habeant perspecta et fugiant.

NOT. 35. Quibus benigna natura ingenium ad virtutes propensius, quam ad vitia, vel plurimum salis tribuit. — *Titan* Prometheus, prudentis symbolum, cujus pater Lapetus fuit unus Titanum, ex limo primum hominem formasse fingitur. vid. ad IV, 233, et VI, 13. Poeta autem expressit verba Callim. Fragm. 133

.....εἴ σε Προμηθεύς

Ἐπλασει, καὶ παλοῦ μὴ ἔξ ἐτέρου γέγονας.

Meliore luto finxit, ut contra apud Claudian. XX, 496. *Deteriore luto quos condidit* Prometheus.

326 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 36. *Fugienda vestigia*, mala exempla, quæ vel inopinantes et inviti sequuntur.

NOT. 37. *Veteris orbita culpæ*, malorum parentum via, hoc est, vitæ ratio, vel cursus, vestigium, hoc est, exemplum. Sic *neque id ab orbita matrunfamilias institui* dixit Varro apud Non. 14, n. 37.

VAR. 38. *Abstineat*, 12. *Abstineas igitur damnis* (sceleribus, quæ tibi liberisque tuis exitio sunt); *hujusce etenim* (rei) *vet Una potens*, etc. 10, 11, 12, 15, 17, 19, 20, 21 a m. sec. 22—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et omnes Codd. Paris. unde hæc restituit Ach.

NOT. 38. *Dammandis*, inhonestis turpibusque factis. — *Hujus vel una potens ratio est*, ad hoc vel id solum satis grave incitamentum est. — *Dociles imitandis turpibus*, ut ap. Sil. I, 237; XI, 11, al.

VAR. 39. *Est non exstat* in 11, 19, 22. — *Nec*, 22, 23, 24, 65.

VAR. 41. *Et pravis*, 16.

NOT. 41 seq. Malum hominem patriæque proditorem ubique reperias, sed vix usquam invenietur civis bonus et patriæ defensor, qualis fuit M. Junius Brutus, percussor Cæsaris, ejusque *avunculus*, M. Porcius Cato Uticensis, frater Serviliæ, matris Bruti. Similiter Sen. Ep. 97, dixit: « Omne tempus Clodius, non omne Catones feret. » Conf. ad V, 36, 37. *Axe*, cæli plaga.

VAR. 43. *Umquam*, 21.

VAR. 44. *Nec*, 12, 45.

NOT. 44. *Fœdum dictu visuque*, turpe verbum factumque.

VAR. 45. *Intra quæ pater est*, 1, 11, 29, 75, prob. Schurzfl. — Vetus Schol. interpretatur: « ubi filios habes; » unde patere ait Cramer, eum habuisse *pater es*. Ed. — *Ac pro hinc*, 11, 12, 22, et *ac*, 10, 17, 19, 20, 21, 24, 45. *Profani* pro *puellæ*, 11. *Procul hinc, procul ite puellæ* recte, opinor, in literis ad me datis emend. clar. Herel. qui suspicatur, vocem importunam *inde* ab indocto librario repositam esse, ut τῷ *hinc* responderet. Id quoque legi in duobus MSS. Paris. monet Ach. Verbis tamen *hinc* et *inde* forsân inuuntur diversæ ædium partes. — Cramer sic legendum proponit: *procul ah! procul inde puellæ*. « Ad quod *ah!* inquit, quæ indignantis et increpantis est particula, ducit varia lectio *procul ac*, quam et Hafn. servat, et altera *procul hac*, quæ etiam multorum librorum est, et Vossiani fuit. probarem etiam Herelii viri clar. conjecturam *procul ite*, si satis commoda esset verbis seqq. *pernoctantis parasitu*. Rupertiana ratione non utar. » Ed.

NOT. 45. Poeta venuste usus est sacrorum formula, *procul, o procul este, profani*, ἐκὰς, ἐκὰς ὅσπερ βίβηλοι. Sancta quasi sunt limina illa, hoc est, domus, in qua liberi sunt. Conf. vs. 68, 69, et h. loc. Var. Lect. — *Lenonium puellæ*, prostibula, meretrices, et *canitus*, obscœna cantica,

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 327

quibus convivas oblectant *parasiti*, *pernoctantes*, qui noctem agunt in aliena domo.

VAR. 46. *Ut cantus*, 16.

VAR. 47. *Pueris*, 22.

VAR. 48. *Ne* recepi ex 13, 27, 47. Idem conj. V, clar. Herel. *Nec* in plerisque libris. *Non* in quibusdam.

NOT. 48. Cave credas, filium tuum per ætatem non curare, quæ agas, nec turpitudinem cognoscere. Plutarchus memorat, Catonem a turpibus verbis, præsentē filio, ita temperasse, quasi apud Vestales loquutus sit, neque cum eo lavasse umquam.

VAR. 49. *Obstet*, 1, 14, 16, 18, 24, 70, 82. *Obstat*, 19. *Obsistet*, 23. *Obstat*, 10, 12, 13, 15, 17, 20, 21, 22, 25, 27, 45—50, 54—69, 71—76, et permulti Codd. Paris. Rectius; nisi potius repositum est ab iis, qui metro timebant; vid. supra ad I, 151.

NOT. 49. *Obstet filius infans*, ejus præsentia, quo minus pecces, ne pravum ei des exemplum.

NOT. 50—58. Quomodo filium tuum *corripere* audeas et *castigare*, si tibi fuerit simillimus tuoque exemplo peccaverit? — *Censoris ira*, nota censoria, quæ et ignominia est et pœna.

VAR. 51. *Quandoquidem et similem*, 10, 12, 16, 17, 19—27, 45—50, 54, 55, 57—64, et omnes Codd. Paris. *Quandoquidem similem*, 11, 15, 50, 56, 65—69, 71, 72, 73, 77. Illud probavit Schrader. et Ach. hoc Schurzfleisch. In iisdem libris vs. 52 legitur *et quum Omnia*, etc. et verba *Quandoquidem.... filius*, vel adeo tres versus 51, 52, et 53, parenthesi includuntur.

NOT. 51. *Quandoque*, aliquando.

VAR. 52. *Morum tibi filius*, 12, 17. *Morum quod filius* quidam. — *Et quum Omnia*, etc. 10, 15, 16, 17, 19—21, 23—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77.

NOT. 52. *Morum quoque filius*, qui morum quoque similitudine ostenderit, se filium tuum esse.

NOT. 53. *Tua per vestigia*, tua vestigia premens, tua secutus exempla. — *Deterius*, quam tu.

VAR. 54. *Nimum*, 45.

NOT. 54. Hæc *σιμωνίᾳ* intelligenda. *Nimirum*, ut al. *scilicet*; vid. ad II, 104. — *Clamore*, increpatione.

VAR. 55. *Posthac*, 24, 77. *Aut post hæc*, 12, 16—20, 24, 25, 27, 45—48, 56, 58, 60, 64, 65. *Ut post hæc*, 57, 59.

NOT. 55. *Tabulas testamenti*, scil. ejus exheredandi caussa.

NOT. 56. *Unde tibi* scil. sumes? De qua loquendi forma vid. Heins. ad Ovid. Ep. Her. XII, 84. — *Frontem*, scil. gravem, hoc est, severitatem

328   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

gravitatemque; vid. ad II, 8. Similiter *quo ore illum* (filium) *objurgabis* dixit Terent. Phorm. V, 10, 53.

VAR. 57. *Facies*, 12, 23.

NOT. 57. *Cerebro*, sana ratione. « Cerebrum consilii sedes est et animæ habitatio est in cerebro, indeque sensus ingeruntur et gubernantur. » Macroch. Sat. VII, 5, et 9.

NOT. 58. *Cucurbita*, σκῆρα (*Schröpfkopf*), instrumentum (vasculum, a cucurbitæ similitudine sic dictum, Gall. *ventouse*), occipitio inciso admotum, quo utuntur chirurgi ad sanguinem e cute eliciendum phrenesinque sanandam; vid. Cels. II, 11; VII, 26, et inpr. III, 18. « Potest et intelligi κολυμβήτης, quæ, sumto humore cerebri actionem impediante, curationem affert. » Ach. coll. Plin. XX, 3, et Athen. II, 18. — *Ventosa*, plena aeris. Quoniam concepto vento ex flamma stuppæ intus accensæ cuti adhærescit; Brit. — *Hoc διατυχῶς*, tuum. Proprie caput et homo ipse cucurbitam *querit*, opus habet, desiderat. Venuste autem hoc dictum, ut XIII, 97. *Egere Anticyra vel Archigene*.

ANAL. 59—69. Curas, ut domum omni modo nitidam, non ut eam filio castam exhibeas. Seneca Ep. V: « Qui domum, inquit, intraverit, nos potius miretur, quam suppellectilem nostram, » et Sallust. Orat. I, de Rep. ord. « Nam domum aut villam extruere eamque signis, aulæis aliisque operibus exornare et omnia potius, quam semet visendum efficere, id est, non divitias decori habere, sed ipsum illis flagitio esse. » — *Cessabit*, otiosus erit.

VAR. 60. *Et nitidas*, 12, 23.

NOT. 60 seq. Verba domini instantis, vel forte Juvenalis ipsius ad dominum; *F. Didot*, in ed. Ach.

NOT. 61. *Aranea arida*, quæ loca arida amat, vel macra, tenuis.

VAR. 62. *Lavet argentum*, 10—13, 15, 16, 18—22, 24—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et omnes Codd. Paris. quos secutus est Ach. *Læve argentum* in reliquis. Ego *leve* scripsi; vid. ad II, 12.

NOT. 62. *Argentum leve*, vasa argentea et polita nec aspera cælatura, quibus opponuntur *vasa aspera* sculpturis et cælaturis vel signis exstantibus, ἀνάγλυφα. — Pithæi, apud *Cramer*, pag. 510, nota est: « *leve argentum* celato et anaglypho opponitur, unde et *laves lances* Sævola in *L. pen. § pater D. de legat. lib. III*; et idem purum Sat. X, nisi quis ex Sex. Pompeio interpretari malit, quod in usu spurco non fuerit. » Ed.

¹ Conf. ad Sil. II, 432, 141; 263; Heins. ad Ovid. Metam. XII Heyn. ad Virg. Æneid. V, 267; IX, 235, et XIII, 700.

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 329

VAR. 63. *Furit*, 1, 14, 18, 48, 70, 75, 76, 82. *Fremut*, 7, 10, 11, 15, 20, 21, 23—27, 29, 45, 46, 47, 49, 50, 54—69, 71—74, 77, omnes fere Codd. Paris. et ed. Ach. — *Fremat*, 12, 16, 17, 19. *Premat*, 22.

NOT. 63. *Domini instantis*, urgentis, excitantis servos.

VAR. 64. *Ut pro ne*, 19, a m. pr.

NOT. 64. *Miser trepidas*, misere, hoc est, vehementer times.

VAR. 66. *Nec*, 25, 45, 50, 56, 57, 60.

VAR. 67. *Scrobis*. 11, 12, 16, 17, 19, 20, 24, et XX MSS. Paris. *Scropis*, 23. — *Emundat* vet. MS. Rittershus. *Mundat*, 12. *Emundet*, 21 a m. sec. *Emundat*, 11, 23, 24, quod pro vulg. *emendat* recepi. Idem probarunt Sciopp. Veris. IV, 10, et Schurzleisch. qui monet, ita etiam legisse Eutichium Gramm. lib. II, pag. 2174, ed. Putsch.

NOT. 67. *Scobs* seu *scobis*, qua detergebantur pavimenta, *πίσικατα*, ramenta serrarum (quæ tamen a scobe distinguit Colum. IV, 29, 16, ubi vid. Schœttg.) Germ. *Feilstaub*, *Sägespäne*. Nota Ach. est: « *Scobs* non solum, quod e ligno deteritur, verum etiam quod e ferro deraditur. Sententia autem h. loc. est: de his adeo sollicitaris, quæ tamen ita facile possunt emendari, ut servus unus singula tergens ac deradens vix inde *scobis*, pulveris, ramentorum, auferat *semodium*, modium dimidium. Alii ita explicant: ergo miser trepidas, ne, etc., quum tamen servus unus huic malo facile possit mederi, scil. injecto semodio *scobis*. » — Cruqu. ad Horat. Serm. II, 4, 80: « hic *scobis*, inquit, et hæc *scobes* dicitur rasura serrarum, Græce, *πίσικατα*: sed hic pro omni purgamento ponitur. Sunt qui velint hic esse ferrum, quo raduntur sordes a pavimento, a tabulis marmoreis, ab ipsis sedibus. » Cæteroquin, ut Crameri verba, pag. 511, transcribam, inter *scobes* et *ramenta* parvum et fere nullum discrimen est, et quod esse aiunt vix probari potest. In Gloss. quoque Græc. lat. utraque latina vox eadem græca exprimitur: *πίσικατα*, *scobis*, *scobina*, *rasamentum*, *ramentum*, *limatura*. Cramer. deinde eos exagitat qui *scobes* hic ea accipiunt, quæ detrita sunt ferro, adhibita in rem sive lima, sive alio instrumento. Ed.

NOT. 68. *Non agitas* mente, non curas. — *Domum sanctam*, vid. Bentl. ad Horat. Od. IV, 4, 25.

VAR. 69. *Tabæ*, 23.

VAR. 70. Versus hic abest ab 23. *Patriæque dedisti*, 22. *Patribus civem populoque* emend. et coppiose defendere conabatur Bentl. ad Hor. Od. III, 6, 20, putans, ineptant non modo hoc loco esse tautologiam, sed inficetam quoque inconcinnamque repetitionem voc. *patriæ*. In hac vero repetitione magna potius vis inest, et *patriam populumque* diserte etiam junxit Ovid. Metam. XV, 5, 2 (cui loco eandem adhibere medicinam, magnæ temeritatis est), neque ea prorsus synonyma esse verba, sed *patriam*, quatenus sit ipsa respublica cum partibus suis, majestate, dignitate, securitate et salute publica, distingui et posse et

330 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

debere a *populo* seu civibus, jam monuit Jani ad Horat. loc. laud. Nota Ach. est : « Sub tyranno *populus* exstat, non *patria* : in republica autem, aut etiam sub principe justo, moderato et legibus obsequenti *populus* est, *cives* sunt et *patria* : nec ea debent permisceri, nec eorum oblivisci debuisset Bentleius Angelus et civis. »

Not. 70 seq. Gravissima ac vera sententia. Conf Var. Lect.

Not. 71. *Agris* colendis.

Var. 72. *Rebus pacis*, 23, 25, 27, 46—49, 54—60, 64, 65.

Var. 74. *Nidos* pro *pullos*, 84 a m. pr. prob. Schraderi in Observati. pag. 70, ubi recte, puto, monet, vulgatam lectionem ex glossem. irrepsisse (ut et apud Claud. III, Cons. Honor. Præf. vs. 5), et pullos aviumque fetus a poetis aliisque scriptoribus, originem vocabuli respicientibus, erudite *nidos* vocari; vid. ad V, 143, in Comm. Juvenalis docte loqui amat, et quis sibi persuadebit, *nidos* librariorum ingenio deberi? Suspiciari tamen possis, hoc ex V, 143, petitum esse, et a docta manu h. loc. adscriptum.

Not. 74—85. Ipsa quoque animalium exempla docent, mentibus infixæ hære, quæ ab ineunte ætate et a parentibus discuntur. Confer. Horat. Epist. I, 2 extr. Hæc est loci sententia : nec tamen, ut vulgo putant, imitationem malorum morum ciconiæ et vulturis exemplis bonorum aquilæ illustrari crediderim. — *Ciconia* h. loc. forte *Ibis* (conf. XV, 3), sed de vulgaribus quoque ciconiis Juvenalis potuit loqui : ex Plinio enim X, 23 : « honos ciconiis exitio serpentium tantus, ut in Thessalia capitale fuerit occidisse; eademque est pœna legibus, quæ in homicidam; » Conf. Vales.

Var. 75. *Nutrire*, 22.

Var. 76. *Quærun alimonia*, 11, ad marg. Glossæ : *Alimonium*, τροφή; et eadem voce usus est Varr. R. R. I, 8, 7; II, 1, 14; 5, 16; III, 16. Sed alibi, quod sciam, ea non occurrit, et eadem *animalia* hoc loco sunt serpentes et lacertæ. — *Pennis*, 10, 13, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54—59, 71—74. Præstat *pinnis*, si verum est, de quo tamen dubitare licet, ita dici plumas, hoc est, molliores exiguasque pennas.

Not. 76. *Sumtis pinnis*, ut passim, vid. Heins. ad Ovidii Metamorphos. IV, 561.

Var. 77. Fuerunt, qui mallent *gruibusque relictis*; sed hi sententiam h. loc. parum perspexisse videntur.

Not. 77. *Crucibus*, quibus non modo servi, sed etiam sicarii et homicidæ affigebantur; vid. Lips. de Cruce, II, 13.

Not. 78. Vultur, ubi adolevit, eodem, cui adsueverat, cibo vescitur.

Var. 79. *Hinc*, 21. — *Jam* pro *quoque*, 15.

Var. 80. *Fecit*, 11, a m. sec. unde *quum fecit in arbore* conj. Scharff.

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 331

NOT. 80. *Vultur facit in arbore nidos*, quod non sine exemplo, etsi rarum est : nam plerumque in excelsissimis rupibus nidificant. ¹

NOT. 81. *Famulae Jovis* aves, aquilæ : ut ὄρνις Διὸς Κρονίδας διάκτρος in Antipatri Epigr. XCII. (in Brunck. Anal. tom. II, p. 32.) Aquilas fingi armigeros Jovis, fulmina ejus gerentes, ex poetis monumentisque vet. notissimum est. Juvenalis docte loqui vel mythos ita ὡς ἐν παρόδῳ ridere solet. • *Varia sunt aquilarum genera*, et h. loc. sermo est de aquila, quæ Græcis dicitur χροάστος et γνῆτος, Lat. *stellaris* vel *Jovis aquila*, Gall. *l'aigle royal*; • Ach. *Generosæ aves* sunt eadem aquilæ; ut alii putant, accipitres, falcones, etc.

VAR. 82. *Tunc præda*, 10, 12, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54, 56—69, 71—74, et dimidia pars MSS. Paris.

NOT. 82. *Cubili*, in nido.

VAR. 83. *Levabit*, 10, 12, 13, 17, 19—27, 48, 54—63, 65, 66—69, 71—74, et XVII Codd. Paris. prob. *Achaintre*, quia sequitur *festinat* et *gustaverat*.

VAR. 85. *Rupto prædam*, 61, 62, 63, 66, 67, 68, 71—74. — *Gustaverit*, 11 (alia lectio, ab eadem manu notata), 22, 25, 27, 49, 50, 56—65, 68, 71—74. *Gestaverit*, 46, 47, 66, 67.

NOT. 85. *Rupto ovo*, quum ovo exclusa esset.

VAR. 86. *Cetronius*, 1, 11, 12, 14, 19, 22, 45, 49, 70, 75, 76. *Centronius*, 10, 15, 16, 18, 20, 21, 23—27, 46—48, 50, 54—69, 71—74, 77. *Cætronius*, 17. *Cretonius*, 8, et mox vs. 92, *Cetoni*us, sed utroque loco *Cetronius* a m. sec. *Centonius*, *Ceronius*, *Ciconius* al. Forte leg. *Centenius*; vid. ad Liv. 22, 8, pr. ubi eadem fere est lectionis varietas.

NOT. 86. *Ædificator*, cupidus ædificandi (*bauhistig*, *ein Baugeist*), ut ap. Flor. I, 8, 4. *Ædificator Centronius*, ut Gellius, de quo vid. Mart. IX, 47.

NOT. 87. *Caieta* promont. urbs et portus in finibus Latii et Campaniæ ad mare Inferum, nunc *Gaeta*.² Locus amœnissimus et consuetus Romanorum secessus, ut et *Fibur* ac *Præneste*, urbes Latii, non procul Roma in editis locis sitæ, uude h. loc. *summa arce* et *montibus*, vid. ad. III, 190 et 192.

NOT. 89. Magnificentia villarum Rom. vel tironibus nota, vid. ad I, 94. — *Marmoribus Græcis*, ut apud Stat. Silv. III, 1, 5. Spartani potis-

¹ Aristot. Hist. An. VI, 6; IX, 15; Blumenbachs Handb. d. Naturgesch. pag. 184, ed. pr. et Plin. X, 6, ubi Harduinus docet, contrarium affirmare Albert. de Anim. L. VI, tr. 1, c. 6, pag. 195; Scalig. in Comm. ad

Aristot. pag. 663, et Aldrov. Ornith. III, 1, pag. 243.

² Vid. Heyn. Exc. ad Virg. Æneid. VII, 2, et Strab. VI, pag. 330, ubi et nominis origo traditur. ad quam nonnulli verba *curvo litore* relerunt.

simum marmoris præstantiam laudat Plin. XXXVI, 7. *Petitis longe*, procul, ex Ægypto, Armenia, Numidia, etc.

VAR. 90. *Ac*, 27, 46—50, 54—56, 59, 60, 64, 65.

Nor. 90. *Præneste* fuit celebre templo Fortunæ, dicato et extracto ab Augusto, ubi oracula et sortes Prænestinæ edebantur, unde *Fortuna* etiam dicebatur *Dea Prænestina*; ¹ *Tibure* autem *Herculis* fuit ædes, τὸ Ἡράκλειον, condita a Martio Philippo, vitrico Augusti; unde *Tibur Herculeum* (vid. Strab. V, pag. 164, et Prop. II, 32, 5; IV, 7, 82). Sed poeta forte ad templa Romæ condita respexit, ut vs. seq.

Nor. 91. *Posides* Claudii Cæsaris libertus et *spado* (Sueton. Claud. 28), a quo maximis sumtibus exstructæ *Posidianæ aquæ*, thermæ magnificæ in litore Baiano; vid. Plin. XXXI, 2. — *Vincebat*, exstruxit ædes, villas et thermas, quæ magnitudine et magnificentia Capitolium vincebant seu superabant. — Quidam tamen interpp. dubitant utrum hic de balneis a Plinio memoratis mentio fiat, an de aliqua domo quam sibi summa magnificentia Romæ Posides exstruxerit: sed parum hoc ad rem facit. Ed. — *Capitolia*, plur. pro sing. ut X, 65. Romæ quoque et vetus, et novum fuit, illud octava, hoc sexta in regione. *Capitolia nostra*, Romana, majora et præstantiora aliis: nam Capitolia etiam fuere Capuæ, Pompeiis, Beneventi aliisque in oppidis Italiæ; arces ac templa magnifica, primoribus Diis dicata Capitolioque Rom. similia; vid. ad Sil. XI, 265. Cum delectu itaque poeta dixit *Capitolia*, templum magnificentissimum, et, ut rem augeret, *nostra*.

VAR. 92. *Cetronius*; vid. ad vs. 86.

Nor. 92. *Sic habitat*, tam splendida exstruxit ædes, in quibus habitat.

Nor. 92. *Fregit*, imminuit.

Nor. 94. *Turbavit*, absumsit. vid. ad VII, 129.

Nor. 96—106. Ritus etiam, quamvis ineptos et superstitiosos, liberi discunt a parentibus, v. c. Judæos, qui h. loc. ridentur, ut III, 14 seq. VI, 159, 160, et 542 seq. Nota Ach. est: «Parum apte hoc exemplum sumitur: nam de bonis moribus hac satira agitur, qui in quacumque religione et in omni ritu possunt vigere et in honore versari. » Acerba tamen judicia de Judæis, ut in Sat. XV, de Ægyptiis eorumque religione, condonanda homini, patriis ritibus et religioni avitæ addicto, et poetæ satirico, commodam ridendi occasionem amplectenti. Res etiam Judaicæ per excidium Hierosolymitanum multis quidem innotuere Romanis, sed ita, ut vera mixta essent falsis. — *Metuentem*, religiose colentem et observantem, *sabbata*, hoc est, Judæum, qui religioni sibi ducit, die sab-

¹ Vid. Ovid. Fast. VI, 62; Strab. Tib. 63; Prop. II, 32, 3, et loc. class. V, pag. 165; Liv. XLII, 1; Sueton. Cic. de Div. II, 41.

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 333

bati consueta vitæ negotia peragere. Sed propter simil. loc. Pers. V, 184 :

Labra moves tacitus recutitaque ¹ sabbata palles,

suspicio potius, poetam respexisse ad tristitiam et jejunia, quæ sabbatis a Judæis exerceri putabant Romani. Conf. Casaub. ad Pers. l. l. qui existimabat, hoc non ita esse intelligendum, quasi omnia Judæorum sabbata sint tristitia, sed tantum superstitiosorum. Romani tamen illud sibi persuasisse videntur; vid. Suet. Aug. 76. Petron. XXXV, 6, et Justin. XXXVI, 2. An *sabbata* dicuntur dies festi et feriæ esuriales Judæorum? Conf. ad VI, 159.

Vas. 97. *Cæli lumen* alii, nescio qui, probb. Cantero Nov. Lectt. IV, 2 ac 5, et Scalig. ad Cirin, sed refrag. Lips. ad Tac. Hist. V, 5.

Nor. 97. Quum Judæi sub cælo (vel potius sub dio; nam templo non erat culmen; Ach.), et illud suspicientes precarentur, Romani putabant, ipsum ab iis *cælum adorari* : unde Petronius etiam, pag. 683, ed. Burm. per jocum dixit, illos *cæli summas advocare aurículas*, et Tac. Hist. V, 5 (ubi vid. Lips.) « Judæi mente sola *unumque numen* intelligunt... summum illud et æternum, neque mutabile, neque interitum : igitur nulla simulacra urbibus suis, nedum templis sunt; » vid. ad VI, 545. « Poeta forsitan alludit ad ea, quæ Exod. XIII, 21, leguntur de columna *nubis* : simili vero ratione Socratem velut nubes adorantem sugillabat Aristophanes; » Ach. — *Cæli numen*, cælum, tamquam numen. Conf. Var. Lect. — De hoc poetæ loco, ejusque tum lectione, tum interpretatione quum frequens olim fuerit doctorum virorum senatus, miratur Cramer. eum tam jejune tractari a novissimis enarratoribus : qui plura velit, ille adeat Zorri, Diss. in *Raccolta d'Opusc. scientifici*, tom. III, pag. 390; Anonym. in *Nouvelles de la Républ. des lettres*, pag. 833; alium in *Dissest. mêlées sur divers sujets*, tom. III, p. 179, et tertium in *the Classical Journal*, vol. X, pag. 107, denique Interpp. ad Petron. tom. I, pag. 880, sqq. ed. Burm. Ed.

Nor. 98, 99. Poeta salse dicit, Judæos, *carne suilla abstinentes*, eam non magis violandam censuisse, quam humanam, nec minoris æstimasse sues, quam homines. Caussas hujus ritus afferunt Tacit. Hist. V, 4, et meliores Michaelis Jur. Mos. § 203. Conf. supra ad VI, 159.

Vas. 99. *Cum pater*, 13. *Quod pater*, 18.

Nor. 99. *Præputia ponunt* : nam « circumcidere genitalia instituere, ut diversitate noscantur, » Tac. Hist. V, 5.

Nor. 100 seq. Tac. Hist. V, 4, pr. « Moses, inquit, quo sibi in posterum gentem firmaret, novos ritus contrariosque ceteris mortalibus indidit : profana illic omnia, quæ apud nos sacra; rursum concessa apud illos, quæ nobis incesta. » Et cap. 5 : « Nec quidquam prius imbuuntur,

* Circumcisa, id est, a circumcisis celebrata.

334 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

quam contemnere deos, exuere patriam, parentes, liberos, fratres, vilia habere. » Conf. Plin. XIII, 4.

VAR. 101. *Discunt*, 15. *Et discunt*, 19. *Edificant*, 22. — *Ac servant*, 22, 23. — *Et metuunt*, 11, 16, 22, 23, 25, 27, 46, 47, 48, 55—60, 64, 65.

NOT. 101. *Metuunt*, religiose observant (ut forte vs. 96), inpr. ob metum pœnarum.

VAR. 102. *Mosis*, 46, 47. *Moyes*, 17, a m. pr. 18, 19, a m. pr. 20—24. — *Tradit et arcano*, 11, non improb. Schurzfl. ut sensus sit: *ediscunt* ritus Judæorum, et *observant*, *quodcumque tradit Moses*, quale est, *non monstrare vias*, nisi Judæis, et non circumcisos ne communis quidem aquæ usu dignari velle, aut *sitientibus* fontem ostendere. Hæc vulgaris interpretandi ratio dara, sed lectio illa omnino probanda videtur, modo post *Moses* non colon, ut vulgo fit, sed punctum ponatur, ut infinitivi *monstrare* et *deducere* non pendeant a verbis *Moses tradidit*, sed narrativi sint sive historici. Ita voc. *quodcumque* aptius est, quam si ad *jus judaicum* referatur: nec opus, vs. 103 et 104, post vs. 100, collocare, quod Scaligero placuisse docet Pithœus, ut infinitivi illi ad voc. *soliti* vs. 100, pertineant: a quo eos vel in vulgari verborum ordine pendere non mihi persuasit Ach. Suspiciari possis, in fine vs. 103, post voc. *colenti* incuria librariorum excidisse copulam *et*. Sed permulta loca huic similia sunt; vid. ad IV, 63.

NOT. 102 seq. Conf. Var. Lect.

VAR. 103. *Nec*, 22.

NOT. 103, 104. Judæi non nisi Judæis ulla præstant officia; *non monstrare* solent vel monstrant *vias* errantibus (conf. Cic. Off. I, 16, et Diophilus apud Athen. VI, 9, seu 35), vel *fontes* aquarum (quarum penuria laborat Judæa) sitientibus, *nisi eadem sacra colentibus*, eandem profitentibus religionem, et *verpis*, hoc est, Judæis; qui *verpi* dicuntur a *verpa*, verendis, ut *recutiti*, circumcisi (vid. Scalig. de causis ling. lat. I, 28); Tacitus Hist. V, 5 : « Judæorum, inquit, misericordia in promptu, sed adversus omnes alios hostile odium: separati epulis, discreti cubilibus, etc. » Conf. Wetsten. ad Matth. V, 43. †

† Perperam nonnulli huc referunt fabulosam Taciti, Hist. V, 3, narrationem de fonte aquarum, ope asinorum a Judæis invento, in cujus originem inquisivere viri docti, quos ibi laudavit *Ernesti*. Pessime autem Grangeus h. loc. ita interpretabatur: *Moses tradidit* jussitque, neminem nisi Judæum ad *vias*, mysteria religionis, admittere, et *fontem*, hoc est,

eam doctrinam, *quærentes* excludere, nisi eandem legem colant. Nec melius Schol. vetus: *non monstrare vias*, non confiteri religionis secreta, nec *deducere ad fontem*, ubi baptisantur. Utramque tamen interpretandi rationem cum dictis figurisque biblicorum sacrorum, quorum notionem aliquam habere potuerit Juvenalis, concordare monet Ach.

VAR. 105. *In causa est*, 22.

Nor. 105, 106. Causa hujus et superstitionis et inhumanitatis est pater, qui quovis sabbato otium agit nec ulla vitæ negotia curat. Ineptas hujus moris causas tradit Tacit. Hist. V, 4, veras autem Michaelis Jur. Mos. §. 159, 194—196, et 249. Conf. et Dio XXXVII, 17. — *Ignava septima lux*, ut *frigida sabbata* et

Septima quæque dies turpi damnata veterno,
apud Rutil. I, 389 seq. et αἰβῆτα ψυχρὰ in Meleagri carm. 83 (in Brunck. Anal. tom. I, pag. 24): nam τὸ ψυχρὸν, ut Lat. *frigere*, de otio et ignavia dicitur. — *Partem vitæ non attigit ullam*, nulla vitæ negotia curat, nisi verbum *attigit* expresse pingit diligentiam, quam Judæi in observandis sabbatis adhibebant, abstinentes ab omnium rerum contactu et tractatione; Ach. Idem recte subjungit: si tamen ea mens poetæ fuit.

Nor. 107. *Cetera vitia parentum*.

Nor. 108. *Inviti*: nam *imberbis juvenis*

Utilium tardus provisor, prodigus æris,
at senex

Quærit et inventis miser abstinet ac timet uti,

Horat. Art. Poet. vs. 164, et 170. Conf. idem Sat. I, 2, 16 seq. et Pers. VI, 22 seq.

Nor. 109, 110. Hoc vitium, avaritia, non nisi specie et umbra virtutis, scil. frugalitatis et parcimonis, fallit et fallere potest homines et præcipue juvenilem mentem, quum externa ejus forma tristissima sit et deterreat magis, quam alliciat. Conf. Horat. Art. Poet. 25. Ovid. Rem. Am. vs. 323, 324. Senec. Epist. 45. — Eodem sensu dixit nostras Boileau, Sat. IV, vs. 60 sqq.

« Un avare, idolâtre et fou de son argent,

« Rencontrant la disette au sein de l'abondance,

« Appelle sa folie une rare prudence. »

Ed.

VAR. 110. *Voce pro veste*, 2.

Nor. 110. Venusta avari imago. — Vide quæ Boileau descripsit, Sat. X, vs. 250 sqq. Ed.

Nor. 111 seq. Quæ quum ita sint, parentes, ut filios fallant, avaritiæ speciosum frugalitatis nomen tribuunt et vitium tamquam virtutem commendant. Conf. Horat. Sat. I, 3, 49 seq.

VAR. 112. *Rerum cautela*, 4, 17, 21, 22.

VAR. 113. *Fortunas si*, 25, 27, 46, 47, 57—60, 64. — *Servat*, 16, 22, 45.

Nor. 114. De *Hesperidum* hortis ac pomis eorumque custode, dracone, Typhonis et Echidnæ vel Terræ filio, vid. Heyn ad Apollod. II, 5, 11, et ad Virg. Æneid. IV, 483 seq. — De *Pontico* seu Colchico dracone, qui ejusdem erat stirpis et aureum vellus in Ponto apud Colchos servabat,

336 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

vid. Schol. ad Apollon. II, 1213 seq. Diodor. IV, 49; Ovid. Met. VII, 149 seq.

VAR. 115. *Putat atque verendum Artificem*, 10, 11, 18—21, 23—27, 45—50, 54—69, 71—74, plerique Codd. Paris. et sic ed. Ach. *Atque verendi*, 12, 16, 17, 21, et multi Codd. Paris. quod Pulmannus exponit: verendæ actionis.

VAR. 116. *Crescant*, 16.

NOT. 116. *Fabris*, artificibus.

VAR. 117. *Quocumque malo*, 4.

NOT. 117, 118. Opes crescunt quocumque modo, per fas atque nefas, flagranti cupiditate et studio. Id poeta egregie expressit metaphora, a fabrilī arte desumta et h. loc. aptissima, mentione *fabrorum* modo facta, quæ eodem spectat.

VAR. 119. *Et solos animi felices*, 13. *Animi felices* (scil. esse), 10, 15—21, 23, 25, 48, 54, 55, 57—63, 65, 66—69, 71—73, et XXXIII MSS. Paris. non male! Sed doctior est, et Græca dictio *felix animi*, ut μακάριος τῆς τύχης, εὐτυχῆς τῆς ὁμιλίας, etc. et contra *infelix animi* apud Virg. Æneid. IV, 529.

VAR. 120. *Mirantur et mox putant et hortantur*, 10, 12, 15—27, 45—50, 54—69, 71—73, 77, et omnes Codd. Paris. unde hæc revocavit Ach. *Hi nulla*, 12, 15—18, 20, 21, 23, 24, 45, 46, 49, 55, 56, 59, 60, 65, et plerique Codd. Paris. — Vetus Schol. habuit *sibi nulla*, idque non pessime, ut ait Cramer: hanc autem lectionem, ut alias multas ex eodem fonte adnotare editores neglexerunt. Ed.

NOT. 120. *Exempla beati pauperis* et vetus et recentior historia suppetabit (præter illud Aglaï Arcadis, a Schol. memoratum, de quo vid. Plin. VII, 46): avarus autem non nisi divites putat esse felices. — *Paupertas* etiam sæpissime non egestas est, sed fortuna mediocris, quæ nec lauta, nec tenuissima et despecta est, vita simplex et paucis contenta, quæ plerumque felicior est, quam quæstiosa, cui opponitur. • *Paupertas* est, non quæ pauca possidet, sed quæ multa non possidet, • Senec. Epist. 87.

VAR. 122. *Peragant*, 9, 11, 15, 16, 23.

NOT. 122. *Illam viam avarorum. Eidem incumbere sectæ, eandem viam*, hoc est, vitæ rationem, idem vitæ institutum persequi. *Secta* via et methodus, ut *viam et sectam aut rationem vitæ sequi*, apud Cic. N. D. II, 22, et pro Cæl. c. 17. Bahrdt. de secta philosophica accipit, quum pecunia sit optima philosophia sitque intelligentia.

VAR. 124. *Nimias*, 4, 5, 20, 21, 22.

NOT. 124. *Minimas sordes*, avaritiæ principia et elementa. His *protenus*, statim ab initio, teneras puerorum *imbuunt* mentes, non extremis sordi-

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 337

bus: sensim iis sensimque avaritiam insinuant, a qua animi¹ abhorrent.

VAR. 125. *Insanabile*, 22.

ANAL. 126. Ab hoc versu usque ad 140, referuntur *minimæ sordes*; a vs. 141, usque ad finem, recenset infamiam et crimina, quorum avaritia semper origo atque causa fuit; Ach.

NOT. 126. Sic φιδωνίᾳ μέτρῳ τὸν πύδακα ἐγκεκρουμένῳ μετρεῖν αὐτὸς τοῖς ἔνδον τὰ ἐπιτήδεια, σφόδρα ἀποψών, Theophr. Char. XI, extr. ubi conf. Casaub. — *Castigat ventres*, edendi cupiditatem famemque coercet. — *Modio iniquo*, injusta ac nimis parva demensi mensura.

VAR. 127. *Nec*, 15, 16. — *Enim* abest a 12. Vetus Schol. hæc notavit: *aïd* est, omnia sustinet. Duo negativa confirmativum faciunt. » Hinc eum legisse, *neque enim non sustinet umquam Omnia carulei*, etc. suspicabatur Schurzfl. putans, *mucidi* fuisse glossam τοῦ *carulei*, et deinde textum obsedissee. — Hanc lectionem probat Ach. eamque reipsa sermonis legibus aptiorem vulgata iudicat; quod verum esse non putat Cramer. Ed.

NOT. 127. *Neque sustinet*, ne a se quidem animoque suo avaro impetrare potest umquam, ut omnia, quæ in alium diem servavit et seposuit, *mucidi panis frusta consumat*. Conf. ad XV, 88, et Horat. Sat. II, 2, 57 seq. — *Carulei*, nigri. — *Mucida*, quæ diutino situ mucorem contraxere.

NOT. 129. *Hesternum minutal*, ut θεῖνῃν ἑσπῶν apud Athen. VII, 2, ubi Schweigh. hæc adnotavit: Cibus ἑσπῶς, id est, *hesternos* vel *pridianos* dixisse Græcos pro *rancidis* aut *putidis* eandemque inde notionem ejusdem vocabuli ad alias quoque res putidas aut vetustate obsoletas fuisse translata, pervulgatum est. *Minutal* condimentum vel cibus, edulia et opsonia ex variis rebus *minutatim* et tessellatim concialis (apud Isidor. ex pisce, oleo, fici et oleribus), unde *varium* dicitur Martiali XI, 32, 11. Conf. Apic. IV, 3, qui *minutal* marinum, Tarentinum, Apicianum, Matianum, dulce, ex præcoci, leporinum, ex jecinoribus pulmonibusque leporis et ex rosis seu rosatum memorat, et in singulis *minutalibus* porrum capitatum aut porrum simpliciter (id est sectivum, ut h. loc. vs. 133, *fila sectivi porri* et apud Apic. VIII, 8, *capillus porri*) *minutatim* vult concidi. *Solius servare*, conf. Martial. I, 104, 7.

NOT. 130. *Septembri* mense, in quo Romæ flagrantissimus pestilensque æstus sævit, adeoque opsonia citius corrumpuntur. Conf. Horat. Epist. I, 16, 16, et supra ad IV, 59.

¹ Cassub. ad Theophr. Char. X, pr. *minimas sordes* putabat esse μικρο-λογία, quam *sordem infusam* dixerit Apuleius, quodque parcissimi hominis vitium multis quidem nominibus a

Græcis exprimitur, at vix ullo a Romanis. Sed hæc notio a toto hoc loco aliena est, quod inpr. ex vs. 125 intelligitur. — Præteritus igitur, non amplius morati. Ed.

338 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

VAR. 131. *Concham æstivi*, 2, 3, 5, 10, 12, 16—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et permulti Codd. Paris. *Concha æstivi cum parte lacerti* apta h. l. si vile concharum genus intellexeris, quia cum *lacerto* conjungitur. Sed *conchem* et *lacertum* junxit etiam Martial. VII, 77; *conchem æstivi*, etc. 16, 25, 50, 56, 61—65, 77, prob. Magio in Miscell. II, 3 et 10, ubi *partem* hoc loco dici credebat caudam lacerti, et hanc solam in pretio fuisse colligebat ex Martial. loc. laud.

NOT. 131. *Differre in tempora*, etc. Conf. Aur. Victor. Epit. XXIV. Fabam coctam in alium diem servat cum *lacerto*, sardina, genere piscis salsi; vet. Schol. — *Conchis* et *lacertus* vilissimi cibi. *Conchis* faba cum cortice elixa, non *faba fressa*, quæ sine cortice coquitur, *æstiva* et propterea durior, quam quæ primo veris tempore; *Grang.* Vid. ad III, 193. Alii *æstivam* dici putant, quoniam opsonia facile æstivo tempore putrescunt. *Lacertus* vile piscis marini genus, Ital. *lacerto*, Gallice *maquereau*. — *Lacerti tenuis* meminit Martial. XI, 28, 3; 53, 7; XII, 19, eumque cum *conche* etiam junxit VII, 77. Conf. Heins. ad Ovid. Fast. II, 578. — *Signatam*, obsignatam, scilic. annulo signatorio (Siegelring), quo olim materfamilias, non, ut apud nos, claustris clavibusque, omnia obsignare et sic *includere*, claudere et custodire, solebat, ut furta, inpr. servorum, prohiberet. ¹ Jam patet, quam venuste etiam his verbis adumbrantur sordes hominis. Ipse paterfamilias obsignat, et quidem omnes, etiam levissimas, res, ut alius, apud Theophr. περί βδελυρίας Char. XI, extr. τὰ δὲ καταλειπόμενα ἀπὸ τῆς τραπέζης ἡμῶν τῶν βαρυνίδων ἀπογράφονται, ἵνα οἱ διακονοῦντες παῖδες μὴ λάβωσιν, et apud Lucianum, in verbis, a Casaubono ad Theophr. l. l. adscriptis, sordidus homo e cœna domum reversus, ἀριθμὸν παραλαβὼν τὰ κρέα, ὅποια τῷ παιδί κατόπιν ἰστέρι παραδίδωται, καὶ ἐπισημανάμενος ἐπιμελῶς τὸ ἀπ' ἐκείνου καθέσθαι. — *Silarus*, vilis piscis, potissimum Nili. Conf. Plin. LX, 15, ubi Harduin. suspicabatur, hunc piscem, quem vulgo sturionem esse putant, Pannoniis, Danubii accolis, nunc *Arcia* seu *Hacchia* et propter latum os vernacula voce *voratricem hominum* dici, ejusque imaginem, sub glanidis nomine, exhiberi ab Aldrovando de pisc. V, pag. 569. Nostro tamen loco non ingens, sed parvus potius innui videtur. Conf. Bocharti Hieroz. II, 5, 14; Athen. VII, 9 (27), pag. 287, et supra ad IV, 33; *putri silaro*, quemadmodum γαπρὸν σίλουρον dixere Sopater et Diodorus apud Athen. VI, 4 (18), p. 230 et VI, 9 (36), pag. 239.

NOT. 133. *Sectivi* interpretantur, non capitati. Veteris Schol. nota est: «bene *sectivi*, quia quando ponitur cultoribus hortorum, tunc secatur.»

¹ Vid. ad I, 68; Plin. XXXIII, 1; Cic. ad Div. XVI, 26; Plant. Pers. II, 3, 15; Torrent. ad Horat. Epist. II, 2, 134; Lips. ad Tac. Ann. II; Koenig.

ad Pers. VI, 17; Scriver. ad Smetii Antiq. Neom. p. 25; Abram. ad Cic. Phil. II, 28, et Böttigeri Sabina, pag. 402, 403.

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 339

Id est, inquit *Cramer*, pag. 517, quando terræ exemptum reponitur, usus caussa, in cellam penariam a cultoribus hortorum, tunc capite truncatur. Ed. — Porrum est vel capitatum (καφαλῶν πρᾶσον, quod in caput nutritur), vel sectile seu sectivum et sectum, Gall. *de la ciboule*; Germ. *Schnittlauch*: unde *utrumque porrum* dixit Mart. III, 47, 8. Conf. III, 293; Colum. XI, 3, 30 seq. Plin. XIX, 6, seu 33; Mart. X, 48, 9. — *Numerata*, ut nemo servorum ne unum quidem auferre possit. Singulis fere verbis vivida avaritiæ imago adumbratur, et cernenda quasi objicitur oculis. Theophr. Char. XI, extr. ut supra.

VAR. 134. *Negabit* restitui ex 10, 11, 12, 16—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, probb. Lindenbr. et Heins. ad Ovid. in Ibiā vs. 420. *Negavit*, 14, 15, 70, 75, 76, 82, quod ἀποστῶς accipi potest. *Negarit* non male conj. Schurzff.

NOT. 134. *Aliquis de ponte*, mendicus, qui in pontibus stipem colligere solet. Conf. IV, 116; V, 8; Sen. de Vit. beata, c. 25; Martial. X, 5, 3; Ovid. in Ibiā. vs. 418. *Negabit*, se esurum, recusabit venire, ad hæc ferula, edulia invitatus.

VAR. 135. *Quid pro quo al.* — *Per hæc*, 16, 45.

NOT. 135 seq. — Poeta dixit quibus sordidissimis artibus acquirant divitiās; jam subtextit stultitiam divitum qui inter tot opes inopes viverent. Ed.—Conf. Horat. Sat. I, 1, 70 seq. et II, 3, 82 seq. 109 seq. *Quo fine*, quem in finem *divitiās*, scil. habes, seu possides? Sic Cicero in Verr. II, 2, 55, dixit, *quo tantam pecuniam* et Horat. Epist. I, 5, 12:

Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?

— *Tormenta*, animi curas et sollicitudines; *coactas*, congestas, collectas.

VAR. 136. *Phrenesis manifesta*, 11. Priores syll. voc. *phrenesis*, φρένης, corripuerunt Prudent. Hamartig. 125, et Seren. Samm. 90. Sed horum auctoritati nihil tribuendum esse in rebus metricis, passim monitum est a viris doctis, et a me ipso ad Silium. Cujus quia h. loc. immemor fui, acerbe me increpuit Heineck. Licebit eum relegare ad illa, quæ ad V, 10, notavi, et cum eo exclamare: en prosodiæ latinæ peritissimum!

NOT. 136, 137. Conf. Horat. Sat. I, 1, 70, et II, 3, 82, 83.

VAR. 137. *Egenti vivere fato*, 10—13, 16, 18—21 a m. pr. 22—27, 45—50, 54—69, 71—74; XXXII MSS. Paris. et ed. Ach. rectius forsau, certe doctius. *Egentis*, 1, 8, 17, 21 a m. sec. tres Codd. Paris. et edd. recentt.

NOT. 138. Vid. infra ad vs. 325.

VAR. 139. *Pecunia crescit*, 10—13, 15—27, 48, 54—69, 71—74, 77, forte rectius.

NOT. 139. Conf. Senec. de Ben. c. 27, et Epist. 94, 119; Ovid. Fast. I, 211 seq. Horat. Od. II, 2, 13 seq. III, 16, 17, 18, et ad hh. U. Mitscherl.

340 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 140. *Paratur*, et mox vs. 143. — *Mercaris*, forte actus pro conatu.

NOT. 142 seq. Conf. Horat. Od. II, 18, 23 seq. et Sat. I, 1, 110; II, 6, 8, 9; Ovid. Art. Am. I, 349.

NOT. 144. *Canet*, albescit, *oliva*, floribus olivarum, exquisite pro, iis consitus est.

VAR. 145. *Dominus precio*, seu *pretio*, 11, 13, 16—24, 45. *Pretii ullis*, 77.

NOT. 145 seq. Si agri dominus pretio induci non potest, ut eum vendat, fraude et injuria cogetur. Senec. Epist. 90: « Licet agros agris adjiciat, vicinum vel pretio pellat aris, vel injuria. » Magna vis est epithetorum, *macri*, *lassi* (nimio labore), et hinc *famelici boves*.

VAR. 147. *Armenta*, 25, 27, 46—50, 54—69, 71—74, 77. — *Mittantur*, 16. — *Mittuntur*, 10, 13, 15, 17—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, plerique Codd. Paris. et ed. Ach.

VAR. 148. *Scævos*, 18, 23.

NOT. 148. *Novale*, sc. solum, quod alternis annis seritur (vid. Plin. XVIII, 19, et Virg. Georg. I, 71, ibique Heyn.); sed h. loc. quivis ager, ut apud Virg. Eclog. I, 71. — *In ventres scævos*, ingentes (vid. ad Sil. I, 2, et Heyn. ad Virg. Æneid. I, 14, 99), vel potius, quos fames urget et exasperat. Similiter *iratum ventrem* dixit Horat. Sat. II, 8, 5, et *rabiem edendi* Virg. Æneid. IX, 63. — *Actum*, id factum, vel omnia ablata esse.

VAR. 149. *Habeant*, 17, 20, 22—24, 27, 45, 46, 49, 56, 60, 65. *Habeant*, 47. — *Credant*, 20, 24.

VAR. 151. *Et sic venales*, 16.

NOT. 151. Ex hoc loco suspicari possis, minimam, vel potius nullam fuisse civilem disciplinam agrorum respectu: nam in urbibus *politiam* viguisse quamdam sub prætoribus et ædilibus minime dubium est; Ach. Conf. Hesiod. Ἔργ. 346 seq. — Non ejusdem opinionis Cramerum habes, qui de hac agrorum *politia* secus judicat collatis LL. XII Tabb. atque scriptoribus finium regundorum et rei agrariæ. Ed.

VAR. 152. *Quæ fœdæ*, 17—21, 23, 24, 27, 45—47, 49, 50, 54—58, 61—69, 71—74, et quidam Codd. Paris. *Tam fœdæ*, 22. — *Bucina*, 17, 18.

NOT. 152. Quam mala est fama avari ejusdemque potentis? Objectio poetæ, cui avarus vs. seq. respondet. Conf. Horat. Sat. II, 2, 94 seq. Egregie *buccina* tribuitur Famæ, quæ omnia quasi debuccinat, hoc est, divulgat, *ausposant*.

VAR. 153. *Quid nocet hoc*, et mox *lupini* cum Ach. restituimus ex 10—13, 15—21, 23—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et omnibus Codd. Paris. *Quid nocet hæc et lupinæ*, 1, 14, 22, 48, 70, 75, 76, 81, 82, quæ posterior

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 341

vox, quod sciam, non alibi occurrit, nisi adjective posita. — *Tunicam* (mo-
lestam) *Lupini* alicujus damnati designari putabat H. Vales.

VAR. 155. *Farra metentem*, 22. Non male!

ANAL. 153—155. Conf. I, 48; XIII, 92 seq. Hor. Sat. I, 1, 66 seq.
Sen. Epist. 115, et Pompon. apud Non. I, n. 64. — Eamdem sententiam
felicissime tractavit *Boileau*, Epist. V, vs. 89 seq.

« Qu'importe qu'en tous lieux on me traite d'infâme,

« Dit ce fourbe sans foi, sans honneur et sans âme;

« Dans mon coffre tout plein de rares qualités,

« J'ai cent mille vertus en lous bien comptés.

« Est-il quelque talent que l'argent ne me donne? »

ED.

— *Tunicam lupini*, folliculum fabæ (vid. Plin. XVIII, 14, et Athen. II,
14); h. loc. pro re vilissima (conf. ad V, 157 seq.)

NOT. 156—160. Verba poetæ, quibus amara continetur irrisio. Conf.
Horat. Satir. I, 1, 80 seq. et Epist. I, 2, 47 seq. — *Scilicet*; vid.
ad II, 104.

VAR. 159. *Solus culti*, 25, 46—49, 54—60, 64.

VAR. 161. *Passis ætate*, 11: *sed fractis* in marg. — *Et Punica*, 25, 27,
46, 47, 49, 54—58, 60, 64. — Ante hunc versum excidisse unum alterumve
aspicari possis: in sententiarum saltem ordine est, quod severiori judicii
displicere possit.

NOT. 161 seq. Egregia priacæ simplicitatis frugalitatisque imago;
vid. ad XI, 77 seq. et conf. Var. Lect. — *Mox*, paullo post Titi Tatii
regnum. — *Fractis*, debilitatis, ætate, veteranis.

VAR. 162. *Getidosque Molossos* malebat Scaliger. quod multo concinnius
videbatur Plathnero.

NOT. 162. *Immanem*, regem belli peritissimum et bis victorem. —
Gladios Molossos, Epiroticos, bella cum Pyrrho, Epiri rege, gesta.
— *Molossi*, incolæ Epiri. Conf. XII, 108.

NOT. 163 seq. *Jugera bina* agri ex hostibus capti viritim plerumque
dividebantur colonis eo missis. Conf. Liv. VI, 16; inpr. 36 extr. « Bina
jugera a Romulo primum divisa viritim, » Varr. R. R. I, 10, ubi vid.
Ursin. « Bina tunc jugera populo Romano satis erant, nullique majorem
modum attribuit Romulus: quo servos paullo ante principis Neronis,
contemptis hujus spatii viridariis, piscinas juvat habere majores; gra-
tumque, si non aliquem et culinas, » Plin. XVIII, 2. « Centuriis voca-
bulum datum ex eo est, quum antiqui Romani agrum ex hoste captum
victori populo per bina jugera partiti sunt, centenis hominibus ducenta
jugera dederunt, et ex hoc facto centuria juste appellata est. » Sicul.
Flacc. de cond. Agr. lib. I. »

* Conf. Colum. V, 1, 7. Non et Fest. v. *heredium*, Scalig. ad Prop. IV, 11.

342 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

VAR. 164. *Merces ea*, 10, 11, 12, 15—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et omnes Codd. Paris. unde hoc recepi cum Ach. pro *merces hæc*.

VAR. 165. *Haud ingrata*, 10, 11, 12, 15—18, 20—24, 27, 45, 46, 47, 56, 65, et XX MSS. Paris.

NOT. 166. *Curta*, manca, *fides patriæ nullis visa*, nemini ingrata nimisque parca videbatur patria, quæ hanc mercedem tantis constituebat meritis.¹

ANAL. 166 seq. Talis agellus alebat patremfamilias, et qui in ejus *casa* erant. — Romanorum ædes priscis temporibus non nisi *cassæ* erant. — *Patrem cassæ*: nos familiari sermone dicimus *le patron de la case*. Ed.

VAR. 167. *In qua*, 15.

NOT. 169. *Vernula*, servus filius domi natus, *unus*. Temporibus contra poetæ unus dominus magnam servorum familiam alebat. — *Tres domini*, filii familias, domini seu heri minores, vel olim futuri (Germ. *Junge Herren*), ut apud Plaut. Capt. Prol. vs. 18.² — *Verna* et *vernula*, servus οἰκογενής. In vetustis lapidibus vernas etiam libertos, scilicet in domo patroni natos, apparere monet Cramerus, pag. 520. «Tales intelligas oportet in l. 15 D. de aur. et arg. leg. non servos. Qui *vernæ*, iidem et *vernaculi* dicti, sive hujusmodi servi, sive liberti, e quibus constituisse *vernaculam* illam multitudinem apud Tacit. Ann. I, 32, non male judicat Lipsius. Docta est de vernis et vernaculis disputatio Herm. Cannegieteri de Mutat. nom. Rom. rat. cap.» Addit præterea Lydi locum de Magistrat. I, 44, quem hic referre non nostri est propositi: ipsum vide. Ed.

NOT. 170. *A scrobe*, a fodiendo, plantis vitibusque defodiendis, vel sulco, arando agro. — *Amplior cæna et grandes ollæ*, quia parantur et apponuntur fratribus magnis, adultis et a rustico opere famem integram afferentibus, quodque hi pulte tantum vescuntur. — *Juventutem grandis pastam polenta* similiter dixit Pers. III, 55, ubi tamen Casaub. monet, *grandes* vocari *ollas* et *polentam*, quia multo pane vescantur, quibus solus panis sit cibus, et hac voce commendari εὐσθίαν modice viventium: signum enim esse valetudinis bonæ, grandem panis quadram posse comedere, idque non facere delicatulos cum omnibus suis condimentis et gulæ scitamentis. — *Altera cæna*, non prior eaque exigua parvulis fuerat parata. — *Puls*, quæ ex farina, fabis aut hordeo parabatur, far tusum et aqua maceratum, cibus priscorum Italorum (qui eo trecentis annis ante

¹ De voc. *curta* vid. ad VI, 449, et Heins. ad Ovid. Fast. II, 408.

² «Filius familias appellatur sicut paterfamilias, sola nota hæc adjecta, per quam distinguitur genitor ab eo, qui genitus: itaque post mortem patriæ

non hereditatem percipere videntur, sed magis liberam bonorum administrationem consequuntur: hæc ex causa licet non heredes sint, domini sunt,» Paul. lib. II, ad Sabin. et L. II, ff. de lib. et posth.

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 343

panis usum vescebantur), ut polenta Græcorum: nam illi farre, hi hordeo victitabant. Usus antiqui hujus cibi mansit in sacris. Conf. XVI, 39, et ad III, 187; Plin. XVIII, 8—10; Varr. L. L. IV, 22; Val. Max. II, 5, 5; Heyn. Opusc. Acad. tom. I, pag. 372.

VAR. 171. *Postibus ollæ*, 21.

VAR. 172. *Vestro*, 57. — *Agro pro horto*, 15.

NOT. 172. Nunc horti ampliores sunt, quam olim agri. Conf. loc. Plinii ad vs. 163 adscriptus.

NOT. 173 seq. Conf. Virg. *Æneid.* III, 56 seq. et Claudian. XXII, III seq.

VAR. 174. *Ac ferro*, 21.

VAR. 175. *Sceva*, 23.

VAR. 176. *Indomiti census* revocavi ex 10, 12, 13, 17—22, 25, 27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et XXV MSS. Paris., hoc est, immensi, quo sensu *indomita prela dixit* Plin. XVII, 10, seu 14. *Immodici census*, 11, 14, 15, 16, 23, 24, 70, 75, 76, 82, et X Codd. Paris., quæ lectio haud dubie ex interpret. orta. Illam certe librarium ingenio deberi, quis sibi persuadeat?

NOT. 176. Vid. Var. Lect.

VAR. 178. *Et pudor*, 18. *Quis modus aut pudor est* in literis ad me scriptis ingeniose emend. cl. Herel. coll. Horat. Od. I, 24, 1. *Quis desiderio sit pudor aut modus*, qui locus Juvenalis forte menti observabatur. Vox *metus* languet, quoniam cum *reverentia legum* jungitur.

NOT. 177, 178. Conf. Prop. III, 13, 48 seq. et Horat. Od. III, 24, 34 seq. ibique Mitscherl. — *Properantis*, qui cito vult dives fieri.

VAR. 179. *His casulis*, 15.

ANAL. 179 seq. Inducitur sermo Marsi senis et Vestini Hernicique cum pueris, hoc est, filiis suis; et priscorum Italise incolarum frugalitas præ luxu hominum, his temporibus viventium, laudatur. Cum delectu autem memorantur *Marsi*, *Hernici* et *Vestini*, gentes laboribus bellisque asperæ, et merum simplicitate ac probitate conspicuæ. Conf. ad III, 169; VI, 164, et Heyn. ad Virg. Georg. II, 167 seq. — Vid. et Indic. Geograp. ad Cæsar. nostræ edit. tom. IV. Ed.

VAR. 182. *Qui restituimus* ex 11, 12, 13, 16—20, 23—27, 45—50, 55, 57—69, 71, 72, 73, 75, 76, et MSS. Paris. tantum non omnibus. *Quis*, 10, 14, 15, 21, 22, 54, 56, 70, 74, 77, 82, quod minus aptum videtur, nisi forte ita junxeris verbâ: *aratro panem quæramus mensis nostris, quis satis est*, quibus sufficit panis. — *Laudant hæc*, 11, 21 a m. sec. 22, 23.

NOT. 182. *Qui satis est mensis*, qui victui tolerando sufficit. Conf. Hor. Sat. II, 17, 18; Sen. Ep. 20 et 26.

344 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 183, 184. Conf. VI, 10 seq. Virg. Georg. I, 7, 8, et Ovid. Fast. I, 675 seq.

VAR. 184. *Contingunt homines*, 10, 11, 12, 17—24, 27, 45—49, 54, 55, 56, 60—63, 65—69, 71—74, 77, et XXX MSS. Paris. non improb. Schurzfl. qui comparavit Gr. ἀπται κόρος. *Contemnunt homines*, 13. *Effugiant homines*, 50, 64.

NOT. 185. *Nil vetitum*, nihil, quod nefas est, *fecisse volet*, faciet vel facere cupiet et solet, *quem non pudet*, alto per glaciam perone tegi, etc. hoc est, homo frugalis, qui in vestitu non ornatus et nitoris, sed usus, quem præstat, rationem habet, quemque non pudet, vili habitu crasso-que panno uti, quo frigus arceat. — *Pero corium crudum*.¹ « Pedes perone setoso talos adusque vinciebantur, genua, crura suræque sine tegmine, » Sidon. Apoll. Epist. lib. IV. — *Submovet Euros*, vim ventorum aerisque injuriam arceat. — *Pellibus inversis*, quæ introrsum pilos habent.

VAR. 186. Post hunc versum in 16, insertus est iste: *Fronioso pariter requiem capessere lecto*.

VAR. 188. *Quodcumque*, 13, 49, 55, 61, 62, 63, 65—69, 71—74.

NOT. 187, 188. Conf. Prop. III, 13 (al. 11), 1 seq. et Tibull. II, 4, 27 seq. — *Purpura*, luxus. *Quæcumque est*: nam nobis ignota est, et de ea non nisi fando audivimus.

VAR. 189. *Et nunc*, 16.

NOT. 190. Sub *finem auctumni* antelucanam lucubrationem incipiebant Romani; *Grang. media de nocte*, conf. ad Liv. IX, 44, 5. — *Supinum* in lecto, dormientem, pigrum.

NOT. 191. *Ceras*, tabulas ceratas.

VAR. 192. *Vigila ac causas age*, 17, 19. *Vigil æ*, 16, 21, a m. sec. 22, 28.

NOT. 192. *Rubras leges*: nam veteres Romani legum reliquorumque librorum principia ac titulos rubrica, *μῦλτρῶ*, minio, vel *κηρῶ μεμῦλτρῶ*, cera miniata, notabant et pingebant. Nota Ach. est: « Qui mos etiam usque ad initium typographiæ stetit, ut videre est in vett. MSS. et princ. editt. quorum tituli et majusculæ literæ minio, cerussa aliove colore, sed præcipue rubro, cum figuris auro depictis scripti fuerunt. In libris autem legum textus legis erat rubro colore exaratus, commentarius et glossæ nigro. Hinc h. loc. *leges rubræ*, et plerumque *rubrica* pro legibus ipsis. »² — Recte Cramer notat numquam ab Ach. probari posse hanc

¹ Gloss. *calceamentum pilosum* (*rusticum* apud Isidor. Orig. XIX, 34), enjus erat usus tempore hiberno. Conf. intpp. Pers. V, 102; Serv. et Cerda ad Virg. Æneid. VII, 690.

² Vid. Casaub. ad Pers. V, 90; Quintil. XII, 3, extr. intpp. Ovid. Trist. I, 1, 7, et Petron. 46; Schwartz. de Ornam. lib. et Funcc. de Script. vett.

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 345

inter textum et commentarium colorum diversitatem : soli tituli et capitulum argumenta minio notabantur ; quod et in quibusdam libris haud ita pridem editis observatum est. Ed.

NOT. 193. *Libello* supplice, non, ut olim, per et propter virtutem. Honores militares, impr. ordines, ab Imperatoribus *peti*, et per gratiam dari solebant : unde Vegetius, II, 3, queritur, « Legionum robur infractum, quum præmia virtutis occuparet ambitio, et per gratiam promoverentur milites, qui consueverant per virtutem. » Conf. Lips. de Mil. Rom. II, 8. *Posce vitam*, pete centurionatum. *Vitis* insigne centurionis, qui milites ea castigabat. ¹

VAR. 194. *Sit capus*, 11, 20, prob. Schurzfleisch. putans, voce *sed* turbari sensum.

ANAL. 194, 195. Exhibe vero te incultum, vel negligentem circa cultum corporis ac pilosum, ut strenuus idoneusque militiæ videaris. Theoph. Char. XIX : περί δυσχειρίας, § 2. Τὰς μασχάλας θηριώδεις καὶ δασύας (h. loc. *alas grandes*) ἔχειν ἄχρις ἐπὶ πολὺ τῶν πλειωρῶν, ubi Casaub. « Multi, inquit, Athenienses, quo magis viri fortes viderentur, et ab omni molliæ alieni, studuerunt hirsuti esse sub axillis. Nam quum in concionem venerant, in suffragiis ferendis partem illam denudabant, ut posset ab omnibus, postquam manum vel brachium sustulerant, conspici, etc. » Conf. supra ad II, 11, 12, et Pers. III, 77, ubi idem Casaub. monet, notari illuviem et *δυσχείριαν* eorum, qui centurionatum, tribunatum, etc. ambiebant et cultus neglectu externoque habitu gloriam virorum atque militarium affectabant. — *Buxo*, pectine buxæ, ut apud Ovid. Fast. VI, 229, et Martial. XIV, 25, 2. — *Nares pilosas*: nam molles et delicatuli pilos narium evelebant, ut et alas. Conf. Ovid. Art. Am. I, 520.

VAR. 195. *Advocet*, 16.

NOT. 195. *Alas grandes*, axillas grandibus pilis hirsutas, quod virilitatis indicium est; Brit. — *Lælius* pro quovis imperatore. — Quum non sit imperatoris, examen instituere cum tirone, ex veteri quodam scholiaste Cramer. putat Lælii nomine intelligendum esse aliquem centurionem ad cuius officium id pertinebat. « Recte, inquit, et ab eo schol. discere poterant plerique nunc intpp. qui Lælium pro quocumque imperatore dictum volunt. » Ed.

VAR. 196. *Dirus majorum*, 20.

NOT. 196. *Attegiæ*, casas, vel mapalia (rectius magaria), quæ sunt

¹ Vid. ad Nostrum, VIII, 247, et Lips. Mil. Rom. V, 18; Casaub. ad Sil. Italicum, VI, 43; XII, 395, Spartian. Hadr. 10; Rader. ad Martialis Epigramm. X, 26, 1.

346   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

tuguria Nomadum plaustris imposita. De mapalibus *Maurorum* vid. Sil. II, 437—448, et XVII, 88 seq.¹ — Vide Ind. geograph. ad Cæsar. nostræ editionis, tom. IV, pag. 309. Ed. Vulgo putant, hoc vocabulum esse Punicum, seu Mauritanum, et synonym. *castella*. Sed *attegias* ab *attingendo* dici, ut καλύβας ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, contendebant Salmas. Exerc. Plin. p. 311; Bochart. Phaleg. II, 9, et alii. — *Brigantes*, populus Britannicæ² numerosissimus, cujus caput fuit Eboracum (hodie *York*), et regina olim clarissima Cartismandua; vid. Tac. in Hist. III, 45; in Ann. XII, 32, 36, et Agric. cap. 17.

Not. 197. *Aquilam*, primipilatum : nam aquila aurea, legionis signum, erat in custodia centurionis primi pili.³ — *Locupletem* : nam hujus centurionis dignitas admodum erat quæstiosa.⁴ — *Sexagesimus annus*, quia gradatim, per decem cohortes, ad primi pili dignitatem adscendebatur. Conf. Plin. XIV, 1. — Hyperbolice hæc et ad notandam præmiorum tarditatem : nam post quinquagesimum annum nemo arma ferre cogebatur; * Ach.

VAR. 198. *At*, II, 15, 16; et 45.

VAR. 199. *Trepido*, 10, 11, 12, 16—27, 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 73, et omnes Codd. Paris. quod restituit Ach. putans, hoc doctius esse, quod mihi secus videtur.

Not. 199 seq. Si non sine timore cornuum lituorumque sonum audire poteris, mercaturam exerce, et ita quære opes. Cur venter solvatur pavore, docent Macrob. VII, 11, et Gell. XIX, 4.⁵

¹ Rufinus *attegias* ponit pro umbraculis, quæ σκηνωποῖσθαι dicit Josephus, ut notat Politian. Miscell. c. 9. Grang.

² Non, ut Schol. notat, Gallicæ, etsi in ea Brigantium opp. (hodie *Briançon*), nam Juvenalis temporibus et multo ante provincia erat omnis Gallia, nec ulla fuit tunc caussa, cur Romani in eam arma ferrent; Ach. — Notavit Schurzfl. hic in vet. Schol. legendum *Guallos* non *Gallos*. *Gualli*. quos alii Wallenses nuncupant, veteres sunt Britannicæ populi. Ed.

³ Vid. Veget. II, 8; Tac. Hist. III, 22; Sil. VI, 25 seq. et Lips. Mil. Rom. II, 8. Vetus Schol. et Farn. *aquilam* h. loc. ad signiferi munus referunt. Conf. Fabrett. ad Column. Traj. c. 7,

pag. 188 seq. ubi probare conatur, centurionem primipilarem fuisse aquiliferum.

⁴ Conf. Suet. in Aug. 49, in Tib. 48; in Calig. 44; Plin. XIV, 1; Mart. VI, 58, 10; Dio, LIV, 25; LV, 23; Lips. de Mil. Rom. II, 8.

⁵ Rem probant exemplis Dionysii, Bruti, Carbonis, apud Aristoph. in Ranis, Sen. Epist. 82, et Valer. Max. IX, 13, 2, inpr. Arati, summi ducis, quem tradit Plutarchus torpore ac vertigine, quoties fere coeperit tuba canē, correptum esse acieque jam instructa sæpius anxie quæsiuisse ab ordinum ductoribus, num præsentia sua opus sit? inde vero occasionem quibusdam dedisse faceti dicti: *Præteri Achæorum instante pugna alvum solvi.*

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 347

VAR. 203. *Nec*, 63. *Nec*, 13, 17, 18, 23, 25, 27, 45—50, 54, 62, 64—69, 71—74. Eadem varietas est apud Virg. Georg. IV, 47, et al., debeturque librariis, qui ignorabant, *neu* vel *neve* passim pro *nec* poni.

ANAL. 201—204. Neque fastidias merces viliores, aut fœtidas, modo fructuosæ sint et quæstuosæ, ut coria, quæ trans Tiberim portantur. Ibi putida conficiebantur opera, verb. caus. sulphurationes et excoarationes. Conf. Martial. I, 42, 3 seq. I, 109, 2; VI, 93, 4; Turneb. Adv. XXIV, 43.

NOR. 204. Poeta respexisse videtur ad nota illa verba, quibus urinæ vectigal commendasse dicitur Vespasianus; vid. Sueton. Vespas. c. 23.

VAR. 206. *Poeta*, 8, 13, 21, prob. Pith. Sed junge : *sententia poetæ*.

NOR. 206. Dicitur *σπονδῶς* *sententia diis atque ipso Jove digna*; digna, quæ dei alicujus atque ipsius Jovis sententia sit. — *Sententia poetæ*, scil. Ennii, sumpta a Bellerophonte Euripidis, qui hoc pariter ironice dixit; Farn. Grangæus comparavit verba incerti poetæ apud Sen. Epist. 115 : « Non quare et unde : quid habeas, tantum rogant. » — *Unde habeas*, scilicet opes, divitias, vel quod possides. — *Habere*, ut *ἔχειν*, absol. pro divitem esse positum accipiebat Grang.

VAR. 208. *Hæc*, 20. — *Pueris vetulæ*, 10, 17—24, 45. — *Repentibus assæ*, 1, 10, 14, 70, 75, 76, 77, 82. *Repentibus assæ*, 21, 24, quod conj. Schrafl. coll. V, 144. *Poscentibus assæ*, 11, 12, 15—20, 22, 23, 25, 27, 45—50, 54—69, 71—74, et plerique Codd. Paris. probb. Grang. Rigalt. et Ach. coll. eodem loco supra V, 144, qui sane huic lectioni favet, vel potius alteri *repotentibus assæ*, quæ ad nostram propius accedit, et peperit tertiam : *poscentibus* enim est glossa, verbo *repotentibus* adscripta. Sed utramque forte petitam ex V, 144. Nostram lectionem primus revocavit Carrio Emendatt. II, 9, ubi ex Nonno monet, *assæ* dici nutricem, quod semper *assit* seu *adsit* iis, quos nutriet. Sed vetus Schol. est : « *Assa* dicitur nutrix sicca (sole colorata, rugosa), et vetusta, quæ lac non præstat infantibus, sed solam diligentiam et munditiam adhibet. » Gloss. vett. « *Assæ*, adæstrices, ἀνατρέφει, ταῖς τρυφούσαις ὑπαρτοῦσαι, aliquando etiam τροφοί. » *Vetulæ pueris poscentibus assæ* legebat Is. Pontan. ad Macrob. VII.

NOR. 208. *Repentibus*, parvulis, ut *qui in purpuris crepit*, apud Quintil. I, 1, 6. Conf. Barth. ad Stat. Theb. IX, 427. — *Assæ*; vid. Var. Lect.

VAR. 209. *Hæc*, 19. — *Alpha et viâ*, 11 a m. sec. et 64. Conf. Valesiana, pag. 206.

NOR. 209. *Ante alpha et beta*, priusquam prima literarum elementa discant.

VAR. 211. *Possum*, 10, 13, 15—25, 54—60, 62, 64—69, 71—74. *Possumt*, 27, 48, 61, 63. — *Dico*, 27, 61, 62, 63.

VAR. 212. *Festinare facit*, 16.

348 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 212. *Festinare*, avaritia imbuere, vel ut imbuas ea filios tuos quam primum et ante annos. — *Præstare aliquem* dicuntur, qui spondent pro eo, ut talis sit vel futurus sit, qualis esse debet, vel qualem eum esse alii cupiunt et optant; vid. Ernesti clav. Cic. Grangæus contulit versum senarium ignoti poetæ apud Cic. Epist. IX, 19, πολλοὶ μαθηταὶ κρείττους διδασκάλων. — *Magistro*, te, parente.

VAR. 213. *Abis*, 66.

VAR. 214. *Et Pelea*, 15. — *Aut Pelea*, 23. — *Vincit*, 18.

NOT. 213, 214. Quemadmodum Ajax Telamonius, et Achilles parentes suos virtute, ita te filii tui avaritia omnibusque sceleribus vincent.

VAR. 215. *Parcendum teneris*, 10, 17, ut apud Virg. Georg. II, 363. Id substitui pro vulg. *Parcendum est teneris*. Librarii sexcenties inculcarunt *est*, ubi bona latinitas illud omittere solet. *Parcendum est pueris*, 22.

NOT. 215 seq. Salse et hæc dicta : Ignosce puerulis, si tibi nondum pares fuerint sceleribus; exspecta, dum adoleverint, videbisque, iniquitatem eorum cum annis crevisse. — *Nondum implere medullas Matura mala nequitiae*, sumpta nequitia, qualis est parentum, nondum satis alte in teneros penetravit animos, et tanquam venis medullisque infixæ hæret.

VAR. 216. *Naturæ mala nequitia est*, 1. *Maturæ*, 14, 15, 16, 23, 24, 48, 59, 65, 70, 77, 82. *Naturæ*, 10—13, 17—22, 25, 26, 27, 45—49, 54—58, 60, 75, 76, non improb. Schurzfl. ut *medulla naturæ* maxima dicatur κακοῦργία. Idem ex antiquis. MSS. Paris. restituit Ach. et exponit ita : *nondum implere medullas*, penitus in teneros, simplices et adhuc *naturæ* deditos penetraverunt eorum animos, nondum venis medullisque infixæ hærent *mala nequitia*, scelerum omnium principia, semina. *Nativæ*, 50, 61—64, 66—69, 71—74, non improb. H. Valles. — Mox ante *quum* insertum est *Ast* in 14, 70, 82, quod extrusi, quoniam abest ab 10—13, 15—27, 45—50, 54—69, 71—77, et interpolationem redolet. — *Pectore*, 16, 22.

NOT. 217. *Mucronem longi cultri*, novaculam barbæ tondendæ caussa *admittere*, hoc est, adolescere. — Romani non nisi ante quadragesimum annum cultro ad barbam tondendam utebantur; eam vero a juventa pectebant. At clar. *Daillos*, jam sæpe a me laudatus, videtur haud immerito dubitare an hic de novacula mentio fiat. Quid enim sibi vult vocab. *longi*? non falce, ut Polyphemus, barbam metebant. Quid *mucronem cultri*? nullius usus est mucro; sola adhibetur acies. Itaque locus sic explicari posset : « quum jam ad juventam pervenerit, et militarem ciuxerit gladium. » Ed.

NOT. 218. *Perjuria vendet summa exigua*, parvi quæstus commodique caussa pejerabit.

VAR. 219. *Copula* et abest ab 10—13, 15—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77. — *Tegensque aramque*, 21.

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 349

NOT. 219. Jurantes precantesque *tangebant aram*. (conf. III, 145; XIII, 89; Virg. *Æneid.* IV, 219; XII, 201; Liv. XXI, 1, et ad Sil. III, 82), vel *pedes*, genua et simulacra deorum, ut apud Sueton. Tib. 27, et Ovid. *Metam.* XIII, 585. — *Cereris* pro quocumque numine et quidem sanctissimo.

NOT. 220. *Elatam*, mortuam ac sepultam. Verbum funerale, ut apud Prop. IV, 7, 7; al. vid. supra ad I, 72.

NOT. 221. *Mortifera cum dote*, magna, et hinc caussa mortis. Verba *limina subit* spectant ad ritum nuptialem, quo nova nupta, ad ædes sponsi ducta, ut invita virginitatem deponere videretur, a paranympis portabatur trans *limen*, quod tam ab ingrediente, quam ab egrediente tangi ominosum erat (vid. Burm. ad Ovid. *Am.* I, 12, 4, et Doering. ad Catull. LXI, 166); *premetur*, suffocabitur, strangulabitur; *quibus*, quam scelestis! nisi malis post *digitis* signum interrog. ponere, ut sensus sit: quibusnam aliis quam mariti sui, qui tuus est filius? Alii de digitis aconito infectis accipiunt, coll. Plin. XXVII, 2: « Constat omnium venenorum ocissimum esse aconitum, et tactis quoque genitalibus femini sexus animalium eodem die inferre mortem. Hoc fuit venenum, quo interemptas dormientes a Calpurnio Bestia uxores M. Cæcilius accusator objecit: hinc illa atrox peroratio ejus in digitum.»

VAR. 223. *Anquirenda* recte, puto, emend. Grang. vid. ad VI, 501. — *Putes*, 18, 19, 23, 27, 46—50, 54, 55, 56, 59—64, 65, 68, 69, 71—74, 77.

NOT. 223. Cæde sibi facilius divitias parabit, quam ærumnis *terra marique* tolerandis.

NOT. 224. Magnum scelus, quod quæstuosum est, cædes, facili negotio perpetratur.

VAR. 228. *Levi*, 45. *Læto*, 16. — *Providit*, 15, 16, 29.

VAR. 229. *Fraudem*, 24. — *Conducipari*, 13, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 27, 45, 47, 54, 58, 64. *Conducipandi*, 15. Forte rectius, etsi non ignoro, vocem *libertatem* etiam infinitivo junctam legi, verb. caus. apud Prop. I, 1, 28, et Valer. Flacc. I, 601. — Totus autem versus abest ab 2, 10, 11, 12, 16, 21, neque cum in suo exemplari habuisse videtur vetus Schol. qui illum silentio prætermisit, et verba *dat libertatem* exposuit: auctoritatem et nequitiam permittit. Est hand dubie lacinia, adserta ab interpolatore, qui verba *Dat libertatem* non concoquebat, nisi talia adderentur. Minus quidem languebit, si et vs. 228 et 230 pro *etiam* positum acceperis. At quis ferat hanc copulam toties ac vario sensu repetitam eandemque sententiam ter expressam? Hinc etiam non placet opinio eorum, qui vs. 230, et ante *totas* delendum putant, ut verbis *Nam quisquis... dat libertatem πρότασις* (quæ sic nimis longa est et τρυτολογῆναι), reliquis vero, *totas effundit habenas*, etc., ἀπόδεσις contineatur. Toto potius versu ejecto nihil est, quod in hoc loco displiceat; vid. Comm. — Hic vs. et al. Hafs. abest; quare ejiciendum putat et Cramer. Ed.

350   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

VAR. 230. *Effudit*, 21, 22, 25, 27, 46—49, 54—63, 66, 67, 69—73.

ANAL. 227—232. Quicumque pueros opum amore et cupiditate imbuat, et eisdem lævo monitu, perversis infaustisque præceptis, *avaros produci*, format, efficit (vid. ad VI, 241), is similis est aurigæ, qui *curriculo*, equis, *dat libertatem et totas effundit habenas*, hoc est, filiis *dat libertatem* immoderatam vel quodvis scelus audendi, is in effrenatas eos cupiditates, et quævis scelera pronos faciet frustra que deinde a cursu quasi et impetu, quo in flagitia feruntur, illos revocare conabitur, ut auriga, qui equis in circo currentibus habenas ita remittit, ut, si cursum deinde velit inhibere, non possit. Comparatio aptissima venustissimaque, a circo petita. Conf. Virg. Georg. I, 512 seq. De vs. 229, vid. Var. Lect. *Totas effundit habenas*, ut apud Virg. Æneid. V, 818; XII, 499, al. — *Curriculo*, equis, ut *currus* apud Virg. Æneid. XII, 287, et Georg. I, 514. Ἄρματα πωσθέντων dixit Pind. Pyth. II, 21. *Quem* græce et docte pro *quod*, scil. curriculum, quoniam, si sensum respexeris, ad equum, hoc est, filium, spectat. Conf. ad vs. 241.

VAR. 232. *Sed* conj. Plathner.

NOT. 232. *Te*, auriga, hoc est, patre et auctore, seu doctore. — *Metis relictis*, equis indomitis adeo ruentibus, ut metas cursu prætereant, nec circum eas flecti se patiantur. Similiter animus in avaritiam præceptis fines et modum transit.

VAR. 233. *Credet*, 24.

NOT. 233 seq. Poeta vere et naturæ hominum convenienter philosophatur. — *Nemo satis esse credit*, sufficere putat, satis habet.

NOT. 234. *Indulgent sibi latius ipsi*, filii, non contenti modo finibusque, a patre definitis, eos transeunt. *Latius*, conf. Benth. ad Horat. Sat. II, 2, 113.

VAR. 235. *Cur*, 22. — *Dices*, 16. — *Stultus, qui donat amico, Qui paupertatem levat attollitque propinqui*, 13. Non male, ut ipsa sint patriæ verba.

NOT. 235 seq. Quam stultam esse dicis, qui aliis beneficiat, doces filium, quocumque modo divitias sibi parare. — Eandem sententiam expressit Boileau, Sat. VII, vs. 191 seq.

« Endurcis-toi le cœur ; sois Arabe, corsaire...

« Ne va point sottement faire le généreux ;

« Engraisse-toi, mon fils, du suc des malheureux. »

Ed.

VAR. 236. *Levat*, 13, 16, 23. — *Attollitque*, 13, 16. *Attolletque*, 15. *Tollat levetque*, 24. — *Propinquum*, 21.

NOT. 236. *Paupertatem levare et attollere*, ut contra *paupertate*, vel fame, inopia, etc. *premi*, *urgeti*, *gravari* dicimur, metaph. ab onere petita.

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 351

NOT. 237. *Circumscribere*, decipere, fraudare; vid. ad X, 222.

VAR. 238. *Acquirere* etiam h. loc. suspicari possis, vid. supra ad VI, 501.
— *In te est*, 18, 19 a m. sec. 23, 25, 27, 46, 47, 48, 50, 54—69, 71—74.

NOT. 239. *Deciorum*, vid. ad VIII, 254.

NOT. 240. *Menæceus*, Creontis, Thebani regis, filius Marti se immolavit, ut secundum Tiresiæ vaticinium cives sui victoriam reportarent. Vid. Eurip. Phœniss. vs. 841 seq. Stat. Theb. X, 589 seq. 751 seq. Pausan. IX, 25; Apollod. III, 6, 7; Cic. Tusc. Quæst. I, 48. *Si Græcia vera*, veridica, verax est,¹ hoc est, si Græcorum scriptores vera nobis tradidere (*quidquid Græcia mendax audet in historia* X, 174, 175), nec potius hoc commenti sunt, ut alia, quæ de Thebis earumque origine fabulose narrant. Hæc ut rideret poeta, adjunxit vs. 241—243, qui tamen h. loc. ubi a comparatione tantum occasio eorum scribendorum petita est neque ipsi ad caput rei illustrandum quidquam faciunt, parum opportuni sunt, et intempestivam produnt artis doctrinæque ostentandæ cupiditatem.² Historia autem originis Thebarum, vel thronibus nota ex Ovid. Metam. III, 1—130, et forte ex etymol. vocc. γηγέναις et Σπαρτιάδαις orta est.³ — *Legiones* pro multitudine virorum armatorum. Res de industria amplificatur, risus captandi causa, quo et vs. 243 spectat. *Quorum* græce et docte dicitur pro *quarum*, scilicet Thebarum, respectu ad incolæ urbis et nobilius genus habito, ut *quem* supra vs. 231.⁴

VAR. 241. *Quarum* (scilicet Thebarum), 19, 25, 46, 48, 49, 50, 54—57, 59—69, 71—74, et multi Codd. Paris. Sed *quorum*, 1, 10—18, 20—24, 27, optimi Codd. Paris. (Put. Fauch. Alex. Senat. Thuan. et alii), quod doctius est; vid. Comm.

VAR. 243. *Et tamquam*, 20. — *Tibicen*, 22, 49.

NOT. 243. Tam horrido modo tantoque impetu inter se armis decertarunt, ut putares, una cum iis natum fuisse *tubicinem*, qui ad pugnam eos excitaret.

NOT. 244. *Ignem*, insatiabilem avaritiam, quæ etiam *ardens* dicitur

¹ Vid. Longol. ad Plin. Epist. II, 9, 4; Intpp. Ovid. Her. XVI, 123, et Met. X, 209.

² Non enim crediderim (quæ Bahrdtii sententia erat), horum versuum addendorum consilium eo spectare, ut iis adumbretur summa vis educationis pravorumque exemplorum et præceptorum, quæ in teneros puerorum animos sine ullo impedimento alte descendant, ut dentes draconis in

sulcos Cadmi. Quæ ratio quam longe petita sit, vel me non monente intelligitur.

³ Vid. Heyn. ad Apollod. III, 4, 1, et Herman. Mythol. Lyric. t. II, pag. 239, 240.

⁴ Vid. ad Sil. V, 495, et X, 306; Brunk. ad Sophocl. Ajac. 760; Koepen. ad Hom. Iliad. II, 278; Gron. Obs. I, 16, ad Liv. I, 59; XXIX, 12, et ad Sen. Herc. fur. 1157.

352   VARIAE LECTIONES ET NOTÆ

Cic. Fin. III, 11. — *Scintillas, semina et originem.* — Sic *Racine, Britannicus*, act. IV, scen. III :

« Vous allumez un feu qui ne pourra s'éteindre. »

Ed.

VAR. 245. *Et late*, 10, 11, 15, 17—19, 23, 25, 45—49, 54, 55, 57—60, 64, 65.

VAR. 247. *Caveam*, 15—20, 22, 25.

NOT. 246, 247. Filius etiam te ipsum, patrem et præceptorem, interficiet, ut leo nonnunquam magistrum suum, a quo enutritur, in *cavea*, ferarum receptaculo vel theatro, dilacerat. Poetam h. loc. respicere historiam sui temporis putant, coll. Martial. de Spect. X. Particula autem comparationis omissa, ut supra vid. 227 seq. et passim, verb. caus. Hor. Epist. I, 2, 34, 42; 3, 19 al. — *Leo alumnus*, vid. Heins. ad Ovid. Metam. IV, 421.

VAR. 248. *Nec grave*, 24.

NOT. 248 seq. Ovid. Metam. I, 148 :

Filius ante diem patrios inquit in annos.

Hosce annos filius e *genesi* computabit, vel *mathematicos* ea de re consulit et, si hi vitam nimis longam tibi promiserint, eam tibi veneno eripiet, ut tuis divitiis ocus potiat; vid. ad III, 43, 44, et VI, 553 seq. — *Sed grave* est filio tuo, *expectare tardas colus*, mortem, nimis tarde ad te adventantem. Φῦ μοίρης τε καὶ πατρὸς ἀθανάτου, Strat. Epigr. LXXII, 4, in Brunck. Anal. tom. II, pag. 376. — *Colus*, vitæ *stamina*, quæ fuis suis *Parcæ* ducunt. — *Tardas colus*, ut *nimum stamen* X, 252. *Stamine* *Parcarum* *nondum abrupto*, ante naturalem vitæ modum.

VAR. 249. *Colos*, 13, 18—21 a m. sec. 22, 23, 24, 46—50, 54—57, 59, 60, 62, 64, 65, 68, 69, 71—74.

NOT. 251. *Senectus cervina*, summa. De longa cervorum vita vid. Aristot. Hist. An. IX, 6, et Plin. VIII, 32 seu 50 extr.

VAR. 252. *Archygenen*, 17, 19. Ego *Archygenen* pro *Archigenem* scripsi.

NOT. 252. *Archigenen quære*, h. loc. medicum; vid. ad VI, 46, et de *Archigene* ad VI, 236. — *Quod Mithridates composuit*, antidotum de quo vid. ad VI, 661.

VAR. 253. *Opposuit*, 22.

VAR. 254. *Togas pro rosas*, 16. — *Est* non exstat in 17, 18.

NOT. 253, 254. *Si vis auctumnum et ver aliud videre*, hoc est, vel annum vivere. — *Medicamen Mithridaticum*, antidotum, alexipharmacum. — *Et pater et rex*, non minus pater, quam rex; quoniam his temporibus patri a liberis non minus metuendum est, quam tyranno a civibus. Verba autem *et pater et rex* ad eundem quoque Mithridatem referri possunt, qui *et pater et rex* a Pharnace filio, qui patri bellum intulerat,

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 353

obsessus in regia venenum hausit et, quum eo sumpto parum profecisset ad mortem accelerandam (nam frequenti usu antidotorum, quibus ab ineunte ætate se munierat adversus venena, vis eorum imminuta erat), a Bitonto, milite Gallo, a quo id petierat, interfectus est. Conf. Liv. Epist. CII; Appian. Bell. Mithrid. cap. 109—112; Plut. Pomp. pag. 641; Dio, XXXVII, 10—14; Gell. XVII, 18; Fabric. ad Oros. VI, 5, et intpp. Aur. Vict. V, I, 76; et nostratem *Racine* in fabula Mithridatis nomine inscripta. Ed.

VAR. 255. *Aut pater, aut rex*, 10, 11, 15—20, 24, 27, 45—50, 54—69, 71—74, plerique Codd. Paris. et ed. Ach.

NOT. 256 seq. Majorem voluptatem, quam quæ ex *theatris*, hoc est, ludis scenicis capitur (quibus Romani maxime delectabantur), promitto tibi, si consideraveris labores et pericula, quæ subit avarus, ut omni modo rem augeat.

NOT. 257. *Prætoris pulpita*, ludi scenici, a prætore dati. — *Pulpitum*, λογίον, cathedra, suggestus in proscenio seu theatro, ubi histriones recitabant. — *Lauti*, elegantis, divitis, vel magni et dignitate conspicui; vel potius qui laute, splendido apparatu ludos facit (ut apud Pers. VI, 23, *puer lautus*, qui magnis impensis cœnam parat), vel iis in sella curuli et prætexta, seu toga picta, veste triumphali, præest. Conf. X, 36 seq. et XI, 192. Ita prætores viam sibi ad consulatum, ut ædiles curules ad summos honores muniebant.

VAR. 258. *Spectas*, 18, 23, 25, 27, 46—50, 54—69, 71—74. *Constant*, 21, 25, 27, 46—50, 54—69, 71—74.

NOT. 258. *Quanto constant*, tanquam pretio, quo empta sint et parata. Sic *mors constare* dixit Cæs. Bell. Gall. VII, 19.

NOT. 260. *Fiscus*, corbis spartea seu viminea, in quam pecunia condebatur, vel ipsa pecunia. — *Ad Castora*, apud mensarios et feneratores in foro, ubi ædes erat Castoris, vel in æde Castoris *ponendi numi*; nam non modo fœdera, pactiones et testamenta, sed pecuniæ etiam deponerantur in templis, quæ tuta erant religione deorum, et potissimum excubiis militum, unde *vigil Castor* h. loc. dicitur.¹

NOT. 261. Ex quo fures, in foro Martis, hoc est, in foro Augusti, quod

¹ Vid. Lips. ad Tacit. Annal. I, 8. Britannicus *ad Castora* interpretabatur: apud mensarios in foro, ubi erat ædes Castoris; vid. Liv. II, 20, 42; Sueton. Cæsar. 10, et Dionys. Halicarnass. VI, pag. 351. Plathneri

nota est hæc: « Ad Castoris ædem jam Ciceronis temporibus negotiabantur numularii vel feneratores, et in ea pecuniæ deponerantur. » Conf. Cicer. Verr. I, 49, et pro Quinctil. 4.

354 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

æde Martis Ultoris ornatum erat,¹ numularios diripuerunt, et ipsi quoque Marti insignia sua abstulere; *Brit.* Ex quo in templo Martis compilatæ fuerunt arcæ ipsiusque Dei galea furto subrepta; Farn. coll. Martial. VI, 72, et Antholog. II, 25, de Eutyrida, quæ loca parum ad rem faciunt. Conf. supra ad X, 25. Poeta forte ad sui temporis historiam, nobis ignotam, respicit; et hac occasione, ut passim, ridet infirmam divini numinis potentiam, et quidem h. loc. (ut II, 130 seq.) *Martis*, qui ne *res* quidem suas, sua ipsius insignia, servarit, nedum res hominum, sibi, tanquam patri ac tutori Romanæ gentis, in custodiam concreditas. Rigaltius in Diss. de Sat. Juven. suspicabatur, deriso Marte, qui falso *Ultor* dicatur, non modo vanitatem fabulæ perstringi, sed etiam ignaviæ accusari Romanos, qui nihil amplius armis quærant, et olim etiam quæsitæ sibi eripi turpiter patiantur.

NOT. 262 seq. *Licet relinquo*, relinquere, spernere poteris, *omnia aulæ Floræ*, etc., hoc est, cuncta ludorum genera, ex quibus non tantum percipies voluptatis, quantum ex avari laboribus; nisi malis: quamvis vel omnes ludos relinquo, nihil cures, non magna carebis voluptate, modo respexeris varia *negotia*, labores, navigationes, peregrinationes, incommoda et pericula, quæ avarus subit, ut rem familiarem amplificet opibusque affluat; tanto tibi jucundius hæc, quam ludi illi, spectaculum offerent. Hæc avari *negotia*, etc., in vss. sq. describuntur. Poetæ animo oculisque observabatur locus Horat. Epist. II, 1, 197 sq. Conf. sup. III, 223 (ubi vid. not.), et loca, quibus vita nostra scenæ, mimo et fabulæ comparatur Sen. Epist. 77 et 80; Suet. Aug. 99, et Palladæ Epigr. C. in Brunck. Anal. tom. II, pag. 427, ubi vid. Jacobs. ad Anthol. Gr. vol. II, part. III, pag. 247. — *Aulæ* vela picta, in ædibus, porticibus et theatris suspensa, unde h. loc. pro ipsis ludis ponuntur. — *Floræ* ludi, Floralia scil. sacra s. solennia, de quibus vid. Ovid. Fast. V, 183—378; Plin. XVIII, 29; Val. Max. II, 10, 8, et Sen. Epist. 97. — *Cereris* ludi, qui in Cerealibus sc. sacris agebantur. Vid. Ovid. Fast. IV, 390 seq. et Liv. XXX, 39 — *Cybeles* ludi, Megalesia, diversa a ludis magnis. Vid. Liv. XXIX, 14 (ubi conf. Duker.), XXXIV, 54; Ovid. Fast. IV, 179 seq.

VAR. 265. *Non et jactare*, 12.

ANAL. 265—284. Quam vecors sit avarorum audacia, docet poeta comparatione eorum cum aliis hominibus, qui non minus quidem audaces sunt, sed ut quærant victum, non ut opibus affluant: unde temeritas illorum justiore habet excusationem. Conf. XV, 93 seq.

NOT. 265. *Petaurum*, πταυρον, proprie asser, seu tabula parieti affixa, ad quam se gallinæ volatu recipiunt, ut pernotent; hinc machina in

---

¹ Vid. Suet. Aug. 21 et 29; Ovid. Fast. V, 549 seq. et Dio Cass. LIV, 7 et 8, ubi conf. Reimar. § 85.

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 355

altum suspensa, in quam, gallinarum instar, quasi volatu sese ferebant petauristæ, οἱ πρὸς αἶψα vel πρὸς αὔρας πτόνται. Ita Grang. qui etiam monet, a Mercuriali et Lipsio petaurum explicari de machina lignea, nostris oscillis simili, qua homines rotis in aerem jactarentur, a Scalig. autem ad loc. class. Manil. V, 433 seq. de rota, in sublimi posita et a duobus versata, altero superne, altero inferne nitente, ita ut alternis dejecti nunc penderent, nunc recte sederent. « Petauri ludus, quum per circulos quispam veloci cursu transvolat, corpore ita librato, ut circulum non offendat. » Alex. ab Alex. III, 21 :

....rota transmisso toties intacta petauro,

Mart. XI, 22, 3. Variæ tamen petauristarum artes fuisse videntur. Conf. Petron. cap. 47, 53, et 60; item fragm. 13 et Fest. — Nonius ita interpretatur : « Petauristæ a veteribus dicebantur qui saltibus vel schœnis levioribus moverentur. » Hinc colligi potest nomine illo fuisse designatos quicumque præstigiis et saltibus corporis agilitatem viresque ostentabant. ED.

VAR. 266. *Solent*, 27, 47, 54, 61, 63, 64, 74.

NOT. 266. Designatur funambulus, σχοινοβάτης et νευροβάτης.¹ — *Rectum*, an a cæli vertice pendentem? Sed mox *incipiti planta* (vs. 272) sensu careret : an æqualiter a plana superficie distantem? Quid igitur sibi velit τὸ *descendere*? Itaque intelligendus est funis, in obliquum tensus : in quo ambulare difficillimum est, ut cl. *Baillos* innuit. ED.

VAR. 267. *Quantum*, 16. — In ante *Corycia* non male inseritur in 10, 17, 19, 23, 24, vel ante *puppe* in 45. — *Coricia*, 10, 17, 19, 23, 24, 46. *Coritia*, 47, 48, 50, 64. *Corithia*, 21, 45. *Corinthia*, 22. — *Rupe*, 21 a m. sec.

NOT. 267 seq. Tu multo majorem risus voluptatisque materiam præbes, qui non victus, sed lucri quærendi caussa semper navigas et negotiarius, nulla periculi ratione habita. — *Corycia*, Cretensi; epith. orn. petium a mercatura, quam olim Cretenses potissimum faciebant; quo etiam sequentia spectant.² *Corycus* seu *Corycum*, urbs et mons Cretæ.³

NOT. 268. *Tollendus* a *Coro* (vid. ad X, 180) cum nave, intumescens fluctibus, pro vocat. *tollende*.

¹ De cujus arte vid. Burm. Anthol. Lat. III, epist. 179; Wernsdorf. Poet. Lat. minor. tom. VI, pag. 569, 570; Prudent. Hamartig. vs. 368 seq. Niceph. Gregor. Hist. Byzant. VIII, 10, pag. 214 seq. ed. Paris. 1702; Firmic. VIII, 17; Manil. V, 650 seq.

² Conf. Mitscherl. ad Horat. Od. I, 1, 13, et 35, 7; Martial. Epigrammat.

lib. III, 65, 2; IX, 39, 5, et XI, 9, 2.

³ Britannicus et alii epitheton referunt ad *Corycum*, Ciliciæ prom. et oppidum, ut navis designetur errabunda et propemodum prædatoria, quum avarus contempto omni periculo huc et illuc navigando lucra sectetur, quo more errent Cilices, piratæ ævissimi. Sed in vs. seq. de Creta insula agitur.

356 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

VAR. 269. *Ac vilis*, 1, 2, 14, 18, 56, 70, 74—77, 82.—*Perditus*, a *Siculis sacci mercator* (qui a *Siculis saccum mercaris*), 3, 5, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54, 55, 57—69, 71, 72, 73, et permulti Codd. Paris. quod perperam probat Plathnerus, quia *saccus olens* sit *crocum*, quod plurimum in Sicilia, unde et *Sicanium* dicatur Stat. Sylv. V, 3, 41. Et tamen adstipulatur Ach. qui illam lectionem restituit.

NOT. 269. *Perditus*, miserrimus, omni sæpe ratione ac spe destitutus. — *Sacci olentis*, croci, opobalsami; Grang. opobalsami, aut malobathri, foetidæ mercis, ut ex sententia tali, *tu foetide*, Schol.

VAR. 270. *Pingui*, 16, 27, 45, 59, 60. — *Antiquo*, 22.

NOT. 270. *Antiquæ Cretæ*, post hominum memoriam jam habitatæ, adeoque fama nominis sui notissimæ. Quemadmodum enim hominum, quæ vulgo dicitur, nobilitas ex antiquitate generis æstimari solet; ita et antiqua origo sæpe a poetis in magna vel urbium vel terrarum laude ponitur. Vid. Heyn. ad Virg. *Æn.* I, 12, 375 et 531.

NOT. 271. *Passum*, vinum, quod ex uvis passis, hoc est, ad solem expansis et arefactis¹, optime conficiebant Cretenses. Vid. Plin. XIV, 9; Martial. XIII, 106, et verba Athen. X, 11, (56) pag. 440: « Παρὰ Ῥωμαίους δὲ, ὡς φησι Πολύβιος ἐν τῇ ἑκτῇ, ἀπειρήται γυναιξὶ πίνειν οἶνον. Τὸν δὲ καλούμενον πάσσον πίνουσι. Τοῦτο δὲ ποιεῖται μὲν ἐκ τῆς ἀσταφίδος, καὶ ἐστὶ παραπλήσιος πινόμενος τῷ Αἰγιοθενίτῃ γλυκεῖ καὶ τῷ Κρητικῷ. » Creticum vinum fuisse dulce, dicit *Ælian.* Hist. XII, 31. — *Pingue passum*: nam « ex uvis passis in prælo compressis effluit et conditum vasculo mellis more servatur; » ut utar verbis Colum. XII, 39. — *Lagenas* vino passo repletas: nam *lagena* vās erat, in quo vinum non modo paratum semper habebatur in triclinio, ut ex eo infunderetur poculis, sed etiam adservabatur. Vid. intpp. Petron. 22. — *Municipes Jovis*, Creticas, ejusdem quasi patriæ cum Jove, qui in Creta nutritus dicitur. Sic *municipes siluri* IV, 33, ubi vid. not. *testa municeps Sibyllæ*, hoc est, Cumana, apud Martial. XIV, 114, 2, et *lacernæ Cadmi municipes*, hoc est, Tyriæ, ibid. X, 87, 10. Grangæus monet, hanc loquendi formulam depromptam esse ex Aristoph. Acharn. act. II, scen. II: « ὁ λάρκος δημότης ὁδ' ἐστὶν ἐμός. »

NOT. 272 seq. Funambulus arte sua periculosa non nisi victum sibi et vestitum parat, avarus autem non minore vitæ discrimine divitias, quibus carere possit. — *Ancipiti figens vestigia planta*, incerto gradu per funem incedens.

VAR. 273. *Victum ex illa merce*, 22.

¹ Vid. Columel. XII, 39, et intpp. Virg. Georg. II, 93; Varro, lib. I, de Vita populi Romani. « Passum, inquit,

nominabant, si in vindemia novam diutius coctam legerent eamque passi essent in sole aduri. »

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 357

NOT. 273. *Brumam cavet*, frigus arcet, hoc est, parat sibi, quo frigus arcere possit.

NOT. 275. *Tu temerarius es*, temere periculis te vitamque tuam objicis

VAR. 276. *Plus hominum jam*, 21, 22.

NOT. 276. *Trabibus*, navibus. — *Plus hominum*, etc. qui naufragium pertulerunt quam qui evaserunt; Ach. Immo *plus hominum est jam in pelago*, quam in terra; tanta est hominum avaritia et lucri cupido. Omnia in majus extolluntur, et nihil omittitur, quod ad avaritiam *ἐναργῶς* adumbrandam valere possit. Eo etiam spectat v. 277. *Classis*, pro multitudine navium.

VAR. 277. *Vocat te*, 10, 27, 47, 54, 58.

NOT. 278 seq. Naves non Orientem modo, sed Occidentem quoque extremum petent. Conf. Horat. Epist. I, 1, 45, 46. — *Carpathium æquor*, a Carpatho insula (nunc *Scarpanto*), inter Rhodum sita et Cretam, dictum et cum delectu positum, quoniam et periculoso est, et transeundum iis, qui Bithyniam petunt, quo frequenter commeabant mercatores Romani. Conf. Mitscherl. ad Horat. Od. I, 35, 7, 8, et III, 7, 3. — *Gætula æquora*, Libyca. Libya seu Africa horreum Romani populi.

VAR. 279. Secundam syll. voc. *Calpe* in sexto casu corripi, jam miratus est Priscian. lib. VI. Eandem brevem esse apud Avien. Arat. vs. 1023, observat Corio prava lectione deceptus, qui cum aliis putabat, id propterea fieri, quod *Calpe* etiam tertie declinationis sit et *Calpes*, *Calpis* non minus recte dicatur, quam *Calpe*, *Calpes*.

NOT. 279. *Æquora transiliet*, trajiciet, et quidem cum summa temeritate atque audacia, ipsis naturæ legibus illudente, ut apud Hor. Od. I, 3, 24; et Sil. IV, 71. — *Calpe*, Hispaniæ Bæticæ promont. (*Gibraltar*). — *Ad gurgitem*, hoc est, fretum *Herculeum* seu *Gaditanum* (*die Strasse*), in quod sol mergitur.¹

NOT. 280. Solem undis se mergentem, instar candentis ferri aqua tincti, *stridorem* sonitumque edere, poetæ passim fingunt, idemque olim et Iberi et philosophi, v. c. Epicurus et Posidonius, credebant.²

NOT. 281 seq. Sarcasmi vim facile senties. — *Folle tenso et aluta tumida*, *βαλαντίω*, sacco argenti pleno, numis distento et turgente, instar folliis vento repleti. Conf. ad VII, 192, et XIII, 61. — Videndus quoque Januensis, qui sic: « *Aluta*, ab *alo*. Dicitur hæc *aluta* pellis quæ tanata; dicitur vulgariter *corduane*, quia alit pedes. Unde Juvenalis:

Appositam nigræ lunam subtrahit alutæ.

¹ Conf. ad Sil. I, 141 seq. 209 seq. Valer. Fl. II, 36, 37; conferatur similiter Barth. ad Stat. Silv. II, 7, 27, et

² Vid. Cleomed. II, 1; Burm. ad Theb. I, 158.

358   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

Et inde *hic alutarius, rii*, id est, pelliparius, qui vel operatur pelles tanatas, vel tinctas, vel qui eas tanat, id est, servat, vel tingit. Hæc omnia referente Cramero, pag. 533. Ed.

NOT. 283. *Oceani monstra*, marinæ belluæ, quæ summum maris petunt tempestate imminente. Conf. Mitscherl. ad Horat. Od. I, 3, 18. — *Juvenes marinos*, Tritonas et Nereidas. « Ut quis e longinquo venerat, miracula narrabant, vim turbinum et inauditas volucres, monstra maris, ambiguas hominum et belluarum formas. » Tac. Ann. II, 24. ¹

NOT. 284 seq. *Varia sunt insanis et furoris genera*, inter quæ avaritia etiam et potissimum referenda. Conf. Horat. Sat. II, 3, 77 seq. — *Ille Orestes, a Furiis, μητροκτονίας* ultricibus, *vultu* terribili et *igni*, faucibus, *terretur in manibus sororis* Electræ, quæ fratrem, furore correptum et querentem,

ὦ Φοῖβ' ἀποκτινοῦσί μ' αἱ κυνώπιδες
Γοργῶπες, ἐνέρων ἱέρειαι, δεινὰί θειάι,

consolatura dicebat,

Οὐ τοι μεθήσω, χεῖρα δ' ἐμπλέξω' ἐμὴν,
Σχῆσω σε παῖδά, δυστυχῇ παθήματα,

sed duris his verbis repellebatur,

Μέθεις, μί' οὔσα τῶν ἐμῶν Ἐρινύων,
Μίσον μ' ὀχμαίνεις, ὡς βάλῃς εἰς Τάρταρον.

Ita Eurip. Orest. vs. 260 seq.; qui locus Juvenalis, opinor, animo obversabatur. — *Eumenides*, Εὐμενίδες, eadem deæ, qui antiquioribus poetis Ἐρινύες dicebantur. Vid. Herrman. Mythol. tom. II, pag. 491 seq.

VAR. 285. *Torretur*, 11, in marg. non improb. Schurzfl.

VAR. 286. *Credet*, 17.

NOT. 286. *Hic*, Ajax, Telamonis filius, qui armis Achillis ab Agamemnone aliisque Græcorum ducibus Ulyssi adjudicatis, in insaniam incidit, et quum flagris in *boves* pecudesque sæviret tresque arietes jugulasset, Atridas et Ulyssem a se *percussos* occisosque esse existimabat. Conf. ad VII, 115, et X, 84. — *Mugire*, bovem esse. — *Ithacum*, Ithacium seu Ithacensem (ut X, 257, et XV, 26). — Ulyssem, ἀπλοῦν et ἰθνηκὸν ἀντὶ κτητικῆς, simplex pro possessivo, ut *Dardannus*, *Ilacellus*, *equus* seu *exercitus Astur*, *populus Phœax* (XV, 23); *Mæotis ara* et *Memphitis terra* (XV, 115, 122), *Δελφικὴ ἄκρα*, seu *πίτρα*, Κολοῖς Ἄρης, Θεσσαλὸς λιὼς et similia. Vide ad Sil. I, 14, 252; XVI, 180.

¹ Conf. Hard. ad Plin. IX, 5, et Scalig. Comm. ad Arist. Hist. An. II, pag. 232 seq. « Apud populos miraculorum amatores, ut erant Græci Romanique, balenæ, phocæ, aliaque ma-

rina animantia pro Sirenibus, Nereidibus et Tritonibus, forsan, ut Lapones alique Scythiæ parvæ stature populi pro Pygmæis, habitæ sunt; » Ach.

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 359

VAR. 287. *Lacertis*, 7, 12, 15, 17 a m. sec. 20, 21, 22, 46, 61, 62, 63, 65—69, 71—73, et XII MSS. Paris. in his Put. et Fauch.

NOT. 287 seq. Quamquam avarus et mercator, qui divitiis inhiat et lucri studio tot periculis se committit, non, ut furiosi solent, vestes suas lacerat, tamen insanit et propterea *curatoris eget a Prætoris dati*, ut utar verbis Horat. Epist. I, 1, 102. Conf. ejusd. Sat. II, 3, 217, 218.

VAR. 288. *Navem qui*, 21.

VAR. 289. *Tabula distinguitur unda*, 15, 16, 19, 21, 23—27, 46—49, 55—60, 68. XXV MSS. Paris. et ed. Ach. *una*, 17, 20, 22, 28, 74, et tres Codd. Paris. *unda*, 1, 8, 10—14, 22, et VII MSS. Paris.

NOT. 289. *Tabula* ille (propr. navis) *distinguitur*, separatur, disjungitur ab *unda*. Vid. ad XII, 57—59.

VAR. 291. *Concisissimum*, 16, 21, 22.

NOT. 291. *Argentum concisum in titulos faciesque minutas*, concisum in argenteolos, signatumque titulis et imaginibus parvis Principum vel pecudis, urbium, Jani gemini, Victoris, navis, bigarum, quadrigarum. Conf. ad VI, 205; Plin. XXXIII, 3; Scalig. ad Caton. pag. 69.

NOT. 292 seq. Mercator lucricupidus nil curat tempestatem. — *Solvite funem*, ut apud Virg. Æn. V, 773, ubi vid. Heyn.

VAR. 293. *Piperisve*, 19, 45, non male! — *Coemptor*, 11. — *Coemptor*, 15, 16, 19, 21 a m. pr. 23—27, 46—50, 54—69, 71, 72, 73.

NOT. 294. *Fascia nigra*, nubes atra, quæ longo per cælum tractu fertur, prænuntia tempestatis.

VAR. 295. *At forsitan*, 15, 17, 20, 21, 22. Multi Codd. Paris. et ed. Ach. *Ac forsitan*, 16, 19, 23—27, 48, 56—64, 66—69, 71—77. *An forsitan*, al. Conf. Comment.

NOT. 295. *Æstivum tonat*, ut æstate fieri solet ob calorem. — *Hac ipsa nocte*, ut X, 76, *hac ipsa hora*.

VAR. 296. *Cadit*, 21. — *Trabibus fractis*, 10.

NOT. 296. *Cadet*, peribit. — Simpliciter forsan intelligendum: fracta nave in fluctus excidet; naufragium faciet. Ed.

NOT. 297. En graphicam avari descriptionem! Tabulam dextra, *sonam* vero (in qua Romani vel peregrinantes, vel negotiantes pecuniam habebant, de quo vid. Liv. XXXIII, 29; Gell. XV, 12; Horat. Epist. II, 2, 40; Suet. Vitell. 16) non *lava* tantum manu, sed *morsu* quoque, hoc est, dentibus, tenet, quasi eam perditurus, si corpori adhæreat, neque reputans, se ita facilius submergi; mavult autem perire, quam pecuniæ jactura et natatum reddere expeditiorem et sic vitam redimere. — Ut fere in Lucian. Dialog. Mort. XI, 4: Τὸ δὲ χρυσίον ὀδοῦσι καὶ ὀνοῦσι καὶ πάσῃ μηχανῇ

360 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

ἰφύλαττον. « Mavult suffocari, perplexa scilicet manu *læva* et hianti ore per morsum, quam ut expedita jactura redimeret vitam natando. » Hennin.

VAR. 298. *Suffecerit*, 20, 21, 27, 46, 47, 48, 54. *Sufficeret*, 23.

VAR. 299. *Volunt*, 22.

NOT. 299. *Tagus* et *Pactolus*, auriferi fluvii Hispaniæ et Lydiæ. — *Rutila*, aurea.

VAR. 300. *Sufficiant*, 16.

NOT. 300. Nudi sunt naufragi, quia, ut facilius natent, vestes abjiciunt. Grang. — *Sufficient* illi *panni* viles, quibus *inguina*, ex aqua marina uda et *frigida*, *velare*, tegere et abscondere possit. Lub. et Ach.

VAR. 301. *Exanguisque*, 12.

NOT. 301, 302. Qui naufragio olim vel alio insigni periculo evaserant, funestos, quos tulerant, casus, ne toties eos stipem colligentes narrare cogerentur, et quoniam mentem magis afficiunt, quæ oculis, quam quæ auribus percipimus, pingere et scribere solebant in tabulis, quas humeris primum ferebant, et deinde una cum vestimentis, quæ servaverant, tanquam ἀναθήματα, in templo dei Σωτήρος, Neptuni vel Isidis et Æsculapii, suspendebant. — *Picta tempestate*, pictura tempestatis et naufragii se tuetur, vitam sustentat.

NOT. 303, 304. Conf. Horat. Sat. I, 1, 76 seq. et sup. vs. 135.

VAR. 305. *Perdives*, 24. *Dives* reponi jubebat Curio, et *armis* pro *hamis* Britann. ut metro consuleretur. Neutrum iis venisset in mentem, nisi perperam de *hamis* piscium cogitassent.

NOT. 305. *Hamæ* instrumenta, σάφην, ad incendia compescenda haurientdamque aquam (ut ἄφην apud Plut. et Hesych.), vel vasa aquæ acetique plena, quibus utebantur Vigiles, quorum cohortes septem (unde hoc loco *cohortem servorum*, quod præterea ad luxuriam Romanorum spectat et servorum, qui a ditioribus alebantur, multitudinem) incendiis cohercendis Augustus instituerat. Vetus Schol. « Per translationem discipline militaris Sparteolorum Romæ, quorum cohortes in tutelam Urbis cum hamis, et cum aqua vigilias curare consuerunt vicibus. » Vasa autem illa non a Vigilibus incendii exstinguendi causa quavis nocte circumlata videntur, quæ Brissonii (Antiq. select. II, 8) aliorumque sententia est, sed

¹ Conf. XII, 27, 28; Strab. VIII, pag. 360; Horat. Art. Poet. 20 seq. Heyn. ad Tibull. I, 3, 27; Mitscherl. ad Horat. Od. I, 5, 13 seq. et intpp. Pers. I, 89; VI, 32. Grangæus ad hunc locum adnotat, eos, qui depi-

ctam non habuerint tabulam, *truncum* gestasse fasciis involutum fortunamque suam narrasse, quo refert verba Martial. XII, 57, 12. « Nec fasciato naufragus loquax trunco. » — Vide quæ Cramer. annotat, pag. 534. Ed.

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 361

disposita in publicis privatisque ædibus, inprimis locupletiorum, qui in earum propatulo secundum Neronis edictum (vid. Tac. Ann. XV, 43) « custodes (nocturnam servorum custodiam) et subsidia reprimendis ignibus habebant. » *Hami* piscium ab h. loc. alieni, ob sensum ac metrum. Nota Ach. est: « Quidam male intelligunt uncus ferreus seu ad diruenda ædificia, seu ad capiendos fures; ego vero non solum vasa seu vascula aquaria, sed et cupas, prægrandia vasa ad eundem fere modum, quo instrumenta, quæ Galli vocant *pompes à incendie*, e quibus aqua longis siphonibus per medium mittebatur incendium. » — De *hamis* tot eruditos viros dixisse monet Cramer. ut eorum integrum recensum instituerit Trekelius ad Brisson. Select. Ant. II, 8, cui honoris gratia, ut antesignanus, additur Cujacius, Obs. XIII, 30. Ed.

Nor. 306. Licinus forte idem, ad quem poeta potissimum respexit I, 109, ubi hæc est vet. Schol. nota: « *Licinius* ex Germania puer captus tantæ industriæ fuit, ut reliquias cibariorum inter conservos feneraret, et, cui quid credidisset, quali poterat chirographo, pugillaribus subnotaret: quos quum in expeditione quadam transiturus flumen in vestimentis recondidisset, C. Julio Cæsari quondam deneganti ei pugillaribus quidquam adnotatum, barbarus lugens eos obtulit. Statim ad dispensationem admissus, non multo post manumissus est. Dein curationi Galliarum ab Augusto præpositus eas spoliavit; et quum flagraret invidia, basilicam sub nomine C. Julii Cæsaris ædificavit. Decessit sub Tiberio, proinde dives, quod Cassii opes etiam exhausisset, et dictus est habuisse numos, quantum milvi volant. » Conf. Pers. II, 36 (ubi vid. Schol. et Casaub. qui tamen ibi agi putabat de Licinio Stolone, ob possessa agri mille jugera damnato); Sen. Ep. 119 et 120 « *Licinum* divitiis, *Apicium* cœnis, *Mæcenatem* deliciis provocant »; Dio Cass. LIV; Suet. Aug. cap. 67; Sidon. Epist. V, 7. — *Autonius*, αὐτῶς; pro anxius et sollicitus.

Nor. 307. *Electro*, poculis et vasis ex electro. Conf. ad V, 38, et Heyn. ad Virg. Æn. VIII, 402. — *Signis*, statuis, vel potius simulacris. — *Columna Phrygia*, ex marmore Phrygio, inprim. Synnadico (nam Synnas, seu Synnada urbs Phrygiæ majoris, marmore nobilis), ut ap. Tibull. III, 3, 13, ubi vid. Heyne et Brouckus.² — *Ebore et testudine*, suppellectile iis ornata, vel ex iis facta. Conf. XI, 94 seq. et 123.

ANAL. 308 seq. Divite illo Licino seu Licinio, qui quavis nocte in-

¹ Conf. Colum. X, 387; Turneb. Adv. II, 29; XIX, 23; Intpp. Plin. Epist. X, 42; Casaub. ad Hist. Aug. p. 497; Wower. ad Apollinar. p. 144; Tit. Digest. de Off. Præf. vigil. Lips. Tac. Historiar. lib. III, 64, et inprimis Heubach. Comment. de Politia

Rom. Goetting. 1791, pag. 46—51.

² Conf. ad VII, 82; Heins. ad Ovid. Fast. III, 529 (et ad hunc, volumen hujus editionis sextum. Ed.); Plin. XXXV, 1; Holsten. ad Steph. Byz. *Columnæ Synnades* apud Capitol. in Gordiano, III, 32.

cendium dōmus metuebat, multo felicior Diogenes ille Sinopensis Cynicus, qui paucis contentus erat divitiasque spernebat. Hujus domus non ardebit; nam dolium, quod in Metroo ipsique pro domo erat, non ligneum, sed fictile ex terra: quam domum si quis fregerit, vel cras ex argilla et luto fingetur alia, vel eadem conglutinabitur.¹

NOT. 309. *Cynici nudi*, nam Cynicorum humerus alter nudus erat, pallio in alterum rejecto. Vid. Salmas. de Pallio, pag. 396 seq.—*Plumbo commissa*, hoc est, ferruminatione seu plumbatura, μολυβδόσει. — *Testa*, dolio fictili.

VAR. 310. *Aut eadem*, 10, 11, 12, 14, 15, 18, 19, 23, 24, 43, 45, 50, 64, 70, 82, et plerique Codd. Paris. *Atque eadem*, 16, 17, 20, 21, 22, 25, 27, 46—49, 54—63, 65—69, 71—77, et quidam Codd. Paris. At quomodo *altera fiet domus*, et simul manebit *eadem*? Id jam monuit Lips. Epist. Quæst. IV, 25.

NOT. 311 seq. Nota sunt, quæ tradunt Diog. Laert. VI, 2, 6, et Plin. Vit. Alex. tom. I, pag. 671: Ἐν τῷ Κραναίῳ ἡλιουμένῳ αὐτῷ (Diogeni) Ἀλέξανδρος ἐπιστάς φησιν· Αἴτησόν με ὁ θέλεις. Καὶ ὅς, Μικρόν, εἶπεν, ἀπὸ τοῦ ἡλίου μεταστήθῃ. Πρὸς τοῦτο λέγεται τὸν Ἀλέξανδρον οὕτω διατεθῆναι καὶ θαυμάσαι καταφρονήσθαι τὴν ὑπεροψίαν καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ἀνδρός, ὥστε τῶν παρὶ αὐτὸν, ὡς ἀπῆσαν, διαγελώντων καὶ σκαπτόντων, ἅλλὰ μὴν ἐγὼ, εἶπεν, εἰ μὴ Ἀλέξανδρος ἦμην, Διογένης ἂν ἦμην.

VAR. 312. *Quantum*, 23, 47, 48, 49, 55, 58, 64.

VAR. 313. *Totum qui*, 27, 47, 48, 49, 56—60, 64, 65.

NOT. 313. Conf. ad X, 168 seq. Cynici honores et divitias spernebant, docentes solam virtutem sufficere ad vitam beatam. Apul. Apol. I: «Diogenes, cum Alexandro Magno de veritate regni certabundas, baculo vice sceptri gloriabatur.»

VAR. 315. *Nullum numen abest*, 13, 15, 16, 19, 20, 23—27, 45—50, 54—63, 65—69, 71, 72, 73. — *Sed te Nos facimus*, 10, 13, 15, 16, 17, 20—27, 45—50, 54—69, 71—74. *Sed nos Te facinus*, 12, 19; vid. supra ad X, 365, ubi iidem leguntur versus.

VAR. 316. *Deam, coeloque locamus*, 45, ex X, 366.

NOT. 315, 316. Vid. ad X, 365, 366, ubi eadem leguntur verba.

NOT. 316 seq. Si quis tamen a me quærat, quantus rei familiaris esse debeat, *edam*, dicam, respondebo, etc. Conf. Hor. Sat. I, 1, 73 seq.

VAR. 317. *Consultit*, 16, 21.

VAR. 318. *En quantum suspicari possis*. At vid. Comm. — *Ac frigora*, 21.

¹ De illo dolio vid. Plin. XXXV, et inpr. Sponii Miscell. Erud. Antiq. 12; Menag. ad Laert. VI, 2, p. 137, ubi dolium quoque depictum videbis.

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 363

NOT. 318. *In quantum*, καθ' ὅσον vel εἰς et ἐς ὅσον seu ἰφ' ὅσον, ut ἐς τὴν.¹

NOT. 319. *Epicurus*, honestæ voluptatis amator, cuius famam, olim magnopere læsam, hodie alii alio modo et successu defenderunt, Athenis in *horto* docere solebat, et olere, polenta atque aqua contentus ipso, Jove felicior sibi videbatur. Conf XIII, 123.²

NOT. 320. *Socratici penates*, frugalis Socratis domus et secta.— *Ante Epicurum*.

VAR. 321. *Dicet*, 11, 22, 23, 25—27, 46—50, 54—60, 65.

NOT. 321. *Natura*; nam «si ad naturam vives, numquam eris pauper, si ad opinionem, numquam dives;» Sen. Ep. 16. *Sapientia*, philosophia. — *Dicit*, docet ac præcipit.

VAR. 322. *Ludere*, 45. *Includere*, 15. *Cludere* alii; vid. ad III, 19.

NOT. 322 seq. Hæc cum indignatione et sarcasmo disputantur ac suadentur. *Videor acerbis exemplis te cludere*, ut in angustias compellere seu cogere; Germ. in die Enge treiben, et Lucian. Hermot. cap. 63: περιέχην με καὶ συνελάναις ἐς σπινόν; vel avaritiam et cupiditates tuas nimis angustis frugalitatis terminis circumscribere: exempla Diogenis, Epicuri et Socratis, quæ tibi commendavi, vereor, ne nimis *acria*, severa, et rigida sint. Quod si ergo hæc philosophorum frugalitas austeritasque tibi displicuerit; *de moribus nostris*, Romanorum hujus ævi, *misce*, admisce, adjungue illi austeritati *aliquid*, non multum, ita ut modicis contentus sis opibus, non immensas, ut illi, quæras.

VAR. 323. *De nostris*, 19, 25, 27, 46—50, 54, 55, 57—60, 64, 65. — In omnibus, quas vidi, editt. perperam non post *summam*, sed post *ordinibus* distinguitur.

NOT. 323—326. Conf. simil. loc. Pers. VI, 78 seq. ibique Casaub. *Effice summam, quam lex Othonis dignatur bis septem ordinibus*, para tibi census equestrem, quadringenta sestertia, quæ ut habeat, qui in quatuordecim ordinibus seu gradibus (orchestræ, in qua senatores sedebant, proximis) sedere cupit, sancitum est lege Roscia theatriali, lata a L. Roscio Othone, Tr. pl. a. Urb. cond. DCLXXXVI. Conf. I, 106; II, 117; III, 154—159; V, 132.³ Docte autem et εἰρωνικῶς *lex* dicitur *dignari*

¹ Apud Anacr. III, 25, ubi vid. Rast. Conf. Plin. Epist. X, 75; Ovid. Met. XI, 7. et Rubnk. ad Vellei. I, 9.

² Passerat. ad Prop. III, 21 (al. 20), 26; Barth. Adv. XX, 20; Bernart. ad Stat. Silv. I, 3, 94; Scalig. ad Virg. Cir. vs. 3; Jo. Schrader. Emen-

datt. pag. 31 seq. Sen. Epist. 21; Plin. XIX, 4, et Diog. Laert. in Vita Epicuri.

³ Plin. XXXII, 2; Ernesti clav. Cic. in Ind. leg. pag. 35; Ruhnken. ad Vellei. II, 82; Torrent. ad Sueton. Ner. 11, et Domit. 8; Mart. V, 39.

364 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

summam bis septem ordinibus, hoc est, equestri loco et ordine : nam lege illa proprie quidem non summa, sed, qui eam possideret, hoc ordine et honore dignus censebatur ; at dignitas hæc magis ex pecunia pendebat, quam ex homine ejusque moribus virtutibusque : quo etiam spectat sarcasmus III, 154—159.

VAR. 324. *Dignetur*, 45.

VAR. 325. *Labellis*, 22.

VAR. 326. *Quadráginta*, 16, 20 a m. pr. 22 ; vid. ad I, 106.

NOT. 325—329. Si *hæc quoque summa* tibi non sufficit, *sume duos Equites*, hoc est, para tibi census duorum Equitum, et si id nondum satis tibi videtur, trium : sed hoc tibi persuadeas velim, cupiditates avarorum numquam satiari nec ullis terminis contineri posse. Simillimus locus finisque Satiræ est apud Pers. VI, 75—80. *Hæc quoque summa si rugam trahit extenditque labellum*, ut contra *jam redit in rugam*, hoc est, multiplicatur, *πολλαπλασιάζεται*, apud Pers. VI, 79, ubi Casaub. et Kœnig. verba nostra interpretantur ita : si summa nondum tendit neque explet marsupium, sed adhuc hians et laxum est os illius. Hoc eleganter translatum putant a vestibus, quæ, quo ditior aliquis esset et elegantior, eo laxiores fuerint et fusiores eoque magis rugatæ, unde

Effluit effuso cui toga laxa sinu,

apud Tibull. I, 6, 40 ; at Britann. a sacco, qui, quum plenus non sit, rugam trahat. Vetus autem Schol. et plerique intpp. sensum verborum ita expediunt : *si hæc quoque summa rugas* in fronte tua contrahit, hoc est, te tristem facit adeoque tibi displicet, non satis magna videtur. Illud arridere potest, quoniam tum vs. 327 metaphora, a veste petita, continuatur, et sup. vs. 138 de eadem re dicitur *pleno quum turget sacculus ore*. Hoc vero, quia subjungitur *extenditque labellum*, quo non minus ægritudo et mens parum contenta adumbratur ; unde Farnab. non male exponit h. loc. « Si hæc quoque summa te cogit, quod Angli dicunt, *to bend the brow and hang the lip*. » Britann. tamen hoc sumptum existimabat ab iis, qui tamquam famelici labra oris extendant ad cibum capiendum. Poeta etiam alia uti potuit metaphora.—*Tertia quadráginta*, tres census equestres, hoc est, census senatorium, quem Augustus ad duodecies sestertium auxit. Vid. Suet. Aug. 41 ; Dio LV, et Plut. Vit. Ant.

VAR. 327. *Non*, 27, 64.

NOT. 327 seq. Si nondum satiavi cupiditatem tuam, hoc est, si ea ne sic quidem satiatur, sed si pluribus inhias, plura concupiscis : nec Cræsi, nec regum Persarum, nec Narcissi opes *sufficient animo* tuo, hoc est, avidam mentem tuam explebunt. Poeta toto h. loc. cum indignatione loquitur. *Persarum* ac Parthorum reges et olim et tum temporis potentissimi erant iidemque ditissimi.

VAR. 328. *Rosci pro Crasi*, 4. Forte e glossa, ad vs. 324, adscripta. —

IN SATIRAM DECIMAM QUARTAM. 365

Cræsi, regis Lydorum, divitiæ cui non sunt auditæ? — *Vel Persica*, 16.

VAR. 329. *Sufficiunt*, 27.

NOT. 330. Claudius Imp. libertorum præcipue suspexit Posiden, Felicem, Harpocram, Polybium, sed ante omnes *Narcissum*, ab epistolis, et Pallantem, a rationibus, quos, decreto quoque senatus, non præmiis modo ingentibus, sed et quæstoriis prætorisque ornamentis ornari libenter passus est; tantum præterea adquirere et rapere (h. loc. *indulsit*, permisit, *omnia scelera*, etc.), ut, querente eo quondam de fisci exiguitate, non absurde sit dictum: *abundaturum, si a duobus libertis in consortium reciperetur*. Hæc sunt verba Suet. Claud. cap. 28, quæ commentarii loco adscripsi. *Νάρκισσος μέγιστον τῶν τότε ἀνθρώπων δυνηθείς· μυριάδας τε γὰρ πλείους μυρίων εἶχε, καὶ προσεῖχον αὐτῷ πόλεις καὶ βασιλεῖς*, etc. Dio Cass. LX, pag. 688 C. — *Uxorem*, Messalinam, quæ propter adulterium et nuptias cum Silio aliaque flagitia, auctore potissimum Narcisso, occisa est, inscio et invito Claudio, qui veniam ei daturus erat, nisi libertus ille cædem festinasset. Conf. ad X, 342. Res nota ex Suet. Cl. 26, 29, 39, et inpr. Tac. Ann. XI, 12, 26—38.

SATIRÆ DECIMÆ QUINTÆ

ARGUMENTUM.

Obtinet Ægyptus perversos impia ritus. —

Immanes ritus Ægyptius incola suadet.

(Al. Ægypti incola servat.)

RELIGIONES PEREGRINÆ. — DE SUPERSTITIONE. —

DE SUPERSTITIONIBUS ÆGYPTIORUM. — DE RELIGIONIBUS ÆGYPTI. —

AD VOLUSIUM BITHYNICUM. —

DE FALSA DEORUM CULTURA ET NEFAPIO VICTU ÆGYPTIORUM.

In hac Satira, ad Volusium Bithynicum scripta, Juvenalis gravissime invehitur in religiosam Ægyptiorum dementiam, qui non modo monstra Deorum, animalia et olera, sed etiam alia alia hujusmodi numina colant, et ob hanc religionis diversitatem tanto se invicem odio prosequantur, ut cæco nonnumquam furore instincti eos, qui aliis utantur sacris, devorare non dubitent (vs. 1—13). Quæ ne quis fabulosa esse censeat et similia iis, quæ Ulysses Alcinoos super cœnam de Læstrygonum Cycloporumque immanitate et ἀνθρωποφάγια narraverit (13—26), exemplum memorat efferatissimæ hujus crudelitatis, quod sua ætas viderit; et refert, finitima oppida, Tentyra et Coptum, antiqua simultate, nullam aliam ob causam, quam quod diversa coluerint numina, ita arsisse, ut nuper Coptitæ cum Tentyritis, diem festum agentibus et larga meri potione oneratis, quo facilius victoria esset, jurgio contendendi occasionem inde ceperint, utque rixa primum conviciis ac clamore, deinde percussione capitum vulneribusque, pugnis et lapidibus inflictis, transacta, mox armis sumptis in prælium exarserit, quo fugatis Coptitis, unus eorum, qui nimia formidine cursum præcipitans procubuerit, captus a Tentyritis, et non modo in plurima sectus frustra et particulas, ut multis sufficeret, sed crudus etiam ac totus corrosis ossibus tanta aviditate devoratus sit, ut qui ex hostibus novissimi venerint, absumpto jam toto corpore, ductis per terram digitis aliquid de sanguine ejus gustavérint (27—92). Tanta inhumanitate nullum umquam populum sævisse dicit: non Calaguritanos in Vasconum finibus, qui, longa demum obsidione ad diram redacti famem

SATIRÆ DECIMÆ QUINTÆ ANALYSIS. 367

et ignari adhuc Stoicorum philosophiæ, vitam inhonesto modo, humanorum scilicet corporum dapibus, protraxerint (93—114); non Tauros, qui homines tantum immolaverint Dianæ, non etiam comederint (115—119); non Cimbros nec Britannos, aut Sauromatas et Agathyrsos (119—128). Tum poeta acerbe increpat inimicitiam et odium, quod feræ non nisi in dispar genus, homines autem in se ipsos gerant, quodque prorsus contrarium sit naturæ, quæ humano generi mollissima dederit corda, et ceteris animalibus:

Tantum animas, nobis animum quoque, mutuos ut nos
Affectus petere auxilium et præstare juberet.

(129—174.)

SATIRÆ DECIMÆ QUINTÆ

ANALYSIS.

Ex hoc argumento intelligitur, poetæ consilium non eo potissimum spectasse, ut religionem vel superstitionem Ægyptiorum derideret (de qua vid. ad vs. 2), sed ut insigni ostenderet exemplo, diversitate religionis hujus populi inexpiabile nonnumquam odium, et inauditam inhumanitatem gigni. In ipsa Satira (in primis in postrema ejus parte vs. 129—174) magna est orationis vis ac gravitas, rei convenientissima; quæ tamen passim, ubi locus est, admixtis facietis temperatur. — Achaintrius hæc bene adnotavit: « Inferius tamen hoc opus ceteris ejusdem auctoris videtur; quod non mirum est: nam et senex admodum erat, et rem Romanis inauditam narrabat. Non ea bella infanda noverat, quæ furor religiosus sequentibus ævis produxit. Quid si Mahumeti fanaticum ardorem vidisset eundemque manu dextra gladium gestantem, Coranum altera? Quid si Christianorum sancta bella sub crucis vexillo suscepta, *les croisades*? Quid si Albigenibus rogos accensos? Lutheri et Calvinii sectatorum et Catholicorum furores sacros? Non juste minus exclamasset

Adspicimus populos, quorum non sufficit iræ
Occidisse aliquem....

Sed cur ea commemorem? Jam non sub crucis vexillo bella et strages sunt inchoandæ. Humanitatis ipsius et philosophiæ nomine (quod non minus sævum, at ridiculum magis et multo minus excusandum) arma capessuntur, regna et imperia corruunt, urbes diruuntur, agri vastantur hominesque trucidantur. Sic omni tempore

368 SATIRÆ DECIMÆ QUINTÆ ANALYSIS.

inde principum ambitio prava, aulicorum aviditas et Ἀμαρυγῶν insania, hinc populorum socordia et imbecillitas miseris mortalibus excidii causæ fuerunt terramque hanc miseram stragis sedem desolationisque fecere. »

De tempore, quo hanc Satiram scripserit Juvenalis, vid. Comm. ad vs. 27. Minus constat, qua occasione et quo loco composita sit. Vetus Schol. « Ad Volusium, inquit, de Ægyptiorum sacris scribit, odio Crispini, qui Ægyptius erat, egens, et modo magister peditem atque equitum factus est. » Vid. ad I, 25 seq. et IV, 1 seq. Calderinus: « Invehitur in mutua hominum odia et feritatem, notans scilicet Paridem (vid. ad VII, 87 seq.), cujus odio fuerat ejectus, sumpta occasione ex re gesta, quam in Ægypto viderat. » Lipsius (Epist. Quæst. IV, 20): « Juvenalem exsulasse sub Domitiano, non abnuerim, et, quod in Divæi libro est, in Ægyptum etiam missum, ultro crediderim. Indicare hoc ipse voluit Satir. XV, 45. Ait: « quantum ipse notavi. » Vidit igitur Ægyptum, vel quum inibi exsularet, ut MS. Divæi, vel, ut Suidas, quum in vicina esset Pentapoli seu Cyrenaica; vid. Plin. V, 5. Hæc lustratio Ægypti causam illi præbuit scribendæ satiræ de immani superstitione Ægyptiorum. Nisi hoc fuisset, cur non pariter aliquid de Hispanis aut Germanis? Hinc tamen non pro certo affirmare ausim, hanc Satiram non Romæ, sed in Ægypto et tempore exilii, scriptam fuisse. Illud probabilius videtur, et versum 45 ad annos quoque juventutis, quibus poeta Ægyptum lustrare potuit, referre licet. Conf. Vita Juvenalis per annos a me digesta ad ann. Urb. CCCXXXIII et DCCCLXXIV.

SATIRA DECIMA QUINTA.

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc; illa pavet saturam serpentibus ibin.
Effigeis sacri nitet aurea cercopitheci,
Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordæ, 5
Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.
Illic cæruleos, hic pisces fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur; nemo Dianam.
Porrum et cæpe nefas violare et frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis 10
Numina! lanatis animalibus abstinet omnis
Mensa; nefas illic fetum jugulare capellæ:
Carnibus humanis vesci licet. Attonito quum
Tale super cœnam facinus narraret Ulixes

SATIRÆ DECIMÆ QUINTÆ INTERPRETATIO.

1. Quis ignorat, Volusi Bithynice, quæ numinum monstra, quam ridiculos deos Ægyptii vesana superstitione venerentur? Alii crocodilum, alii serpentibus pasci solitam ibin religioso metu colunt. In antiqua Theba, cujus dirutæ jacent portæ centum, prope quam visitur statua Memnonis jam non integra, et gestans citharam, cujus chordæ, per magicam artem sonum quemdam edunt, in ea, inquam, urbe imago aurea fulget simiæ caudatæ in templis adoratæ. Hic marinos, illic fluviales pisces, alibi canem civitates integræ colunt; civis nullus Dianam. Porra et cæpas secare et dentibus frangere ingens piaculum est. O religiosam nationem, cui deos ipsi horti progenerant! Lanigerorum animalium carnibus vesci abstinet unusquisque; hædos occidere nefas est apud eos; fas vero humanam carnem comedere. Sane quum simile quidpiam de Antiphate ac Polyphemo Ulysses inter cœnandum Alcinoos narraret, non dubito quin

Alcinoo, bilem aut risum fortasse quibusdam 15
 Moverat, ut mendax aretalogus. « In mare nemo
 Hunc abicit, sæva dignum veraque Charybdi,
 Fingentem immanes Læstrygonas atque Cyclopas?
 Nam citius Scyllam, vel concurrentia saxa
 Cyaneas, plenos et tempestatibus utres 20
 Crediderim, aut tenui percussum verberare Circes,
 Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.
 Tam vacui capitis populum Phæaca putavit? »
 Sic aliquis merito nondum ebrius, et minimum qui
 De Corcyraea temetum duxerat urna : 25
 Solus enim hoc Ithacus nullo sub teste canebat.

Nos miranda quidem, sed nuper consule Junio
 Gesta super calidæ referemus mœnia Copti;
 Nos vulgi scelus, et cunctis graviora cothurnis. 29
 Nam scelus a Pyrrha, quamquam omnia syrmata volvas,

e convivis aliqui aut irriserint, aut etiam stomachati sint, atque ut inepto circulatori succensuerint. Nemone hunc fabulatorem, in- quiebant, in mare projicit? Dignus est profecto qui demergatur in veram Charybdim, non fictam, qualem nobis descripsit, quum de Læstrigonibus et Cyclopibus tam incredibilia, tam crudelia facinora nobis affirmet. Facilius enim mihi persuaserim quæ de Scylla, de Cyaneis scopulis, inter se collidi solitis, de tempestatibus in saccum inclusis, de Elpenore a Circe virga leviter verberato, et cum remigi- bus jam quoque grunnientibus in porcum mutato, narrat, quam de hominibus humanas carnes devorantibus. An Phæacas tam stolidos esse judicavit, ut hoc sibi affirmanti crederent? Ita loqui merito po- tuisset aliquis convivarum, nondum ebrius, qui minimam adhuc vini patrii copiam hauserat. Quippe Ulysses ea nullo attestante asserebat.

27. Nos mirum quidem facinus narraturi sumus, sed in media Ægypto prope Coptum haud ita pridem, Junio Sabino Romæ con- sulatum gerente, perpetratum; totius cujusdam populi crimen, at- que adeo eorum omnium quæ in tragœdiis exhibentur gravitatem superans; siquidem, etsi omnes tragœdias, quæ post hominum genus a Deucalionis diluvio natum conscriptæ sunt, scruteris, nullum scelus ab toto populo communiter admissum invenies. Te-

Nullus apud tragicos populus facit : accipe, nostro
Dira quod exemplum feritas produxerit ævo.

Inter finitimos vetus atque antiqua simultas,
Immortale odium, et numquam sanabile vulnus
Ardet adhuc Coptos et Tentyra : summus utrimque 35
Inde furor vulgo, quod numina vicinorum
Odit uterque locus, quum solos credat habendos
Esse Deos, quos ipse colit. Sed tempore festo
Alterius populi rapienda occasio cunctis
Visa inimicorum primoribus ac ducibus, ne 40
Lætum hilaremque diem, ne magnæ gaudia cœnæ
Sentirent, positis ad templa et compita mensis
Pervigilique toro, quem nocte ac luce jacentem
Septimus interdum sol invenit. Horrida sane
Ægyptus; sed luxuria, quantum ipse notavi, 45
Barbara famoso non cedit turba Canopo.
Adde, quod et facilis victoria de madidis, et
Blæsis, atque mero titubantibus : inde virorum

terrimum audi facinus et exemplum inusitatæ crudelitatis, hac nostra ætate solummodo editum.

33. Copti et Tentyra sunt Ægypti civitates vicinæ, inter quas animi fervent vetusti et immortalis odii flammis incensi : cujus vulneris insanabilis et furoris summi causa hæc est, quod altera civitas alterius deos oderit, et suos utraque duntaxat credat veros germanosque deos esse. Atqui, die quodam festo, Tentyritarum procures ac primarii duces se occasionem nactos esse putaverunt peropportuna, unde impedirent, ne Copti promissam ejus diei lætitiâ hilaritatemque, et gaudium magnæ cœnæ carperent; ii scilicet statuerant mensas in compitis templisque, et lectos quibus pervigilabant, et quos noctu diuque stratos lux septima interdum reperiebat. Etsi enim pars hæc Ægypti horridior sit atque incultior, tamen, quantum observare ipse potui, barbara hæc gens non est minus dedita luxui et deliciis, quam Canopus, eo nomine infamis. Accedit quod minime arduum videbatur vincere ebrium hostem, balbutientem, ac vino vacillantem. Ex Coptorum parte omnia personabant tripudiis saltantium ad strepitum

Saltatus nigro tibicine, qualiacumque
 Unguenta, et flores, multæque in fronte coronæ; 50
 Hinc jejunum odium : sed jurgia prima sonare
 Incipiunt animis ardentibus : hæc tuba rixæ.
 Dein clamore pari concurritur, et vice teli
 Sævite nuda manus : paucae sine vulnere malæ;
 Vix cuiquam, aut nulli toto certamine nasus 55
 Integer : adspiceres jam cuncta per agmina vultus
 Dimidios, alias facies, et hiantia ruptis
 Ossa genis, plenos oculorum sanguine pugnosc.
 Ludere se credunt ipsi tamen, et pueriles
 Exercere acies, quod nulla cadavera calcent. 60
 Et sane quo tot rixantis millia turbæ,
 Si vivunt omnes? ergo acrior impetus, et jam
 Saxa inclinatis per humum quæsitæ lacertis
 Incipiunt torquere, domestica seditioni
 Tela; nec hunc lapidem, quales et Turnus, et Ajax, 65
 Vel quo Tydides percussit pondere coxam

tibie, quam fuscus aliquis Æthiops inflabat; erant omnes unguentis qualibuscumque delibuti et floribus multis capita coronati : ex parte vero Tentyritarum omnes impasti, et odiis ardentes. Initium pugnae ductum a jurgiis et clamoribus, quibus, tanquam tuba signum est ad conserendas manus datum. Mox sublato hinc inde clamore congregiuntur, instar telorum pugnosc exerunt, quibus invicem ita vapulant, ut paucos videre sit ore non vulnerato : vix cuiquam dimicantium, aut nemini potius est nasus integer. Cerneret toto in exercitu vultus dimidiatos, facies immutatas ac deformatas vulneribus, detecta ob laceratarum genarum hiatus ossa, omnium manus fluentes cruore oculorum quos hosti effoderunt. Ludum hunc tamen ipsi et puerilem esse putant rixam, quod necdum mortuorum corpora proterant. Ac sane quid attinet tot hominum millia congregi bello et sævire inter se hostiliter, si nemo perire debeat? Majoribus igitur animis odiisque concurrunt, saxa per humum colligunt, ac reductis in circulum brachiis torquent; ea sunt videlicet usitata in seditione arma : non tales ac tantos lapides tamen, quales quantosque Ajax et Turnus projiciebant, quali Diomedes Æneæ

Æneæ; sed quem valeant emittere dextræ
 Illis dissimiles, et nostro tempore natæ.
 Nam genus hoc vivo jam decrescebat Homero.
 Terra malos homines nunc educat atque pusillos. 70
 Ergo Deus, quicumque adspexit, ridet et odit.

A deverticulo repetatur fabula : postquam
 Subsidiis aucti, pars altera promere ferrum
 Audet, et infestis pugnam instaurare sagittis;
 Terga fugæ celeri præstantibus omnibus, instant, 75
 Qui vicina colunt umbrosæ Tentyra palmæ.
 Labitur hinc quidam, nimia formidine cursum
 Præcipitans, capiturque ; ast illum in plurima sectum
 Frusta et particulas, ut multis mortuus unus
 Sufficeret, totum corrosis ossibus edit 80
 Victrix turba : nec ardenti decoxit ahenò
 Aut verubus ; longum usque adeo tardumque putavit
 Expectare focos, contenta cadavere crudo !
 Hic gaudere libet, quod non violaverit ignem,
 Quem summa cæli raptum de parte Prometheus 85

femur vulneravit; sed quales projicere valeant manus istis longe
 dispare et imbecilliores, hominum nempe hujus ævi : nam ea ro-
 bustorum hominum stirps et natio jam tum incipiebat minui, quum
 Homerus viveret; nunc mortales tellus procreat exiguæ staturæ,
 magnæ improbitatis, quos quum Superi adspiciunt, rident illorum
 tenuitatem, detestantur nequitiam.

72. Sed ad narrationem ab hac digressionem redeamus. Postea-
 quam novæ copię subsidio advenerunt, ausi sunt Tentyritæ educere
 gladios in hostem, sagittisque coniectis pugnam redintegrare; nec
 ita multo post Coptitas in fugam effusos premunt acriter et urgent :
 quorum unus, dum præ metu nimio propere fugam arripit, cadit,
 comprehenditur, secatur a victoribus in frusta, ut ejus cadaveris
 particulam habere singuli possent, denique ita comeditur, ut ne
 ipsis quidem ossibus parcat. Neque vero illud, aut elixum, aut
 tostum comederunt; longior est ipsis visa torrendi aut igne coquendi
 cadaveris mora; crudas carnes devorare satis fuit eis. Inde fas est
 lætari, quod ignem a Prometheo ex æthere delatum in terras tam

Donavit terris : elemento gratulor, et te
 Exsultare reor. Sed qui mordere cadaver
 Sustinuit, nil umquam hac carne libentius edit.
 Nam scelere in tanto ne quæras et dubites, an
 Prima voluptatem gula senserit : ultimus autem, 90
 Qui stetit absumto jam toto corpore, ductis
 Per terram digitis, aliquid de sanguine gustat.

Vascones, hæc fama est, alimentis talibus olim
 Produxere animas : sed res diversa, sed illic
 Fortunæ invidia est bellorumque ultima, casus 95
 Extremi, longæ dira obsidionis egestas.
 Hujus enim, quod nunc agitur, miserabile debet
 Exemplum esse cibi : sicut modo dicta mihi gens
 Post omnes herbas, post cuncta animalia, quidquid
 Cogebat vacui ventris furor, hostibus ipsis 100
 Pallorem ac maciem, et tenues miserantibus artus,
 Membra aliena fame lacerabant, esse parati

crudeli flagitio non contaminaverint : gaudeo tam nobile elemen-
 tum ista immanitate violatum non fuisse, ac te id quoque gau-
 dere arbitror. Ceterum quicumque avidos dentes cadaveri infigere
 potest, ei nullum unquam ferculum isto jucundius attigit. Noli
 itaque sciscitari, aut ambigere, an primus qui talem cibum gus-
 tavit voluptatem senserit, quum postremi omnium qui accessere,
 postquam totum cadaver absumptum a prioribus et corrosum fuit,
 premerent terram digitis, ut ex ea sanguinis guttas elicerent ac
 lingerent.

93. Vascones, ut ferunt, hunc in morem carnibus humanis vitam
 aliquamdiu conservarunt : sed quanta inter hos et Ægyptos status
 dissimilitudo ! Eo quippe adacti fuere Vascones per acerbitem
 quamdam et inclementiam Fortunæ, per militiæ summa infortunia,
 per ærumnas ultimas, et diurnæ obsidionis sævam inopiam. Illud
 cibi ac victus exemplum de quo loquor misericordiam et veniam
 invenire debet, quemadmodum scilicet post absumptas omnes
 herbas et animalia, et quidquid edendum objiciebat famis quædam
 rabies, ipsi pallore, macie, membris inedia attenuatis, hostium
 ipsorum miserationem moventes, alienis artubus vescebantur, et

Et sua. Quisnam hominum veniam dare, quisve Deorum
 Viribus abnuerit dira atque immania passis,
 Et quibus illorum poterant ignoscere manes, 105
 Quorum corporibus vescebantur? Melius nos
 Zenonis praecepta monent; nec enim omnia, quædam
 Pro vita facienda putat: sed Cantaber unde
 Stoicus, antiqui præsertim ætate Metelli?
 Nunc totus Graias nostrasque habet orbis Athenas. 110
 Gallia causidicos docuit facunda Britannos:
 De conducendo loquitur jam rhetore Thule.

Nobilis ille tamen populus, quem diximus; et par
 Virtute atque fide, sed major clade Saguntus
 Tale quid excusat. Mæotide sævior ara 115
 Ægyptus: quippe illa nefandi Taurica sacri
 Inventrix homines (ut jam, quæ carmina tradunt,
 Digna fide credas) tantum immolat, ulterius nil

suos etiam vorare non dubitassent. Quis mortalium aut etiam immortalium, civibus tam fortibus et in tantas coniectis angustias id non ultro ignovisset? Ipsæ mortuorum animæ, quorum cadavera laniabantur, credo illis veniam sponte annuissent. Equidem scio nos melius institutos esse a stoicis philosophis, et eorum principe Zenone, qui tametsi concedat fas esse quædam pro vita conservanda facere, non tamen omnia licere putat. Verum quomodo Stoici esse philosophi potuissent Cantabri, præsertim antiqui Metelli tempore? Nunc orbis totus philosophiæ græcæ pariter et Romanæ præceptis abundat. Eloquentiam a Gallis facundis Angli didicerunt. Thule ipsa cogitat rhetoricæ professores certo pretio conductos apud se arcessere.

113. Vascones igitur, de quibus modo agebam, et Saguntini, similes illis fortitudine et fidelitate in Romanos, licet majori quam Vascones, clade affecti, ejusmodi, quas memoravi, excusationibus uti merito possunt; non item Ægyptii, quorum crudelitas vincit immanitatem incolarum Chersonesi Tauricæ, apud quos Dianæ ara prope Mæotidem paludem visitur. Illi enim cruenti sacrificii inventores (si poetis credimus) homines immolant duntaxat; non iis vescuntur, neque metuunt victimæ infelices ne post obitum funestius

Aut gravius cultro timet hostia : qui modo casus
 Impulit hos? quæ tanta fames infestaque vallo 120
 Arma coegerunt, tam detestabile monstrum
 Audere? ane aliam, terra Memphitide sicca,
 Invidiam facerent nolenti surgere Nilo?
 Qua nec terribiles Cimbri, nec Britones umquam,
 Sauromatæve truces, aut immanes Agathyrsi, 125
 Hac sævit rabie imbellis et inutile vulgus,
 Parvula fictilibus solitum dare vela phaselis,
 Et brevibus pictæ remis incumbere testæ.
 Nec pœnam sceleri invenies, nec digna parabis
 Supplicia his populis, in quorum mente pares sunt 130
 Et similes ira atque fames. Mollissima corda
 Humano generi dare se Natura fatetur,
 Quæ lacrimas dedit : hæc nostri pars optima sensus.
 Plorare ergo jubet casum lugentis amici,
 Squaloremque rei, pupillum ad jura vocantem 135

aliquid sacrificulorum cultris patiantur. At Ægyptiis quid in-
 fortunii tandem fuit, cur tam immane facinus admittere auderent?
 An diuturna et atrox fames? an exercitus hostium, vallo et ar-
 mis urbem obsidentium? Si Nilus nollet exundare in agros et
 effundi pro more, ita ut sicca et infecunda Ægyptus foret, an
 poterant eum odiosum et invisum magis reddere, quam si dice-
 retur Ægyptios præ fame coegisse ad humanas carnes vorandas?
 Itane vero imbellis et inutilis plebecula, quæ navigare solet in cym-
 bis ex argilla confectis, easque variis coloribus pictas exiguis remis
 velisque dirigere, tantam exprompsit rabiem, quanta neque Cimbri,
 neque Britones, neque Sarmatæ aut Agathyrsi sævire, omnes cru-
 delissimi, aliquando comperti sunt?

129. Nullum supplicii genus inveniri, nec pœna potest parari
 digna sceleribus populorum istorum, qui per iram ea committunt
 quæ per famem cæteri : mores benignos et humanos a natura ingene-
 ratos fuisse mortalibus, vel inde constat, quod nos proclives finxit
 ad lacrimas. Hæc pars humanæ indolis, hæc alienæ calamitatis com-
 miseratio, omnium animi affectionum optima est. Docet nos igitur
 natura ingemiscere, quum aliquis amicus accusatur, et causam apud

Circumscriptorem, cujus manantia fletu
 Ora puellares faciunt incerta capilli.
 Naturæ imperio gemimus, quum funus adultæ
 Virginis occurrit, vel terra clauditur infans
 Et minor igne rogi : quis enim bonus et face dignus 140
 Arcana, qualem Cereris vult esse sacerdos,
 Ulla aliena sibi credat mala? separat hoc nos
 A grege mutorum : atque ideo venerabile soli
 Sortiti ingenium, divinorumque capaces,
 Atque exercendis capiendisque artibus apti 145
 Sensus a cælesti demissum traximus arce,
 Cujus egent prona et terram spectantia. Mundi
 Principio indulsit communis conditor illis
 Tantum animas, nobis animum quoque, mutuus ut nos
 Affectus petere auxilium et præstare juberet, 150
 Dispersos trahere in populum, migrare vetusto
 De nemore et proavis habitatas relinquere silvas;

indices sordidatus agit : docet deflere calamitatem pupilli vocantis
 in jus perfidum tutorem, cujus faciem lacrymis madentem crines
 longius, ut puellæ gerunt, promissi perturbant, ita ut eum non fa-
 cile agnoscas. Facit eadem naturæ vis, ut in fletum prorumpamus,
 quum virginem immatura morte raptam deferri videmus ad rogam,
 quum infantem terra sepeliri, qui minor est, quam ut rogo impo-
 natur et cremetur. Quis enim vir probus, ac dignus qui tædam gestet
 in Cereris sacris secretis, qualem initiandum vult Cereris sacer-
 dos, quis, inquam, vir probus humanam calamitatem ullam non
 putat ad se aliquo modo pertinere? Hoc discrepamus a muto ani-
 malium grege. Et vero soli mentem numinis beneficio consequuti
 sumus præclaram, admirabilem, et rebus divinis capiendis non mi-
 nus, quam excogitandis poliendisque artibus idoneam. Hanc ab ipso
 cælo ductam hausimus, dum brutis animantibus in humum pronis
 negatur, quibus nimirum orbis primordio a Creatore mundi sola
 data est anima sentiendi et vegetandi vim habens, nobis animus
 etiam intelligentiæ rationisque capax, ut mutua incitati benevo-
 lentia opem et operam ab aliis flagitaremus, eamdemque illis na-
 varemus; ut dissipati antea, in civitates colligeremur, et silvis,

Ædificare domos, Laribus conjungere nostris

Tectum aliud, tutos vicino limine somnos

Ut collata daret fiducia; proteggere armis 155

Lapsum, aut ingenti nutantem vulnere civem,

Communi dare signa tuba, defendier îdem

Turribus, atque una portarum clave teneri.

Sed jam serpentum major concordia : parcit

Cognatis maculis similis fera : quando leoni 160

Fortior eripuit vitam leo? quo nemore umquam

Exspiravit aper majoris dentibus apri?

Indica tigris agit rabida cum tigride pacem

Perpetuam; sævis inter se convenit ursis.

Ast homini ferrum letale incude nefanda 165

Produxisse parum est; quum rastra et sarcula tantum

Adsueti coquere, et marris ac vomere lassi

Nescierint primi gladios extundere fabri.

Adspicimus populos, quorum non sufficit iræ

Occidisse aliquem; sed pectora, brachia, vultum 170

Crediderint genus esse cibi : quid diceret ergo,

quas nostri majores incolebant, relictis, domos condere, alias aliis adnectere, et ita majori securitate somnum capere, propter mutuam ædium nostris conjunctarum fidentiam, possemus : ut civem quemlibet, aut prostratum, aut præ grandi vulnere titubantem proteggere, bellum conjunctis viribus et buccinis inferre, iisdem mœnibus ac propugnaculis hostem arcere, et ejusdem civitatis clausa porta contineri.

159. Nunc major inter angues, quam inter homines consensio est. Feræ non sæviunt in feras eadem pelle contextas. Quandoam leoni leo robustior vitam eripuit? Qua in silva grandior aper aprum dentibus laceravit? Tigris Indica cum aliis tigridibus etsi furibunda pacem colit: inter ursos concordia viget. Hominum vero crudelitas non satis habet ferrum in enses nefandas fabricasse, quum primi fabri ferrarii gladios coquere ignorarent, ac rustica tantum instrumenta, rastra, sarculos, marras et vomeres producerent. Sed videmus etiam gentes integras, quibus ira succensis tam parum sit homines mactasse, ut eorum membra, vultum et

Vel quo non fugeret, si nunc hæc monstra videret
Pythagoras, cunctis animalibus abstinuit qui
Tamquam homine, et ventri indulsit non omne legumen?

pectus in vicem alimentorum vorare sustineant. Quas igitur in voces non erumperet, quo se non abderet, si hæc portenta cerneret, Pythagoras? qui carnibus animalium vesci non magis quam hominum ipsorum, timuit; immo etiam qui omnibus oleribus promiscue uti stomacho non permisit.

VARIÆ LECTIONES

ET NOTÆ

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM.

NOT. 1. *Volusius Bithynicus*, e Bithynia oriundus, amicus Juvenalis, nobis ignotus. Alius *Volusius*, malus poeta, notus ex Catulli carm. XXXVI, ubi vid. Doering. Alii quoque memorantur, Tac. Ann. XIII, 30, et XIV, 56 (ad quæ loca vid. Lips.); III, 30, et XIII, 25, XIV, 46. Nostrum fuisse eum, ad quem Plutarch. libellum scripserit πρὸς Βιθυνικὸν περὶ φιλίας (vid. Suid.), suspicabatur C. Vales. — *Quis nescit, qualia demens Ægyptus portenta colat*; minus acerbè Cic. Tusc. Qu. V, 27: « Ægyptiorum, inquit, morem quis ignorat? quorum imbutæ mentes pravitatis erroribus quamvis carnificinam prius subierint, quam ibim, aut aspidem, aut felem, aut canem, aut crocodilum, violent; quorum etiam si imprudentes quidpiam fecerint, pœnam nullam recusent. » Eundem Ægyptiorum morem cultumque animalium, anguillæ, bovis, suum, canis, felis, muris et ibis, asperioribus facetiis perstrinxere Antiphanes, Anaxandrides et Timocles, quorum versus nobis servavit Athenæus, VII, 13, pag. 300 (VII, 55; tom. III, pag. 94, 95, ed. Schweigh.). — Vim Juvenalis satiricam feliciter æmulatus est Boileau, Sat. VIII, vs. 267:

« .... Cent fois la bête a vu l'homme hypocondre
 « Adorer le métal que lui-même il fit fondre;
 « A vu dans un pays les timides mortels
 « Trembler aux pieds d'un singe assis sur leurs antels;
 « Et sur les bords du Nil les peuples imbeciles,
 « L'encensoir à la main, chercher les crocodiles. »

ED.

NOT. 2. *Portenta*, quæ omnigenum *Deûm monstra* dixit Virg. *Æneid.* VIII, 698. *Portentificas animalium figuras*, Lactant. de Orig. erroris, II, 14. — *Horrificos quos prodigialia cogunt Credere monstra Deos*, Prudent. contra Symm. I. *Ægyptia illa, non numina, sed portenta* Minuc. Octav. pag. 236. Conf. Lucian. de Sacrific. c. 14, 15, ubi hæc portenta deorum ridet: ἦν δ' ἐς τὴν Αἰγυπτὸν ἔλθης, τότε δὴ, τότε ὅψει πολλὰ τὰ σεμνὰ καὶ ὡς ἀληθῶς ἀξια τοῦ οὐρανοῦ· κριοπρόσωπον μὲν τὸν Δία, κυνοπρόσωπον δὲ τὸν βελτιστον Ἑρμῆν, καὶ τὸν Πᾶνα ὄλον τράγον, καὶ ἴβιν τινὰ καὶ κροκόδειλον ἑτερον, καὶ πύθηκον, etc. Eadem vero portenta etiam India coluit: neque *dementior*

Ægypti, quam Græciæ et Romæ, religio fuit ob cultum animalium. Ipsa quoque Roma Ægyptiorum sacra adscivit: quod notat Lucan. VIII, 83^a seq. Quædam autem animalia ab omnibus colebantur Ægyptiis, e terrestribus hos, feles, canis; ex aquatilibus lepidotus, lutra, anguilla, etc.; e volatilibus accipiter, etc.: alia a quibusdam populis, ut ovis a Saitis et Thebanis, capra et hircus a Mendesiis, aquila a Thebanis, lupo a Lycopolitanis, hippopotamus a Papremitis, etc.¹ Hæc religionis diversitas sæpe odium, rixas, cædes ac bella peperit;² quale fuit odium, idque vetus et immortale, ac bellum inter *Tentyritas* atque *Coptitas* ortum, quod infra vs. 33 seq. describitur. Simile bellum sua ætate exstitisse memorat Plut. de Is. et Osir. Opp. tom. II, pag. 380. Οἱ ὀξύρυγχιται καθ' ἑμᾶς, τῶν Κυνοπολιτῶν τὸν ὀξύρυγχον ἰχθὺν ἰσθιόντων, κύνας συλλαβόντες καὶ θύσαντες, ὡς ἱερῖον κατέφαγον. Ἐκ δὲ τούτου καταστάντες εἰς πόλεμον, ἀλλήλους διέθικαν κακῶς, καὶ ὕστερον ὑπὸ Ῥωμαίων κολαζόμενοι διετίθησαν. Romanis quoque ipsis aliquando, simili de causa, adversus Ægyptios arma fuisse capienda, docet Ælianus Hist. Anim. XI, 26. Conf. Pierius Hieroglyph. XXXI extr. Idem Plutarchus loc. cit. et Diodor. II, 4, tradunt, priscos reges, rebellante frequenter populo, Ægyptum divisisse in varias partes singulisque edixisse, quæ separatim colerent animalia, ut inter se dissidentes non in Principes conspirarent. — *Crocodilos adorant*, quia et Ægyptum securum præstant ab Arabiæ Libyæque latronibus, qui metu horum animalium perterriti, Nilum trajicere non conantur, et Menam regem ab impetu et furore canum defendisse dicuntur; quas rationes affert Diodor. II, 4. *Crocodilon adorant pars hæc Ægypti*, etc. Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Λιγυπτίων ἱερῖ εἰσι οἱ κροκόδειλοι, τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἅτε πολέμους περιέπουσι. οἱ δὲ περὶ τὴν Θήβαν (ut Ombitæ in nomo Thebano) καὶ τὴν Μοῖριος λίμνην οἰκίοντες καὶ κάρτα ἤγνηται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς..... οἱ δὲ περὶ Ἐλεφαντίνην πόλιν οἰκίοντες καὶ ἰσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἠγερόμενοι ἱρούς εἶναι, Herodot. II, 69. « Gens hominum est huic bellus adversa in ipso Nilo Tentyritæ ab insula, in qua habitat, appellata. Mensura eorum parva, sed præsentia animi

¹ De religione Ægyptiorum ejusque ritibus vid. *Creuzer's Symbolik*, t. I, pag. 248—322, 357 seq.; tom. II, pag. 145, 338; tom. III, pag. 77 seq. — Vid. ad Tibull. nostræ edit. Exc. I, Ep.—De cultu illo animalium ejusque causis vid. Lucian. de Astrolog. c. 5—7; Cic. Nat. Deor. I, 36; Diod. II, 4; Strab. XVII; Herod. II, 65—76; *Jablonski Panth. Ægypt.* IV, 4, tom. II, pag. 260 et Proleg. pag. 19—23, et 83—87 (ubi monet, animalia, tam viva quam inanimata, deorum

tantum symbola fuisse); *Meiners vermischte Schriften*, tom. I, pag. 204—224; ejusdem *Grundriss der Gesch. aller Relig.* pag. 32 seq. edit. sec. *Baumgärtners Gesch. der vier ältesten Götth. des Orients*, pag. XXIV seq. *Heeren's Ideen über die Politik und den Handel der alten Völker*, tom. II, part. I, pag. 635 seq.

² Vid. Diod. II, 4; Strab. XVII; et Herod. II, 65.

³ Vid. Dio Cass. XLII, 34, et Athan. in libro contra Gentes.

in hoc tantum usu (*forte* tanto ausu) mira. Terribilis hæc contra fugientes bellua est, fugax contra insequentes: sed adversum ire soli hi audent, Quin etiam flumini innatant; dorsoque equitantium modo impositi, hiantibus resupino capite ad morsum, addita in os clava, dextra ac læva tenentes extrema ejus utrimque, ut frenis in terram agunt captivos. ac voce etiam sola terribitos, cogunt evomere recentia corpora ad sepulturam. Itaque uni ei insulæ crocodili non adnatant; olfactuque ejus generis hominum, ut Psyllorum serpentes, fugantur. Ita Plin. VIII, 25, seu 38.¹ — *Coptitæ* contra (vid. Ælian. Hist. Anim. X, 24) et *Ombitæ* (vid. Ælian. X, 21), et Arsinoitæ (vid. Strab. XVII, pag. 558), alique crocodilos religiosius colebant ritibus, et parentes non modo patienter ferebant liberos suos ab illis raptos devorari, sed honori quoque id sibi ducebant superque ea re lætabantur.² Hinc bellum inter *Tentyriatæ* et *Coptitæ* ortum videtur, quod describitur infra vs. 33 seq. Ab illis præterea accipitrem cultum, ab his vero in eorum odium crucifixum esse, tradit Ælianus. Ex his vero, quæ modo dixi, intelligitur, non opus esse crocodilorum cultum referre ad unam tantum eorum speciem, quæ parva ac terrestris sit, nec hominem lædat, quæque οὐχὺς seu οὐχὺς dicta et in antris puteisque, ut mansuescerent, a Diospolitis educata sit.³

VARIÆ LECTIONES. 3. *Ibis*, 45, 49, 60, 64.

NOT. 3. *Illa*, alia pars, adeoque non tota Ægyptus, quod alii memorant. *Pavet*, religiose colit: nam religio sæpe dicitur *pavor*, *metus*, *timor*, *formido*, *horror*, δεινδαμονία, *Gottesfurcht*; gallice, *la crainte de Dieu*, etc. quoniam ferarum gentium religio metu magis, quam amore divini numinis continetur. — *Ibis* (Tantalus Linn.) avis ciconiæ fere similis et utilissima Ægyptiis, quia ranas, serpentes, bruchos, locustas aliaque insecta et amphibia innumera, quibus Ægyptus, post inundationem potissimum Nili, infestatur, devorat ac delet; unde h. l. *satura serpentibus* dicitur. Ibes maximam vim serpentium conficiunt, quum sint aves excelsæ, cruribus rigidis, corneo proceroque rostro: avertunt pestem ab Ægypto, quum volucres angues ex vastitate Libyæ vento Africo invectas interficiunt atque consumunt; ex quo fit, ut illæ nec morsu vivæ noceant, nec odore mortuæ, Cic. Nat. Deor. I, 36.⁴ Ibes crocodilis

¹ Conf. ejusdem XXVIII, 3, seu 6; Steph. Byz. v. Τεντυρίαι ibique in tpp. Sen. Nat. Quæst. IV, 2; Ælian. Hist. An. X, 21 et 24; Strab. l. XVII.

² Vid. Ælian. ll. II. et Maximi Tyrii Dissert. XXXIX, pag. 456.

³ De qua vid. Strab. XVII, p. 558; Steph. Byzant. v. Διὸς πόλις; Spanhem. de usu et præst. num. Diss. III, p. 149, 160, edit. secund. Jablonski Panth.

Ægypt. V, 2, tom. III, pag. 70, 71.

⁴ Conf. Diodor. II, 4; Mela, III, 8; Plin. X, 28 seu 40; Salmas. ad Solin. c. 34; Herodot. II, 75, 76; Jablonski Panth. Ægypt. V, 5, tom. III, pag. 161 seq. Blumenbach in *Philosophical Transactions*, ann. 1794; Larcher, ad Herod. tom. II, pag. 325 — 330; Böttigeri Sabina, p. XVII, edit. prim.

etiam inimicas esse et, si pennæ earum crocodilis admoveantur, hos protenus obtorpescere, tradit Ælian. de Anim. X, 21, et 24.

NOR. 4. *Cercopithecus simia caudata* (*Meerkatze*), a χέρκος, *cauda*, et πίθηκος, *simia*, sic dicta, nigro capite et pilo asinino (Plin. VIII, 21, seu 30), quam vel Thebis, vel in aliis Ægypti oppidis cultam esse, non aliunde, quod sciam, constat. Juxta Nilum tamen scribit Solinus multos simios nasci, et cercopithecus adorari in Arabia ad ¹ Memnonium; Brit.

VAR. 5. *Memnone*, 21—23, 65. Ita ubivis scribendum putabat Harduin. ad Plin. VI, 30, seu 35; X, 26, seu 37; XXXVI, 7, seu 11.

NOR. 5. Designantur Thebæ Ægyptiæ, ubi in templo Serapidis colossus fuit, vel saxea *Memnonis effigies* (e nigro marmore et forma hominis sedentis), quæ, solis orientis percussa radiis, sonum citharæ similem edidisse dicitur, et adhuc exstat. ² Qui miraculum rei augent, sonum illum, quarto adhuc sæculo post Christ. nat. auditum, dicunt oriente sole lætum, occidente lugubrem fuisse, vel adeo vocem hominis, et quidem canentis vel clamantis vel querentis. — *Memnon* autem Ægyptius solis orientis symbolum fuit, et nomen ejus corruptum tractatumque ad res quoque Trojanas ingenio poetarum, qui eum Tithoni et Auroræ filium fecere. ³ — *Chordæ magicæ*, hoc est, statua, quæ magica arte sonum vocalem, instar chordarum citharæ, edere credebatur. Τὸ ἄγαλμα κάθηται τε καὶ ἀνά πᾶσαν ἡμέραν ἀνίσχοντος ἡλίου βοᾷ, καὶ τὸν ἦχον μάλιστα εἰκάσκει τις κιθάρας ἢ λύρας ῥαγίστης χορδῆς, Pausan. I, 42. — *Memnone dimidio*, hoc est, in statua, quæ non integra est, sed dimidiata (vid. ad III, 219); quod terræ motui tribuit Strabo l. c. sed Cambysei Pausan. l. l. et vetus Schol. cujus glossa est hæc: « Memnonis ex ære statua, citharam tenens, certis horis canebat. Hanc Cambyses rex jussit aperiri, existimans mechanicum aliquod esse, quod intra statuam lateret: nihilominus tamen

¹ Grægeus *cercopithecum* putat h. loc. cynocephalum dici, quod is ejusdem prope formæ ac figuræ sitidemque Ægyptiis sacerrimum animal, teste Jo. Pierio Hieroglyph. lib. VI.

² Vid. Philostr. in Heroic. c. 4; in Icon. I, 7, et in Vita Apollon. VI, 3 et 4; Callistrat. Stat. I, pag. 891; IX, pag. 901; Tzet. Chil. VI, Hist. 64; Plin. XXXVI, 7 seu 11; Tacit. Ann. II, 61; Luciani Toxaris c. 27; inpr. Strab. XVII, p. 818, al. 1170, 1171; Pausan. I, 42; Pocockii *Description of the East*, tom. I, pag. 101, 102, tab. 26, 27; ejusd. *Inscript. antt. cap. 9*;

Jablonski de Memnone, pag. 58 et 83—117, et qui post illos verum fabulosæ narrationis sensum enucleare conati sunt, de *Feltheim Von der Memnon-Säule*, Dornedden in libro, cui titulus est: Phamenophis Goett. 1797, et *Langlès* in nova editione Itinerar. Nordeni: *Voyage d'Égypte et de Nubie*, Paris. 1795, tom. II, pag. 159 seq. et *Creuser's Symbolik*, tom. I, pag. 307, et tom. IV, pag. 429.

³ Vid. *Jablonski* loc. laud. et Heyn. Excurs. XIX, et XXVI, ad Virg. *Æn.* I (edit. nost. vol. II, p. 283—283. Ed.), et notæ ad Apollod. III, 12, 14.

aperta statua, quæ erat magice consecrata, horis statutis sonum reddidit. Ideo *dimidio* dixit, id est aperto et diviso. » Schol. nondum editus, quem Douza ad Catull. laudavit : « Statua, inquit, Memnonis filii Aurore ita arte quadam mechanica composita, ut humana voce Regem et Solem salutaret. Postea rex Cambyzes volens hanc rem cognoscere, partem status abacidit, et sic postea Solem tantum, non etiam Regem salutabat : unde *dimidio Memnone* dixit. »

NOT. 6. *Thebe*, Θῆβη, Διὸς πόλις, vulgo *Thebæ*, et quidem non Bœotiar vel aliarum regionum urbs sic dicta (vid. ad XIII, 27), sed antiquissima hujus nominis urbs Ægypti, unde hoc loco *vetus*. Cf. Diodor. II, 1. Θῆβαι Αἰγύπτου ἑκατόμυλοι. Hom. II. IX, 383. — *portis centum*, hoc est multis, ut ἑκατόμυλοι Κρήτη et al. Cf. Koeppen. ad Hom. loc. cit., et Diodor. I, 45. qui tamen lib. II. c. 1. *portas centum* dixit quorumdam sententia totidem esse templorum januas. Alii tot aulas vel domos principum innui existimant; vid. Mela I, 9. — *Jacet obruta*, ruderibus seu ruinis; diruta a Cambyse; vid. Plin. XXXVI, 9 seu 14, 2; Diodor. II, 1 (qui et regiam sedem inde Memphin tradit translatam esse). Bochart. Geogr. sacr. p. m. 314 seq., et de *veterum Thebarum magnis vestigiis*. Tac. Ann. II, 60; Strab. XVII, pag. 816; et Itineraria Pauli Lucæ, Pocockii, Savarii et inp. Nordeni (*Drawings of ruins and statues at Thebes*, Lond. 1741. 4.) — Adeas inprimis mappam geographicam a viro clar. *Barbié du Bocage* descriptam, et hujus editionis Q. Curtio subjunctam, vol. I, pag. 45. Ed.

VAR. 7. *Illic cæruleos, nec piscem fluminis*, 23. *Illic cæruleos, hic piscem fluminis, illi*, 4 et 9. *Cæruleum* emend. Nic. Heins. ad Virg. Æneid. III, 329, ad Prop. II, 12, 1, et 23, 101 (al. 32, 45), et ad Claud. land. Stilic. II, 167, quibus locis docet, literam *m* produci propter hiatum et cæsuram, neglecta ecthlipsi. Conf. supra ad I, 151; II, 26; IX, 118, et XII, 36. Refragatur his Schrader. Emendatt. pag. 136 seq. ubi monet, Grammaticos, præstantiores quidem, nihil ejusmodi tradere, adeoque loca, quibus viri docti se tueantur, aut suspecta esse, aut perspicue mendosa. Meo qualicumque judicio talia si et excusanda, tamen non sine necessitate obtrudenda sunt poetæ, et, quamvis illa emendatio Heinsii arridere possit, ut Juvenalis junxerit duo verba sing. num. *cæruleum*, scil. piscem et *piscem fluminis*, leviori mutatione nitori carminis (si nitor est, nec potius nostra lectio, quæ doctior est, magis placet multis) consuli poterit, si reposueris : *Illic cæruleos, hic pisces fluminis*. Ita sibi respondent *pisces cærulei*, hoc est, maris cærulei seu marini, ac *pisces fluminis* : et nunc video, ita legi in Cod. 15. — *Illic æluros* non male corrig. Brodæus Miscell. VII, 2, probb. Lindenbr. Nonio (de Esu piscium, c. 2), Schurzfl. et Plathnero, quoniam non satis constet, marinos pisces ab Ægyptiis cultos fuisse, et ex ipsorum potius religione Jove nihil dignum in mari gigni posse docuerit Plato, et ex eo Pierius Hieroglyph. lib. XXXI pr. *Felis* contra, quæ Græcia dicitur αἰλουρος (et hinc quoque *ælurus*, Gell. XX, 8, et Hygin. Astronom. II, 28, ubi vid. Muncker.), Babasti Ægyptiorum, seu Lunæ sacra fuit ejusque

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 385

viva quædam imago; vid. Herod. II, 66, 67; Athen. loc. laud. in Comment. ad vs. 1; Plutarch. de Isid. et Osirid. pag. 376; Diodor. I, et II; Jablonski Panth. Ægypt. III, 3, § 3 seq. pag. 60, et 66—71. Vulgatam vero lectionem tuentur Grang. et Scaliger. ad Tiball. I, 7, 14, et aptius sibi h. loc. opponuntur *piscēs cærulei*, seu maris et *fluminis*. Vellem tamen aliorum scriptorum locis probari posset, cultum piscium marinorum Ægyptiis in usu fuisse. — Cramer monet, vetustatem lectionis *cæruleos* testimonio firmari posse Papiæ, apud quem: *cæruleus bestia marina*, plane ut in gl. Vossiani MS. Cod. « *Cæruleus*, bestia marina Juvenali, » notante Fabricio in ora libri sui. *Cerulos* quoque, tanquam proprium nomen piscis, quædam antiqua exemplaria habuisse, alter Papiæ locus probare videtur: « *Ceruli* dicuntur quidam pisces in Ægypto, » quod si aliunde quoque demonstrari posset, non amplius foret ut de lectione dubitaretur. Ed.

NOT. 7. *Illic cæruleos*, hoc est, maris *piscēs*. *Piscem fluminis*, Nili, v. c. τὸν λιπιδωτὸν, τὴν ἑγχαλυν, τὸν ὀξύρυγχον, τὸν λάτον et al. vid. Herodot. II, 72; Strab. XVII, pag. 812; Jablonski Panth. Æg. tom. II, pag. 87.

NOT. 8. Notatur ridicula religio hominum, qui canes colant, comites Dianæ venatricis, non vero dominam eorum et venationis deam, Dianam. — *Canis* in Ægypto animal sacrum, inpr. Cynopolitis, dedicatumque Anubidi cynocephalo; vide ad VI, 534. Κυνῶν πόλις Αἰγυπτία πόλις, ἐν ᾗ πόλις ὁ Ἄνουβις τιμᾶται, Steph. de Urb.; Lactantius de falsa Sap. V, 20, tradit, canes in tanto apud Ægyptios honore fuisse, ut, si in domo aliqua canis moreretur, omnes in ea toto corpore raderentur, quod maximi fuerit luctus indicium. Verba *nemo Dianam veneratur* pathice magis et ironice, quam vere dicta putant, quod Ægyptii Bubastin coluerint, quæ Ἄρτιμις Græcorum seu Romanorum Diana fuerit. Ita certe Bubastin interpretantur Herodot. II, 156, alique scriptores veteres, quos laudat Jablonski Panth. Ægypt. III, 3, tom. II, pag. 59 seq. Idem tamen vir doctus bene de hoc loc. ibid. pag. 58, ita disputavit: « Potest hic esse verborum illorum sensus, oppida permulta colere *canem*, Anubim videlicet, in quibus tamen nullus Bubasti vel Dianæ cultus offerretur. Aut potuit poeta id intelligere de *Diana* Græcorum et Romanorum, montium nemorumque custode et venatorum præside, quam sane in *Bubasti* sua (symbolo novilunii) Ægyptii non venerabantur. Forte etiam tempore illo, quo scribebat Juvenalis, sacra Bubastia, olim Ægyptiis sacro sancta summaque solennitate ac lætitia celebrata, a pristino splendore magnopere desciverant neglectaque jacebant. Neque etiam scriptor aliquis ætate illa junior nunc mihi succurrit, qui de sacris illius Dæ, seu suo etiamnum ævo celebratis, loquatur. Non mediocriter suspicionem hanc augeat Strabo XVII, pag. 353, ubi loquens de urbe Bubasto solum ejus nomen commemorat, templi vero ibidem visendi sumptuosi et vere admirandi mentionem plane nullam injicit. »

VAR. 9. *Ac frangere*, 10, 12, 16—20, 22—25, 45—50, 54—69, 71—74, 77.

386 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 9. Non animalia tantum sacra erant Ægyptiis, sed arbores etiam et plantæ, *porrum*, *cæpa*, allium, lens, faba, etc. Conf. Diodor. II, 4; Plin. XIX, 6 seu 32 (*Allium cæpasque inter Deos in iurejurando habet Ægyptus*); ibique Hard. Neque tamen, quod poeta hoc loco ridet, has plantas in deos retulisse divinumque iis cultum tribuisse videntur Ægypti; quod nec Plinium loc. laud. sibi persuasisse crediderim, cujus verba etiam hoc sensu accipi possunt: Ægyptii non modo per deos jurant, sed per allium quoque et cæpas. Id forte eandem ob causam fecerunt, ob quam Rhadamanthus iussisse dicitur, per anserem vel canem vel arietem, plantarum aliave hujus generis jurare; ut scilicet nemo temere nomine divino ad res quascunque abuteretur. ¹ Ægyptii plantas, supra memoratas, vilitudini forte noxias esse putarunt (conf. Diodor. loc. cit.), et sacras hinc fecerunt, ut nemo eas ederet; vel alias ob causas iis abstinerunt. Carnefas duxerint *cæpas* edere, docent Plut. de Is. et Osir. Opp. tom. II, pag. 353. E. F. (Οἱ δὲ ἱερεῖς ἀφοσιοῦνται καὶ δυσχεραίνουσι καὶ τὸ πρόμνην παραφυλάττοντες, ὅτι τῆς σιλήνης φθινοῦς μόνον, εὐτροφεῖν τούτο καὶ τέλεινα πέφυκεν. Ἔστι δὲ πρόσφορον οὗτα ἀγνεύουσιν οὗτα ἰορταῖουσι, τοῖς μὲν, ὅτι διψῇν, τοῖς δὲ, ὅτι θαρρύνει ποιεῖ τοὺς προσκαρμμένους.) et ex eo Gell. XX, 7, al. 8.

NOT. 10. Salsa, sed injusta, opinor, irrisio ridiculæ superstitionis. — *O sanctas*, religiosas, *gentes*, *σαρκαστικῶς*, ut *o sancta simplicitas*! — Eadem expressit nostras Boileau in Sat. XII, non adeo feliciter cæteris adjecta, quamvis ibi quoque veteris athletæ vires interdum appareant. Sic ille:

- « On vit le peuple fou, qui du Nil boit les eaux,
- « Adorer les serpens, les poissons, les oiseaux;
- « Aux chiens, aux chats, aux boues, offrir des sacrifices,
- « Conjurant l'ail, l'ognon, d'être à ses vœux propices,
- « Et croire follement maîtres de ses destins
- « Ces dieux nés du fumier porté dans ses jardins. »

Es.

NOT. 11. *Lanatis animalibus abstinet omnis mensa*, hoc est, ovium es abstinet omnis Ægyptus, et quidem, si Diodor. II, 4, fides habenda, quoniam his edunt fetus et lac, caseum lanamque hominibus præbent, adeoque propter summam utilitatem; vel propter primum signum Zodiacy, ovis vel arietis, quem sol ingreditur, figura expressum; unde etiam Saitis ac Thebæis aries vel ovis sacra erat et in templo Jovis Thebæi seu *Amun*, tanquam viva Ammonis imago, nutriebatur, de quo vid. Herodot. II, 42; Strab. XVII, pag. 559; Lucian. de Astrolog. c. 7; Jablonski Panth. Æg. I, 3, et II, 3, tom. I, pag. 74, 75 et 161—173.

VAR. 12. *Fœtum violare*, 45.

NOT. 12. *Capra et potissimum caper*, seu *hircus*, animal sacrum

¹ Vid. Eustath. ad Hom. Odyss. v, Ægyp. V, tom. III, pag. 8, 9, et Harp. p. 3871, ed. Rom. Jablonski Panth. duin. loc. cit.

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 387

Ægyptiis, præcipue *Mendesiiis*, quorum sanctissimus deus fuit *Mendes*, symbolum vis sativæ ac genitivæ, quæ in natura inest, vel fecunditatis fertilitatisque, qua mundus noster conservatur; unde hircus, tanquam viva *Mendetis* imago, colebatur in magnifico templo, quod in honorem *Mendetis* exstructum erat in metropoli *Mendesiorum* *Thmui*, quæ etiam a numine tutelari *Mendes* dicebatur. Conf. *Herodot.* II, 46 (qui hircum quoque in *Ægyptiorum* lingua *Μένδην* appellari tradit); *Suidas*, voc. *Μένδην*; *Bochart. Hieroz.* part. I, lib. II, c. 43; et *Jablonski Panth. Æg.* II, 7, tom. I, pag. 272 — 289. *Μενδῆσιοι τὸν Πάνα τιμᾶσι καὶ τὸν τράγον*, *Steph.*

NOR. 13. Nefas in *Ægypto* animalibus, sed fas humanis carnibus vesci! Hinc omnis et justa poetæ indignatio, quam per totam effudit satiram et quæ ad hanc scribendam eum impulit. Conf. *Diodorum*, II, 4, qui tradit, fame olim *Ægyptios* premente, multos fuisse, qui humanam ederent carnem et ab animalibus sacris abstinerent. Neque tamen omnes *Ægyptii* nefas duxerunt quibuscumque animalibus vesci, sed alia gens aliis iisque sacris et quæ vivæ *Deorum* imagines essent. Illa quoque dementia immanisque crudelitas, cujus insigne exemplum inf. vs. 33 seq. commemoratur, non omnibus *Ægyptiis* exprobrari protest: et minus mira videri debet, quoniam ex religione profecta est. Ab hominibus enim, quorum mentes superstitione aut perversis de *Diis* rebusque divinis opinionibus imbutæ sint, inhumanitate ac sævitia omnem superari posse barbariam, historia mediæ, quod dicitur, et vel nostri ævi docet. Conf. *Lessingii Nathan.*

ANAL. 13—32. Quæ *Ulysses Alcinoos*, *Phæacum* regi, a quo exceptus erat hospitio (*Hom. Odys.* VI—XIII), *super cœnam*, h. e. inter cœnam, seu cœnandum, narravit de inhumanitate et ἀνθρωποφαγίᾳ *Cyclopum*, inpr. *Polyphemi*, et *Lastrygonum*, ferarum *Siciliæ* et *Italiæ* gentium (*Hom. Odys.* IX, 106—125, 180—542, et X, 80—132), etsi fabulosa videbantur ipsis *Phæacibus*, tamen minus atrocia sunt, quam quæ his temporibus in *Ægypto* contigerunt quæque de *Tentyræis* referam. *Ægyptii*, sapientiæ fama olim clarissimi, barbaris comparantur populis: quæ tamen comparatio proprie non nisi ad *Tentyræos* et crudelitatem, ex religione natam, spectat.

NOR. 13 seq. Conf. *Lucian.* ver. hist. I, 3. Ἀρχηγὸς δὲ αὐτοῖς (*Ctesias* et *Iambulo*, quī fabulose multa narrarunt) καὶ διδάσκαλος τῆς τοιαύτης βωμολοχίας ὁ τοῦ Ὀμήρου Ὀδυσσεύς, τοῖς περὶ τὸν Ἀλκίνοον διηγούμενος ἀνέμωιν τε δουλείαν καὶ μονοφθαλμούς καὶ ὠμοφάγους καὶ ἀγρίους τινὰς ἀνθρώπους, ἔτι δὲ πολυκεφάλαια ζῶα καὶ τὰς ὑπὸ φαρμάκων τῶν ἑταίρων μεταβολὰς, οἷα πολλὰ ἐκείνος πρὸς ἰδιώτας τοὺς Φαίλακας ἐπερατεύσατο. — *Aitonio* novitate et miraculo rerum, quas *Ulysses* narrabat. — *Tale facinus*, scil. ἀνθρωποφαγίαν *Polyphemi* et *Antiphatis*.

VAN. 14. Narravit, 22. — *Ulixes* recepi ex 17, 19, 20, 58. *Ulyxes*, 23, 46, 47. Vulgo *Ulysses*. Cf. ad IX, 65, et XI, 31. — **VAN. 15.** Atque pro aut, 16.

388   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

. NOT. 15. *Bilem*, iram et indignationem. — *Quibusdam* convivis, Phæacibus discumbentibus.

VAR. 16. *Moveat*, 62, 68, 71, 73.

NOT. 16. *Aretalogus*, qui de virtute sua (ἀρετῇ) rebusque a se gestis multa prædicat, qualis fuit miles ille gloriosus Planti.¹

ANAL. 16—23. Verba cujusdam e Phæacibus accumbentibus, fabulosa hæc audientis; quod ex vs. 24, intelligitur. Egregie autem augetur miraculum rei eo, quod vel rudi feroque populo Ulysses mendax videtur aretalogus; sed, quod facete poeta vs. 24, 25, addit, iis tantum convivis Alcinoi, qui *nondum ebrii* erant. Ipsa quoque Phæacis hujus oratio festiva ac præclara.

VAR. 17. *Scylla pro sæva* conjicit Schrader.

ANAL. 17—22. Memorantur fabulosa, quæ Ulysses Alcinoi narravit de Charybdi, Læstrygonibus, Cyclopiis, Scylla, Symplegadis, utribus Æoli et Circe.

NOT. 17. *Charybdis* propr. vehementior fluxus undarum, quæ a septentrione in Austrum, acrioribus potissimum ventis australibus, qui eas repellunt, ad scopulum, ex adverso Scyllæ positum, alliduntur.²—*Vera Charybdi*, non fabulosa, qualem adumbravit Ulysses ap. Homer. loc. laud. — *Abicit ἀρχαῖος* et metri causa dictum pro *abjicit*, ut passim omnia ex *jacio* composita, *subicere*, *inicere*, *adicere*, *proicere*, *conicere*, *obicere*, unde *obices* et *subices*.³

VAR. 18. *Læstrigones*, 13, 16, 24. — *Cyclopes*, 13, 16, 24. *Et Cyclopas*, 10, 11, 17—20, 25, 27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, et XX MSS. Paria quod arridebat Schurzfl. et Ach. ut exprimeretur res ipsa, grandis scil. Cyclopii vastitas et moles quadrata, versu spondaico durum sonante.

¹ Conf. Sueton. Aug. cap. 74, ubi Casaubonus *aretalogos* monet parasitos esse philosophos, qui de virtutibus disputare soliti sint apud mensas divitum: quos *circulatores* vocat Seneca Epist. 29. Sed vid. *Ernesti* ad Sueton. loc. cit. Turneb. Advers. X, 12. *Aretalogus*, inquit, non tam videtur a virtute (ἀρετῇ) dici, quam ab ἀρετῆς, id est, gratus et placens, qui narrationes et fabellas acroamataque auribus auditorum grata loquitur: proinde et nugatores eo etiam nomine et garruli censentur, quum usu veniat persæpe, ut scurræ illi nugentur et

garriant. Idem perperam putabat, *aretalogum* hic a Juvenale vocari Ulysem ex *Arete*, uxore Alcinoi; hujus autem nominis priores syllabæ producantur.

² Conf. Hom. Odyss. XII, 73 seq. 101 seq. 235 seq. Cluver. Sicil. Ant. I, 5; Heyn. ad Virg. Æneid. III, 240 seq. et Herrmanni Mytholog. tom. I, pag. 374.

³ Vid. Intpp. l. class. Gell. IV, 17; Spalding. ad Quint. I, 4, 11; Broeck. et Heyn. ad Tibull. I, 8 (9), 54; Munker. ad Fulgent. II, 4; III, 6; Duker. ad Flor. I, 10, 5.

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 389

NOT. 18. *Læstrygones*, ferus populus, cujus reges Lamus et Antiphates fuere ac prisca sedes Formiæ, opp. Latii in finibus Campaniæ (hod. *Mola*, in *Terra di Lavoro*), prope Caietam (nunc *Gaeta*) in intimo sinus Caietani seu Formiani recessu.¹ — *Cyclopes* fera Siciliæ gens, quæ, æque ac *Læstrygones*, carne humana vesci solebat.² — Notissimus eorum Polyphemus, qui Ulyssis socios devorasse dicitur. Conf. ad IX, 64, 65.

VAR. 19. *Procurrentia saxa* conj. quidam male; vid. Heins. ad Ovid. Met. VII, 62.

NOT. 19. *Scylla* rupes ad litus Italiæ, versus Scyllæum opp., cui humana forte olim forma fuit.³ — *Citius Scyllam crediderim*, etc. vid. ad X, 120. — *Saxa Cyaneæ*, Κυάνεαι scil. πέτραι, petræ seu cautes, dum insulæ vel potius cautes sub ingressum Ponti Euxini seu Bospori Thracii, a cæruleo vel maris colore sic appellatæ (vid. Schol. Apollon. ad lib. II, 318), quæ olim non sine periculo transeuntium inter se concurrisse feruntur (unde et *Ιλαρχταί*, vagæ, errantes, Συμπληγάδες et Συνδρομάδες dictæ), sed Argonautis transgressis immobiles stetiæ (Apollon. II, 309 seq. 551—610). Fabulosa narratio de concursu earum inde orta, quod tam parvo (XX stadiorum) discretæ erant intervallo, ut, potissimum iis, qui eminus eas conspicerent, concurrere quasi inter se aut collidi viderentur (vid. Strab. III, pag. 149, et VII, pag. 319), vel ut ex adverso intrantibus geminæ cernerentur paulumque deflexa acie coeuntium speciem præberent (ita Plin. IV, 13, seu 27); vel denique, quod situs earum sub navigationis per Pontum Euxinum initia incertus habebatur, ita ut errare per mare crederentur (quæ est sententia Heynii ad Apollod. I, 9, 22). Ita etiam Argonautarum navigatione immobiles aut stabiles factæ perhibentur propterea, quod illa verus earum situs veraque indoles innotuit, et transituris postea metus periculi ademptus est. «Hodie illas vulgus vocat *Pavonare*: Thevetus etiam testatur, eas Barbaris dici *Iar-cases*,» Grang. Vetus Schol. (nam reliqui interpretes id tacitum relinquunt) quærit h. l. «numquid et ab hæc saxa Ulyxes accessit?» Sed conf. Hom. Odyss. XII, 55 sq. ubi *Cyaneæ* petræ seu *Ιλαρχταί* non in Euxino, sed Siculo mari collocantur, et Ulysses Alcinoos narrat, Circen suasisse, ut, non per Planctas, sed per Scyllam et Charybdim, ut viam minus periculosam iret. De vocibus *concurrentia saxa Cyaneas* vid. Var. Lect.

VAR. 20. *Cyaneas* semper suspicatus sum, et nunc recepi ex 28, ut sit appositio et interpretatio verborum *concurrentia saxa. Cyanes* perperam legitur

¹ Vid. Spanhem. ad Callim. H. in Dian. 67; Fazellus Rer. Sicul. I, 2; Mitscherl. ad Horat. Od. III, 16, 34, 17, 1—9; Heyn. ad Tibull. IV, 1, 59, et inpr. Exc. I, ad Virg. Æneid. VII (huj. Ed. vol. III, p. 350. Ed.).

² Vid. Plin. VII, 2, et Heyn. ad Virg. Æneid. I, 201, et III, 582 seq.

³ Conf. Homer. Odyss. XII, 73—100; Cluveri Sicil. Ant. I, 5; Heyn. ad Virg. Æneid. III, 429 seq. et Herrman. Mythol. t. I, p. 373, 374.

390   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

in 13, et recentt. editt. Prat., Bipont., al. Vulgo *Cyaneis* : at saxa non concurrunt *Cyaneis*, sed *Cyanea* scil. rupes seu cantes sunt ipsa *saxa concurrentia*; neque probanda est sententia Ach. qui *Cyaneis* putat esse nom. plur. accus. tert. declin. pro *Cyanes*, ut *patreis*, *sorteis*, etc. pro *patres*, *sortes*. Nam *Cyaneis* est nom. adjunct. (vid. Comm.) et vox quatuor, non trinum syllabarum, quarum et secunda et tertia brevis est. *Sicaneis* emend. Schrader. audacter invitaque Minerva, et *saxa Cyanea* Dausqueius ad Sil. XIV, 515, p. 628, contra metri leges et *καταφώνως*. — *Plenos vel*, 21.

NOT. 20. Ex Hom. Odyss. X, 1—75, nota est fabula de ventis, qui *utribus* inclusi ab Æolo dati sint Ulyssi navigaturo, et postquam hujus socii utres aperuerint, rati aliud intus latere, soluti atrocem moverint tempestatem : unde et poeta bene *tempestates* dixit pro ventis, earum caussis. Conf. Heyn. in Exc. I. ad Virg. Æn. I.

VAR. 22. *Grunisse*, 46, 47, 50, 60, 64. *Grinnire*, 13.

NOT. 21, 22. *Circe* famosa venefica, cujus sedes a poetis ex Æa, Colchorum urbe, translata est in *Æsam* ins. sive *Ciroleos* prom. Latii, ubi Ulysses excepisse hospitio et *Elpenora* cum XXI aliis *remigibus* vel sociis ejus *tenui verbero virgæ percussos* (ῥάβδῳ πεπληγμένους) mutasse in *porcos*, mox vero beneficiis pristinae formæ restituisse dicitur : quo mytho voluptatum vis ad mores ferinos hominibus induendos et rationis ad eosdem exuehdos declaratur. * — *Elpenora* fuisse e sociis Ulyssis, in suis mutatis, non constat ex Homero, qui tamen alia de eo refert Odyss. x, 55s seq. et λ, 51—80. Grangæus eum potius nominatum putabat, quam quemquam aliorum, quod ebrius obdormiverit in tecto ædium Circes et deinde lapsus per gradus interierit. — *Cum remigibus porcis*, hoc est, qui in *porcos* mutati erant.

NOT. 23. *Tam vacui capitis*, sine cerebro (κενέκεφάλιον vet. Schol.), hoc est, tam bardum stupidumque, *populum Phæaca*, Phæacium (vid. ad XIV, 287), *putavit* esse, ut talibus fabulis fidem haberet? *Phæacia* ins. Ionii maris prope Epirum, quæ etiam *Coreyra* vocatur et nunc *Corfu* : unde mox *Corcyraæ urna* (conf. Plin. IV, 12, seu 19, ibique Hard.). *Phæaces* autem pro crudelibus et stultis etiam proverbii loco dicebantur; ut et pro iis, qui cutem curant luxuriaque diffuunt, v. c. Horat. Epist. I, 15, 24. Notus potissimum Alcinoi luxus : unde lepide mox apteque de ejus convivis vs. 24. *Sic aliquis merito dixit*, qui *nondum ebrius* erat, etc., et de *urna* temetum ducere. Conf. ad vs. 16 seq. — *Temetum*, vinum, quia præcipua *temulentiae* causa est (conf. Gell. X, 23; Plin. XIV, 3, et Festus); *minimum temetum*, vid. Var. Lect. — *Temetum duxerat*, hauserat vel biberat, ut *ducere pocula* apud Horat. Od. I, 17, 22 (ubi vid. intpp.), vel *Cadus erat vini : inde implevi kirneam : eam ego vini eduxi mori apud*

* Conf. Homer. Odyss. x, 135— VII, et Hermannii Mythol. tom. I, 168; Heyn. Exc. I, ad Virg. Æneid. pag. 39a seq.

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 391

Plaut. Amphitr. I, 1, 273, 274, *νίχταρ* et *μίδυ ἀνδρ* et *ἐκ ἀντιφῶς ἀφῶσσαν* καὶ ἐγγέινει δειπέσσαν (*urna* h. l. de cuius voc. proprio significato vid. ad VI, 426); apud Hom. Iliad. I, 598, et Od. IX, 9.

VAR. 24. *Hic*, 20.

VAR. 25. *Temeti* (scilicet. *minimum* vs. 24) recte, opinor, emend. Schrader. idemque et nobis in mentem venit. Hoc non refellitur saltem exemplis laudatis ab Hein. qui perperam jungit *multum lacrymas* apud Virg. *Æneid.* III, 348. *Quantum fides* apud Liv. I, 16 extr. (ubi Duker. ita legendum censebat) et similia. — *Diduxerit*, 16. *Deduxerit*, 12, 13. *Deduxerat*, 2—4, 7, 11, 15, 17, 19—22, 24—27, 45—49, 55, 57—60, 65, 66, et omnes fere Codd. Paris. contra usum loquendi et metrum; nam priores syll. vocis *temetum* producuntur.

VAR. 26. *Hæc*, 12, 17, 19, 21, 22, 45.

NOT. 26. Ulysses solus sociis amissis naufragio evaserat, et postquam duas nataverat noctes ac dies, in litus Phæaciæ ejectus erat. Vid. Homer. *Odys.* V, 365 seq. *Ithacus*, Ulysses; vid. ad XIV, 287. — *Nullo sub teste*, sine teste; ut apud Ovid. *Met.* XIII, 14, 15. *Sua narret Ulysses, Quæ sine teste gerit.* Vid. ad IV, 12. Quæ contra mox narrat poeta, non minus quidam miranda erant, sed nuper gesta, et totius populi scelus; unde veritas rei facile explorari ac cognosci poterat. — *Canebat* facete dictum videtur pro *narrabat*, ut fabulosæ designentur narrationes, quales solent esse poetarum, qui proprie *canere* dicuntur.

VAR. 27. Nomen consulis varie h. loc. exhibent codices tam scripti quam editi. *Junio*, 8, 9, 11, 14, 17—20, 23, 70, 75, 76, 77, 82, et XVII MSS. Paris. Recte, opinor; vid. Comm. Nomen corruptum videtur ab imperitis librariis, qui putabant, metri leges prohibere, quo minus servaretur. Sed *Junio* διουύλλας vox est, et ejusmodi συνίχης passim obvia. Sic apud Silium (ut ex hoc solo exempla petam) *Pelio* dicitur, III, 495. *Tenuia* et *tenuis*, IV, 147; VI, 19. *Semiusta*, III, 16. *Semiambustus*, II, 681. *Semianimis*, IX, 123. *Semiernis*, XII, 467. *Genua*, I, 529. *Proinde*, II, 353. *Alveo*, III, 450; IV, 602. *Sinuosa* et *sinuata*, II, 172; VI, 226; VII, 503; X, 181; XV, 173, 621. — *Iuno* legitur in 25, 49, 55—57, 59, et III MSS. Paris. *Ionio* in 15. *Finio* in 16. *Iurno* in 22. *Iunco* in 10, 21, 27, 46—48, 54, 58, 60, et X MSS. Paris. *Vincio* in 24, 45, 50, 61—69, 71—74, 81, et V Codd. Paris. Lipsius in *Epist. Quæst.* IV, 20, monuit, neque *Vincum*, neque *Iuncum* consulem inveniri in Fastis, et posteriorem horum partem intricatam esse propter consules crebro suffectos. *Iuncus* quidem aut *Iunctus* Commodò regnante cum Severo consul fuit; vid. *Lamprid.* in *Commodo*, c. 4, et *Ulpianus* lib. XXVIII, *Digest.* de fideicommissis libertatibus. Sed nec definiri potest, quæ vera horum consulum nomina fuerint, nec probabile est, Juvenalem ad Commodi ætatem vixisse. — *Britannicus* suspicabatur, nuper h. loc. ut passim, de longo tempore dici, et *Vincum* forte consulem fuisse sub imperio Neronis auctoremque conjurationis *Finicianæ*, de qua vid. *Suet. Ner.* c. 36. Enimvero ibi in plerisque illaque optimis

392 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

libris legitur *Viniciana*, et *Viniciorum* gens clarissima fuit; vid. interpp. Tac. Ann. VI, 15, 45; XIV, 40; Suet. Aug. c. 64, 71. — Grangæus conj. *Vero*, ut designetur Verus, qui cum Fulvio consul fuerit imperante Domitiano. Notior est L. Ceionius Commodus Verus, ab Hadriano, et inpr. ejus filius, ab Antoino Pio adoptatus. Hic a. V. DCCCCVII. consul, et deinde cum M. Aurelio Imperator fuit.

NOT. 27. En memorabilem temporis definitionem, quæ ad majorem quoque rei fidem faciendam valet. Sed proh dolor! neque lectio satis certa est, neque constat, quis et quando *Junius* ille consul fuerit. Nonnulli perperam intelligunt ipsum Juvenalem nostrum; alii *App. Junium Sabinum*, qui cum Domitiano (cujus hic etiam satirice perpetuum consulum silentio notari non abs re videbatur Pithæo) consul fuit anno Urbis conditæ DCCCXXXVI; Salmasius vero in Exercitationibus Plinianis, p. 447 seq.—*Q. Junium Rusticum*, qui consul fuit cum Hadriano, anno imperii ejus tertio et Urb. condit. DCCCLXXII. Hæc conjectura ceteris probabilior est, et tum hæc satira eodem anno scripta videri potest, quo decima tertia; vid. ad XIII, 16, et vit. Juven. per annos digestam pr. — Vetus Schol. «De se dicit Juvenalis, qui in Ægypto militem (*limitem*, conf. Hennin. et *vitem*, insigne centurionis, Pith. sed *militem tenuit* defendit Cramer. plane ut ap. Suet. Aug. c. 9, *solus rempublicam tenuit*. Ed.) tenuit, et ea promittit se relaturum, quæ ipse vidit.»

VAR. 28. *Facta*, 20. — *Combi*, 24. *Compti*, 22. *Coctæ*, 19. *Cepti*, 23. Conf. ad vs. 35.

NOT. 28. *Referam*, quæ nuper gesta sunt *super*, supra, ultra, ut ὑπὲρ (vid. Duker. et nos ad Liv. I, 2, 3, et XXXI, 47, 3.), *mania Copti calidæ* (vid. ad VI, 527), intra fines Copti et Tentyrorum. Aptius etiam voc. *super*, hoc est, ultra, si poeta, qui *refert*, quæ ipse *notavit* et vidit (vs. 45.), Copti commoratus est, quum bellum hoc inter Coptitas et Tentyritas, incolas oppidorum finitimorum (vs. 33), gereretur. — *Coptus* (*Copti*, vs. 35), commune Arabum Ægyptiorumque oppidum, a Diocletiano dirutum nec nisi XII mill. pass. remotum a Tentyris; emporium celeberrimum, quo merces Indicæ, Arabicæ et Æthiopicæ, Arabico sinu advectæ, deportabantur. Metropolis fuit Nomi Coptici, et mediterranea, non ad ipsum Nilum sita, sed ad canalem ex hoc fluvio ductum, in quo merces illæ, ab Arabico sinu vel Berenice camelis et via publica Coptum devectæ, navibus in Nilum et deinde Alexandriam deferebantur. vid. Plin. V, 9; VI, 23, seu 26, et X, 33, seu 49; Strab. XVI, p. 781, al. 1128, et XVII, pag. 815, al. 1170, Zonar. II, extr. *Mémoires sur l'Égypte ancienne et moderne par d'Anville*, pag. 196. Abulfedæ Descript. Ægypti, pag. 16, et ad eum Michaelis not. 153—164, pag. 73—78, ubi præter alia docet, vicum hodiernum *Koft* vel *Kift*, ad ipsam Nili ripam situm, non esse Coptum antiquam, sed vicum, quo pro portu usa sit Coptus, urbs mediterranea, et in quo nomen ejus hæserit. Ramusio putabat, Coptum hodie *Canam* dici seu *Chanam*.

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 393

VAR. 29. *Scelera*, 2, forte rectius.

NOT. 29 seq. *Nos referemus scelus*, non unius hominis, sed *vulgi*, totius populi, quale numquam auditum est nec a *Tragicis* poetis descriptum; *graviora cunctis cothurnis*, hoc est, iis, quæ in tragædiis solent tractari. Vid. ad VI, 506.

NOT. 30. *A Pyrrha*, inde a tempore Pyrrhæ, hoc est, diluvii, quo Deucalion et Pyrrha, uxor ejus, vixere, ut supra I, 81 seq.

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Navigio montem adscendit, etc.

ubi vide notas. — *Symata*, tragædias (ut apud Martial. IV, 49, 8, et XII, 96, 4); vid. ad VIII, 229.

VAR. 31. *Populos*, 16. — VAR. 32. *Produxit in ævo*, 13, 22.

VAR. 33. *Inter finitimas* scilicet urbes emend. Salmas. Exerc. Plin. p. 447. Sed jange *inter finitimos Coptos et Tentyra*.

NOT. 33 seq. Conf. ad vs. 2. — *Inter finitimos Coptos et Tentyra*, hoc est, inter finitima oppida eorumque incolas.

VAR. 34. *Et deest* 19. — *Satiabile*, 13. Ego potius versus hunc pannum esse crediderim, a versificatore aliquo assutum. Causam non expiscari potest Hein. Quia ταυτολογικός dicta sunt *vetus, antiqua, immortale, numquam sanabile*, ut et *simultas, odium, vulnus*.

NOT. 34. *Vulnus animi*, dolor vel indignatio et ira, Gr. ἔλκος. Conf. Var. Lection.

VAR. 35. *Ombos* pro *Coptos*, 1, 14, 18, 61, 70, 75, 76, 77, 81, 82. *Combos*, 10, 17, 20—22, 24, 25, 45—50, 54—60, 62—69, 71—74. *Cumbos*, 19, 23, 27, *Cambos*, 16. *Combros*, 11, 15. Eadem varietas est in MSS. Paris. Sed in Cod. Puteano, qui omnium antiquissimus est, exstat *Copos*, quod ad veram lectionem ducit, quam cum Ach. substitui pro vulgata *Ombos*, quæ semper me offendit: nam describitur bellum, *antiqua simultas et immortale odium inter finitima* oppida (vs. 33), inter quæ etiam illa propter religionem, commercium rixasque varii generis multo facilius, quam inter ea, quæ longiori intervallo dirimuntur, et oriri sane et sævire possunt. *Finitima* autem oppida non sunt *Ombi* et *Tentyra*, sed *Coptus* et *Tentyra* (quod jam movit Salmas. in Exerc. Plin. pag. 448); nam *Ombi*, Ὀμβοί, in Nomo Ombite et ad orientalem Nili ripam, ubi nunc castellum *Cúm Ombo* (vid. *Travels to discover the source of the Nile*, by James Bruce, vol. I, cap. VI, pag. 143). *Tentyra* in Nomo Tentyrite et ad occidentalem Nili ripam sita erant, et longe ab Ombis remota. *Coptus* vero a Tentyris non nisi XII milliaria abest, caput non ejusdem quidem, sed contermini Nomi. Quod jam intelligitur ex Plinio, qui lib. V, 9. Thebaidis nomos hoc ordine enumerat: « Ombiten, Phatniten, Apollopoliten, Hermonthiten, Thiniten, Phaturiten, Coptiten, Tentyriten, Diospoliten, Antæopoliten, Aphroditopoliten, Lycopoliten. » A Plinio non multum discrepat

Strabo, nisi quod ille a summo incipit, et hic adscendit ab inferioribus. Præterea non *Ombitæ* tantum, sed etiam *Coptitæ* religiose colebant crocodilos, quos Tentyritæ aversabantur et prosequabantur; vid. supra ad vs. 2, in Comm. Hinc *Coptos* h. loc. legendum esse pro *Ombos* recte suspicati sunt de Pauw (*Recherches philosophiques sur les Égyptiens et les Chinois*, tom. II, pag. 160), et viri docti, a Dusaulx consulti, Barthélemi et Larcher. Qua lectione recepta dispelluntur tenebræ, tum versibus 28, 33 et 35, tum toti satiræ librariorum incuria offusæ. Eadem firmatur iis, quæ de origine erroris adnotavit Achaintræ: « Probabilior videbitur mutatio vocis *Coptos* in *Combos* (quod in plerisque MSS. et edit. legitur), quam *Ombos* in *Combos*: facilius est enim unam alteramve literam (in media voce) mutare, quam literam initialem voci cuilibet addere aut detrachere. Vitioso autem vocis sono per sæcula IX. et X.; litera *m* multa in nomina, verba et adjectivos irrepsit. Inde ex *Coptos* factum *Copos*, ut fert Put. Codex, ex eo *Compos*, ex hoc *Combos*, *Cumbos*, *Cambos*, *Combros*: sed quia paullo sapientiores aliqui noverant, oppida horum nominum nulla esse in Ægypto, dempta litera *c*, dixerunt *Ombos*. » Hac accedit, quod libraril eodem modo vocem *Copti* corruerunt vs. 28, et substituerunt *Combi* et *Compti*; ut contra Κόμβοι pro Ὀμβοι apud Ptol. IV, 5 (alii Ὀμβροί, et apud Steph. Byz. Ὀλβοί, in Notit. Imper. Rom. s. 20, *Ambo*). Ne tamen dissimulem, quod nobis obverti possit, idem oppidum vs. 28 vocatur *Coptus*, et forma nom. pl. non alibi occurrit. Enimvero hæc difficultas non tanti est, quanti nonnullis videri possit; et innumera hujus rei exempla passim sunt obvia. Sufficiat unum memorasse, ex ipso hoc loco petitum: nam et *Tentyra* in plur. nom. nemo forsitan dixit præter Juvenalem.

NOT. 35. *Coptos*, vid. ad vs. 28. Vera autem videtur hæc lectio esse, non *Ombos*; vid. Var. Lect. *Tentyra* vel *Tentyris*,¹ hod. *Dendera*, urbs Thebaidos, in Africæ latere seu ad occidentalem Nili ripam sita et proxima Diospoli parvæ (a qua versus austrum eam M. P. XXVII, abesse docet Antoninus), unde Τεντυρίτης νομός dictus (Plin. V, 9), ubi per multa adhuc reperiuntur rudera cum tot notis hieroglyphicis, ut vix per annum delineari possint.² — Monumenta quæ supersint *Tentyris* (*Denderah*) et *Copti* (*Kest*) vide in opere inscripto: *Description de l'Égypte, ou Recueil des observations et des recherches qui ont été faites en Égypte pendant l'expédition de l'armée française*. Paris, 1818; tom. II, troisième livre, ch. 10. Nuper quoque Lutetiam feliciter advectum est vetus quoddam monumentum, ex famosa illa urbe Tentyri non sine periculo revulsum, de quo plures tunc temporis dissertationes in lucem prodierunt, doctis inter se dissidentibus utrum illud nomine *Zodiaci*, an *planisphæra* insignirent. ED. — *Utrunque*, ab utraque parte, civitate.

¹ Plur. nom. τὰ Τέντυρα, h. loc. et infra vs. 76; sed sing. in Notit. Imp. Rom. apud Strabonem, Ptolemæum et alios complures. *Tentyris* apud Plin.

Hist. Nat. V, 9, seu 11, ubi vid. Hard.

² Vid. Bruce's *Travels to discover the source of the Nile*, vol. I, cap. IV, pag. 103 seq.

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 395

VAR. 36. *Fulgi*, 16, 17, 19, 20, 22, 23, 28, 45.

NOT. 36 seq. Vid. supra ad vs. 2.

VAR. 37. *Colit*, 23. — *Credit*, 22, 25.

NOT. 38. *Tempore festo alterius populi*, Tentyritarum (ut vs. 73, *pars altera*); ut alii putant, Coptitarum. Conf. ad vs. 73 seq. — *Rapienda*, captanda, raptim et cupide amplectenda: nam *rapere* seu *corripere*, gr. ἀπαλαίω, dicitur pro raptim sive facere sive capere, verb. caus. tempus, diem, pugnam, gressus, letum, viam, campum, etc.¹ — *Occasio odii* exprobandi atque ulciscendi, seu prohibendi, ne Coptitæ *letum diem*, hoc est, lætitiā festi diei, *sentirent*, etc., quo invidia rei augetur.

VAR. 39. *Multis pro cunetis*, 15.

VAR. 40. *Visaque majorum*, 7. *Majoribus ac ducibus*, 11.

NOT. 40. *Primeribus inimicorum*, Coptitarum; alii: Tentyritarum.

VAR. 41. *Nec magnæ*, 11. *Magnæ ne*, 45. *Magnæ nec*, 23. — *Gaudia vitæ*, 22.

VAR. 42. *Sentiret*, 16, 45, 67.

NOT. 42. *Ægyptiī cibos palam et extra sua tecta capiunt, obscena intimis ædium reddunt*, Mela, I, 9.

VAR. 43. *Luce ac nocte* (cum ingrata elisione), 10, 11, 12, 17, 19, 20, 21, 27, 45—49, 54, 55, 57—60, 64. — *Pro jacentem*, hoc est, stratum, Plathner. conj. *calentem* scilicet ab iis, qui assidue ei incubant. Ego malim: *quo nocte ac luce jacentes Septimus interdum sol invenit. Ex quo facile fieri poterat quem propter compendium scrib.*

NOT. 43. *Toro*, lecto discubitorio, *pervigili*, in quo noctes quoque pervigilant, genio indulgentes, vid. ad VIII, 158. — *Jacentem*, vid. Var. Lection.

VAR. 44. *Interdum*, 1, 14, 18, 25, 48, 57, 58, 59, 65, 66, 67, 69, 70, 75, 76, 82. *Interea*, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19—24, 27, 45, 46, 47, 49, 50, 54, 55, 56, 60—64, 65, 68, 71—74, 77, et XXXII MSS. Paris. ex quibus illud revocavit Achainit.

VAR. 44, 45. *Horrida sane Est Coptos recte*, opinor, conj. Schrader.

NOT. 44. Sacrorum festivitate et hilaritate convivii septem interdum dies noctesque continuæ extrahuntur (conf. Salmas. Exerc. Plin. pag. 441). — *Horrida*, aspera et sæva, *sane* est *Ægyptus* tota, omnes *Ægyptiī*; vel, ut alii putant, ea pars *Ægypti*, de qua hoc loco agitur (utraque ratio dura est et vid. Var. Lect.): *sed barbara turba*, gens (Coptitæ), *luxuria non cedit famoso Canopo* (vid. ad I, 26), adeoque luxu ef-

¹ Vid. ad Sil. I, 570, et Heins. ad Ovid. Epist. XIX, 74.

396   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

feminata est et minus fortis, vel facile vincenda. — *Quantum ipse notavi, αὐτόπτης* : unde constat, poetam in Ægypto fuisse. Conf. ad Argument. hujus Satiræ.

VAR. 46. *Ripa* (scilicet orientalis Nili, in qua sita est Coptus) pro *turba*, 3, 5, 7, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19—27, 29, 45—49, 54, 55, 58—63, 65, 66, et dimidia pars MSS. Paris. forte et vetus Schol. cujus glossa est : *Latini ripa*, quam Schurzfl. eam putabat dici, quæ tum sub potestate Latinorum fuerit. — Ortam hanc e vet. Schol. lectionem non accipit Cramerus; nam id si voluisset interpretes procul dubio *romana* scripsisset. Ipsi igitur placeret *Crispini patria*, quod ille dedisset memoria recolens in eam rem Canopum a poeta tangi Sat. I, 26. Judicent periti. En.

NOR. 47 seq. Alia memoratur caussa, cur Tentyritæ a Coptitis (alii : hi ab illis) facile potuerint vinci. Conf. Sen. Epist. 83. *Ægyptios esse φιλόινους καὶ φιλοπότας*, notat Athen. I, 25, p. 34 (I, 61, et 62, tom. I, pag. 129, ed. Schweigh.) *madidis*, βεβρωγμένοις, ebriis. Sic *vino madere*, *madidum esse*, *dilui*, *irrigari*, *tingui*, *proluere se*, βρέχισθαι, τέγγισθαι, et hinc *fluere mollitia et luxu*, *diffluere luxuria* (vid. ad Sil. 18). Iidem ebrii dicuntur *blasi*, balbutientes, quorum lingua oberrat et vacillat, qui non perspicue, neque omnia, quædam vero iterum tertiumque dicunt. ¹

NOR. 48 seq. *Inde*, ex una parte, scil. Tentyritarum (alii : Coptitarum), ebrietas et saltatio, at (vs. 51), *hinc*, ab altera parte, Coptitarum, *odium jejunum* erat, hoc est, hominum jejunorum sobriorumque. Ab inimicis infesta sobrietas; Schol. Possis etiam verba *inde* et *hinc* ad unum idemque subjectum referre : *inde*, scil. ex ebrietate, saltatus, etc., *hinc*, ex eadem *jejunum*, hoc est, infirmum *odium* (viribus ebrietate fractis) proficiscebatur. Sed illa ratio præstat.

NOR. 49. *Tibicine*, tibiis canente, *nigro*, Mauro, Æthiope, adeoque forte rudi, quod tamen ebrii non curant; vel potius fusco Ægyptio, judice Grang. qui contulit Prop. IV, 8, 39 :

Nilotes tibicen erat, crotalistris Phillis,

et Petron. Fragm. II, 1 seq.

Memphitides puella
Sacris Deum paratæ :
Tinctus colore noctis,
Mann puer loquaci.

— *Qualiacumque*, cujuscumque generis. Etiam hoc ebriis convenit. Non designatur vilitas unguentorum, quæ in Ægypto pretiosissima erant.

VAR. 51. *Genuinum odium*, 11, 24, quod et male conj. Merula. *Geminum*, 19, 20, a m. sec.

¹ De quo temulentiae effectus ejusque causis copiose disputat Aristot. in Problem.

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 397

NOT. 51 seq. *Jurgia*, contentiones verborum, altercatio, *prima*, primum, *sonare incipiunt animis ardentibus* vino et ira; *hæc tuba*, incitamentum, *rixæ*, certaminis, instar tubæ, quæ signum dat et accendit ad pugnam. Cf. III, 288, et V, 26.—*Jurgia* ad verba tantum spectant, *rixæ* vero quum ad verba et objurgationes, tum ad facta et vim inferendam. Possis etiam *jurgia* referre ad leviolem dissensionem altercationemque, et *rixam* ad acriorem verborum contentionem et convicia, quibus ita irritati sint animi, ut *dein clamore pari concursum*, et *manus consertæ* sint. Similis locus est Tac. Hist. I, 64: «*Jurgia* primum: mox *rixæ* inter Batavos et legionarios, dum his aut illis studia militum aggregantur, prope in prælium exarsere.» Conf. ibi Ernesti.

VAR. 52. *Hoc tuba*, 22.

VAR. 53. *Deinde clamore*, 24. *Dehinc clamore*, 10, 11, 22, 23, 25, 27, 54—63, 65, 66—69, 71—74.

NOT. 53. *Vice teli*, loco armorum: ut apud Ovidium, *Metamorphoseon* lib. XII, 382.

NOT. 54. *Sæviti manus nuda*, inermis, sine justis armis: unde *nuda prælia* dixit Prop. IV, 1, 28, et *nudam pugnam*, Stat. Theb. I, 413, quæ mox præclare et festive adumbratur.

NOT. 54—74. Conf. Virg. *Æneid.* VII, 505—527. — *Toto certamine*, in omni pugnantium turba. Conf. Var. Lect.

VAR. 55. *Cuidam*, 12. *Ac nulli*, 1. — *Cæco certamine* (in quod cæci vel cæco impetu ruebant) quidam libri, teste Pithæco, nescio qui. Recte, opinor; saltem longe venustius.

VAR. 56. *Aspicias*, 23. — *Toto pro cuncta*, 25, 27, 46—49, 45, —60, 64.

NOT. 57. *Dimidios vultus*, vid. ad VIII, 4. — *Facies alias*, mutatas deformatasque vulneribus et cruore. — *Hiantia*, detecta, exstantia.

VAR. 58. *Plenos sociorum*, 11.

VAR. 59. *Tamen ipsi*, 46, 47, 49.

NOT. 59. *Ludere*, ludicram, non seriam rem agere *se credunt*, nisi aliquis interimatur et conculcetur, ut in justa pugna fit.

VAR. 60. *Quia pro quod*, 22.

VAR. 61. *Sane quod*, 15, 45, 46, 47, 49, 50, 54, 55, 58, 66—69, 74. *Sana quo*, 28. *Sanæ quot*, 48, 64. *Saneque quo*, 15. *Sanaque jam quod tot*, 25, 41, 56, 57. *Sanaque jam quot*, 59, 60, 65.

NOT. 61, 62. Faceta poetæ sententia et ironia salsa. — *Quo*, vid. ad VIII, 9.

VAR. 62. *Sic*, 21, 27, 54, 58, 64, 74. *Sic vivant*, 64.

398 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 62 seq. Virg. *Æneid.* I, 150 :

Jamque faces et saxa volant; furor arma ministrat,
et VII, 507,

..... Quod cuique repertum
Rimanti telum ira facit.....

VAR. 63. *Inclinantes*, 21. *Inclinantis*, 65.

NOT. 63. *Inclinatis lacertis*, non, ut quidam volunt, demissis ad saxa tollenda, sed inclinatis brachiis et reductis in modum circuli ad vibrandum; Ach. Immo illa ratio huic præferenda.

VAR. 64. *Seditione*, 10, 12, 15, 16, 21—24, 45, 46, 47, 49, 50, 54, 55, 59, 60, 65, omnes fere Codd. Paris. et ed. Ach.

NOT. 64. *Tela*, arma, *seditioni domestica*, familiaria et consueta, vel propria, vel quæ in promptu sunt: nisi epitheton, si sensum spectes, ad *seditionem* referendum est et *seditioni* doctius dictum, pro *seditionis*, vel ita legendum, *domestica*; competentia furori: nam nulla sic sunt domestica rixantibus tela, ut saxa; vet. Schol. Ach. et alii legunt *seditione* et hoc dictum putant pro *in seditione* — Cramer. putat veterem Schol. (qui locum interpretatus est, *tela competentia*, sive *vicina furori*, id est, quæ proxima ad manum sunt) in suo Cod. habuisse *seditioni*, non *seditione*. *Seditioni* positum pro *seditionis* et *rixantibus*; abstractum, ut aiunt, pro concreto. Rø.

VAR. 65. *Sed hunc*, 12. — *Qualis Turnus*, 12. *Qualis se Turnus*, 24. *Qualis et Turnus*, 64. *Quali se Turnus et Ajax*, 11, 15, 17, 23, 25, 45—47, 49, 54—60, 62, 65—69, 71—74, et XXX MSS. Paris. Male: nam hi saxis se ipsi non percussisse dicuntur. *Quali Turnus*, 19. *Quali vel Turnus*, 10, 20, quod arrisit Ach. *Quali et Turnus*, 16.

NOT. 65 seq. Non tam grandia jaciunt saxa, qualia olim heroes misisse perhibentur. Obiter notat Virgilium cum Homero, quod præter decorum heroas lapidibus concertasse canant, et præter verisimilitudinem nimia hyperbola lasciviant in saxis, in heroibus ipsis et similibus; Hennin. Heroes Homerici sæpe (verb. caus. *Iliad.* IV, 517; V, 303 seq. VII, 264 seq. XI, 264 seq. XII, 445 seq. XIV, 409 seq.) saxa, eaque immania, jaciunt, quum alia deficiunt arma vel ad magna conamina non sufficiunt: quod ad ipsos quoque Deos transfertur, *Iliad.* XXI, 403 seq. Id quidem nobis videtur parum decere bellatorem; sed quam maxime congruit moribus heroum hominumque, qui et rudes sunt et ira feroces: quod jam notavit Kœppen. ad Hom. *Iliad.* V, 305, qui etiam in not. ad *Iliad.* I, 272, et in Comment. de Homeri vita et carm. pag. 165—173, docet, non plane vanam esse fidem illam et opinionem de vastis priscorum hominum corporibus viribusque, vitæ cultusque elegantia nondum debilitatis, qua excolatur quidem corpus, sed simul vires ejus imminuantur. Res tamen ab Homero in majus et in miraculum extollitur:

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 399

idque obiter significat poeta satiricus; etsi illud consentaneum est primario consilio, quod epici poetæ sequuntur, quodque ad animos rerum narratarum admiratione afficiendos spectat. ¹ *Hunc, talem, lapidem, quales (doctius quam qualem)* scil. torsit *Turnus* in *Æneam* (vid. Virg. *Æneid.* XII, 896 seq.), *Ajax* in *Hectorem* (vid. Hom. *Iliad.* VII, 268 seq.), et *Tydidæ*, *Diomedes*, in *Æneam*. (Hom. *Iliad.* V, 302 seq.)

VAR. 66. *Et quo*, 27, 46—50, 55, 56, 59—65, 68, 69, 71—74.

NOT. 69. Conf. Hom. *Iliad.* I, 271, 272; V, 303, 304; XII, 447 seq. Virg. *Æneid.* XII, 899, 900, et supra ad VI, 9. Nota Ach. est: «Hæc de humani generis decrepescencia non seriose a poeta dici crediderim, sed ironice potius: nam non erat is, qui Græcorum et priscorum commentis ac fabulis facile fidem adhiberet.»

NOT. 70. «Hoc majores nostri questi sunt, hoc nos querimus, hoc posterius nostri querentur, eversos esse mores, regnare nequitiam, in deterioribus res humanas et in omne nefas labi,» Sen. de Ben. I, 10.

VAR. 71. *Eccæ Deus*, 21. Non male! *Deos*, 50.

NOT. 71. Facete poeta dicit, si quis Deorum homines, quos nostra ætas fert, adspiciat, eum *videre*, quod tam pusilli, et *odisse* eos, quod tam mali sint.

VAR. 72. *Deverticulo* scripsi pro vulg. *diverticulo*, latinitate ita postulante. *Deverticulum* enim et *deversorium* dicuntur a *devertere*, hoc est, ab uno loco ad alium se convertere; a quo differt *divertere*, quod adhibetur de duobus, qui diversam instituunt viam, unde *diversus* et alia: quæ verba male vulgo a librariis confunduntur; vid. Heins. ad Ovid. Am. II, 6, 9 (ubi veterrimi Codd. nobis favent); Burm. ad Petron. 10, et ad Virg. Georg. III, 2, 3; Benl. ad Terent. Eun. IV, 2, 17, et Ernesti clav. Cic. voc. *devertere*.

NOT. 72. Poeta retexit telam narrationis, inde a vs. 65 abruptam. — *Deverticulum*, digressio a re proposita ad aliam. Vid. Var. Lect. Apposite ac perspicue Liv. IX, 17: «ut ab rerum ordine declinarem varietatibusque distinguendo opere et legentibus velut deverticula amœna et requiem animo meo quærerem.» — *Fabula* est historia, narratio, sive ficta sit, sive vera.

VAR. 73. *Aucta*, 16. *Auctis*, 27, 46, 47, 48, 56—60, 64, 74. *Actis*, 25.—*Pars altera amittere ferrum*, 12.

NOT. 73. *Aucti* Tentyritæ; ex aliorum sententia Coptitæ. «Ex hoc

¹ Vid. Heyn. ad Virg. *Æneid.* XII, 896—902; Gell. III, 10; Augustin. de Civit. Dei, XV, 9; Salmas. Exerc. Plin. pag. 42, 43; Lips. Physiol. Stoicorum, III, 5; Lucret. II, 1149 seq.

Wieland's pros. Schriften, tom. I, pag. 77 seq. Riccii Dissertat. Homeric. tom. I, pag. 185; Plin. Historiæ naturalis, lib. VII, cap. 16, ibique Harduin.

versu et seqq. Coptitas provocatores, Tentyritas autem propugnatores fuisse, non male conjiciendum est, etsi Juven. taceat; » Ach.

VAR. 74. *Pugnas inferre*, 2.

NOT. 74. *Sagittæ infestæ* non sunt inimicæ vel hostiles, sed in aliquem aut aliquid directæ et illatæ (vid. ad Liv. II, 19, et Barm. ad Virg. Æneid. V, 582.)

VAR. 75. *Fuga*, 1, 8, 11, 15, 17, 19—22, plerique Codd. Paris. et ed. Ach. — *Sceleri*, 9, 21, 22. — *Instans*, 9. *Præstant instantibus omnes* vetus MS. Merceri, qui emend. *Terga fuga celeri præstant instantibus Ombis*. Schrader. conj. *præbentibus omnibus*, et Lubinus *præstantibus hostibus*. Mox vs. 76. *Pampæ* (qui vicus erat vicinus Tentyris) legendum pro *palma* putabat Salmas. Exerc. Plin. pag. 452, B. Quis vero, ut situm urbis designet, eam vico alicui dicet vicinam esse?

NOT. 75. *Terga fugæ præstantibus*, dantibus, præbentibus, *omnibus*, Coptitis *instant*, qui *Tentyra colunt*, incolunt (Tentyritæ), *vicina umbrosæ palmæ*, hoc est, palmis umbrosis sive palmetis, de quibus vid. Jo. Bapt. Porta de re rustica, pag. 350, ut de palmis Ægyptiis Thebaicisque Galen. de Alim. II, 26, et Plin. XIII, 4.

VAR. 77. *Hic*, 10, 15, 16, 17, 19, 20, 24, 45—47, 49, 50, 54—60, 62, 64—69, 71—74, 77.

NOT. 77 seq. Conf. ad vid. 13. *Quidam* Coptitarum.

NOT. 78—83. En plura diræ inhumanitatis indicia, quæ animus legentis horret!

VAR. 79. *Frustra*, 16, 22, 23, 24, 46, 47. *Ac*, 27, 46—50, 54, 55, 59—65, 68, 69, 71, 72, 73.

NOT. 80. *Sufficeret*, cibi loco esse posset, vel, ut quisque acciperet aliquam mortui partem.

VAR. 81. *Aheno*, 25, 46—50, 57—60, 62, 64—69, 71, 72, 73; vid. ad III, 285.

NOT. 83. *Expectare focos*, hoc est, tempus, quod ad carnem in foco vel coquendam vel assandam requiritur.

VAR. 84. *Hinc*, 10, 21 a m. sec. 23—25, 27, 45—50, 58, 61—69, 71—74.

ANAL. 84—87. Immanitatem Tentyritarum, crudam hominis carnem avidè deglutientium, δεινῶς simul et facete adumbrat poeta, dicens, tam dirum esse scelus eorum, ut fas sit *gaudere* et *gratulari igni*, tamquam rei sacræ, quod eam non *violaverint* coctura carnis humanæ et sic scelus scelerī addiderint. Suspiciari possis, eum respexisse ad veterum philosophorum poetarumque nationes cosmogonicas de æthere supremo vel igni æthereo, subtilissimo ac purissimo, per totam naturam, per cælum et terram, per ætherem et sidera, per omnes res vivas ipsaque terræ viscera,

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 401

lato, *summam celi partem* ac regionem mundi occupante, perpetuo fulgente totumque mundum regente, permeante, animante, vivificante, ex quo animæ etiam, tanquam particulæ decerpæ seu avulsæ (ἀποσπάσματα), emanare, et in quem post certum tempus refundi putabantur : quæ constans et communis fuit opinio antiquorum totius Orientis philosophorum, inpr. Ægyptiorum (quorum *Phthas* fuit symbolum hujus ignis elementaris et naturalis, ut ἤφαistos et *Fulcanus* apud Græcos et Romanos, quorum tamen theologia mythica deinde ab illo igne ad artificialem, qui metallis fundendis parandisque adhibetur, delapsa est, et hujus potius, quam illius rationem habuit), ac Græcorum, et quidem præcipue Orphicorum, Pythagoreorum, Stoicorum. ¹ Sed de vulgari potius igni, non de æthereo illo, vel natura ætherea et ignea, quæ animæ mundi tribuebatur, cogitasse poetam, ex vs. 85, intelligitur. *Violari* autem aut *pollui* dicebantur omnia ea, quæ vel in alienum nefariumque adhibebantur usum, vel a rebus hominibusque scelestis et aut physice aut moraliter impuris contingebantur, in primis res sacræ (ignis vero Vestæ et Vulcano sacer erat), et *elementa*, aer, aqua et ignis, quibus res impuræ purgari lustrarique solebant et ex quibus omnia credebantur nata esse, unde etiam inter res sacras habebantur. ² Huc spectat locus notiss. Cic. Rosc. Am. c. 26, de Parricidis. Farnabius laudavit verba Persæ illius in Epigr. Dioscorid. Anthol. lib. III, cap. 13, μηδὲ μινύτης Πῦρ ἐν' ἱμοί.

Nor. 85. Vid. ad IV, 133. Verba autem h. loc. languere videntur, vel intempestivum doctrinæ ostentandæ studium prodere. Sed poeta forte fabulam illam omnemque simul veterum doctrinam de morali rerumque sacrarum pollutione, de elementis, tanquam rebus sacris, e quibus omnia sint nata et quibus lustratio fiat, forsan et de igne æthereo, h. loc. ridere voluit. Faceta certe sunt verba, *elemento gratulor* (hoc est, igni, quod non violatus sit), *et te*, Volusi, mecum *exsultare reor* : multo autem facetiora, si Volusius fuit philosophus vel imbutus certe opinionibus illis.

VAR. 87. *Sed quæ* (sc. turba, vs. 81) emend. Schrader.

ANAL. 87—92. Quis talia fieri posse sibi persuadeat, nisi ex historia constaret, quoad progredi queat inhumanitas et furor mentis, cæco religionis ardore incensæ? *Sustinere* dicitur, qui potest aliquid ferre et deinde ab animo suo impetrare (*sich überwinden*, *sich entschliessen*), hinc audere, vel valere. Conf. XIV, 127. Verbum aptissimum tali facinori, cujus perpetrandi consilium non nisi ab eo capi potest, qui omnem exiit

¹ Conf. Cic. Academ. Quæst. IV, 37; Plutarch. de Placit. Philos. I, 3; Diogen. Laert. VIII, 26; *Jablonski*, Panth. Ægypt. lib. I, cap. 2, tom. I, pag. 44—52; Herrmanni Mytholog.

tom. II, pag. 5, 6, et 398 seq. Heyn. Exc. XIII, ad Virg. Æneid. VI. — Edit. nost. vol. III; pag. 239. sqq. Ed.

² Conf. Heyn. ad Virg. Æneid. III, 234: VI, 740 seq. et VII, 114.

402 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

humanitatem et promptæ est audaciæ ad omnia, quæ vel præter naturam sunt et fiunt.

VAR. 88. *Nihil*, 17, 20, 23—27, 45, 46, 47, 49, 50, 56, 58, 60—69, 71—74.

VAR. 89. *Non pro ne*, 16.

NOT. 89. *Nam spectat ad qui vs. 87, quod pro quicumque positum.*

VAR. 90. *Voluptates*, 22. — *Ultimum*, 24. *Ultimus auctor Qui venit*, conj. Schrader.

NOT. 90. *Prima gula*, hoc est, qui primus gustavit talem cibum devoravitque carnem humanam.

VAR. 91. *Qui sitit malebat* Lubinus. At sitis sanguinis, quæ huic homini fuit, satis exprimitur vs. 92.

VAR. 93. *Ut fama*, 1—5, 10—13, 15—17, 19—27, 45, 47, 49, 54—60, 65, 68, 69, 74, et omnes fere Codd. Paris. quosque vidit Britann. qui tamen ut delendum putabat, ut versus staret; offensus haud dubie eo, quod alioquin syllaba secunda voc. *Vascones* h. loc. brevis esset. Eadem corripitur a Prudent. πεπύρτωσ. I, 93, et a Paulino Nolano ad Anson. Carm. X, vs. 203, 212, 218. Ptolemæus tamen et Strab. III, pag. 111, scribunt Οὐάσωνες; et τὸ τῶν Οὐάσωνων ἔθνος. Susplicari itaque possis, recte legi vel *Vascones, ut fama est, alimentis* in 48, 61—64, 66, 67, 71, 72, 73, vel *Vascones, ut fama, alimentis* in 17, nisi malis: *Vascones fama est alimentis talibus olim Produxisse animas. — Mox elementis talibus*, 8, quod Pithæo placuisse mireris. — *Humanis carnibus*, 13. — *Usi pro olim*, 7, 9—13, 15, 16, 17, 19—23, 25, 27, 45—50, 54, 55, 57, 69, 71, 72, 73; XXX MSS. Paris. et ed. Ach.

ANAL. 93 seq. Quanta sit immanitas Ægyptiorum, ostenditur nunc comparatione eorum cum Vasconibus vel Calaguritanis, vs. 115—123, cum incolis Chersonesi Tauricæ, hospites Dianæ immolantibus, et vs. 124—128, cum Cimbris aliisque feris populis. Conf. ad XIV, 265 sq. *Vascones* populus Hispaniæ Tarraconensis, ad Pyrenæi radices, in hodierna Catalonia et Navarra regno: a quibus oriundi *Vascones*, qui partem Galliæ Aquitanicæ, ab ipsis *Gascogne* dictam, occuparunt. Illorum, non horum, urbs olim eximia fuit *Calaguris*,¹ ultra Iberum sita et in dextra ejus ripa, Quintiliani patria (hod. *Calahorra* in Nova Castilia), quæ diversa est ab oppidulo ejusdem nominis cis Iberum, quod nunc *Loarre* (in Valencia) dicitur. Illa Calaguris, de qua h. loc. sermo est (quod ex vs. 108, intelligitur), *Nascica*, hæc *Fibularenensis* cognominatur

¹ Ita in nummis et inscriptionibus, ut et Strabon. III, pag. 111, vocatur, non *Calagurris*, *Calaguras*, *Calago-*

ria, *Calagurria*, de quo vld. Duker. ad Flor. III, 22, 9, et ad Liv. Epist. XCIII, ubi et conf. Drak.

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 403

Plin. III, 3, et al. Conf. Cellar. Notit. orb. ant. tom. I, 89 seq. — De illa civitate vide ad indicem geograph. quem Cassari subjunximus, t. IV, pag. 220. Ed. — Illius incolæ olim a Cn. Pompeio obsessi dira fame urgebantur et, ut fidem Sertorio datam præstarent, uxores liberosque suos comedisse traduntur. Vid. Valer. Max. VII, 6, ext. 2, et 3, qui eorum et simile Numantinorum facinus tanquam summum feritatis notat exemplum: ut quo nulla sit necessitatis excusatio, quum sic vivere necesse non sit, quibus mori liceat. Neque illud probat Juvenalis vs. 94—106, sed recte docet, necessitatem famemque Calaguritanis justiore certe excusationem dare, quam solam feritatem et odium Tentyritis, et vs. 106—112, sapientiam Stoicorum a gente tam barbara, quam antiqua, minus requiri posse, quam ab ea, quæ his temporibus vivat, quibus literæ Græcorum Romanorumque in omnes terras sparsæ sint. — Vetus Schol. *Vascones* interpretatur de Saguntinis, ab Hannibale obsessis; deceptus forsitan vicinarum gentium nomine. — *Saguntum* enim, ut notat Schurff. Hispaniæ Tarraconensis civitas; *Vascones* autem populi Pyrenæi, Tarraconensibus vicini. Ed. — *Ut fama est*: cui poeta vix fidem habuisse videtur. — *Alimentis talibus*, carne humana.

VAR. 94. *Illinc*, 23, 27, 46, 47, 49, 58:

NOT. 94. *Animas*, vitam, ut VI, 501, et IX, 122. — *Sed cum vi* repetitur.

VAR. 95. *Bellorumque culmina*, 29.

NOT. 95. *Fortunæ invidia* dicitur secundum priscorum hominum loquendi et cogitandi rationem, qua Fortuna Diique nimium felicibus hominum rebus invidere credebantur. — *Bellorum ultima*, extrema, summa pericula ac mala, ut *belli subita* vel *fortuita*, *extrema* et omnia fere adjectiva neutra, quæ a poetis pro substantivis ponuntur vel ita, ut sive hæc supplenda, sive illa his accommodanda sint.

VAR. 96. *Dura*, 21. *Duræ*, 15. — VAR. 97. *Qui nunc*, 21 a m. pr. 22.

NOT. 97. *Quod nunc agitur*, a me memoratur, de quo nunc loquor.

NOT. 98. *Cibi*, ἀνθρωποφαγίας Calaguritanorum. — *Gens*, Vascones seu Calaguritani. Similia traduntur de Saguntinis, Numantinis et aliis. Confer. Ovid. Met. VIII, 799 seq. Sil. II, 461—474, et Claud. B. Gildon. vs. 21. — Conf. quoque descriptionem a nostrate *Voltaire* prolata in carmine epico, *la Henriade*, ch. X. — *Quidquid cogebat*, scil. edere.

VAR. 99. *Cunctas herbas*, 16.

NOT. 100. *Vacui ventris furor*, ut *improba ventris rabies* apud Virg. *Æneid.* II, 356 Conf. Athen. X, 1 (3), pag. 412.

VAR. 101. *Pallore ac macie extenuēs* quidam Cod. Pith. — *Et maciem*, 10, 19, 25, 46—49, 55—60, 64.

404   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 101. *Maciem et tennes artus*, λειψιασµὸν τοῦ σώματος, attenuationem corporis, alimentorum inopia contractam. (Conf. Spanh. ad Callim. H. in Cer. vs. 94.)

NOT. 102. *Membra aliena*, hoc est, aliorum hominum, ut *sua*, uxorum liberorumque, quin et sui ipsorum, ut apud Ovidii *Metamorphoseon*. VIII, 877 :

Ipse suos artas lacero divellere morsu
Cœpit et infelix minuendo corpus alebat :

quo nihil dirius fingi potest. — *Parati esse*, edere, ad edenda.

VAR. 104. *Viribus*, 8, 10—27, 45—50, 54—77, 81, 82, quod interpretantur : virilibus animis, vel viris fortibus. Quæ ratio dura est, etsi ferrem eam in poeta lyrico; et diversa mihi videtur dictis illa *cognatis maculis* infra vs. 160, quæ judice Hein. simillima est. *Urbibus* Cod. Alex. tres alii Paris. et recent. edd. Prat. et al. hoc est, Calaguri, Numantiæ, Sagunto, ut vulgo putant; aut *urbibus* Poet. pro *urbi*, Calaguri, et hoc pro civibus, ut passim, et apud Græcos πόλις, Ἄργος, Ἑλλάς, de quo vid. Facius ad Eurip. Orest. vs. 46. Sed hæc quoque ratio longe petita est, lectio tamen illa ab Ach. recepta. Poeta forte scripsit *Civibus*, vel *Fortibus*, vel *Talibus*. *Ventribus* conj. H. Vales. coll. III, 167; IV, 107; XIV, 126, ut pars pro toto (pro viris) posita sit, et error natus ex comp. script. *viribus*. — *Abnueret*, 21.

NOT. 104. Conf. Var. Lection.

VAR. 105. *Ipsorum*, 61, 62, 63, 65—69, 71—74.

NOT. 105, 106. Non poterat gravius exprimi miseratio, qua digni videntur Calaguritani.

VAR. 106. *Fescantur, sed melius*, 23—26, 45—48, 54, 56, 58—60, 64, 65. *Fescuntur, sed melius*, 19.

NOT. 106—112. Nos quidem Romanos meliora docuit philosophia; inpr. Zenonis, hoc est, Stoicorum, scil. *non omnia*, sed *quædam* tantum pro *vita* tuenda *facienda* esse, et quidem non nisi ea, quæ honesta essent, adeoque Calaguritani moriendum potius fuisse, quam vitam ratione tam inhonesta et impia producendam. Hæc *Zenonis præcepta* etiam VIII, 83, 84, inculcantur et passim a Stoicis, verb. caus. a Sen. Ep. XVII, LXX, et LXXII, et a Plin. XXVIII, 1, seu 2 : « Vitam quidem non adeo expectandam censemus, ut quoquo modo trahenda sit. Quisquis es talis, æque moriere; etiam quum obscænus vixeris aut nefandus. Quapropter hoc primum quisque in remediis animi sui habeat : Ex omnibus bonis, quæ homini tribuit natura, nullum melius esse tempestiva morte, idque in ea optimum, quod illam sibi quisque præstare possit. » Conf. ad vs. 93, et ad VIII, 83. *Zeno*, Stoicæ sectæ auctor, qui, quod honestum esset, id summum et solum bonum esse dicebat; Schol.

VAR. 108. *Facienda putant*, scil. præcepta, 10—12, 15, 16, 45.

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 405

NOT. 108. *Sed Cantaber unde Stoicus esse vel fieri poterat, hoc est, unde Vascones et Calaguritani, gens barbara et rudis, Stoicæ philosophiæ præcepta discere poterant? Cantaber* (poet. pro *Cantabri*) Hispaniæ septemtrionalis fera et bellicosissima gens (in hodierna *Biscaia*), Vasconibus finitima, unde pro his h. loc. ponitur.

NOT. 109. Q. Cæcilius *Metellus* Pius, Q. Metelli Numidici filius, qui contra Sertorium cum Cn. Pompeio bellum gessit, in quo Calaguris, Lauron, Pallantia aliaque Hispaniæ oppida obsessa sunt. — *Antiqui*, qui *ætate antiqua*, veteri ævo vixit; non, quod vulgo putant, antiquo genere orti, vel post quem alii floruerunt Metelli, vel denique gravis ætate (ut *antiquus Butes* apud Virg. *Æneid.* IX, 647), ut poeta respexisse videri possit ad faceta Sertorii verba, in concione militum dicta: *Puerum hunc* (Pompeium) *ego quidem, nisi anus illa* (Metellus) *supervenisset, verberibus castigatum Romam misissem* (vid. Plut. in Sertor. Opp. tom. I, pag. 578, ed. Frft.).

VAR. 110. *Nostras Graiasque, 22. Notasque conj.* H. Vales.

NOT. 110 seq. Nostris temporibus, quæ contra humanitatem peccantur, non amplius ignorantia vel feritate excusari possint: nam *totus* jam *orbis* terrarum (addere debuisset, quantum quidem nobis, Romanis, cognitus est) *habet Graias nostrasque*, Romanas, *Athenas*, hoc est, literas. Literarum artesque liberales dicuntur *Athenæ*, ut schola, ubi docentur, *Athenæum*, quoniam in illa Urbe potissimum florere: unde Thucydidi ea dicitur *παιδείας τῆς Ἑλλάδος*, Diodoro κοινὴν παιδευτήριον πάντων ἀνθρώπων et Ciceroni (pro Flacco, c. 26), «Urbs, unde humanitas, doctrina, religio, fruges, jura, leges ortæ atque in omnes terras distributæ putantur.» Simili autem orationis colore poeta III, 62, dixit:

. . . . . Syrus in Tiberim defluxit Orontes.

NOT. 111. Eloquentia aliæque artes liberales ex Italia in Galliam et inde in Britanniam transierunt. De Britannis vid. Tac. in Vita Agricolarum, eorum præsidis c. 21. De *Gallia facunda* vid. ad I, 44, et VII, 148.

NOT. 112. Facete hæc et ὑπερβολικῶς dicta. — *Rhetore*. Hoc nomine Schurf. intelligit præceptorem sive magistrum eloquentiæ, non oratorem: nam «*rhetor* est qui docet literas, atque artis traditor eloquentiæ est: *sophista*, apud quem dicendi exercitium dicitur: *orator*, qui in causis privatis et publicis plena et perfecta utitur eloquentia;» Marius Victorin. in lib. I Rhetor. Cicer. Verum eam ubique differentiam non tenere contendit Cramer. longamque inde orditur dissertationem, quam legere operæ pretium est, vide eum, pag. 549 seq. Ed. — *Thule* extremi septemtrionis insula, veteribus ignota, quorum alii insulas Shetlandicas, Bri-

¹ Conf. Appian. Bell. Hisp. cap. 101, et Civil. I, 97, 108—115; Flor. III, 22; Plut. in Vit. Sertorii et Pompeii.

406   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

tanniæ a septemtrione objectas, alii Scandinaviæ penins. (Sueciam et Norvegiam), alii denique Islandiam intellexisse putantur. ¹ — *Jam loquitur et cogitat.*

VAR. 113. *Dicimus*, 68.

NOT. 113. *Populus ille*, Vascones, Calaguritani. — *Et tale quid*, tale facinus, *excusat Saguntus*, par Calaguritanis virtute atque fide (Sertorio ipsisque ejus cineribus præstita, de quo vid. ad vs. 93), *sed major clade*: nam Saguntus expugnata ab Hannibale et excisa, postquam incolæ ex desperatione in rabiem versi se conjecerant in rogam vel invicem jugulaverant (vid. Sil. I, 296; II, 695; Liv. XXI, 5; 15; Polyb. III, 17), Calaguritani autem obsidione liberati (vid. Liv. Epist. 93, et Appian. Bell. civ. I, 112). Vulgo exponunt: *par virtute atque fide Sagunto*, quæ tamen Urbs *major clade* fuit.

VAR. 114. *Saguntos*, 19, *Sagunto*, 22. — Versus 113, 114, 115, alii ita distinguunt: *Nobilis ille tamen populus, quem diximus (et par Virtute.... Saguntus)*, *Tale quid excusat*; alii sic: *Nobilis.... diximus, et par Virtute atque fide: sed major clade Saguntus Tale quid excusat*; alii denique ita: *Nobilis ille... diximus, et par Virtute atque fide, sed major clade Saguntus, Tale quid excusat*, ut verba sic jungantur: *Nobilis ille populus, Vascones, et Saguntus, ei par virtute atque fide*, etc.

VAR. 115. *Fata quid accuset?* conj. Schrader.

NOT. 115 seq. Calaguritanis et Saguntinis si non justam, certe aliquam excusationem et veniam dant obsidio, fames, *virtus et fides*: *sed quid excusat tale facinus*, vel Tentyritæ commiserunt? quid horum scelerei potest prætendi? an speciosum nomen religionis? Nam *sapius olim*

Religio peperit scelerosa atque impia facta,
Aulide quo pacto Triviai virginis aram
Iphianassai turparunt sanguine fœde
Ductores Danaum,

Lucret. I, 83 seq. Sed *Ægyptus savior est Mæotide*, Mæotica, Taurica, ara (vid. ad XIV, 286), hoc est, Tentyritarum sævitia major, quam quæ in Chersoneso Taurica exercebatur: nam ibi immolabantur tantum homines Dianæ Scythicæ seu Tauricæ, non vero comedebantur. Hæc est sententia vs. 115—119, breviter expressa: quæ brevitatis affectui convenit. — *Taurica* scil. terra seu Chersonesus (hod. *die Krim*), peninsula, quam

¹ Conf. Plin. Epist. IV, 16; Isidor. Etymol. XIV; Priscian. in Perieg. III; Voss. ad Virgil. Georg. I, 30; Dietz. ad Mel. III, 6, pag. 57; *Schwedische Bibliothek*, part. I, § 12, pag. 22 seq. Schlözer *Allgem. Nord. Gesch.* (seu

Allgem. Welthist. t. XXXI, p. 14—20, 62, 70, 160 seq. 201 seq. *Dicuil de Mensura orbis terræ*, ed. ab Athan. Walckenaer Paris. 1807, p. 29: Voss. *Unters. über Gegenst. der alten Gesch.* pag. 122.

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 407

formant et pæne circumfundunt Pontus Euxinus (*das schwarze Meer*) et *Mæotis* palus. (*das Asowsche Meer* vel *Mar delle Zabacche*.) « Juxta *Mæotim* paludem *Taurici* sunt, quorum rex Thoas advenas immolare consuevit, usque in adventum Orestis et Pyladis; quibus agnitis (et Thoante ab iis occiso) Iphigenia, quæ erat templi sacerdos, ablato inde Dianæ signo, aufugit, idque Ariciæ consecravit; » Schol. Fabula notissima.—Vid. ad Sall. nostræ edit. pag. 439, ibique notas. Ed. ¹ — *Taurica* scil. terra seu Chersonesus, ut apud Plin. IV, 12. — *Sacrum* Thoas, rex Taurorum, primus instituisse dicitur.

NOT. 117. Iterum commenta poetarum, morę Juvenalis, perstringuntur. — *Ut, fac ut, si vel (quamvis) credas digna fide, quæ carmina, poetæ, tradunt*, scil. de Thoante, Iphigenia, Oreste ac Pylade. ²

VAR. 119. *Qui pro Quis restitui ex 11, 17, 20, quia mollius est et doctius;* vid. Drakenb. ad Sil. II, 645; VII, 538; IX, 651; X, 117; XIII, 450; XV, 668; Heins. et Heyn. ad Virg. Eclog. I, 19; II, 19; Gron. Obs. ad Script. eccles. c. 21; Bentl. ad Horat. Sermon. I, 4, 41, 5, 79.

NOT. 119. *Hostia*, homo immolandus Dianæ, *nil timet gravius cultro*, timet tantum, ut Deæ mactetur, non, quod multo gravius est, ut ab hominibus sanguinariis devoretur.

NOT. 119 seq. *Qui seu Quis modo, nuper, casus, quæ calamitas et dira necessitas, quæ tanta fames et quæ infesta arma, hostiles copię, vallo, circumvallatione, arcta obsidione, impulerunt et coegerunt hos, Tentyritas, tam detestabile monstrum, monstrosum scelus (vid. ad II, 122), audere?* Vascones dira necessitate ac fame ad inhumanitatem, ἀνθρωποφαγίαν, adacti sunt, non Tentyritæ.

ANAL. 122, 123. Horum versuum sententia videtur esse hæc: Anne alio graviore scelere ita offendere possent Nilum, ut iratus *surgere*, intumescere et *siccā terram Memphisidē*, hoc est, *Ægyptiam*, inundatione sua fecundare nollet et ita in *invidiam* odiumque veniret eorum, qui nullo suo merito hanc calamitatem paterentur? Ita conseq. positum pro antec. *invidia* pro ira et calamitate illa. *Invidiam* enim *Diis facere* dicuntur, qui vel ipsi gravissimas calamitates immeriti patiuntur, vel sceleribus suis efficiunt, ut a Diis iratis illæ imitantur multis, etiam immeritis, qui

---

¹ Vid. Strab. V; Herodot. IV, 103, Diod. IV, 3, et 45; Pausan. III, 16; IX, 19; Intpp. Ovid. ex Ponto, III, 2, 45—96, et Trist. IV, 4, 63—82; Spanhem. ad Callim. H. in Dian. vs. 173, 174; Munk. ad Antonin. Liber. fab. 27, et ad Hygin. fab. 98 et 120; Heyn. ad Virgil. Æneidem

lib. VII, vs. 761 seq. in Excursu VIII.

² Vulgo ita interpretantur: Potes jam credere, illa a poetis decantata esse vera, quum multo immaniora in *Ægypto* fieri videamus (conf. VI, 643, 644). Sed hæc sententia non in illis verbis inest, et vs. 116—119, de sola ara Tauricæ seu Scythicæ Dianæ agitur.

sinistras inde de Diis opiniones concipiant eosque invidia prosequantur, quia illas immiserint sibi vel contingere passi sint. ¹ — Nilus autem ab Ægyptiis inter principes colebatur deos; vid. *Jablonski* Panth. Ægypt. tom. II, pag. 140 seq. et 168 seq.) et quidquid fere mali hominibus contingit, ex communi antiquitatis opinione ab ira Deorum repetendum est. ² — *Terra sicca*, hoc est, si terra esset sicca, si siccitate laboraret. — *Terra Memphis*, ut vs. 115. *Mæotis ara*, pro Memphis (vid. ad XIV, 286), hoc est, Ægyptia; quoniam *Memphis* clarissima olim fuit Urbs Ægypti et sedes regni, ad Delta et sinistram Nili ripam sita, cujus rudera etiam nunc e regione urbis Cairo repertiuntur.

Nor. 123. Varias incrementi Nili causas tradunt Herod. II, 17—25, et ad eum Wesseling. pag. 113, et 787—802; Athen. II, 88—90, ubi vid. Schweigh. Diodor. I, pag. 33 seq. al. 23 seq. Senec. Nat. Quæst. IV,

¹ Vid. Caperi Obs. II, 4, et Burm. ad Quint. Declam. VIII, 14, et Edit. nost. vol. V, pag. 189. En.

² Interpretes, quos consului, alio modo hunc locum explicarunt; nonnulli sic: quo alio scelere ita offendere potuissent Nilum, ut ille *invidet* suas aquas tam impiis hominibus, eorumque agros inundare nolle? alii ita: quo immaniore facinore possent Nilum ad terram inundandam irritare; ut poeta respexerit fabulam de Theaio, qui, quum Ægyptus per novem annos siccitate exarvisset, persuaserit Busiridi, immolato hospite venturos imbres, promissisque fidem ipse immolatus exhibuerit, de quo vid. Hygin. fab. 56, et Ovid. Art. Am. I, 647 seq. unde perperam colligunt, Nilum vel numen huius fluvii insigni scelere ita ad iram irritari potuisse, ut cresceret et superstagnaret: nam ejus inundatio exoptatissima est Ægyptiis, et irati dii non bona, sed mala hominibus immittunt. Alii *invidiam Nilo facere* simpl. dictum putant pro, iram ei et indignationem movere. Nota Ach. est: « Quivis deus populo iratus pestes, famem aliave mala in eum immittebat;

tunc populus omnis ad eum placandum maxima sacrificia, atque etiam humana parabat; et, quo major hostia erat, eo acrius, respectu tanti muneris, *invidia*, æmulatio, deo crescere putabatur: nam beneficia non sine invidia quadam accipiuntur: inde, ad se beneficio liberandum, æmulatio invidiæ filia oritur in animo recipientis, cui nihil satis est, donec tale munus majore rependerit. Sic *invidiam facere Nilo* in sensu quidem abstrusiore idem ac cogere eum maximis hostiis et muneribus, ut etc., vel excitare ejus segnitiam, ut fere pariter Ovid. Art. Am. I, 647 seq. Itaque sententia h. loc. est: Si Nilus iratus Ægyptiis nolle *surgere*, hoc est, Ægyptum inundatione fecundare; numquid ad eum placandum possent aliquid crudelius facere, quam hominem immolare, et ejus membris vesci? » — Cramerus e veteri Schol. locum ita exponit: « *Invidiam facere Nilo*, est, calumniam facere, et exprobrare immissem infertilitatem, dum infamandi dei causa (*Nilus enim hic deus Nili*) ad illud quod supremum est in famis miseria illico decurrunt. » En.

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 409

2; Ludolf. ad Hist. Æth. pag. 117 seq.; *Histoire d'Hérodote, traduite du grec, par Larcher*, tom. I, pag. 158—169; Jablonski Panth. Ægypt. tom. II, pag. 14 seq. et 163 seq.

VAR. 124. *Britones*, 1, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 20, 23—27, omnesque edd. veti. *Britones*, 17, et edd. recentt. *Prat.* et al. *Brytones*, 19. *Bistoris*, 21. *Bistones*, 22. Jo. Schraderus in Obs. libro pag. 4—6, docte de hoc loco ita disputavit: «*Britones* in numerum ferarum et immanium gentium referuntur. Id dolens Markland. inustam genti maculam delere tentavit ad Stat. Sylv. IV, 2, 38, reponens: *Cimbri, nec Teutones umquam, Sauromatae truces*. Vir doctus in Actis Lips. Ann. 1729, pag. 383, testatur, ei accedere quatuor MSS. in quibus *Sauromatae* legatur; in aliis duobus esse *Bistones* (ut in nostro Cod. 22), vel ex comp. scribendi *Bitones* vel *Btones*. Lectio *Bistones* reperitur etiam in Cod. Perizon. ejusque vel in prima ratio videtur habenda, quod ipse Juvenalis haud leviter eam confirmat, *Sarmatas* et *Thraces* similiter jungens supra III, 79, ut ante Martialis XII, 8, 9. Thracum vero feritatem et crudelitatem omnes omnium temporum scriptores fere notaverunt. Sed et plurimos et locupletissimos diritatis atque immanitatis Britannorum testes ex vetustis monumentis excitavit Barth. ad Claudian. laud. Stil. II, 246; et præcipue Cons. Mall. vs. 51, et Rutil. I, 500; Claud. B. Get. 568; Avien. D. O. T. 418 et 749; Hor. Od. III, 4, 33. Aut igitur vulgata Juvenalis scriptura servanda est, aut locus, quem *Britones* obtinent, *Bistonibus* assignandus. *Britones* autem et *Britanni* ita dicti a vocab. *Brit*, quod proprie versicolore, depictum et coloratum denotat: nam moris fuit, ut Britannorum nurus cutem cæruleo colore inficerent, de quo vid. Plin. XXII, 1, sen 2; Mel. III, 6, 155; Camdenus in Britannia, pag. 24 seq., 27 seq. Cannegieter. de Brittenb. pag. 6. Conf. etiam interpp. Prop. II, 17, 25, al. 18, 23; Herodian. III, 14; Cæsar. Bell. Gall. V, 15; Martial. XI, 53; XIV, 19; Solin. XXII, extr. Nota Achaintri est: «Futilis est Marklandi emendatio: nam his temporibus Cimbri, Teutones, Britones, Sauromatæ, Sycambri ceterique omnes Europæ septentrionalis populi truces et feri erant; nec inde sequitur, Britannos hodiernos, Francos, Germanos, qui ab iis ortum ceperunt, ejusdem feritatis esse participes.»

NOT. 124—128. *Ægyptii*, vel potius Tentyritæ inhumanitate superant barbaros populos. — *Qua* scil. rabie sæviunt. De *Cimbris* vid. ad VIII, 249 seq. *terribiles*, qui ingentem olim terrorem incusserunt Romanis. — *Britones*, vid. Var. Lection.

VAR. 125. *Sauromatae* pro vulg. *Sauromataeque* revocavi ex 11, 17, 20, 21, 22, 24, 45, 49, et quatuor MSS. de quibus vid. quæ modo dixi ad vs. 124. *Sauromatesse*, 19. — *Nec* pro aut, 15.

NOT. 125. *Sauromatæ*, vid. ad II, 1. — *Agathyrsi*, Scythica gens in Sarmatia Europæa, Gelonis contermina, ambiens Mæditis paludis flexum vel, ut alii dicunt, accolens Marisium fl. qui, si Herodoto fides habenda, in Danubium influit. Quod si verum est, sedes hujus populi in

hodierna Transilvania fuere. ¹ — *Immanes*, feri, etsi molles fuere, ut omnes Thraces, teste Herodoto.

VAR. 126. *Immane* pro *imbelle*, 25, 46, 48, 49, 54, 55, 57, 59, 60. Sed voc. *immane* modo præcessit. — De metro h. loc. vid. supra ad VI, 274.

ANAL. 126 seq. Acerba irrisione et indignatione hæc dicta de Tentyritarum omniumque simul Ægyptiorum, qui Nilum accolunt, inpr. Alexandrinorum et Canopitarum, mollitie, quæ mirabilem facit illam feritatem et barbariem.

VAR. 127. *Suttilibus* pro *ficilibus* conj. Schrader. coll. Virgil. Æneid. VI, 414, ubi vid. Cerd. et Heyn. — *Solidum*, 74. — *Phasellis*, 25, 27, 46—50, 55, 57, 58, 61, 62, 64, 66, 73. At vid. Comm.

NOR. 127, 128. Poeta non ea respexisse videtur, quæ Seneca Natur. Quæst. IV, 2, sed quæ Strab. XVII, pag. 801, A, de mollitie Alexandrinorum, Canopum in Nilo navigantium, tradit: Ἀντὶ πάντων δ' ἐστὶν ὁ τῶν πανηγυριστῶν ὄχλος τῶν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας κατιόντων τῇ διώρυγι. Πᾶσα γὰρ ἡμέρα καὶ νύξ πληθεύει τῶν ἐν τοῖς πλοιαρίοις καταυλουμένων καὶ κατορχυμένων ἀναίδην μετὰ τῆς ἐσχάτης ἀκολασίας, καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ibidem dicit tanta facilitate navigari, ut scaphis etiam utantur testaceis, quæ, hoc loco vocantur *ficiles phaseli* et *picta testa*.

Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi
Accolit effuso stagnantem flumine Nilum,
Et circum pictis vehitur sua rura faselis,

Virg. Georg. IV, 287 seq. quī locus haud dubie Juvenalis animo obversabatur, et ubi Heyn. jam ex Diodor. I, 98, et Herod. II, 96, 97, notavit, hoc proprium fuisse Ægyptiorum, ut certo navicularum genere, cui *Baris* nomen fuerit, cymbis papyraceis, per Nilum discurrent. ² Sed quomodo testaceæ vel *ficiles* scaphæ aquis sustinebantur? Ita quærebat Grangæus putabatque, satisfacturum nobis Senecam Nat. Quæst. III, 25. Nota Ach. est: « Minime physici est talis quæstio. Omne vas concavum, quælibet sit ejus materia, omnis cymba aquas supernatat, dummodo sit illi pondus minus et superficies æqua aquæ columnæ ipsam sustinenti. » Conf. Salmas. Exerc. Plin. pag. 1116. — *Fragiles phaseli* dicuntur Hor. Od. III, 2, 28, et Ovid. ex P. I, 10, 39. — Cramer. fatetur se in hoc loco semper hæsisse, et quum veteris moris in rebus domesticis hodiernum Ægyptii sint retentissimi, nec quisquam e tot peregrinantibus, quorum

¹ Conf. Herod. IV, 100, 102, 104, 125; Plin. Hist. Nat. lib. IV, 12 seu 26; Mel. II, 1; Virg. Æneid. IV, 146, ubi vid. Heyn. in not. et Excurs. II, nost. edit. vol. II, p. 493 et 561. Ed.

² Conf. Plin. VI, 22; XIII, 11, Theophr. H. Plant. IV, 9; Plut. de Is. et Os. pag. 358; Lucan. IV, 135 seq. et intpp. Vet. Test. ad Exod. II, 3, et Jes. XVIII, 2.

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 411

itineraria nostris præsertim temporibus larga copia in lucem edita sunt, harum fictilium cymbarum vel e longinquo mentionem iniecerit, hinc suspicatur vir clarissimus in voce *fictilibus* apud poetam antiquum ulcus latere; nam de vocab. *testæ* facilius cum eo transigi posse existimat. En. — *Phaselus* seu *faselus* navicula longior et angustior (*Gondel*), sic dicta a forma leguminis, φασίλου (quod est genus fabarum, *Türkische, grosse, Sau-Bohnen*, de quo vid. interpret. Virgil. Georg. I, 227), et miræ velocitatis, quam potissimum debebat proræ, longe et oblique supra aquam porrectæ; vid. Voss. ad Catull. IV, 1. — *Remis incumbere*, ut al. *insurgere*, ἐμβαλὲν κώπαισι Pind. Pyth. IV, 356, ἐπὶ ῥώντι Δάττησι Apollon. II, 663. Similiter *adsurgere in hastam, clipeum, ense, ictum*, ἐπείδαι, ἐπερίδαι τὸ ἔγχος. *Testæ*, scaphæ testaceæ; *remis brevibus*, naviculæ aptis.

NOT. 129. *Panam scelerei*, quæ Tentyritarum scelerî debetur.

NOT. 130. *In quorum mente pares sunt ira atque fames*, qui putant aut certe putare videntur, nihil differe, utrum quis sola ira et odio, an dira fame motus carne humana vescatur, quique hinc per iram eadem nefanda faciunt, quæ alii (Calaguritani et Saguntini) per famem, et quæ sola fames aliquantulum excusat. *

NOT. 131 seq. Aureæ sententiæ, sed declamatoria magis, quam satirica arte prolata. — Sævitia illa Tentyritarum est præter naturam, quæ non ad crudelitatem formavit homines, sed *cor mollissimum* dedit et ad misericordiam propensum; quod vel eo *fatetur*, indicat (ut X, 172), quod non aliud animalium genus *lacrymas* fundere potest. « Natura hominem tantum nudum et in nuda humo natali die abjicit ad vagitus statim et ploratum, nullumque tot animalium aliud ad lacrymas, et has protinus vitæ principio: at hercules risus, præcox ille et celerrimus, ante quadragesimum diem nulli datur. » Plin. VII, 1.

VAR. 133. *Pars ultima*, 81. *Pars intima*, 64, ex emendat. Britann. ut sensus sit: lacrymæ sunt, quæ interiorē sensus nostri partem pietatemque patefaciunt.

NOT. 133. *Optima* et propria *pars*, indoles et affectio, *nostri sensus*, animi vel mentis, est mollities et miseratio.

VAR. 134. *Casum lugentis amici* recte, opinor, conj. Cario coll. Virg. *Æn.* II, 93. *Casum* legitur in 16, et III Codd. Paris. *Lugentis*, in 10, 21, 22, 24—27, 45—50, 54—69, 71 (in quo tamen vitiose *lucentis*), 72, 73, 74, et XV

* Ita h. loc. interpretari malim, quam cum Britannico *iram* referre ad impulsū iræ mentisque impetum, qui non in potestate nostra est, et *fa-*

mem ad deliberatam voluntatem cupiditatemque sævam, qua gravius peccatur. — Eundem hunc sensum recipere non dubitavimus. En.

412 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

MSS. Paris. Utrumque nunc recepi pro vulgata lectione *causam dicentis*, quæ vix cuiquam placebit, nisi Heyn. qui eam tuetur coll. VIII, 27; XII, 46; Virg. *Æneid.* VIII, 619—621, et XI, 171. Pro *casum* forte quidam librariorum reposuerunt *causam*, et deinde alii aptum ei vocabulum *dicentis* commenti sunt.

Not. 135. *Squalorem* vel *sordes* tam *reorum*, quam supplicantium lugentiumque, ad miserationem movendam spectare, vel tironibus nota res est. *Squaloremque rei* et (vid. ad IV, 63, in Var. Lect.) *pupillum ad jura*, jus, *vocantem circumscriptorem*, tutorem, qui pupillum bonis suis fraudavit. Conf. ad I, 46, 47; X, 222, et huj. loci Var. Lect. — Intelligit hic Cramer. *actionem* rationibus distrahendis, quam finita tutela instituit pupillus contra tutorem ob interceptam pecuniam pupillarem maleque redditas rationes, idque in duplum. Ed.

Var. 136. *Fletus*, 27, 47, 50, 54, 64. *Fletum*, 44. Alterutra lectio videtur probanda; vid. supra ad VI, 623.

Not. 136, 137. Designantur *fletus*, pueritia et decora facies pupilli, quæ omnia ad miserationem augendam valent. — *Cujus pupilli capilli puellares*, longi et fluentes, quales esse solent puellis puerisque delicatis, *ora manantia fletu*, lacrymis, *faciunt incerta*, hoc est, incertum faciunt adspicienti, sitne puer an puella. Venustæ idem, eleganter, ut passim a poetis, expressæ. — Non delicatarum tantum, sed et communis hic puerorum apud Romanos universorum habitus fuit, ut recte notat Cramer. ad h. loc. Comati enim pueri, tonsi demum erant et circumcisis ab aure descendentibus capillis, ubi vestem pupillarem deposuissent. Itaque hic representatur adolescens, a tutore bonis spoliatus, qui propter luctum, etsi liberatus tutela, puellares capillos nondum deposuit, quum potuisset jam et debuisset comam circumcidisse. Ed.

Not. 138, 139. Henninius: « Vix est, inquit, ut Juvenalis hodiernis moribus persuadeat, fieri hunc *gemitum naturæ imperio*, quandoquidem sine ullo gemitu fere ea funera quotidie occurrant. Sed ne quis Juvenalem φιλοσοφίατον ἀφιλοσοφίαζ arguat, notandum, Veteres statuisse, infantum animas semper flere ceu acerbo funere mersas, idque hausisse eos ex Platonicorum dogmatis; quod docet Virg. *Æneid.* VI, 426 seq. Sane hæc serio credentem Natura non reluctantem ducet conspecto infantis funere ad gemitus, tactum scil. commiseratione humanitatis nostræ et ætatlæ illius, quæ boni malique juxta gaara innocentes animulas

* Vid. Mitscherl. ad Hor. Od. II, 5, 23, 24, et Gierig. ad Ovid. Met. VIII, 322; IX, 711; adi quoque Ovidii edit. nost. vol. IV, p. 31 et 143. Ed. — A quibusdam *cujus* ad *circumscripto-*

rem refertur. « *Puellares capilli*, tristitia et squalore longiores: quum enim rei tenemur, et capillos demittimus; qui faciunt nos interdum vultum habere, tanquam puellæ. » Schol.

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 413

æternum fleturas acerba morte exhalat. » At illam fuisse antiquitatis opinionem, non persuasit mihi locus Virg. neque de infantibus tantum, sed virginibus quoque, immatura morte obeuntibus, h. loc. sermo est. Naturæ autem vis infringitur corruptis sæculi moribus; et de miseratione idem fere valet, quod de pietate dixit Valer. Max. V, 4, ext. 5.

NOT. 139. *Quum terra clauditur, conditur, infans, et, etiam, minor igne rogi*, junior, quam ut cremari fas sit. « Editis primores septimo mense gigni dentes, haud dubium est... Hominem prius quam genito dente cremari, mos gentium non est, » Plin. VII, 16, seu 15, « Suggrundaria antiqui dicebant sepulcra infantium, qui necdum XL dies implessent, quia nec busta dici poterant; quia ossa quæ comburerentur non erant: nec tanta cadaveris immanitas, qua locus tumesceret. Unde Rutilius Geminus Astyanacte ait: Melius suggrundarium misero quæreret quam sepulcrum, » Fab. Planciad. Fulgent. in Exposit. serm. ant. ¹

VAR. 140. *Ut minor* conjicit Schraderus. — *Aut face*, 61, 62, 63, 65—69, 71—74.

VAR. 141. *Qualis*, 16.

NOT. 140, 141. Docte et exquisite homo pius, probus et innocens designatur: non alius enim erat *dignus face arcana*, hoc est, dignus, qui initiaretur vel interesset mysteriis (vid. ad II, 89) sive sacris Cereris *arcanis*, mysticis, quæ effari nefas erat quæque secreto et noctu agebantur (vid. Spanh. ad Callim. H. in Cer. vs. 7), unde et *nocturnus* vocatur *Bacchus* Virg. Georg. IV, 521, et *nocturna Mænas* Sil. III, 395, ubi vid. not. Hinc qui *Cereris sacrum vulgarii arcanae* docte pro scelestissimo quovis dicitur Horat. Od. III, 2, 26, ubi conf. Mitscherl. Quinto autem mysteriorum et quidem magnorum die, qui dicebatur ἡ τῶν λαμπάδων ἡμέρα, in memoriam Cereris, Proserpinam filiam accensis facibus quærentis, *faces* ardentes quum ante fores ponebantur (vid. Plut. Cic. tom. I, pag. 871), tum a viris et feminis gestabantur; unde δαδούχοι et δαδουχεῖν τὰ μυστήρια.² Hi itaque δαδούχοι non amplius μύσται erant vel ad μυστήρια tantum μικρὰ admissi, sed jam ἱεροὶ sive ἱερόπται, quibus *sacerdos* Cereris (ἱεροφάντης, ἱεροφύλαξ, ἱερονόμος, μυσταγωγός) μυστήρια μεγάλα et arcanas eorum cærimonias revelaverat, habita ante severa quæstione de vita potissimum pure et sancte acta.³ Hinc intelligitur vis verborum, *qualem* initiandum *Cereris vult esse sacerdos*. Simili sensu castæ ac probæ mulieres dicuntur

¹ In Mythogr. Lat. t. II, p. 171, ed. Munckeri. Formam suggrundarii ex Jo. Bapt. Suarez. Antiquit. Gadit. Hispanice scriptis, IV, 4, depinxisse Casp. Barthol. de Puerp. vett. p. 167, notat Hennin.

² Conferantur Meurs. de Eleusi-

niis, c. 25; Casanbonus ad Theophrast. Charact. c. 3, et *Creuzer's Symbolik*, tom. III, pag. 473; tom. IV, pag. 520 seq. 563.

³ Conf. Meurs. de Eleusiniis, et Potteri Archæol. Gr. lib. II, cap. 20, vol. I, pag. 851, vers. Rambach.

414 VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

Cereri vittas contingere dignæ sup. VI, 50, ubi vid. not. Ceterum *δαδισ-χος* etiam κατ' ἰξοχὴν vocabatur sacerdos quidam Cereris, adjutor ἱεροφάντου, et ἀγὼν λαμπάδοῦχος in aliis quoque sacris, verb. causa. in Ἡφαίστιος, Παναθηναίος et Προμηθεύς, instituebatur ab iis, qui accensis currebant facibus easque inextinctas ad metam ferre juebantur.

VAR. 142. *Separat hoc nos*, 23. *Separat hæc* (natura, vel pietas, humanitas et misericordia) *nos*, 10, 24, 25, 27, 46—50, 54—69, 71—73, probb. Mancin. et Ascens.

NOT. 142. *Qui bonus ulla mala humana credat sibi*, a se, aliena esse, non credat sibi accidere posse, quæ aliis contingere videt, vel credat, hæc aliorum mala ad se non pertinere, adeoque iis non afficiatur et doleat? « *Iste versus* (Terentii Heautont. I, 1, 25) *et in pectore, et in ore sit* :

Homo sum, humani nihil a me alienum puto.»

Senec. Epist. 95. Eundem versum laudavit Cic. Off. I, 9.

VAR. 143. *A grege brutorum*, 16. — *Solum*, 22.

NOT. 143. *A grege mutorum animalium*, quæ nec malis alienis dolent, nec bonis lætantur. *Venerabile ingenium*, intelligentiam et rationem. — Recentissimus apud nos Juvenalis interpres active capit τὸ *venerabile*, quod mox explicetur per hæc, *divinorum capaces*. ED.

NOT. 144. *Divinorum*, rerum divinarum, capaces, intelligentes. «Deus homines humo excitatos celso et erectos constituit, ut deorum cognitionem, cælum intuentes, capere possent : sunt enim homines non ut incolæ atque habitatores, sed quasi spectatores superarum rerum atque cælestium, quarum spectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet,» Cic. N. D. II, 56.

NOT. 145. *Capiendis*, cognoscendis ac discendis.

VAR. 146. *Duximus arce*, 45.

NOT. 146. *Sensum*, mentem seu animam ratione præditam, ex anima mundi, cujus natura ætherea et ignea, sedes autem præcipua in *cælesti arce*, in cælo et sideribus est, duximus. Conf. ad vs. 84, 85. Cic. Tusc. Quæst. I, 27; Muncker. ad Fulgent. II, 9; Heyn. ad Virg. Æn. VI, 730 seq. et in Exc. XIII.

NOT. 147. Conf. Ovid. Met. I, 84 seq. (ex quo loco verba etiam petita), Cic. N. D. II, 56; et Leg. I, 9, pro Sallust. B. Cat. 1, ubi vid. Corte, Herderi *Ideen zur Philos. der Gesch. der Menschh.* tom. I, pag. 219 seq. *Prona animalia*, ad terram incurvata.

NOT. 148 — 158. Egregius locus, expressus forte e Cic. de Invent. I, 2, et Horat. A. P. 391 — 399. Eadem non rationi humanæ, sed culinariæ arti lepide tribuit coquus Athenionis ap. Athen. XIV, 23. *Ανιμα* Gr. ψυχή, est id, quo vivunt, sentiunt ac moventur et homines et cetera

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 415

animantia, quæ inde nomen habent, vis vitalis, vegetabilis ac sensitiva, quæ plantis etiam et arboribus tribuitur: *animus*, νοῦς et ψυχὴ, est mens, vel id, quod in nobis cogitat, intelligit ac vult, et quo sapimus.

NOT. 150 seq. *Mutuus affectus* benevolentiae atque amoris et communis utilitas sunt vincula societatis humanæ, quod præclare docet poeta. Conf. Senec. Epist. 95, et de Ira, I, 5.

VAR. 151. *Et migrare*, 25, 27, 46—50, 54—69, 71—74.

NOT. 151. Conf. Horat. Sat. I, 3, 105; et Cic. Tusc. Quæst. V, 2 seu 5. *Dispersos* per deserta et silvas homines *trahere*, contrahere, congregare, in *populum*, civitatem.

VAR. 152. *Ac*, 19. — *Linquere terras*, 21.

NOT. 152. Conf. VI, 2, 3, *proavis*, a maioribus.

NOT. 153. *Laribus*, ædibus.

VAR. 154. *Limine* recepi ex 16, 17, 19, 20, 23—27, 45, 46, 47, 49, 50, 55—69, 71—74, et XX MSS. Paris. *Limite* in reliquis libris.

NOT. 155. *Ut collata*, mutua, *fiducia* et spes auxilii etiam noctu *tutos* præstaret homines *vicino limine*, junctis ædibus et vicino opem ferente vicinis.

NOT. 156. *Nutantem*, labantem, ita vulnere debilitatum, ut pedibus amplius consistere nequeat.

VAR. 158. *Aut una*, 45. — *Tueri*, 16.

ANAL. 158—174. Magna orationis vi et verborum gravitate increpatur odium, quo se invicem prosequuntur homines.

NOT. 158—164. Hæc si non prorsus, tamen maximam partem veritati consentanea sunt et h. loc. aptissima. Feras non nisi in diversa genera sævire, contendunt etiam Horat. Epod. VII, 11, 12; Plin. VII, 1; Sen. Epist. 95 de Clem. I, 26; et Controv. 9 aliique. Sed vid. Mitscherl. ad Hor. loc. cit. Harduin. ad Plin. loc. laud. Bernart. ad Stat. pag. 37; Scalig. ad Varr. pag. 118; et Exerc. 240, adv. Cardanum pag. 737; Brod. Miscell. III, 28.

NOT. 160. *Cognatis maculis*, hoc est, feræ, easdem maculas habenti, *parcit similis fera*, pardus pardo, lynx lynxi, tigris tigridi. — Vid. infra quæ notamus ad finem Satiræ. Ed.

VAR. 163. *Rapida*, 13, 19—21, a m. pr. 22, 23, 28, 68, et quidam Codd. Paris. solenni errore. Conf. supra VI, 428; Barm. ad Prop. p. 553; Broukhns. ad Tibull. IV, 1, 72; et nos ad Sil. V, 451.

NOT. 165—171. Homines non modo se invicem occidunt ferro, sed etiam comedunt. *Nefanda* epitheton rei et affectui aptissimum.

VAR. 166. *Ac pro et*, 13, 17, 20, 22 23, 45.

416   VARIAE LECTIONES ET NOTÆ

NOT. 166 — 168. Primi fabri ex ferro instrumenta rustica parabant, non gladios. Conf. Plin. XXXIV, 14; Senec. de Ben. VII, 10; Tibull. I, 3; Virg. Georg. II, 538 — 540.

VAR. 168. *Nescierant* Serv. ad Virg. Georg. II, 540. *Nescierunt*, 23. Male, etsi non obstat metrum; de quo vid. ad Sil. V, 264. *Nescirent*, 10, 11, 13, 16, 20, 24. *Nec scirent*, 21, 22. *Nescirint* rectius videbatur Schurzß. Mox *extundere* restitui ex 2, 4, 10, 17, 20, 21. *Excudere*, 15, 19, 25, 27, 46—50, 54—64, 66—69, 71—74, 81, et Serv. ad Virg. loc. laud. *Excludere*, 65. *Extendere* (scil. cudendo seu malleo, hoc est, cudere), 14, 16, 18, 22, 23, 24, 70, 75, 76, 77, 82. Conf. Heyn. ad Virg. Æneid. VII, 665, in Var. Lect. ubi jam monuit, *extundere* exquisitius esse id. qd. *excudere*, tum et omnino proferre, invenire, ut Virg. Georg. I, 133; IV, 315, 328. Antiqua haud dubie scriptura fuit *extñdere*, et inde orta hæc varietas: *extundere*, *extendere*, *excudere*, *excludere*, quæ etiam in MSS. Paris. reperitur.

NOT. 168. Conf. Var. Lect.

NOT. 169. *Populos*, Tentyritas.

NOT. 171. seq. Similis color orationis II, 1 seq. et 153 — 158. Præclare autem anthropophagis opponitur *Pythagoras*, qui *cunctis animalibus*, hoc est, eorum carne, et quibusdam quoque *leguminibus abstinebat* (vid. ad III, 229), ac lepide simul hujus philosophi doctrina de *μετεμψύχῳ* et, quem inde præcipiebat, victus irridetur, quam etiam perstrinxit Cic. de Div. II, 58, et asperioribus facetiis Lucianus in Dialogo, qui *ὄνειρος ἢ ἄλκτρουών* inscribitur. — Pythagoræ doctrinam exquisitori carmine exponit Ovidius, qui Samium philosophum loquentem inducit (Metam. lib. XV, vs. 75 sq. edit. nost. vol. IV, p. 501). Eandem sententiam amplexus est recentiorum philosophorum eloquentissimus J. J. Rousseau, qui Plutarchi locum (*περὶ Σαρκοφαγίας, λόγος α'*) non impari orationis colore repræsentat. Sed adeas imprimis V. C. Barthélemi, *Voyage du jeune Anacharsis*, cap. LXXV, ubi Pythagoræ instituta accuratissime recenset, et ingeniosa defensione illustrat, citatis Diogen. Laert. lib. VIII, § 13; Jambl. cap. 24, pag. 90; Porphy. Vit. Pythagor. pag. 24, et de Abstin. lib. II, pag. 124; Rittershus. Vit. Pythagor. pag. 22; Anon. apud Phot. pag. 1316. Ed.

VAR. 172. *Quonam fugeret*, 19.

NOT. 172. *Hæc*, talia, *monstra*, monstrosa, portentosa scelera (ut vs. 122, ubi vid. not.), qualia perpetrarunt Tentyritæ.

NOT. 174. *Tanquam homine*, tanquam hominis, non animalium caro esset; vel tanquam animalia vix different ab hominibus, quia animæ illis essent, quæ in corpora eorum transmigrassent e corporibus humanis. Conf. XIV, 98. — *Ventri indulsit*, edere permisit, *non omne legumen*, sed quædam edere vetuit; e quibus præsertim faba, quam festivo urbanoque stylo *Pythagoræ cognatam* vocavit Horatius (lib. II, Sat. VI, vs. 63). Namque Pythagoras ex eadem origine et eodem tempore cum

IN SATIRAM DECIMAM QUINTAM. 417

homine natam fuisse fabam asserebat, unde Horatius, hanc non homini cognatam, ex Pythagoræ sententia, sed ipsi Pythagoræ soli cognatam salse et satirice dixit. Pythagoras a fabis abstinere præcepit, quia in illis residere mortuorum animas putabat, et verebatur ne in fabam aliquam patris animus immigrasset; credebat etiam fabarum cauliculis ascendere animas hominum ex Orco, quod faba genitale caput referret. Inferorum portas etiam appellabat fabarum caules, quod geniculis carerent. Flamines non vesci faba traditum est, quoniam in ejus flore literæ lugubres reperiri credebant. Theophrastus principium germinandi in faba instar membri habere refert, idque etiam in cicere et lupino cerni. Vide et alias rationes in Rutgersii Venusinis lectionibus, cap. 24. Ed.

Totum hunc locum a vs. 159 fere usque ad finem imitatus est Nostras *Boileau* : is quam feliciter cum Romano satirico sit colluctatus, peritorum sit judicium. Sat. VIII, vs. 125 seq.

- « Voit-on les loups brigands, comme nous inhumains,
- « Pour détrousser les loups courir les grands chemins ?
- « Jamais, pour s'agrandir, vit-on dans sa manie
- « Un tigre, en factions partager l'Hyrcanie ?
- « L'ours a-t-il dans les bois la guerre avec les ours ?
- « Le vautour dans les airs fond-il sur les vautours ?
- « A-t-on vu quelquefois dans les plaines d'Afrique,
- « Déchirant à l'envi leur propre république,
- « Lions contre lions, parens contre parens,
- « Combattre follement pour le choix des tyrans ?
- « L'animal le plus fort qu'enfante la nature,
- « Dans un autre animal respecte sa figure....
- « L'homme seul, l'homme seul, en sa fureur extrême,
- « Met un brutal honneur à s'égorger soi-même.
- « C'était peu que sa main, conduite par l'enfer,
- « Eût pétri le salpêtre, eût aiguisé le fer, etc. »

Totus hic locus satirica vi et impetu plenus, palmam si non reportat, saltem disputare, et in dubium vocare mihi videtur. Ed.

SATIRÆ DECIMÆ SEXTÆ

ARGUMENTUM.

Militiæ mores et commoda magna videte.

Seu

Militiæ mores et commoda dinumerantur.

MILITIÆ PRIVILEGIA. — DE FELICITATE MILITUM. — DE CASTRENSIBUS.
— AD GALLUM DE MILITIA. — DE MILITIBUS.

Conditionem militum multis partibus meliorem, quam paganorum, esse ostenditur (vs. 1—16) (α), quod illi ab his non facile ullam accipiant injuriam eamque impune iis inferre possint, quum proprios habeant iudices, et lege Camilli extra vallum litigare vententur, commilitones autem non modo reum per fas ac nefas tueantur, sed damnatum quoque vindicent (7—34) (β); quod confestim iis, et quoties lubeat, jus dicatur, et neque initium, neque finis litium in longinquum differatur tempus (35—50) (γ); quod peculium iis sit castrense, et hinc jus testandi vivo adhuc patre (51—56) (δ); quod phaleras, torques aliaque virtutis præmia consequantur, quum ipsius ducis referat, et honorari milites et locupletari (56—60).

SATIRÆ DECIMÆ SEXTÆ

ANALYSIS.

In priore hujus Satiræ parte (vs. 1—34) poeta satis ingeniosam ei formam induisse, et, dum aperte commoda militiæ recenset, tecta ironia ac laudis specie vituperationi imposita nimiam militum licentiam insolentiamque, quam illis temporibus vix Imperatores coercere audebant, perstringere videtur. Eam non integram superesse quidam opinati sunt, quia tam brevis forte est et argumenti tractatio non omnibus numeris absoluta: nam plura militiæ commoda atque privilegia, quum legibus, tum Imperatorum edictis constituta et concessa, a Polyb. VI, 39; Lips. Mil. Rom. V, 19,

et de Magnitud. Rom. I, 6, aliisque memorantur. Sed quis poeticam rei expositionem ita ad calculos vocabit? — Quo loco et qua occasione hæc Satira sit scripta, parum constat. Nonnulli putant, eam a Juvenale, quum primum jussu Domitiani venerit in Ægyptum, compositam esse in Paridis pantomimi invidiam, quo auctore ab Urbe remotus sit, et falsa honoris specie cohorti præfectus, et militiæ laudari commoda, ne Paris conditionem poetæ, quod maxime optaverit, miseram esse crederet et infelicem. Sed Juvenalis non a Domitiano et Paride, sed ab Hadriano in exilium est missus (vid. Vita ejus): unde in hujus saltem Imperatoris et histrionis, qui ei in deliciis fuit, invidiam hæc scripsisse censendus est. Si tamen poeta noster hujus carminis auctor fuit, suspicari malim occasionem ad illud conficiendum ei oblatam fuisse a Gallo, amico in militiam eunte. Utrum vero hæc Satira Juvenali sit tribuenda, jam olim fuere, qui addubitarent. Scholiastes, a Barth. Advers. XIV, 16, laudatus, hæc adnotavit: Quidam dicunt, non esse Juvenalis, sed ab ejus amico appositam. Vetus Schol. Pithœi: Ista a plerisque exploditur, et dicitur non esse Juvenalis. His adstipulantur Grotius ad Luc. III, 14; Rutgers. Var. Lect. IV, 4, pag. 338; Angel. Decembr. Polit. liter. p. 59 seq. Barth. loc. cit., Plathner., Bahrdr. et alii; sed refragantur Dempster. ad Coripp. pag. 137; Scalig., Schurzfleisch. alique multi. Neque hæc lis facile dirimenda est, quum in utramque partem quædam eaque satis gravia disputari possint. In antiquissimis libris hanc Satiram non exstare testatur Valla: penultima est in Codd. nostris 12 et 15, nec non in aliis Calderini, quod probat Schol. Barth. Primis quoque versibus ingrata, ne dicam insulsa, inest tautologia, qua eadem notio quater exprimitur: « felicitis militiæ, prospera castra, secundo sidere, fati benigni. » Hoc tamen Satiræ principium si exceperis, non plane dedeceret Juvenalem, eam scripsisse: nam et a stylo ejus rhetoricaque rerum tractatione haud abhorret, et pelittissimis placet facetiis. Nonnulla etiam ejus loca tamquam Juvenalis laudantur tum a Servio in Virg. Æneid. I, et II, tum a Prisciano lib. VIII, c. 9 et 14. Quæ quum ita sint, Satira hæc vel ab ipso Juvenale, forsân admodum sene, aut non satis limata, vel ab antiquiore saltem scriptore, qui haud invita Minerva animum ad satiricam poesin applicuerit, composita videtur. Schurzfleisch. monet, stilum variare secundum ætatem, et Juvenalem forsân valde senem scripsisse hanc Satiram, quum in Ægyptum a Domitiano (immo Hadriano) relegatus esset. Plathnerus contra suspicabatur, eam a

420 SATIRÆ DECIMÆ SEXTÆ ANALYSIS.

quodam erudito litatore ad stabiliendum figmentum hujus relegationis fuisse conditam. Adnotatio Heineckii est hæc : « Non facile adduci potero, ut credam, hanc Satiram Juvenalis esse; quippe in tractatione summæ inest quod displiceat, et a Nostri consuetudine alienum videatur. Juvenalis si talem materiam tractare voluisset, haud dubie de commodis militum copiosius disputasset. Sed hic auctor quam jejune versatus est in suo argumento tractando! Pro-mittit loqui de commodis communibus militibus, sed loquitur tantum de uno. Primis vero Satiræ versibus nemo offendetur, qui meminerit, *castra* sæpius dici pro ipsa expeditione. Conf. Oudend. ad Lucan. I, 374. Si expeditio prospera est, opto, ut ego quoque secundo omine ejus particeps sim. Expeditio enim bene cedere potest, et tamen singuli homines possunt esse infelices. » Hoc itaque est sapere; et offendere potest voc. *castra*, non felicitatis notio toties inculcata.

N. B. In illa divisione Satirarum quam primo volumini, pag. xi præfiximus, hoc DECIMÆ SEXTÆ Satiræ fragmentum non indicavimus, siquidem QUINTUS liber, ut diximus, tres ultimas, nempe XIII, XIV, XV, complectatur. Hanc divisionem retinimus inviti quidem, quia ibi nulla mentio hujus XVI Satiræ tanquam ultimæ daretur. Sed quum eadem manca esset, neque Juvenali ab omnibus plano jure adscriberetur, nolimus tunc illi, velut aliis integris, numerum et ordinem certum assignare; ergo in computatione prima, neque obliti, neque errantes volebamus omittere; satis fore rati, si tantum in fine hujus quinti libri rationem illius inserendæ redderemus. Ed.

SATIRA DECIMA SEXTA.

Quis numerare queat felicitis præmia, Galle,
Militiæ? nam si subeuntur prospera castra,
Me pavidum excipiat tironem porta secundo.
Sidere : plus etenim fati valet hora benigni,
Quam si nos Veneris commendet epistola Marti, 5
Et Samia genitrix quæ delectatur arena.

Commoda tractemus primum communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
Audeat; immo, etsi pulsetur, dissimilet, nec
Audeat excussos Prætori ostendere dentes, 10
Et nigram in facie tumidis livoribus offam,
Atque oculum medico nil promittente relictum.
Bardaicus judex datur hæc punire volenti,

SATIRÆ DECIMÆ SEXTÆ INTERPRETATIO.

1. Quis possit, Galle, fortunatæ militiæ commoda recensere? Ego certe, si qua daretur occasio militandi fortunatis in castris, licet imperitus admodum belli ac tiro plane sim, non dubitem nihilominus ea subire faustis ominibus et annuente fato; cujus opportunitas et numen majoris ad felicem militiam est momenti, quam si commendatitias ad Martem literas habeamus a Venere, aut etiam Junone, quæ eum genuit, et quæ Samum inprimis diligit.

7. Primo quidem videamus commoda quæ sunt omnibus militibus communia. Inter illa hoc ultimo loco numerandum non est, quod nullus civis audeat militem percutere? Immo quamvis a milite civis percussus ipse fuerit, sileat, nec audeat judici monstrare dentes sibi extusos, ac lividum tuberibus nigris vultum, oculumque unum effossum omnino, alterum vero ita vulneratum, ut medicus

Calceus, et grandes magna ad subsellia suræ,
 Legibus antiquis castrorum et more Camilli 15
 Servato, miles ne vallum litiget extra,
 Et procul a signis; justissima Centurionum
 Cognitio est igitur de milite; nec mihi deerit
 Ultio, si justæ defertur caussa querelæ.
 Tota cohors tamen est inimica; omnesque manipuli 20
 Consensu magno efficiunt, curabilis ut sit
 Vindicta et gravior, quam injuria : dignum erit ergo
 Declamatoris mulino corde Vagellî.
 Quum duo crura habeas, offendere tot caligas, tot
 Millia clavorum ! quis tam procul absit ab Urbe? 25
 Præterea quis tam Pylades, molem aggeris ultra
 Ut veniat? lacrymæ siccentur protenus, et se

nil opis salutisque promittat. Quod si tamen civis militem in jus vocet
 ad pœnas expetendas, statuatur controversiæ judex tribunus mili-
 tum, Bardaica indutus veste cum suis grandibus calceis, et magnis
 torosisque cruribus, ac vasto corpore subsellia tota implens : nempe
 ut servantur priscæ lèges, et Camilli præscriptum, quo vetantur
 milites extra vallum et procul a vexillis caussam dicere. Æquissimum
 est, inquis, ut de militis caussa cognoscant centuriones, qui sunt
 illius germani judices, quorum est spectata probitas et justitia; atque
 adeo fieri non potest, quin pœnas mihi det miles, si justas esse
 meas querelas ostendero; esto sane; at cohors tamen integra est
 infesta, et omnes manipuli una voce adversantur, atque obstrepunt.
 Quid igitur proficietis tu ac togati quicumque militem accusabunt?
 efficietis hoc utique unum, ut dum vindicare vultis injuriam, gra-
 viora vobis arcessatis mala, quam ipsa fuerat injuria, pro qua ju-
 dicem interpellastis. Itaque tam stolide facis, si militem vocas in jus,
 quam Vagellius ille declamator mulino corde pertinax, qui pessimas
 semper caussas suscipit defendendas. Quam est enim temerarium,
 quum duo tibi tantum sint crura, eaque minime ocreis munita,
 offendere tot centuriones, tot milites, quorum caligæ ferreis clavis
 omni ex parte sunt præfixæ? Age vero, quem reperias tam procul
 a Roma tui defendendi caussa abire sustinentem, quem adeo tibi
 amicum, tam prisco illi Pyladi similem, ut vallum transire, et in
 castra media tecum progredi, ad dicendum contra militem testimo-

Excusaturos non sollicitemus amicos.

Da testem, judex quum dixerit; audeat ille,
Nescio quis, pugnus qui vidit, dicere, Vidi? 30
Et credam dignum barba dignumque capillis
Majorum: citius falsum producere testem
Contra paganum possis, quam vera loquentem
Contra fortunam armati contraque pudorem.

Præmia nunc alia, atque alia emolumenta notemus 35
Sacramentorum: convallem ruris aviti
Improbis, aut campum mihi si vicinus ademit,
Et sacrum effodit medio de limite saxum,
Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo;
Debitor aut sumptos pergit non reddere numos, 40
Vana supervacui dicens chirographa ligni:
Exspectandus erit, qui lites inchoet, annus
Totius populi; sed tunc quoque mille ferenda
Tædia, mille moræ; toties subsellia tantum

nium, audeat? Omitte igitur lacrymas; noli amicos urgere, qui te rogaturi sint, ut se habeas excusatos.

29. Quum judex testem proferri petet, adduc aliquem, etiam si ictus pugnorum militis in tuo recentes ore viderit, se vidisse affirmaturum? Ego vero, si quis sit ejusmodi, hunc dignum majoribus nostris, quibus barba capillique intonsi, judicabo. Longe facilius, mihi crede, falsus testis in civem togatum invenietur, quam verus in militem, qui ejus fortunas aut famam lædat.

35. Expendamus alia non pauca militibus sacramento coactis concessa emolumenta et privilegia. Si vicinus nequam et avarus abstulit mihi, vel campum planum, vel agrum collibus cinctum, a majoribus mihi relictum: si emovit lapidem terminalem et sacrum, quem certis sacrificiis, pulcem ac placentas ipsi imponens, veneror quotannis; si debitor negat mihi restituere mutuos, a me quos accepit numos, et chirographum, quod ipsius manu appositum illi ostendo, falsum esse dictitat: hæc, inquam, si apud iudices persequi velim, exspectandum erit donec annus totus litibus populi impendatur judicandis, antequam mea inchoetur: ubi vero tempus advenerit, sexcentas moras ac tædia perferre oportebit.

Sternuntur; jam facundo ponente lacernas 45
 Cædicio, et Fusco jam micturiente, parati
 Digredimur, lentaque fori pugnamus arena.
 Ast illis, quos arma tegunt et balteus ambit,
 Quod placitum est ipsis, præstatur tempus agendi,
 Nec res atteritur longo sufflamine litis. 50

Solis præterea testandi militibus jus
 Vivo patre datur: nam, quæ sunt parta labore
 Militiæ, placuit non esse in corpore census,
 Omne tenet cujus regimen pater: ergo Coranum,
 Signorum comitem castrorumque æra merentem, 55
 Quamvis jam tremulus, captat pater. Hunc labor æquus
 Provehit, et pulchro reddit sua dona labori.
 Ipsius certe ducis hoc referre videtur,
 Ut, qui fortis erit, sit felicissimus idem;
 Ut læti phaleris omnes, et torquibus omnes 60

.....

Modo subselliis imponuntur duntaxat tapetes: modo Cædicius, eloquens ille patronus, lacerna deposita, se ad perorandum accingit; modo Fuscus ad mittendum lotium discedit: aderamur parati, abeundum: sic in ea arena lente lis inchoata disceptatur. Illis vero qui balteo et armis insignes sunt, commodum quodcumque dicendæ caussæ tempus, ut volunt, conceditur, nec suas opes dilapidant damnosa litium diuturnitate ac mora.

51. Huc adde, quod solis militibus datur, ut vivente adhuc patre condere testamentum possint; sic enim legibus cautum est, ut bona quæ bellicis laboribus sunt acquisita non censeantur esse ex parte patrimonii, neque in iis bonis numerentur quorum dominium penes militis patrem est. Itaque pater Corani stipendia facientis et inter signa degentis illi, quamvis jam senior, blanditur, ejusque captat hereditatem. Coranus interim honestis militiæ laboribus ad honores promovetur, et amplissimum operæ pretium fert. Ipsius scilicet imperatoris refert, ut qui virtute ac fortitudine ceteris præstat, idem sit felicissimus et pulcherrimis præmiis cohonestetur, et omnes strenui milites torquibus, phaleris, ac ceteris ornamentis militiæ decorentur:.....

VARIAE LECTIONES

ET NOTÆ

IN SATIRAM DECIMAM SEXTAM.

NOTÆ. 1. *Gallus*, amicus poetæ, forte idem, cujus passim mentionem facit Martialis.

ANAL. 1—3. Si felicibus auspiciis capessitur militia, præmia ejus tanta sunt, ut facile mihi cupiditatem militandi injicere possint, etsi pavidus sim tiro. ¹

VARIAE LECTIONES. 2. *Nam et si*, 50.—*Jubeantur*, 22, 66. *Lubeant*, 15. *Subeantur*, 10, 13, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 45—50, 54—60, 62, 64, 65, 67, 68, 69, 71—74, 77; XXVIII MSS. Paris. et ed. Ach. *Quod si subeantur* non male legit Prisc. VIII. Displicet certe *nam*, quoniam mox *etenim* sequitur.

VAR. 3. *Excipiet*, 15, 25, 27, 46—49, 54—63, 66—69, 71—73, quidam Codd. Paris. et ed. Ach. *Accipiat*, 16.

NOT. 3. *Portam* signanter dici credebat Grangæus, quia castrorum aggerem subire capitale fuerit.

NOT. 4. Schol. vetus ap. Barth. Advers. XIV, 16. « Per constellationem puncto felices infelices efficiuntur. Apparet, Juvenalem Stoicum esse. » Britannicus monet, hæc dici ex disciplina Ægyptia, in qua plurimum Petosiris et Necepsus laboraverint; vid. ad VI, 553 seq. et 581.

ANAL. 4—6. Facete dictum: Felix genesis ac fatum plus valet etiam in militia, quam favor *Martis*, præsidis bellorum, conciliatus nobis per literas

---

¹ Hæc felicitatis notio ingrata exprimitur tautologia; neque expeditior fit oratio, vel nitor ei redditur, si cum Henninio *felicis* ad rationem retuleris, et *prospera* ad casum, ut sensus sit: Quamvis innumera sint *felicis*, et cum ratione factæ expeditionis præmia; si tamen casus et vis major castra præstaret *prospera*, malleam fortunata temeritate eadem subire castra, quam in toga desiderare. Ita certe. vs. 2 *sed*

pro *nam* dicendum erat. — *Felicis militiæ*, non calamitosæ, qualis est mea; secundum Calderinum, qui putabat, poetam primum subobscure calamitatem suam designare, et tum laudare commoda militiæ: quam sententiam nobis non persuasit. Multo tamen minus lectoribus placebit explicatio Britannici, qui *felicem militiam* h. loc. dici existimabat eam, quæ a bellis civilibus longe absit.

precesque efficacissimas vel *Veneris*, amicæ ejus, vel Junonis, *genitricis*, matris ipsius. — De amoribus *Martis* ac *Veneris* vid. ad X, 313, 314.

VAR. 5. *Commendat*, 19, 23.

VAR. 6. *Genitrix Samia*, 16. *Genitrix* pro *genetrix* substitui ex 16, 21, 22, 60, 64, postulante sic etymologia a *genitum*; vid. Schelleri præc. stili bene lat. pag. 26, 30, 34.

NOT. 6. *Genitrix Martis Juno*,¹ quæ delectatur *Samia arena*, hoc est, Samo, insula arenosa in mari Icario ad litus Ioniæ, quæ nunc *Sussam Adassi* vocatur. Ex antiqui sermonis genio Dii illas terras amare et incolere vel certe frequentare dicuntur, quæ iis sacræ sunt et ubi sacrificiis templisque coluntur. Celeberrimum autem *Junonis Samiæ* et templum et festum fuit.² *Arenam* hoc loc. dici putant pro insula arenosa et sterili, coll. verbis Apuleii: « Rutatio omnis est in sarculo et surculo, quorum proventu magis fructuosa est insula (*Samos*) quam frugifera » Sed *Sammum* frugiferam esse dicit Strabo: unde potius designari crediderim terram Sami argillaceam, unde conficiebantur celeberrima illa vasa fictilia et testæ, quæ durissimæ erant et ad secandum quoque adhibebantur. Vid. ad VI, 514.

NOT. 7. *Communia communia*, omnium militum. Malim tamen ea intelligere, quæ militibus communia suat cum togatis. Huc poeta vs. 8—34, refert, quod miles æque ac togatus proprios habet judices. Deinde vs. 35—60 *commoda* memorantur, quæ solis militibus propria, citus litium exitus, jus testandi vivo patre, honores et præmia. — *Togatus* civis Romanus, quatenus opponitur armato vel militi, qui sago amictus est, non toga, quæ impedimento est in pugna. Eodem sensu infra vs. 33 *paganus* dicitur opponiturque *armato* aut militi, ut ap. Plin. Epist. VII, 25; X, 18; Veget. II, 23; extr. et alios, inpr. Jctos, qui inde testamentum peculiumque vel *paganum* esse dicunt, vel *castrense*: *pagani* enim proprie vocabantur rustici, quibus vel Numa, vel Servius Tullius (vid. Dionys. Hal. I, pag. 35; II, pag. 135; IV, pag. 220, ed. Sylb.) in locis montanis ipsaque natura munitis prima fecit perfugia, quæ Græce *pagos* appellavit; hi vero, Imperatorum certe temporibus, a militia vindentur immunes fuisse, ne agri essent inculti. Conf. Ernesti clav. Cic.

ANAL. 8—34. Injuria, etiam gravissima, a milite impune inferri potest cuivis, et ab iis patienter ferenda est, quoniam judex militis non Prætor, sed centurio est, ejusque accusatione nihil proficitur, sed nova potius injuria excitatur, a commilitonibus metuenda, qui partes rei per fas ac nefas tuentur. De his militum commodis ad judicia spectantibus

¹ Vid. Néapol. ad Ovid. Fast. V, 229; Gal. ad Apollod. I, 3, 1, et ad Phurnut. N. D. c. 21.

² Conf. Virg. *Æneid.* I, 15, 16;

Herod. III, 60; Lactant. Inst. Div. I, 17; Pausan. VII, 4; Athen. XIV, 20; XV, 4; Spanh. ad Callim. H. in Dian. vs. 268; *Naffai* Gem. ant. P. II, p. 125.

IN SATIRAM DECIMAM SEXTAM. 427

vid. tit. ff. de Re milit. et Salmas. Obs. ad Jus Att. c. 21, p. 420. Festive autem ea h. l. adumbrantur, et salse perstringitur licentia petulantiaque militum, qua civibus Romanis insultabant Imperatorum temporibus.

VAR. 9. *Et abest a 16, totusque versus a 7 et 23, de quo vid. sup. ad II, 24.*

NOT. 9. seq. Conf. III, 228—301. — *Prætori, judici.*

VAR. 11. *Et tumidam in facie nigris livoribus offam, 11. — Faciem, 15, 21, 22, 72, 73.*

NOT. 11. *Offa*, tumor carnis seu vibex; proprie massa carnis aliarumve rerum rotunda et in tumorem crescens vel in unum convoluta, imp. globus farinæ conspersæ, *μάζα, ὄμην, Æol. ὄπη*, unde Lat. *offa*. vid. Salmas. ad Solin. pag. 90, 537. Casaub. ad Pers. V, 5, et sup. ad II, 33. — *Livor* macula percussione vel contusione ac pressione contracta.

VAR. 12. *Oculos..... relictos, 10—13, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77; XXXII MSS. Paris. et ed. Ach.*

NOT. 12. Hæc verba ita intelligo: *oculum* unum plane excussum, alterumque *relictum* quidem ac superstitem, sed in tali conditione, ut *nil* opis salutis que promittat medicus. Plurimi legunt *oculos relictos*, eosque putant dici vel deperditos, vel excussos.

VAR. 13. *Bardaicus, 1, 2, 4, 11—24, 45, 70, 75, 76, 81, 82, et dimidia pars MSS. Paris. ut apud Capitol. in Pertin. c. 8. Bardiacus, 3, 5, 10, 25, 27, 46—50, 54, 55, 58, 61—69, 71—74, 77, probb. Calder. et Casaub. ad Capit. loc. laud. Bardyacus, 56, 57, 59, 60, 65. Ita et libri variant apud Martial. IV, 4, 5, ubi in optimo MS. Palat. vardaicus legitur; vid. Comm. — Hoc, 45.*

NOT. 13. Togato seu pagano, hæc punire ope judicis, hoc est, puniri *volenti* (vid. ad III, 116; et VI, 481), *datur judex*, non urbanus seu Prætor, sed militaris, *centurio*, quique non ingenio judicioque, sed e calceis, habitu, et *grandi* statura crassisque suris æstimandus est. Hinc *judex* ipse facete dicitur *Bardaicus calceus* et *grandes suræ*, hoc est, cujus *grandes suræ* tectæ sunt *bardaica* caliga seu ocrea: nisi malis verba *Bardaicus judex* jungere et post *volenti* distinguere, ut *calceus* scil. militaris simpl. pro caliga vel phæcasio (vid. ad III, 218, in Var. Lect.), et deinde pro caligato dictus sit. Simili fere sensu sup. VII, 116, *bubulcus judex* dicitur. — Cramerus conjicit aliud hic legendum, proponitque

¹ *Bardaicum* sive *Bardiacum* (vid. Var. Lect.) quidam dici putant servilis infimæque conditionis hominem (a *Bardæis* seu *Bardicæis*, satellitibus Marii aut populo Illyrico); alii *bardum* seu stupidam, rerum ignarum; alii

Gallum seu barbarum; alii vero *bardocucullum* (vid. ad VI, 118, et VIII, 145), hoc est, *bardocucullo* sive *bardaico cucullo* (ut apud Capitol. in Pertin. cap. 8) vestitum judicem. Qui *bardocucullus* etiam simplic. *Bardai-*

Barbaricus judex. Omnibus enim notum est sub Imper. barbaras gentes vel maxime receptas in militiam romanam fuisse : « hoc autem est quod

cus aut *Bardiacus* dicitur Martial. IV, 4, 5 (ubi vid. intpp.), unde hunc locum ita exponere possis : *judex datur*, et quidem *bardaicus* scil. cucullas, *calceus* et *grandes suræ*, hoc est, cui bardocucullus est et calceus, seu caligæ et grandes suræ, vel cui caput cucullo et grandes suræ caligis tectæ sunt. Ferrarius de Re vest. VI, 21 : « *Bardaicus judex*, inquit, bardocucullo vestitus, sive ille ex crassiore lana, sive ex caprarum pilis et cilicio confectus : qualem propterea centurionem *hirsutam capellam*, V, 155, appellat audacter ; non tam quod capillis et barba promissa, sed quod sago hirsuto atque villosio indueretur. Gemina Claudiani sententia in Rufin. II, 85 : *Marent captivæ pellito iudice leges.* » Grangæus : *Bardaicus judex* appositè dixit, quomodo et postea *calceus judex*, et *grandes suræ* iudices. *Bardaicus judex* idem est, ac si diceret *bardocucullo indutus*, quo vestis genere hiberno tempore ut plurimum utebantur milites, potissimum Galli : nec interest, *bardaicus* an *bardiacus* legas. Est vero nil aliud quam *bardocucullus* ; sive a *Bardis* deducas, qui sunt cantores apud Gallos, sive a *Bardæa* vel *Bardala*, quæ *alauda* est, unde *alaudarum* legionarii, sive a *Bardæis* Illyrici populis (qui *Vardæi* dicuntur Plin. III, 22, sen 26, et Cic. ad Div. V, 9. Οὐάρδοι, Ptol. Ἀρδαίοι, Strab. VII, 5, pag. 315 ; Polyb. II, 11, 12, et Appian. Bell. Illyr. 3, 10. Conf. Schweigh. ad hh. II. Gron. et nos ad Liv. XXVII, 30 extr.), sive ab illis populis Hispaniæ, qui solebant, ut nunc Germani, principibus apparere et excubias facere, quos

Plut. in Mario vocat Βαρδείους (Μάριος κατὰ τὴν δορυφόρου ἔχων λογάδης ἐκ τῶν προσπιφοιτηχότων δούλων, οὗς Βαρδαίους προσηγόρευεν, Opp. t. I, p. 431, A.), ut notavit Alciatus Parerg. Jur. V, 16. » Calderinus : « *Bardiacus* est sagulum militare ex pilis caprorum, sed h. loc. epitheton calcei, ut ex habitu designet centurionem, qui et calceis ciliceis utatur, et grandioribus tibialibus quales calcei *udones* apud Martial. XIV, 140, inscribuntur. » Casaubonus ad Capitol. in Pertin. c. 8. « Meliores libri Martial. IV, 4, 5, *Bardiacus*, et fortasse hic quoque *cuculli Bardiaci* scribendum ; quos e Gallis Santonibus et Lingonibus Romam mitti solitos, ex eodem poeta (vid. ad VIII, 145) constat. » Salmasius ibid. « *Bardaicus* a *Bardæus*, ut *Archaicus* ab ἀρχαῖος. Bardæi populi sunt Illyrici, a quibus isti *bardaici cuculli*, militare gestamen, quos *Liburnicos* appellat Martialis, XIV, 139. » Vetus Schol. « *Bardaicus judex* centurio, qui quasi inter milites militavit habentibus stationem apud *Bardos* ; est autem gens Galliæ : vel qualis fuit *Bardus*. » Alius Schol. apud Barth. Advers. XIV, 16 : « Datur tibi poscenti multam barbarus centurio, qui pro milite respondebit. *Bardaicus* similis Batavorum (unde eum legisse *Battavicus*, vel in eo legendum *Bardæorum* conj. Hean.) ; iste acerrime judicabat de civibus, dicens : capitale est crimen, si togatus militem pulsaret. » Henninius : « Vulgo non perspicunt hujus loci argutiam et acrimoniam. Militarem licentiam et petulantiam, qua insultabatur Romanis civibus imperatoris seculis, traducit : hinc exandescit, *togatus*,

IN SATIRAM DECIMAM SEXTAM. 429

vult, quisquis est, auctor fragmenti hujus Satiræ, in militum injuriis jam non sedere togatos judices, sed cinctutos, eosque non Romanos, sed barbaros et peregrinos, quo etiam *calceus* et *grandes suræ* pertinent.» ED.

NOT. 14. *Subsellia* in judiciis non sunt tribunalia, sed sedes tam judicum, quam patronorum, quæ tam *magnæ* erant, ut etiam alii honestiores homines in iis locum haberent. Vid. Ernesti clav. Cic. Tribunal erat Imperatoris prope prætorium, subsellia Centurionum et Tribunorum militum ad *signa*, quæ in principiis locata; Grang. — *Grandes suræ*, ut *planta magna*, III, 247.

NOT. 15. M. Furius *Camillus* in obsidione Veiorum edixit, ne miles in jus vocaretur extra castra, ut scil. præsto esset semper ad nutum ducis et quoties configendum esset cum hoste. *

VAR. 16. *Nec pro ne*, 15, 46—49, 54, 55, 58, 61—64, 66, 67, 71, 73.

NOT. 17 — 19. Hæc poeta sibi, vel Gallus poetæ et quidem lepide obijcere censendum est: *Centuriones* igitur, quod ex his modo dictis patet, non minus ac Prætores vel urbani judices secundum fas et æquitatem jus dicent. *Centuriones* autem de levibus cognoscebant causis, et primi pili etiam imperatori in consilio aderant cum Tribunis.

ANAL. 20 seq. Verba vel militum ad læsum et litigantem ejusque patronum ac testes, vel potius poetæ, illam objectionem diluentis: at *tota cohors*, quin et legio obstrepet in judicio, ne damnetur commilito, et, si forte damnatus fuerit, ultrix aderit, et *consensu magno efficient*, ut *vin-dicta*, ultio, quam parabunt et ex te petent propter accusationem com-

notanter ita loquitur, *a milite pulsator, excussos dentes, faciem lividam, extusum oculum, non audere prætori deferre, sed dissimulare* hanc contumeliam; aut si omnino hanc puniri velint, quid tum? adeundi sunt *centuriones*, quorum de milite est cognitio: ex instituto enim *Camilli* non licebat milui extra vallum litigare. Quid ulterius? dabitur tibi *togato*, civi Romano, libero, *Bardaicus* *judex*, id est, centurio miles ex servili illa traduce, qui a suis dominis fugitivi Cinnanæ Marianæque servitiz quondam satellites fuerant, ut ex Plut. Mario constat. At quinam hi *Bardæi*, vel *Bardiæi* Marrii? Glossæ latino-græcæ: *Bardei*, Ἰ-λύριοι δοῦλοι, εἰ καὶ ἀγωνισάμενοι ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας, κατὰ Κίνου καὶ Μαρίου στρατευσάμενοι καὶ ἐκ τούτου τυραν-

νῆσαι κατὰ τῶν δισποτῶν. Consentire hisce glossis videtur Plin. III, 22. Hinc apparet, subtilissima indignatione eaque acerrima *Bardaicum* *judicem* introduci, qui de causa inter togatum et militem cognoscat, eumque judicem non ab ingenio aut judicio censendum, quam potius *calceis* et *grandibus* crassisque *suris*, quibus ad iniquum *tribunal* servilis propago de homine libero judicatura accedat. Latet et aculeus in recessu, quo pungit inertiam suorum civium, qui a peregrinis e sterquilinio effossis patiebantur sibi militares dignitates præcipi. Qui aliter explicant, nugantur.» Heninio adstipulatur Ach.

* De quo militum privilegio vid. lib. XII, C. de Remilit. I, finali C. de Offic. milit. jud.

430   VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ

militonis, *sit curabilis*, curanda, hoc est, metuenda, *et gravior, quam injuria*, a milite tibi olim illata. Annotatio Hein. est: « Equidem accipio *curabilis* significatione activa, quam Adjectiva in *bilis* sæpissime habent: *efficiunt*, ut *vindicta sit curabilis*, te curet, id est faciat, ne in posterum audeas milites accusare, te doceas omnes injurias militum patienter ferre. » Ergo Lat. *curare* est German. *curiren*! Conf. Var. Lect. In legione propr. X sunt cohortes et XXX *manipuli*. Præclare autem h. loc. notatur ferocia militum, illis potissimum temporibus omnia per vim agentium licentiamque immoderatam usurpantium.

VAR. 21. *Officiunt*, 10—13, 15, 17, 19—22, 24—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77, plerique Codd. Paris. et ed. Ach. *Afficiunt*, 16. — *Curabilis*, 1, 14, 18, 25, 45, 46, 47, 49, 50, 56—59, 65, 66, 67, 70, 75, 76. Vetus scholion est: ut satis cures, quemadmodum effugas illos. *Plorabilis* quidam. *Consensu magno efficiunt*. *Curabitis, ut sit*, 10, 11, 15—17, 19—24, 27, 48, 54, 55, 60—64, 65, 68, 69, 71—74, 77, plurimi Codd. Paris. et ed. Ach. Tum verba *Curabitis ut sit*, etc. sunt vel militum increpantium togatum, qui militem accusare audet, vel potius poetæ, objurgantis togatos seu cives, accusatione militis novum sibi incommodum, idque priori gravius, importantes. Parum interest, quocumque modo legas, et vulgata forte lectio non repudianda propter insolentiorum usum vocis *curabilis*, nisi forte hic ipse varietatem lectionis peperit. H. Valesius legendum putabat: *curabit is, ut sit Vindicta gravior quam injuria*? hoc sensu: an dabit operam *is*, scilic. læsus (dictum per contemptum), ut vindicta facinus excedat? an iste nescio quis vindictam exiget, aut exigere conabitur accepta injuria majorem, graviolem?

VAR. 22. *Vindicta gravior*, 10, 11, 15, 16, 17, 19—22, 25, 27, 45, 46, 47, 49, 50, 54—62, 64—69, 71—74, 77, plerique Codd. Paris. et ed. Achaint. prob. Schurfleisch. et Hein. ut sit Græca positio. Syllaba utique finalis, natura brevis ob cæsuram, aut sequentibus duabus vel tribus consonis, modo produciatur, modo corripitur; vid. supra ad I, 151, et VI, 109.

NOT. 22 seq. Hæc facete dicta. — *Vagellius*, Mutinensis (vid. Var. Lect.), *declamator*; cui *mulinum cor* tribuitur vel ob stoliditatem (unde et stultus homo *mulus* dicitur Catull. LXXXIII, 3; et idem forte *Vagellius* eandem ob caus. memoratur XIII, 119), vel ob audaciam temeritatemque, qua quaslibet caussas, malas etiam ac periculosas, suscipiebat, vel denique ob pertinaciam, qua in unumquemque invehebatur, sine respectu personarum, qualem mulorum naturam esse monet Grang.

VAR. 23. *Mulino*, 14, 18, 61, 63, 70, 75, 76, 81, 82. *Mutinensis*, 10, 11, 12, 16, 17 a m. sec. 20, 21, 23—27, 45—50, 54—60, 62, 64—69, 71—74, 77; XXIV MSS. et ed. Ach. Utrumque in Codd. snis jam legit vetus Schol. qui hæc notavit: « *mulino corde*, id est, ignavus. In alio *Mutinensis*. Rhetor aliquis de Mutina. » Nostra tamen lectio præferenda ob sarcasum, qui ita perit, quemque a librariorum ingenio profectum vix crediderim, *Mutinensi*, 15, 17 a m. pr. 19, 22. — *Vagilli*, 22, 24.

IN SATIRAM DECIMAM SEXTAM. 431

VAR. 24. *Tot caligas, tot Millia clavorum*, 14, 18, 61, 63, 70, 82; IV MSS. Paris. et MS. liber Dempsteri, qui ad Corrip. p. 192, intellexit ictus calcium, quod probavit Schurzleisch. coll. Valtrin. de Mil. Rom. pag. 176, et Castalion. Obas. pag. 84. — *Tot caligatos milites, Millia clavorum*, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54—60, 62, 64—69, 71—77, 81, et XXXI Codd. Paris. Sed illud venustius. *Caligato*, 42, 66. Plathneri nota est hæc: « Liber noster mediæ notæ *caligato*. Inde fallor an legendum *caligatæ*, scil. militiæ. *Caligati* sunt milites manipularii apud Theodos. Imp. L. XXII, C. de Nupt. »

NOT. 24. *Quum duo crura habeas*, quæ clavis undique pungi possint. — *Offendere tot caligas, tot millia clavorum*, facete pro, tot milites, quorum caligæ clavis suffixæ sunt; de quo vid. ad III, 248.

NOT. 25. *Quis tam procul absit ab urbe*, tam alienus sit ab urbanitate, tam inurbanus, rudis et rusticus; vel tam ignarus rerum urbanarum et licentiæ militum (vid. ad XIII, 111). Hoc sensu, quotquot vidi, interpretes verba illa ceperunt, præeunte vet. Schol. apud Barth. Adv. XIV, 16, qui præter alia hæc adnotavit: « *Procul ab urbe* dicuntur esse fatui, quia, qui in urbibus sunt, solent esse prudentiores paganis: contra autem villani, qui ab urbe remoti sunt, stulti vocantur. » Sed aptior, opinor, simpliciorque ratio est hæc: *Quis tam procul ab Urbe absit*, abesse sustineat, ut militis accusandi causa ad castra et exercitum, longe Roma remotum, proficiscatur? Ita et melius cohærent sequentia vs. 25. *Præterea quis tam Pylades*, hoc est, tam amicus alicui omniumque ejus periculorum comes ac particeps (qualis Pylades fuit Oresti), *ut ultra molem aggeris*, ultra vallum, in castra *veniat* cum illo, causæ ejus apud Centurionem agendæ, vel testimonii contra militem reum dicendi, vel miserationis judicum veste mutata, qui amicorum mos est, movendæ causæ?

NOT. 27. *Lacrymæ siccentur protenus*, lacrymas confestim, post acceptam a milite injuriam, comprimamus, tanquam vanas et inutiles, et dissimulemus vel patienter feramus hanc injuriam, *neque sollicitemus amicos*, ut nos, militem delaturos, comitentur ad castra nobisque in judicio adsint, *se excusâturos* et detrectaturos officium tam periculosum.

VAR. 29. *Judex quem dixerit*, 7, 10—13, 15, 16, 17, 19—27, 29, 45—50, 54—50, 54—69, 71—74, 77, omnes Codd. Paris. et ed. Ach. qui h. loc. ita exponit: *Da testem*, esto, sit tibi dandus testis tuorum verborum, *quem judex dixerit*, scil. acceperit, vel potius, quem addixerit ad testimonium.

NOT. 29. *Judex*, centurio, *quum dixerit togato*, militis nomen deferenti, *da testem*: nemo facile erit, qui, si vel *pugnos*, ictus pugnorum, quos accepisti, *vidit*, audeat dicere, *Vidi*, se vidisse. (Conf. VII, 13, 14.) Si ausus hoc fuerit *nescio quis* (nupte qui haud facile invenietur), tum *credam* cum *dignum* esse *barba et capillis majorum*, hoc est, qui in majores nostros referatur iisque æquetur, viris summæ fidei et constantiæ, quibus mos erat *barbam et cupillos* alere ac promittere; de quo vid. ad IV, 103, et VI, 105.

432 VARIE LECTIONES ET NOTÆ

VAR. 30. *Pugnos vidit qui*, 10, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77.

NOT. 32. Facilius reperietur, qui falsum testimonium dicat *contra paganus* seu togatum (vid. ad vs. 8), quam qui verum contra militem dicere audeat. *Citius falsum producere testem possis*, etc. vid. ad X, 220.

VAR. 34. *Contraque furorem*, conj. Schrader.

NOT. 34. *Fortunam*, bona et libertatem seu licentiam, *armato*, hoc est, militi concessam. — *Pudorem*, bonam famam et honorem: nam *contra pudorem* alicujus loquitur, qui ei exprobrat, quæ ipsi sint dedecori ac rubori, vel quorum eum pudeat necesse sit.

NOT. 35. *Privilegia alia*, solis militibus propria. Conf. ad vs. 7. — *Sacramentum* proprie jusjurandum militare, hoc loco pro ipsis militibus ponitur. — Isidorus, Orig. IX, 3: « tria sunt militiæ genera, sacramentum, evocatio, conjuratio. » Plane in rem apud Celsum JC. in lib. XXII D. de Legat. 2, *commodum militiæ* legi monet Cramer. pag. 563; et hic Ruperto adsentitur. ED.

ANAL. 35—50. In judiciis urbanis lente omnia procedunt: at lites militum sine mora dirimuntur.

ANAL. 36—41. Recensentur exempla caussarum, quæ in foro aguntur. — *Convallem*, planitiem, undique collibus septam. — *Ruris avui*, a majoribus mihi jure hereditario seu testamento relictæ.

VAR. 38. *Aut*, 10, 13, 15, 16, 17, 19—27, 45—50, 54—69, 71—74, 77.

NOT. 38. *Terminus*, stipes vel *saxum*, lapis terminalis, *in medio limite*, inter duos agros et in eorum confinio, positus, qui tam *sacer* erat, ut Dei loco *coleretur*, utque eum violare aut fraude mala loco movere seu proferre (pro quo docte h. loc. dicitur *effodere*, ut al. *revellere*, *convellere* et *evertere*, antec. pro conseq. posito) summum esset nefas, jam inde a Numæ temporibus, a quo lex lata: *qui terminom exaravit, ipse et boveis sacrei sunt*.¹

VAR. 39. *Vetulo* restitui ex 7, 10—13, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 23—27, 45—47, 50, 54—69, 71—74, 77, et XXIX MSS. Paris. *Vetula*, 22. *Patulo* (hoc est, ingenti), 14, 18, 48, 49, 70, 75, 76, 82. Sed nostra lectio haud dubie exquisitior. Libum dicitur *vetulum* ob vetustatem, vel hujus ritus et sacrificii, vel possessionis agri lapidisque terminalis. Utrumque vero ad scelus augendum valet.

¹ Conf. Festus v. *Terminus*, Dionys. Halicarn. II, 9; Sicul. Flacc. de Term. Liv. I, 55; Lactant. Inst. I, 20; Ovid. Fast. II, 640—684 (ubi vid. Heins. et Burm.); L. I, ff. de

term. moto (ubi vid. Gothofr.); Cujac. Observationes, II, 5; Ouzel. ad Minuc. p. 15 seq. Heynius ad Tibullum, I, 1, 11, 12 (18), et intpp. Deuteron. XIX.

IN SATIRAM DECIMAM SEXTAM. 433

Vetus in trivis lapis dicitur Tibull. I, 1, 12, al. 18. — *Plus*, 22, 46—49, 57, 58, 66, 67, 71, 72, 73.

NOT. 39. Quem agrum diu possedi. Termino quotannis primum sacrificabantur *puls* et *liba* (vid. ad III, 187, et XIV, 171), vel primitiæ frugum, tura, favi, etc., postea agni et sues.¹ — De *vetulo libo*. Var. Lect.

NOT. 40. *Numos sumtos*, vel fenore, vel mutuo.

VAR. 41. Conf. supra ad XIII, 137, ubi idem versus legitur, et unde etiam huc translatum esse marginique adscriptum suspicari possis. Sed huic quoque loco aptissimus est, et hinc ab ipso forte poeta repetitus.

VAR. 42. *Inchoet* pro *inchoat* revocavi ex 10—13, 15, 17, 19, 20, 21, 23—27, 45—50, 54—63, 65—69, 71—74, 77, et Serv. ad Virg. *Æneid.* II, 102.

NOT. 42, 43. *Expectandus erit annus* (annuum vel longinquum tempus, ut apud Terent. *Heautont.* II, 2, 11, *dum comuntur, dum ornantur, annus est*), qui *inchoet*, nedum finiat, *lites totius populi*, adeoque et meam. Tanta est multitudo litium totius populi, ut spes meæ litis inchoandæ diu differenda sit. Conf. Suet. *Vesp.* cap. 10, et de centumviralibus judiciis ac causis, quarum exempla vs. 36 seq. memorantur, Ernesti clav. Cicer. *Turneb.* *Advers.* IV, 3, et intpp. *Plin.* *Ep.* I, 18; VI, 33.²

VAR. 43. *Nunc*, 16. *Tum*, 13, 21, 22.

NOT. 43. *Tunc quoque*, lite jam inchoata. — *Mille moræ*, ut in nostris quoque judiciis.

NOT. 44. *Subsellia sternuntur*, apponuntur et parantur, *tantum*, non etiam justus judicum numerus in iis sedet; sed quia major eorum pars abest, iudicium differtur in aliud tempus.

VAR. 45. *Sternuntur*, 17, et XXXI MSS. Paris. teste ac prob. Ach. — *Jam* recepi ex 7, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19—22, 24—27, 45—50, 54—69, 71—77. — *Nam*, 23. *Tum*, 14, 18, 70, 82. *Cum facundo poscente lucernas*, vel *lucernas* conj. Schrader. — *Lucernas*, 7, 11, 17, 19, 20, 25, 39, 40, 45, 46, 48, 49, 54—57, 59, 60. *Barthius* *Advers.* XIV, 16, hanc lectionem vulgatæ præfert, modo reponatur *poscente lucernas*, ut sententia h. loc. sit: Quam tantum tem-

¹ Conf. *Dionys.* loc. laud. et *Heins.* ad *Ovid.* *Fast.* II, 644, 651 et 655.

² *Servius* ad *Virg. Æneid.* II, 102.

• In ordine, inquit, dicebantur causæ, propter multitudinem vel tumultum festinantium, quum erat annus litium. • Hujus *Servii*, non aliorum, auctoritate freti contendunt interpretes, morem fuisse, ut per sortem ordinarentur causæ, et in ordinem vel ordine (*Gall. à tour de rôle*) ageren-

tur. Nonnulli ita h. loc. interpretantur: diutissime mihi expectandum erit, antequam inchoentur *lites totius populi*, hoc est, convenient ad iudicandum Centumviri, iudices electi ex tribubus et *toto populo*, apud quos litigandum est. Sed hæc ratio durissima. *Pithæus* *Subseciv.* II, 20, *annum* accipit de certo anni tempore, quo convenerint iudices et causæ totius populi agi cœperint.

poris frustra exspectaveris, quantum loquacissimos caudicos, diem dicendo eximere suetos, in Urbe lassare possit, ut alter ad indicandum serum diei tempus *lucernam poseat*, alter urinæ injuria vix morari sustineat; abibis tamen non solum non expedito negotio, sed nec proposita actione.

. NOT. 45 seq. *Cædicius* et *Fuscus* nomina non judicum, opinor, sed patronorum caussarum: unde et *facundus* ille dicitur. Alius, ni fallor, *Cædicius* memoratur XIII, 197 (et lectio etiam h. l. dubia est; vid Var. Lect.), alius quoque *Fuscus* IV, 112, sed idem forte XII, 45; Plin. Ep. VII, 9, et Aurelius Fuscus, patronus insignis hujus temporis; Martial. VII, 27. Verba autem obscura h. loc. vulgo exponunt ita: *Cædicio jam ponente*, deponente, *lacernas*, ut vel agat caussam, si patronus est, vel, si judex, eam audiat, aut deponente ob æstum, dum exspectat judices et frigus captat vestium onere gravatus, et *Fusco* judice *jam micturiente* tum ob longam sedendi, et exspectandi moram, tum ob largam meri potionem; quales judices notat Titius ap. Macrobr. Sat. III, 16: «describens homines prodigos in forum ad judicandum ebrios commeantes: veniunt in comitium tristes; jubent dicere, quorum negotium est, narrant: judex testes poscit, ipsus it mictum: ubi redit, ait se audivisse omnia, tabulas poscit, literas inspicit, vix præ vino sustinet palpebras.» Judices sedent otiosi, donec tædio moræ affecti lacernas deponunt; Calder. Sed vera est, opinor, Hein. interpretatio: «Juvenalis aperte dicit: Sæpius si jam in eo est, ut nostræ lites dijudicentur, si oratores se jam ad dicendum parent, aliquid fit, quo judicium differtur. Hoc ita expressit: Si *facundus Cædicius jam ponit lacernas*, ut in toga orationem suam habeat (lacernæ enim togis superinduebantur et toga induti esse debebant dicturi, cf. Mart. VIII, 28, et Plin. Ep. II, 3, et IV, 2), et *Fuscus jam micturit*, quia mox dicturus est, et igitur aliquamdiu hoc facere non potest; si hæc omnia fiunt et parati sumus ad hæc audienda et nos defendendos, tamen sæpius infecta re digredi coacti sumus.» Ferrarius de re vest. IV, 25. «Non ita, inquit, compertum mihi est, cur *Cædicius posuerit lacernas*: non quod defatigatus esset exspectando, non enim mora æstum affert; neque dicendo delassatus, nondum enim caussa cœpta erat: fortasse quia dicturi *lacernas deponebant*, in quo tamen hæsito, quum auctor Dial. de orator. cap. 39, etiam *pænulas* in agendo adhibitas dicat.» Hæc vero non justa hæsitandi ratio est. *Pænulis* tum utebantur Romani etiam in Urbe frigoris et pluviae caussa (vid. ad V, 79), *togis* in publicum prodituri (unde et togæ mentio fit in vestitu cultuque oratoris apud Quintil. XI, 3), et *lacernas* togis injiciebant. Vid. ad IX, 28, 29; *lacernam* legendum esse h. loc. suspicari possis. Sed sæpe plur. pro sing. Verba autem *Fuscus jam micturit* plus in recessu habere videntur, quam fronte promittunt, et poeta satiricus, ni fallor, non modo patronum caussæ mox dicturum designare voluit, sed etiam vel loquacem pluresque clepsydras poscentem, vel potatorem, qui, ut judex ille apud Macrobr. l. laud. sæpius it mictum. Idem forsitan Fuscus ut vinosus notatur a Mart. VII, 27, et ejus quoque conjux ut ebriosa, supra XII, 45.

IN SATIRAM DECIMAM SEXTAM. 435

VAR. 46. *Cæditio*, 68, 71, 72, 73. *Ceditio*, 7, 48, 56, 59, 60, 62, 64. *Caditio*, 19. *Cæcidio*, 21. *Cæcilio*, 2, 39, prob. Barth. loc. laud. Cf. XIII, 197.

NOT. 46. *Parati* ad dicendum *causamque* agendam, *digredimur* infecta re, frustrati expectatione iudicium.

VAR. 47. *Egredimur*, 20.

NOT. 47. In foro, ubi litigamus, lente procedit *lis* nostra. Metaphora petita ab arena amphitheatri et gladiatoribus, qui in ea pugnant.

VAR. 49. *Illis*, 10—13, 15, 16, 17, 19—27, 45, 46, 47, 49, 50, 54—69, 71—74, 77. At male sic eadem vox repetitur. — *Tempus præstat*, 11. — Perperam post *placitum est* distinctio posita in edit. quas inspexi.

ANAL. 48—50. Militibus contra quovis die, et quando vel quoties iis libet, tempus *causæ* agendæ conceditur, neque *res*, *causa* seu *actio*, *longo sufflamine*, longa mora (VIII, 148), *atteritur*, deterior vel mala fit, quum bona esset, et perditur. — *Atterere* vel *terere*, ut Græc. *τρίβειν* et *ἐπιτρίβειν*, comminuere, imminuere, infirmare, perdere. *Sufflamine atterere* etiam simpl. pro morari, seu differre dici potest, vel *res* de re familiari accipi, ne synonymæ voces *res* et *lis* jungantur. Sed *illa* ratio præstiterit.

NOT. 51—54. Militibus etiam (primum a Jul. Cæsare, deinde ab Augusto, Tito, Domitiano ac potissimum Nerva et Trajano) id privilegii concessum, ut quæ a se *paria* essent *labore militiæ*, hoc est, stipendium, præmia, præda aliaque in militia seu bello acquisita (quod vulgo *peculium castrense* dicitur), non essent in corpore, summa, *census*, bonorum filii, quorum *omne regimen*, dominium, *teneat pater*, hoc est, non patriæ potestati obnoxia essent, utque adeo *militibus vivo* etiam *patre jus esset testandi* de hoc peculo castrensi. (Conf. Digest. L. XXIX, tom. 1, l. 1, de Testam. mil. Ulpian, 23, § 10.) His aliisque Imperatorum institutis immixta est patriæ potestas, cui olim omne filii *peculium* una cum corpore ac vita subjectum erat. — Hic Cramerus monet bene vet. Schol. *castrense* *peculium* vocari *liberum*, quia eo uti libere licet; sed non confundendum cum *peculio*, cuius *liberam administrationem* habet filius familias, ut in Digestis Jcti loquuntur. Ea administratio, etsi quodam modo libera, suis tamen finibus regitur, et revocari potest lubente patrefamilias, et tale quoque *peculium* *servus* habere poterat, non item *liberum*. Ed.

NOT. 54—56. Quæ quum ita sint, *pater*, *quamvis jam tremulus* capite, senio confectus, *captat* *Coranum* filium, *signorum comitem*, in bellum proficiscentem et *castrorum æra*, stipendium, *merentem*, militem, ut heres ab eo scribatur bonorum militia partorum vel pariendorum. Poeta jam XII, 93 seq. captatorum artes perstrinxerat, et nunc docet, ipsos quoque patres fuisse captatores filiorum et quidem *jam tremulos*, quo rei indignitas augetur. Historiam autem temporis sui haud dubie respexit; et *Coranus* videtur alius esse, quam apud Horat. Sat. II, 5, 57.

VAR. 56. *Captet*, 17. — Mox VAR. 57. *Reddet*, 22. — Vox *labor* me sem-

436 VAR. LECT. ET NOT. IN SAT. DECIM. SEXT.

per offendit, quæ mox sequitur et modo præcessit. Quam inepta etiam est sententia hæc: *labor reddit sua dona labori*? Hanc miror nemini interpretum displicuisse, præter Britannicum, qui auctor est, ut reponatur:

..... Hunc labor æquus
Provehit; et pulchro reddi sua dona labori,
Ipsius certe ducis hoc referre videtur, (*ea ratione*)
Ut qui fortis erit, etc.

Melius, opinor, nitori carminis consuletur hac emendatione: *hunc favor æquus* favor justus meritisque ducis, *Provehit* ad honores ac dignitatem, *et pulchro reddit sua dona labori*, scil. militiæ.

NOT. 56. *Hunc* Coranum seu militem *labor æquus provehit*: æquum enim est, paria labori præmia reddi; *æquus* autem appellatur *labor*, quia æquum est unicuique, pro patria laborare; Brit. Sed vid. Var. Lect.

NOT. 57. *Pulchro labori* militiæ, quia salutis patriæ impenditur. *Dona*, honores et præmia, qualia mox vs. 60; *dona sua*, propria ac justa.

VAR. 58. *Ergo* pro certe, 12. — *Hæc referre videntur*, 25, 27, 46—49, 55—60, 65.

NOT. 58 seq. Ipsius ducis refert, milites honoribus ac præmiis affici, quoniam sic non tam virtus eorum excitatur, aliiq̃ue alliciuntur ad militandum, quam tum ipsius ducis justitia probatur, tum amor ac gloria militaris augetur.

VAR. 59. *Et*, 20. *Ut, qui sit fortis, sit felicissimus idem*, 22, et IV MSS. Paris. forte rectius. *Erit, sic et*, 45. *Sic*, 73. — *Olim pro idem*, 24.

VAR. 60. *Et*, 20, et quidam Codd. Paris. Henninius emend. *Ut læti phaleris, armillis, torquibus omnes*, quoniam hæc dona militaria etiam apud Gell. II, 11, et in Inscriptt. conjungantur, et tum insipida, tum Juvenali insolita sit ταυρο-λογία vocis *omnes*. Sed repetitio hujus voc. magnam potius vim habet (nam quo plures milites dona, et quo plura accipiunt, eo gloriosius id tam toti exercitui est, quam, qui ei præest, duci); et satis est, a poeta duo tantum virtutis militaris præmia memorari.

NOT. 60. Hæc et alia virtutis militaris præmia memorantur Gell. II, 11, et Sil. XV, 254 seq. De *phaleris* vid. ad XI, 103, et de *torquibus* Lips. Mil. Rom. V, 17, ubi etiam discrimen horum ornamentorum exquiritur.

INDEX
RERUM ET VERBORUM
IN JUVENALEM.

LECTORI.

Post hunc nostrum de Juvenali laborem restat, ut concludamus eadem profitendo quæ Cramerus Notis suis subjunxit, «manumisso tandem opere, in quod multum vigilantia, assiduitatis ac laboris me impendisse sine invidia ac vana gloriola mihi met conascius sum. Quod si quis lecto eo dicat me in multis errasse, in aliis obscuram et sinistram diligentiam præstitisse, non repugnabo, hoc tamen rogabo meliora præstet.» — Nunc veniamus ad Indicem rerum et verborum quæ in Satiris occurrunt: hunc locupletissimum et ex omni parte absolutum efficere conati sumus. Multæ res ac voces, non nisi in Var. Lectt. vel in Comment. quærendæ ibique illustratæ, indicantur literis *V. L.* et *N.* Nomina propria italicis literis, cetera romanis characteribus exarantur. En.

INDEX

RERUM ET VERBORUM

IN JUVENALEM.

AB

A facie jactare manns, III, 106. — fronte videbis Andromachen, VI, 503. — matre adhuc rubentem excipere puerum, VII, 196. — carbone et forcipibus ad rhetora misit, X, 131. — Pyrrha nullus apud tragicos populus facit scelus, XV, 30, etc.

Ab octava bibit, I, 49. — ipsis ilibus vis frater? V, 135.

Abaci ornamentum, III, 204. *N.*

Abderitæ stupidi, X, 48. *N.*

Abderites Democritus, X, 28. *N.*

Abditus latet, VI, 237.

Abdomine tardus venter, IV, 107. — porcæ placant Bonam Deam, II, 86.

Abeant in ventres novalia, XIV, 149. — abeunt domos, VI, 312. — vestibulis, I, 132. — abit tristis, VI, 128. — abi securus, XIV, 213.

Abicit hunc in mare, XV, 17.

Abies longa coruscat, III, 255.

Ablegandæ Tiberim ultra mercis fastidia, XIV, 202. *

Abinet caput vorticibus, VI, 523.

Abnego numos, XIII, 94.

Abnuat veniam culpæ, VI, 540. — abnuerit dare veniam, XV, 104.

Abollæ majoris facinus, III, 115. — raptæ, IV, 76.

Abortivo non est opus, VI, 368. — abortivis fecundam vulvam solvere, II, 32.

ACC

Abreptus gravi catena, XIII, 175.

Abrumpere carnem Phrygio more, II, 116. — abrupta jugis saxa, VI, 649. — stamina, XIV, 250.

Abscindere carnem Phrygio more, II, 116. *V. L.*

Abscondit partes sinus, IX, 33. — abscondere densæ tenebræ cælum nube una, XII, 18. — frontem galea, VIII, 203. — crinem galero, VI, 120.

Absolvitur nemo nocens se iudice, XIII, 3.

Absorbuit multorum ictus resupina jacens, VI, 126.

Abstinet concubitu, VI, 535. — animalibus omnis mensa et Pythagoras, XV, 11, 173. — his verbis mancipium nudum, XI, 171. — abstinuit carne suilla pater, XIV, 99. — abstineas damnandis, XIV, 38.

Absum. — abest nullum numen, si sit prudentia, X, 365. *V. L.* — nullum crimen, VI, 194. — abait ab illo dedecus hoc, IV, 130. — quis tam procul ab Urbe, XVI, 25. — hic abasenti petit, I, 123.

Absumpto toto corpore, XV, 91.

Abundat vicus obscenitatis, II, 8.

Ac, I, 65, 98; II, 34, 43, 72, etc.

Accedente nova, si quam dabat hostia, carne, XI, 85.

Accersere; *vid.* arcessere.

Accidit Catullo fortuna, XII, 29.

Accipimus aliquando pingues lacer-
nas, IX, 31. — accipiunt labra cibum
digitis alienis, X, 229. — quantum
in legione tribuni, III, 132, 133. —
accipiet te rectorem provincia, VIII,
88. — uxorem, VI, 76. — mercede-
dem, I, 42. — calcem, III, 295. —
endromiden, III, 103. — rudem,
VI, 113. — te Callia, VII, 147. —
accipere gibbum cuperet, X, 295. —
accipe, et istud fermentum tibi habe,
III, 187. — privatis majora focis, IV,
65. — nunc artes, quibus, etc. VII,
36. — protenus, quod do, VII, 165.
— aurum, VII, 243. — coronas,
XII, 88. — quæ valeat, etc. XIII,
120. — ceras, XIV, 191. — quod
exemplum feritas produxerit, XV,
31. — acceptæ cicutæ, XIII, 186. —
accepto damno, XIII, 129. — ac-
ceptissima divitibus gens, III, 58.

Acci subligar, VI, 70.

Accubuerint quomodo veteres in
cœnis, II, 120. *N.*

Accurrit jam, qui marmora donet,
III, 215. *V. L.*

Accusator, I, 161; XIII, 187.

Accuset Clodius mœchos, II, 27.
— Manilia, si rea non est, VI,
243. — accusare qui potest Verrem
tempore quo vult, carus erit Verri,
III, 54.

Acer et indomitus, II, 77. — An-
tilochus, X, 252. — acre malum,
VI, 109. — Falernum, XIII, 216. —
acres urticæ, XI, 165. — acribus
exemplis claudere, XIV, 322. — acrior
illo, VII, 109. — impetus, XV, 62.

Acerbum funus non luxuriæ, XI,
44. — acerbo clamore, XIV, 54. —
strepitu, XIV, 18. — acerbi omnis
impatiens, VII, 57.

Acersecomes, VIII, 128.

Acervus ingens numorum stabat,
VIII, 100. — glandis major, XIII,
57. — ex acervo pleno semper tolli-

tur, VI, 364. — e medio Fortunæ
ductus casus, XIII, 10.

Acestes quot vixerit annos, quot
Siculus Phrygibus vini donaverit ur-
nas, VII, 235.

Aceto montem rupit Hannibal, X,
153. — Phario madentis nati sincipit,
XIII, 85. — cujus, cujus conche
tumes? III, 292.

Achææ faciès portio, III, 61.

Achilles percussus nulli gravis est,
I, 163. — ut vicit Pelea, XIV, 214.
— jam grandis, metuens virgæ, canta-
bat patriis in montibus, VII, 210. —
Achillis lugentis amicum, noctem pa-
titur, III, 279. — lorica non poscit
Thersites, in qua se transducebat Uli-
xes, XI, 30. — Achilli *Æacidæ* simi-
lis sis, malo, Vulcaniaque arma cape-
sas, quam te Thersites similem producat
Achilles, VIII, 270, 271. — Achillem
raptum luget Peleus, X, 256.

Acies lata Polyphemi, IX, 65. —
pueriles exercere, XV, 60.

Acilius Glabrio, IV, 94 seq.

Acænitus, VII, 218. *V. L.*

Acænonæus, rectius *Acænonoëtus*,
VII, 218. Vid. *V. L.*

Aconita dedit patris, I, 158. —
paravi pueris, VI, 639. — miscuit
propinquis, VIII, 219. — nulla bi-
buntur sictilibus, X, 25.

Acquirere divitias crimine omni,
XIV, 238. — terra marique, XIV,
223. — acquirendi votum insatiabile
docet, XIV, 125. — ad acquirendas
divitias artifex, XIV, 115.

Acroamata veterum, XI, 177. *N.*

Acta; *vid.* Agere.

Actiaca carina, II, 109.

Actor Auruncus, II, 100.

Acumen priscum, IV, 102.

Acus obliqua, II, 94. — emerita
acu cessat matrona, VI, 498.

Acuta prora, V, 89. — unguis,
V, 41.

Ad, I, 41, 44, 57, 90, 104,

ADM

131, etc. — ad summam, III, 79.

Adamas notissimus et Beronices in digito factus pretiosior, VI, 156.

Adde, XII, 46. — adde, quod XIV, 114; XV, 47. — addit, XIII, 82. — additur imperiis Hispania, X, 151.

Adeo tot fata, III, 274. — senue-runt Jupiter et Mars? VI, 59. — in-dulgent sibi latius ipsi, XIV, 234. — adeoque, VIII, 182.

Adhibet nec multos, II, 135. — neglectum clientem, V, 16.

Adhuc levis, III, 111. — rubentem a matre natum recipere, VII, 196. — si quid est, quod fremat, VIII, 36. — uno asse partam quisquis colit Miner-vam, X, 116.

Adimit mihi campum, XVI, 37.

Adipata livida, VI, 631.

Adjuncta cothurnis mulier, VI, 506. *V. L.*

Adjutor caligatus, III, 322.

Adjuvat aer, XII, 42. — adjuta nullis cothurnis, VI, 506.

Admirabile spatium rhombi, IV, 39. — admirabilis improbitas illo ævo, XIII, 53.

Admirari tantum, VII, 31. — admi-randis lacertis confusus periit, X, 11.

Admiratio minor debetur monstria, VI, 646.

Admittimus si verum, I, 171. — admittant quæ meritoria somnum? III, 235. — admisit quid Psecas? VI, 494. — quod facinus, X, 255. — sce-lus, X, 340; XIII, 237. — mucronem longi cultri, XIV, 217. — admitte viros, VI, 329. — admissa spectant opsonia, IV, 64. — admittentia non duas curas pectora, VII, 65. — non morsum frusta, V, 69.

Admovet pudor stimulos odio, X, 329. — taurum, VIII, 82. — barbatus magistros, XIV, 12. — admoveas his ipsum licet, II, 148. — admotum pe-dibus ænophorum, VI, 427. — ad-

ADS

441

mota lanis mulier, VI, 497. — Nilo Africa, X, 149.

Adnosco; *vid.* Agnosco.

Adnotet caput, XIV, 195.

Adnuit mihi mulio virga commota, III, 317; VIII, 153.

Adolesco. — adultæ virginis funus, XV, 138.

Adoperta Santonico cucullo tem-pora, VIII, 145.

Adorat crocodilon, XV, 2. — nil præter nubes, XIV, 97. — fluctum Medullinæ, VI, 322. — pauper pu-gnis concisus, ut liceat paucis cum dentibus inde reverti, III, 300. — adora Tarpeium limen, VI, 47. — adoratum populo caput, X, 62. — adoranda robigo, XIII, 148.

Adriacus rhombus, IV, 39.

Adscendit montem navigio, I, 82.

Adsecula humilis, IX, 48.

Adspersatur delicias, IV, 4. *V. L.*

Adspersus glacie maculis Tiberinus, V, 104.

Adspiceres jam vultus dimidios, XV, 56. — adspicimus populos, XV, 169. — adspice sumendas in tempestate secures, XII, 61. — quanta voce ne-gent, XIII, 76. — portus et mare, XIV, 275. — quid faciant, II, 166. VI, 261. — quam longo pectore dis-tendat lancem, V, 80. — tales rugas, X, 193. — nunc damnum, X, 209. — adspicere currus et equos deorum, VII, 68. — adspecti semel echini litus dicebat, IV, 143. — adspectu fœda facies, VI, 461. — adspiciendus ro-gus, X, 241.

Adstringit ipse rotam multo suf-flamine consul, VIII, 148. — ad-stricta cervice trahere, X, 88.

Adsneti; *vid.* Assueti.

Adsum ego prior, I, 102. — adest quoque venter Montani, IV, 107. — vocatus minister, V, 63. — quis testis? VI, 220. — ventus, XII, 67. — quis-quis socius, X, 254. — adsunt ora

cum ipsis matribus, XI, 71. — pueri cum tabula, IX, 40.

Adulandi prudentissima gens Græca, III, 86. — ars, III, 41, 42, 86 seq. 100 seq.

Adulator cæcus, IV, 116.

Adulter abditus, VI, 238. — nocturnus, VIII, 44. — publicus, X, 311. — matronæ dilectæ, X, 318. — prætextatus, I, 78. — tragico nuper pollutus concubitu, II, 29. — quæ mandat, ferre ad nuptam, III, 45. — tantum adspernatur delicias viduæ, IV, 4. — jam dormit, VI, 329. — quis amet? VI, 404. — in multis domibus servavit conjugium jam pæne solutum, IX, 80. — pœnas metuet, quas mariti irati exigunt, X, 312. — adultera Largæ filia, XIV, 25.

Adulterium turpe, XI, 175. — adulterii pœnæ legibus sancitæ, I, 55, *N.* — pœnæ quas mariti exigunt, X, 312 sq. — adulteria in hortis ac templis commissa, VI, 488 seq.

Aduncos ungues observet custos, V, 41. *F. L.*

Advehere lagenas, XIV, 271. — advehi Romam vento, III, 83. — advectæ Matris palatia, IX, 23.

Adventum Septembris et Anstri metuere, VI, 518.

Adversum per montem, V, 77. — adversis urgentibus, XII, 53. — Dis genitus, X, 129. — fatia, XIII, 156.

Advocat Archigenen, VI, 236.

Advolat inde, V, 226.

Adyti vox, XIII, 205.

Æacidæ similis dummodo tu sis, VIII, 270.

Æacus torquet umbras, I, 9.

Ædes maculosæ, VII, 40. — egrægiæ Lateranorum, X, 17. — flagrans Vestæ, III, 139. — Fortunæ et Herculis, XIV, 90. — Isidis, VI, 5, 8. — conducere, III, 31. — ipse quasi incenderit suas, III, 222. — quas emerrat, IV, 7. — æde Musarum et Apol-

linis relicta ipse facit versa, VII, 37. — ædes in sing. et in plur. *num.* III, 31. *F. L.*

Ædicula, VIII, 111.

Ædificare carinas, X, 264. — domos, XV, 153. — caput altum compagibus, VI, 503.

Ædificator Centronius, XIV, 86.

Ædilicius; *vid.* Patricius.

Ædilis pannosus vacois Ulabris, X, 102. — ædilibus quando in comitiis est pauper? III, 162. — summis illis sufficiunt tunicæ albæ, III, 179.

Ægæi maris rupes, XIII, 246.

Ægæi pater Neptunus, XIII, 81.

Æger plurimus hic vigilando moritur, III, 232. — solaque libidine fortis, IV, 3. — si evaserit Libitinam, XII, 122. — ægri inguinis cantus, X, 207. — ægram gallinam impedere amico, XII, 95. — ægro corde, VII, 52. — in corpore latentis animi tormenta, IX, 18. — ægri dubii majoribus curentur medicis, XIII, 124. — veteres, IX, 16. — nocentes, XIII, 234. — sperantes quartanam, IV, 57. — ægros quot occiderit Themison, X, 221.

Ægrotat vir, VI, 389.

Ægyptius nescio quis, I, 130. — Ægyptiorum numina animalia, arbores ac plantæ, sed alia aliis locis culta, unde sæpe odium, rixa et bellum, XV, 1 seq. *N.* — mollities, *impr.* Alexandrinorum et Canopitarum, XV, 44 seq. 126. seq. — phaseli ficiles, et cymbæ papyraceæ, XV, 127, 128.

Ægyptus demens, horrida, *senior* ara Mæotide, XV, 2, 45, 116. — quæ lia portenta colat, XV, 1 seq. — hænatæ animalibus abstinet, XV, 11. — Ægypti finis, VI, 527. — numina non ubivis culta, XV, 2 seq.

Ælia pauper, VI, 72.

Ælii nominis quædam, VI, 385.

Æluos venerantur oppida tota, XV, 7. *F. L.*

Æmiliani in curribus, VIII, 3.

Æmilius, causicidicus, VII, 124.

Æmilius pons, VI, 32.

Æmo mollius, VI, 198. *V. L.*

Æmula Picenis mala, XI, 74.

Æneas parvulus ludit tibi aula, V, 139. — et Tirynthius, Evandri hospites; ille minor hoc, et ipse tamen contingens sanguine cælum: alter aquis, alter flammis ad sidera missus, XI, 61 seq. — juvenis prælatus Iarbas zelotypo, in vaginæ fronte solebat ponere gemmas, V, 45. — *Æneæ* coxam quo pondere percussit Tydides, XV, 67. — *Ænean* Rutulumque committere, I, 162.

Æneus; *vid.* *Athenus*.

Ænigmata legum, VIII, 50.

Æoliis rapibus, I, 8. — utribus, XV, 20. — *Æolio* carcere, X, 181.

Æqua Dis potestas, IV, 72. — ibi libertas, VIII, 177. — æquus labor, XVI, 56. — æquo flagrantior non debet esse dolor viri, XIII, 11.

Æquales habitus illic videbis, III, 177.

Æquat adulator collum invalidi cervicibus Herculis, III, 88. — nullus paribus sestertia libris, IV, 16. — — virtus palmam natalibus, VI, 323. — æquare voluptati possis nulla theatra, XIV, 257. — æquanda pericula rebus, XIV, 314.

Æquor tollunt nimbi, I, 81. — in æquore ejus pulvis primus, VIII, 61. — æquore toto quidquid conspicuum est, res fieri est, IV, 54. — æquora Gætula, XIV, 279. — inclusa molibus, XII, 75.

Aer Bæticus, XII, 42. — summus vertitur, VI, 99. — per aera raptus, XIII, 169. — aera sorbet sanna, VI, 306. — aere sub crasso nasci, X, 50. — sub aere textit, VIII, 43. *V. L.*

Ærata in arca multus fiscus, XIV, 259.

Ærea frons lectis, XI, 96.

Æruginē cum tota follis, XIII, 61.

Ærumnæ Herculis, IX, 65. — cumulus, III, 210.

Æs minutum, VI, 546. — paternum, XI, 39. — æris inops, VII, 61. — ære suo custodire animam servi, IX, 122. — recto cantare, II, 118. — qui nondum lavantur pueri, II, 152. — paterno, XI, 39. — domare custodes, VI, 235. — æra rhetoris, VII, 217. — castrorum mereri, XVI, 55. — poposcit meretrix Augusta, VI, 125. — fatigare, VI, 442.

Æsculapio gallus immolabatur, XIII, 233. *N.*

Æsquiliæ, III. *V. L.*

Æstibus (de) loqui, IV, 87.

Æstivum aurum, I, 28. — tonat, XIV, 295. — æstivam conchem differe, XIV, 131.

Æstuo, II, 71. — si dixeris, sudat, III, 103. — æstuat cui occultis fervens animus, III, 50. — infelix angusto limite mundi, X, 169.

Ætas defluit, VII, 32. — nona agitur, XIII, 28. — aurea, VI, 1 sq. — argentea, VI, 14 sq. — ferrea, VI, 23 sq. — hæc valet securum præstare Neronem, VIII, 171. — digna supercilio, V, 61. — Metelli, XV, 109. — ætate fracti, XIV, 161. — minores, VI, 499. — ætates quatuor vel octo adeo a poetis finguntur, XIII, 28. *N.*

Æthiopis pater, VI, 600. — *Æthiopem* albus derideat, II, 23. — cycnum vocamus, VIII, 33. — *Æthiopum* ad populos, X, 150.

Ævi ejusdem, IV, 94. — ævo frigidus, VI, 325. — tam longo, X, 255. — illo admirabilis improbitas, XIII, 53. — nostro, XV, 32.

Affari parentem, XIV, 211.

Affectat Venerem sine viribus, X, 209. — spoliū, II, 106. — protegere causam, XI, 33.

Affectus mutus, XV, 150. — hospitibus, VIII, 161. — hæc dabit, VI,

214. — affectibus similis si res esset, XII, 10.

Affert partem, XIV, 78. — quemvis hominem ad nos, III, 75. — grande supercilium cum magnis virtutibus, VI, 168. — magicos cantus, VI, 610. — quid ille contra, IX, 91. — præsidia ultima, XII, 56. — annus tibi sexagesimus aquilam locupletem, XIV, 198. — honestum consilium, IV, 85. — affertur tibi pallidus caulis, V, 87. — afferri jubebit thoraca, V, 144.

Afficit ille animos, VII, 85. — afficiunt verbera illos pœnis, VIII, 268. — quem mire inscripta ergastula carcer rusticus, XIV, 24.

Affigit ceras, IX, 149. — affixus custos, V, 40. — affixa tropæis lorica, X, 133.

Affirmat quis, nil actum, VI, 58.

Afræ aves, XI, 142. — aororæ, V, 152. — gallinæ, XIII, 141. — Afro- rum epimēnia, VII, 120. — Afros quod tutos facit a serpentibus, V, 91. — tennes discinxit Marius, VIII, 120.

Africa nutricula caussidicorum, VII, 149. — percussa Mauro oceano Niloque adnota, X, 148. — horreum Romanorum, VIII, 118. *N.*

Agamemnona mugire credit Ajax, XIV, 286.

Agamemnonidæ crimen, VIII, 215.

Aganippes vallibus, VII, 6.

Agathyrsi immanes, XV, 125.

Agaven intactam Paridi vendat, VII, 87.

Agellus paternus, VI, 57. — cap- tus, VIII, 104.

Ager Trifolius, IX, 56. — Lan- rens, I, 107. — Tiburtinus, XI, 65. — Turni, XII, 105. — regis Super- bi, VI, 525. — cultus, XIV, 159. — agrum fodere, IX, 45. — in agro ut vixit, VI, 56. — agri venales, XIV, 151. — gelidi, III, 322. — hic modus nunc non sufficit horto nostro, XIV, 172. — jugera quot possidet, III,

141. — agros tanti vendit provincia, sed majores Appulia, IV, 26. — agro- rum sterilitas et incommoda quomo- do arceri credebantur, XI, 97. *N.*

Aggeris moles, XVI, 26. — aggere sub ventoso textit, VIII, 43. — in eo rodere malum, V, 153. — in aggere et circo positum est fatum plebeium, VI, 588.

Agilis Lupercus, II, 142.

Agit uxorem comœdus, III, 94. — intra viscera penem, IX, 43. — phas- ma Catulli, VIII, 186. — pacem tigris cum tigride, XV, 163. — mimum, XIII, 110. — grassator rem ferro, III, 305. — hoc, ut doleas, V, 157; VII, 48. — vernam equitem, IX, 9. — plu- ris Paulus, VII, 122, 143 seq. — Lau- reolum, VIII, 187. — nihil futuræ laudis, VIII, 76. — scil. causas, II, 71; VII, 122, 143; XIII, 32; XVI, 49. — res pacis, XIV, 72. — agunt cum remige, IV, 49. — quid agant venti, I, 9. — Seres, VI, 403. — quid agas, quum, III, 291; IV, 14. — quid agam bruma spirante? IX, 67. — agi- tur nunc res tenui pulmone rabetæ, VI, 659. — res vera, IV, 35. — nona ætas, XIII, 28. — genialis dies, IV, 66. — discrimen famæ, VI, 500. — sacrum, VI, 336. — quod nunc exem- plum, XV, 97. — quid apud vos, VI, 395. — agite hoc, o juvenes, VII, 20. — actum nil in montibus, VI, 58. — falcibus, XIV, 149. — nihil est, nisi, X, 155. — acta legere, VII, 104. — in acta referri, II, 136. — actorum li- bri, IX, 84.

Agitat illud, XIV, 68. — risu pul- monem, X, 33. — quid plus in pec- tore illo, VI, 251. — mentes furor, XIV, 284. — veras lites, VII, 168. — clunem, II, 21. — agitant genui- num frusta, V, 69. — quid, VI, 475. — non agitem ego hæc? I, 52.

Aglaus Arcas felicissimus declara- tus ab oraculo, XIV, 120. *N.*

Agmine magno, longo, III, 244; X, 45. — *facto migrare*, III, 162. — *facto morborum omne genus circum-* alit, X, 218. — *circumducto capti-* vorum, X, 280. — *agmina cuncta*, III, 258; XV, 56.

Aгна aperta pallere, VI, 392. — *coronata lustrari*, XIII, 63. — *Enga-* nes mollior, VIII, 15. — *nivea, cæsa* Junoni, XII, 3.

Agnosco procerem, VIII, 26. — *non agnoscit vultum amici*, X, 234. *agnosci incipit*, VI, 468. — *agnitus accipies*, I, 99. — *agnoscendus tota* fugit arena, VIII, 206.

Agnum bos ederet, mulier vitu- lum, II, 123.

Agrestem falcem sumpsit Saturnus, XIII, 39.

Agriculturæ præstantia et laus, XIV, 71; I, 9 seq. N.

Agrippa dedit adamantem sorori, VI, 158.

Agrippina boletum dedit Claudio, I, 69, 70; V, 147; VI, 617 seq.

Ahenea lampas, III, 285. — *aheneus currus*, VII, 125. — *vel marmoreus* Jupiter, XIII, 115.

Aheno Cosmi mergi, VIII, 86. — *ardenti decoxit*, XV, 81.

Ait, II, 22; IV, 131; V, 18. — *ais*, IX, 63, etc.

Ajax pallidus surgit, VII, 115. — *victus poenas exigit*, X, 84. — *bove percusso*, Agamemnona mu- gire credit, XIV, 286. — *præterit* Telamonem, XIV, 213. — *lapides (torsit) in Æneam*, et Turnus in Hectora, XV, 65. N.

Alabanda, Asiæ minoris oppidum, III, 70. F. L.

Alabarches quis, I, 130. F. L.

Alapas Mamercorum ridere qui potest, VIII, 192.

Alas exiit Dædalus fatigatas, III, 25. — *grandes miratur Lælius*, XIV, 195. — *vellendas præbere*, XI, 157.

— *alis madidis quæ cantat Sostratus*, X, 178.

Alba diruta, IV, 61. — *Albæ Lon-* gæ et Albano monti nomen dedit can- dida scrofa, etc. XII, 71 seq.

Albana, arx Domitiani, IV, 61, 145; XIII, 214. — *arena*, IV, 100. — *vina*, V, 33; XIII, 214. — *Albani montes*, V, 33.

Albeoli, V, 88; VII, 73. F. L.

Albina, III, 130.

Albioli, V, 88; VII, 73. F. L.

Albus corvus, VII, 202. — *deri-* deat Æthiopem, II, 23. — *crinis*, II, 112. — *alba scrofa*, VI, 177. — *omen-* ta, XIII, 117. — *tunica*, III, 179. — *album stamen*, XII, 65. — *albæ galli-* næ filius, XIII, 141. — *albi pedes ser-* vorum, I, 111. — *elephanti*, X, 150.

Alcathoe Pacci, VII, 12. F. L.

Alcestin spectant subeuntem fata mariti, VI, 652.

Alcinoo narrat Ulixes super cœnam tale facinus, XV, 15.

Alcithoon (sen Alcithoen) Pacci vendere, VII, 12. F. L.

Alcyonen Bacchi qui vendit, VII, 12. F. L.

Alea quando hos animos? I, 88. — *pernox luditur*, VIII, 10. — *damnosa*, XIV, 4. — *turpis*, XI, 174.

Aledius luxuriosus, V, 118. F. L.

Alexander sentit, quam felix Dio- genes, XIV, 311. — *Alexandro, Pel-* læo juveni, unus non sufficit orbis... Quum tamen a figulis munitam intra- verit urbem, sarcophago contentus erit, X, 168 seq.

Algæ inquisitores, IV, 48.

Alget et laudatur probitas, I, 74. — *algens sol*, VII, 183.

Alienum vultum sumere, III, 105. — *lectum concutere*, VI, 21. — *aliena* sumitur arca, III, 181. — *vivere qua-* dra, V, 2. — *pecunia quas Veneres* habeat necis? XIII, 34. — *membra* lacerabant, XV, 1, 2. — *sibi nulla*

mala credat vir bonus, XV, 142. — alieno lassus aratro, VIII, 246.

Alimentis talibus produxere apimas, XV, 93.

Alimonia eadem quærent pulli, XIV, 76. *V. L.*

Aliptes callidus omnia novit, III, 76. — digitos impressit cristæ, ac summum dominae femur exclamare coegit, VI, 422.

Aliquando salutare, III, 184. — prospiciunt viri, VI, 360.

Aliquis seu aliquid si vis esse, I, 74. — aliquid est, sese fecisse dominum unius lacertæ, III, 230. — aliquid seu aliquos esse Maues non credunt, II, 149. — aliquid præclarum Euphranoris, III, 217. — Albanis de montibus bibet, V, 33. — de clunibus apri dabit, V, 167. — lignorum, VII, 24. — fecit, propter quod nobilis esset, VIII, 41. — *da, quod timida incidere possim*, VIII, 68. — magnum eos deceret, VIII, 263. — quando ego figam, IX, 139. — de sanguine, XV, 92.

Aliter non dormire poterit, III, 281. — tunc vivebant homines, VI, 11. — non quam si, etc., VI, 619.

Aliud anne tunc præfecti? IV, 78. — alius, I, 10; V, 67; VIII, 177, 244; X, 257; XII, 48; XIII, 90. — aliam famem noverat, IV, 138. — aquam potatis, V, 52. — alias facies adspicere, XV, 57.

Aliunde exspectare rerum præsidia, VII, 22.

Alledius luxuriosus, V, 118.

Allobroga Ciceronem dixit Rufus, VII, 214.

Allobrogis Fabiis et ara gaudere, VIII, 13.

Alum gurgitis coenosi sperare, III, 266.

Aloes plus quam mellis habet voluptas, VI, 181.

Alpes per sævas, X, 166. — Alpem nivemque opposuit natura Hanni-

bali, X, 152. — in Alpibus quis miratur tumidum guttur? XIII, 162. *N.*

Alpha ante et beta, XIV, 209.

Altaria Jovis, VIII, 156. — tot pono pro reditu, XII, 94. — tangunt intrepidi, XIII, 89. — altaribus hanc Iphigeniam dabit, XII, 119.

Alte nutant plaustra, III, 256.

Alter si fecisset idem, caderet, etc. IV, 11. — Lentulus quis nunc erit? VII, 95. — puer emendus, IX, 66. — de sapientibus, X, 28. — contrarius flebat, X, 30. — unus et alter foraitan hæc spernant, XIV, 33. — altera plaustra, III, 255. — Gallia, VII, 16. — major spes, IX, 133. — cœna amplior, XIV, 170. — fiet cras domus, XIV, 309. — alterius sexus major voluptas, XI, 167. — partis damnum, X, 210.

Alternum latus puppis, XII, 31. — *altæma* iurgia, VI, 268.

Altilis minor ad nos venit, V, 168.

— par anseribus, gallina, V, 114.

Altisoni Maronis dubiam palmam facere, XI, 179.

Altum dormire, I, 16. — cothurnum Satira sumit, VI, 634. — caput ædificare compagibus, VI, 503. — stemma Drusorum, VIII, 40. — alto perone, XIV, 185. — altæ nutant abies et pinus, III, 256. — caligantesque fenestræ, VI, 31. — alta Sicyone, III, 69. — dolia, VI, 431. — culmina villarum, XIV, 88. — deducere sella, III, 136. — testa paretur, IV, 131. — nomina, VI, 385; VIII, 131. — alti somni rumpuntur, VI, 415. — quadrijuges, VII, 125. — amnes, X, 176. — altis domibus, VI, 607. — navibus, VIII, 106. — curribus exstantem Prætores videre, X, 36. — elephantis, X, 150. — altior non uno pede tota cohors, XIII, 173. — cincinnus hic, VI, 492. — unde casus esset, X, 106.

Alumnus leo tollit magistrum, XIV,

247. — *Magnus Auruncæ*, I, 20. — *alumni lascivi ruri*, XI, 98. — *alumnos ut suos producit eos Fortuna*, VI, 609.

Alutæ nigræ lunam subtexere appositam, VII, 192. — *aluta tumida superbus*, XIV, 282.

Alveolos pignerat Atreus, VII, 73. — *alveolis datur oleum*, V, 88.

Alvens plennis fluctu, XII, 30.

Alvo inani sufficit, V, 7.

Amara poena, XIII, 247. — *lex*, II, 30.

Amat vires mulier, VI, 253. — *securus*, VI, 62. — *ferrum*, VI, 112. — *ames nomen victumque Machæræ*, VII, 9. — *nec amet quemquam, nec ametur ab ullo*, XII, 130. — *amavi numquam hunc hominem*, X, 68. — *amaverit quot mœchos Hippia*, X, 220. — *amatur facies, non uxor*, VI, 143. — *ametur ut Quintilianus*, VI, 75. — *amans bidentis*, III, 228. — *amantis gaudet tormentis*, VI, 209. — *amanti non parcit*, VI, 208. — *amati metit barbam*, III, 186. — *amatæ conjugis rogos*, X, 241. — *amantes comparantur pullis, equis, juvenis, sub jugum missis*, VI, 208. *N.*

Amator tener, VI, 548. — *non umquam deerit*, II, 168.

Amazonum læva papilla nudata, I, 23. *N.*

Ambiguæ rei testis, VIII, 80.

Ambit eos balteus, XVI, 48.

Ambitio (ambitus, F. L.) præcipitem rapit, VIII, 135.

Ambitiosa paupertas, III, 182. — *ambitiosi mali consuetudo*, VII, 50.

Ambitus, vid. Ambitio.

Ambo Scipiadæ, II, 153.

Ambrosius choraules, VI, 77.

Ambulat tectum vertigine, VI, 305.

Amens filius turbavit totam rem, XIV, 94.

Amethystina, VII, 136.

Amicitiae miserae pallor, IV, 75.

— *magnæ fructus, cibus*, V, 14. — *Amictus deponere*, I, 142. — *amicu hoc foedius audebis*, II, 82.

Amicus nubit, II, 134. — *cardiacus*, V, 32. — *pathicus*, IX, 130. — *vetus*, III, 2. — *magnus*, I, 33; III, 57; VI, 313. — *modicus*, V, 108. — *vilis*, V, 146. — *amica Thebais*, VII, 82. — *magna*, IV, 20. — *opica*, VI, 455. — *amicæ lacernatæ*, I, 62. — *nocturnæ constinebat Numa*, III, 12. — *amici lugentis plorare casum*, XV, 134. — *cum tyranno locuturi de pluviis, satum pendebat*, IV, 88. — *vultum non agnoscit*, X, 234. — *ingentis Pelidæ noctem patitur*, III, 279. — *iudocti sermonem, et faciem deformis laudare*, III, 86. — *amicum numquam partitur, solus habet*, III, 121. — *carum et jucundum facit uxor sterilis*, V, 140. — *de amico non redente sacrum depositum dicitur*, XIII, 15, 60. — *amico tali dignus*, V, 173. — *amicos quos fecit sportula*, X, 46. — *ungues observare*, V, 41. *F. L.* — *amicis pauper*, V, 113.

Amillus, vid. Hamillus.

Amissa pecunia ploratur lacrymis veris, XIII, 134.

Ammonis fons, VI, 554.

Amnis tamquam in mare fluxerit gurgitibus miris, XIII, 69. — *amnem in hibernum descendet*, VI, 522. — *amnes altos defecisse credimus*, X, 176. — *Armenia*, VIII, 170.

Amœnus secessus, III, 4.

Amomo assiduo odus, VIII, 159. — *matutino sudans*, IV, 10. — *Assyrio seu Armenio*, VIII, 159. *F. L.*

Amor divitiarum in te est, quantus erat patriæ Deciorum in pectore, XIV, 238. — *numi crescit, quantum ipsa pecunia crevit*, XIV, 139. — *magni census præcipitur a patre*, XIV, 227. — *amore flagrabat puellæ numquam visæ*, IV, 114.

Amphion clamat, *Parce precor*, *Pæan*, VI, 174.

Ampla et amplior res, *cœna*, VI, 629; XII, 10; XIV, 171.

Amplectitur virtutem, X, 141.

Amplexu rapere puellam, IX, 75. — *sicut in amplexu*, *gannit Appula*, VI, 65.

Amplius nil edit, V, 148.

Amydon, III, 69.

An, XI, 121; VI, 61, etc.

Anabathra pendent *conducto tillo*, VII, 46.

Anceps fungus ponitur, V, 145. — *ancipitem caussam protegere*, XI, 32. — *ancipiti planta vestigia figere*, XIV, 272.

Anchemoli noverca, VII, 235.

Anchisæ nutrix, VII, 234.

Anci census, V, 57.

Ancilibus clypeis sudavit, II, 126.

Ancilla natus Servius, VIII, 259.

— *ancillarum frontibus imponet vitas*, XII, 117.

Ancon Dorica, IV, 40.

Ἄνδρα ἐφέλκεται κίναδος, IX, 37.

Andromache procerâ, VI, 503.

Andros insula, III, 70.

Anguilla cognata colubræ, V, 103.

Anguis dentibus legiones nascuntur, XIV, 241. — *anguem pressit calibus*, I, 43.

Angulus arcæ patulæ vix capit summam, XIII, 74. — *ocelli prurit frictus*, VI, 578.

Angustæ; in angustias compellere seu cogere, XIV, 322. *N.*

Augustus vicus, VI, 78. — *angusta vox*, III, 90. — *res domi*, III, 165; VI, 357. — *vita*, IX, 127. — *in rupe Caprearum*, X, 93. — *angustæ capæ custos*, X, 117. — *angustum se explicat*, XII, 55. — *angusto limite mundi æstuat infelix*, X, 169.

Anhelas, quantum jussit, VI, 37.

Anima optima exhalatur, X, 281.

— *caluerunt saxa*, I, 83. — *animam committe ventis*, XII, 57. — *præferre pudori*, VIII, 83. — *catellæ servare morte viri*, VI, 654. — *animæ finem dare quæ miscuit olim res humanas*, X, 163. — *Deciorum plebeis*, VIII, 254. — *claræ illustresque*, IV, 152. — *tot bellorum*, II, 156. — *aut famæ tamquam discrimen agatur*, VI, 501. — *animas custodite*, VI, 630. — *servorum et corpora nostra materia non constare putat*, XIV, 16. — *servorum custodire farre sno et ære*, IX, 122. — *producere*, XV, 93. — *tantum illis (bestiis) indulisit communis conditor*, nobis *animum quoque*, *mutuus ut nos affectus petere auxilium et præstare juberet*, XV, 148 seq.

Animal natum propter convivia, I, 141. — *animalia deis promissa*, XII, 2. — *muta, generosa, fortia*, VIII, 56. — *querere*, XIV, 76. — *animalibus lanatis abstinet Egyptus*, XV, 11. — *cunctis Pythagoras*, XV, 173.

Animante tuba, I, 169. *V. L.*

Animus fervens æstuat, III, 50. — *deditus uni*, VI, 208. — *anxietate carens*, VII, 57. — *mitis*, XIV, 15. — *animi felices credit avaros*, XIV, 119. — *tormenta*, IX, 18. — *vitium*, VIII, 140. — *minuti, infirmi exiguique voluptas ultio*, XIII, 190. — *atrocis*, II, 12. — *caligo*, VI, 613. — *secreta*, VI, 190. — *bona mihi prima debet*, VIII, 24. — *sensus viget*, X, 240. — *verba libera proferre*, IV, 91. *animum fortem præstant rebus, quas turpiter audent*, VI, 97. — *posce fortem, mortis terrore carentem, etc.*, X, 357 seq. — *diræ trepidum formidine culpæ confirmant sic*, XIII, 106. — *nobis quoque, animam tantum illis (bestiis) indulisit communis conditor*, XV, 149. — *animo flagrante scribere*, I, 152. — *superbo corrupta voluptas*, VI, 180. — *numquam obstantibus*

pretiis, XI, 15. — tortore quatiente occultam flagellum, XIII, 195. — voluit hæc tecum, I, 169. — animos subeunt exempla, XIV, 33. — hos quando alea? I, 89. — sumere a crimine, VI, 285. — subeunt tædia, VII, 34. — afficit, VII, 85. — animorum impulsu petere conjugium, X, 350. — animis nil juris in corpora indulget natura, II, 139. — faventes, XII, 83. — ardentibus, XV, 52.

Annalibus novis res memoranda, II, 102.

Anne aliud tunc præfecti? IV, 78. — exspectet serenum? VII, 179. — aliud quam, VII, 199. — aliquid sperare potest? X, 207. — facerent, XV, 122.

Annibal, vid. Hannibal.

Annon, I, 154.

Annona cara veneni, IX, 100.

Annosam si forte nucem dejecerat Egrus, XI, 119.

Annotet, *vid. Adnotet.*

Anna præstare tortoribus, VI, 480.

— puls, XVI, 39.

Annuat; *vid. Adnuat.*

Annulus signatorius, I, 68, *N*; XIV,

132. *N*. — ferreus in digito, XI, 129.

— Cannarum vindex et tanti sanguinis ultor, X, 166. — ingens fulsit, VII, 140. — talibus a dominis post cuncta novissimus exit, XI, 43. — annuli leviores virorum mollium, I, 28. *N*.

— in auribus etiam virorum in Oriente, I, 104. *N*. — pro nuptiis, VI, 27. *N*.

Annus se vertit, VII, 242. — septimus quum transierit puerum, XIV, 10. — sexagesimus ut tibi locupletem aquilam afferat, XIV, 197. — totius populi exspectandus erit, qui lites inchoet, XVI, 42. — octogesimus eam pulsat, VI, 192. — anni parte, XI, 72. — vices, XIII, 88. — annum in unum quanti conducis tenebras, III, 225. — expiet, VI, 521. — annos rhombi ut memoraret, IV, 129. —

II.

multos da, Jupiter, X, 188. — suos jam dextra computat, X, 249. — sexaginta post terga reliquit, XIII, 17. — pueri non contempseris, XIV, 48. — computat facies, VI, 199. — propter mille, VII, 39. — vixerit, VII, 235. — annis quatuor præcedere, XIII, 58. — improbus, III, 282. — multis quod steterat, X, 239.

Anquirere; *conf. Acquirere.*

Anseris jecur et anseribus per altis gallina, V, 114. — anserem magno corruptus Osiris, VI, 541.

Ansule, VII, 192. *N*.

Antæum procul a tellure tenuit Hercules, III, 89.

Ante non pudicus, III, 111. — veniet, III, 243. — domum Veneris, IV, 40. — ipsum Asiæ flos, V, 56. — anseris jecur, V, 114. — illum uxoris, V, 148. — aram, VI, 390. — feriri, VI, 417. — cibum, VI, 428. — paullo, VI, 227. — tamen de te, VI, 566. — phalas, VI, 590. — mordeat, VI, 633. — omnes citari, VII, 44. — pedes togati, VII, 143. — Numantinos luditur, VIII, 11. — effigies majorum, VIII, 22. — alios, VIII, 60. — statuum, VIII, 143. — altaria, VIII, 155. — pedes Domiti, VIII, 227. — diem, IX, 100. — omnia, X, 191. — aram, X, 268. — lucernas pereundum erit, X, 339. — meum limen, XI, 88. — omnia, XI, 190. — lare, XII, 113. — cibum, XIV, 255. — ante capere, XIV, 320. — alpha et beta, XIV, 209.

Antennas impulit ignis, XII, 19.

Anticatores duo Cæsaris, VI, 338.

Anticyra eget, XIII, 97.

Antigones syrma, VIII, 228.

Antilochus, Nestoris filius, a Memnone occisus, X, 253.

Antiochus histrio, III, 98.

Antiphates trepidi laris, XIV, 20.

Antiquaria tenet versus mihi ignotos, VI, 454.

Antiquus Metellus, XV, 109. — antiquum et vetus est, alienum lectum concutere, VI, 21. — antiqua Creta, XIV, 270. — simulata, XV, 33. — antiquo cothurno, VII, 72. — ovili, VI, 529. — ritu, X, 336. — rege, XIII, 149. — antiquis de moribus uxor, VI, 45. — orbibus, I, 137. — legibus, XVI, 15. — antiquissime divum, VI, 393.

Antistes sacrorum, II, 113.

Antonius reus factus, VIII, 105. — Antoni gladios potuit contemnere Cicero, si, etc. X, 123.

Antrum Vulcani, I, 8. — *Pieriam*, VII, 59. — *Idæum*, XIII, 41. — antro clauso, IV, 21. — toto ab antro, VI, 328.

Anubis currit derisor plangentis populi, VI, 534. — caduceum læva manu gerit, VI, 537. *F. L.*

Anxietas perpetua nec mense tempore cessat, XIII, 211. — anxietate carens animus facit vatem egregium, VII, 57.

Anxius optat, X, 80. — *Anxia mater*, X, 290. — epistola, IV, 149.

Aonidium fontes, VII, 59.

Aper, XI, 138. — quando exspiravit dentibus majoris apri, XV, 162. — dignus ferro flavi Meleagri ante ipsum fumat, V, 115. — apri clunes, V, 167. — aprum Tuscum figere, I, 22. — apros totos sibi ponere, I, 141.

Aperire jugulos tenui susuro, IV, 110. — vultum, VI, 467. — caput fuste, IX, 98. — aperto horto vivere, VI, 18. — aperta agna palluit, VI, 392. — terra, VII, 103. — apertius quid, IV, 69.

Apex (mons) sublimis, XII, 72.

Apici mures, III, 207. *F. L.*

Apicius pauper, XI, 3. — miser et frugi, IV, 23.

Apium examen longa consederit uva culmine delubri, XIII, 68.

Apinum Graie meruisse coronæ, VIII, 226.

Aplustre triremis, X, 136.

Apollo juris peritus, I, 128. — an hoc illi suaderet facinus? XIII, 203.

— *Marsyam vicit*, IX, 2. *N.* — *Apolinīs et Musarum æde relicta*, VII, 37.

— *Cirrhæi vatis spicula*, XIII, 79. *N.*

Appellas mercedem, VII, 158. — appellat puer unicus, IX, 64.

Apponere candellam valvis, IX, 98.

— *appositam alutæ lunam*, VII, 192.

Appula gannit, VI, 64.

Appula prædia, IX, 55.

Appulia tanti vendit agros, IV, 27.

Aptus fontibus bibendis, VII, 58.

— *apta teneris quoque Mæcenatibus vestis*, XII, 39. — *apti nos exercendis capiendisque artibus*, XV, 145.

— *aptior hora capiendo cibo*, VI, 581. — *aptissima quæque dabunt Di*, X, 349.

Apud, VI, 91, 395, 489; XI, 137, XV, 31.

Apulia; vid. *Appulia*.

Aquæ numen, III, 19. — *calida gelidæque minister*, V, 63. — *decoc-tæ*, V, 50. *N.* — *aquam aliam potare*, V, 52. — *jam poscit Ucalegon*, III, 198. — *portare aquas calidas a Meroe petitas*, VI, 528. — *aquis ad sidera missus*, XI, 63.

Aquarius conductus, VI, 332.

Aquilam locupletem sexagesimus annus affert, XIV, 197. — *Aquilæ, famulæ Jovis, leporem aut capream venantur*, XIV, 81. — *aquilas castodes domiti Batavi*, VIII, 52.

Aquilone Decembri quid dicam scapulis puerorum, IX, 68. *N.*

Aquino quoties te Roma reddet, III, 319.

Ara Deæ solis maribus patet, II, 89. — *cespitiū*, XII, 2. *N.* — *magna Herculis gaudet Fabius*, VIII, 13. — *rubens*, XIII, 37. — *Lugdunensis*, I, 44. — *Martis*, X, 83. — *vetus Pu-*

dicitiæ, VI, 308. — aræ maturus, XII, 7. — aram tangens pedemque Cereris perjuriam vendet, XIV, 219. — ante aram stetit, VI, 390. — Jovis ruit, X, 268. — ara Mæotide sævior Ægyptus, XV, 115. — ad quas non Clodius aras? VI, 345. — aras violati nminis videt, XIII, 219. — numerorum ereximus nullas, I, 114. — et Samo/thracum, et nostrorum licet jures, III, 144. — ad aras ducatur ebur, XII, 112.

Arabarches, I, 130.

Arachne levius, II, 56.

Aranea arida, XIV, 61.

Aratro sterili litus versare, VII, 49. — queramus panem, XIV, 181. — alieno lassus Marius, VIII, 246. — ab ingrato jam fastiditus bos, X, 270. — posito audit montanum vulgus jara ferentem, II, 74. — sub aratro inventis piscibus, XIII, 65.

Arbiter integer, VIII, 79.

Arbitrio nostro necari, XIII, 177.

Arbor omnis populo mercedem pendere jussa est, III, 15, 16. — arboris incertæ et puppis latus eventitibus undis, XII, 32. — sacerdos magna Judæorum, VI, 545. — arboribus Rutulia, XII, 105. — arbore ex nostra mensas vident, XI, 117. — jam propria facit nidos, XIV, 80.

Arbusta mercaris, XIV, 144.

Arca nostra maxima sit toto foro, X, 25. — aliena sumitur, III, 181. — posita luditur, I, 90. — exhausta, VI, 363. — a ferrata distat sacculus, XI, 26. — in ærata multus fiscus, XIV, 259. — in Pieria nullus tibi quadrans ostenditur, VII, 8. *V. L.* — in sua quantum quisque numerorum servat, tantum habet et fidei, III, 143. — aræ patulæ angulus vix capit summam, XIII, 74.

Arcades stupidi, VII, 160. *N.*

Arcadico juveni nil salit in parte læva mamillæ, VII, 160.

Arcanam in aurem mendicat, VI, 543. — arcano volumine quodcumque tradidit Moses, XIV, 102. — arcana lora Saliorum, II, 125. — face dignus, qualem Cereris vult esse sacerdos, XV, 142. — donant cylindros, II, 61. — prodere, IX, 116. — perdere, XIII, 73.

Arcessere summam perituram lancibus oppositis, XI, 17. — arcessitus adulter latet, VI, 237. *V. L.*

Archemori novercæ nomen, VII, 235. *V. L.*

Archetypus Cleanthas, II, 7.

Archigallus obscœnus, etc. VI, 513. *N.*

Archigenen advocat, VI, 236. — quære, XIV, 252. — Archigene eget, XIII, 98.

Archimagiri finxere, IX, 109.

Arctus (non artus) inflexus vicorum, III, 236.

Arcus veteres, III, 11. — Herculei, XIII, 82. — contrahit Pæan, VI, 174. — in arcu triumphali tristis captivus, X, 136.

Ardet odium et vulnus, XV, 35. — adhuc magna domus, et jam accurrat, etc. III, 215. — Julius, II, 70. — jecur ira, I, 45. — pulmo Falerno, IV, 139. — et odit, IX, 96. — setinum in lato auro, X, 27. — caput foliibus atque caminis, X, 62. — ardent tæda, I, 156. — faces (amoris), VI, 139. — membra sanguine, XI, 6. — vela, XII, 22. — dolia non ardent Cynici, XIV, 309. — spumantibus visceribus, XIII, 14. — ardeat ipsa licet, VI, 209. — ardebant cuncta (furente Caligula), VI, 618. — ardebit ultimus pauper, III, 201. — ardens purpura, XI, 155. — rigidæ tentigine vulvæ, VI, 129. — desiderio Bibulæ, VI, 142. — infremuit, I, 165. — ardentis massæ fuligine lippus, X, 130. — ardenti tribuno sese indulgere, II, 165. — stoma-

cho hærens cibns, III, 234. — ardentem barbam Antiochi quum videt, X, 253. — ardente semper camino crescant patrimonium, XIV, 118. — ahenò decexit, XV, 81. — ferro uritur, XIV, 22. — ardentibus animis, XV, 52.

Ardor concubitus, VI, 317.

Arena Tagi, III, 55. — lenta fori pugnare, XVI, 47. — Albana nudus venator, IV, 100. — rutila Pactoli, XIV, 299. — Samia, XVI, 6. — sulcum deducit, I, 157. — arenam mediam fuga lustravit, II, 144. — arenæ municipalis comites, III, 34. — arenæ idem juris (testandi) contingit, VI, 217. — veræ paratur, VI, 251. — arena tota fugit agnoscendus, VIII, 206.

Areopagus, curia Martis Athenis, occulta tegit, IX, 101. *N.*

Aretalogus mendax, XV, 16.

Argentea serpens Isidis, VI, 538. — sæcula, VI, 24. — argenteus pes, XI, 128.

Argentum vetus, I, 76. — grave, XI, 41. — leve, XIV, 62. — tenue venæque secunde, IX, 31. — mittere (in mare), XII, 43. — empturus, VII, 133. — concisum in titulos faciesque minutas, XIV, 291. — argenti modium hic dabit, III, 220. — paterni quodcumque superest, VI, 355. — puri vascula, IX, 141; X, 19. — quod erat, solis fulgebat in armis, XI, 108. — omne quod est auri atque argenti, VIII, 121. — argento præferre caput quis nunc audet? XII, 49.

Argillam properare, IV, 134.

Arguit quos ipsorum litera gemmaque, XIII, 138. — arguerint hoc fenestæ in aure, I, 105. — arguitur culpa docentis, VII, 159.

Argumenta viri, IX, 85.

Aricina in valle lucus erat, III, 12, seq. *N.* — Aricinus ad axes mēdicare, IV, 117.

Arida aranea, XIV, 61. — cutis se laxet, VI, 144.

Aristæ gratæ post munus, XIV, 183. — virides, XIV, 147.

Aristoteles similis, II, 6.

Arma promovere, II, 159. — supersunt spoliatis, VIII, 124. — Vulcania capessas, VIII, 270. — tulit posita tiara, X, 267. — movet eadem fritillo, XIV, 5. — infesta vallo, XV, 121. — quos tegunt, XVI, 48. — nocturna parare, VIII, 232. — ponere, VI, 264. — armis tutus, IV, 93. — industrius, VIII, 52. — in armis mirmillonis pugnans Gracchus, VIII, 200. — in solis fulgebat, quod argenti erat, XI, 108. — in parvis currit bellator Pygmæus, XIII, 168. — protegere lapsus, XV, 155. — ulcisci, VIII, 220. — sævior luxuria, VI, 292.

Armamentaria cæli, XIII, 83.

Armaria auctio vendit, VII, 11.

Armatus se ille videbat, II, 101. — armati contra pudorem, XVI, 34. — armato custode, III, 306. — armatis nautis, VI, 154.

Armenia flumina, VIII, 169.

Armenius Zalates, II, 164. — haruspex, VI, 550. — Armenio regi instantem cometen videt, VI, 407.

Armenti pater, VIII, 109. — armenta famelica, XIV, 147. *P. L.* — Cæsaris pascere, XII, 106.

Armiger dispensator, I, 92.

Armillatus delator, IV, 53.

Aro; Arabat quantum sub Tatio populus Romanus, XIV, 160. — arare litus, VII, 49. *N.*

Arpinus novus (Cicero), VIII, 237. — alius (Marius), VIII, 245.

Arridens Fortuna improba noctu nudis infantibus, VI, 606.

Ars Theodori rhetoris, VII, 177. — Palæmonis, VI, 452. — arti fides, VI, 560. — arte omni libidinis, XI, 172. — callidus, I, 123. — inopi

cucurrit, XII, 67. — nulla non petitus summus locus, X, 110. — minores, VI, 499. — benigna finxit præcordia Titan, XIV, 34. — artes Graiae, XI, 100. — accipe nunc, ne, etc. VII, 36. — huius, VI, 595. — hæ sunt principis, VIII, 224. — artibus honestis nullus in Urbe locus, III, 21. — patriciis, IV, 101. — quibus et moribus instituas hunc, XIV, 73. — exercendis, XV, 145.

Artaxata, II, 170.

Artifex acquirendi egregius, XIV, 116. — artificis consilium laudo, si, etc. IV, 18. — oris halitus, X, 238. — artifices veneni, XIII, 154. — artificum magnorum pocula, XI, 102.

Artocopi, V, 72. *V. L.*

Artorius, seu *Arturius*, III, 29.

Artus tenues, XV, 101.

Aruncea alumnus, I, 20. *V. L.*

Arunce actoris spoliū, II, 100. *V. L. Conf. Aurunci.*

Arundinis umbra, X, 21.

Aruspex; *vid. Haruspex.*

Arva cuncta, VI, 410.

Arviragus excidet de temone Britanno, IV, 127.

Arx Albana Domitiani, IV, 146. — seva tyranni, X, 307. — Tiburis summa, III, 192; XIV, 87. — cælestis, XV, 146. — arces ad Aricinas mendicare, IV, 117. *V. L.*

Ascendit; *vid. Adscendit.*

Asellas comites secum edūcit propter lac, VI, 469.

Asellum bipedem sibi quærit alium, IX, 92. — aselli coronati vile caput ostendebat parvis frons ærea lectis, XI, 96 seq. — asello imposito clonem submittit, IV, 334.

Asia fløs servus, V, 56. — Asiam flammis cadentem, X, 266.

Asiani equites, VII, 14. — dii, III, 218. *V. L.*

Asinæ lac candorem cutis auget, II, 107. *N.*

Asparagis septa squilla, V, 82. — montanis, XI, 69.

Aspectus; *conf. Adspicere.*

Aspera vasa, XIV, 62.

Aspernari; *vid. Adspernari.*

Assæ vetulæ hoc monstrant pueris repentibus, XIV, 208.

Assaraci ad umbras venit Priamus, X, 259.

Assecla; *vid. Adsecula.*

Assem rogat, V, 144; XIV, 208, 301. — asæ uno parta Minerva, X, 116. — assibus paucis emptum, XI, 145. — assis partes et usus in computationibus, I, 40. *N.*

Assere duro ferit, III, 245. — longo premit, VII, 132.

Assidere puellæ, XI, 200.

Assidua incude, XIV, 118. — tabella, IX, 36. — assidus lector, I, 13. — lapsus, III, 7. — assiduo amomo udus, VIII, 159. — assiduis sudibus cavare palum, VI, 248. — cædibus, VIII, 242. — reibus penitus scrutante macello, V, 95.

Assidue spectari, XIII, 172. — te sollicitant tabellæ, IX, 36.

Assurgit juvenis vetulo, XIII, 55.

Assyrie in orbe Semiramis, II, 108.

— amomo udus, VIII, 159. *V. L.*

Ast, III, 69; VI, 67; VII, 166; VIII, 47; XV, 78, 165; XVI, 48.

Astrea, soror Pudicitæ, VI, 19.

Astringo; *vid. Adstringo.*

Astro Martis non felicius, X, 313. — quo se proferat læta Venus, VI, 570. — astrorum peritus, VI, 586. — motus ignoro, III, 43.

Astrologis magna fiducia, VI, 554 seq. — eorum ars, III, 43, 44; VI, 553—581; XIV, 248. *N.*

Asturi domus, II, 212.

Asylli seu *Asyli* uxor, VI, 267.

Asylo ab infami, VIII, 273.

At, I, 47, 50; III, 134, 246, 264; IV, 120; VI, 363, 659; VII, 51, 180, 266; IX, 27, 135; X, 127,

352; XI, 120; XIII, 180; XIV, 189.

Atavi proavorum, III, 312.

Atedius luxuriosus, V, 118. *V. L.*

Atellanae exodio movet risum Urbicus, VI, 71.

Ater vultur in inferis, XIII, 51. — atrum silicem conterit, VI, 350.

Athenae quem mirabantur torrentem, X, 127. — inopem vidistis hunc (Socratem), VII, 205. — Athenas Graias et Romanas totus orbis habet, XV, 110. — Athenis ut curia Martis, occulta teges, IX, 101. — mediis natus, III, 80.

Athletis levibus donare omnia, VI, 356. — athletarum cibus coliphia, II, 53. *N.*

Athos olim velificatus creditur tempore Xerxis, X, 174.

Atlas quanto sublimior sit omnibus in Lybia montibus scit, XI, 24. — Atlanta miserum pondere urgebant sidera, XIII, 48. — vocamus nannum, VIII, 32.

Atque, I, 65, 67, 115, 129, 130, 134, 144, 150, 171; II, 15, 31, 38, 61, etc.

Atrous pignerat lanam, VII, 73.

Atria magna nobilium, VII, 91. — tota exornant ceræ, VIII, 20 — foeda stercore canino, XIV, 65. — in atria migrat esuriens Clio, VII, 7.

Atrides (maritus) si prægustaret Pontica medicamina, VI, 660. — ad Atridem itur, IV, 65.

Atroce animam promittunt duæ per brachia setæ, II, 12.

Attegiæ Maurorum, XIV, 196.

Attendit longum, VI, 66. — attendas parumper, X, 251. — attendas si interius, XI, 16.

Atteritur res, XVI, 50. — galea gibbus ingens, VI, 108. — lumbus punice, VIII, 16. — atrita de fronte ruborem ejicere, XIII, 242.

Atticus eximie cœnat, XI, 1.

Attegit non ullam partem vitæ, XIV,

106. — attigebant corvi nunquam majora cadavera, VIII, 252.

Attollit marmore villas, XIV, 95. — oculos, II, 95. — pendentis præmia coxæ, VI, 321. *V. L.* — paupertatem propinqui, XIV, 236.

Attonitus pro electro, XIV, 306. — quum putaret, XII, 21. — attonita urbs, IV, 77; XI, 197. — mens de lodice paranda, VII, 67. — attonito Alcinoö narrat, XV, 13. — attonitæ feruntur, VI, 316. — attonitos quos habet mens conscia puri facti, XIII, 194. — quos traxerat senatores, IV, 146. — attonitis ponit præsidium, VIII, 239.

Auctio conjugis fit, VI, 255. — com-missa vendit, VII, 10.

Auctor senoris pallet, XI, 48. — contrarius flebat, X, 30. — auctores omnes noscat præceptor, VII, 231. — auctori ipsi displicet, XIII, 2. — auctoribus magnis exempla subeunt animos, XIV, 33. — deis ultor patris Orestes, VIII, 216.

Auctumnus; *vid.* Autumnus.

Andacia magna, XIII, 109. — perdita, III, 73.

Andax conviva, V, 74. — pervolet urbem, VI, 399. — sponsio, XI, 199. — audaces carinas ædificare, X, 264. — audacina nihil est deprensus, VI, 284.

Andeo, I, 153. — audeat, XV, 74; X, 175, et 306. — monstrum, XV, 122. — quis nunc, caput præferre argento? XII, 48. — non audeat, XIII, 234. — audent aliquid de moribus, II, 2. — plurima non dicere homines pertusa læna, V, 131. — res turpiter, VI, 97; VIII, 165. — grandia monstra, VI, 645. — auderet, IV, 47. — audeat, XVI, 9, 10, 29. — audebis quandoque sedius aliquid, II, 82. — aude aliquid Gyaris aut carcere dignum, I, 73. — te miserum dicere, XIII, 161. — ausus nondum hædulus.

mordere virgas salicti, XI, 67. — habere titulos, I, 129. — ridere, VI, 345. — ausa præferre tegetem, VI, 117. — ausi, VIII, 235. — ausæ Athenæ, VII, 206.

Audio quid moneatis, VI, 346. — audit amicas, VI, 481. — creditor, VII, 108. — custos urbis, XIII, 158. — Fabios planipedes, VIII, 191. — perituros, X, 81. — audis, Jupiter, XIII, 113. — audiat testarum crepitus ille, etc. XI, 169. — pater, VII, 166. — andiret te montanum vulgus leges ac jura ferentem, III, 74. — audi et miserere, XII, 24. — facinus majoris abolitæ, III, 115. — quæ Claudius tulerit, VI, 115. — nunc fercula, XI, 64. — nulla unquam de morte hominis cunctatio longa est, VI, 220. — auditor ille, VII, 86. — audiet caupo, IX, 108. — solem, XIV, 280. — audita vox media nocte, etc. XI, 112. — cornua, XIV, 200.

Auditor tantum ego semper? I, 1. — rubet, I, 166.

Auferri jubebit viridem thoraca, V, 144. *V. L.* — abstulit munere tanto præcipuam ceram, IV, 19. — claras Urbi illustresque animas impune, IV, 151. — quantum nominis non Octavius Thessaliæ campis, VIII, 242. — Fortuna caput servatum victo Pompeio, X, 286. — abstuleris spem servorum, veniet aquarius, VI, 331.

Aufidio notior mœchus, IX, 25.

Angere peculia cultis servis, III, 189. — aucti subsidii, XV, 73.

Angur, III, 77. — Phryx et Indus responsa dabunt divitibus, VI, 585.

Augusta meretrix, VI, 118. — rupes Caprearum, X, 93. *V. L.*

Augustum Sejanum hac hora dicere, X, 77. — Augusti victoria Actiaca, VIII, 241 seq. *N.*

Augusto mense recitantes poetæ, III, 9.

Aula Sicula non mitior, VI, 486. —

aulam amici reanpinat, III, 112. *V. L.* — aula in illa quoque tutus his armis, IV, 93. — aula nullus tibi parvulus luserit Æneas, V, 138.

Aulæa recondita cessant, VI, 67. — Floræ, Cereris et Cybeles, XIV, 263. — Sarrana pictæ togæ, X, 39. — in tragœdiis obtenta scenæ, ut siparia in comœdiis, VIII, 186. *N.*

Aulica vita misera, IV, 74. *N.*

Aura modica uon multum fortior ventus, XII, 66.

Auratum reticulum comarum, II, 96. — auratam juvenecam Junoni cedere, VI, 48. — aurato lecto vix ulla puerpera jacet, VI, 594. — aurata lacerna fulgere quibus mos est, X, 212. — auratis papillis nuda constitit Messalina, VI, 123.

Aurelia vendit pisces, V, 98.

Aureus unus contigit, VII, 122. — aurea trulla, III, 108. — spira, VIII, 207. — effigia, XV, 4.

Auriculis carens, VIII, 5.

Aurigarum factiones, VI, 590. *N.* — aurigæ Lacernæ opes, VII, 114. *N.*

Auris ut sentiat, clamore opus est, X, 215. — aurem in arcanam Judæa tremens mendicat, VI, 543. — facilem præbere, V, 107. — percutit fragor, XI, 195. — miseram inebriat vinosus, IX, 113. — calentem referre, id est, lasciviæ notam, XI, 187. — in aurem amici facilem stillavit venenum, III, 122. — in aure placentas, coram aliis pultes dictare puero, XI, 59. — aure tyranni quid violentius? IV, 86. — in aure servi molles fenestræ, I, 104. — aures principis contingere, X, 341. — auribus extensis magnos mulier commisit elenchos, VI, 459. — atque oculis concepta urina, XI, 168.

Anroram usque a Gadibus, X, 2.

Aurum æstivum, I, 28. — furtivæ pelliculæ, I, 10. — quod in mare volvitur, III, 55. — tibi non committitur, V, 39. — quod victori postalat

populus, VII, 243. — quod Tagus et Pactolus volvit, XIV, 208. — Etruscum puero contigit, V, 164. — latum pictæ vestis considerat, VI, 482. — longum nudis cervicibus ostendere, VI, 589. — exæquare montibus, XII, 129. — quod est, VIII, 122. — auro scripto radiat Germanicus, VI, 205. — semestri circumligat digitos vatium, VII, 89. — in lato ardet setinum, X, 27. — nullo violatus Jupiter, XI, 116.

Auruncæ magnus alumnus, I, 20.

Auzunci actoris spoliū, II, 100.

Anspex venit cum signatoribus (in nuptiis), X, 336.

Anster dum se continet, V, 100. — urget, IV, 59. — austri et Septembris adventum metuere, VI, 517. — austro et Coro semper tollendus, XIV, 268. — austris deficientibus, XII, 69.

Aut dic, aut accipe calcem, III, 295, etc.

Autem, III, 209; VI, 181, etc.

Automedon puer lora tenebat, I, 61. *N.*

Autonoes gestus, VI, 72.

Αὐτός γὰρ ἐφίλαται, IX, 37.

Autumnus Phæacum perpetuus, V, 151. — frigore siccatus, XI, 76. — autumnus post finem, XIV, 190. — autumnos per quinque, VI, 230. — autumnus lætifero cedente pruinis, IV, 57, — uno quot ægros occiderit Themison, X, 221.

Auxilium petere et præstare, XV, 150. — ope et auxilio, XIV, 183. — auxiliis pro omnibus et legionibus totis, VIII, 256.

Avaritiæ sinus quando major pa-

tuit, I, 88. — frenæ pone, VIII, 89. — avaritiam solum inviti juvenes exercere jubentur, XIV, 108.

Avarus dives jam didicit admirari disertos, VII, 30. — laudatur tamquam frugi, XIV, 111. — mollis summum monstrum, IX, 38. — avari properantis quis metus aut pudor? XIV, 178. — avaræ nurus corruptor, I, 77. — avaro quæ nupsit locuples, vidua est, VI, 141. — avaros pater credit animi felices, XIV, 119. — producit pueros, XIV, 228.

Avelli Circensibus, si potes, III, 223.

Aventini cælum hausit, III, 85.

Averte negotia dilatis curis, XI, 181. — aversus jacuit maritus nocte, VI, 476.

Aviam amici resupinat, III, 112.

Avis rara in terris, nigroque similima cycno mulier casta, VI, 165. — Junonia, VII, 32. — aves famulæ Jovis et generosæ, XIV, 82. — Afææ, XI, 142.

Aviti raris convallem vicinus ademit, XVI, 36.

Avolat inde, VI, 226. *F. L.*

Avunculus Neronis, Caligula, VI, 615. — Bruti Cato, XIV, 43.

Avus quis cœnavit? I, 95. — quæ fecit, VIII, 142. — avos vetustos porticibus disponere, VI, 163. — squallentes traducit, VIII, 17.

Axis Gallicus, VIII, 116. — Hyperboreus, VI, 470. — procubuit, qui saxa Ligustica portat, III, 258. — axe citato pervolare Flaminiam, I, 60. — sub quocumque, XIV, 42. — axes ad Aricinos mendiicare, IV, 117.

Babylonem, a figulis munitam urbem, intravit Pellæus juvenis et ibi mortuus est, X, 171. *N.*

Baca seu *Bacca* Sabina, III, 85.

Bacchanalia vivunt, II, 3.

Bacchari carmen, VI, 636.

Bacchi Alcyonen, VII, 12. *F. L.*

Bacillo nullo dextram subeunte,

pedibus me porto meis, III, 28.

Baculo tuta senectus, IX, 140.

Barbus; vid. *Bebius*.

Baticus aer viribus occultis pecus inficit, XII, 42.

Baiana cymbæ pervia interiora stagna, XII, 80.

Baiarum janua Cumæ, III, 4.

Baias et ad ostrea currunt, XI, 49.

Balæna Britannica quanto major delphinis, X, 14.

Balantem pecudem spondere sacello, XIII, 233.

Balnea intrat eunuchus, VI, 375.

— vexat lutulenta turba, VII, 131.

— sexcentis (constant), VII, 178.

— Phœbi, VII, 233. — nocte subit, VI, 419 sqq. — in balnea licet vadas, XI, 204. — in balnea portas crudum pavonem, I, 143. — defert testiculos pugillares, XI, 156. — in balneis lavantur pueri, II, 152. *N.* — quadrante debet lavari, VI, 447. *N.*

Balneolum conducere, VII, 4.

Baltea ulciscuntur rumoribus servi, IX, 112.

Balteus, VI, 256. — quos ambit, XVI, 48.

Baptæ soliti Cecropiam lassare Coitytto, II, 92.

Barba mihi juveni gravis sonabat tondente aliquo, I, 25; X, 226. — unda terit inguina Rhodopes, IX, 4. — cum prima rescentur crimina, VIII, 166. — barbæ desperatio est eunuchis, VI, 367. — barbam ardentem Antiochi cæsi videt, X, 253. — metit primum, et dies ille quo barbam raderet festus habebatur, III, 186. — ejus tua janua vidit, X, 215. — alendi et tendendi mos, VI, 26, 105. *N.* — pectere, XIV, 216. — barba majorum dignum, XVI, 31.

Barbarus endoperator, X, 138. — barbarus adamantam dedit incestæ sorori, VI, 158. — solitus sævire in Co-

rum flagellis, X, 181. — barbara lupa, III, 66. — turba, XV, 46.

Barbato cuicumque puer adsurgebat, XIII, 56. — nondum Jove, VI, 16. — regi imponere facile est, IV, 103. — barbati magistri, XIV, 12.

Bardaicus judex, XVI, 13.

Bardiacus judex, XVI, 13. *F. L.*

Baream curas, VII, 91. — occidit Stoicus, III, 116. — accusavit Egnatius Celer, I, 33. *N.*

Bascandæ, XII, 46.

Basia blanda jactare rhedæ devexæ, IV, 118. — indulgere plectro grato, VI, 384. *N.*

Basilus agit et bene dicit, VII, 145 seq. — quot socios circumscripserit, X, 222.

Batavi domiti, VIII, 51.

Bathyllus mollis saltat Chironomon Ledam, VI, 63. — adolescens Samius, cui Polycrates statuam posuit, XIII, 119. *F. L.*

Beati pauperis nullum putat exemplum esse, XIV, 120. — beatæ vetulæ vesica, I, 39. — beatum se fecerat exiguus tabulis, I, 67. — beata lance radiat Dacicus, VI, 204. — beatus quid illo eive, X, 279.

Bebius Massa delator, I, 35. *N.*

Bebriaci campo, II, 106.

Bedriaci campo, II, 106. *F. L.*

Belides multæ, VI, 655.

Bellator Pygmæus, XIII, 168. — ferox, equus, VII, 127. — bellatorum tot effigies, VIII, 10.

Bellonæ furentis chorus, VI, 512.

— æstro percussus, IV, 124.

Bellorophonti forma, X, 325 sqq. *N.*

Bellua sen belua dextra illi jacebat, IV, 121. *F. L.* — peregrina, IV, 127.

— Gætula portat ducem, X, 158. — constat leviori sumpta, VII, 77. — deposuit dentes salto Nabatæo, XI, 126. — talis non concipitur nostro sub sidere, XII, 104.

Bellum dirimente Sabina, VI, 164.

— belli partem ferre, XII, 110. — civilis speculum sarcina, II, 103. — bello maturus, VIII, 169. — bella horrida capessere, XIV, 242. — bellorum exuviae, X, 133. — pompa, X, 281. — tot animæ, II, 156. — et pacis rebus agendis, XIV, 72. — ultima, XV, 95. — bellis socialibus, V, 31.

Belua; *vid.* *Bellua*.

Bene habet, X, 72. — dicit, VII, 147. — ructavit, III, 107. — cantat, VII, 194. — spes bene cœnandi, V, 166. — egit *Lentulus*, VIII, 187. — melius, II, 56; VII, 124, XIV, 6; XV, 106.

Beneventanus sutor, V, 46.

Benigni fati hora, XVI, 4. — *benigna* manu, X, 301; XII, 64. — arte, XIV, 34.

Beronices seu *Berenices* in digito pretiosior factus *adamas*, VI, 156.

Beryllo inæquales *phialæ*, V, 38.

Beta et *alpha*, XIV, 209.

Bibit ab octava, I, 49. — vitreo *Priapo*, II, 95. — et vomit, VI, 432. — quo callidus emptor *Olynthi*, XII, 47. — vernum solem, XI, 203. — concha, VI, 304. — toties novum mustum, X, 250. — quantum *Laufella*, IX, 117. — aliquid *Albanis* de montibus, V, 33. — dum bibimus, obrepit senectus, IX, 128. — quale bibebant, V, 36. — bibe, V, 130. — bibuntur nulla *aconita* *fictilibus*, X, 25. — bibendum porrige, VI, 597. — bibendis fontibus *Aonidum* aptus, VII, 58.

Bibliothecæ ornatae imaginibus virorum doctorum, II, 4 seq. *N.*

Bibulæ desiderio ardet, VI, 142.

Bidentis amans, III, 228.

Bigarum rotæ, X, 59.

Bilibres testicali, VI, 372.

Bilis hinc stomacho, XI, 128. — bilem substringit operis oculis, VI, 433. — bilem aut risum moverat quibusdam, XV, 15. — effundere per lacrymas, V,

159. — contrahat uxor tacito tibi, XI, 185. — bile mediocri ferenda res, XIII, 143. — bile jecur ardet, fervet, uritur, tumet, I, 45; III, 188. *N.*

Bimembri puero monstrum hoc comparo, XIII, 64.

Bina vix jugera dabantur pro multis vulneribus, XIV, 163.

Bipedem asellum quærit, IX, 92.

Bipennem tenebat, VI, 657.

Bis ut ferat illum, V, 164. — septem ordinibus, XIV, 324. — quingenta dedit, VI, 137. — centum, XIII, 72.

Bistonum rabies, XV, 124. *F. L.* et *N.*

Bithynicus *Volusius*, XV, 1.

Bithynus tyrannus, X, 162. — *Bithyni* servi equites facti, VII, 15.

Blæsis (de) victoria facilis, XV, 48.

Blanda basia, IV, 118. — excepit intrantes, VI, 125. — vox et nequam, VI, 197. — tabella, IX, 36.

Blandiar ne nobis, III, 126.

Blandus *Rubellius*, VIII, 39.

Boccar seu *Bocchar*, V, 90.

Bœotia sub crasso aere nasci possunt summi viri, X, 50. *N.*

Boletum ponere, V, 147. — *Agripinæ*, VI, 621. — condire, XIV, 8.

Bombycinus panniculus, VI, 260.

Bona Dea placatur abdomine porcæ et magno cratere, II, 86. — *Bonæ* Deæ secreta nota, VI, 314. — sacra turpissima, II, 84 seq. et VI, 314 seq. 335 seq. *N.*

Bonum vite jucundias vindicta, XIII, 180. — boni rari summique voluptas, VI, 180. — bona *mœchi*, I, 55. — animi prima mihi debes, VIII, 23. — donavit præsepibus, I, 59. — vera pauci dignoscere possunt atque illis multum diversa, remota erroris nebula, X, 2 seq. — tota feruntur ad *Phialen*, X, 237. — bona summa putas, aliena vivere quadra, V, 2. — humanis majora creduntur tropæa, etc. X, 137.

Bonna Piso, V, 109. — meritis, VI, 211. — esto miles, VIII, 79. — est odor lucri ex re qualibet, XIV, 204. — quis et face dignus arcana... ulla aliena sibi credat mala? XV, 140. — boni rari: numerus vix est totidem, quot Thebarum portæ vel divitiæ ostia Nili, XIII, 26. — bonorum regum ultimus, VIII, 259. — bonos quanta præmia manean, VIII, 92. — an melior? III, 93. — nec melior, VI, 350. — melior seges, XIV, 143. — bonis quæ turpia, decebant Crispinum, IV, 13. — melior fati, V, 133. — Locusta instituit rudes propinquas, I, 71. — qui semper potest alienum sumere vultum, III, 104. — quis mimus plorante gula? V, 158. — nec vultu ibat, IV, 104. — meliorem præsto magistro discipulum, XIV, 212. — melius, VI, 34; XIII, 215; II, 139. — melius ne, IX, 60. — meliusque, X, 344; XI, 12. — in melius nihil profici usu, XIII, 18. — meliore toro fultus, III, 82. — meliore luto iis finxit præcordia Titan, XIV, 35. — marmore, XIV, 95. — fato, XIV, 158. — meliora, III, 220. — pensa, XII, 64. — optimus hic, X, 331. — præfectorum Pegasus, IV, 78. — optima nunc via summi processus vetula vesica beatæ, I, 38. — silvarum pelagique, I, 135. — domus paratur Soræ, III, 223. — quare Cesenia teste marito, VI, 136. — hæc pars sensus nostri, XV, 133.

Booræ pigri sarraca, V, 23.

Bos si ederet agnum, II, 123. — vetulus, X, 268 seq. — magnus creatasque, in Capitolia ductus, X, 66. — bovis corio in mare deducendus, XIII, 155. — bove percusso mugire Agamemnona credit Ajax, XIV, 286. — boves macri, XIV, 146. — disjunge, V, 119. — boum pauca jnga nunc sociis, VIII, 108.

Bracæ seu Bracæ, II, 169.

Braccatorum pueri, VIII, 233.

Brachia ceciderunt lassata gravi massa, VI, 421. — direxit contra torrentem, IV, 89. — porrecta, quæ pelago currunt medio, XII, 76. — nigra Vulcani, XIII, 45. — duræ per brachia setæ, II, 11. — brachia crediderint genus esse cibi, XV, 170.

Bracteolam de Castore ducat sacri-legus, XIII, 152.

Brevis putens, III, 226. — sopor, XIII, 217. — breve sit, quod turpiter audes, VIII, 164. — spatium lateris, VI, 506. — lumen candelæ, III, 286. — breves somni, VI, 289. — brevibus focus, XI, 79. — Gyaris dignum, I, 73. — remis, XV, 128. — brevior coma philosophorum supercilio, II, 15. — virgine Pygmæa, VI, 505. — dimidio tegetis pars, V, 9. — via ad acquirendum, XIV, 223. — brevissima vitæ miseræ portio, IX, 127.

Breviter dare omnia, XII, 125.

Brigantum castella, XIV, 196.

Brūanni, II, 161. — unde dicti, XV, 124. — Britanno de temone excidet Arviragus, IV, 126. — Britannos Gallia facunda caudidos docuit, XV, 111.

Britannica balæna, X, 14.

Britannice generose, VI, 124.

Britones rabie sæviunt, XV, 124.

Bromium jamque durum, jamque tondendum, VI, 378.

Bruma spirante, IX, 67. — brumæ tempore, III, 102. — mense, VI, 153. — brumam cavet, XIV, 273.

Bruscia fascia, seu ascia, IX, 14. *V. L.*

Brutidius Niger, X, 83.

Bruttia calidi tibi fascia visci præstabat nitorem, IX, 14. *V. L.*

Brutus nec erit, Bruti nec avunculus (Cato) usquam, XIV, 43. — Bruti priscum acumen, IV, 103. — juvenes

prodita laxabant portarum claustra tyrannus exanlibus, VIII, 261 seq. *N.* — Brutum et Volesos quæ decebunt, VIII, 182. — Brutorum et Cassi natalibus, V, 37.

Bubulci filius suspirat longo non visam tempore matrem, XI, 151. — bubulco iudice, VII, 116.

Bucca foculum excitat, III, 262. — vestitur tiara, VI, 516. — in vetula scalpit mater simia, X, 195. — buccæ Curtius et Matho, XI, 34. — notæ per oppida, III, 35.

Buccina seu Bucina surda nihil ge-

meret grave, VII, 71. — fœdæ famæ, XIV, 152.

Buccula pendens de fracta casside, X, 134.

Bulbi veteres, Afrorum epimenia, VII, 120.

Bulla dignissime senior, XIII, 33. — aurea et scortea puerorum, V, 164, 165. *N.*

Bullatus ludit et heres, XIV, 5.

Bulli veteres, VII, 120. *V. L.*

Busta : ad ea portandum cadaver, III, 34. *N.*

Buxo intactum caput, XIV, 194.

Caballi Gorgonei, III, 118. — caballorum prædo seu præda prætor, XI, 193. — caballis immeritis franguntur crura, X, 60.

Cabirorum aræ, III, 144. *N.*

Cachinni rigidi censura, X, 31. — cachinno majore concutitur, III, 100. — volgi excipitur, XI, 2.

Cacoethes scribendi, VII, 52.

Caculi, vernæ, IX, 61. *V. L.*

Cacus ictus ab Hercule, V, 125.

Cadaver ad busta portandum conducere, III, 32. — obtritum volgi, III, 260. — mordere, XV, 87. — cadaveris partem affert vultur, XIV, 78. — cadavere crudo contenta, XV, 83. — toto jacuit Catilina, X, 288. — cadavera majora nunquam attigerant corvi, VIII, 252. — per densa Persarum tarda prora, X, 186. — calent, XV, 60.

Cadit grex totus, II, 80. — ventus, V, 101. *N.* — tanta verborum vis, VI, 440. — in terras ignis, XIII, 226. — cecidit e cælo tertius Cato, II, 40. — flammis ferroque Asia, X, 266. — domus magna Asturici, III, 212. — cadunt vasa fenestris, III, 271. — sub iudice morum, IV, 12. — brachia las-

sata gravi massa, VI, 421. — omnes a crinibus hydri, VII, 70. — inde partes, VII, 123. — sub quo crimine, X, 69. — cecidit Cethegus integer, X, 287. — cadet nulla unquam coturnix pro patre, XII, 98. — nocte, XIV, 296. — cadat ebur ante Lares Gallitæ, XII, 113. — casurus cito, XI, 13.

Caduceus Annibis et Mercurii, VI, 537. *V. L.*

Caducum legatum et dulce capit heres, IX, 88. — caducis junguntur multa commoda, IX, 89.

Cadurci nivei institor, VII, 221. — cadurco violato magna debetur pena, VI, 537.

Cæcus adulator grande monstrum, IV, 116. — Metellus, VI, 265. — teneam numps, XIII, 94. — cæca cupidine ducti, X, 351. — cæci vicio, XII, 51. — cæcos veteres sanant mortaria, VII, 170.

Cæde Lamiarum madens, IV, 154. — sine cæde et aioca morte ad generum Cereris pauci descendunt reges et tyranni, X, 112. — cædibus assiduus odus gladius, VIII, 242.

Cædicius gravis, XIII, 197. — *facundus*, XVI, 46.

Cædit pectus pugnīs, XIII, 127. — *Rufum* juvenis, VII, 213. — *Sylvano* porcum, VI, 447. — *more* Numæ lanatas, VIII, 156. — *niveam* agnam reginæ, XII, 3. *F. L.* — *donec* lassis cædentibus, etc. VI, 483 seq. — *securis* rotas, X, 60. — *eos* flagellum occultum surdo verberare, XIII, 194. — *cecidit* si nullum forte, III, 278. — *cæditur* lautissima corna, XI, 141. — *cæduntur* mariscæ, II, 13. — *cæde* auratam Junoni juvencam, VI, 48. — *cæsa* est ingenio manus et cervix (*Cicéroni*), X, 120. — *cæsi* patris ultor, VIII, 216.

Cælati multum, XII, 47. — *cæлата* cassis, XI, 103. — *pocula*, I, 76. *N.* *Cælator* sit mihi curvus, IX, 145. *Cælesti* ab arce, XV, 146.

Cælibatus pœna, IX, 87 seq. *N.*

Cælicolarum convivium, XIII, 42.

Cælum terris misceat et mare cælo, II, 25; VI, 283. — *contingens* sanguine, XI, 62. — *abscondere* tenebræ, XII, 18. — *Aventini*, III, 84. — *in cælum* descendit tremulum caput *Claudii*, VI, 622. — *ibit*, jussus, *Græculus* esuriens, III, 78. — *evehit* vetulæ vesica beatæ, I, 38. — *cæli* magna otia, VI, 394. — *summi* fida internuntia, VI, 545. — *murmure* primo exanimis, XIII, 224. — *armamentaria* quidquid habent telorum, XIII, 83. — *color* hic nil minatur, XIV, 294. — *numen* adorant *Judæi*, XIV, 97. — *summa* de parte raptum ignem *Prometheus* Donavit terris, XV, 85. — *cælo* mare confundas, VI, 283. — *Latino* ignotum carmen, VI, 637. — *locamus* Fortunam, X, 366. — *recenti* et orbe novo aliter vivebant homines, VI, 11. — *dignus*, IX, 47. — *e cælo* descendit Γνώσις σαυρόν, XI, 27. — *e cælo* tertius cecidit *Cato*, II, 40.

Cæpe nefas violare, XV, 9.

Cærulea lumina *Germani*, XIII, 164.

Cærulea scutulata, II, 97. — *cærulei* panis frusta mucida, XIV, 128. — *cæruleos* venerantur *Ægyptii*, XV, 7.

Cæsar, IV, 135. — *indulsit* omnia *Narcisso*, XIV, 330. — *deduxit* domitos ad sua flagra *Quirites*, X, 109. *N.* — *mitte* Ostia, VIII, 171. — *Cæsaris* mensæ, V, 4. — *uxor*, X, 330. — *armentum*, XII, 106. — *hostem* calcemus, X, 86. — *vivaria*, IV, 51. — *duo* *Anticatones*, VI, 338. — *in Cæsare* tantum spes et ratio studiorum, VII, 1.

Cæsaries flava *Germani*, XIII, 165.

Cæsennia, seu *Cæsonia* totam tremuli pulli frontem infudit avunculo *Neronis*, VI, 616.

Cætera, IX, 70; XII, 25; XIV, 107, etc.

Caietæ litore, XIV, 87.

Calaguris, cujus incolæ uxores liberosque comederunt, XV, 93 seq. *N.*

Calamos frange, VII, 27. — (*per*) *venatricis* puellæ, XIII, 80.

Calathis peracta vellera refertis, II, 54, et ibid. *N.*

Calceus hinc est, I, 119. — *rupta* pelle patet, III, 149. — *senatorius* qualis fuerit, VII, 192. *N.* — *judex* *bardaicus*, XVI, 14. — *calcei*, soleæ, vincla socci, VII, 192. *N.*

Calcor planta magna, III, 248. — *calcare* cadavera, XV, 60. — *hostem*, X, 86. — *bellis* socialibus uvam, V, 31. — *urinam* conjugis, VI, 312.

Calculus ponatur, IX, 40. — *nobis* non est ex ebore, XI, 132.

Calendis femineis (*Martiis*) munera secreta tractas longa positus cathedra, IX, 53.

Calenum molle, I, 69.

Calet sola febre sanguis, X, 218. — *et regnat* mulier, VI, 149. — *caluerunt* saxa anima seu animas, I, 83. *F. L.* — *calentem* aurem refe-

rens, XI, 187. — *calentia fœno ova*, XI, 70.

Calicem siccabis nasorum quatuor, etc. V, 47. — *ad calicem stertere*, I, 57. — *calices thermarum*, VIII, 168. — *plebeios porrigere*, XI, 145.

Calida Meroe, VI, 527. — *juventa*, VI, 369. — *calidum lupanar*, VI, 121. — *calidi visci*, IX, 14. — *calidæ gelidæque aquæ minister*, V, 63. — *Copti urbis mœnia*, XV, 28. — *columbæ*, VI, 549. — *popinæ*, XI, 81.

Caligantes fenestræ, VI, 31. — *caligatus adjutor*, III, 322. — *caligatos offendere*, XVI, 24, et *ibid.* *F. L.*

Caligas tot offendere, XVI, 24.

Caligo animi, VI, 613. — *futuri damnat genus humanum*, VI, 556.

Caligula Lugduni instituit ludos, I, 44; *N. XI*, 20. *N.* — *furere cœpit*, etc. VI, 615 seq. 624 seq.

Callebat primo deprendere morsu, ubi *ostrea nata*, IV, 142.

Calliblepharon, II, 93. *N.*

Callidus arte, I, 123. — *aliptes*, VI, 422. — *emptor Olynthi*, XII, 47. *N.*

Calliope, incipe, IV, 34.

Calorem sentire, XII, 98.

Calpe relicta, XIV, 279.

Calvina, III, 133.

Calvinus, amicus poetæ, XIII, 5.

Calvo grege Gallorum circumdatus, VI, 533. — *Neroni serviret Roma*, IV, 38.

Calx; *Dic*, aut *calcem accipe*, III, 295. — *calcibus nudis premere anguem*, I, 43.

Cambre, VII, 154. *F. L.*

Camenarum lucus, fons, delubra, III, 16. *N.* — *Camenas tristes respexit Cæsar*, VII, 2. — *Camenis ejectis mendicat silva*, III, 16.

Camerinus, VIII, 38; VII, 90.

Camilli manes, II, 154. — *more servato*, miles ne vallum litiget extra, XVI, 15.

Camino semper ardente crescunt

patrimonia, XIV, 118. — *caminis atque follibus ardet*, X, 61.

Cammarus constrictus, V, 84.

Camænx; vid. *Camænæ*.

Campania provida Pompeio dederat febres optandas, X, 283.

Campi severi jugeribus cede, *Gradive*, II, 132. — *campum ademit mihi vicinus*, XVI, 37. — *campo hoc decurrere libet*, I, 19. — *Bebriaci*, II, 106. — *campis Thessaliæ*, VIII, 242.

Candelæ lumen breve, III, 287. — *candelam apponere valvis*, IX, 98.

Candida et nuda signa, III, 216. — *Io*, VI, 526. — *cervix*, X, 345. — *acrota*, XII, 72. — *casa obstat mantia armata*, VI, 154. — *in candida vertere nigram*, III, 30.

Candiduli porci, X, 355.

Canebat hoc Ithacus, XV, 26. — *vera Iaronia*, II, 64.

Canet mons oliva, XIV, 144.

Canini farris sordes mordere, V, 11. — *canino rictu*, X, 271. — *stercore*, XIV, 64.

Canis et postes loquentur, IX, 104. — *canem venerantur Ægyptii*, XV, 8. — *deinde feriri jubet*, VI, 417. — *canibus pigris*, VIII, 34. — *canibusque relictis*, XIV, 77.

Canistris consuetis, V, 74.

Canities nova est, III, 26. — *inguinis segri*, X, 208.

Canna Micipsarum, V, 89.

Cannarum vindex annulos, X, 165. — *in pulvere victi consules*, XI, 198. — *Cannis consumpta juvenus*, II, 155. — *a Cannis an Urbem petat deliberat*, VII, 163.

Canopi verna Crispinus, I, 26. — *famosi luxus*, VI, 84; XV, 46.

Canoro choro, XI, 162. — *canoris modis*, VII, 18.

Cantaber unde Stoicus, XV, 108.

Cantare Chrysogonum vetant, VI, 74. — *sub antro Pierio*, VII, 59. — *cantat bene, etsi perfrizit*, VII, 194.

—quæ Sostratus madidis alia, X, 178.
 —cantabat Achilles, VII, 211.—cantavit nunquam in scena Orestes, VIII, 220.—recto aere, II, 118.—cantabit vacuus coram latrone viator, X, 22.—eadem versibus isdem, VII, 153.—cantet potius uxor, VI, 398.—cantabitur conditor Iliados, XI, 178.—cantante, quæ voluptas? X, 210.—cantandum non est, res vera agitur, IV, 35.

Cantharus parvulus, III, 205.

Cantus magici, VI, 610.—Siculus effugit Ulysses, IX, 150.—parasiti, XIV, 46.—galli secundi, IX, 107.—canta gaudet mulier, VI, 379 sq.—fœdo gaudebat prostitui Nero, VIII, 221.

Canus rector (navis), XII, 32.—cana monstrante gula, XIV, 10.

Canusinam ovem poscit, VI, 150.

Capax urnæ crater, XII, 44.—cera, I, 63.—crusta Heliadum, V, 37.—divinorum, XV, 144.—tabula, VIII, 6.—feneris venter, XI, 41.

Capella ab hirsuta jaculum torquere, V, 155.—capellæ fetum jugulare nefas in Ægypto, XV, 12.

Capella campidoctor, centurio, lanista, etc. V, 155, et *V. L.*

Capena madida, III, 11.

Caper stans extra pocula, I, 76.

Capessere arma, VIII, 270.—bella, XIV, 242.

Capillato consule, V, 30.

Capilli tonsi, XI, 149.—flexi crimen, VI, 493.—puellares faciunt incerta ora, XV, 137.—capillis lacertis disponit crinem, VI, 490.—majorum dignum, XVI, 31.

Capis mercedem, V, 13.—legatum, IX, 88.—non capit Hannibalem Africa, X, 148.—has nugas humilis domus, XI, 169.—circus hodie totam Romam, XI, 195.—angulus arcæ summam, XIII, 74.—capiunt plus intestina poetæ, VII, 78.—quantum Socratici penates, XIV, 320.—

regem, IV, 126.—capitur, XV, 78.—capi voluit piscis, IV, 69.—capiendi bona jus nullum uxori, I, 55.—capiendo cibo aptior hora, VI, 580.—capiendis artibus apti, XV, 145.—captum nidore, V, 162.—capta juvena Hippias, VI, 103.—capto agello, VIII, 109.—capti cupidine, X, 351. *V. L.*—dulcedine, VII, 84.—ultra captas modo Orcadas, II, 160.

Capistro maritali, VI, 43.

Capito et Numitor ruerunt fulmine justo, VIII, 93.

Capitolia nostra vincebat Posides, XIV, 91.—duc magnum cretatumque bovem, X, 65.

Capitolinam quercum (coronam) sperare, VI, 387.—Capitolinis generosior, II, 145.

Cappadoes equites, VII, 15.—Cappadoes, Cilices et Cretenses infames, VII, 14, 15. *N.*

Capræ frustum, XI, 142.—capream venantur aquila, XIV, 81.

Caprearum in rupe angusta sedentis principis tutor, X, 93.—a Capreis venit grandis epistola, X, 72.

Caprificus discit saxa, X, 145. *N.*

Capræ custos, X, 117.

Captat pater Coranum, XVI, 56.

Captator Lenas, V, 98.—captatore macello, VI, 40.—Cosso, X, 202.—horum, XII, 114.

Captivus tristis in summo arcu, X, 136.—captivorum adservandorum triplex ratio, VI, 561. *N.*—agmine, X, 280.—captivis triumphos dabant Fata, VII, 201.

Caput profer, I, 126.—timidum abluet vorticibus Tiberis, VI, 524.—miserum mihi Hannibal implet, VII, 161.—tremulum Claudii, VI, 622.—adoratum populo *Sejani*, X, 62.—marmoreum est Hermæ, VIII, 55.—servatum victo abestaltit Pompeio, X, 286.—leve senum, X, 199.—præbere venale, III, 33.—

pulsandum, V, 172. — submitte, VI, 207. — altum ædificat compagibus, VI, 503. — movit serpens, VI, 538. — aperire fuste, IX, 98. — scalpunt uno digito, IX, 133. — præferre argento, XII, 49. — intactum buxo, XIV, 194. — vacuum cerebro, XIV, 58. — vile aselli coronati, XI, 97. — inde morbi, III, 236. — per caput jurare, VI, 17. — capitis perjuri poena, XIII, 174. — discrimine quanto constant Incrementa domus, XIV, 258. — tam vacui populum putavit, XV, 23. — pudici matrona, VI, 49. — discrimina, VI, 301. — capiti tignum incutit, III, 246. — impositas res portat, III, 252. — graves dentes deposuit bellua, XI, 127.

Carbone in tuo pia thura ponimus, XIII, 116. — a carbone ad rhetoras mitti, X, 131.

Carcer, X, 276. — rusticus, XIV, 24. — carceris nigri uncum patietur, XIII, 245. — carcere Æolio, X, 181. — in longo castrorum, VI, 561. — uno contenta Roma, III, 314. — fornicis, X, 239. — Austri, V, 101. — nasæ, XII, 123. — carcere et Gyaris dignum aliquid aude, si vis esse aliquis, I, 73.

Cardiacus amicus, V, 32.

Cardine facili valvæ patuerunt, IV, 63.

Caret censu, I, 59. — domus vitio, XIV, 69. — anxietate, VII, 57. — somno, III, 56. — caruisse tandem parva Seripho contigit, VI, 564. — uno anno Circensibus desideratur, XI, 53. — carebis morbis et debilitate, XIV, 156. — carens auriculis nasoque, VIII, 5. — cruciatu et poena, X, 287. — mortis terrore, X, 357. — cariturus turture magno, VI, 39.

Carphinia mœcha, II, 69.

Carina Actiaca, II, 109. — carinas audaces ædificare, X, 264.

Carmen triviale communi feriat moneta, VII, 55. — amicæ Thebaidos, VII, 82. — magicum, VI, 133. — grande bacchamur, VI, 636. — carmine solo se vexant, VII, 63. — carmina divina, III, 207. — sublimia, VII, 28. — tradunt, XV, 117. — Maronis, XI, 179.

Carnem supervacuum abscindere seu abrumpere Galli solent, II, 116. — carne nova accedente, XI, 85. — hac nil libentius edit, XV, 88. — humana nec suillam distare putant Judæi, XIV, 98. — pascendus, VII, 76. — carnibus humanis vesci licet Egyptiis, XV, 13.

Carnifices inter jacet Damasippus, VIII, 175; VI, 480. *N.*

Carpathium æquor, XIV, 278.

Carpento rapitur, VIII, 147. — carpentis convenient, IX, 132.

Carphinia mœcha, II, 69. *F. L.*

Carpophoro mollis, VI, 199.

Carptores, IX, 110.

Carrinatis Secundi exitus, VII, 205.

Carruca, III, 10. *N.*

Carthagine cum tota migra, Cornelia, VI, 171. — victa mendicatus panis, X, 277.

Carus delator, I, 36.

Carus erit Verri, qui Verrem accusare potest, III, 53. — cara nunquam est his opibus annona veneni, IX, 100. — carum amicum facit sterilis uxor, V, 140. — carior est diis homo quam sibi, X, 350.

Casa candida obstat nautis, VI, 154. — casæ patrem et turbam saturabat agellus, XIV, 167.

Cassandra planctus, X, 262.

Cassî natalibus, V, 37.

Cassis cælata, etc. XI, 103 seq. — cassidis patiens, VII, 33. — casside de fracta pendens buccula, X, 134.

Castella Brigantum, XIV, 196.

Castigas turpia, II, 9. — verba, VI,

455. — filium acerbo clamore, XIV, 54. — ventres servorum modio iniquo, XIV, 126. — castigata remordent vitia, II, 35.

Castor se eunuchum ipse facit, XII, 34.

Castora ad vigilem ponendi numi, XIV, 260. — de Castore ducit bracteolam, XIII, 152.

Castra (balnearia) moveri nocte iubet, VI, 419. — domestica (prætoriana), X, 95. — prospera, XVI, 2. — tua sequantur signi, IV, 135. — movebant duces, VIII, 12. — munire dolabra, VIII, 248. — petente viro, VI, 575. — castrorum imperiis functus, XI, 87. — legibus antiquis, XVI, 15. — longos labores ferre, XIV, 198. — æra merentem capiat, XVI, 55. — carcere in longo, VI, 561. — in castris, VI, 171.

Castravit ephebum, X, 307. — castrare mares solebant, quod vetuit Domitianus, VI, 368. seq. N.

Castum ingenium, X, 300. — casto quid forma nocet? X, 324. — castas Latinas præstabat humilis fortuna, VI, 287.

Casulam desiderat filius pastoris duri, XI, 153. — casulis et collusore catello, IX, 61. — contenti vivite, XIV, 179.

Casurus; *vid.* Cado.

Casus subiti, III, 273. — unde altior, X, 107. — extremi, XV, 95. — hic multis cognitus, XIII, 9. — pelagi, XII, 17. — impulit hos, XV, 119. — urbis, III, 214. — lugentis amici, XV, 134. — casum ad tabulæ itur, I, 90. — casu in hoc nemo dolorem fingit, XIII, 132. — in casibus fortunæ qui omnia ponant, XIII, 86.

Catellæ animam servare, VI, 654.

Catelli exta haruspex rimabitur, VI, 551. — catello collusore, IX, 61.

Catena graviore hunc abreptum crede, XIII, 175. — catenæ stridore

lætus, XIV, 23. — catenæ qua non incude, qua fornace graves, III, 309.

Catenatæ tabernæ, III, 304.

Cathedra nuda, I, 65. — strata longaque, IX, 52. — vana et sterilis, VII, 203. — mollis, VI, 91. — cathedris reportandis posita est orchestra, VII, 47.

Catienæ donat, III, 133.

Catilina accuset Cethegum, II, 27. — jacuit cadavere toto, X, 288. — ejus natalibus atque Cethegi nil sublimius, VIII, 231 seq. — Catilinam in populo videas, XIV, 41 seq.

Catinensi pumice, VIII, 16.

Catinum nigrum ridere quid ausus? VI, 343. — Tuscum, XI, 109.

Cato tertius e cælo cecidit, II, 40. — durus, XI, 90.

Catti torvique Sygambri, IV, 147.

Catulla, II, 49; X, 322.

Catullus, cui poeta de reditu gratulatur, XII, 37, 93. — Catulli phasma, VIII, 186. — urbani fugitivus scurra, XIII, 111. — mortiferi, IV, 113. — Catullo accidit similis Fortuna, XII, 29.

Catulus et Artorius, III, 30. — Catulis generosior, II, 146.

Cauda magistri citharædi, VII, 212. — squillæ, V, 82.

Caulis seu Caulis miseris emendus, I, 134. — pallidus, qui olet laternam, V, 87. — caulibus olim nemo furem timebat, VI, 18.

Caupo proximus, IX, 108. — cauponem relicto, VI, 591.

Causa; *vid.* Causa.

Causidici; *vid.* Causidici.

Causa fere nulla est, in qua non femina litem moverit, VI, 242. — officii, II, 134. — ducendi nulla videtur, VI, 202. — facit rem dissimilem, VIII, 215. — vivendi iis in solo palato est, XI, 11. — mentis malæ penes te, XIV, 226. — mali et discriminis, XIV, 290. — querelæ, XVI,

19. — doloris, IX, 91. — *causae* malae quum magna superest audacia, creditur a multis fiducia, XIII, 109. — *scelerum inde*, XIV, 173. — color et genus, VII, 155. — *causam* ancipitem protegere, XI, 32. — *dicentis* amici plorare, XV, 134. *V. L.* — in *caussa*, XIV, 105. — *caussas* his alias subnectere, III, 315. — hinc habuere, X, 278. — *vivendi* perdere propter vitam, VIII, 84. — *agere*, II, 51; XIV, 192. — *jocorum* praebere, III, 147. — *nobilis* indocti defendere, VIII, 48. — *inde* habuit, X, 140. — *causis* nullis interdum aut levibus *flagrantia* praecordia, XIII, 182. — *his* praecipue *caussis*, IX, 119.

Causidicus nec praeco loquatur, VI, 439. — *causidici* nova lectica, I, 32. — *pusilli* sanguine maduerunt rostra, X, 121. — *causidico* et *patrono* quantum licuerit dare, VII, 124. *N.* — *lasso* figuntur *virides*, *scularum gloria*, *palmæ*, VII, 118. *N.* — *causidicum* *purpura* et *amethystina* vendunt, VII, 136 seq. — *causidicorum* *nutricula* *Africa*, VII, 148. — *centum* *patrimonia* hinc pone, etc. VII, 113. — *causidicos* *Gallia* *docuit*, XV, 111. — *causidicis* quid praestant *civilia officia*, VII, 106.

Cantus circumagit *cohortes*, VII, 163. — *Atrides*, VI, 661. — *canta* est, VI, 348.

Cavat *sudibus* *palum*, VI, 248.

Cavea *leonis*, XIV, 247.

Caveo *convivam* *superbum*, XI, 130. — *cavet* *hunc*, III, 283. — *brumam* *famemque* *reste*, XIV, 274. — *cavebis*, ne, VIII, 37.

Cavi *folles*, VII, 111.

Cecropiam *lassare* *Cotyto*, II, 92.

Cecropides *ego*, VIII, 46. — *nil* *tu nisi* *Cecropides*, VIII, 53.

Cecropis *mera* *de Sulmonensi* *facta* est, VI, 187.

Cedit *autumnus* *pruinis*, IV, 56. —

turba, III, 239; IV, 63. — *honori*, I, 110. — *patria*, III, 29. — *jugeribus*, II, 131. — *foro*, XI, 50. — *uni* *Homero*, VII, 38. — *structori* *omnis* *pergula*, XI, 136. — *non* *Canopo* *luxuria*, XV, 46. — *Veiento*, IV, 123. — *cedunt* *grammatici*, VI, 438. — *cui* *tympana* *plebeia*, VI, 515. — *cede* *Palæmon*, VII, 219.

Cedo, si, etc. VI, 504; XIII, 210. — *agello* *paterno*, VI, 57.

Celadi *gremio*, VII, 215. *V. L.*

Celæno *curvis* *unguibus* *numos* *rap-tura*, VIII, 130.

Celare *hæc* *memento*, IX, 93.

Celebratur *fumo* *sportula*, III, 249. — *fanum* *Isidis*, IX, 25.

Celebres *notique* *poetæ*, VII, 3.

Celeri *fugæ* *terga* *praestare*, XV, 75. — *celeres* *Mauri*, XI, 125.

Cella in *parva* *sublimia* *carmina* *facis*, VII, 28. — *alta* *Chionen* *deducere*, III, 136. *V. L.* — *cellam* *vacuam* *atque* *suam* *intravit*, VI, 122. — *ultima* *clausit*, VI, 128.

Celsi *praetoris* *ludi*, VIII, 194.

Celso *principium* *et* *locos* *dictere* *paratæ* *mulieres*, VI, 245.

Censes *quidnam*? IV, 130; XIII, 140. — *censebunt* *post* *hanc* *ætate* *atque* *arte* *minores*, VI, 500. — *censeri* *sanguine* *longo*, VIII, 2. — *te* *laude* *tuorum* *noluerim*, VIII, 74.

Censor *Fabricius* *notet*, IX, 142. — *censoris* *ira* *dignum* *quid* *fecerit*, XIV, 50. — *severos* *mores* *etiam* *collega* *timet*, XI, 92. — *censore* *opus*, an *haruspice* *nobis*? II, 121. — *sub* *judice* *morum*, IV, 12. *N.*

Censura *dat* *veniam* *corvis* *vezatque* *columbas*, II, 63. — *rigidi* *cachinni* *facilis* *cuivis*, X, 31.

Census *Tulli* *et* *Anci*, V, 57. — *equester*, V, 132, *N.* XIV, 423. *N.* — *exsuperans* *cuncta* *patrimonia*, X, 13. — *tenuis*, XIII, 7. — *indomiti*, XIV, 176. — *magni*, XIV, 227. — *custo-*

dia misera; XIV, 304. — in corpore non esse, XVI, 53. — majoris facie vivere, VII, 137. — mensura quæ sufficiat, XIV, 317. — censum percutientem prodiga non sentit femina, VI, 362. — ad censum protensus, III, 140. — censu omni majorum caret, I, 60. — minor gener, III, 160. — a censu famam trahit, XI, 23.

Centena decies, X, 336.

Centone veteri, VI, 121.

Centronius; vid. *Cetronius*.

Centum sestertia perdere in alea, I, 92. — unde epulum dare possis Pythagoreis, III, 229. — convivæ, III, 250. — ovis selustrare, VI, 518. — caussidicorum patrimonia, VII, 113. — ostrea coenat, VIII, 85. — quadrantes, I, 120. — propter villas, XIV, 275. — Thebe jacet obruta portis, XV, 6.

Centumviri, VII, 116. *N.*

Centurionum cognitio, XVI, 17. — gens hircosa, V, 133 sq. *N.* XIV, 194. — primi pili dignitas quæstuosæ, et aquila in eorum custodia, XIV, 197. *N.* — insigne vitis, XIV, 193. *N.*

Cepe violare nefas Ægyptiis, XV, 9.

Ceperunt; vid. Capiro.

Cera vultum facit, VII, 238. — fragili nitentia simulacra, XII, 88. — ceram præcipuam in tabulis abstulit, IV, 19. — ceræ veteres undique exornant tota atria, VIII, 19. — ceras capaces implere, I, 63. — affixit Fortuna (auribus), IX, 149. — puillas dictat, XIV, 29. — accipe, XIV, 191.

Cercopitheci effigies, XV, 4.

Cerdoni quæ turpia, Volesos Bruttumque decebunt, VIII, 182. — cerdonibus timendus, IV, 153.

Cerebrum ferit testa, III, 269. — cerebro vacuum caput, XIV, 57.

Cereri vittas paucæ adeo contingere dignæ, VI, 50. — ankæa, XIV, 263. — ad generum, X, 112. — aram pedemque tangens, XIV, 219. — sacer-

dos et arcana face dignus, XV, 141. — ad Cererem Helvinam, III, 320. — celebrare, IX, 24.

Cerno si egregium sanctumque virum, monstrum, etc. XIII, 64. — cernis sudes? IV, 127. — ephemeridas tritas, VI, 574.

Ceroma femineum, VI, 246.

Ceromatico collo, III, 68.

Certa magis tutela, XIV, 113.

Certamine toto vix cuiquam nasus integer, XV, 55.

Certe scis, IX, 73. — sanus eras! VI, 28. — contentus, IX, 9. — vis pila, X, 94. — patet, X, 363. — lenta ira deorum, XIII, 100. — videtur, XVI, 58.

Cervæ tragicæ furtiva picaula, XII, 120. — vivacis, XIV, 251. *N.*

Cervical conducit, VI, 353.

Cervina senectus, XIV, 251.

Cervix ferienda a grandi ministro, XII, 14. — parata ferre jugum, VI, 207. — et manus cæsa est ingenio, X, 120. — pulchra et candida, X, 345. — non ulla sufficit tanto orbi coronæ, X, 40. — cervicæ obstricta dominum trahere in jus, X, 88. — locata me securum jubent insistere circo, IX, 143. — quum jam sexta feratur, I, 64. — cervicibus fratrum funus portantibus, X, 260. — nudis longum ostendit aurum, VI, 589. — Hercules æquat collum longum invalidi, III, 88. — longorum Syrorum vehi, VI, 351.

Cesennia, VI, 136.

Cespes festus, XII, 2.

Cessat acu emerita anus, VI, 498. — cessant tympana Galli, VIII, 176. — ankæa, VI, 67. — oracula Delphis, VI, 555. — si tibi sidera, IX, 33. — dies prodere furem, XIII, 23. — cessabit nemo tuorum hospite venturo, XIV, 59. — anxietas nec mensæ tempore, XIII, 211. — cessaret ne culcita, V, 17. — cessare per totam diem licebit, XI, 183.

Cessit; *vid.* Cedo.

Cetera; *vid.* Cætera.

Cethegum Catilina accuset, II, 27.

—*Conf.* VIII, 231 seq. X, 287.

Cetronius ædificator, XIV, 86. — dum sic habitat, XIV, 92.

Ceu *Marsya* victus, IX, 2. *Conf.* VI, 573; VII, 237; X, 231, 326.

Ceventem te verebor? II, 21. — cevet et computat, IX, 40.

Chærippe, præconem circumspice, VIII, 96.

Chaldæo cum grege sedentis principis, X, 94. — *Chaldæis* major fiducia, etc. VI, 553 seq.

Charontis contus et cymba, II, 150 seq. III, 266. — *Charonti* triens porrigitur, III, 267, et ubique cf. *N.*

Charta soluta ponimus pia thura in carbone, XIII, 116. — chartæ peritura parcere, I, 18.

Charybdim mediam contemnunt temeraria lina, V, 102. — *Charybdi* sæva dignus, XV, 17.

Chionen deducere, III, 136.

Chirographa, XIII, 137; XVI, 41.

Chiromantia, VI, 583. *N.*

Chiron recubans sub eodem marmore mensæ, III, 205. — *citharædus* magister *Achillis*, VII, 212. *N.*

Chironomon *Ledam* molli saltante *Bathyllo*, VI, 63. — *chironomonta* structorem spectes, V, 121.

Chlamys *Spartana*, VIII, 101.

Choraules *Ambrosius*, VI, 77.

Chordæ pectine numerantur, VI, 382. — *magicæ*, XV, 5. — *obliquæ*, III, 63.

Chorus *Bellonæ Matrisque Deum*, VI, 512. — *choro* canoro incipiat prurire *Gaditana*, XI, 163.

Christiani tædæ instar olim incensi, I, 155 seq.

Chrysippus non dicet idem, XIII, 184. — *Chrysippi* gypso plena omnia, II, 5.

Chrysogonus doceat, VII, 176. —

Chrysogonum cantare vetatur, VI, 74.

Cibus exiguus, XIV, 301. — imperfectus et hærens stomacho, III, 233. — *vulturi*, XIV, 79. — *fructus amicitie* magnæ, V, 14. — *cibi* atque *vin*i gaudia, X, 204. — tales qualis domus atque supellex, XI, 99. — miserabile exemplum, XV, 98. — genus esse credidere pectora, brachia, vultum, XV, 171. — *cibum* accipiunt digitis alienis, X, 229. — ante cibum ducitur sextarius, VI, 428; XIV, 255. — cibo difficili crescente inter molares, XIII, 213. — fervet stomachus domini, V, 49. — frustra rogantem juvabit nemo, III, 211. — aptior hora, VI, 581. — *cibos* et *vin*a prægustandi mos, VI, 633. *N.*

Cicadas exspectate, IX, 69.

Cicatrix, III, 151.

Cicero eloquio periit, X, 114 seq. — *Antoni* gladios potuit contemnere, si, etc. X, 122 sq. *N.* — *vigilat* consul, hic novus *Arpinas*, etc. VIII, 243. — *Ciceroni* nunc nemo ducentos dederit numos, VII, 139. — *Ciceronem* *Allobroga* dixit *Rufus*, VII, 214.

Ciconia serpente pullos nutrit, XIV, 74. — crepitat salutato nido, I, 116. *F. L.*

Cicutæ gelidæ inter pocula data *Socrati*, VII, 206; XIII, 186.

Ciemus clamore fidem, XIII, 31.

Cilicis pugnas et ictus laudabat, IV, 121. — *Cilicum* piratæ, VIII, 94; VII, 14. *N.*

Cimbri terribiles, XV, 124. — victi a *Mario*, VIII, 249. — immanis magnitudinis, VIII, 251.

Cinædus, *κίναδος*, IX, 37. — *cinædo* scribente satiram improbius, IV, 106. — *cinædi* *Socratici*, II, 10. — *cinædis* dat ferre ceras ad mœchum, XIV, 30.

Cincinnus hic altior, VI, 492.

Cinis quorum tegitur *Flaminia*, I, 171. — *cineres* præmaturi, XI, 44.

— præter majorum rapitur carpento, VIII, 146. — cinerum custodibus saxis, X, 144.

Cinnamus tonsor et eques, I, 24; X, 225. *N.*

Circeis nata ostrea, IV, 140.

Circenses et panem optat, X, 81. — ludi gratissimi, III, 223, *N.* X, 81; XI, 53, 195 sq. *N.* — circensibus si potes avelli, III, 223.

Circes verbere tenni percussam crediderim, XV, 21.

Circuit triplicem usuram præstare paratus, IX, 8.

Circumagunt se sarraca Bootæ, V, 23. — cohortes, VII, 164. — quo te circumagas? IX, 81.

Circumdedit gemmas collo, VI, 458. — circumdatus grege, VI, 533.

Circumducit uxor, I, 122. — agmen captivorum, X, 280.

Circumferre, de lustratione, II, 157. *N.*

Circumligat auro digitos, VII, 89.

Circumlita fascia visci, IX, 14.

Circumscribere pupillos, X, 222. — doces, XIV, 237.

Circumscriporem pupillum ad jura vocantem plorare, XV, 136.

Circumsilit agmine facto morborum omne genus, X, 218.

Circumspicit vos ducis indulgentia, VII, 20. — præconem, VIII, 96.

Circus hodie capit totam Romam, XI, 195 seq. — circi medio in pulvere sublimem prætorem in tunica Jovis, X, 37. — ad circum jussas prostare puellas, III, 65. — circo clamoroso insistere securum jubeant, IX, 144. — rauco exsultat Victoria, VIII, 59. — in circo positum est fatum plebeium, VI, 588 seq. — in circo factiones aurigarum, VI, 590, *N.* VII, 114. — circo vacantem Urbem, VIII, 118.

Cirrhæ dominis ferantur pectora, VII, 64.

Cirrhæi vatis spicula, XIII, 79.

Cirro madido torquentem cornua (capillorum) stupuit, XIII, 165.

Cisium, III, 10. *N.*

Cista vetus servabat libellos, III, 206. — perituri Latini, VI, 44. — cistas vendas, VII, 11.

Citabere testis, VIII, 79. — citari ante omnes debet Scatinia, II, 43.

Citato axe dum pervolat Flaminiam, I, 60.

Citharam suspende marmoreo colosso, VIII, 230. — pro cithara velare caput, VI, 391.

Citharæus Echion pater fiat, VI, 76. — eximius, X, 211. — citharædi magistri cauda, VII, 212. — citharædo principe, VIII, 198.

Cito dives vult fieri, XIV, 177. — rapturus, I, 34. — pingat multas facies, IX, 146. — casurus, XI, 13. — non tam cito dicere poterit mœchos, XIV, 27. — citius falsum producere testem, etc. XVI, 32. — properate argillam, IV, 134. — percurram, X, 225. — crediderim, etc. XV, 19. — corruptunt, XIV, 31. — dimitte, I, 125.

Citræ mensæ, I, 75, 137. *N.*

Civilis belli sarcina speculum, II, 103. — civilia officia quid præstant caussidicis, VII, 106. — jura novimus, II, 51.

Civiliter coenes, V, 112.

Civis magnus obit, VI, 559. — rarus et egregius, VIII, 28. — non erat, qui, IV, 90. — constantia, II, 105. — civem armis protegere, XV, 156. — unum donare Sibyllæ, III, 3. — patriæ populoque quod dedisti, gratum est, XIV, 70. — laudo meum, XII, 121. — illo cive quid beatius? X, 278.

Clade domus renovata, X, 244. — major Saguntus, XV, 114. — et peste sub illa, IV, 84.

Clamat pensio, Posco, IX, 63. —

Amphion, VI, 174. — *frumenti dominus*, XIV, 293. — *Pontia, feci*, VI, 638. — *quod populus*, VIII, 29. — *clamant marmora convulsa*, I, 12. — *omnes*, IX, 106. — *clames licet*, VI, 283. — *clamantem non tulit*, II, 37. — *clamante Liburno*, IV, 75. — *clamatur, Ite profanae*, II, 90.

Clamor repetitus, VI, 328. — *juvenes decet*, XI, 199. — *clamore acerbo castigare*, XIV, 55. — *opus est*, X, 215. — *ciemus fidem hominum Divumque*, XIII, 31. — *pari concurritur*, XV, 53.

Clamosus circus, IX, 144. — *pater*, XIV, 191. — *clamosum phasma Catulli*, VIII, 186.

Clarus genere atque opibus vir, II, 129. — *clara triginta mamillis scrofa*, XII, 74. — *equi fuga ante alios*, VIII, 61. — *lucē*, VIII, 151. — *clarum fulcrum*, XI, 95. — *clari triumphi omen*, IV, 125. — *honoris velamen*, III, 178. — *claram faciem præferre pudendis*, VIII, 139. — *claras animas abstulit urbi*, IV, 151. — *clarior mihi hæc lux die natali*, XII, 1. *V. L.*

Classis numerosa, VII, 151. — *veniet*, XIV, 277. — *classibus constratum mare*, X, 175.

Claudius et Clodius, idem nomen, II, 27. *V. L.* — *Claudius qualem edit boletum*, V, 147. — *Cæsar induluit omnia Narcisso, cujus paruit imperiis uxorem occidere jussus*, XIV, 330. — *quæ tulerit, audi, etc.* VI, 115 seq. — *Claudii senis præcordia pressit boletus Agrippinæ*, VI, 620 seq.

Glaudo et cludo recte scribitur, II, 36. *V. L.* III, 19, 131; VII, 26; XIV, 322. — *claudit filius ingenuorum latus servi divitis*, III, 131. — *cohors hortos*, X, 16. — *ultima cellam*, VI, 129. — *te acribus exemplis*, XIV, 322. — *spelunca pecus et dominos communi umbra*, VI, 4. — *claude libellos*, VII, 26. — *fenestras*, IX, 104.

— *claudentem oculos gallinam impendat amico*, XII, 96. — *clauditur com eo simia*, XIII, 156. — *infans terra*, XV, 139. — *claudenda est janua accepto damno*, XIII, 129. — *clausus jan mercator Iason*, VI, 153. — *ut Gyrae scopulis*, X, 170. — *clausa fenestra*, III, 242. — *clausam ostendens sellam*, I, 124. — *clauso antro vehitur*, IV, 21. — *labello te respicit*, III, 185. — *theatro*, VI, 68. — *clausis domibus*, III, 303.

Claustra portarum, VIII, 261.

Clave una portarum, XV, 158.

Clavus militis mihi in digito hæret, III, 248. — *clavus latus et angustus*, X, 106. *N.* — *clavorum tot millia offendere*, XVI, 25.

Cleanthas archetypos jubet servare platenum, al. puteum, II, 7.

Clementia stulta est, periturae parcere chartæ, I, 17. — *indulget senibus porcis*, VI, 160.

Cleopatra meesta et mollis, II, 109.

Clieus magnus mirandasque regis (Prusiæ), X, 161. — *deditus devotusque*, IX, 72. — *clientis jactura nusquam minor est*, III, 125. — *exhausti lumbos donare jugeribus*, IX, 59. — *clienti veteri parcere indignatur servus*, V, 64. — *clientem neglectum adhibere*, V, 16. — *clientes comitantur patronum longo ordine*, I, 46, 128; III, 284. — *coguntur munera et tributa dare servis*, III, 184 et 189. — *male tractantur patronis*, V, 1 seq. — *sportalis vivunt*, I, 95, 119, 128; III, 249 seq. X, 46. — *veteres lassique abeunt vestibulis*, I, 132. — *patronos appellant reges ac dominos*, I, 136. *N.*

Clio cœuriens migrat in atria, VII, 7.

Clipens; vid. Clypens.

Clitumnæ pascua, XII, 13.

Clivo pendente latus recedit mons, VI, 650.

Clivosæ Latinæ, V, 55.

Cloaca torrente pinguis lupus Tiberinus, V, 105.

Clodius si accuset mœchos, II, 27. — psaltria penem majorem, quam sunt duo Cæsaris Anticatones, intulit, etc. VI, 337 seq. *N.* — nunc ad quas non aras? VI, 345.

Clodia virgo natavit imperii fines Tiberinum, VIII, 265. *N.*

Clotho mea et Lachesis gaudent, IX, 135.

Cludo; *vid.* *Claudo*.

Clunem agitant de virtute locuti, II, 21. — submittat asello, VI, 334. — clune tremulo ad terram descendant puellæ, XI, 164. — de clunibus apri aliquid dabit, V, 167.

Cluviam non lambit Tædia, II, 49.

Cluvienus quales facit versus, I, 80.

Clypeo pugnantem Gracchum in arena, VIII, 201. — et hasta, XI, 106. — clypeis ancilibus, II, 126. — cum clypeis nascuntur legiones dentibus anguis, XIV, 242.

Clytemnestram mane nullus non vicus habebit, VI, 656.

Coa conchylia et vestimenta stabant, VIII, 101.

Coactæ; *vid.* *Cogit*.

Coccina læna, III, 283.

Cocles et Mucius hoc mirarentur, VIII, 264.

Coctana, *coctona*, *cottana*, III, 83. *V. L.*

Coctum; *vid.* *Coquere*.

Cocytos Cecropiam lassare soliti, II, 92. *V. L.*

Codice cum grandi venit ad dubium nomen, VII, 110. — sævo vetat heredes esse quos eduxit, X, 236. — in codice, II, 57.

Codrus nil habuit, et tamen illud perdidit, III, 208. — *Codri* rauci Theseide vexatus, I, 2. — *Codro* lectus Procula minor, III, 203.

Coegit; *vid.* *Cogit*.

Cœlum; *vid.* *Cælum*.

Coempti piperis, XIV, 293.

Coemptor piperis. XIV, 293. *V. L.*

Cœna feralis exigua patella ponitur, V, 85. — qualis, V, 24. — hæc jam olim luxuriosa nostri Senatus fuit, XI, 78. — lautissima cœditur et ulmea sonat tota Suburra, XI, 141. — altera amplior rusticorum, XIV, 170. — luxuriosa, I, 137, 138. *N.* — recta opponitur sportulæ, I, 95. *N.* — ingens sedet, II, 120. — una duos (filios necare), VI, 641. — cœnæ tempus, et lavatio ante ac post eam, I, 49, *N.* VI, 418 sq. *N.* — modicæ partem de margine sumptam ructavit scurra Palatii, IV, 30. — hesternæ occurrere, IX, 44. — magnæ gaudia sentire positis ad templa et compita mensis, XV, 41. — ad conspectum, X, 230. — injuria tanti? V, 9. — spes longiasima, I, 133. — alterius in tempora differre, XIV, 130. — cœnam quare perdas, VI, 202. — ad cœnam si intestatus eas, III, 273. — super cœnam narrat, XV, 14. — cœnas majores optata facient tonitrua, V, 117. — per cunctas it fabula, I, 145. — cœnis potiores Herculis ærumnæ, X, 362.

Cœnaculum; in cœnacula rarus venit miles, X, 18.

Cœnatio fulta columnis surgat, VII, 183.

Cœnavit secreto septem fercula, I, 95. — centum ostrea, VIII, 85. — cum eo præterita nocte, X, 235. — eximie, XI, 1. — egregius meliusque miserrimus horum, XI, 12. — quam multa magnaque paropside, III, 142. — cœnare lauto paratu, XIV, 13. — fictilibus pudet, III, 168. — civiliter, V, 112. — cœnandi bene spes, V, 166. — nulla nunc voluptas divitiibus, XI, 120.

Cœnosi gurgitis (*Stygis*) alnum non sperat, III, 266.

Cœnula, III, 167.

Cœpit Græcorum mentio, III, 114. — discumbere, VI, 434. — videri, VI, 113. — jam radere guttur, VI, 105. — cerdonibus esse timendus, IV, 154. — pectere barbam, XIV, 217. — decidere, XII, 34. — sentire calorem, XII, 99. — cœperunt testicali esse bilibres, VI, 372. — si cœpere pati, XIII, 230. — cœperat edificare carinas, X, 264. — cœptum dirimi conjugium servavit adulter, IX, 79. — cœpta sulphure incendia, XIII, 145.

Coercet consul vexilla, VIII, 236.

Cœtus virorum ferre, VI, 399. — ipsius pater ait, VII, 239.

Cogit quum te furiosus, III, 291. — quiquid vacui ventris furor, XV, 100. — te ponere, V, 73. — fateri, XIII, 222. — exclamare, VI, 423. — cogitur in frontem densissima ruga, XIII, 216. — penas pendere alieni somni, VI, 479. — minimas ediscere sordes, XIV, 124. — quæ arma coegerunt? XV, 121. — cogetur ferre laborem, VII, 17. — præstare tributa, III, 189. — effundere bilem per lacrymas, V, 160. — cogente nullo Nerone, VIII, 193; XI, 7. — coacto humore vexare oculos, XIII, 133. — coactos festinare, IV, 146. — coactæ imperio sexus, VI, 134. — coactas hæc per tormenta divitias, etc. XIV, 135.

Cogitat scelus tacitum intra se, XIII, 209. — dulcem tollere heredem, VI, 39.

Cognata colubræ anguilla, V, 103. — cognatorum aliquis, XI, 86. — cognatis ponere natalitium lardum, XI, 84. — maculis parcit similis fera, XV, 160.

Cognitio justissima, XVI, 18. — peracta, VI, 485. — cognitione tribuni non egeat, VII, 228.

Cognosce procœmia rixæ, III, 288. — penitus, VI, 474. — cognitus multis casus, XIII, 9; XII, 26.

Cohibere dextram, V, 71. — cohibe; pone seram, VI, 347.

Cohors rauca Gallorum, VI, 515. — sancta comitum, VIII, 127. — tota clausit hortos Senecæ prædivitis, X, 18. — libertorum, V, 28. — tota Pygmæorum non est altior pede uno, XIII, 173. — tota est inimica, XVI, 20. — cohortis curam sperare, I, 58. — cohortem servorum vigilare noctu iubet Licinus, XIV, 305. — cohortes madidas circumagere, VII, 164. — certe vis, X, 94. — dorso fert elephas, XII, 109. Coitus longa oblivio, X, 204.

Colaphum incutimus lambenti crustula servo, IX, 5.

Colchide torva, VI, 643.

Coliphia comedunt, II, 53.

Collactea (al. collacia, *V. L.*) Tullia quid dicat notæ Mauræ, VI, 307.

Collapsa ne ruant subductis tecta columnis, VIII, 77.

Collata; *vid.* Confert.

Collega ne prior salutet Modiam, III, 130. — stupidi Corinthi, VIII, 197. — nobilis (Marii) ornatur lauro secunda, VIII, 253. — etiam timet severos censoris mores, XI, 92.

Collem a vimine dictum petunt, III, 71. — colles ad istos fluxit Sybaris, VI, 296. — collibus his stantibus et salvis, IX, 131. — contenti vivite, XIV, 179.

Colligo quo eventum viridis panni, XI, 196. — colligit janua primos ignes, XIII, 146. — testa tenui muro spatiosum orbem (patellæ), IV, 132. — collige sic continuo, quod, etc. XIII, 191. — sarcinulas, VI, 146.

Collina turre stantes mariti, quum, etc. VI, 291.

Coliphia comedunt, II, 53. *V. L.*

Collum longum invalidi cervicibus æquat Herculis, III, 88. — miserabile et tennæ, X, 269. — collo hirsuto spirant opobalsama, II, 41. — toto posuere monilia, II, 85. — circumde-

dit gemmas, VI, 458. — trito ducunt epirhedra segnipedes, VIII, 66. — lasso famelica iumenta, XIV, 146. — ceromatico fert niceteria, III, 68.

Collasore catello, IX, 61.

Collyria poscit, VI, 579.

Colo eum, VII, 37. — colunt Idæum solemne, XI, 192. — qui Teutyra, XV, 76. — Minervam adhuc uno asse partam, X, 116. — urbem, III, 193. — Vestam, IV, 61. — colat Ægyptus portenta, XV, 2. — deos, XV, 38. — coluit mea puls annua saxum sacrum, XVI, 39. — orgia, II, 91. — eadem sacra, XIV, 103. — colitur majestas dierum festorum, III, 173. — Pax atque Fides, I, 115. — culta puella, XI, 200. — nullo palliolo Doris, III, 95. — culti horti, III, 228. — juvenes, III, 158. — servi, III, 189. — agri, XIV, 159.

Color quis causæ, VII, 155. — hic cæli nil minatur, XIV, 294. — coloris duri crassique lacernæ, IX, 29. — colorem panis tui vis novisse, V, 75. — dic, Quintiliane, VI, 279. — colores violæ, XII, 90.

Colosso de marmoreo citharam suspende, VIII, 230.

Colubræ longæ cognata anguilla, V, 103. — colubris quibus exagitaris, VI, 29.

Columbæ molles reddunt ova sub tegula, III, 202. — calidæ pulmone, VI, 549. — columbas vexat censura, dat veniam corvis, II, 63.

Columna Phrygia, XIV, 307. — columnæ delphinorum in circo, VI, 590. — assiduo lectore ruptæ, I, 13. — columnas nitidas ostende, XIV, 60. — columnis longis Numidarum fulta cœnatio, VII, 182. — subductis ruant collapsa tecta, VIII, 77.

Colus seu colos tardas exspectare grave filio, XIV, 249.

Colyria poscit, VI, 579. *P. L.*

Coma alebatur et a puberibus tonsa

Deo alicui consecratur, III, 186. *N.*

— brevior supercilio, II, 15. — comæ siccae horrida silva, IX, 13. — comarum structura, turris, etc. VI, 502. *N.* — comas plectere, flectere, nodo cogere, in gradus frangere, VI, 496. *N.* — flavas Germanorum et madido cirro tortas, XIII, 164. *N.* — aleudi et tondendi mos, III, 186. *N.* VI, 26, 105. — in luctu magnoque discrimine radere, et diis sospitatoribus offerre, XII, 81. — vexatas referens mulier, XI, 187. — comis implet auratum reticulum, II, 96.

Comedit quis tecum sectile porrum autor? III, 294. — comedunt patrimonium una mensa, I, 138. — coliphia paucæ, II, 53. — comedam sinciput nati elixi, XIII, 84. — comesa nobilitate, I, 34.

Comes nulli exeo, III, 47. — quis utilior regenti, etc. IV, 84. — signorum, XVI, 55. — comite ancilla non amplius una, VI, 119. — hac comite, VI, 20. — comites perpetui municipalis arenæ, III, 35. — quid facient, I, 119. — educit assellas mulier, VI, 469. — in magno fasce libelli, VII, 107. — decem an tibi sint, VII, 142. — conducit, VI, 353. — comitam sancta cohors, VIII, 127. — magnas voces disponere, VII, 44. — longissimus ordo, III, 284. — gregibus premere populum, I, 46.

Cometen instantem regi, VI, 407.

Cominus ursos figebat, IV, 99.

Comitantibus oculis itur ad casum tabulæ, I, 89. — comitata est Hippia Ludium, VI, 82.

Commagenus haruspex, VI, 550.

Commendat voluptates rarior usus, XI, 208. — nos Marti epistola Veneris, XVI, 5. — tragedum, VI, 397. — Commencia quid faciant, II, 166.

Committere Bromium eunuchis non li, VI, 378. — et comparare vates, VI, 436. — animam ventis, XII, 57.

— secretum, IX, 96. — *Æneam Rutulumque*, I, 162. — eadem crimina diverso fato, XIII, 104. — venam vel discipulo Philippi, XIII, 125. — magnos elenchos auribus extentis, VI, 459. — committitur exemplo malo, XIII, 1. — non aurum tibi, V, 39. — commissa pugna fervet lagena, V, 29. — auctio vendit stantibus, VII, 10. — plumbo domus, XIV, 310. — paucis, X, 337. — celare, IX, 93. *Corf. Comparo.*

Commoda iungentur caducis, IX, 89. — communia militiæ, XVI, 7.

Commodat ædes, VII, 40.

Commota virga, III, 317.

Communis conditor mundi, XV, 148. — *sensus* rarus in illa fortuna, VIII, 73. — *commune consilium*, IX, 124. — id vitium est, III, 182. — *communi tuba signum dare*, XV, 157. — *umbra claudere*, VI, 4. — *moneta ferire carmen triviale*, VII, 55. — *communis pocula*, VIII, 177. — *extra communia te ponendum censes*, XIII, 140. — *commoda militiæ*, XVI, 7.

Comœdia quæ melior? etc. V, 157.

Comœdus uxorem agit, III, 94. — *comœda natio Græcorum tota*, III, 100. — *comœdi fibula solvitur his magno*, VI, 73. — *de comœdis te consulit*, VI, 396.

Compagē fracta ruebant cuncta, VI, 618. — *compagibus tot altum ædificat caput*, VI, 502.

Compago tabernæ, III, 304.

Comparationis particula omitti solet, XIV, 246, 247. *N.*

Comparo hoc monstrum puero, etc. XIII, 66. — non mille rates testamento, XII, 121. — *comparat me sibi*, XI, 130. — *nullum Sirena flagellis*, XIV, 20. — *comparare, committere, componere verba theatri, arenæ et certaminis publici*, I, 162. *N.*; VI, 378, 436.

Compede in magna hæc squalidus fastidit fossor, XI, 80. — *vinxerat ipsum*, X, 182.

Compesce labellum digito, I, 160.

Compita per quæ te querat nolentem, IX, 112. — *ad compita et templa positus mensis*, XV, 42.

Complexibus (in) servi, VI, 279.

Componis quæ, dona Veneris marito, VII, 25. — *componit lintea pleno gutto*, III, 263. — *docte fercula*, VII, 185. — *componunt ipse formantque libellos*, VI, 244. — *crimen in dominos*, IX, 110. — *composuit quod Mithridates*, XIV, 253. — *componitur tota domus una rheda*, III, 10. — *compositi luto homines*, VI, 13. *Cf. Comparo.*

Computat annos facies, VI, 199. — *jam suos annos dextra*, X, 249. — *quid referat sportula*, I, 117. — *quæ, et scelus ingens sana facit*, VI, 651. — *et cævet*, IX, 40.

Conata; *vid. Conor.*

Conatus illis durior, III, 166. — *te pœniteat*, X, 6.

Concedit non cuiquam de se sperare melius, XIV, 7. — *plus quam lex ulla dolori*, X, 316. — *mactare*, XII, 116. — *conceditur in illos quid*, I, 169. — *concessum quid sperare agris*, XIII, 235.

Concentus tubarum, X, 215.

Concepta; *vid. Concipis.*

Concha bibitur, VI, 304. — *æstiva cum lacerto*, XIV, 131. — *conchas et castra moveri jubet*, VI, 419.

Conche cuius tumes? III, 293. — *signata et æstiva*, XIV, 131.

Conchylia horum non fugiam? III, 81. — *Coa*, VIII, 101.

Concidere loris vicinos, VI, 414. — *rhombum*, IV, 130. — *concisus pugnis*, III, 300. — *concisum argentum in titulos*, XIV, 291.

Concilium et Consilium quomodo differant, IV, 73. *N. L.* — *in concilium vocantur procæres*, IV, 73. *N.*

L. — concilio misso, IV, 145. *F. L.*

Concipis quid tam dextro pede, ut? etc. X, 5. — conciperet ut te, quæ sanguine fulget Iuli, VIII, 42. — concipitur non sub nostro sidere talis bellæ, XII, 104. — concepta auribus atque oculis urina movetur, XI, 168.

Conclamant uno ore, VII, 167.

Concordia crepitat salutato nido, I, 116. — major serpentum, XV, 159. — desperanda tibi salva socru, VI, 231. — magna inter molles, II, 47. — rara formæ atque pudicitie, X, 297.

Concubitus ardor, VI, 318. — concubitu tragico nuper pollutus adulter, II, 30. — abstinet uxor sacris diebus, VI, 536.

Concumbunt Græce, VI, 191. — quibus verbis, modis, VI, 406.

Concurritur clamore, XV, 53. — concurrentia saxa Cyaneas, XV, 19.

Concutere lectum alienum, VI, 22. — concussere se ambæ iratæ, X, 328. — concutitur cachinno, III, 101.

Condemnat accusator, III, 116. *N.*

Condire boletum, XIV, 8. — gulosum fictile, XI, 19.

Condit fulgura, VI, 587. — pulmentaria, VII, 185. — condita pyxide Lyde, II, 141.

Conditor mundi indulsit, etc. XV, 148. — Iliados, XI, 178.

Conducere balneolum et furnos, VII, 4. — ædem, flumina, etc. III, 31. — tenebras quanti, III, 225. — vestem, comites, etc. VI, 352. — homines in ventre necandos, VI, 597. — foricas, III, 38. — aquarium, VI, 332. — magistrum, II, 113. — rhetorem, XV, 112. — conducenda tabella ejus obit magnus civis, VI, 558. — conductus angur, VI, 586. — latro, XIII, 145. — conducta textit sub agere, VIII, 43. — pecunia, XI, 46. — sardonyche, VII, 143. — conducto tigillo, VII, 46. — conductas oves custodire, I, 107.

Conduplicare patrimonia, XIV, 229.

Confert quid damnatio? VIII, 94.

— hoc ei via brevior, XIV, 223. — quid optandum purpura major? I, 106. — impensas, III, 216. — tantum illi toga, VIII, 240. — nil præter gelidas cicutas, VII, 206. — nullam opem prudentia rectoris, XII, 33. — quid longa dies? X, 265. — nil tibi unquam, III, 51. — quid tibi iste, VII, 36. — confer et artifices, XIII, 154. — conferre puero quid potest plus? X, 302. — majora crimina, XIII, 144, 147. — nullum naufragium velis ardentibus posse putaret, XII, 21. — collata fiducia, XV, 155.

Confidere viribus, X, 11. — confisus dolato ligno, XII, 58.

Configite matrem, VI, 173.

Confirmat animum trepidum formidine diræ culpæ, XIII, 107.

Confiteor, feci, VI, 639.

Conflare Tonantem, XIII, 153.

Confundas mare cælo, VI, 284. — confundat Rutulum Eriany, VII, 68. — confusus digressu amici, III, 1.

Congesta pecunia, X, 12.

Conjectat non male, V, 163.

Conjugium petimus partumque uxoris cæca cupidine ducti, X, 352. — quæras, XI, 29. — instabile ac dirimi cœptum servavit adulter, IX, 80. — conjugii Spartani sanguine se non polluit Orestes, VIII, 219.

Conjungere tectum aliud laribus, XV, 153.

Conjux si jubeat, durum est, etc. VI, 98. — amata, X, 242. — Sicula, XIII, 50. — Fuscus, XII, 45. — conjugis amicos odit, VI, 510. — immemor illa, VI, 85. — si fiat auctio, VI, 255. — calcas urinam, VI, 313. — pro conjuge ostendens vacuum sellam, I, 124. — invita nil donabis, VI, 212. — si nullum in conjuge crimen, VIII, 127. — conjuge relicta cucurri, V, 77.

Conopeo testudineo, VI, 80.

Conor nil contra, VI, 644. — coneris si, jacet nervus, X, 205. — conata peregit, XIII, 210.

Conscendere navim, VI, 98.

Conscientiæ malæ descriptio, I, 166, 167; XIII, 1 seq. 192—235.

Conscius sibi testiculi mus, VI, 339. — solus nunc diligitur, III, 49.

— conscia matri virgo, XIV, 28. — occulti facti simulat gemitus, VI, 271.

— diri facti mens, XIII, 193.

Consensu efficiunt, XVI, 21.

Considerat aurum, VI, 482.

Considerare et licet, IV, 34. — con-sedere duces, surgis Ajax, VII, 115. — examen apium culmine, XIII, 68.

Consilium dedimus Syllæ, I, 16. — si vis, X, 346. — artificia, IV, 18. — honestum, IV, 86. — utile, sed commune, IX, 124; VI, 497. — in consilium vocantur proceres, IV, 73. — consilium et concilium differunt, IV, 73. *P. L.* — consilio misso, IV, 145. — in consilio est ædilibus, III, 162; VI, 497. — consilia si nostra movebunt, VII, 172.

Consistas ubi, III, 296.

Conspectum ad cœnæ, X, 230.

Conspexit si lacrymas amici, III, 101. — conspicitur apex, XII, 72. — conspecta ab uva livorem ducit uva? II, 81. — tanto conspectus vitium, quanto major, qui peccat, habetur, VIII, 140.

Conspicuus longe, VI, 374. — conspicuum monstrum, IV, 115. — quidquid est toto æquore, res fisci est, IV, 54. — conspicuæ famæ poemata, X, 125.

Conspuitur sinus, VII, 112.

Constantia summi civis, II, 105. — vultus ficti, XIII, 77. — superest, quum scelus admittunt, XIII, 237.

Constat tanti partus equæ, VI, 626. — belua sumptu leviori, VII, 77. — constant omnia uxori, VI, 166. —

constitit nuda, VI, 123. — constabit patri nulla res minoris, quam filius, VII, 188. — constet regula præceptorum, VII, 230. — constant quanto capitis discrimine, XIV, 258. — quanti sibi gaudia, VI, 365; VII, 45. — constare animas servorum, et nostra corpora materia putat, XIV, 17. — constanti pectore pertulit Ionium, VI, 93.

Consterno; constratum classibus mare, X, 175.

Constituere ibi Numa nocturnas amicae, III, 12. — si constituit ornari, etc. VI, 487.

Constrictus cammarus ovo, V, 84.

Constructa ovis fercula, V, 84. *P. L.*

Consuetis canistris, V, 74.

Consuetudo mali, VII, 51.

Consul fies de rhetore, et de consule rhetor, VII, 197. — ipse rotam adstringit, VIII, 148. — ne sibi placeat, curru servus portatur eodem, X, 41. — Cicero vigilat, VIII, 236. — consulis titulo ter, XI, 86. — ipsius juvenes, VIII, 261. — consule te mores præcedant virgas, VIII, 23. — Fonteio natus, XIII, 17. — me, X, 122. — capillato diffusum vinum, V, 30. — Junio, XV, 27. — victis consilibus, XI, 199.

Consulit te de comædis, VI, 396. — quæ nullum et jam consulitur, VI, 575. — de lento funere matris, VI, 565. — ante phalas, VI, 590. — consulat si quis me, edam, XIV, 317. — consule te, XI, 33.

Consumit diem Telephus, I, 4. — rhombum, IV, 68. — dies, XIII, 160. — frusta panis, XIV, 128. — consumpta pecunia, XI, 47. — Cannis juvenus, II, 155. — consumptis opibus, VIII, 185.

Consurgit ad oscula, VI, 507.

Consuto vulnere, III, 150.

Contacta; *vid.* Contingit.

Contagio dedit labem, II, 78.

Contemnit me, III, 288. — coa-

temnunt lina Charybdim, V, 102. — fictos Scauros, II, 35. — nec contemnās, quod, etc. IX, 99. — annos pueri, XIV, 48. — contemnuere gladios Antonii potuit, X, 123. — superos testes, XIII, 75. — leges, XIV, 100. — linguam servi, IX, 120, 123. — genium fulcri, VI, 22. — fulmina pauper creditur, III, 145. — pelagus et famam, VI, 90. — contempto te rapitur, XIV, 232.

Contemptor numinis, VI, 342.

Contentus modico, IX, 9. — cucullo duroque veneto, III, 170. — flagitio quis uno? XIII, 243. — cadavere crudo, XV, 83. — sarcophago, X, 172. — fama Lucanus, VII, 79. — deducere vestem, XIII, 133. — contentos minima nocte Britannos (vicinus), II, 161. — contenti casulis, XIV, 179. — contentæ fenestræ defundere pelvis, III, 277. — contenta sidera paucis numinibus, XIII, 47. — uno quondam carcere Roma, III, 314. — uno ut sit oculo, VI, 54.

Conterit flamea, VI, 225. — pedibus atrum silicem, VI, 350.

Contextit hiatum rimæ, III, 195. — tanto cursu mœchos, XIV, 27.

Continet se Auster, V, 100. — se populus, X, 80.

Contingit civis egregius patriæ, VIII, 28. — arenæ idem juris, VI, 217. — ei vix in Cyclada mitti, VI, 564. — multa virga equitum cum dictatore magistros, VIII, 7. — res principis aures, X, 341. — contingunt homini veteris fastidia quercus (al. homines), XIV, 184. — contigit tibi tenuis census, XIII, 7. — puero Etruscum aurum, V, 164. — unus tibi aureus, VII, 122. — tibi matrona pudica, VI, 49. — contingere vittas Cereris paucæ dignæ, VI, 50. — sanguine cælum, XI, 62. — thyrsus, VII, 60. — contingi vitis, VI, 288. — contacta labellis pocula, V, 128.

Continuis malis plena senectus, X, 190. — quinque diebus, XI, 207.

Continuo punit, VI, 493. *Conf.* XIII, 191, 219; XIV, 243.

Contra veniet, I, 160. — torrentem direxit brachia, IV, 89. — stat starique jubet, III, 290. — nil conor, VI, 644. — te stare incipit nobilitas, VIII, 138. — nunc omnia, IX, 12. — quid ille affert? IX, 91. — ferre solatia, XIII, 120. — paganus falsum producere testem, XVI, 33.

Contrahit arcum Pæan, VI, 174. — bilem tibi, XI, 185. — contracta cuticula, XI, 203.

Contrarius alter flebat, X, 30. — ire priori vitæ videris, IX, 21.

Contulit; *vid.* *Confert.*

Contundere faciem, XIII, 128.

Conturbat Pedito, VII, 129.

Contus et ranæ in Stygio gurgite, II, 150. — contum gladiumque timebis nocte iter ingressus, X, 20.

Convallem ruris mihi vicinus ademit, XVI, 36.

Convulle me a Cumis, III, 321. — convulsa marmora clamant, I, 12.

Convenit illis vivere, etc. VII, 136. — ursis inter se, XV, 164. — nobis, X, 348. — conveniunt undique ad illos colles, qui, etc. IX, 132. — convenerat olim, ut faceres tu, quod velles, VI, 281.

Conventum et pacta, VI, 25.

Conventus et oppida, VIII, 129.

Converte me a Cumis, III, 321. — conversus in lævum, IV, 120.

Convicia mandræ, III, 237.

Convictus omnis, XI, 4.

Conviva regis, V, 161. — audax, V, 74. — facetus, IX, 10. — mihi promissus, XI, 60. — superbus, XI, 130. — de conviva Corybanta, V, 25. — convivæ miseri fame urgentur, VI, 424. — centum, III, 250.

Convivia despicit cauda piscis, V, 82. — propter natus aper, I, 141. —

cælicolarum, XIII, 42. — propter pexi capilli, XI, 150. — nostra dabunt alios ludos, XI, 177. — in conviviis jacebant viri, mulieres sedebant, I, 136. *N.*; II, 120. *N.*

Convomit maritum, VI, 101.

Convulas; *vid.* Convelle.

Cophinus, III, 14; VI, 542.

Copia uberior vitiorum, I, 87. — dicendi torrens, X, 9.

Copti calidæ mœnia, XV, 28. —

Coptos inter et Tentyra ardet immortale odium, XV, 35.

Coquere rastra, XV, 167. — cocta venena, VI, 133. — siligo, VI, 472.

Cor mulinum Vagelli, XVI, 23. — corde in ægro senescit, VII, 52. — corda mollissima humano generi dedit natura, XV, 131.

Coram licet innuat, VI, 140. — Lepidis male vivitur, VIII, 9. — latrone cantabit vacuus viator, X, 22. — dominis consnimitur pecunia, XI, 47. — aliis pultes dictat puero, sed in aure placentas, XI, 59.

Coranus signorum comes, XVI, 54.

Corbis de iisdem mala, XI, 73.

Corbulo vix ferret tot vasa, III, 251.

Coreyræa urna, XV, 25.

Cordus, I, 2. *F. L.*; III, 208.

Corintheta stupidi, VIII, 197.

Corinthum despicias, VIII, 113.

Corithæ pecus venale, VIII, 62. *F. L.*

Corium inter et unguenta discrimen, XIV, 204. — corio bovis deducendus in mare, XIII, 155.

Cornelia superba mater Gracchorum, VI, 167.

Corniciui dotem Gracchus dedit, II, 118. — cornicines hi quondam munera nunc edunt, III, 34. — vix exaudiet, X, 214. — illinc, hinc longi agminis officia, X, 44.

Cornix; a cornice secundæ vitæ, X, 247.

Cornu nullo gemit hic tibicina, II, 90. — pariter vinoque attonitæ ferun-

tur, VI, 315. — nascenti robora vexat vitulus, XII, 9. — cornua torquentem madido cirro, XIII, 165. — cum lituis audita, XIV, 199.

Corollæ, IX, 128. *N.*

Corona tenui exorare Lares, IX, 138. — posita provocat, VI, 320. — coronæ magnæ orbem videre, X, 39. — Graiæ apium meruisse, VIII, 226. — multæ in fronte, XV, 50. — coronas antiquo positas a rege tollunt, XIII, 149. — graciles accipiunt parva simulacra, XII, 87. — necte postibus, VI, 51. — coronis ornantur fores puerperæ, et in lætitia tam publica quam privata, VI, 51; IX, 85; XII, 84. — coronæ, IX, 128. *N.*

Coronatum Tarentum, VI, 297. — coronati aselli caput, XI, 97. — Thraësea Helvidiusque Bruti Cassique natalibus vetus vinum bibebant, V, 37. — coronata agna lustrari, XIII, 63.

Corpus non utile extinctæ dextræ, III, 48. — eget aere nocte dieque, VII, 62. — corporis egregii filius, X, 296. — ornatum exuere, X, 321. — corpore toto absumpto, XV, 91. — trunco, XIII, 178. — sano advocat Archigenen, VI, 236. — falso nomina Scaurorum latus transeo, VI, 605. — in ægro animi tormenta, IX, 19. — in sano ut sit mens, X, 356. — in gelido sanguis febre calet, X, 217. — de nostro decernat Isis, XIII, 92. — in corpore census non esse placuit, XVI, 53. — iudicis, II, 75. — similis, XIV, 51. — corpora magna de grege servorum, XII, 117. — in corpora, II, 139. — ad corpora missus morbus, XIII, 230. — nostra, XIV, 16. — jactata petauro, XIV, 266. — corporibus vescebantur, XV, 106. — de iis quid superest, III, 259.

Corpuscula quanta sint hominum, mors fatetur, X, 173.

Corripies et castigabis, XIV, 54. — cur corripis? X, 292.

Corrosis ossibus, XV, 80.

Corrumpunt nos exempla, XIV, 32. — *corruptus popano Osiris*, VI, 541. — *color natus adacitio*, III, 20. — *corrupta animo superbo voluptas*, VI, 180.

Corruptor natus, I, 77. — *minime felix*, IV, 8. — *corruptoris prodiga improbitas*, X, 304. — *a corruptore missis tabellis*, VI, 233.

Corsica misit nullum, V, 92.

Corum (in) *atque Eurum sœvire solitus Xerxes*, X, 180. — *Coro tollendus*, XIV, 268.

Coruscat abies, III, 254. — *frontem hostia*, XII, 6.

Corvinus oves custodit, I, 108. — *humeros minor*, VIII, 5. — *amicus Juvenalis*, XII, 1, 93.

Corvo rarior albo, VII, 202. — *corvi nunquam majora attigerant cadavera*, VIII, 252. — *corvis dat veniam, vexat censura columbas*, II, 63. — *corvus demolitor, machina*, IV, 121. *N.*

Corybanta de conviva, V, 25.

Corycia puppe, XIV, 297.

Corydon, secretum divitis ullum esse putas, IX, 102.

Corymbos densos per limina tende, VI, 52. — *corymbos seu corymbion capillorum*, VI, 502. *N.*

Corythæ pecus venale, VIII, 62.

Corythus mons, et Etruriæ opp. (al. Cortona), VIII, 62. *F. L.*

Cosmetæ, VI, 477.

Cosmi aheni, VIII, 86.

Cossus vel Drusus moribus esto, VIII, 21. — *captator*, X, 202. — *pluris agebat*, VII, 144. — *Cossum ut salutes*, III, 184.

Cothurnum altum satira sumente, VI, 634. — *cothurno antiquo non minor Rubrenus Lappa*, VII, 72. — *cothurnis nullis adjuta*, VI, 506. — *cunctis graviora*, XV, 29.

Cotta bonus, V, 109. — *iterum quis nunc erit?* VII, 95.

Cottabus describitur, III, 108. *N.*

Cottana Romam advecta, III, 83.

Coturnix nulla unquam pro patre cadet, XII, 97.

Cotytto Cecropiam soliti lassare Baptæ, II, 92.

Coxa debilis, X, 227. — *coxæ pendentis præmia tollit*, VI, 321. — *coxam Æneæ pondere percussit Tydides*, XV, 66.

Crambe, VII, 154.

Cras aliquid bibet, V, 33. *Conf.* II, 132; III, 23; XIV, 310.

Crassos quid evertit, X, 108.

Crassum linum, III, 150. — *crassi coloris toga*, IX, 29. — *crasso sub aere nasci*, X, 50. — *infante majorem mamillam miratur*, XIII, 163. — *crassa inguina*, XI, 158.

Crate rara, XI, 82.

Crater capax urnæ, XII, 44. — *cratere Bonam Deam placeant*, II, 87.

Crebrum poppysma, VI, 584.

Creditor sæpe elusus eos ad introitum macelli expectat, XI, 10. — *quum audit*, VII, 108.

Credo pudicitiam in terris moratam Saturno rege, VI, 1. — *credis si quid mihi*, X, 68. — *Palfurio*, IV, 53. — *Homero*, X, 246. — *tu amorem*, VI, 275. — *credit habendos hos solos deos*, XV, 37. — *pater animi felices avaros*, XIV, 119. — *voce moneri*, VI, 530. — *nemo satis*, XIV, 233. — *mugire Agamemnona*, XIV, 386. — *altos defecisse amnes*, X, 176. — *morbum missum*, XIII, 231. — *se ludere*, XV, 59. — *credunt nec pueri, esse aliquid manes*, II, 152. — *hoc grande nefas*, XIII, 54. — *eum stigmate dignum*, X, 184. — *dignum barba majorum*, XVI, 31. — *credent relatum a fonte Hammonis*, VI, 554. — *hæc ego non credam*, I, 51. — *credas horrere incendia*, III, 7. — *neu credas*, XIV, 203. — *digna fide*, XV, 118. — *Herculis ærumnas potiores*

cœnis, X, 361. — falcibus actum, XIV, 149. — forsitan, V, 156. — aliam, VI, 504. — credat mala aliena sibi, XV, 142. — credamus tragicis, VI, 643. — tunicæ, VIII, 207. — sunt qui credant, mundum nullo rectore moveri, XIII, 87. — crederet quum se quisque percussus igni, XII, 20. — crediderim citius Scyllam, XV, 21. — genus esse cibi, XV, 171. — credere de se quod non possit Dis æqua potestas, nihil est, IV, 70. — mala possis subrepta sororibus Afris, V, 152. — tibi metuam quamvis jurato testi, V, 5. — crede summum nefas, animam præferre pudori, VIII, 83. — hunc abreptum graviore catena, XIII, 175. — elatam nurum, XIV, 220. — credite nulli mensæ, VI, 630. — me vobis recitare folium Sibyllæ, VIII, 126. — creditor illis, III, 93. — pauper fulmina contemnere atque deos, III, 146. — fiducia, XIII, 110. — velificatus Athos, X, 173. — creduntur humanis majora bonis, X, 137.

Cremæ legio, II, 155.

Crepat ingens Sejanus, X, 62.

Crepereius Pollio, IX, 6.

Crepido nulla vacat? V, 8.

Crepitat salutato nido, I, 116.

Crepitus testarum, XI, 170. — trullæ inverso fundo, III, 108.

Crescit pagina, VII, 101. — sic numerus, VI, 229. — amor numi, quantum ipsa pecunia crevit, XIV, 139. — crescunt patrimonialia his fabris, sed quocumque modo, XIV, 116. — crescant ut opes, X, 24. — crescere piscem non patitur gula, V, 96. — jussi testiculæ, VI, 371. — crescente cibo difficili, XIII, 213. — gula, XI, 39.

Cressa excaudit, X, 327.

Cretæ antiquæ de litore pingue passum, XIV, 270.

Cretatus bos, X, 66.

Cretenses; *vid.* Cappadoces.

Creticus aut Camerinus, VIII, 38.

— Cretice, multicia sumis, II, 67. — perlucet, II, 78.

Crimen omne protulit ferrea ætas, VI, 23. — nullum si in conjuge, VIII, 128. — componere in dominos, IX, 110. — violatæ fidei, XIII, 6. — ne pœna sequatur metuens, XIII, 90. — conspectius, VIII, 141. — capilli flexi, VI, 493. — nullum abest, VI, 294. — facti habet, XIII, 210. — crimine quo meruit supplicium? VI, 219. — ex omni quæsitum lucrum, XIII, 24. — omni fœdior persona, IV, 15. — sub quo cecidit? X, 69. — divitias acquirere, XIV, 283. — a crimine sumunt iram, VI, 285. — crimina quædam resercentur cum prima barba, VIII, 166. — occulta ad patres produxit servus, VIII, 266. — eadem committunt multi diverso fato, XIII, 104. — nostra ne sequantur ex nobis geniti, XIV, 39. — magna recensentur, XIII, 144 sqq. — criminibus cui frigida mens est, I, 167. — debent hortos, I, 75. — peractis tandem incipiunt sentire, quid fas atque nefas, XIII, 239.

Crinem deponit amati, III, 186. — disponit, VI, 490. — nigrum flavo galero abscondere, VI, 120. — rotant, VI, 316. — crine albo senex fanaticus, II, 112. — crinibus effusis bellum dirimente Sabina, VI, 164. — a crinibus caderent hydri, VII, 70. *Conf.* Coma.

Crisantis Medullinæ fluctum adorat, VI, 322. *F. L.*

Crispi jucunda senectus, IV, 81.

Crispinus, Ægyptius, servus, Domitiano gratissimus, Eques, luxuria diffluens, I, 26 seq. IV, 1 seq. 108.

Crispo pectine, VI, 382.

Crissantis Medullinæ adorat fluctum, VI, 322.

Cristæ, VI, 256. — digitos im-

pressit aliptes, VI, 422.—cristam galli promittere Laribus non audent, XIII, 233.—cristæ surgebant illi, IV, 70.

Crobylus, VI, 502. *N.*

Crocea tabellæ, VII, 23.

Crocodilon adorat *Ægyptus*, XV, 2.—colebant *Ombitæ*, *Tentyritæ* necabant, XV, 35 seq. *N.*

Crocum *Sicanium*, XIV, 269. *N.* — *crocos* spirantes, VII, 208.

Croesi fortuna non sufficiet animo, XIV, 328.—*Croesum* vox *Solonis* respicere jussit ad ultima spatia vitæ, X, 274.

Cruciati hoc carnit, X, 286.

Crudum pavonem in balnea portas, I, 143.—*crudo* cadavere contenta, XV, 83.—tam *cruda* tyrannide quid fecite *Nro*? VIII, 223.—*crudi* succi ponere pericula, XI, 76.—*crudis* vulneribus, II, 73.—donanda *mustacea*, VI, 203.

Cruentis fluctibus, X, 185.—*verberibus*, X, 316.—*genibus* erepet *agrum*, VI, 525.

Crumena deficiente, XI, 38.

Crus dimidium et phthisis sunt tanti? XIII, 95.—*cruris* sinistri dimidium tegmen, VI, 257.—*crure* tenuis medio tunicas succingere, VI, 446.—*crura* quum duo habeas, offendere, etc. XVI, 24.—*pinguia* luto, III, 247.—per madentia meri veteris torrens, VI, 319.—*fruticante* pilo neglecta et squalida, IX, 15.—*levia*, VIII, 115.—*franguntur* *caballis*, X, 60.

Crustæ capaces *Heliadum*, V, 38.—*poculorum*, I, 76. *N.*

Crustula lambenti servo, IX, 5.

Crux; *crucem* pone servo, VI, 219.—*pretium* *sceleris* ille tulit, hic *diadema*, XIII, 105.—*cruce* vera dignus, VIII, 188.—*crucibus* relictis vultur, etc. XIV, 77.

Cryptam *Suburæ* penetrare solitus, V, 106.

Crystallina grandia, VI, 155.

Cubat in *Vaciem*, III, 280.

Cubili *Palatino* tegetem præferre, VI, 117.—ponitur præda, XIV, 82.

Cubito ferit, III, 245.

Cucullo duro contentus, III, 170.—sumpto properare, VI, 330.—*Santonico* velat tempora adulter, VIII, 145.—*cucullos* nocturnos sumit *Augusta*, VI, 118.

Cucurbita ventosa, XIV, 58.

Cacurri; *vid.* *Carro*.

Cui; *vid.* *Qui*.

Calcitra seu *calcitra* tertia ne vacuo cessaret lecto, V, 17.

Culeus, simia et serpens debuit ejus supplicio parari, VIII, 214.

Calina sequitur clientem, III, 250.—a magna non degenerare, XIV, 14.—*culinæ* nidus, V, 162.

Culmina villarum alta parabat, XIV, 89.—*culmine* delubri examen apium consedit, XIII, 69.

Culmo sterneret torum, VI, 6.

Culpa docentis arguitur, VII, 158.—tacita sudant præcordia, I, 167.—quænam hic est puellæ? VI, 494.—*culpæ* veniam non abnuat, VI, 540.—*diræ* præmia, VIII, 119.—*formidine*, XIII, 106.—*veteris* orbita, XIV, 37.—*defensor*, VIII, 163.

Cultello volanti structoris, V, 122.—*cultelli* mittentur, II, 169.—*cultellorum* manubria osses, XI, 133.

Cultori indulgere, IX, 49.

Cultri longi mucronem admittere (in barba), XIV, 217.—*cultro* nil gravius timet hostia, XV, 119.—*culttris* collum præbet, X, 269.—*farra* imponite, XII, 84.—*abrumper* carnem, II, 116.

Cululo contentus, III, 170. *N. L.* et *N.*

Culta; *vid.* *Colo*.

Cum vultu tali quid tibi? IX, 3.—*Conf.* II, 158; III, 63, 99, 184, 301; IV, 9; VI, 168, 171, 377, 531; VIII,

7, 101; IX, 41, 61; X, 94; XI, 71; XII, 34; XIII, 50; XV, 22; XVI, 39.

Cum (conjunctio); *vid.* Quam.

Cumana Sibylla, III, 2. *N.*

Cumis sedem figere vacnis, III, 2. — suspectum jugum, IX, 57. — januæ Baiarum, III, 4. *N.* — alas exiit Dædalus, III, 25. *N.* — a Cumis me converte, III, 321.

Cumulus ærumnæ, III, 210.

Cunæ segmentatæ, VI, 89.

Cunctas per cœnas it fabula, I, 145. — cuncta nitent, XII, 91. — patrimonium exsuperans census, X, 13. — post cuncta, XI, 42. — effundunt animi secreta, VI, 190. — arva teneri dilavio, VI, 410. — ardebant, VI, 618. — per oppida, VIII, 128. — fundite, XII, 37. — plena querela, XIII, 135. — rapientem videbis, XIV, 245. — per agmina, XV, 56. — postanimalia, XV, 99. — cunctos punire nocentes, XIII, 101. — cunctis narratur ephebis, II, 164. — notissima templis, X, 23. — idem habitus, XI, 149. — graviora cothurnis, XV, 29. — visa occasio, XV, 39. — animalibus abstinuit, XV, 173. — cunctique notabilis, VI, 374.

Cunctatio nulla de morte hominis longa est, VI, 221.

Cuneis totis, VI, 61.

Cupido landistitilique patriam olim obruit, X, 143. — sæva immodici census scelerum caussa, XIV, 175. — cupidine cæca magnæque ducti conjugium petimus, X, 351.

Cupidus silvarum, VII, 58. — vanus et mollis, VIII, 14.

Cupit nimis docta videri, VI, 445. — cupimus quid ratione aut timemus? X, 5. — cupiet lauto cenare paratu, XIV, 13. — cupient et in acta referri, II, 136. — eadem, I, 148. — morte viri servare animam catellæ, VI, 654. — evadere, XII, 35. — lustrari, II, 157. — quidni cupias hæc? X, 96.

— cupiat nihil, X, 360. — ne cupias multum, quum sit tibi gobio, XI, 37. — cuperet Virginia Rutillæ gibbum accipere, X, 294. — qui nil, quanto felicior, quam qui totum sibi posceret orbem, XIV, 313.

Cur, I, 19, 103; II, 58, 59; III, 38; VI, 142; VIII, 12; X, 254; XIII, 115, 192.

Cura querendi decoris tanta, VI, 501. — viri nulla, VI, 508. — graviore timetur, XIII, 227. — majore metuque servantur tantis parta malis, XIV, 303. — omni potentior natura, X, 303. — si forte indulsit brevem soporem, XIII, 217. — nimia congesta pecunia plures strangulat, X, 12. — curæ pretium est penitus cognoscere, VI, 474. — curam cohortis sperare, I, 58. — præstare rebus, XI, 115. — curas nec non et gaudia vulgi ridebat, X, 51. — effudit, X, 78. — inter et seria nemo duxit habendum, XI, 93. — effugies, XIV, 157. — duas non admittentia pectora, VII, 65. — effundunt, VI, 189. — curis dilatis, XI, 181.

Curabilia vindicta, XVI, 21.

Curas, quid privata domus fecerit, VI, 114. — magna atria, VII, 91. — cutem, II, 105. — curat quid Venus ebria? VI, 300. — curant dii punire nocentes, XIII, 101. — cures hæc, VII, 242. — curet currere, III, 127. — curentur ægri dubii majoribus medicis, XIII, 124. — curandum inprimis, ne magna injuria fiat fortibus et miseris, VIII, 121. — curanda ne quidem viris verba, VI, 455.

Curatoris eget, XIV, 288.

Curia quid mandet, VIII, 91. — ut Martis Athenis, occulta tegea, IX, 101.

Curius, parvo quæ legerat horto, ipse fociis brevibus ponebat oluscula, etc. XI, 78 seq. — quid sentis? II, 153. — Curios simulant et Bacchanalia vivunt, II, 3. — jam dimidios ostendere, VIII, 4.

Curriculo (equis) habenas totas effundit, XIV, 231.

Curro; currunt inde huc omnes, tanquam ad vivaria, III, 308. — currit ingenti super ora Liburno, III, 240. — per montem, V, 77. — per Alpes, X, 166. — Annibis, VI, 534. — obvius, VIII, 160. — praeceps, X, 85. — Baiae et ad ostrea, XI, 49. — miserabilis arte inopi prore, XII, 67. — ad vocem, VII, 82. — bellator, XIII, 168. — currere si curet nocte togatus, III, 127. — currite, jam sedit, IV, 76.

Curruca tu tibi tunc places, et exsorbes fletum, VI, 276.

Currus pro equo, XIV, 231. *N.* — aheneus erat huius, VII, 125. — curru eodem portatur servus, X, 42. — de Teutonico descendere, X, 282. — curribus altis exstantem praetorem si vidisset, X, 36. — stantes Æmilianos ostendere, VIII, 3. — currus deorum adpicere, VII, 67.

Cursor Gætulus, V, 52.

Cursum praecipitans, XV, 77. — cursu tanto contexere mœchos, XIV, 27. — ventilat ignem, III, 253.

Curtius et *Matho* hucce, XI, 34.

Curium temone jugum, X, 135. — *enthymema*, VI, 449. — curta vasa descendunt fenestris, III, 270. — curta fides, XIV, 166.

Curuca; *vid.* *Curruca*.

Curules sellas donare, X, 91.

Curvetur pondere galeæ, VI, 262. — *curvatum* hastile, VII, 127.

Curvus cælator, IX, 145. — *curvum* *enthymema*, VI, 449. *V. L.* — *curvo* litore Caietæ, XIV, 86. — *curvis* unguibus raptus a græce, XIII, 169. — ire parat Celseno, VIII, 129.

Caspide non pulsas terram, *Gradiva*, II, 130.

Castodia magni census misera, XIV, 304.

Custodit oves, I, 107. — *animas servorum* farre suo et ære, IX, 122. — *loculis* gemmam, XIII, 139. — quis ipsos custodes? VI, 347. — *custodite* *animas*, VI, 630.

Custos affixus poculis, V, 40. — *Gallicus Urbis* hæc audit, XIII, 157. — *discipuli* præmordet ex hoc, VII, 218. — *angustæ capææ* vernula, X, 116. — *custode* omni potentior natura, X, 303. — *armato* tenentur, III, 306. — *custodem* vitis et horti provocat, VI, 375. — *custodibus* cinerum saxi, X, 144. — *custodes* decipit, VI, 234. — ipsos quis custodiet? VI, 348. — *domiti* *Batavi* aquilas petere, VIII, 52.

Cuticula contracta, XI, 203.

Cutis arida se laxet, VI, 144. — *cutem* curare summi ducis est, II, 105. — *cute* lota ad mœchum veniunt, VI, 464. — in tota nullus nitor, IX, 13. — pro *cute* deformem pellem aspice, X, 192.

Cyane succincta, VIII, 162.

Cyaneas concurrentia saxa, XV, 20, 21.

Cyathum numquam misurus cardiao amico, V, 32. — *cyatho* cæloque dignum puerum putabas, IX, 47. — ad *cyathos* puer, XIII, 44.

Cybeles turpis loquendi libertas, II, 111. — *aulæa*, XIV, 263. — chorus et sacerdotes, VI, 512 sq. *N.* — *matris* palatia scelerat mœchus, IX, 23. *N.*

Cyclada mitti, VI, 563.

Cyclade in tenui hæ sunt quæ sudant, VI, 259.

Cyclopes immanes fingens, XV, 18. — *μυόφθαλμοι*, IX, 65. *N.*

Cycno seu *cygno* nigro simillima avis, VI, 165. — *cycnum* *Æthiopem* vocamus, VIII, 33.

Cylindros donant arcana, II, 61.

Cymba una transire vadum, II, 151. — *cymbæ* magister, IV, 45. — *Baianæ*, XII, 80.

- Cymbala pulsantis amici*, IX, 62.
Cynici nudi dolia, XIV, 309. —
 • *nec Cynicos nec Stoica dogmata legit*

- a Cynicis tunica distantia*, XIII, 121.
Cynthia, haud similis tibi, VI, 7.
Cyrrhus dominus, VII, 64.

DE

- Da*; *vid. Do.*
Dacicus radiat anro, VI, 205.
Dacis vulturibus, IV, 111.
Dadalus, III, 25. — *faber volans*, I, 54. *N.* — *Athenis natus*, III, 80. *N.*
Dama nil sapit, XI, 121.
Damasippus pinguis, VIII, 147, 150, 166. — *Damasippe*, VIII, 184.
Damnat caligo futuri genus humanum, VI, 556. — *sævitiâ*, IV, 84. — *tales habitus Gracchus et odit*, VIII, 202. — *Canopus prodigia et mores Urbis*, VI, 84. — *senatus*, VIII, 93. — *damnetur Carfinia*, II, 69. — *damnatos edit*, X, 74. — *ad moreâ natura recurrit*, XIII, 240. — *damnatus inani iudicio*, I, 47. — *damnandis abstineas*, XIV, 38. *Cf. etiam P. L.*
Damnatio quid confert, VIII, 94.
Damnosa pagina crescit multa papyro, VII, 101. — *alea*, XIV, 4.
Damnnum partis alterius, X, 210. — *temporis*, IX, 125. — *damno testiculorum evadere*, XII, 35. — *accepto*, XIII, 129. — *membrorum*, X, 233. — *tonsoris*, VI, 373. — *damnorum vulnus*, VIII, 99. — *mentio non fiet*, VI, 509. — *damnis quis mensis detur*, VI, 571. — *damna levant*, XII, 53.
De Mæcenate, I, 66. — *de montibus Albanis*, V, 33, 167. — *de antiquis moribus uxor*, VI, 45. — *de numero Lamiarum*, VI, 385. *Confer* I, 34, 137; II, 2, 20, 24, 62; III, 123, 140, 154; IV, 11; V, 25; VI, 33, 76, 161, 186, 187; VII, 197, 198; VIII, 26, 48, 106, 133, 206; IX, 143, 149; X, 89, 101, 134, 251, 252; XI, 5, 65, 73; XII, 116; XIII, 6, 92; XIV, 6, 114, 134; XV, 25, 47, 85, 92; XVI, 18, 38.

DEC

- Decæ Bonæ secreta*, VI, 314. — *effigies*, VI, 310. — *deam te nos facimus*, *Fortuna*, XIV, 366. — *placant*, II, 87.
Debes animi bona, VIII, 24. — *quibus omnia*, VIII, 70. — *ferre si potes, et debes*, V, 171. — *debet exemplum esse*, XV, 97. — *propter hoc rumpere somnum*, V, 20. — *ante omnia citari Scatinia*, II, 44. — *tunicas succingere*, VI, 446. — *non debet dolor, etc.* XIII, 12. — *debent hortos*, I, 75. — *debueras mittere vocem*, XIII, 115. — *debuit parari*, VIII, 212. — *ulcisci*, VIII, 221. — *debuerant migrasse*, III, 163. — *debeat cedere*, XI, 136. — *lustrari*, XIII, 63. — *sorbere*, XIV, 255. — *an deberet sperare, rogavit*, VI, 387. — *debere reverti ad veterem dominum*, XV, 52. — *se nihil tibi putat*, III, 51. — *debetur Prometheus patinæ*, IV, 133. — *puero reverentia*, XIV, 47. — *magna poena cadurco violato*, VI, 537. — *minor admiratio monstris*, VI, 647.
Debilis humero, X, 227.
Debilitate carebis, XIV, 156.
Debitor pergit, XVI, 40.
Decem comites, VII, 142. — *sestertia*, XIII, 71.
Decembri toto vinum nescire, VII, 97. — *Aquilone*, IX, 68.
Decentius soliti ornari, VI, 487.
Decernat de corpore, XIII, 92.
Decerpere aliam sicut, XIV, 253.
Decet juvenes clamor, XI, 200. — *esse quales*, XI, 155. — *decebat Quirinum, quod turpe bonis*, IV, 13. — *decebant Volesos, quæ turpia cerdoni*, VIII, 182. — *deceret quos ma-*

gnum, VIII, 263. — an mulicia testem, II, 76. — decens mulier, VI, 162.

Decidere jactu cum ventis, XII, 33.

Deciderit serpens in dolia, VI, 432.

Decies centena ritu dabuntur antiquo, X, 335. — lectis tabellis, XIII, 136. — ut non ter respiret, XIV, 28.

Decii pluris, quam qui servantur ab illis, VIII, 258. — Deciorum animæ plebeiz, VIII, 254 seq. — in pectore quantus patriæ amor, XIV, 239.

Decipit vos spes, V, 166. — custodes, VI, 234. — decipiatur adulter, VI, 404. — decepta vota, VI, 603. — spes, IX, 126.

Declamare doces, VII, 150.

Declamatio ut fias, X, 167. — declamationum themata, I, 16. *N.* VII, 160, 169 sq. *N.*

Declamatoris Vagelli corde dignum, XVI, 23.

Decolor heres, VI, 600. — totus esset Flaccus, VII, 226.

Decoxit ahenò, XV, 81 — decocta (aqua) frigidior Geticis pruinis, V, 50.

Decrescebat jam genus hoc vivo Homero, XV, 69. — decrescere inde aliquid patet, VII, 220.

Decurrere campo, I, 19. — festinat vitæ portio, IX, 126.

Decus quale rerum? VI, 255. — decoris querendi cura, VI, 501.

Dedecus absit, IV, 131. — urbis habes, VIII, 200. — domus, X, 342.

Dedi; *vid.* Do.

Deditus quis est ei, VI, 181. — uni animus, VI, 206. — cliens, IX, 71.

Deduxit Cæsar domitos ad sua flagra Quirites, X, 109. — deducet latum sulcum media arena, I, 157. *V.* L. — gentem ab asylo, VIII, 273. — lanam obliquo ferro, VII, 224. — vates nihil expositum, VII, 54. — deducere me solet Luna, III, 286. — Chionem, III, 136. — vestem contentus, XIII, 132. — ad fontem quæ-

situm solos verpos, XIV, 104. — deducendus corio bovis in mare, XIII, 155. — deductis propinquis, XIII, 207. — patronis ad forum, I, 128. *N.*

Defendere locum, I, 103. — causas, VIII, 48. — defendit illos numerus, II, 46. — defendier turribus, XV, 157. — defensus male, X, 85.

Defensor culpæ, VIII, 163.

Deferat quod ipse, faciet, VI, 552. — detulit quis? VI, 220. — in balnea pugillares testiculos, XI, 156. — defertur caussa, XVI, 19.

Deficit Matho, VII, 129. — jam mare nostrum, V, 94. — vomer, III, 311. — deficeret si eventus viridis panni, XI, 197. — defecisse hoc ipsum puta, V, 7. — altos amnes credimus, X, 176. — deficiente crumena, XI, 38. — deficientibus Austria, XII, 69. Defluit ætas, VII, 32. — defluxit Orontes in Tiberem, III, 62.

Defodio; defossa in loculis sportula, X, 46.

Deformis facies, III, 87. — vultus, X, 191. — pellis, X, 192. — hyems, IV, 58. — ephebus, X, 307. — deformia multa in facie, VI, 107.

Defuit; *vid.* Desunt.

Defunditur putens in plantas, III, 227. *V. L.* — defundere patulas pelves contentæ fenestræ, III, 277.

Degenerare a magna culina, XIV, 14.

Dein concurritur, XV, 53.

Deinde, I, 101, 128; III, 280, 298; VI, 19, 156, 418; VIII, 109; IX, 39, 42; X, 59, 63.

Dejecerat Eurys nucem, XI, 119.

Delapsa est pinna, III, 118.

Delator amici, I, 33; III, 116. — quis? X, 70. — delatore multo plena et litora, IV, 48. — delatorum præmia, X, 87. *N.*

Delectant ai te alta nomina, VIII, 132, 137. — sunt quas delectent oscula mollia, VI, 367. — delectatur arena Samia, XVI, 6.

Delevit patriam titulumque senectus, V, 35. — delere praelia vigilata, VII, 27. — tabulas, XII, 123.

Deliberat de quo, VII, 162.

Delicias viduæ aspernatur adulter, IV, 4. — hominis! VI, 47. — carum panniculus bombycinus urit, VI, 260. — o delicias! XIII, 140. — usquead delicias votorum, X, 292.

Delinquere tantum, XIV, 233.

Delphinorum columnæ (in circo), VI, 590. — delphinis quanto major balæna, X, 14.

Delphis oracula cessant, VI, 555.

Delubri culmine, XIII, 69. — delubra ad sacra te vocantem præcedit, XIII, 107. — Camenarum, III, 13. — delubris imponite sarta, XII, 84.

Demens *Ægyptus*, XV, 1. — habetur, XI, 2. — o demens, ita servus homo est? VI, 222. — i, demens, et curro per Alpes, X, 166.

Dementia major omni damno membrorum, X, 233.

Demetrius cum molli hæmo mirabilis, III, 99.

Demissum a cælesti arce sensum traximus, XV, 146.

Democritus perpetuo risu pulmonem agitare solebat, X, 34.

Demosthenis eloquium ac famam optare, X, 114. — sævus illum exitus eripuit, X, 126 seq. *N.*

Densa oliva canet mons, XIV, 144. — cadavera, X, 186. — denso fascia libro, VI, 263. — densi radiant testudine tota sardoniches, VI, 381. — densæ tenebræ, XII, 18. — tabellæ, IX, 36. — densos corymbos tende, VI, 52. — densissima lectica, I, 120. — ruga, XIII, 215.

Dentem crucis imprime, IX, 134. — dente nondum omni renato, quum septimus annus transierit puerum, XIV, 11. — dentes obscuri fiant, VI, 145. — excussi, XVI, 10. — quos mittit porta Syenes, XI, 124. — den-

tibus cum paucis reverti liceat, III, 301. — anguis nascuntur legiones, XIV, 241. — apri majoris quando exspiravit aper? XV, 162.

Depastum vivaria piscem dicere, IV, 51.

Deponis amictus, I, 142. — crimem amati, III, 186. — deposuit bellua dentes, XI, 126. — vota, I, 133. — depositum non inficietur amicus, XIII, 60. — sacrum non reddit amicus, XIII, 16. — erit sospes tibi, XIII, 178. — retinere, XIII, 201.

Deprendere callebat primo morsu ostrea, IV, 142. — veram messem, VII, 112. — tormenta animi et gaudia, IX, 18. — deprensus Ravola, IX, 3. — deprensa hæc patent, VI, 640. — deprensus nihil est audacius, VI, 285.

Derideat rectus loripedem, II, 23.

Derisor plangentis populi Anubis, VI, 534.

Descendit aranea, XIV, 61. — in vallem, III, 17. — de curru, X, 282. — in cælum, VI, 622. — e cælo γυνῆς σταυρόν, XI, 27. — ad terram tremulo clune puella, XI, 164. — rectum funem, XIV, 266. — in amnem hibernum, VI, 522. — ad pugnam, VII, 173. — descendant statuæ, X, 58. — ad generum Cereris, X, 113.

Desertis vallibus, VII, 6.

Desiderat ulmos palmes, VIII, 78. — casulam et hædos, XI, 153.

Desiderio Bibulæ, VI, 142.

Desidia pisces effundit, IV, 44.

Designata gladii domini mors, IV, 96. *V. L.*

Desipis quod, inde est, VI, 612. Desisti nec ultra foviasti errorem, VIII, 164.

Desperanda tibi concordia socru salva, VI, 231.

Desperatio barbæ, VI, 367.

Despicit res exiguas, XI, 131. — despicis convivia cauda, V, 82. — despiciam illum jure, XI, 23. — despicias Rhodios, etc. VIII, 112. — non et contemnias, quod, etc. IX, 99. — illinc despiciat nos, I, 159.

Destinat hoc monstrum pontifici, IV, 45. — cui nubere Caesaris uxor, X, 331. — destinet sedem figere Cumis, III, 3.

Desunt homines, VI, 333. — deerat pisci patinae mensura, IV, 72. — defuit hoc unum Fabricio, ut memoraret, etc. IV, 128. — non illi, unde emeret, VII, 75. — deerit non, qui quaerat, IX, 112. — non mihi ultio, XVI, 18. — non unquam amator, II, 168; IX, 130. — qui spoliet te, III, 303. — desit ne qua indignatio, V, 120. — desint ne sarcula, III, 311. — decesset si Virgilio, etc. VII, 69.

Deteret exiguis aliquid, III, 24.

Deterges sancius rubra vulnera mappa, V, 27.

Deterior te, II, 22. — nec ille sonat, III, 90. — deterior hic, servis, IX, 121. — femina, X, 323. — deterius jam non est, quam, etc. XI, 50. — omnia tua per vestigia peccat, XIV, 53. — credas horrere, III, 7.

Detestabile monstrum, XV, 121. — exemplum, II, 48. — factum, XIII, 126.

Detulit; *vid. Deferat.*

Deucalion ex quo montem navigio adscendit, I, 81.

Deumcem habet Gillo, I, 40.

Deus si quis aut similis dia, V, 132. — unicis in aedícula, VIII, 111. — prandeat sibi quisque, XIII, 46. — quicumque adspexit nunc homines, ridet et odit, XV, 71. — dei pendentis effigiem ostendere, XI, 107. — dii rapuere homines formosos, V, 59. *N.* — inter homines versati in aureo saeculo, VI, 19, 20. *N.* — otiantur, ne-

que curant res humanas, VI, 394, 395; XIII, 86 sq. *N.* — di, majorum umbris tenuem terram... date, VII, 207. — di faciles evertere domos, X, 7, 8. — pro jucundis aptissima quaeque dabunt, etc. X, 349 seq. — nocte loquantur, VI, 531. — quando ad me venient, si curant cunctos punire nocentes? XIII, 100. — ridentur, et poetarum de iis fabulae vulgariaeque oecologiae, II, 31, 130 sq. IV, 34 sq. VI, 59; X, 314; XIII, 34 sq. 76 sq. 113 sq. XIV, 261. — deum Matris chorus, VI, 512. — deorum contemptor quis tunc hominum? etc. VI, 342 sq. *N.* — currus et equos faciesque adspicere, VII, 67. — quis, XV, 103. — genua incutere, X, 55. — quisquam huic servire vellet? X, 184. — nondum super nubes convivia, nec turba talis urgebat Atlanta, etc. XIII, 42 seq. — ira, ut sit magna, tamen certe lenta est, XIII, 100. — quemquam nec surdum, nec Tiresiam esse fatebere, XIII, 249. — Asianorum ornamenta, III, 218. — saxa haec et tela putant (fulmina), XIII, 231. — deos contemnere testes, XIII, 75. *N.* — non esse, et nullo mundum rectore regi credunt, XIII, 86 sq. — solos habendos credit uterque locus, quos ipse colit, XV, 38. — putat esse, XIII, 91. — contemnere creditur pauper, III, 146. — diis iratis frui, I, 49. — aequa potestas, IV, 71. — inferis sacra quaeque villa, pisciculi, ova, sal, liba, V, 85. *N.* — diis infernis Terraeque parenti sufficiunt Decii, VIII, 257. — adversis genitus, X, 129. — diis permittes expendere, quid conveniat nobis; illis notum, qui pueri qualisque futura sit uxor, X, 347, 353, et *N.* — malignis exaudita vota, X, 111. *N.* — officium vatibus peragentibus, XI, 113. — promissa animalia, XII, 2. — tantis digna victima, XII, 114. — auctoribus ultor erat Aga-

memnonides, VIII, 216. — *digna sententia*, XIV, 206. — *invidiam faciunt mala immeritis immissa*, XV, 122, 123. *N.* — *ignoscentibus ipsis*, III, 146.

Devehat alius aurum, I, 10. — *de- vectum Tiberi vinum*, VII, 121.

Deverticulo (non diverticulo) ab isto repetatur fabula, XV, 72, et *F. L.*

Deveæ redæ, IV, 118.

Devia rura, XIV, 75.

Devotus cliens, IX, 72.

Dexter; dextro pede concipis? X, 5.

Dextra seu dextera lævaque tenebat bipennem, VI, 658. — *si sonuit ferro*, VI, 560. — *librata effudit pendentia retia*, VIII, 204. — *illi jacebat bellua*, IV, 120. — *dextræ extinctæ non utile corpus*, III, 48. — *lapidem hunc valeant emittere*, XV, 67. — *dextram subeunte bacillo*, III, 28. — *cohibere memento*, V, 71. — *dextra computat annos*, X, 249.

Diadema Quirini, VIII, 259. — *hic pretium sceleris tulit, ille crucem*, XIII, 105. — *diadematè posito quum falcem sumeret Saturnus*, XIII, 39.

Diana pulchra, X, 292. — *Dianæ venatricis puellæ, per calamos pharetramque*, XIII, 80. *N.* — *Dianam nemo veneratur*, XV, 8. — *ad vestram me converte a Cumis*, III, 320.

Dicis juveni, XIV, 235. — *dicis nunquam aliud natura, aliud sapientia*, XIV, 321. — *Horatius*, VII, 62. — *dicunt vana chirographa*, XIII, 136. — *dicebat litus semel ad aspectu echini*, IV, 144. — *dicebat*, XII, 37; XIV, 180. — *dixit*, IV, 65, 119; VII, 214; VIII, 243. — *ille quem diximus*, XV, 113. — *dices olim*, XIV, 225. — *dicet libertus*, VI, 146. — *quis viduam fecerit*, VI, 405. — *mihi*, VIII, 162. — *non idem Chrysippus*, XIII, 184. — *dicam quid scapulis puerorum*, IX, 68. — *si dixeris, sestuo, sudat*, III, 103. — *dixerit qui ver-*

bum, I, 161. — *quidquid astrologus*, VI, 554. — *quis hunc generosum?* VIII, 30. — *quem judex*, XVI, 29. — *dic, aut accipe calcem*, III, 295. — *igitur quid?* etc. VI, 29, 280, 394; VII, 106; VIII, 55; IX, 54; X, 338; XI, 33; XIII, 33; XIV, 211. — *dicite vos*, VI, 265. — *dicas hic forsitan*, I, 150. — *vacua et plana omnia*, III, 96. — *felicia sæcula*, III, 312. — *quamquam hæc mollius Hæmo*, VI, 198. — *tintinnabula pulsari*, VI, 441. — *si sub judice, vidi*, VII, 13. — *dicat*, V, 130; VI, 308; VII, 233, 235; X, 216. — *diceret quid Pythagoras?* XV, 171. — *Sejanum plebs Augustum*, X, 76. — *dixisset si sic omnia*, X, 124. — *dicere ejus nomen non audeo*, I, 153. — *si tentes aliquid*, III, 297. — *pisceum fugitivum*, IV, 50. — *plurima*, V, 131. — *quod nolo*, VIII, 274. — *jus de mensura*, X, 101. — *si licet*, XI, 194. — *te miserum aude*, XIII, 161. — *mæchos*, XIV, 26. — *vix possis, quot, etc.* XIV, 150. — *vidi*, XVI, 30. — *dixisse pro- sit*, IV, 36. — *dictum feliciter*, II, 119. — *collem petunt*, III, 71. — *dicta mihi modo gens*, XV, 98. — *dictis ignoscat*, I, 154. — *factis dictis- que sanctus*, VIII, 24. — *dicta visu- que fœdum*, XIV, 44. — *pulcherrima*, XI, 56. — *dicturus rhetor*, I, 44. — *aliquid de Cattsia*, IV, 148. — *pro dabis libertate*, VII, 115. — *dicatur tarde venisse*, VI, 478. — *quidquid de Colchide*, VI, 643. — *facies dicetur, an ulcus?* VI, 473. — *dici Lodia sustinuit*, VI, 104. — *dicendi ge- nus*, VI, 449. — *copia*, X, 9. — *dicens chirographa vana*, XVI, 41. — *dicentem bene quis Basilum ferat*, VII, 147.

Dictatoris honore functus, XI, 87. — *cum dictatore*, VIII, 8.

Dictem puero coram aliis pultes, XI, 59. — *dictet Phalaris licet per-*

juria, VIII, 82. — dictare Celso principium atque locos paratæ, VI, 245. — dictante ceras pusillas matre, XIV, 29. — dictabitur heres, VI, 218. — dictata magistri omnia peragat, V, 122. — verba pertulit, VI, 391.

Diducit scopulos, X, 153. — rictum, X, 230. — vestem, XIII, 132. *V. L.* — sulcum arena, I, 157.

Dies longa quid contulit Priamo? X, 265. — quarta torret ægrum, IX, 17. — ipse pulchro distinguitur ordine rerum, I, 127. — quæ tam festa, ut cesset prodere furem? XIII, 23. — genialis iste agatur, IV, 67. — paucos consume dies, XIII, 160. — diem lætum hilaremque sentire, XV, 41. — impune consumpserit, I, 4. — ante diem, IX, 108. — promissit, VII, 84. — per totam cessare, XI, 183. — die natali dulcior hæc lux, XII, 1. — quid, faciant, VI, 475. — quaque, VII, 161. — uno, X, 224. — nocte dieque, XIII, 198; VII, 61; III, 305. — in die septenis horis odit illam, VI, 183. — dierum festorum majestas colitur, III, 172, 173. — paucorum vita, X, 343. — diebus sacris observandisque non abstinet uxor concubitu, VI, 536. — quinque continuis, XI, 206. — festis servare terga suis, XI, 83.

Differt vadimonia prætor, III, 213. — distulit mortem per tot sæcula, X, 249. — in tempora cœnæ alterius, XIV, 130. — dilata velut hoc sereno tempestas, XIII, 228. — dilatis curis, XI, 181.

Difficile est satiram non scribere, I, 30. — difficile haud est, perituram arcescere summam, XI, 17. — difficili crescente cibo, XIII, 213.

Diffundere patulas pelves, III, 277. — diffunditur haustu in plantas putens, III, 227. — diffusum consule capillato vinum, V, 30; XI, 159.

Digitum medium alicui ostendere seu porrigere, X, 53. *N.* — digito compesce labellum, I, 160. — pignus fortasse dedisti, VI, 27. — nudo mendicat Pollio, XI, 43. — uno scalpunt caput, IX, 133. — in digito clavus mihi militis hæret, III, 248. — Bero-nices adamas factus pretiosior, VI, 157. — annulus ferreus, XI, 129. — digitos habet vox blanda et nequam, VI, 197. — cristæ impressit callidus aliptes, VI, 422. — vatium semestri auro circumligat, VII, 89. — tanquam digitos suos, et ungues auctores noverit omnes, VII, 232. — digitis pressum in faciem extendere panem, II, 107. — a morte remotus quatuor, aut septem, XII, 58. — quibus illa premetur per somnum! XIV, 222. — sudantibus aurum æstivum ventilet, I, 28. — alienis pallida labra cibum accipiunt, X, 229. — ductis per terram aliquid de sanguine gustat, XV, 92. — a digitis gemmas ad pocula transfert, V, 44.

Dignatur lex Othonis, XIV, 324.

Dignoscere vera bona, X, 2.

Dignus qui mendicaret, IV, 117. — ut venias hederis, VII, 29. — morte, VIII, 85. — vera cruce, VIII, 188. — cyatho caloque, IX, 47. — his epulis et tali amico, V, 173. — equus versare molam, VIII, 67. — barba et capillis majorum, XVI, 31. — Meleagri ferro aper, V, 115. — arcana face, XV, 140. — sæva veraque Charybdi, XV, 17. — digna hæc lucerna Venusina, I, 51. — viro sententia, IV, 136. — forma supercilio, V, 62. — voto tuo femina, VI, 61. — nulla de gregibus tantis tibi videtur, VI, 161. — res titulo sepulcri, VI, 230. — facies quali tabella, X, 157. — tantis deis victima, XII, 114. — Tuscis libellis fides, XIII, 62. — templo vox, XIII, 205. — fama si-

nistra, XIV, 1. — sententia diis atque ipso Jove, XIV, 206. — fide, XV, 118. — supplicia, XV, 129. — dignum mulino corde Vagelli, XVI, 23. — stigmate, X, 183. — brevibus Gyaris aut carcere, I, 73. — tam longo ævo facinus, X, 255. — sitiente Pholo cratera mittere, XII, 45. — censoris ira, XIV, 50. — dignæ adeo pancæ contingere vittas Cereris, VI, 50. — dignior hostia vita, XIII, 235. — dignissima prorsus Florali matrona tuba, VI, 249. — dignissime bulla senior, XIII, 33.

Digredimur parati, XVI, 47.

Digressu amici confusus, III, 1.

Dilata; *vid.* Differt.

Diligit hunc Ælia, VI, 72. — quantum dilexit Menæceus Thebas, XIV, 240. — quis nunc diligitur nisi conscius? III, 49. — dilectæ matronæ, X, 318.

Diluvio magno cuncta arva teneri narrare, VI, 411.

Dimidium crus, XIII, 95. — tegimen, VI, 257. — dimidio brevior tegitis pars, V, 9. — ovo constructus cammarus, V, 84. — siluro, XIV, 132. — pluris vendere, XIV, 201. — Memnone, XV, 5. — dimidios vultus adspicere, XV, 57. — jam Curios ostendere, VIII, 4.

Dimitte citius, I, 125. — ligulas, V, 20. — dimittitur exsul ad axem Hyperboreum, VI, 470. — dimittente puellas lenone, VI, 127.

Dinoscere; *vid.* Dignoscere.

Diogenis, nudi cynici, dolia non ardent, XIV, 308 seq. *N.*

Diomedæ aves dicere, I, 53.

Diomedes Tydides quo percussit pondere coxam Æneæ, XV, 66. *N.*

Diphilus regnat, III, 120.

Direxit brachia, IV, 89.

Dirimente bellum Sabina, VI, 164.

— dirimi ceptum conjugium, IX, 79.

Diripiatur adulter, VI, 404.

Dirue attegias, castella, etc. XIV, 196. — diruta Alba, IV, 60.

Dirus Hannibal, VII, 161. — a ponte satelles, IV, 116. — dira feritas, XV, 32. — culpa, VIII, 119; XIII, 106. — persona, IV, 14. — egestas, XV, 96. — diri facti conscia mens, XIII, 193. — dira quidem, sed cognita multis, XII, 26. — passis veniam abnuere, XV, 104. — diris temporibus, IV, 80; X, 15.

Discedas si, tenet, VII, 50.

Discinxit Afros Marius, VIII, 120.

Discipulus Trypheri, XI, 137. — Philippi, XIII, 125. — discipuli tres in tabulam Syllæ dicant, II, 28. — custos præmordet ex hoc Acænonoëtus, VII, 218. — discipulum occidit senex, III, 117. — meliorem præsto magistro, XIV, 213. — discipulos quot inclinet Hamillus, X, 224.

Discit ab capella, V, 154. — tunc rustica Thymeles, VI, 66. — discunt hoc omnes ante alpha et beta puellæ, XIV, 209. — vita magistra, XIII, 22. — didicit jam dives avarus tantum admirari, VII, 30. — boletum condire, natantes mergere ficedulas, XIV, 9.

Discrimen nullum habendum est inter, etc. XIII, 118. — tanquam famæ agatur aut animæ, VI, 500. — partus subeunt, VI, 592. — discriminis genus aliud, XII, 24. — causas habuit, X, 139. — ultima præsidia, XII, 55. — causa, XIV, 290. — aliquid ponendum inter unguenta et corium, XIV, 203. — subiti et magni quidquid instat, VI, 520. — discrimine magno protegere causas, XI, 32. — quanto capitis constant, XIV, 258. — nec minimo sane refert, V, 123. — nullo alio vincis, VIII, 54. — discrimina quæ sint capitis et inguinis, VI, 301. — juvenum plurima, X, 196. — majora eum expectant, X, 311.

Discumbere jussus, V, 12. — *quam* coepit, VI, 434.

Discursus hominum, I, 86.

Discutienda ad saxa valent mala robora ficus, X, 145.

Disertos laudare, VII, 31.

Disjunge boves, V, 119.

Dispensatore armigero, I, 91.

Dispenso et tempero filum candelæ, III, 287. — dispensat qui, frangit sibi, VII, 219.

Dispersi inquisitores, IV, 48. — dispersos trahere, XV, 151.

Displicet auctori ipsi, quod malo exemplo committitur, XIII, 2. — Albani veteris senectus, XIII, 215. — atrium oculis, XIV, 65. — si fur displiceat Verri, II, 26. — displicuit natus tuus, VI, 495.

Disponere voces comitum, VII, 44. — avos porticiibus, VI, 163. — crimen, VI, 490. — dispositis hamis, XIV, 305.

Dissimilem sui vultum adspicere, X, 192. — rem causa facit, VIII, 216. — dissimiles veris speluncæ, III, 18. — illis dextræ, XV, 68.

Dissimulet, etsi pulsetur, XVI, 9. — ut dissimules, IX, 70.

Distat, quæ sidera te excipiant, VII, 194. — distet quantum ferrata ab arca sacculus, XI, 26. — distare nec humana carne suillam putant Judæi, XIV, 98. — distantia tenu rima omnia dicas, III, 97. — dogmata Stoica a Cynicis tunica, XIII, 122.

Distendere uterum, VI, 598. — lancem longo pectore, V, 80.

Distinxit nos Otho, III, 159. — distinguitur dies ordine, I, 127. — ille tabula uda, XIV, 289.

Distulit; *vid.* Differt.

Diu, IV, 51; V, 160; VI, 2; VIII, 86; X, 243; XIV, 37.

Diurni longi transversa, VI, 483.

Diversum iter vitæ, VII, 172. — diversa res est, XV, 94. — parte lec-

tis tabellis, XIII, 136. — multum illis, X, 3. — pericula noctis, III, 268. — movebit prælia, VI, 257. — diverso tempore, X, 263. — fato committunt eadem crimina, XIII, 104. — diversæ forte (al. diversa parte) quæ veniant sagittæ, VII, 156. — diversis partibus orbis, IV, 148.

Diverticulo; *vid.* Deverticulo.

Dives erit, magna dormit quæ tertia lecto, II, 60. — avarus, VII, 30. — tibi, pauper amicis, V, 113. — sit formosa, decens, dives, etc. VI, 162. — intolerabilius nihil quam femina dives, VI, 460. — qui fieri vult, et cito vult fieri, XIV, 176. — vehetur turba cedente, III, 239. — divitis ullum secretum esse putas? IX, 102. — orbi testamentum, VI, 548. — acres urticæ puellæ, etc. XI, 166. — Nili ostia, XIII, 27. — servi filius, III, 131. — divites ac nobiles se decere putant, quæ turpia sunt pauperibus, VIII, 181, 182; XI, 174 sq. *N.* — divitibus nunc nulla cœnandi voluptas, nisi, etc. XI, 120 sq. — nostris acceptissima gens Græca, III, 58. — responsa dabunt, VI, 585.

Dividuos Curios ostendere, VIII, 4. *N. L.*

Divina Philippica, X, 125. — carmina Codri, III, 207. — tomacula porci, X, 355. — divinorum capaces soli homines, XV, 144.

Divinat ut fanaticus, IV, 124.

Divinationum genera, VI, 511 seq. *N.*

Divitiæ vincant, I, 110. — molles frugerunt sæcula, VI, 300. — noxiæ, X, 12 seq. — prima fere vota, X, 24. — Narcissi, XIV, 329. — divitiarum majestas, I, 112. — divitias tot per tormenta coactas, XIV, 135. — omni crimine acquirere, XIV, 238.

Divortii formulæ, VI, 146. *N.*

— divortia primum Romæ interdicta, VI, 146. *N.*

Divorum rivalet (imperatores), VI, 115. — divum hominumque fidem clamore ciemus, XIII, 31. — antiquissime, Jane, VI, 393.

Dixit; *vid.* Dicis.

Do quod, accipe, VII, 165. — quid das, ut Cossum aliquando salutes? III, 184. — dat veniam corvis, II, 63. — furor ipse veniam, II, 19. — præcepta, XIII, 19. — libertatem, XIV, 230. — penas, III, 279. — trulla crepitu, III, 108. — cinædis ferre ceras ad moechum, XIV, 30. — damus veniam ibi fortunæ, XI, 174. — honores, facies, VIII, 70; X, 78. — dant proceres, VII, 90. — dabat si hostia novam carnem, XI 85. — deinde illa dedi, IX, 39. — dedisti civem patriæ, XIV, 70. — ipse scintillas ignis, XIV, 244. — fortasse pignus digito, VI, 27. — utile consilium, IX, 124. — dedit utrumque leto ingenii fons, X, 119. — natura portus, XII, 79. — hanc contagio labem et dabit in plures, II, 78. — tribus patruis aconita, I, 158. — quadringenta sestertia Gracchus, II, 117. — bis quingenta, VI, 137. — hunc olim, VI, 157. — hunc Agrippa sorori, VI, 158. — modum, VI, 359. — opera, VI, 383. — locum, VI, 542. — candida scrofa nomen Albæ, XII, 73. — lacrimas, XV, 133. — dedimus, quod famæ opponere possis, IX, 86. — consilium Syllæ, ut privatus dormiret, I, 16. — dederat Campania febres optandas Pompeio, X, 283. — dabo thura laribus, XII, 90. — dabit invidiosa solatia sanguis, XIII, 179. — in plures, II, 79. — liberos, III, 219. — pocula, V, 53. — affectus, VI, 214. — responsa, VI, 586. — quantum dabit acta legenti, VII, 104. — sibi dabit ipse rudem,

VII, 171. — vestigia in laqueum, XIII, 244. — jam semosum leporem, V, 166. — nemo, VII, 45. — histrio, quod non dant proceres, VII, 90. — vina puer, XI, 159. — convivium nostrum alios ludos, XI, 177. — hanc altaribus, XII, 119. — omnia breviter Pacuvio, XII, 125. — dabunt di' aptissima, X, 349. — responsa, VI, 585. — servis regna, VII, 201. — finem animæ non gladii, etc. X, 164. — dederit cur multa puellæ, II, 59. — hora quam dederit, VI, 581. — nemo Ciceroni ducentos numos, VII, 140. — quum Servilia numos, X, 319. — se tibi similem, XIV, 52. — det mandata, VI, 354. — daret ut tutos somnos fiducia collata, XV, 155. — quis daret historico, VII, 104. — dedisset utinam his potius nugis tota illa sævitie tempora, IV, 150. — da aliquid, quod titulis incidere possim, VIII, 68. — da nunc et volucrem, X, 43. — da spatium vitæ, da multos, Jupiter, aunos, X, 188. — da prætori, da deinde tribuno, I, 101. — veniam, V, 42. — Trebio, V, 135. — testem, III, 137; XVI, 29. — dare vela phaselis, XV, 127. — quod tibi ipse possis, X, 363. — epulum, III, 229. — majus quid nomina possunt? VI, 568. — libertos, VII, 43. — suam (faciem), X, 295. — partem, XIII, 187. — veniam, XV, 103. — mollissima corda, XV, 132. — signa, XV, 155. — daturus exempla magna, X, 49. — datur judex, XVI, 13. — si quando, V, 40. — muræna, V, 99. — vestris alveolis oleum illud, etc. V, 88. — quod pro prima nocte, VI, 204. — jus, XVI, 52. — debantur jugera, XIV, 163. — debetur mora parvula, X, 340. — tibi longum vitæ tempus, XIV, 158. — Æmilio, VII, 124. — vellus, XII, 4. — dabuntur decies centena, X, 335. — detur si similis permutatio, VI,

653. — dentur quæ tempora lucro, VI, 571. — si libera populo suffragia, VIII, 211. — darentur si qua sulfura, II, 157. — dari poma, V, 150. — data pœna hæc diu viventibus, X, 243. — fata ipsis quoque sepulcris, X, 146. — datum privigno venenum, VI, 134.

Doces declamare, VII, 150. — spoliare, XIV, 237. — docet rectum Sapientia, XIII, 189. — sœvire, XIV, 18. — votum insatiabile acquirendi, XIV, 125. — deducere lanam, VII, 224. — docuit Gallia caussidicos Britannos, XV, 111. — doceat quanti Chrysogonus, VII, 176. — docentis culpa, VII, 158. — doctus spectare lacunar, I, 56. — Palæmon, VII, 215. — docta nimis cupit videri, VI, 445.

Dociles sumus omnes imitandis turpibus, XIV, 40.

Docte componit fercula, VII, 184.

Doctoris Trypheri, etc. XI, 137.

Dogmata Stoica, XIII, 121.

Dolabella inde est, VIII, 105.

Dolabra munire castra, VIII, 248.

Dolato confusus ligno, XII, 57.

Dolet quidquid, exue, XI, 188. — flet, nec dolet, III, 102. — ut doleas, hoc agit, V, 157.

Dolia in alta deciderit serpens, VI, 431. — Cynici non ardent, XIV, 308. — quis plura linit victuro musto, IX, 58.

Dolo cœpta incendia, XIII, 146.

Dolor viri flagrantior æquo non debet esse, XIII, 12. — ille solus patriam fugientibus, caruisse anno Circensibus, XI, 52. — plus exigit interdum, quam lex ulla, X, 315. — doloris iusta caussa, IX, 90. — dolorem lateris pati, XIII, 229. — nemo fingit in hoc casu, XIII, 131. — lex dolori concessit, X, 315.

Domestica olim febris, IX, 17. — castra, X, 95. — exempla, XIV, 32. — tela seditioni, XV, 64.

Domineus et domini rex, V, 137. — frumenti, XIV, 293. — pretio si vincitur ullo, XIV, 145. — gestatur, VII, 179. — domini stomachus fervet vino ciboque, V, 49. — per Junonem, II, 98. — gladiis festinata mors, IV, 96. — cultris collum præbet, X, 269. — instantis virgamque tenentis vox, XIV, 63. — domino servatur panis tener, V, 71. — fertur aquilla, V, 81. — erit nullus, V, 92. — ponetur boletus, V, 147. — dominum in jus trahere, X, 88. — se fecisse unius laceratæ, est aliquid, III, 231. — ad dominum veterem debere reverti piscem, IV, 52. — ne pudeat dominum monstrare tabernæ, II, 42. — jubet feriri, VI, 417. — regemque salutatur, VIII, 161. — qui foderit, IX, 46. — domini tres casæ, unus vernula, XIV, 169. — saturi magnarum domuum, III, 72. — dominos mutare, VIII, 65. — spelunca quum clauderet, VI, 4. — in dominos crimen componere, IX, 111. — dominis Cirrhæ Nyseæque, VII, 64. — a talibus, XI, 42. — coram dominis consumitur pecunia, XI, 47. — domina sub hasta caput præbere venale, III, 33. — a domina factus spado... dormiat cum domina, VI, 376, 377. — dominæ vox, IX, 78. — femur, VI, 423. — dominam ferre potes? VI, 30. — domini ac reges patroni appellantur a clientibus, I, 136. *N.* — domini vocantur Imperatores et dii, ut deæ dominæ, IV, 70, 71, 96. *N.* — dominæ voce moveri, VI, 530. — inter dominas, VI, 323.

Domitianus calvus Nero, IV, 38. — Juliam fratris filiam corrumpit, eique mortis caussa fuit, coactæ conceptum abigere, II, 29 seq. *N.* — concilium Patrum habuit in Albano suo super rhombo pisce, IV, 28 et 154. — adulter tragico pollutus concubitu leges revocabat amaras omnibus, etc. II, 29 sq. IV, 12. — Minervæ in Albano

instituit sacerdotes Albanos seu Flaviales, II, 84 seq. — acerbus morum iudex idemque incestus, IV, 12. — ultimus Flavius laceravit semianimum orbem, IV, 37. — clades et pestis, IV, 84. — pontifex summus, IV, 46. — dominus ac deus appellari voluit, IV, 70, 71. — bella gessit cum Dacis, Catts, etc. IV, 147; VIII, 51. — tyrannus periit post eadem Lamiarum, et postquam cordonibus esse timendus coeperat, IV, 150 sq. — fovit poetas, VII, 1. — mares castrari vetuit, VI, 368. *N.* — *Ubique vid. Notas.*

Domit' ante pedes longum pone syrma Thyestæ, VIII, 228.

Domo; domat aere custodes, VI, 235. — domitum leonem emere, VII, 77. — domito monte, XI, 89. — domiti Batavi, VIII, 51. — domitos deduxit ad sua flagra Quirites, X, 109.

Domus tota una rheda componitur, III, 10. — plena libis genialibus, III, 187. — quanticumque, VII, 184. — secura patellas jam lavat, III, 261. — privata quid fecerit, VI, 114. — longe ferrata servire jubetur, VII, 41. — horrida ac veteres imitata Sabinas, X, 299. — qualis, tales cibi, XI, 99. — una sufficit nosse volenti mores hominum, XIII, 160. — optima paratur Soræ, III, 224. — magna Asturici, III, 212. — humilis non capit has nugas, XI, 169. — quæque maxima plena servis superbis, V, 66. — Cynici, XIV, 310. — Veneris, IV, 40. — præfectura non mitior Sicula aula, VI, 486. — vela pendentia, VI, 228. — clade semper renovata, X, 244. — dedecus, X, 342. — plena tunc omnis, VIII, 99. — nota, I, 7. — scire volunt secreta, III, 113. — immemor, VI, 85. — majore gemitu, XIII, 130. — incrementa, XIV, 259. — domi res angusta obstat virtutibus, III, 165. — res ampla, XII, 10. — fumus pa-

nisque, I, 120. — quando vult formosa videri, VI, 465. — pone lauros, X, 65. — si qua illi est nubilis Iphigenia, XII, 119. — licet plura videret fraga, XIII, 57. — quod non est et habet vicinua, ematur, VI, 152. — longa redimicula sumunt, II, 84. — multis res angusta, VI, 357. — natas, XI, 117. — domum pone, XI, 189. — reverti, XIV, 282. — domum repetam, XII, 87. — sanctam filius omni adspiciat sine labe, vitioque carentem, XIV, 69. — inde (mittentur), XIV, 148. — domuum magnarum viscera, III, 72. — domos permutat, VI, 225. — edificare, XV, 153. — totas evertere optantibus ipsis di faciles, X, 7. — parvas præbet spelunca, VI, 3. — abeunt, VI, 312. — domibus flammam parastis, VIII, 232. — in multis, IX, 80. — domibus clausis, III, 303. — altis, VI, 607. — cum prole domoque, XIII, 206.

Dona populorum, XIII, 149. — sua reddit labori, XVI, 57.

Donat Calvinæ tantum, III, 133. — vasa novissima athleticis, VI, 356. — ipsi vestes, VI, 519. — lumbos exhausti clientis jugeribus, IX, 59. — illi summas curules, X, 91. — unam civem Sibyllæ, III, 3. — donant arcana cylindros, II, 61. — donavit bona præsepibus, I, 59. — ignem terris Prometheus, XV, 86. — donabis nil unquam invita conjuge, VI, 212. — dones ista puellis, VI, 191. — donet qui amico, stultum esse, XIV, 235. — qui marmora, III, 215. — quod Quintillæ, habet, VII, 75. — donaret si tibi Deus quadringenta, V, 133. — dona Veneris marito hæc, VII, 25. — tibi gratam requiem, XI, 182. — quot donaverit urnas, VII, 236. — donare parati, IX, 49. — donandi gloria major olim habebatur et titulis et fascibus, V, 110. — donabitur, ne

pereat, IV, 55. — donanda crudis mustacea, VI, 203.

Donec, V, 121; VI, 484; X, 162; XIII, 158.

Dorica Ancon, IV, 40.

Dorida cultam palliolo agit comœdus, III, 94.

Dormis lex Julia? II, 37. — dormit quæ tertia magno lecto, dives erit, II, 60. — tecum pusio, VI, 34. — parvula in segmentatis cunis, VI, 89. — dormiet intus, III, 241. — dormiat ille spado cum domina, VI, 376. — dormiret ut privatus altum, consilium dedimus Syllæ, I, 17. — dormire securos jubet pendente ruina villicus, III, 196. — non aliter poterit, III, 281. — virum quum senserat uxor, VI, 116. — incipis ortu Luciferi, VIII, 11. — quem patitur corruptor, etc. I, 77. — dormitur minimum in lecto, in quo nupta jacet, VI, 269. — magnis opibus in urbe, III, 235.

Dormitat adulter? VI, 329.

Dorso ferre cohortes, XII, 109.

Dos ingens, non solennis, olim facere quadringenta sestertia, II, 117. *N.* VI, 137. *N.* X, 335. *N.* — dotem Cornicini dedit Gracchus, II, 117. — a dote veniunt sagittæ, VI, 139. — in dote numeras triumphos, VI, 169. — cum dote mortifera si limina subit, XIV, 221.

Drillopotæ qui, II, 95. *N.*

Drusus moribus esto, VIII, 21. — *Druso* vitalisque marinis eripient somnum, III, 238. — *Drusorum* alto stemmate tumes, VIII, 40.

Dubie non provocat, VI, 375. — nec dubie, XIV, 111.

Dubitas deducere, etc. III, 136; IV, 50; IX, 99, 110; XIII, 200. — non dubitant vendere sua funera, VIII, 194. — nec dubitabat argentum mittere, XII, 43. — i nunc, et dubita, VI, 306. — cur dubi-

tem, I, 103. — ne dubites, XV, 89. — an dubitet? XIII, 153. — quis dubitet, Senecam præferre Neroni? VIII, 212. — non dubitet Ladas optare locupletem podagram, XIII, 97.

Dubius haud furor, XIV, 136. — dubium ad nomen venit cum grandî codice, VII, 110. — nil, X, 82. — dubiam facientia carmina palmam, XI, 179. — dubia pro libertate, VII, 116; VIII, 263. — dubii ægri, XIII, 124. — dubiis sideribus, V, 22.

Ducentos numos nemo Ciceroni dederit, VII, 139.

Ducit ad scelus atque nefas purpura, XIV, 188. — uxorem, VI, 28. — livorem uva conspecta ab uva, II, 81. — præputia adulter, VI, 238. — sextarium de cœnophoro, VI, 428. — sortes, VI, 583. — sulcos in tenui pulvere, VII, 49. — mores teneros cœn pollice, VII, 237. — nemo habendum inter curas et seria, XI, 93. — niveam agnam reginæ, XII, 3. — ducunt pensa meliora Parcæ benigna manu, XII, 65. — ebur ad aras, XII, 112. — hos quoque felices, XIII, 20. — bracteolam de Castore, XIII, 152. — reliquos fugienda patrum vestigia, XIV, 36. — duxerat temetum, XV, 25. — duc in Capitolia bovem, X, 65. — ducat uxorem spado, I, 22. — ducere matris ubera, XII, 9. — ducendi (uxorem) nulla videtur causa, VI, 201. — ducitur funus, I, 146. — Sejanus unco, X, 66. — duceris planta, V, 125. — ducenda funera, X, 240. — ductus casus e medio fortunæ acervo, XIII, 10. — ducta Falerno ruga, XIII, 216. — ducti cæca cupidine, X, 351. — ductis per terram digitis, XV, 91.

Dudum vigilantibus, III, 129; III, 317; X, 334.

Duelli sero pœnitet, I, 169.

Dulcedine famæ succensus, VII, 39. — tanta captus, VII, 84.

Dulcis Hymettus, XIII, 185. — heres, VI, 38. — dulce caducum, IX, 88. — dulcior hæc lux natali die, XII, 1. — filia filio, V, 139.

Dum, Dummodo;—sibi nobilior videtur, VI, 176. — tubera mittas, V, 119. — tu sis similis Æacidæ, VIII, 269. — dum bibimus, dum sarta poscimus, obrepit senectus, IX, 128. — dum jacet, X, 86. — dum membra sufficiunt galeæ, dumque ardent sanguine, XI, 5, 6. — dummodo vel cæcus teneam nummos, XIII, 94. — non pereat, VII, 222. — *Conf.* I, 60; III, 10, 26, 27; V, 54, 94, 100, 101; VI, 429; VII, 233; VIII, 154; IX, 4; X, 340; XIV, 92, 95, 302; VII, 225.

Duo funera, IV, 109. — Anticatores, VI, 338. — sestertia sufficient, VII, 187. — fortis, IX, 142. — propter lintea, XIV, 22. — crura, XVI, 24. — duæ sorores, VI, 20. — duas tantum res anxius optat populus, X, 80. — pectora non admittentia curas, VII, 65. — duos post menses, V, 15. — tunc duos? VI, 641, 642. — sume duos equites, XIV, 326.

Durat nullius fibula, VI, 379. —

duret hæc in tempora, X, 254. — durate, IX, 69.

Durus Hannibal, VII, 161. *P. L.* — durum est conscendere navim, si jubeat conjux, VI, 98. — vinum, I, 69. *N.* — jam Bromium, VI, 377. — Catonem timere, XI, 90. — duri pastoris filius, XI, 151. — duri crassique coloris togæ, IX, 29. — duro cucullo, III, 170. — asere ferit, III, 245. — duræ manus, VI, 290. — per brachia setæ, II, 11. — duros rudentes gaudet tractare, VI, 102. — dura flagra, V, 172. — duris temporibus, IV, 80; X, 15. *P. L.* — durior pauperibus Romæ conatus, III, 165. — frons populi hujus, VIII, 189. — durius nil habet in se paupertas, III, 152.

Dux magnus, IV, 145. — ducis est occidere Galbam, II, 104. — indulgentia, VII, 21. — ipais hoc referre videtur, XVI, 58. — ducem luscum Gætula bellua portat, X, 158. — duce in summo quot libras invenies? X, 147. — duces consedere, VII, 115. — signa et castra movebant, VIII, 12. — ducibus ac primoribus, XV, 40. — paludatia, VI, 400. — nostris parere, XII, 108.

Duxit; *vid.* Ducit.

E pleno acervo tollatur, VI, 364. — cælo cecidit, II, 40. *Conf.* IX, 106; XI, 27; XIII, 10.

Ea, Eadem; *vid.* Is, Idem.

Eat; *vid.* Eo.

Ebrietas imago, VI, 304, 313. *N.*

Ebrius ac petulans, III, 278. — nondum, XV, 24. — ebria Venus, VI, 300.

Ebur Phidiacum, VIII, 103. — grande, etc. XI, 123. — illud ducatur ad aras, XII, 112. — eboris uncia

nobis est nulla, XI, 132. — pro ebore attonitus, XIV, 307.

Eburno sceptro surgit, X, 43. — eburnis localis custoditur, XIII, 139.

Ecce iterum Crispinus, IV, 1. — traditur viro, II, 129. — alius quanto porrexit murmure panem, V, 167. — movet tridentem, VIII, 203. — aliud genus discriminis, XII, 24. — dabit, V, 366. — chorus intrat, VI, 511.

Echini senel ad aspectu litus dicebat, IV, 143.

Echion citharædus, VI, 76.

Ediscere Judaicum jus, XIV, 101.

— minimas sordes, XIV, 124.

Edo (manduco); edit nil unquam libentius, XV, 88. — Claudius boletum uxoris, post quem nil amplius edit, V, 147, 148. — totum (cadaver) corrosis ossibus, XV, 80. — edendi usus nulli major fuit, IV, 239. — esse parati et sua membra, XV, 102.

Edo (produco, profero); edunt nunc munera, III, 36. — edam, si quis me consplat, XIV, 318. — cur libeat, I, 21. — ederet si mulier vitulum, II, 123. — ede, quid putes? III, 74. — ubi consistas, III, 296. — edere primos vagitus, VII, 195. — primos planctus, X, 261. — edita fundo ostrea, IV, 141.

Educatur terra homines nunc malos atque pusillos, XV, 70.

Educit secum asellas, VI, 469. — quos eduxit, quos genuit, X, 236.

Efferre maritos per famam et populum, I, 72. — laudibus, VI, 182. — gregem natorum, VI, 175. — sororem et patruos, VI, 567. — elatam credere nurum, XIV, 220.

Efficiunt omnes manipuli consensu magno, ut, XVI, 21. Vid. *V. L.* — effice summam, XIV, 323.

Effigies majorum habeant insignia vocis, VIII, 227. — sacri aurea cerco-pitheci, XV, 4. — nuda Dei, XI, 106. — inter vestras statuamque Vagelli nullum discrimen, XIII, 119. — ad quas non tantum meiere fas est, I, 131. — deæ longis siphonibus implent, VI, 310. — quo tot bellatorum, VIII, 9. — ante effigies majorum pone mores, VIII, 22.

Effodit saxum sacrum, XVI, 38.

Effugit cantus Siculos, IX, 150. — togam, XI, 204. — pudor ex urbe, XI, 55. — luctum, XIV, 157.

Effundit glacies rupta solibus pisces, IV, 43. — animi secreta, VI, 190.

II.

— dextra nequidquam retia, VIII, 205. — curas, X, 78. — imber lapides, XIII, 67. — habenas curriculo, XIV, 230. — pelves, III, 277. *V. L.* — offas patruo similes, II, 33. — bilem, V, 159. — effusis crinibus, VI, 164.

Egeriæ vallis et fons in luco Aricino, III, 12 seq. *N.*

Egeatas obsidionis, XV, 96.

Eget corpus aere, VII, 62. — Anticyra, XIII, 97. — curatoris, XIV, 288. — merces cognitione tribuni, VII, 229. — egent sensus prona et terram spectantia, XV, 147. — egentis seu egentii fato vivere, XIV, 137. *V. L.*

Egnatius Celer philosophus delator Baræ, I, 33. *N.* III, 116.

Ego semper auditor tantum? I, 1. — ego, I, 51, 52, 80, 102, 108; II, 16, 21; III, 5, 81, 289, 321; VI, 452, 629; VIII, 38, 45; IX, 76, 139, 147; XI, 23; XIV, 224. — mihi, I, 3, 7; II, 133; III, 248, 295, 317; IV, 1; VI, 283, 393, 454; VIII, 23, 38, 55, 141, 162; IX, 1, 27, 77, 125, 139, 145; X, 68, 226; XI, 60, 193; XII, 1; XIV, 153; XV, 98; XVI, 18, 37. — mi fuit obvinus, X, 82. — me, III, 46, 81, 286, 320; VIII, 125, 187; IX, 83, 87, 143, 148; X, 122; XI, 130; XIII, 102; XIV, 154, 317; XVI, 3. — nos agimus, II, 51. — nos, I, 15, 112, 159; III, 75, 159, 193; V, 168; VIII, 162; IX, 5; XIII, 31, etc. — nostri memor, III, 318. — nobis, II, 121; III, 72, 126, 243; VI, 147; VIII, 70; IX, 115; X, 348; XI, 131; XIV, 40, 187; XV, 149. — nobiscum, I, 101.

Egregius civis, VIII, 28. — coenat, XI, 12. — fons, XII, 41. — vates, VII, 53. — artifex acquirendi, XIV, 115. — egregii corporis filius, X, 296. — egregium sanctumque virum si cerno, etc. XIII, 64. — egregiam

32

volutatē monstro, XIV, 256. —
egregios vis certe equites, X, 95. —
egregias Lateranorum ædes obsidet,
X, 17.

Egressa uxor prima luce, XI, 184.
— egressi finem legemque, VI, 635.

Ejectum ruborem de fronte recepit,
XIII, 242. — ejectionis Camenis, III, 16.

Elapsū ex vivariis piscem dicere,
IV, 52.

Electræ jugulo se non pollnit
Orestes, VIII, 218.

Electrum; pro electro attonitus,
XIV, 307. *Conf.* V, 38. *N.*

Elegos impune recitaverit, I, 4.

Elemento (igni) gratulor, XV, 86.
— elementa vitiorum, XIV, 123. —
per omnia quærunť gustus, XI, 14.
— elementis paribus, XIV, 17.

Elenchos magnos auribus extensis
commisit, VI, 459.

Elephanti non venales Romæ, XII,
102. — furva gente petit arboribus
Rutulis et Turni agro pascuntur, XII,
104 sq. *N.* — albi et maximi in India,
X, 150; XI, 123 sq. *N.* — eorum
grande ebur dentibus ex illis, quos
mittit porta, Syenes, et Mauri et In-
dus, XI, 123 seq. *N.*

Eliceret cui non risum? VII, 212.

Elige, quidnam putes, X, 329.

Elisæ seu Elisæ perituræ igno-
scere, VI, 435.

Elixi vervecis labra, III, 294. —
nati sinciput, XIII, 85.

Eloquium vocale nequit canoris mo-
dis, VII, 19. — Demosthenis, X, 114.
— eloquio perit orator, X, 118. —
fidimus? VII, 139.

Elpenora grunnisse crediderim,
XV, 22.

Elusus creditor, XI, 9.

Eluviem siccandam conducere fa-
cile est, III, 32.

Elvinam Cererem, III, 320. *F. L.*
et *N.*

Emblemata poculorum, I, 76. *N.*

Emendat hæc servulus semodio
scobis, XIV, 67. *F. L.*

Emergunt haud facile, quorum
virtutibus obstat res angusta domi,
III, 164. — emergere se ex malis,
X, 56. *N.*

Emerita cesset acu, VI, 498.

Eminus minatur hostile, VII, 128.

Emis unde hæc? II, 41. — emit
Aristotelem, II, 6. — ædes, IV, 7. —

mullum sex millibus, IV, 15. — sibi,
IV, 22. — quod captator Lenas, V, 98.

— eme quod Mithridates composuit,
XIV, 252. — emeret leonem, VII,

76. — emere quis auderet? IV, 47.

— empturus pueros, etc. VII, 133. —

emittit libertas, VI, 140. — quod domi

non est et habet vicinus, VI, 152. —

emi fortasse minoris potuit piscator

quam piscis, IV, 26. — plaris, XI,

16. — emittit quidquid, VI, 466. —

nihil, hæc si nolet, emetur, VI, 213.

— quum piscis emetur, XI, 36. —

emptus tot millibus puer, V, 60. —

emptos calices porrigit puer, XI, 145.

— emendus miseris ignis, I, 134. —

erit alter puer, IX, 66.

Emittere lapidem, XV, 67.

Emolumenta laborum nulla, III,

22. — sacramentorum, XVI, 35.

Emptor veneni, VIII, 17. — cal-
lidus Olynthi, XII, 47.

Emundat hæc servulus semodio sco-
bis, XIV, 67.

Emungeris sæpe, VI, 147.

En animam et mentem, VI, 531.

— habitum, II, 72. — cui tu mittas

succina grandia, IX, 50.

Enceladi gremio quis affert quan-
tum? etc. VII, 215.

Endoperator Romanus et barbarus,

X, 138. — ipse quales epulas glutissæ

putatur, IV, 29.

Endromiden accipit, III, 103. —

Tyriam quis nescit? VI, 246.

Endymion tuus, X, 318.

Enim (enimvero) hujus stat currus

aheneus, VII, 125. *V. L.* — nec enim, neque enim (etiam), I, 89; XI, 30. *N. Vid. I*, 48; II, 8, 65; III, 15, 132, 208; IV, 41; V, 163; VI, 179, 196, 530; VII, 2; VIII, 29, 72, 201, 220, 257; IX, 22, 84, 110, 126; X, 4, 141; XI, 2, 38; XII, 115; XIII, 98, 202, 234; XIV, 73, 109; XV, 26, 97, etc.

Ennosigæum vinxerat compedibus Xerxes, X, 182.

Ense velut stricto, I, 165.

Enthymema curvum seu curtum torqueat sermone rotato, VI, 450.

Es; it nova nec tristis fabula per cunctas cœnas, I, 145. — ibat non melior vultu, IV, 104. — ad cœnam intestatus, III, 274. — sanguis, XII, 14. — ad has epulas solito maturius, XI, 88. — ibit ad *Ægypti* finem, VI, 527. — pariter, VI, 576. — in cœlum, si iusseris, *Græculus* esuriens, III, 78. — eat discrimen in tunicas, VI, 521. — i nunc et dubita, VI, 306; X, 310; XII, 57. — i, demens, et sævas curre per Alpes, X, 166. — ite, profanæ, II, 89. — quibus grata est, etc. III, 66. — pueri, XII, 83. — ire illam viam pergere, XIV, 122. — illuc proponimus, III, 25. — præcipitem iubest, III, 128. — contrarius vitæ priori videris, IX, 21. — parat curvis unguibus, VIII, 130. — isse *Niphatem* in populos narrat, VI, 409. — euntem in prælia turrim ferre, XII, 110. — itur ad casum tabulæ, I, 89. — ad *Atridem*, IV, 65. — eundum est, III, 316.

Ephebum forme nullas castravit tyrannus, X, 306. — *ephebis* cunctis mollior, II, 164.

Ἐπιδαμναι, IX, 37.

Ephemeridas tritas cernis, VI, 574.

Epicurus lætus plantaribus exigui horti, XIII, 122; XIV, 319.

Epimenia seu *epimènia*, *epimènia*, *epimènia* *Maurorum* bulbi, VII, 120. *Vid. V. L.*

Epiredia collo trahunt, VIII, 66.

Epistola tanquam anxia venisset præcipiti pinna, IV, 149. — verbosa et grandis venit a *Capreis*, X, 71. — *Veneris* si nos commendet *Marti*, XVI, 5.

Eponam jurat solam et facies ad præsepia pictas, VIII, 157.

Epota flumina, X, 177.

Eppia; *vid. Hippia*.

Epulas quales glutisse putamus ipsum? IV, 28. — ad has solito maturius ibat consul, XI, 88. — epulis his dignus, V, 173.

Epulum dare centum unde possis *Pythagoreis*, III, 229.

Equæ partus tanti, VI, 626. — equarum grex parvus, VIII, 108.

Eques municipalis, VIII, 238. — verna, IX, 10. — jacet in servi complexibus, aut equitis, VI, 279. — equites *Asiani*, *Cappadoce*s et *Bithyni*, VII, 14, 15. — egregii, X, 95. — duos sume, XIV, 326. — equitum principes, IV, 32. — cum sanguine mixtos patres lacerat, VI, 625. — cum dictatore magistros, VIII, 8. — census, III, 155; XIV, 323 sq. *N.*

Equestri de pulvino, III, 154. — censu, III, 155; XIV, 323 sq. *N.*

Equitant in vices, VI, 311.

Equus gauderet phaleris, XI, 103. — equum sic laudamus volucrum, etc. VIII, 58. — equos flexit per hunc campum, I, 20. — deorum adspicere, VII, 67.

Erepet genibus cruentis totum agrum, VI, 526.

Erga filiolum tristibus medicis, VI, 389.

Ergastula tota, VI, 151. — *Tusca*, VIII, 180. — inscripta, XIV, 24.

Ergo impune mihi recitaverit ille, I, 3. — nil optabant homines, X, 346. — et nos manum ferulæ subduximus, I, 15. — *Vid. I*, 109, 158, 168; II, 15, 131; III, 104, 276, 281, 318; IV, 55, 73; V, 15, 97, 158; VI, 175,

224, 371, 432, 532; VII, 171; VIII, 36, 67, 208; IX, 82, 101, 114; X, 54, 103, 159, 310; XI, 17, 21, 99, 129; XII, 126; XIII, 204; XIV, 64, 79, 92, 244, 323; XV, 62, 71, 134, 171; XVI, 22, 54.

Erigit nudum vultum ad spectacula, VIII, 206. — villas, I, 94. — nullas numorum ereximus aras, I, 114. — crexit ad hoc se endoperator Romanus, etc. X, 139. — janua longos ramos, XII, 91. — erectum ligonem referens, XI, 89. — erecta planta consurgit ad oscula, VI, 507. — erectas in terga sudes cernis, IV, 128.

Erimarchus (Hermarcus, Erimanthus), III, 120.

Erinnys qualis confundat Rutulum, VII, 68.

Eriphylæ tibi occurrent multæ, VI, 655.

Eripuit illum sævus exitus, X, 127. — quando fortior leo vitam leoni? XV, 161. — eripient convicia somnum Druso, III, 238. — quum eripiat Pansa, quidquid tibi Natta reliquit, VIII, 95. — eripietur pater armenti, VIII, 109.

Errat per puppim, VI, 101.

Erroris nebula, X, 4. — errorem fovisti, VIII, 165. — errores omnes exiit, XIII, 188. — erroribus modicis æquos mores præcipit, XIV, 15.

Erubuit hæc, ceu fastidita, repulso, X, 326.

Eruca tu tibi tunc places (al. uruca, huruca, cnrruca), VI, 276. — erucis inprime dentem, IX, 134.

Escaria mille, XII, 46.

Esquilias petunt, III, 71. — gelidas cucurri, V, 78. — a ferventi migrare Sabura, XI, 51.

Eseda Britannia ac Belgica, IV, 126. *N.*

Esurit Statius, nisi, VII, 87. — esuriens Græculus in cælum, jussoria, ibid, III, 78. — Clio, VII, 7. —

ramus *Pisææ* olivæ, XIII, 99. — ipse quoque, XIV, 127.

Et, copula sæpe omiassa, IV, 63. *V. L.* — *Vid.* I, 6, 8, 13, 15, et alibi passim.

Et pro etiam, VIII, 61, 88, 117.

Etenim, VIII, 110; XIV, 38; XVI, 4.

Etiam, II, 69; V, 91; VI, 192; VIII, 186; IX, 26; XI, 36, 92; XII, 38; XIV, 161.

Etruscum aurum, V, 164.

Etsi, I, 113; XII, 119.

Euganea mollior agna, VIII, 15.

Euhoe, VII, 62. *V. L.*

Eumenidum vultu terretur et igni, XIV, 285.

Euncho Bromium committere, VI, 378. — eunuchum se ipse facit Castor, XII, 35. — eunuchi imbellēs eas delectant, VI, 366.

Euoë quum dicit Horatius, satur est, VII, 62.

Euphranoris aliquid præclarum, III, 217.

Euphraten petit juvenis, VIII, 51. — ad Euphraten natus, I, 104.

Europen vocamus parvam extortamque puellam, VIII, 34.

Eurus dejecerat nucem, XI, 119. — in Eurum sævire flagellis, X, 180. — Euro valentius fatum, XII, 63. — Euros submovet pellibus inversis, XIV, 186.

Euryalum mirmillonem exprimat, VI, 81.

Evadit solers Ulixes per aciem Polyphemi, IX, 65. — Libitinam æger, XII, 122. — damno testiculorum, XII, 35. — evasisse cur hos putes, XIII, 193. — evasi fulguris ictum, XII, 18.

Evandrum habebis, conviva, venis Tirynthius, XI, 61.

Evehit in cælum, I, 38.

Eventum panni, XI, 196.

Evertit quid Crassos? X, 108. —

EXC

— domos totas, X, 7. — evertentibus undis alternum puppis latus, XII, 31. — eversum fudit super agmina montem, III, 258. — eversa vidit omnia, X, 266. — eversis urbibus, XI, 101.

Ex quo, VI, 294; X, 77; I, 81; XIV, 261. — ex nobis geniti, XIV, 40. *Conf.* II, 36; III, 139; IV, 134; V, 134; VI, 45; VII, 216; IX, 83; X, 39, 63; XI, 55, 117, 124, 132; XIII, 24; XIV, 204.

Exæquet montibus aurum, nec amet quemquam, etc. XII, 130.

Exagitare qua Tisiphone, quibus colubris, dic, VI, 29. — exagitata procul femina, II, 88.

Examen apium, XIII, 68.

Exanimante tuba, I, 169. *V. L.*

Exanimes primo murmure cæli, XIII, 224.

Exarsit forma, VI, 103.

Exaudiet vix cornicines, X, 214.

— exaudita numinibus vota, X, 111.

Excanduit Cressa, X, 327.

Excelsi ministri, V, 83. — excelsæ turris tabulata, X, 106.

Excerpte inde, quod securus ames, VI, 62.

Excidet de temone, IV, 127.

Excipit illa famam, VI, 409. — Cimbros et summa pericula rerum, VIII, 250. — intrantes blanda, VI, 125. — excipiant quæ sidera te, VII, 195. — excipiet me tironem porta, XVI, 3. — excipitur cachinno, XI, 3.

Excitat foculum bucca, III, 262. — pater juvenem, XIV, 191. — vox blanda inguen, VI, 196.

Exclamas miser, ut Stentor vel Gradivus Homericus, XIII, 112. — exclamat, unde venis, III, 292. — exclamare summum dominæ femur coegit alyptes, VI, 423. — libet, quod populus clamat, VIII, 29.

Excludetur amicus, VI, 214. — exclusi patres, IV, 64.

EXI

501

Excudere gladios, XV, 168. *V. L.*

Excusat tale, XV, 115. — excusatos amicos excusemus, XVI, 28.

Excultas verum, VI, 143. — excussos dentes ostendere, XVI, 10.

Exemplum miserabile cibi, XV 98. — detestabile, II, 48. — rarum ac memorabile magni gutturis, II, 114. — vitæ a cornice secundæ, X, 247. — quod produxerit feritas nostro ævo, XV, 32. — exemplo malo quodcumque committitur, displicet ipsi auctori, XIII, 1. — exempla hæc para felicibus, IX, 135. — magna daturus monstrat, X, 49. — novorum fatorum, VII, 189. — domestica vitiorum velocius et citius nos corrumpunt, XIV, 32. — nulla beati pauperis esse putat, XIV, 120. — exemplis adeo fœdis adeoque pudendis utimur, VIII, 183. — acribus videor te cludere, XIV, 322.

Exeo nulli comes, III, 47. — exit talibus a dominis post cuncta novissimus annulus, XI, 42. — exeat, si pudor est, III, 153. — exi horrendum intonat, VI, 484. — dicit libertus, VI, 146. — exire iubentur proceres, IV, 144.

Exercere avaritiam inviti iubentur juvenes, XIV, 108. — acies, XV, 60. — artes, XV, 145.

Exercitibus præponere, X, 92.

Exhalasset animam, X, 281.

Exhausta arca, VI, 363. — ossa regum vacuis medullis, VIII, 90. — exhausti clientis lumbos donare iugibus, IX, 59.

Exhorruit mortem, VIII, 195.

Exigit a te munuscula, VI, 35. — dolor interdum plus, X, 314. — exigit, ut, etc. VII, 237; XIII, 36. — poenas, X, 84, 187, 313.

Exiguus diervus, X, 205. — cibus, XIV, 307. — exiguæ ofellæ, XI, 144. — exigui horti, XIII, 123. — ruris

farra, XIV, 155. — animi voluptas ultio, XIII, 190. — exiguam partem cenæ putemus, IV, 30. — particulam malorum ferre, XIII, 13. — exiguum de veneno, III, 123. — exigua patella cœna feralis, V, 85. — summa vendet perjuriam, XIV, 219. — exiguas res despicit, XI, 131. — exiguis aliquid deterere, III, 24. — tabulis beatus, I, 68. — pretiis mutare dominos, VIII, 66.

Eximie cœnat, XI, 1.

Eximini citharœdas, X, 211.

Exitus si nullus placet de multis, VI, 33. — sævus illum eripuit, X, 127. — hic est Tongilli, VII, 129. — Carrinatis, VII, 204. — quis est (Hannibalis)? X, 159. — ille utcumque hominis, X, 271. — quis te manet? XI, 39.

Exodium notum redit ad pulpita, III, 175. — exodio Atellanæ risum movet urbicus, VI, 71.

Exorabile numen, XIII, 102.

Exorare Lares thure, farre et corona, IX, 138. — exorata solet concidere loris vicinos, VI, 415.

Exornent ceræ atria, VIII, 19.

Expavere frigus, VI, 361.

Expeditam promptius quot amaverit Hippiam mœchos, X, 220.

Expende Hannibalem, X, 147. — expendere permittes ipsis numinibus, quid conveniat nobis, X, 347.

Experiar, quid concedatur, I, 170. — numquid, etc. XI, 56. — fortasse exorabile numen, XIII, 103.

Expict annum, VI, 521.

Explicat se angustum, XII, 55.

Expositum qui nihil soleat deducere, vates, VII, 54. — expositi infantes, VI, 602 seq. *N.*

Exprimat nobilis infans mirmillonem conopeo, VI, 81.

Exquilæ; vid. *Esquilæ*.

Exsequiarum pompa, I, 72. *N.* *Conf. Funus.*

Exsilium et carcer, X, 276. — in exsilium fugit, X, 160.

Exsistunt, qui promittant, XII, 101. — exstiterint vestigia, VI, 15.

Exsorbet fletum labellis, VI, 277. — quot viros Maura, X, 223.

Exspectas, ut, VI, 75, 239; XI, 162; XIV, 25. — expectat cespes festus animalia deis promissa, XII, 3.

— serenum, VII, 180. — creditor hos, XI, 10. — expectant quem majora discrimina, X, 311. — quid, quos, etc.

II, 115. — opsonia, IV, 64. *P. L.* — expectes eadem a summo minimoque poeta, I, 14. — nil tale, IV, 22. — expectent tribuini, I, 109.

— expectare libet, quis impendat, etc. XII, 95. — colus tardas, XIV, 249. — focos, XV, 83. — expectate cicadas, IX, 69. — expectantibus illam lacrymis, VI, 273. — expectandus erit annus, XVI, 42. — expectanda aliunde præsidia, VII, 22. — expectatur in hortis, VI, 488. — expectata diu provincia, VIII, 87. — expectatos ac jussos crescere primum testiculos... rupit Heliodorus, VI, 371.

Exspiravit quando aper dentibus apri? XV, 162.

Exspuit vina, XIII, 214.

Exstinctus passer, Cynthia, VI, 8. — tempore diverso, X, 263. — tota cum prole domoque, XIII, 206. — extinctæ dextræ corpus non utile, III, 48. — extinguendus rapitur miser, X, 332.

Exstat minor sacrilegus, XIII, 150. — exstiterant vestigia, VI, 15. — exstantem in curribus prætorem si vidisset, X, 37. — signis cratera debent criminibus, I, 76. *P. L.*

Exsucta ossa regum vacuis medullis, VIII, 90.

Exsul Marius ab octava bibit et fruitur dis iratis, I, 49. — Hyperboreum si dimittatur ad æmper, VI, 470. — sæpius mathematicus, VI, 557. —

EXT

exsulibus tyrannis, VIII, 261. — magnis frequentes scopulos patietur, XIII, 247.

Exsultat victoria rauco Circo, VIII, 58. — exsultare te reor, XV, 87.

Exsuperans cuncta patrimonia census, X, 13.

Exsurgit mensa geminis lucernis, VI, 305.

Extat catelli rimatur haruspex, VI, 551. — vovere sacellis, X, 355.

Extendit comas, VI, 495. — labellum summa, XIV, 325. — extendere panem digitis, II, 107. — gladios, XV, 168. *V. L.* — extenditur magis sexus alter, XI, 167. — extensum funem quatit hostia, XII, 5. — extentis auribus mulier magnos commisit elenchos, VI, 459. — vestibus

EXU

503

prora miserabilis cucurrit, XII, 68.

Extollit Fortuna ex humili ad magna fastigia rerum, III, 40.

Extorquebis ocius illud, ut, etc. VI, 54. — extortam puellam Euro-pen vocamus, VIII, 33.

Extra pocula stantem caprum debent criminibus, I, 76. — vallum ne miles litiget, XVI, 16. — communia te ponendum censes, XIII, 140.

Extremum spatium vitæ, X, 358. — extrema in parte sedentes, VII, 43. — extremi casus, XV, 96.

Extundere gladios, XV, 168.

Exundans fons ingenii, X, 119.

Exuit alas Dædalus, III, 25. — errores, XIII, 188. — ornatum, X, 320. — quidquid dolet, XI, 188.

Exuvie bellorum, X, 133.

FAB

Fabas ventri non indulsit Pythagoras, XV, 174. *N.*

Faber nemo sederet mediæ noctis ab hora, VII, 223. — volans, I, 54. — fabri primi nescierint gladios extendere, XV, 168. — sandapilarum, VIII, 175. — fabris his crescunt patrimonia, XIV, 116.

Fabius quis nunc erit? VII, 95. — natus in Herculeo lare cur magna gaudeat ara, si cupidus, etc. VIII, 14. — *Fabii* Gurgitis neptes, VI, 266. — *Fabios*, XI, 91. — timere planipedes audit, VIII, 191. — *Fabiis* generosior, II, 146.

Fabratiæ domus optima paratur, III, 224.

Fabricius recte scribitur, non *Fabritius*, II, 154. *V. L.* — quid sentiret et *Curius*, II, 154; VI, 82. *N.* — censor quæ notet, IX, 142. — *Fabricio* defuit, IV, 129. — *Fabricios*, *Fabios* timere, etc. XI, 91.

FAC

Fabula nova nec tristis it, seu sit per cœnas, I, 145. — repetatur a deverticulo, XV, 72. — fabulæ togatæ, palliatæ et prætextatæ, I, 3. *N.* — a poetis venduntur munerariis et histrionibus, VII, 8. *N.* — fabulæ comparatur vita, XIV, 262. *N.*

Fabulla mœcha, II, 68. *V. L.*

Facetus joco mordente, IX, 10.

Facies, non uxor amatur, VI, 143. — scorti vestiti placet tibi, III, 135. — dicetur, an ulcus? VI, 473. — inde sumit utrumque habitum, IX, 20. — fœda adspæctu ridendaque multo pane tunc, VI, 462. — reverenda obsceno minori, VI, 513. — tua computat annos, VI, 199. — una senum, etc. X, 198. — faciem contundere palma, XIII, 128. — prius inspicit, I, 97. — deformis amici cervicibus æquat Herculis, III, 87. — *Neptuni* radit, XIII, 151. — linit, VI, 481. — non abscondit galea, VIII, 203. *V. L.* — optari

vetat Lucretia, X, 293. — in faciem cubat, III, 280. — extendere panem, II, 107. — o qualis facies, X, 157. — a facie jactare manus, III, 106. — in facie eorum miseræ magnæque amicitiae pallor sedebat, IV, 74. — non hæret gutta sanguinis, XI, 54. — multa deformia, VI, 107. — facie majoris census vivere, VII, 137. — hac non erat miserabilior Pollio, IX, 6. — recta loqui, VI, 401. — in facie offa, XVI, 11. — ex secunda Sejani toto orbe fiunt urceoli, X, 63. — facies deorum adspicere, VII, 67. — olida ad præsepia pietas jurat, VIII, 157. — in minutas et titulos concisum argentum, XIV, 291. — alias et vultus dimidios adspiceres, XV, 57. — multas cito pingit, IX, 146.

Facile non emergunt, III, 164.

Facilis cuivis rigidi censura cachinni, X, 31. — victoria de madidis, XV, 47. — facile quis est ædem conducere, etc. III, 31. — est, barbato imponere regi, IV, 103. — et pronum est, agere, etc. IX, 43; XIII, 75. — facilem aurem præbere, V, 107. — in aurem stillavit, III, 122. — facili patnerunt cardiue valvæ, IV, 63. — facili cui plurima palma fervet (equo), VIII, 58. — haustu diffunditur puteus, III, 227. — faciles dii, X, 8.

Facinus libidinis nullum et crimen abest, VI, 295. — et crimen capilli flexi, VI, 493. — majoris abollæ, III, 115. — quod dignum tam longo admiserit ævo, X, 255. — ipsa peregi, VI, 640. — an hoc illi suaderet Apollo, XIII, 203. — narraret Ulyxes, XV, 14.

Facit indignatio versum, I, 79. — præfectos Pelopea, VII, 92. — nidos arbore, XIV, 80. — injuria agros venales, XIV, 151. — somnum clausa lectica fenestra, III, 242. — quod ille, sciet, IX, 107. — se ipse eunu-

chum Castor, XII, 35. — navem minorem, XII, 56. — ut sit, XIV, 71. — quosdam rumores, VI, 409. — se lautum atque beatum falso, I, 68. — ridiculos homines paupertas, III, 153. — se dominum unius lacertæ, III, 231. — somnum quibusdam rixa, III, 282. — hæc non Apicius, IV, 23. — tutos Afros a serpentibus, V, 91. — uxor sterilis amicum carum, V, 140. — hoc illos Hyacinthos, VI, 110. — graviora, VI, 134. — quod deferat ipse, VI, 552. — carmina, VII, 28. — versus, VII, 38. — urbem lætam, VII, 83. — quid Nero, VIII, 223. — nil mensura longi nervi, IX, 34. — amicos sportula, X, 46. — palmam dubiam, XI, 179. — patrimonium, XII, 50. — grande operæ pretium, XII, 127. — ira nocentem hunc sexum, VI, 647. — sana scelus ingens, VI, 652. — templa avus, VIII, 143. — vatem animus anxietate carens, VII, 57. — vultum cera, VII, 238. — caussa rem dissimilem, VIII, 214. — quale facit, II, 57. — steriles, VI, 596. — nullus populus, XV, 31. — facimus nos te, Fortuna, deam, X, 366; XIV, 316. — faciunt quid stemmata? VIII, 1. — irati vadimonia, III, 299. — nil pneri, VI, 173. — non illi, quos vicimus, quæ nunc sunt populi victoris in urbe, II, 162. — hi plura, II, 45. — ora incerta, XV, 137. — feci, clamat Pontia, VI, 638. — quod nec fecit Cleopatra, II, 109. — te participem secreti, III, 52. — fecimus et nos hæc juvenes, VIII, 163. — quid Romæ faciam? III, 41. — faciet quid tibi resinata juvenitus? VIII, 115. — facient quid nos alii, quum tu multicia sumas, II, 66. — quid facient comites, I, 119. — eadem facient minores, I, 148. — cenas majores, V, 117. — facias quid, talem sortitus servum? VIII, 179. — pejora, XIV, 57. — quid commercia, adspice.

II, 166. — quid die, VI, 475. — equites Asiani... equitesque Bithyni, VII, 14, 15. — ne vicibus, VII, 240. — quum hæc omnia, XI, 176. — convenerat ut faceres quod velles, VI, 282. — faceret invidiam, XV, 123. — faceret quid plus ægrotante viro? VI, 388. — quæ non, quod principis uxor? VI, 617. — feceris tanquam aliquid, propter quod nobilis esses, VIII, 41. — qui fecerit, VI, 114. — nil, VI, 222. — viduam, VI, 405. — si quid dignum censoris, XIV, 50. — fecisset si alter idem, IV, 12. — non aliter quam si fecisset Juno, VI, 619. — fac tertia quadringenta, XIV, 326. — face hoc et esto dives tibi, pauper amicis, V, 112. — facere hoc non possis quinque diebus continuis, XI, 206. — fecisse solœcium, VI, 456. — nil vitium volet, XIV, 185. — faciens (sacra) pro populo Laufella, IX, 117. — facturus rabidam orexim sextarius, VI, 428. — unde fit, ut, etc. IV, 98. — factura fulcrum, XI, 95. — fiant octo mariti, VI, 229. — majora, XIV, 117. — non rancidula opsonia his cultellis, XI, 134. — omnia talia, XII, 22. — hic homines, II, 167. — omnia, ut cogaris per lacrymas effundere bilem, V, 158. — ex facie toto orbe secunda urceoli, etc. X, 64. — fies de rethore consul, si Fortuna volet, VII, 197. — fiet ultima quæstio, III, 140. — varicosus haruspex, VI, 397. — nec mentio damnorum, VI, 508. — legatus, IX, 62. — adulter publicus, X, 311. — adulter dilectæ matronæ, X, 318. — et illius (adulter), quam non amat, X, 320. — domus altera, XIV, 309. — fient, fient ista palam, II, 135, 136. — omnia ad verum, VI, 324. — fias ut declamatio, X, 167. — fiat Glaphyrus pater, VI, 77. — conjugis auctio, VI, 255. — quid in orbe toto, VI, 402. — ne

magna injuria, VIII, 121. — fiant obscuri dentes, VI, 145. — fieres, homuncio, quantus ex nihilo, etc. V, 133. — fieri qui vult dives, et cito vult fieri, XIV, 176. — præcones, non turpe putarunt, VII, 6. — quid non posse putes, si, etc. VI, 41. — dominus si vis, V, 138. — vir nolle, VI, 254. — factus siligine molli panis, V, 70. — pretiosior, VI, 157. — spado, VI, 376. — facta est Tusca de Græcula, VI, 186. — facto agmine migrare, etc. III, 162; X, 218. — factas Parthenio lances mittere, XII, 44. — faciendi pro vita quædam, non omnia, XV, 108.

Factum tam detestabile, XIII, 126. — facti crimen habet, XIII, 210. — diri conscia mens, XIII, 193. — occulti conscia, VI, 271. — sed nunc factis levioribus, IV, 11. — factis dictisque sanctus, VIII, 25.

Facunda et nuda senectus, VII, 35. — cupit videri, VI, 445. — vox justi Solonis, X, 274. — Gallia, XV, 111. — facundo Cæditio ponente lacernas, XVI, 45. — Quiritem implebe facundum invenies, VIII, 48.

Facundia multis mortifera est, X, 10. — rara in tenui panno, VII, 145. — qualis, IV, 82.

Fæcis Achææ portio, III, 61.

Fæsidium agentem laudat, XIII, 32.

Falernum pelvis aurata olet, VI, 430. — Falerni subrepti potare tantum, IX, 116. — Falerno arderet pulmo, IV, 138. — acri ducta ruga, XIII, 216. — mero perfusa spumant unguenta, VI, 303. — Falernas ulmos poscit maritum, VI, 150.

Fallaciurna prætoris vicerit, XIII, 4.

Fallit vitium specie virtutis et umbra, XIV, 109.

Falso (adverb.) signator, I, 67.

Falsus ut sis, licet Phalaris imperet, VIII, 82. — testis erit, XIV, 218; XVI, 32. — falsi quid Laronia, II,

65. — falso corpore laturos nomina Scaurorum transeo, VI, 604. — nomine poscas, I, 98. — falsas signare tabellas in templis, VIII, 142.

Falx; falcem agrestem quum sumeret Saturnus, XIII, 39. — falce supina pugnante Gracchum dedecus urbis habes, VIII, 201. — falcibus credas actum, XIV, 149.

Fama magna est cujusdam, VI, 55. — contentus Lucanus, VII, 79. — eum nobis tradit superbum, VIII, 71. — hæc (al. ut) est, XV, 93. — sinistra sunt digna plurima, XIV, 1. — famæ conspicuæ divina Philippica, X, 125. — discrimen tanquam agatur, VI, 500. — sitis major est quam virtutis, X, 140. — dulcedine succensus, VII, 39. — opponere quod possis, IX, 86. — quam foedæ buccina? XIV, 152. — aliorum incumbere miserum est, VIII, 76. — per famam et populum nigros efferre maritos, I, 72. — famam trahit a censu, XI, 23. — Demosthenis optare, X, 114. — contempserat olim, cujus apud molles minima est jactura cathedras, VI, 90. — excipit ad portas, VI, 408.

Famelica lasso collo jumenta, XIV, 146.

Fames tam jejuna, V, 10. — tanta infestaque, XV, 120. — in quantum poscit, XIV, 318. — et ira pares in horum mente, XV, 131. — famem brumamque illa reste cavet, XIV, 273. — aliam noverat, IV, 138. — formica quidam expavere magistra, VI, 360. — fame urgentur, VI, 424. — stimulante, XIV, 84. — lacerabant membra, XV, 102.

Famoso Canopo non cedit turba, XV, 46. — famosa moenia Lagi, VI, 83.

Famulæ Jovis aves, XIV, 81.

Fanaticus œstro percussus, Bellona, tuo divinat, IV, 123. — senex crine albo antistes sacrorum, II, 112.

Fanum Isidis, IX, 22. — Veneris quum videt, optat formam, etc. X, 290. — fana id votiva testantur tabella, XII, 27.

Farinæ solidæ, V, 68.

Farris canini sordes, V, 11. — farre et vino Janum Vestamque rogabat, VI, 386. — suo et ære quorum custodit animas, IX, 122. — exorare Lares, IX, 138. — farra imponite cultris, XII, 84. — paucissima exigui ruris secans, XIV, 155.

Farrago nostri libelli, I, 86.

Farrata ponebant, XI, 109.

Fartorea, V, 114. *N.*

Fas quid atque nefas, XIII, 237. — esse putet sperare, I, 58. — jam est, VI, 329, 628. — est genua incerare deorum, X, 55. — non est meiere, I, 131. — cui, Ithacum lagere natantem, X, 257.

Fasce in magno comites libelli, VII, 107. — fascēs meruit regum ultimus ille bonorum, VIII, 260. — fascēs, prætexta, trabea, lectica, tribunal quamquam non essent uribus illis, X, 35. — qui dabat olim, X, 79. — fascibus olim major habebatur donandi gloria, V, 110.

Fascia quam denso libro, VI, 263. — Bruttia, IX, 14. — nigra, XIV, 294. — fascia mamillarum, VI, 401. *N.*

Fastidia moveat captatori, X, 202. — quercus, XIV, 184. — mercis ullius te subeant, XIV, 201.

Fastidit oluscula fossor, XI, 80. — fastiditus ab aratro bos collum præbet, X, 270. — ceu fastidita rubuit repulsa, X, 326.

Fastigia ad magna rerum, III, 39.

Fateris ignorasse Sejanum, quid optandum foret, X, 103. — fatetur morbum vultu iussuque, II, 17. — mors sola, quantula sint hominum corpuscula, X, 172. — natura, dare se molliissima corda humano generi,

IV, 132. — fatebere tandem lætis, XIII, 248. — fateri cōgit (mala conscientia), XIII, 222. — properabo, III, 59.

Fatiget iumenta porticibus, IV, 5. — nemo tubas atque æra, VI, 442. — fatigatas alas exiit Dædalus, III, 25.

Fatuam bipennem tenebat, VI, 658. — fatnos non invenit Pollio, IX, 8.

Fatum est et partibus illis, quas sinus abscondit, IX, 32. — pendeat amici, IV, 88. — plebeium in circo positum est, VI, 588. — valentius Earo et pelago, XII, 63. — fati plus valet hora benigni, quam si nos Venenis commendat epistola Marti, XVI, 4. — occulti potentia, VII, 200. — fatio imperii, XI, 105. — egentis seu egenti vivere, XIV, 137. — diverso multi committunt eadem crimina, XIII, 104. — meliore tempora vitæ longa tibi dabuntur, XIV, 158. — sinistro genitus, X, 129. — fata servis regna dabunt, captivis triumphos, VII, 201. — mariti subeuntem Alcestim spectant, VI, 652. — tot, quot fenestræ patent, III, 274. — data sunt ipsis quoque sepulcris, X, 146. — regunt homines, IX, 32. — fatorum novorum exempla transi, VII, 190. — de legibus quantum ipse queratur, X, 252. — fatis adversis, XIII, 156. — imputo hunc morbum, II, 16. — melior, V, 133.

Faucibus morbo siccis, XIII, 212. — de faucibus se porrigit spira aurea, VIII, 207.

Fausti Thebas et Terea vendit, VII, 12.

Favea, quæ dicitur puella, VI, 354. *V. L.*

Favisset Tusco Nurtia, X, 75. — faventes linguis animisque, XII, 83.

Fax; faciem claram præferre pudendis, VIII, 139. — face arcana di-

gnus, XV, 140. — faces inde ardent, VI, 139.

Febris olim domestica, IX, 17. — febre calet sola sanguis, X, 218. — cum vigili, XIII, 229. — febres optandæ, X, 283.

Fecundam vulvam solvere, II, 32. — secundis vitibus, IX, 56. — secundior Niobe scrofa alba, VI, 177. — mulier, VI, 162. — labor vester, VII, 98.

Felles sacræ Bubasti, XV, 8. *N.*

Felicitur dictum, II, 119.

Felix nemo malus, IV, 8. — tu, ocreas vendente puella, VI, 258. — nimirum, X, 248. — militia, XVI, 1. — sapientia, XIII, 187. — tum, quoties aliquis uritur ferro, XIV, 21. — ille, VII, 190, 191, 193, 202. — felices animi avaros credit, XIV, 119. — proavorum atavos, felicia dicas sæcula, quæ, etc. III, 312. — hos quoque ducimus, qui, etc. XIII, 21. — felicia tempora, quæ te moribus opponunt, II, 38. — felicibus para hæc exempla, IX, 135. — felicius quanto hic, XIV, 312. — non erit astro Martia, X, 313. — felicissimus idem, XVI, 59.

Fellandi mos, VI, 301, 303. *N.*

Femina digna voto tuo ubi tibi monstratur? VI, 60. — quam dives, nihil intolerabilina, VI, 460. — exagitata procul non intrat limen Bonæ Deæ, II, 88. — simplex tunc, VI, 327. — litem movet in omni fere causa, VI, 242. — maxime gaudet vindicta, XIII, 192. — deterior habet illic totos mores, X, 323. — prodiga non sentit pereuntem censum, VI, 362. — quo templo non prostat? IX, 24. — nil non permittit sibi, turpe putat nil, quum gemmas collo circumdedit, VI, 457, 458.

Femineum ceroma, VI, 246. — femineis calendis, IX, 53.

Femur summum dominæ exclama-

re coegit aliptes, VI, 423. — Hercules inaurati radat, XIII, 151.

Fenestra clausa somnum lectica facit, III, 242. — fenestras molles in aure servi, I, 104. — altæ caligantesque, VI, 31. — vigiles, III, 275. — fenestras claude, IX, 104. — fenestris cadunt vasa, III, 270.

— Fenus viginti millia pigneribus positis, IX, 140. — feneris auctor pallet, XI, 48. — in capacem ventrem rebus mersis, XI, 40. — nulla mentio, XI, 183.

Fera similis parcit cognatis maculis, XV, 160. — feræ Romulæ simulacra, XI, 104. — ferarum vicinarum pellibus sterneret uxor silvestrem taurum, VI, 6. — feræ an non nisi in diversa sævant genera, XV, 158 sqq. *N.*

Feralis cœna, V, 85.

Fercula septem quis secreto cœnavit avus? I, 94. — nunc audi nullis ornata macellis, XI, 64. — docte componit, VII, 184.

Fere nulla causa est, VI, 242. — prima vota, X, 23. — nocte media, XI, 112. — inde scelerum causæ, XIV, 173.

Ferit hic cubito, ferit asserere duro alter, III, 245. — testa cerebrum, III, 270. — terram loto intestino, VI, 429. — feriunt pariter, III, 298. — feriat qui carmen triviale communi moneta, VII, 55. — Isis mea lumina irato sistro, XIII, 93. — feriri pectine textoris, IX, 30. *N.* — sustibus, VI, 417. — ferienda a grandi ministro cervix, XII, 14.

Feritas dira, XV, 32.

Ferme rarus sensus communis, VIII, 73. — mobilis est, XIII, 236.

Fermentum tibi habe, III, 188.

Fero; fert collo niceteria, III, 68. — tulisti mox plura, IX, 39. — tulit ille crucem pretium sceleris, hic diadema, XIII, 105. — non Laronia quemdam

ex illis, II, 36. — miles tremulus arma, X, 267. — lupanaris odorem, VI, 132. — feres inde quanta præmia, VIII, 119. — feret quis uxorem? VI, 166. — feras tecum miserabile votum, III, 276. — longa gaudia originis hujus, VIII, 47. — ferat quis istas sordes? I, 139. — illum his? V, 164. — dicentem, VII, 147. — ferret vix Corbulo tot vasa ingentia, III, 251. — tulisset quid natura beatius illo cive, X, 278. — quæ nec Sarmentus, V, 4. — non tulerim illam, VI, 651. — tulerit quæ Claudius, audi, VI, 616. — quis Gracchos de seditione quærentes? II, 24. — ferre ceras ad mæchum dat cinædis, XIV, 30. — ad nuptam, etc. III, 45. — Græcam urbem non possum, III, 60. — jugum conjugii parata cervice, VI, 208. — dominam potes? VI, 30. — labores, VII, 17; XIV, 198. — omnia si potes, V, 170. — quæ possit cœtus virorum, VI, 399. — dorso cohortes, XII, 109. — qui queat quoscumque labores, X, 359. — vix potes malorum particulam, XIII, 14. — incommoda vitæ, XIII, 21. — solatia, XIII, 120. — ferens ubera potanda infantibus, VI, 9. — sacra, II, 125. — leges ac jura, II, 72. — ex humeris aulæ pictæ togæ, X, 38. — laturos nomina Scaurorum falso corpore transeo, VI, 605. — fertur domino squilla, V, 81. — tristis de nobis sententia, II, 62. — scripturus leges lanistæ, XI, 6. — per aera raptus a grue, XIII, 170. — feruntur cornu attonitæ, VI, 315. — præcipientes rabie, VI, 648. — pectora vestra dominis Cirrhæ Nysæque, VII, 64. — bona tota ad Phialen, X, 237. — feratur quum jam sexta cervice, I, 64. — ferenda mille tedia, XVI, 43. — mediocri bile res, XIII, 143.

Ferox vitalis, XII, 7. — Rutulus, I, 162. — bellator, VII, 126.

Ferrata domus, VII, 41. — ab arca quantum distet sacculus, XI, 26.

Ferreas annulus in digito, XI, 129. — quis tam, ut teneat se? I, 31. — *ferrea pectora Vetti*, VII, 150. — *etas protulit omne crimen*, VI, 24; XIII, 28. *N.*

Ferrum est, quod amant mulieres, VI, 112. — *letale*, XV, 165. — *poscit potio*, VI, 624. — *sumit*, IX, 97. — *promere*, XV, 73. — *ferri tempora*, XIII, 28. — *modus maximus in vindictis*, III, 310. — *fërro Meleagri digones aper*, V, 115. — *cadentem Asiam vidit*, X, 266. — *ardenti uritur servus*, XIV, 22. — *hebeti lantissima cœditur coena*, XI, 140. — *obliquo lanam deducere*, VII, 224. — *agit rem grassator*, III, 305. — *hic necat*, X, 316. — *submittere malm*, XII, 54. — *grassatur*, XIV, 174. — *sonnit si dextera*, VI, 560. — *rem agere*, VI, 660.

Ferulae manum subduximus, I, 15. — *ferulas frangit*, VI, 479.

Fervet pugna, V, 29. — *stomachus domini vinoque ciboque*, V, 49. — *adipata veneno*, VI, 631. — *lampade Veneris*, VI, 138. — *equo facili plurima palma*, VIII, 59. — *fervens animus æstuat*, III, 49. — *mero*, III, 283. — *modesto sanguine vultus*, X, 301. — *serventi a Subura migrare*, XI, 51.

Fessidium agentem laudat vocalis sportula, XIII, 32.

Festino ad nostros, X, 273. — *decurrere*, IX, 126. — *festinare coacti*, IV, 146. — *ad prædam*, XIV, 84. — *quis te jubet?* XIV, 212. — *festinata gladii mors*, IV, 96.

Festus cespes exspectat animalia, XII, 2. — *festa janua operatur lucernis matutinis*, XII, 92. — *festa tam dies quæ, ut*, XIII, 23. — *festo tempore*, XV, 38. — *festorum dierum majestas*, III, 173. — *festa sabbata*,

VI, 159. — *festis diebus servare terga suis*, XI, 83.

Feta uxor, XIV, 167. — *fetæ mulæ comparo monstrum*, XIII, 66.

Fetum capellæ jugulare, XV, 12. — *ad fetus properat vultur*, XIV, 78.

Fibula comædi solvitur his magno, VI, 73. — *nullius durat*, VI, 379.

Ficedulas natantes jure mergere, XIV, 9.

Ficti; *vid. Fingo.*

Ficticius; *vid. Patricius.*

Fictilis Jupiter, XI, 116. — *fictile gulosum condire*, XI, 20. — *fictilibus cœnare pudet*, III, 168. — *hibuntur nulla aconita*, X, 25. — *phaselis*, XV, 127.

Ficus sterilis robora valent ad discutienda saxa, X, 145. — *ficum aliam si vis decerpere*, XIV, 253.

Fida internuntia cæli, VI, 545.

Fidenarum potestas, X, 100. — *Fidenis vivat*, VI, 57.

Fides, Victoria, Virtus et Pax colitur Romæ, I, 115. — *nulla fronti*, II, 8. — *inde arti*, VI, 560. — *prodigiosa et Tusci digna libellis, etc.* XIII, 62. — *curta patriæ ingratis*, XIV, 166. — *fidei tantum habet quique, quantum sua numerum servat in arca*, III, 144. — *violatæ de crimine*, XIII, 6. — *fidem hominum divumque ciemus clamore*, XIII, 31. — *fide atque virtute par*, XV, 114. — *digna*, XV, 118.

Fidibus promittere quercum Capitolinam, VI, 388.

Fidimus eloquio? VII, 139.

Fiducia erit major Chaldeis, VI, 553. — *tanta in muneribus*, X, 306. — *collata daret somnos tutos vicino limite*, XV, 155. — *creditur a multis, quum magna malæ causæ audacia superest*, XIII, 110.

Figam ego quando aliquid, IX, 139. — *figamus longa pulpita per angustos vicos*, VI, 78. — *fige intra*

te tacitus querelas nostras, IX, 94. — fige primo loco, V, 12. — figens vestigia ancipiti planta, XIV, 272. — sedem Cumis, III, 2. — cominus ursos, IV, 99. — aprum, I, 23. — figentia maculam hæsuras nitidis rebus, XIV, 2. — figantur tibi lasso virides palmæ, VII, 118. — figendum et memori tractandum pectore, XI, 28. — fixa et mutari nescia natura, XIII, 240. — compago catenatæ tabernæ, III, 304. — fixo gutture fumant, I, 156. — fixis legitime tabellis, XII, 100.

Figuli sequantur castra, IV, 135. — a figulis munita urbs, X, 171.

Figuram sexus imitata, VI, 341.

Filia virgo non sancta et tuta ab inguine, III, 110. — Largæ adultera ut non sit exspectas, XIV, 26. — dulcior filio, V, 139. — nascitur ex me, IX, 83.

Filiolam turpem producere, VI, 241.

Filiolus vel filia nascitur tibi ex me, IX, 83. — erga filiolum tristes medici, VI, 389.

Filius ante pudicus non tutus ab inguine et sanctus, III, 111. — ingenuorum, III, 132. — adspiciat domum sine labe, XIV, 68. — patri constabit minoris, quam ulla res, VII, 188. — amens turbavit totam rem, XIV, 94. — infans obstat tibi peccaturo, XIV, 49. — morum quoque similis, XIV, 52. — pastoris duri est hic, ille Babulci, XI, 151. — egregii corporis, X, 295. — gallinæ albæ, XIII, 141. — præconis nitidi plaudat hic, III, 157. — filio grave est, exspectare tardas colas parentum, XIV, 248 sq. *N.* — filium quibus artibus et quibus moribus instituas, plurimum intererit, XIV, 73. — filii olim funus portabant patris, X, 259. *N.* — *Conf.* Puer et infans.

Filum candelæ dispenso et tempero, III, 287. — filo Tyrio stalaria pur-

pura spondet, VII, 134. — fila porri numerata, XIV, 133.

Finem imponit sapiens et rebus honestis, VI, 444. — egressi legemque priorum, VI, 635. — impensæ non servat, VII, 138. — (ad) Ægypti, VI, 527. — peccandi quis posuit sibi? XIII, 241. — animæ (Hannibalis) non dabunt gladii, X, 163. — post auctumni, XIV, 190. — in fine tremantes oculos observare, VII, 241. — fines imperii Tiberinum, VIII, 265. — proferre, XIV, 142.

Fingit qui cito multas facies, IX, 146. *V. L.* — quæ librarius, IX, 109. — quibus meliore luto præcordia Titan, XIV, 35. — nemo dolorem in hoc casu, XIII, 132. — fingimus hæc, VI, 634. — finge gladios inde, atque hinc pulpita pone, VIII, 195. — tamen te improbulum, V, 72. — fingentem Læstrigonas, etc. Ulyssem abicit, XV, 18. — ficti vultus, XIII, 77. — ficta pellice, VI, 272. — fictos Scauros contemnunt, II, 34.

Finitima herba, XII, 12. — inter finitimos vetus atque antiqua similitas, XV, 33.

Finitus Orestes, I, 6. — annus, I, 117. — finitum tempus, VIII, 150.

Fio; *vid.* Facio.

Fiscus multus in arca, XIV, 260. — fisci res est, IV, 55.

Fixus; *vid.* Figat.

Flaccus decolor, VII, 227.

Flagellum occultum quatenus animo tortore, XIII, 195. — mittetur, II, 169. — sumet Damasippus clara luce, VIII, 151. — flagelli metuens, V, 154. — flagello ille rubet, VI, 479. — flagellis sævire in Eurum, X, 180. — nullam Sirenæ comparat, XIV, 19.

Flagitio uno nemo contentus, XIII, 244.

Flagra ad sua domitos deduxit Quirites (Cæsar), X, 109. — dura pati, V, 173.

Flagrabat nunquam visse amore
puellæ, IV, 114. — flagrante igne,
XIV, 245. — animo, I, 152. — æde,
III, 139. — flagrantia præcordia,
XIII, 182. — flagrantior æquo dolor,
XIII, 11.

Flamea seu flammea sumit Grac-
chus, II, 124. — conterit, VI, 225.

Flameolo seu flammeolo parato du-
dum sedet illa, X, 334.

Flaminiam pervolat axe, I, 61. —
Flaminia tegitur cinis, I, 171.

Flammarum multum, III, 285. —
flammas domibus parastis, VIII, 233.
— flammis Asiam cadentem vidit, X,
266. — missus ad sidera, XI, 63.

Flavi Meleagri ferrum, V, 115. —
flavam puellam conducere, VI, 354.
— cæsariem Germani stupuit, XIII,
164. — flavo galero nigrum crinem
abscedente, VI, 120.

Flavius ultimus quum laceraret orb-
em, IV, 37.

Flebile nati sinciput, XIII, 84.

Flectunt se sidera, V, 22. *N.*—flexit
equos per campum, I, 20. — propo-
situm, IX, 20. — oculos ad crimina,
XIII, 144. — flexi capilli, VI, 493.

Flet, si lacrymas conspexit amici,
nec dolet, III, 101. — flebat contra-
rius auctor, X, 30. — flentem pro-
ducere matrem, VII, 146.

Fletum exsorbes, VI, 276. — fletu
manantia ora, XV, 136.

Flexu (in) arcto vicorum, III, 237.

Flora (mulier Romana), II, 49.

Floræ aula, XIV, 262.

Floralis tuba dignissima matrona,
VI, 250.

Florentibus sociis, VIII, 99.

Flos Asiæ, servus, V, 56. — flores
in fronte, XV, 50.

Floretulus angustæ vitæ, IX, 127.

Fluctu crissantis adorat, VI, 322.
— fluctu Oceani natantes, XI, 94. —
plenus alveus, XII, 30. — premetur,
XIV, 296. — fluctus Tyrrenos per-

tulit, VI, 92. — cruentis fluctibus,
X, 186.

Flumen orationis, III, 74. *N.* —
fluminis piscem venerantur, XV, 7. —
flumina epota Medo prandente, X,
177. — conducere, III, 31.

Fluxit ad istos et Sybaris colles,
VI, 295. — fluxerit tanquam in mare
amnis, XIII, 69. — oratio, III, 74. *N.*
— ætas, etc. VII, 32. *F. L.*

Foculum bucca excitat, III, 262.

Focum instruit, V, 97. — focos
expectare, XV, 83. — molles ornate,
XII, 85. — focus privatis majora, IV,
66. — brevibus, XI, 79.

Foderit qui dominum tangat, IX, 45.

Fœcundus; *vid.* Fecundus.

Fœda adspectu facies, VI, 461. —
fama, XIV, 152. — exempla, VIII,
183. — fumo lœcernæ, VI, 132. —
lacerna, III, 148. — canino stercore
atria, XIV, 64. — nil fœdum dictu
visuque hæc limina tangat, XIV, 44.
— non putare, VII, 5. — fœdo cantu
prostitui, VIII, 225. — fœdior omni
crimine persona, IV, 14. — fœdus
hoc aliquid audebis amictu, II, 82.

Fœdere pragmaticorum, VII, 123.

Fœmina; *vid.* Fœmina.

Fœnum et cophinus supellex Ju-
dæorum, III, 14. — fœno relicto Ju-
dæa mendicat, VI, 542. — torto ca-
lentia ova, XI, 70.

Fœnus; *vid.* Fenus.

Fœtus; *vid.* Fetus.

Foliata parantur, VI, 465.

Folium Sibyllæ credite me vobis re-
citare, VIII, 126.

Follem veterem cum tota ærugine,
XIII, 61. — folle tenso reverti, XIV,
281. — folles cavi spirant immensa
mendacia, VII, 111. — follibus ardet,
X, 61.

Fons egregius (Bætis) viribus occul-
tis, XII, 41. — ingenii largus et exun-
dans, X, 119. — fontis sacri nemus,
III, 13. — fontem ad quæritum solos

deducere verpos, XIV, 104.—a fonte Hammonis credent relatum, VI, 554. — de quo fonte hæc monstra, VI, 286. — fontibus Aonidum bibendis aptus, VII, 59.

Fonteio consule natus, XIII, 17.

Forcipibus et ab incude ad rhetora missus, X, 131.

Fores ornatas linquit, VI, 227. — foribus suspende coronas, VI, 61 seq. 79, 227; IX, 85; X, 65; XII, 84, 91. — ornatas paullo ante linquit, VI, 228.

Foret; *vid.* Sum.

Foricas conducunt, III, 38.

Foris poneris, si quid tentaveris hiacere, V, 126. — plorare, IX, 77.

Forma digna supercilio, V, 61. — quæ tanti? VI, 179. — qua exarsit, VI, 103. — quid nocet casto? quid profuit Hippolyto et Bellerophonti, X, 324 seq. — formæ atque pudicitiae rara concordia, X, 297. — formam optat mater modico pueris, majore puellis murmure, X, 289.

Formant libellos, VI, 244.

Formica magistra expavere frigusque famemque, VI, 361.

Formidat infans rusticus hiatum personæ pallentis, III, 176. — formidatus Othoni civis, VI, 559.

Formidine culpæ trepidum animum confirmant, XIII, 106. — nimia cursum præcipitans, XV, 77.

Formosa quando vult videri domi? VI, 465. — sit, VI, 162. — Herculis uxor, XIII, 43. — formosam se non putat ulla, nisi, etc. VI, 186. — formosissimus idem et optimus (Silius), X, 331. — formosi plerumque impudici, X, 297. *N.*

Fornace et incude graves catenæ, III, 309.

Fornacula est magna, X, 82.

Fornicis in carcere, X, 239. — fornice in quocumque nati, III, 156. — olido nudum stans mancipium, XI, 171.

Forsan exstiterint, VI, 14. — breviter dabit omnia, XII, 125.

Forsitan dicas, etc. I, 150; V, 156; VIII, 112; XI, 162; XIV, 34, 295.

Fortasse, IV, 25; VI, 27, 600; XIII, 103; XV, 15.

Forte, III, 278; VI, 642; VII, 232; XI, 119; XIII, 217.

Fortis sola libidine, IV, 3. — sit felicissimus, XVI, 59. — fortem posce animum, X, 357. — animum præstant, VI, 97. — fortes duo de grege Mœsorum, IX, 142. — fortia animalia, VIII, 57. — fortibus et miseris sociis ne magna injuria fiat, VIII, 122. — fortior te cogat, III, 292. — non multum modica aura ventus, XII, 66. — leo quando leoni vitam eripuit? XV, 161.

Fortuitus quasi ignis cadat in terras, XIII, 225.

Fortuna humilis castas præstabat Latinas, VI, 287. — improba stat noctu arridens nudis infantibus, etc. VI, 605 seq. — secretum sibi minimum parat, VI, 608. — nec Cræsi nunquam sufficit animo, XIV, 328. — si volet, fies de rhetore consul, VII, 197. — nos te, nos facinus, Fortuna, Deam cæloque locamus, X, 365, 366; XIV, 315, 316. — quoties voluit joculari, III, 40. — in illa rarus ferme sensus communis, VIII, 73, 74. — urgente, VI, 593. — quum pro me rogatur, affixit ceras (auribus), etc. IX, 148. — armati, XVI, 34. — ipsius (Pompeii) et urbis servatum victo caput abstulit, X, 285. — similis accidit et nostru Catullo, XII, 29. — fortunæ ibi veniam damus, XI, 174. — mirabilis exempla, VII, 197 seq. — invidia est, XV, 95. — filius, XIII, 141. *N.* — victrix sapientia, XIII, 20. — minaci mandaret laqueum, X, 52. — e medio acervo ductus casus, XIII, 10. — atque Herculis ædem vincens, XIV, 90. — in casibus sunt qui omnia ponant,

XIII, 86. — Fortunam, ut semper, sequitur plebs, X, 73. — fortunas si servet easdem Hesperidum serpens, XIV, 113.

Fortunatam natam me consule Romanam? X, 122.

Forulos hic dabit, III, 219.

Forum post sportulam, I, 128. — post forum juvenes premit, VII, 132. — fori arena lenta pugnamus, XVI, 47. — foro vicina jugera, IV, 7. — toto maxima sit arca nostra, X, 25. — cedere jam non est deterius, quam, etc. XI, 50. — fora vestra movemus strepitu, II, 52. — cuncta plena simili querela, XIII, 135. — sola sonant vacuo clausoque theatro, VI, 68.

Fossa notissima inter cinædos, II, 10.

Fossor squalidus, XI, 80.

Fovet hos fortuna, VI, 606. — errorem, VIII, 163. — fovetur lacte, VI, 468. — facies medicaminibus, VI, 471.

Frena; *vid.* Frena.

Fraga domi plura videt, XIII, 57.

Fragili cera nitentia simulacra, XII, 88. — fragiles patellæ, VI, 344.

Fragor aurem percutit, XI, 195.

Framea Martis, XIII, 79.

Frangit sibi, qui dispensat, VII, 219. — miles pocula magnorum artificum, XI, 102. — portas Pœno milite, X, 156. — si fregeris, alia fiet cras domus, XIV, 309. — frangere vasa minora, X, 102. — porrum morsu, XV, 9. — sæcula luxu, VI, 299. — ferulas (dorso suo), VI, 479. — vitæ vertice, VIII, 247. — subsellia versu, VII, 86. — virgas in sociorum sanguine, VIII, 136. — opes, XIV, 93. — crura caballis, X, 60. — frange calamos, VII, 27. — frangitur quidquid illis, XI, 189. — fractum vix panem porrexit, V, 68. — fracta voce loquendi libertas, II, 111. —

II.

compagne ruebant cuncta, VI, 618. — glacie, VI, 522. — de merce, IV, 33. — de casside buccula pendens, X, 134. — imagine matris, XI, 18. — fractis trabibus, XIV, 296. — ætate, XIV, 161. — frangendus panis gingiva, X, 200. — frangenda imagine, VIII, 18.

Frater, vis ab ipsis libus? o numi, vos estis fratres, V, 135 seq. — fratris rogus, X, 242. — fratrum cervicibus, X, 260. — fratribus magnis amplior, XIV, 169.

Fraterculus malim esse gigantis *æui* gigantum, IV, 98.

Fraudis nefandæ nullane poena erit? XIII, 174. — fraudem jure tueri jurando, XIII, 201. — fraude sacrilega intercepta seartertia, XIII, 71. — per fraudes patrimonia conduplicare, XIV, 229.

Fremat quod violentius, VIII, 37. — Jupiter vernus, V, 78.

Fremitu magno, XIV, 247. — quo ictus perferat, VI, 261.

Frena iræ pone, VIII, 88. — mittentur, II, 169. — ad frena niveos Quirites da, X, 45. — frena pleni theatri, X, 128.

Frequentes exsulibus magnis scopulos patietur, XIII, 246.

Frico; frictus angulus, VI, 578.

Frictum crissantis adorat, VI, 322. *V. L.*

Frigidus ævo, VI, 325. — frigida sarraca Bootæ, V, 23. — spelunca, VI, 2. — inguina, XIV, 300. — mens criminibus, I, 166. — frigidior Geticis decocta pruinis, V, 50.

Frigo; fricta de mercede, IV, 33.

Frigus famemque expavere, VI, 360. — frigore longo pingues pisces, IV, 44. — siccatum auctumnum posuere mala, XI, 75. — a frigore tutus, XI, 146. — frigora in quantum poscunt, XIV, 318.

Fritillo movet arma, XIV, 5.

Frivola transfert, III, 198. — *omnia Romanorum regum*, V, 59.

Frons, dis; *frondibus* sternere, VI, 6.

Frons, tis; *durior populi hujus*, VIII, 189. — *ærea parvis lectis*, XI 96. — *fronti nulla fides*, II, 8. — *in frontem densissima ruga cogitur*, XIII, 216. — *frontem unde tibi libertatemque parentis?* XIV, 56. — *totam tremuli pulli Cæsonia infudit avunculo Neonis*, VI, 616. — *manumque præbebit vati*, etc. VI, 583. — *coruscat hostia*, XII, 6. — *fronte salva in balnea licet vadas*, XI, 205. — *obducta tristis mihi occurris*, IX, 2. — *in fronte vaginæ ponere gemmas*, V, 44. — *multæ coronæ*, XV, 50. — *de attrita ejectum ruborem quando recepit?* XIII, 242. — *a fronte videbis Andromachen*, VI, 503. — *frontibus longa domi redimicula sumunt*, II, 85. — *ancillarum imponet vittas*, XII, 117.

Frontonis platani convulsæque *mar-mora* clamant, I, 12.

Fructus amicitiae magnæ cibus, V, 14. — *quis terræ apertæ?* VII, 103. — *quis jactare Corvinum?* VIII, 6.

Frueris tu scabie mali, V, 153. — *fruitur dis iratis Marins*, I, 49. — *fruatur vocibus obscenis*, XI, 171.

Frugalitas priscorum Romanorum, XI, 77, 119, *N.*; XIV, 159 seq. *N.*

Frugalius nihil ventre, V, 6.

Frugi cœnula Romæ magno, III, 167. — *et miser Apicius*, IV, 23. — *tanquam frugi laudatur*, XIV, 111.

Frumentum tibi habe, Libye, V, 118. — *frumenti villis tessera*, VII, 175. — *dominus*, XIV, 293.

Frusinone paratur domus optima, III, 224.

Frustra rogantem nemo juvabit, III, 210. *F. L.*

Frustum capræ subducere, XI, 142. — *frusta mucida farinæ et panis*,

V, 68; XIV, 128. — *rogantem nemo juvabit*, III, 210. — *in frusta plurima sectum (cadaver)*, XV, 79. — *frustis imbutus ofellæ*, XI, 144.

Fruticante pilo neglecta et squalida crura, IX, 15.

Fudit; vid. Fundat.

Fuerat; vid. Sum.

Fuga clara equi, VIII, 61. — *lostravit arenam*, II, 144. — *fugæ celeri terga præstantibus*, XV, 75.

Fugit mulier galeata a sexu, VI, 253. — *unde mus*, VI, 339. — *agnoscendus tota arena*, VIII, 206. — *in exilium præceps*, X, 160. — *patriam*, XI, 52. — *fugere pariter duæ sorores*, VI, 20. — *Stoicidæ canentem*, II, 64. — *fugiam quos præcipue*, III, 59. — *non horum conchylia*, III, 81. — *fugeret quo non*, XV, 172. — *fugere ultra Sauromatas hinc libet*, etc. II, 1. — *fugiens Saturnus*, XIII, 40. — *fugientem puellam amplexu rapui*, IX, 74. — *fugienda patrum vestigia*, XIV, 36.

Fugitivus scurra, XIII, 111. — *fugitivum dicere piscem*, IV, 50. — *fugitivis permixtus*, VIII, 174.

Fulcio: *fultus toro*, III, 82. — *fulta columnis cœnatio*, VII, 183. — *tenui tibicine urbs*, III, 193.

Fulcrum clarum ac nobile factura testudo, XI, 95. — *fulcri sacri genium*, VI, 22.

Fulget sanguine Iuli, VIII, 42. — *clypeo et hasta Martis*, XI, 106. *F. L.* — *in solis armis*, XI, 108. — *annulus ingens*, VII, 140. — *fulgere quibus mos est aurata lacerna*, X, 212.

Fulguris evasi ictum, XII, 17. — *fulgura publica condit augur*, VI, 587. — *ad omnia pallent*, XIII, 223. — *et nubes occurrunt*, XIV, 292.

Fuligo hæreret nigro Maroni, VII, 227. — *fuligine madida tinctum, seu tactum supercilium*, II, 93. —

FUN

multa veteris testæ deleuit, V, 35.
— ardentis massæ lippus, X, 130.

Fulmine quam justo ruerint Capito
et Numitor, VIII, 92. — fulmina
contemnere pauper creditur, III, 145.
— Tarpeia, XIII, 78. — post nim-
bos et fulmina, VII, 163.

Fumant fixo gutture, I, 156. —
tertia tabulata tibi, III, 199. — olla
pultibus, XIV, 171. — fumat aper
ante ipsum, V, 116.

Fumosos equitum magistros jactare,
VIII, 8.

Fumus iis hinc domi est, I, 120.
— fumo lucernæ foeda lupanaris, VI,
131. — quanto celebretur sportula,
III, 249.

Funambuli ars, XIV, 266, 272. *N.*

Fundat pueros in gremiam, V,
141. — montem super agmina, III,
258. — fundite quæ mea sunt, XII,
37. — fusa venena, VII, 169.

Fundo inverso trulla crepitum de-
dit, III, 108. — Rutupino edita ostrea,
IV, 141.

Funem extensum quatit hostia,
XII, 5. — rectum descendere, XIV,
266. — solvite, XIV, 292.

Funesta pecunia, I, 113.

Funestat imagine gentem, VIII, 18.

Fungi titulo, imperiis, XI, 88.

Fungi ancipites, V, 146.

Funus plaudendum ducitur amicis
iratis, I, 146. — portante Hectore
magnis solennibus, etc. X, 259 seq.
— acerbum non est luxuriæ, XI, 44.
— virginis, XV, 138. — patris pro-
mittere, III, 43. — funere de lento
matris consulit, VI, 565. — funera
duo quantum vix redolent, IV, 109.

GAB

Gabba scurra V, 4. *V. L.*

Gabiorum potestas, X, 100. — *Ga-*
biis simplicibus, III, 192. — balneo-
lum conducere, VII, 4. — vivat, VI, 56.

FUT

515

— sua vendunt, VIII, 192. — nato-
rum ducenda sunt, X, 241. — mi-
nore gemitu planguntur, quam numi,
XIII, 131.

Fur si displiceat Verri, II, 26. —
nemo erit me ministro, III, 47. —
furem quum nemo timeret caulibus,
VI, 17. — prodere, XIII, 23. — fu-
ribus permixtus, VIII, 174.

Furia, XIII, 51. — *Furiis* exagi-
tari, VI, 29. *N.* — crines hydri,
VII, 70. *N.*

Furiosus quum te cogat, III, 291.

Furnos conducere, VII, 4.

Furo; furit vox domini instantis,
XIV, 63. — ut avunculus Neronis,
VI, 615. — Bellona, VI, 511.

Furor simplexne perdere? etc. I,
92; VIII, 97. — summus, XV, 35. —
haud dubius, XIV, 136. — non unus
agitat mentes, XIV, 284. — ipse dat
his veniam, II, 18. — vacui ventris,
XV, 100.

Furtis imbutas ofellæ, XI, 144.

Furtiva piacula tragicæ cervæ, XII,
120. — furtivæ pelliculæ aurum,
I, 10.

Furva gente, XII, 104.

Fuscina Gracchi, II, 143.

Fuscinus, amicus poetæ, XIV, 1.

Fuscus vultribus servabat viscera
Dacis, IV, 111. — *Fusci* conjuge
ebriosa, XII, 45. — *Fusco* jam mictu-
riente, XVI, 46.

Fuste aperire caput, IX, 98. —
fustes asserte, VI, 416.

Fusum levius torquetis Arachne,
II, 55. — fuso posito, villica legit her-
bas, XI, 69.

Futura; *vid. Sum.*

GAD

Gades; a Gadibus usque Auroram
et Gangem, X, 1.

Gaditana canoro incipiat prurire
choro, XI, 162.

Gætulice, salve, VIII, 26.

Gætulus oryx, XI, 140. — *Ganymedes*, V, 59. — *cursor*, V, 53. — *Gætula bellua*, X, 158. — *æquora*, XIV, 278.

Galba vilis hæc non tulisset, V, 4. — *Galba cum Vindice* quid magis debuit ulcisci? VIII, 222. — *Galbam occidere summi ducis est*, II, 104. — *auricularis nasoque carentem ostendere*, VIII, 5.

Galbana seu Galbina rasa indutus, II, 97.

Galea qui tegitur et parma, V, 154. — *attritus*, VI, 108. — *galeæ quanto pondere curvetur*, VI, 262. — *galeæ sufficiunt juvenilia membra*, XI, 6. — *galeam non quassas*, Cradive, II, 130. — *relinques*, VIII, 124. — *perdidit Mars*, XIV, 261. — *galea non abscondit faciem*, VIII, 203. — *galea de fracta pendens buccula*, X, 134. *Conf.* Cassis.

Galeata mulier quem præstare potest pudorem? VI, 252. — *galeatum præsidium*, VIII, 238. — *sero duelli pœnitet*, I, 169.

Galero flavo nigrum abscondente crinem, VI, 120. — *longo Gracchi spira jactetur*, VIII, 208.

Galla mea est: profer, Galla, caput, I, 125, 126.

Galli (populus), ab Oceani litore venientes, XI, 113.

Gallia accipiat te, *nutricula caussidicorum*, VII, 148. — *caussidicos docuit facunda Britannos*, XV, 111. — *altera (Galatia seu Gallogræcia) traducit hos equites nudo talo*, VII, 16.

Gallicus axis vitandus est, VIII, 116. — *custos Urbis*, XIII, 157.

Gallina quo mordetur marito, III, 91. — *quo gestu secetur*, V, 124. — *non ideo pejor secatur*, XI, 135. — *gallinæ albæ filius*, XIII, 141. — *gallinam ægram et claudentem oculos impendat amico sterili*, XII, 96.

Gallinaria pinus, III, 307.

Gallita locuples, XII, 99, 113.

Gallus, sacerdos Cybeles; Galli textoris pectine male percussas lacernas accipimus, IX, 30. — *resupinati cessantia tympana*, VIII, 176. — *ab-rumpunt carnem supervacuam*, II, 115, 116; VI, 514.

Gallus, amicus Juvenalis, XVI, 1. — *caussidicus*, VII, 144. *V. L.*

Gallus immolatur Æsculapio, XIII, 233. *N.* — *galli ad secundi cantum quod facit ille*, IX, 107. — *cristam Laribus promittere*, XIII, 233. — *mordentis gallinam et male sonantis miratur vocem angustam*, III, 91. *N.*

Gammarus; vid. Cammarus.

Ganeo occultus, XI, 58.

Gangem usque, X, 2.

Gannit Appula, sicut in amplexu, VI, 64.

Ganymedes Iliacus puer, XIII, 43. *N.* — *Ganymedem scelerare*, IX, 22. — *Gætulum respice, quum silies*, V, 59. — *dignum cyathos cæloque putas*, IX, 47. *N.*

Γάρ σπῆλκεται, IX, 37.

Garrula, securi narrare pericula nautæ gaudent, XII, 82.

Gaudet lecto et umbra, VII, 105. — *Fabius ara magna*, VIII, 13. — *mulier spoliis nudi mariti*, VI, 232. — *quod non violaverit ignem*, XV, 84. — *tractare*, VI, 102. — *mea Clotho et Lachesia*, IX, 136. — *prostitui*, VIII, 225. — *spargere*, IX, 84. — *loquaci nido*, V, 143. — *Hispulla tragædo*, VI, 75. — *Latona pulchra Diana*, X, 292. — *equus phaleris*, XI, 103. — *narrare*, XII, 81. — *nemo magis vindicta quam femina*, XIII, 192. — *pœna amara*, XIII, 247. — *strepitu acerbo plagarum*, XIV, 18. — *passum advexisse Romam*, XIV, 270. — *gaudent omnes*, X, 67. — *tormentis amantis*, VI, 209. — *cantu*, VI, 379. — *su-*

dare, VI, 420. — gaude, VI, 597.

Gaudia, votum, timor, etc. farrago nostri libelli, I, 86. — iram, etc. longa originis hujus feras, VIII, 47. — vulgi ridebat, X, 51. — cœnæ sentirent, XV, 41. — quanti sibi constant, VI, 365. — decepta ad spurcos lacus, VI, 602. — depren- das, IX, 19. — non eadem vini atque cibi torpente palato, X, 204. — ef- fundunt, VI, 189.

Gaurana ostrea, VIII, 86.

Gaurus inanis, IX, 57.

Gausape, VI, 118. *N.*

Gelantur pavidò pectore, VI, 95.

Gelidæ calidæque aquæ minister, V, 63. — gelida Præneſte, III, 190. — gelido in corpore minimus sa- guis febre calet sola, X, 217. — ge- lidos in agros veniam, III, 322. — gelidas Esquilias, V, 77. — cicutas, VII, 206.

Geminus sub rupe Quirinos osten- dere, XI, 105. — geminis exsurgit mensa lucernis, VI, 305.

Gemit nulla hic tibia cornu, II, 90. — uxor ad palum, VI, 268. — geminus casus urbis, III, 214. — na- turæ imperio, XV, 138. — genuerit nihil grave surda buccina, VII, 71.

Gemitu majore domus planguntur numi, quam funera, XIII, 130. — gemitus nimios ponamus, XIII, 11. — simulat, VI, 271. — non idem olim, VIII, 98.

Gemma princeps sardonyches seu sardonychum, XIII, 138. — uda si- gnator se fecerat beatum, I, 68. — gemmæ majoris pondera, non sufferre queat, I, 29. — gemmas virides collo circumdedit, VI, 458. — transfert a digitis ad pocula, V, 43. — numerat custos, V, 41.

Gemmata pocula, X, 27.

Genas pendentes adipice, X, 193. — genis obscuris turpis, VI, 131. — ruptis hiantia ossa, XV, 58.

Gener censu minor, III, 160. — Cereris, X, 112.

Generosus lunam subtexit alutæ, VII, 191. — Britannicus, VI, 124. — generosa avis, XIV, 81. — animalia, VIII, 57. — generosi principis hæ sunt artes, VIII, 224. — graminis natura, XII, 40. — generosum quis dixerit, VIII, 30. — generosior Ca- pitolinis, II, 145.

Genesis tua nota mathematicis, XIV, 248. — genesi inspecta collyria poscit, VI, 579.

Genialis dies agatur, IV, 66. — Ty- rius sternitur, X, 334. — genialibus libis plena domus, III, 187. *V. L.*

Genitalia mollia rupta secuit testa, VI, 514.

Genitrix (Juno) Samia, XVI, 6.

Genitus; *vid.* Gigno.

Genium sacri fulcri contemnere, VI, 22. — nemo mathematicus in- demnatus habebit, VI, 562.

Gens acceptissima divitibus nostris Græci, III, 58. — modo mihi dicta, XV, 98. — prudentissima adulandi, III, 86. — gentis patriciæ formosis- simus, X, 332. — vltio, III, 121. — crura levia, VIII, 115. — gentem funestat imagine frangenda, VIII, 18. — deducis ab infami asylo, VIII, 273. — gente Latonæ nobilior, VI, 176. — longa deducti, XIII, 207. — furva petita bellua, XII, 104. — in omni laborat, VIII, 239. — gentes o sanctas, quibus hæc nascuntur in hortis numina, XV, 10. — gentibus in nostris, XIII, 171.

Gentilia tympana, III, 64.

Genna deorum incerare, X, 55. — genibus cruentis nuda erepet agrum, VI, 526.

Genuinum agitent non admittentia morsum frustra, V, 69.

Genus nobilissimum masculinum pro fe- mineo positum, XIV, 231. *N.* 241. *N.* — humanum damnat caligo futuri,

VI, 556. — dicendi, VI, 449. — causæ, VII, 155. — numeros a Pico, VIII, 131. — hoc vitæ, IX, 27. — omne morborum, X, 219. — ecce aliud discriminis, XII, 24. — hoc vivo jam decrescerebat Homero, XV, 69. — ignavum, VII, 105. — cibi esse pectora, vultum crediderint, XV, 171. — generis quis fructus, VIII, 6. — humani mores tibi nosse volenti sufficit una domus, XIII, 159. — generi humano mollissima corda dare se natura fatetur, XV, 132. — genere clarus vir, II, 129. — indignus, et nomine tantum insignis, VIII, 31.

Geometer seu Geometres, III, 76.

Germani lumina cærulea, XIII, 164.

Germanicus radiat auro scripto, VI, 205.

Gessisti quas res, VI, 614. — gesta consule Junio, XV, 28. — gestis rebus sequenda pericula, XIV, 314.

Gestamea Othonis speculum, II, 99.

Gestare nocte dieque suum in pectore testem, XIII, 198. — gestetur dominus in porticu, quum pluit, VII, 179.

Gestu quo lepores secantur, V, 124. — gestibus Antonoës risum movet Urbicus, VI, 72.

Getæ et Sygambri, IV, 147. *V. L.*

Geticis pruinis frigidior decocta, V, 50.

Getulice; vid. *Gætulice*.

Getulus; vid. *Gætulus*.

Gibbus ingens in naribus, VI, 109. — Rutilæ, X, 294. — gibbo et utero tumentem rapuit Nero, X, 309.

Gigantis seu Gigantum fraterculus malim esse, IV, 98.

Gigno: genuit quos et eduxit, X, 236. — genitus dis adversis fatoque sinistro, X, 129. — geniti ex nobis, XIV, 40.

Gillo habet deuncem, I, 40.

Gingiva inermi frangendus panis, X, 200.

Glaciale Oceanum ultra, II, 1.

Glacies Mæotica quos operit pisces, IV, 42. — rupta solibus, IV, 42. *N.* — per glaciem alto perous tegi, XIV, 186. — glacie fracta hibernum descendet in amnem, VI, 522. — adspersus maculis Tiberinus, V, 104.

Gladiator Gracchus, II, 144. — secto requiem sperat lacerto, VI, 106. *N.* — erat, quem Hippia comitata est ad Pharon, VI, 110. — gladiatorum artes inhonestas exercent viri nobilissimi, II, 143 sq. VIII, 192, 212. *N.* — habitus et genera varia, II, 144 seq.; VI, 256, 261 seq.; VIII, 192, 202. *N.* — munera quæstoribus injuncta a Claudio, VIII, 194. *V. L.*

Gladium contumque timebis nocte iter ingreassus, X, 20. — relinques, VIII, 122. — gladio partos numos prodere, XIII, 25. — udo cædibus, VIII, 243. — præbenda est cervix, X, 345. — gladii non dabunt, etc. X, 164. — gladios Molossos passî Romani, XIV, 162. — inde finge, VIII, 195. — Antoni contemnere potuit, X, 123. — parante incude, X, 132. — extundere primi nesciere fabri, XV, 168. — gladiis festinata mors, IV, 96.

Glandis majores acervos videret domi, XIII, 57. — glandem ructante marito, VI, 10.

Glaphyrus citharædus, VI, 77.

Glebam virentem ornate, XII, 85.

Glebula talis, XIV, 166.

Gloria donandi major fascibus, V, 111. — toties optata, X, 187. — paucorum patriam obruit, X, 143. — tenui Saleio quantalibet quid erit, si gloria tantum est, VII, 81. — scalarum virides palmæ, VII, 118. — velocis plantæ quid præstat? XIII, 98. — o gloria! X, 158.

Glutisse epulas ipsum putemus, IV, 28.

Gnavi Melesagri, V, 115. *V. L.*

Γυνὸς σταυρὸν ἐ καὶ τοῦ οὐρανοῦ descendit, XI, 27.

Gobio quum sit tibi, XI, 37.

Gorgone Maura, XII, 4.

Gorgonei pinna caballi delapsa est, III, 118.

Gracchorum mater Cornelia, VI, 168. — Gracchos de seditione querentes quis tulerit? II, 24. — Gracchus (in numis), II, 24. *V. L.*

Gracchus (retiliarius) pugnans cum secutore, VIII, 201 sqq. — cum Graccho pugnare, VIII, 209. — Gracchi tunicati fuscina, II, 143.

Gracchus (vir dives), quadringenta dedit sestertia dotem cornicini, II, 117.

Graciles Indi quidquid huc mittitis, VI, 466. — coronæ, XII, 87.

Gradivus Homericus quantum exclamat, XIII, 113. — Gradive, hæc urtica tetigit tuos nepotes, II, 128.

Gradus hī plerumque, XI, 46. — gradibus ab imis trepidatur, III, 200. — in gradus formare comas, VI, 502. *N.*

Græcam urbem ferre non possum, III, 61. — Græcos libellos servabat vetus cista, III, 206. — Græcis marmoribus vincens Fortunæ ædem, XIV, 89.

Græce omnia... pavent... concumbant, VI, 187, 191, 193.

Græcia si vera est, XIV, 240. — mendax quidquid audet in historia, X, 174.

Græcorum ingenium velox, audacia perditā, etc. III, 73 sq. — literas artesque jam totus terrarum orbis habet, XV, 110 sq. — Græcis nondum jurare paratis per caput alterius, VI, 16.

Græculus esuriens in cælum jussus, ibid, III, 78. — Græcula facta est de Tusca, VI, 186.

Græius endoperator, X, 138. — Græiæ coronæ apium mernisse, VIII, 226. — Græias artes mirari nescias, XI, 100. — nostrasque Athenas nunc totus orbis habet, XV, 110.

Graminis generosi natura ipsum infecit pecus, XII, 40. — gramine de quocumque venit nobilis equus, VIII, 60.

Grammaticus, III, 76. — labor quantum meruit, VII, 216. — grammatici cedunt, VI, 438.

Grandine quum sæva fremeret vernus Jupiter, V, 78.

Grandis jam Achilles, VII, 210. — codex, VII, 110. — minister, XII, 14. — laurus, VI, 79. — epistola, X, 71. — grande carmen, VI, 636. — operæ pretium facit, XII, 127; XIV, 281. — nefas, XIII, 54. — supercilium, VI, 169. — ebur, XI, 123. — monastrum, IV, 115; VI, 645. — sonat, VI, 517. — grandes ollæ, XIV, 171. — alas miretur Lælius, XIV, 195. — suræ, XVI, 14. — grandia succina, IX, 51. — crystallina, VI, 155. — ostrea, VI, 302. — ova, XI, 70. — templi pocula, XIII, 147.

Grassator subitus ferro agit rem, III, 296, 305 sqq.

Grassatur ferro vitium, XIV, 174

Gratia nulla umbrarum, VIII, 64. — improba quamvis vicerit fallaci urna Prætoris, XIII, 4.

Gratulor elemento, XV, 86.

Gratus Iulo (mons Albanus), XII, 70. — grata quibus est picta lupa barbara mitra, III, 66. — requies, XI, 182. — arista, XIV, 183. — gratum litus, III, 4. — plectrum, VI, 384. — est, quod patriæ dedisti civem, XIV, 70.

Gravis barba sonabat, I, 25; X, 226. — occursum, VI, 418. — nulli est percussus Achilles, I, 163. — Cædicius, XIII, 197. — est rationibus, VI, 511. — vultus, IX, 12. — uxori, natisque sibi, X, 201. — viro, VI, 270. — jam nobis es, VI, 147. — tunc sentina, VI, 99. — grave propositum, X, 325. — nihil

gemeret surda buccina, VII, 71. — argentum, XI, 41. — expectare tardas colos, XIV, 248. — gravi massa, VI, 421. — graves catenæ, III, 309. — capiti dentes, XI, 127. — gravior illa, VI, 434. — vindicta quam injuria, XVI, 22. — ignominia omni vulnere, VIII, 209. — gravius cultro nil timet, XV, 119. — graviore catena abreptum crede hunc, XIII, 175. — cura timetur tempestas, XIII, 227. — graviora faciunt, VI, 134. — cunctis cothurnis, XV, 29.

Gravitas quæ tanti? VI, 178.

Graviter omnia fiunt, XII, 23.

Gremium in patris fundat Mycale tres pueros, V, 141. — si nondum implevi, si panditur ultra, XIV, 327. — gremio Enceladi quis affert, quantum meruit? VII, 215. — jacuit nova nupta mariti, II, 120. — in gremio matris formidat infans hiatum, III, 176.

Grex totus unius scabie cadit, II, 79. — parvus equarum, VIII, 108. — grege linigero circumdatus, et grege calvo plangentis populi, VI, 533. — cum Chaldaeo, X, 94. — a grege mutorum hoc nos separat, XV, 143. — de grege Mœsorum duo fortes, IX, 143. — servorum magna vovebit corpora, XII, 116. — grege toto mollior hædulus, XI, 66. — greges natorum extulit Niobe, VI, 175. — gregibus comitum premit populum, I, 46. — de tantis (mulierum) nullane tibi digna videtur, VI, 161.

HAB

Habenas effundit, XIV, 230.

Habes et illud dedecus Urbis, VIII, 200. — jura parentis, IX, 87. — nullum numen, X, 365; XIV, 315. — habet unciolam, I, 40. — trientem, III, 267. — quod vicinus, VI,

Grue a sæva fertur raptus per aera Pygmæus, XIII, 170.

Grunniæ Elpenora crediderim, XV, 22.

Grus, machina, IV, 121. *N.*

Gula est quanta, quæ sibi totos ponit apros, I, 140. — sævit, V, 94. — prima voluptatem senserit, XV, 90. — cana monstrante, etc. XIV, 10. — plorante quis melior mimus? V, 158. — crescente, quis te manet exitus? XI, 39.

Gulosum fictile, XI, 19.

Gurgitis coenosi alnum, III, 266. — gurgite Stygio, II, 150. — Siculo, V, 100. — Herculeo, XIV, 280. — gurgitibus miris, XIII, 70.

Gurgitis aut Fabii neptes, VI, 266.

Gustat aliquid de sanguine, XV, 92. — prædam, XIV, 85.

Gustus elementa per omnia quærunt, XI, 14.

Gutta sanguinis non hæret in facie, XI, 54.

Gutto pleno componit lintea, III, 263. — tegit inguina, XI, 158.

Guttur jam radere cœperat, VI, 105. — tumidum quis miratur in Alpibus? XIII, 162. — gutturis magni exemplum, II, 114. — gutture fixo fumant, I, 156.

Gyaræ seu Gyari ut clausus scopulis, X, 170. — Gyaris brevibus dignum aude aliquid, I, 73.

Gymnasia transi, III, 115.

Gypso Chrysipi plena, II, 4.

HAB

152. — plus aloes quam mellis, VI, 181. — digitos vox blanda, VI, 197. — mores, VI, 240; X, 323. — lites, VI, 268. — pudorem paupertatis, VI, 358. — quod mittat, VII, 74. — salus, VII, 189. — in se crimen, VIII,

140. — trepidos parentes, X, 297. — plus lactis quam sanguinis, XI, 68. — tres parvos heredes, XII, 95. — qui non habet (pecuniam), XIV, 140. — bene, X, 72. — nunc totus orbis nostras Graiasque Athenas, XV, 110. — quiaque tantum fidei, quantum numorum, III, 144. — ingens omen, IV, 125. — talia poma Phæacum auctumnus, V, 151. — solus amicum, nunquam partitur, III, 122. — nil durius in se paupertas, etc. III, 152. — eos attomitos mens diri facti conscia, XIII, 194. — crimen facti, qui scelus intra se cogitat, XIII, 210. — Trebium propter quod rumpere somnum debeat, V, 19. — quod donet Quintillæ, VII, 75. — habent quidquid armamentaria cæli, XIII, 83. — an spectacula, quod securus ames, VI, 61. — vultus qualem habebat Ravola, IX, 3. — habuit nil Codrus, III, 208. — inde causas discriminis, X, 140. — qualem faciem Lucretia, X, 294. — habuere tunc nullos parentes, VI, 13. — hinc causas, X, 278. — habebis (me) Evandrum, venies Tiryntius, XI, 60. — habebit nullus non vicus Clytemnestram, VI, 656. — genium, VI, 562. — habeas unde, querit nemo, XIV, 207. — tria nomina, V, 127. — duo crura, XVI, 24. — habeat Roma pudorem, II, 39. — dicendi genus, VI, 448. — quas Veneres pecunia, XIII, 34. — habeant insignia vocis, VIII, 227. — habentem nomen, V, 46. — habe tibi frumentum, V, 118. — tibi istud fermentum, III, 188. — habere tantumdem, X, 90. — titulos inter eos ausus, I, 130. — sed oportet habere, XIV, 207. — habetur lautus, eximie si coenat, XI, 1. — quanto major, VIII, 140. — habebatur olim major donandi gloria titularis, V, 111. — haberi tutor principis, X, 92. — possis ignavus, III,

272. — sanctus mereris, VIII, 24. — habendum medicamen, XIV, 254. — nullum discrimen, XIII, 118. — non inter curas et seria, XI, 93. — habendos solos deos credit quos colit, XV, 37.

Habitas nondum templo, funesta pecunia, I, 114. — semper puppe, XIV, 268. — habitat dum sic Cetronius, XIV, 92. — habitatas proavis silvas linquere, XV, 152.

Habitatorem magnum in testa vidit, XIV, 312.

Habitus idem cunctis, XI, 149. — habitum utrumque inde sumit facies, IX, 20. — en habitum, quo te leges ac jura ferentem audiret populus, II, 72. — habitus nitor ultra vires, III, 180. — habitu vultuque triste vitium, XIV, 110. — habitus longos et flamma sumit, II, 124. — hos quæ ludia sumpserit? VI, 267. — æquales illic, III, 177. — tales damnat et odit, VIII, 202.

Hadriacus; vid. *Adriacus*.

Hædos notos desiderat, XI, 153.

Hædulus, XI, 66 seq.

Hæmo cum molli, III, 99. — hæc mollis dicas, VI, 198.

Hæreo; hæres et dubitas, III, 135. — hæret in facie non gutta sanguinis, XI, 54. — tormentum ingens, II, 137. — mihi clavus militis in digito, III, 248. — hæremus; dic ipsa, VI, 281. — hæserat non minor rhombus (in retibus), IV, 41. — hæreret quum nigro fuligo Maroni, VII, 227. — hærens stomacho cibus, III, 233. — hæsure saxi tituli, X, 144. — hæsuram maculam figentia nitidis rebus, XIV, 2.

Hæres, dis; vid. *Heres*.

Halitus oris artificis, X, 238.

Hamillus quot discipulos inclinet, X, 224.

Hamis dispositis, XIV, 305.

Hammonis a fonte, VI, 555.

Hannibal proximns Urbi, VI, 291.
— *dirus seu durus* deliberat, an petat
Urbem a Cannis, etc. VII, 161 seq.
— *Hannibalis* res gestæ, exsilium,
mors, X, 147, 167. — *Hannibali*
Tyrio parere solebant (elephanti),
XII, 108. — *Hannibalem* tuum vic-
tumque Syphacem tolle, Cornelia,
VI, 170.

Harpinna equus, VIII, 63. *V. L.*

Haruspex Armenius vel Commage-
nus spondet amatorem, etc. VI, 550
sq. — *varicosus* fiet, VI, 397. — *ha-*
ruspice opus est nobis, an censore?
II, 121.

Haruspicina ab Etruscis maxime
exulta, XIII, 62. *N.*

Hasta sub domina præbere caput
venale, III, 33. — *Minervæ*, XIII,
82. — et clypeo, XI, 106.

Hastile curvatum minatur eminns,
VII, 127.

Haud facile emergunt, III, 164. —
impunitus, XIII, 200. — *Conf.* VI,
7; VII, 93, VIII, 197; XI, 17;
XIV, 136; XVI, 8.

Hausit nostra infantia cælum Aven-
tini, III, 85.

Haustu facili diffunditur puteus in
plantas, III, 227.

Hebe, *Herculis* uxor formosa,
XIII, 43. *N.*

Hebeti ferro cæditur, XI, 140. —
hebetes secures, VIII, 137.

Hecatomben promittant, XII, 101.

Hectore funus (Priami) portante,
X, 259.

Hecuba canino latravît rictu, X,
271, 272. *N.*

Hederis dignus, VII, 29.

Hedymeles tener, VI, 383.

Heliadum crustas tenet, V, 38.

Heliodorus conspicuus longe intrat
balnea, VI, 373.

Helvidius et *Thrasea* coronati,
V, 36.

Helvinam ad Cererem, III, 320.

Heracleas scribere, I, 52.

Heraclitus, X, 30. *N.*

Herba in finitima nutritus, XII,
12. — *herbæ* inscius hædulus, XI,
66. — *herbas* post omnes, XV, 99.

Herboso theatro, III, 173.

Herculeo in *Lare* natus *Fabius*
magna gaudeat ara, VIII, 14. —
gurgite stridentem solem audiet,
XIV, 280. — *Herculeos* arcus ad-
dit, XIII, 82.

Hercules *Tirythius*, XI, 61. —
Herculis ærumnas potiores credas et
Venere, et *coenis*, X, 361. — *for-*
mosa uxor ad *cyathos*, XIII, 43. —
inaurati femur radit sacrilegus, XIII,
151. — *sædem* vincens marmoribus,
XIV, 90. — *verbis* talia invadunt, II,
20. — *cervicibus* sequat collum lon-
gum invalidi, III, 89. — *ara magna*,
VIII, 13. *N.* — ab *Hercule* velut ictus
Cacus, ducris planta, V, 125.

Here quam fuit, res hodie minor
est, III, 23.

Heredipetarum artes, IV, 18 seq.;
XII, 93 seq. *N.*

Heres quis scribitur pauper? III,
161. — *propter* me scriberis, IX,
87. — *quisque* partes suas accipiat
ad mensuram inguinis, I, 41. — *ri-*
valis tibi non unus dictabitur, VI,
218. — *decolor* impleret tabulas, VI,
600. — *bullatus* ludit parvoque eadem
movet arma fritillo, XIV, 4. — *here-*
dem dulcem tollere cogitat, VI, 39.
— *heredes* tres habet parvos, XII,
95. — *vetat* esse suos codice ævo,
X, 237.

Hermæ trunco simillimus, VIII, 53.

Hermarcus aliquis, III, 120. *V. L.*

Hernia *Nestoris*, VI, 326.

Hernicus et *Marsus*, XIV, 180.

Heroes jaciunt saxa, XV, 65. *N.*

Hesperidum serpens aut *Ponticus*
fortunas servet, XIV, 114. — *nomina*,
horti, *poma*, V, 152. *N.*

Hesternæ cœnæ occurrere, IX, 44.

— besternum minutal solitus servare
Septembri, XIV, 129.

Hetruscum aurum; vid. *Etruscum*.

Heu miseri, II, 159.

Heuoe, VII, 62. *V. L.*

Herba zelotypo juvenis praelatus,
V, 45.

Hiatum personæ pallentis formidat
rusticus infans, III, 175. — veteris
rimæ contextit, III, 195. — hiatu So-
phocleo grande carmen bacchamur,
VI, 636. — magno sublimis pardus,
XI, 123. — hiatus solennes Jave-
nali, I, 151. *V. L.*

Hibernæ tegetis institor, VII, 221.

— hibernum in-annem descendat,
VI, 522.

Hic, I, 4, 46, 47, 123, 161; II,
118; III, 69, 70, 186, 216, 217,
219, 220, 245, 246; IV, 59; VI, 332,
492, 610, etc.; VIII, 47, 51, 236,
248; IX, 60, 66; X, 148, 197, 227,
etc.; XI, 25, 151, 159; XIII, 9, 91,
105; XIV, 62, 172, 272, 286, etc.;
— *hæc*, I, 51, 52, 169; II, 41,
128; III, 92, 264, 299, 320; VI,
54, 198, 213, 214, etc.; VII, 242;
VIII, 70, etc.; IX, 39, 93, etc.; X,
89, 96, etc.; XI, 21, 77, 175; XII,
1, 93, 97; XIII, 2, 16, 114, 150, etc.;
XIV, 34, 44, 55, etc.; XV, 3, 10,
52, etc.; XVI, 13. — *hoc*, I, 19;
II, 82, 143; IV, 25, 154; V, 6, 76,
157; VI, 110, 111, 151, 189, 190,
223, etc.; VII, 13; IX, 27, 76; X,
181, 189, 197; XI, 201, 206; XIII,
38, 73, 228; XIV, 58, 208, 209;
XV, 26, 69, 142; XVI, 58. — *hujus*,
VI, 179, 499, 595; VII, 125; VIII,
45, 188; X, 99, 228; XIV, 147,
290; XV, 97. — *huiusce*, XIV, 38.
— *hunc*, V, 116; X, 184. — *hunc*,
I, 33; III, 283; V, 14, 136; VI,
157, 158, 383; VII, 56; VIII, 29;
X, 69, 272; XIII, 175; XIV, 73,
114; XV, 17, 65; XVI, 56. — *hano*,
I, 111; II, 67, 78; VI, 452, 499;

XI, 115, 198; XII, 119; XIV, 94,
140, 143. — *hæc*, VI, 20, 213; VII,
2, IX, 6; X, 76, 288; XI, 132;
XIV, 29; XV, 88, 126. — *hi*, II,
45; III, 34; VIII, 254; X, 88; XI,
46; XIII, 223. — *hæ*, VI, 259;
VIII, 223. — *horum*, I, 136; II,
5, 18; III, 81, 112; X, 71; XI, 12,
XII, 109, 114; XIV, 169. — *his*,
II, 18, 147; III, 315; IV, 93, 150;
V, 173; VI, 73, 336, 394, 466, 608;
VIII, 38; IX, 100, 118, 131, 148;
XI, 114, 134; XIII, 103; XIV, 116,
123; XV, 130. — *hos*, I, 89; VI,
267, 606; VII, 186; VIII, 21; XI,
118; XIII, 21, 147, 192; XV, 120.
— *has*, X, 167; XI, 88, 169;
XIII, 208.

Hic (*adverb.*), I, 150; II, 90, 110,
111, 167; III, 12, 21, 155, 180, 226,
232; IV, 34; VI, 280, 309, 494,
532; VII, 181; XII, 89, 102; XV,
7, 77.

Hiems; vid. *Hyems*.

Hilarem diem sentire, XV, 41. —
hilaris nitidique vocantur, XI, 176.
— *Parcæ*, XII, 65. — *umbrae* olim
sine regibus, XIII, 52.

Hinc atque inde patens, I, 65. —
hinc pulpitâ pone, et inde gladios
finge, VIII, 195; XIV, 12, 45. —
Cf. I, 119, 144; II, 1, 156; VI, 295,
296, 463; VII, 113; VIII, 104; X,
44, 278; XI, 127, 128; XIV, 79, 82;
XV, 51, 84.

Hio; *hiat* tantum, seu *pallus* hi-
rundinis, X, 231. — *hiantia* ossa rup-
tis genis, XV, 57.

Hippia (*Eppia*) quot amaverit mœ-
chos, X, 220. — *Hippia* nupta sena-
tori comitata est *Ludium* ad *Pharon*,
etc. VI, 82 seq. — *qua* capta forma,
VI, 104. — *quid* fecerit, VI, 114.

Hippo subit juvenes, II, 50. *V. L.*

Hippocrene fons, III, 117. *N.*

Hippolyto grave propositum quid
profruit? X, 325 seqq.

Hippomanes carmen coctumque venenum, VI, 133, et 616, 626. *N.*

Hipponam jurat et facies olida ad præsepia pictas, VIII, 157. *F. L.*

Hirpini equi, VIII, 63.

Hirrus quot circumscripserit pupillos, X, 222.

Hirsuto collo spirant opobalsama, II, 41. — *hirsuta* capella, V, 155.

Hirundinis pullus biat, X, 231.

Hiscere si quid tentaveris, V, 127.

Hispania additur imperiis, X, 151. — horrida vitanda, VIII, 116.

Hispidæ membra promittunt atrocem animum, II, 11.

Hispo subit juvenes, II, 50.

Hispulla tragædo gaudet, VI, 74. — pinguior taurus, XII, 11.

Hister tabulas implevit, II, 58. — per Histrum, XII, 111.

Historia recenti memoranda res, II, 103. — in historia quidquid Græcia mendax audet, X, 175. — *historiarum* scriptores, vester labor fecundior, etc. VII, 98. — *historias* legat præceptor, VII, 231. — sciat omnes, VI, 450.

Historico quis dabit, quantum daret acta legenti? VII, 104.

Histrio dabit, quod non dant proceres, VII, 90.

Hodie res minor est, here quam fuit, III, 23. — *Conf.* XI, 56, 150, 177, 195; XIII, 47.

Hædus; *vid.* *Hædus*.

Homeri commenta ridenter, X, 246, *N.*; XIII, 112, 113. — *Homero* uni cedit propter mille annos, VII, 38. — magno si quidquam credis, X, 246. — vivo jam decrescebat hoc genus hominum, XV, 69. — *Homerum* suspendit hinc, et alia parte *Maronem*, VI, 437; XI, 178.

Homericus Gradivus quantum exclamat, XIII, 113.

Homicida si Miloni displiceat, II, 26.

Homo sum, licet clames, VI, 284.

— ita est servus? VI, 222. — quis uno contentus scelere? XIII, 243. — tu tibi liber videris, V, 161. — diis carior quam sibi, X, 350. — parcus, XIV, 112. — hominis delicias! VI, 47. — exitus, X, 271. — de morte nulla unquam cunctatio longa est, VI, 221. — homini longissima spes cœnæ, I, 134. — contingunt fastidia veteris quercus, XIV, 184. — parum est, etc. XV, 165. — hominem quemvis attulit, III, 75. — hunc nunquam amavi, X, 69. — homines hic sunt, II, 167. — luto ficti, XIV, 35. *N.* — rupto robore compositique luto, VI, 12. — malos nunc educat terra atque pusillos, XV, 70. — pertusa læna plurima non audent dicere, V, 131. — quidquid agunt, I, 85. — ridiculos facit paupertas, III, 153. — desunt, VI, 333. — in ventre necandos conducit, VI, 596. — fata regunt, IX, 32. — nil ergo optabunt, X, 346. — tantum immolat Taurica, XV, 117. — hominum occursus, X, 48. — corpuscula quantula? X, 173. — plus est jam in pelago, XIV, 276. — quis tunc contemptor numinis? VI, 342. — divumque fidem clamore ciemus, XIII, 31. — quisnam veniam dare abnuerit? XV, 103. — discordia, XV, 174, 147. *N.*

Homuncio quantus ex nihilo fieres, si, etc. V, 133.

Honesta et justa si periculi ratio est, VI, 95. — honestum consilium, IV, 85. — honesti secreti participem te facit, III, 52. — honestos mores, VI, 239. — honestis et rebus sapiens finem imponit, VI, 444. — artibus nullus in Urbe locus, III, 21. — honestius illic et tremere, etc. V, 10.

Honor summus quum finito computet anno, I, 117. — honoris clari velamen, III, 178. — tempus finitum,

VIII, 150. — honori sacro non cedit, I, 110. — honorem hunc vobis præstat, o numi, V, 136. — præcipuum summumque meretur, VI, 532. — militiæ multis largitur, VII, 88. — honore dictatoris functus, XI, 87. — honores nimios optabat, X, 104. — quos illis damus et dedimus, VIII, 69. — honorum insignis pagina, X, 57.

Honorarium patrocinii, VII, 122. *N.*

Hora aptior cibo capiendū, VI, 581. — solida supersit ad sextam, XI, 205. — sumitur ex libro, VI, 577. — hac ipsa Sejanum diceret Augustum, X, 76. — ab hora mediæ noctis, VII, 222. — benigni fati, XVI, 4. — horis septenis in diem edit illam, VI, 183. — horas quot nunciet puer, X, 216.

Horatius satur est, quum dicit Enoe, VII, 62. — ejus lucerna Vennusina hæc digna, I, 51. *N.*

Hordea infundet, VIII, 154.

Horret illam, quam laudibus effert, VI, 183. — novicius tetrum Porthamea, III, 265. — horreres scilicet, II, 122. — horrere incendia, III, 7. — horrenti servo tunicam non reddere, I, 93. — horrendum EXI intonet, VI, 485. — horrenda passi, XII, 15.

Horrida mater (in luctu), III, 212. — Hispania, VIII, 116. — pellex, II, 57. — silva sicce comæ, IX, 12. — domus licet sanctos mores tradiderit, X, 298. — bella, XIV, 242. — *Ægyptus*, XV, 44. — horridior glaudem ructante marito, VI, 10.

Hortatur juvenes, XIV, 121.

Horti culti villicus, III, 228. — et vitis custodem provocat, VI, 375. — orto aperto quum viverent, VI, 17. — parvo legerat oluscula, XI, 78. — exiguo Epicuri, XIII, 123. — nostro non sufficit modus hic agri, XIV, 172. — horti qui proprie dica-

tur, I, 75 et *N.* — marmorei Lucani, VII, 79. — hortos magnos Senecæ clausit, X, 16. — in hortis expectatur, VI, 488. — nascuntur numina, XV, 10. — sternitur Tyrius genialis, X, 334. — in parvis quantum tibi, Epicure, sufficit, XIV, 319.

Hortulus hic, III, 226.

Hospes numinis Idæi sanctus, III, 137. — hospitis affectu dominum regemque salutatur, VIII, 161. — hospite venturo, cessabit nemo tuorum, etc. XIV, 59. — hospites Evandri, XI, 61 seq.

Hospitium miserabile, III, 166. — tolerabile, VII, 70. — hospitio nemo tectoque juvabit nudum, III, 211.

Hosti perituro ostendit effigiem Martis, XI, 107. — mox impar, XIII, 169. — hostem Cæsaris calcemus, X, 86. — hostibus ipsis miserantibus, XV, 100.

Hostia nil cultro gravius timet, XV, 119. — quæ non dignior vita? XIII, 235. — si carnem dabat, XI, 85. — petulans funem extensum quatit, XII, 5. — hostiæ auratis cornibus majores duntaxat immolatæ, VI, 48. *N.*

Huc, III, 308; VI, 416, 466.

Humanum genus damnat caligo futuri, VI, 556. — humani generis mores, etc. XIII, 159. — humano generi corda mollissima, XV, 132. — humanæ mentis vitium, XIV, 175. — humana negotia ludi maximi, XIV, 264. — carne suillam non distare putant, XIV, 98. — major imago, XIII, 222. — humanas res miscuit olim, X, 163. — humanis rebus majora creduntur, X, 137. — carnibus vesci licet, XV, 13.

Humero revocante Tyrias lacernas, I, 27. — debilis, X, 227. — humeros minorem Corvinum ostendere, VIII, 4. — nuda Pæcas, VI, 491. — ex humeris ferentem aulæa pictæ togæ si vidiasset, X, 39.

Humi stratus palme, VIII, 78. — *per humum*, XV, 63.

Humida laurus, II, 158. — *multicia referens*, XI, 186.

Humilis fortuna, VI, 287. — *sallicti virgas mordere*, XI, 67. — *domus non capit has nugas*, XI, 169. — *ex humili*, III, 39. — *humiles vicinos rapere*, VI, 414. — *vos*, VIII, 44. — *adseclæ*, IX, 48.

Humor ille oculis suffecerit, X, 32. — *humore coacto vexare oculos*, XIII, 133.

IDE

Iarbæ zelotypo prælatus juvenis, V, 45.

Iason mercator, VI, 153. — *furtivæ devehit aurum pelliculæ*, I, 10. *N.*

Iaspis præclara, V, 42.

Ibat; *vid. Eo.*

Iberinæ vir unus sufficit, VI, 53.

Ibi nil simulatur, VI, 324. — *fortunæ veniam damus*, XI, 174. — *Cf.* VIII, 63, 176; X, 160; XII, 81; XIII, 150.

Ibidem custos affixus, V, 40.

Ibin saturam serpentibus pavet pars Ægypti, XV, 3.

Iearus puer, I, 54. *N.*

Icterice matris de funere consulit, VI, 565.

Ictum fulguris evasi, XII, 17. — *ictus perferat*, VI, 261. — *Cilicis*, IV, 121. — *multorum absorbit*, VI, 126.

Ictus ab Hercule Cacus, V, 125.

Idæum solenne colant, XI, 192.

— *Idæi numinis hospes sanctus*, III, 138. — *Idæis antris privatus Jupiter*, XIII, 41.

Idcirco ut possim, etc. IX, 123.

Idem (mascul.), III, 148, 291; IV, 8; VI, 112; VIII, 78, 97; X, 74, 159, 331; XI, 25, 149; XVI, 59. —

HYP

Hyacinthos hos facit, VI, 110.

Hyarbæ; *vid. Iarbæ.*

Hybernæ tegetis inastor, VII, 221. — *hybernium descendet in amnem*, VI, 522.

Hydri omnes, VII, 70.

Hyems deformis stridebat, IV, 58.

— *hyemes multas sic vidit*, IV, 92.

Hylas multum quæsitus, I, 164.

Hymetto dulci vicinæ samæx (*Socrates*), XIII, 185.

Hyperboreum ad axem exsul si dimittatur, VI, 470.

IGN

idem (neut.), IV, 12; VI, 217; XIII, 76, 184. — *eadem (fem.)*, III, 23; V, 1; VI, 177, 349, 402; VII, 198; XI, 161; XIV, 310. — *eadem (neut. pl.)*, I, 14, 148; III, 92; V, 51; VIII, 152, 153; X, 203, 256; XI, 21, 175; XIII, 104, 172; XIV, 5, 76, 103. — *eiusdem*, IV, 94; XII, 26. — *eidem*, XIV, 122. — *eodem*, III, 205; X, 42; XIV, 8. — *eisdem*, XIV, 30. — *iisdem*, VII, 153; X, 175; XI, 73; XV, 157. — *easdem*, XIV, 113.

Ideo, III, 47; VII, 143, 144; VIII, 250; XI, 135; XIII, 89; XV, 143.

Idoneus patriæ, XIV, 71.

Idumææ portæ incolæ, VIII, 160.

Igitur, II, 34; IV, 5, 89; VI, 92, 210; VII, 106; VIII, 239; IX, 20; X, 15, 28, 265, 285; XI, 108; XII, 78, 83, 111; XIII, 101; XIV, 38; XVI, 18.

Ignavus haberi possis, III, 272. — *ignava quæque lux septima Judæis*, XIV, 106. — *ignavum genus lecto gaudet et umbra*, VII, 105.

Igniculum si poscas, III, 102.

Ignis non fortuitus, sed iratus cadat in terras, XIII, 225, 226. —

emendus et canlis miseris, I, 134. — subitus antennas impulit, XII, 19. — igni donare quid, VII, 25. *N.* — terretur, XIV, 285. — ignem Trojanum servat Alba, IV, 61. — ventilat cursu, III, 253. — odimus, III, 214. — laremque quum umbra clauderet, VI, 3. — flagrantem late videbis, XIV, 244. — quod non violaverit, XV, 84 seq. — igne rogi minor infans, XV, 140. — ignes primos janna colligit, XIII, 146. — jam stridunt, X, 61. — hæc poscit, VI, 624.

Ignobilis Arpinas, VIII, 237. — quamvis, IV, 104.

Ignominiam pertulit graviolem omni vulnere, VIII, 209.

Ignoro motus astrorum, III, 43; XI, 26. — ignorat tamen, VI, 569. — ignorasse fateris Sejanum, quid optandum foret, X, 103.

Ignoscitis vobis, Trojgenæ, VIII, 181. — ignoscas nec ipsi populo, VIII, 189. — ignoret Mucius dictis, an non, quid refert? I, 154. — perituræ Eliassæ, VI, 435. — ignoscere solet his numen, XIII, 103. — quibus poterant illorum manes, XV, 105. — ignoscentibus dis ipsis, III, 146.

Ignota nobis purpura, XIV, 187. — ignotum montibus Rutulis carmen, VI, 637. — ignotos mihi tenet antiqnaria versus, VI, 454.

Iliacus puer, XIII, 43.

Iliados conditor, XI, 178.

Iliadum inter lacrymas, X, 261.

Illibus ab ipsis vis frater? V, 136.

Ille, I, 3, 97; II, 93, 95, 99, 100; III, 67, 81, 91, 186, 246, 264; IV, 150; V, 62, 162, 170; VI, 137, 214; VIII, 273; IX, 45, 91, 107; X, 10, 129, 164, 196, 197, 228, 315, 316; XI, 52, 151, 167, 169, 171; XII, 43, 125; XIII, 73, 105, 110; XIV, 284; XV, 113; XVI, 29. — illa, III, 117, 274; V, 149; VI, 85, 100, 111, 330,

368, 408, 425, 434, 546, 632, etc. IX, 39; X, 26, 333; XI, 16, 52, 117; XIII, 177, 227; XIV, 205, 221; XV, 3, 116. — illa (ablat.), I, 151, 155; VIII, 72; IX, 149; XIV, 273, 274, 311. — illud, II, 73; III, 208; VI, 33, 53, 194, 203; VIII, 198, 274; XII, 112, XIV, 68; XVI, 8. — illins, VI, 539, 572; X, 320. — illum, III, 74, 232; V, 148, 163; VI, 358; X, 92, 108, 126; XI, 23; XV, 78. — illam, III, 134; VI, 182; XIV, 84, 121. — illi, II, 163; IV, 69; VI, 45, 210; VIII, 22, 54, 239; IX, 115; X, 67, 91; XI, 175; XII, 118; XIII, 203; XIV, 76, 189, 223. — illis, II, 14, 36, 140; III, 92, 165; IV, 41; VI, 348, 417; VIII, 69, 116, 257; IX, 121; X, 3, 34, 350, 352; XI, 124, 128, 159; XIII, 166, 196; XV, 68, 148; XVI, 48. — illos, I, 170; II, 45, 156; VI, 110; VIII, 166, 266; IX, 114, 131; X, 235, XIV, 123. — illas, III, 321.

Illic, I, 91; III, 98, 170, 177, 197; V, 10, 42, 73; VI, 36, 410; IX, 44; X, 323; XIII, 171; XV, 7, 12, 94.

Illinc, I, 159; V, 97; X, 44; XIII, 161.

Illuc, II, 159; III, 24; VI, 339; XII, 53.

Illustres animas abstulit, IV, 152.

Illyricum latus, VIII, 117.

Imago tua sacra et major humana, XII, 221. — tua vivit, VIII, 55. — imagine macra dignus, VII, 29. — fracta matris, XI, 18. — frangenda funestat gentem, VIII, 18. — imagines seu thoraces opponuntur statuis iconicis seu similaribus, III, 219. *N.* — virorum doctorum et statuarum in bibliothecis dedicatarum et hedera coronatarum, VII, 29. *N.* — majorum lineis circumdatæ et ordine in porticibus atriisque dispositæ, signa nobilitatis,

VIII, 1 seq. — fumosæ, VIII, 8. — cereæ, VIII, 19.

Imbelle vulgus, XV, 126. — imbelles eunuchi, VI, 366. — Rhodii, VIII, 113.

Imber effudit lapides, XIII, 67.

Imbuit illos vitis, XIV, 124. — imbutus furtis osellæ, XI, 144.

Imitatur janua sollicitas portas, VII, 42. — juvenis sponte cetera præter avaritiam, XIV, 107. — castore, XII, 34. — imitata est pictura figuram alterius sexus, VI, 341. — domus veteres Sabinos, X, 299. — imitandis turpibus ac pravis dociles sumus omnes, XIV, 40.

Immane præceps ruinæ impulsæ, X, 107. — immanem Pyrrhum passis, XIV, 162. — immanes Læstrigones, XV, 18. — Agathyrsi, XV, 125. — immania passis, XV, 104.

Immemor illa domus, VI, 84.

Immensa mendacia, VII, 111. — immensæ plebis mihi pace si licet dicere, XI, 194.

Immeritis caballis, X, 60.

Imminuit rem, XIV, 92.

Immo trahere ultra paratus, XIII, 108. — quid profuit? X, 324. — dissimulet, XVI, 9.

Immodici census, XIV, 175. *P. L.*

Immolat homines, XV, 118.

Immortale odium, XV, 34.

Impacta securis, X, 59.

Impar sarcinulis puellæ gener, III, 161. — hosti Pygmæus, XIII, 169.

Impatiens omnis acerbi, VII, 58. — moræ, VI, 238, 227.

Impellat lictorem prætor, III, 128. — impulit quis casus hos? XV, 120. — ignis subitus antennas, XII, 19. — impulsæ ruinæ, X, 107.

Impendere vitam vero, IV, 91. — gallinam amico, XII, 96.

Impensa hæc est nimia, XII, 97. — impensæ parcere, V, 155. — finem

non servat, VII, 138. — impensas conferat, III, 216.

Imperat non vesicæ Tuccia, VI, 64. — viro uxor, VI, 224. — Phalaris, ut sis falsus, VIII, 81.

Imperatores erant pontifices maximi, IV, 46. *N.* — divi volebant haberi, VI, 115. *N.*

Imperfectus cibus, III, 233.

Imperium, fasces dabat, X, 79. — triste, XIII, 50. — imperii veterem luxuriam noverat, IV, 137. — fines Tiberinum virgo natavit, VIII, 265. — fato jusæ, XI, 105. — imperio naturæ gemimus, XV, 138. — obsequere, X, 343. — sexus coactæ, VI, 135. — imperiis castrorum functus, XI, 87. — additor Hispania, X, 151. — ejus paruit, XIV, 331.

Impetus acrior, XV, 62.

Implet reticulum comis, II, 96. — ceras capaces, I, 63. — ceras pusillas, XIV, 30. — tabulas solo liberto, II, 58; VI, 601. — sinus rhombus, IV, 41. — effigiem deæ longis siphonibus, VI, 310. — manum aere, VI, 546. — navem mercibus, XIV, 288. — numerum, IX, 90. — omnes numeros, VI, 249. — dirus Hannibal caput miserum, VII, 161. — ager te vitibus, IX, 56. — implere nondum medullas maturæ mala nequitæ, XIV, 215. — impleri si nondum gremium, XIV, 327. — impletur membrana, VII, 23. — canistria, V, 75.

Imponere regi barbato facile est, IV, 103. — mercedem linguæ, VII, 149. *P. L.* — sævas leges, VII, 229. — finem rebus, VI, 444. — vittas frontibus, XII, 118. — farra cultris, XII, 84. — capiti res, III, 252. — imposito asello clunem submittit, VI, 334.

Impressit aliptes digitos cristæ, VI, 422. — imprime dentem crucis, IX, 134.

Improbitas prodiga corruptoris, X,

305. — admirabilis fuit illo ævo, XIII, 53.

Improbulum te finge, V, 73.

Improbis vicinus, XVI, 37. — es quum poscis, IX, 63. — annis, III, 282. — improba reliquit natos, VI, 86. — Fortuna, VI, 605. — gratia prætoris, XIII, 3. — improbius cinsedo, IV, 106.

Improvistus casus, III, 273.

Impudicitia matronarum legibus pœnisque coercita, II, 62. *N.*

Impulit; *vid.* Impellat.

Impulsi animorum ducti, X, 351.

Impune recitaverit ille togatas, I, 3, 4. — et vindice nullo, IV, 152.

Impunitum fore respondit Pythia, XIII, 200.

Imputo satis morbum, II, 17. — imputat hunc (cibum) rex, V, 14, 15. — se tibi semper, VI, 179.

Imus: ima plebe, VIII, 47. — imis ab gradibus trepidatur, III, 200.

In quantum fames et frigora possunt, XIV, 318. — in faciem (al. facie) panem digitis extendere, II, 107. — in corpora (al. corpore) nil juris natura indulget animis, II, 139. — *Conf.* I, 6, 38, 104, 107, 111, 143; II, 28, 48, 57, 68, 79, 133, 136; III, 17, 22, 30, 62, 78, 162, 280; IV, 6; V, 44, 142, 153; VI, 2, 65, 107, 108, 156, etc.; VII, 1, 7, 8, 241; VIII, 3, 13, 110, 139, 199; IX, 13, 18, 42; X, 1, 18, 27, 50; XI, 11, 21, 22, 40, 80; XII, 12, 61, 110; XIII, 18, 86, 198; XIV, 42, 82, 130; XV, 10, 16, 50, 130; XVI, 11, 53, etc. — inque, VI, 183, 311.

Inæquales phialas tenet, V, 38.

Inanis Gaurus, IX, 57. — inani iudicio damnatus Marius, I, 47. — alio quod sufficit, V, 7.

Inaurati Herculis femur, XIII, 151.

Imbelle; *vid.* Imbelle.

Imbuo; *vid.* Imbuo.

Incedet superbus, XII, 126.

II.

Incenderit ædes suas ipse, III, 222.

— incendente jecur rabie, VI, 648.

— incendi quibus possit jam frigidus ævo, etc. VI, 325.

Incendia horrere, III, 7. — ubi nulla, vivendum est, III, 197. — cœpta sulfure, XIII, 145. — incendium Romæ compescebatur ope hammarum et VII cohortium Vigilum, XIV, 305. *N.*

Incerare genua deorum, X, 55.

Incertæ arboris latus, XII, 32. — rei testis, VIII, 81. — incerta ora manantia fletu faciunt puellares capilli, XV, 137.

Incessu morbum fatetur, II, 17.

Incestus minime felix, IV, 9. — incestæ sorori dedit, VI, 158.

Inchoet annus liter, XVI, 42.

Incidere (sculpere) titulus, VIII, 68.

Incidit (cedit) spatium rhombi IV, 39. — in laqueos, X, 314.

Incipit dormire, VIII, 11. — ab illis uxor, VI, 348. — madidum ver, IX, 52. — incipiunt tandem sentire, XIII, 238. — jurgia prima sonare, XV, 52. — torquere saxa, XV, 64. — edere, VII, 195. — agnoscere, VI, 468. — stare, VIII, 138. — optare, X, 115. — prurire Gaditana, XI, 163. — incipias si non furere, VI, 615. — inciperet edere planctus, X, 262. — incipe, Calliope, IV, 34.

Incitat lumbos tibia, VI, 315.

Inclinat sol, III, 316. — Hamillus discipulos, X, 224. — ipsos maritos, IX, 26. — inclinatis per humum lacertis, XV, 63.

Includere fila porri, XIV, 133. — inclusus carcere nascere, XII, 123. — inclusa per æquora, XII, 75.

Incognita mensura nervi, IX, 34.

Incola portæ Idumææ, VIII, 160.

Incolumem sese mirans, XII, 16.

— incolumi Troja, X, 258.

Incommoda vitæ, XIII, 21.

Incrementa domus, XIV, 259.

Incipit puer, XI, 146.

Incumbere aliorum famæ, VIII, 76. — *sectæ*, XIV, 122. — *remis*, XV, 128. — *incubuit* luxuria, VI, 293.

Incurritur servis, VI, 331.

Incurrere ad stuprum, IX, 26. *N.*

Incus: *incude* et fornace graves catenæ, III, 309. — *parante* gladios, X, 132. — *assidua* semperque ardente camino majora fiunt patrimonium, XIV, 118. — *nefanda* ferrum letale producere, XV, 165.

Incutit tignum capiti, III, 246. — *colaphum* servo, IX, 5.

Inde iræ atque lacrymæ, I, 168. — atque hinc, I, 65; VIII, 195; XIV, 12, 13, 45. — *caput* morbi, III, 236. — *est* quod desipia, VI, 612. — *quæ* *seges*, VII, 103. — *cadunt* partes, VII, 123. — *inde* Dolabella est et Antonius, VIII, 105. — *Conf.* III, 37, 113, 301, 308; IV, 51, 122; V, 168; VI, 62, 139, 225, 312, 436, 524, 560, 603, 220; VIII, 118; IX, 20, 28; X, 140; XI, 47; XII, 87; XIV, 45, 83, 148, 173, 282; XV, 36, 48.

Indemnatus, VI, 562.

Indica tigris, XV, 163.

Indicibus seu *indiciis* quibus cecidit? X, 70.

Indigenæ quondam hoc vivebant more, XIII, 38.

Indignatio facit *versum*, I, 79. — *ne* qua desit, V, 120.

Indignatur parere clienti, V, 64.

Indignus genere, VIII, 31. — *studiis* labor, VII, 17. — *juvenis*, quem mors tam certa maneret, IV, 95.

Indocti sermonem laudat, III, 87. — *primum*, II, 4. — *nobilis* causas defendere, VIII, 49. — *nempe* hoc, XIII, 181.

Indomitus et acer, II, 77. — *census*, XIV, 176.

Inducitur medicaminibus, VI, 471.

Indulgentia ducis, VII, 21.

Indulget natura, II, 140. — *vetus clementia* senibus porcia, VI, 160. — *sese* ardenti tribunus, II, 165. — *sibi*, VI, 283. — *plectro* basia, VI, 384. — *veniam* pueris, VIII, 167. — *humili asseclæ*, IX, 48. — *indulgent* adeo sibi latius ipsi, XIV, 234. — *indulsit* si mora longior Urbem pueris, II, 168. — *conditor* mundi animas, XV, 148. — *nil* patriæ, VI, 86. — *si* forte cura brevem soporem, XIII, 217. — *Cæsar* Narcisso omnia, XIV, 330. — *non* omne legumen ventri Pythagoras, XV, 174. — *Cf.* *Animal*.

Indumentum, I, 142. *N.*

Induperator; *vid.* *Enduperator*.

Indus obscurior Mauro, XI, 125. — *augur* et Phryx, VI, 585. — *Indi* omnes atque Mauri noverunt, VI, 337. — *graciles* quidquid huc mittitis, VI, 466.

Industrius armis, VIII, 52.

Indutus scutulata, II, 97.

Inebriet aurem, IX, 113.

Inermi iustitia omnia tractanda temporibus diris, IV, 80. — *gingiva* frangendus misero panis, X, 200.

Infamia quid salvis numis? I, 48. — *minus* est turpis, II, 71. *F. L.*

Infamis Varillus, II, 22. — *infami* ab asylo, VIII, 273.

Infans rusticus fiet legatus amici, IX, 60. — *filius* obstat tibi peccaturo, XIV, 49. — *rusticus* formidat hiatum pallentis personæ, III, 176. — *nobilis* exprimat mirmillonem conopeo, VI, 81. — *parasitus*, V, 145. — *infante* majorem mamillam quis mirator in Meroe? XIII, 163. — *infantes* quatuor ludebant in casa, XIV, 168. — *infantibus* magnis ubera ferens potanda, VI, 9. — *nudis* arridet Fortuna, VI, 606. — *infantes* parvuli non in bustis cremari solebant, sed terra claudi (in *suggrundariis* condi), XV, 139, et *ibid.* *N.*

Infantia hausit cælum Aventini, III, 84. — *madidi nasi*, X, 199.

Infecit natura pecus, XII, 41.

Infelix servulus portat, III, 253. — *cadet*, XIV, 295. — *totum perdidit nihil*, III, 209. — *paupertas nil habet durius in se*, etc. III, 152. — *nec habet ore trientem*, III, 267. — *gaude*, VI, 597. — *Psecas*, VI, 491. — *Numitor*, VII, 74. — *infelix aestuat angusto limite mundi*, X, 169. — *infelicibus ovis nos viles pulli nati*, XIII, 142.

Inferi et Manes vana nomina ac nugæ, II, 149 seq. *N.*

Infernis dis sufficiunt Decii, VIII, 257. — *sine regibus hilares olim umbræ*, XIII, 52.

Infero; intulit peregrinos pecunia mores, VI, 299. — *quæ psalteria illuc poemam majorem*, etc. VI, 340.

Infesto a numine morbum missum credunt, XIII, 231. — *infesta vallo arma*, XV, 120. — *infestis sagittis pugnam instaurare*, XV, 74.

Inficietur depositum, XIII, 60.

Infirmi animi voluptas est ultio, XIII, 190.

Inflectus juvenis, VIII, 72.

Inflexu vicorum arcto transitus, III, 237. *F. L.*

Infra ventriculum vacua, III, 97. — *parvulus cantharus*, III, 204.

Infremitu Lucilius ardens ense stricto, I, 166.

Infudit cui Cæsonia totam frontem pulli, VI, 617. — *infundet hordea juvenis*, VIII, 154.

Ingeniculare, IX, 26. *N.*

Ingenium velox, III, 73. — *castum*, X, 300. — *mite Crispi et Thaletis*, IV, 82; XIII, 185. — *unde par materis?* I, 150. — *venerabile nos soli sortiti*, XV, 144. — *ingenii fons largus et exundans*, X, 119. — *ingenio par pretium*, VII, 96. — *manus est et cervix cæsa*, X, 120. — *quis locus, nisi*, etc. VII,

63. — *summa vervecum in patria crassoque sub aere nasci*, X, 48. *N.*

Ingena Telephus, I, 4. — *cæna*, II, 119. — *tortum*, II, 137. — *omen*, IV, 124. — *gibbus*, VI, 108. — *semivir*, VI, 512. — *testamentum*, VI, 549. — *scelus*, VI, 651. — *numerus*, VII, 102. — *annulus*, VII, 140. — *acervus*, VIII, 100. — *Sejannus*, X, 62. — *Phœnicopterus*, XI, 139. — *Liburnus*, III, 240. — *vulnus*, XV, 156. — *ingentia vasa*, III, 251. — *ingentibus comis implet reticulum*, II, 96.

Ingenue magis, II, 16.

Ingenuum tophum violarent marmora, III, 20. — *ingenui vultus puer*, XI, 154. — *ingennorum filius cludit latus servi divitis*, III, 131.

Ingerit se his, VI, 609.

Ingrate ac perfide, IX, 82.

Ingratus maritus, VII, 169. — *ingratæ patriæ curta fides*, XIV, 165. — *ingrato ab aratro jam fastiditus hos*, X, 270. — *ingratos sodales ante omnia pone*, XI, 190.

Ingredi iter, X, 20. — *ingressus iter vitæ*, VII, 172.

Inguen excitat vox blanda, VI, 196. — *medicatum adeo intelligit*, XII, 36. — *inguinis ad mensuram heres*, I, 41. — *et capitis quæ sint discrimina, nescit ebria Venus*, VI, 301. — *ægri canities*, X, 207. — *ab inguine tutum nihil est et sanctum*, III, 109. — *ingnine pascitur venter*, IX, 136. — *inguina Rhodopes terit barba uda*, IX, 4. — *matura (eunuchorum)*, VI, 370. — *crassa non pavida tegit opposito gutto*, XI, 158. — *frigida velantes panni sufficient*, XIV, 300. — *inguinibus udis quid ulla negaverit?* X, 322.

Inimicus pumice levis, IX, 95. — *inimica cohors*, XVI, 20. — *inimicorum primoribus*, XV, 40.

Iniquæ urbis quis tam patiens? I,

30. — iniquo modio servorum ventres castigat, XIV, 126. — iniquas ad mensas Caesaris, V, 3.

Injuria cœnz tantine? V, 9. — magna ne fortibus fiat et miseris, VIII, 120. — quot agros venales fecerit, XIV, 151. — non gravior quam vindicta, XVI, 22.

Innoxia simia, XIII, 156.

Innuat seu adnuat mulio virga, III, 317; VIII, 153. *F. L.* — innuat licet coram, VI, 140.

Inopa æris, VII, 61. — Socrates, VII, 205. — inopi arte cucurrit prora, XII, 67. — inopum sociorum miscrere, VIII, 89.

Inprimis curandum, VIII, 120.

Inquis, VIII, 43. — inquit, I, 102, 125; III, 21, 153; IV, 125; V, 118; VI, 281, 416; VII, 242; X, 55, 291; XIII, 84; XIV, 153.

Inquisitores algæ, IV, 49.

Insanabile cacothæ scribendi multos tenet, VII, 51.

Insania minus est turpis, II, 71. — insaniz medela nasturtium et cucurbita, XIII, 97; XIV, 58. *N.* — varia genera, XIV, 284 seq. *N.*

Insanum maritum fecisset Juno, VI, 620. — insanis secatur vena medea, VI, 46. *N.*

Insatiabile votum, XIV, 125.

Inscius herbæ hædulæ, XI, 66.

Inscripta lintea, VIII, 168. — ergastula, XIV, 24.

Insignis nomine præclaro, VIII, 32. — honorum pagina, X, 57. — insignia vocis, VIII, 224.

Inasistere tremulis plantis, VI, 96. — clamoso Circo, IX, 144.

Inspicit ille prius faciem, I, 97. — ranarum viscera, III, 45. — inspecta genesi, VI, 579.

Instabile conjugium, IX, 79.

Instat quidquid discriminis, VI, 520. — instant, XV, 75. — instantis domini vox furit, XIV, 63; XV, 75.

— instantem regi cometen prima videt, VI, 407. — monitis parentem sic possum affari, XIV, 210.

Instaurare popinas, VIII, 158. — pugnam sagittis, XV, 74.

Institor hibernæ tegetis niveique cadurci, VII, 221.

Instituit efferre maritos, I, 71. — hunc artibus et moribus, XIV, 74.

Instruit focum provincia, V, 97.

Insulæ in quas deportabantur Romani, I, 73. *N.*

Insulsa bipennis, VI, 658.

Intactum caput buxo, XIV, 194. — intactam Agaven nisi vendat, VII, 87. — intacto pane et stricto, V, 169. — intacta malis sacris, VI, 236. — intactior omni Sabina, VI, 163.

Integer arbiter, VIII, 80. — cecidit Cethegus, X, 288. — nasus, XV, 56.

Intelligit inguen medicatum, XII, 36. — artes, IV, 101. — intelligat matrona et quædam non ex libris, VI, 451. — non intellecta senectus obrepit, IX, 129.

Intendant oculos sidera, VIII, 150.

Inter nos sanctissima divitiarum majestas, I, 112. — Iliadum lacrymas, X, 260. — *Conf.* I, 129; II, 10, 47; III, 157, 191, 264; V, 28; VI, 101, 323; VII, 186; VIII, 132, 174, 216; X, 358; XI, 93; XIII, 119, 186; XIV, 203; XV, 33, 164. — interque, XIII, 212.

Intercepta fraude, XIII, 71.

Interdum aliena sumitur area, III, 181. — *Conf.* III, 305; VI, 552; X, 52, 315; XIII, 182.

Interea rex horum vorabit optima, I, 135. — dum cædit, VIII, 155. — septimus sol invenit jacentem torum, XV, 44. — tu obsequere imperio, X, 342. — quum turgent sacculus, crescit amor numi, XIV, 138. — *Conf.* II, 137; III, 261; V, 120; VI, 149, 237, 424, 461, 508; XI, 14, 191.

Intererit; *vid.* Intersum.

Interiora petit stagna, XII, 80.
 Interius si attendas, XI, 15.
 Internuntia cæli sacerdos, VI, 545.
 Interpret legum, IV, 79. — legum
 Solyमारum Judæa, VI, 544.
 Interrogo nil plus, X, 72.
 Intersum; intererit enim plurimum,
 XIV, 73.
 Interveni quoties lascivum illud,
 VI, 194.
 Intestatus si ad cœnam eas, III,
 274. — intestata senectus, I, 144.
 Intestino loto, VI, 429. — intesti-
 ma poetæ capiunt plus, VII, 78.
 Intolerabile magis vitium, VI, 413.
 — intolerabilius nihil est quam fe-
 mina dives, VI, 460.
 Intonet horrendum Exi, VI, 485.
 Intra pœmeria, IX, 11. — muros,
 VIII, 240. — se tacitum, XIII, 209.
 — te fige querelas, IX, 94. — que
 limina puer est, XIV, 45. — viscera
 penem agere, IX, 43. — pascua,
 IX, 55.
 Intrat femina limen, II, 88. — et
 mugilis mœchos, X, 317. — moles,
 XII, 75. — lupanar, VI, 121. — tur-
 ba, VI, 512. — intranti obstitit turba,
 IV, 62. — intrantes excepit, VI, 125.
 — balnea, VI, 374. — urbem, X, 171.
 Intrepidi altaria tangunt, XIII, 89.
 Introitum (ad) macelli expectare,
 XI, 10.
 Intulit; *vid.* Infero.
 Intus dormiet, III, 241.
 Inutile vulgus, XV, 126.
 Invadunt talia verbis Herculis,
 II, 20.
 Invalidi collum, III, 88.
 Invenit non fatuos, IX, 8. — quis
 membra? III, 260. — septimus sol
 jacentem torum, XV, 44. — non pœ-
 nam sceleri, XV, 129. — materiam
 risus, X, 47. — non nomen crimini,
 XIII, 29. — pœnas Cædicius, XIII,
 197. — invenies nullam, quæ parcat
 amanti? VI, 208. — Quiritem ima

plebe facundum, VIII, 48. — lega-
 tum in popina jacentem, VIII, 173.
 — inveniet quid quisquam sublimius?
 VIII, 232. — quot libras in summo
 duce? X, 148. — invenias quanquam,
 II, 5. — invento Osiri, VIII, 30. —
 inventa per devia rura lacerta, XIV,
 75. — inventis sub aratro piscibus,
 XIII, 66.
 Inventrix sacri nefandi Taurica,
 XV, 117.
 Inverso fundo, III, 108. — inver-
 sis pellibus, XIV, 187.
 Invidet luscis, X, 228. — invidæa
 haud vati, VII, 93. — omnibus, si
 lividulus sis, XI, 110. — invisi no-
 minis pœna, XIII, 248.
 Invidia est fortunæ, XV, 95. —
 invidiæ magnæ subjecta potentia, X,
 57. — invidiam facerent Nilo surgere
 nolenti, XV, 123.
 Invidiosa solatia, XIII, 179.
 Invitatus ad hæc, XIV, 134.
 Invita conjuge, VI, 212. — inviti
 exercere avaritiam, XIV, 108.
 Involvit hos sinu Fortuna, VI, 607.
 Io candida, VI, 526.
 Ionium late sonans, VI, 93.
 Iphigenia si qua illi est nubilis do-
 mi, XII, 119.
 Ipse quum se jactaret amicæ, I,
 62. *Conf.* I, 105, 127, 136; II, 18;
 III, 110, 222; IV, 69; V, 30, 37,
 86, 104, 142; VI, 552; VIII, 40,
 74, 146, 147; X, 52, 230, 251,
 363; XI, 62, 160; XII, 35; XIII,
 56; XIV, 127, 244; XV, 38, 45. —
 ipsa, III, 95, 172; VI, 209, 253,
 281, 401, 490; X, 294; XI, 133;
 XIII, 29; XIV, 139. — ipsa (ablat.),
 X, 76; XII, 11; XIII, 180; XIV,
 295. — ipsum, II, 147; IV, 28; V,
 6, 56; X, 182; XI, 9; XII, 40;
 XIV, 167. — ipsumque, VIII, 132.
 — ipsius, VI, 530; VII, 239; VIII,
 261; X, 285; XVI, 58. — ipsi, I,
 100; V, 107; VI, 519; VIII, 109,

187; XIII, 1; XIV, 3, 234; XV, 59. — ipsam, VI, 173, 175, 333; X, 141; XIII, 151. — ipso, I, 33; XIV, 206. — ipse, VI, 244. — ipsorum, VIII, 137; XIII, 138. — ipsis, II, 31; III, 146; VI, 523; X, 7, 146, 347; XI, 71, 202; XV, 100; XVI, 49. — ipsos, I, 100; VI, 347; IX, 26; X, 305. — ipsas, VIII, 22; X, 59.

Ira et bile jecur ardeat, I, 45. — quidquid agunt homines, ira etc., I, 85. — censoria, XIV, 50. — deorum, ut ait magna, tamen certe lenta est, XIII, 100. — et fames pares in mente, XV, 131. — quoties hunc sexum nocentem facit, VI, 647. — quid plus velit, XIII, 176. — iræ indoctorum quantulumque occasio sufficit, XIII, 183. — eorum non sufficit, XV, 169. — iræ pone frena, VIII, 88. — iræ inde et lacrymæ, I, 168. — iram, gaudia, etc. effundunt sermone Græco, VI, 187. — a crimine sumant, VI, 285.

Irasci nesciat, X, 360. — iratus ignis cadat in terras, XIII, 226. — irato sistro, XIII, 93. — irati faciunt vadimonia, III, 299. — mariti exigere pœnas, X, 313. — iratis dīs fruitur Marius, I, 50. — amicis ducitur funus plaudendum, I, 146.

Ire; *vid. Eo.*

Irritamentum Veneris, XI, 165.

Isæo torrentior sermo, III, 74.

Isiacæ sacrorum lenæ, VI, 489.

Isis decernat quodcumque volet de

corpore nostro, XIII, 93. — Isidis in ædem aquas Nili spargat, VI, 529. — fanum scelerare, IX, 22. — ab Iside pasci pictores, XII, 28. — Isidis sacerdotes, sacra et simulacrum, argentea serpens, VI, 525, 541. *N.*

Iste dies genialis, IV, 67. — ne quid tibi conferat, VII, 36. — ista, II, 75, 136; VI, 191; IX, 73; XI, 166. — istud, III, 187. — istis, V, 135; XIV, 179. — istos, VI, 295. — istas, I, 139.

Ister et Rhenus, VIII, 170. — Istrum, XII, 111. *F. L.*

Istio vivat Artorius et Catulus, III, 29.

Ita servus homo est, VI, 222. — ita secum (dicit), XIII, 91. — *Conf.* II, 38; V, 59.

Italia pars magna est, III, 171. — Italiam jam tenet Hannibal, X, 154. — longe relinquunt, XII, 78.

Iter vitæ diversum ingreditur, VII, 172. — nocte ingressus, X, 20.

Iterum ecce Crispinus, IV, 1. — quis Cotta tibi erit? VII, 95. — miserere, XII, 25. — semel atque iterum super illam palpitet, III, 134.

Ithacus miranda nullo sub teste canebat Alcinoos, XV, 26. — Ithacum mugire credit Ajax, XIV, 287. — natantem lugere fas Laertæ, X, 257.

Iuli sanguine fulget, VIII, 42. —

Iulo gratus apex, XII, 70.

Iunco consule, XV, 27. *F. L.*

Jacet nupta in lecto, VI, 269. — exiguum cum ramice nervus, X, 205. — gremio nova nupta mariti, II, 120. — in servi complexibus aut equitis, VI, 279. — aurato vix ulla puerpera lecto, VI, 594. — in ripa, X, 86. — vetus Thebe centum obrata portis,

XV, 6. — jacebat nuper vittata sacerdos cum corruptore, IV, 9. — illi dextra bellua, IV, 120. — uxor feta in casa, XIV, 167. — maritus nocte aversus, VI, 476. — jacuit Catilina cadavere toto, X, 288. — planum mare, XII, 62. — jacebit rex horum

vacuis toris tantum ipse, I, 136. — quamvis tota palpetur nocte, jacebit, X, 205. — jaceat licet ægra, VI, 580. — Lucanus in hortis marmoreis contentus fama, VII, 79. — jacens illi opus, VI, 36. — resupina multorum absorbit ictus, VI, 126. — jacentem nocte ac luce septimus sol invenit, XV, 43. — cum aliquo percussore, VIII, 173.

Jactare manus a facie, III, 106. — fumosos equitum magistros, VIII, 6. — non jugum vita didicere magistra, XIII, 22. — onerosa pallia, VI, 236. — se lacernatæ amice, I, 62. — omnes violæ colores, XII, 90. — bacia rhedæ, IV, 118. — jactatur rerum utilium pars maxima, XII, 52. — spira longo galero, VIII, 208. — jactata petrauro corpora, XIV, 265.

Jacti decidere cum ventis, XII, 33.

Jactura clientis nusquam minor est, III, 125. — famæ minima est apud molles cathedras, VI, 91. — illa tamen manet, XIII, 177. — jacturæ mediocris onus te mergat, XIII, 8.

Jaculator felix, VII, 193.

Jaculator Monychus ornos, I, 11.

Jaculum torquere, V, 155.

Jam plena margine summi libri, I, 5. — poscit aquam Ucalegon, III, 198. — jam jam privignum occidere fas est, VI, 628. — jam dudum mihi mulio virga adnuit, III, 317. — jamne igitur laudas, X, 28. — jam pridem, III, 62; VI, 515; X, 77. — jam nunc, XI, 204. *Conf.* I, 64, 123, 139; II, 39, 101, 115; III, 199, 215, 221, 262, 265; IV, 32, 56, 57, 96; V, 21, 47, 68, 166, 168; VI, 43, 105, 127, 147, 153, 215; VII, 3, 30, 77; VIII, 4, 152; IX, 49, 79, 86; X, 61, 154; XI, 13, 50; XII, 8, 30; XIII, 9, 16, 44; XIV, 58, 80; XV, 56, 62; XVI, 45, 46, 56, etc. — jamque, III, 206; VI, 26, 349, 377, 488; VIII, 96.

Janna, IX, 105. *N.* — Baiarum

Camæ, III, 4. — ornetur lauro, VI, 79. — imitatur portas sollicitas, VII, 42. — colligit primos ignes, XIII, 146. — tua barbam ejus vidit, VI, 215. — erexit ramos, XII, 91. — festa operatur lucernis matutinis, XII, 92. — claudenda, XIII, 129.

Janum Vestamque farre et vino rogabat, VI, 386. — Jane pater, antiquissime Divum, VI, 394.

Jecur siccum ardeat ira, I, 45. — tensum rumpe miser, VII, 117. — vituli sectum, XIII, 117. — anseris magni ante ipsum, V, 114. — incendente rabie, VI, 648.

Jejuna fames, V, 10. — mater hirundinis, X, 232. — jejunum odium, XV, 51.

Jocari voluit Fortuna, III, 40.

Joco mordente facetus, IX, 10. — jocorum causas præbet, III, 147.

Jubæ mullorem, VI, 40.

Jubeo sic, hoc volo, sit pro ratione voluntas, VI, 223. — jubet natura plorare, XV, 134. — sic rerum numerus, VII, 102. — sic natura, XIV, 31. — quis te festinare? XIV, 212. — securo pendente dormire ruina, III, 196. — pluteum servare Cleanthas, II, 7. — vocari Trojungenas, I, 99. — quem vitari, III, 284. — stari III, 290. — juvenem properare, VI, 330. — dominum ante feriri, VI, 417. — nocte castra moveri, VI, 420. — metui Septembris adventum, VI, 517. — vigilare cohortem, XIV, 306. — jussit tremulum caput descendere, VI, 622. — respicere ad ultima vitæ spatia, X, 275. — quantum, anhelas, VI, 37. — jubeat si conjux, durum est conscendere navim, VI, 98. — ire præcipiem, III, 129. — manare, VI, 275. — jubeant insistere circo, IX, 144. — juberet quum vexilla tolli, II, 101. — præstare auxilium, XV, 150. — jusseris, in cælum ibit, III, 78. — jusserit si Io,

VI, 526. — jubebit thoraca afferri, V, 143. — jubetur, VI, 340; VII, 41. — jubentur mutare dominos, VIII, 65. — exire, IV, 144; XIV, 108. — jussus discumbere, V, 12. *Conf.* VIII, 209; XIV, 331. — jussa est, III, 15. — jussæ ad Circum prostare puellæ, III, 65. — mansuescere feræ, XI, 104. — jussos primum crescere testiculos capit Heliodorus, VI, 371.

Jubernæ ultra litora, II, 160. *V. L.*

Jucunda senectus Crispi, IV, 81. — vox Statii, VII, 82. — jucundum et carum sterilis facit uxor amicam, V, 140. — pro jucundis aptissima dabunt di, X, 349. — jucundius vita ipsa bonum vindicta, XIII, 180.

Judæa tremens, arcanam mendicat in aurem, VI, 543 seq.

Judæi somnia vendunt, VI, 547. — metuentes sabbata, nil præter nubes et cæli numen adorant, etc. XIV, 96 seq. — *Judæorum* proseuchæ, III, 296. *N.* — *Judæis* delubra locantur, 14 seq.

Judaicum Romani ediscunt jus, XIV, 101.

Judex Bardaeus, XVI, 13. — da testem judex quem dixerit, XVI, 29. — judicis in corpore si ista videas, II, 76. — judice bubulco surgis Ajax, VII, 117. — sub judice si dicas, VII, 13. — me dignus vera cruce, VIII, 188. — se nemo nocens absolvitur, XIII, 3. — sub judice morum caderet, IV, 12.

Judicio inani damnatus, I, 48.

Judicet quasi ignis, XIII, 226.

Jugera agri quot possidet, III, 142. — vix bina dabantur pro multis vulneribus, XIV, 163. — quot vicina foro? IV, 7. — jugeribus campi severi cede, II, 132. — paucis lumbos exhausti donare clientis? IX, 60.

Jugulare fetum capellæ, XV, 12. — jugulata Mycenis, XII, 127.

Jugulo Electræ non se polluit Ores-

tes, VIII, 218. — jugulos aperire tenui susurro, IV, 110.

Jugum ferre cervice parata, VI, 208. — non jactare vita didicere magistra, XIII, 22. — curtum temone, X, 135. — Cumis suspectum, IX, 57. — jugo rara sedit victoria, VIII, 63. — juga pauca bonum, VIII, 108. — nemorosa, III, 191. — jugis abrupta saxa, VI, 649.

Julia quum tot abortivis fecundam vulvam solveret, II, 32.

Julia lex ubi nunc? II, 37. — placet Ursidio, VI, 38.

Julius ardet, II, 70.

Jumento crucibusque relictis vultur, etc. XIV, 77. — jumenta vocant, III, 316. — fatigat porticibus, IV, 5. — luto spargat, VII, 180. — loquentur, IX, 103. — famelica lasso collo ad virides hujus mittentur aristas, XIV, 147. — jumentis lassis bordeas infundet, VIII, 154.

Junco consule, XV, 27. *V. L.*

Junge ostia, IX, 105. — jungitur si ulla Ursidio, VI, 41. — jungentur comoda multa caducis, IX, 89. — juncta tibi, VI, 448. — et pecta tabellis, VI, 200. — junctæ umbone phalanges, II, 46.

Junio consule, XV, 27.

Juno si fecisset maritum insanum, VI, 619. — quum adhuc virguncula esset, XIII, 40. — Junonis avem ut pueri laudant, VII, 32. — Junoni (pronubæ) cæde juvencam surastam, VI, 48. — per Junonem domini jurante ministro, II, 98.

Jupiter (al. male *Juppiter*) vernus fremeret grandine, V, 79. — et Mars num adeo senserunt, etc. VI, 59. — fictilis et nullo violatus auro, XI, 116. — da spatium vitæ, multos da annos, X, 188. — quum privatus adhuc Idæis antris, XIII, 41. — audis hæc, nec labra moves, XIII, 114. — Jovis ante altaria lanatas torvumque juven-

cum cædit, VIII, 156. — *municipes lagenas advexisse gaudes*, XIV, 271. — *summi ante aram ruit Priamus, ut hos*, X, 268. — *in tunica*, X, 38. — *famulæ aves*, XIV, 81. — *Jovi Tarpeio servata hostia*, XII, 6. — *Jovem nostrum placabo*, XII, 89. — *Jove ipso digna sententia*, XIV, 206. — *sub Jove pudicitie veteris vestigia forsitan aliqua exstiterint, sed Jove nondum barbato*, VI, 15.

Jurat solam Hipponam, etc. VIII, 156. — *aras Samothracum et nostrorum*, III, 144. — *per Solis radios, etc.* XIII, 78 seq. — *per Junonem*, II, 98. — *jurare Græcis nondum paratis per caput alterius*, VI, 16. — *jurato quamvis testi metuam tibi credere*, V, 5. — *jurantes precantesque tangebant aram, vel genus deorum*, XIV, 219. *N.*

Jurgia proludant, V, 26. — *alterna habet lectus*, VI, 269. — *prima sonare incipiunt*, XV, 51.

Jus nullum uxori capiendi bona, I, 56. — *Judaicum*, XIV, 101. — *testandi solis militibus vivo patre datur*, XVI, 51. — *dicere de mensura*, X, 101. — *in jus pavidum trahat cervice obstricta*, X, 87. — *juris nil animis in corpora indulget natura*, II, 139. — *juris idem (testandi) contingit arenæ, quod lenonibus et lanistis*, VI, 217. — *peritus Apollo*, I, 128. — *nodos et legum ænigmata solvat*, VIII, 50. — *jure ac merito contemnunt vitia Scauros*, II, 34. — *illum despiciam*, XI, 23. — *jure jurando fraudem tueri*, XIII, 201. — *jura ac leges vexantur*, II, 43. — *serentem audire*, II, 72. — *civilia*, II, 51. — *parentis habes*, IX, 87. — *ad jura vocare*, XV, 135. — *trium liberorum*, IX, 90. *N.*

Jure eodem natantes mergere ficedulas, XIV, 8.

Jussu Neronis, X, 15.

Justitia ad Superos recessit comite Pudicitia, VI, 19. *N.* — *inermi omnia tractanda temporibus diris*, IV, 81. — *justitie tenax*, VIII, 25.

Justa ratio periculi, VI, 95. — *caussa doloris*, IX, 90. — *querela*, XVI, 19. — *justi Solonis vox sacunda*, X, 274. — *justo fulmine ruerunt*, VIII, 92. — *justis poenis afficiunt illos*, VIII, 267. — *justissima cognitio centurionum*, XVI, 17.

Juvat alea senem, XIV, 4. — *juvant magis illa, quæ plurius emuntur*, XI, 16. — *juvabit nemo tecto hospitioque*, III, 211.

Juvencam auratam cæde Janoni, VI, 48.

Juvenum torvum cædit Jovis ante altaria, VIII, 155.

Juvenilia, seu juvenalia membra, XI, 5 et *P. L.*

Juvenis zelotypo prælatus Hiabæ, V, 45. — *petit Euphraten*, VIII, 51. — *tui specie lætare*, X, 310. — *si vetulo non assurrexerat, grande nefas*, XIII, 55. — *non melius de se cuiquam sperare propinquo concedet*, XIV, 7 seq. — *juveni mihi barba sonabat*, I, 25; X, 226. — *quid stuadet pater lætus stridore catenæ?* XIV, 23. — *quum dicis, stultum, qui donet amico*, XIV, 235 seq. — *Arcadio nil salit læva in parte mamillæ*, VII, 160. — *Pellæo non sufficit unus orbis*, X, 168. — *juvenem illa jubet properare*, VI, 330. — *supinum clamosus pater excitat de media nocte, etc.* XIV, 191 seq. — *torquet jam longa et cervina senectus (patris)*, XIV, 251. — *superbum, inflatum plenumque Nerone propinquo tradit fama*, VIII, 71. — *juvene cum indigno properabat*, IV, 95. — *juvenes subit Hippos*, II, 50. — *hoc agite*, VII, 20. — *Medos premit longo asserere per forum*, VII, 132. — *et nos hæc fecimus*, VIII, 164 seq. — *ipsius consulis laxabant*

portarum claustra tyrannis, VIII, 262. — spectent (circenses), quos clamor et audax sponsio, quos cultus decet assedissee puellæ, XI, 199. — sponte imitantur cetera, XIV, 107. — hortatur (pater avarus), ut, etc. XIV, 121. — inter cultos pinnirapi juvenesque lanistæ, III, 158. — quibus arte benigna et meliore lulo finxit præcordia Titan, XIV, 34. — ma-

ritos videre, XIV, 283. — juvenum discrimina sunt plurima, I, 196 seq.

Juventa qua capta est Hippia? VI, 103. — jam calida, VI, 369.

Juventus consumpta Cannis, II, 155. — resinata, VIII, 114. — quæque cædit magistros, VII, 213.

Juvernæ litora, II, 160.

Juxta recubante marito, XI, 301.

KAR

Kalendæ; vid. Calendæ.

Kartago; vid. Cartago.

KIN

Κίναϊδος γὰρ αὐτὸς ἐφέλκεται ἄνδρα, IX, 37.

LAB

Labellum compesce digito, I, 160. — extendit summa, XIV, 325. — labello clauso ut te respiciat Veiento, III, 185. — spumanti quamvis te nudum viderit Virro, IX, 35. — labelhis tuis contacta pocula, V, 128. — fletum exsorbes, VI, 276.

Labem hanc dedit contagio et dabit in plures, II, 78. — sine labe adspiciat domum, XIV, 69.

Labitur cursum præcipitans, XV, 77. — ætas, VII, 32. *N.* — labente officio, VI, 203. — labentibus obstat villicus, III, 194. — lapsum protegere, XV, 156.

Labor magni sceleris nullus, XIV, 224. — non sinebat vitis contingi parva tecta, VI, 289. — vester fecundior, historiarum scriptores, VII, 98. — quantum grammaticus meruit, quis Enceladi gremio affert? VII, 216. — Polycleti, VIII, 104. — æquus hunc provehit, XVI, 56. — laboris causas inde habuit, X, 139. — atque sanguinis merces, XIV, 164. —

LAC

labori pulchro reddit sua dona, XVI, 57. — laborem nemo studii indignum ferre cogetur, VII, 17. — labore militiæ quæ sunt parva, XVI, 52. — labores numerentur, IX, 42. — longos castrorum ferre, XIV, 198. — omnes nutricis, VI, 593. — quoscunque qui ferre queat, X, 359. — ævos Herculis credat, X, 361. — laborum nulla emolumenta in Urbe, III, 22.

Laborat in omni gente (Cicero), VIII, 239. — laboranti lunæ succurrere, VI, 443.

Labra elixi vervecis quis tecum comedit? III, 294. — quæ illi, X, 67. — mariti hinc viscantur, VI, 463. — longam salivam (seu longa saliva) manantia, VI, 623. — pallida cibum accipiunt digitis alienis, X, 229. — non moves, Jupiter, XIII, 114.

Labulla mœcha, II, 68.

Labyrinthis mugitus, I, 53.

Lacedæmonium pytismate lubricat orbem, XI, 173.

Lacerat hæc potio patres, VI, 625.

— orbem Flavius, IV, 37. — membra fame, XV, 102. — laceratis capillis VI, 490.

Lacerna aurata quibus fulgere mos est, X, 212. — foeda et scissa, III, 148. — lacernas jam ponente facundo Cædicio, XVI, 45. — Tyrias revocante humero, I, 27. — pingues aliquando accipimus, IX, 28. — lacernis licet parcas, XIV, 287.

Lacernæ russati solum (patrimonium), VII, 114.

Lacernatæ amicæ, I, 62.

Lacertæ unius sese dominum fecisse, III, 231. — lacerta inventa pullos nutrit ciconia, XIV, 75.

Lacertæ russati solum, VII, 114. *V. L.* (*vid. sup.*)

Lacerti cum parte conehem æstivam, seu æstivi, differre in tempora cernæ alterius fingens, XIV, 131. — unius sese dominum fecisse, III, 231. *V. L.*

Lacerto secto requiem sperare, VI, 106. — lacertis admirandis confusus perit, X, 11. — inclinatis per humum, XV, 63.

Lacessit scuto, VI, 248.

Lachesis mea et Clotho gaudent, IX, 136. — Lachesi superest, quod torqueat, III, 27.

Lacrymæ inde et iræ, I, 168. — siccentur, XVI, 27. — illius meditataque murmura præstant, ut, etc. VI, 539. — lacrymas si conspexit amici, flet, nec dolet, III, 101. — ridebat, et curas et gaudia vulgi, X, 52. — inter Iliadum, X, 261. — quæ dedit nature, molliissima corda humano generi se dare fatetur, etc. XV, 132 sq. — per lacrymas effundere bilem ut cogaris, V, 159. — lacrymis veris amissa pecunia ploratur, XIII, 134. — uberribus semper plorat, semperque paratis in statione sua, VI, 273 seq.

Lactis plus habet hædulus, quam sanguinis, XI, 68. — vortice torrens

tanquam fluxerit, XIII, 70. — lacte illo fovetur, propter quod comites educit asellas, VI, 468.

Lacunar spectare, I, 56.

Lacus suberant, ubi Alba colit Vestam, IV, 60. — ad spurcos decepta sæpe vota, VI, 603.

Ladas, cursor, XIII, 97.

Lædant silicem percussus pondero vasa, III, 272.

Lælius miretur alas, XIV, 195.

Læna coccina eum vitari jubet, III, 283. — pertusa homines hæc dicere non audent, V, 131. — lænam pignerat, VII, 73.

Lætes senex, cui fas Ithacum lugere natantem, X, 257. *N.*

Læstrigonas immanes, XV, 18.

Lætare specie juvenis, X, 310.

Lætus stridore catenæ, XIV, 23. — fatebere, XIII, 248. — Epicurus, XIII, 123. — læta Clitumni pascua, XII, 13. — dies, XV, 41. — Venus quo astro se proferat, VI, 570. — læti phaleris et torquibus omnes, XVI, 60. — lætam Urbem fecit Statius, VII, 83. — lætis Phrygibus, XII, 73. — rebus par mensura malorum, X, 98. — lætior hæc lux natali die, XII, 1. *V. L.* — lætissima merces, VII, 175. *V. L.*

Lævis male scribitur pro levis, II, 12, *V. L.*; III, 111. *V. L.*

Lævum extendit, VI, 495. — in lævum seu lævam conversus, IV, 120. — lævo monitu, XIV, 228. — læva in parte mamillæ nil salit Arcadio juveni, VII, 159. — læva et dextera sonuit ferro, VI, 561. — tenebat bipennem, VI, 658. — zonam morsuque tenebit, XIV, 297.

Lægena Saguntina, V, 29. — vernali Cyane succincta, VIII, 162. — lægenæ venter, XII, 60. — quinque, VII, 121. — lægenas municipis Jovis advexisse gaudes, XIV, 271.

Lagi moenia, VI, 83.

Lambit non Tædia Cluviam, II, 49.
— lambenti crustula servo, IX, 5. —
lambentibus ora sicca lucernæ canibus, VIII, 35.

Lamiarum cæde madenti, IV, 154.
— de numero, VI, 385.

Laminæ, II, 124. *N.*

Lampas ahenæ, III, 285. — lampade Veneris fervet, VI, 138.

Lana sucida nolit pati vinum, V, 25. — lanam trahitis, II, 54. — deducere ferro obliquo, VII, 224. — lanis admota matrona, VI, 497.

Lanatas cædit, VIII, 155. — lanatis animalibus abstinet, XV, 11.

Lancem longo pectore distendat aquilla, V, 80. — lance beata radiat Dacicus, VI, 204. — lances Parthenio factas mittere, XII, 43. — lancibus oppositis perituram arcescere summam, XI, 18.

Languentis Veneris irritamentum, XI, 165.

Languida uxor, I, 122.

Languorem peperit cibus imperfectus, III, 233.

Lanificæ Parcæ, XII, 66.

Lanipendia, VI, 476. *N.*

Lanistæ juvenes, III, 158. — leges et verba regia dicturus, XI, 8. — lanistis et lenonibus est testandi libertas, VI, 216.

Laugo prima par sacræ senectæ, XIII, 59.

Laomedontiades frigidus, VI, 326.

Lapidem non hunc, quales et Turnus et Ajax, etc. XV, 65. — ad primum vectari, VI, 577. — lapides effuderit imber, XIII, 67.

Lappa Rubrennis, VII, 72.

Lapsus tectorum, III, 7.

Laqueum ipse mandaret Fortunæ minaci, X, 53. — in laqueum dabit vestigia, XIII, 243. — incidit, X, 314. — laqueo tenet multos ambitiosi consuetudo mali, VII, 50.

Lar : Laris matrona, III, 110. —

— trepidi Antiphates, XIV, 20. — Larem, ignem, pecus et dominos communi clauderet umbra, VI, 3. — Lare in Herculeo natus, VIII, 14. — Lares ipsi deinde eripiuntur, VIII, 110. — Lares parvi nostrique, IX, 137. — ante Lares cadat victima, XII, 113. — Larum parva simulacra, XII, 87. *N.* — Laribus paternis tura dabo, XII, 89. — nostris conjungere aliud tectum XV, 153. — cristam galli promittere, XIII, 233.

Lardum natalitium, XI, 84.

Largæ filia adultera, XIV, 25.

Largitur multis honorem militiæ, VII, 88. — largiri quæ solebat Pise bonus et Cotta, V, 110.

Largus fons ingenii, X, 119. — larga natura tribuit benigna manu, X, 302.

Laronia, II, 36, et 65. *V. L.*

Lasanum, VI, 264. *N.*

Lascivum illud *ζῶν καὶ ψυχρ.*, VI, 194. — lascivi ruris alumni, XI, 98.

Lassare Cotytto soliti Baptæ, II, 92. — lassata viris, VI, 130. — lassata brachia gravi massa ceciderunt, VI, 421.

Lassus aratro alieno, VIII, 246. — lasso lictore hebetes secures, VIII, 137. — tibi ut figantur palmæ, VII, 117. — collo jumenta, XIV, 146; VIII, 154. — lassi clientes, I, 132. — marris ac vomere, XV, 167. — lassos milvos servas, IX, 55. — lassis cædentibus, VI, 484.

Late flagrans ignis, XIV, 245. — sonantem Ionium pertulit, VI, 92. — latius sibi indulgent, XIV, 234.

Lateranus consul et auriga, VIII, 147 seq. *V. L.* — Lateranorum ædes egregias obsidet cohors, X, 15.

Laternam olebit caulis, V, 88.

Latet abditus, VI, 237. — latens animus in ægro corpore, IX, 18.

Latiis pastoribus unde tantum nefas? II, 127. — rebus hanc curam

præstare solebat Jupiter, XI, 115.

Latine nescire nostris magis turpe, quam Græce, VI, 188. — posce, XI, 148.

Latini perituri cista, VI, 44. — *Latino* a trepido Thymele submissa, I, 36.

Latino cælo ignotum carmen, VI, 637. — *Latina* tegitur cinis atque Flaminia, I, 170. — *Latinæ* clivossæ monimenta, V, 55. — pro omni pube *Latina* Decii sufficient diis infernis, VIII, 256. — *Latinas* humilis fortuna præstabat castas, VI, 287.

Latio non venales elephantii, XII, 103.

Latona gaudet pulchra Diana, X, 192. — *Latonæ* gente nobilior, VI, 176.

Latratibus rumpuntur somni, VI, 415.

Latravit rictu canino, X, 272.

Latronem conductum confer, XIII, 145. — coram latrone cantabit vacuus viator, X, 22.

Latum media sulcum diducet arena, I, 157. — aurum pictæ vestis, VI, 482. — *lata* teatundine, XIV, 308. — acies Polyphemi, IX, 65. — pelvis olet Falernum, VI, 430. — *lato* in auro ardet Setinum, X, 27. — *latis* orbibus, I, 137; XI, 122. — specularibus, IV, 21. — *latissima* tæda, XII, 59.

Latns; *vid.* Fero.

Latus servi claudit ingenuorum filius, III, 131. — ad summum implet navem mercibus, XIV, 289. — tetigit acrior illo, VII, 109. — recedit pendente clivo, VI, 650. — *Afræ* avis, XI, 142. — *Illyricum*, VIII, 117. — alternum puppis, XII, 31. — *lateris* dolor, XIII, 229. — parvi spatium breve, VI, 505. — *lateri* parcas, VI, 37. — *latere* nudo (lecti), XI, 96.

Laudabile nomen luxuria in Ventidio sumit, XI, 22.

Laudo quod destinet, III, 2. — meum civem, XII, 121. — consilium, IV, 18. — jamne igitur laudas, quod ridebat, X, 28. — laudat siliquas occultus ganeo, XI, 58. — clamore Fæsidium agentem vocalis sportula, XIII, 32. — me toto vicinia pago, XIV, 154. — *Virgilium*, VI, 435. — laudant hoc numina ruris, XIV, 182. — pugnas Cilicis laudabat, IV, 121. — laudare nequeo librum, si malus est, III, 42. — sermonem indocti, etc. III, 86 seq. — et nobis hæc eadem licet, sed illis creditur, III, 92. — paratus, III, 106. — tantum disertos, VII, 31. — equum volucrum, VIII, 58. — laudatur quum dis æqua potestas, IV, 71. — et alget probitas, I, 74. — illic præclara iaspis, V, 42. — avarus tanquam frugi, XIV, 111.

Laufeia, seu *Laufella* et *Saufeia*, VI, 320, *V. L.*; IX, 117. *V. L.*

Laurenti in agro, I, 107.

Laureolum egit Lentulus, VIII, 187.

Lauronia, II, 36, 65.

Laurum momordit (posta), VII, 19. — lauro grandi janua ornatur, VI, 79. — secunda ornatur collega, VIII, 253. — humida lustrari, II, 158. — lauros pone domi, X, 65.

Laus: laudis titulique cupido patriam obruit olim, X, 143. — futuræ nihil agas, VIII, 76. — laude tuorum te censeri noluerim, VIII, 74. — laudibus quam effert, VI, 182.

Lautus habetur Atticus, eximie si cœnat, XI, 1. — prætor, XIV, 257. — lantum se facere falso, I, 67. — lauto cœnare paratu, XIV, 13. — lautorum pueri, VII, 177. — lautissimus orborum Persicus, III, 221. — lautissima hæc merces, VII, 175. cœna cœditur, XI, 140.

Lavino novercali prælata sedes, XII, 71.

Lavo; lavat patellas domus, III, 262. — lavatur nemo cum Bocchare,

V, 90. — magno cum rhinocerote, VII, 130. — lavantur qui nondum ære pueri, II, 152. — quadrante, VI, 447. — loto intestino terram ferit, VI, 429. — lota cute veniunt ad mœchum, VI, 464.

Laxet se cutis arida, VI, 144. — laxare stomachum saginis, IV, 67. — claustra portarum, VIII, 261.

Lectica nova Mathonis plena ipso, I, 32. — densissima petit centum quadrantes, I, 121. — facit somnum clausa fenestra, III, 243. — non est urbibus illis, X, 35. — lecticas ponunt hic noctibus, VI, 309. — lecticarum et sellarum forma varia, I, 64. *N.*

Lecticarii quales, I, 64. *N.*

Lectore assiduo ruptæ columnæ, I, 13.

Lectulus mihi testis, IX, 77. — in lucubratoriis lectulis sedentes scribebant Romani, in hemicyclo sedebant docentes, VII, 28. *P. L.*

Lectus Procula minor, III, 203. — non alius cuiquam, VIII, 177. — in quo nupta jacet, semper habet lites, VI, 269. — lecti sonus, IX, 78. — sprete vestigia, VI, 226. — lectum alienum concutere, VI, 21. — lecto vacua ne cessaret culcita tertia, V, 17. — aurato jacet vix ulla puerpera, VI, 594. — magno dormit tertia, II, 60. — et umbra gaudet, VII, 105. — lectis parvis frons ærea, XI, 96.

Ledam chironomon molli saltante Bathyllo, VI, 63.

Legatum omne capit et dulces caducum, IX, 88. — fiet amici cymbala pulsantis, IX, 62.

Legatus fiet amici cymbala pulsantis, IX, 62. *P. L.* — legatum quære in magna popina, VIII, 172.

Legio Cremeræ consumpta, II, 155. in legione quantum tribuni accipiunt, donat Calvinæ, III, 132. — legiones in sulcis dentibus anguis nascuntur,

XIV, 241. — dabat olim, X, 79. — legionibus pro totis, VIII, 255.

Legitime nubere, X, 338. — fixis tabellis, XII, 100.

Legitimum penem intra viscera agere, IX, 44. — legitimis tabellis pactam junctamque si non es amaturus, VI, 200.

Lego : legit villica asparagos, XI, 69. — oluscula horto, XI, 78. — nec Cynicos nec stoica dogmata, XIII, 121. — historias omnes, VII, 231. — sedens classis, VII, 152. — leget obiter, III, 241. — legenti acta quantum daret, VII, 104. — ~~lectum~~ *lectum* quæ scripta et quas tabellas, VI, 277. — legantur qua voce versus (Maronis) quid refert? XI, 180. — lectis tabellis, XIII, 136.

Legumen non omne indulsit ventri, XV, 174.

Lenæ Isiacæ sacraria, VI, 489.

Lenas captator, V, 98.

Leno ipse maritus, accipiens mœchi bona, I, 55. — lenone dimittente jam suas puellas, VI, 127. — lenonum pueri quocumque in fornice nati sedebant hic, III, 156. — ancillas provocat, VI, 320. — puellæ procul hinc, XIV, 46. — lenonibus atque lanistis est testandi libertas, VI, 216.

Lentulus quis alter nunc erit? VII, 95. — velox bene egit Laureolum, VIII, 187. — caruit cruciatu et pœna Pompeii, X, 287. — Lentule, VI, 80.

Lentus si pigra muniret castra dolabra, VIII, 248. — lenta ira deorum est, XIII, 100. — arena fori pugnamus, XVI, 47. — lento de funere matris consulit, VI, 565.

Leo alumnus magno fremitu in cavea tollet magistrum, XIV, 247. — fortior quando eripuit vitam leoni? XV, 161. — domitus multa carne pascendus, VII, 76. — nomen erit pardus, leo, etc. VIII, 36.

Lepidi neptes aut Fabii dicite, etc.

VI, 265. — coram Lepidis male vivitur, VIII, 9.

Lepus cum magno sumine apud eum cæditur, XI, 138. — leporem aut capream famulæ Jovis venantur, XIV, 81. — sementes dabit jam, V, 167. — lepores quo gestu secuntur, V, 124.

Lesbia, amica Catulli poetæ, passeris mortem lugens, VI, 8. *N.*

Letale ferrum, XV, 165.

Letifero autumno, IV, 56.

Leto dedit utrumque fons ingenii, X, 119.

Leucade quantum Octavius abstulit gladio, VIII, 241.

Levant nec damna, XII, 53. — levet qui paupertatem, XIV, 236. — levarit quum se matura progenies, XIV, 83.

Leviâ consurgit erecta ad oscula planta, VI, 507. — leve non est observare, VII, 240. — levium malorum particulam ferre, XIII, 13. — levibus causis, XIII, 182. — levius quidquid meliusque putaris, X, 344. — fustum torquetis Arachné, II, 56. — leviori constat sumptu, VII, 77. — levioribus factis, IV, 11.

Levis (al. lævis) adhuc sponsus, III, 111. — pumice inimicus, VIII, 16, 114; IX, 95. — leve argentum, XIV, 62. — caput senum, X, 199. — levi podice caduntur tumidæ mariscæ, II, 12. — levia crura totius gentis, VIII, 115. — levibus athletis, VI, 356. — canibus, VIII, 35.

Lex Julia, II, 37; VI, 38. — Othonis, XIV, 324. — operum sic jubet, VII, 102. — nulla quantum dolori concessit, X, 315. — legem priorum egressi, VI, 635. — legi non sufficit ejus res, III, 155. — lege et ratione loquendi semper servata, VI, 453. — leges vexantur ac jura, II, 43. — ac jura ferens, II, 72. — araneorum telis comparatæ, II, 63. *N.* — quid monent, respice, VIII, 91. — scripturus

et regia verba lanistæ, XI, 8. — amaras revocabat, II, 30. — sævas imponite, VII, 229. — Romanas contemnere, XIV, 100. — rubras majorum perlege, XIV, 193. — legum Solymarum interpres Judæa, VI, 544. — optimus atque sanctissimus interpres, IV, 79. — ænigmata solvat et juris nodos, VIII, 50. — prima securis, VIII, 268. — quæ reverentia, quis metus, aut pudor? XIV, 177. — legibus antiquis castrorum servatis, XVI, 15. — de legibus quantum ipse queratur factorum, X, 251.

Libato nectare, XIII, 44. *P. L.*

Libelli nostri farrago, I, 86. — comites in magno fasce, VII, 107. — libello posce vitem, XIV, 193. — libellos componunt, VII, 244. — positos tinea pertunde, VII, 26. — Græcos servabat vetus cista, III, 206. — libellis Tuscis digna, XIII, 62. — sacris quæ dat præcepta Sapientia, XIII, 19. — legitime fixis, XII, 100. *P. L.*

Libentius nil edit, XV, 88.

Liber (adject.) non erat servus, IX, 121. — homo et regis convivæ tu tibi videris, V, 161. — libera Roma Ciceronem patrem patriæ dixit, VIII, 244. — verba animi proferre, IV, 90. — suffragia si dentur populo, VIII, 211.

Liber (nomen); libri summi jam plena margine scriptus Orestes, I, 5. — librum, si malus est, nequeo laudare et poscere, III, 41. — libro quam denso fascia, VI, 263. — ex libro hora sumitur, VI, 578. — de quocumque voles proavum tibi sumito libro, VIII, 134. — libros hic dabit et forulos, III, 219. — libris venalibus plena domus, III, 187. *P. L.* — actorum spargere gaudent argumenta viri, IX, 84. — ex libris quædam non intelligit, VI, 451. — librorum edendorum ratio antiqua, I, 1 seq. *N.*; III, 42. *N.* — tituli ac principia minio notata, XIV, 192. *N.*

Liberos tollere et libris actorum spargere, IX, 84. *N.* — liberorum trium jus, IX, 87, 90. *N.*

Libertas loquendi fracta voce, II, 112. — testandi sit lenonibus atque lanistis, VI, 217. — æqua ibi, VIII, 177. — pauperis hæc est, pulsatus rogat, etc. III, 299. — emitur (dote), VI, 140. — libertatis magister, II, 77. — libertatem dat conduplicare, XIV, 230. — parentis unde tibi, quum facias pejora senex? XIV, 56. — pro libertate dubia dicturus, VII, 116; VIII, 263.

Libertinus prior est, I, 102.

Libertus dicit, collige sarcinulas, et exi, VI, 146. — liberto solo impleverit tabulas, II, 59. — libertorum inter cohortem et vos pugna fervet, V, 28. — libertos scit dare, VII, 43.

Libet hinc fugere ultra Sauromatas, II, 1. — exspectare, quis impendat, XII, 95. — exclamare, VIII, 29. — si deprendere, VII, 113. — proferre fines, XIV, 142. — hic gaudere, XV, 84. — implere ceras capaces medio quadrivio, I, 63. — libuit si adhibere clientem, V, 16. — libeat donec vigilare tyranno, X, 162. — decurrere campo, I, 19. — liberet quodcumque animo flagrante, I, 152. — libitum sic Othoni, III, 159.

Libido magna tacendi, II, 14. — rapit præcipitem, VIII, 135. — summis pariter minimisque eadem, VI, 349. — suspecta, X, 208. — libidinis facinus, VI, 295. — omni arte, XI, 172. — libidine sola fortis, IV, 3. — minimum peccant, VI, 135. — tanta vulgi auditur, VII, 85. — saliente quæ vox, VI, 318.

Libitinam evaserit, XII, 122.

Libraria periit, VI, 476.

Librarius, IX, 109.

Libras quot in summo duce invenies? X, 147. — libris paribus æquantem sestertia nullum emit, IV, 16.

Librata dextra retia, VIII, 204.

Libum : libo cum patulo mea puls annua coluit hoc, XVI, 39. — libis venalibus sen genialibus plena domus, III, 187.

Liburnus tarde venisse dicitur, VI, 477. — Liburno ingenti curret super ora, III, 240. — clamante, IV, 75.

Libye, habe tibi frumentum et disjunge boves, dum tubera mittas, V, 119. — in Libya omnibus montibus quantum sublimior Atlas, XI, 25. — fertilitas et copia frumenti Romam advecta, VIII, 117, 118. *N.*

Licet (*conj.*), I, 105; II, 147; III, 144; V, 141; VI, 140, 209, 283, 580; VIII, 18, 80, 84, 121; X, 19, 211, 298; XIII, 56; XIV, 12, 263, 287.

Licet (*verb.*) non esse viris, X, 304. — quando Basillo fientem producere matrem? VII, 146. — a Pico numerus genus, VIII, 130. — carnibus humanis vesci, XV, 13. — per totam diem cessare, XI, 183. — committas, I, 162. — vadas, XI, 204. — quantum, VII, 124. — nobis hæc laudare, III, 92. — et considerare, IV, 34. — si dicere, XI, 194. — liceat marito solacium facere, VI, 456. — punire hæc tunica molesta, VIII, 235. — cum paucis dentibus inde reverti, III, 301. — modo vivere, fient ista palam, II, 135. — liceret si sub peste illa sævitiam damnare, IV, 85.

Lioinius Augusti libertus, I, 24, *N.*, 109, *N.* X, *N.* XIV, 306. *N.*

Licinus jubet servorum cohortem vigilare, XIV, 306. — Licinis plus possideo, I, 109.

Lictorem impellat prætor, III, 128. — lictore lasso hebetes secures, VIII, 137.

Lignum hos stabat ad usus, XI, 118. — ligni supervacui vana chirographa, XIII, 137; XVI, 41. — ligno dolato confusus (nauta), XII,

58.—lignorum aliquid posce, VII, 24.

Ligonis et cassidis patiens setas, VII, 33. — lignonem erectum domito a monte referens, XI, 89.

Ligulas dimittere, V, 20.

Ligustica saxa, III, 257.

Limen vexant, I, 100.—Tarpeium adora, VI, 47. — non intrat femina, II, 88. — ante meum exue quidquid dolet, XI, 188. — limine vicino ut tutos somnos collata daret fiducia, XV, 154. — de limine quoties moverat protuleratque pedem, X, 29. — limine primo sedet sportula, I, 96. — submoveor, III, 124. — in limine adhuc virides rami, VI, 228. — limina hæc nil dicta fœdum visuque tangat, XIV, 44. — limina si vestra subito mortifera cum dote, XIV, 220. — per limina tende corymbos, VI, 52.

Limite de medio saxum sacrum effodit, XVI, 38. — angusto mundi æstuat Alexander, X, 169. — vicino ut tutos somnos collata daret fiducia, XV, 154. *V. L.*

Lingua pars pessima mali servi, IX, 120. — linguae mercedem ponere, VII, 149. — linguam servi contemnere, IX, 123. — et mores vexit, III, 63. — linguas mancipiorum contemnas, IX, 119. — linguis animisque faventes, XII, 83.

Linigero grege, VI, 533.

Linit faciem, VI, 481. — dolia musto, IX, 58.

Linguit pendentia domus vela, VI, 227. — (Palatium) comite ancilla una, VI, 119. — sylvas, XV, 152.

Lintea componit pleno gutto, III, 263.—inscripta, VIII, 168. — propter duo uritur servus, XIV, 22.

Linum crassum atque recens, III, 151. — lini supervacui vana chirographa, XIII, 137. — cymbæque magister, IV, 45. — lina temeraria contemnunt Charybdim, V, 102.

II.

Liparæa taberna tergens brachia nigra, XIII, 45.

Lippitudinis malum, VI, 109. *N.* Lippus fuligine massæ ardentis pater, X, 130.

Litera quos arguit, XIII, 138.

Litigat qui, VII, 141.—non noctu pusio, VI, 35. — litiget ne extra vallum miles, XVI, 16.

Litis sufflamine longo res non attentur, XVI, 50. — litem in qua non femina moverit, nulla fere causa est, VI, 243. — lites veras agitant, VII, 168. — semper habet lectus, VI, 268. — qui inchoet, XVI, 42.

Litus gratum, III, 4. — echini dicebat, IV, 143. — versamus atratro sterili, VII, 49. — litore ab Oceani, XI, 113. — curvo Caietæ, XIV, 87. — Cretæ, XIV, 270. — litora Juvænæ, II, 160. — plena delatore, IV, 47. — litora rectius scribitur quam litura, II, 160. *V. L.*

Litnus; cum lituis audita cornua, XIV, 200.

Livida adipata, VI, 631.

Lividulus si sis, XI, 110.

Livorem uva conspecta ducit ab uva, II, 81. — livoribus tumidis nigram offam ostendere, XVI, 11.

Locamus te cælo, X, 366. — locasti vocem sipario, VIII, 185. — locantur delubra, III, 13. — locata cervice, IX, 143. — locare, et contr. conducere seu redimere, III, 31 seq. *N.*

Loculis comitantibus itur ad casum tabulæ, I, 89. — eburnis custoditur gemma, XIII, 139. — in loculis fossa sportula, X, 46. — in loculis quum sit tibi gobio, XI, 38.

Locuples quæ nupsit avaro, vidua est, VI, 141. — ut moriaris, egentis vivere fato, XIV, 137. — Gallita, XII, 99. — locupletem podagram optare, XIII, 96. — aquilam ut tibi sexagesimus annus afferat, XIV, 197.

Locus in urbe nullus artibus honestis

tis, III, 22. — summus nulla non arte petitus, X, 110. — non est Romano cuiquam hio, ubi regnat Protogenes, III, 119. — quis ingenio? VII, 63. — uterque odit numina vicinorum, XV, 37. — locum quum ille dedit, VI, 542. — defendere, I, 103. — loco primo fige, V, 12. — parentis esse præceptorem, VII, 210. — quocumque, III, 230. — locus Celso dictare paratæ, VI, 245.

Locusta melior, I, 71.

Lodice de paranda, VII, 66. — sub lodice relictis, VI, 195.

Lomentum, VI, 461. *N.*

Longe Megalesia a Plebeiis, VI, 69. — petita marmora, XIV, 89. — conspicuus, VI, 374. — ferrata domus, VII, 41. — ut repetas longeque revolvās nomen, VIII, 272. — relinquunt Italiam, XII, 77; XIV, 279; VI, 210.

Longinum jussu Neronis clausit, X, 16.

Longus serpens, VI, 432. — longa abies, III, 254. — redimicula, II, 84. — cunctatio, VI, 221. — pulpita, VI, 78. — saliva manantia labra, VI, 623. — pagina honorum, X, 57. — gaudia feras hujus originis, VIII, 47. — dies quid contulit, X, 265. — senectus, X, 190; XIV, 251. — uva, XIII, 68. — coitus oblivio, X, 204. — Maura exsorbeat viros, X, 223. — cathedra positus, IX, 52. — gente deductis propinquis, XIII, 207. — tempora vitæ, XIV, 158. — longæ colubræ cognata anguilla, V, 103. — pacis mala, VI, 292. — vitæ ultima spatia, X, 275. — obsidionis egestas, XV, 96. — longi diurni transversa relegit, VI, 483. — nervi mensura, IX, 34. — agminis officia, X, 44. — cultri mucronem admittere, XIV, 217. — servitii tempora, III, 124. — longi Syri, VI, 351. — habitus, II, 124. — rami, XII, 91.

— labores castrorum, XIV, 198. — longum et miserabile attendit, VI, 65. — aurum, VI, 589. — syrma, VIII, 229. — usque adeo tardumque pntavit expectare focos, XV, 82. — annum, VI, 589. — collum, III, 88. — longo pectore, V, 80. — in carcere castrorum, VI, 561. — asere, VII, 132. — frigore pingues, IV, 44. — tempore, IX, 16. — ævo, X, 255. — sufflamine litis atteritur, XVI, 50. — sanguine censeri, VIII, 1. — galero spira jactetur, VIII, 209. — non tempore visam, XI, 152. — longis siphonibus implent effigiem deæ, VI, 310. — columnis fulta, VII, 182. — longior mora, II, 167. — longissimus ordo comitum, III, 284. — longissima cœnæ spes, I, 133.

Loquaci nido gaudebit, V, 142.

Loquor de eo, XIV, 115. — loquitur jam Thule de conducendo rhetore, XV, 112. — loquuntur qui de magnis majora, IV, 17. — vera, XVI, 33. — loquar carmen coctumque venenum, VI, 133. — loquuntur jumenta, et canis, et postes, et marmora, IX, 103. — loquatur nec caussidicus, nec præco, VI, 439. — en animam et mentem, cum qua di nocte loquantur, VI, 531. — loqui mulier ipsa videtur, non persona, III, 96. — recta facie præsentem marito cum ducibus, VI, 401. — loquendi ratione et lege servata, VI, 453. — fracta voce libertas, II, 111. — loquenturi cum tyranno de pluviis aut æstibus fatum pendebat amici, IV, 88. — loquenti de virtute clunem agitant, II, 20.

Loquenti; *vid.* *Loquor*.

Lorarii, VI, 480. *N.*

Lorica affixa tropæis, X, 134. — *Achillia*, XI, 30.

Loripedem rectus derideat, II, 23. — prætextatum nec rapuit Nero, X, 308.

Loro arcano nutantia sacra ferens,

II, 125. — de paupere signum, V, 165. — lora tenebat, I, 61. — loris concidere, VI, 414.

Lubricat orbem pytismate, XI, 175.

Lucanos mittas, VIII, 180.

Lucanus contentus fama jaceat, VII, 79.

Lucebis in illa tæda, qua stantes fumant, I, 155.

Lucerna Vennsina hæc non credam digna? I, 51. — lucernæ fumo fœda lupanaris, VI, 131. — siccæ ora lambentibus canibus, VIII, 35. — lucernas jam poscente Cædicio, XVI, 45. *V. L.* — totidem olfecisse dum modo non pereat, VII, 225. — ante lucernas pereundum erit, X, 339. — lucernis geminis exsurgit mensa, VI, 305. — matutinis operatur janua XII, 92.

Luciferi ortu, VIII, 12. — usque a Lucifero, XIII, 158.

Lucilius ardens, I, 165.

Lucretia vetat optari faciem, X, 293.

Lucrinum ad saxum, IV, 141.

Lucrum ex omni crimine quæsitum, XIII, 24. — lucri spes quocumque vocarit, veniet classis, XIV, 278. — odor est bonus ex re qualibet, XIV, 204. — lucro quæ dentur tempora, VI, 571.

Luctantur paucæ, II, 53.

Luctum et curam effugies, XIV, 157. — luctibus in multis domus, X, 244. — luctus publici indicia, III, 212, 213. *N.*

Lucus Martis, I, 7.

Ludia propter quod dici sustinuit Hippias, VI, 104. — quæ sumpserit hos habitus? VI, 266.

Ludit heres bullatus, XIV, 4. — Fortuna, III, 40. *N.* — indebuit lascivi raris alumni, XI, 98. — infantes quatuor in casa, XIV, 168. — lusit sub vertice horum montium, XI, 160. — ludant ne turpia, VII, 240. — inserit parvulus Æneas tibi aula, V, 19. — ludere se credunt ipsi tamen,

XV, 59. — luditur arca posita, I, 90. — alea pernox, VIII, 10.

Ludium Hippias comitata est ad Pharon, VI, 82. — ludii sic veniant ad miscellanea, XI, 20.

Ludus nisi, quid erit hæc ultra? VIII, 199. — Fortunæ, III, 40. *N.* — per ludum nil ibi simulabitur, VI, 324. — ludi tanto majores humana negotia, XIV, 264. — ludis Celsi prætoris non dubitant vendere sua funera, VIII, 194. — ludos Paridemque reliquit, VI, 87. — ut spectet, conducit Ogulnia vestem, etc. VI, 352. — alios hodie dabunt nostra convivia, XI, 177. — ludi literarii prima luce aperti, VII, 222. *N.* — in iis legabantur Maro et Flaccus, VII, 226. *N.* — ludi scenici Romanis gratissimi, XIV, 256 seq. — et Circenses, III, 223; X, 81; XI, 53, 195 seq. *N.*

Lugdunensem rhetor dicturus ad aram, I, 44.

Luget Achillem Peleus, X, 256. — lugere Ithacum natantem, X, 257. — lugentis amicum Pelidæ noctem patitur, III, 279. — lugentis amici casumplorare, XV, 134. *V. L.* — lugendus matronis servus, VIII, 267.

Lumbum tenerum attritus pumice, VIII, 16. — lumbos premit populus magno agmine, III, 244. — incitat tibia, VI, 314. — clientis exhausti donare jugeribus, IX, 59. — lumbis debilis, X, 227.

Lumen breve candelæ, III, 286. — tollite e medio, IX, 105. — lumina mea sistro feriat Isis, XIII, 93. — cæcula Germani, XIII, 164.

Luna quem solet deducere, III, 286. — sed videt, VIII, 149. — lunæ laboranti succurrere, VI, 443. — lunam appositam nigre subtexit alutæ, VII, 192. — ad lunam motæ arundinis umbram trepidabis, X, 21. — luna teste moventur et in vices equitant, VI, 311.

Lupa barbara, picta mitra quibus grata est, III, 66.

Lupanar calidum veteri centone intravit, VI, 121. — lupanaris odorem fumo lucernæ sœda tulit ad pulvinar, XI, 132. — cella, VI, 131. *N.* — vela ante ostia oppansa, VIII, 168. *N.*

Luperco agili palmas præbere non prodest, II, 142.

Lupinæ seu lupini tunicam mihi malo, XIV, 153.

Lupus Tiberinus glacie adpersus, etc. V, 104 seq. *N.*

Luscum ducem bellua portat, X, 158. — lusca statua meditatatur prælia, VII, 128. — luscis invidet, postquam oculos perdidit, X, 228.

Lusore (cum) catello, seu collusore IX, 61.

Lustravit gladiator arenam fuga, II, 144. — lustrabit utrimque spatium metarum, VI, 582. — lustraverit nisi se centum ovis, VI, 518. — lustrari cuperent, II, 157. — lustrari aqua et ter mergi matutino Tiberi, VI, 522 seq. *N.* — debeat coronata agna, XIII, 63.

Luteo ab Vulcano ad rhetora misit (filium), X, 132.

Luto pinguis crura, III, 247. — recenti spargat jumenta, VII, 180. — perfusa porticus, XIV, 66. —

compositi nullos habuere parentes, VI, 13. — meliore quibus præcordia finxit Titan, XIV, 35.

Luto (flavo) intestino ferit terram, VI, 429.

Lutulenta turba, VII, 131.

Lux donec occidat, XIII, 158. — hæc mihi dulcior natali die, XII, 1. — cui septima quæque fuit ignava, XIV, 105. — lucis et anni vices natura volvente, XIII, 88. — luce ac nocte, XV, 43. — reversa, VI, 312. — clara flagellum sumet Lateranus, VIII, 151. — prima, XI, 184.

Luxu turpi sæcula fregerunt divitiæ, VI, 299.

Luxuria armis sævior, VI, 293. — quæ in Rutilo est, XI, 22. — barbara non cedit turba Canopo, XV, 45. — fons vitiorum, VI, 286, 300; XI, 77, 180. — luxuriæ non præmaturi cineres, etc., XI, 44. — sordes quis feret istas? I, 140. — pœna præsens morbi et mors, I, 142. — luxuriam imperii veterem noverat, IV, 137.

Luxuriosa cœna, I, 137, 138; XI, 77.

Lyciscæ titulus, VI, 123.

Lycius aut Phryx, XI, 147.

Lyde turgida non prodest illis condita pyxide, II, 141.

Macelli ad introitum, XI, 10. — macello penitus proxima scrutante, V, 98. — captatore, VI, 40. — macellis nullis ornata fercula, XI, 64.

Macer pharetris Veneris, VI, 138. — macra imagine dignus, VII, 29. — macri boves, XIV, 146.

Machæræ nomen victumque ames, VII, 9.

Macies ægri veteris, IX, 16. — ma-

ciem miserantibus hostibus, XV, 101. Mactare concedas, XII, 115.

Maculam hæsuram nitidis figentia rebus, XIV, 2. — maculis aspersus glacie Tiberinus, V, 104. — cognatis parcit similis fera, XV, 160.

Maculonis seu *Maculonius* commodat ædes, VII, 40. *F. L.*

Maculosæ ædes, VII, 40.

Madeo; maduerunt rostra sangui-

ne, X, 121. — madentis aceto nati sinciput comedam, XIII, 85. — madenti Lamiarum cæde, IV, 154. — madentia per crura meri torrens, VI, 319.

Madida Capena, III, 11. — siligo, VI, 473. — fuligine tactum supercilium, II, 93. — madidum ver, IX, 51. — Tarentum, VI, 297. — madi di infantia nasi, X, 199. — madido cirro cæsariem et cornua torquentem stupuit, XIII, 165. — madidas penas siccant in carcere Auster, V, 101. — a tempestate cohortes circumagere, VII, 164. — madidis cantat quæ Sotratu alis, X, 178. — de madidis victoria facilis, XV, 47.

Mæcenas quis tibi nunc erit? VII, 94. — de Mæcenate supino multum referens, I, 66. — Mæcenatibus teneris apta vestis, XII, 39.

Mædi, Thraciæ populus, VII, 132. *V. L.*

Manades Priapi ululant, VI, 317.

Mæotica glacies quos operit pisces, IV, 42.

Mæotide ara sævior, XV, 115.

Mævia Tuscum figit sprum, I, 22.

Magica chordæ ubi resonant dimidio Memnone, XV, 5. — magicos cantus hic affert, VI, 610.

Magis ingenue, II, 16. — morte metuenda senectus, XI, 45. — *Conf.* I, 7, 52; IV, 119; VI, 87, 188, 413; VIII, 221; XI, 16, 167; XIII, 192; XIV, 113, 265.

Magister cymbæ linique, IV, 45; XII, 79. — libertatis, II, 77. — conducendus, II, 114. — magistri citharædi cauda, VII, 212. — dictata donec peragat omnia, V, 122. — magistrum trepidum leo tollet alumnus, XIV, 246. — magistro a tonsore jam pectus, VI, 26. — meliorem præsto discipulum, XIV, 212. — magistra vltâ didicere, XIII, 22. — formica VI, 361. — magistris miseros occidit

crambe repetita, VII, 154. — equitum fumosos ostendere, VIII, 8. — barbatus licet admoveas mille inde, hinc totidem, XIV, 12.

Magnus Aurunciæ alumnus, I, 20. — Prometheus, IV, 133. — cliens, X, 160. — civis, VI, 559. — dux, IV, 145. — magna libido tacendi, II, 14. — libide inter molles, II, 47. — fastigia rerum, III, 39. — pars Italiæ, III, 171. — domus Asturici, III, 212. — fama, VI, 55. — sacerdos, VI, 545. — oblivio rerum, VI, 613. — atria nobilium, VII, 91. — sonant, VII, 108. — injuria, VIII, 121. — exempla, X, 49. — fornicula, X, 82. — tædia vitæ, XI, 208. — corpora, XII, 116. — præcepta, XIII, 19. — ira deorum, XIII, 100. — audacia superest malæ causæ, XIII, 109. — subsellia, XVI, 14. — calina, XIV, 14. — pœna, VI, 537. — vota, X, 111. — magni amici delator, I, 33. — gutturis exemplum, II, 113. — palatii scurra, IV, 31. — scelera nullus labor, XIV, 224. — census amor, XIV, 227. — census custodia, XIV, 304. — triumphus omen, IV, 125. — anseris jecur, V, 114. — discriminis quidquid instat, VI, 520. — qua parte theatri, X, 213. — vulturis cibus, XIV, 79. — magnæ amicitie amicus, IV, 20. — amicitie pallor, IV, 74; V, 14. — mentis opus, VII, 66. — cœnæ gaudia, XV, 41. — coronæ orbis, X, 39. — invidiæ subjecta potentia, X, 56. — magnum bovem ducere, X, 65. — habitatoreu in testa vidit, XIV, 312. — aliquid, VIII, 263. — magno quæ dormit tertia lecto, II, 60. — amico timeri, III, 57. — Romæ hospitium, magno cœnula, III, 166, 167. — Homero si quidquam credis, X, 246. — solvitur his fibula comædi, VI, 73. — agmine, III, 244. — in magno non erit, XI, 148. — cratere, II, 87. — turture

cariturus, VI, 40. — sudare tumultu, VI, 420. — ansere corruptus, VI, 540. — in fasce, VII, 107. — cum rhinocerote, VII, 130. — discrimine, XI, 32. — hiatu, XI, 123. — cum sumine, XI, 138. — fremitu, XIV, 247. — consensu magno, XVI, 21. — diluvio teneri arva, VI, 410. — magna voce vendere, IV, 32. — ara, VIII, 13. — parte sui fulta urbs, III, 193. — planta calcor, III, 247. — in magna popina, VIII, 172. — compede, XI, 80. — paropside coenat, III, 142. — capidine ducti, X, 351. — magnorum artificum pocula, XI, 102. — magnarum domuum viscera, III, 72. — magnos visurus amicos, VI, 313. — auribus extensis commisit elenchos, VI, 459. — hortos clausit, X, 16. — magnas comitum disponere voces, VII, 44. — magnis cum virtutibus, VI, 168. — solennibus, X, 259. — infantibus ubera ferens, VI, 9. — exsulibus scopuli frequentes, XIII, 247. — fratribus fumabant ollæ, XIV, 169. — auctoribus subeunt animos, XIV, 32. — de magnis qui majora loquuntur, IV, 17. — opibus dormitur in urbe, III, 235. — in opibus quamquam dormitet, VI, 88. — trabibus plenum mare, XIV, 276. — major quando patuit avaritiæ sinus, I, 88. — purpura optandum quid confert? I, 106. — usus edendi, IV, 139. — olim gloria donandi titulis et fascibus, V, 111. — fiducia Chaldaeis, VI, 553. — qui peccat habetur, VIII, 141. — altera spes, IX, 133. — quanto balæna delphinis, X, 14. — tanto famæ sitis est, X, 140. — dementia, X, 233. — voluptas alterius sexus, XI, 166. — vulnere dolor, XIII, 12. — imago humana, XIII, 221. — clade Saguntus, XV, 114. — concordia serpentum, XV, 159. — vicina seges, XIV, 142. — majus quid dare numina possunt?

VI, 568. — majoris gemmæ pondera, I, 29. — abollæ facinus, III, 115. — census facie vivere, VII, 137. — apri dentibus exspiravit aper, XV, 162. — majorem infante mamillam in Meroe quis miratur? XIII, 163. — penem noverunt, VI, 338. — summam perdidit, XIII, 73. — majore cura et metu servantur, XIV, 303. — cachinno concutitur, III, 100. — quid excipitur? XI, 2. — pretio paratus, V, 56. — murrure optat, X, 289. — gemitu et tumultu planguntur numi, XIII, 130. — majores horum, XII, 109. — inter ipsum Promethea ponas, VIII, 133. — majores seu majoris agros Apulia vendit, IV, 27. — coenæ, V, 118. — glandis acervos videre, XIII, 57. — tanto ludi humana negotia, XIV, 264. — majora monstra, II, 122. — privatis focis, IV, 66. — cadavera, VIII, 253. — humanis bonis, X, 137. — discrimina, X, 311. — sunt patrimonio, etc. XIV, 117. — ad crimina, XIII, 144. — majorum omni censu caret, I, 60. — umbris tennem et sine pondere terram, etc. VII, 207. — pictos ostendere vultus, VIII, 3. — ante effigies pone mores, VIII, 22. — nil ibi (in equis) respectus, VIII, 64. — præter cineres atque ossa, VIII, 146. — effigies habeant insignia vocis, VIII, 227. — primus, quisquis fuit ille tuorum, aut pastor fuit, aut illud quod dicere nolo, VIII, 274. — leges rubras perlege, XIV, 193. — barba et capillis dignum, XVI, 32. — majoribus medicis curentur dubii ægri, XIII, 124. — maximus in vinculis ferri modus, III, 310. — orator, VII, 193. — maxima quæque domus servis est plena superbis, V, 66. — mærena, V, 99. — myrrhina, VI, 155. — hæc sunt, VIII, 112. — arca nostra toto foro, X, 24. — reverentia debetur puero, XIV, 47. — pars utilium rerum jactatur, XII, 52.

Magus, III, 77.

Majestas sanctissima divitiarum, I, 113. — templorum præsentior, XI, 111. — dierum festorum colitur, III, 174.

Major et Majores; *vid.* Magnus.

Malæ paucae sine vulnere, XV, 54.

Male conjectat, V, 163. — vivitur coram Lepidia, VIII, 9. — percussas lacernas accipimus, IX, 30. — defensus, X, 85.

Mali scabie frueris, quod in aggere rodit, qui tegitur parma et galea, V, 153. — mala æmula Picensis et odoris recentis, XI, 74 seq.

Malignis numiuius, X, 111.

Malo pater tibi sit Thersites, dummodo, etc. VIII, 269. — malunt arcum proderi, etc. IX, 115. — Venusinam, quam te, Cornelia, VI, 167. — ridenda poemata, quam te, Philippica, X, 124. — tunicam mihi lupinæ, quam, etc. XIV, 153. — malis hujus prætextam sumere, an, etc. X, 99. — malim fraterculus esse gigantum, IV, 98.

Malitha facies fingit, IX, 146. *F. L.*

Malum acre stillantis oculi, VI, 109. — mali ambitiosi consuetudo, VII, 50. — tanti causa, XIV, 290. — mala maturæ nequitiae nondum implevere medullas, XIV, 215. — ulla aliena quis sibi credat? XV, 142. — malorum mensura par sit rebus lætis, X, 98. — quamvis levium particulam vix ferre potes, XIII, 13. — malis quam continuis, et quantis plena senectus longa, X, 191. — tantis parata, XIV, 303. — his intacta, VI, 336.

Malum (navis) ferro submitteret, XII, 54.

Malus liber, III, 42. — nemo felix, IV, 8. — ingratusque maritus, VII, 169. — malo exemplo quodcumque committitur, ipsi displicet auctori, XIII, 1. — malæ mentis causa, XIV, 226. — causæ magna superest

audacia, XIII, 109. — mala robora sterilis ficus, X, 145. — malorum natura mobilis ferme est et varia, etc. XIII, 236 sq. — malos homines terra nunc educat atque pusillos, XV, 70. — pejor non ideo gallina secatur, XI, 135. — orba tigride, VI, 270. — peiores, qui talia verbis Herculis invadunt, et de virtute loquenti clunem agitant, II, 19. — pejora ut non supersint, VIII, 184. — secula ferri temporibus, XIII, 28. — quum facias, XIV, 57. — pessima pars mali servi lingua, IX, 120.

Mamercorum alapas ridere potest qui, etc., VIII, 192.

Mamillæ leva in parte nil salit Arcadico juveni, VII, 159. — mamillam majorem infante in Merce quis miratur, XIII, 163. — mamillis triginta nunquam visis clara scrofa, XII, 74. — strictis loqui præsentem marito cum ducibus, VI, 401. — nudis, VI, 491.

Mamillare, VI, 401. *N.*

Mamma nuda tenet venabula Mævia, I, 23.

Manare quo modo jubeat lacrymas, VI, 275. — manantia salivam, seu salivæ labra, VI, 623. — fletu ora, XV, 136.

Mancipium nudum stans fornice, XI, 171. — mancipiorum linguas contemnens, IX, 119.

Mancus tanquam, III, 48.

Mandat quæ adulter, III, 46. — mandavi nunquam ego hæc, XIV, 225. — mandet quid curia, VIII, 91. — Fortunæ minaci laqueum, X, 53. — mandata cui det, VI, 354.

Mandræ stantis convicia, III, 237. — Mane nunquam videndus heres, VI, 601. — Clytemnestram nullus non vicus habebit, VI, 656.

Manere; manet vos anguilla, V, 103. — tamen illa jactura, XIII, 177. — quis exitus te? XI, 39. — in carcere, VI, 561. — eadem domus

XIV, 310. — mancant quanta præmia bonos, VIII, 92. — qui nigrum in candida vertunt, III, 30. — maneret quem mora sæva, IV, 95. — uxor tua virgo, IX, 72.

Manes esse aliquos et subterranea regna, nec pueri credunt, etc. II, 149 seq. — illorum ignoscere poterant dira passis, XV, 105.

Mango: a mangone petitus, XI, 147.

Manicæ et cristæ, VI, 256.

Manifesta canentem fugerunt, II, 64. — phrenesis, XIV, 136.

Manilia accusat, si rea non est, VI, 243.

Manipli omnes consensu magno efficiunt, XVI, 20. — maniplos solvet, VIII, 153.

Manuescere iussæ feræ, XI, 104.

Manubria cultellorum, XI, 133.

Manus ossea Mauri, V, 53. — cæsa, X, 120. — nuda sævit, XV, 54. — manum ferulæ subduximus, I, 15. — implet ære, VI, 546. — præbebit vati, VI, 583. — manu benigna tribuat largæ natura, X, 302. — benigna Parcæ hilares ducunt meliora pensa, XII, 65. — manus vellere Tusco vexatæ duræque, VI, 290. — jactare a facie paratus, III, 106. — puerorum observare, VII, 241. — in manibus semper organa, VI, 381. — manibus excelsi ministri sublata venit squilla, V, 83. — in cujus ceruis ephemeridas tritas, VI, 573. — sororis, XIV, 285.

Mapalia Maurorum, XIV, 196. *N.*

Mappa rubra deterges vulnera, V, 27. — mappæ Megalesiacæ spectacula, XI, 191.

Marcellis generosior, II, 145.

Mare percussum puero, I, 54. — misceat cælo, II, 25. — constratum classibus et solidum suppositum rotis, X, 176. — planum jacuit, XII, 62. — nostrum omne peractum est, et jam defecit, V, 94. — toties mu-

tandum, VI, 94. — in mare fluxit amnis, XIII, 69. — deducendus corio bovis, XIII, 155. — nemo hunc abicit, XV, 16. — plenum magnis trabibus, XIV, 276. — in mare volvitur aurum, III, 55. — mare cælo confundas, VI, 283. — maris Ægei rupem patietur, XIII, 246. — marique terraque acquirenda, XIV, 222. — maria quando clausa, VI, 154. *N.* — ac terras regere, IV, 83.

Margine libri plena, I, 4. — de margine cœnæ, IV, 30. — viridi clauderet undas herba, III, 19.

Marinos juvenes vidisse narrare, XIV, 283. — marinis vitalis somnum eripere; III, 238.

Mariscæ tumidæ cæduntur, II, 13.

Maritali capistro jam porrigit ora, VI, 43.

Maritus nauseat, VI, 432. — bonus optandusque, VI, 211. — malus ingratusque, VII, 169. — Veneris, VII, 25. — aversus jacuit, VI, 475. — marii gremio jacuit, II, 120. — nudi spoliis gaudere, VI, 232. — stantes Collina turre, VI, 291. — miseri labra viscantur, VI, 463. — irati exigere pœnas, X, 312. — mentem vexare philtris, et solea pulsare nates, VI, 611. — fata subeuntem Alcestin spectant, VI, 652. — octo sunt per auctumnos quinque, VI, 229. — marito mordetur gallina, III, 91. — maritum poscit, VI, 149. — convomit, VI, 101. — sequitur languida, I, 121. — si fecisset insanum, VI, 619. — marito juxta recubante, XI, 201. — glandem ructante horridior, VI, 10. — teste quare optima Cesennia? VI, 136. — præsent, VI, 400. — liceat fecisse solœcismum, VI, 456. — tanquam vicina vivit, VI, 509. — maritos nigros efferre, I, 72. — maritos retinere partu, II, 138. — ipsos inclinare, IX, 26.

Marius damnatus inani iudicio ex-

sul ab octava bibit, et frulur diis iratis, I, 49. — discinzerit Afros, VIII, 120. — Arpinas) Volscorum in monte solebat pōscere mercedes, et Cimbros, et summa pericula rerum excepit, VIII, 245, 253. *N.* — Marii misera senectus, X, 276, 282. *N.*

Marmore sub eodem recubans Chiron, III, 205. — meliore attollit villas, XIV, 95. — marmora convulsa clamant, I, 12. — violant ingenuum tophum, III, 20. — qui donet, III, 215. — loquentur, IX, 104. — marmoribus Græcis longèque petitis Cetroneius vincens Fortunæ atque Herculis ædem, XIV, 90. — rivi properant, VI, 430.

Marmoreus colossus, VIII, 230. — Jupiter vel ahenus mittere vocem debueras, XIII, 115. — marmoreum Hermæ caput est, VIII, 55. — marmorea villa, IV, 112. — marmoreis in hortis, VII, 80.

Maronis altisoni carmina, dubiam facientia palmam Iliadi, XI, 178. — Maroni nigro hæreret fuligo, VII, 227. — Maronem inde, atque alia parte in trutina suspendit Homerum, VI, 436.

Marræ ac sarcula, III, 311. — ac vomer, XV, 167.

Mars ac Jupiter adeo senuerunt, VI, 59. — ultor ex quo galeam quoque perdidit, XIV, 261. — objugatur, II, 126 seq. *N.* — Homericus quantum exclamat, XII, 113. *N.* — Martia ut curia Athenis, occulta teges, IX, 101. — ad aram obuius, X, 43. — lucus, I, 8. — effigies in galea, XI, 106, 107. *N.* — ludus, I, 8. — astro non erit felicius, X, 314. — per frameam iurat, XIII, 79. — Marti nos commendet epistola Veneris, XVI, 5. — ipsis Veneri Martique timendas leges revocare, II, 31.

Marsus, Hernicus Vestinusque senex, XIV, 180. — ad Marsos subito

translatus hoc turpe negabit, III, 169.

Marsya ceu victus, tristis occurris, IX, 2. — caussidicus, I, 128. *N.*

Martia Calendæ feminis erant, quæ Saturnalia viris, IX, 53. *N.*

Mas : maribus Pyrrha nudas ostendit puellas, I, 84. — solis patet aradeæ, II, 89.

Massa quem timet, I, 35.

Massæ ardentis fuligine lippus, X, 130. — massa gravilassata ceciderunt brachia, VI, 421.

Mater horrida (in luctu), III, 212. — jejuna ad pullos volat, X, 232. — anxia formam optat pueris et puellis, X, 290. — ut mores tradat honestos, exspectas? VI, 239. — simia scalpit rugas, X, 195. — Gracchorum, VI, 167. — matris in gremio, III, 176. — imagine fracta, XI, 18. — ubera ducere, XII, 8. — de lento funere consulit, VI, 566. — Matris deum chorus, VI, 512. — secreta palatia, IX, 23. — matri concia virgo fuit, XIV, 28. — matrem longo non tempore visam suspirat, XI, 152. — fientem producere, VII, 146. — ipsam configite, VI, 173. — cum matre, IX, 61. — a matre adhuc rubentem, VII, 196. — cum matribus ipsis adsunt ova, XI, 71.

Materiæ par ingenium, I, 151. — materiam caussasque jocorum præbet, III, 147. — risus invenit, X, 47. — sibi quærit ducis indulgentia, VII, 21. — materia ex hac calculus, XI, 133. — nostra constare non putat servorum animas et corpora, XIV, 17.

Materno veneno, VI, 631. — maternos mæchos dicere, XIV, 26.

Mathematicus nemo indemnatus genium habebit, VI, 562. — mathematicis nota genesis tua, XIV, 248. — mathematicorum ars, III, 43, 44; VI, 553, 581; XIV, 248 seq. *N.*

Matho deficit, VII, 129. — et Curtius buccæ, XI, 34. — Mathonis

caussidici lectica nova venit plena ipso, I, 32.

Matrona potens, quæ rubetam miscet viro, I, 69. — dignissima Florali tuba, VI, 250. — capitis pudici, VI, 49. — laris, III, 110. — quæ tibi juncta recumbit, non habeat dicendi genus, VI, 448. — est in consilio, VI, 497. — *Matronæ* in luctu ornatum ponebant, III, 212. *N.* — quæ in casto erant Isidis seu Cereris, abstinebant concubitu, et stramentis incubabant, VI, 535. *N.* — *matronæ* dilectæ adulter, X, 319. — *matronarum* impudicitia severis legibus pœnisque coercita, II, 62. *N.* — *matronis* stupri damnatis deponendæ stola, instita, vitta, et sumenda toga meretricia, II, 70. *N.* — *lugendus* servus, VIII, 267.

Maturus solito ibat, XI, 88.

Maturus bello, VIII, 169. — vitulus templis et aræ, XII, 7. — *matura* inguina, VI, 369. — *progenies*, XIV, 83. — *nequitia*, XIV, 216; et *V. L.*

Matutino amomo sudans, IV, 108. — *Tiberi* ter mergetur, VI, 523. — *matutinis* lucernis, XII, 92.

Maura Pudicitia quum præterit aram, Tullia quid dicat notæ collactea Mauræ, VI, 307, 308. — *longa* quot viros exsorbeat, X, 224.

Maurus non erat, nec Thrax, III, 79. — *Mauri* nigri manus oesca pocula dabit, V, 52. — *Mauro* oceano percussa Africa, X, 148. — *Maura* Gorgone, XII, 4. — *Mauri* celeres et *Mauro* obscurior Indus, XI, 125. — *Mauri* atque *Indi* noverunt, VI, 337. — *Maurorum* epimenia bulbi, VII, 120. *V. L.* — *atque* dirue, XIV, 196.

Me; *vid. Ego.*

Mea; *vid. Meus.*

Medea fraus, VII, 170. *N.*

Medicamen habendum est, sorbere ante cibum quod debeat, XIV, 254. — *medicamina* Pontica, VI, 661. —

tantum possunt, VI, 595. — *medicaminibus* tot fovetur, VI, 472.

Medicatum inguen, XII, 36.

Medicus, magus, III, 77. — *medico* ridente, II, 13. — nil promittente relictus oculus, XVI, 12. — *medici*, *mediam* pertundite venam, VI, 46. — *medicis* traduntur inguina, VI, 370. — *tristibus* erga filiolum, VI, 389. — *majoribus* curentur dubii ægri, XIII, 124.

Mediocris si erit, VI, 582. — *bilis*, XIII, 143. — *jactura*, XIII, 7. — *mediocribus* adulterium turpe, XI, 175.

Meditatur prælia marmorea villa, IV, 112; VII, 128. — *meditata* murmura, VI, 539.

Medius alveus, XII, 30. — *mediæ* cryptam penetrare Suburræ, V, 106. — *medium* unguem ostendebat Fortunæ, X, 53. — *mediam* *medici* pertundite venam, VI, 46. — *per noctem*, V, 54. — *Charybdim* contemnunt lina, V, 102. — *per urbem*, XI, 112. — *Minervam* dabit, III, 219. — *lustravit* gladiator arenam, II, 144. — *medio* de limite saxum effodit, XVI, 38. — *quadrivio*, I, 63. — *in pulvere* Circi, X, 37. — *pelago* currunt brachia, XII, 77. — *e medio* tollite lumen, IX, 106. — *acervo* Fortunæ ductus casus, XIII, 10. — *Septembri* servare, XIV, 129. — *crure* tenus, VI, 446. — *media* de nocte, XIV, 190. — *nocte*, VII, 222; XI, 112. — *sulcum* deducit arena, I, 157. — *Suburra*, X, 156. — *inter pocula*, VIII, 217. — *medias* *Neronis* noctes noverat, IV, 138. — *mediis* jam noctibus ostrea grandia mordet, VI, 302. — *Athenis* natus, III, 80. — *in naribus* ingens gibbus, VI, 108.

Medullas nondum implevere mala, XIV, 215. — *medullis* vacuis exsucta ossa regum, VIII, 90.

Medullinæ crissantis frictum, seu fluctum miratur, VI, 322.

Medus: Medo prandente epota flumina, X, 177. — Medos juvenes premit longo assere, VII, 132.

Megalesia longe a Plebeis, VI, 69.

Megalesiacæ mappæ, XI, 191.

Meiere ejus ad effigiem non tantum fas est, I, 131.

Mel; plus aloes voluptas quam mellis habet, VI, 181.

Melanippe, VIII, 229. *N.* et *V. L.*

Meleagri flavi ferro dignus aper, V, 115.

Melior; *vid.* Bonus.

Membra hispida atrocem promittunt animum, II, 11. — trementia cum voce, X, 198. — quis invenit, III, 259. — valida et juvenilia, XI, 5. — jam quiescunt, XIII, 218. — aliena lacerabant fame, esse parati et sua, XV, 102. — membrorum omni damno major dementia, X, 233.

Membrana crocææ tabellæ (cedrata, citrata, miniata), VII, 23; et ibi *N.*

Meminit, quid sapiat, etc. XI, 81. — memento cohibere dextram, V, 71. — vitare illius occursus, VI, 572. — celare hæc, IX, 93.

Memnone dimidio resonant chordæ magicæ, XV, 5.

Memor nostri vale, III, 318. — memori tractandum pectore, XI, 28.

Memorabile exemplum, II, 113.

Memoraret patriam rhombi et annos, IV, 129. — memoranda annalibus res, II, 102.

Memphitide terra sicca, XV, 122.

Menalippes persona, VIII, 229.

Mendacia immensa, VII, 111.

Mendax aretalogus, XV, 16. — Græcia, X, 174.

Mendicat silva ejectis Camœnis, III, 16. — Pollio digito nudo, XI, 43.

— in pontibus, V, 8. *N.*; XIV, 134. *N.* — axes ad Aricinos, IV, 117.

— in aurem arcanam Judææ, VI,

543. — mendicatus panis, X, 277.

Menæceus quantum dilexit Thebas, XIV, 240.

Mens facti diri conscia quos habet attonitos, XIII, 194. — frigida criminibus, I, 166. — sana sit in corpore sano, X, 356. — est eadem, V, 1. — numinis quæ est, XIII, 203. — mentis magnæ opus, VII, 66. — humanæ vitium, XIV, 175. — malæ causa et origo penes te, XIV, 226. — mentem quod præcipuis sudoribus urget, XIII, 220. — (en) cum qua di nocte loquantur, VI, 531. — mariti vexare philtris, VI, 611. — in quorum mente pares sunt ira et fames, XV, 130. — mentes agitat furor, XIV, 284. — mentibus illis ardor, VI, 317.

Mensa exsurgit geminis lucernis, VI, 305. — una comedunt patrimonia, I, 138. — nec remotior ulli, VIII, 178. — secunda Romanorum, V, 146 seq. — omnis abstinet animalibus, XV, 12. — mensæ nulli credite, VI, 630. — tempore, XIII, 211. — raræ sine Mentore, VIII, 104. — pes eburneus, XI, 123. *N.* — mensam ad Sabellam, III, 169. — ad mensam quoties parasitus venerit infans, V, 145. — ad mensas Cæsaris iniquas, V, 4. — mensas ex arbore nostra tempora viderunt, XI, 117. — citreas, I, 75, 137. — mensis positis ad templa, XV, 42. — qui satis est panis, XIV, 182. — mensæ ad singulos ciborum missus appositæ, olim quadratæ, postea rotundæ, I, 137. *N.* — reverentia, II, 110.

Mensis qui damnis, et tempora quæ lucro dentur, VI, 571. — mense Augusto, III, 9. — brumæ, VI, 153. — quo, VI, 406. — Decembri, IX, 68. — duos post menses, V, 16.

Mensura patinæ deerat pisci, IV, 72. — census quæ sufficiat, XIV, 316. — incognita nervi, IX, 34. — inguinis, I, 41. — malorum par re-

bus lætis, X, 98. — parva partis, XIV, 93. — sui noscenda, XI, 35. — de mensura jus dicere, X, 101.

Mentio Græcorum cœpit, III, 114. — damnorum non fiet, VI, 508. — non ulla fenoris, XI, 183.

Mentiri nescio, III, 41. — mentita titulum Lyciæ, VI, 123.

Mentore sine mensæ, VIII, 104.

Mercaris et hanc, XIV, 143.

Mercator Iason, VI, 153. — perditus ac vilis sacci olentis, XIV, 269. — veneni, XIII, 154.

Merces rara, quæ cognitione Tribuni non egeat, VII, 228. — lautissima hæc, VII, 175. — sanguinis atque laboris, XIV, 164. — mercedem populo pendere iussa est omnis arbor, III, 15. — solidam officiorum capis, V, 13. — ponere linguæ, VII, 149. — solvere, VII, 157. — sanguinis accipiat, I, 42. — appellas, VII, 158. — mercede illa parat victum, XIV, 273. — pacta vendere siluros, IV, 33. *V.* *L.* — mercedes poscere, VIII, 246.

Mereo, Mereor; mereris haberi sanctus, VIII, 25. — merentur testamenta, I, 37. — meruit quo crimine servus supplicium? VI, 219. — præcipuum honorem, VI, 532. — quantum labor, VII, 216. — trabeam et diadema Quirini et fuscæ, VIII, 260. — meruisse apium Graiæ coronæ, VIII, 226. — merentem æra capiat, XVI, 55.

Meretrix Augusta, VI, 118.

Mergit quosdam honorum pagina, X, 57. — te onus jacturæ, XIII, 8. — sicedulas jure eodem, XIV, 9. — mergetur Tiberi, VI, 523. — toto aheni Cosmi, VIII, 86. — mersa rate, XIV, 301. — mersis in ventrem rebus, XI, 40.

Merito contemnant, II, 34. — suspectus, III, 221. — suspecta libido, X, 208. — sic aliquis, XV, 24. — despicias, VIII, 113.

Meritoria quæ somnum admittunt? III, 234.

Meritum quod pauperis, III, 127. — post mirandum, XII, 124. — nullum est, quod, etc. IX, 82. — nullis meritis visa minor est merces hæc sanguinis, XIV, 165.

Merces a calida petitas portabit aquas, ut spargat in ædem Isidis, VI, 528. — in Merce crasso quis miratur majorem infante mamillam? XIII, 163.

Merum: meri veteris torrens, VI, 319. — mero fervens, III, 283. — Falerno unguenta perfusa, VI, 303. — titubantibus, XV, 48. — spargendus vitulus, XII, 8.

Merus: mera Cocropis, etc., VI, 187. — mero pede, VI, 159.

Merx: fastidia mercis ablegandæ Tiberim ultra, XIV, 201. — merce de fricta vendere siluros, IV, 33. — meribus implet navem, XIV, 288.

Messalina, meretrix Augusta, VI, 118. *N.* — nubit palam Silio, X, 330, 345. *N.* — Messalinæ oculis extinguendus rapitur (Silius), X, 333. — libidines, VI, 115, ... 132; X, 331 seq. *N.* — mors auctore Narcisso festinat inscio Claudio et invito, XIV, 329 seq. *N.*

Messem veram deprendere si libet, VII, 112.

Messoribus parce, VIII, 117.

Metallo a nullo posuit natura sceleris nomen, XIII, 30.

Metarum spatium utrumque instruit, VI, 583. — metis relictis et contempto rapitur, XIV, 232.

Metelli cæci neptes, VI, 265. — antiqui ætate, XV, 109. — sanctitas, III, 139. *N.*

Metiris quanto pretio, quod, etc. IX, 71. — metitur se non ad illam modum, VI, 358.

Metit barbam amat, III, 186.

Metius seu Mettius Carus, delator, I, 36. *N.*

Metretam incutit capiti, III, 246.

Metues, ne tu sis Creticus, VIII, 38. — *metuam* tibi credere, V, 5. — *pœnas*, X, 312. — hæc tamen non *metuas* tantum, III, 302. — *metuens* virgæ, VII, 210. — *flagelli*, V, 154. — ne crimen *pœna* sequatur, XIII, 90. — *sabbata*, XIV, 96. — *jus*, XIV, 101. — *metui* jubet adventum Septembris, VI, 517. — *metuenda* haud tibi mala, XI, 75. — *magis* morte senectus, XI, 45.

Metus nocte nulli, III, 198. — *quis* aut pudor? XIV, 178. — *metu*, non moribus reddidit depositum, XIII, 204. — *maiore* servantur parta, XIV, 303. — *alvus* solvitur, XIV, 199. *N.*

Meus, X, 83. — *mea*, I, 125; IX, 135; XII, 37; XIII, 93; XVI, 39. — *meum*, XI, 188; XII, 121. — *meis*, III, 28.

Mi, pro mihi; *vid.* Ego.

Micipsarum canna quod oleum prora subvexit acuta, V, 89.

Micturiunt (ad templum), VI, 309. — *micturiente* Fusco, XVI, 46.

Migale tua, V, 141. *V. L.*

Migraret esuriens in atria Clio, VII, 7. — *Esquilias* a Suburra, XI, 51. — de nemore, XV, 151. — *migra* cum tota Carthagine, VI, 171. — *migras* se olim debuerant tennes Quirites, III, 163.

Mihi; *vid.* Ego.

Miles bonus, VIII, 79. — *rarus* venit in cornacula, X, 18. — *rudis* tunc et Graias mirari nescius artes, frangebatur pocula magnorum artificum, etc. XI, 102 seq. — ne extra vallum litiget, XVI, 16. — *tremulus* posita tulit arma tiara, X, 267. — *militis* clavus mihi hæret in digito, III, 248. — de milite justissima Centurionum cognitio, XVI, 18. — *milit* Pœno nisi portas frangimus, actum est, inquit, nihil, X, 154. — *militibus* solia jus testandi vivo patre datur, XVI, 51. — *præmia* data, XVI, 60. *N.*

Miletos hinc et Rhodos fluxit ad istos colles, VI, 296.

Militia et toga petuntur nocturna, X, 9. — *militiæ* honorem multis largitur, VII, 88. — *præmia*, XVI, 2, sqq. — *labore*, XVI, 53.

Mille pericula, III, 8. — *tædia*, XVI, 43. — *rates* Græcorum, XII, 122. — *propter* annos, VII, 39. — *escaria*, XII, 46. — *barbatos* magistros admoveas, XIV, 12. — *propter* talenta, XIV, 274. — *moræ*, XVI, 44. — *millia* tot transire, II, 151. — *turbæ*, XV, 61. — *clavorum*, XVI, 25. — *viginti*, IX, 140. — *millibus* tot emptus, V, 60. — *sex* emit mulum, IV, 15.

Millesima pagina surgit, VII, 100.

Milo periit, viribus confisus admirandisque lacertis, X, 11. *N.*

Miloni homicida displiceat, II, 26.

Milvos intra tua pascua lassos servas, IX, 55.

Mimus vita nostra, XIV, 262. *N.* — *quis* melior plorante gula? V, 157. — *nobilis* citharædo principe, VIII, 198. — *mimum* secretum sibi parat Fortuna, VI, 608. — *agit* ille, qualem scurra Catulli, XIII, 110.

Minaci Fortunæ, etc. X, 52.

Minervæ per hastam jurat, XIII, 82. — *Minervam* trepidam ex æde flagranti servavit (Metellus), III, 139. — *mediam* dabit, III, 219. — *partam* adhuc uno asse colit, X, 116. — *parcam*, tenuem, rudem, pinguem, crassam quis colit, X, 116. *N.*

Minerval solvebatur Quinquatribus, X, 115. *N.*

Mingit rectum amicus, III, 107.

Minime felix corruptor, IV, 8.

Minimus; *vid.* Parvus.

Minister calidæ gelidæque, V, 63. — *excelsus*, V, 83. — *ministri* atque vini una eademque patria est, XI, 161. — *ministro* a grandi ferienda cervix tauri, XII, 14. — *per* Juno-

nem domini jurante, II, 98. — me nemo fur erit, III, 46.

Minor; *vid.* Parvus.

Minor: minatur ipse hostile, VII, 127. — quid sidus triste, VI, 569. — nil color hic celi, XIV, 294. — minantur populo planstra, III, 256.

Minturnarum paludes, X, 276.

Minus, II, 71; VI, 210, 620; IX, 945; X, 327; XIV, 140.

Minutal hesternum, XIV, 129.

Minuti et infirmi animi, XIII, 189. — minuto ture, IX, 137. — ære, VI, 546. — in minutas facies concisum argentum, XIV, 291.

Mirabilis non erit illic Stratocles, III, 98. — mirabile Phrygibus summen, XII, 73.

Miratrix turba, IV, 62.

Mire afficiunt, XIV, 24.

Mirmillonis in armis pugnantem Gracchum vides, VIII, 200. — mirmillonem exprimat infans, VI, 81.

Miror: miratur quis priscum illud numen, Brute, tuum? IV, 102. — quis tumidum guttur in Alpibus? XIII, 162. — mirabantur quem Athenæ torrentem, X, 127. — non sic portus, etc. XII, 78. — opes, XIV, 120. — grandes alas, XIV, 195. — vocem, III, 90. — miremur te, non tua, VIII, 68. — deceret aliquid magnum quod miraretur, VIII, 263. — nescius mirari Graias artes, XI, 100. — mirantis amici sese incolumem reditus, XII, 16. — mirante populo, II, 67. — miranti sub aratro, XIII, 65. — mirandus cliens, X, 161. — mirandum meritum, XII, 124. — est, unde, etc. X, 32. — miranda potentia fati, VII, 200. — non referemus, XV, 27.

Mirus; mira non est res, VIII, 198. — miris gurgitibus fluxerit amnis, XIII, 70.

Miscellanea ludi, XI, 20.

Miscet rubetam, I, 70. — aconita propinqua, VIII, 220. — cælum

tertis et mare cælo, II, 25. — res humanas, X, 163. — miscere aliquid de nostris moribus, XIV, 322. — miscere pauperibus nescit puer tot millibus emptus, V, 61. — venena, XIV, 174. — mixtos equitum cum sanguine patres torquet, VI, 625.

Misellus vina exspuit, XIII, 213.

Miser et frugi Apicius, IV, 24. — rumpe jecur, VII, 117. — frange calamos, VII, 27. — minus erit servus, IX, 45. — rapitur, X, 332. — Atlas, XIII, 48. — exclamas, XIII, 112. — trepidas, XIV, 64. — misera custodia magni census, XIV, 304. — miserum est, aliorum incumbere famæ, VIII, 76. — miseri mariti labra, VI, 463. — heu illuc traducimur, II, 159. — convivæ, VI, 424. — miseræ rixæ procœmia, III, 288. — vitæ, IX, 127. — magnæque amicitie pallor, IV, 74. — misero nil profuit, IV, 99. — panis frangendus gingiva, X, 200. — tibi pallidus affertur caulis, V, 87. — tibi nec parceretur, XIV, 246. — miserum te dicere aude, XIII, 161. — quid tam et tam solum, III, 6. — caput implet, VII, 161. — miseram gentem funestat, VIII, 18. — aurem inebriat vinosus, IX, 113. — miseris caules atque ignis emendus, I, 134. — et fortibus ne magna injuria fiat, VIII, 121. — miseros parentes semper habet, X, 296. — magistros occidit crambe repetita, VII, 154. — miserrimus horum, XI, 12.

Miserabilis simplicitas, II, 18. — cucurrit, XII, 67. — miserabile hospitium magno Romæ, III, 166. — votum tecum feras, III, 276. — et longum attendit Thymeles, VI, 65. — votum, IX, 147. — collum et tenue, X, 269. — exemplum cibi debet esse, XV, 97. — miserabilior hac facie non erat Crepereius, IX, 6.

Miserantibus artus, XV, 101.

Miserere inopum sociorum, VIII,

89. — miserere iterum, XII, 25.

Misit; *vid.* Mittit.

Mithridates quod composuit, *eme*, XIV, 252. — *Mithridatis*, regis ter victi, medicamina Pontica, VI, 661. *N.* — misera senectus, X, 273. *N.*

Mitis : mite ingenium, IV, 82; XIII, 185. — mitem animum præcipit, XIV, 15. — mitior non præfectura domus aula Sicula, VI, 486. — mitius id sane, quod, etc. X, 183.

Mitra picta lupæ barbaræ quibus grata est, III, 66.

Mittit quæ adulter, III, 45. — ei succina grandia, IX, 50. — argentum (in mare), XII, 43. — retia ejus mungere, II, 148. — magnæ amicæ, IV, 20. — ad rhetora, X, 132. — mulum Corsica, V, 92. — vocem, XIII, 114. — cyathum amico, V, 32. — dentes porta Syenes, XI, 124. — mittitis quod Indi huc, VI, 466. — boves macros ad aristas hujus, XIV, 147. — boves inde domum, XIV, 148. *N.* — mittas servum in Lucanos, VIII, 180. — ut cetera, IX, 70. — tubera, o Lybie, V, 119. — quod mittat amico non habet, VII, 74. — mitte Ostia, VIII, 170, 171. — mitti in Cyclada, VI, 563. — quæ mittebantur amicis, V, 108. — mittentur bracæ, II, 169. — missus ad sidera alter aquis, alter flammis, XI, 63. — missum ad sua corpora morbum credunt, XIII, 230. — misso consilio, IV, 144. — missis a corruptore tabellis, VI, 233.

Mobilis et varia est ferme natura malorum, XIII, 236.

Moderantem frena theatri sævus exitus eripuit, X, 128.

Modesto sanguine fervens vultus, X, 300.

Modiam et *Albinam* ne prior collega salutet, III, 130.

Modica aura non multum fortior ventus, XII, 66. — res, XIII, 143. — cæna, IV, 30. — modico conten-

tus, IX, 9. — murmure, X, 289. — modicis amicis, V, 108. — erroribus, XIV, 15.

Modium argenti dabit, III, 220. — modio iniquo servorum ventres castigat, XIV, 126.

Modo victor populus, II, 73. — captæ Orcadæ, II, 160. — Urbi positus villicus, IV, 77. — querebar, V, 51. — Romæ municipalis eques, VIII, 237. — mihi dicta gens, XV, 98. — *Conf.* II, 135; III, 254; VI, 195; VII, 152, 195; VIII, 98, 124; IX, 96, 124; XIII, 73; XIV, 86, 298; XV, 119.

Modus maximus ferri in vinculis, III, 310. — agri nunc nostro non sufficit horto, XIV, 172. — quis aut pudor est properantis avari? XIV, 178. *F. L.* — modi oblita pagina, VII, 100. — modo quocumque crescent patrimonia, XIV, 117. — quo modo, VI, 275. — modum ad illum non se metitur, quem paupertas dedit posuitque, VI, 359. — pone iræ, VIII, 88. — modis canoris necit eloquium vocale, VII, 18. — quibus ista rogaris, IX, 73. — quot discumbat, VI, 406.

Mœcha Labulla, II, 68. — *mœchæ* zelotypæ scrinia, VI, 279. — *mœcharum* poena, I, 53. *N.*

Mœchus notior, IX, 25. — *mœchi* bona, I, 55. — ad *mœchum* venient lota cute, VI, 464. — *mœchorum* notissimus, VI, 42. — poenæ, X, 312 sq. *N.* — *mœchis* foliata parantur, VI, 465. — *mœchos* primos viderunt, VI, 23. — sequitur, VI, 100. — maternos dicere, XIV, 26. — quot amaverit *Hippia*, X, 220. — quosdam intrat mugilis, X, 317. — *Clodius* accuset, II, 27. — ad *mœchos* ferre ceras, XIV, 30.

Mœnia Copti, XV, 28. — famosa *Lagi*, VI, 83.

Mœrore in perpetuo X, 245.

Mœsta Cleopatra, II, 109. — urbs, XI, 197. — *mœstæ* urbes, X, 284.

Mœstitia sola est, etc., XI, 53.

Mæsus: *Mæsorum* de grege, IX, 143. — *Mæsos* pueros premit, VII, 132. *V. L.*

Mola salsa *hostiæ* imposita, XII, 84.

Molam *Nepotis* versare, VIII, 67.

Molari diu *presso* stridere, V, 160. — inter *molares* difficili crescente cibo, XIII, 212.

Molem *aggeris* ultra, XVI, 26. — *mole ipsa* piger, XII, 12. — *moles* intrare, XII, 75.

Molesta *tunica* punire, VIII, 235.

Mollis *avarus*, IX, 38. — *Hæmus*, III, 99. — *molle* *Calenum*, I, 69. — *molli* *Bathyllo*, VI, 63. — *siligine factus*, V, 70. — *molles* *columbæ*, III, 202. — *cathedræ*, VI, 91. — *divitiæ*, VI, 300. — *foci*, XII, 85. — in *aure fenestræ*, I, 104. — inter *molles* magna *concordia*, II, 47. — *molliæ saxa*, I, 83. — *oscula*, VI, 366. — *genitalia*, VI, 514. — *mollior* toto grege *hædulus*, XI, 66. — *Euganeæ agnæ*, VIII, 15. — *ephebis Zalates*, II, 165. — *mollius hæc dicas* *Hæmo*, VI, 198. — *mollissima corda* humano generi dare, etc., XV, 131.

Molosso regi parere solebant elephantum, XII, 108. — *Molossos* gladios passi, XIV, 162.

Moneo vos, VI, 629. — *monent* quid leges, VIII, 91. — non melius *Zenonis præcepta*, XV, 107. — *monui* quem his, VIII, 39. — *monuit* nos vox audita nocte media, XI, 114. — *moneatis* quid amici, audio, VI, 346. — *moneri* voce deæ, VI, 530.

Moneta communi feriat triviale carmen, VII, 55. — *Monetæ* deæ templum, XI, 111. *N.*

Mónilia collo posuere, II, 85.

Monimenta *Latinæ*, V, 55.

Monitis instans, XIV, 210.

Monitu lævo pueros producit avaros, XIV, 228.

Mons subtrahitur, VI, 649. — *mon-*

tem adscendit, I, 82. — *mercatur*, qui densa canet *oliva*, XIV, 144. — *eversum* super *agmina* fudit, III, 258. — per adversum *cucurri*, V, 77. — *rupit aceto*, X, 153. — monte de *Vaticano* fragiles *patellas* ridere, VI, 344. — a domito referens *ligonem*, XI, 89. — *Volscorum* in monte, VIII, 245. — *montes* tot cui *servas*? IX, 54. — *montibus* de *Albanis* aut *Setinis* aliquid bibet, V, 33. — *Rutillis* ignotum carmen, VI, 637. — in *Prænestinis*, XIV, 88. — in *patriâ* cantabat, VII, 211. — *montibus* in *Libya* quanto sublimior sit *Atlas*, XI, 25. — in illis diffusa *vina*, XI, 159. — *aurum exæquet*, XII, 129. — nil actum in *montibus*, VI, 58.

Monstro, quod ipse tibi dare possis, X, 363. — *voluptatem* egregiam, XIV, 256. — *monstrat* prudentia ejus, posse, etc. X, 48. — *monstrant* quæ ipsi pueris, XIV, 3. — hoc pueris *repentibus* vetulæ *asæ*, XIV, 208. — *monstrare* qualem nequeo vatem, et sentio tantum, VII, 56. — quorum nemo queat patriam parentis, VIII, 45. — *vias* non nisi eadem *sacra* colenti, XIV, 103. — *dominum* *tabernæ*, II, 42. — *monstrante* gula cana, XIV, 10. — *monstratur* tibi femina, VI, 60. — *monstrata* diu veteris trahit orbita culpæ, XIV, 37. — *monstratos* ictus aspice quo fremitu perferat, VI, 261.

Monstrum hoc comparo bimembri puero, etc., XIII, 64 seq. — grande et conspicuum nostro quoque tempore, IV, 115. — detestabile, XV, 121. — hoc vicit *fuscina* *Gracchi*, II, 143. — nulla virtute redemptum a vitiis, IV, 2. — *rhombi*, IV, 45. — quod ulterius, quam *mollis* *avarus*? IX, 38. — *monstra* *Oceani*, XIV, 283. — *majora* scilicet putares, si mulier vitulum, vel si bos ederet agnum, II, 122, 123. — hæc unde? VI, 286.

— grandia suis audebant temporibus, sed non propter nummos, VI, 645. — hæc si viderat, XV, 72. — monstria summis debetur minor admiratio, VI, 647. — si nunc hæc monstra videret Pythagoras, XV, 172.

Montana uxor, VI, 5. — *montanum* vulgus te audiret, etc., II, 74. — *montani* asparagi, XI, 68.

Montanus, IV, 131. — *Montani* venter, IV, 107.

Monumenta; *vid.* *monimenta*.

Monychus quantas jaculetur ornos, I, 11.

Mora si longior urbem indulsit pueris, II, 167. — nulla per ipsam, quo minus, VI, 333. — per Novium, quin, XII, 111. — parvula dabitur, X, 340. — moræ impatiens, VI, 238, 327. — mille, XVI, 44.

Morbi inde caput, III, 236. — *morbum* vultu fatetur, II, 17. — *missum* ad sua corpora ab infesto credunt numina, XIII, 230. — *morbo* donare, IX, 49. — utroque pallet, II, 50. — siccis faucibus, XIII, 212. — *morborum* omne genus, X, 219. — *morbis* carebis, XIV, 156.

Mordeat ante aliquis, quidquid porrexerit mater, VI, 632. — *mordere* cadaver, XV, 87. — *sordes* farris, V, 11. — *laurum* VII, 19. — *virgas* salicti, XI, 67. — *ostrea*, VI, 302. — *mordente* joco facetus, IX, 10. — *mordeatur* gallina marito, III, 91.

Moritur aeger plurimus vigilando, III, 232. — *stamine* nondum abrupto, XIV, 249. — *moriantur* steriles, II, 140. — *moriaris* ut locuples, egenti vivere fato, XIV, 137. — *mortuus* nisi togam nemo sumit in magna parte Italiae, III, 172. — *unus* sufficeret multis, XV, 79.

Moror quid te? III, 183. — *mora* ris? I, 125. — *vota* (filii), XIV, 250. — *morantur* pauci pudorem, XI, 54. — *semper* Corycia puppe, XIV, 267.

— *moratam* in terris pudicitiam credo, VI, 1.

Mors tam sæva quem maneret, XV, 95. — sola fatetur, quantula sint hominum corpuscula, X, 172. — *mortis* terrore carens, X, 357. — *mortem* distulit tot per sæcula, X, 248. — *exhorruit*, VIII, 195. — *morte* viri animam servare catellæ, VI, 654. — *dignus* perit, VIII, 85. — *magis* metuenda senectus, XI, 45. — *sicca* pauci tyranni descendunt ad generum Cereris, X, 113. — *piandum* nefas, XIII, 54. — *de morte* hominis nulla cunctatio longa est, VI, 221. — a morte digitis quatuor remotus, XII, 58. — *mortes* hinc subitæ, I, 144.

Morsum non admittentia frustra, V, 69. — *morsu* primo deprendere, IV, 142. — *tenebit* zonam, XIV, 297. — *frangere* porrum, XV, 9.

Mortalis si nemo sciat, XIII, 76.

Mortaria sanant cæcos, VII, 170.

Mortifera res, IX, 95. — *facundia*, X, 10. — *dos*, XIV, 221. — *mortifero* cum Catullo, IV, 113.

Mos ut est, VI, 392. — quibus est aurata fulgere lacerna, X, 212. — *moris* erat servare, XI, 83. — *more* sinistro, II, 87. — *Phrygio*, II, 116. — *hoc* vivebant, XIII, 38. — *animæ* obtritum perit omne vulgi cadaver, III, 261. — *Numæ* cædit juvenecum, VIII, 156. — *Camilli* servato, XVI, 15. — *mores* prætextatos referunt, II, 170. — *teneros* ceu pollice ducat, VII, 237. — *peregrinos* intulit pecunia, VI, 299. — *sanctos* tradiderit domus, X, 298. — *Urbis* damnante Canopo, VI, 84. — *honestos* ut tradat mater atque alios, quam quos habet, VI, 239. — *pone* ante effigies majorum, VIII, 22. — *generis* humani nosse volenti sufficit una domus, XIII, 159. — *totos* illic deterior habet femina, X, 323. — *ad damnatos* natura recurrit, XIII, 239. — *ejus* erant, qualis facundia, IV,

82.—*equos modicis erroribus præcipit*, XIV, 15. — *et linguam vexit secum*, III, 63.—*censoris timere*, XI, 92. — *morum sub iudice caderet*, IV, 12. — *quoque filius*, XIV, 52.—*morum corruptela adumbratur*, XIII, 34 ... 119.—*moribus nostris quod posteritas addat*, I, 147. — *te opponunt tempora*, II, 39. — *esto Drusus vel Cossus*, VIII, 21.—*vel vita præstare dicta*, XI, 57. — *quibus instituas filium*, XIV, 74. — *non moribus, sed metu reddidit*, XIII, 204.—*de antiquis uxor*, VI, 45.—*de moribus ultima fiet questio*, III, 140. — *de nostris misce aliquid*, XIV, 323. — *aliquid de moribus audent*, II, 2.

Moses quodcumque tradidit arcano volumine, XIV, 102.

Motus astrorum ignoro, III, 42.

Movet tridentem, VIII, 203.—*arma fritillo*, XIV, 5. — *labra*, XIII, 114.—*fora strepitu*, II, 52.—*risum Urbicus*, VI, 71.—*litem*, VI, 243.—*prælia diversa*, VI, 257.—*caput*, VI, 538.—*castra et signa*, VI, 419; VIII, 12.—*moverat pedem de limite*, X, 29.—*fastidia captatori Cossus*, X, 202.—*risum simplicitas*, XIII, 35. — *bilem aut risum quibusdam*, XV, 17. — *movebunt si nostra consilia*, VII, 171. — *moveatur auribus atque oculis concepta urina*, XI, 168.—*moventur luna teste et in vices equitant*, VI, 311.—*moveri mundum nullo rectore credunt*, XIII, 87.—*motæ arundinis umbra*, X, 22.—*movendus nec reste puteus*, III, 226.

Mox deinde, III, 280 — *adspice*, XII, 60.—*et præputia ponunt*, XIV, 99.—*Conf.* III, 280; V, 26; VI, 23, 127, 224; IX, 39; X, 319; XI, 168; XII, 20; XIII, 169; XIV, 125, 161.

Mucida frusta, V, 68; XIV, 128.

Mucius dictis ignoscat an non, quid refert? I, 154.—*cum Coelitte hoc miraretur*, VIII, 264.

Mucronem longi cultri admittere, XIV, 217.

Mugilis intrat mœchos, X, 317.

Mugire Agamemnona credit Ajax, XIV, 286.

Mugitus Labyrinthi, I, 53.

Mulæ munda, VII, 181. — *fetæ comparo hoc monstrum*, XIII, 66.

Mulier vindictæ cupida, XIII, 19. — *semper potest flere*, VI, 273. — *pauper luxuriæ indulget*, VI, 352.—*superstitiosa*, VI, 511 seqq.—*galeata quem præstare potest pudorem?* VI, 252.—*nimis docta non ducenda*, VI, 460.—*causas agit*, II, 51.—*exercet gladiatoriam et pugnas theatrales*, VI, 247; XI, 12.—*Græcum affectat sermonem*, VI, 187. — *nobilis nubens spadonibus*, I, 21.—*dives non vult parere*, VI, 592. — *quæ pudica?* VI, 63 sq. — *ebria in sacris Bonæ Deæ*, IX, 116.—*si vitulum ederet*, II, 123. — *ipsa videtur*, III, 95. — *altera loquatur*, VI, 440. — *nil non permittit sibi*, VI, 457.—*sterilis Lupercis palmas præbet*, II, 142. — *quando vult domi formosa videri?* VI, 465.—*ærvissima tunc est, quum stimulos odio pudor admovet*, X, 328. — *mulieribus deprensas nihil est audacius: iram atque animos a crimine sumunt*, VI, 284.—*Conf.* *Matrona*.

Mulino corde Vagelli dignum erit, XVI, 23.

Mulio mihi adnuit commota virga, III, 317.

Mulus seu *Mulus* erit domini, quem misit Corsica, etc., V, 92. — *mullem ne cupias, quum sit tibi gobio tantum in loculis*, XI, 37.—*sex millibus emit*, IV, 15. — *mullorum iubeis cariturus*, VI, 40.

Multicia sumas, II, 66, 76. — *humida*, XI, 186.

Multum diversa, X, 3.—*non multum fortior*, XII, 66. — *Conf.* I, 66, 164; VII, 187.

MUN

Multas labor Polydecti, VIII, 104.
— *fiscus*, XIV, 259. — *multam cælati*, XII, 46. — *flammarum*, III, 285.
— *multo seior*, XIII, 196. — *delatore plena litora*, IV, 47. — *multi*, V, 43, 113; XIII, 103; XIV, 150. — *multæ*, VI, 655; XV, 50. — *multa videmus*, IV, 22. — *puđicitie veteris vestigia*, VI, 14. — *in facie deformia*, VI, 107. — *caducis comoda junguntur*, IX, 89. — *dare puellæ*, II, 59. — *magnæque paropside cornat*, III, 142. — *fuligine*, V, 35. — *carne*, VII, 76. — *virga contingere Equitum magistros*, VIII, 7. — *papyro*, VII, 101. — *multorum absorbuit ictus*, VI, 126. — *multos adhibet*, II, 135. — *Conf.* VII, 51, 203; X, 81, 188; XI, 9. — *multis res angusta domi*, VI, 357. — *de multis nullus placet exitus*, VI, 33. — *Conf.* VII, 88, 96; IX, 27, 80; X, 9, 239, 244; XII, 26; XIII, 9, 110; XIV, 163; XV, 79.

Mundæ mulæ, VII, 181.

Mundi conditor, etc., XV, 147. — *qua parte*, XII, 48. — *et astrorum peritus*, VI, 586. — *angusto limite æstuat Alexander*, X, 169. — *mundum nullo rectore moveri credunt*, XIII, 87.

Munerarius, II, 148. *N.*

Municipalis arena, III, 34. — *eques*, VIII, 238.

Municipes siluros vendere, IV, 33. — *Jovis lagenas gaudes advexisse*, XIV, 271.

Munimenta togæ, IX, 29.

Munire castra dolabra, VIII, 248. — *munita a figulis urbe*, X, 171.

Munus aristæ, XIV, 183. — *munere quæm palpat*, I, 35. — *ejus retia mi-*

MYR

563

sit, II, 148. — *tanto abstulit præcipuam ceram*, IV, 18. — *munera secreta*, IX, 53. — *naturæ*, X, 358. — *nunc edunt*, III, 36. — *in muneribus tanta fiducia*, X, 306.

Munuscula nulla, VI, 36.

Muræna datur Virroni, V, 99.

Murmure quanto porrexit panem, V, 67. — *cæli primo exanimes*, XIII, 224. — *modico formam optat pueri, majore puellis anxia mater*, X, 290. — *murmura meditata*, VI, 539. — *secreta vulgi*, X, 89.

Muro tenui orbem patinæ colligat, IV, 132. — *muros intra*, VIII, 240.

Murrhina; *vid.* Myrrhina.

Mus conscius sibi testiculi inde fugit, VI, 339. — *mures Opici rodebant carmines*, III, 207.

Musæ, puellæ Pierideæ, IV, 35, 36.

— *Musarum et Apollinis sede relicta*, VII, 37. — *fontes*, VII, 59.

Mustacea perdas, VI, 202.

Mustum novum, X, 250. — *musto victuro dolia limit*, IX, 58.

Muta animalia, VIII, 56. — *mutorum grex*, XV, 143.

Mutare dominos, VIII, 65. — *tabulas*, XV, 55. — *mutari nescia*, XIII, 240. — *mutandum toties esset mare*, VI, 94. — *mutatis medicaminibus*, VI, 471.

Mutinensis declamatoris Vagelli corde dignum, XVI, 23.

Mutuus affectus, XV, 149.

Mycale tua pariat, V, 141.

Mycenis jugulata, XII, 127.

Mygale tua, V, 141. *P. L.*

Myronis signa, VIII, 102.

Myrrhina, VI, 156; VII, 133.

NÆV

Nabateo saltu bellua dentes deposuit, XI, 126.

Nævia figit aprum, I, 22. *P. L.*

Nævolus cinædus, IX, 1...150.

NAR

Nam, I, 30, 61, 100; II, 5, 67, etc. — *namque*, III, 242; V, 110, etc.

Nanum Atlanta vocamus, VIII, 32.

Narcissi divitiæ, indulsit Cæsar cui

36.

Claudius omnia, cujus paruit imperiis uxorem occidere jussus, XIV, 329 sq.

Nares pilosas adnotet Lælius, XIV, 194. — naribus in mediis ingens gibbus, VI, 108.

Narrat quocumque in trivio, cui-cumque est obvia, VI, 412. — pericu-la, XII, 82. — quod pudeat, XI, 202. — attonito Alcinous, XV, 14. — narrate, puellæ Pierides, IV, 35. — narratur indulsisse, II, 165.

Nascitur tibi ex me filiulus, IX, 83. — sub crasso aere, X, 50. — nascenti cornu robora vexat, XII, 9. — natus Fonteio consule, XIII, 17. — ad Euphratem, I, 104. — mediis Athe-nis, III, 80. — ancilla, VIII, 259. — in Herculeo lare, VIII, 14. — natum propter convivia animal, I, 141. — natam fortunatam me consule Romam, X, 122. — nati quocumque in fornice, III, 156. — robore rupto, VI, 12. — sinciput, XIII, 84. — ovis infelicibus pulli, XIII, 142. — de pellice, VI, 627. — natæ nostro tempore dextræ, XV, 68. — legiones dentibus anguis, XIV, 242. — nata Circeis ostrea, IV, 140. — in hortis numina, XV, 10. — natus domi menses nostra tempora viderunt, XI, 117. — natis intra pomeria salibus, IX, 11.

Nassæ carcere inclusus, XII, 123.

Nasus tuus tibi displicuit, VI, 495. — integer vix cuiquam, XV, 55. — nasi madidi infantia, X, 199. — naso vigilanti stertere, I, 57. — venit altera sicco, VI, 148. — et auriculis carens Galba, VIII, 5. — nasorum quatuor calicem siccabis, V, 47.

Natalis quoties redit, IX, 51. — natali die dulcior hæc lux, XII, 1. — natalibus Brutorum et Cassi, V, 37. — æquat virtus palmam, VI, 323. — Catilinae atque Cethegi nihil sublimius, VIII, 231.

Natalitium lardum, XI, 84.

Natat quidquid conspicuum, IV,

55. — natavit Tiberinum virgo, VIII, 265. — nataret qualis testudo in Oceani finctu, XI, 94. — natantem lugere Ithacum, X, 257. — natantes eodem jure ficedulas mergere didicit, XIV, 8.

Nates solea pulsare, VI, 612.

Nati elixi sinciput comedere, XIII, 84. — natorum greges extulit Niobe, VI, 175. — natos plorantes improba reliquit, VI, 85.

Natio tota comæda, III, 100.

Nativæ nequitiae, XIV, 216.

Natta quidquid reliquit, VIII, 95. — medicus, XII, 123. *V. L.*

Natura opposuit Alpem nivemque, X, 152. — si negat, facit indignatio versum, I, 79. — nil animis in corpora juris indulget, II, 140. — quid beatus tulisset illo cive? X, 279. — generosi graminis, XII, 41. — dedit portus, XII, 79. — ipæ non invenit nomen sceleri, XIII, 30. — sic jubet, XIV, 31. — numquam aliud dicit, aliud Sapientia, XIV, 321. — molliissima corda generi humano dare se fatetur, quæ lacrimas dedit, XV, 132. — paucis contenta, V, 6; XIV, 321. — larga tribuat benigna manu ingenium, etc., X, 301. — potentior omni custode et cura, X, 303. — volvens vices et la-cis et anni, XIII, 88. — hæc una est omnibus, XIII, 166. — malorum mo-bilis et varia, XIII, 236. — recurrit ad mores damnatos, fixa et mutari nescia, XIII, 239. — naturæ patriæque de ve-neno exiguum, III, 123. — inter mu-nera ponat extremum vitæ spatium, X, 359. — imperio gemimus, quoniam funus occurrit, XV, 138.

Naufragium nullum conferri posse velis ardentibus putaret, XII, 22.

Naufragus rogat assem mersa rate et picta se tempestate tnetur, XIV, 301.

Naulum post omnia perdere, furor est, VIII, 97.

Nauseat maritus, VI, 433.

Nautæ securi gaudent vertice raso

navare pericula, XII, 82. — inter nautas prandet, VI, 101. — nautis permixtus, VIII, 174. — armatis obstat casa candida, VI, 154.

Navigatio longinqua, XIV, 278 sq.

Navigio montem adscendit, I, 82.

Navis. — navem factura minorem praesidia, XII, 56. — conscendere, VI, 98. — mercibus implet, XIV, 288. — nave de illa petitas ceras affigit, etc. IX, 149. — nave una rediit, X, 185. — navibus altis, VIII, 106. — et carpentis convenire, IX, 132.

Navus Meleager, V, 115. *P. L.*

Ne pudeat, II, 42. — *Conf.* I, 97; III, 126, 130; IV, 56; V, 17, 20; VII, 174; VIII, 37, 76; X, 42; XIII, 36, 97; XIV, 39, 64, 66; XV, 40, 41; XVI, 8, 16. — ne quid, VII, 36.

Nebula erroris remota, X, 4.

Nebulone parente didicit, XIV, 9.

Nec, I, 29, 210, etc. — dubie, VI, 375. — dum, I, 6; VI, 130; XI, 67. — non, III, 64, 204; VI, 274, etc. — non et, X, 51.

Necat ferro, X, 316. — necari nostro arbitrio hunc crede, XIII, 176. — necandos in ventre homines conducit, VI, 596.

Necesse est parere, III, 290.

Nectare siccato tergens brachia Vulcanus, XIII, 44.

Nectit eloquium vocale canoris modis, VII, 18. — necte coronam postibus, VI, 51.

Nefanda incus, XV, 165. — fraus, XIII, 174. — nefandum sacrum, XV, 116.

Nefas unde tantum pastoribus Latii? II, 127. — violare porrum et caepe, XV, 9. — jugulare, XV, 12. — hoc grande, si juvenis vetulo non ad-surrexerat, XIII, 54. — summum crede animam praefere pudori, VIII, 83, 84. — quid fas atque nefas, tandem incipiunt sentire, XIII, 238. — ad nefas ducit purpura, XIV, 188.

Negat si natura, facit indignatio

versum, I, 79. — quod turpe, III, 168. — quanta voce, XIII, 77. — quis enim? III, 208. — negabit aliquis de ponte, XIV, 134. — licet ipse negem, I, 105. — neget ne quis, X, 87. — negaverit quid ulla udis inguinibus? X, 321.

Negligis campum, II, 132. — me, IX, 92. — neglectum adhibere clientem, V, 16. — neglecta crura, IX, 15.

Negotia avertit, XI, 181. — humana tanto majores ludi, XIV, 264.

Nemo fuit repente turpius, II, 83. — malus felix, IV, 81. — faber, VII, 223. — mathematicus, VI, 562. — nocens se judicio absolvitur, XIII, 3. — mortalis si sciat, XIII, 76. — satis credit tantum delinquere, quantum permittas, XIV, 233. — me ministro, fur erit, III, 46. — togam sumit, III, 172. — frustra rogantem juvabit, III, 211. — magis rhombum stupuit, IV, 119. — cum Bocchare lavatur, V, 90. — petit, V, 108. — quum furem timeret, VI, 17. — jam tubas nemo aera fatiget, VI, 442. — vetet, repugnet, VI, 627, 628. — cogetur ferre laborem, VII, 17. — dabit regnum, VII, 45. — Ciceroni ducentos dederit nummos, VII, 139. — mercedem solvere (vult.), VII, 157. — queat patriam monstrare parentis, VIII, 44. — tribunal vendit Acersecomes, VIII, 128. — prope recumbat, IX, 106. — inter curas et seria duxit habendum, etc., XI, 93. — dolorem fingit in hoc casu, XIII, 131. — ridet, XIII, 173. — magis gaudet vindicta, quam femina, XIII, 192. — tuorum, XIV, 59. — quaerit unde habeas, XIV, 207. — Dianam (veneratur), XV, 8. — in mare hunc abicit, XV, 16.

Nemorosa juga, III, 191.

Nempe videtur, III, 95. — desisti, VIII, 164. — quod, etc., XIII, 166. — *Conf.* VIII, 56, 179; X, 110, 16, 185, 326; XIII, 18.

Nemus fontis, III, 13.—vetustum XV, 152. — quo nemore exspiravit aper dentibus apri? XV, 161. — nemorum umbra, IV, 6.

Nepotes tuos urtica tetigit, II, 128.

Nepotis molam versare, VIII, 67.

Neptes Lepidi, VI, 265.

Neptuni faciem radit, XIII, 152.

— Neptune pater Ægæi, XIII, 81.

Nequam vox, VI, 197.

Neque, I, 89; III, 110; IV, 41; XIV, 127.

Nequeo laudare, III, 42. — monstrare, VII, 56. — nequeunt parere, II, 158.

Nequiquam seu nequidquam effudit retia, VIII, 205.

Nequitie nativæ mala, XIV, 216.

Nero non rapuit loripedem, etc., X, 308.—quantum rapuit, XII, 129. — Domitius, VIII, 228.—Neronis noctes mediæ, IV, 137.—libido, ineptiæ et scelera, I, 62; VIII, 211...230.—cinædi satiræ, IV, 106.—Troica, cantus, colossus, VIII, 221...230.—jussu tota cohors clausit hortos Longini, Senecæ et Lateranorum, X, 15 sq. — avunculus, VI, 615.—Neroni quis tam perditus ut dubitet Senecam præferre, VIII, 212. — calvo quum serviret Roma, IV, 38.—Neronem præstare securum valet hæc ætas, VIII, 170. — Nerone propinquo plenus, VIII, 72. — nullo cogente vendunt sua funera, VIII, 193.

Nersia Dea, X, 74. *V. L.*

Nervus exiguus jacet, X, 205. — nervi longi mensura, IX, 34.

Nescio quis, I, 130; XVI, 30. — paulum, quid superest, XI, 48. — mentiri, III, 42. — si nescis, V, 159. — tu nescis, III, 200. — quas habeat Veneres aliena pecunia? quem tua simplicitas risum moveat? XIII, 34, 35. — nescit inguinis et capitis quæ sint discrimina, VI, 301.—quis? etc., VI, 247; XII, 28; XV, 1. — subai-

stere, XIV, 231.—tot millibus emptus pauperibus miscere puer, V, 60. — nesciat irasci, X, 360. — nescierint excudere, XV, 168.—nescire Latine, VI, 188. — vinum toto Decembri, VII, 97.

Nescius mirari, XI, 100.—mutari, XIII, 240.

Nestoris hernia incendi possit, VI, 326. — Nestora totum vivat, XII, 128. — *Conf. Pylus.*

Neu credas, XIV, 202.

Ni padet, III, 321. — ni essem, IX, 71. — parere velis, X, 339.

Niceteria fert collo, III, 68.

Nido salutato crepitat Concordia, I, 116.—loquaci gaudebit, V, 143.—nidos ciconia nutrit serpente, XIV, 74.—jam propria arbore facit vultur, XIV, 84.

Nidore culinæ te captum putat, V, 162.

Nigri Mauri manus, V, 53.—nigræ alutæ, VII, 192.—nigrum crinem flavo abscondente galero, VI, 120. — ridere catinum, VI, 343. — nigro cyeno simillima avis, VI, 165.—carcere, XIII, 245. — pectine, VI, 370.—tibicine, XV, 49. — nigro Maroni hæret fuligo, VII, 227.—nigra veste senescunt, X, 245. — fascia cæli nihil minatur, XIV, 294.—ossa in facie, XVI, 11.—nigros efferre maritos, I, 72.—nigras in gurgite ranas nec pueri credunt, II, 150. — nigra in candida vertunt, III, 30. — brachia Vulcani, XIII, 45.

Nihil laudis agas, VIII, 75. — si horum est, III, 112. — illud totum perdidit infelix, III, 209. — usque adeo nihil est, quod, etc., III, 84.—nihil est actum, nisi, etc., X, 155.—nocuit, XIII, 227. — si est, VI, 331.—est, quod credere de se non possit, quum laudatur Diis æqua potestas, IV, 70.—novi ventre frugalitas, V, 6. — invita conjuge donabis, VI,

212.—*Conf.* III, 109; VI, 460; VII, 71; X, 360; XIII, 18; XV, 88. — *ex nihilo* quantus, homuncio, fieres, V, 134.

Nil erit ulterius, I, 147.—*horum*, X, 71. — *salit* Arcadico juveni, VII, 160. — *non* permittit sibi, VI, 457. — *nisi* Cecropides, VIII, 53. — *durius* in se habet paupertas, III, 152. — *promittente* medico, XVI, 12. — *tales* exspectes, IV, 22.—*misero* profuit, IV, 99. — *actum* in montibus, VI, 58. — *ibi* majorum respectus, VIII, 64. — *faciet* mensura longi nervi, IX, 34. — *plus* interrogo, X, 72. — *dubium*, X, 82. — *ergo* optabunt homines, X, 345. — *nil* rhombos, *nil* dama sapit, XI, 121.—*praeter* nubes adorant, XIV, 97. — *minatur* celi color, XIV, 294. — *cupit*, XIV, 313. — *Conf.* II, 139; III, 51, 208, 295; V, 148; VI, 86, 173, 212, 222, 234, 324; VII, 54, 206; XIV, 44, 185; XV, 118.

Nili divitis ostia, XIII, 27.—*aqua* sancta, efficax et Romam perlata VI, 528. *N.*—*incrementa* eorumque causas, XV, 123. *N.* — *Nilo* tepenti admota Africa, X, 149. — *nolenti* surgere, XV, 123.—*ad Nilum* et Pharon, VI, 83.

Niliace plebis pars, I, 26.

Nimbo multo stillaret pænula, V, 79.—*post* nimbos, VII, 163. — *nimbis* tollentibus æquor, I, 81.

Nimboso de vere loquenturi fatum pendebat amici? IV, 87.

Nimia impensa, XII, 97. — *cura*, X, 12. — *formido*, XV, 77.—*plebs*, XI, 194.—*nimio* de stamine, X, 252. — *nimii* honores, X, 104.—*gemitus*, XIII, 11. — *capitique* graves (dentes), XI, 127.

Nimirum summi ducis est, II, 104. *N.* — *belua* constat leviori sumptu, VII, 78. — *felix*, X, 248. — *corripies*, XIV 54.

Niobe fecundior serofa alba, exultit greges natorum, VI, 177.

Niphatem isse in populos narrat, VI, 409.

Nisa et Cirrhæ dominis feruntur pectora nostra, VII, 64.

Nisi, II, 152; III, 49, 172; VI, 186, 518, 581; VII, 87, 140; VIII, 52, 56; X, 155, 338; XI, 122; XIV, 103. — *nisi* si, VI, 250.

Nitet ungula mulæ, VII, 181. — *effigies*, XV, 4.—*nitent* cuncta, XII, 91. — *simulacra*, XII, 88.

Nitidi præconia filius, III, 157. — *et hilares* vocantur, XI, 176.—*nitidis* rebus, XIV, 2.—*ocellis*, VI, 8.—*columnis*, XIV, 60.

Nitor habitus ultra vires, III, 180. — *nullus* in tota cute, IX, 13.

Nivem opposuit natura, X, 152.

Niveus panis, V, 70. — *nivei* cadurci, VII, 221.—*nives* agna, XII, 3.—*niveos* da Quirites, X, 45.

Nobilis infans exprimit mirmillonem, VI, 81.—*et generosus*, VII, 191.—*equus*, VIII, 60. — *minus* haud mira res citharædo Principe, VIII, 199. — *collega* ornatur lauro secunda, VIII, 253. — *populus*, XV, 113. — *indocti* causas defendere, VIII, 49.—*esses*, VIII, 41. — *nobile* fulcrum, XI, 95. — *Nobiles* divitesque sibi licere putant, quæ turpia sunt pauperibus, IV, 13; VIII, 181; XI, 174 sq. — *nobilium* atria magna, VII, 91. — *nobilior* Latonæ gente, VI, 176.

Nobilitas, sola atque unica virtus, VIII, 20. — *parentum* incipit contra te stare claræque faciem præferre pendendis, VIII, 139. — *nobilitate* comessa, I, 34. — *in s.* cum nobilitate olim senectus par prodigio, IV, 97.

Nocet quid forma casto? X, 324. — *quid* hæc? XIV, 153.—*nocuit* hoc Lamiarum cæde madenti, IV, 154.—*nocens* miens erit boletus, VI, 620.—*nihil*, XIII, 227. — *nemo* se judice

absolvitur, XIII, 3. — nocentem facit hunc sexum ira, VI, 647. — nocentes cunctos si punire curant Dii, quando ad me venient? XIII, 101. — ægri, XIII, 234. — nocitura toga, nocitura petuntur militia, X, 8.

Noctu; *vid.* sub Nox.

Nocturnus adulter, VIII, 144. — cucullus, VI, 118. — nocturna arma, VIII, 233. — amica, III, 12.

Nodosa vitis, VIII, 247.

Nodus et signum de paupere loro, V, 165. — nodos juris solvere, VIII, 50. — nodi capillorum, VI, 502. *N.*

Nolo quod dicere, VIII, 275. — qui nolunt occidere quemquam, posse volunt, X, 96. — nolis occurrere, V, 54. — nolit lana pati hoc vinum, V, 24. — nollet accusatori dare partem cicutæ, XIII, 187. — vir fieri, VI, 254. — noluerim te censi laude tuorum, VIII, 75. — noli vexare, quiescit, I, 126. — committere Bromium eunucho tondendum, VI, 378. — hæc si nolet, VI, 213. — nolenti surgere Nilo, XV, 123. — nolentem te quærat, IX, 113.

Nomen cuius dicere non audeo, I, 153. — erit pardus, leo, VIII, 36. — ad dubium grandi cum codice venit, VII, 110. — longe ut repetas longèque revolvās, etc. VIII, 273. — dedit scrofa, XII, 72. — sceleri huic non invenit ipsa natura et posuit a nullo metallo, XIII, 30. — victumque Macharæ ames, VII, 9. — laudabile sumit luxuria in Ventidio, XI, 22. — habentem Beneventani auctoris calicem siccabis, V, 46. — dicat patriamque novercæ, VII, 234. — nominis invisipena, XIII, 248. — tantum illi contulit toga, VIII, 241. — alti quædam, VI, 385. — nomine falso poscas, I, 98. — præclaro insignis, VIII, 31. — nomina tria tanquam habeas, V, 127. — alta si te delectant, VIII, 132. — si quæras, X, 219. — plebeia fuerunt,

VIII, 255. — Scaurorum falso corpore latus transeo, VI, 604. — servorum non agnoscit, X, 234. — Nomina propria sæpe mutata a librariis in appellativa, et hæc in illa, VI, 295. *V. L. X.*, 326. *V. L.*

Non, I, 30, 51, 52, 93, 131, 153; II, 8, 25, 36; III, 6, 48, 60, 110; VI, 395; VII, 14; VIII, 43; IX, 6, 24; X, 6, 40, 164, etc. — nonne, I, 63; II, 34; III, 249; VI, 34.

Nona ætas (mundi) agitur, XIII, 28.

Nondum I, 114; II, 152; V, 1; VI, 15, 16; XIII, 49; XIV, 11, 215, 249, 327; XV, 24.

Nortia Dea, X, 74. *V. L.*

Nos; *vid.* Ego.

Nosco — novi nihil ventre frugalius, V, 6. — movit omnia, III, 77. — quid toto fiat in orbe, quid Seres agant, etc. VI, 402 sq. — non subducere frustum capræ, XI, 143. — civilia jura novimus? II, 52. — norunt alii, quæ mandat adulter, III, 46. — noverunt omnes Indi atque Mauri, VI, 337. — noverat ille luxuriam imperii veterem, IV, 136. — noverit ut omnes auctores, etc. VII, 231. — noviasse panis tui colorem, V, 75. — nosse velint omnes, mercèdem solvere nemo, VII, 157. — mores, XMI, 159. — noscenda est mensura sui spectandaque rebus in summis minimisque, XI, 35.

Noster, XI, 143; XIII, 244. — nostra, III, 84; VI, 254; VII, 65, 171; X, 25; XI, 177, 203; XIV, 16, 39, 91. — nostra (ablat.), VI, 25. — nostraque, XI, 117. — nostrum, V, 94; XII, 89. — nostri, I, 86; III, 318; VIII, 43; XI, 77; XV, 133. — noetrique, IX, 137. — nostro, II, 48; IV, 115; XII, 29, 103; XV, 31, 68. — nostrorum, III, 145. — nostros, X, 273. — nostras, IX, 94. — nostrasque, XV, 110. — nostris, I, 145; III, 58; VI, 188; XII, 108, XIV, 323; XV, 153.

Notabilis cunctis intrat, VI, 374.

Notavi quantum ipse, XV, 45. — notet quæ Censor, IX, 142. — notæ præmia nunc alia, XVI, 35.

Notum est, cur, II, 58. — Diis, qualis futura sit uxor, X, 353. — nota magis nulli domus, quam mihi lucus, etc. I, 7. — Bonæ Dææ secreta, VI, 314. — res, X, 341. — genesis, XIV, 248. — nota arte, I, 123. — notæ Mauræ quid dicat Tullia, VI, 307. — per oppida buccæ, III, 35. — noti poetæ, VII, 3. — notos hædos desiderat, XI, 153. — notior Ausidio mæchus, IX, 25. — notissimus mæchorum, VI, 42. — adamas, VI, 156. — notissima fossa inter ciuēdos, II, 10. — vota cunctis templis, X, 23.

Novalia tota abeant in ventres, XIV, 148.

Novercæ secreta, VI, 403. — Archæmori nomen, VII, 234.

Novercali Lavino prælata sedes, XII, 71.

Novicius horret Porthmea tetrum, III, 265. *V. L.*

Novius, XII, 111.

Novus Arpinas, ignobilis, VIII, 237. — nova canities, III, 26. — fata, VII, 189. — Lectica Mathonis, I, 32. — fabula it per cœnas, I, 145. — nupta, II, 120. — novum mustum, X, 250. — nova carne, XI, 85. — novo orbe, VI, 11. — novas villas attollit, XIV, 95. — novis annalibus res memoranda, II, 102. — novissimus exit annulus, XI, 42. — novissima vasa, VI, 356.

Nox — noctis pericula, III, 268. — medix hora, VII, 222. — noctem patitur lugentis amicum Pelidæ, III, 279. — per mediam occurrere, V, 54. — nocte ac luce, XV, 43. — dieque, III, 105; XIII, 198. — pro prima quod datur, VI, 204. — media, XI, 112. — de media excitat, XII 190.

— minima contenti Britanni, II, 161. — præterita, X, 295. — togatus currere, III, 127. — nulli metus, III, 198. — patent fenestræ, III, 275. — castra moveri jubet, VI, 420. — maritus aversus jacuit; VI, 475. — di loquantur, VI, 531. — dieque, VII, 61. — nocte quidem, VIII, 148. — tota, IX, 76. — iter ingressus, X, 20. — præterita, X, 235. — reverti solet, XI, 185. — boves mittuntur ad aristas, XIV, 146. — brevem soporem si forte cura indulset, XIII, 217. — noctu non litigat pusio, VI, 35, 605. — jubet vigilare cohortem, XIV, 306. — noctes Neronis jam medias noverat, IV, 137. — noctibus mereri testamenta, I, 38. — mediis, VI, 302. — hic ponunt lecticas, VI, 309.

Nubem ad sonoram Pygmaeus currit, XIII, 167. — nube una densæ cælum abscondere tenebræ, XII, 19. — nubes et fulgura occurrunt, XIV, 292. — super nubes nulla convivia Coelicolarum, XIII, 42. — præter nubes nil adorant, XIV, 97.

Nubilis Iphigenia, XII, 118.

Nubit amicus, II, 134. — nupsit avaro locuples, VI, 141. — saga, VI, 591. — nube tu atque tace, II, 61. — nubere cui Cæsaris uxor destinat, X, 330. — vult non nisi legitime, X, 338. — nubentibus (viris) ingens tormentum hæret, quod nequeunt parere, II, 137. — nupta nova jacuit gremio mariti, II, 120. — Senatori comitata est Hippia Ladium ad Pharon, VI, 82. — nuptæ hoc spectent juxta recubante marito, XI, 201. — mores improbi, VI, 270. — ad nuptam ferre, quæ mittit adulter, III, 45.

Nudus agas, II, 71. — quis tam? V, 163. — venator Albana arena, IV, 100. — nuda ac tremebunda, VI, 525. — et sacunda senectus, VII, 35. — cathedra, I, 65. — humero (alii humeros) nudisque mamillis, VI, 491.

— manns sævit, XV, 54. — signa, III, 216. — constitit, VI, 122. — effigies Dei, XI, 106. — mamma tenere venabula, I, 23. — nudi Cynici dolia, XIV, 308. — mariti spoliis gaudere, VI, 232. — nudum et frustra rogantem nemo juvabit cibo et tecto, III, 210. — nudum vultum erigit, VIII, 205. — te quamvis viderit Virro, IX, 35. — mancipium stans fornice, XI, 170. — nudo latere lecti, XI, 96. — digito mendicat, XI, 43. — remige, IV, 49. — talo quos traducit Gallia, VII, 16. — nudas ostendit Pyrrha puellas, I, 84. — nudis calcibus premere anguem, I, 43. — infantibus arridens fortuna, VI, 606.

Nugas has non capit bumilis domna, XI, 169. — nugis his si dedisset tempora, IV, 150.

Nullus parasitus erit, I, 139. — non viciis habebit, VI, 656. — labor magni sceleris, XIV, 224. — verbis pudor, II, 110. — in Urbe locus, III, 22. — tibi luserit Æneas, V, 138. — exitus placet, VI, 33. — quadrans, VII, 8. — nitor in cute, IX, 13. — ephebum castravit tyrannus, X, 305. — apud tragicos populus, XV, 31. — nulla fronti fides, II, 8. — emolumenta laborum, III, 22. — incendia, nulli nocte metus, III, 197. — crepido vacat? V, 8. — jacens exigit muscula, VI, 36. — boni hujus voluptas, VI, 180. — ducendi caussa, VI, 201. — cunctatio longa de morte hominis, VI, 221. — fere caussa est, VI, 242. — mora, VI, 333. — pudorem paupertatis habet, VI, 357. — viri cura, VI, 508. — videtur aptior hora, VI, 580. — spes ulterior, VII, 30. — res minus constabit, etc. VII, 187. — gratia umbrarum, VIII, 63. — aconita bibuntur fictilibus, X, 25. — divitiis cenandi voluptas, XI, 120. — uncia eboris, XI, 131. — coturnix

pro patre cadet, XII, 98. — mora per Novium, nulla per Histrum, XII, 111. — convivia super nubes, XIII, 42. — exempla beati pauperis, XIV, 120. — theatra, pulpita, XIV, 256, 257. — cadavera calcent, XV, 60. — nulla ne, VI, 161; XIII, 174. — nulla virtute redemptum a vitis monstrum, IV, 2. — non arte petitus, X, 110. — nullum ergo meritum est, IX, 82. — jus capiendi, I, 56. — forte cecidit, III, 278. — crimen abest, VI, 294. — consulit, VI, 574. — in conjugio crimen, VIII, 127. — opere pretium, IX, 27. — numen habes, X, 365; XIV, 315. — naufragium, XII, 21. — discrimen habendum, XIII, 118. — tam detestabile factum, III, 126. — nulli vendimus suffragia, X, 77. — magis nota domus sua, I, 7. — gravis est percussus Achilles, I, 163. — comes exeo, III, 47. — major fuit usus edendi, IV, 139. — credite mensæ, VI, 630. — servire paratum (armamentum), XII, 106. — nasus integer, XV, 55. — nullam invenies quæ parcat amanti, VI, 208. — prudentia cani rectoris conferret opem, XII, 32. — Sirena flagellis comparat, XIV, 19. — nullo cornu gemit tibicina, II, 90. — dextram subeunte bacillo, III, 28. — palliolo culta, III, 94. — vindice, IV, 152. — alio vincis discrimine, VIII, 53. — cogente Nerone, VIII, 192. — violatus Jupiter auro, XI, 116. — a metallo, XIII, 30. — credunt mundum rectore moveri, XIII, 87. — sub teste, XV, 26. — nullos habere parentes, VI, 13. — nullas nummorum ereximus aras, I, 114. — nullis adjuncta cothurnis, VI, 506. — cervicibus, VI, 589. — aconita propinquis miscuit, VIII, 218. — ornata macellis (fercula), XI, 64. — flagrantia precordia caussis, XIII, 181. — meritis minor merces, XIV, 165.

Numa ubi nocturnæ constituebat

NUM

amicæ, III, 12. — justus ac religiosus, III, 138. — Numæ sympuvium, VI, 343. — more cædit juvenem, VIII, 156. — mense, VI, 153.

Numantinos ante, VIII, 11.

Numen propr. Dei voluntas ejusque indicium, monitum, oraculum, XII, 73. *N.* — aquæ præstantius, III, 19. — nullum habes, fortuna, si sit prudentia, X, 365; XIV, 315. — exorabile experiar, XII, 102. — esse ali-quod templis aræque quis putat? XIII, 37. — cæli adorant Judæi, XIV, 97. — numinis Idæi hospes, III, 138. — mens quæ caset, XIII, 202. — violati aræ, XIII, 219. — contemptor, VI, 342. — numine ab infesto morbum credunt immissum, XIII, 231. — numina ruris laudant, XIV, 182. — quid majus dare possunt? VI, 568. — vicinorum odit uterque locus, XV, 36. — nascuntur in hortis, XV, 11. — numinibus malignis vota exaudita, X, 111. — paucis contenta olim sidera, XIII, 48. — ipsis expendere permit-tes, quid conveniat nobis, X, 347.

Numerare præmia militiæ, XVI, 1. — triumphos in dote, VI, 169. — gem-mas, V, 41. — genus a Pico, VIII, 131. — numera sesteritia quinque om-nibus in rebus, numerentur deinde labores, IX, 41. — numerantur pecti-ne chordæ, VI, 382. — numerata fila porri, XIV, 133.

Numerosa classis, VII, 151. — ta-bulata, X, 105.

Numerus illos defendit, II, 46. — ingens rerum, VII, 102. — bonorum vix est totidem, quot, etc., XIII, 26. — maritorum sic crescit, VI, 229. — si numerum, si tres implevero, IX, 90. — de numero Lamiarum quædam, VI, 385. — numeros omnes implet, VI, 249. — numeris Thrasylli revo-cata, VI, 576.

Numidæ ursi, IV, 100. — Numida-rum columnæ, VII, 182.

NUP

571

Numitor infelix non habet, quod mittat amico, VII, 74. — et Capito, piratæ Cilicum, VIII, 93.

Numquamne reponam? I, 1. — numquam his opibus cara est annona veneni, IX, 100. — ego hæc manda-vi, XIV, 224. — *Conf.* III, 44, 121; IV, 114; V, 32; VI, 601; VIII, 151, 182, 219, 251; IX, 130; X, 68, 181, 314; XI, 15; XII, 74; XIV, 26, 321; XV, 34.

Numquid nos agimus, II, 51. — præstem, XI, 56.

Nummus rectene scribatur an numus, I, 48. *N. L.* — nummus tamquam recidivus pullulet exhausta arca, VI, 364. — nummi amor crescit, quantum ipsa pecunia crescit, XIV, 139. — po-nendi ad vigilem Castora, XIV, 260. — planguntur majore domus gemitu, quam funera, XIII, 131. — quantum quisque sua nummorum servat in arca, tantum habet et fidei, III, 143. — nummorum aras nullas ereximus, I, 114. — acervus, VIII, 101. — num-mos raptura Celæno, VIII, 130. — partos gladio vel pyxide prodere, XIII, 25. — ducentos nunc nemo de-derit Ciceroni, VII, 140. — quum de-derit Servilia, X, 319. — dummodo cæcus teneam, quos abnego, XIII, 94. — sumptos non reddere, XVI, 40. — o nummi, vobis hunc præstat hono-rem, V, 136. — non propter nummos, VI, 646. — nummis salvis quid infamia? I, 48. — quadringentis condire fictile, XI, 19.

Nunc, I, 39, 95; II, 37, 162; III, 13, 49, 58, 225, 268; IV, 11; V, 113, 141; VI, 292, 345, 393, 659; VII, 36, 140; VIII, 107; IX, 12, 125; X, 43, 79, 210, 225, 310; XI, 64, 79, 181; XII, 48, 57, 88, 172, 189, 250; XV, 70, 97, 110, 172; XVI, 35.

Nuntiet horas puer, X, 216.

Nuper in hanc urbem venerat, I, 111. — qualis erat, II, 29. — jacebat

vittata sacerdos, IV, 9. — quum Marius discinxerit Afros, VIII, 119. — enim, ut repeto, etc., IX, 22. — passi horrenda, XII, 15.

Nuptiæ non fiebant sine auspicio, X, 336. — nuptiarum die postes et januæ coronabantur, VI, 52. — et nupturæ flameo velabantur, X, 330.

Nuptiales tabulæ, X, 336.

Nursia seu Nurtia (al. Nurscia) si Tusco favisset Sejano, X, 74.

Nurus avaræ corruptor, I, 77. — nurum crede elatam, XIV, 220.

Nusquam minor jactura clientis, III, 125. — pons (vacat)? V, 8.

Nutant alte plaustra, III, 256. — urbes, VI, 411. — vulnere, XV, 156. — nutantia sacra ferens, II, 125.

Nutricula causidicorum Africa te accipiat, VII, 148.

Nutricis tolerant fortuna urgente labores, VI, 593. — nutricem conducit Ogulnia, VI, 354. — Anchise dicat, VII, 234. — nutricum lacte non alendi infantes, VI, 9. *N.*

Nutrit serpente ciconia pullos, XIV, 75. — nutritus in illa ripa, III, 117. — nutrita nostra infantia bacca Sabina, III, 85. — finitima in herba, XII, 12.

Nutu, non sermone dignatur aliquem superbus, III, 185.

Nux — nucem annosam dejecerat Eurus, XI, 119. — nuces minimæ, V, 144.

Nympha, ut virgo et puella, quæ in flore ætatis est, etiam jam nupta, IX, 74. *N.*

Nysæ Cirrhæque dominis feruntur pectora, VII, 64.

O proceres, II, 121. — quantus ardor, VI, 317. — fortunatam natam me consule Rōmam, X, 122. — vanissime, XIV, 211. — qualis facies, X, 157. — gloria, X, 159. — Corydon, IX, 102. — demens, VI, 222. — ferrea pectora Vetti, VII, 150. — Libye, V, 119. — medici, VI, 46. — nummi, V, 136. — pater, II, 126. — parvi Lares, IX, 137. — pueri, XIV, 180.

Ob redditum, XII, 15.

Obducta fronte tristis, IX, 2.

Obit magnus civis, VI, 559.

Obiter leget aut scribet, III, 241. — faciem linit et verberat, VI, 481. — Oblectant animum, XIV, 265.

Obliquo ferro lanam deducere, VII, 224. — obliqua acu, II, 94. — obliquæ chordæ, III, 64.

Oblita modi pagina, VII, 100.

Oblivio rerum magna, VI, 613. — longa coitus, X, 204.

Obrepat non intellecta senectus, IX, 129.

Obruit patriam gloria, X, 142. — obrutus premetur fluctu, XIV, 297. — obruta jacet vetus Thebe, XV, 6.

Obscœna pecunia, VI, 298. — obscœno minori, VI, 513. — obscœnis tristibus, II, 9. — vocibus frustratur, XI, 172.

Obscuri dentes, VI, 145. — obscuris genis turpis, VI, 131. — obscurior Mauro Indus, XI, 125.

Obsequere imperio, X, 343.

Observe ungues, V, 41. — sabbata, VI, 159. — manus oculosque, VII, 241. — observandis diebus, VI, 536.

Obses venerat, II, 166.

Obsidet ædes cohors, X, 17.

Obsidionis egestas, XV, 96.

Obsistat tibi peccaturo filius infans, XIV, 49.

Obsonia; *vid.* Opsonia.

Obstat virtutibus res angusta, III, 164. — casa candida nautis armatis, VI, 154. — jam nunc (pater) et vota moratur (filii), XIV, 250. — intranti turba, IV, 62. — nobis properantibus unda prior, III, 243. — obetabit nec pudor, III, 60. — labentibus villicus, III, 194. — obset tibi peccaturo filius infans, XIV, 49. — obstante hac nihil vendes, VI, 213. — obstantibus numquam animo pretiis, XI, 15.

Obstricta cervice in jus trahere dominum, X, 88.

Obtritum vulgi perit omne cadaver, III, 260.

Obvius currit, VIII, 159. — mi fuit, X, 83. — cuicumque est, VI, 412.

Occasio quantulumcumque sufficit iræ, XIII, 183. — rapienda, XV, 39.

Occidit Stoicus Baream, III, 116. — miseros crambe repetita magistros, VII, 154. — occiderit quot egros Themison uno autumno, X, 221. — occidere Galbam, II, 104. — quemlibet populariter verso pollice, III, 37. — privignum jam fas est, VI, 628. — qui nolunt quemquam posse volunt, X, 96. — uxorem occidere jussus, XIV, 331. — occidisse aliquem non sufficit iræ, XV, 170.

Occidat donec lux, XIII, 158.

Occultus ganeo, XI, 58. — occulti facti conscia, VI, 271. — fati miranda potentia, VII, 200. — occultum flagellum quatiente animo tortore, XIII, 195. — occulta spolia, VIII, 107. — crimina ad Patres produxit servus, VIII, 266. — teges, IX, 101. — occultis viribus fons adjuvat, XII, 42. — semperque tacendis fervens æstuat animus, III, 50.

Occurrit jam, qui marmora donet, III, 215. — matrona potens, I, 69. — funus, XV, 139. — tristis, IX, 2. — vatius, I, 18. — occurrunt nubes et fulgura, XIV, 292. — pelago medio brachia, XII, 77. — occurrent multe

tibi Belides, VI, 655. — occurrere cui noctu nolis, V, 54. — hesternæ cornæ, IX, 44.

Occursum amici trepidabit, VIII, 152. — occursum gravis, VI, 418. — occursum illius vitare memento, VI, 572. — ad omnes hominum materiam risus invenit, X, 48.

Oceani monstra, XIV, 283. — in fluctu qualis testudo nataret, XI, 94. — oceani (alii oceano) ab litore venientibus Gallis, XI, 113. — oceanum ultra glaciale, II, 2. — oceano Mauro, X, 148.

Ocelli angulus frictus prurit, VI, 578. — semper stillantis malum, VI, 109. — ocellos nitidos turbavit extinctus passer, VI, 8.

Ocius illud extorquebis VI, 53. — exi, VI, 148. — huc afferte fustes, VI, 416. — posce, VII, 24. — Archigenen quære, XIV, 252.

Ocreas vendente puella, tu felix, VI, 256...258.

Octava ab (hora) bibit, I, 49.

Octavius quantum tituli Thessaliæ campis abstulit gladio, VIII, 242.

Octo mariti fiunt, VI, 229. — servi tibi, VII, 142.

Octogesimus annus pulsat, VI, 192. — octogesima solstitia, IV, 92.

Oculus medico nil promittente relictus, XVI, 12. — oculo uno contenta, VI, 54. — oculi fiant minores, VI, 145. — oculorum sanguine pleni pugnæ, V, 58. — oculos tremantes attollens, II, 95. — intendunt sidera testes, VIII, 150. — claudens gallina, XII, 96. — si flectas majora ad crimina, XIII, 144. — in fine tremantes, VII, 241. — ambos ille perdidit, X, 228. — vexare humore coacto, XIII, 133. — oculis unde ille suffecerit humor, X, 32. — atque auribus concepta urina movetur, XI, 168. — venientis amici atria displiceant, XIV, 65. — opertis bilem substringit, VI, 433. —

Messalinæ miser exstinguendus (Silius) X, 333.

Ocyus, VII, 24. *F. L.*

Odit amicos conjugis, VI, 510. — Terpsichoren senectus, VII, 35. — et ardet, IX, 96. — damnatos, X, 73. — uterque locus numina vicinorum, XV, 37. — tunc ignem, III, 214. — Ille proceras, IV, 73. — illam septem horis in diem, VI, 183. — pueros, VI, 272. — damnat et odit, VIII, 201. — ridet et odit, XV, 71. — oderunt natos de pellice, VI, 627. — hanc quæ, etc., VI, 451.

Odium immortale, XV, 34. — jejunum, XV, 51. — odio stimulos pudor admovet, X, 329.

Odor lucri bonus est ex re qualibet, XIV, 204. — lupanaris, VI, 132. — odoris recentis mala, XI, 74. — odore solo pascaris, V, 150.

Œnophorum totum sitiens, VI, 426. — vendas, VII, 11.

Œstro percussus, IV, 123.

Osellæ exigue frusta, XI, 144.

Offa nigra in facie tumidis livoribus, XVI, 11. — offas patruo similes effunderet, II, 33. — coctæ siliginis accipit, VI, 472.

Offendere tot caligatos, XVI, 24. — obsceno sensu, VI, 124. *F. L.*

Offensæ veteris reus, IV, 105.

Officium mihi peragendum, II, 132. — quod aut meritum hic pauperis? III, 126. — si vocat, turba cedente vehetur dives, III, 239. — vatis peragentibus diis, XI, 114. — officii quæ causa? II, 134. — officio labente, VI, 203. — officia civilia, VII, 107. — præcedentia agminis longi, X, 45. — officiorum merces, V, 13.

Officiunt manipuli, XVI, 21.

Ogulnia conducit, VI, 352.

Ohe dixit Horatius, VII, 62. *F. L.*

Olei plus petit hic labor, VII, 99. — oleo Venafrano perfundit piscem, V. 86 sq.

Olet pelvis Falernum seu Falerno, VI, 431. — laternam oleum, V, 87. — olentis sacci mercator, XIV, 269. Olfecisse lucernas, VII, 225.

Olida præsepia, VIII, 157. — olido fornice, XI, 170.

Olim debuerant migrasse, III, 163. — dices, XIV, 225. — prodigio par est cum nobilitate senectus, IV, 96. — contempserat famam, VI, 90. — quid moneatis veteres amici, VI, 346. — domestica febris, IX, 17. — dabat qui fasces, X, 79. — *Conf. V, 110; VI, 42, 157, 281, 346; VIII, 97; X, 142, 163, 173; XI, 77; XIV, 180.*

Oliva densa canet mons, XIV, 145. — olivæ Pisææ ramus, XIII, 99.

Ollæ grandes, XIV, 171.

Oluscula ponebat focis, XI, 79.

Olythi emptor, XII, 47.

Ōmbos et Tentyra ardet odium, XV, 35. *F. L.*

Omen ingens triumphi, IV, 125.

Omenta alba porci, XIII, 118.

Omnis arbor, III, 15. — arena Tagi, III, 55. — compago tabernæ, III, 303. — turba tacet, VI, 438. — acerbi impatiens, VII, 57. — domus plena, VIII, 100. — pergula, XI, 136. — mensa, XV, 11. — omne in præcipiti vitium stetit, I, 149. — cadaver vulgi III, 260. — quando peractum est, V, 93. — aliud crimen, VI, 23. — quod usquam est auri atque argenti, VIII, 122. — animi vitium, VIII, 140. — capis legatum, IX, 88. — genus morborum, X, 219. — theatrum, XI, 4. — ventri indulsit non omne legumen, XV, 174. — tenet regimen, XVI, 54. — omnem Titanida pugnam inter majores ponas, VIII, 131. — corporis ornatum exuēt, X, 320. — vocem adyti dignam probavit, XIII, 204. — caret omni majorum sensu I, 59. — nocte dieque, III, 104. — crimine fœdior persona, IV, 14. — Sabina intactior, VI, 163. — vulnere gravior ignominia,

VIII, 209. — in gente laborat, VIII, 239. — pro pube Latina, VIII, 256. — damno membrorum major dementia, X, 232. — ab omni quaerit, X, 253. — bellorum pompa, X, 280. — custode potentior natura, X, 303. — tempore, XI, 143. — libidinis arte, II, 172. — ex crimine lucrum quaesitum, XIII, 24. — dente renato nondum, XIV, 11. — sine labe domus, XIV, 68. — crimine divitias acquirere, XIV, 237. — omnes patricii, I, 24. — ante omnes debet Scantinia citari, II, 44. — vivimus ambitiosa paupertate, III, 183. — inde huc currunt, III, 308. — tacetis, V, 169. — pueri, VI, 151. — ut subsident pennae, VI, 197. — implet numeros, VI, 249. — noverunt, VI, 336. — historias sciat, VI, 450. — nutricis labores, VI, 592. — hos fovet, VI, 606. — caderent a crinibus hydri, VII, 70. — nosse velint, VII, 157. — noverit auctores, VII, 231. — clamant, IX, 106. — qui digito scalpunt uno caput, IX, 132. — ad occursum hominum, X, 47. — gaudent, X, 67. — violae colores, XII, 90. — quid sentire putas? XIII, 5. — errores, XIII, 188. — sumus dociles pravis imitandis, XIV, 41. — puellae hoc discunt, etc., XIV, 209. — si vivunt, XV, 62. — post herbas, XV, 99. — laeti phaleris, et torquibus omnes, XVI, 60. — manipuli, XVI, 20. — omnia plena, gypso, II, 4. — cur non? III, 38. — novit, III, 77. — vacua et plena dicas, III, 96. — Romae cum pretio, III, 183. — tractanda inermi iustitia, IV, 79. — regum Romanorum frivola, V, 58. — dictata magistri, V, 123. — fiunt, V, 158. — ferre si potes, V, 170. — cui constant, VI, 166. — Graece, VI, 187. — sient ad verum, VI, 324. — quibus debes, VIII, 70. — post omnia, VIII, 97. — nunc contra, IX, 12. — qui dabit olim, X, 79. — si sic dixisset, X, 124.

— ante, X, 191. — vidit eversa, X, 265. — per elementa, XI, 14. — quibus invidias, XI, 110. — haec eadem facere, XI, 176. — ante pone, etc., XI, 190. — fiunt talia, XII, 22. — Pacuvio breviter dabit, XII, 124. — ponant in Fortunae casibus, XIII, 86. — ad fulgura pallent, XIII, 223. — per tua vestigia peccet, XIV, 53. — sustinet, XIV, 127. — Florae et Cereis, XIV, 262. — indulisit, XIV, 330. — syrmatas, XV, 30. — pro vita non facienda, XV, 107. — omnibus timendae leges, II, 31. — ad podium spectantibus, II, 147. — praebet materiam jocorum, III, 148. — damnosa pagina, VII, 101. — pro auxiliis, VIII, 255. — in rebus, IX, 42. — in terris, X, 1. — montibus sublimior Atlas, XI, 25. — illis natura una, XIII, 166. — praestantibus terga, XV, 75.

Onerosa pallia, VI, 236.

Onus iacturae, XIII, 8.

Opacus Tagus, III, 54.

Operae est cognoscere, VI, 474.

V. L. — pretium grande faciat, XII, 127. — pretium grande est, ut possis, XIV, 281. — pretium inde mihi nullum, IX, 28. — operas seu operam dedit pectine, VI, 383.

Operatur, seu operitur janua festa lucernis, XII, 92.

Operit quos glacies, IV, 42. — operitur festa janua lucernis, XII, 92. *V. L.* — operto horto quum nemo viveret, VI, 18. *V. L.* — opertis oculis bilem substringit, VI, 433.

Opici mures, III, 207. — Opicae amicae, VI, 455.

Opima anima, X, 281.

Opobalsama quae tibi spirant collo, II, 41.

Oportet habere, XIV, 207.

Oppia est sive Catulla, X, 322.

Oppida per cuncta, VIII, 129. — tota canem venerantur, XV, 8. — per oppida buccae, III, 35.

Opponunt te moribus temporis, II, 39. — opposuit natura Alpemque nivisque, X, 152. — opponere quod famæ possis, IX, 86. — opposito gutto tegit lingua, XI, 158. — oppositis lancibus perituram arcessere summam, XI, 18.

Oppressa securâ senectus Principis, X, 75.

Ops. — ope et auxilio, XIV, 183. — opem conferret nullam, XII, 33. — opes ut crescant, X, 24. — nimias posebat, X, 105. — fregit, XIV, 93. — miratur, XIV, 120. — opibus provocet unus patricios, I, 24. — in magnis, VI, 88. — magna dormitur in urbe, III, 235. — consumptis, VIII, 185. — his numquam cara est annona veneni, IX, 100. — clarus vir opibus, II, 129.

Opsonia admissa spectant Patres, IV, 64. — rancidula, XI, 134.

Optas hoc solum pallidus, X, 189. — optat populus panem et Circenses, X, 80. — ornari, VI, 487. — nimios honores, X, 104. — mater formam pueris, etc., X, 289. — eloquium ac famam Ciceronis, X, 115. — minus hanc, XIV, 140. — optabunt ergo nil homines? X, 346 sq. — locupletem podagram pauperes, XIII, 96. — optes ergo votumque feras miserabile, etc., III, 276. — incipit optare, X, 115. — optantibus evertere domos, X, 7. — optari faciem vetat Lucretia, X, 293. — optata toties gloria, X, 187. — tonitrus, V, 117. — optandus maritus, VI, 211. — optandum quid confert purpura major (al. majus), I, 107. — quid foret, ignorasse fateris Sejanum, X, 103. — optandas febres Campania dederat Pompeio, X, 284.

Optimus; *vid.* Bonus.

Opus magnæ mentis, VII, 66. — opera hæc Principis, VIII, 224. — operum lex, VII, 102.

Opus non est abortivo, VI, 368. —

est censore, an haruspice nobis? II, 121. — est clamore, X, 215.

Oracula cessant Delphis, VI, 555.

Orator uterque perit eloquio, X, 118. — vehemens, XI, 34. — maximus, VII, 193.

Orbis totus nunc habet Athenas, XV, 110. — unus non sufficit Pellæo juveni, X, 168. — diversis partibus, IV, 148. — orbem quum semianimum laceraret Flavius, IV, 37. — Lacedæmonium pytismate lubricat, XI, 173. — totum sibi poscit, XIV, 313. — peregit jam salutatrix turba, V, 21. — victum ulciscitur luxuria, VI, 293. — spatiosum colligat muro testa, IV, 132. — tantum coronæ magnæ, X, 40. — in orbem volvit comas, VI, 496. — orbe novo aliter vivebant homines, VI, 11. — toto secunda facies, X, 63. — Assyrio, II, 108. — in toto quid fiat, VI, 402. — orbis latus sustinet ebur, XI, 122. — orbibus de tot pulchris et latis, etc., I, 137.

Orbita culpæ, XIV, 37.

Orbus—orbi divitis testamentum, IV, 19; VI, 548; XII, 99 sq. — orba tigride pejor, VI, 270. — orbem lautissimus, III, 221. — orbis dudum vigilantibus, III, 129.

Orcadæ modo captæ, II, 162.

Orchestra posita est, VII, 47. — orchestram similem videbis, III, 178.

Ordo comitum longissimus, III, 284. — ordinis in parte extrema sedentes, VII, 44. — ordine pulchro rerum distinguitur dies, I, 127. — ordinibus tot premit caput, VI, 502. — bis septem, XIV, 324.

Orestes scriptus, I, 6. — nunquam cantavit in scena, VIII, 220. — matrem occidit, VIII, 215 sq. — sororis in manibus Eumenidum vultu terretur et igni, XIV, 285.

Orexis surgit hinc, XI, 127. — rabida, VI, 428.

Organa in manibus, VI, 380.

Orgia talia colnerunt Baptæ, II, 91.
Origo malæ mentis, XIV, 226. —
originis hujus gaudia longa feras,
 VIII, 46.

Ornamentum abaci, III, 204. — *or-
 namenta vetera decorum*, III, 218.

Ornate focos, XII, 85. — *orna-
 tur lauro collega*, VIII, 253. — *or-
 nentur lauro janua et postes*, VI, 79.
 — *ornata macellis nullis fercula*, XI,
 64. — *ornatas fores*, VI, 227. —
optat ornari, VI, 488.

Ornatus corporis, X, 321.

Ornos quantas jaculetur, I, 11.

Oro, quid dicam, IX, 67. — *pa-
 rumper attendas*, X, 250. — *oran-
 dum est*, ut, X, 356.

Orontes Syrus, III, 62.

Ortu Luciferi, VIII, 12.

Oryx Gætulus, XI, 140.

Os præbere, IX, 5. *N.* — *oris ar-
 tificis habitus*, X, 238. — *ore porrigat
 trientem*, III, 267. — *pleno turget
 sacculus*, XIV, 138. — *pleno volat*,
 X, 232. — *uno conclamant*, VII, 167.
 — *in tuo semper illa sententia verse-
 tur*, XIV, 205. — *ora stulta porrigat
 maritali capistro*, VI, 43. — *manan-
 tia fletu*, XV, 137. — *super ora ingenti
 currit Liburno*, III, 240. — *ora siccae
 lacernæ*, VIII, 35.

Oss; *ossa exsucta medullis*, VIII,
 90. — *hiantia ruptis genis*, XV, 58.
 — *corrota*, XV, 80. — *præter ossa
 majorum*, VIII, 146. — *quis invenit?*
 III, 259.

Osci, *Opaci*, *Opici*, III, 207. *V. L.*

Oscula quarum non metuat pater,
 VI, 51. — *mollia*, VI, 367. — *jace-
 re*, III, 106. — *jactare rhedæ*, IV, 118.
 — *ad oscula consurgit*, VI, 507.

Osiris corruptus popano, VI, 541.

— *Osiri invento quod clamat popu-
 lus*, VIII, 29.

Ossæ manubria cultellorum, XI,
 134. — *manus Mauri*, V, 53.

Ostendis si nullum tam detestabile

factum, XIII, 127. — *ostendit maribus
 puellas Pyrrha*, I, 84. — *tuum ven-
 trem*, Britannice, VI, 124. — *nitidas
 columnas*, XIV, 60. — *vacuam sellam*,
 I, 124. — *perituro hosti effigiem Mar-
 tis*, XI, 107. — *læta Clitumni pascua
 sanguis*, XII, 13. — *Prætori excussos
 dentes*, XVI, 10. — *cicatrix consu-
 to vulnere crassum linum*, III, 151.
 — *longum aurum nudis cervicibus*,
 VI, 589. — *pictos vultus*, VIII, 2. —
medium unguem Fortunæ, X, 53. —
frons ærea caput aselli, XI, 97. —
ostendas melius, XIII, 215. — *osten-
 ditur tibi nullus quadrans*, VII, 9.

Ostia mitte, VIII, 171. — *Ostiae
 portus*, XIII, 75 sq. *N.*

Ostia junge, IX, 105. — *Ponti*, IV,
 43. — *Nili*, XIII, 127.

Ostiarum, VI, 227. *N.*

Ostiensis portus, XII, 75 sq. *N.*

Ostrea Circea, *Lucrina*, *Rutupina*,
 IV, 140. — *Gaurana*, VIII, 85. —
grandia, VI, 302. — *ad ostrea et Baias
 currunt*, XI, 49.

Otho occidit Galbam et necem sibi
 conscivit, II, 104. *N.* — *Othonis pathici
 gestamen speculum*, II, 99. — *lex thea-
 tralis*, III, 155; XIV, 324. — *Othoni
 vano*, qui nos distinxit, sic libitum,
 III, 159. — *formidatus civis*, VI, 559.

Otia magna cæli, VI, 394.

Ovans patria, VIII, 28.

Oves Canusinae, VI, 150. — *condu-
 ctas custodit in agro*, I, 108.

Ovili antiquo proxima sedes, VI,
 529.

Ovo dimidio constrictus, seu con-
 structus cammarus, V, 84. *V. L.* — *gu-
 staverat rupto*, XIV, 85. — *ova red-
 dunt columbæ*, III, 202. — *grandia
 tortoque calentia fœno*, XI, 71. —
ovis infelicibus nos viles pulli natî,
 XIII, 142. — *centum se lustraverit*,
 VI, 518. — *Oris et inchoata cœna,
 et constructa coronataque fercula re-
 liqua*, V, 84. *N.*

- Paccius* (Orphitus), XII, 99. —
Pacci Alcithoon, VII, 12. *P. L.*
Pacta tibi, VI, 200.
Pactolus volvit aurum, XIV, 299.
Pactum, conventum et sponsalia,
 VI, 25.
Pacuvius Hister, hereditaria, II,
 58. *N.* — vivat, XII, 128. — *Pacuvio*
 dabit omnia, XII, 125. — per *Histrum*
Pacuvium, XII, 112.
Pæan, parce, Amphion clamat; sed
Pæan contrahit arcum, VI, 172, 174.
Pædæmate; *vid.* *Pitismate*.
Pædagogi, X, 117. *N.*
Pæne perit, VI, 563. — nuda ca-
 thedra, I, 65.
Pænula stillaret nimbo, V, 79.
Paganum contra, XVI, 33.
Pagina millesima surgit, VII, 100.
 — longa atque insignis honorum, X, 58.
Pago toto, XIV, 154.
Palæmon, VI, 452; VII, 215, 219.
Palam fient ista, II, 136. — sterni-
 tur, X, 334.
Palati spoliū, II, 106. — magni
 scurra, IV, 31. — palatia secreta Ma-
 tris advectæ, IX, 23.
Palatinum cubile, VI, 117.
Palato in solo quibus vivendi cau-
 sa, XI, 11. — torpente non eadem
 vini et cibi gaudia, X, 203.
Palfurio si credimus, IV, 53.
Pali vulnera, VI, 247. — ad palum
 gemat uxor Asyli, VI, 267.
Palla scissa, X, 262.
Palladium ex incendio ædis Vestæ
 servavit Metellus, III, 137. *N.*
Pallante plus possideo, I, 109.
Pallet sic, ut nudis pressit qui cal-
 cibus anguem, I, 43. — aperta agna,
 VI, 392. — feneris auctor, XI, 48. —
 pallere tunc utile multis, VII, 97. —
 ad fulgura, XIII, 223. — morbo utro-
 que, II, 50. — pallentis personæ hia-
 tus, III, 175.
Pallia onerosa jactat, VI, 236.
Palliatæ fabulæ, I, 3. *N.*

- Pallidulus* Brutidius mens, X, 82.
Pallidus caulis, V, 87. — *Ajax* sur-
 gis, VII, 115. — optas, X, 189. —
 pallida labra, X, 229.
Palliolo nullo culta, III, 95.
Pallor miseræ magnæque amicitie in
 facie sedebat, IV, 75. — pallor ac ma-
 cies, XV, 101.
Palma plurima fervet equo, VIII,
 58. — palmæ umbrosæ vicina Tenty-
 ra, XV, 76. — virides, scalarum glo-
 ria, ut tibi lasso figantur, VII, 118.
 — palmam æquat virtus natalibus, VI,
 323. — dubiam facientia, XI, 179. —
 palmas præbere Luperco, II, 142.
Palma plana faciem contundere,
 XIII, 128.
Palmes stratus humi viduas deside-
 rat ulmos, VIII, 78.
Palpat eum munere, I, 35. — pal-
 petur quamvis tota nocte nervus,
 X, 206.
Palpharius, IV, 53. *P. L.*
Palpiter super illam, III, 134.
Paludati duces, VI, 400.
Palus Pomptina, III, 307. — pala-
 des Minturnarum, X, 276.
Pancarpi, IX, 128. *N.*
Pandit ubi Tabraca umbriferos sal-
 tus, X, 194. — pande totos sinus.
 I, 150. — panditur ultra gremium,
 XIV, 327.
Panis tener et niveus, V, 70. — fa-
 musque domi, I, 120. — frangendus
 gingiva, X, 200. — mendicatus, X,
 277. — cærulei frusta mucida, XIV,
 128. — vix fractus, solidæ jam mucida
 frusta farinæ, V, 68. — tui novissæ
 colorem, V, 75. — Panem et Circen-
 ses optat populus, X, 81. — lacte as-
 nino madidum in faciem extendere,
 II, 107. *N.* — Quæramus aratro, XIV,
 181. — quanto murmore porrenit
 alius, V, 67. — pane parato, intacto
 et stricto, V, 169. — multo tumet fa-
 cies, VI, 462. — cum reticulis et pane,
 XII, 60.

PAR

Panni viridis eventum, XI, 196. — velantes inguina, XIV, 300. — *panno* in tenui rara *facundia*, VII, 145. — *pannis* tuis *circumpice* *præconem*, VIII, 96.

Panniculus bombycinus, VI, 260. *Pannosus* ædilis, X, 102.

Parsa quum eripiat, etc., VIII, 95.

Papas timidus, VI, 633. *V. L.*

Papillæ auratæ, VI, 122. — læva in parte nil salit juveni, VII, 159. *V. L.*

Pappas timidus, VI, 633.

Papyro multa *damnosa* *crescit* *pagina*, VII, 101. — *Pharia*, seu *patria* *saccinctus* *Crispinus*, IV, 24. *V. L.*

Par *ingenium* *materiæ*, I, 151. — *ascribis* *altis*, V, 114. — *crimen* *Agamemnonidæ*, VIII, 215. — *vellus* *dabitur* *pregnanti* *Gorgone* *Maura*, XII, 4. — *adeo* *prima* *lanugo* *sacræ* *senectæ*, XIII, 59. — *clamor*, XV, 53. — *virtute* *atque* *fide*, XV, 113. — *rebus* *lætæ* *mensura* *malorum*, X, 98. — *prodigio* *senectus* *in* *nobilitate*, IV, 97. — *ingenio* *pretium*, VII, 96. — *pares* *ira* *atque* *fames*, XV, 130. — *non* *sumus*, III, 104. — *paribus* *libris* *æquare* *astertia*, IV, 16. — *elementis* *constare* *corpora*, XIV, 17.

Parapside multa, III, 142. *V. L.*

Parasitus *infans*, V, 144. — *jam* *nullas* *erit*, I, 139. — *parasiti* *pernoctantis* *cantus*, XIV, 46. — *vestis*, III, 67. — *ignominiose* *tractantur* *a* *divitibus*, V, 1 sq. *N.*

Paratu *lento* *cenare*, XIV, 13.

Parce *hilares*, XII, 65.

Parcins *ære* *minuto* *implet* *manum*, VI, 546.

Parcit *cognatis* *maculis* *similis* *fera*, XV, 159. — *parce*, *precor*, *Pæan*, VI, 172. — *et* *mentoribus* *istis*, VIII, 117. — *parcere* *chartæ*, I, 18. — *læteri*, VI, 37. — *amanti*, VI, 208. — *impensæ*, V, 156. — *tunicis*, XIV, 287. — *nec* *tibi* *misero*, XIV, 246. — *parcendum* *teneris*, XIV, 215.

PAR

579

Parcus *homo*, XIV, 112. — *parcam* *adhuc* *Minervam* *colit*, X, 116.

Pardus, *tigris*, *leo*, *nomen* *erit* *canibus*, VIII, 36. — *sublimis* *magno* *hiatu*, XI, 123.

Parentis *sancti* *loco* *esse* *præceptorem* *voluere* *maiores*, VII, 209. — *patriam* *monstrare* *nemo* *queat*, VIII, 45. — *ante* *statuam* *triumphalem*, VIII, 143. — *iura* *habes*, IX, 87. — *unde* *tibi* *frontem* *libertatemque*? XIV, 56. — *parenti* *Terræ* *sufficiunt* *Decii*, VIII, 257. — *parentem* *extulit*, VI, 175. — *patriæ* *Roma* *dixit* *Ciceronem*, VIII, 243. — *sic* *possum* *affari*, XIV, 210. — *nebulone* *parente*, XIV, 9. — *parentes* *miseros* *trepidusque* *habet* *filius* *egregii* *corporis*, X, 296. — *nullos* *tunc* *habuere*, VI, 13. — *ipso* *tentare*, X, 305. — *ipsi* *plurima* *fama* *dignâ* *sinistra* *monstrant* *pæris*, XIV, 3. — *parentum* *ipsorum* *nobilitas* *stare* *contra* *te* *incipit*, *et* *facem* *præferre* *puendis*, VIII, 138.

Parere *necesse* *est*, III, 290. — *imperiis*, XIV, 331. — *clienti* *indignatur*, V, 64. — *ni* *velis*, *pereundum* *erit*, X, 339. — *Hannibali* *solebant* *elephanti*, XII, 107.

Pariat *Mycale*, V, 141. — *peperit* *languorem* *cibus*, III, 233. — *illa* *quæ* *peperit*, VI, 633. — *parere* *quod* *nequeant*, *tormentum*, II, 138. — *partem* *adhuc* *uno* *asce* *Minervam* *quisquis* *colit*, X, 116. — *parti* *gladio* *vel* *pyxide* *nummi*, XIII, 25. — *parta* *malis* *tantis* *servantur* *cura* *maiore*, XIV, 303. — *quæ* *sunt* *labore* *militiæ*, XVI, 52.

Paris (*Trojanus*) *cæperat* *ædificare* *carinas*, X, 264.

Paridi *Agaves* *vendat*, VII, 87. — *Paridem* *ludosque* *reliquit*, VI, 87.

Pariter *feriunt*, III, 298. — *fugere*, VI, 20. — *repetitus* *clamor*, VI, 328. — *summis* *minimisque*, VI, 349. — *ibit*, VI, 576. — *finxerunt* *librarius*,

37.

earptores, etc., IX, 109. — utero gibboque tumens, X, 309. — duæ fugere sorores, VI, 20. — cornu vinoque feruntur attonitæ, VI, 315. — tot pariter pelves dicas pulsari, VI, 441. — exstinctus tota pariter cum prole dominoque, XIII, 206.

Parma tegitur, V, 154.

Paro; paras conventum et pactum et sponsalia, VI, 26. — victum mercede, XIV, 273. — si quid turpe, XIV, 48. — parat sibi secretum mimum Fortuna, VI, 608. — aconita pueris, VI, 639. — ire, VIII, 130. — numerosa tabulata turris, X, 105. — parant tabernæ quinque quadringenta, I, 106. — arma et flammæ domibus templisque, VIII, 233. — pares quod vendere possis, XIV, 200. — paret quis hæc eadem, refert, XI, 21. — mutare tabulas, XIV, 55. — alta culmina villarum, XIV, 88, 140. — supplicia his, XV, 129. — para exempla hæc felicibus, IX, 135. — parante gladios incude, X, 131. — paratur optima domus Soræ, III, 224. — arenæ, VI, 251. — paratur testa, IV, 131. — paratus laudare, III, 106. — pretio majore, V, 56. — parato pane, V, 169. — flammeolo, X, 333. — parata jugum ferre cervice, VI, 207. — esse, XV, 102. — vexare, XIII, 108. — servire, XII, 106. — donare, IX, 49. — præstare usuram, IX, 7. — dictare locos Celso, VI, 245. — foliata mœchis, VI, 465. — parati digredimur, XVI, 46. — paratis in statione sua lacrymis, VI, 273. — nondum jurare Græcis, VI, 16. — paranda Iodice, VII, 66. — non una simia ejus supplicio, VIII, 213.

Paropside multa, III, 142.

Parrhasii cum tabulis, VIII, 102.

Parricidarum poena, VIII, 213, 214; XIII, 155, 156. *N.*

Pars Niliacæ plebis, I, 26. — magna Italiæ, III, 171. — altera audet, XV,

73. — exigua cornæ, IV, 29. — hæc Ægypti, XV, 3. — tegetis dimidia brevior, V, 8. — ultima vulgi, VIII, 44. — dira, XII, 26. — optima sensus nostri, XV, 133. — pessima mali servi lingua, IX, 120. — maxima rerum utilium, XII, 52. — quota scelerum, XIII, 157. — partis relictæ non parva mensura erat, XIV, 93. — alterius (sensus) damnum, X, 209. — partem aliquam belli ferentes (elephanti), XII, 110. — ullam vitæ non attigit, XIV, 106. — cicutæ dare, XIII, 186. — cadaveris affert, XIV, 78. — parte alia, VI, 437; VII, 114. — in diversa, XIII, 136. — in extrema sedentes, VII, 43. — (cum) lacerti, XIV, 131. — magna sui urbs tenui tibicine fulta, III, 194. — in læva mamilla nil salit, VII, 159. — qua theatri sedeat, X, 213. — in parte sacri Senatus case, XI, 29. — anni servatæ uræ, XI, 72. — in parte prædarum reperta pocula, XI, 101. — qua mundi, XII, 48. — de summa cæli raptus ignis, XV, 85. — partes inde cadant ex fœdere pragmaticorum, VII, 123. — ad partes Crispinus est mihi sæpe vocandus, IV, 2. — partibus illis, quas sinus abscondit, IX, 32. — diversis orbis, IV, 148.

Parthenio factas lances mittere, XII, 44.

Partho regi cometen videt instantem, VI, 407.

Participem secreti, III, 52.

Particula minima exiguaque malorum, XIII, 14. — in particulas et frustra sectum (cadaver), XV, 79.

Partitur nunquam amicum, III, 121.

Partus discrimen subeunt, VI, 592. — equæ tanti, VI, 626. — partum uxoris petimus, X, 352. — partu retinere maritos, II, 138.

Parum est produxisse, XV, 166.

Parumper obstitit, IV, 62. — attendas, X, 250.

Parvulus cantharus, III, 204. — *Aeneas* luserit aula, V, 138. — parvula dormisset, VI, 89. — vela, XV, 127. — dabitur mora, X, 340.

Parvus grex, VIII, 109. — parva sportula, I, 96. — quædam, sed non toleranda maritis, VI, 184. — tecta, VI, 288. — *Scriphus*, VI, 564; X, 170. — in cella carmina sublimia facis, VII, 28. — simulacra, XII, 87. — mensura relictæ partis, XIV, 93. — extortaque puella, VIII, 32. *V. L.* — parvi lateris spatium, VI, 504. — Lares, IX, 137. — parvo horto, XI, 78. — fritillo, XIV, 5. — parvi heredes, XII, 94. — parvæ domus, VI, 2. — parvis lectis, XI, 96. — in armis *Pygmæus* bellator currit, XIII, 168. — in hortis *Epicuri*, XIV, 319. — minor res hodie est, III, 23. — nusquam est jactura clientis, III, 125. — censu gener, III, 160. — *Procula* lectus *Codro*, III, 203. — rhombus, IV, 41. — post est, VI, 504. — admiratio, VI, 646. — non *Rubrenus* antiquo cothurno, VII, 72. — illo hospes, XI, 61. — exstat sacrilegus, XIII, 150. — fides patriæ meritis, XIV, 165. — igne rogi infans, XV, 140. — altilis, V, 168. — minoris res nulla constabit patri, quam filius, VII, 187. — emi fortasse potuit piscator quam piscis, IV, 25. — minori obsceno facies reverenda, VI, 513. — pondere *Atlanta* urgebant, XIII, 48. — minorem *Vestam* colit *Alba*, IV, 61. — humeros *Corvinum* ostendere, VIII, 4. — navem factura, XII, 56. — minus est, VII, 217. — minores *Senonum*, VIII, 234. — eadem cupient facientque, I, 148. — oculi fiant, VI, 145. — ætate atque arte censebunt, VI, 499. — minora vasa frangere, X, 101. — minoribus *Pauli* seu *Paulis* generosior, II, 146, et *V. L.* — præcepta hæc veteres, XIV, 189. — minimus sanguis in corpore gelido, X, 217; XIII, 179. — minima nocte contenti

Britanni, II, 161. — est jactura sanguis apud molles cathedras, VI, 91. — minimum dormitur in lecto, VI, 269. — libidine peccant, VI, 135. — temetum, XV, 24. — haud illud erit horum, XVI, 8. — minima malorum particula, XIII, 13. — minimo a poeta et summo eadem exspectes, I, 14. — discrimine non refert, V, 123. — minimæ nuces, V, 144. — minimas sordes ediscere, XIV, 124. — minimis pariter summisque eadem libido, VI, 349. — in rebus summisque spectanda est mensura sui, XI, 36.

Pascit quot servos, III, 141. — pascunt pulpita vatem, VII, 93. — pascens se vultur, XIV, 80. — pascitur venter inguine, IX, 136. — pascaris odore solo, V, 150. — pasci pictores ab *Iside* quis nescit? XII, 28. — agro *Turui*, XII, 105. — pascendum multa carne leonem emere, VII, 76. — pascendi ambo pueri, IX, 67.

Pascua intra tua lassi milvi, IX, 55. — læta *Clitumni*, XII, 13.

Passer, dic, cui tot prædia servas? IX, 54. — exstinctus turbavit ocellos (*Lesbiæ*), VI, 8.

Passum pingue antiquæ de litore *Cretæ*, XIV, 271.

Pastor fuit prius majorum tiorum, VIII, 275. — pastoris duri filius, XI, 151. — pastores poscit maritum, VI, 150. — pastoribus *Latiis* unde nefas tantum? II, 127.

Patagium, I, 106. *N.*

Patella exigua feralis cœna ponitur, V, 85. — patellæ fiunt ex facie *Sejani*, X, 64. — patellas lavat, III, 261. — fragiles de monte *Vaticano*, VI, 344.

Pateo; patet unica semita tranquillæ vitæ per virtutem, X, 364. — patent quæ deprensa, VI, 640. — fenestræ nocte, III, 275; VI, 31. — valvæ facili cardine, IV, 63. — patuit quando major avaritiæ sinus? I, 88. — patens hinc atque inde cathedra, I, 65.

— ara Bonæ Deæ solis maribus, II, 89. — calceus rupta pelle, III, 150.

Pater Urbis, II, 126. — non timeat oscula quarum, VI, 51. — fiat de uxore citharædus, VI, 77. — Jane, respondes his, VI, 394. — Æthiopsis fortasse esset, VI, 600. — ut toties illum audiat, VII, 168. — ipsius cætus, VII, 239. — armenti, VIII, 109. — malo tibi sit Thersites, etc. VIII, 269. — quem misit ab incude ad rhetora, X, 130. — qua carne abstinnit, XIV, 99. — Ægei Neptune, XIII, 81. — inquit, comedam sinciput nati, XIII, 84. — in causa, XIV, 105. — qui avaros folices credit, juvenes hortatur, etc. XIV, 119. — et rex sorbere medicamen debet, XIV, 255. — tenet omne regimen cœtus, XVI, 54. — jam es, suspende foribus coronas, etc. IX, 84 sq. — clamosus juvenem excitat, XIV, 191. — quamvis jam tremulus, captat Coranum, etc., XVI, 56. — patris funus promittere, III, 43. — in gremium fundat simul tres pueros, V, 142. — cæsi ultor Agamemnonides, VIII, 217. — patri non quereris, Gradvive, II, 131. — res nulla minoris constabit, quam filius, VII, 188. — patrem patriæ Roma Ciceronem libera dixit, VIII, 244. — sabbata metuentem sortiti quidam, XIV, 96. — saturabat glebula talia, XIV, 167. — patre vivo solis militibus datur jus testandi, XVI, 52. — pro patre nulla unquam cadet coturnix, XII, 98. — patres exclusi spectant admissa opsonia, IV, 64. — patrum vestigia fugienda reliquos ducunt, XIV, 36. — Patres mixtos cum sanguine Equitum lacerare, VI, 625. — ad Patres occulta crimina produxit servus, VIII, 266.

Patrum argenti superest quodcumque, VI, 355. — paterno rure vivens, VI, 55. — agello cedo paterno, VI, 57. — are ac rebus meris in ventrem, XI, 39. — paterna in pluma dormisset,

VI, 88. — paternis Laribus, XII, 89.

Pathicus (al. Paticus) amicus, IX, 130, et *V. L.* — Otho, II, 99.

Patinae debetur Prometheus, IV, 133. — mensura, IV, 72.

Patior; pateris rem modicam, XIII, 143. — quæ, non rara videmus, XIII, 9. — patitur quem dormire, I, 77. — noctem lugentis amicum Pelidæ, III, 279. — has poenas peccandi sola voluntas, XIII, 208. — non patitur Tyrrenum crescere piscem, V, 96. — patimur nunc longæ pacis mala, VI, 292. — patietur uncum nigri carceris, XIII, 245. — patere inde aliquid decrescere, VII, 220. — pati si illa potes, quæ nec Sarmentus tulisset, V, 3. — quod vinum nolit succida lana, V, 25. — non timebis dura flagra, V, 173. — lateris dolorem, XIII, 230. — patiens quis tam iniquæ urbis, I, 31. — pelagi et cassidis atque ligonis, VII, 33. — passurus geis æquanda pericula rebus, XIV, 314. — passi horrenda nuper, XII, 15. — hoc nunquam in Æolio carcere, X, 181. — Punica prælia, vel Pyrrhum, XIV, 161. — dira atque immania, XV, 104.

Patrantes in fine oculos observare, VII, 241. *V. L.*

Patria vini atque ministri una atque eadem est, XI, 161. — vervecum, X, 50. — patriæ et naturæ venenum, III, 123. — nil indulsit, VI, 86. — idoneus, XIV, 71. — ovanti civis egregius contingis, VIII, 28. — hoc prætulit et pueris, VI, 111. — quod civem populoque dedisti, gratum est, XIV, 70. — amor quantus erat Deciorum in pectore, XIV, 239. — patrem Roma Ciceronem libera dixit, VIII, 244. — ingræta fides curta, XIV, 166. — patriam rhombi memorare, IV, 129; V, 34. — parentis nemo queat monstrare, VIII, 45. — obruit olim gloria paucorum. X, 142. — fugientibus, XI, 52. — et castra petente viro, VI, 575. — novet

ca: Archemori dicere, VII, 234. — patria cedamus, III, 29.

Patria papyro succinctus, IV, 24. — patrii montes, VII, 211.

Patricias gentis optimus, X, 332. — patriciorum triscurria, VIII, 190. — patricias artes intelligere, IV, 102. — patricos omnes opibus provocat, I, 24. — Patricius, non Patritius scribendum, ut et ficticius, latericius, novicius, sediticius, etc., III, 265. *V. L.*

Patrimonia una mensa comedunt, I, 138. — centum causicorum hinc pone, VII, 113. — conduplicare per fraudes, XIV, 229. — cuncta exsuperans census, X, 13. — quidam non propter vitam faciunt, sed vitio caci propter patrimonia vivunt, XII, 50. — crescunt his fabris, XIV, 116.

Patrocinii honorarium, VII, 122. *N.*

Patroni reges ac domini appellantur a clientibus, I, 136. *N.*

Patruo similes offæ, II, 33. — patruos efferat, VI, 567. — patruis tribus aconita dedit, I, 158.

Patulæ aræ, XIII, 74. — pelves, III, 277. — patulo cum libo, XVI, 39.

Pauci dignoscere possunt vera bona, X, 2. — sine vulnere reges ad generum Cereris descendunt, X, 112. — ridiculam pudorem morantur, XI, 55. — paucæ luctantur, comedunt coliphia paucæ, II, 52. — Cereris vittas contingere dignæ, VI, 50. — sine vulnere malæ, XV, 54. — pauca juga boum, VIII, 108. — vascula argenti, X, 19. — pauca ipse velim, V, 107. — paucorum gloria patriam obruit, X, 143. — dierum vita, X, 344. — paucos consume dies, XIII, 160. — paucis assibus empti, XI, 145. — naminibus contenta sidera, XIII, 47. — oum dentibus, III, 301. — iugeribus donare lumbos clientis, IX, 60. — secreta et paucis commissa, X, 337. — paucissima farina, XIV, 155.

Paulatim caluerunt, I, 83. — re-

cessit, VI, 19. — exuit vitia, XIII, 188. — accipient te, II, 84.

Paulo ante, VI, 228; IX, 114.

Paulum nescio quid, XI, 147.

Paulus, vel Cosmus, vel Drusus moribus esto, VIII, 21. — conducta agebat sardonicha, VII, 143. — Pauli (sen Pauli) minoribus generosior, II, 146. *V. L.*

Pauper creditur contemnere fulmina atque Deos, III, 145. — materiam præbet causasque jocorum omnibus, III, 147 sq. V, 157. — haud facile emergit, III, 164. — plurima non audet dicere, V, 131. — amicia, dives tibi, V, 113. — quis scribitur heres? III, 161. — Ella hunc diligit, VI, 72. — quando ego ero, hæc sufficiant, IX, 147. — Apicius, XI, 3. — Ladas locupletem optare podagram ne dubitet, XIII, 96. — pauperis quod officium hic aut meritum, III, 127. — beati exempla, XIV, 121. — libertas hæc est, III, 299. — paupere de loro signum, V, 165. — pauperibus nescit miscere puer, V, 61. — nulla bibuntur aconita, X, 25. *N.*

Paupertas infelix nil habet durius in se, etc. III, 152. — ex quo Romana periit, nullum crimen abeat, etc., VI, 295. — sana non potest cantare sub antro Pierio, VII, 61. — paupertatis nulla pudorem habet, VI, 358. — paupertatem levet attollatque propinqui, XIV, 236. — paupertate ambitiosa omnes vivimus, III, 183. — Paupertas mater virtutum, VI, 286 sq.

Pavet pars illa ibin, XV, 3. — adulter, VI, 238. — pavet hoc sermone, VI, 189.

Pavidus tegit inguina, XI, 158. — dominus, X, 87. — pavidum turbat imago tua, XIII, 222. — tironem excipiet, XVI, 3. — pectus, VI, 95.

Pavimentum verre, XIV, 60.

Pavonem crudum portas in balnea, I, 143. — Junonis avem ut pueri laudant, VII, 32.

Pavore solvitur venter, XIV, 199.

Pax atque Fides colitur, I, 115.—
paci longæ mala patimur, VI, 292.
— et bellorum rebus agendis, XIV,
72. — sanum scelerare mœchus sole-
bas, IX, 23. — pacem cum tigride
agit tigris, XV, 163. — pace plebis
si licet dicere, XI, 193. — de pace
triumphi, VIII, 107.

Peccant minimum libidine, VI, 135.
— quanto major, qui peccat, habetur,
etc. VIII, 141. — peccet filius omnia
deterius tua per vestigia, XIV, 53.—
peccandi sola voluntas, XIII, 208.—
finem quis posuit sibi? XIII, 241. —
peccaturo obstat tibi filius infans,
XIV, 49.

Pectine jam nigro, VI, 370.—cri-
spo numerantur chordæ, VI, 382. —
Galli textoris male percussæ lacernæ,
IX, 30.

Pectit comas et volvit in orbem,
VI, 496.—pectere quum barbam coe-
perit, XIV, 216. — pecteris a ton-
sore, VI, 26.—pexi capilli hodie tan-
tum, XI, 150.

Pectus (in luctu) pugnis cedere,
XIII, 127.—pectore longo distendat
lancem, V, 80. — in illo nisi si quid
plus agitat, VI, 251. — in pectore
nocte dieque suum gestare testem, etc.,
XIII, 198. — Deciorum quantus erat
amor patriæ, XIV, 239. — constanti
pertulit, VI, 93. — pavidò gelantur,
VI, 95. — memori figendum et tra-
ctandum, XI, 28. — pectora vestra,
duas non admittentia curas, etc., VII,
65. — pectora crediderint esse genus
cibi, XV, 170. — pullorum rimatur,
VI, 551. — ferrea Vecti, VII, 150.

Peculia augere servis, III, 189.

Pecunia funesta, templo nondum
habitas, I, 113. — obscœna prima in-
tulit peregrinos mores, VI, 298. —
congesta nimia cura strangulat plures,
X, 12.—conducta Romæ, XI, 46.—
aliena quas vñeres habeat, nescis,

XIII, 34. — amissa ploratur lacrymis
veris, XIII, 134. — quantum crescit,
crescit amor nummi, XIV, 139.

Pecus et dominos quum clauderet
spelunca, VI, 4. — venale Corythæ,
VIII, 62. — ipsum infecit natura gra-
minis, XII, 41. — pecorum agrorum-
que capax, XI, 41.

Pecus; pecudem balantem spon-
dere sacello, XIII, 232.

Pedemate seu pedumate; *vid. sub*
Pitismate.

Pedo sic conturbat, VII, 129.

Pegasus attonitæ positus modo vil-
licus Urbi, IV, 77.

Pegasus, caballus Gorgoneus, III,
118. *N.*

Pegma sic laudabat, IV, 122.

Pejerat atque ita secum, etc. XIII,
91. — ne pejeret, exigit, XIII, 36.

Pejor; *vid. Malus.*

Pelagus contempsit, VI, 90. — pe-
lagi patiens, VII, 33.—optima vorabit,
VII, 135. — casus, XII, 17. — pe-
lago medio, XII, 77. — et Euro valen-
tius fatum, XII, 64. — in pelago jam
est plus hominum, XIV, 277.

Pelamidum seu Pelamydum vas,
VII, 120. *V. L.*

Peleus luget Achillem raptum, X,
256.—*Pelea* vicit Achilles, XIV, 214.

Pelidæ, lugentis amicum, noctem
patitur, III, 280.

Pellæo juveni unus non sufficit or-
bis, X, 168.

Pellex horrida, II, 57. — pellice
ficta plorat, VI, 272. — de pellice,
nati, VI, 627.

Pelliculæ furtivæ aurum, I, 11.

Pellis deformis pro cute, X, 192.
— pelle rupta calcens patet, III, 150.
— pellibus ferarum sterneret torum,
VI, 7. — inversis Euros submovet,
XIV, 187.

Pelluces, Cretice, II, 78. *V. L.*

Pelopea facit præfectos, VII, 92.

Pelvis lata olet Falerum, VI, 431.

— pelves pulsari, VI, 441. — patulas effundere, III, 277. — pelves fiunt ex facie Sejani, X, 64.

Penates Socratici, XIV, 320.

Pendent anabathra tigillo, VII, 46.

— pendebat fatum amici, IV, 88. —

pendens buccula de casside, X, 134.

— pendentis dei effigies, XI, 107. —

præmia cōxæ, VI, 321. — pendente

ruina dormire, III, 196. — clivo recedit latus, VI, 650. — pendentes

genæ, X, 193. — pendentia vela domus linquit, VI, 227. — retia dextra,

VIII, 204. — rara crate terga suis,

XI, 82.

Pendere mercedem, III, 15. — pœnas alieni somni, VI, 478.

Penelope melius, II, 56.

Penem majorem, quam sunt duo Cæsaris Anticatores inferre, VI, 337.

— legitimum agere intra viscera, IX, 43.

Penes te origo, XIV, 226.

Penetrare cryptam, V, 106.

Penitus scrutante proxima macello, V, 95. — cognoscere, VI, 474.

Pennæ omnes subsident, VI, 198. — pennas sumpsit, III, 80. — madius Auster siccit in carcere, V, 101.

— in capite gestabant cursores seu tabellarii, IV, 149. *N.*

Pensa meliora, XII, 65.

Pensilibus plumis vehatur, I, 159.

Pensio clamat, posce, IX, 63.

Penula stillaret nimbo, V, 79.

Peplus, X, 262. *N.*

Per oppida notæ buccæ, III, 35. — cuncta agmina adspiceres, XV, 56.

— mediam noctem, V, 54. — montem

adversum cucurri, V, 77. — per humum inclinatis lacertis, XV, 63. —

per glaciem alto perone tegi, XIV, 186. — fraudes conduplicare patrimonia, XIV, 229. — devia rura inventa

lacerta, XIV, 75. — tot sæcula differt mortem, X, 248. — æquora inclusa

positas moles intrat, XII, 75. — hæc

tormenta coactæ divitiis, XIV, 135.

— terram ductis digitis, XV, 92. —

tua vestigia deterius omnia peccat,

XIV, 53. — lacrymas effundere bilem,

V, 159. — se componunt libellos,

VI, 244. — ipsam nulla mora, VI,

333. — forum premit juvenes, VII,

132. — aciem Polyphemi evasit Uli-

xes, IX, 65. — compita te quærit,

IX, 112. — mediam urbem audita vox,

XI, 112. — Novium nulla mora, quin,

etc., XII, 111. — *Conf.* I, 20, 72,

145; II, 11, 98; III, 55; VI, 17;

VII, 132; VIII, 128; X, 364; XI,

14; XIII, 81, etc.

Peragit dictata omnia, V, 122. —

facinus, VI, 640. — orbem salutatrix

turba, V, 21. — conata, XIII, 210.

— officium, XI, 114. — peractum est

omne mare nostrum et jam defecit, V,

93. — peracti voti poeniteat te, X, 6.

— peracto rite sacro, XII, 86. —

peracta cognitione, VI, 485. — velle-

ra, II, 54. — crimina, XIII, 238. —

peragendum mihi officium, II, 133.

Percurram citius, X, 225.

Percussor aliquis, VIII, 173.

Percutit fragor aurem, XI, 196. —

pondere coxam, XV, 66. — percussus

cestro, Bellona, tuo divinat, IV, 124.

— Achilles gravis est nulli, I, 163. —

percussa Mauro Oceano Africa, X,

149. — percussum pondere silicem læ-

dere, III, 271. — se igni quisque quum

crederet, XII, 20. — tenni verbere

Circes, XV, 21. — puero mare, I, 54.

— percusso bove, XIV, 286. — per-

cussæ male textoris pectine lacernæ,

IX, 30.

Perda caballorum, XI, 193. *V. L.*

Perdidit infelix totum nihil, III,

209. — alter bis centum, XIII, 72.

— Mars galeam, XIV, 261. — perdere

centum sestertia, I, 93. — causas vi-

vendi, VIII, 84. — cornam, VI, 202.

— oculos ambos, X, 228. — naulum

post omnia, VIII, 97. — perditus,

XIV, 269. — quis usque adeo, V, 130; VIII, 212. — perdita audacia, III, 73.

Peregrina bellua, IV, 127. — pul-pita, VIII, 225. — purpura, XIV, 187. — peregrini mores, VI, 298.

Pereo; perit obtritum vulgi omne cadaver, III, 260. — dignus morte, VIII, 85. — confusus viribus, X, 11. — eloquio orator uterque, X, 118. — quidquid, XI, 190. — libraria, VI, 476. — pene, VI, 563. — periit postquam coeperat, etc. IV, 153. — ex quo paupertas romana, VI, 295. — perierunt tempora servitii, III, 124. — pereat ne, donabitur, IV, 56. — ne summa, VII, 174. — dammo-do non, etc., VII, 222, 225. — pereun-tem censum non sentit prodiga femi-na, VI, 362. — perituri Latini cista, VI, 44. — hostes, XI, 107. — per-itura chartæ parcere, I, 18. — ignoscit Eliæ, VI, 435. — perituram arces-sore summam, XI, 17. — perituros audio multos, X, 81. — pereundum est, X, 339.

Perfectissimus horum est, II, 5.

Perfero; pertulit ignominiam, VIII, 209. — pectore constanti fluctus, VI, 93. — dictata verba, VI, 392. — perferat quo fremitu ictus monstratos, VI, 261.

Perfidia, XIII, 24.

Perfidus noster, XIII, 245. — per-fide et ingrate, IX, 82.

Perfrinxit si, cantat bene, VII, 194.

Perfundit piscem Venafrano, V, 86. — mero unguenta, VI, 303. — per-fusa luto porticus, XIV, 66. — perfusa Mauro Oceano Africa, X, 149. *V. L.*

Pergit non reddere, XVI, 40. — ire viam illam, XIV, 122. — pergere ultra tendit, X, 154.

Pergula omnis, XI, 137.

Perhibent ut, etc. IV, 17.

Peribomius (seu *Peribonius*) magis ingenue, II, 16.

Pericli ratio si justa est et honesta, VI, 94. — pericula mille urbis, III, 8. — summa rerum excipit, VIII, 249. — sequenda rebus gestis, XIV, 314. — garrula securi nautæ narrare gau-dent, XII, 82. — posuere mala crudi suoci, XI, 76. — alia nunc ac diversa noctis, III, 268.

Perimit tyrannos classis, VII, 151.

Peripetasmata, VI, 227. *N.*

Peristromata, VI, 227. *N.*

Peritus juris Apollo, I, 128. — astrorum mundique, VI, 586.

Perjuri capitis poena, XIII, 174. — perjuratorum animus et poenæ, XIII, 90 sq. *N.*

Perjuria dictet, VIII, 82. — vendet summa exigua, XIV, 218. — perju-riorum fons, XIII, 90 sq.

Perlege leges, XIV, 192.

Perlucet, Cretice, II, 78. — per-lucente ruina, XI, 13.

Permittit nil non sibi mulier, VI, 457. — permittit ipsa expendere nu-minibus, X, 347. — permittas quan-tum, tantum delinquere, nemo satis credit, XIV, 234.

Permixtum, seu *Permistum*, nautia marc, VIII, 174.

Permutat domos, VI, 225.

Permutatio si detur, VI, 653.

Perniciosa petuntur, X, 54.

Pernoctantis parasi cantus, procul hinc, XIV, 46.

Pernox alea luditor, VIII, 10.

Perone alto tegi, XIV, 186.

Perores in Proclas, II, 67.

Perpetuus auctumnus Phæacum, V, 151. — perpetua anxietas nec mensæ tempore cessat, XIII, 211. — perpetuum ver in urna, VII, 208. — per-petuum pacem tigris agit cum tigride, XV, 164. — perpetuo risu, X, 33. — moerore, X, 245. — perpetui eo-mites municipalis arenæ, III, 35.

Persica regna non sufficient animo, XIV, 328.

Persicus orborum lautissimus, III, 221. — *Persice*, XI, 57.

Persona dira et foedior omni crimine, IV, 15. — non loqui videtur, sed ipsa mulier, III, 96. — *personae* pal-lentis hiatus, III, 175. — *personam* tristes thyrsumque tenent et subligar Acci, VI, 70. — *Antigones* vel *Mena-lippes* pone, VIII, 229.

Pertunde libellos positos tinea, VII, 26. — *pertundite* mediam venam, medi-ci, VI, 46. — *pertusa* laena, V, 131.

Pervenit quando ille ad te? V, 62. — ad te lecti sonus, IX, 78.

Pervia cymbae stagna, XII, 80.

Pervigili toro, XV, 43. — *pervigi-*les popinae, VIII, 158.

Pervolat axe citato *Flaminiam*, I, 60. — urbem, VI, 398.

Pes argenteus, XI, 128. — *pedem* *Cereris* tangens, XIV, 219. — unum moverat, X, 30. — *pede* mero obser-vant sabbata, VI, 159. — tam dextro quid concipis? X, 5. — uno non al-tior *Pygmaeus*, XIII, 173. — ante pe-des togati, VII, 143. — ante pedes *Domiti* pone *syrra*, VIII, 228. — *pedibus* albis venerat in urbem, I, 111. — meis me porto, III, 27. — *silicem* conterit atrum, VI, 350. — *admotum*, VI, 427. — *servorum* quid dicam? IX, 69.

Pessimus; *vid.* *Malus*.

Peste et clade sub illa, IV, 84.

Petasunculus siccus, VII, 119.

Petauro jactata corpora, XIV, 265.

Petit lectica quadrantes centum, I, 121. — *absenti*, I, 123. — *nemo*, modicis quae mittebantur amicis, V, 108. — *veniam*, VI, 535. — aut *ther-mas* aut *Phoebi* balnea, VII, 233. — *Euphratem*, VIII, 51. — *interiora*, XII, 80. — plus temporis atque olei, VII, 99. — *petimus* conjugium par-tumque uxoris, X, 352. — *collem*, III, 71. — *quidquid* ante petebas, IX, 114. — an petat urbem, VII, 162. —

petere auxilium, XV, 150. — *petente* viro castra patriamque, VI, 575. — *petitur* decocta, V, 50. — *petuntur* noctura toga, noctura militis, X, 8. — *supervacua* aut *perniciosa*, X, 54. — *petitis* nulla non arte locus sum-mus, X, 110. — a mangone, XI, 147. — *petita* bellua furva gente, XII, 104. — *petiti* inde pontifices, VI, 603. — *petitis* a Meroe aquae, VI, 527. — *ceræ* illa de nave, IX, 149. — *petitis* longe marmoribus, XIV, 89. — *Petosiris* (al. *Petosyris*) aptiorem cibo horam dederit, VI, 581.

Petulans ac ebrius, III, 278. — *Tarentum*, VI, 297. — *hostia*, XII, 5.

Phaeaca populum tam vacui capitis putavit, XV, 23. — *Phaeacum* perse-ptus auctumnus, V, 151.

Phaeasianorum deorum ornamen-ta, III, 218. *V. L.*

Phadra Cressa, X, 327. *N.*

Phalanges junctae umbone, II, 46.

Phalaris licet imperet, VIII, 81.

Phalas ante consulit, VI, 590.

Phaleris ganderet equus, XI, 103. — *laeti* omnes, XVI, 60.

Phanaticus; *vid.* *Fanaticus*.

Phaetra Dianae, XIII, 80. — *pha-*retris *Veneris* inacer, VI, 138.

Phaetrata *Semiramis*, II, 108.

Pharium acetum, XIII, 85. — *Pha-*ria merces, IV, 33. *V. L.* — *papyro* succinctus, IV, 24. *V. L.*

Pharon et *Nilum*, VI, 83. — *Tyr-*chenam intrat, XII, 76.

Phaselis fictilibus solitum vulgus dare vela, XV, 127.

Phasma clamorosum *Catalli*, VIII, 186.

Phialas tenet, V, 39.

Phiale, ad quam feruntur tota bo-na, X, 238.

Phidiacum ebur, VIII, 103.

Philippica divina, X, 125.

Philippi discipulo committe ve-nam, XIII, 125.

(*Philippus*) emptor *Olynthi*, XII, 47.

Philomela facit tribunos, VII, 92.
Philosophorum supercilium adductum atque sublatum, II, 15. *N.*—*Stoicorum* coma strictum ad cutem tonsa, aliorum crinis et barba promissa, II, 15.

Philtra Thessala, VI, 611.

Phæbi balnea, VII, 233.

Phanicopterus, XI, 139.

Pholo sitiente dignum cratera mittere, XII, 45.

Phrenesis manifesta, XIV, 136.

Phrygia tiara vestitur bucca, VI, 516. — columna, XIV, 307. — *Phrygio* more, II, 115.

Phryx aut *Lycius* puer, XI, 147. — augur conductus, VI, 585. — *Phrygibus* quot urnas vini *Siculus* donaverit, VII, 236. — lætis mirabile summen, XII, 73.

Phthisis et vomicae, XIII, 95.

Piacula furtiva tragicæ cervæ non speret, XII, 120.

Picenis æmula mala, XI, 74.

Picens (piscator), IV, 65.

Pictor, aliptes, III, 76. — *pictores* quis nescit ab *Iside* pasci? XII, 28.

Pictura jubetur velari, VI, 340.

Picus; a *Pico* licet numeres genus, VIII, 131.

Pieria in arca, VII, 8. — *Pierio* sub antro, VII, 60.

Pierides puellæ, IV, 36.

Piger ipsa mole taurus, XII, 12. — *Bootes*, V, 23. — *pigra* dolabra, VIII, 248. — *pigri* canes, VIII, 34.

Piget ferre, XIV, 199.

Pignerat *Atreus* lænam, VII, 73.

Pignus digito dedisti, VI, 27. — *pigneribus* positus, IX, 141.

Pila, cohortes, X, 94.

Pilo fruticante, IX, 15.

Pilosæ nares, XIV, 194.

Pingit trementes attollens oculos, II, 94. — cito facies, IX, 146. — *picta* mitra lupa barbara, III, 66. — *pictæ* aulææ togæ, X, 38. — vestis latum

aurum, VI, 482. — testæ remi, XV, 128. — *picta* tempestate se tuetur, XIV, 302. — *pictos* vultus majorum ostendere, VIII, 2. — *pictas* facies ad olida præsepia jurat, VIII, 157.

Pinguis torrente cloaca, V, 105. — *hædulus*, XI, 65. — *Damasippus*, VIII, 147. — *pingue* passum, XIV, 270. — *pingues* lacernæ, IX, 28. — longo frigore pisces, IV, 44. — *pinguis* crura luto, III, 247. — *Poppæana*, VI, 462. — *succina*, VI, 573. — *pinguior* *Hispulla* taurus, XII, 11.

Pinna *Gorgonei* caballi, III, 118. — præcipiti, IV, 149. — *pinnis* sumptis, XIV, 76.

Pinnirapi juvenes, III, 158.

Pinnophylax, V, 81. *N.*

Pinus *Gallinaria*, III, 307. — *pinum* plaustra vehunt, III, 255.

Pio; piandum morte quod grande nefas, XIII, 54.

Piperis coempti dominus, XIV, 293.

Piratæ *Cilicum*, *Capito* et *Numitor*, VIII, 94.

Pisææ olivæ ramus, XIII, 99.

Piscator emi minoris quam piscis poterat, IV, 26.

Piscis quum emetur, XI, 36. — minoris quam piscis emi potuit piscator, IV, 26. — *pisci* deerat patinæ mensura, IV, 72. — *piscem* *Venafrano* perfundit, V, 86. — hic fluminis venerantur, illic caruleus, XV, 7. — *fugitivum* dicere depastumque diu *viaria* *Cæsaris*, IV, 50. — *Tyrrhenum* non patitur crescere, V, 96. — *piscibus* inventis miranti sub aratro, XIII, 66. — *inclusis* carcere nascæ, XII, 123.

Piso bonus, V, 109.

Pitismate, seu *pitysmate*, lubricat orbem, XI, 173, et *V. L.*

Pittacon emit, II, 6.

Pius; pia thura, XIII, 116.

Placant *Bonam* *Deam*, II, 86. — *placabo* nostrum *Jovem*, XII, 89.

Placentas laudo, XI, 59.

Places tu tibi tunc curruca, VI, 276. — *placet tibi facies*, III, 135. — *Ursidio lex Julia*, VI, 38. — *nulus exitus de multis*, VI, 33. — *vectari*, VI, 577. — *instaurare popinas*, VIII, 157. — *placuit quis gener hic censu minor?* III, 160. — *ponere*, VII, 149. — *non esse*, XVI, 53. — *placeas ut pueris*, X, 167. — *placeat ne sibi consul*, X, 42. — *quid dic*, X, 338. — *placitum quod est*, XVI, 49.

Placidi si rationem admittitis, I, 21.

Plagaram strepitu acerbo gaudet, XIV, 19.

Planctus primos edere, X, 261.

Plancus; *vid.* Rubellius.

Plangentis populi derisor Anubis, VI, 534. — *planguntur nummi majore tumultu quam funera*, XIII, 131.

Planipedes Fabii, VIII, 191.

Plantæ velocis gloria, XIII, 98. — *planta ducris*, V, 125. — *magna calor*, III, 247. — *erecta consurgit ad oscula*, VI, 507. — *ancipiti figens vestigia*, XIV, 272. — *plantis tremulis insistere non possunt*, VI, 96.

Plantaribus horti exigui lætus Epicurus, XIII, 123.

Plantas in tenuis diffunditur puteus, III, 227.

Planum mare jacuit, XII, 62. — *plana palma faciem contundere*, XIII, 128. — *omnia dicas*, III, 96.

Platani Frontonis clamant, I, 12.

Plaudat hic præconis filius, III, 157. — *plaudendum funus*, I, 146.

Plaustra vehunt pinum, III, 256.

Plausu probatæ puellæ, XI, 163.

Plebeium in circo positum est et in aggere fatum, VI, 588. — *plebeizæ Deciorum animæ*, *plebeia nomina*, VIII, 254. — *plebeia cui tympana cedunt*, VI, 516. — *plebei calices*, XI, 145. — *a plebeis longe Megalesia*, VI, 69.

Plebis Niliacæ pars, I, 26. — *imensæ nimisq; pace*, XI, 194. —

plebe ima Quiritem facundum invenies, VIII, 47. — *de togata veniet, qui juris nodos solvat*, VIII, 49.

Plectit comas, VI, 496. *F. L.*

Plectro grato indulget, VI, 389.

Plenus finctu alveus, XII, 30. —

plena ipso lectica, I, 33. — *jam margine libri*, I, 5. — *domus libis genialibus*, III, 187. — *litora multo delatore*, IV, 47. — *maxima quæque domus servis superbis*, V, 66. — *urna*, VI, 426. — *domus tunc omnia*, VIII, 100. — *malis longa senectus*, X, 191. — *plenum magnis trabibus mare*, XIV, 276. — *Nerone propinquo, juvenem superbum fama tradit*, VIII, 72. — *pleni theatri frena moderari*, X, 128. — *pleno gutto componit linthea*, III, 263. — *ex acervo velut semper tollatur*, VI, 364. — *ore turgēt sacculus*, XIV, 138. — *ore volat hirundo ad pullos*, X, 232. — *plenæ sororibus urnæ*, X, 242. — *plena fora cuncta simili querela*, XIII, 135. — *omnia gypso*, II, 4. — *plenos utres tempestatibus crediderim*, XV, 20. — *pugnos sanguine adspiceres*, XV, 58.

Plerumque hi gradus, XI, 46.

Ploras victrix provincia, I, 50. — *plorat ficta pellice uberibus semper lacrymis*, VI, 272 sq. — *plorent quam multi talia*, XIV, 150. — *plorare casum lugentis amici jubet natura*, XV, 134. — *plorante gula quæ comœdia, quis minus melior?* V, 158. — *te foris*, IX, 77. — *plorantes improbanatos reliquit*, VI, 86. — *ploratur lacrymis amissa pecunia veris*, XIII, 134.

Pluit quoties, VII, 179.

Pluma in paterna dormiaset, VI, 88. — *Sardanapali*, X, 362. — *plumis pensilibus vehetur*, I, 159.

Plumbo commissæ manebit (domus), XIV, 310.

Plurimus, plurimum; *vid.* Plus.

Plus Pallante possideo, I, 108. — *aloes quam mellis habet*, VI, 181. —

hominum, XIV, 276. — aliquid, quam satis est, III, 180. — quid faceret, ægrotante viro? VI, 388. — capiant intestina poetæ, VII, 78. — quid natura conferre potest puero? X, 302. — quid vèlit ira? XIII, 176. — si quid agitet in illo pectore, VI, 251. — nil interrogo, X, 72. — exigit interdum dolor, X, 315. — lactis habet hædulus, quam sanguinis, XI, 68. — valet fati hora benigni, quam, etc., XVI, 4. — plus temporis atque olei plus, VII, 99. — pluris, quam Cossus, agebat, VII, 144. — porticus, quam balnea, VII, 178. — Decii, quam qui servantur ab illis, VIII, 258. — quæ emuntur, magis juvant, XI, 16. — dimidio quod vendere possis, pares, XIV, 201. — plures subnectere causas, III, 315. — sophistæ, VII, 167. — strangulat, X, 12. — in plures dabit hæc contagio labem, II, 79. — plures de pace triumphi, VIII, 107. — plura hi faciunt, II, 45. — reponit, III, 220. — tulisti, IX, 39. — dolia linit, IX, 58. — domi fraga, XIII, 57. — venena non miscuit ullum mentis vitium, XIV, 173. — Plurimus hic æger moritur vigilando, III, 232. — plurima sunt, quæ, etc. V, 130; XIV, 1. — dixit, IV, 119. — palma cni fervet, VIII, 58. — propter, IX, 118. — sunt juvenum discrimina, X, 196. — fana testantur, XII, 28. — in frustra sectum cadaver, XV, 78. — vitia paulatim exiit, XIII, 187. — plurimum intererit, quibus artibus filium instituas, XIV, 73.

Pluteum servare Cleanthas jubet, II, 7. — Pluteus lecticæ, I, 65. *N.*

Platon torvus XIII, 50.

Pluvia; a pluvia quem tegula sola tuetur, III, 202. — de pluviis aut æstibus locuturi fatum pendebat amici, IV, 87.

Pocula extra stans caper, I, 76. — torques asucius, V, 26. — ex electro

et gemma, V, 37-42. — ad ea Virro gemmas transfert a digitis, V, 43. — tibi cursor Gætulus dabit, etc. V, 52. — quando propinat Virro tibi sumitque tuis contacta labellis, V, 129. — prægustet timidus pappas, VI, 633. — magnorum artificum frangebant mæles, XI, 102. — ibi communia, VIII, 177. — inter media cæsi patris ultor, VIII, 217. — gemmata quum sumes, aconita time, X, 26. — veteris templi grandia adorandæ rubiginis et populorum dona, XIII, 148. — *Conf.* Calix, Cyathus, Phialæ.

Podagram locupletem optare ne dubitet, XIII, 96.

Podice levi mariacæ caduntur, II, 12.

Podium; omnibus ad podium spectantibus, II, 146.

Poemata ridenda, X, 124.

Pœna præsens luxuriæ morbi et mors, I, 142. — ne crimen sequatur metuens, XIII, 90. — nullane erit perjuri capitis? XIII, 175. — magna debetur violato cadavro, VI, 537. — data hæc diu viventibus, X, 243. — vulturis atrî, etc., XIII, 52. — vehemens ac multo sævior illis, etc. XIII, 195. — gaudebis amara nominis in visi, XIII, 247. — hæc carnit Lentulus, X, 287. — pœnam scelerei non invenies, XV, 129. — pœnas dat ebrius, etc., III, 279. — ne victus exigit Ajax, quam timeo! X, 84. — metuet, quascumque mariti exigere irati, X, 312. — has exegit gloria toties optata, X, 187. — has patitur peccandi sola voluntas, XIII, 208. — alieni pendere somni cogitur, VI, 478. — pœnis justis illos afficiant verbera, VIII, 268.

Pœnitet sero galeatum duelli, I, 170. — multos vanae cathedræ, VII, 203. — pœnitent ut te non voti peracti, X, 6.

Pœnus miles, X, 155.

Pœta a summo minimoque eadem

POM

exspectes, I, 14. — poetæ intestina plus capiant, VII, 78. — sententia illa semper in ore tuo versetur, XIV, 206. — fabulas suas vendunt munerariis, VII, 87. *N.* — celebres notique, VII, 3. — Augusto recitantes mense, III, 9. — Poetarum multitudo, I, 17, 18. — egregiorum descriptio, VII, 53 sq. — secessus in sylvis et antro Pierio, VII, 57 sq. — paupertas, VII, 53 sq., 62 sq. — fabulæ, commenta et descriptiones ridentur, I, 81 sq.; II, 31, 130 sq.; IV, 34 sq.; VI, 59; IX, 63 sq.; X, 246, 314; XII, 23; XIII, 34 sq., 76 sq., 112 sq.; XIV, 240 sq., 260 sq. — *Conf.* *Vates.*

Poetica si quando surgit tempestas, onus sunt talia et tam graviter, XII, 23.

Pol est honestus, V, 10.

Pollenias et *Proculus*, II, 68. *V. L.*

Pollice ceu ducat mores teneros, VII, 237. — verso quemlibet occidunt populariter, III, 36.

Pollicitus quæ scis, IX, 74.

Pollineas et *Proculus*, II, 68. *V. L.*

Pollis an deberet Capitolinam sperare quercum, VI, 387. — quanti doceat lautorum pueros, tenta, VII, 176. — *Crepereius*, IX, 7. — digito nudo mendicat, XI, 43.

Pollitas et *Proculus*, II, 68.

Polluit se non jugulo *Electræ*, VIII, 218. — pollutus concubitu adulter, II, 29.

Polycteti aliquid præclarum, III, 217. — multus labor, VIII, 103.

Polyphemus et *Antiphates* trepidi laris, XIV, 20. — *Polyphemi* lata acies, IX, 64.

Polyxena scissa palla, X, 262.

Poma, quorum solo pascaris odore, V, 150 sq. — pomis timere furem, VI, 18.

Pomercia intra, IX, 11.

Pompa bellorum, X, 281.

Pompeius savior illo tenui jugulos

PON

591

aperire susurro, IV, 110. — Pompeio dederat Campania febres optandas, X, 283 sq. — Pompeios quid evertit? X, 108.

Pomptina (al. *Pomtina* et *Pontina*) palus, III, 307, et *V. L.*

Pondere quanto percussus, III, 271. — quanto galeæ curvetur, VI, 262. — minori Atlanta urgebant sidera, XIII, 49. — quo Tydides percussit coxam *Æneæ*, XV, 66. — sine pondere terram et tenuem umbris *Di* (date), VII, 207. — pondera majoris gemmæ non sufferre queat, I, 29.

Pono vexillum media Subura, X, 156. — tot altaria pro ejus reditu, XII, 94. — ponit sibi totos apros, I, 141. — præsidium, VIII, 238. — oluscula focis, XI, 79. — pia tura in carbone, XIII, 116. — ponunt hic noctibus lecticas, VI, 309. — *Cosmetas* tunicas, VI, 476. — mox et præputia, XIV, 99. — sarrata catino, XI, 109. — posuit natura scelerei hinc nomen a nullo metallo, XIII, 30. — quis sibi peccandi finem? XIII, 241. — modum paupertas, VI, 359. — posuere monilia toto collo, II, 85. — mala crudi pericula succi, XI, 76. — ponas inter majores ipsum *Promethea*, VIII, 133. — quæ prima, aut ultima, IX, 81. — ponat inter mœnura naturæ, X, 358. — ponamus nimios gemitus, XIII, 11. — ponant qui omnia in *Fortunæ* casibus, XIII, 86. — pone *Tigellinum*, tæda lucebis, I, 155. — ante quænia sodales ingratos, XI, 190. — ad *Trebium*, V, 135. — sagittas, VI, 172. — cruceam servo, VI, 219. — parte alia, etc. VII, 114. — hos (mores) ante effigies majorum tuorum, VIII, 22. — frena modumque iræ et avaritiæ, VIII, 88. — hinc pulpita, inde gladios finge, VIII, 195. — syrma ante pedes Domini, VIII, 228. — domi lauros, X, 65. — domum, servos, etc.

XI, 189, 190. — *seram*, cohibe, VI, 347. — *ponere gemmas in vaginæ fronte*, V, 45. — *cogit*, V, 73. — *cognatis lardum natalitium*, XI, 84. — *mercedem linguæ*, VII, 149. — *ponente lacernas Cæditio*, XVI, 45. — *ponitur tibi cammarus*, V, 85. — *hinc præda cubili*, XIV, 83. — *ponere foras*, V, 126. — *ponentur amicis vilibus ancipites fungi*, V, 146. — *ponatur calculus*, IX, 40. — *poni vobis non eadem vina*, V, 51. — *positus urbi modo villicus*, IV, 77. — *strata longaue cathedra*, IX, 52. — *posita luditur arca*, I, 90. — *corona provocat*, VI, 320. — *tiara miles arma tulit*, X, 267. — *orchestra cathedris*, VII, 47. — *positum est fatum plebeium in circo*, VI, 588. — *posito fuso*, XI, 69. — *diademate*, XIII, 39. — *positos libellos tineæ pertunde*, VII, 26. — *positas moles per æquora inclusa intrat*, XII, 75. — *coronas a rege antiquo confer*, XIII, 149. — *positis aratris audiret vulgus*, II, 74. — *Volsiniis inter juga*, III, 191. — *armis scaphium sumitur*, VI, 264. — *mensis ad templa*, XV, 42. — *pigneribus*, IX, 141. — *ponendum te censes extra communia*, XIII, 141. — *aliquid discriminis inter unguenta et corium*, XIV, 203. — *ponendi nummi ad vigilem Castora*, XIV, 260. — *ponenda præmia sumas*, III, 56.

Pons nusquam (ubi mendices)? V, 8. — *Æmilius se præbeat tibi vicinum*, VI, 32. — *a ponte satellites*, IV, 116. — *de ponte aliquis*, XIV, 134.

Ponti regem transeo, X, 273.

Ponti torpentis ad ostia, IV, 43.

Pontia clamat, feci, VI, 638.

Pontica medicamina, VI, 661. — *Ponticus* serpens, XIV, 114.

Pontice, VIII, 1, 75, 79.

Pontifici summo (Imp.), IV, 46. — *pontifices* Salii, VI, 604.

Popano tenui, VI, 541.

Popina in magna legatum quære, VIII, 172. — *popinæ calidæ vulva*, XI, 81. — *popinas pervigiles instaurare*, VIII, 158. — *ante earum ostia vela oppansa*, VIII, 168. N.

Poplithibus quanta sedeat, VI, 263.

Poppæana pinguis, VI, 462.

Poppysma crebrum roganti (sonanti *V. L.*), VI, 584; XI, 173.

Populariter occidunt quemlibet, III, 37.

Populus modo victor, II, 73. — qui sequitur, magno premit agmine lumbos, III, 244. — *victori* quod postulat, aurum, VII, 243. — *nos vilis*, XIII, 142. — *quod clamat*, Osiri invento, VIII, 29. — *idem*, si Nursia Tusco favisset, Sejanum diceret Augustum, X, 74. — *hunc egregium putat acquirendi artificem*, XIV, 115. — *Romanus quantum sub Tatio arabat*, XIV, 160. — *nullus apud Tragicos facit scelus*, XV, 31. — *nobilis ille, quem diximus, etc.* XV, 113. — *populi victoris in urbe quæ nunc sunt*, II, 162. — *frons durior hujus*, VIII, 189. — *alterius occasio rapienda, etc.* XV, 39. — *plangentis derisor Anubis*, VI, 534. — *totius annus expectandus*, XVI, 43. — *populo omnis arbor mercedem pendere iussa est*, III, 15. — *minantur plaustra*, III, 256. — *libera si dentur suffragia*, VIII, 211. — *adoratum caput ardet*, X, 62. — *ipsi non ignoscas*, VIII, 189. — *et urbi nota res*, X, 341. — *et patriæ quod civem dedisti, gratum est, etc.*, XIV, 70. — *mirante hanc vestem peroras*, II, 67. — *in quocunque videas Catilinam*, XIV, 42. — *pro populo faciens*, IX, 117. — *populum gregibus comitum premit*, I, 46. — *et orchestram similes hic videbis habitu*, III, 178. — *Phæaca tam vacui capitis putavit?* XV, 23. — *in populum trahere dispersos*, XV, 151. — *per populum et famam nigros efferre ma-*

ritos, III, 72. — populorum dona, XIII, 148. — populos regens, IV, 83. — (usque ad) Æthiopum, X, 150. — aspiciamus, quorum iræ non sufficit occidisse aliquem, XV, 169. — in populos isse Niphatem narrat, VI, 410. — populis his digna supplicia, XV, 130.

Porcæ teneræ abdomen, II, 86.

Porci unius scabie et porrigine cadit totus grex, II, 80. — candiduli tomacula divina voveas, X, 355. — omenta alba in carbone ponimus, XIII, 117. — porcum Sylvano cedere, VI, 447. — porcis senibus indulget clementia, VI, 160. — cum remigibus grunnisse Elpenora crediderim, XV, 22.

Porrigine unius porci, II, 80.

Porrigit ora capistro, VI, 43. — Fortuna hos domibus altis, VI, 607. — calices puer, XI, 146. — ore trientem, III, 267. — se aurea tunica de faucibus, VIII, 208. — panem murmure, V, 67. — quidquid illa, VI, 632. — bibendum, quidquid erit, VI, 598. — Calenum, I, 70. — porrecta brachia, quæ pelago occurrunt medio, XI, 76.

Porro quod officium, III, 126. — utile, VI, 240. — secundior labor, VII, 98. — multos vides, XI, 9.

Porrum sectile quis tecum comedit sutor? III, 293. — et cape nefas violare, XV, 9. — porri sectivi fila numerata, XIV, 133.

Porta me excipiat, XVI, 3. — Syenes mittit dentes, XI, 124. — portæ Idumææ incola Syrophœnix, VIII, 160. — quot Thebarum, XIII, 27. — portarum claustra prodita laxabant tyrannis, VIII, 261. — una clave teneri, XV, 158. — portas sollicitas imitatur janua in ferrata domo, VII, 42. — frangimus Pœno milite, X, 155. — ad portas excipit rumores, VI, 409. — portis centum Thebe jacet obruta, XV, 6.

II.

Portenta qualia Ægyptus colat, XV, 2. *Conf.* Monstrum.

Porthmea tetrum horret, III, 266.

Porticus, in qua gestetur dominus, quoties pluit, VII, 178. — tota vestitur tabellis, XII, 101. — perfusa luto, XIV, 66. — porticibus quantis iumenta fatiget, IV, 6. — disponat avos, VI, 163. — porticibusne tibi monstratur femina voto digna tuo, VI, 60.

Portio quota faciès Achææ, III, 61. — brevissima vitæ, IX, 128.

Porto me pedibus meis, III, 28. — portas crudum pavonem in balnea, I, 143. — portat servulus tot res recto vertice, III, 252. — axis saxa, III, 257. — aquas a Meroe, VI, 528. — vascula pauca argenti, X, 19. — Gætula belua ducem luscum, X, 158. — portante funus Hectore, X, 260. — portatur servus eodem curru, X, 42. — portandum ad busta cadaver, III, 32.

Portorium, vectigal redimere, III, 31. *N.*

Portus conducere, III, 31. — quos natura dedit, XII, 78. — adspice, XIV, 275.

Poscis quum, improbus es; sed pensio clamat, Posce, IX, 63. — poscit jam aquam Ucalegon, III, 198. — loriam, XI, 30. — sulfura calix, V, 48. — mercedes, VIII, 246. — falso nomine, I, 98. — sortes, I, 82. — collyria, VI, 579. — ferrum, VI, 624. — nimias opes, X, 105. — librum, III, 42. — sera meretrix, VI, 125. — maritum pastores et oves, VI, 149. — totum sibi orbem, XIV, 313. — in quantum sitis atque fames, XIV, 318. — poscimus solum, ut, etc., V, 112; VII, 71. — dum poscimus certa, etc., IX, 129. — poscas ut aliquid voveasque, X, 354. — aliquid, V, 65. — igniculum si tempore brumæ, III, 102. — posce Latine, quum posces, XI, 148. — ocus aliquid lignorum, VII, 24. — fortem animum, X, 357. — vitem li-

38

hello, XIV, 193. — *poscentibus* assem pueris, XIV, 208.

Posides spado, XIV, 91.

Possideo plus *Pallante*, I, 108. — possidet quot jugera, III, 141. — quot villas, X, 225. — possident *Pacuvius*, quantum rapuit *Nero*, XII, 129. — possederis si solus tantum culti agri, quantum, etc., XIV, 159.

Possum non ferre *Græcam urbem*, III, 60. — nec possum, nec volo funus promittere patri, III, 44. — sic possum affari, XIV, 211. — potes si avelli *Circensibus*, III, 223. — si illa pati, V, 3. — si omnia ferre, et debet, V, 171. — ferre dominam salvis tot restibus, VI, 30. — vix ferre, XIII, 14. — facit indignatio versum qualem cumque potest, I, 80. — potest quo vult accusare, III, 54. — alienum sumere vultum, III, 105. — quem præstare pudorem? VI, 252. — contingere thyrsum, VII, 60. — ridere *Mamercorum* alapas, VIII, 191. — conferre, X, 302. — nec possunt inexistere plantis, VI, 96. — quid majus dare numina? VI, 568. — tantum artes hujus, VI, 595. — pauci dignoscere vera bona, X, 2. — poteram alias subnectere causas, III, 315. — poterant quibus ignoscere illorum manes, XV, 105. — potuit minoris emi piscator quam piscis, IV, 25. — quod potuit, VI, 128. — contemnere gladios, X, 123. — servare suas res, XIV, 262. — non aliter poterit dormire, III, 281. — succurrere lazar laboranti, VI, 443. — tanto contexere cursu, XIV, 27. — da aliquid quod possim, etc., VIII, 68. — linguam contemnere servi, IX, 123. — quod possis excoerpere, VI, 62. — famæ opponere, IX, 86. — vendere, XIV, 200. — domum reverti, XIV, 282. — producere testem falsum, XVI, 33. — ignavus haberi, III, 272. — inde epulum dare, III, 229. — quæ credere subrepta, V, 152. — quod

ipse tibi dare, X, 363. — hoc non facere quinque diebus continuis, XI, 206. — ut *Stentora* vincere, XIII, 112. — vix dicere, quam multi talia plorent, XIV, 150. — nihil quod credere de se non possit, IV, 71. — incendi *Nestoris* hernia, VI, 326. — ferre oetas virorum, VI, 399. — non possum indulgere, VI, 282. — nec civis erat qui posset, etc., IV, 90. — quid fieri non posse putes, VI, 41. — summos posse viros, etc., X, 49. — posse volunt, X, 97. — nullam conferri posse, etc., XII, 21.

Post hunc, I, 33; V, 116; X, 272. — munus *ariste*, XIV, 183. — hæc minores censebunt, VI, 499. — te sella, VII, 142. — duos menses, VI, 15. — terga jam reliquit sexaginta annos, XIII, 16. — hæc, II, 62; VIII, 247; XIV, 55, 158. — quem nil amplius edit, V, 148. — minor est, credas aliam; a fronte, etc., VI, 504. — ipsam an sit victurus, VI, 568. — nimbo et fulmina, VII, 163. — omnia perdere naulum, VIII, 97. — cuncta, XI, 42. — meritum sane mirandum, XII, 124. — finem autumnii, XIV, 190. — herbas, XV, 99. — dampnum temporis, IX, 125.

Posteritas, I, 148. — *Hirpini*, venale pecus, VIII, 62.

Postes orneatur et grandi janua heræ, VI, 79. — loquentur, IX, 104. — postibus coronam necte, VI, 52.

Posthac multa contingere virga, VIII, 7. — cogetur, VII, 18.

Posthume, vetus est, etc., VI, 21.

Postquam veneris, XIII, 161. — *Conf.* III, 302; IV, 153; VI, 372; VIII, 203, 250; XI, 75; XII, 62, 64; XV, 72.

Postremo etiam timeret, XI, 91.

Postalat populus, VII, 243.

Postume, vid. *Posthume*.

Potat ipse diffusum capillato consule, V, 50. — potatis vos aliam aquam,

V, 52. — potare tantum subrepti Falerii, IX, 116. — potanda ubera, VI, 9.

Potens matrona, I, 69. — hujus vel una ratio est, ne, etc., XIV, 39. — potentior natura omni cura, X, 303.

Potentia miranda occulti fati est Tullius, VII, 200. — quosdam præcipitat, X, 56.

Potestas æqua Dis, IV, 71. — Fidenarum Gabiorumque, X, 100.

Potio hæc torquet, VI, 624.

Potiores ærumnæ, X, 360.

Potius libeat, I, 19. — cantet, quam pervolet urbem, VI, 398. — his nugis, IV, 150. — *Conf.* VI, 489; VII, 10, 148, 181; XIII, 113.

Præbet palmas agili Luperco, II, 142. — caput venale sub hasta, III, 33. — materiam jocorum, III, 147. — bos collum cultris, X, 270. — spelunca domos, VI, 3. — alas jam velendas, XI, 157. — caput pulsandum, V, 172. — manum vati, VI, 584. — facilem aurem, V, 107. — tibi vicinum se Æmilius pons, VI, 32. — præbenda est gladio cervix, X, 345.

Præcedit te, XIII, 108. — quatuor annis, XIII, 58. — præcedant ipseas illi virgas, VIII, 23. — præcedentia longi agminis officia, X, 44.

Præceps impiane ruinæ, X, 107. — fugit, X, 160. — præcipitem ire, III, 129. — rapit ambitus atque libido, VIII, 135. — præcipiti pinna, IV, 149. — in præcipiti omne stetit vitium, I, 149. — præcipientes feruntur, VI, 649. — curramus, X, 85.

Præcepta magna, XIII, 19. — hæc illi veteres minoribus, XIV, 189. — Zenonis melius nos monent, XV, 107.

Præceptorum regula verborum constet, VII, 230 sq. — præceptorem parentis loco esse voluere, VII, 209.

Præcipit mitem animum, XIV, 16. — amorem census, XIV, 227.

Præcipitat quosdam potentia, X,

56. — cursum, XV, 78. — pulcherrima, XII, 38.

Præcipue, III, 59; VII, 109; IX, 119.

Præcipuus est horum, VI, 557. — honor, VI, 532. — præcipua oera, IV, 19. — præcipui sudores, XIII, 220.

Præclara quæ et prospera? X, 97. — iaspis, V, 42. — præclarum aliquid Euphranoris, III, 217. — præclaro nomine insignis, VIII, 31.

Præco nec loquatur, VI, 439. — præconis nitidi filius, III, 157. — præconem circumspice pannis, VIII, 96. — a præcone vocari, I, 99. — præcones fieri nec turpe putarent, VII, 6.

Præcordia sudant culpa, I, 167. — aeris pressit, VI, 621. — nullis aut levibus causis flagrantia, XIII, 181. — quibus finxit Titus luto meliore, XIV, 35.

Præda caballorum Prætor, XI, 193. — cubili ponitur, XIV, 82. — prædam gustaverit primum rupto ovo, XIV, 85. — recentem servabat hyems, IV, 58. — prædarum in parte reperta pocula, XI, 101.

Prædia tot Apula, IX, 54.

Prædives Licinus, XIV, 305. — Seneca, X, 16.

Prædo caballorum, XI, 193. *F. L.*

Præfectura domus. Sicula non mitior aula, VI, 486.

Præfecti (Urbi) anne aliud tunc (quam villici)? IV, 78. — præfectos Pelopea facit, VII, 92.

Præfœre tegetem cubili Palatino, VI, 117. — animam pudori, VIII, 83. — facem pudendis, VIII, 139. — Senecam Neroni, VIII, 212. — quis audet nunc argento caput rebusque salutem? XII, 49. — hoc sorori atque viro, VI, 111. — prælatus Hiarbæ zelotypo juvenis, V, 45. — prælata Lavino sedes, XII, 71.

Prægnans uxor circumducitur, I, 122. — prægnantem stamine fustum

torquere, II, 55. — vidnam fecerit, VI, 405.

Prægustet pocula timidus pappas, VI, 633. — Atrides medicamina Pontica regis, VI, 660.

Prælia quanta videbis? I, 91. — meditatus marmorea villa, IV, 112. — statua lusca, VII, 128. — illic eadem, XIII, 172. — diversa movebit, VI, 258. — vigilata dele, VII, 27. — Punica passis, XIV, 162. — in prælia euntem turrin ferre, XII, 110.

Præmaturi cineres, VII, 44.

Præmia militiæ, XVI, 1 sqq. — sacramentorum, XVI, 35. — ponenda sumas, III, 56. — coxæ pendentes tollit, VI, 321. — feres culpæ, VIII, 119. — si tollas, X, 142. — quanta bonos maneant, VIII, 92.

Præmordet ex hoc, VII, 218.

Præneste gelida, III, 190.

Prænестinis in montibus, XIV, 88.

Præponere illum exercitibus, X, 92. — Prochyta Suburæ, III, 5.

Præputia ducit adulter impatiens moræ, VI, 238. — ponunt Judæi, XIV, 99.

Præsens pœna, I, 142. — præsentem marito, VI, 400. — præsentibus ipsis, XI, 202. — præsentior templorum majestas, XI, 111. — præsentius quanto numen aquæ? III, 18. *V. L.*

Præsepia ad olida pictæ facies, VIII, 157. — præsepibus qui donavit bona, I, 59.

Præsertim etate, XV, 109.

Præsidium galeatum ponit, VIII, 239. — præsidia rerum tuarum expectanda, VII, 23. — ultima discriminis asserimus, XII, 56.

Præstantius numen, III, 18.

Præstat hunc honorem vobis, o nummi, V, 136. — discipulum meliorem magistro, XIV, 217. — tributa, III, 188. — auxilium, XV, 150. — pudorem quem galeata mulier? VI, 252. — Nerone securum, VIII, 170.

— triplicem usuram, IX, 7. — curam rebus, XI, 115. — quod, XII, 86. — quid gloria? XIII, 99. — præstant fortem animum, VI, 97. — lacrymæ, ut non abunat, VI, 539. — omnes terga fugæ, XV, 75. — nitorem, IX, 14. — pulcherrima dictu vita et re, XI, 57. — annua tortoribus, VI, 480. — quid caudicis civilia officia? VII, 106. — præstabat fortuna humilis castas Latinas, VI, 287. — præstatur illis tempus agendi, XVI, 49.

Præter cineres atque ossa, VIII, 146. — nil ausæ conferre præter, etc. VII, 206. — *Conf.* VIII, 68; XII, 17; XIV, 97.

Præterea sanctum nil, III, 109. — *Conf.* III, 285; VI, 107; IX, 89, 145; X, 217, 300; XI, 70; XIII, 229; XVI, 26, 51.

Præterit aram, VI, 308. — Telamonem Ajax, XIV, 214. — prætereunte te patent fenestræ, III, 275. — præterita nocte, X, 235.

Prætexta non esset urbibus illis et trabes, etc., X, 35. — prætextam sumere hujus, X, 99.

Prætextatus adulter, I, 78. — prætextatum loripedem non rapuit Nero, X, 308. — prætextatæ fabulæ, I, 3. — prætextatos mores referunt Artaxas, II, 170.

Prætor olim nomen proprium fuit duci, adeoque et consulis, X, 36. *N.* — lictorem impellat, III, 128. — vadimonia differt, III, 213. — præda (al. prædo) caballorum sedet similis triumpho, XI, 193. — Prætoris celsi (al. Celsi) ludis vendere funera sua non dubitant, VIII, 194. — improbe quamvis gratia fallaci vicerit uras, XIII, 4. — lauti pulpita nulla equare queas, XIV, 257. — Prætori da, I, 101. — non sudeat excusos ostendere dentes, XVI, 10. — Prætorem curribus altis exstantem, X, 36 sq. — Prætoribus vendentis vocem, VI, 380.

Prætoria debent criminalibus, I, 75.
— ad prætoria regis magnas cliens
sedet, X, 160. — Prætoria castra a
Sejano constituta, VIII, 43; X, 95.

Pragmaticorum ex fœdere, VII, 123.

Prandēt hæc inter nantas, VI, 101.
— prandebat olim sibi quisque deus,
XIII, 46. — prandente Medo epota
flumina, X, 178.

Prava extortaque puella, VIII, 33.
— pravis imitandis dociles, XIV, 41.

Precor, tolle, VI, 170. — parce,
Pæan, VI, 172. — Precantes tangunt
aram vel genua Deorum, XIV, 219.

Premittit populum gregibus comitum,
I, 46. — populus magno agmine lum-
bos, III, 244. — per forum juvenes
longo asserere Medos, VII, 132. — cap-
ut tot ordinibus, VI, 502. — pressit
boletus præcordia senis, VI, 621. —
calcibus anguem, I, 43. — premetur
flactu, XIV, 296. — quibus illa per
somnia digitis! XIV, 221. — pres-
sum in faciem panem digitis exten-
dere, II, 107. — presso diu stridere
molari, V, 160.

Pretiosa senectus, XIII, 214. —
pretiosior factus adamas, VI, 157.

Pretium curæ est cognoscere, VI,
474. — operæ grande faciat, XII, 127.
— operæ inde mihi nullum, IX, 28.
— operæ grande est, ut possis, XIV,
281. — tunc par ingenio, VII, 96. —
quod vocis? VII, 119. — sceleris tulit,
XIII, 105. — pretio (al. pretium) hoc
squamæ? IV, 25. — quanto metiris,
quod, IX, 71. — cum pretio Romæ
omnia, III, 184. — pretio majore pa-
ratur, V, 56. — ullo non vincitur,
XIV, 145. — pretiis exiguis mutare
dominos, VIII, 65. — obstantibus
numquam animo, XI, 15.

Priamus, X, 256.

Priapi (al. Priapo) Mænades ulu-
lant, VI, 316. — Priapum, custodem
vitis et horti, provocat, VI, 375. —
Priapo vitreo bibit, II, 95.

Pridem; *vid. Jampridem*.

Primoribus occasio visa, XV, 40.

Primum indocti, II, 4. — respice,
II, 44. — crescere jussi, VI, 371. —
respicit hæc, VII, 141. — aliquid da,
VIII, 68. — quam primum gustaverat,
XIV, 85. — tractemus, XVI, 7.

Primus in sequore pulvis, VIII, 61.
— majorum, VIII, 274. — propersa-
bat, IV, 75. — prima pecunia intulit
peregrinos mores, VI, 298. — videt
cometen, VI, 408. — animi bona mihi
debes, VIII, 24. — quæ, aut ultima
ponas? IX, 81. — fere vota et novis-
sima divitiæ, X, 23. — luce egressa,
XI, 184. — est hæc ultio, XIII, 2. —
docet rectum sapientia, XIII, 189. —
jurgia sonare, XV, 51. — gula sense-
serit, XV, 90. — lanugo, XIII, 59. —
legum securis, VIII, 268. — et recta se-
nectus, III, 26. — pro nocte, VI, 204.
— tectoria reponit VI, 467. — senten-
tia, VI, 498. — primum ad lapidem, VI,
577. — primo limine, I, 95. — sole, II,
133. — morsu deprendere, IV, 142. —
loco fige, V, 12. — murmure oculi ex-
animes, XIII, 224. — prima cum bar-
ba, VIII, 166. — a prima quæ volve-
ris proxima, X, 126. — primi fabri,
XV, 168. — mœchi, VI, 24. — pri-
mos ignes colligit janua, XIII, 146. —
vagitus edere, VII, 195. — edere plan-
ctus, X, 261. — in primis curandum,
VIII, 121.

Princeps Equitum, IV, 32. — gem-
ma, XIII, 138. — Principis quod
uxor, quæ non faciet? VI, 617. — se-
cura senectus, X, 76. — sedentis in
rupe Caprearum cum grege Chaldæo
tutor, X, 93. — aures contingat, X,
341. — generosi hæc artes, VIII, 224.
— principe citharædo mimus nobilis
haud mira res, VIII, 198.

Principium atque locos Celso dicta-
re paratæ, VI, 245. — principio mun-
di, etc., XV, 148.

Prior ego adsum, I, 102. — ille me

signabit? III, 81. — salutatur Albinam, III, 130. — unda nobis obstat, III, 244. — annuet virga, VIII, 153. — priori vitæ contrarius ire, IX, 21. — priorum libertas scribendi, I, 151. — finem legemque egressi, VI, 635.

Priscum illud acumen, IV, 102.

Prius tecum voluta animo, I, 168. — inspicit, I, 97. — non inde domum abeant, quam, XIV, 148. — quam, XIII, 38.

Privatus altum dormiret, I, 16. — adhuc Japiter, XIII, 41. — privata domus quid fecerit, VI, 114. — privato nulli servare paratum Cæsaris armentum, XII, 107. — privatis focis majora, IV, 66.

Privigno datum venenum, VI, 134. — privignum occidere jam fas est, VI, 628.

Pro conjuge sellam clausam ostendens, I, 124. — cithara velare caput, VI, 391. — summis hæc sunt, VIII, 112. — totis legionibus, VIII, 255. — populo faciens, IX, 117. — me Fortuna rogatur, IX, 148. — cute deformis pellis, X, 192. — patre nulla coturnix cadet, XII, 98. — vita, XV, 108. — electro attonitus, XIV, 306. — prima nocte quod datur, VI, 204. — ratione voluntas, VI, 223. — libertate dubia, VII, 116; VIII, 262. — jucundis aptissima, X, 349. — reditu, XII, 94. — multis, XIV, 163.

Proavum tibi sumito, VIII, 134. — Proavorum atavi felices, III, 312. — proavis habitare silvæ, XV, 152.

Probat exitus, VII, 204. — probavit quo teste? X, 70. — vocem dignam templo, XII, 205. — probatæ planctu puellæ, XI, 163.

Probitas laudatur et alget, I, 74.

Procedat Numa, III, 138. — procedere dicitur pompa Consulæ et Catholicorum, VIII, 23. *V. L.*

Procerem agnosco, VIII, 26. — procures pullati, III, 213. — vocan-

tur in concilium, IV, 73. — quod non dant, dabit histrio, VII, 90. — exire jubentur, IV, 144. — o procures! II, 121.

Proceus summi via, I, 39.

Prochyta præpone Saburæ, III, 5, Proclames quid non? II, 75.

Proces de Colchide, VI, 644.

Procidisse homini ferrum, XV, 165, 166.

Procul hinc, procul inde, XIV, 45. — extensus funis, XII, 5. — a tellure Antæum tenens, III, 89. — a signis, XVI, 17. — quis tam absit ab urbe, XVI, 25. — exagitata, II, 88.

Procula minor lectus, III, 203. —

Procula et Pollita, II, 68.

Proculeius habet unciolam, I, 40. — quis erit nunc, VII, 94.

Procumbit axis, III, 257.

Proflēt; *vid. Prosit.*

Prodiga femina, VI, 362. — Roma, VII, 138. — improbitas, X, 304.

Prodigio par senectus in nobilitate, IV, 97. — prodigia et mores Urbis damnante Canopo, VI, 84. — *Conf. Monstrum.*

Prodigiosa fides, XIII, 62.

Prodo: prodiderim tamquam, quidquid scio, IX, 97. — arcanum, IX, 115. — furem, XIII, 23. — prodita claustra portarum, VIII, 261.

Producit Fortuna ridens suos alumnos, VI, 609. — producat Achilles te Thersites similem, VIII, 271. — producere filiulam turpem, VI, 241. — testem, XVI, 32. — supercilium acu, II, 94. — pueros avaros, XIV, 228. — crimina ad patres, VIII, 266. — animas alimentis talibus, XV, 94. — ferrum incude, XV, 166. — exemplum, XV, 32. — flectem matrem, VII, 146.

Prælia; *vid. Prælia.*

Profanæ, ite, II, 89.

Profert libera animi verba, IV, 91. — fines, XIV, 142. — caput, I, 126.

— protulit ætas ferrea omne crimen, VI, 23. — pedem, X, 30. — proferat quo astro se Venus, VI, 570. — hæc stans proferet, VII, 153.

Proficis nihil, XIII, 18.

Profundi imperium, XIII, 49.

Progenies matura, XIV, 84.

Progne; *vid.* Procne.

Prohibente, nec cogente, XI, 7.

Proles Teucrorum, VIII, 56. — prole cum tota extinctus, XIII, 206.

Proludunt jurgia, V, 26.

Promere ferrum, XV, 73.

Prometheus magnus subitæque debetur patinæ, IV, 133. — primum hominem ex aqua vel luto, limo, argilla, formavit, VI, 13. *N.* — ignem donavit terris, XV, 85. — Titan luto finxit præcordia, XIV, 35. — *Promethea* ipsum ponnas inter majores, VIII, 133.

Promittunt atrocem animum membra hispida, II, 12. — promisit diem Statius, VII, 84. — funus patris, III, 43. — fidibus quercum Capitolinam, VI, 388. — cristam galli Laribus, XIII, 233. — hecatomben, XII, 101. — promittente nil medico, XVI, 12. — promissus mihi sis conviva, XI, 60. — promissa deis animalia, XII, 2.

Promovimus arma, II, 160.

Promptus sermo, III, 74. — promptius expediam, X, 220.

Pronus adora, VI, 48. — proni Tiburis arx, III, 192. — pronum est agere, IX, 43. — tam pronum et facile est contemnere, XIII, 75. — prona et terram spectantia, XV, 147.

Proecmia rixæ, III, 288.

Prope nemo recumbat, IX, 106.

Properat hic, velut urgeat Auster, IV, 59. — ad fetus, XIV, 78. — rivus marmoribus, VI, 430. — ornari decentius optat et properat, VI, 488. — primus Pegasus, IV, 76. — proximus Acilius, IV, 94. — properabo fateri, III, 59. — propera stomachum laxare, IV, 67. — et exi, VI, 148. —

properate citius argillam, IV, 134. — properare juvenem jubet illa, VI, 330. — properans avarus, XIV, 178. — refici, III, 319. — properantibus nobis obstat unda prior, III, 243. — properantur varie hæc inter pueros, III, 264.

Propinat quando Virrotibi, sumitque tuis contacta labellis pocula? V, 127.

Propinqui paupertatem levat, XIV, 236. — propinquo cuiquam de se sperare concedit, XIV, 6. — Nerone plenum fama illum nobis tradit, VIII, 72. — propinquas rudes instituit, I, 71. — propinquis nullis aconita miscuit, VIII, 219. — deductis longe gente, XIII, 207.

Propior hoc solo, quod, etc., VI, 510. — Proximus properabat Acilius, IV, 94. — urbi Hannibal, VI, 291. — ante diem caupo sciet, IX, 108. — proxima scrutante, V, 96. — quæ surgit ædes ovili, VI, 529. — quæ volveris a prima, Philippica, X, 126. — tempestas timetur, XIII, 228.

Proponimus illuc ire, III, 24. — quod modo proposui, VIII, 125. — proponere quis talem (pisces) aut emere auderet? IV, 46.

Propositum flectere, IX, 21. — grave quid profuit Hippolyto? X, 325. — propositi te pudet, V, 1.

Propria arbor, XIV, 80.

Propter convivium natum animal, I, 141. — quod, V, 19, 90. — quod cucurri, hoc fuerat, V, 76; VI, 104, 469; VIII, 41. — mille annos cedit uni Homero, VII, 39. — vitam vendi perdere causas, VIII, 84. — me scriberis heros, IX, 87. — plurima, IX, 118. — quæ fas est, X, 55. — convivium pexi, XI, 150. — non propter vitam faciunt patrimonia quidam, etc., XII, 50, 51. — duo lintea ferro uritur, XIV, 22. — mille talenta temerarius, XIV, 274.

Prora velo suo cucurrit, XII, 69. — acuta subvexit canna Micipsarum

oleum, V, 89. — tarda per densa cadavera, X, 186.

Prorsus dignissima, VI, 250.

Proserpina Sicula, XIII, 50.

Proseucha in qua te, quæro? III, 296. Vid. Not.

Prosit mihi vos (Musas) dixisse puellas, IV, 36. — prodest non illis Lyde, II, 141. — nec prodest, II, 142. — quid, longo sanguine censeris? VIII, 1. — profuit quid Hippolyto grave propositum? X, 324. — nihil misero, quod fugebat, IV, 99.

Prospera quæ tanti? X, 97. — tempora, XII, 63. — castra, XVI, 2.

Prospiciunt viri, quid sit utile, VI, 350.

Prostat femina quo non templo? IX, 24. — prostitit nuda, VI, 123. — prostare ad circum iussæ puellæ, III, 65. — prostantis pupilli spoliator, I, 47.

Prostitui ad pulpita, VIII, 226.

Protegit solus urbem, VIII, 250. — causam magno discrimine, XI, 33. — armis civem, XV, 155.

Protenus ad censum, III, 140. — agerent inquisitores, IV, 48. — accipe, quod do, VII, 165. — ante meum, quidquid dolet, exne limen, XI, 188. — abreptus, XIII, 176. — illos imbuat vitiorum elementis, XIV, 123. — siccentur lacrymæ, XVI, 27.

Protophages aliquis, III, 120.

Protulit; *vid.* Profert.

Provehit hunc labor, XVI, 57.

Provida Campania, X, 283.

Provincia victrix, ploras, I, 50. — tanti vendit agros, IV, 26. — instruit focum, V, 97. — expectata si te accipiat rectorem, VIII, 87.

Provocat Laufella lenonum ancillas, VI, 321. — custodem vitis et horti, VI, 376. — unus patricios omnes opibus, I, 24.

Proximus; *vid.* Propior.

Prudens Veiento, IV, 113. — pru-

dentissima gens adulandi, III, 86.

Prudentia si sit, X, 365; XIV, 315. — ejus monstrat, etc., X, 48. — rectoris, XII, 32.

Pruinis cedente autumnno, IV, 56. — Geticis frigidior decocta V, 50.

Pruna et cottana, III, 83.

Prurigo moræ impatiens, VI, 327. — prurigine et scabie unius porci cedit totus grex, II, 80. *V. L.*

Prurit frictus ocelli angulus, VI, 578. — prurire ut incipiat Gaditana canoro choro, XI, 163.

Psaltria (Clodius) quæ penem majorem, etc., VI, 337.

Psecas infelix, VI, 491, 494.

Psilotro pili evulsi, IX, 15. *N.*

Pube pro Latina, VIII, 256.

Publicus servus tenet hanc (coronam triumphantis), X, 41. — adulter fiet, X, 312. — publica vena non est vati egregio, VII, 53. — sacra, VI, 335. — fulgura, VI, 587. — vota vicerunt, X, 284.

Pudet coenare fictilibus, III, 168. — ni illas, III, 321. — te propositi, V, 1. — quem ducere ubera, XII, 8. — quem non alto per glaciem perone tegi, XIV, 185. — pudeat non monstrare dominum tabernæ, II, 42. — quod narrasse, XI, 202. — pudendis præferre facem incipit nobilitas, VIII, 139. — exemplis, VIII, 183.

Pudicitiae veteris vestigia, VI, 14. — patriciæ et plebeiæ templa, VI, 308. — veterem Mauri præterit aram, VI, 308 sq. — atque formæ rara est concordia, X, 298. — pudicitiam credo Saturno rege moratam in terris, etc., VI, 1 sq.

Pudicus ante filius non ab inguine tutus, III, 111. — sermo non est hic in vetula, VI, 193. — pudici capitis matrona, VI, 49. — pudicam ille tanti vocat, VI, 137.

Pudor nullus hic verbis, II, 110. — non obstat, III, 60. — si est,

exeat, III, 154. — quum stimules odio admovet, X, 329. — quis est umquam properantis avari? XIV, 178. — pudoris ingenui puer, XI, 154. — pudori animam præferre, VIII, 83. — pudorem jam habeat Roma, II, 39. — ridiculum ex urbe effugientem pauci morantur, XI, 55. — quem præstare potest mulier galeata? VI, 252. — paupertatis nulla habet, VI, 357. — contra pudorem, fortunam armati, XVI, 34.

Puella, ut virgo et nympha, quæ in flore ætatis est, etsi jam nupta, II, 59. *N.*; IX, 74. *N.* — ocreas vendente, tu felix, VI, 258. — puellæ multa vivus dedit, II, 59. — minor censu quis gener placuit? III, 160. — Pierides, narrate: prosit mihi vos dixisse puellas, IV, 35. — quenam est hic culpa? VI, 494. — venatricis per calamos, XIII, 80. — visæ amore numquam flagrabat, cæcus, IV, 114. — probatæ plausu, XI, 164. — cultæ assedissee decet hos juvenes, XI, 200. — omnes hoc discunt ante alpha et beta, XIV, 209. — lenonum procul hinc, XIV, 45. — puella flava, cui det mandata, VI, 354. — puellam pravam extortamque Europen vocamus, VIII, 33. — fugientem sæpe amplexu rapui, IX, 74. — puellas nudas maribus ostendit Pyrrha, I, 84. — ad Circum prostare iussas vexit, III, 65. — suas jam dimittente lenone, VI, 127. — dum poscimus, IX, 128. — puellis domes ista, VI, 191. — formam optat auxia mater, X, 289. — Puellæ speratæ, pactæ, sponsæ, VI, 25. *N.*

Puellares capilli, XV, 137.

Puer Automedon lora tenebat, I, 61. — Iliacus nondum ad cyathos, XIII, 43. — incultus, XI, 146 sq. — ingenui vultus ingenuique pudoris, etc., XI, 154 sq. — tot millibus emptus, V, 61. — si Virgilio decasset sq., VII, 69. — nuncius appellat, IX, 64.

— dicat quem venisse, quot nuntiet horas, X, 216. — barbato cnicumque adsurrexerat, XIII, 56. — scribe, vigila, etc., XIV, 192. — intra quæ limina est, XIV, 45. — pueri secreta, VI, 404. — nec credunt, II, 152. — lenonum, III, 156. — nil faciunt, VI, 173. — exta interdum rimabitur, VI, 552. — Junonis avem laudant, VII, 32. — quot stabant, VII, 226. — adsint cum tabula, et ponatur calculus, IX, 41. — Braccatorum, VIII, 234. — qui, qualisque futura sit uxor, illis notum, X, 353. — ite, XII, 83. — o pueri, vivite contenti casulis et collibus istis, XIV, 180. — puero percussam mare, I, 54. — si contigit Etruscum aurum, V, 164. — quid conferre potest plus natura, etc., X, 302. — dictem coram aliis pultes, sed in aure placentas, XI, 59. — bimbri hoc monstrum comparo, XIII, 65. — maxima debetur reverentia: si quid Turpe paras, ne tu pueri contemneris annos, etc., XIV, 47 sq. — Puerum te putabas et tenerum, etc., IX, 46. — quum septimus annus transierit, cupiet lauto coenare paratu, XIV, 111 sq. — puerorum institutio quolibet tormento gravior, VII, 152 sq. — tot manus observare non est leve, VII, 240. — scapulis et pedibus quid dicam Aquilone Decembri, IX, 68. — pueris si mora longior Urbem indulsit, II, 168. — hoc prætulit patriæque, etc., VI, 111. — ut placeas et declamatio fias, X, 167. — formam optat mater, X, 289. — imponet vittas, XII, 117. — quæ monstrant ipsi traduntque parentes, XIV, 3. — salientibus vexare uterum, VI, 599. — repentibus assæ (al. poscentibus assæm) hoc monstrant vetulæ, XIV, 208. — meis aconita paravi, VI, 639. — veniam indulge, VIII, 167. — pueros tres in gremium patriæ fundat simul, V, 141. — inter hæc varie properantur, III, 264. —

omnes, ergastula tota poscit maritum, VI, 151. — odit, VI, 272. — empturus Medos, VII, 133. — raptos ad velaria laudare, IV, 122. — avaros prodicit lævo monitu, XIV, 228. — lautorum quanti doceat Pollio, VII, 177. — *Conf. Filius et Infans.*

Pueriles acies, XV, 59.

Puerpera vix ulla jacet aurato lecto, VI, 594. — Puerperæ foribus appensæ coronæ, IX, 85. *N.*

Pugillares testiculi, XI, 156.

Pugna fervet commissæ lagena, V, 29. — pugnam instaurare infestis sagittis, XV, 74. — omnem Titanida inter majores ponas, VIII, 132. — ad pugnam qui rhetorica descendit ab umbra, VII, 173. — pugnas Cilicis et ictus laudabat, IV, 121.

Pugnacis Auci census, V, 57.

Pugnatus lenta arena fori, XVI, 47. — pugnare cum Graccho jussus secutor, VIII, 201, 210. — pugnanti Gorgone Maura, XII, 4.

Pugnos oculorum sanguine plenos aspiceres, XV, 58. — qui vidit, audeat dicere, vidi, XVI, 30. — pugnis concisus, III, 300. — cedere pectus, XIII, 127.

Pulcher et acer, VII, 190. — pulchra Latona, X, 292. — et candida cervix præbenda gladio, X, 345. — pulchrum te putabas, IX, 47. — quidquid et conspicuum, IV, 54. — pulchro ordine rerum distinguitur dies, I, 127. — labori reddit sua dona, XVI, 57. — pulchris et latis de tot orbibus, I, 137. — pulchrior ille hoc, atque ille alto, X, 196. — pulcherrima dictu, XI, 56. — etiam præcipitare volens, XII, 38. — quæque corpora, XII, 116.

Pulchritudo obnoxia, X, 289 sqq.

Pullæ urbes, X, 284.

Pullati proceres, III, 213.

Pullet nummus, VI, 363.

Pullus hirundinis, X, 231. — pulli tremuli frons, VI, 616. — nos viles

nati infelicibus ovis, XIII, 142. — pullorum pectora risabitur haruspex, VI, 551. — pullos ciconia nutrit, XIV, 74.

Pulmentaria condit, VII, 185.

Pulmo arderet Falerno, IV, 138. — pulmonem agitare risa, X, 33. — pulmone columbæ tractato, VI, 549. — tenui rubetæ nunc res agitur, VI, 659.

Pulpita pascunt vatem, VII, 93. — longa figamus per angustos vicos, VI, 78. — ad peregrina cantu fœdo propositui, VIII, 225. — pone hinc, et inde finge gladios, VIII, 195. — nulla prætoris lauti æquare queas hæc voluptati, XIV, 257. — ad pulpita tandem redit notum exodium, III, 174.

Puls mea annus, XVI, 39. — pultes dictæ eorum aliis puero, XI, 58. — pultibus ollæ fumabant, XIV, 171.

Pulsas ubi tu, ego vapulo tantum, III, 289. — pulsare eam sextus et sexagesimus annus, VI, 193. — pulsare solæ nates, VI, 612. — togatus non audeat te, XVI, 8. — tintinnabula, VI, 442. — terram cuspede, II, 130. — pulsantis cymbala legatus fiet amioi, IX, 62. — pulsatur etiam, dissimulet, XVI, 9. — pulsatus rogat III, 300. — pulsandum caput præbebis, V, 171.

Pulvinar, VI, 132.

Pulvino de equestri, III, 154.

Pulvis in sequore primus equi bujus, VIII, 61. — in pulvere Cannarum victis consulibus, XI, 198. — tenui sulcos ducimus, VII, 48. — circi sublimis prætor, X, 37.

Pumice Catinensi lumbum attritus, VIII, 16. — levis inimicus res mortifera est, IX, 95.

Punica prælia passis, XIV, 161.

Punire quod liceat tunica molesta, VIII, 235. — cunctos nocentes, XIII, 101. — hæc volenti datur calceus, XVI, 13. — taurea crimen, VI, 492.

Pupilli prostantis spoliator, I, 47.

— vos moneo, VI, 629. — pupillum ad jura vocantem circumscriptorem dicere, XV, 135. — pupillos quot circumscripserit Hirrus, X, 223.

Puppis alternum latus evertentibus undis, XII, 31. — per puppem errat, VI, 102. — puppe trunca magister petit interiora, XII, 79. — Corycia semper moraris, XIV, 267.

Purpura major (al. majus) quid confert optandum? I, 106. — stilaria filo Tyrio spondet, VII, 134. — vendit canasidicum, VII, 135. — ardens quos vestit, XI, 155. — peregrina ignotaque nobis ad scelus atque nefas, quaecumque est, ducit, XIV, 188.

Purpureus scarra, IV, 31. — purpuream vestem fundite, XII, 39.

Purum argentum, IX, 141; X, 19.

Pusilli cauidici sanguine, X, 121.

— pusillos homines atque malos terra nunc educat, XV, 70. — pusillas ceræ, XIV, 29.

Pusio tecum dormit, VI, 34, 35.

Putas nonne melius illud? VI, 34. — si exspectanda præsidia, VII, 22. — secretum divitiis ullum esse, IX, 103. — quid sentire omnes? XIII, 5. — quæquirenda, XIV, 223. — captum te, V, 162. — putat se formosum, VI, 185. — nil turpe, VI, 457. — esse Deos, XIII, 91. — constare eadem materia, XIV, 17. — egregium artificem, XIV, 115. — facienda quædam, XV, 108. — putant hæc saxa Deorum et tela, XIII, 232. — nec distare humana carne suillam, XIV, 98. — nulla exempla beati pauperis esse, XIV, 121. — putat se nil tibi debere, III, 51. — summa bona, V, 2. — putas te pulchrum, IX, 47. — hæc tu secreta, X, 337. — putabat omnia tractanda inermi justitia, IV, 80. — putabant non turpe, VII, 5. — putavit populum Phæaca tam vacui capitis, XV, 23. — non turpe, VI, 390. —

longum tardumque, XV, 82. — cur putes hos evasisse? XIII, 193. — quid illum esse? III, 75. — quid fieri non posse? VI, 41. — quidnam suadendum? X, 330. — putet fas esse, I, 58. — numen esse, XIII, 36. — quis putet multa animalia generosa, nisi fortia? VIII, 57. — quales putemus epulas glutisse Endopoterem ipsum? IV, 28. — putares majora monstra, si, etc., II, 122. — nullum conferri posse putaret, XII, 21. — putaris quidquid melius leviusque, X, 344. — puta tu vera, II, 153. — hoc ipsum defecisse, V, 7.

Putere videntur, XI, 121.

Putens brevis nec recte movendus diffunditur in plantas, III, 226. — puteum servare jubet Cleanthas, II, 7.

Putri cum siluro, XIV, 132. — putres vomices, XIII, 95.

Pygargus et aper, XI, 138.

Pygismate; *vid.* Pytismate.

Pygmaeus bellator, XIII, 168 sq. — Pygmæa virgine brevior, VI, 506.

Pylades quis tam, molem aggeris ultra ut veniat, XVI, 26. — Pylades et Bathyllus pantomimi, VI, 63. *N.*

Pylus rex, X, 246 sqq.

Pyrenæum transilit, X, 151.

Pyreumate; *vid.* Pytismate.

Pyrrha maribus nudas ostendit puellas, I, 84. — a Pyrrha quamquam omnia syrmeta volvas, XV, 30.

Pyrrhus immanis, XIV, 162. — Pyrrho, regi Molosso, parere solebant elephantis, XII, 108.

Pyrum Signinum Syriumque adsunt, XI, 73.

Pythagoras, XV, 173.

Pythagoreis centum epulum dare, III, 229.

Pythia vates, XIII, 199 sq.

Pytismate lubricat orbem, XI, 173.

Pyxide condita, II, 141. — vel gladio parti nummi, XIII, 25.

Qua; *vid.* Qui et Quis.

Quadra aliena vivere, V, 2-

Quadrans tibi si nullus in umbra ostendatur, VII, 8. — quadrante lavari, VI, 447. — quadrantes centum lectica petit, I, 121.

Quadrjuges alti, VII, 126.

Quadringenta parant tabernæ quinque, I, 106. — sestertia dedit Gracchus dotem cornicini, II, 117. — tibi si quis deus aut similis diis donaret! V, 132. — fac tertia, XIV, 326. — quadringentis nummis condire gulosum fictile, XI, 19.

Quadrivio medio ceras implere, I, 64.

Quæ, Quæcumque, Quænam, Quæque; *vid.* Quis, Quicumque, Quidam, Quinam, Quisque.

Quæro an deceant, II, 76. — te in qua prosequa? III, 296. — quæris quid? nubit amicus, II, 134. — quid ultra, etc., V, 19. — quærit sibi materiam ducis indulgentia, VII, 21. — sibi alium asellum, IX, 92. — ab omni, quisquis adest, X, 253. — nemo, unde habeas, sed oportet habere, XIV, 207. — quærant per omnia gustus elementa, XI, 14. — eadem animalia sumptis pennis, XIV, 76. — quærebat, quæ numinis esset mens, XIII, 202. — quæras si nomina morborum, X, 219. — conjugium, XI, 29. — ne quæras scelere in tanto, XV, 89. — quærat qui te per compita, non deerit, IX, 112. — jampridem caput hoc ventosa cucurbita, XIV, 58. — quæramus panem aratro, XIV, 181. — quære legatum in magna popina, VIII, 172. — ocias Archigenem, XIV, 252. — quærendi decoris cura, VI, 501. — quæritur illi uxor, VI, 46. — aquarius, VI, 333. — quæsitus multum Hylas, I, 164. — quæsitum omni ex crimine lucrum, XIII, 25. — ad fontem, XIV, 104. — quæsitæ per humum saxa, XV, 63.

Quæso, dic mihi, VI, 393. — vivat, XII, 128.

Quæstio ultima fiet de moribus, III, 141. — ubi summa, VII, 156.

Qualis erat adulter, II, 29. — Erinyes, VII, 68. — facundia, mores ejus erant, IV, 82. — coena tamen, V, 24. — facies et quali digna tabella! X, 157. — rediit! X, 179, 185. — futura sit uxor, X, 353. — testudo nataret, XI, 94. — domus atque supellex, tales cibi, XI, 99. — quale facit, II, 57. — vinum bibebant, V, 36. — decus rerum, VI, 255. — qualem Cereris vult esse sacerdos, XV, 141. — Claudius edit, V, 147. — nequeo monstrare, VII, 56. — (vultus) habebat, IX, 3. — præstabat, IX, 13. — ipsa habuit faciem, X, 293. — minimum agit, XIII, 111. — quales (versus), I, 80. — extollit Fortuna, III, 39. — epulas ipsum glutisse potemus, IV, 28. — tales rugæ Quales, etc., X, 194. — fuerant in vitibus, servatæ uvæ, XI, 72. — et Turnus et Ajax, XV, 65. — esse decet, XI, 155. — poma qualia Phæacum autumnus habebat, V, 151. — demens Ægyptus portenta colat, XV, 1.

Qualemcumque potest facit indignatio versum, I, 80. — qualiacumque voles somnia, VI, 547. — unguenta, XV, 49.

Qualibet ex re, XIV, 205.

Quam timeo ne, etc., X, 84. — *Conf.* I, 7; III, 23; IV, 26; V, 57, 80; VII, 13; VIII, 53; IX, 38, 46, 73; XI, 3, 50; XVI, 5, 22, 33.

Quamquam, II, 4; IV, 79; VI, 88, 199; VII, 15; X, 34; XI, 205; XII, 25; XIII, 102, 241; XV, 160.

Quamvis natus ad Euphratem, I, 103. — metuam, V, 5. — *Conf.* III, 1, 61, 282; IV, 104; V, 15; VI, 93; IX, 35; XIII, 3, 13, 207; XVI, 56.

Quando uberior vitiorum copia? quando major avaritiæ patuit sinus?

I, 87. — artibus honestis nullus in Urbe locus, III, 21 sq. — in consilio est *Ædilibus pauper*? III, 162. — si, III, 173; V, 40; XII, 23. — ad te pervenit ille, quando adest, etc., V, 62. — omne peractum est, V, 93. — propinat Virro tibi? V, 127. — ad me venient Dii? XIII, 102. — ego figam aliquid, quo vita mihi sit tuta, IX, 139. — ego pauper ero, hæc sufficiunt, IX, 147. — licebit, XI, 182. — *Conf.* I, 88; VI, 267, 464, 566; VII, 146; XII, 55; XIII, 241; XV, 160, etc.

Quandoque fords aliquid audebis, II, 82. — præbebis caput pulsandum, V, 172. — si fecerit, etc. XIV, 51.

Quandoquidem inter nos sanctissima divitiarum majestas, I, 112. — data sunt, X, 146. — claudenda est, etc., XIII, 129.

Quantalibet gloria quid erit, si gloria tantum est? VII, 81.

Quanticumque domus, veniet, qui, etc., VII, 184.

Quantula nostra voluptas! VI, 254. — sint hominum corpuscula, mors sola fatetur, X, 173. — quantum in hoc, VI, 151.

Quantulacumque adeo est occasio, XIII, 183.

Quantumvis Euganea mollior agna, VIII, 15.

Quantus, homuncio, fieres ex nihilo, V, 133. — torrens, VI, 318. — ardor, VI, 317. — Virronis amicus, V, 134. — amor patriæ, XIV, 239. — quanta prælia, I, 91. — gula, I, 140. — præmia, VIII, 92, 118. — ira, I, 45. — umbra, IV, 6. — voce, XIII, 16. — sedeat poplitibus, VI, 262. — quantum erat donare, IX, 59. — distet, XI, 26. — addat sportula, I, 118. — accipiunt, III, 132. — jussit, VI, 37. — daret, VII, 104. — licet, VII, 124. — meruit, VII, 216. — *Leucade*, quantum Octavius, VIII,

242. — *Laufella* bibebat, IX, 117. — de legibus queratur, X, 251. — rapuit Nero, XII, 129. — *Gradivus* Homericus, XIII, 113. — pecunia crescit, XIV, 139. — populus Romanus arabat, XIV, 160. — tantum delinquere quantum permittas, XIV, 233. — dilexit Thebas, XIV, 239. — in quantum sitis poscit... quantum Epicure tibi sufficit... quantum Socratici ceperunt, XIV, 318, 319, 320. — quantum ipse notavi, XV, 45. — quisque sua nummorum servat in arca, tantum habet et fidei, III, 143. — vix redolent duo funera, IV, 109. — vis, stipulare, VII, 165. — quantum vendant, VIII, 192. — gaudia constant, VI 365. — subsellia, VII, 45. — doceat, VII, 176. — tenebras conducis, III, 225. — una venefica constat, VI, 626. — quanto sublimior, XI, 24. — *Conf.* III, 18, 249, 271; V, 67; VI, 262; VIII, 140; IX, 70; X, 14, 40; XIII, 32; XIV, 258, 312. — quantas jaculetur *Monychus* ornos, I, 11. — quantis porticibus, IV, 5. — malis longa senectus, X, 190.

Quare *Cæcennia* optima, VI, 136. — nec est, quare perdas, VI, 202. — altior hic cincinnus? VI, 492. — scire velim, quare, etc., IX, 1.

Quarta dies, IX, 17.

Quartanam jam sperantibus agris, IV, 57.

Quasi fortuita, XIII, 225. — ipse sedes suas incenderit, III, 222.

Quasillaria, VI, 476. *IV.*

Quassas galeam, II, 130. — quassatum calicem siccabis, V, 48.

Quatenus seu quatinus, XII, 102.

Quater egisti, VII, 122.

Quatit hostia funem, XII, 5. — quatiente animo flagellum, XIII, 195. — quatiere risu, XIII, 171.

Quatuor infantes ludebant casa, XIV, 168. — digitis a morte remotus, XII, 59. — nasorum calicem sicca-

bis, V, 47. — annis præcedere tam venerabile erat, XIII, 58.

Quatuordecim ordines equitum, III, 154, 155; XIV, 324 sq.

Queas æquare nulla theatra, etc., XIV, 257. — queat nec sufferre pondera gemmæ, I, 29. — nemo patriam monstrare parentis, VIII, 45. — qui ferre quoscumque labores, X, 359. — quis numerare? XVI, 1.

Quercus veteris fastidia, XIV, 184. — quercum Capitolinam sperare fidibus, VI, 387.

Querela simili plena fora, XIII, 135. — querelæ justæ causa defertur, XVI, 19. — querelas nostras fige intra te, IX, 94.

Queris nec patri, II, 131. — intercepta decem sestertia fraude, XIII, 71. — queritur, quod parcas, VI, 36. — querebar modo, vobis non eadem vina poni, V, 51. — queratur tantum de legibus ipse fatorum, X, 251. — querentes de seditione Gracchos quis ferat? II, 24.

Qui sis, XI, 33. — casus impulit hos? XV, 119. — tu gallinæ filius albæ? XIII, 141. — quo effigies tot bellatorum? VIII, 9. — *Conf.* VIII, 141, 143 sq.; XIV, 135; XV, 61. — Quem et quorum pro quam et quorum, XIV, 231, 241. *N.* — Quis pro queis scribendum, III, 31. *V. L.* — *Conf.* I, 37, 43, 59, 67, 111, 156, 158, 161; II, 3, 17, 19, 30, 84, 125, 152; III, 30, 52, 53; V, 41; VI, 12, 35; VIII, 189, 190; IX, 7, 121, 146; XII, 9; XIII, 16, 21; XIV, 7; XVI, 30. — quæ, I, 69, 140; II, 38; III, 45; VI, 73, etc. — quod, I, 35, 104, etc. — cuius, I, 131, 153, etc. — cui, I, 166; III, 49, etc. — quem, I, 20, 35, etc. — quam, XI, 87; XII, 27, etc. — quo, I, 25; II, 22, etc. — qua, I, 156; III, 90, etc. — quorum, I, 171; III, 14, etc. — quarum, VI, 51, 259, etc. — quibus, I, 119;

III, 66, etc. — quos, I, 38; II, 115, etc. — quas, I, 9, etc., etc.

Quia sunt tædia, XI, 207. — tu gallinæ filius albæ, XIII, 141.

Quicumque adspexit Deus, ridet et odit, XV, 71. — pectit, nemo cogetur, VII, 18. — quæcumque legerat, hæc eadem, etc., VII, 152. — est, purpura ducit ad scalus, XIV, 188. — altaria tangunt, XIII, 89. — pictura, VI, 341. — quodcumque liberet, I, 152. — est, VII, 217. — committitur, XIII, 1. — argenti superest, VI, 355. — volet, XIII, 92. — tradidit Moses, XIV, 102. — quemcumque parentem sic possem affari, XIV, 210. — quocumque in fornice nati, III, 156. — loco et recessu, III, 230. — in trivio, cuiusque est obvia, narrat, VI, 412. — alio de sanguine, VIII, 27. — barhato non surrexerat, XIII, 56. — venit de gramine, VIII, 60. — de libro voles proavum tibi sumito, VIII, 134. — in populo et sub axe, XIV, 42. — modo crescunt patrimonia, XIV, 117. — vocarit spes lucri, XIV, 277. — quoscumque labores ferre queat, X, 359. — quascumque pœnas debet iratis maritis, X, 312.

Quidam expavere frigus famemque, VI, 361. — non propter vitam faciunt patrimonia, etc., XII, 50. — sortiti metuentem sabbata patrem, XIV, 96. — labitur, XV, 77. — quædam parva quidem, sed non toleranda maritis, VI, 185. — de numero Lamiarum, VI, 385. — ex libris non intelligat, VI, 451. — cum prima resocentur crimina barba, VIII, 166. — sunt vitiorum elementa, XIV, 123. — pro vita facienda putat, non omnia, XV, 107. — cuiusdam, VI, 55; VIII, 31. — cuidam respondit, XIII, 199. — quemdam ex illis non tulit Laronia, II, 36. — præcipitat subjecta potentia magnæ invidiæ, X, 56. — quos-

dam moechos et mugilis intrat, X, 317. — facit, VI, 409. — quibusdam somnum rixa facit, III, 281. — bilem aut risum fortasse moverat, XV, 15.

Quidem, II, 11; VI, 153, 184; VIII, 148; XI, 7; XII, 26; XIII, 19; XV, 25.

Quiescit, noli vexare, I, 126. — quiescunt jam membra, XIII, 218.

Quia ipsa manubria oesca, XI, 133. — ducatur, mora nulla, XII, 112.

Quingenta his dedit, VI, 137.

Quinquatribus optat, X, 115.

Quinque tabernæ quadringenta parant, I, 105. — per autumnos octo fiunt mariti, VI, 230. — lagenæ, VII, 121. — sestertia numera omnibus in rebus, IX, 41. — diebus continuis hoc facere non possis, XI, 206.

Quintilianus ut ametur, an expectas? VI, 75. — orator maximus, felix et pulcher et acer et sapiens et nobilis, bene cantans et forte consul, VII, 189 sq. — Quintiliane, dic aliquem hic colorem, VI, 280.

Quintilla quod donet, VII, 75.

Quippe indignatur, V, 64. — aliter tunc vivebant, VI, 11. — hæc merces lautissima, VII, 175. — vincis, VIII, 54. — ille Deis auctoribus erat ultor, VIII, 216. — tenet, X, 41. — ferox vitulus, XII, 7. — rari boni, XIII, 26. — minuti est animi ultio, XIII, 189. — his crescunt patrimonia fabris, XIV, 116. — illa inventrix, etc., XV, 116.

Quirini in valle peragendum officium, etc., II, 133. — trabeam et diadema meruit, VIII, 259. — Quirine, rusticus tuus sumit trechedipna, III, 67. — Quirinos geminos sub rupe ostendere, XI, 105.

Quiritem ima plebe facundum invenies, VIII, 47. — Quirites, non possum ferre Græcam urbem, III, 60. — tennes agmine facto debuerant olim migrasse, III, 163. — da niveos ad

frena, X, 45. — domitos ad sua deduxit flagra (Cæsar), X, 109.

Quis urbis tam patiens? I, 30. — nescit, VI, 247; XVI, 1. — tam perditus? VIII, 211. — *Conf.* I, 94; II, 6, 8, 24, 25; III, 259; V, 158, 163; VI, 220, 342, 404, 405; VIII, 6; XI, 21, 38; XII, 28, 48; XV, 25, 26, 30. — qua indignatio ne desit, V, 120. — qua sulfura et præsidia, II, 157; VII, 22. — si qua est nobilis, XII, 118. — quid agant venti, I, 9. — expectant? II, 114. — queris? nubit amicus, II, 134. — fieri non posse putes, si, etc., VI, 41. — tibi cum vultu tali? IX, 3. — tale quid excusat, XV, 115. — quid sis, XI, 33. — agam, et quid, oro, dicam, IX, 67. — agas, quum, etc., III, 291; IV, 14. — facias, VIII, 179. — erit nisi ludus, VIII, 199. — refert? I, 154; IV, 5; X, 213; XI, 180. — superest, III, 259. — ultra, V, 18; VI, 191. — *Conf.* I, 45, 48, 52, 106, 119, 154, 170; II, 65, 153, 154, 155, 159, 166; III, 6, 41; V, 104, 114, 402, 403; VII, 199; VIII, 1, 90, 93; IX, 68; X, 4, 5, 108; XI, 2, 13, etc. — quidni cupias, X, 95. — quid quod et antiqua uxor de moribus illi quaeritur, VI, 45. — *Conf.* III, 86, 147; X, 208. — quid, si, etc., VIII, 183; X, 36. — qui pueri qualisque futura sit uxor, X, 353.

Quisnam delator? X, 69. — hominum, XIII, 243; XV, 103. — quænam est hic culpa puellæ? VI, 494. — quidnam censes? IV, 130. — suadendum esse putes, elige, X, 329.

Quisquam sic exhorruit, VIII, 196. — quid inveniet sublimis, VIII, 231. — Deorum vellet, X, 184. — non erit, XI, 148. — quidquam si credis Homero, X, 246. — quemquam occidere nolunt, X, 96. — nec amet, nec ametur ab nullo, XII, 130. — esse Deorum, XIII, 249.

Quisque accipiat, I, 41. — Deus,

XIII, 46. — quæque concumbat, VI, 406. — aptissima, X, 349. — pulcherrima, XII, 116, etc., etc.

Quisquis erit bonus, VI, 211. — primus fuit majorum tuorum, VIII, 274. — colit Minervam, X, 116. — adest socius, X, 254. — præcepit, XIV, 227. — quidquid agunt homines, I, 85. — conspicuum est, IV, 54. — Indi huc mittitis, VI, 466. — subiti et magni discriminis instat, VI, 520. — dixerit, VI, 553. — erit, VI, 598. — porrexerit, VI, 632. — dicitur, VI, 643. — reliquit Natta, VIII, 95. — scio, IX, 97. — petebas, IX, 114. — melius putaris, X, 344. — dolet, XI, 188. — frangitur, XI, 189. — habent, XIII, 83. — cogebat furor, XV, 99. — id est, VII, 162. — Græcia mendax audet in historia, X, 174, etc., etc.

Quivis: cuius rigidi censura carchinni facilis, X, 31. — quemvis hominem attulit, III, 75.

Quo effigies tot bellatorum, si, etc., VIII, 9. — *Conf.* VIII, 142; XIV, 135; XV, 61.

Quod (conjunctio), III, 2; V, 12; VI, 34, 36; X, 28; XIII, 2; XV, etc. 26, 58; II, 9; III, 38, 93, etc.

RAD

Rabidam facturus orexim, VI, 428. — rabida tigris, XV, 163.

Rabie jecur incendente, VI, 648. — ventorum cadat, XIII, 225. — sævit vulgus, XV, 126.

Radere guttur jam coeperat, VI, 105. — femur inaurati Herculis, XIII, 151. — tubera, V, 116; XIV, 7. — raso vertice caput pulsandum præbebis, V, 171. — vertice gaudent garula securi narrare pericula nautæ, XII, 81. — rasa galbana, II, 97.

Radiat Germanicus scripto auro, VI, 205. — radiant testudine tota densi sardonyches, VI, 381.

QUU

Quominus imposito clunem submittat asello, VI, 334.

Quondam hi cornicines, etc., III, 34. — sub regibus viderent uno contentam carcere Romam, III, 313. — socinctus papyro, IV, 24. — præstabat castas humilis fortuna Latinas, VI, 288. — terga suis moris erat festis servare diebus, XI, 83. — hoc indigenæ vivebant more, XIII, 38. — haud impunitum fore respondit Pythia vates, XIII, 200.

Quoniam corpit Græcorum mentio, III, 114. — Delphis oracula cessant, VI, 555. — dociles imitandis turpibus omnes sumus, XIV, 40.

Quot, III, 141, 274; IV, 7; VI, 406; VII, 226, 235, 236; X, 147, 216, 220, 221, 222, 223, 224, 225; XIII, 26; XIV, 151.

Quota portio, III, 61. — pars scelerum hæc, XIII, 157.

Quoties infremuit, I, 165. — voluit Fortuna jocari, III, 40. — *Conf.* II, 2, 156; III, 270, 306, 318; V, 28, 145; VI, 67, 180, 194, 535, 647; VII, 179; IX, 51, 111; X, 29; XIV, 21.

Quum (conjunctio), I, 17, 22, 24,

RAP

Radios solis jurat, XIII, 78.

Ramex: cum ramice jacet exiguus nervus, X, 205.

Ramnenses: vid. Remenses.

Ramus olivæ Pisææ esuriens, XIII, 99. — ramos adhuc virides in limine linquit, VI, 228. — longos erexit janua, XII, 91.

Ranarum viscera inspicere, III, 44. — ranæ in gurgite (Stygio) nigre, II, 150.

Rancidius quid, VI, 185.

Rancidula opsonia, XI, 135.

Rapit vicinos humiles, VI, 414. — testiculos Heliodorus, VI, 373. —

præcipitem ambitio atque libido, VIII, 135. — rapui sæpe amplexu fugientem puellam, IX, 75. — rapuit non prætextatum Nero loripedem, X, 308. — quantum Nero, XII, 129. — rapiat cornatio argentem solem, VII, 183. — rapiens cuncta ignis, XIV, 245. — rapturus de nobilitate, quod superest, I, 34. — raptura nummos Calpurnio, VIII, 130. — rapitur extinguendus, X, 332. — carpento, VIII, 147. — te contempto metisque relictis, XIV, 232. — raptus per aera Pygmaeus, XIII, 169. — rapta abolla properabat, IV, 76. — testa secuit genitalia, VI, 514. — raptum Achillem luget Peleus, X, 256. — ignem de summa cæli parte donavit terris Prometheus, XV, 85. — rapti ad velaria pueri, IV, 122. — rapienda turbæ sportula, I, 96. — occasio, XV, 39.

Raptore relicto, VII, 168.

Rarus sermo illis, II, 14. — civis, VIII, 27. — ferme sensus communis in illa fortuna, VIII, 73. — venit in cornacula miles, X, 18. — rara avis in terris mulier casta, VI, 165. — in temni sacundia panno, VII, 145. — iugo victoria sedit, VIII, 63. — crate pendencia terga suis, XI, 82. — non videmus, quæ pateris, XIII, 8. — merces, quæ cognitione tribuni non egeat, VII, 228. — est concordia formæ atque pudicitie, X, 297. — rarum ac memorabile magni gutturis exemplum, II, 113. — quamvis, tamen imputat, V, 15. — vari summique boni huius nulla voluptas, VI, 179. — quippe boni, XII, 26. — raræ sine Mentore menæ, VIII, 104. — rarior albo corvo, VII, 202. — rarior usus commendat voluptates, XI, 208.

Rastra assueti coquere, XV, 166.

Rate mors naufragus, XIV, 301. — rates mille, XII, 122.

Ratio est ulterior, IV, 20. — una potens, XIV, 39. — pericli si justa

est et honesta, VI, 95. — studiorum et spes in Cesare tantum, VII, 1. — rationem si admittitis, I, 21. — ratione loquendi et lege servata, VI, 453. — quid timemus aut cupimus? X, 4. — pro ratione sit voluntas, VI, 223. — rationibus quantum addat sportula, I, 118. — gravis est, VI, 511.

Raucus defert in balnea testiculos, XI, 156. — rauca cohors (Gallorum), VI, 515. — rauco circo, VIII, 59. — rauci Codri vexatus Theseide, I, 2.

Ravola deprensus tristis, IX, 4.

Recedit latus clivo pendente, VI, 650. — recessit nondum satiata, VI, 130. — ad Superos Astræa, VI, 19. — recedas tacitus, III, 297.

Recens linum, III, 151. — recentis odoris mala, XI, 74. — recentem prædam servabat hyems, IV, 58. — recenti historia res memoranda, II, 102. — cælo vivere, VI, 11. — luto spargat jumenta, VII, 180. — de scelerare, XIII, 5. — recentes rumores, VI, 408.

Recepit ruborem, XIII, 241.

Recessu quocumque, III, 230.

Rechedipna, III, 67. *P. L.*

Recidit illuc, ut, etc., XII, 54.

Recidivus nummus velut exhanata pullulet arca, VI, 363.

Recitat folium Sibyllæ, VIII, 126. — togatas et elegos, I, 3. — si recites dulcedine famæ succensus, VII, 40. — recitantes Augusto mense poetæ, III, 9.

Recitationes poetarum, etc., I, 1 seq., 12 seq.; III, 9; VII, 40.

Recondita aula, VI, 67.

Recte vivendum, IX, 118.

Rectoris cani prudentia, XII, 33. — rectorem si te accipiat provincia, VIII, 88. — rectore nullo mundum moveri credant, XIII, 87.

Rectus derideat loripedem, II, 23. — rectum si minxit amicus, XII, 107. — prima docet sapientia, XIII, 189. —

funem descendere, XIV, 266. — recta senectus, III, 26. — facie loqui præsente marito cum ducibus, VI, 401. — recto cantaverat ere, II, 118. — vertice portat, III, 252. — vultu hoc optas, X, 189. — recti capilli, XI, 149.

Recubans sub eodem marmore Chiron, III, 205. — recubante juxta marito spectent, XI, 201.

Recumbit tibi juncta, VI, 448. — quod recumbas se stante indignatur, V, 65. — recumbat nemo prope, IX, 206. — toro fultus, III, 82.

Recurrit natura ad mores damnatos, XIII, 239.

Reddit nummos, XVI, 40. — pulchro labori sua dona, XVI, 57. — reddunt ubi ova columbæ, III, 202. — reddet Roma te Aquino, III, 319. — depositum, XIII, 15, 204. — follem, XIII, 61. — reddere tunicam servo, I, 93.

Redemi hoc ego vix tota nocte, IX, 76. — redemptum a vitiis nulla virtute, IV, 2. — redimere seu conducere, ac contr. locare, III, 31 sq. *N.*

Redemptores, conductores, mancipes, III, 31 sq. *N.*

Redeo; redit quoties natalis, IX, 51. — ad pulpita exodium, III, 174. — vinum, VI, 429. — spes vitæ cum sole, XII, 70. — qualis rediit, X, 179, 185. — redeant ut veteres, VII, 139. — redeuntibus a scrobe vel sulco, XIV, 170.

Redimicula longa sumunt frontibus, II, 84.

Reditum (ob) amici, feriendus taurus, altaria ponenda, XII, 15, 94.

Redivivus nummus, VI, 363. *V. L.*

Redolent funera, IV, 199.

Refert quid, ignoret an non, I, 154. — *Conf.* IV, 5; VIII, 193; X, 213; XI, 180. — non minimo sane discrimine, V, 123. — quid sportula, I, 118. — hoc tantum, quod illa tenebat, VI, 657. — ergo, quis hæc

eadem parat, XI, 21. — refertis calathis peracia vellera, II, 54. — referunt Artaxata mores prætextatos, II, 170. — referebant navibus apollia, VIII, 106. — referam quid, quanta ardeat, etc., I, 45. — miranda, XV, 28. — referre hoc videtur ipsius ducis, ut, etc., XVI, 58. — referens multum de Mæcenate, I, 66. — lignonem a monte, XI, 89. — multicia regis, XI, 186. — referri in acta cupiant, II, 136. — relatum a fonte Hammonis, VI, 554.

Refici tuo Aquino, III, 319.

Regia verba lanistæ, XI, 8.

Regimen census, XVI, 54.

Regina (Deorum), XII, 3.

Regna hæc mox relinquit (uxor), VI, 224. — servis fata dabunt, VII, 201. — subterranea esse nec pueri credunt, II, 149. — Persica non sufficient animo, XIV, 328.

Regnat ubi Protopogenes, III, 119. — uxor, VI, 149.

Regula verborum, VII, 230.

Regulus delator, I, 33, 67.

Regunt fata homines, IX, 32. — regens maria, terras, IV, 83.

Relegit transacta, VI, 483.

Religionis contemptus, XIII, 34.

Relinquit hæc regna, VI, 224. — longe Italiam, XII, 77. — post terga annos sexaginta, XIII, 16. — ludos Paridemque, VI, 87. — quidquid tibi Natta, eripit Pansa, VIII, 95. — aula Cybeles, XIV, 263. — scutum gladiumque, VIII, 123. — relicta conjugæ, V, 76. — Amydone, III, 69. — Salamine, X, 179. — æde, VII, 37. — longe Calpe, XIV, 279. — pars, XIV, 93. — modo sub lodice (verba), VI, 195. — relictus oculus medico nil promittente, XVI, 12. — relicto cophino scenoque, VI, 542. — caupone, VI, 591. — raptore, VII, 168. — relictis crucibus, XIV, 77. — metis rapitur, XIV, 232.

REQ

Reliquos ducunt vestigia, XIV, 36. — reliquis Virronibus, V, 149. — cervicibus fratrum, X, 260.

Remenses Romani a Remo dicti, ut Rhamnes seu Ramnenses a Romulo, et Titi seu Titienses a Tito Tatío, X, 73. *N.*

Rami turba, X, 73.

Remige cum nudo agerent iniquiores, IV, 49. — surdo Siculos cantus effugit, IX, 150. — remigibus cum porcis grunnisse crediderim Elpenora, XV, 22.

Remis brevibus pictæ incumbere testæ, XV, 128.

Remordent castigata, II, 35.

Remotus a morte quatuor digitis, XII, 58. — remota erroris nebula, bona dignoscere vera, X, 3. — remotior non ulli mensa, VIII, 178.

Renato nondum omni dente, quum septimus annus transierit, XIV, 11.

Renovata clade, X, 243.

Reor te exsultare, XV, 87.

Repente nemo fuit turpissimus, II, 93. — unde tot rugæ? IX, 8.

Repentibus pueris monstrant vetulae aase, XIV, 208.

Reperta pocula, XI, 101.

Repeto ut, solebas, etc., IX, 22. — repetit vestigia sprete lecti, VI, 226. — artem volvitque, VI, 452. — inde domum, XII, 87. — longe nomen, VIII, 272. — repetatur fabula a deverticulo, XV, 72. — repetitus clamor ab antro, VI, 328. — repetita crambe occidit magistros, VII, 154.

Reponit meliora ac plura, III, 220. — tectoria prima, VI, 467. — nunquamne reponam? I, 1.

Reportandæ cathedræ, VII, 47.

Repugnet nemo, VI, 627.

Repulsa hæc erubuit, X, 326.

Reputant non unquam, quanti sibi gaudia constant, VI, 365.

Requiem sperare, VI, 106. — gratam dona tibi, XI, 182.

RES

611

Requiris unde hæc monstra? VI, 286.

Res memoranda novis annalibus, II, 102. — angusta domi, III, 165; VI, 357. — cujus non sufficit legi, III, 155. — amplior quibus est, VI, 629. — ampla domi, XII, 10. — hodie minor est, heri quam fuit, III, 23. — vera agitur, IV, 35. — fisci est, IV, 55. — digna titulo sepulcri, VI, 230. — diversas, XV, 94. — adteritur longo suffamine litis, XVI, 50. — nunc agitur tenui pulmone rubetæ, VI, 659. — nulla minoris constabit patri, quam filius, VII, 187. — nota urbi et populo, X, 340. — mortifera est inimicus punice levis, IX, 95. — haud mira, citharædo Principe, mimus nobilis, VIII, 198. — rei ambigæ incertæque testis, VIII, 81. — rem dissimilem facit causa, VIII, 215. — imminuit, XIV, 92. — agit ferro subitus grassator, III, 305. — pateris modicam, XIII, 143. — re vel vita et moribus præstem pulcherrima dicta, XI, 57. — ex re qualibet lucri bonus est odor, XIV, 204. — rerum ordine pulchro dies distinguitur, I, 127. — quale decus, si conjugis auctio fiat, VI, 255. — magna obli-vio, VI, 613. — tuarum præsidia aliunde spectanda, VII, 22. — ingens numerus sic jubet, VII, 102. — summa pericula excipit, VIII, 249. — tot usu proficit nihil, XIII, 18. — suarum tutela certa magis, quam, etc., XIV, 112. — magna fastigia, III, 39. — utilium pars maxima jactatur, XII, 52. — res duas tantum anxius optat, panem et Circenses, X, 80. — humanas miscuit, X, 163. — exiguas despicit conviva, XI, 130. — tot impositas capiti vix feret, III, 251. — suas servare non potuit Mars, XIV, 261. — rebus et honestis imponit finem sapiens, VI, 444. — lætis par mensura malorum, X, 98. — in summis minimisque spectanda mensura sui, XI,

35. — mersis in ventrem, XI, 40. —
 Latius curam præstare, XI, 115. —
 bellorum et pacis agendis utilis, XIV,
 72. — gestis æquanda pericula, XIV,
 314. — nostris quid utile sit, X, 348.
 — salutem præferre quis audet? XII,
 49. — quas turpiter audent, fortem
 animum præstant, VI, 97. — in om-
 nibus numera sestertia quinque, IX,
 42. — nitidis maculam hæsuram fi-
 gentia sunt plurima, XIV, 2.

Rescribat licet atque coram innuat,
 etc., VI, 141. — rescribere nil rude
 nec simplex, VI, 234.

Resecentur crimina, VIII, 166.

Residens in codice pellex, II, 57.

Resinata juvenus, VIII, 114.

Resonant Memnone chordæ, XV, 5.

Respectus majorum nil ibi, VIII, 64.

Respiciat hæc primum, an, VII,
 141. — ut te clauso Veiento labello,
 III, 185. — respice pericula, III, 268.

— primum et scrutare viros, II, 44. —
 Gætulum Ganymedem, quum sities,
 V, 60. — rivales Divorum, VI, 115.
 — quid moneant leges, VIII, 91. —
 respicere tristes Camenas, VII, 3. —
 ad spatia ultima vitæ, X, 275.

Respiret ter decies, XIV, 28.

Respondes nil mihi, III, 295. —
 his, Jane pater, VI, 394. — respondit
 Pythia vates Spartano, XIII, 199.

Responsa dabunt, VI, 585.

Restem sequuntur statuae, X, 58.
 — reste nec movendus puteus, III,
 226. — illa cavet brumam famemque,
 XIV, 274. — restibus tot salvis ferre
 potes dominam? VI, 30.

Resupina jacens, VI, 126.

Resupinat aviam amici, III, 112.
 — resupinati Gallitympana, VIII, 176.
 Retegantur tibi scrinia, VI, 278.

Retia nisis ejus munere, II, 148.
 — pendentia dextra librata nequid-
 quam effudit, VIII, 204. — retibus
 assiduus penitus scrutante macello pro-
 xima, V, 95.

Retiariorum habitus et arma, II,
 144 sq.; VIII, 193-210.

Reticulum auratum implet comis,
 II, 96. — cum reticulis et pane,
 XII, 60.

Retinere maritos partu, II, 138. —
 depositum, XIII, 201.

Reus offensæ, IV, 105. — rea si
 non est, accusat Manilia, VI, 243. —
 — rei equalor, XV, 135.

Reverenda facies obœceno minori,
 VI, 513.

Reverentia maxima debetur puero,
 XIV, 47. — mensæ hic nulla, aut pu-
 dor verbis, II, 110. — salva sit arto-
 ptæ, V, 72. — legum, XIV, 177. —
 senioribus debetur, XIII, 54.

Reverti paucis cum dentibus, III,
 301. — ad dominum veterem, IV, 52.
 — uxor nocte solet, XI, 184. — teneo
 folle inde domum possis, XIV, 281.
 — reversas luce, VI, 312. — reversi
 inde, III, 37.

Revocabat leges, II, 30. — revoces
 si quem, subsistere nescit, XIV, 231.
 — revocante lacernas humero, I, 27. —
 revocata numeris Thrasylli, VI, 576.

Revolvas longe nomen, VIII, 272.
 Rex horum vorabit optima, I, 136.
 — Pylus, X, 246. — hunc imputat
 cibum, V, 14. — domini si vis fieri,
 V, 137. — et pater sorbere ante cibum
 debet medicamen, XIV, 255. — regis
 conviva, V, 161. — ter victi medica-
 mina Pontica, VI, 661. — superbi
 ager, VI, 525. — ad prætoria sedit
 mirandus cliens, X, 161. — regi ut
 dicat, bibe, V, 130. — barbato impo-
 nere facile est, IV, 103. — Armenio
 Parthoque instantem cometen prima
 videt, VI, 407. — Molosso parere,
 XII, 108. — regem aliquem capies,
 IV, 126. — Ponti transeo, X, 273.
 — salutatur dominumque hospitis af-
 fectu, VIII, 161. — rege ab antiquo
 positæ coronæ, XIII, 149. — Saturno
 credo pudicitiam in terris moratam,

VI, 1. — reges ubi observant festa sabbata mero pede, VI, 159. — pauci ad generum Cereris sine cædē et vulnere descendunt, X, 113. — vocantur patroni, I, 136. *N.* — regum ossa vides vacuis exsucta medullis, VIII, 90. — ultimus ille bonorum, VIII, 260. — Romanorum omnia frivola, V, 58. — insignia, trabea, diadema et fasces, VIII, 259. — nemo dabit, quanti subsellia constant, VII, 45. — sine regibus infernis hilares umbræ, XIII, 52. — sub regibus viderunt uno contentam carcere Romam, III, 313.

Rhadamanthus, XIII, 197.

Rhamnes; *vid.* Remenses.

Rheda una componitur tota domus, III, 10. — rhedæ devexæ jactare basia, IV, 118. — rhedarum transitus, III, 236.

Rheno atque Istro præstare Neronem securum, VIII, 170.

Rhetor dicturus ad aram Lugdunensem, I, 44. — geometres, pictor, etc., III, 76. — de consule, et de rhetore consul fies, si Fortuna volet, VII, 197, 198. — rhetoris æra minus est, VII, 217. — ad rhetora misit filium, X, 132. — de rhetore conducendo loquitur jam Thule, XV, 112. — rhetores vincuntur, VI, 438. — Rhetorum declamationes, sussoriæ et controversiæ, I, 16; VII, 151. *N.*

Rhetorica ab umbra descendit ad pugnam, VII, 173.

Rhinocerote cum magno, VII, 130.

Rhodios imbelles despicias unctamque Corinthon, VIII, 113.

Rhodopes uda terit inguina barba, IX, 4.

Rhodos et Miletos hinc fluxit ad istos colles, VI, 296.

Rhombus cibus exquisitor, IV, 66. — nil sapit, XI, 121. — rhombi Adriaci spatium admirabile, IV, 39. — patriam et annum memorare, IV, 129. — rhombum nemo magis stu-

puit, IV, 119. — in tua sæcula servatum consume, IV, 68.

Rictum diducere, X, 230. — rictu canino latravit, X, 272.

Ridet illic nemo, ubi tota cohors est pede non altior uno, XIII, 172. — et odit Deus, XV, 71. — simpvium Numæ, VI, 343. — alapas Mamercorum, VIII, 191. — alter de sapientibus semper, X, 29. — curas et gaudia vulgi, X, 51. — rides? majore cachinno concutitur, III, 100. — ride, positus scaphium quum sumitur armis, VI, 264. — ridens (Fortuna) suos producit alumnos, VI, 609. — ridente medico cæduntur tumidæ mariscæ, II, 13. — ridenda poemata, X, 124. — facies multo pane tumet, VI, 461.

Ridiculum pudorem ex urbe effugientem pauci morantur, XI, 55. — ridiculos homines facit paupertas, III, 153.

Rigidi cachinni censura facilis cuivis, X, 31. — Censoris mores severos timere, XI, 91. *F. L.* — rigidæ vulvæ tentigine ardens, VI, 129.

Rimæ veteris hiatus, III, 195. — rima tenui distantia, III, 97. — rimas tegant vela, IX, 105.

Rimatur haruspex pectora pullorum et exta catelli, VI, 551.

Rimosa et curta vasa fenestris cadunt, III, 270.

Ripa nutritus in illa, III, 117. — in ripa dum jacet, X, 86. — jam sedet (Stygis), III, 265. — riparum vernula, V, 104.

Risus materiam invenit, X, 47. — risum movet, VI, 71. — moveat vulgo tua simplicitas, XIII, 35. — cui non eliceret cauda magistri? VII, 212. — aut bilem fortasse quibusdam moverat, XV, 15. — risu quatiare, XIII, 171. — perpetuo pulmonem agitare, X, 33.

Rite peracto sacro, XII, 86

Ritu antiquo decies centena dabuntur, X, 335.—ritus veteres, VI, 335.

Rivalis heres non unus tibi dictabitur, VI, 218.—rivalet Divorum, VI, 115.—rivalibus victis, XII, 126.

Rivi (vini Falerni) properant marmoribus, VI, 430.

Rixa quibusdam somnum facit, III, 262.—si rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum, III, 289.—rixæ miseræ procemia, III, 288.—turba, XV, 52.

Rixantis turbæ millia, XV, 61.

Robiginis adorandæ pocula tollunt, XIII, 148.

Robore rupto nati, VI, 12.—robora mala ficus, X, 145.—vexat cornu nascenti, XII, 9.

Robustior hic illo, X, 197.

Rodit in aggere malum, V, 153.—rodebant carmina mures, III, 207.

Rogat pulsatus, III, 300.—naufragus assem, XIV, 302.—Janum Vestamque farre et vino, VI, 386.—sæpe, IX, 73.—illos, IX, 114.—roganti vati crebrum poppysma, VI, 584.—frustra vel frusta, III, 210.—rogatur quum pro me Fortuna, IX, 148.—rogatus dicat, VII, 232.—rogatum assem afferre, V, 144.

Rogus adspiciendus conjugis, X, 241.—rogi igne minor, XV, 140.—

Roma jam habeat pudorem, II, 39.—te reddet Aquino, III, 319.—quum serviret calvo Neroni, IV, 38.—parentem, Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit, VIII, 243.—quid beatius illo cive tulisset, si, etc., X, 279.—prodiga non servat finem impensæ, VII, 138.—Romæ omnia cum pretio, III, 183.—quid faciam, III, 41.—da testem sanctum, III, 137.—in urbe populi victoris quæ fiunt, non faciunt quos vicimus, II, 162, 163.—frequentissima incendia, lapsus tectorum, etc., III, 6 sq.—durius conatus illis (pauperibus), III,

165.—cum Bocchare nemo lavatur, V, 90.—conducere furnos jam celebres poetæ tentarent, VII, 4.—modo municipalis Eques, VIII, 237.—conducta pecunia coram dominis consumitur, XI, 46.—Romam advectus, III, 83.—uno carcere contentam felicitia secula viderunt, III, 314.—fortunatam natam me consule! X, 122.—totam capit circus, XI, 195.

Romanus Graiusque endoperator, X, 138.—populus quantum sub Tatio arabat, XIV, 160.—Romana paupertas ex quo periit, nullum crimen abest, VI, 295.—Romano non cuiquam est locus hic, ubi regnat Protagenes, III, 119.—Romanorum priscorum frugalitas, XI, 77-119.—posteriorum luxus, XI, 120 sqq.—regum omnia frivola, V, 58.—Romanas Athenas Graiasque jam totus orbis terrarum habet, XV, 110 sq.—leges soliti contemnere Judei, XIV, 100.

Romulea simulacra feræ, XI, 104.

Rosæ putere videntur divitiibus, XI, 122.—rosas alias tractare si vis, XIV, 254.

Roscii Othonis lex theatralis, III, 155; XIV, 323 sq.

Rostra non unquam maduerunt sanguine pusilli causidici, X, 121.

Rota nec Furie nec saxum, XIII, 51.—rotam properate atque argillam, IV, 134.—stringit multo sufflamine, VIII, 148.—rotas bigarum impacta securis cædit, X, 59.—rotis suppositum mare, X, 176.

Rotant crinem ululantque Priapi Mænades, VI, 316.—rotato sermone curvum torqueat entymema, VI, 449.

Rubelli Plautæ (al. Plance) tumes alto Drusorum stemmate, etc., VIII, 39.

Ruber; rubra mappa deterges vulnera, V, 27.—rubras leges majorum perlege, IV, 192.

Rubet auditor, cui frigida mens est criminibus, I, 166.—ille flagellis,

hic scutica, VI, 479. — rubentem adhuc a matre excipere, VII, 196. — rubenti aræ putat esse numen, XIII, 37.

Rubetæ tenui pulmone nunc res agitur, VI, 659. — rubetam miscet porrectura viro Calenum, I, 70.

Rubicundula illa venit, VI, 425.

Rubiginis adorandæ pocula, XIII, 148. *V. L.*

Ruborem ejectum semel adtrita de fronte quando recepit? XIII, 242.

Rubrenus non minor antiquo Lapæ cothurno, VII, 72.

Rubrius offensæ veteris reus atque taceudæ, IV, 105.

Ructavit si bene, III, 107. — scurra palatii tot sestertia, partem exiguam cœnæ, IV, 31. — ructante glandem marito, VI, 10.

Rudem sibi ipse dabit, VII, 171. — rude accepta, VI, 113.

Rudentes duos tractare, VI, 102.

Rudis omni tempore, XI, 143. — tunc miles, XI, 100. — rude nil rescribere, VI, 234. — rudes propinquas instituit Locusta, I, 71.

Rufus, qui toties Ciceronem Allobroga dixit, VII, 213, 214.

Ruga densissima, XIII, 215. — rugam ac maculam nitidis figentia rebus, XIV, 2. — trahit si hæc summa extenditque labellum, XIV, 325. — rugæ tres subeunt, VI, 144. — unde tot? IX, 9. — rugas tales, quales in vetula scalpit jam mater simia bucca, X, 193. — rugis suspectis humida referens multicia, XI, 186.

Ruinæ impulsæ præceps immane, X, 107. — ruinam quis timet Præneste? III, 190. — ruina pendente dormire, III, 196. — jam perlucente casurus, XI, 13.

Ruit ante aram, vetulus ut bos, X, 268. — ruebant cuncta fracta compage, VI, 618. — tecta, VIII, 77. — Capito et Numitor fulmine, VIII, 93.

Ruma seu rumis et rumen pro mamma, X, 105.

Rumores recentes excipit ad portas, quosdam facit, VI, 408. — rumoribus ulciscuntur baltea, IX, 111. —

Rumpere somnum, V, 19. — rumpit montem aceto, X, 152. — rumpe jecur tensum, VII, 117. — ruperat tabulas, IX, 75. — rumpuntur somni latratibus, VI, 416. — glacies solibus, IV, 42. — rupta pelle patet calceus, III, 150. — testa secuit genitalia, VI, 514. — rupto vitro, V, 48. — ovo XIV, 85. — robore nati, VI, 12. — ruptæ lectore columnæ, I, 13. — ruptis genis, XV, 57.

Rupem pati maris Ægæi scopulosque frequentes exsulibus magnis, XIII, 246. — pati rupe in angusta (al. augusta) Caprearum sedentis Principis tutor, X, 93. — sub rupe geminos Quirinos ostendere, XI, 105. — rupes Tauromenitanæ mullum misere, V, 93. — rupibus Æoliis vicinum Vulcani atrum, I, 8.

Rursum porrecta brachia, XII, 76.

Rursus tolluntur, VI, 155. — ad Æthiopum populos, X, 150.

Rus unum non sufficit, XIV, 141. — ruris alumni lascivi, XI, 98. — exigui farra, XIV, 155. — numina hoc laudant, XIV, 182. — aviti, XVI, 36. — rare paterno vivens, VI, 55. — rura devia, XIV, 75.

Russati Lacernæ, VII, 114.

Rusticus ille tuus, Quirine, III, 67. — infans, III, 176. — carcer, ergastula, XIV, 25. — infans legatus fiet amici, IX, 60. — rustica Thy-mele, VI, 66.

Rutila arena, XIV, 299.

Rutilæ gibbum accipere, X, 294.

Rutilus, eximie si cœnat, demens habetur, XI, 2, 5, 21. — sævire docet, qui gaudet plagarum strepitu, XIV, 18. — ferox, I, 162.

Rutulum seu Rutilum et Æneam

committere, I, 162. — qualis confundat Erinnyæ, VII, 68. — Rutulis montibus ignotum carmen, VI, 637. —

SAC

Sabbata festa mero pede observant reges, VI, 159. — metuens pater, XIV, 95.

Sabella mensa, III, 169.

Sabina omni bellum dirimente in-tactor, VI, 164. — bacca, III, 85.

Sabinas seu Sabinos veteres imita-ta, X, 299.

Sacci olentis mercator, XIV, 269.

Sacculus turget pleno ore, XIV, 138. — distat ab arca, XI, 27.

Sacello spondere pecudem, XIII, 232. — voveas exta, X, 354.

Sacer fons, III, 13. — honor, I, 110. — cercopithecus, XV, 4. — se-natus, XI, 29. — sacra senecta, XIII, 59. — imago tua et major humana, XIII, 221. — victima, XII, 113. — sacrum fulcrum, VI, 22. — deposi-tum, XIII, 15. — saxum, XVI, 38. — sacris diebus, VI, 536. — libellis, XIII, 19. — delubris, XIII, 107.

Sacerdos Cereris qualem vult esse, bonus et face dignus arcana, XV, 141. — magna arboris, VI, 544. — vittata, IV, 10.

Sacramentorum alia emolumenta, XVI, 36.

Sacraria lænæ Isiacæ, VI, 489.

Sacri nefandi Taurica inventrix, XV, 116. — sacro rite peracto, XII, 86. — sacra publica intacta ageren-tur, VI, 336. — nutantia loro arcano ferens, II, 125. — eadem colenti, XIV, 103. — sacrorum antistes, II, 113.

Sacrificantes dictata haruspicias ver-ba repetebant, VI, 391. *N.* 392.

Sacrilegii genera, XIII, 147 sq.

Sacrilegus Verres, VIII, 106. — minor exstat, qui radat femur inau-

arboribus bellua pascitur, XII, 105.

Rutupino fundo edita ostrea, vel ad Lucrinum saxum, IV, 141.

SÆV

rati Herculis, XIII, 150. — sacrilega fraude intercepta, XIII, 72.

Sæcula felicia, III, 313. — in tua servatum rhombum consume, IV, 68. — turpi luxu fregerunt divitiæ mol-les, VI, 299. — per tot mortem distulit, X, 248. — argentea primos vide-runt moechos, VI, 24. — pejora ferri temporibus, XIII, 28. — aurea, ar-gentea, ferrea, VI, 1-25. — novem mundi, XIII, 28. *N.*

Sæpe vocandus, IV, 1. — conjuge relicta, V, 76. — horridior marito, VI, 10. — gaudia votaue decepta, VI, 602. — emungeris, VI, 147. — rogaria, IX, 73. — rapui puellam, IX, 74. — elusus creditor, XI, 9. — sæpius exsul, VI, 557. — grassatur, XIV, 174.

Sævit gula, V, 94. — manus, XV, 54. — rabie vulgus, XV, 126. — sæ-vire docet Rutulus, XIV, 18. — fla-gellis in Corum atque Eorum, X, 180.

Sævitie tempora, IV, 151. — sæ-vitiam damnare, IV, 85.

Sævus exitus, X, 126. — sæva grando, V, 78. — tyrannis, VIII, 223. — Colchis, VI, 643. *P. L.* — arx tyranni, X, 307. — grus, XIII, 176. — cupido immodici census, XIV, 175. — Charybdi dignus, XV, 17. urbs, III, 8. — vincla, XIII, 186. — mors, IV, 95. — sævo codice dignus, X, 236. — sævos tyrannos perimit, VII, 151. — in ventres abeant tota novalia, XIV, 148. — labores credat, X, 361. — sævæ leges, VII, 229. — Alpes, X, 166. — sævis ursis inter se convenit, XV, 164. — sævior illo, IV, 109. — armis luxuria incubat,

VI, 292. — multo illis poena, XII, 196. — ara Mæotide Ægyptus, XV, 115. — sæviasima vipera, VI, 641. — mulier tunc est, quum stimulos odio pudor admoveat, X, 328.

Saga an nubat, VI, 591.

Saginis stomachum laxare, IV, 67.

Sagittæ (amoris) veniunt a dote, VI, 139. — diversæ (rhetorum) quæ veniant, VII, 156. — sagittas, Dea, depone, VI, 172. — sagittis infestis instaurare pugnam, XV, 74.

Saguntina lagena, V, 29.

Saguntus major clade, XV, 114.

Salamine relicta qualis rediit? (Xerxes), X, 179.

Salio tenui gloria quid erit? VII, 80.

Salibus natis intra pomceria vehemens, IX, 11.

Salicti humilis virgæ, XI, 67.

Salio; salit nil Arcadico juveni læva in parte mamillæ, VII, 160. — salientibus pueris vexare umerum, VI, 599.

Salios Pontifices transeo, VI, 604.

— Saliorum habitus, II, 125 sq.; VIII, 207 sq.

Salivam et longam manantia labra, VI, 623.

Saltantem spectes structorem, V, 121. — Saltante Bathyllo Ledam, VI, 63. — saltante libidine, VI, 318.

Saltatus virorum, XV, 49.

Saltem publica sacra his intacta malis utinam agerentur, VI, 335. — his nec spes, IX, 148.

Salto Nabathæo deposuit bellua dentes, XI, 126. — fœdo ad pulpita peregrina prostitui, VIII, 125. — in saltu venantur, XIV, 82. — saltus umbriferus pandit, X, 194. — tot habet Quintilianus, VII, 189.

Salutat dominum affectu hospitis, VIII, 161. — salutes ut aliquando Coscum, quid das? III, 184. — ne salutet collega prior Albinam et Modiam, III, 130. — salutari vis sicut Scjanus, X, 90. — salutato nido cre-

pitat Concordia, I, 116. Vid. *N. et F. L.* Salutatrix turba jam tota peregerit orbem, V, 21.

Salutem rebus præferre, XII, 49.

Salva socra, VI, 231. — frous, XI, 204. — sit artoptæ reverentia, V, 72. — salvis nummis quid infamia? I, 48. — tot restibus ferre potes dominam? VI, 30. — his collibus, IX, 131.

Salve, Gæulice, VIII, 26.

Samia arena, qua delectatur genitrix, XVI, 6. — testa, II, 116; VI, 514. *Not.*

Samo relicta, III, 70.

Samothracum aræ, III, 144.

Sanabile vulnus, XV, 34.

Sanctus haberi mereris, agnosco procerem, VIII, 24. — sancta si tibi cohors comitum, VIII, 127. — sancti parentis loco præceptorem esse voluere, VII, 209. — tam sanctum da testem, quam, etc., III, 137. — sanctum nihil est et ab inguine tutum, III, 109. — et egregium virum si cerno, XIII, 64. — sanctam domum ut filius adspiciat sine omni labe, XIV, 68. — sancti mores, X, 298. — o sanctas gentes, XV, 10. — sanctissimus interpres legum, IV, 79. — sanctissima inter nos divitiarum majestas, I, 112.

Sandapilarum fabri, VIII, 175.

Sane accipiat, I, 42. — æquans, XIV, 16. — refer, V, 123. — putabas, IX, 46. — id mitius, X, 183. — mirandum, XII, 124. — horrida Ægyptus, XV, 44. — quo tot millia, XV, 61.

Sanguis minimus febre calet sola, X, 217. — ostendens Clitumni pascua iret, XII, 13. — minimus invidiosa dabit solatia, XIII, 179. — sanguinis merces, I, 42. — tanti ultor, X, 165. — minus, quam lactis habet hædulus, XI, 68. — gutta non hæret in facie, XI, 54. — atque laboris ea merces, XIV, 164. — sanguine cum Equitum

mixti Patres, VI, 625. — fulget Iuli, VIII, 42. — in sociorum frangis virgas, VIII, 136. — conjugii se polluit, VIII, 219. — causicidi pusilli non unquam maduerunt rostra, X, 121. — ardens, XI, 6. — oculorum pleni pugni, XV, 58. — adhuc vivo terram subitura sacerdos, IV, 10. — longo censeri, VIII, 2. — de quocumque alio rarus civis, VIII, 27. — modesto fervens vultus, X, 301. — contingens cælum, XI, 62. — de sanguine aliquid gustat, XV, 92. — sine sanguine et cæde, X, 112.

Sanna qua sorbeat aora Maura, nunc dubita, VI, 306.

Sano; sanant veteres mortaria cæcos, VII, 170.

Santonico cucullo tempora adoperata, VIII, 145.

Senus eras certe, Postume, VI, 28. — sana paupertas, VII, 60. — mens in corpore sano, X, 356. — facit ingens scelus, VI, 652. — sano corpore advocat Archigenem, VI, 235.

Sapiens imponit finem et rebus honestia, VI, 444. — et nobilis, VII, 191. — de sapientibus alter ridebat semper, flebat contrarius auctor, etc., X, 28 sq.

Sapientia aliud nunquam dicit, nunquam aliud natura, XIV, 321. — victrix fortunæ, XIII, 20. — prima docens rectum, XIII, 189.

Sapit ille, qui te sic utitur, V, 170. — quid vulva popinæ, XI, 81. — nil rhombus, nil dama, XI, 121.

Sarcina belli civilis speculum, res memoranda, II, 103.

Sarcinulas collige, dicet libertus, et exi, VI, 146. — sarcinulis puellæ impar gener, III, 161.

Sarcio; sartæ scinduntur tunicæ, III, 254.

Sarcophago contentus, X, 172.

Sarcula et marra desint, III, 311. — et rastra coquere, XV, 166.

Sardanapali pluma, X, 362. *V. L.*

Sardoniche conducta agebat Paulus, VII, 144. — sardoniches densi radiant in testudine, VI, 382. — sardonichus (al. sardoniches) gemma princeps, XIII, 139.

Sarmata, nec Thrax, III, 79.

Sarmientus quæ non tulisset iniquas Cæsaris ad mensas, V, 3.

Sarraco veniente longa coruscat abies, III, 255. — sarraca frigida Bootæ, V, 23.

Sarrana aulae, X, 38.

Sarranus, VII, 80.

Sartago et patellæ, X, 64

Satelles dirus a ponte, IV, 116.

Satiata nondum viris, VI, 130.

Satira sumentem cothurnum, VI, 634. — satiram non scribere difficile est, I, 30. — scribente cinædo improbius, IV, 106. — satirarum adjutor ego veniam, III, 321.

Satis hæc ad juvenem, VIII, 71. — nemo credit tantum delinquere, XIV, 233. — qui est mensis panis, XIV, 182. — plus quam satis est, III, 181.

Satius hoc, quam si dicas, VII, 13. — quid? VIII, 196.

Satur est, quum dicit Horatius Enoc, VII, 61. — saturam serpentibus ibin pavet, XV, 3.

Saturnaliū tempore, genio indulgebatur, VII, 97. *N.*

Saturnus fugiens sumpsit agrestem posito diademate falcem, XIII, 40. — Saturni sidus triste, VI, 570. — Saturno rege moratam credo in terris pudicitiam, VI, 1.

Saturo; saturant urbem messorum, VII, 118. — saturabat glebula talis patrem turbamque casæ, XIV, 166.

Satyra; *vid.* Satira.

Saucius torques pocula, V, 27.

Saufeia, VI, 320. *V. L.*

Sauromatæ truces, XV, 125. — ultra Sauromatas fugere hinc libet, II, 1.

Saxum ad Lucrinum nata ostrea, IV, 141. — sacrum medio de limite effodit, XVI, 38. — nondum, nec Furiae, nec rotæ, XIII, 51. — saxa Ligustica, III, 257. — jugis abrupta, VI, 649. — mollia caluerunt anima, I, 83. — Deorum hæc et tela putant, XIII, 231. — non dabunt finem animæ, X, 164. — Cyaneas concurrentia, XV, 19. — quæsitæ inclinatis per hominum lacertis incipiunt torquere, XV, 63. — saxis cinerum custodibus hæsuri tituli, X, 144.

Scabie unius porci perit totus grex, II, 80. — mali frueris, quod in agere rodit, etc., V, 153. — vetusta levibus canibus nomen erit Pardus, etc., VIII, 34.

Scævo codice heredes vetat esse suos, X, 236. *V. L.*

Scalarum gloria, virides palmæ, VII, 118.

Scalpit rugas simia, X, 195. — qui caput uno digito, IX, 133.

Scantinia (lex) citari ante omnes debet, II, 44.

Scaphium sumitur positis armis, VI, 264.

Scapulis puerorum et pedibus quid dicam Decembri? IX, 68.

Scatinia lex; *vid. Scantinia*.

Scaurorum nomina falso corpore laturi, VI, 604. — Scauri et Fabricii, XI, 91. — Scauros fletos contemnunt vitia ultima, II, 35.

Scelerare fanum solebas, IX, 25.

Scelus quum admittunt, superest constantia, XIII, 237; X, 340. — ingens sana facit, VI, 651. — intra se tacitum qui cogitat ullum, facti crimen habet, XIII, 209. — a Pyrrha nullus apud tragicos populus facit, XV, 30. — vulgi referemus, XV, 29. — ad scelus atque nefas purpura ducit, XIV, 188. — sceleris magni labor nullus, XIV, 224. — pretium ille crucem tulit, hic diadema, XIII, 105.

— sceleri quorum nomen non invenit natura, XIII, 29. — poenam non invenies, XV, 129. — scelere de recenti, XIII, 6. — in tanto, XV, 89. scelerum hæc quota pars? XIII, 157. — causæ inde, XIV, 173.

Scenæ comparatur vita nostra, XIV, 262. *N.* — vacans urbs, VIII, 118. — in scena numquam cantavit Orestes, VIII, 220.

Sceptro eburno quæ surgit, X, 43.

Schanobates, III, 77.

Scilicet horreres, II, 122. — hoc fuerat, propter quod, etc., V, 76. — exspectas, VI, 239. — corruptus, VI, 541. — satira sumente cothurnum, VI, 635. — arguitur culpa docentis, VII, 159. — carebis morbis, XIV, 156. — amaro dicitur sensu, II, 104. *N.*; 122. *N.*

Scindens artem Theodori Pollio, VII, 177. — scinduntur tunicæ, III, 254. — scissa lacerna, III, 148. — palla, X, 262.

Scintillas (ignis cujus) ipse dedisti, XIV, 244.

Scio quidquid, tamquam prodiderim, IX, 97. — quid enim, VII, 158. — scire velim, IX, 1. — volunt omnes, mercedem solvere nemo, VII, 157. — volunt secreta domus, III, 113. — scis certe, IX, 73. — scit dare, VII, 43. — qui scit, quantum sublimior Atlas.... illum jure despiciam, XI, 24. — sciet ille ultimus dedecus domus, X, 342. — proximus ante diem caupo, IX, 108. — sciat si mortalis idem nemo, etc., XIII, 76. — omnes historias, VI, 450.

Scipiadæ ambo et Curius quid sentit? II, 154.

Scipio Nasica hospes numinis Idæi, III, 137.

Scobis semodio uno hæc emundat servulus unus, XIV, 67.

Scopulos diducit et montem rumpit aceto, X, 153. — frequentes ex-

sulibus magnis patietur, XIII, 246.—
scopulis Gyaræ clausus, X, 170.

Scorti vestiti facies, III, 135.

Scribo; scripsit non Troica Orestes,
VIII, 221. — scribet aut leget, III,
241. — scribe puer, perlege leges,
XIV, 192. — non scribere satiram
difficile est, I, 30. — scribendi sim-
plicitas priorum, I, 152.—cacoethes,
VII, 52. — scribente satiram cinædo
improbior, IV, 106.—scripturus leges
lanistæ, XI, 8. — scribitur quis pau-
per heres? III, 161. — scriberis he-
res, IX, 87. — scriptus et in tergo,
necdum finitus Orestes, I, 6.—scripto
auro radiat Germanicus, VI, 205. —
— scripta quæ et quas lecturæ tabel-
las, VI, 277.

Scrinia moschæ si tibi retegantur,
VI, 278.

Scriptores historiarum, VII, 99.

Scrobe redeuntibus cœna fumabat,
XIV, 170.

Scrofa candida, XII, 73. — alba
secundior Niobe, VI, 177.

Scrutare viros, II, 45.—scrutante
penitus macello, V, 95.

Scurra purpureus palati, IV, 31.—
fugitivus Catulli, XIII, 111.

Scutica hic rubet, VI, 480.

Scutulata cærulæ, II, 97.

Scutum relinques sociis, VIII, 123.
— scuto lacessit palum, VI, 248.

Scyllam citius crediderim, XV, 19.

Scythicæ volucres, XI, 139.

Se, I, 31, 62, 67; II, 100; III, 51,
152; IV, 70; V, 22, 65; VI, 32,
144, 178, 185, 244, 358, 383, 518,
530; VII, 242; VIII, 140, 207, 218;
X, 79, 137, 327; XI, 31; XII, 20,
34, 54; XIII, 2, 109; XIV, 6, 51,
79, 83, 302; XV, 59, 132, 164;
XVI, 27. — sui, III, 194; X, 192;
XI, 35. — secum, III, 64, 75; VI,
469; XIII, 91. — seque, VII, 34. —
sese, II, 165; III, 231; XII, 16. —
sibi, I, 140; IV, 22; V, 149; VI,

176, 339, 365, 457; VII, 21; IX,
92; X, 41, 350; XI, 130; XIII, 46,
241; XIV, 234, 313; XV, 142. —
sibique, X, 201, et alibi.

Σαυρόν γράδῃ, II, 27.

Secat ille verberibus, X, 316. —
— genitalia testa, VI, 514.—secatur
ideo pejor gallina, XI, 135. — quo
gestu secetur lepus et gallina, V,
124.—secans farra paucissima exigui
ruris, XIV, 155. — sectum vituli je-
cur, XIII, 117. — cadaver in frusta
plurima, XV, 78. — secto lacerto re-
quiem sperare, VI, 106.

Seceasus amœni litus, III, 5.

Secreto cœnavit, I, 95.

Secretus adulter, VI, 237. — se-
creti honesti particeps, III, 52. — se-
cretum mimum sibi parat, VI, 608.
— divitis ullum esse putas? IX, 102.
— commiserat, IX, 96. — secreta
hæc tu putabas, X, 337. — munera,
IX, 53. — tæda coluerunt Orgia, II,
91. — domus acire, III, 113. — cun-
cta animi effundunt sermone Græco,
VI, 190. — novercæ et pueri novit,
VI, 403.—Bonæ Dææ nota, VI, 314.
— palatia Matris adverte, IX, 23.—
murmura vulgi, X, 89.

Sectæ incumbere, XIV, 122.

Sectile porrum, III, 293.

Sectivi porri fila, XIV, 133.

Secula; *vid.* Sæcula.

Secundi galli cantus, IX, 107. —
secundæ venæ argentum, IX, 31. —
vitæ exemplum a cornice, X, 247. —
secundo sidere, XVI, 3. — secunda
lauro nobilis ornatur collega, VIII,
253. — facie, X, 63.

Secundi Carrinatis exitus, VII, 204.

Securis impacta cædit rotas biga-
rum, X, 59. — legum prima, VIII,
268. — secures sumendas in tempe-
state adspice, XII, 61.—hebotes lasso
liectore, VIII, 137.

Securus licet committas Æneam Ru-
tulumque, I, 162. — quod ames, VI,

62. — abi, XIV, 213. — *secura* Principis senectus, X, 75. — domus Interea patellas jam lavat, III, 261. — securum præstare Nerone valet hæc ætas, VIII, 171. — insistere Circo me jubeant, IX, 144. — securi nautæ, XII, 82. — securos dormire jubet pendente ruina, III, 196.

Secutor jussus pugnare cum Graccho, VIII, 210.

Sed, I, 40, 52, 90, 102, 105, 117, 139; II, 12, etc., etc.

Sedes prælatæ Lavino, XII, 71. — sedem figere Cumis, III, 2.

Sedet limine sportula, I, 96. — cœna ingens, II, 120. — in ripa (Stygis), III, 265. — Auster et se continet, V, 101. — populus et spectat, VIII, 190. — cliens mirandus ad prætoris regis, X, 161. — dudum illa parato flammeolo, X, 333. — Prætor similis triumpho, XI, 193. — sedebat in eorum facie pallor amicitie misere, IV, 74. — sedisti mediæ noctis ab hora, qua nemo faber sederet, VII, 223. — sedit jam, IV, 76. — rara jugo victoria, VIII, 63. — sedeat quanta poplitibus, VI, 263. — qua parte theatri, X, 213. — sedeant hic lenonum pueri, III, 155. — sedens feroci bellatore, VII, 127. — quæ legerat, hæc stans perferet, VII, 152. — sedentis in rupe Caprearum Principis tutor haberi, X, 93. — sedentes extrema in parte ordinis liberti, VII, 43.

Seditioni domestica tela torquere, XV, 64. — de seditione querentes Gracchos quis tulerit? II, 24.

Seges quæ inde, VII, 103. — vicina videtur major, XIV, 143.

Segmenta, II, 124.

Segmentatis cunis dormire, VI, 89.

Segnipedes trito trahunt epirrhedia collo, VIII, 67. *N. et P. L.*

Scio Titioque bonis, quod turpe, decebat Crispinum, IV, 13.

Sejanus ingens, X, 63. — ducitur unco spectandus, X, 66. — de Sejano secreta hæc murmura vulgi, X, 89. — visne salutari sicut Sejanus? X, 90. — Sejani potestas et pœna, X, 62, 107. — Sejanum diceret Augustum (populus), X, 76. — ignorasse fateris quid optandum foret, X, 104.

Seleucus citharædus, X, 211.

Sella post te, VII, 142. — alta Chionem deducere, III, 136. — sellam conducit, VI, 353. — vacuum et clausam pro conjuge ostendens, I, 124. — sellæ a lecticis diversæ, I, 64. *N.* — sellas donare curules, X, 91. — in sellis sedebant docentes, in lectulis sedentes scribebant, VII, 28. *P. L. et N.*

Semel atque iterum palpitat, III, 134. — adspecti litus dicebat echini, IV, 143. — totum expiet annum, I, 521. — ejectus adtrita de fronte rubor, XIII, 242.

Semestri auro vatium digitos circumligat, VII, 89.

Semesus lepor, V, 167.

Semianimus orbis, IV, 37.

Semiramis pharetrata in Assyrio orbe hoc non fecit, II, 108.

Semita unica tranquillæ vitæ patet per virtutem, X, 363.

Semivir ingens, qui secnit genitalia, VI, 513.

Semodio uno scobis hæc emundat servulus, XIV, 67. *P. L. et N.*

Semper ego auditor tantum? I, 1. — potest alienum sumere vultum, III, 104. — stillans ocellus, VI, 109. — se tibi imputat, VI, 178. — habet lites lectus, VI, 268. — uberibus et paratis lacrymis, VI, 273. — e pleno tollatur acervo, VI, 364. — organa in manibus, VI, 380. — filius egregii corporis habet miseros trepidosque parentes, X, 297. — infirmi animi voluptas est ultio, XIII, 190. — ardente camino, XIV, 118. — sequitur

fortunam, ut semper, X, 73. — clamant marmora, I, 13. — a magno timearis amico, III, 57. — servata lege et ratione loquendi, VI, 453. — clade domus renovata, X, 244. — lauto coenare paratu, XIV, 14. — sententia illa in ore, XIV, 205. — qui puppe moraris..... Coro semper tollegendus et austro, XIV, 267 et 268. — occulta semperque tacenda, III, 50. — uberibus lacrymis semperque paratis, VI, 273.

Senatori nupta Hippias, VI, 82. — Senatorum calceus, VII, 192. *N.*

Senatus sacri in parte esse, XI, 29. — nostri hæc olim jam luxuriosa cœna fuit, XI, 77. — Senatu damnanante ut ruerint, VIII, 93.

Senecæ prædixit magnos hortos jussu Neronis clausit tota cohors, X, 16. — Senecam quis dubitet præferre Neroni? VIII, 212. — a Seneca modicis quæ mittebantur amicis, nemo petit, V, 109.

Senectæ sacræ par adeo prima lanugo, XIII, 59.

Senectus intestata hinc et subitæ mortes, I, 144. — dum prima et recta, III, 26. — jucunda Crispi venit, IV, 81. — delevit patriam titulumque vini, V, 34. — facunda et nuda odit suam Terpsichoren, VII, 35. — non intellecta obrepat, IX, 129. — tuta quo sit mihi a tegete et baculo, IX, 139. — securas Principis si oppressas foret, X, 75. — longa plena malis, X, 190. — metuenda magis morte, XI, 45. — pretiosa Albani veteris, XIII, 214. — longa et cervina torquet juvenem, XIV, 251. — par olim prodigio (in) nobilitate, IV, 97. — Senectutis incommoda, X, 190-288.

Senescit in corde cacoethes, VII, 52. — senescant ut multis in luctibus... hæc data pœna diu viventibus, X, 245. — senuerunt adeo Jupiter et Mars? VI, 59.

Senex fanaticus antistes, II, 112. — occidit discipulum, III, 117. — quum pejora facias, XIV, 57. — Vestinus, XIV, 181. — vicinus Hymetto, XIII, 185. — senis orbi præcipuam in tabulis ceram abstulit manere tunc, IV, 19. — amici occursus, VIII, 153. — unius præcordia pressit boletus, VI, 622. — senem si damnosa juvat alea, ludit et heres bullatus, XIV, 4. — senum una facies, X, 198. — senibus porcis indulget clementia, VI, 160.

Senior jam amicus excludatur, VI, 215. — aliquis dabit responsa, VI, 587. — bulla dignissime, dic, nescis, etc. XIII, 33.

Senonum minores, ausi, quod tunica liceat punire molesta, VIII, 232.

Sensus communis rarus in illa fortuna, VIII, 73. — nostri hæc pars optima, etc., XV, 133. — animi vigeant, X, 240. — sensum a cælesti demissum traximus arce, XV, 146.

Sententia tristis fertur de nobis, II, 62. — digna viro vicit, IV, 136. — illa semper in ore tuo versetur, XIV, 205. — non est, quod modo proposui; verum est, VIII, 125. — hujus prima erit, VI, 498.

Sentina tunc gravis, si jubeat conjux conscendere navem, VI, 99.

Sentio tantum, qualem nequeo monstrare, VII, 56. — sentit quid Curius? II, 153. — non pereuntem censum femina, VI, 362. — sensit Alexander, quum, etc., XIV, 311. — sensorat quum uxor dormire virum, VI, 116. — sentiat ut auris, clamore opus est, X, 215. — sentirent ne magnæ gaudia cœnæ, XV, 42. — senserit an prima voluptatem gula, XV, 90. — sentire calorem, XII, 98. — quid putas omnes recenti de scelere? XIII, 5. — tandem incipiunt peractis criminibus quod fas atque nefas, XIII, 238.

Separat hoc nos a grege brutorum, XV, 142.

Septa asparagis squilla, V, 81.

Septem fercula quis secreto cœnavit avus? I, 94. — *digitis* a morte remotus, XII, 59. — *filios* necassem, si septem forte fuissent, VI, 642. — *his septem* ordinibus, XIV, 324.

Septembris et Austri adventum me-tui jubet, VI, 517. — *Septembri* medio hesternum solitus servare minuta, XIV, 130.

Septenis in diem horis oderit illam, VI, 183.

Septimus quum annus transierit puerum, XIV, 10. — *interdum* sol invenit jacentem, XV, 44. — *septima* quæque lux fuit ignava patri, XIV, 105.

Sepulchri titulo res digna, VI, 230. — *sepulchris* quoque ipais data sunt fata, X, 146. — in iis arbores, flores sparsi et terra vel levis vel gravis, VII, 207 sq. *V. L.* et *N.*

Sequitur qui populus, premit agmine lumbos, III, 245. — *sua* quemque culina, III, 250. — *quæ* mœchum, stomacho valet, VI, 100. — *pœna* crimen, XIII, 90. — *Fortunam*, ut semper, X, 73. — *quem* custos angustæ vernula capssæ, X, 117. — *maritum* uxor, I, 121. — *sequuntur* reatem statuæ, X, 58. — *sequantur* figuli tua castra, IV, 135. — *ne* crimina nostra ex nobis geniti, XIV, 39. — *sequutus* urnam Hylas, I, 164. — *jam* sequar, XII, 86.

Seram pone; cohibe uxorem. Sed, etc. VI, 347.

Serenum exspectet, VII, 179. — *sereno* hoc dilata tempestas, XIII, 228.

Seres quid agant, VI, 403.

Sergiolus gladiator, quem Hippia, senatori nupta, comitata est in Ægyptum, VI, 82-113.

Sergius; vid. *Sergiolus*.

Seria inter et curas habendum nemo duxit, etc., XI, 93.

Serio Titioque bonis, IV, 13. *V. L.*

Seripho parva caruisse, VI, 564. — *clausus*, X, 170.

Serino est mihi tecum, VIII, 39. — *illis* rarus, II, 14. — *filius* est per urbem, I, 145. — *promptus* et Isæo torrentior, III, 73. — *pudicus* non est hic in vetula, VI, 193. — *sermonem* indocti laudat, III, 87. — *sermone* hoc pavent, etc., VI, 189. — *rotato* curvum torqueat enthymema, VI, 449. — *sermones* hi de Sejano, X, 88. — *qui*? XIV, 152.

Sero pœnitet, I, 169.

Serpens argentea visa est caput mo-visse, VI, 538. — *longus* in dolia deciderit, VI, 432. — *non* unus, nec culeus unus debuit parari ejus supplicio, VIII, 214. — *Hesperidum* aut Ponticus si servet easdem fortunas, XIV, 114. — *serpente* ciconia pullos nutrit, XIV, 74. — *serpentum* major concordia, XV, 159. — *serpentibus* saturam ibin pavet, XV, 3. — *a* serpentibus Afros tintos facit tale (oleum), V, 91. — *serpentes* avidiasimi sunt vini, VI, 432.

Serraco veniente, III, 255. *V. L.*

Serrano tennique Saleio gloria quid erit? VII, 80.

Serta dum poscimus, obrept senectus, IX, 128. — *delubris* imponite, XII, 84.

Sertorius cur desiderio Bibulæ ardet, VI, 142.

Servilia quum dederit nummos, fiet et illius, quem non amat, X, 319.

Serviret quum Roma calvo Neroni, IV, 38. — *servire* jubetur ferrata domus, VII, 41. — *quisquam* Deorum vellet huic? X, 184. — *nulli* privato paratus, XII, 106.

Servitii longi tempora perierunt, III, 125.

Servius ancilla natus, VIII, 259.

Servo; servas cui tot prœdia? IX, 54. — servat quantum nummorum quisque in arca, tantum habet et fidei, III, 143. — medio Septembri hesternum minuat, XIV, 129. — ignem Trojanum Alba, IV, 60. — non finem impensæ prodiga Roma, VII, 138. — servant ac metuunt jus, XIV, 201. — servabat cista libellos, III, 206. — hyems prædam recentem, IV, 59. — Fuscus viscera vulturibus Dacis, IV, 111. — Minervam ex flagranti æde, III, 139. — servavit conjugium in multis domibus adulter, IX, 80. — servet si fortunas easdem Hesperidum serpens aut Ponticus, XIV, 113. — servare Cleanthas pluteum jubet, II, 7. — animam viri cupient morte cellæ, VI, 654. — terga sicci suis festis diebus moris olim erat, XI, 83. — non potuit res suas Mars, XIV, 262. — servatur domino tener et niveus panis, V, 71. — servantur tantis parta malis cura majore metuque, XIV, 304. — pluris Decii, quam qui servantur ab illis, VIII, 258. — servatum in tua sæcula rhombum consume, IV, 68. — victo caput abstulit Fortuna, X, 286. — servato more Camilli, XVI, 16. — servata semper lege et ratione loquendi, VI, 453. — Jovi hostiæ, XII, 6. — servatæ uvæ parte anni, XI, 71.

Servulus infelix recta cervice portat rea, III, 253. — unus semodio scobis uno hæc emundat, XIV, 67.

Servus matronis lugendus occulta ad Patres produxit crimina, VIII, 266. — erit minus miser, qui foderit agrum, etc., IX, 45. — publicus tenet coronam et curru portatur eodem (triumphali), X, 42. — ita servus homo est, VI, 222. — servi in complexibus jacet, VI, 279. — divitis latus claudit hic filius ingenuorum, III, 131. — succincti ministrant, IV, 24. — fusci, formosi, Græci, viles, ma-

gno pretio empti, etc., V, 52. — stant, et convivæ recumbunt, V, 56-65. — proceri, V, 82. *N.* — nudi in catastis exponuntur venales, VII, 16. *N.* — inscripti, inusti, etc., XIV, 24. *N.* — tibi octo, VII, 141. — ut taceant, jumenta loquuntur, IX, 103. — mali pars pessima lingua, IX, 120. — linguam contemnere ut possim, etc., IX, 123. — videant, ne quis neget, X, 87. — servo pone crucein... Meruit quo crimine servus Supplicium?... O demens, ita servus homo est? VI, 219 sq. — servo horrenti tunicam non reddere, I, 93. — lambenti crustula colaphum incutimus, IX, 5. — servum talem sortitus quid facias? nempe in Lucanos aut Tusca ergastula mittas, VIII, 179. — servorum barbarorum signum pedes albi seu gypsati, I, 111. *N.* — ventres Romæ magno, III, 167. — spem abstuleris, venit conductus aquarius, VI, 332. — nomina agnoscit, X, 234. — scapulae et pedes, IX, 68. — de grege magna vovebit, XII, 116. — animas et corpora nostra materia constare putat? XIV, 16. — cohortem noctu vigilare jubet Licinus, XIV, 306. — ventres modio castigat iniquo, XIV, 126. — servis incurritur, si nihil est, VI, 331. — munera sunt danda, ut mereatur gratia patroni et aditus, III, 184 sqq. — cultis augere peculia, III, 189. — superbis plena quæque domus maxima, V, 66. — regna dabant fata, VII, 201. — servos odit, VI, 511. — pone, XI, 189. — quot pascit, III, 141. — Servorum demensum, VII, 120. *N.* — testimonia adversus dominos, X, 87. *N.* — *Conf. Puer.*

Sestertia centum perdere, I, 92. — quadringenta dedit Gracchus dotem cornicini, II, 117. — tot, partem exiguum cœnæ, ructarit scurra palatii, IV, 29. — libris paribus æquantem nullum emit, IV, 16. — duo

sufficient Quintiliano, VII, 186. — quinque numera omnibus in rebus, IX, 41. — intercepta decem, XIII, 71.

Setæ duræ per brachia promittunt atrocem animum, II, 11.

Setinum ardebit in auro, X, 27. — *Setina* misellus exspuit, XIII, 213. — *Setinis* de montibus aliquid bibet, V, 34.

Seu tu Silanus, VIII, 26. — personam Menalippes pone, VIII, 229. — tu causam protegere affectas, XI, 32. — Severi campi jugeribus cede, II, 131. — severum vultu et veste vitium, XIV, 110. — severi mores Catonis, XI, 91.

Sex millibus emit mullum, IV, 15. — vel plures sophistæ, VII, 166. — urceoli erant Codro, III, 203.

Sexagesimus annus locupletem aquilam affert, XIV, 197.

Sexaginta annos jam post terga reliquit, XIII, 17.

Sexcentis balnea, et pluris porticus (constant), VII, 178.

Sextarius alter ducitur ante cibum, VI, 427.

Sexte, ego te ceventem verebor? II, 21.

Sextus et octogesimus annus eam pulsat, VI, 192. — ad sextam solida quamquam supersit hora, XI, 206. — sexta cervice feratur, I, 64. — quaque die dirus mihi Hannibal caput implet, VII, 160.

Sexus imperio coactæ graviora faciunt, VI, 135. — alterius figuram imitata pictura, VI, 341. — alterius major voluptas, XI, 167. — sexum hunc quoties ira facit nocentem, VI, 648. — sexu in nostro non erit ullum exemplum tam detestabile, II, 48. — a sexu fugit mulier, VI, 253.

Si vis, I, 74; II, 69. — si natura negat, facit indignatio versum, I, 79. — si te propositi nondum pudet... si potes illa pati... quamvis jurato me-

II.

tuam tibi credere testi, V, 1 sq. — si nescis, omnia fiunt, etc., V, 159. — si potes omnia ferre, et debes, V, 171. — quid credimus, IV, 53. — quid tentaveris umquam hiscere, V, 126. — quid plus agitat, VI, 250. — quid adhuc est quod fremat violentius, VIII, 35. — si qua, II, 157; VII, 22. — si quis, VII, 238; VIII, 111. — si quod, VIII, 110. — quando, III, 173; V, 40; VIII, 79; XII, 23. — siquidem; *vid. infra.*

Sibyllæ donare civem, III, 3. — folium recitare, VIII, 126.

Sic labentibus obstat, III, 194. — *Conf.* I, 42; II, 170; III, 159, 308; IV, 92; V, 170; VI, 223, 229, 431; VII, 57, 74, 195; X, 123; XI, 20; XII, 78; XIII, 106, 191; XIV, 31, 92, 211; XV, 24.

Sicambri torvi, IV, 147. *P. L.*

Siccata madidas in carcere pennas Auster, V, 101. — calicem, V, 47. — siccantur lacrymæ, XVI, 27. — siccatus frigore autumnus, XI, 75. — siccato nectare tergens brachia, XIII, 44. — siccanda eluvies, III, 32.

Siccus petasunculus, VII, 119. — siccum jecur ardet ira, I, 45. — sicci suis terga, XI, 82. — siccae lucernæ ora lambentibus, VIII, 35. — comæ horrida silva, IX, 12. — sicco venit altera naso, VI, 148. — sicca terra Memphitide, XV, 122. — morte pauci reges et tyranni descendunt ad generum Cereris, X, 113. — siccis morbo faucibus, XIII, 212. — mamillis, VI, 401. *P. L.*

Siculus quot Phrygibus donaverit urnas, VII, 236. — crocus, XIV, 269. — Siculo de gurgite maxima venit muræna, V, 100. — Sicula aula non mitior, VI, 486. — cum conjuge Pluton, XIII, 50. — Siculos cantus effugit remige surdo, IX, 150. — a Siculis (villis) sacci mercator, XIV, 269. *P. L.*

Sicut grex totus cadit, II, 79. —

40

Conf. VI, 65, 107; VII, 204; X, 90; XV, 98.

Sigryne alta relicta, III, 69.

Sidus triste Saturni quid minetur, VI, 559. — anne aliud quam sidus, et occulti miranda potentia fati? VII, 200. — sidere secundo porta me excipiat, XVI, 4. — sub nostro talis bellua non concipitur, XII, 103. — sidera quæ te excipiant primos incipientem edere vagitus, VII, 195. — si tibi cessant, IX, 33. — testes intendunt oculos, VIII, 149. — contenta olim paucis numinibus, XIII, 47. — ad sidera flammis missus, XI, 63. — sideribus dubiis jam salutatrix turba peregerit orbem, V, 22.

Sigilla, Sigillaria et Sigillarii, VI, 153. *N.*

Signat tabellas, VIII, 142. — signabat jam et tabulas ruperat, IX, 76. — signabit ille me prior, III, 82. — signent quanto pondere et lædant silicem, III, 271. — signatæ tabulæ, II, 119. — signata (annulo) concha, XIV, 132.

Signator falso multum referens de Mæcenate, I, 67. — cum signatoribus veniet auspex, X, 336.

Signinum pyrum, XI, 73.

Signum de paupere loro, V, 165. — spectabile, VIII, 110. — signi supervacui vana chirographa, XIII, 137. — signa duces et castra movebant, VIII, 12. — dare communi tuha, XV, 157. — nuda et candida... Euphranoris et Polycleti, III, 216. — signorum comitem, XVI, 55. — cum signis Myronis, VIII, 102. — pro suis attonitis, XIV, 307. — a signis procul miles, etc., XVI, 17.

Silanus, VIII, 27.

Silent fusa venena, VII, 169. — siluit compago tabernæ, III, 304.

Silicem lædant et signent percussus pondere, III, 272. — atrum conterit pedibus, VI, 350.

Siliginis coctæ offæ, VI, 472. — siligine molli factus panis, V, 70.

Silio nupait palam Messalina, quæ utrique causæ mortis fuit, X, 329-345. *N.*

Siliquas laudem, XI, 58.

Siluro cum dimidio putrique, XIV, 132. — siluros municipales vendere, IV, 33.

Silva mendicat ejectis Camœnis, III, 16. — horrida siccæ comæ, IX, 13. — silvarum optima vorabit, I, 135. — cupidus, VII, 58. — silvæ proavis habitatæ, XV, 152.

Silvano porcum cedere, VI, 447.

Silvestris torus, VI, 5.

Simia mater rugas scalpit in vetula bucca, X, 195. — non una supplicio parari debuit, VIII, 214. — innoxia cum eo clauditur, XIII, 156. — malum rodit in aggere, et a Prætorianis parma galeaque tecta et capellæ inquitans circumducebatur, V, 153 sq.

Similis quis Dis, V, 132. — hand tibi, Cynthia, VI, 7. — si permutatio detur, VI, 653. — dummodo tu sis Æacidæ, VIII, 270. — fortuna, XII, 29. — fera, XV, 160. — triumpho sedet Prætor, XI, 192. — affectibus res, XII, 10. — Aristoteles, II, 6. — Theraitæ, VIII, 271. — tibi non corpore tantum nec vultu, XIV, 51. — simili querela plena fora, XIII, 135. — similes patruo offas effunderet, II, 33. — videbis orchestram et populum, III, 177. — et pares ira atque famæ, XV, 131. — simillimus Hermæ tranco, VIII, 53. — simillima nigro cycno avis, VI, 165.

Similat pro simulat, II, 3. *F. L.*

Simplex furor, I, 92. — nil rescribere, VI, 234. — tunc femina, VI, 327. — simplices Gabii, III, 192.

Simplicitas illa scribendi priorum, I, 153. — uxoriam si tibi est, VI, 206. — horum miserabilis, II, 18. — tua quem risum vulgo movent, necis, XIII, 35.

Simpulum seu *Simpuvium* Numæ ridere, VI, 343.

Simul tres pueros in gremium patris fundat, V, 142.

Simulacra Romulæ feræ, XI, 104.

— parva fragili nitentia cera, XII, 88.

Simulat gemitus cōhsicia, VI, 271.

— simulant Curios et Bacchanalia vivunt, II, 3. — simulabitur nil ibi per ludum, VI, 324.

Simultas vetus atque antiqua inter finitimos, XV, 33.

Sinciput flebile elixi nati, XIII, 85.

Sine pondere terra, VII, 207.

Mentore raræ mensæ, VIII, 104. —

cæde et vulnere pauci reges descendunt ad generum Cereris, X, 112. —

viribus Venus, X, 209. — regibus infernis hilares umbræ, XIII, 52. — lahe domum, XIV, 69. — vulnere paucæ malæ, XV, 54.

Sinebat nec labor contingi tecta vitis, VI, 288.

Siniatri cruris dimidium tegmen, VI, 256. — sinistra fama digna, XIV, 1. — sinistro fato genitus, X, 129. — more, II, 87.

Sinus conspuitur, VII, 112. — quas abscondit partes, IX, 33. — quando major avaritiæ patuit? I, 88. — tuti stagna, XII, 81. — totos pande, I, 150. — implevit rhombus, IV, 41. — sinu involvit hos Fortuna, VI, 607.

Siparia in comœdiis obtenta scenæ, VIII, 186. *N.*

Sipario vocem locasti, VIII, 186.

Siphonibus longis implent effigiem Dæ, VI, 310.

Si quidem pressit, VI, 621. — parere solebat, XII, 107.

Sirena nullam flagellis comparat, XIV, 19. — Sirenium cantus effugit Ulixes, IX, 150.

Sistro irato Isis seriat mea lumina, XIII, 93.

Sities quum, respice Gætulum Ganymedem, V, 60. — sitiens totum ceno-

phorum, VI, 426. — sitiente viro rubetam miscet, I, 70. — Pholo dignum cratera, XII, 45.

Sitis famæ major quam virtutis, X, 140. — atque fames in quantum poscunt, XIV, 318.

Sive hic ære cantaverat, II, 118. — *Conf.* X, 322; XI, 28.

Smaragdus, V, 38. *N.*; VI, 457. *N.*

Smegma (lomentum), VI, 461. *N.*

Socci, VII, 192. *N.*

Socialia bella, V, 31.

Socius quisquis adest, ab omni quærit, X, 254. — sociorum in sanguine si virgas frangis, VIII, 136. — inopum miserere, VIII, 89. — socios quot Basilus circumscripserit, X, 222. — sociis nunc juga pauca bonum, etc., VIII, 108. — florentibus et modo victis non idem gemitus olim, etc., VIII, 99.

Socrates dulci senex vicinus Hymetto partem acceptæ sæva inter vincula cicutæ accusatori nollet dare, XIII, 185. — Socratem inopem vidistis, Athenæ, nil præter gelidas ausæ conferre cicutas, VII, 205.

Socratici penates quantum ceperunt, XIV, 320. — Socraticos inter cinædos, II, 10.

Socræ salva deasperanda tibi concordia, VI, 231.

Sodales ingratos pone ante omnia, XI, 190.

Sodes, dic, VI, 280.

Sol inclinat, III, 316. — septimus quem invenit jacentem, XV, 44. — solis radios jurat, XIII, 78. — solem algentem rapiet cœnatio, VII, 183. — vernum bibat cuticula, XI, 203. — stridentem Herculeo gurgite audiet, XIV, 280. — sole primo officium mihi peragendum, II, 133. — cum sole spes vitæ redit, XII, 70. — solibus rupta glacies, IV, 43.

Solatia ferre, XIII, 120. — invidiosa, XIII, 179.

Solatur se hoc (plectro), VI, 384.

Solea, VII, 192. *N.* — nates pulsa-
re, VI, 612.

Solenne Idæum canunt, XI, 192.
— solennibus magnis venire ad um-
bras, X, 259.

Soleo exorare, IX, 138. — solet
me luna deducere, III, 286. — vici-
nos rapere, VI, 415. — lavari cum
rhinocerote, VII, 131. — defendere
causas nobilis indocti, VIII, 48. —
creditor hos exspectare, XI, 10. —
nocte reverti, XI, 185. — his igno-
scere, XIII, 103. — rectum descen-
dere funem, XIV, 266. — scelere
Cererem, IX, 25. — magna voce ven-
dere, IV, 32. — ponere gemmas in
frōte vaginæ, V, 44. — quæ Cotta
largiri, V, 109. — solebat in monte
Volscorum poscere mercedes, VIII,
245. — Democritus agitare pulmonem
perpetuo risu, X, 33. — Jupiter ficti-
lis hanc curam præstare Latii rebus,
XI, 115. — solebant elephantum parere
Tyrio Hannibali, XII, 107. — soleat
hic vates nihil expositum deducere,
VII, 54. — solitus penetrare, V, 106.
— in Corum atque Eorum sævire fla-
gellis, X, 180. — totum conflare to-
nantem, XIII, 153. — servare minu-
tal hesternum medio septembri, XIV,
129. — falsas signare tabellas, VIII,
152. — solitum vulgus fictilibus dare
vela phaselis, XV, 127. — solito de-
centius optat, VI, 487. — maturius
ibat, XI, 88. — soliti Baptæ Cecro-
piam lassare Cotytto, II, 92. — ro-
manas contemnere leges (Judæi sc.),
XIV, 100.

Solers evasit Ulixes, IX, 65.

Solidum mare, X, 176. — solida
hora, XI, 205. — solidæ farinæ, V,
68. — solidam mercedem capere, V,
13. — Solidus, VII, 122. *N.*

Sollennis; *vid.* Solenne.

Sollicitemus non amicos se excu-
saturos, XVI, 28. — sollicitent te

blandæ densæque tabellæ, IX, 37.

Sollicitus, ne turba peregerit or-
bem, V, 20. — tamquam lapides effu-
derit imber, XIII, 67. — sollicitæ por-
tæ, VII, 42.

Solocii crassi lacernæ, IX, 29. —
V. L.

Solœcismum fecisse liceat marito,
VI, 456.

Solonis iusti vox facunda Cæcilius
respicere ad longæ iussit spatia ultima
vitæ, X, 274.

Solstitia octogesimæ vidit, IV, 93.

Solum vertere, XI, 49. — rusasi
Lacernæ, VII, 114.

Solus Cæsar respexit Camænas,
VII, 2. — habet amicum, nunquam
partitur, III, 122. — protegit urbem
(Marius), VIII, 250. — ille dolor est,
XI, 52. — possederis tantum agri,
etc., XIV, 159. — Ithacus hoc canebat
nullo sub teste, XV, 26. — sola
victima tantis digna Deis, XII, 114.
— peccandi voluntas, XIII, 208. —
mors fatetur, quantula sint hominum
corpuscula, X, 172. — tegula eum
tuetur a pluvia, III, 201. — atque
unica nobilitas est virtus, VIII, 20.
— libidine fortis, IV, 3. — solum po-
scimus, ut cœnes civiliter, V, 111. —
hoc optas, X, 189. — quid tam solum
vidimus? III, 6. — soli tibi commissa,
IX, 93. — Pacuvio breviter omnia da-
bit, XII, 124. — solam avaritiam in-
viti exercere iubentur, XIV, 107. —
solo liberto impleverit tabulas, II, 58.
— solo pomorum odore pasci, V,
150. — se carmine vexant (pectora),
VII, 63. — in solo palato causa vi-
vendi, XI, 11. — hoc propior, VI,
510. — sola febre calet, X, 218. —
soli sortiti ingenium, XV, 143. —
sonant fora sola theatro vacuo, X,
218. — solos verpos deducere ad fon-
tem, XIV, 104. — habendos esse
Deos quum credat, XV, 37. — solis in
armis fulgebat argenti quod erat, XI,

108. — maribus ara Deæ patet, II, 89. — militibus testandi jus vivo patre datur, XVI, 51.

Solvit maniplos et infundet jumentis hordea, VIII, 154. — nodos juris et ænigmata legum, VIII, 50. — vulvam Julia, II, 33. — *funem*, XIV, 292. — solvunt trepidum tibi cornua ventrem, XIV, 199. — solvere mercedem nemo, nosse omnes velint, VII, 157. — solvitur his fibula, VI, 73. — solutum jam pæne conjugium, IX, 79. — soluta charta, XIII, 116. *Solymarum* legum interpretes Judææ, VI, 544.

Somnia vendunt Judæi, qualiacumque voles, VI, 547.

Somnum quæ meritoria admittunt? III, 234. — Druso (al. ursis) vitulisque marinis eripient convicia, III, 238. — facit lectica clausa, III, 242. — facit rixa quibusdam, III, 282. — rumpere, V, 19. — per somnum quibus illa premetur digitis, XIV, 222. — somni alieni pœnas pendere, VI, 478. — breves, VI, 289. — alti rumpuntur latratibus, VI, 416. — somno fameque urgentur, VI, 424. — careas, III, 56. — somnos tutos daret fiducia, XV, 154. — in somnis videt te, XIII, 221.

Sonat grande, VI, 517. — deterius (galli vox), III, 91. — domus unctis atrigilibus, III, 262. — ulmea cœna tota Suburra, XI, 141. — sonant magna ipsi, VII, 108. — fora sola clauso theatro, VI, 68. — jurgia prima, XV, 51. — sonabat eo tondente gravis mihi juveni barba, I, 25; X, 226. — sonuit dextera ferro, VI, 560. — sonantem late Ionium pertulit constanti pectore, VI, 92.

Sonoram ad nubem, XIII, 167.

Sonus lecti ad quem pervenit, IX, 78.

Sophistæ plures uno ore conclamant, VII, 167.

Sophocleo hiatu grande carmen bacchamur, VI, 636.

Soporem brevem indulsit cura, XIII, 217.

Soraco veniente, III, 255. *V. L.*

Soræ ant Fabrateriæ domus paratur optima, III, 223.

Sorbeat qua sanna Tullia aera, VI, 306. — sorbere quod medicamen ante cibum debet et pater et rex, XIV, 255.

Sordes minimas ediscere, XIV, 124. — luxuriæ istas quis feret? I, 140. — farris mordere canini, V, 11.

Sordidula toga, III, 149.

Sororis immemor, VI, 85. — in manibus vultu Eumenidum terretur, XIV, 284. — sorori hoc illa prætulit, VI, 111. — hunc (adamantem) Agrippa dedit, VI, 158. — sororem quando efferat, VI, 566. — sorores duæ (Astræa et Pudicitia) pariter fugere, VI, 20. — sororibus Afris subrepta poma credere possis, V, 152. — plenæ urnæ, X, 242.

Sortis ejusdem sint cætera, XII, 25. — sortes poposcit, I, 82. — ducet, VI, 583.

Sortitus servum, VIII, 179. — imperium profundi, XIII, 49. — sortita est breve spatium parvi lateris, VI, 505. — sortiti patrem, XIV, 96. — ingenium, XV, 144.

Sospes tibi nunquam erit depositum, XIII, 178.

Sostratus quæ cantat madidis alis, X, 178.

Sotadicos inter cinædos, II, 10. *V. L. et N.*

Spado tener ducit uxorem, I, 22. — factus a domina, VI, 376. — vincebat Capitolia nostra Posides, XIV, 91.

Spargere argumenta viri libris actorum, IX, 84. — aquas in ædem Isidis, VI, 528. — jumenta luto, VII, 180. — spargendus mero vitulus, XII, 8.

Spartana chlamys, VIII, 101. —

Spartani conjugii sanguine non se polluit (Orestes), VIII, 218.—Spartano cuidam Pythia vates respondit, XIII, 199.

Spatiosum orbem (patinæ) tenui muro colligit testa, IV, 132.

Spatium quod tectis sublimibus, III, 269.—admirabile rhombi, IV, 39.—vitæ extremum, X, 358.—metarum lustrabit utrimque, VI, 582.—breve parvi lateris sortita, VI, 505.—vitæ da, Jupiter, X, 188.—spatia ultima vitæ, X, 275.

Specie juvenis tui lætare, X, 310.—virtutis et umbra fallit vitium, XIV, 109.

.Spectabile signum, VIII, 110.

Spectacula an habeant totis cuneis, quod tatus ames, VI, 61.—mappæ Megalesiacæ, XI, 191.—ad spectacula nudum vultum erigit, VIII, 205.

Spectat triscurria patriciorum, VIII, 190.—lacunar, I, 56.—subeuntem fata mariti Alcestim, VI, 652.—saltantem structorem, V, 121.—si, quanto constant, etc., XIV, 258.—ludos, VI, 352.—spectent hoc juvenes, XI, 199.—hoc nuptæ, XI, 201.—spectant admissa opsonia Patres, IV, 64.—spectantur praelia, XIII, 172.—spectantia terram, XV, 147.—spectantibus ad podium, II, 147.—spectati testiculi, VI, 371.—spectandus ducitur unco Sejanus, X, 67.—spectanda aliunde si putas rerum tuarum præsidia, VII, 22.—mensura sui rebus in summis minimisque, XI, 35.

Specularibus latis clauso antro ve-hitur, IV, 21.

Speculum gestamen Othonis, II, 99.—sarcina civilis belli, II, 103.

Spelunca Trigida quum præberet domos, VI, 3.—speluncæ dissimiles veris, III, 17.—in speluncis nil actum, quis affirmat? VI, 59.

Sperare curam cohortis, I, 58.—piacula cervæ, XII, 120.—cœnosi

gurgitis alnum, III, 266.—requiem secto lacerto, VI, 106.—fidibus quercum Capitolinam, VI, 388.—anne aliquid potest hæc inguinis ægri cœnities? X, 207.—quid concessum nocentibus ægris? XIII, 234.—non melius de se cuiquam propinquo concedet juvenis, XIV, 6.—sperate cicadas, IX, 69.—sperantibus jam quartanam ægris, IV, 57.—sperate puellæ, VI, 25. *N.*

Spernant hæc juvenes forsitan, XIV, 34.—spreti lecti vestigia, VI, 226.

Spernatur adulter tantum delicias viduæ, IV, 4. *F. L.*

Spes longissima cœnæ homini, I, 134.—nulla ulterior, VII, 30.—bene cœnandi vos decipit, V, 166.—et ratio studiorum in Cæsare tantum, VII, 1.—post deceptas quid mihi suades? IX, 125.—altera major superest, IX, 134.—nec his saltem, IX, 147.—vitæ redit cum sole, XII, 70.—lucri quocumque vocarit, XIV, 278.—spem servorum abstuleris, VI, 331.

Spicula Cirrhæi vatis, XIII, 79.

Spira aurea jactatur longo galero, VIII, 208.

Spirant opobalsama collo, II, 41.—Poppæana, VI, 463.—cavi folles immensa mendacia, VII, 111.—spirante bruma, IX, 67.—spirantes croci, VII, 208.

Speliator pupilli, I, 46.

Spoliet qui te, non deerit, III, 302.—spoliare docet et circumscribere, XIV, 237.—spoliatis arma supersunt, VIII, 124.

Spolium Actoris Aurunci, II, 100.—affectare palatii Bebrici in campo, II, 106.—spolia occulta referebant, VIII, 107.—spoliis nudi gaudere mariti, VI, 210, 232.

Spondet Tyrio staltaria purpura fello, VII, 134.—spondere pecudem sacello, XIII, 232.—amatorem tene-

rum vel testamentum ingens, VI, 548.
— Spondere et stipulari qui dicantur, VII, 165. *N.*

Sponsæ turpes, viri, I, 78. — die nuptiarum trans limen sponsi portantur, XIV, 221. *N.*

Sponsalia paras, VI, 25.

Sponsio audax, XI, 200.

Sponsus levis adhuc, III, 111.

Sponte imitantur cætera, XIV, 107.

— sponte satelles, IV, 116. *F. L.*

Sportula parva sedet limine, I, 95.
— vocalis laudat Pæsidium agentem, XIII, 33. — quid referat, quantum rationibus addat, I, 118. — primum, deinde forum, etc., I, 128. — qua isto celebretur fumo, nonne vides, etc., III, 249 sq. — defossa in loculis eos fecit amicos, X, 46.

Spumant aper, V, 116. — spumant unguenta Falerno, VI, 303. — spumanti labello te nudum viderit Virro, IX, 35. — spumantibus visceribus ardens, XIII, 14.

Spurci lacus, VI, 603.

Squalentes avi, VIII, 17.

Squalidus fossor, XI, 80. — squalida crura, IX, 15.

Squalor rei, XV, 135.

Squamæ hoc pretium, IV, 25.

Squilla distendat lancem pectore, V, 81.

St! silentii nota, I, 161; VI, 329. *F. L.*

Stagna sinus interiora, XII, 81.

Stalagma, VI, 459. *N.*

Staminis albi lanificæ Parcæ, XII, 65. — stamine tenui prægnantem fumum torquere, II, 55. — nondum abrupto morieris, XIV, 249. — de nimio queritur (Nestor), X, 252.

Statione in sua semper paratis lacrimis, VI, 274. — stationes omnes de Rutilo, XI, 4.

Statius carmine amicæ Thebaidos lætam fecit urbem, VII, 83 sq.

Statua læsca meditatatur prælia, VII,

128. — triumphalis, I, 129; VIII, 143. — statuam inter Vagelli et effigies vestras nullum discrimen habendum, XIII, 119. — statuæ descendunt restemque sequuntur, X, 58. — ad quas non tantum meiere fas est, I, 130.

Stemmata alto Drusorum tumes, VIII, 40. — stemmata quid faciunt? VIII, 1. *N.*; IX, 128. *N.*

Stentora ut vincere possis, tu miser exclamas, XIII, 112.

Stercore canino foeda atria, XIV, 64.

Sterilis uxor carum facit amicum, V, 140. — ficus mala robora valent ad hæc discutienda, X, 145. — cathedræ multos pœnituit, VII, 203. — sterili aratro litus versamus, VII, 49. — amico quis gallinam ægram impendat? XII, 97. — steriles moriuntur, II, 140 sq. — steriles facit ars et medicamina, VI, 596.

Sterneret quum uxor montana silvestrem torum, VI, 5. — sternitur in hortis Tyrius genialis, X, 335. — sternuntur tantum subsellia, XVI, 45. — stratus humi palmes, VIII, 78. — strata cathedra, IX, 52. — stratum classibus mare, X, 175.

Stertere naso vigilanti ad calicem, I, 57.

Sthenobæa non minus, quam *Cressa*, excaudit repulsa, X, 327.

Stibium, II, 93. *N.*

Stigmatè dignum, X, 183.

Stillavit in aurum exiguum de veneno, III, 122. — pænula nimbo, V, 79. — stillantis semper ocelli acre malum, VI, 109.

Stimulat vos, VII, 20. — stimulante fame, XIV, 84.

Stimulos odio quum pailor admoveat, X, 329.

Stipulare quantum vis, VII, 165.

Stilataria purpura Tyrio filo spondet, VII, 134.

Sto; stat Fortuna improba noctu

arridens infantibus, VI, 605. — contra starique jubet, III, 290. — parentum nobilitas contra te, VIII, 138. — hujus currus senens, VII, 125. — ingens acervus nummorum, VIII, 100. — hos lignum ad usus, XI, 118. — omne in præcipiti vitium, I, 149. — ante aram, VI, 390. — absumpto jam toto corpore, XV, 91. — multis annis in carcere fornicis, X, 239. — stabant quot pueri, VII, 226. — stans eadem perferet, quæ sedens legerat, VII, 152. — nudum olido fornice mancipium, XI, 170. — stantis convicia mandræ, III, 237. — stantem extra pocula caprum (criminibus debent), I, 76. — stante se quod recumbas, V, 65. — stantes ardent tædæ, I, 256. — Collina turre mariti, VI, 291. — in curribus Æmiliani, VIII, 3. — stantibus quod auctio vendit, VII, 11. — et salvis his collibus, IX, 131.

Stoicidæ trepidi, II, 65.

Stoicus occidit Baresam, III, 116. — unde Cantaber? XV, 109. — Stoici quædam, non omnia, pro vita facienda docebant, XV, 106 sqq. — Stoica dogmata a Cynicis tunica distantia, XIII, 121.

Stomachus domini fervet vinoque ciboque, V, 49. — Græcis *σπάδια* dicitur, V, 32. *N.* — stomachum laxare saginis, IV, 67. — stomacho valet, VI, 100. — surgit bilis, XI, 128. — ardenti hærens cibus, III, 234.

Stragem (ad) volabant, VIII, 251.

Strangulat plures pecunia, X, 13.

Stratocles, III, 99.

Stratus; *vid.* *Sterno*.

Streptu nullo movemur fora, II, 52.

— et facie majoris census vivere, VII, 137. — plagarum gaudet, XIV, 19.

Strictiora spectat, VIII, 190. *N.*

Stridore catenæ lætus, XIV, 23.

Stridunt seu strident jam ignes, X,

61. *V. L.* — stridere diu presso mo-

lari, V, 160. — stridebat hyems IV, 58. — sol Herculeo gurgite, XIV, 280.

Strigilbus seu *Strigilibus* unctis sonat domus, III, 263.

Stringit ipse rotam multo sufflamine, VIII, 148. — stricto velut ense ardens Lucilius, I, 165. — pane tectis et intacto, V, 169. — strictis millis, VI, 401.

Strophium, VI, 401. *N.*

Structor, cui cedere debet omnis pergula, XI, 136. — structorem saltantem spectes et chironomonta volanti cultello, V, 120.

Strumosum prætextatum non rapuit Nero, X, 309.

Studiorum et spes et ratio in Cæsare tantum, VII, 1. — studiis indignum ferre laborem, VII, 17.

Stulta clementia, I, 17. — ora maritali capistro porrigit, VI, 43. — stultum, qui donet amico, XIV, 235.

Stupet hæc, qui, etc., XIII, 16. — stupuit nemo magis rhombum, IV, 119. — quis cæcula Germani lumina? XIII, 164. — ut magis stupeas, VI, 87.

Stupidi Corinthi, VIII, 197.

Stygio in gurgite ranæ nigræ, etc., II, 150.

Styx cœnosus gurgis, III, 266.

Suades quid nunc mihi? IX, 125. — suadet quid juveni lætus stridore catenæ? XIV, 23. — nec suasi talia, XIV, 225. — suaderet an hoc illi facinus Apollo, XIII, 203. — suadendum quidnam esse putes elige, X, 330.

Suh marmore recubans Chiron, III, 205. — iudice dicere, VII, 13. — iudice caderet, IV, 12. — illa peste sævitiam damnare, IV, 84. — antro Pierio cantare, VII, 59. — quo crimine cecidit, X, 69. — axe quocumque videas, XIV, 42. — Jove, VI, 15. — nostro sidere, XII, 103. — nullo teste, XV, 26. — *Conf.* III, 33 et 213; VI, 195; VIII, 42; X, 50;

XI, 105, 160; XIII, 65; XIV, 160.

Sabat miserabile, VI, 65. *V. L.*

Sabducere frustum capreae, XI, 142. — subduximus manum ferulae, I, 15. — subductis columnis ne collapsae ruant tecta, VIII, 77.

Subeunt nunc tædia animos, VII, 34. — et partus discrimen, VI, 592. — exempla animos, XIV, 33. — tres rugæ, VI, 144. — te fastidia mercis, XIV, 202. — subit Hispano juvenes, II, 50. — balnea, VI, 419. — nurus limina vestra mortifera cum dote, XIV, 221. — subeuntem fata mariti Alcestim spectant, VI, 652. — subeunte dextram bacillo, III, 28. — subitura terram sacerdos, IV, 10. — subeuntur prospera castra, XVI, 2.

Subito translatus, III, 169.

Subitus grassator, III, 305. — Prometheus debetur patinae, IV, 133. — ignis impulit antennis, XII, 19. — subitum et miserabile, longum adtendit Thymeles, VI, 65. — discrimen, VI, 520. — subiti casus, III, 273. — subitæ mortes, I, 144. — Thracum volucries, XIII, 167.

Subjecta potentia magnæ invidiæ, X, 56.

Sublata; *vid.* Sufferre.

Subligar Acci, VI, 70.

Sublimis pardus, XI, 123. — apex, XII, 72. — in pulvere Circi Prætor, X, 37. — sublimia carmina, VII, 28. — tecta, III, 269. — sublimior quanto Atlas omnibus montibus, XI, 24. — sublimius tuis natalibus quid quisquam inveniet? VIII, 232.

Submittere malum (navis) ferro, XII, 54. — submitte caput cervice parata, VI, 207. — submittat clunem asello, VI, 334. — submissa a Latino Thymeles, I, 36.

Submovet Euros pellibus inversis, XIV, 186. — submoveant quum te, qui testamenta merentur noctibus, I, 37. — submoveor limine, III, 124.

Subnectere his alias poteram et plures causas, III, 315..

Subpositus; *vid.* Suppositus.

Subreptum Falernum, IX, 116. — subrepta sororibus Afris poma, V, 152.

Subridens ad quem dixit, II, 38.

Subsellia sternuntur tantum, XVI, 44. — quanti constant, VII, 45. — fregit versu, VII, 86. — ad magna (judicium), XVI, 14.

Subsident ut tamen omnes pennæ, VI, 198. — subsidere terras narrat, VI, 411.

Subsidiis aucti, XV, 73.

Subsistere nescit, si revoces, et te contempto rapitur, etc., XIV, 231. — substitit ad veteres arcus, III, 11.

Substantiva pro adjectivis ponuntur, sed ea tantum, quæ propriis sunt adjectiva, XI, 94. *V. L.*

Substringit bilem, VI, 433.

Subsum; suberant lacus (Albanos), IV, 60.

Subterranea esse regna, nec pueri credunt, II, 149.

Subtexit lunam appositam nigrae alutæ, VII, 192.

Subtrahitur mons jugis, VI, 650.

Suburra seu Subura Prochyta præpono, III, 5. — mediæ cryptam penetrare, V, 106. — Suburra media pono vexillum, X, 156. — a ferventi Esquilias migrare, XI, 51. — tota sonat nîmea cœna, XI, 141.

Subvexit oleum canna Micipsarum, V, 89.

Succensus dulcedine famæ, VII, 40.

Succida (rectius sucida, ut sucus, succosus, succulentus) lana nolit pati hoc vinum, V, 24. *V. L.*

Succina, V, 38. *N.* — pinguis, VI, 573. — grandia, IX, 50.

Succingere tunicas crure tenus, VI, 446. — succinctus papyro, IV, 24. — succincta Cyane, VIII, 162.

Succurrere lunæ laboranti, VI, 443.

Succus, rectius sucus, V, 24. *V. L.*

—suci crudi pericula posuere mala, XI, 76.

Succusana tribus, III, 5. *V. L.*

Sudant in tenui cyclade, VI, 259. —præcordia culpa tacita, I, 167. —si dixeris aestuo, sudat, III, 103. —clipeis ancilibus sacra ferens nutantia loro, II, 126. —sudare gaudet (in balneis) magno tumultu, quom lassata gravi ceciderunt brachia massa, VI, 420. —sudans matutino amomo, IV, 108. —tenet hanc (coronam) publicus servus, X, 41. —sudantibus digitis ventila: æstivum aurum, I, 28.

Sudes erectas in terga rhombi vides, IV, 128. —sudibus assiduis cavat palum, VI, 248.

Sudoribus præcipnis quod mentem urget, XIII, 220.

Suetus diducere, X, 231.

Sufferre pondera gemmæ, I, 29. —sublata manibus ministri, V, 83.

Sufficiunt tunicæ summis Ædilibus albæ, III, 179. —Decii Diis infernis, VIII, 257. —hæc, quando ego pauper ero, IX, 146. —duo sestertia Quintiliano, VII, 187. —panni velantes inguina, XIV, 300. —animo nec Croesi fortuna, nec Persica regna, etc., XIV, 329. —juvenilia membra galeæ, XI, 6. —sufficit non res legi, III, 155. —humor oculis, X, 32. —quod inani alvo, V, 7. —unus vir Iberinæ, VI, 53. —hic non, IX, 66. —cervix non ulla tanto orbi, X, 40. —non unus orbis juveni Pellæo, X, 168. —una domus humani generi mores tibi nosse volenti, XIII, 160. —iræ occasio, XIII, 183. —non unum rus, XIV, 141. —non horto nostro nunc modus hic agri, XIV, 172. —non iræ eorum, occidisse aliquem, XV, 169. —votis ejus non aurum, quod Tagus volvit, XIV, 298. —unus mortuus multis, XV, 80. —quæ mensura census, XIV, 317. —quantum Epicuro, XIV, 319.

Sufflamine multo stringit rotam, VIII, 148. —longo litis res atteritur, XVI, 50.

Suffragia libera si dentur populo, VIII, 211. —nulli vendimus, X, 77.

Sui magna pars, etc., III, 194. —mensura noscenda cuius, XI, 35. —dissimilis vultus, X, 192. —sibi prandeat, XIII, 46. —gravis, X, 201. —ponit apros, I, 140. —emit, IV, 22. —se lantum fecerat, I, 67. —sece indulsisse ardenti Tribuno narratur, II, 165. —secum ita (dicit), XIII, 91.

Suillam humanam carne nil distare putant, XIV, 98.

Sulcum latum media diducit arena, I, 157. —a sulco vel scrobe redeuntibus, XIV, 170. —sulcos ducimus tenui in pulvere, VII, 48. —in quorum sulcis legiones dentibus anguis cum clipeis nascuntur, XIV, 241.

Sulfura; *vid.* Sulphura.

Sulla consilium dedimus, privatus ut altum dormiret, I, 16. —in tabulam si dicant discipuli tres, quis tulerit? II, 28. —phthiriasis, I, 16. N.

Sulmonensis facta mæra Cecropis, VI, 187.

Sulphura si qua darentur cum tædis, cupient lustrari, II, 158. —vitro rupto poscentem calicem siccabis, V, 48. —sulphure cepta incendia, XIII, 145.

Sum homo, clamare licet, etc., VI, 284. —es jam gravis nobis, VI, 147. —non es amaturus, VI, 201. —improbis, quom poscis, IX, 63. —jam pater, IX, 86. —est aliquid, sece fecisse dominum unius lacertæ, III, 230. —summi ducia, occidere Galbam, II, 104. —non est, quod agatur apud vos, VI, 395. —nota magis nulli domus sua, I, 7. —stulta clementia, I, 17. —nostri farrago libelli, I, 86. —libertinus prior, I, 102. —perfectissimus horum, II, 5. —mœcha Labulla, II, 68. —minus

insania turpis, II, 71. — janua Baia-
rum, III, 4. — res hodie minor, III,
23. — facile ædem conducere, III,
31. — librum, si malus est, nequeo
laudare, III, 42. — ite, quibus grata
est picta lupa barbara mitra, III, 66.
— nusquam minor est jactura clien-
tis, III, 125. — si toga sordidula est,
V, 149. — est mihi sæpe vocandus
ad partes, IV, 1. — ratio ulterior, IV,
20. — mens eadem, V, 1. — magna
tamen fama, VI, 55. — minima jactura,
VI, 91. — durum conscendere na-
vim, VI, 98. — ferrum est quod
amant, VI, 112. — quod domi non
est, VI, 152. — ergo nullum meri-
tum, IX, 82. — res mortifera, IX,
95. — cara annona veneni, IX, 100. —
mirandum est, unde, etc., X, 32. —
tanto major famæ sitis, X, 140. —
hic est, X, 148. — haud difficile est,
XI, 17. — nobis nulla uncia est ebo-
ris, XI, 132. — hæc nimia est impen-
sa, XII, 97. — prima hæc ultio, XIII,
2. — si pater, XIII, 84. — alius,
XIII, 90. — una potestas ratio, XIV,
39. — limina intra quæ puer est,
XIV, 45. — hic est ergo cibus, etc.,
XIV, 79. — medicamen habendum,
XIV, 254. — ut fama est, XV, 93. —
fortunæ invidia, XV, 95. — parum
est, etc., XV, 166. — cognitio Cen-
tationum de milite iustissima, XVI,
18. — tota cohors inimica, XVI, 20.
— quod placitum est ipsis, XVI, 49.
— sumus ergo pares, III, 104. —
dociles imitandis turpibus, XIV, 41.
— vos estis fratres, V, 137. — sunt,
quos delectent, VI, 366. — qui in
fortunæ casibus omnia ponant, XIII,
86. — *Conf.* V, 130; VI, 73, 258, 338,
480; X, 1, 146, 196, 240; XI, 207;
XII, 37, 102; XIII, 26, 96, 150, 223;
XIV, 1, 123; XV, 130; XVI, 52. —
certe sanus eras, VI, 28. — qualis
erat, II, 29. — erat jam tempus, II,
115. — *Conf.* III, 79, 203; IV, 90;

VI, 110; VIII, 97, 216; IX, 6, 59;
X, 68; XI, 83, 109; XIII, 58; XIV,
86, 94, 239. — ejus erant mores,
IV, 82. — fuit, II, 83; III, 23, 137;
IV, 139; V, 57; VIII, 273 et 274;
X, 83, 247; XI, 78; XIII, 53; XIV,
29, 105. — plebeia fuerunt nomina,
VIII, 254. — fuerat scilicet hoc,
propter quod cucurri, V, 76. — qua-
les fuerant in vitibus uvæ, XI, 72. —
quando pauper ero, sufficiunt hæc,
IX, 147. — erit, I, 139, 147, 161;
II, 47, 60; III, 47, 53, 98; V, 92,
117; VI, 211, 499, 553, 582; VII,
81, 94; VIII, 35, 198; IX, 45, 66,
121; X, 172, 313, 339; XI, 136,
148; XIII, 175, 178; XIV, 43, 218;
XVI, 8, 22, 42, 59. — quum fuerit
finitum tempus honoris, VIII, 150. —
esto Cossus vel Drusus moribus, VIII,
21. — esto, esto dives tibi, pauper
amicis, V, 112 et 113. — bonus miles,
VIII, 79. — esto, desisti nempe, VIII,
164. — nil fecerit, esto, hoc volo,
VI, 222. — pater tibi sit Thersites,
dummodo tu sis Æacidae similis, VIII,
269. — dic tibi quis sis, XI, 33. —
sis, II, 9; VIII, 37, 80; XI, 60, 110.
— tanti tibi non sit, III, 54. — quod
quum ita sit, V, 59. — salva sit arto-
copi reverentia, V, 72. — sit contenta
uno oculo, VI, 54. — turpe magis,
VI, 188. — pro ratione voluntas, VI,
223. — breve quod turpiter audeas,
VIII, 165. — mihi tuta senectus a
tegete et baculo, IX, 139. — rebus
lætis par mensura malorum, X, 98.
— tanti vita, X, 343. — mens sana
in corpore sano, X, 356. — quum
tibi gubio, XI, 37. — patris idoneus,
XIV, 71. — quum causa mali tanti,
XIV, 290. — *Conf.* VI, 162, 216,
359; VII, 155, 238; VIII, 196; IX,
145; X, 25, 211, 348, 353, 365;
XI, 25; XII, 59; XIII, 77, 100;
XIV, 25, 66, 110, 136, 315; XVI,
21, 59. — simus una, V, 18. — sint

contentæ patulas diffundere pelves, III, 277. — quæ discrimina inguinis et capitis nescit, VI, 301. — quantula hominum corpuscula, X, 173. — *Conf.* III, 38; XII, 25, 93. — ni tibi deditus essem cliens, IX, 71. — *cases* Æthiopia fortasse pater, VI, 599. — propter quod nobilis, VIII, 41. — esset quum decolor totus Flaccus, VII, 226. — *Conf.* III, 18; VI, 94; X, 106; XII, 10; XIII, 202. — quanquam non essent urbibus illis prætexta, etc., X, 34. — foret quid optandum, X, 103. — *Conf.* II, 158; X, 75, 263; XII, 30. — forent quum plena litora delatore multo, IV, 48. — Circeis nata forent ostrea, IV, 140. — fuissent si septem, VI, 642. — esse si vis aliquid seu aliquis, I, 75. *F. L.* — viris non licet, X, 304. — in parte Senatus, XI, 30. — fidei, priori, etc., licet, contigit, satis est, X, 304. *N.* — domini futuræ laudis nihil agere, VIII, 75. — futuri caligo, VI, 556. — *Conf.* I, 58; II, 149; III, 75; IV, 98, 153; VI, 372; VII, 210; IX, 103; X, 100, 237, 330; XI, 155; XIII, 12, 37, 91, 249; XIV, 121; XV, 38, 98, 141, 171; XVI, 53. — haud impunitum fore respondit, XIII, 20. — qualis futura sit uxor, X, 353.

Sumen mirabile lætis Phrygibus, XII, 73. — sumine cum magno lepus, XI, 138.

Sumit tegmenta et longos habitus, II, 124. — iram atque animos a crimine, VI, 285. — nocte dieque alienum vultum, III, 105. — trechedipna, III, 67. — cucullos, VI, 118, 330. — ferrum, IX, 97. — nemo togam, nisi mortuus, III, 172. — utrumque inde habitum facies, IX, 19. — luxuria in Ventidio laudabile nomen, XI, 23. — rediaicula frontibus, II, 84. — pennas, III, 80. — talem non damnata togam, II, 70. — pocula, V, 128; X, 26. — flagellum clara luce,

VIII, 152. — multicia, II, 66. — ponenda præmia, III, 56. — quæ ludia unquam hos habitus? VI, 266. — Saturnus fugiens agrestem posito diademate falcem, XIII, 39. — *sumere* prætextam hujus mavis? X, 99. — *summe* duos Equites, XIV, 326. — *sumito* tibi proavum de quocumque libro, VIII, 134. — *sumitur* aliena arca, III, 181. — illinc, quod captator emat, V, 97. — scaphium positis armis, VI, 264. — hora ex libro, VI, 578. — *sumente* cothurnum satira, VI, 634. — *sumptam* partem de margine cornæ, IV, 30. — *sumptos* nummos non reddere, XVI, 40. — *sumptis* penais illi eadem quærant animalia, XIV, 76. — *sumendæ* in tempestate securæ, XII, 61.

Summa exigua vendet perjuriam, XIV, 218. — *votorum*, V, 18. — *summam* effice, quam lex Othonis dignatur bis septem ordinibus, XCV 323. — perituram arcescere, XI, 17. — *mejorem* perdidit, XIII, 74. — *ad summam*, non Maurus erat, III, 79. — *Summula* ne pereat, VII, 174.

Summus honos quum competet, etc., I, 117. — aer vertitur, VI, 99. — locus nulla non arte petitus, X, 110. — inde furor, XV, 35. — *summa* voluptas, VI, 369. — bona putes, V, 2. — *questio*, VII, 155. — *pericula* rerum, VIII, 249. — *de parte* cæli raptus ignis, XV, 85. — *arce* Tiburis, XIV, 87. — *summam* diducere vestem, XIII, 132. — *summum* dominæ femur exclamare coegit, VI, 423. — honorem meretur, VI, 532. — crede nefas animam præferre pudori, VIII, 83. — *ad summum* latas navem implet mercibus, XIV, 289. — *summi* libri margine scriptus, I, 5. — hujus boni voluptas, VI, 179. — *processus* nunc via optima vetulæ vesica beatæ, I, 38. — *ducis* est, occidere Galbam, et curare cutem summi constantia civis, II, 104.

105. — Jovis ad aram, X, 268. — celi fida internumcia, VI, 545. — summo a poeta et minimo eadem exspectes, I, 14. — Pontifici destinat hoc monstrum, IV, 46. — in arcu tristis captivus, X, 136. — in duce quot libras invenies? X, 147. — summas illi curules donare, X, 91. — summis *Ædilibus* illic sufficiunt tunicæ albæ, III, 179. — pariter minimisque eadem libido, VI, 349. — monstria minor admiratio debetur, VI, 646. — pro summis hæc etenim sunt, VIII, 112. — summos posse viros crasso sub aere nasci monstrat, X, 49. — in summis minimisque rebus, XI, 36.

Sumptu leviori constat bellua, VII, 77. — sumptus inter hos sestertia duo sufficient Quintiliano, VII, 186.

Supellex quorum cophinus fornucumque, III, 14. — qualis atque domus, tales cibi, XI, 99.

Super illam semel atque iterum palpitat, III, 134. — ora curret ingenti Liburno, III, 240. — nubes nulla convivia Cœlicolarum, XIII, 42. — mœnia Copti gesta referemus miranda, XV, 28. — cornam narrare, XV, 14. — agmina fudit montem eversum, III, 258.

Superaverat quod velum unum, XII, 68.

Superbus incedet, XII, 125. — tumida aluta, XIV, 282. — homo nutu, non sermone aliquem dignatur, III, 185. — superbi regis ager, VI, 524. — superbum convivam caveo, XI, 129. — quem nobis fama tradit, VIII, 71. — superbo animo corrupta voluntas, VI, 180. — superbis servis plena est maxima quæque domus, V, 66.

Supercilium fuligine tinctum (al. tactum) acu producit, II, 93. — grande affert cum virtutibus, VI, 169. — supercilio brevior coma, II, 15. — digna forma et ætas, V, 62.

Superos contemnere testes, XIII,

75. — ad Superos recessit *Astræa*, VI, 19.

Superstitionum varia genera et causæ, VI, 511-592.

Supersunt armæ spoliatis, VIII, 124. — superest quod de nobilitate, I, 35. — *Lachesi*, quod torqueat, III, 27. — quid de corporibus? III, 259. — illic, qui ponere cogat, V, 73. — quodcumque argenti paterni, VI, 355. — spes altera major, IX, 134. — paulum, nescio quid, XI, 48. — quum magna malæ audacia causæ, XIII, 109. — constantia, quum scelus admittunt, XIII, 237. — solida hora ad sextam, XI, 205. — supersint ut non pejora, VIII, 184.

Supervacuum carnem cultris abscindere, II, 116. — supervacui ligni vana dicunt chirographa, XIII, 137; XVI, 41. — supervacua sut perniciosæ petuntur, X, 54.

Supinus cubat, III, 280. — supinum juvenem media de nocte excitat pater, XIV, 190. — supino de Mæcenate multum referens, I, 66. — supina falce pugnans *Gracchus*, VIII, 201.

Supplicium quo crimine meruit servus? VI, 220. — supplicio ejus non debuit una parari simia, VIII, 213. — supplicia digna his populis parabis, XV, 130.

Suppositus ne venias ac falso nomine poscas, I, 98. — suppositum rotis mare, X, 176. — suppositos transco, VI, 602.

Suræ grandes, XVI, 14.

Surda nihil grave gerneret buccina, VII, 71. — nec surdum, nec *Tiresiam* esse quemquam Deorum fatebere, XIII, 249. — surdo verbere cædit mens, XIII, 194. — remige effugit *Siculos cantus*, IX, 150.

Surgere nolenti *Nilo*, XV, 123. — surgit ædes proxima antiquo ovili, VI, 529. — millesima pagina omnibus, VII, 100. — pallidus *Ajax* dictu-

rus dubia pro libertate, VII, 115. — ventus, V, 101. — volucris sceptro eburno, X, 43. — hinc orexis, XI, 127. — si quando poetica tempestas, XII, 23. — surgat de pulvino equestri, III, 154. — cœnatio fulta columnis, VII, 183. — surgebant illi cristæ, IV, 70. — surrexerit tanquam et tubicen una (e sulcis Thebanis), XIV, 243. — surgitur, et proceres exire iubentur, IV, 144.

Surrepti; *vid.* Subreptum.

Sus candida, XII, 71 *sq.* — suis siccici terga, rara pendentia crate, XI, 82.

Suspendit Homerum in eadem trutinâ, VI, 437. — citharam de colosso, VIII, 230. — coronas foribus, IX, 85.

Suspendium mandare alicui, X, 53. *N.*

Suspicit Epicurum, XIII, 123. — suspectus jam merito, quasi ipse suas incenderit ædes, III, 222. — suspecta libido est, X, 208. — tibi non sint hæc, XII, 93. — suspectum Cumis jugum, IX, 57. — suspectis rugis referens multicia humida, XI, 186.

Suspirat matrem longo non tempore visam, XI, 152.

Sustinet Thaida, III, 93. — domum Veneris Ancon, IV, 40. — orbes eburni, XI, 122. — non consumere, XIV, 127. — sustinuit dici ludia, VI, 105. — mordere cadaver, XV, 88.

Susurro tenui jugulos aperire Pompeius, IV, 110.

Sutilibus phaselis dare vela, XV, 127. *V. L.*

Sutor quis tecum porrum comedit? III, 294. — sutoris Beneventani nomen habentem calicem siccabis, V, 46.

Suus; sua domus nulli magis nota, I, 7. — sequitur quemque culina, III, 250. — *Conf.* VII, 213; VIII, 191; X, 10, 109; XIII, 230; XV, 103; XVI, 37. — suæ culinæ te nidore captum putat, V, 162. — suum

gestare in pectore testem, XIII, 198. — suam (formam) Rutilæ dare cuperet, X, 295. — seque suamque Terpsichoren odit senectus, VII, 34. — suo farre et ære, IX, 122. — volo prora cucurrit, XII, 69. — sua in arca, III, 143. — in statione paratæ semper lacrymæ, VI, 274. — suarum rerum tutela, XIV, 112. — suos producit alumnos (fortuna), VI, 609. — *Conf.* VII, 232; X, 237, 249. — suas quisque partes habet, I, 41. — *Conf.* III, 222; VI, 127; XIV, 262. — pro suis signis attonitus, XIV, 307.

Sybaris hinc fluxit ad istos colles, hinc et Rhodos, VI, 296.

Syenes porta mittit dentes, XI, 124.

Sygambri de torvis, de Cattis dicturus, IV, 147. *N. et V. L.*

Syllabæ contrahuntur, III, 76; IV, 37; V, 74; VI, 82; X, 11, 15, 27. *V. L.* — quatuor breves respondent duabus longis seu spondeo, III, 263. *V. L.* — quarum ultima litera *m*, producta, etsi vocalis sequatur, XV, 7. *V. L.* — finales per se breves, sequentibus duabus tribusve consonis, modo corripiuntur, modo producuntur, VI, 109. *V. L.* — breves producuntur ob hiatus et contractionem, I, 151; X, 11. *V. L.* — syllaba *re* anceps in verbis compositis, XII, 54. *V. L.*

Syllæ; *vid.* *Sullæ*.

Sylva; *vid.* Silva.

Sylvano; *vid.* *Silvano*.

Sympuvium Numæ ridere quis ausus erat? VI, 343. *N. et V. L.*

Synæresis seu Synizesis, III, 76; IV, 37; V, 74; VI, 82, 429; XV, 27. *V. L. et N.*

Syphacem victum in castris et Hannibalem tuum tolle, VI, 170.

Syræ amnibus tuendis meturus, VIII, 169.

Syrium pyrum, XI, 73.

Syrma longum Thyestæ pone ante pedes Domiti, VIII, 229. — *syrmata*

quancquam omnia a Pyrrha volvas, XV, 30.

Syrophaeniz ndus amomo, VIII, 159.

TAB

Tabella conducenda magnus civis obit, VI, 558. — quali digna facies! X, 157. — votiva testantur plurima fana, XII, 27. — tabellæ croceæ membrana impletur, VII, 23. — blandæ et assidue densæque te sollicitent, IX, 36. — tabellas quas lecture, si tibi retegantur scrinia mœchæ, VI, 277. — falsas signare in templis, VIII, 142. — tabellis legitimis tibi pacta junctaque, VI, 200. — missis a corruptore, VI, 233. — fixis legitime vestitur tota porticus, XII, 100. — lectis decies diversa parte vana supervacui dicunt chirographa ligni, XIII, 136.

Taberna Liparæa, XIII, 45. — tabernæ quinque quadringenta parant, I, 105. — dominum monstrare ne pudeat, II, 42. — catenatæ compago, III, 304. — unius dominum se fecisse, III, 231.

Tabraca (al. *Thabraca*, *Tabathra*, *Tabracha*) pandit umbriferos saltus, X, 194. *F. L.*

Tabula distinguitur unda, XIV, 289. — generis capaci jactare Corvinum, VIII, 6. — cum tabula adsint pueri et ponatur calculus, IX, 41. — tabulæ signatæ, dictum Feliciter! ingens cœna sedet, II, 119. — ad casum non loculis comitantibus itur, I, 90. — in tabulam Sullæ si dicant discipuli tres, quis tulerit? II, 28. — tabulas implevit solo liberto, II, 58. — impleret decolor heres, VI, 601. — quoque ruperat et jam signabat, IX, 75. — delebit, si Libitinam evaserit æger, XII, 123. — post hæc mutare parabis, XIV, 55. — tabulis exiguis

Syrus Orontes jampridem in Tiberim defluxit, III, 62. — Syrorum longorum cervice vehitur, VI, 351.

TAL

et gemma uda se lautum fecerat et beatum, I, 68. — Parrhasii, VIII, 102. — in tabulis præcipuam ceram senis abstulit orbi, IV, 19.

Tabulata tibi jam tertia fumant, III, 199. — numerosa excelsæ turris parabat, X, 106.

Taceo, si ostendis, XIII, 127. — taces hoc, IX, 26. — tacet onnis turba, VI, 439. — taceant ut servi, jumenta loquuntur, IX, 103. — omnes, V, 169; IX, 106. — illi, IX, 115. — tace, atque nube, II, 61. — jam, VIII, 97. — tacendi libido, II, 14. — tacendæ offensæ, IV, 105. — tacendis semper æstuat animus, III, 50. — tacitus nostras intra te fige querelas, IX, 94. — recedas, III, 297. — tacito bilem tibi non contrahat uxor, XI, 185. — tacitum intra se scelus qui cogitat ullum, facti crimen habet, XIII, 209. — tacita culpa sudant præcordia, I, 167.

Tæda si sit latissima, quatuor aut septem digitis a morte remotus, XII, 59. — secreta coluerunt talia Orgia, II, 91. — in illa lucebis, qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant, I, 155. — cum tædis sulphura si qua darentur, cuperent lustrari, II, 158.

Tædia subeunt animos, VII, 34. — talis quoque vitæ sunt magna, XI, 207. — mille ferenda, XVI, 44.

Tædia non lambit Cluviam, II, 49.

Tagus et Pactolus aurum rutila volvit arena, XIV, 299. — Tagi opaci omnis arena, III, 55.

Talenta propter mille temerarius, XIV, 274.

Talis umbra, II, 156. — sub nostro

sidere bellua concipitur, XII, 103. — turba Deorum, XIII, 47. — glebula saturabat patrem, XIV, 166. — talis quoque vitæ tædia sunt magna, XI, 207. — tale quid excusat Saguntus, XV, 115. — quum narraret Ulixes, XV, 14. — nil tale exspectes, IV, 22. — tali amico dignus, V, 173. — talem non sumet damnata togam, II, 69. — proponere aut emere quis auderet, IV, 46. — sortitus servum, VIII, 179. — tales habitus damnat, VIII, 202. — aspice rugas, X, 193. — cibi, qualis domus atque supellex, XI, 99. — versus, XI, 180. — talia fiunt omnia, XII, 23. — quam multi plorent, XIV, 150. — non suasi, XIV, 225. — invadunt, II, 19. — coluerunt Orgia, II, 91. — talibus a dominis, XI, 43. — monitis instans, XIV, 210. — alimentis usi, XV, 93.

Talo nudo quos traducit Gallia, VII, 16.

Tam sanctum da testem quam fuit hospes, III, 137. — graviter, XII, 23. — *Conf.* I, 31, 137; II, 48; III, 6, etc. et alibi passim.

Tamen cur libeat, I, 19. — pro tantum, III, 98. *N.* — *Conf.* I, 97, 142; II, 40, 115, 163; III, 2, 98; IV, 11, 59, 69; V, 6, 15, 24; VI, 25; VII, 17, 93; VIII, 46; IX, 38, 91; X, 142, 154; XI, 25, 62; XIII, 100; XIV, 66, 93; XV, 59; XVI, 20.

Tamquam mancus, III, 47. — incenderit ipse suas ædes, III, 332. — habeas tria nomina, V, 127. — alta in dolia deciderit serpens, VI, 431. — *Conf.* III, 308; IV, 147, 148; VI, 500, 509; VII, 232; VIII, 39; IX, 97; XIII, 67, 79; XIV, 111, 112; XV, 174.

Tanaquil tua de te ante consulit, VI, 566.

Tandem expavere famem, VI, 361. — incipiunt sentire, XIII, 238. — fatebere lætus, XIII, 248. — *Conf.*

III, 174; IV, 32; VI, 425, 467, 564; VIII, 86; XII, 75; XIV, 163.

Tangunt intrepidi altaria, XIII, 89. — Cereris aramque pedemque, XIV, 219. — tangat nil dictu scædum visusque hæc limina, XIV, 44. — tetigit urtica nepotes, II, 128. — latus acrior illo, VII, 109. — tactum madida fuligine supercilium, II, 93.

Tanta cadit vis verborum, I, 6, 440. — est querendi cura decoris! VI, 501. — in muneribus fiducia! X, 306. — quæ fames, etc.? XV, 120. — dulcedine capti, VII, 84. — libidine auditur, VII, 85. — tanti non sit tibi arena Tagi, III, 54. — vendit agros, IV, 26. — vocat ille pudicam, VI, 137. — quæ gravitas, quæ forma, ut se tibi semper imputet, VI, 178. — partus equæ! quanti una venefica constat? VI, 626. — quæ præclara et prospera, ut, etc., X, 97. — sit vita dierum paucorum, X, 343. — sunt phthisis et vomicæ, XIII, 97. — sanguinis ultor annulus, X, 165. — tantine injuria cœnæ? V, 9. — tanto munere abstulit, IV, 18. — cursu contexere mœchos, XIV, 27. — in scelere ne quæras, XV, 89. — majores humana negotia ludi, XIV, 264. — major famæ sitis, quam virtutis, X, 140. — conspectius omne animi vitium in se crimen habet, quanto major, qui peccat, habetur, VIII, 140. — tantum fidei habet, quantum nummorum servat, III, 144. — tantum artes hujus, tantum medicamina possunt, VI, 595. — tantum delinquere, quantum permittas, nemo satis credit, XIV, 233. — unde nefas? II, 127. — orbem magnæ coronæ ferens, X, 40. — culti possederis agri, quantum, etc., XIV, 160. — tantis de gregibus nulla ne tibi digna videtur, VI, 161. — digna Deis victima, XII, 114. — parva malis, XIV, 303.

Tantum auditor ego semper? I, 1.

— non tantum meiere fas est ad effigies, I, 131. — ipse iacabit vacuistoris, I, 136. — tantum admirari, tantum laudare disertos, VII, 31. — valet, X, 238. — vel nodus tantum, V, 165. — tantum tonsoris damno, VI, 373. — duas res optat, X, 80. — *Conf.* III, 289, 302; IV, 4; VI, 657; VII, 1, 56, 81; VIII, 30; IX, 134; X, 231; XI, 37, 150; XIV, 51, 278; XV, 118, 149, 166; XVI, 44.

Tantumdem est, III, 298. — habere seu haberi, X, 91.

Tarde veniasse Liburnus (lecticæ gestator) dicitur, VI, 477.

Tardus abdomine venter, IV, 107. — tarda prora, X, 186. — tardum ingenium, III, 73. — longumque putavit expectare, XV, 82. — tardos desidia (pisces) effundit glacies, IV, 44. — tardas colus expectare grave est, XIV, 248.

Tarentum coronatum et petulans madidumque, VI, 297.

Tarpeum limen adora, VI, 47. — Tarpeio Jovi servata hostia, XII, 6. — Tarpeia per fulmina, XIII, 78.

Tarquinius Superbi ager Marti consecratus, VI, 525.

Tarsus Ciliciæ oppidum ubi Pegasus *ταρσόν* fregit, III, 117.

Tatius; sub Tatío quantum populus Romanus arabat, XIV, 160.

Taurea punit flexi crimen facinusque capilli, VI, 492.

Taurica illa nefandi sacri inventrix, XV, 116.

Tauromenitanæ rupes miscrunt mulum, V, 93.

Taurus pinguior Hispulla et ipse mole piger, etc., XII, 11. — tauro admoto licet perjuria dictet Phalaris, VIII, 82.

Tectoria prima reponit, VI, 467.

Tectum ambulat vertigine, VI, 304.

— aliud Laribus conjungere, XV, 154. — tecto juvabit nemo nudum,

III, 211. — gaudet, VII, 105. — tecta parva vitii contingi labor quondam non sinebat, VI, 289. — ne collapsa ruant subductis columnis, VIII, 77. — tectorum assidui lapsus, III, 8. — tectis sublimibus quod spatium, III, 269.

Tedia, II, 49. *V. L.*

Tegetis pars dimidia brevior, V, 8. — hibernæ institor, VII, 221. — tegetem præferre Palatio cubili, VI, 117. — a tegete et baculo tuta senectus, IX, 140.

Tegimen (tegmen, tegumen) dimidium cruris sinistri, VI, 257.

Tegit inguina gutto, XI, 158. — tegunt eos arma, XVI, 48. — textit quem cista Latini, VI, 44. — teges occulta, ut curia Martis Athenis, IX, 101. — tegant vela rimas, IX, 105. — tegitur cinis Flaminia, I, 171. — qui parma et galea, V, 154. — tegi per glaciem perone alto eum non pudet, XIV, 186.

Tegula sola quem tuetur a pluvia, III, 201.

Tela descendat cum tota aranea, XIV, 61.

Telamonem ut præterit Ajax, vinceris, XIV, 214.

Telephus ingens diem mihi consumpserit, I, 5.

Telesine, VII, 25. *V. L.*

Teli vice sævit manus, XV, 53. — tela non finem dabunt animæ, non gladii, non saxa, X, 164. — domestica seditioni, saxa incipiunt torquere, XV, 65. — hæc Deorum et saxa esse putant, XIII, 232. — telorum quidquid habent armauentaria cæli, XIII, 83.

Tellure procul, III, 89.

Temerarius tu propter mille talenta et centum villas, XIV, 275. — usque adeo, V, 129. — temeraria lina contemnunt Charybdim, V, 102.

Teinetum minimum qui urna duxerat, XV, 25.

Temone de Britanno excidet Arvi-

ragus, IV, 126. — curtum jugum, X, 135.

Tempero ac dispenso filum canelae, III, 287.

Tempestas poetica surgit, XII, 24. — proxima timetur, velat hoc dilata sereno, XIII, 228. — tempestate mea nulli major fuit usus edendi, IV, 140. — picta se tuetur, XIV, 302. — nostra paras sponsalia, VI, 26. — sumendae securae, XII, 61. — a tempestate madidae cohortes, VII, 164. — tristes, hac tempestate Camenas respexit, VII, 2. — tempestatibus plenos utres crediderim, XV, 20.

Templum et aras violati numinis videt in somnis, XIII, 219. — templi veteris pocula grandia, XIII, 147. — templo nondum habitas, Pecunia, I, 113. — quo non prostat femina? IX, 24. — dignam vocem adyti probavit, XIII, 205. — templorum majestas praesentior, XI, 111. — fores coronabantur a laetis, XII, 84. *N.* — ad templa et compita positus mensis, XV, 42. — templis cunctis notissima vota, X, 23. — ullis numen aliquod esse putet, XIII, 37. — maturus et arae vitulus, XII, 7. — parastis arma nocturna et flammam, VIII, 233. — in templis, quae fecit avus, falsas signare tabellas, VIII, 143. — thesauri recondabantur, XIV, 261.

Tempus quos erat abscindere carnem, II, 115. — honoris finitum, VIII, 150. — agendi ipsis praestatur, XVI, 49. — temporis plus hic petit, VII, 99. — post damnum quid mihi suades? IX, 125. — tempore nostro natae dextrae, XV, 68. — nostro quoque conspicuum monstrum, IV, 115. — quo vult, accusare potest Verrem, III, 53. — brumae si igniculum poetas, III, 102. — ex hoc, IV, 135. — longo quem torret quarta dies, IX, 16. — longo non visa mater, XI, 152. — diverso si exstinctus foret, X, 263. —

omni rudis, XI, 144. — menes, XIII, 211. — festo, XV, 38. — illo, V, 22. — tempora felicia, quae te moribus opponunt, II, 38. — longi servitii perierunt, III, 124. — quae dentur lucro, VI, 571. — in haec car daret, X, 254. — prospera vectoris, XII, 62. — adoperta cucullo, VIII, 145. — servitiae, IV, 151. — illa viderunt mentes, etc., XI, 118. — vitae longa, XIV, 157. — in tempora coenas alterius differre, XIV, 130. — temporibus diris omnia tractanda putabat inermi justitia, IV, 80. — diris jussu Neronis aedes Lateranorum obsidet tota cohors, X, 15. — suis grandia illa monstra audebant, VI, 645. — ferri pejora saecula, XIII, 29.

Tenax justitiae, VIII, 25.

Tendit pergere ultra, X, 154. — tende corymbos per limina, VI, 52. — tenditur cenophorum plena urna, VI, 426. — tensus jecur rumpe miser, VII, 117. — tenso folle reverti, XIV, 281.

Tenebrae densae abscondere caelum, XII, 18. — tenebras quanti conducis in annum, III, 225.

Tener spado, I, 22. — panis, V, 70. — Hedymales, VI, 383. — tenerum amatorem spondet, VI, 548. — lumbum attritus pumice, VIII, 16. — te putabas, IX, 46. — teneros mores ducere, VII, 237. — tenerae porcae, II, 86. — teneris Maecenasibus apta vestis, XII, 39. — parcendum est, XIV, 215.

Tenet ille speculum, II, 99. — eum calcitam bellis socialibus, V, 31. — phialas inaequales beryllo, V, 39. — pectinem, VI, 383. — ignotos mihi antiquaria versus, VI, 454. — laqueo ambitiosi consuetudo mali, insanabile inultos scribendi cacoethes, VII, 50, 51. — hanc (coronam) servus publicus, X, 41. — jam Italiam, X, 154. — omne census regimen pater, XVI,

54. — personam et thyrsura, VI, 70.
— lora, I, 61. — bipennem, VI, 658.
— zonam læva moruque, XIV, 297.
— Mævia venabula, I, 23. — nummos, XIII, 94. — ne te teneam, V, 58. — quis tam patiens iniquæ arbis, tam ferreus, ut teneat se? I, 31. — tenentis Antæum procul a tellure cervicibus Herculis longum collum sequat, III, 89. — virgam domini vox, XIV, 63. — tenentur loca armato custode, III, 306. — teneri una portarum olave, XV, 158. — arva magno diluvio narrat, VI, 410.

Tentes si dicere aliquid, III, 297. — tentarent Romæ conducere furnos, VII, 5. — tentaveris si quid unquam hiscere, V, 126. — tenta, quanti doceat, VII, 175. — tentare audet improbitas corruptoris ipsos parentes, X, 306.

Tentigine vulvæ ardens, VI, 129.

Tentyra et *Coptos* ardet immortale odium, quoniam diversa colunt numina, XV, 35. — vicina umbrosæ palmæ, XV, 76.

Tennis census, XIII, 7. — rima, III, 97. — et sine pondere terra, VII, 207. — tenue et miserabile collum cultris præbet bos vetulus, X, 269. — argentum, IX, 31. — tenui stamine præquantem fasum torquere, II, 55. — tibicine fulta urbs, III, 193. — susurro aperire jugulos, IV, 110. — muro spatiosum orbem colligere, IV, 132. — in cyclade sudant, VI, 259. — popano corruptus Osiris, VI, 541. — pulmone rubetæ res agitur, VI, 659. — in panno rara sacundia, VII, 145. — corona exorare (Deos), IX, 138. — verbere Circes percussus, XV, 21. — in pulvere sulcos ducimus, VII, 48. — Saleio gloria quid erit? VII, 80. — tenuis Quirites, III, 163. — plantæ, III, 227. — Afri, VIII, 120. — artus miserantibus, XV, 101.

Tennis crure medio, VI, 446.

Tepenti Nilo admota Africa, X, 149.

Ter mergetur Tiberi matutino, VI, 523. — victi regis medicamina, VI, 661. — Consulis titulo functus, XI, 86. — decies respirat, XIV, 28.

Terea Fausti vendere, VII, 12.

Tergeat alter vasa, XIV, 62. — tergens brachia, XIII, 44.

Tergum; in tergo scriptus Orestes, I, 6. — terga suis pendentia orate, XI, 82. — fugæ celeri præstantibus, XV, 75. — in terga erectæ undas, IV, 128. — post terga jam reliquit sexaginta annos, XIII, 16.

Terit inguina barba, IX, 4. — tritus jam casus, XIII, 10. — trito collo trahunt ephredia segnipedes, VIII, 66. — tritæ ephemeridæ, VI, 573.

Terminus sacer, pulte et libis cultus, XVI, 38, 39.

Terpsichoren odit, VII, 35.

Terra malos homines nunc educat atque pusillos, XV, 70. — marique quæ acquirenda putas, XIV, 222. — Memphitide sicca, XV, 122. — clauditur infans, XV, 139. — terræ apertæ quis fructus? VII, 103. — tubera, XIV, 7. — parenti sufficiunt Decii, VIII, 257. — terram cuspidē pulas, II, 130. — sanguine adhuc vivo subitura sacerdos, IV, 10. — loto ferit intestino, VI, 429. — spectantia (animalia), XV, 147. — tenuem et sine pondere (date), Di, umbris majorum, VII, 207. — per terram ductis digitis, XV, 92. — ad terram tremulo descendant clume puellæ, XI, 164. — terras subsideru, VI, 411. — maria, populosque regere, IV, 83. — in terras iratus cadat ignis, XIII, 226. — terris cælum quis non misceat? II, 25. — ignem donavit Prometheus, XV, 86. — in terris pudicitiam moratam credo Saturno rege, VI, 2. — rara avis, VI, 165. — quod fremat violentius, VIII, 37. — omnibus, quæ sunt a Gadibus, etc., X, 1. — quid natura illo cive

beatius tulisset? X, 279. — si nulum tam detestabile factum ostendis, XIII, 126.

Terretur vultu et igni Eumenidum, XIV, 285.

Terribiles Cimbri, XV, 124.

Terrore mortis carentem animum posce, X, 357.

Tertius e cælo cecidit Cato, II, 40. — majorem summam perdiderat, XIII, 73. — tertia dormit magno lecto, II, 60. — calcita ne cessaret vacuo lecto, V, 17. — quadringenta sac, XIV, 326. — tabulata jam fumant, III, 199.

Tessellæ nobis non ex ebore, XI, 132.

Tessera villis frumenti, VII, 174.

Testa ferit cerebrum, III, 270. — alta paretur, IV, 131. — secuit genitalia, VI, 514. — in illa vidit (Alexander) magnum habitatorem, XIV, 311. — testæ veteris fuligo, V, 35. — pictæ incumbere remis, XV, 128. — testarum crepitus, XI, 170.

Testamentum ingens orbi divitis, VI, 549. — testamento nec comparo mille rates, etc., XII, 121. — nihil relinqui poterat probrois feminis, I, 55. *N.* — testamenta qui merentur noctibus, I, 37.

Testantur fana votiva tabella, XII, 27. — testandi libertas est lenonibus atque lanistis, VI, 216. — jus vivo patre solis datur militibus, XVI, 51.

Testiculi sibi conscins mus, VI, 339. — testiculorum damno evadere cupiens castor, XII, 36. — testiculos expectatos ac jussos crescere, postquam cœperunt esse bilibres, tonsoris damno tantum rapit Heliodorus, VI, 372. — pugillares non defert in balnea raucus, XI, 157.

Testis quis adest? VI, 220. — mihi lectulus, IX, 77. — ambigæ incertæque rei si quando citabere, etc., VIII, 80. — falsus vendet perjuriam, XIV, 218. — testi quamvis jurato metuum tibi credere, V, 5. — testem an de-

ceant multicia, II, 76. — falsum citius producere contra paganum poesis, quam vera loquentem contra fortunam armati, XVI, 32. — suum nocte dieque in pectore gestare, XIII, 198. — tam sanctum, quam fuit hospes munninis Idæi, III, 137. — da, iudex quoniam dixerit, XVI, 29. — teste luna, VI, 311. — marito, VI, 136. — sub nullo hoc canebat Ithacus, XV, 26. — quo probavit? X, 70. — testes superos contemnere, XIII, 75. — sidera intendunt oculos, VIII, 149.

Testudineo conopeo Euryalum millionem exprimat infans, VI, 80.

Testudo qualis nataret in finctu, XI, 94. — testudine tota radiant sardoniches, VI, 381. — lata attonitas, XIV, 308.

Tetrum porthmea horret, III, 265. — vultum adspice, X, 191. — teterrima vultu, VI, 418.

Teucrorum proles, VIII, 56.

Teutonicus currus, X, 282.

Texit ventoso conducta sub aggere, VIII, 43.

Textoris Galli poetine percussæ lacernæ, IX, 30.

Thaida sustinet, III, 93.

Thaletis ingenium mite, XIII, 184.

Theatrum omne de Rutilo, XI, 4. — theatri pleni frenas moderans, X, 128. — magni pars, X, 213. — theatro herboso, III, 173. — vacuo clausoque, VI, 68. — theatra nulla sequere quæsi cui (voluptati), XIV, 256.

Thebaidos amicæ carmen, VII, 83.

Thebe vetus centum jacet obruta portis, XV, 6. — Thebæ Ægyptiæ, Boeotiæ et aliæ, XIII, 27. — Thebarum portæ, XIII, 27. — Thebas et Tereæ Fansti vendere, VII, 12. — quantum dilexit Menœceus, XIV, 240.

Telephus; vid. *Telephus*.

Thelesinus, VII, 25.

Themison quot ægros occiderit, X, 221.

Theodori artem scindens, VII, 177.

Thermæ, stationes, omne theatrum de Rutilo, XI, 4. — *thermarum* calices, VIII, 168. — *thermas* petit, VII, 233.

Thersites malo pater tibi sit, dummodo tu sis *Æacidæ* similis, quam te *Thersitæ* similem producat Achilles, VIII, 269 sq. — non poscit lorica Achillis, XI, 31.

Theseide Codri vexatna, I, 2.

Thessala philtia, VI, 610.

Thessaliæ campis Octavius quantum tituli abstulit, VIII, 242.

Thoraca viridem jubebit afferri, V, 143.

Thracia vervecum patria, cujus sub crasso aere nasci posse summos viros, monstrat prudentia Democriti, X, 50.

Thrasea Helvidiusque quale vinum bibebant, V, 36.

Thrasylli numeri, VI, 576.

Thrasymachi exitus, VII, 204.

Thrax non erat, III, 79. — *Thraces* quid agant, novit, VI, 403. — *Thracum* volucres, XIII, 167.

Thule loquitur jam de rhetore conducendo, XV, 112.

Thure minuto Lares exorare, IX, 137. — *thura* dabo Laribus, XII, 90. — *pia* ponimus in carbone, XIII, 116.

Thybris docte dicitur Tiberis, III, 62. *V. L.*

Thyestæ syrma, VIII, 228.

Thymele submissa a Latino, I, 36. — *rustica*, VI, 66. — *Thymeles* zelotypus, VIII, 197.

Thyrsium tenent et subligar Acci, VI, 70. — contingere non potest paupertas, VII, 60.

Tiara posita miles tremulus tulit arma, X, 267. — *Phrygia* vestitur bucca, VI, 516.

Tiberinus glacie adpersus maculis, V, 104. — *Tiberinum* imperii fines virgo natavit, VIII, 265.

Tiberim ultra ablegandæ mercis (putidæ) fastidia subeant, XIV, 202. — in *Tiberim* jam pridem Syrus defluxit Orontes, III, 62. — *Tiberi* matutino ter mergetur, VI, 523. — devectum vinum, VII, 121.

Tiberius in Caprearum rupe sedit cum grege Chaldaeo, X, 71 sq. 93. — occidi jussit Sejanum, cui imperium tradiderat, X, 61-102.

Tibia lumbos incitat, VI, 314. — obliqua, recta, Tyria, Phrygia, III, 64.

Tibicina nullo cornu hic gemit, II, 90.

Tibicine nigro saltatus virorum, XV, 49. — tenui fulta urbs, III, 193. — cum *tibicine* chordas obliquas secum vexit Syrus, III, 63.

Tiburis proni arce, III, 192. — arce summa, XIV, 87.

Tiburtino de agro veniet hædulus, XI, 65.

Tigillinum seu *Tigellinum* pone; tæda lucebis in illa, etc., I, 155 sq.

Tigillo conducto pendent anabathra, VII, 46.

Tignum capiti inentit, III, 246.

Tigris erit nomen cani, VIII, 36. — Indica agit rabida cum tigride pacem, XV, 163. — tigride orba pejor, VI, 270.

Timeo, ne exigit pœnas, X, 84. — timet quem Massa, I, 35. — hostia nil gravius cultro, XV, 119. — quis, aut timuit gelida Præneste ruinam? III, 190. — timemus quid ratione aut capimus? X, 4. — timent, pavidoque gelantur pectore, VI, 95. — timebis nec dura flagra pati, V, 172. — nocte gladium contumque, X, 20. — timeam cur, I, 103. — ut timeas, III, 310. — timeat pater earum oscula, VI, 51. — timeret censoris mores etiam collega, XI, 92. — quum furem nemo, VI, 17. — time aconita, X, 26. — timetur proxima tempestas cura graviore, XIII, 227. — timearis a magne amico, III,

57. — *timere* volunt, III, 313. — *timendus* oedonibus, IV, 153. — *timendas* ipsi Veneri Martique leges, II, 31.

Timidus pappas pocula prægnetet, VI, 633. — *timidum* caput abluit vorticibus Tiberis, VI, 524.

Timor; ira, etc., I, 85.

Tinea positos pertunde libellos, VII, 26.

Tingantur oculi mulierum, II, 94. — *tinctum* fuligine supercilium, II, 93. *F. L.* — *Tinguo*, ut urgueo, unguo, IV, 59. *F. L.*

Tintinnabula pulsari dicas, VI, 441.

Tiresiam nec surdum quemquam esse Deorum fateri lætus, XIII, 249.

Tironem me pavidum excipiat porta, XVI, 3.

Tirunculus noster, XI, 143.

Tirynthius venies, aut minor illo hospes, XI, 61.

Tisiphone qua exagitare, VI, 29.

Titan finxit iis præcordia meliore luto, XIV, 35.

Titanida pugnam omnem inter majores ponas, VIII, 132.

Titienses seu *Titi* Romani; vid. *Remenses*.

Titio Scioque quod turpe, IV, 13.

Titubantibus (de) mero victoria facilis, XV, 48.

Tituli et nominis tantum quantum abestulit Octavius, VIII, 241. — hæsurî saxis cinerum custodibus cupido, X, 143. — *titulum* (vini) senectus delevit, V, 34. — *mentita* Lycias, VI, 123. — *titulo* res digna sepulcri, VI, 230. — *ter* Consulis functus, XI, 86. — *titulos* habere, I, 130. — in *titulos* faciesque minutas concisum argentum, XIV, 291. — *titulis* et fascibus olim major habebatur donandi gloria, V, 110. — aliquid incidere præter honores, etc., VIII, 69.

Toga quibus hinc, calceus hinc est, I, 119. — tantum nominis et tituli illi

contulit, VIII, 240. — *si sordidula* est, III, 149. — *nocitura*, *nocitura* petuntur militia, X, 8. — *togæ munimenta*, pingues lacernæ, IX, 29. — *picte aulæa*, X, 39. — *togam* talem non sumet damnata, II, 70. — *effugiat* cuticula nostra, XI, 204. — in magna Italia parte non sumit nisi mortuus, III, 172.

Togatus ne te pulsare audeat, XVI, 8. — *caret* nocte currere, III, 127. — *togatæ turbæ*, I, 96. — *togata* de plebe veniet, qui juris nodos solvat, VIII, 49. — *togati* ante pedes, VII, 142. — *togatas* ille mihi impune recitaverit, I, 3.

Tolerabile hoc, VI, 614. — *hospitium*, VII, 69.

Tolerant labores nutricia, VI, 593. — non *toleranda* maritis, VI, 184.

Tollis (liberos), IX, 84. — *tollit* præmia pendentis coxæ, VI, 321. — *tollunt* grandia pocula veteris templi, XIII, 147. — *tollit* trepidum magistrum in cavea leo alumnus, XIV, 247. — *tollas* si præmia, quis virtutem amplectitur ipsam? X, 142. — *li* cet omne, quod usquam est auri, VIII, 122. — *tolle* tuum Hannibalem, VI, 170. — *tollite* lumen e medio, IX, 105. — *tollere* heredem, VI, 33. — *tollentibus* æquor nimbia, I, 81. — *tolluntur* grandia crystallina, VI, 155. — *tollatur* e pleno semper acervo nummus, VI, 364. — *tollit* quum jam vexilla jubaret, II, 101. — *sublata* manibus, V, 83. — *tollendus* semper Austro, XIV, 268.

Tomacula divina porci, X, 355.

Tonat quum, trepidant, XIII, 224. — *æstivum*, XIV, 295. — *Tonantum* totum confare, XIII, 153.

Tondente quo juveni mihi barba sonabat, I, 25; X, 226. — *tonsi* capilli, XI, 149. — *tondendum* jam Bromium committere euncho, VI, 378.

Tongilli exitus hic est, VII, 130.

TOR

Tonitrua optata facient oenas majores, V, 117.

Tonsoris damno testiculos rapit Heliodorus, VI, 373. — a tonsore magistro pectoris, VI, 26.

Tophum ingenium violarent marmora, III, 20.

Tormentum ingens hæret nubentibus, II, 137. — tormenta per hæc coactæ divitiis, XIV, 135. — tormenta amantis gaudet, VI, 209. — tormenta animi latentis in negro corpore, IX, 18.

Torpentia Ponti ostia, IV, 43. — torpente palato, X, 203.

Torquet hæc potio, VI, 624. — juvenem senectus patris, XIV, 251. — curtum entymema sermone rotato, VI, 450. — pocula, V, 26. — jaculum, V, 155. — fustum tenui præquantem stamine Penelope melius, levius Arachne, II, 56. — umbras Æacus, I, 9. — saxa, XV, 64. — torquent quod, superest Laohesi, III, 27. — torquens cornua madido cirro, XIII, 165. — torto feno calentia ova, XI, 70. — tortis in nodum crinibus Sygambri, IV, 147. Vid. *V. L.*

Torquibus omnes leti, XVI, 60.

Torret quem quarta dies febrisque, IX, 17. — torrentem quem mirabantur Athenæ, X, 128. — torrens meri quantus, VI, 319. — dicendi copia, X, 9. — lactis vortice amnis, XIII, 70. — oleaca, V, 105. — contra torrentem brachia numquam direxit, IV, 90. — torrentior lasso sermo, III, 74.

Tortore vocato uritur, XIV, 21. — animo quotiente flagellum, XIII, 195. — tortoribus annua præstant, VI, 480.

Torram silvestrem quum sterneret uxor, VI, 5. — toro toto versata jam membra quiescunt, XIII, 218. — pervigili jacens, XV, 43. — meliorem fultus recumbet, III, 82. — toris vacuis tantum ipse jacet, I, 136.

Torvus Platen, XIII, 50. — torva

TOT

647

canino latravit rictu, X, 271. — de Colchide, VI, 643. — torvum quemdam ex illis non tulit Laronia, II, 36. — juvenem cœdit, VIII, 155. — torvi Sygambri, IV, 147.

Tot orbibus, I, 137. — ordinibus, tot compagibus, VI, 502. — rerum usu, XIII, 18. — millia turbæ rixantis, XV, 61; XVI, 24. — *Conf.* I, 17; II, 151, 156; III, 251 his, et alibi passim.

Totidem villæ, I, 94. — vix est numerus, quot, etc., XIII, 26. — olfiscisc lucernas, VII, 225. — hinc totidem, XIV, 13.

Toties vexatus, I, 2. — audiat, VII, 166. — quem texit cista, VI, 44. — optata gloria, X, 187. — quidam clamans, etc. II, 37. — quamvis mutandum esset mare, VI, 94. — Ciceronem Allobroga dixit, VII, 214. — quare mihi, Nevoles, tristis occurrat, IX, 1. — novum mustum bibit, X, 250. — subaellis tantum sternentur, XVI, 44.

Totus grex, II, 79. — quum decolor esset Flaccus, VII, 226. — nunc orbis Graias habet (litteras), XV, 110. — tota domus, III, 10. — salutatrix turba, V, 21. — cohors obaldet sedes, X, 18. — libellis porticus vestitur, XII, 100. — cohors pede non est altior uno, XIII, 173. — cohors tamen est inimica, XVI, 20. — cum Carthagine migra, VI, 171. — radiant testudine sardoniches, VI, 381. — fugit agnoscendus arena, VIII, 206. — in cute nullus nitor, IX, 13. — nocte, IX, 76. — sonat ulmas cœna Suburra, XI, 141. — cum ærugine, XIII, 61. — cum prole domoque, XIII, 206. — cum tela descendat aranea, XIV, 61. — tota tempora ævitate, IV, 150. — ergastula, VI, 151. — atria, VIII, 19. — bona feruntur ad Phialen, X, 237. — novalia in ventres abeant, XIV, 148. — oppida canem veteran-

tur, XV, 8. — totum illud nil perdidit, III, 209. — cœnophorum sitiens, VI, 425. — Nestora vivat, XII, 128. — annum expiet, VI, 521. — regis agrum cruentis erepet genibus, VI, 525. — conflare Tonantem, XIII, 153. — qui sibi posceret orbem, XIV, 313. — corrosis ossibus edit, XV, 80. — totius gentis crura levia, VIII, 115. — populi annus, XVI, 43. — totam pervolet urbem, audax, VI, 398. — cui tremuli frontem Cœsonia pulli infudit, VI, 616. — per diem cessare, XI, 183. — Romam circus capit, XI, 195. — hanc turbavit filius amens, XIV, 94. — toto posuere monilia collo, II, 85. — æquore quidquid conspicuum, IV, 54. — repetitus clamor ab antro, VI, 328. — in orbe quid fiat, VI, 402. — vinum nescire Decembri, VII, 97. — mergatur atheno, VIII, 86. — foro arca nostra maxima, X, 24. — orbe secunda facies, X, 63. — cadavere jacuit, X, 287. — grege mollior hædulus, XI, 66. — toro versata membra, XIII, 218. — me laudet vicinia pago, XIV, 154. — certamine nasus integer vix cuiquam, XV, 55. — qui stetit absumpso jam corpore, XV, 91. — totos sibi ponit apros, I, 140. — pande sinus, I, 150. — deterior totos habet illic femina mores, X, 323. — totis cuneis, VI, 61. — Quinqueatribus optat, X, 115. — pro legionibus, VIII, 255.

Trabea, X, 35. — trabeam et diadema ancilla natus meruit, VIII, 259.

Trabibus magnis plenum mare, XIV, 276. — fractis, XIV, 296.

Tractare duros rudentes, VI, 102. — alias rosas, XIV, 254. — munera, IX, 53. — tractemus commoda communia, XVI, 7. — tractandum memori pectore, XI, 28. — tractanda omnia inermi iustitia, IV, 80. — tractato pulmone columbæ, VI, 550.

Tradit quem nobis fama superbum,

VIII, 72. — tradunt quæ carminas, XV, 117. — quæ pueris parentes, XIV, 3. — tradidit arcino quodcumque volumine Moes, XIV, 102. — honestos mores, VI, 239; X, 299. — traditur vir viro, II, 129. — traduntur inguina medicis, VI, 370. — post hunc tubera, V, 116.

Traducit quos Gallia nudo talo, VII, 16. — avos aqualentes, VIII, 17. — traducebat se Ulixes in lorica Achillis, XI, 31. — traducimur illic miseri, II, 159. — Traducere, ut trajicere, trahere, tradere, transmittere, etc. XI, 31. *P. L.*

Tragicæ furtiva piacula cervæ non aperat, XII, 120. — tragico concubitu pollutus adulter, II, 29. — apud tragicos nullus populus facit id scelus, XV, 31. — tragicia credamus, quidquid de Colchide dicitur, VI, 643.

Tragœdum commendare, VI, 396. — tragœdo gaudet Hispulla, VI, 74.

Trahit dispersos in populum, XV, 151. — famam a censu, XI, 23. — lanam, II, 54. — epirhedria trito collo, VIII, 66. — dominum cervice obstricta in jus, X, 88. — reliquos monstrata diu veteris orbita culpæ, XIV, 37. — summa rugam, XIV, 325. — attonitos in arcem, IV, 146. — traximus sensum a cœlesti demissum arce, XV, 146. — trahere te ultro ac vexare paratus, XIII, 108. — qui trahitur (unco), X, 99. — traheretur taurus, XII, 11.

Trallibus relictis, III, 70.

Tranquillæ vitæ semita unica per virtutem patet, X, 364.

Transacta diurni, VI, 483.

Transducebat; *vid.* Traducit.

Transeo suppositos, etc. VI, 602; X, 273. — transit annus septimæ puerum, XIV, 11. — transire cymba vadum tot millia, II, 151. — transi gymnasia, III, 114. — exempla, VII, 190.

Transfert frivola Ucalagon, III,

198. — Virro gemmas ad pocula a digitis, V, 43. — translatus subito ad Marcos, III, 169.

Transillit Pyrenæum, X, 152. — transilliet sequora, XIV, 279.

Transitus rhedarum, III, 236.

Transversa diurni, VI, 483.

Trebius, V, 19. — da Trebio; pone ad Trebium, V, 135.

Trechedipna, III, 67.

Tremere illic honestius, V, 11. — Fabios, XI, 90. — tremens Judæa mendicat, VI, 543. — turba, X, 73. — trementes oculi, II, 94. — in fine oculi, VII, 241. — trementia membra senum cum voce, X, 198. — tremebunda ac nuda erepet, VI, 525.

Tremulus miles, X, 267. — jam pater, XVI, 56. — tremuli pulli frontem infudit, VI, 616. — tremulum caput senis, VI, 622. — tremulo clune ad terram descendant puellæ, XI, 164. — tremulis plantis non insistere possunt, VI, 96.

Trepidat, ut, I, 97; XIV, 64. — trepidant et ad omnia fulgura pallent, XIII, 223. — umbram arundinis, X, 21. — occursum amici, VIII, 152. — ne trepida, IX, 130. — trepidantis adhuc amici reditua, XII, 15. — trepidantem urbem protegit, VIII, 250. — trepidatur ab gradibus imis, III, 200.

Trepidum formidine culpæ animum sic confruant, XIII, 106. — solvunt tibi cornua ventrem, XIV, 199. — magistrum leo tollet alumnus, XIV, 246. — trepidam Minervam servavit ex æde flagranti, III, 139. — trepido a Latino submissa Thymeles, I, 36. — trepidi fugere Stoicidæ, II, 64. — laris Antiphates, XIV, 20. — trepidos miserosque parentes semper habet filius corporis egregii, X, 296.

Tres discipuli Sullæ, II, 28. — rugæ subeant, VI, 144. — si implevero, IX, 90. — parvos heredes habet, XII,

95. — pueros in gremium patris fundat simul, V, 141. — domini, unus vernula, etc., XIV, 169. — tria tamquam nomina habeas, V, 127. — tribus patris aconita dedit, I, 158. — trium liberorum jus, IX, 90. *N.*

Tribadum obsecenitas, VI, 311, 320 sq.

Tribuat natura castum ingenium, X, 301. — tribui hæc, deinde illa dedi, IX, 39.

Tribunal nemo vendit acersecomes, VIII, 127. — non est urbibus illis, X, 35.

Tribunicia potestas Cæsarem, XI, 7. *N.* III, 265. *V. L.*

Tribuno da deinde, I, 101. — ardentis acce indulsiase narratur, II, 165. — non cogente quidem, sed nec prohibente, XI, 7. — tribuni ergo expectent, I, 109. — quantum in legione accipiunt, donat Calvinæ, III, 132. — cognitione res eget, VII, 228. — tribunos facit Philomela, VII, 92. — sub tribunis atque regibus viderunt uno contentam carcere Romam, III, 313. — Tribuni cohortium, I, 58. *N.* — plebis sacrosancti, I, 110. *N.* — laticlavii, angusticlavii, semestres, VII, 89. *N.*

Tributa servis præstare clientes cogimur, III, 188.

Triclinia Romanorum, V, 17. *N.* VII, 183. *N.*

Tridentem per tunum, Neptune, XIII, 81. — ecce movet (retarius), VIII, 203.

Tridentem non habet (mortuus) quem porrigat Charonti ore, III, 267.

Trifolius ager te fecundis vitibus implet, IX, 56.

Triginta clara mamillis scrofa candida, XII, 74.

Triplitem usuram præstare paratus, IX, 7.

Tripodes armaria, cistæ, commissæ quod auctio vendit stantibus, VII, 11.

Triremis victa aplustre, X, 135.

Triscurria patriciorum, VIII, 190.

Tristis it per cunctas fabula cœnas, I, 145. — *sententia fertur*, II, 62. — *sumas ponenda prœmia*, III, 57. — *abit*, VI, 128. — *quare mihi toties occurras?* IX, 1. — *captivus*, X, 136. — *desiderat*, XI, 153. — *triste habitum vitium*, XIV, 110. — *sidus Saturni*, VI, 569. — *imperium profundum*, XIII, 49. — *tristes personam tenent*, VI, 69. — *Camenas solus Cæsar respexit*, VII, 2. — *tristibus obocœnis quis non vicus abundat?* II, 9. — *medicis erga filiolum*, VI, 389.

Tritus; *vid. Toro*.

Triumphalem ante statuum parentis, VIII, 144. — *triumphales*, inter quas ausus habere nescio quis titulos, I, 129. — *triumphalis habitus*, X, 36 sq. XI, 192.

Triumphum magni clarique omem habes, IV, 125. — *triumpho similis Prætor sedet*, X, 36 sq. XI, 192. — *triumphos fata captivis, servis regna debunt*, VII, 201. — *in dote numeras*, VI, 169. — *plures de pace referebant*, VIII, 107. — *Triumpus scriptura vetus*, II, 158. *V. L.*

Triviale carmen, VII, 55.

Trivio in quocunque, cuiusunque est obvia, narrat, VI, 412.

Troica non scripsit Orestes, in scena nunquam cantavit, VIII, 221.

Troja incolam Priamus venisset ad umbras, X, 258. — *Trojam petierunt mille rates, in Aulide morantes*, XII, 119-122.

Trojanum ignem quamquam diruta servat Alba, IV, 61.

Trojugena, vos vobis ignoscitis, VIII, 181. — *Trojugenas ipso præcone vocari jubet*, I, 100. — *Trojugenis clarum factura fulcrum testudo*, XI, 95.

Tropæis truncis affixa lorica, bellorum exuvie, X, 133.

Trulla aurea fundo inverso crepitum dedit, III, 108.

Trunco corpore dabit solatia, etc., XIII, 178. — *Hermæ simillimus*, VIII, 53. — *trunca puppe*, XII, 79. — *truncis tropæis*, X, 133.

Trutina in eadem suspendit Homerum, VI, 437.

Trux Samomata, XV, 125.

Thypheri doctoris (qui artem scireula sciendi docebat) discipulus, XI, 137.

Tu nil nisi Cæropides, VIII, 53. *Conf. I*, 50, 142; *II*, 61, etc. — *tibi habes frumentum*, V, 118. — *tibi*, II, 42; *III*, 51, et alibi passim. — *te ut miremur, non tua, primum aliquid da*, VIII, 68. — *ten', o deliciae! exte ocommunia censes ponendum?* XIII, 140. — *Conf. I*, 37; *II*, 21, 22, etc. — *tunc*, VI, 192, 641, 642. — *tecum ergo voluta hæc animo*, I, 168. — *feras miserabile votum*, III, 276. — *sectile porrum sutor comedit*, III, 293. — *pugio dormit*, VI, 34. — *est mihi sermo*, VIII, 38.

Tuba hæc rixæ, XV, 52. — *Florali dignissima matrona*, VI, 250. — *ocommuni dare signa*, XV, 157. — *tubarum concentus*, X, 214. — *tubas nemo fatiget*, VI, 442. — *ante tubas hæc animo tecum prius voluta*, I, 169.

Tubera radantur (al. tradentur), V, 116. — *dum mittas, Libye*, V, 119. — *terres radere*, XIV, 7.

Tubicon tamquam sarveneris una (in sulcis Thebanis), XIV, 243.

Tuccia vesione non imperat, VI, 64.

Tuetur quem tegula a pluvia, III, 201. — *se pista tempestate*, XIV, 302. — *freudem jure jurando*, XIII, 201. — *tuendis annibus maturus*, VIII, 169.

Tulli pugnae cœnas, V, 57.

Tullia quid dicat notæ collectas Mauræ, etc. VI, 307.

Tullius quid aliud, quam miranda potentia fati? VII, 199.

Tum quoque invenit, X, 47. —

TUR

Conf. IV, 65; XII, 70; XIV, 21.

Tumes ejus aceto, ejus conche? III, 293.—alto Drusorum sanguine, VIII, 40.—tumet facies pane, VI, 462.—gibbo et utero, X, 309.

Tumidum guttur quis miratur in Alpibus? XIII, 162.—tumida superbus aluta, XIV, 282.—tumidae mariscæ cæduntur, II, 13.—tumidis livoribus nigram offam ostendere, XVI, 11.

Tumulta magno sudare, VI, 420.—majore planguntur nummi quam funera, XIII, 130.

Tunc quoque, X, 47.—par ingenio pretium, tunc, etc., VII, 96.

Tunica a Cyniciis distantia dogmata Stoica, XIII, 122.—in Jovis sublimis Prætor, X, 38.—molesta punire, VIII, 235.—Tunicæ virorum substrictæ ac breves, mollium vero hominum et feminarum talares ac manicatæ, VI, 446. *N.*—tunicæ (Saliari) credamus, VIII, 207.—albæ sufficiunt summis ædilibus, III, 179.—sartæ scinduntur, III, 254.—tunicam lupini mihi malo, XIV, 153.—horrenti non reddere servo, I, 93.—tunicas succingere crure tenuis medio, VI, 446.—ponunt cosmetæ, VI, 477.—in tunicas eat, quidquid discriminis instat, VI, 521.—tunicis licet parcat atque laertis, ouratoris eget, XIV, 287.

Tunicati Gracchi, II, 143.

Turba Remi, X, 73.—Deorum nec talis, ut est hodie, XIII, 46.—miratrix, IV, 62.—omnis tacet, VI, 439.—salutatrix tota, V, 21.—lutulenta, VII, 131.—barbara, XV, 46.—viatrix, XV, 81.—cedente vehetur dives, III, 239.—in turba uteris (verbis) modo sub lodice relictiis, VI, 196.—turbæ togatæ rapienda sportula, I, 96.—rixantis tot millia, XV, 61.—turbam casæ saturabat talis glebula, XIV, 167.

TUS

651

Turbat imago animum, XIII, 222.—turbavit ocellos passer exstinctus, VI, 8.—amens filius totam hanc partem, XIV, 94.

Turget sacculus pleno ore, XIV, 138.

Turgidus deponis amictus, I, 143.—turgida Lyde, II, 141.

Turnus et Ajax quales lapides torquebant, XV, 65.—Turni agro pascitur Cæsaris armentum, XII, 105.—Turnum, Rutulum feroceem, et Æneam committas securus licet, I, 162.

Turpavit nitidos ejus ocellos passer exstinctus, VI, 8. *F. L.*

Turpis minus est insanis, II, 71.—libertas Cybeles, II, 111.—obscurigenis, VI, 131.—alea, turpe et adulterium mediocribus, XI, 174.—turpe hoc negavit, III, 168.—magis nostris nescire Latine, VI, 188.—quod Seio Titioque bonis, decebat Crispinum, IV, 13.—non putavit, pro cithara velare caput, VI, 390.—putat nil, VI, 457.—nec putarent præcones fieri, VII, 5.—si quid turpe paras, XIV, 48.—turpi vetulæ utile, filiolam producere turpem, VI, 241.—turpi frugerant sæcula luxu divitiæ molles, VI, 299.—turpes sponæ (viri), I, 78.—turpia castigas, quum sis, etc. II, 9.—ne ludant, VII, 239.—quæ cædoni, Volesos decebunt, VIII, 182.—turpibus ac pravis imitandis dociles omnes sumus, XIV, 41.—turpissimus repente nemo fuit, II, 83.

Turpiter audent res, VI, 97.—quod audeas, breve sit, VIII, 165.

Tarris excolæe fabulata, X, 106.—tarrim euntem in prælla ferre, XII, 110.—turris Collina stantes, VI, 291.—turribus liedem defendier, XV, 158.

Tarture magno cariturus cogitat dulcem heredem tollere, VI, 39.

Tus; *vid.* Thure.

Tuscum aprum figat Mævia, I, 22.—Tusco vellere vexatæ daræque ma-

nus, VI, 289. — si faviaset Nurtia, X, 74. — catino farrata omnia tunc ponebant, XI, 109. — de Tusca Græcula facta est, VI, 186. — Tusca ergastula, VIII, 180. — Tuscis libellis digna fides, XIII, 62.

Tutela rerum suarum certa magis, etc. XIV, 112.

Tutor et Capito piratæ Cilicium, VIII, 93. *V. L.*

Tutor bonus, VIII, 79. — Principis, X, 92. — malus, I, 47; XV, 135.

Tutulus, VI, 502. *N.*

Tutus his armis illa in aula, IV, 93. — a frigore, XI, 146. — tuta connectus a tegete et baculo, IX, 139. — tutum nihil est ab inguine, III, 109. — tuti stagna sinus, XII, 81. — tutæ custode tenentur, III, 306. — tutos vicino limine somnos dare, XV, 154. — facit a serpentibus Afros (hoc oleum), V, 91.

Tuus ille rusticus, III, 67. — ai tibi displicuit nasus, VI, 495. — Endymion dilectæ fiet adulter matronæ, X, 318. — tua nunc Mycale pariat licet, V, 141. — facies computat annos, VI, 199. — cujus barbam janua vidit, VI, 215. — vivit imago, VIII, 55. — uxor virgo maneret, IX, 72. — simplicitas quem risum moveat nescis, XIII, 35. — sacra et major imago humana, XIII, 221. — tui panis novisse colorem, V, 75. — doloris justa canas, IX, 91. — juvenis specie lætare, X, 310. — tuo te Roma reddet Aquino, III, 319. — tuum ostendit, Britannice, ventrem, VI, 124. — tolle, precor, Hannibalem, VI, 170. — per tridentem, Neptune, XIII, 81. — quis miretur acumen, Brute, IV, 103. — tuo oestro percussus, IV, 124. — voto digna femina,

VI, 61. — in carbone pia thura ponimus, XIII, 116. — semper in ore illa vertetur sententia, XIV, 205. — non tua, sed te ut miremur, VIII, 68. — intra pasqua, IX, 55. — per vestigia peccet, XIV, 53. — tuorum majorum ante effigies, VIII, 21. — te censeri laude noluerim, VIII, 74. — majorum primus quisquis fuit, VIII, 274. — cessabit nemo, XIV, 59. — tuarum rerum præsidia, VII, 22. — tuos unde hæc tetigit urtica nepotes, II, 128. — tuis circumspice pannis præconem, VIII, 96. — natalibus quid quisquam inveniet sublimis? VIII, 231.

Tydidēs quo percussit pondere coram Æneæ, XV, 66.

Tympana gentilia, III, 64. — plebeia cedunt rancæ cohorti, VI, 515. — Galli cessantia, VIII, 176.

Tyndaris illa (Clytemnestra) bipennem tenebat, VI, 657.

Tyrannide tam sæva crudaque quid Nero fecit? VIII, 223.

Tyrannus nullus ephelum deformem sæva castravit in arce, X, 307. — tyranni aure quid violentius? IV, 86. — pauci sicca morte descendant ad generum Cereris, X, 113. — tyranno Bithyno donec libeat vigilare, X, 162. — tyrannos sævos quum perimit classis numerosa, VII, 151. — tyrannis exsilibus, VIII, 261.

Tyrius genialis sternitur, X, 334. — Tyrio filo stataria purpura spondet, VII, 134. — Hannibali parere, XII, 107. — Tyrias lacernas humero revocante, I, 27. — endromidas quis nescit? VI, 246.

Tyrrhenum piscem non patitur crescere, V, 96. — Tyrrhenam Pharum intrat, XII, 76. — Tyrrhenos fluctus pertulit, VI, 92.

Ubera potanda magnis infantibus ferens, VI, 9.—matris ducere, XII, 8.

Uberibus semper lacrimis, VI, 273. — uberior quando vitiorum copia? I, 87.

Ubi nunc lex Julia? II, 37. — Numma constituebat amicæ, III, 12. — consistas, ede, III, 296. — panlum superest, XI, 47.

Ubicumque natat, IV, 55.

Ubique occurras vatibus, I, 17. — multus labor Polycleti, VIII, 104. — ponit præsidium, VIII, 238.—quum siluit compago tabernæ, III, 303.

Ucalegon jam poscit aquam, jam transfert frivola, III, 199.

Udus amomo Syrophœnix, VIII, 159. — uda gemma, I, 68. — barba terit inguina, IX, 4. — udo cædibus gladio, VIII, 242.—udis inguinibus, X, 321.

Ulciscitur victum. orbem luxuria, VI, 293. — rumoribus baltea, IX, 111. — ulcisci quid magis debuit armis Verginius? VIII, 222.

Ulcus an facies dicatur, VI, 473.

Ulixes; vid. *Ulysses*.

Ulla ai jungitur Ursidio, VI, 41.—se non putat formosam, nisi, etc. VI, 185. — cervix non sufficit, X, 40. — plus quam ulla lex dolori concessit, X, 315. — quid negaverit udis inguinibus? X, 321. — senoris mentio, XI, 183. — opsonia fiunt rancidula, XI, 134. — aliena sibi credit mala, XV, 172. — ullum non erit exemplum, II, 47. — secretum divitis esse putas? IX, 102. — scelus intra se qui cogitat, XIII, 209. — humanæ mentis vitium, XIV, 174. — ullius mercis fastidia, XIV, 202. — ulli non mensa remotior, VIII, 178. — ullam ferre potes dominam, VI, 30. — partem vitæ non attingit, XIV, 106. — ullo strepitu, II, 52. — ametur ab ullo, XII, 130. — si pretio non vincitur ullo, XIV, 145. — ullis

esse aliquod numen templis, XIII, 36.

Ulmea cœna tota sonat Suburra, XI, 141.

Ulmoviduas palmes desiderat, VIII, 78. — Falernas et ovem Cannasinam poscit maritum, VI, 150.

Uterior spes nulla, VII, 30. — ratio est, IV, 20. — ulterius nil aut gravius cultro timet hostia, XV, 118. — erit nil, I, 147.—quod monstrum, quam mollis avarus? IX, 38.

Ultimus ardebit, III, 201. — cumulus serumnæ, III, 209.—Flavius, IV, 38. — regum honorum, VIII, 260. — ille sciet dedecus domus, X, 342. — qui stetit, XV, 90. — ultima fiet questio de moribus, III, 140. — pars vulgi nostri, VIII, 44. — spatia vitæ, X, 275. — vitia, II, 34. — cellam clausit, VI, 128. — quæ aut prima ponas? IX, 81.—præsidia discriminis, XII, 55. — bellorum, XV, 95.

Ultio est voluptas animi minuti, infirmi et exigui, XIII, 191. — nec mihi deerit, XVI, 19. — prima est hæc, quod, etc. XIII, 2.

Ultor Mars ex quo galeam quoque perdidit, XIV, 261. — tanti sanguinis Cannarum annulus, X, 165. — patris cæsi (Orestes) Deis auctoribus, VIII, 216.

Ultra Sauromatas fugere hinc libet, II, 1. — vires habitus nitor, III, 180. — litora Juvernæ arma promovimus, II, 159. — quid quæris? V, 18. — quid? concumbunt Græce, VI, 190. — non fovisti errorem, VIII, 164. — hæc quid erit nisi ludus? VIII, 199. — pergere tendit, X, 154. — Tiberim ablegandæ mercis fastidia, XIV, 202. — si panditur, XIV, 327. — molem aggeris ut veniat, XVI, 26.

Ultro trahere ac vexare paratus, XIII, 108.

Ulnbris vacuis, X, 102.

Ululant Priapi Mænades (al. ululante Priapo), VI, 316.

Ulysses solers evasit per aciem Polyphemum, IX, 65. — Ithacus natans, X, 257. — in lorica Achillis se transducebat, XI, 31. — quum narraret Alcinoos tale facinus... mendax aretalogus, etc. XV, 14 sq. — effugit Siculos cantus remige sardo, IX, 150.

Umbellam viridem mittere, IX, 50.

Umbone janota phalanges, II, 46.

Umbra talis quoties hinc ad illos venit, cuperent lustrari, II, 157. — in quanta nemorum vectetur, IV, 6. — et tecto gaudet genus ignavum, VII, 105. — et specie virtutis fallit vitium, XIV, 109. — communi clauderet dominos spelunca, VI, 4. — in Pieria nullus quadrans tibi ostendatur, VII, 8. — ab rhetorica descendit ad pugnam, VII, 173. — umbram arundinis trepidabilis, X, 21. — umbræ hilaes sine regibus infernis, XIII, 52. — umbrarum gratia nulla, nil ibi (in equis) majorum respectus, VIII, 65. — umbras quas torqueat Æacus, I, 9. — ad umbras Assaraci venisset Priamus incolumi Troja, X, 258. — umbris majorum tenuem, Di, et sine pondere terram (date), VII, 207.

Umbracula, IX, 50. *N.*

Umbricius seu *Umbritius*, amicus poetæ, III, 21 sq.

Umbriferos ubi pandit Tabraca saltus, X, 194.

Umbrosæ palmæ vicina Tentyra, XV, 76.

Umectare, umens, umidus,umerus olim scribebatur, II, 158. *F. L.*

Umquam non deerit amator, II, 168. — nil conferet, III, 51. — si quid tentaveris hiscere, V, 126. — nil donabis invita conjuge, VI, 212. — nulla cunctatio de morte hominis longa est, VI, 222. — non reputant, VI, 365. — indulgebitis, IX, 48. — non maduerunt, etc. X, 120. — quid Roma beatius tulit, X, 279. — *Conf.* VI, 266; XI, 134; XII, 98; XIII, 177;

XIV, 127, 165, 178, 328; XV, 88, 124, 161.

Una simus, ait, V, 18. — tamquam surrexerit et tubicen, XIV, 243.

Uncia nulla eboris, XI, 131.

Unciolam Proculeius habet, I, 40.

Uncum carceris patieris, XIII, 245. — unco ducitur, X, 66.

Unda prior nobis properantibus obstat, III, 244. — distinguitur tabula, XIV, 289. — undas margine viridi herba clauderet, III, 19. — undis evertentibus latas puppis, XII, 31.

Unde hæc enis? II, 40; VII, 76. — unde ingenium... unde simplicitas, etc. I, 150 sq. — hæc tetigit urtica tuos nepotes, II, 127. — epulum dare possis, III, 229. — hæc monstra? VI, 286. — habet tot saltus? VII, 188. — altior easet casus, X, 106. — tibi frontem libertatemque parentis, quum, etc. XIV, 56. — unde habeas, querit nemo, sed oportet habere, XIV, 207. — unde repente tot rugas seu rugæ? IX, 8. — *Conf.* I, 10; III, 269, 292; IV, 98; VI, 339; X, 32; XV, 108.

Undique calor, III, 247. — septa asparagis squilla, V, 81. — licet ceræ exornent atria, VIII, 19. — ad illos convenient, IX, 131.

Ungo et unguo, ut argueo, tinguo al. IV, 59. *F. L.* — unctam Corinthum despiciere, VIII, 113. — unctis strigilibus, III, 262.

Unguem medium quum ostenderet Fortunæ minaci, X, 58. — ungues acutos, aduncos, amicos, observet, V, 41. *F. L.* — tamquam ungues digitosque suos, suctores noverit, VII, 232. — unguibus curvis ire parat nummos raptura Celano, VIII, 130. — curvis raptus per æra Pygmæus a sæva fertur græcæ, XIII, 170.

Unguenta perfusa mero spumant, VI, 303. — atque rosæ putere videntur, XI, 122. — dum poscimus, IX,

128.—inter et corium aliquid discriminis ponendum, XIV, 204. — qualiacumque, XV, 50.

Ungula mulæ nitet, VII, 181.

Unicus deus in ædícula, VIII, 111. — puer appellat, IX, 64. — unica atque sola nobilitas est virtus, VIII, 20. — semita tranquillæ vitæ per virtutem patet, X, 364.

Uniones, VI, 459. *N.*

Unquam; *vid.* Umquam.

Unus si contigit aureus, VII, 122. — non unus mentes agit furor, XIV, 284. — unus provocat omnes patricios opibus, I, 24. — Armenius Zalmoxes narratur mollior, etc. II, 163. — Iberinæ vir sufficit? VI, 53. — non rivalis tibi dictabitur heres, VI, 218. — ut multis mortuus sufficeret, XV, 79. — orbis Pellæo juveni non sufficit, X, 168. — et alter forsitan hæc spernant juvenes, XIV, 33. — veruula, tres domini (in casa), XIV, 168. — comite ancilla non amplius una, VI, 119. — una laboranti poterit succurrere lunæ, VI, 443. — non una simia parari debuit ejus supplicio, nec serpens una, nec culeus unus, VIII, 213. — una nave rediit, X, 185. — una senum facies, X, 198. — una atque eadem est vini patria atque ministri, XI, 161. — domus sufficit nosse volenti mores generis humani, XIII, 160. — natura hæc est omnibus, XIII, 166. — vel una potens ratio est, XIV, 39. — una mensa comedunt patrimonia, I, 138. — non una cicatrix, III, 151. — tanti una venefica constat! VI, 626. — cymba tot millia transire vadum, II, 151. — rheda tota domus componitur, III, 10. — cena tunc duos...? VI, 641. — una nube, XII, 19. — portarum clave teneri, XV, 158. — unum civem donare sibyllæ, III, 3. — in annum conducis, XI, 225. — hoc defuit Fabricio, IV, 128. — pedem quoties de limine

moverat, X, 29. — quod superaverat, XII, 68. — rus non sufficit, XIV, 141. — unus porci scabie cedit totus grex, II, 80. — lacertæ dominus, III, 231. — senis præcordia pressit, VI, 621. — uni deditus, VI, 206. — cedit Homero, VII, 38. — uno ut hæc oculo contenta sit, VI, 54. — ore conclamant, VII, 167. — digito scalpant caput, IX, 133. — anno caruisse Circensibus dolor solus patriam fugientibus, XI, 53. — pede non altior tota cohors, XIII, 173. — flagitio quem contentum videris, XIII, 243. — semodio scobis hæc emendat servulus unus, XIV, 66. — non uno carcere contenta Roma, III, 314. — asse partam Minervam collit, X, 116. — autumnus, X, 221. — die quot viros exsorbeat, X, 223.

Urbani Catulli scurra, XIII, 111.

Urbicus movet risum, VI, 71.

Urbis iniquæ quis tam patiens, I, 31. — o pater, II, 126. — sævæ pericula, III, 9. — casus tunc gemimus, III, 214. — prodigia et mores damnannte Canopo, VI, 84. — dedecus illic habes, VIII, 200. — et ipsius fortuna servatum victo caput abstulit, X, 285. — Præfectus villicus et custos dicitur, IV, 77; XIII, 157. — Urbi claras abstulit animas, IV, 151. — et populo nota res, X, 341. — attonitus modo positus villicus, IV, 77. — proximus Hannibal, VI, 290. — urbem in hanc nuper venerat pedibus albis, I, 111. — si mora longior indulset pueris, II, 167. — lætam facit Statius, VII, 83. — an petat a Caninis, VII, 162. — collinus tenni tibicine sultam, III, 193. — a figulis munitam intrare, X, 171. — Græcam non possum ferre, III, 61. — totam pervolat sudax, VI, 398. — trepidantem solus protegit, VIII, 250. — qui saturant, circo scenæque vacantem, VIII, 118. — per mediam audita

vox, XI, 112. — moestam attonitamque videres, XI, 198. — ab urbe quis tam procul absit? XVI, 25. — ex urbe effugiens pudor, XI, 55. — in urbe populi victoris quæ nunc fiunt, II, 162. — nullus locus artibus honestis, III, 22. — magnis opibus dormitur, III, 235. — urbes nutare narrat, VI, 411. — multæ et publica vota vice-runt, X, 284. — urbibus illis quanquam non essent prætexta, X, 34. — eversis prædaram in parte reperta pocula, etc. XI, 101. — dira atque immania passis, XV, 158.

Urceoli sex, ornamentum abaci et lectus erant Codro Procula minor, III, 203. — ex facie fiunt, etc. X, 64.

Urguet seu Urget, IV, 59. *V. L.* — quod mentem sudoribus, XIII, 220. — urgebant Atlanta minori pondere, XIII, 48. — velut urgeat Auster properat, IV, 59. — urgente fortuna, VI, 593. — urgentibus adversis, XII, 53. — urgentur convivæ somnoque fameque, VI, 425.

Urina concepta auribus atque oculis movetur, XI, 168. — urinam conjugis calcas, VI, 313.

Urna de Corcyra qui minimum duxerat temetum, XV, 25. — plena quod tenditur, œnophorum totum sitiens, VI, 426. — in urna perpetuum ver, VII, 208. — urnæ pacem cratera mittere, XII, 44. — plenæ sororibus, X, 242. — urnam secutus Hylas, I, 164. — urna fallaci Prætoris vicerit gratia, XIII, 4. — urnas quot vini donaverit Siculus Phrygibus, VII, 236.

Uro; urit earum delicias panniculus bombycinus, VI, 260. — uritur ferro, XIV, 22.

Ursidio placet lex Julia, VI, 38. — si jungitur ulla, VI, 42.

Ursos Numidas cominus figebat, IV, 99. — ursis sævis inter se convenit, XV, 164. — ursis vitulisque marinis eripient somnum, III, 238.

Urtica hæc tetigit tuos nepotes, II, 128. — urticæ acres divitis, XI, 166. Uruca (al. huruca, eruca, curuca) tu tibi places, VI, 276. *V. L.*

Usquam quod est auri, VIII, 122. — concipitur, XII, 103. — non erit Brutus, etc. XIV, 43.

Usque Auroram et Gangem, X, 1. — ad delicias votorum, X, 291. — a lucifero, donec lux occidat, XIII, 158. — usque adeo nihil est, III, 84. — temerarius quis vestrum, V, 129. — deditus quis est, VI, 182. — gravis uxori, X, 201. — longum tardumque putavit, XV, 82.

Usuram triplicem præstare paratus, IX, 7.

Usus edendi nulli major fuit, IV, 139. — in hos stabat lignum, XI, 118. — rarior commendat voluptates, XI, 208. — usu tot rerum an nihil in melius proficiat? XIII, 18.

Ut redeant veteres, nemo dederit, *V. L.* VII, 139. — multum, duo sufficient sesteria, VII, 187. — ut sit magna, tamen certe lenta ira Deorum est, XIII, 100. — *Conf.* VI, 197; X, 240. — ut sæpe emungeris! IX, 147. — ut melius nos egimus, VII, 124. *N.* — *Conf.* I, 16, 43, 115; III, 6; IV, 17, etc. — pro statim atque, IV, 63. — pro quamvis, IX, 70, 103; X, 240; XIII, 100. — utque, IV, 60; VI, 87.

Utrumque ille (Priami) exitus hominis, X, 271.

Uter; utres pleni tempestatibus, XV, 20.

Uterque orator periit eloquio, X, 118. — locus odit numina vicinorum, XV, 37. — utrumque habitum inde sumit facies, IX, 19. — dedit letho fons ingenii, X, 118. — utroque morbo pallet, II, 50.

Uterum pueris salientibus vexare, VI, 599. — utero pariter gibboque tumens, X, 309.

Utilis longe minus illi uxor, VI, 210. — agris et bellorum ac pacis rebus agendis, XIV, 71. — utile vetula turpi, filiulam producere turpem, VI, 240. — non corpus extinctae dextrae, III, 48. — tunc multis pallescere, VII, 96. — hoc tamen est illis, VII, 135. — et hoc multis vitae genus, IX, 27. — consilium modo, sed commune, dedisti, IX, 124. — quid sit rebus nostris, permittes ipsis expendere numinibus, X, 348. — quid sit, prospiciunt aliquando viri, VI, 359. — utilium rerum pars maxima jactatur, XII, 52. — utilior quis comes? IV, 84.

Utinam his potius nugis dedisset tota illa servitiae tempora, IV, 150. — ritus veteres et publica saltem his intacta malis sacra agerentur, VI, 335. — nos vani, VI, 638.

Utitur qui te sic, ille sapit, V, 170. — uteris in turba modo sub lodiice relictis (verbis), VI, 196. — utimur exemplis numquam adeo foedis, VIII, 184. — utere velis, totos pande sinus, I, 149.

Utrisque spatium lustrabit metarum, VI, 582. — inde furor, XV, 35.

Uva; ab uva conspecta livorem ducit, II, 81. — longa consederit examinem apium, XIII, 68. — uvam calcatam tenet bellis socialibus, V, 31. — uvae servatae parte anni, quales fuerant in vitibus, XI, 72.

Uxor languida vel praegrans circumducitur, I, 122. — tibi tacito

non contrahat bilem, prima si luce egressa reverti nocte solet, XI, 185 sq. — montana silvestrem quum sterneret torum, VI, 5. — antiquis de moribus illi quaeritur, VI, 45. — dormire quum senserat virum, VI, 116. — non amatur, sed facies, VI, 143. — a custodibus incipit, VI, 348. — quoties non abstinet concubitu sacris diebus, VI, 535. — tua virgo maneret, ni tibi deditus easem devotusque cliens, IX, 72. — qualis futura sit, illis (Diis) notum, X, 353. — torva latravit, X, 272. — Herculis formosa ad cyathos, XIII, 43. — feta jacebat in casa, XIV, 167. — Principis quod facit, quae non facit? VI, 617. — Aayli quando ad palum gemat, VI, 267. — sterilis facit jucundum et carum amicum, V, 140. — docta nimis et facunda, VI, 445. — Caesaris cui nubere destinat, X, 330. — longe minus utilis illi, VI, 211. — uxoris partum petimus, X, 352. — ante boletum, post quem nil amplius edit, V, 148. — uxori si capiendi jus nullum, leno accipit moschi bona, I, 56. — usque adeo gravis, X, 201. — uxorem quum ducat spado, I, 22. — comcedus agit, III, 94. — accipis, de qua citharcedus fiat pater, VI, 76. — quis feret, cui constant omnia? VI, 166. — occidere jussus Claudius, XIV, 331. — ducis, Postume? VI, 28. — uxores univirae, VI, 229. *N.*

Uxoriam simplicitas si tibi et deditus uni est animus, VI, 206.

VAC

VAC

Vacat nulla crepido, V, 8. — si vacat, I, 21. — vacantem circos sceaeque urbem saturare, VIII, 118.

Vacuus viator, X, 22. — vacui ventris furor, XV, 100. — tam vacui capitis populus, XV, 23. — vacuo

II.

lecto, V, 17. — theatro, VI, 68. — vacuam sellam ostendens, I, 124. — cellam intravit, VI, 122. — vacuum cerebro caput, XIV, 57. — vacua et plana omnia, III, 96. — vacuis toria, I, 136. — Cumis, III, 3. — medul-

42

lis, VIII, 90. — Ulubria, X, 102.

Vadimonia differt prætor, III, 213.

— faciunt irati, III, 298.

Vadit ad calices thermarum Lateranus, VIII, 168. — vadas licet jam nunc in balnea, XI, 205. — vade ergo, et cede, etc. II, 131.

Vadum transire tot millia una cymba, II, 151.

Vagelli declamatoris Mutinensis corde dignum, XVI, 23. — inter statuum et effigies vestras nullum discrimen, XIII, 119.

Vaginae in fronte gemmas ponere, V, 44.

Vagitus primos edere, VII, 196.

Valerius Flaccus, assulator Juvenalis, taxatus, I, 7 sq. 11.

Valet stomacho, VI, 100. — hæc ætas securum præstare Neronem, VIII, 171. — plus hora fati henigni, XVI, 4. — tantum artificis halitus oris, X, 238. — valent ad saxa discutienda robora ficus, X, 145. — valeat philtris mentem vexare mariti, VI, 611. — solatia ferre, XIII, 120. — emittere, XV, 67. — vale nostri memor, III, 318. — valentius Euro fatum, XII, 63.

Valida ac juvenilia membra sufficiunt galeæ, XI, 5.

Valle Quirini, II, 133. — Egeriæ, III, 17. — vallibus Aganippes desertis, VII, 7.

Vallo infesta arma, XV, 120. — vallum ne litiget extra mæles, et procul a signis, XVI, 16.

Valvæ patuerunt facili cardine, IV, 63. — valvis apponere candelam, IX, 98.

Vanus et Enganea mollior agna, VIII, 15. — vano Othoni sic libitum, III, 159. — vani utinam nos, VI, 638. — vana chirographa, XIII, 137; XVI, 41. — cathedra, VII, 203. — o vanissime! XIV, 211.

Vapulo ego tantum, III, 289.

Varia est ferme natura malorum, XIII, 236.

Varicosus fiet haruspex, VI, 397.

Varie properantur, III, 264.

Varillus infamis, II, 22.

Vas pelamydum, VII, 119. — vasa ingentia, III, 251. — curta et rimosa, III, 271. — novissima, VI, 356. — minora frangere, X, 101. — aspera, XIV, 62.

Vascones alimentis talibus (carne humana) olim produxere animas, etc. XV, 93.

Vascula argenti puri, IX, 141; X, 19.

Vates Pythia, XIII, 199. — luctum momordit, VII, 19. — vatis officium peragentibus Dîa, XI, 114. — Cirrhæi spicula jurat, XIII, 79. — vati crebram poppyama roganti manum præbebit, VI, 584. — haud invideas quem pulpita pascunt, VII, 93. — vatem egregium, cui non sit publica vena, qualem nequeo monstrare et sentio tantum, VII, 53 sqq. — vates committit et comparat, VI, 436. — vatium digitos semestri circumligat auro, VII, 89. — vatibus quum tot occurras, I, 18.

Vaticano de monte fragiles patellæ, VI, 344.

Vatiniani calices, V, 46. N.

Vectari ad primum lapidem, VI, 577. — vectetur in umbra, IV, 6.

Vecti (al. Fetti) pectora ferrea, VII, 150. F. L.

Vectigalia, portorium, etc. redimere, III, 31 sq.

Vectoris prospera tempora, fatumque valentius Euro, XII, 63.

Vehemens salibus conviva, IX, 11. — orator, XI, 34. — poena, XIII, 196. — vehementius si quid est quod fremat in terris, VIII, 37.

Vehunt plaustra pinum, III, 256. — vexit secum gentilia tympana, III, 65. — veheris dum per moni-

menta Latinae, V, 55. — vehitur clausis specularibus antro, IV, 21. — longorum cervicis Syrorum, VI, 351. — dives turba cedente, III, 239. — pensilibus plumis, I, 158.

Veiento ut te respiciat, III, 185. — prudens, IV, 113. — ut fanaticus, IV, 123. — videri coepisset Sergius, VI, 113.

Vel discipulo Philippi venam committit, XIII, 125. *Conf.* I, 80, 122; II, 6, etc.

Velamen honoris, III, 178.

Velaria et ad ea e scena rapti pueri, IV, 122.

Velarii, VI, 227. *N.*

Velificatus Athos, X, 174.

Vellendas praebeat alas, XI, 157.

Vellus par dabitur pugnantibus Gergone Maura, XII, 4. — quondam velare Tusco vexatae duresque manus, VI, 289. — vellera peracta refertis calathis, II, 55.

Velo; velas tempora cucullo, VIII, 145. — caput pro cithara, VI, 391. — velantes inguina panni, XIV, 300. — velari pictura iubetur, VI, 340.

Velo suo prora coeurrat, XII, 69. — vela tegent rimas, IX, 105. — domus pendens, VI, 228. — parvula dare phaselis, XV, 127. — velis ardentibus, XII, 22. — utere, totos pendens sinus, I, 149.

Velox Lentulus Laureolum bene egit, VIII, 187. — ingenium, III, 73. — floeculus angustae vitae festinas decurrere, IX, 126. — velocis plantae gloria, XIII, 98. — velocinus et citius nos corrumpant vitiorum exempla domestica, XIV, 31.

Velut strieto ensae, I, 165. — urgeat Auster, IV, 59. — ictus ab Hercule Caesus, V, 125. — exhausta redivivus pululet area nummus, VI, 363. — acri ducta Falerno (saga), XIII, 216. — hoc dilata sereno (tempestas), XIII, 228.

Velati victis consuehbus, XI, 198.

Vena publica non est (huic vati), VII, 53. — venae secundae argentum, IX, 31. — venam discipulo committit Philippi, XIII, 125. — mediam pertrundite, medici, VI, 46.

Venabula Mavia tenet mamma nuda, I, 23.

Venafrano ipse piacem perfundit, V, 86.

Venale praebere caput domina sub hasta, III, 33. — pecus Corithae, VIII, 62. — venali lagena Cyane succincta, VIII, 162. — venales hic non sunt elephantis, XII, 102. — quot agros fecerit injuria, XIV, 151. — venalibus libis plena domus, III, 187.

Venator nudus Albana arena figebat ursos, IV, 101.

Venatricis puellae calami phaeatraque, XIII, 80. — humerus pectusque dextrum nudatum, I, 23. *N.*

Vendit provincia tanti agros, sed majores (al. majoria) Apulia, IV, 27. — municipes siluros magna voce, IV, 33. — hic Thessala philtia, VI, 610. — purpura caudicem, vendunt amethystina, VII, 135. — si nemo Acersecomes tribunal, VIII, 128. — vendimus nulli suffragia, X, 78. — vendunt Judaei somnia, VI, 547. — vendes nihil obstante conjuge, VI, 212. — vendet perjuriam summa exigua, XIV, 218. — vendas potius, commissa quod auctio vendit stantibus, cenophorum, etc. VII, 10. — vendat quod Aurelia, V, 98. — nisi (Statina) Paridi Agaven, VII, 87. — vendant quanti sua funera, quid refert? vendunt nullo cogente Nerone, nec habitant Celae Praetoria vendere ludis, VIII, 192 sq. — vendere quod possis pluri dimidio, XIV, 200. — vendentis vocem Praetoribus fibula, VI, 380. — vendenti an saga nubat caupone relicto, VI, 591. — vendens oves puella, VI, 258.

Venefica una tanti constat? tanti partus equæ! VI, 626.

Venenum coctum loquar privigno-que datum, VI, 133. — veneni annonæ numquam cara est his opibus, IX, 100. — emptor, VIII, 17. — mercator, XIII, 154. — veneno materno livida fervent adipata, VI, 631. — de veneno naturæ patriæque exiguum stillavit in aurem, III, 123. — venena fusa silent, VII, 169. — plura miscuit nullum vitium, XIV, 173.

Veneo; venit qua summula vilis tessera frumenti, VII, 174.

Venerabile ingenium, XV, 143. — tam venerabile erat, præcedere quatuor annis, XIII, 58.

Venerantur canem oppida, nemo Dianam, XV, 8.

Veneto culullo contentus (al. culullo), III, 170. *V. L.*

Veniam dare quisnam hominum, quævis Deorum viribus abnuerit immania passis? XV, 103. — damus fortunæ, XI, 174. — dat his furor, II, 19. — dat corvis censura, II, 63. — indulge pueris, VIII, 167. — da, V, 42. — petit, VI, 535. — culpæ non abnuat, VI, 540.

Venio; unde venis? III, 292. — venit squilla parata manibus ministri, V, 83. — altera sicco naso, VI, 148. — illa rubicundula, VI, 425. — ad dubium nomen, VII, 110. — rarus in cœnacula miles, X, 18. — et Crispi jucunda senectus, IV, 81. — quoties umbra talis ad illos, II, 157. — puer ab illis montibus, XI, 160. — nemo repente turpissimus, II, 83. — epistola a Capreis, IV, 149; X, 71. — cum signatoribus auspex, X, 336. — maxima murena de gurgite Siculo, V, 99. — ad nos minor altitudo, V, 168. — quocumque de gramine, VIII, 60. — veniunt sagittæ a dote, VI, 139. — ad mœchum lota cute, VI, 464. — sic ad miscellanea ludi, XI, 20. —

venerat albis pedibus, I, 111. — obaes, II, 166. — venies Tiryntius, XI, 61. — veniet hædulus de agro, XI, 65. — classis, XIV, 277. — qui fercula componat, VII, 184. — quum veniet contra, etc. I, 160. — ante tamen veniet, III, 243. — conductum aquarius, VI, 332. — qui pulmentaria condant, VII, 185. — de plebe togata, VIII, 48. — venias ne suppositus, I, 98. — dignus hederis, VII, 29. — veniat quum lectica Mathonis, I, 32. — ultra molem aggeris, XVI, 27. — venient quando ad me Dii, si curant cunctos punire nocentes, XIII, 102. — veniant quæ diversæ sagittæ, VII, 156. — veneris postquam illinc, XIII, 161. — ad mensam quoties parasitus venerit infans, V, 145. — venisset Priamus ad umbras Assarici incolumi Troja, etc. X, 258. — venias quem dicat puer, X, 216. — tarde Liburnus dicitur, VI, 477. — venientis amici oculis atria displiceant, XIV, 65. — venientis clipeo et hasta Dei effigies, XI, 106. *V. L.* — veniente sarraco, III, 255. — venturo hospite cessabit nemo tuorum, XIV, 59.

Venor; veniuntur in saltu aves generosæ, XIV, 82.

Venter Montani adest abdomine tardus, IV, 107. — si pascitur inguine, IX, 136. — ventris vacui furor, XV, 100. — ventri indulat non omne legumen, XV, 174. — ventrem tuum ostendit, generosæ Britannicæ, VI, 124. — trepidum tibi solvunt cœcæna, XIV, 199. — in ventrem meritis rebus, XI, 40. — ventre nihil fragilius, V, 6. — in ventre necandi homines, VI, 596. — ventre (cum) lægæ, XII, 60. — ventres servorum magno Romæ, III, 167. — servorum castigat modio iniquo, XIV, 126. — in ventres sævos abeant tota novalis, XIV, 149.

Ventidius et Tullius quid aliud

quam occulti miranda potentia fati? VII, 199. — in Ventidio laudabile nomen sumit luxuria, XI, 22.

Ventilat ignem cursu, III, 253. — aurum sestivum digitis sudantibus, I, 28.

Ventosa oucurbita jam pridem caput hoc quærit, XIV, 58. — ventoso sub aggere conducta texit, VIII, 43.

Ventriculum infra vacua et plana omnia dicas, III, 97.

Ventus adest aura modica non multo fortior, XII, 67. — Auster sedet ac se continet et madidas siccant in carcere pennas, V, 100. — vento, quo pruna et cottona, advectus Romam, III, 83. — venti quid agant, I, 9. — ventorum rabies, XIII, 225. — ventis animam committe, XII, 57. — cum ventis decidere jactu, XII, 34.

Venus ebria quid curat? VI, 300. — leta quo astro se proferat, VI, 570. — Veneris domus, IV, 40. — nec pharetris macer est, aut lampade fertur, VI, 138. — maritus, VII, 25. — fanum, X, 290. — languentis irritamentum, XI, 165. — epistola nos commendat Marti, XVI, 5. — Veneri Martique timendæ leges, II, 31. — Venerem libido affectat sine viribus, X, 209. — Venere et coenis credat potiores Herculis serumnas, X, 362. — Veneres quas habeat aliena pecunia, XIII, 34.

Venusinam malo, quam te, Cornelia mater Gracchorum, VI, 167. — Vensusina lucerna digna hæc ego non credam? I, 51.

Ver si tunc erit, radentur tubera, V, 116. — perpetuum in urna dent Di, VII, 208. — madidum, IX, 51. — nimbosum, IV, 88.

Verberat, atque obiter faciem linit, VI, 481.

Verbere surdo cædit mens diri conscia facti, XIII, 194. — tenui Circes percussus, XV, 21. — verbera illos

justis afficiant poenis, VIII, 267. — verberibus cruentis secant, X, 317.

Verbosa et grandis epistola venit, X, 71.

Verbum qui dixerit, I, 161. — verba libera animi proferre, IV, 91. — dictata, VI, 391. — amicæ nec curanda viris castigat, VI, 456. — regia laniatæ, XI, 8. — verborum tanta vis cadit, VI, 440. — regula, VII, 230. — verbis Herculis qui talia invadunt, II, 19. — nullus pudor, II, 110. — cum verbis audiat testarum crepitus, XI, 170. — quibus concumbat verbis, VI, 406.

Verebor ego te, Sexte, ceventem? II, 21. — verendum artificem populus putat, XIV, 115.

Verginius quid armis debuit ulcisci magis, VIII, 221.

Verna Canopi Crispinus, I, 26. — vernam equitem agebas, IX, 10.

Vernilis eques, IX, 10. *N.*

Vernula riparum, V, 105. — capæe custos, X, 117. — unus (in casa) et tres domini, XIV, 169.

Vernus Jupiter, V, 78. — vernum solem bibat cuticula, XI, 203.

Vero si et pater est, XIII, 84.

Verpos solos deducere ad fontem, XIV, 104.

Verre pavimentum, XIV, 60.

Verres sacrilegus, VIII, 106. — Verri si fur displiceat, homicida Miloni, II, 26. — carus erit, qui Verrem tempore, quo vult, accusare potest, III, 53.

Versare molam Nepotis, VIII, 67. — stamen, fustum, filum, III, 27. — litus aratro sterili, VII, 49. — versetur illa sententia semper in ore tuo, etc. XIV, 206. — versata toro membra, XIII, 218.

Versum facit indignatio, I, 79. — versu subsellia fregit Statius, VII, 86. — versus ipse facit, VII, 38. — ignotos mihi tenet antiquaria, VI,

454. — tales qua voce legantur, quid refert, XI, 180. — versibus iisdem eadem cantabit, VII, 153. — Versus proceleusmaticus, III, 263. *V. L.* — sæpe excidit ob idem principium, II, 24. *V. L.* — hexametri optimis partem scriptoribus prosaïcis exciderunt, V, 90. *V. L.*

Vertice vitæ nodosam frangebatur, VIII, 247. — sub montium linsit, XI, 160. — recto quas portat, III, 252. — raso, V, 171; XII, 81. — verticibus a vorticibus timidum caput abluet, VI, 524. *V. L.*

Vertigine tectum ambulat, VI, 304.

Verto; vertere solum, XI, 49. — nigrum in candida, III, 30. — vertit quum se annus, VII, 242. — vertitur summus aer, VI, 99. — verso pollice quem libet occidunt populariter, III, 36.

Verubus deconit, XV, 82.

Verum si admittimus, III, 171. — si excutias, VI, 143. — est, VIII, 125. — ad verum omnia fiunt, VI, 325. — vero vitam impendere, IV, 91. — veræ paratar aenæ, VI, 251. — vera ac manifesta canens, II, 64. — tu pnta, II, 153. — si Græcia, XIV, 240. — Charybdi dignum, XV, 17. — loquens, XVI, 33. — cruce dignus, VIII, 188. — res agitur, IV, 35. — bona atque illis multum diversa pauci dignoscere possunt, X, 3. — veram deprendere messem si libet, VII, 112. — probavit vocem adyti, XIII, 205. — veras agitant lites, VII, 168. — veris dissimiles speluncæ, III, 18. — veris lacrimis amissa plorator pecunia, XIII, 134. — verius et magis ingenuus Peribomius (agit), II, 15.

Verum, ut dissimiles, IX, 70. — hæc nimia est impensa, XII, 97.

Vervæ elixi labra, III, 294. — vervæcum in patria crassoque sub aere nasci posse summos viros, X, 50.

Vesci carnibus, XV, 13. — corporibus, XV, 106. — licet carnibus humanis, XV, 13.

Vesica vetulæ beatæ optima nunc via summi processus, I, 39. — vesicæ non imperat Tuccia, VI, 64.

Vestalis virgo, sacerdos vittata, jacebat nuper cum corruptore, sanguine adhuc vivo terram ambitura, IV, 9, 10.

Vestem minorem cohit Alba, IV, 61. — Jaussumque rogabat cum farre et vino, VI, 386.

Vester porro labor fecundior, VII, 98. — vestra, II, 52; VIII, 235; XIV, 220. — vestrum, V, 129. — vestram ad Dianam, III, 320. — vestras inter effigies, XIII, 119. — vestris datur alveolis illad quod, etc. V, 88.

Vestibulis abeunt clientes, I, 132. — in vestibulis quadrijuges, VII, 126.

Vestigia multa pudicitie aut aliquæ exstiterint et sub Jove, VI, 14. — lecti repetit apreti, VI, 226. — dabit noster in laqueum, XIII, 244. — figens planta ancipiti, XIV, 272. — per tua omnia peccet filius, XIV, 53. — fugienda patrum ducunt reliquos, XIV, 36.

Vestinus senex, etc. XIV, 181.

Vestis pictæ aurum, VI, 482. — virum facit, V, 131. — vestem hanc populo mirante, II, 67. — Ogulæia conducit, ut spectet ludos, VI, 352. — purpuream fundite, XII, 38. — summam diducere, XIII, 132. — veste nigra senescant, X, 245. — severum vitium, XIV, 110. — vestibus extensis cucurrit prora, XII, 68.

Vestit quos ardens purpure, XI, 155. — vestitur bucca tiara, VI, 516. — porticus tabellis, XII, 100. — vestiti scorti facies, III, 135.

Veto nec te cadere pectus, XIII, 128. — votat heredes esse suos sodices ævo, X, 237. — Lucretia optari

faciem, X, 293. — vetet nemo, VI, 628. — vetenti quæ cantare Chrysgonam, VI, 74. — vetitum nil facisse volet, XIV, 185.

Vetiti pectora ferrea, VII, 150.

Vetulus ut bos, X, 268. — vetulo cum libo puls annas, XVI, 39. — si juvenis non assurrexerat, grande nefas, XIII, 55. — vetulæ beatæ vesica optima nunc via summi processus, I, 39. — turpi utile filiam producere turpem, VI, 241. — aces monstrant hoc pueris repentibus, XIV, 208. — vetula in bucca scalpit rugas mater simia, X, 195. — in vetula non est hic sermo padicus, VI, 194.

Vetus argentum, I, 76. — cieta, III, 206. — Thebe, XV, 6. — clementia, VI, 160. — et antiqua est, albenum lectum concutere, VI, 21. — æque antiqua simulata, XV, 33. — veteris amici digressus, III, 1. — rimæ contexit histum, III, 195. — testæ fuligo, V, 35. — meri torrens, VI, 319. — offensam reus, IV, 105. — ægri macies, IX, 16. — templi grandia pocula, XIII, 147. — Albani pretiosa senectus, XIII, 214. — culpe orbita, XIV, 37. — pudicitie vestigia, VI, 14. — querens fastidia, XIV, 184. — veteri clienti parere indignatur minister, V, 64. — centone calidum lupanar, VI, 121. — veterem ad dominum reverti, IV, 52. — luxuriam imperii noverat, IV, 137. — aram Pudicitie præterit, VI, 308. — follem si reddat, XIII, 61. — veteres clientes vestibulis abeunt, I, 132. — ad arcus subestitit, III, 11. — ritus, VI, 335. — amici quid ollæ moneatis audio, VI, 346. — xerampelinas donare, VI, 519. — balbi, VII, 120. — cæcos sanant mortaria, VII, 170. — ceræ exornant atria, VIII, 19. — Sabinos imitata, X, 299. — illi hæc præcepta miseribus, XIV,

189. — vetera ornamenta, III, 218. — veterum officiorum merces, V, 13.

Vetusta scabie levibus canibus nomen erit Pardus, VIII, 34. — vetustum nemus, XV, 151. — vetustos avos porticibus disponat, VI, 162.

Vexat censura columbas, II, 63. — limen, I, 100. — balnea, VII, 131. — robora corma, XII, 9. — oculos humore coacto, XIII, 133. — se carmine solo, VII, 64. — vexare noli, quiescit, I, 126. — utrum pueris salientibus, VI, 599. — mentem mariti, VI, 611. — paratus, XIII, 108. — vexantur leges, II, 43. — vexatus noties Theseide, I, 2. — vexatus vellere Tusco manus, VI, 290. — coma, XI, 187.

Vexillum pono Suburra, X, 156. — vexilla tolli juberet, II, 101. — vestra coereat consul, VIII, 236.

Via optima nunc summi processus vetulæ vesica beatæ, I, 39. — brevior conferet illi, XIV, 223. — viam illam ire pergant, XIV, 122. — vias monstrare, XIV, 103.

Viator vacuum cantabit coram latrone, X, 21.

Vibrata dextra pendentia rotia, VIII, 204. *V. L.*

Vice tibi sævit manus, XV, 53. — in vices equitant, VI, 311. — vices et lucis et anni volvente nature, XIII, 88. — vicibus ne faciant turpia, VII, 240.

Vicina me laudet, XIV, 154.

Vicinus Hymetto senex, XIII, 185. — quod habet, ematur, VI, 152. — si mihi campum ademit, XVI, 37. — vicina foro jugera, IV, 7. — tanquam mariti vivit, VI, 509. — seges melior videtur, XIV, 143. — colant Teutyræ palmas, XV, 76. — vicinum rupibus antrum, I, 8. — quum se tibi præbeat Æmilius pons, VI, 32. — vicino limine tuti somni, XV, 154. — vicinorum numina odit uterque leonæ,

XV, 36. — vicinarum ferarum pelles, VI, 6. — vicinos humiles rapere, VI, 414.

Victima sacra cadat ante Lares Gallicæ, XII, 113.

Victor modo vulseribus crudis populus, II, 73. — victoris populi in urbe quæ nunc fiunt, II, 162. — victori populus quod postulat, aurum accipe, VII, 243.

Victoria, Virtus colitur, I, 115. — exsultat circo, VIII, 59. — rara jugo sedit, VIII, 63. — facilis de madidis et mero titubantibus, XV, 47.

Victrix provincia ploras, I, 50. — fortunæ sapientia, XIII, 20. — turba, XV, 81.

Victum illa mercede parat, XIV, 273. — ames Machæræ, VII, 9.

Vicus quis non abundat tristibus obcenis? II, 8. — nullus non habebit mane Clytæmnestram, VI, 656. — vicorum arcto inflexu, III, 237. — vici angusti, VI, 78.

Video ut, VI, 395; XIII, 118. — vides ergo, quam, XII, 126. — nonne, III, 249. — ossa regum, VIII, 90. — porro multos, XI, 9. — si cuncta fora plena simili querela, XIII, 135. — quum videt barbam ardentem, XIII, 252. — fanum Veneris anxia mater, XIII, 290. — videt te in somnis, XIII, 221. — prima cometem, VI, 408. — luna, VIII, 149. — videmus multa, quæ non fecit Apicius, IV, 22. — nec rara quæ pateris, XIII, 8. — spoliū quo se ille videbat armatum, II, 100. — Vidi si dicas sub iudice, quod non vidisti, VII, 13. — vidit qui pugnos, audeat ille dicere, Vidi, XVI, 30. — janua tua barbam amici senioris, VI, 215. — quis non vulnera pali? VI, 247. — sic multas hyemes, IV, 92. — quid vidit propter quod Ludia dici sustinuit? VI, 104. — vidit omnia eversa, X, 265. — quum in illa testa magnum habitato-

rem, XIV, 311. — vidimus quid tam miserum? III, 6. — vidistis, Athenæ, hunc inopem, VII, 205. — viderunt illa tempora mensas domi natas, XI, 118. — sæcula argentea primos mœchos, VI, 23. — sæcula felicia uno contentam carcere Romam, III, 314. — videbis Corybanta de conviva, V, 25. — quanta illic prælia, I, 91. — æquales habitus illic similesque, III, 177. — Andromachen a fronte, VI, 503. — rapientem cuncta ignem, XIV, 245. — vides Catilinam in quocumque populo, XIV, 42. — si hoc in nostris gentibus, risu quatiare, XIII, 170. — quorum præcordia flagrantia, XIII, 182. — si ista in corpore iudicis, II, 76. — videant servi, ne quis neget, X, 87. — videres urbem moestam, XI, 197. — videret licet plura domi fraga, XIII, 56. — si nunc hæc monstra Pythagoras, XV, 172. — quianam hominum quem videris uno contentum flagitio? XIII, 243. — quamvis te nudum spumanti Virro labello viderit, IX, 36. — si vidisset Prætozem, etc. X, 36. — possis juvenes vidiæe marinos, XIV, 283. — visum diotaque fœdum, XIV, 44. — visuras amicos, VI, 313. — videor te clandere acribus exemplis, XIV, 322. — videris tu tibi liber et regis conviva, V, 161. — flexisse propositum, IX, 20. — videtur mulier ipsa loqui, III, 95. — ne nulla tibi digna? VI, 161. — nulla ducendi causa, VI, 201. — brevior virgine Pygmæa, VI, 505. — hora nulla aptior cibo capiendū, VI, 580. — major et melior vicina seges, XIV, 142. — hoc referre ut, etc. XVI, 58. — sibi nobilior, VI, 176. — putere videntur unguenta atque rosæ, XI, 121. — videri quando vult formosa domi? VI, 465. — Sergius cœpisset Veiento, VI, 113. — docta et facunda cupit, VI, 445. —

visa est movisse caput argentea serpens, VI, 538. — nullis unquam meritis minor merces, XIV, 165. — visa occasio, XV, 40. — vise numquam puellæ amore flagrabat, IV, 114. — visam diu pudicitiam credo, quum, etc. VI, 2. — non visam longo tempore matrem suspirat, XI, 152. — visis nunquam triginta mammillis, XII, 74. — videndus numquam tibi mane, VI, 601.

Vidua est, locuples quæ nupsit avaro, VI, 141. — viduæ delicias tantum adspernatur adulter, IV, 4. — viduam prægnantem quis fecerit, VI, 405. — viduas ulmos desiderat palmes, VIII, 78.

Vigeant sensus animi, X, 240.

Vigil Castor, XIV, 260. — vigili cum febre, XIII, 229. — vigiles fenestræ, III, 275. — Vigilum septem cohortes ope hamarum incendia coercabant, XIV, 305. *N.*

Vigilant Consul, VIII, 236. — vigila, puer, scribe, causas age, XIV, 192. — vigilare donec libeat Bithyno tyranno, X, 162. — cohortem servorum noctu Licinus jubet, XIV, 305. — vigilando moritur hic plurimus aeger, III, 232. — vigilantibus dudum orbis præcipitem ire jubeat, III, 129. — vigilata prælia, VII, 27.

Viginti millia fenus pignoribus positus, IX, 140.

Vilis Galba, V, 4. — tessera frumenti, VII, 174. — nos populus, XIII, 142. — mercator sacci olentis, XIV, 269. — vile caput aselli, XI, 97. — viles pulli, XIII, 142. — amici, V, 146.

Villa altera paratur tibi, XIV, 141. — marmorea, IV, 112. — villarum culmina, XIV, 89. — villas totidem erexit, I, 94. — novas attollit marmore, XIV, 95. — empturus, VII, 133. — quot possideat nunc, quo

tondente, etc. X, 225. — propter centum temerarius, XIV, 275.

Villicus labentibus obstat, III, 195. — horti, III, 228. — positus Urbi, IV, 77. — villica legit asparagus, XI, 69.

Vimen, a quo dictus collis Viminalis, III, 71.

Vincio; vinxerat ipsum Ennosigæum compedibus, X, 182.

Vincis nullo alio discrimine, VIII, 54. — vincebat Capitolina nostra Possides, XIV, 91. — vicit fuscina Gracchi hoc monstrum, II, 143. — digna viro sententia, IV, 136. — vicinus quos, non faciunt hæc, II, 163. — vicerunt multæ urbes et publica vota, X, 285. — vincant divitiæ, I, 110. — vicerit quamvis improba gratia, XIII, 4. — vincere ut Stentora possis, XIII, 112. — vincens Fortunæ sedem, XIV, 90. — vincitur dominus non ullo pretio, XIV, 145. — idem nempe, X, 159. — vincuntur rhetores, VI, 438. — vinceris, ut Pelea vicit Achilles, XIV, 213. — victus Marsya, IX, 2. — Ajax ne poenas exigit, quam timeo, X, 84. — ter victi regis medicamina, VI, 661. — victæ triremis aplustre, X, 135. — victum Syphacem tolle, VI, 170. — orbem ulciscitur luxuria, VI, 293. — victo caput abstulit, X, 286. — victa Carthagine, X, 277. — victis modo sociis, VIII, 99. — consulibus in pulvere Cannarum, XI, 198. — rivalibus superbus incedet, XII, 126.

Vincla ævea, XIII, 186. — in vinculis maximus ferri modus, III, 310. — Vincla pedum, VII, 192. *N.*

Vincus consul, XV, 27. *F. L.*

Vindex Cannarum annulus, X, 165. — vindice nullo et impune, IV, 152. — Vindex et Galba quid armis debuerit ulcisci magis? VIII, 222.

Vindictæ ignis, XIII, 226.

Vindicta bonum vita jucundius

ipsa, XIII, 180. — curabitis ut sit gravior quam injuria, XVI, 22. — nemo magis gaudet, quam femina, XIII, 191.

Vinosus inebriat aurem, IX, 113.

Vinum, quod succida nolit pati lana, V, 24. — capillato diffusum consule et bellis socialibus, V, 30. — Albanis de montibus aut de Setinis, cujus patriam titulumque senectus delovit multa veteris fuligine testis, V, 33 sq. — toto nescire Decembri, VII, 97. — Tiberi devectum, VII, 121. — vini quot urnas Siculus Phrygibus donaverit, VII, 236. — atque sibi non eadem gaudia torpente palato, X, 203. — atque ministri eadem est patria, XI, 161. — vino et farre Janum Vestamque rogabat, VI, 386. — ciboque fervet stomachus domini, V, 49. — attonitæ feruntur et coram, VI, 315. — vina non eadem vobis ponerebar, V, 51. — dabit diffusa in montibus illis, XI, 159. — expuit, XIII, 213. *Conf. Merum.*

Viola hic omnes jactabo colores, XII, 90.

Violare et frangere morsu porrum et capre, XV, 9. — violarent marmora tophum, III, 20. — violaverit quod non ignem de caelo raptum, XV, 84. — violatus nullo auro Jupiter, XI, 116. — violati numinis armæ, XIII, 219. — violatæ fidei de crimine quid sentire putas? XIII, 6. — violato caduceo, VI, 537.

Violentius quid aure tyranni? IV, 86. — quod fremat, VIII, 37.

Vipera sevisissima, VI, 641.

Vir unus Iberinæ non sufficit, VI, 53. — tamen hæc ipsa nollet fieri, VI, 254. — viri aliquando prospiciunt, quid utile sit, VI, 360. — nulla cura interea, VI, 508. — morte cupient animam servare castellæ, VI, 654. — argumenta libris actorum spargere gaudes, IX, 85. — dolor

non debet esse flagrantior æquo, XIII, 12. — viro sitiente miscet rubetam, I, 70. — ecce traditur vir, I, 78; II, 129. — digna sententia vicit, IV, 136. — hoc prætulit, VI, 112. — imperat, VI, 224. — petente castra egrotante quid faceret plus, VI, 389. — tunc illa gravis, VI, 270. — virum dormire quum senserat uxor, VI, 116. — egregium sanctumque si cerno, XIII, 64. — virorum coetus quæ ferre possit, VI, 399. — saltatus nigro tibicine, XV, 48. — viris non curanda verba, VI, 455. — lassata, VI, 130. — viros respice et scrutare, II, 45. — admitte, VI, 329. — quot longa Manra exsorbeat uno die, X, 223. — non esse licet, X, 304. — summos et magna exempla daturus vervecum in patria crassoque sub ære nasci posse, X, 49.

Virentem glebam ornate ac molles focos, XII, 85.

Virga multa deducere (al. contingere) fumosos Equitum cum Dictatore magistros, VIII, 7. — prior adinet Latentius, VIII, 153. — commota iannit, III, 317. — virgæ motus, VII, 210. — virgam tenentis domini vox, XIV, 63. — virgas frangis sociorum in sanguine, VIII, 136. — ipsas te Consule præcedant mores, VIII, 23. — humilia salicti mordere nondum aeneas hædulus, XI, 67.

Virgilio si puer et hospitium tolerabile desset, caderent omnes a crinibus hydri, etc. VII, 69 sq. — laus insignis tribuitur, XI, 178, 179. — Virgilium laudat, perituræ ignoscit Eliæ, VI, 435 sq. — a Virgilio loquendi formæ sumuntur, I, 169. *Conf. N.*

Virginia cuperet Rutile gibbum, X, 294.

Virginus quid armis debuit ulcisci magis? VIII, 221.

Virgo filia non tuta, III, 110. —

quæ natavit Tiberinum, VIII, 265. — maneret uxor tua, ni tibi deditus essem devotusque cliens, IX, 72. — conscia matri, XIV, 29. — virginis adultæ furus, XV, 139. — virgine Pygmæa brevior videtur, VI, 506. — Virgines, puellæ et nymphæ dicuntur, quæ in flore ætatis sunt, etiam jam nuptæ, II, 59. *N. IX, 74. N.*

Virguncula quum Juno (esset), XIII, 40.

Viridis panni eventum quo colligo, XI, 196. — viridem thoracæ jubebit afferri, V, 143. — umbellam mittere, IX, 50. — viridi margine undas claudere, III, 19. — virides palmæ, VII, 118. — adhuc in limine rami, VI, 228. — gemmæ, VI, 458. — aristæ, XIV, 147.

Firro tenet phialas inæquales herillo, V, 39. — gemmas ad pocula transfert a digitis, V, 43. — quando tibi propinat? V, 128. — sibi et reliquis Virronibus illa jubebit poma dari, V, 149. — quamvis te nudum spumanti labello viderit, IX, 35. — Virronis quantus amicus fieres, V, 134. — Virroni muræna datur, V, 98. — Virronem forsitan impensæ parere credas, V, 156 sq.

Virtus in templis colitur, I, 115. — palmam natalibus sequat, VI, 323. — est nobilitas sola atque unica, VIII, 20. — virtutis specie et umbra fallit vitium, XIV, 109. — tanto minor ætis quam famæ: quis enim virtutem amplectitur ipsam, præmia si tollas? X, 141. — per virtutem unica semita tranquillæ vitæ patet, X, 364. — virtute nulla redemptum a vitiis monstrum, IV, 2. — atque fide par, sed major clade Saguntus, XV, 114. — de virtute loquenti clunem agitant, II, 20. — virtutibus obstat res angusta domi, III, 164. — cum magnis adfers supercilium grande, VI, 168.

Vis tanta verborum cadit, VI, 440.

— vires amat, VI, 253. — hinc stomacho, XI, 128. — ultra vires habitus nitor, III, 180. — viribus ille confusus perit, X, 10. — oculis egregius fons adjuvat, XII, 42. — dira passis, XV, 104. — sine viribus quæ Venerem affectat libido, suspecta est, X, 209.

Viscantur labra miseri mariti hinc, VI, 463.

Visci calidi fascia, IX, 14.

Viscera vulturibus Dacis servabat Fuscus, IV, 111. — ranarum numquam inspexi, III, 44. — magnarum domuum dominique futuri, III, 72. — intra viscera penem legitimum agere an facile et primum est? IX, 43. — visceribus spumantibus ardens quod non reddat, XIII, 15.

Vita vel moribus et re præstem pulcherrima dictu, XI, 57. — dignior quæ non hostia? XIII, 235. — dierum paucorum si tanti est, X, 343. — ipsa jucundius bonum vindicta, XIII, 180. — magistra qui didicere ferre incommoda vitæ nec jectare jugam, hos quoque felices ducimus, XIII, 22. — pro vita quædam, non omnia faciendi putant Zeno et Stoici, XV, 108. — vitæ diversum iter ingreditur, VII, 172. — da spatium, multos da, Jupiter, annos, X, 188. — angustæ miseræque brevissima portio, IX, 127. — talis quoque tædia sunt magna, XI, 207. — secundæ a cornice exemplum, X, 247. — longæ spatia ad ultima respicere jussit vox justi sacunda Solonis, X, 275. — genus hoc multis, IX, 27. — spatium extremum inter munera naturæ ponas, X, 358. — tranquillæ semita unica patet per virtutem? X, 364. — spes cum sole redit, XII, 70. — partem non attingit ullam, XIV, 106. — tempora longa tibi dabuntur, XIV, 157. — priori contrarius ire, IX, 21. — vitam impendere vero, IV, 91. — propter

vitam vivendi perdere causas, VIII, 84. — non propter vitam faciunt patrimonia quidam, sed vitio cæci propter patrimonia vivunt, XII, 50. — leoni fortior eripuit leo, XV, 161. — Vita nostra comparatur scenæ, mimo et fabulæ, XIV, 262. *N.*

Vitis et horti custodem provocat, VI, 375. — vitem nodosam frangebatur vertice, VIII, 247. — posce libello, XIV, 193. — vitibus fecundis ager te implet, IX, 56. — in vitibus quales fuerant, uvæ, XI, 72.

Vitium omne in præcipiti stetit, I, 149. — commune id est, III, 182. — omne animi tanto conspectus in se crimen habet, quanto major qui peccat habetur, VIII, 140. — id non magis intolerabile, quam, etc. VI, 413. — fallit specie virtutis et umbra, XIV, 109. — humanæ mentis nullum ferro grassatur sæpius, quam, etc. XIV, 175. — vitio gentis numquam partitur amicum, III, 121. — cæci quidam propter patrimonia vivunt, XII, 51. — carentem domum adspiciat filius, XIV, 69. — vitia ultima fletos contemnunt Scauros, II, 34. — plurima paulatim exiit atque errores omnes sapientia, XIII, 188. — vitiorum copia quando uberior? I, 87. — exempla domestica, XIV, 32. — elementa quædam sunt, XIV, 123. — vitii quondam non contingi parva sinebat tecta labor, VI, 288. — a vitiiis redemptum nulla virtute monstrum, IV, 3.

Vitare memento illius occursum, VI, 572. — vitari quem jubet coccina læna, III, 284. — vitanda est Hispania, VIII, 116.

Vitreo bibit Priapo, II, 95.

Vitro rupto sulfura poscentem calicem siccabis, V, 48.

Vittas Cereris contingere paucæ dignæ, VI, 50. — imponet frontibus, XII, 118.

Vittata nuper cum eo jacebat sacerdos sanguine adhuc vivo terram subitura, IV, 9.

Vitulus ferox, templis maturus et aræ spargendusque mero, XII, 7. — vituli jecur sectum in carbone ponimus, XIII, 117. — vitulum mulier si ederet, II, 123. — vitulis marinis eripient somnum, III, 238.

Vivaria Caesaris depastum piscem dicere, IV, 51. — tamquam ad vivaria omnes huc currunt, III, 308.

Vivernæ litora, II, 160. *P. L.*

Vivit tamquam vicina mariti, VI, 509. — tua imago, VIII, 55. — vivimus hic ambitiosa paupertate omnes, III, 182. — vivunt Bacchanalia, II, 3. — quidam vitio cæci propter patrimonia, XII, 51. — si omnes, XV, 62. — vivebat Phidiacum ebur, VIII, 103. — vivebant aliter homines tunc orbe novo caeloque recenti, VI, 12. — quondam hoc indigenæ more, XIII, 38. — quæ post hunc vixerat, X, 272. — vivas, et originis hujus gaudia longa feras, VIII, 46. — vivat Gabii, ut vixit in agro; vivat Fidenis! VI, 56. — Pacuvius quæso vel Nestora totum, XII, 128. — vivant Artorius istic et Catulus, III, 29. — viveret quum (quique) aperto (operto) horto, VI, 18. — vixerit quot Acestes annos, dicat, VII, 235. — vive bidentis amans, III, 228. — vivite contenti casulis, XIV, 179. — vivere fato egentis, ut locuples moriaris, manifesta phrenesis est, XIV, 137. — modo liceat; fient ista palam, II, 135. — facie majoris census, VII, 137. — aliena quadra, V, 2. — vivendi causas perdere propter vitam, VIII, 84. — causa quibus in solo palato est, XI, 11. — vivendum est illic, III, 197. — recte est, IX, 118. — viventis cujusdam rure paterno magna fama, VI, 56. — viventibus diu hæc data pœna, ut multis in luctibus se-

nescant, X, 243 sq. — vivitur si coram Lepidis male, VIII, 9. — victurus an sit adulter post ipsam, VI, 567. — victuro musto quis plura linit dolia? IX, 58.

Vivus cur dederit multa puellæ, II, 59. — vivo adhuc sanguine terram subitura sacerdos, IV, 10. — jam decreascebat Homero hoc genus, XV, 69. — patre datur solis militibus testandi jus, XVI, 52.

Vix ferret, III, 251. — duo funera tantum redolent, IV, 109. — fractus panis, V, 68. — cui in Cyclada mitti contigit, VI, 563. — jacet anrato ulla puerpera lecto, VI, 594. — tota hoc ego nocte redemi, IX, 76. — cornicines exaudiet, X, 214. — exiguum malorum particulam ferre potes, XIII, 14. — dicere possis, XIV, 150. — cuiquam nasus integer, XV, 55. — numero vix stant totidem quot Thebarum portæ, XIII, 26. — vix ceperat, XIII, 74.

Vocalis sportula, XIII, 32. — vocale eloquium nectit modis canoris, VII, 19.

Vocat ille pudicam tanti, VI, 137. — si officium, III, 239. — vocamus nanum cujusdam Atlanta, VIII, 32. — vocant jumenta, III, 316. — vocarit quocumque spes lucri, classis veniet, XIV, 277. — vocantem te ad delubra præcedit, XIII, 107. — ad jura plorare, XV, 135. — vocantur in consilium proceres, IV, 72. — hilares nitidique, XI, 176. — vocari a præcone Trojagenas jubet, I, 99. — vocatus adest minister, V, 63. — vocato tortore uritur, XIV, 21. — vocandus mihi sæpe est ad partes, IV, 1.

Volat mater ad pullos, X, 232. — volabant corvi ad Cimbro stragemque, VIII, 251. — volantem fabrum quid magis agitem, etc. I, 54. — volanti cultello structorem spectes saltantem, V, 121.

Volcanus, ut volgas, volnus, volus, voltus, I, 9. *V. L.*

Volesos Brutumque decebunt, quæ turpia cerdoni, VIII, 182.

Volo hoc, sic jubeo, sit pro ratione voluntas, VI, 223. — nec volo, nec possum funus promittere patriæ, III, 44. — vis tu (al. vin' tu) audax conviva impleri, etc. V, 74. — si vis esse aliquis, I, 74. — consilium si vis, X, 346. — vis frater ab ipsis ilibus? V, 135. — si vis aliam deoerpere ficum, XIV, 253. — damnetur, si vis, II, 69. — domini rex si vis tu fieri, V, 138. — quantum vis stipulare, VII, 165. — visne salutare sicut Sejanus? vis certe pila, etc. X, 90, 94. — vult qualem esse Cereris sacerdos, XV, 141. — quando formosa videri domi? VI, 465. — qui dives fieri, et cito vult fieri, XIV, 176. — dolor solus patriam fugientibus volunt scire secreta domus, III, 113. — posse, qui nolunt occidere quemquam, X, 97. — voluit quoties Fortuna joculari, III, 40. — ipse rhombus capi, IV, 69. — voluere majores, præceptorem esse parentis sancti loco, VII, 209. — voles qualicumque, Judæi somnia vendunt, VI, 547. — de quocumque proavum tibi sumito libro, VIII, 134. — quodcumque volet, decernat Isis, XIII, 92. — volet illa commendare tragædum, VI, 397. — si Fortuna, fies de rhetore consul, si volet hæc eadem, fies de consule rhetor, VII, 197. — nil vetitum fecisse, XIV, 185. — velim ipsi pauca, V, 107. — scire, quare, etc. IX, 1. — velis ni parere, pereundum erit, X, 339. — si esse in parte Senatus, XI, 30. — velit quid plus ira, XIII, 176. — velint omnes nosse, mercedem solvere nemo, VII, 157. — quod velles, ut faceres tu, olim convenerat, VI, 282. — vellet si distendere, VI, 598. — quisquam Deorum huic servire?

X, 184. — quæ descendere Teutonico curru, X, 282. — volens precipitare, XII, 38. — nosse mores, XIII, 159. — hæc punire, XVI, 13.

Volcorum mons, VIII, 245.

Volmili positus inter jaga, III, 191.

Volucrum equum laudamus, VIII, 57. — sceptro quæ surgit eburno, X, 43. — volucris carpento rapitur pinguis Damasippus, VIII, 146. — volucres Scythicas, XI, 139. — subitas Thracum, XIII, 167.

Voluntate arcana quodcumque tradidit Moses, XIV, 102.

Voluntas sit pro ratione, sic volo, VI, 223. — peccandi sola patitur poenæ, XIII, 208.

Voluptas, gaudia, etc. I, 85. — nulla hujus rari summique boni, quoties, etc. VI, 179. — quantula nostra? VI, 254. — quæ, cantante citharcedo? X, 210. — major ista alterius sexus, XI, 166. — semper minimi et infirmi animi exiguique est ultio, XIII, 190. — illa summa tamen, quod, etc. VI, 368. — nulla cornandi nunc divitibus, XI, 120. — voluptatem egregiam monstro, cui nulla theatra sequare queas, etc. XIV, 256. — prima gula senserit, XV, 90. — voluptates commendat rarior neus, XI, 208.

Volusi Bithynice, XV, 1.

Volusi Brutique, VIII, 182.

Voluta tecum hæc animo, I, 168.

Volvit in orbem comas, VI, 496. — Palæmonis artem, VI, 452. — quod aurum in mare Tagus et Pactolus, III, 55; XIV, 299. — volvas quamquam omnia symmata a Pyrrha, XV, 30. — Philippica, volveris a prima quæ proxima, X, 126. — volvente natara vices et lucis et anni, XIII, 88.

Vomer deficiat, III, 311. — vomere ac maris laasi, XV, 167.

Vomicæ putres, XIII, 95.

Vomit et bibit, VI, 432.

Vorabit rex optima silvarum pelagique, I, 135.

Vortice lactis torrens, XIII, 70. — vorticibus a verticibus ipais caput abluet, VI, 524. *V. L.*

Vos, II, 54, 55; IV, 36; V, 28, 52, 103, 137, 166; VI, 265, 395, 629; VII, 20, 229; VIII, 43, 180, 231; IX, 48 bis. — vobis, V, 51, 136; VIII, 125, 180.

Votiva tabella testantur fama plurima, XII, 27.

Votum, timor, ira, I, 85. — miserabile tecum feras, III, 276. — miserabile, nec spes his saltem, IX, 147. — insatiabile acquirendi, XIV, 125. — voti peracti te poeniteat, X, 6. — voto tuo digna femina, VI, 6a. — vota fere prima et cunctis motissima templis, ut crescant opes, etc. X, 23. — moraris, XIV, 250. — magna exaudita malignis numinibus, X, 111. — concepta in cereis tabulis, statuis Deorum earumque genibus affigi solitis, X, 55. *N.* — publica vicerunt, X, 284. — deponunt, quamquam longissima, cœnæ, I, 133. — decepta sæpe ad spurcos latus, VI, 602. — votorum summa, V, 18. — usque ad delicias, X, 291. — votis cujus non suffecerat aurum, XIV, 298.

Vovebit de grege servorum magnæ corpora, XII, 115. — voveas extra sacellia, X, 354.

Vox blanda et nequam, VI, 197. — quæ saltante libidine, VI, 318. — dominæ, IX, 78. — domini furit, XIV, 63. — facunda Solonia, X, 274. — audita nocte fere media mediamque per urbem, XI, 111. — vocis quod pretium, VII, 119. — insignis habeant majorum effigies, VIII, 227. — vocem vendentis Prætoribus fibula durat nullius, VI, 380. — locasti sipario, VIII, 185. — mittere debueras, XIII, 114. — angustam miratur, qua deterius nec ille sonat, quo mor-

detur gallina marito, III, 90. — ad jucundam curritur, VII, 82. — omnem adyti dignam templo veramque, XIII, 205. — voce ipsius dominæ moneri, VI, 530. — qua legantur tales versus, quid refert, XI, 180. — fracta loquendi libertas, II, 111. — magna solebat vendere, IV, 32. — quanta neget, XIII, 77. — cum voce tremantia membra senis, X, 198. — voces magnas comitum disponere, VII, 44. — vocibus obsecenis omnique libidinis arte fruatur, XI, 172.

Fulcania arma, VIII, 270.

Vulcanus tergens brachia Liparæa nigra taberna jam siccato nectare, XIII, 45. — *Vulcani antrum*, I, 9. — officinæ, XIII, 45. — *Vulcano a luteo ad rhetora misit filium*, X, 132. — *Vulcano, Veneris marito, dona, quæ componis*, VII, 25.

Vulgus imbellis et inutile sævit hac rabie, XV, 126. — montanum positus te audiret aratris, II, 74. — vulgi verso pollice quemlibet occidunt populariter, III, 36. — scelus referemus, XV, 29. — omne cadaver obtritum perit, III, 260. — nostri pars ultima, VIII, 44. — tanta libidine auditur, VII, 85. — curas nec non et gaudia ridebat, X, 51. — secreta hæc murmura, X, 89. — quid majore cachinno excipitur, quam pauper Apicius, XI, 3. — vulgo quem tua simplicitas risum moveat, nescis, XIII, 35. — summus utrimque inde furor, XV, 36.

Vulnus par damnorum, VIII, 98. — numquam sanabile, XV, 34. — vulnere omni gravius ignominia, VIII, 210. — non major dolor, XIII, 12. — consuto crassum atque recens limum ostendit non una cicatrix, III, 150. — ingenti nutans civis, XV, 156. — sine vulnere paucæ malæ,

XV, 54. — sine vulnere et cæde ad generum Cæceris pauci descendunt reges, X, 112. — vulnere rubra deterges mappa, V, 27. — pali quis non vidit? VI, 247. — vulneribus crudis populus modo victor, II, 73. — pro multis vix jugera bina dabantur, XIV, 164.

Vulsinii positi inter juga, III, 191.

Vultur crucibus relictis ad fetus properat, XIV, 77. — in rapibus nidum facit, raro in arbore, XIV, 80. — vulturis atri poena, XIII, 51. — magni cibus, XIV, 79. — vulturibus Dacis qui viscera servabat Fuscus, IV, 111.

Vultus quis illi erat? X, 68. — gravis, IX, 12. — ingenui puer, XI, 154. — ficti constantia, XIII, 77. — vultum alienum sumere omni nocte dieque, III, 105. — nudum erigit ad spectacula, VIII, 205. — tandem aperit, VI, 467. — ut si quis cera facit, VII, 238. — non agnoscit amici, X, 234. — crediderint genus esse cibi, XV, 170. — deformem et tetrum dissimilemque sui adspicere, X, 191. — modesto sanguine ferventem tribuat natura, X, 300. — auremque calentem referens, XI, 187. — vultu incessuque fatetur morbum, II, 17. — recto hoc optas, X, 189. — et veste severum vitium, XIV, 110. — non melior ibat, IV, 104. — teterrima, nocte subit balnea, VI, 418. — cum vultu qualem deprensus habebat Ravola, IX, 3. — similis tibi, XIV, 52. — Eumenidum terretur et igni, XIV, 285. — vultus pictos majorum ostendere, VIII, 2. — jam dimidios adspiceret cuncta per agmina, XV, 56.

Vulva popinæ quid aspiat, XI, 81. — vulvæ rigidæ tentigine adhuc ardens, VI, 129. — vulvam Julia solveret secundam tot abortivis, II, 32.

Xerampelinas veteres (al. *vestes*)
nisi donaverit ipsi, VI, 519.

Xerxes velificavit montes, mare
constravit classibus, etc. X, 173-187.

Zalates Armenius narratur ardenti
sese indulisse Tribuno, II, 164.

Zelotypus Thymeles, VIII, 197.
— *zelotypæ mœchæ* si tibi retégantur
scrinia, VI, 278. — *zelotypo Iarbæ*
prælatu juvenis, V, 45.

Zenonis præcepta melius nos mo-
nent, XV, 107.

Zonam læva morsuque tenebit (nau-
fragus), XIV, 297.

Zwñ xal φυγή quoties intervenit.
VI, 195.

TABULA

RERUM

QUÆ IN HOC VOLUME CONTINENTUR.

LIBER TERTIUS (continuatur).

SATIRÆ NONÆ argumentum	Pag. 1
——— Analysis.	2
Satira nona	3
Satiræ nonæ interpretatio	ibid.
Variæ lectiones et notæ in Satiram nonam .	13

LIBER QUARTUS.

SATIRÆ DECIMÆ argumentum	47
——— Analysis	49
Satira decima	51
Satiræ decimæ interpretatio	ibid.
Variæ lectiones et notæ in Satiram decimam.	73

SATIRÆ UNDECIMÆ argumentum	141
——— Analysis	142
Satira undecima	143
Satiræ undecimæ interpretatio	ibid.
Variæ lectiones et notæ in hanc Satiram..	157

SATIRÆ DUODECIMÆ argumentum	198
——— Analysis	199
Satira duodecima	201

II.

43

Satiræ duodecimæ interpretatio	201
Variæ lectiones et notæ in hanc Satiram . .	210

LIBER QUINTUS.

SATIRÆ DECIMÆ TERTIÆ argumentum	237
——— Analysis	239
Satira decima tertia	241
Satiræ decimæ tertiæ interpretatio	ibid.
Variæ lectiones et notæ in hanc Satiram . .	256
 SATIRÆ DECIMÆ QUARTÆ argumentum	 296
——— Analysis	298
Satira decima quarta	301
Satiræ decimæ quartæ interpretatio	ibid.
Variæ lectiones et notæ in hanc Satiram . .	321
 SATIRÆ DECIMÆ QUINTÆ argumentum	 366
——— Analysis	367
Satira decima quinta	369
Satiræ decimæ quintæ interpretatio	ibid.
Variæ lectiones et notæ in hanc Satiram . .	380
 SATIRÆ DECIMÆ SEXTÆ argumentum	 418
——— Analysis	ibid.
Satira decima sexta	421
Satiræ decimæ sextæ interpretatio	ibid.
Variæ lectiones et notæ in hanc Satiram . .	425
 INDEX rerum et verborum	 439

FINIS SECUNDI VOLUMINIS.

